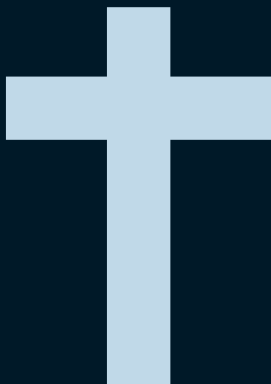

Goti Hanjuwä Iqueqä
Kukŋui

The New Testament in the Menya language of Papua New Guinea

Goti Hanjuwä Iqueqä Kuknui
The New Testament in the Menya language of Papua
New Guinea
Nupela Testamen long tokples Menya long Niugini

copyright © 2017 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Menya

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2023-04-30

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 18 Apr 2025 from source files dated 31 Aug 2023

b1d968ea-da2d-5306-b214-e238bbf38aac

Contents

Matiu	1
Makä	106
Lukä	167
Jonä	271
Wäunuinqä	347
Romä	448
1 Korinä	497
2 Korinä	544
Galesiya	574
Epäsäsi	592
Pilipai	609
Kolosi	621
1 Tesälonaika	633
2 Tesälonaika	643
1 Timoti	649
2 Timoti	663
Talusi	673
Pilimänä	680
Hipru	683
Jemisi	717
1 Pitä	729
2 Pitä	742
1 Jonä	750
2 Jonä	762
3 Jonä	764
Jutä	766
Itkimäqä	770

Kukñuä änguä we-huñqä-täñi, Matiu iqu äqäkqe Yätamäqkä kukñuä hinuiqänjä iquvi

Bukä, kukñuä änguä we-huñqä-tänjä 4 iqua, ii ti-wiqä nätmätqä, hea Jisasi Iqu, qua täu pmetanğa ätimäuminqenqä. Bukä Matiu iqu äqäkqä tqueqä tiwiqä kinganäñi, ii nätmätqä Mäliyai, Jisasi Ique ämikqä ga ätimäukqeuta, Jisasi Ique qu pizqä äpäkukuwä iutani, angi ävaukqä iunqeyi. Ga Iqu, Iqueqä wäunuanqä ämotquaminqä iquauni, qäukuä haqä yätunqä äväma ekqenqä.

Nätmatqä naqänänjä hñqu Matiu iqu ämänätquakqe, ii tiinji. Goti Iqu hinuiqänä kukñuä guä ämäsäueqanqi, qu bukä yäuä iu äqäkuwä äqänänqce, Jisasi Iqu qayunanä timäutnqä diñqä imäkkqe. Goti Iqu kukñuä guä ämäsäuetä, “Ämaqä Israitqä iquau angu itmetnqä Hñque dowatmniqueqä” ätkqe. Bukä tqi tii ämänätqueqi. Jisasi Iqu, ii Qäqueyqä. Bukä Matiu tqenji, tiininqä-pqe ämänätqueqi. Jisasi Iqu nätmätqä kuapänä imäkminqce, kukñuä Goti Iqueqä hinuä-tqä iqua, hinuiqänä ätäpu äqäkuwinqce, ii qäyunä naqä-qakuänä ätimäuminqenqä. Hiñnqä täu hinuä qunä. Saptä 1:22-23; 2:4-6; 2:14-15; 2:23; 4:13-16; 8:16-17; 12:15-21; 13:34-35; 21:2-5; 21:16; 26:24; 26:31; 26:54; 27:6-10.

Nätmatqä naqänänjä, bukä Matiu ique ätänqä huizi, ii Goti Qäukuä Yätutanjä Iqunä miqä iunqä äyä äqänä. Jisasi Iqu wäunua imäkkqeutani, Goti Iqu, qokä-apäkä eeqäpnänjä iquauqä ämiqä naqä-qakuä äpmetä, ga qu Iqueqä äwinqä iunä qänaknä iqäpnqä äwinyä.

Bukä Matiu tqenji, Jisasi Iqueqä kukñuä quäuqänänjä 5-qua ätminqenqä äqänä. Kinganäñi, saptä 5 iuta 7 iunqce, ii kukñuä tiininqä ätänqeyi. Jisasi Iqu, qoqonä hñqueqä haqä yatu ätqäuä, kukñuä, Goti Iqueqä qokä-apäkä naqä-qakuänänjä iquauqä suqä imäqäpnqenqä, awä ätminqce. Kukñuä huiziqu, saptä 10 iunji, Jisasi Iqu, Iqueqä wäunuanqä ämotquaminqä iqua, qokä-apäkä huiziu awä ätuäkipiyänğa imäqäpnunwänqenqä, kukñuä äwikqe.

Kukñuä quäuqä huiziqu, saptä 13 iunji, Jisasi Iqu kukñuä awi, kukñuä ktqä Goti Iqunä miqe äänä hitanqgenqä

ätuminqe. Kuknuä quäuqä huiziqu, saptä 18 iunji, Jisas Iqu, kuknuä awi, Ique naqä-qakuänä äwivändäpiyā iqua, suqä imäqäpnuwänqä iinqä ätkqe. Kuknuä quäuqä yäpakä iqu, saptä 24 iutä, 25 iutäni, Jisasi Iqu nätmätqä hea yäpakänga timäuniqenqä ätkqe.

Qänakni ämaqe, Jisasi Iquenqä, himä-wiunqä ipu, Iquenji hanjä-iqä kuapänäni äwiminuwi. Kuknuä änguä we-hunqä-täni, Matiu iqu äqäkqe, tiwiqä yäpaki, Jisasi iqu apäkonätä, angji vaukqenqä äqäkqe.

Bukä tqi kiqä-kiuäni, ämaqä äsqu äqäkqenqä kuknuä hui hmanji. Ii etangqenqä, bukä tqueqä yoqe, qu ti änyuätkuwi. “Kuknuä änguä we-hunqä-tänä Matiu iqu äqäkqe.” Qu knuä iqe, ämaqä mbqä motauqä, iqueqä tiwiqä saptä 9:9-13 iu äqänänqä iqu, äqäkqe.

*Jisasi Iqueqä kaqä-kawäkaunqä**

¹ Kuknuä tä, Jisasi Kraisi Iqueqä kaqä-kawäkaunqe. Iqu häneqä Dewiti iquesani, itanga Dewiti iqu häneqä Aprähamä iquesani.

² Aprähamä iqu, Aisakä iqueqä kanique. Itanga Aisakä iqu, Jekopä iqueqä kanique. Jekopä iqu, Jutä iqueqätä, känguäkauqätä kanique.

³ Jutä iqu, Peresi iqueqätä, Sela iqueqätä kanique. Ingueqiyqä känai, Tema iyyi. Peresi iqu, Eslonä iqueqä kanique. Eslonä iqu, Lamä iqueqä kanique.

⁴ Lamä iqu, Aminätapä iqueqä kanique. Aminätapä iqu, Nasonä iqueqä kanique. Nasonä iqu, Salämonä iqueqä kanique.

⁵ Salämonä iqu, Boasi iqueqä kanique. Kiqä känai, Leopä iyyi. Boasi iqu, Opeti iqueqä kanique. Kiqä känai, Rutqi iyyi. Opeti iqu, Jesi iqueqä kanique.

⁶ Jesi iqu, ämaqä naqä Dewiti iqueqä kanique.

Dewiti iqu, Solomonä iqueqä kanique. Kiqä känai, hiñuiqänäni Yuraya iqueqä apäkä eminqe.

⁷ Solomonä iqu, Leopamä iqueqä kanique. Leopamä iqu, Apiya iqueqä kanique. Apiya iqu, Asa iqueqä kanique.

⁸ Asa iqu, Jeosapatä iqueqä kanique. Jeosapatä iqu, Jeolamä iqueqä kanique. Jeolamä iqu, Yusiya iqueqä kanique.

⁹ Yusiya iqu, Jotamä iqueqä kanique. Jotamä iqu, Ahasi iqueqä kanique. Ahasi iqu, Heseqiya iqueqä kanique.

¹⁰ Heseqiya iqu, Mänasa iqueqä kanique. Mänasa iqu, Amonä iqueqä kanique. Amonä iqu, Josiya iqueqä kaniqui.

* 1: Lukä 3:23-38

11 Josiya iqu, Joakinä iqueqätä, kätä-känguäkauqätä kanique. Inğanı, mäkä-hunqä hñqua Israitqä iquauñi, Bapilonä iunqä ätuma äwäpu, iquauqä yäpä imä äpmuatekuwi.

12 I äpmapiyitanı, Joakinä iqu, Selatiyoli iqueqä kaniqu ekqe. Selatiyoli iqu, Serupapelä iqueqä kaniqu ekqe.

13 Serupapelä iqu, Apiyutä iqueqä kaniqu ekqe. Apiyutä iqu, Eliyakimä iqueqä kaniqu ekqe. Eliyakimä iqu, Asolä iqueqä kaniqu ekqe.

14 Asolä iqu, Satokä iqueqä kaniqu ekqe. Satokä iqu, Akimä iqueqä kaniqu ekqe. Akimä iqu, Eliyutä iqueqä kaniqu ekqe.

15 Eliyutä iqu, Eliyasa iqueqä kaniqu ekqe. Eliyasa iqu, Matanä iqueqä kaniqu ekqe. Matanä iqu, Jekopä iqueqä kaniqu ekqe.

16 Jekopä iqu, Josepä iqueqä kaniqu ekqe. Josepä iqu, Mäliyaqä qokique. Mäliyai, Jisasi Iqueqä kănaiyi. Iquenyqe, qu tii ätätqäñuwi. “Ämaqä Tqu, Iqu Kraisi ne ämineyätñqä Goti Hanjuwä Iqu atäunüä ikqä Iquvi.”

17 Iinä etanğı Jisasi Iqu Aprähamä iquesanjä hueqä-himqä Ique. İnı Aprähamä iquesa, ämaqä 14 iquau eqiyämanguwitanı, Dewiti iqu ekqe. Itanğa Dewiti iquesa, ämaqä 14 iquau inä eqiyämanguwitanı, mäkä-hunqä iqua Israitqä iquauñi Bapilonä iunqä ätuma äukuwi. Itanğa Bapilonä iunqä äukuwitanı, ämaqä 14 iquau inä eqiyämanguwitanı, Jisasi Kraisi Ique ämikqe.

Mäliya, Jisasi Ique ämikqenqä†

18 Jisasi Kraisi ne ämineyätñqä Goti Hanjuwä Iqu atäunüä ikqä Iquenı, Iqueqä kănai ämikqenqä kukñui, tiinı. Iqueqä kănai Mäliya, qu Josepä iquenyqä tuwakñä ae äunyqanguwänğa, iqu mämeqä änä etanğanı, Dñä Änguä Iqu iyyqä äwqä imda imäqқанı, ii äwqä-tänä eminqe.

19 Iyyqä qokä Josepä iqu, ii äwqä-tänı etanğı näqnqä ämeqe, ämaqä jänäñu eä, qokä-apäkä iquauqä hinuä iqinı, ii womba inqä meqänqe mäwinğanı, hinuinä qunäwatmätä ikqe.

20 Iqu iinä imäkätñqä knuä yqänä indqänätqätanğa, wätqä iunı Goti Naqä Iqueqä enätqä hñqu äwimeqe, ti ätukqe. “Josepä Dewiti iqueqä kawıquki, Mäliya matñqä dinqe, si knuä kuapänä mindqänqä panä. Ymeqä äwqä imä ämnänqä Iqu, Dñä Änguä Iqu änyueqeqä.

21 Itanğa ii Ymeqä Qokä Hñqu nyuänqiyä. Iqu Iqueqä qokä-apäkä iuqä suqä quvqetanı, hññä

† 1:17 Lukä 2:1-7

imäkäqumuatäniqeqä. Inji si Iqueqä yoqe, 'Jisasi[‡] Iqukiyā' nyuättñqeqä" ätukqe.

²² Nätmatqä eeqänänjä tä ätimäukqe, Goti Naqä Iqueqä kukñui, qäyunä imäkätñqä ätimäukqe. Naqä Iqu hinjuä-tqä hñque kukñui tiinjä äwikqe.

²³ "He qätä wipiyä. Apäkä, qokätä hiqaqä mäwiqä hui, äwqä-tänjä eätä, ymeqä qokä hñque nyuäniqeqä. Qu iqueqä yoqe, 'Imanueli iqueqä' nyuätpnuwänqeqä. Yoqä tqueqä quati, tiinji. Goti Hanjuwä Iqu, nesä anä äpmenä."§

²⁴ Itanga Josepä iqu, hiqaqä äwäminqe ivatuwänäqe, Naqä Iqueqä ynaunjqä iqu ätukqä-pa imäkätä, iqueqä apäki qe ämakqe.

²⁵ Iqu apäki ae ämakqä-qe, ii Ymeqä Qokä Ique ae nyquangqānganqä, iisä hiqaqä anä mäwiqä iminqe. Ga iqu Iqueqä yoqe, "Jisasi Iqukiyqä" änyuätkqe.

2

Näñqä-tänjä iqua, Jisasi Ique äwimakuwinqä

¹ Ämaqä naqä Heroti iqu qua Jutiya iu mitqätanga, Mäliya Jisasi Ique anä-himqä Betlemä iu ämikqe. Qänakndanji ämaqä mäptqä timäuqä mǎngisanjä näñqä-tänjä iqua, Jerusälemä iunqä äyappiyi, yatñqä hñginäwa ikäkuwi.

² "Ymeqä, ämaqä Jutiya pmeqä iquau mitñqä, tǎnga änyquä Iqu, äñgi winä? Ne Iqueqä qätäqueqä ique, mäptqä timäuqä mǎngisa äqunätanä, Iquenyqä qonjä woktatunquä äyapqunä."

³ Ämaqä naqä Heroti iqu qätä iinjä äwiyäqe, iqu kñuä kuapänä indqänätä, änämiqä iminqe. Jerusälemä pmeqä iqua asä iinjä iminuwä.

⁴ Iinjä hitangi, Heroti iqu hiqäva-imäkkä naqä iquautä, kukñuä-suqenqä näñqä iquautä, eeqänä tääqä ätuätumetä, yatñqä tiinjä äwikqe. "Krais, Goti Hanjuwä Iqu Iqueqä ämaqeu mitñqä Ique atäunjuä ikqä Iqu, anä äsqisa timäutñqäwä?" ätukqe.

⁵ Iqu yatñqä i vqanga, qu kimani tii qe ätukuwi. "Iqu anä-himqä Betlemä, qua Jutiya iuta timäutñqeqä. Hinjuä-tqä hñqu, Goti Hanjuwä Iqueqä kukñui ätätä, bukä iu tiinjä äqäkkqeqä.

⁶ 'Qua Jutiya iunji, anä-himqä Betlemä iquki, huizi iquauqä yäpakä iquki manä. Ämaqä sitanjä hñqu, huiz-iquau miqä timäuniqeqä. Iqu Nqä ämaqä Israitqä iquau miqänqä pmeniqeqä,' ätätä äqäkkqeqä" ätukuwi.*

‡ 1:21 Yoqä Jisasi, kiqä quati tiinji. Qokä-apäki häñä imäkäqumuatqä. § 1:23

⁷ Heroti iqu kuknuä tä qätä äwiyäqe, ämaqä mäptqä timäuqä mǎngisanǎ nǎqñqä iquau tääqä maqñqä ätuätumeqe, yatñqä vqanǎ, qu, “Qätäqueqä iqu hea inǎ ätimäukeqä” ätukuwi.

⁸ Itañi iqu nǎqñqä ämeqe, iquau ätäwqatkqe. “He Betlemǎñqä äwipu, Ymeqä Iquenyqä qävqä änguǎnä ipiyä. Itanǎ he hinuä ae äqumbiyi, nyi ndpñqä angumä quvepiyä. Nyi-pqe äpätmä, Ique qonǎ woktäumqǎnǎnyä.”

⁹ Qu ique qätä äwipiyi, qe äukuwi. Wätqätanguwǎnganǎ, qätäqueqä mäptqä timäuqä inǎ äqunguwä iqu, iquaunǎ hinuiqä äwimaminqe. Itanǎ iqu äwätä, anǎ Ymeqä Iqu witangqä iu, haqä yätqä äpmakqe. ¹⁰ Inǎñi iqua inǎ äqumbiyi, yeeqä kinǎ qe äwiñgqe.

¹¹ Itanǎ iqua anǎ yǎpǎ inǎ gisa äpaquväpu, Ymeqä Iquesä, Iqueqä kǎnai Mǎliyatǎñi äqumbiyi, iqua Iqueqä yoqä haqeqä ämamäupu, qonǎ äwoktäupu, hipeñui qua bu ekuwi. Itañi iqua golqetä, eqä wetqä jinǎñ änguǎnǎñä weqetä, zǎ-wǎnuñuä eqetä, quwqä qa iuta ätaupu, Ique qe äwikuwi.

¹² Inǎñi Goti Hanjuwä Iqu wätqä ävätä, “Heroti iquenyqä angumä mäwqä pambiyä” tquanǎ, iqua quwqä anǎmqä hänaqä hui-mǎnda qe äukuwi.

Isipǎñqä zǎ äwäkuwinqä

¹³ Iqua ae uwqanguwǎnganǎ, Naqä Iqueqä enätqä hñqu, Josepǎ ique wätqeu äwimetä ätukqe. “Heroti iqu, Ymeqä Tquenyqä qävqä itä, pǎsätñqä iqiyä. Inǎ si ävautnä, Ymeqä Iquesä, kǎnautä itmetnä, itanǎ Isipǎ iunqä zǎ ätuma äwätñä, pmatñqeqä” ätukqe. “Nyi si angumä ktqangmdqǎnganqäüä.”

¹⁴ Itañi heatqǎñǎ, Josepǎ iqu ivatuwǎnǎqe, Ymeqä Iquesä, kǎnautä Isipǎñqä qe ämitimäukqe.

¹⁵ Iqu iu yqǎñä pmetanǎ, Heroti iqu qe äpǎkongqe. Nätmatqä tä ätimäukqe, Naqä Iqu Iqueqä hinuä-tqä hñque ätukqä-pa, qäyunä ätimäukqe. “*Nqä ymeqä ique, Isipǎ buta ätuma äpkqeqä*” ätkqe.†

Ymeqä qokä iquau äpǎkkuwinqä

¹⁶ Heroti iqu, ämaqä mäptqä timäuqä mǎngisanǎ iqua, ique awä mätquä, hänaqä hui-mǎnda ämäwqätäukuwinqä nǎqñqä ämeqe, iqueqä äwqe tnǎñä winǎñǎ, ämaqä hui Betlemǎñqä ändowatätä ätukqe. “Betlemä iutä, anǎ-himqä qäqiqi ämätñǎñqä iutǎñi, he ymeqä qokä quväukuä hñquaqu mǎmäwqätäuqä iquaunǎ, pizqä pǎkpiyä.” Iqu nǎqñqe, ämaqä mäptqä timäuqä mǎngisanǎ iquauta

† 2:15 Hosiya 11:1

ämeqe, ymeqä quväuukuä iinji mämäwqätäuqä iquaunqä ätukqe.

¹⁷ Qu ymeqä i äpäkkuwi, Goti Hanjuwä Iqu imäkätä, hinuä-tqä Järämai ique ätukqä-pa, qäyunä ätimäukqe.

¹⁸ *“Anä-himqä Lama iunji, Lesoqä kaqäua ymeqä iquaunqe, knuä äqiyäpu pmapqä iqanguwänga, qu qätä äwikuwi. Ymeqe mäpmeqä itanguwinqä, qokä-apäkä huizi iqua iuauqä äwqe jänä iwimäkpñqä diñqe, mäwinqä iminqe.”*[‡]

Isipäta, Nasäretqänqä angi äukuwinqä

¹⁹ Heroti iqu ae äyä päkonganga, Isipä iunji, Naqä Iqueqä enätqä hnqu, Josepä ique äwimetä tiinjä ätukqe.

²⁰ *“Ämaqä, Ymeqä Ique pizqä päsänä-tpu ikuwä iqua, ae äpäkonguwiqä. Inji si ävautnä, Ymeqä Iquesä känäutäñi itmetnä, qua Israitqänqä angumä upñqe.”*

²¹ Kuknuä ii qätä äwiyäqe, iqu ävautä, imbaqi itmetä, qua Israitqä iunqä äukuwi.

²² Iu ätimäuge, Akelausi iqu kanä Heroti iqueqä anä ämetä, Jutiya iu mitqätangqenqä qätä äwiyäqe, iqu zä wingangi iunqä mäwqä ikqe. Iinjä etangi Goti Hanjuwä Iqu wätqeuta knuä vqangi, iqu qua Galilisänä ingisanqä äukqe.

²³ Iu ätimäuge, iqu anä-himqä *“Nasäretqävqä”* ätminuwä iu qe äpmakqe. Iqinyqä äukuwi, hinuä-tqä iquauqä kuknui qäyunä qe ätimäukqe. *“Qu iquenyqe, ‘ämaqä Nasäretqätanjä-queqä’ tupnuwiqä.”*

3

*Jonä asnä-qäyqä iqu, kuknuä awä ätuminqenqä**

¹ Itanji quväuukuä hui ae äpäwqanga, Jonä asnä-qäyqä iqu Jutiya iu änyä qe ätimäutä, anä avqñqä iu äpme, ämaqeukuknuä awä tii ätuminqe.

² *“Goti Qäukuä Yätutanä Iqunä miqe, qäukuä haqä yätuta qäqi täqi ae äquvepñqe, hiqä knui äkunmäknäpu, suqä quvqe vquatämäupiyä.”*

³ Kuknuä Goti Hanjuwä Iqu hinuä-tqä Asayä iqueqä manjä iuta ätkqe, ii Jonä iquenyqe. Ii tiinji.

“Anä avqñqä imdanji, ämaqä hnqueqä manji tääqä tii ätqiyä. ‘Naqä Iquenyqä hänaqe, näwinyä jänänä imäkepiyä.’ ”[†]

⁴ Jonä iqueqä qäki, kametqä aa äyäuä, itanga yaqueqä huiwi, aquvā ämuäsämäuminqe. Itanji penuätä, wiyä-maknuä anitä ätetä ängmanminqe.

[‡] 2:18 Järämai 31:15

^{*} 3: Makä 1:1-8; Lukä 3:1-18; Jonä 1:19-28

[†] 3:3 Asayä

⁵ Inġani ämaqä Jerusälemä pmeqä, qua Jutiya iu pmeqä, itanġa eqä Jotänä iqueqä mañä iu pmeqä iqua, qu eeqänä iquenyqä äpminuwi.

⁶ Qu i äpäpu, quwqä suqä quvqenqä awä tquanġuwänġani, Jonä iqu eqä Jotänä iu asñä äwqäminqä.

⁷ Inġani Jonä iqu, Parisi hñquatä, Satyusi hñquatä, asñä mapñqä kuapänä pġanġä äqunäqe, iqu tiinjä ätukqe. “He qämakä quvqä iquauqä ymeqä-quenjqä. ‘Goti Hanjuwä Iqueqä äwqä tnänä äpäñqiyä. He zä upiyä-qe,’ tqu hitqanġikä?

⁸ Hiqä kñui äkunmäknäpu, suqä quvqe ae ävquatämäuqueqä äktmbu motquapiyä. Iinjä imäkquwi, he zä hñqu häukuä-tänä enqä-pañuenjqä.

⁹ ‘Aprähamä iqu neqä awiqu hitanġqetani, ne äñguä äpmeñunä-qe,’ matñqä pambiyä. Nyi he etqänä. Goti Hanjuwä Iqu hikä tä, Aprähamä iqueqä kaqä-kawäka epñqe, äñguä imäkänä.

¹⁰ Zä-häukuä äñguä mäwiqanġutqä iquaunji, tä täuvepñqä diñqe, japiñi zä-quatä iqi ae äwinä” ätukqe.

¹¹ “Hiqä kñui äkunmäknäpu, ‘suqä quvqe ae ävquatämäuqueqä’ motquapñqe, nyi asñi eqetänä eqiyätqänä. Iinjä etanġi Ämaqä nyi ämanġutäunqä Iqu, qänaki änä äpäñqiyä. Nyi Iqueqä yukä ämuasmänqe mamqe, ämaqä äñguä-qunä ma, quvqunji. Iqu asñi, Goti Hanjuwä Iqueqä Dñä Äñguitä, tä itä heqiyänqiyä.

¹² Iqu pokä a äqätänä, kuä pa huätä ämatnämäutä, kuä nage, aquvü äqiyätä kiqä anju pñqä maeninqeqä. Itanġa kuä pai, tä maisquä du tnämäuniceqä” ätukqe.

Jonä iqu, Jisasi Ique asñä äwqäkqenqä[‡]

¹³ Inġani Jisasi Iqu qua Galili iu ävämañi, Jonä iqu asñä wuqiyätñqä, ique eqä Jotänä du äwimakqe.

¹⁴ Itanġa Jonä iqu, “Qäyä eenä. Asñi, Si nqiyqänänä qäyunä-qe, nyi kqämqä äpñi, änäñqäwä?” ätukqe.

¹⁵ I tquanġa Jisasi Iqu kimañi, “Qäyä eenä. Täñġani Nyi äktqä-pa, ii imäkiyä. Goti Hanjuwä Iqueqä äwinqä eeqänäñi qäyunä timäutñqe, ye suqä ii imäkenqeqä” ätukqe. Inġani Jonä iqu kukñuä dunji qänaknä ikqe.

¹⁶ Jisasi Iqu asñä ae ämeqe, eqä bu äväma äyapqanġa, maqänänji qäukui qñqanä enqä-pa qe äutänġqe. Itani Iqu, Goti Iqueqä Dñä Äñguä Iqu, yññä-heeqä enqä-pa äquvepätä, Iqueä huiwä iu pmeqanġi hinuä äqunġqe.

[‡] 3:12 Makä 1:9-11; Lukä 3:21-22

¹⁷ Inġanġi qäukuä yätutanġi, manġa hñqu tiinjä äqänggqe. “Ämaqä Tqu, Nqä Ymeqä Nyi kiinjä änyinätñqä Iqueqä. Nqä äwqä imdanġi, Iquenyqä aquvänä änyinätqänä” ätukqe.

4

*Setänä iqu, Jisasi Ique yamwiqä äwikqenqä**

¹ Inġanġi Jisasi Iquenġi, Dñä Änguä Iqu, anġa avqñqä iunqä ätma äukqe. Ii, Setänä iqu Ique yamwiqä vätñqä diñqä.

² Iqinjġi Iqu hiunjitä, heatqetä 40, buayä manqä äpmeqe, buayängqä dä äwikqe.

³ Inġanġi dñä quvqä yamwiqä vqä iqu, Ique äwimeqe, “Si Goti Hanjuwä Iqueqä Ymequki etangutqe, hikä tqua buayä kunmäkmbñqä, kukñuä tuvä” ätukqe.

⁴ Jisasi Iqu kimanġi, “Goti Hanjuwä Iqueqä kukñui tii äqänä.

‘Qokä-apäki buayä dutanä pmeqä hmanjqä. Qu Goti Hanjuwä Iqueqä kukñuä eeqänänġa iutanä pmeqeqä,’ ätä äqänänä” ätukqe.†

⁵ Iqu iinjä tquangä, Setänä iqu Ique Jerusälemä Goti Hanjuwä Iqueqä anġa-himqä iunqä ätuma äwäqe, hiqäva-imäkqä anġa atääqä iu ätqäteqe, “Si Goti Hanjuwä Iqueqä Ymequki etangutqe, qua mänġi ikuapmävä” ätukqe. “Tiinjä etanġi, Goti Hanjuwä Iqueqä bukä iunġi, tii äqänä.

6 ‘Goti Hanjuwä Iqu iqueqä enätqä iqua äñguänä mikipñqä ätuänqiyä. Tqä yuki hikä iu hui matävqä isñqä diñqe, iqua hipae hevqä mäkiqutäñqäüä.’ ”‡

⁷ Iwä Jisasi Iqu tii ätukqe. “Bukä iunġi, kukñuä tiinjä-pqe inä äqänänä.

‘Si Goti Hanjuwä tqä Naqä Iquenġi, yamwiqä mävvqä panä.’”§

⁸ Itanġi Setänä iqu anġumä, qoqonġa haqä naqä zi-imänġa hñquenyqä ätuma äyäqe, anġa-himqä eeqänänġa qua täunjitä, iquauqä nätmätqä äñguä eeqänänġa itä ämotquakqe.

⁹ Ga iqu tiinjä ätukqe. “Si qonġa änäuktäutnä, nyaqä yoqe haqeqä manmäuqanġtqe, nyi eeqänänġa tä Si ktapmqänä.”

¹⁰ Jisasi Iqu tii ätukqe. “Setänä iquki, huätä päuvä! Goti Hanjuwä Iqueqä bukä iunġi tii äqänä, *‘Si qonġa äwoktäutnä, Goti Hanjuwä tqä Naqä Iqueä yoqenä haqeqä ämamäutnä, wäunui Iqueqenä iqanġinyä.’”**

¹¹ Inġanġi Setänä iqu Ique ävämeqanġa, enätqä iqua äpäpu, Ique yätamäkqä äwikuwi.

* 4: Makä 1:12-13; Lukä 4:1-13 † 4:4 Kukñuä-suqä 8:3 ‡ 4:6 Apqä Bukä

91:11-12 § 4:7 Kukñuä-suqä 6:16 * 4:10 Kukñuä-suqä 6:13

Jisasi Iqu wäunui, Galili iuta ipäqäkqenqä†

¹² “Qu Jonä ique, guä ae äkiqiyäuwuwiqä” tqangä äwiyäqe, Jisasi Iqu qua Galili iunqä angi äukqe.

¹³ Itanji Iqu anä-himqä Nasäretqä iunji ävämanji, anä-himqä Kapānamä bunqä äwitä äpmakqe. Kapānamānji, eqä-huānjä Galili-tānjä qäqiqi eä, Seplonä, Näptali gueqiyqä hueqä-himqä iquauqä qua iuvi.

¹⁴ Iqu e imäkätä, kuknuä hnqu Goti Hanjuwä Iqu hinuä-tqä Asayä iqueqä manjä iu ätimekqeunji, qäyunä timäutnqä ikqe.

¹⁵ “Seplonä, Näptali gueqiyqä quae, hänaqä eqä-huānjä dunqä änyäwānjä qäqiqi eä, eqä Jotänä-tānjä ingimānda, qua Galili-tānjä ingisayi. Itanga ämaqä Israitqä iquanä ma, huiziqua iqi anä äpmeñauä.

¹⁶ Ämaqä pisqukuä imä äpmeñuwä iqua, qu we-hunqä naqä ique hinuä ae äqunāñauä. Ga ämaqä ae äpäkonjuwä iqua enqä-panä äpmeñuwä iquauñi, we ae äwiomäkqiyä” ätkqeä.‡

¹⁷ Inganji Jisasi Iqu, qokä-apäkä iu kuknuä awä ätipäqiyätä, tiñä ätukqe. “Goti Qäukuä Yätutanä Iqunä miqe, qäukuä haqä yätuta qäqi täqi äwinqä-qae, hiqä knui äkunmäknäpu, suqä quvqe vquatämäupiyä.”

Jisasi Iqu, hämapäkä piqä iquau tääqä ätuätumakqenqä§

¹⁸ Iqu eqä-huānjä manjä Galili iu qanjä äwätäqānganji, Saimonä, Endru gueqi hämapäkä-piqä qa ätnämäutqätanginyä äqungqe. Saimonä iqueqä yoqä huizi, Pitä ique. Ingueqi hämapäkä äpisinyä, mbqä ämaminjiyi.

¹⁹ Iqu iquaqi hinuä äqunäqe, “Nyi qänaki nyivānjinyqä. Ämaqä-piqenqe ämäqesquamqänānyä” ätukqe.

²⁰ I tquanganji, ingueqi hämapäkä qae, maqänä iqi emāñi, Ique qänaki äwivändkiyi.

²¹ Iqisanji haqä nänä hmbu tii äwäqe, ämaqä hngueqi, Jemisi iquesä, Jonä iquesä hinuä äqungqe. Iquagu Sepri iqueqä hiknä-quaqu eānyä, imätqua yimba iu äpmapu, hämapäkä-piqä qae dakmäuqangi anä imäqämanminjuwi. Jisasi Iqu ingueqi hinuä äqunäqe, tääqä ätuätumakqe.

²² I tuätumeqānganji, ingueqi yimbaetä, kaniquesä maqänä ävämanji, Ique qänaki äwivändkiyi.

Ämaqä tānjä-yaqä hnquau, änguä iwimäkkqenqä

† 4:11 Makä 1:14-15; Lukä 4:14-15 ‡ 4:16 Asayä 9:1-2 § 4:17 Makä 1:16-20

23 Inŋaŋi Jisasi Iqu qua Galili iuŋi qanä ikitä, quwqä anä aquvâqŋqä iuŋi näqŋqä ävätä, kukŋuä äŋguänänä Goti Iqunä qäukuä haqä yätuta migenqä awä ätuätä, täŋä-yaqä huitanä-huitanä eeqänä äŋguä imäkätä ikäminqe.

24 Iquenyqä kukŋui, qua Siliya iuŋi eeqänä im-imä qe äukqe. Ga ämaqe Jisasi Iquenyqä, täŋä-yaqä huitanä-huitanä-täŋitä, dŋä quvqä-täŋitä, yaqä ppqä-täŋitä, yaqä ŋŋuä-täŋitä, eeqänä äma pqaŋguwäŋgaŋi, Iqu eeqänä äŋguä imäkkqe.

25 Itanŋa ämaqä kuapänä qua Galilisanä iquatä, qua Dekapolisisanä iquatä, Jerusälemätanä iquatä, qua Jutiyatanä iquatä, eqä Jotänä yätäqäŋgisa pmeqä iquatäŋi, qu eeqä Ique qänaki äwivändkuwi.

Jisasi Iqu qoqonä yätu äpme, kukŋuä awä ätukqenqä (5:1-7:27)

5

*Ämaqä äwqä yeeqä-winqä iquaunqä**

1 Jisasi Iqu ämaqä kuapänä pqaŋgä äqunäqe, qo-qonä yätunqä ekqe. Iqu iqi quamä pmeqaŋga, Iqueqä wäunuäŋqä ämotquaminqä iqua, Iquenyqä äpkuwi.

2 Inŋaŋi Iqu iquau tiinä ämotquakqe.

3 “Ämaqe, ‘Nyi ämaqä äwa iqunä eämä, Goti Iqueqä hinuä iqi qäyunänunä hmanjqä’ kŋuä indqänätqäŋuwä iqua, Goti Qäukuä Yätutanä Iqu ämaqä iinä iquau ämitqätanŋqenqe, äwqä yeeqä ipŋqeqä.

4 Ämaqä, suqä quvqenqä kŋuä äqiyätqäŋuwä iqua, Goti Hanjuwä Iqu äwqä hanuä iwimäkätŋqä iinqe, äwqä yeeqä ipŋqeqä.

5 Ämaqä, iquauqä yoge mändi äkittqänätqäŋuwä iqua, qua tä quwqä heniqä iinqe, äwqä yeeqä ipŋqeqä.

6 Ämaqä, suqä jänäŋinjqä äwa ipu, ique mapŋqä kiinä äwinyätŋqä iqua, Goti Hanjuwä Iqu jänä imäkpŋqä qäyunä väniqä iinqe, äwqä yeeqä ipŋqeqä.

7 Ämaqä, huizi iquaunqä qeqä äwimänätä yätamäqä ävätqäŋuwä iqua, Goti Hanjuwä Iqu qunqe asä inä wimänäniqä iinqe, äwqä yeeqä ipŋqeqä.

8 Ämaqä, qeqä-quuvqä ikikinyänä änyäŋuwä iqua, Goti Hanjuwä Ique hinuä qumbnuwäŋqe, qu äwqä yeeqä ipŋqeqä.

* 5: Lukä 6:20-23

9 Āmaqä, äkasuwä-mäkä mändi kittqäpnqä imäkätqänuwä iqua, Goti Hanjuwä Iqu iquaunqe, 'Nqä ymeqä-quaiqä' tuäniqä iinqe, äwqä yeeqä ipnqeqä.

10 Āmaqä, suqä jänänä iu qänaki itqätanguwiuta, huizi iquauqä hipa iuta hanjä-iqä ämetqänuwä iqua, Goti Qäukuä Yätutanä Iqu ämaqä iinjä iquau ämitqätangqenqe, äwqä yeeqä ipnqeqä.

11 He Nyaqä yoqä ämetqätanguwinqä, ämaqe kuknuä quvqä etäpu, quvqä etquepu, henyqä quangä tqanguwänggani, he äwqä yeeqä ipnqeqä.

12 Hinuä-tqä he mäpmeqänga äpmaminuwä iquauni, ämaqe suqä quvqä asä iinjä itquaminuwiqä. Itangä he Nyaqä yoqä ämetqänuwitani, nätmätqä änguänäni qäukuä haqä yätu henyqä näwi äwinä. Iiinqe, he äwqä yeeqä kiinjä ipnqeqä."

"He hakitä, we-hunqetä, enqä-paņuenjqä"

13 "Qua täu qui maqänä mimäkñqä, äpakänä witätñqe, he hakä enqä-paņuenjqä. Haki ätquänqä qäpu heqangutqe, hakä ätquänätñqe, angumä äänä timäuniqiyä? Oeyqä. Angi wäunuä miqä iqanguti, ämaqe bi ätnämäupu, qonjqä ipnqäüä.†

14 Qua täuni, he we-hunqä enqä-paņuenjqä. Anä-himqä hnqu qoqonä iu ämätñnqe, zä mamätñqä itänqiyä.

15 Asä iinjä, ämaqä anä iu pmetanguwä iquau we wunätñqe, ämaqe hiqi-tä ämäsäupu häkä imä matqäteqä ipu, kiqä ätqäüqä iqinyä tqätepnqäüä.‡

16 Iinjä etangi heqä we-hunqe, ämaqeu we wunätätñqänänjqä. Inji iqua, he suqä änguänänä imäkätqätangä eqämbiyi, Apiqu Qäukuä Yätu Äpmenjqä Iqeeqä yoqe haqeqä mamäupñqäüä."

Kuknuä-suqä, Goti Iqu Mosisi ique äwikqenqä

17 "He Nyinyqe, 'Iqu kuknuä-suqä Mosisi iqu äqäqä itä, kuknuä hinuä-tqä iqua äqäkuwä itä, huätä mamäutñqä äpqeä' knuä mindqänqä pambiyä. Oeyä! Nyi huätä mamäumqä äpqä ma, qäyunä naqä-qakuä timäutñqä äpqeä.

18 Nyi he naqä-qakuänä etqänä. Qäukuitä, quaetä, aanqä hiqanganqe, kuknuä-suqä iutanä wänqä hmbu aanqe, maeqä yäniqeä. Oeyqä. Nätmätqä Goti Hanjuwä Iqu äwinyänqä eeqänäni ae ätimäuqanganqe, hiqñqä wänqä suqä iu äqäkuwi, eeqänäni äwitäniqeä.

† 5:13 Makä 9:50; Lukä 14:34-35 ‡ 5:15 Matiu 6:22-23; Lukä 11:33-36

19 Inäqeqe ämaqä hñqu, suqä Mosisi iqu äqäkqä iutanä wänqä hmbi mändi äkittqiyätä, ämaqä hñquau mändapqä inä eyäqiyämetqe, suqä ipu huiziquauqä yäpä imä qäyä witanqgä-qe, Goti Qäukuä Yätutanä Iqunä miqä iunji, ämaqä tqueqä yoqe wänqäpu, huiziquauqä yäpä imä winiqeqä. Itanji ämaqä hñqu suqä iunji qänaknä itä, ämaqä iunji ämotquamitätqe, Goti Qäukuä Yätutanä Iqunä miqä iunji, iqu yoqä naqä meniqeqä.

20 Nyi he etqänä. He Goti Hanjuwä Iqueqä äwinqä iunji, jänänänä imäkäpiyängani, ämaqä kuknuä-suqenqä näqñqä iquauqätä, Parisi iquauqätä, suqä jänänä imäqä iunji mämäwqätäuqä ipu qänaki iquwi, he Goti Qäukuä Yätutanä Iqunä miqä iunqe änä mäyqänäñiqä."

Äwqä tnäñinqätä, ämaqä päsqenqätä

21 "Kuknuä hiqä taqä-tawäqiqua qätä äwiyäpu ämakuwi, he qätä tiñjä ae äyä äwiyätqäñuwiqä. 'Ämaqä pizqä mapäsqä ipñqeqä.'[§] Itanğa 'Ämaqä hñqu ämaqä hñque pizqä äpäsätqe, iqueni kuknuä wimeniqeqä.'^{*}

22 Itanji Nyi he tiñjä etqänä. Ämaqä hñqu ämaqä hñququque äkasuwä ätuätqe, iqueni kuknuä wimeniqeqä. Itanji, ämaqä hñqu hñquququeni, 'Hinginqukiyqä' ätuätqä iqu, kuknuä iwäsäuqä naqä iquau wimeniqeqä. Itanji ämaqä huizi ique-mända, 'Si ämaqä kñuä maeqä hñgisanä iqä iqukiyqä' ätuätqä iqu, tä quvqä iqu äsänqä iunqä wäniqeqä.

23-24 Iñññqe, si hiqäva äma äpätnä, hiqäva-imäqä ttawä iu ätqäutñängani, tqä sämaquenyqe, 'Iqu nyitä kuknuä-täñueqä' kñuä indqängñi, tqä hiqäva iqi pñqä eätnä, iquenyqä äwätnä, äwqä naqä-hñqunä ganä nyiññqeqä. E ae imäknyiyi, si äwätnä, tqä hiqävae Goti Hanjuwä Ique iñganä wisñqeqä.

25 Ämaqä hñqu si kuknuä miktätñqä iqangutqe, itanji iquitä sitä kuknuä tqä anñunqä hänaqä iu qanä anä äwäsiyängani, si maqänäñi ique äwqä hanuä iwimäkätnä, iquitä jänä imäkiyñqeqä. Si e mimäqä iqangtqe, iqu ämaqä jänä imäqä iqueqä hipa iu kivqanguti, jänä imäqä iqu guä kñiyäueqä anä iu miqä iqueqä hipa iu kivqanguti, itanğa iqu guä kñiyäueqä anä iu mäqumuatekiyänñiqeqä.

26 Nyi sinji naqä-qakuänä äktqänä. Mbqä qu si atäñuä äkipqä iunji qäyunä vätnänganqe, si guä kñiyäueqä anji mäwämeqä yqänä pmettniqä."[†]

Huiwä yanä ikiqä suqenqä

27 “Qu tiinjä ätätqänuwiŋqe, he qätä ae äyā äwiyätqänuwiqä. *‘Qokä-apäkä ämanqe, huizitä huiwi yanä mikiqä ipñqeqä!’*‡

28 Itangi Nyi he tiinjä etqänä. Ämaqä hñqu apäkä hui hiñuä äqunä, ‘Iisä hiqaqä anä womqe’ kñuä ävqäqe, iqu iqueqä äwqä iutani, suqä quvqe ae imäkqeqä.

29 Tqä hiñuä ämuangisani suqä quvqeunqä äkiyqiyämeqanqutqe, huätä ätquätnä bi tnämävä. Si iinjä imäkqanqutqe, tqä huiwitanä hmbu yuuwä ätänänqäqe, suqä quvqä iinjä mimäkqä inä-qae, saqä huiwi, tä quvqä iqu äsänqä iu matnämäuwä ipñqäuwä. Huiwä hmbi yuuwä ätänänqeqe, ii hanjä-iqä wänqäpiyqä. Tä dunqä uwqe, hanjä-iqä naqänänjiqä.

30 Itanga tqä hipa ämuangisani suqä quvqenqä äkiyqiyämeqanqutqe, huätä ätävätnä bi tnämävä. Si iinjä imäkqanqutqe, tqä huiwitanä hmbu yuuwä ätänänqäqe, suqä quvqä iinjä mimäkqä inä-qae, saqä huiwi, tä quvqä iqu äsänqä iu matnämäuwä ipñqäuwä. Huiwä hmbi yuuwä ätänänqeqe, ii hanjä-iqä wänqäpiyqä. Tä dunqä uwqe, hanjä-iqä naqänänjiqä.”

Qokiqutä, apäkisä, anä näweqä pmesiyñqenqäS

31 “Qu tiinjä ätätqänuwiqä. *‘Ämaqä hñqu iqueqä apäki huätä ändowatätäqänqani, iqu iinjä imäkätqenqä ämotquetñqe, iñi, tuwanuä hui äqiyätä vätñqeqä.’** ”

32 Itangi Nyi he etqänä. Ämaqä hñqueqä apäki, huizitä huiwä yanä mäwqä itqä qäyā etangi, iqu ii huätä ändowatätqe, ämaqä iqu iqueqä apäki kukñuä-suqä ävausätñqä iunqä iwimäkqiyä. Kukñuä tqueqä quati, tiñiqä. Ämaqä hñqu apäkä iñi ämeqe, iqutä iisä, suqä qokä hñqutä apäkä huisä hiqaqä anä mäwiqä iunji ävausqinyqä.”

Kukñuä yänänäqñqä wimäkqä suqenqä

33 “Kukñuä hiqä taqä-tawäkiqua hiñuiqänä qätä äwiyäpu ämakuwi, he qätä tiinjä ae äyā äwiyätqänuwiqä. *‘Si nätmatqä hñqu imäkñqä diñqä kukñuä yänänäqñqä ätätñänqani, qanqä matqä panä. Si ätätñä-pa Naqä Iqueqä hiñuä iqini ii imäkñqeqä.’*† ”

34 I etangi Nyi he etqänä. Hiqä kukñuä hñqu yänänäqñqä imäkpnqä etanqutqe, he nätmatqä hñqueqä yoge matqä pambiyä. Oeyqä. Iinjä imäkpnqä etanqutqe, qäukuinqä

‡ 5:27 Angumä Itmakqä 20:14, Kukñuä-suqä 5:18 S 5:30 Matiu 19:1-12; Makä

10:1-12; Lukä 16:18 * 5:31 Kukñuä-suqä 24:1, 3 † 5:33 A Täuqä 13:2

matqä pambiyä. Ii tiinji. Qäukui, tqä ma, Goti Hanjuwä Iqueqä zä-hawä, Iqu äpme ämitnqeyqä.

³⁵ Itanga quaqä matqä pambiyä. Ii tiinji. Qua iunji, Goti Hanjuwä Iqu Iqueqä yuki qutatä haqeqi äui äpmenqeyqä. Itanga Jerusälemänqä matqä pambiyä. Ii tiinji. Jerusälemäni, Ämiqä Kinganänqä Iqueqä anä-himqeqä.

³⁶ I etangi si kuknuä hnqu yänänäqnqä imäktñqä etangutqe, tqä nyuänqä iquenyqe matqä panä. Oeyqä. Si tqä nyuänqä iunji, dä qaandätä nättqätä huitñqe, mimäqä isñqinyä.

³⁷ Hiqä kuknui, 'Auäqä' ätäpu, 'Oeyqä' tññqeqä. Ii qäyuvqä. Kuknuä haqä nändi ätätqäñuwi, quvqä imäqä iquesanjqä."

Hiqä himä-wiunqä iquauñqe, kiinä enguätñqä†

³⁸ "Qu tiinä ätätqäñuwinqe, he qätä ae äyä äwiätqäñuwiqä. 'Ämaqä hnqu huiziqueqä hinui qui imäqanqutqe, he iqueqä-pqe, inä imäkpñqeqä. Itanga ämaqä hnqu hnqueqä hiquani ämisqiyqanqutqe, he iqueqe, inä misqäpnqeqä.'§

³⁹ Iinä etangi Nyi he tiinänqe etqänä. Hnqu quvqä etqueqanqutqe, iqueni he kimanji mitqueqä pambiyä. Hnqu saqä mangawä iu kpäsqanqutqe, si hñgisa inä wisuätñqeqä.

⁴⁰ Hnqu si kuknuä ämiktätä, tqä gque metñqä iqanqutqe, si tqä gquä quäuqä-pqe inä wisñqeqä.

⁴¹ Hnqu iqueqä yquayä äma qäqi wisñqä ktqanqutqe, si iqtäñi kinä nänji tii äma wisñqeqä.

⁴² Hnqu si nätmätqänqä yatñqä kiyqanqutqe, ique äwisñqeqä. Itanga ämaqä hnqu, 'Si yakuä dapiyä' ktqanqutqe, si ique tuwä mäwiyyä panä."

⁴³ "Qu tiinä ätätqäñuwinqä, he qätä ae äyä äwiätqäñuwiqä. 'Si sämaqä iquenyqe kiinä äkinyätä,* tqä himä-wiunqä iquenyqe, äwqä quvqä imäktñqeqä.'

⁴⁴ Itangi Nyi he tiinä etqänä. He hiqä himä-wiunqä iquauñqe kiinä enyätä, ä ämaqä suqä quvqä emäqquwä iquauñqe, Goti Hanjuwä Iqu iquau äñguä itquetñqä tääqä tññqeqä.

⁴⁵ He iinä ipqe, Hiniqu Qäukuä Yätu Äpmenqä Iqueqä ymeqä-quenä eäpu, Iqu imäkätñqä-pa imäkpñqeqä. Iqu Iqueqä mäptqe, ätimäutä ämaqä äñguitä, quvqetä asänä tuätñqä iwimäkätqänä. Itanga piyä-pqe, ämaqä jänänqä

† 5:37 Lukä 6:27-36 § 5:38 Angumä Itmakqä 21:24; Hiqäva-imäqä 24:20;

Kuknuä-suqä 19:21 * 5:43 Hiqäva-imäqä 19:18

iquaunqätä, suqä qäyunä mimäkcqä iquaunqätä, qiyätñqä imäkätqänä.

⁴⁶ Nyi kukñuä iinjä etqe, kiqä quati tiiniqä. He äwqe, ämaqä henqänä äwinyätñqä iquaunqänä hingaŋgutqe, kimañi Goti Hanjuwä Iqu nätmätqä squä hitapäniñqäwä? Ämaqä mbqä ämotautqäñuwä iqua-pqe, Goti Hanjuwä Ique qätä mäwiycqä ipiyä-qe, asä inä imäkätqäñuwiqä.

⁴⁷ Iinjä etanqä-qe, he hiqä hita-hinguäkaunä yeeqä äväpu itmapqe, ämaqä huizi iquaunä äänä mäwqätäupñqäwä? Suqä kätä-kñguäkaunqänä äwiñqä ii, ämaqä Goti Hanjuwä Iquenyqä quuvqä maeqiyqä iqua-pqe inä imäkätqäñuwiqä.

⁴⁸ Inji Hiniqu Qäukuä Yätu Äpmenqä Iqu ikikinyänjä äpmenqä-pa, he-pqe ikikinyänjä iinjä pmepñqeqä.”

Suqä, äñgui huiziquauqä hinuä iqi mimäkcqenqä (6:1-18)

6

¹ “He äñguänänjä wimasipiyä. He suqä jänäñi imäkcpiyänqani, ‘Hinuä naqämbñqäüä’ kñuä hiycqanguti, ämaqä iuqä hinuä iqisa mimäkcqä ipñqeqä. He iquauqä hinuä iqi imäkcqanqppqe, Hiniqu Qäukuä Yätu Äpmenqä Iqu kimañi metapqä yänqiyä.

Nätmatqä maeqä iquau yätamäkcqä vqenqä

² Inji si ämaqä nätmatqä maeqä iquau yätamäkcqä wisñqä itñänqani, ämaqä hääwä-tqä hñqu hinuiqä äkimetä, ämaqe hinuä kqämbñqä tuätumetñqenqe, mändowatqä isñqeqä. Ämaqä wopqä ipu, kukñuinä tqä iqua, yoqe hageqä muämäupñqä anä aquväqñqä iutä, hänaqä iutä, iinjä itqäñuwä iquaiqä. Nyi naqä-qakuänänjä etqänä. Ämaqä tqua, iquauqä suqä iutanä kima ae ämeqäüä.

³ Injqe si ämaqä nätmätqä maeqä hñque yätamäkcqä wisñqä itñänqani, sämaqä iqua-pqä maqñqä hipñqeqä.*

⁴ Iinjä etanqi suqä tqu zä witätñqeqä. Inji tqä Tniqu zä wiqä imä hinuä äqunänqe, Iqu suqä iutanä kima ktapäniqeqä.

Goti Iquenyqä tääqä tqenqä

⁵ Itanqa he tääqä ätäpiyänqani, ämaqä wopqä ipu, kukñuinä tqä iqua imäkätqäñuwä-pa, mimäkcqä pa iqäpñqeqä. Ämaqe, iquau hinuä qumbñqä diñqä, anä

* **6:3** Jisasi Iqu, sämaqä iquauä-qe ätnänqäqi matqä, kukñuä ktqenä tii ätkqe. ‘Tqä hipa qunamäucqänqisanñu, nätmatqä hipa ämuangisanñu imäkätñqä iinjqe, änyä maqñqä enqiyä.’

aquväqñqä yäpä ingisatä, hänaqä äuktäuqä iutatä pämä ätqäupu, tääqä tññqä äwinyätñqä iquaiqä. Nyi naqä-qakuä etqänä. Ämaqä tqua, iquauqä suqä iutani, kima ae ämeqäüä.

⁶ Inji si Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä ätätñängani, anä hiññqä ämaqä maeqä ingisa äwätnä, qñqanä ämäyeni, zä äpmanä tääqä tquatñqe. Si iinjä imäkqanñängani, tqä Tniqä zä wiqä imä hiñuä äqunäñqe, Iqu tqä suqä iutani, kima ktapäniqeqä.

⁷ He tääqä ätäpiyängani, tääqä kuapänä hiñginäwa, ämaqä Goti Hanjuwä Iquenyqä quuvqä maeqiyqä iqua ätätqäñuwä-pa, matqä iqäpñqeqä. Ämaqä iqua kñuä tiinjä indqänätqäñuwi. 'Ne Iquenyqä tääqe, quäuqänä ätquque, Goti Iqu qätä neyänqiyä.' Inäqe, oeyqä.

⁸ He iquauqä suqä iunji qänaki miqä pambiyä. Ii tiinjia. He yatñqä mäwqä änä etanğani, hiqä Hiniqä nätmatqä eeqänänññqä äwa itqäñuwinqe, Iqu näññqä ae eänä.

⁹ Inji he tääqe, tiinjä tqäpñqeqä.[†]

'Neqä Apä Qäukuä Yätu Äpmenä Iquki, Tqä yoqe huiziquau ämäwqätäüä, naqänänä äqonänjinyä.

¹⁰ Tqänä miqe, äpänä. Qu qäukuä haqä yätunji, Tqä äkinyänqeu qänaknä itqäñuwä-pa, qua täunä-pqe, asä ii iqäpñqeqä.

¹¹ Täñğani Si buayä hiunji tquenyqe, änätaptñqeqä.

¹² Ämaqä quvqä inetqueqanğuwä iquaunqä ne äwqä hanuä imäknätunquä-pa, Si nenyqä äwqä hanuä imäknätnä, neqä suqä quvqe huätä mänamäutñqe.

¹³ Yamwiqä nemetñqä itñqä iunji, Si hiñuinä mäqunquä panä. Ämaqä quvqä imäknqä iqueqä hipa iuta anğui inätmetnä, metäuku neyä.'

¹⁴ He iinjä ätquwi, ii tiinjia. He ämaqeüqä suqä quvqenqä äwqä hanuä imäknğanğpqe, hiqä Hiniqä Qäukuä Haqä Yätutanä Iqu äwqä hanuä imäknätä, hiqä suqä quvqe huätä maitnämäunqiyä.

¹⁵ Iinjä etanğqä-qe, he ämaqeüqä suqä quvqenqä äwqä hanuä mimäknqä iqanğpqe, hiqä Hiniqä äwqä hanuä mimäknqä itä, hiqä suqä quvqe huätä mämaitnämäuqä yänqiyä.

Suqä, buayä pmua imäknqenqä

¹⁶ Itanğa he hiqä tääqä yänänäqñqä imäkpñqenqä buayä pmua imäknäpiyängani, ämaqä wopqä ipu, kukñuinä tqä iqua, hipenji iuismäknätqäñuwä-pa, mimäknqä iqäpñqe.

[†] 6:9 Lukä 11:2-4

Qu hipenüä quvqä iinjä imäknätqänuwi, ämaqä hui-
iqa, qu buayä pmua imäknanganuwiñqä näqñqä mapñqä
imäkätqänuwi. Nyi kukñuä naqä-qakuänänjä etqänä.
Ämaqä iqa, iquauqä suqä iutanjä kimanji ae ämeqäüä.

17 Itanji si buayi pmua imäknätñi, eqä jinanjä-weqe tqä
nyuänjä iu equatnätñä, tqä hipenüä iunji asñä qändñeqä.

18 Si iinjä imäkätñi, buayä pmua imäknätqäñiqe, ämaqe
qu sinyqe maqñqä iqanguwä-qe, tqä Tñiqu si hinüä
mäqunquä enä Iqu kiqä-kiuänä näqñqeqä. Itanji Iqu
nätmatqä zä wiqä imä hinüä äqunänqe, tqä suqä iutanjä
kima ktapaniqeqä."

Suqä, nätmatqä ängui aquvü qäyqenqä

19 "He nätmatqä änguänänjä, qua täunji aquvü maqiyqä
ipñqeqä. Nätmatqä qua täunji, imätanüä äquvätä,
kukuinüä itä, itanga ämaqä quwä-meqä iqa tākñi
äpnasäpu mapñqäüä.

20 Ilinjqe he nätmatqä änguänänjä aquvi, qäukuä
yätutanji qäpñqeqä. Yätunji, imätanüä maquvqä itä,
kukuinüä miqä itä, itanga ämaqä quwä-meqe, tākñä
mäpnasqä ipu, quwä mämeqä da ipnuwi.

21 Tqä kñuä indqänqä imñitä, äkinqä imñitä nätmatqä
äsquenyqe, 'Ii änguiqä. Nyi ämamqänä' kñuä äkiyätñqe,
tqä kñuä indqänqe, asä iunä witätñqeqä.†

22 Tqä hinui, huiwä iqueqä hiqi-tä enqä-paniqä.§ Tqä
hinui änguä äqännä, si ämaqe yätamäqä wiyquki hi-
tangutqe, tqä huiwä eeqänänjä imñi, we änguä äkunänä.

23 Inäqe, tqä hinui quvqä äqännä yätamäqä mäwquki
hitangutqe, tqä huiwi eeqänänjä imñi hea äwinä. Inji
we-hunqä tqä huiwä imä äwinqä ii hea witangutqe,
pisqukuinänjqä.

24 Ämaqä hñqu, ämiqä hñquaquiyqä yäpä ingisa
mäpmeqä yänqiyä. Iqu hñquenyqänä äwinyätä, hui-
iquenyqä mäwinqä yänqiyä. Itanga iqu kukñuä qäte,
hñquenyä äwiyätä, hñqueni qätä mäwiyqä yänqiyä.
Ämaqä hñqu mbqänqä äwinqä iunji, yäpä iqi imitätqe, iqu
Goti Hanjuwä Iqueqä yäpä iqinji mäpmeqä yänqiyä.

*Nätmatqä huitanjä-huitanjqä qundqändqä miqenqä**

25 Ilinjqä Nyi he etqänä. He 'Ne ymisanjitä, ejetä,
squä natunquäwä?' kñuä indqänäpu, hiqä hñjä-pmeqä
iunqä qundqändqä kiñä miqä pambiyä. Itanga 'Qäki
äki yäuatunquäwä?' kñuä indqänäpu, hiqä huiwä iunqe,

† 6:21 Lukä 12:33-34
12:22-31

§ 6:22 Matiu 5:15-16; Lukä 11:33-36

* 6:24 Lukä

äwäwa kiinjä miqä pambiyä. Ymisanjitä qäkitäni, huiwä iunjitä hänjä-pmeqä iunjitäni, mämäwqätäuqä yänqiyä.

²⁶ He ynñä iquaunji hinuä qumbiyä. Qu ymisanjä vowä mamäuqä ipu, aquvā mämäqiyqä ipu, buayä anjä iu maeqä itqänjuwä-qe, hiqä Hiniqu Qäukuä Yätu Äpmenqä Iqu iquaunji buayi ävätqänä. Ynñä iqua ämaqä-qunenji mämänaqutäuqä inäüä.

²⁷ Itangi hesanjä hnqu iqueqä hänjä-pmeqenqä äwäwa kiinjä itä, wiyä nändi iqa wäniqiyä? Oeyä. Änä maeqä inä.

²⁸ He qäkä-gquä isuanqe, äwäwa sunqä itqänäuä? Qätaqä hutqä hinginäwa ätäñqä iunji, he hinuä äñguänä qumbiyä. Qu hutqä tññqe, äänä imäkqäpiyä? Qu wäunjuä yänänäñqä miqä ipu, qäkä ämuasmänqä mimäkqä itqänäuä.

²⁹ Itangi Nyi he etqänä. Hinguiqänäni ämaqä miqä Solomonä iqu, iqueqä yoqä naqä motquetñqä vä-yauqä äñguä-tänä qäyä etanqqä-qe, vä-yauqe, qätaqä iquauqä hutqe mämäwqätäuqä inä.

³⁰ Qätaqä hutqe, täñga hinginäwa ätqäwänqe, awingani yäuä piqanquti, qu ätäupu tä du tnämäupñqä iqanqqä-qe, Goti Hanjuwä Iqu huvä-quayunuä iwimäkätqänä. Iqu henji asä inä emäkänqutiyä, memäkqä yänqutiyä? He Iquenyqä quuvqä wänqäpu eqiyätqänjuwä iquenä, Iqu henji haqä nändi emäkänqiyä.

³¹ Iñññqe, 'Ne ymisanjitä, egetä äkitanji natunquäwä? Ä, qäkä-gque äki yäuatunquäwä?' ätäpu, äwäwa kiinjä miqä pambiyä.

³² Ii tiññiqä. Ämaqä Goti Hanjuwä Iquenyqä quuvqä maeqiyqä iqua, nätmätqä eeqänänä iññqe, äwäwa ipu qävqä itqänäuä. Itangi he äñguä pmapñqenqe, nätmätqä ii mapñqä diñqe, hiqä Hiniqu Qäukuä Yätu Äpmenqä Iqu näññqä ae eänä.

³³ Itangi kinganäni he Goti Hanjuwä Iqunä miqä iu äpmepu, Iqueqä suqä jänäni mapñqe, qävqä ipñqeqä. Itanganji he nätmätqä huizinqä äwäwa itqänjuwi, Iqu eeqänä inä hitapänqiyä.

³⁴ Iñññqe he awingänqe äwäwa miqä pambiyä. Hiunji iqu, äwäwa iqueqä-kiuänqä iquänqä. Hanjä-iqä hiunji hnñqe ätimäuqe, ii hiunji iqueqe, qäyuvqä."

7

*Ämaqä huiziquauqä suqe iwäsäuqenqä**

* 7: Lukä 6:37-38, 41-42

1 “Ämaqä hñquaunqe, ‘Ämaqä quvqä-quaiqä’ ätäpu, miwäsäuqä pambiyä. Goti Hanjuwä Iqu suqä asä iinjä di, he-pqe inä emäkqänqäüä.

2 Ii tiinjqä. He ämaqä hñquauä suqe iwäsäutqänjuwä-panä iinj, Goti Hanjuwä Iqu heyaqe, inä iwäsäutqänqanji, asä e iwäsäuniqeqä.

3 Si hinoqukuä wänqä hmbu tqä tta-tungueqä hñuä iu witangi äqunätñä-qe, zä naqänänä tqä hñuä iu äwinqe, hñuä mäqunquä injinyä. Ii sunqäwä?

4 Zä naqänänä iqu, tqä hñuä iu yqänä witanguti, si tqä tta-tungueni, ‘Hinoqukuä tqä hñuä iu änyänqe, huätä mäkmäumqänä-qe’ äänä tutñqäwä?

5 Si wopqä itnä, kukñuinä tqä iqukiyqä. Si zä tqä hñuä iu äwinqe, huätä ganä mamänyä. Itanji inganä hñuä änguänä äqänätñä, hinoqukuä huiziqueqä hñuä iu änyänqe, huätä mamäutñeqä.

6 He nätmätqä Goti Hanjuwä Iquenyqä ätä äwinqä iunji ämepu, hiveqä quvqä iquau mäwqä pambiyä. Iqua nätmätqä iinj, hñuinä ämäqungua hiquanä hitäpñqäüä. Itanga wimñä änguänänji, yaqueqä iquau matnämäuqä pambiyä. Iqua qonjqenä ipñqäüä.”

Goti Iqueni, nätmätqänqä yatñqä vqenqä

7 “He tääqä ätuäpu, Goti Hanjuwä Ique yatñqä vqäpñqeqä. Iqu etapänqiyä. He qävqä iqa uwqäpñqeqä. Goti Iqu he ämäqumuapñqenqä yätamäqä hiyänqiyä. He qñqanji ptqä qäyqäpñqeqä. Goti Iqu qñqanä euteyänqiyä.

8 Ämaqä nätmätqänqä tääqä ätuäpiyä iqua, qu ämapñqäüä. Ämaqä qävqä ipiyä iqua, ämäqumuapñqäüä. Ämaqä qñqanä ptqä qiyäpiyä iqua, Goti Iqu qñqanä wuätëyänqiyä.

9 Hesänä hñqueqä ymeqä hñqu, bretqänqä kiqä kanique yatñqä vqanqutqe, iqu hiki muayäniqiyä? Oeyä.

10 Itanga ymeqä iqu kanique hämapäkänqä yatñqä vqanqutqe, iqu qämäkä quvqe muayäniqiyä? Oeyä.

11 Kaniquenä, suqä quvqä kuapanä imäkäpiyä-qe, hiqä ymeqä iunji, nätmätqä änguänänji äyä ämuayätqänjuwiqä. I etangi hiqä Hiniqu Qäukuä Yätu Äpmenqä Iquenyqä näqñqä änguänänji mapñqeqä. Iquenyqä tääqä tquanquwä iquauñi, nätmätqä änguänänji vänqiyä.†

12 Itanji, suqä ämaqä huiziqua he emäkpnqä engangutqe, he-pqe suqä asiqunä motquapiyä. Suqä iinjä iqu, kukñuä-suqä Mosisi iqu ätätä äqäkqetä, hñuä-tqä iqua äqäkuwitäñi, kiqä quatiyqä.”

† 7:11 Lukä 11:9-13

Hänaqä, anä hänjä-pmeqä ämepu pmeqä iunqä†

13 “Hänaqä anä qui imäkñqä iunqä änyänqä iqu, aanä hiññqä naqänäñiqä. Iwä ämaqä hänaqä iu qänaknä itqäñuwä iqua, kuapänäñiqä.

14 Inäqe hänaqä anä hänjä-pmeqä ämepu pmeqä iunqe, äpätäuqumäkqä änyä, änä mäwqänäñiqä. Itanğa hänaqä iunji, ämaqä hñqunä-hñqunä ämäqumuepu qänaknä itqäñäuä. He hänaqä iunä uwqäpñqeä.”

Ämaqe qä wäunji, quwqä quuvqä heqiyqenqä ämänätquenäS

15 “He hiñuä-tqä quanğa iquaunji, äñguänä wimasipiyä! He iquaunqe, ‘Iqua sipsipqä enqä-pa äwqä hanuä änyänäuä’ kñuä eyätanğqä-qe, quwqä kñuä indqänqe, hiveqä hiqiyqä iquauqä enqä-panä-qae, qui emäkpnqäuä.

16 He zä hñqueqä häukui iwäsäupu, iquenyqä näqnqä ämetqäñuwä-pa, ämaqä iinjä iquauqä wäunji, iwäsäupu näqnqä mapñqeä. Ämaqe, guä-wainqä häukui dupñqe, guä yänä-tänä iunqä upñqätanä? Ä, zä-eaqä häukuä dupñqe, qu qätaqä guaqä-tänä iunqä upñqätanä? Oeyä.

17 Zä äñguä eeqänänä iqua, häukui äñguä wiñqiyä. Zä quvqä iqua, häukui quvqä wiñqiyä.

18 Zä äñguänäñi, häukui quvqä maqiyqä yänqiyä. Zä quvqä iqua, häukui äñguä maqiyqä yänqiyä.

19 Zä kiqä häukui äñguä maqiyqä iqua, ätäupu tä du väupñqäuä.

20 Iitä asänäñi. Hiñuä-tqä quanğa iquauqä suqe, hiñuä äqunäpu, iquaunqe näqnqä mapñqeä.

21 Ämaqä Nyinji, ‘Naqä Iqukiyqä’ ändätqäñuwä iquaunqe, he kñuä tiinjä maeyqä pa inä, ‘Qu eeqänäñi Goti Qäukuä Yätutanä Iqunä miqeunqä epnuwiqä.’ Ämaqä Nyaqä Apiqu Qäukuä Yätu Äpmenqä Iqueqä äwiñqä iunä qänaknä imitpqä iquanä hipnuwiqä.

22 Hiunji Goti Iqueqä kukñuä mitqä naqä inganji, ämaqä kuapänäñi tii dpnuwiqä. ‘Naqä Iqukiyä, ne hiñuä-tqä wäunji imäkätanä, dnä quvqä iquau huätä ändowatätanä, ämaqä mimäkqänänä iunji imäkätanänğanji, Tqä yoqetanä imäkminqueqä.’

23 Iquaunji, Nyi kimanji tii tumniqeä. ‘Nyi tutqä qäpu henynqe änyä maqnqä eänänä. He ämaqä suqä quvqä kuapänä imäkquenjqä. Huätä upiyä!’ ”*

Kukñuä ktqä, ämaqä anä mätqä hñquaquinqä†

† 7:12 Lukä 13:24 S 7:14 Matiu 12:33-37; Lukä 6:43-45 * 7:23 Lukä 13:23-27

† 7:23 Lukä 6:46-49

24 “Nyi kuknuä etqä tä, ämaqä hñqu qätä änyiyätä qänaknä imitätqe, ii tiñiqä. Ämaqä knuä änguänänjä indqänätä, anj hikä hageu ämätqä-paniqä.

25 Piyä äqiyätä, huakä äpätä, yunuä naqänänjä äqunätä, anjä ique hevqängangutqänga, hiki qua buta äknä, ique a yänänäqñqä kiqätätangi, qua iqä mäpnasqiyäuqä yäniqeqä.

26 I etangi, ämaqä hñqu, Nyaqä kuknuä iu qänaknä miqä imitätqe, ii tiñiqä. Ämaqä knuä mämeqä itä, anjä weä hageqi ämätqä-paniqä. 27 Itanga piyä äqiyätä, huakä äpätä, yunuä naqänänjä äqunätä, anjä ique hevqängangutqänga, anjä iqu äpisäutä, qui eeqänä imäknäniqeqä” ätukqe.

28 Jisasi Iqu kuknuä ii qäpu tqanga, ämaqä Iqueqä kuknuä qätä äwipiyä kuapänänjä iqua, Iqueqä näqñqä motquetqätangqeqä yäunuä naqänänjä ikuwi.

29 Quwqä ämaqä kuknuä-suqeqä näqñqä iqua ämotquaminuä-pa, mämotqueqä itä, Yoqä-tänjä-qu eä, ämotquakqe.

8

*Jisasi Iqu, wänyimänqä-tänjä hñque äñguä iwimäkkqeqä**

1 Iqu qoqonjä iunji äväma quveqeqanga, qokä-apäkä kuapänänji, Ique qänaki äwivändqa äquveqäkuwi.

2 Inganj ämaqä wänyimänqä-tänjä hñqu Ique äwimeqe, qonjä äwoktäutä ätukqe. “Naqä Iqukiyä. Si äkingangutqe, nyi äñguä nyimäktñqeqä.”

3 I tqanga, Iqueqä hipae, ämaqä iqueqä huiwiu it-maqiyätä, “Nyi änyingiyä. Si äñguä kimänänä” tqanga, maqänänji wänymänqe qäpu eätä, ämaqä iqu äñguä qe imängqe.

4 Itanj Jisasi Iqu iquenji, “Si äkimeqeqe, ämaqeu mätquä panä. Si äwätinä, tqä huiwi ämaqä Goti Iquenyqä hiqäva-imäqä ique ämotquetnä, Mosisi iqu hinuiqänä ätkqä-pa hiqäva imäkiyä. Tqä yaqe qäpu eqeqe, ämaqe, näqñqä iuta hipñqeqä” ätukqe.

Mäkä-iqä iutanjä naqä hñqueqä quuvqä heqiyqeqä†

5 Jisasi Iqu anjä-himqä Kapänamänji yängisa peyqanga, ämaqä Romätanj mäkä-iqä iutanjä naqä hñqu äwimetä, yatñqä yänänäqñqä äwikqe.

* 8: Makä 1:40-45; Lukä 5:12-15 † 8:4 Lukä 7:1-10

6 “Naqä Iquki, nyaqä wäunuä-nyiyqä hñqu yaqä vqan̄gi, an̄ä du hiqäqä äwinä. Iqueqä yäñi nñuä itä, täñä-hunqä naqänän̄ä ämetqäüä.”

7 Kimañi Jisasi Iqu, “Nyi äwätmä änguä iwimäkmqänä” ätukqe.

8 E tqanga, ämiqä iqu kimañi, tiñä ätukqe. “Naqä Iquki, Si nyaqä an̄ä tängisañqä yaptñqe, nyi ämaqä änguänän̄ä-qunä hmanjñqä. In̄i Si kukñuinä tqangti, nyaqä wäunuä-nyiyqä iqu änguä imänänä.

9 Nyi-pqe inän̄ji. Nyi ämaqä yoqä-tän̄ä hñqueqä yäpä imä äpmamä, ique qänaknä inä wimqänä. Nyaqä ämaqä mäkä-iqä nyi ämitñqä iquañi, hñque ‘Si uvä’ tquangundqe, iqu äwänqiyä. Hñque ‘Si biyä’ tquangundqe, iqu äpäñqiyä. Itanga nqä wäunuä-nyiyqä hñque ‘Si tä imäkiyä’ tquangundqe, iqu imäkänqiyä” ätukqe.

10 Jisasi Iqu kukñuä ii qätä äwiyäqe, yäunuä itä, ämaqä Ique qänaki wivändätanguwä iu ätukqe. “Nyi he etqänä. Ämaqä yäpaqängisañä tqueqä quuvqä eqiyätñqä-pan̄ä in̄i, Israitqä dun̄i, Nyi hiñuä mäqunquä itñqe qä.

11 Tiñä-pqe etqänä. Ämaqä kuapänän̄i mäptqä yapqä ingisatä, mäptqä wiqä ingisañä iqua, qu Goti Qäukuä Yätutan̄ä Iqunä migeu ätimäupu, Aprähamä iqutä, Aisakä iqutä, Jekopä iqutä buayä anä bñqä quamä pmapnuwiqä.

12 In̄äqe Israitqä, Goti Hanjuwä Iqunä migeu pmepñqä atäunuä kinganä ikqä iquañi, Goti Iqu hiawiqä ingisañqä huätä dowatäniqeqä. Iqin̄i qu kñuä kuapänä äqiyäpu, hiqan̄ä mangtäsqukuä mäuqäpnuwiqä.”

13 E ätuäqetani, Iqu ämiqä ique, “Si ätun̄queqä. Nyi imäkmqenqä quuvqä ae eqñä-pa timäunqiyä” ätukqe. In̄ä tqanga, asän̄gan̄i ämiqä iqueqä wäunuä imäkpä iqu, änguä qe imän̄gqe.

Jisasi Iqu, Pitä iqueqä känemisä, ämaqä kuapänä hñquautä, änguä iwimäkkqenqä†

14-15 In̄gan̄i Jisasi Iqu Pitä iqueqä an̄ä yäpä ingisa äpaquväqe, Pitä iqueqä känemi huiwä tnän̄ä wimän̄gan̄gi, iquvan̄ä iu witangi äqunäqe, kiqä hipa iu itmaqiyqanga, huiwä tnän̄ä iqu ävämeqanga, ii ävautä Iquenyqä buayä näwenyä imäkkqe.

16 Mäptqä äwitñqä iqangan̄i, Jisasi Iquenyqä ämaqä penqä-tän̄ä kuapänän̄ä ätuma äpkuwi. Iqu penqä iquau kukñuä ätuätä huätä ändowatätä, yaqä-tän̄ä iquañi änguä qe imäkkqe.

† 8:13 Makä 1:29-34; Lukä 4:38-41

17 Iqu iinjä imäkätä, Goti Hanjuwä Iqueqä kuknui, hiñuä-tqä Asayä iqueqä manä iuta ätkqä hñque, qäyunä imäkganji ätimäukqe.

“Iqueqä-kiuäñi, neqä yaqä huitañä-huitañi ämetä, huätä ämamäueqä.”§

*Jisasi Ique qänaki wivändqenqä**

18 Jisasi Iqu, ämaqä kuapänäñi Ique qäuiqä enqä-pa äkutäupu, pämä tqäutangä äqunäqe, Iqueqä wäunüanqä ämotquaminqä iquaunji, “Ne eqä-huänjä yätäqä nängisanqä äwanä” ätukqe.

19 Inğanji ämaqä kuknuä-suqenqä näqnqä hñqu äpäqe, Jisasi Ique tiinjä ätukqe. “Ämotqueqä Iqukiyā, Si anjä-himqä eeqänänjä iunqä uwqangtqe, nyi qänaknä kivändmqänä.”

20 Jisasi Iqu kimanji tii ätukqe. “Hiveqä hiqiyqä iqua, iquauqä anjä-täñiqä. Yññä iqua, anjä-täñiqä. Inäqe, Ämaquqä Ymeqä Ekqä Iqu, Iqueqä anjä hiqaqä wiqe, hmanjqä.”

21 Itanğa wäunüanqä ämotquaminqä hñquququ tii ätukqe. “Naqä Iquki, nqä apique ganä, qua qäyā map-teumqänä, hiñuinä nqänäwqatiyā.”

22 I tquanganji, Jisasi Iqu kimanji tii ätukqe. “Qäyā eänä. Ämaqä ae äpäkombqä iqua,† quwqä ämaqä pizqä iquenji, qua qäyā ptepnqeä. Si Nyi qänaki nyivändiyä.”

Yunüä iqtä, eqä iqtä, Jisasi Iqueqä kuknui qätä äwikiyinqä‡

23 Kuknuä e ätmbyitanji, Jisasi Iqu yimba iu tkamäuqanğa, Iqueqä wäunüanqä ämotquaminqä iqua anä ätkamäukuwi.

24 Qu eqä-huänjä Galili awä iqi wätqätanguwänga, yunüä naqänänjä hñqu ätimäutä, eqä änyuämäwa äpäyätä, yimba iquenji qui imäkätñqä iqangqä-qe, Jisasi Iqu hiqaqä yqänä äwäminqe.

25 Inqe qu äwäpu, Ique ämenjä äwäpu tii ätukuwi. “Naqä Iquki, ne qui imäknatñqä iqunä. Yätamäkqä neyā.”

26 Iwä Iqu, “Täukueqä! Hiqä quuvqä heqiyqe, wänqäpiyqä. He ze, sunqä engiyä?” ätukqe. Itanji Iqu yunüä iquesä, eqä iquesä, “Iñi miqä manyinyqä” tquangä, iquaqu ämñanjiyi.

§ 8:17 Asayä 53:4 * 8:17 Lukä 9:57-60 † 8:22 Jisasi Iqu ii ätkqe, Iqu ämaqä hññä yqänä äpmapiyā-qe, quuvqä maeqiyqä iquaunqä ätkqe. ‡ 8:22 Makä 4:35-41; Lukä 8:22-25

27 Inġanġi ämaqä iqua yäunüä ipu, tii ätnġuwi. “Ae! Ämaqä Tqu äkitanä änäänükä? Yunüä iqtä, eqä iqtä, Iqueqä kuknui qätä äwiyqiyuä.”

Ämaqä penqä-tänjā hñquaquinyqäš

28 Itanġi Jisasi Iqu eqä-huänjā yätäqä nängisa ätimäuqe, qua Gatala iu iuäqämakqe. Iqinġi ämaqä penqä-tänjā hñquaqu hikä hovqä ämaqä pizqä eminuwä iuta äpäsinyä äwimakiyi. Iquaqu hiqi tqäutanġinyinqä, ämaqe huänqä iunġi mäwqä iminuwä.

29 Ique äwimayi, zääqä yänänäqñqä ätukiyi. “Goti Hanjuwä Iqueqä Ymeqä Iquki, squä nemäktnqäwä? Hea qäyuni matimäuqä qäyā etanġi, Si qui nemäktnqä äpinyä?”

30 Yaqueqä kuapänänġi kinä nänġi ätqäupu, ymisänjā änminuwä.

31 Itanġa penqä iqua yatñqä yänänäqñqä äväpu, “Si huätä nandowatqanġtqe, ne yaqueqä iquau-mända paquvatuñquä hinuinä naqänyä!” ätukuwi.

32 I tqanguwänġa, Iqu “He upuiyā” ätukqe. Itanġi penqä iqua ämaqä iquaquinġi äväma, yaqueqä iquauqä yäpā inġisa äpaqukuwi. Inġanġi yaqueqä eeqänänjā iqua tnänjā äwäpu, iwaqä iuta eqä-huänjā bunqä äpäquveqäpiyi, eeqänänġi eqä änyuäpätäkqe.

33 Ämaqä yaqueqä miqä iqua hinuä e äqumbiyi, zä anjā-himqä iunqä äwäpu, iinġa timäuqanġqenqätä, itanġa ämaqä penqä-tänjā iquaqi äwimakqenqätänġi, ämaqe ätukuwi.

34 Itanġa ämaqä anjā iutanjā eeqänänġi, Jisasi Ique wimapñqä äpkuwi. Qu Ique hinuä ae äqumbiyi, Iqu qua iu ävämetñqä yatñqä yänänäqñqä äwiminuwä.

9

*Jisasi Iqu, ämaqä yänjā nñuä-tänjā hñque äñguä iwimäkkqenqä**

1 I tqanguwänġa, Jisasi Iqu yimba hñque ätkapmäuqe, eqä-huänjā yätäqänġisanqä anġumä äwätä, Iqueqä anjā-himqä iu ätimäukqe.

2 Inġanġi ämaqä hñqua, yänjā nñuä-tänjā hñque, iqueqä yquvanjā iunä witanġi Iquenyqä ätuma äpkuwi. Itanġi Iqu iquauqä quuvqä heqiyqe naqä-qakuänänjā äġunäqe, nñuä-tänjā iquenġi tii ätukqe. “Nqä ymeqä iquki, tqä äwqe hanuä äkinjänä. Nyi tqä suqä quvqe, huätä ae ämakmäuqänä.”

³ Āmaqā kukṇuā-suqenqā nāqṇqā hṇqua, Iqu e tquanḡi āwipiṇi, quwqā kṇuā indqāṇqā imnā tiṇḡi indqāṇḡuwi. “Āmaqā Tqu Goti Hanjuwā Iqu enqā-pa timāutṇqā iḡiyā.”

⁴ Jisasi Iqu iquauqā kṇuā indqāṇḡeunṇi nāqṇqā eātā, tiī ātukqe. “He heḡā kṇuā indqāṇqā iutani, kṇuā quvqe sunqā indqānātqāṇāuā?

⁵ Nyi iquenṇi, ‘Tqā suqā quvqe huātā āmakmāuqānā’ ātuātṇā imākmqe, yāṇānāqṇqā-tāṇunḡqā. Itanḡa Nyi iquenṇi, ‘Si āvautnā qanḡa uvā’ ātuātṇā imākmqā-pqe yāṇānāqṇqā-tāṇunḡqā. Qāquaqu asānāṇi.

⁶ Inṇi Āmaḡeunqā Ymeḡā Ekḡā Iqu, qua tāunṇi suqā quvqe huātā mamāunḡiyā-qe, he nāqṇqā mapṇqā ānyinḡiyā.” E ātuāḡetani, yāṇā ṇṇuā-tāṇā iquenṇi, “Si pāmā ātqāutnā, yquvanḡā āmetnā, tqā anḡa iunḡā uvā” ātukqe.

⁷ I tquanḡa āmaqā iqu āvauqe, iqueḡā anḡa iunḡā āukqe.

⁸ Āmaqā iqua hinuā iṇḡā āqumbiyi, zā ipu, Goti Iqu āmaḡeunṇi yāṇānāqṇqā iṇḡā vqanḡḡenqā, Iqueḡā yoqe haḡeqā āmamāukuwī.

Matiu mbqā motauqā iquenḡā†

⁹ Jisasi Iqu anḡa ique āvāma āwātāqāṇḡani, āmaqā hṇqu mbqā motauqā anḡa iu pmetanḡi āqunḡqe. Iqueḡā yoqe, Matiu ique. E āqunāqe, iquenṇi, “Qānaki nyivāndiyā” ātukqe. Inṇi, Matiu iqu ivatuwānāqe, Ique qānaki qe āwivāndkqe.

¹⁰ Ga Jisasi Iqu, iṇḡā iqueḡā anḡa iu buayā ānātā pmetanḡa, āmaqā mbqā motauqā kuapānāṇḡā hṇquatā, suqā quvqā imākqā kuapānāṇḡā hṇquatā āpāpu, Iqutā, Iqueḡā wāunḡuāṇḡā āmotquaminḡā iqua-pḡetā buayā anā āṇḡmanminḡuwi.

¹¹ Parisi hṇqua hinuā e āqumbiyi, wāunḡuāṇḡā āmotquaminḡā iquau yatṇqā āwikuwi. “Hiḡā Āmetqueḡā Iqu buayi, āmaqā mbqā motauqā iquatā, suqā quvqā imākqā iquatā, anā ānātṇqe, āānā etanḡiwā?”

¹² Jisasi Iqu qātā e āwiyāqe, tiī ātukqe. “Āmaqā yaqā maeḡā iqua, duuta iquaunḡe, māwqā ipṇḡāuā. Āmaqā yaqā-tāṇḡā iquanā upṇḡāuā.

¹³ Nyi āpqe, āmaqā jānāṇḡā iquau tāāqā tuātumamqā āpḡā hmanḡqā. Oeyā. Nyi āmaqā suqā quvqā imākqā iquau tāāqā tuātumamqā āpḡeqā. Iṇinḡe he Goti Hanjuwā Iqueā bukā iu tiṇḡi āqānāṇḡe, nāqṇqā mapiyā.

‘He hiḡāva imākātqāṇḡuwinḡe, manyinḡā iḡiyā. He āmaqā iquaunḡā qeqā emāṇḡanḡuti āṇḡuā itquapṇḡā ānyinḡiyā.’”‡

Suqä, buayä manqä imäkmbu, pmeqenqäš

14 Inğanı ämaqä Jonä iqu ämotquaminqä iqua, Jisasi Ique äwimepu yatnqä äwikiwi. "Ii änäänänqäwä? Nesä, Parisi iqua ämotquetqänuwä iquatä, tääqä yänänäqñqä imäkatunquä diñqä, buayä manqä imäknätanä yakuä äpmetunqueqä. İnäqe ämaqä Si ämotquetqänä iqua, iñä miqä itqänuwiqä."

15 Jisasi Iqu kimani, kukñuä ktqä tii ätukqe. "Ämaqä apäkä metnqä hñqu, iqueqä käyämaqä iquatä yqänä pmetanğa, qu äwqä hanä iuta hipenüä iuismäknäpu pmapnuwänqätanä? Oeyä. Qänakndanı, huiziqua ique ätuma uwqanğuwänğa, iqueqä käyämaqä iqua inğanä imäkmbu pmapnuwänqeqä."

16 Itanğa, gquä yäuä hñqu äpkñgqe, ämaqä hñqu yuä änyä-hänä hñquesanä ätävätä, hovqä yäuä ique mapmävqä yänqiyä. Iqu e imäkätqe, asñä äqiyätäqänğanı änyä-hänä guä e äktäpitqä iqu, yäuä iquenı qui naqänänä imäkätä, hovqä naqä väñqiyä.

17 Tiinı iinänjqä. Ämaqä hñqu wainqä-eqä änyä-hänä hui yaqueqä huiwä yäuä du mequatimäuqä yänqiyä. Iqu e imäkätqe, wainqä-eqä änyä-hänı, yaqueqä huiwä yäuä iquenı äpisätä, qua bu hiquatäunqiyä. Yaqueqä huiwä-pqe, qui inä imäknänqiyä. Wainqä-eqä änyä-hänı, qu yaqueqä huiwä hänä iu iquatimepnğauä. İnı qäquaqu äñğänänänqeqä."

*Jisasi Iqu apäkä hiuaqui, äñguä iwimäkkqenqä**

18 Jisasi Iqu, ämaqä Jonä iqu ämotquaminqä iquau, kukñuä ii yqänä tuätqätanğa, ämaqä miqä hñqu äpäqe, Ique qonä äwoktäutä tii ätukqe. "Nqä ymeqä apäkä ii, tänğa äpäkongqä-qe, Si äpätnä Saqä hipae haqeqi wiyqanğti, hänä vautnqänänäyä."

19 Iqu e tqunga, Jisasi Iqutä, Iqueqä wäunüänqä ämotquaminqä iquatä pämä ätqäpiyi, ique äwivändkuwi.

20 E äwäpiyä imdanı, apäkä hui Jisasi Iqueä tuwä-tänä qäqiqi äpäqe, Iqueqä gquä iu itmaqänğqe. Ii hea ique-iquenı, qanüä yaqä e pmetanğı, quväukuä 12 ämawqätäukqe.

21 Ii knui, "Nyi Iqueqä gquä iu itmaqänmqe, äñguä nyimänänqiyä" indqänätä, iñä ikqe.

22 Ii Ique itmaqiyyanğa, Iqu hiqumuanä äwiyäqe, ii hinüä äqunätä tii ätukqe. "Nqä ymeqä iiki, tqä äwqe hanüä äkinyänä. Si Nyinyqä quuvqä eqänä-qae, äñguä äyä ikimäqänä." Hea inğata-tiñı, äñguä äpmaka äukqe.

²³ Itanġani Jisasi Iqu ämiqä iqueqä anä iu äpaquväqe, ämaqä hñqua häawä ätäpu, qokä-apäkä kuapänäni knuä yänänäqñqä qäkmanätqätanġä äqunġqe.

²⁴ Itanġi Iqu tii ätukqe. “Ii mähäkonġqä iqueqä. Oeyä. Ii hiqagenä äwinä. He huätä upiyä.” E tquanġqetanġi, qu Iquenġi tä äsukuwi.

²⁵ Qu iquau yäpaqä mähgisa huätä dowatqanġuwänġa, Iqu hiqñqä ii witanġqä inġisa äpäwäqe, iiyqä hipa iu a maqätqanġa, ii ävaukqe.

²⁶ Inġi Iqu i imäkqanġqenġe, kukñui hiñġinäwa im-imä ätqa äukuwi.

Jisasi Iqu, ämaqä hiñuä pişqä hñquaqui äñġuä iwimäkkqenġä

²⁷ Jisasi Iqu anä ique äväma wätqätanġani, ämaqä hiñuä pişqä hñquaqu, Ique qänaki äwivändäsinyä, tääqäqä äumiñiyi. “Dewiti iqueqä Kawiquki, Si yenyqä qeqä kimänänä.”

²⁸ Iqu äwätä anä iu paquvqanġani, iquaqu Ique wimeqanġiyänġa, Iqu yatñqä äwikqe. “Nätmatqä iinġi, Nyi qäyunä imäkmqenġe, qe quuvqä eqiyqinyqä?”

Kimani iquaqu, “Naqä Iquki, ye quuvqä eqiyqueä” ätukiyi.

²⁹ Itanġi Iqu iquaquiyqä hiñuä iu itmaqiyätä, “Qe Nyinyqä quuvqä eqiyqiyä-panġi, nätmatqä iinġi äqemenġiyä” ätukqe.

³⁰ I tquanġa iquaquiyqä hiñui äñġuä äqänġiyi. Itanġa Jisasi Iqu kukñuä yänänäqñqä tiinġä ätukqe. “Nätmatqä äqemeqenġe, ämaqä hñque awä mätquä panyinyqä.”

³¹ Iqu i tquanġqä-qe, iquaqu äwiyi, Iqu iwimäkqanġqenġe, ämaqä eeqänänġiu awä ätuäkämiñiyi.

Jisasi Iqu, ämaqä penġä-tänġä, kukñuä matqä hñque äñġuä iwimäkkqenġä

³² Ämaqä iquaqu Ique tii vämeqanġiyänġa, qu ämaqä penġä-tänġä, kukñuä matqä hñque ätuma äpkuwi.

³³ Jisasi Iqu penġä ique huätä mamäuwqanġa, ämaqä kukñuä matqä iqu kukñuä tqanġa, ämaqe knuä kuapä indqänäpu, tii ätkuwi. “Israitqä täuñi, nätmatqä huitanġä tiinġi, hiñuiqänänġi matimäuwqä iminġeqä.”

³⁴ Itanġi Parisi iqua, “Iqu penġä iquau huätä ämamäuwe, penġä naqä iqueqä yänänäqñqetä imäkqiyä” ätkuwi.

Jisasi Iqu, ämaqeunġä huäqä kiinġä äwunminġenġä

³⁵ Jisasi Iqu anä-himqä eeqänänġä iu ikitä, anä aquväqñqä iunġi ämaqeü ämotquetä, Goti Iqunä ämitñqä iunġä kukñuä äñġui awä ätuäkitä, yaqä huitanġä-huitanġä eeqänänġi äñġuä iwimäkäkämiñqe.

³⁶ Iqu qokä-apäkä kuapänä pmetangä äqunätä, iquaunqä huäqä kiinjä äwunminqe. Qu sipsipqä quwqä ämiqe hma etangi, äwäwa kiinjä ipu, qui imäkmbnqä itqänuwä-pa pmetangä äqunminqe.

³⁷ E äqunäqetani, Iqu Iqueqä wäunuänqä ämotquaminqä iquauni, tiinjä ätukqe. “Wäunuä iunji, ymisanä yäüä kuapänä iinä, injä etangi ämaqä wäunuä iqe, hmbnänjqä.

³⁸ Iinjne ämaqä wäunuä iqä hänjä hnqua, ymisanä aquvā ptpnqä dowatätñqä iinjne, he wäunuä Kaniquenyqä tääqä tupñqeqä” ätukqe.

10

*Jisasi Iqueqä kukñuä awä tuäkiqäpnqä ändowatkqä iquauqä yoqeyi**

¹ Jisasi Iqu, Iqueqä wäunuänqä ämotquaminqä 12 iquau tääqä ätuätumeqe, dnä quvqe huätä ändowatäpu, täñä-yaqä hiutanä-huitanä-tänjä iquau änguä wimäkpñqä dññqä, yänänäqnqetä yoqä naqetä äwikqe.

² Ämaqä kukñuä awä tuäkiqäpnqä dowatätñqä 12 iquauqä yoqe, tiinji. Kinganäñi Saimonä, iqueqä yoqä huizi Pitä iquvi. Itanga känguequ, Endru iquvi. Itani Sepri iqueqä hikñä iquaqu, Jemisi iqtutä Jonä iqtutänji.

³⁻⁴ Itanga Pilipä ique, Batromi ique, Tomas ique, Matiu mbqä motauqä ique, Jemisi Aläpiyasi iqueqä hikñä ique, Tatiyusi ique, Saimonä ämaqä Selotqä iutanä ique, itanga Jutasi Iskarioti,† ämaqä qänaknda Jisasi Ique ämaqä huiz-iuqä hipa iu qui imäkpñqä väniqnqä iquvi.

Jisasi Iqu, Iqueqä ämaqä iqua wäunuä imäkpñqä, näqnqä äwikqenqä‡

⁵ Ämaqä 12 iquauni, Jisasi Iqu wäunuänqä ändowatätä tii ätukqe. “Ämaqä Israitqä iqune qäyä etangi huiziquaunqä mäwqä pambiyä. Sämalia pmeqä iquauqä anä-himqä iunji, mäpaquvqä pambiyä. Oeyqä.

⁶ He Israitqä iquaunqänä upñqeqä. Qu sipsipqä, hänaqä qäyunänññqä maqnqä enqä-panä-quai.

⁷ He äwäpu kukñuä awi, ‘Goti Qäukuä Yätutanä Iqunä miqe, qäukuä yätuta qäqi täqi ae äquvepqqä’ tupñqeqä.

⁸ Ämaqä täñä-yaqä-tänjä iquau änguä iwimäkäpu, ämaqä ae äpäkonguwä iquau ävauqumuatäpu, ämaqä wänyimänqä-tänjä iquau änguä iwimäkäpu, dnä quvqä

* **10:** Makä 3:13-19; Lukä 6:12-16 † **10:3-4** Näqnqä-tänjä kuapänä iqua, knuä tiinjä indqänätqänä. Yoqe Iskarioti, kiqä quati, ‘ämaqä anä-himqä Karioti iquesanä ique’. ‡ **10:3-4** Makä 6:6b-13; Lukä 9:1-6

penqä, ämaqä iquau ätqäunqe, huätä dowatäpu iqäupiyä. Nätmatqä he ämenjuwi, mbqä mäwqä ipu hinqi ämequwitani, ämaqä iunji, hinqi wipiyä” ätukqe.

9-10 “He qanjä äwäpiyängani, mbqä-qatä, yquayä qa-mnqetä, gquä tnängqä hnqutä, yukä iu ämuasmäuqetä, qanjä uwqä yäkqetä, qäsä mämeqä pambiyä. Oeyä. Ii tiinjä hitangiyi. Ämaqä wäunüä iqangppqä iquaunji, ämaqä quwqä yätamäkqä ämetqänjuwä iqua buayi äwipnqäüä.

11 He anä-himqä hnque äpaquväpiyängani, ämaqä suqä änguä-tänä hnquenyqä qävqä ipu, anä-himqä iu ävämepiyänganqe, ämaqä iueqä anjunä pmeqäpnqä.

12 He iueqä anju äpaquväpiyängani, iqi pmamitppqä iquaunji, ‘Goti Hanjuwä Iqu änguänä emäkänqiyä’ tqüäpnqä.

13 Iqua aquvänä ipu he etmeqangppqe, hiyaqä kuknuä ängui, iquatä witäniueqä. I etangqä-qe, qu he etmapnqe aquvänä miqä iqangppqe, hiqä kuknuä ii iquau yätamäkqä mäwqä da yänqiyä.

14 Ämaqä hnqu he etmetä iueqä anä iunqä etma mäwqä itä, hiyaqä kuknui qätä maeyqä iqangutqe, he anä-himqä iue ävämepiyängani, qua hinoqukuä yukä iu täka emäkmitätqe, ptä quväteqämä emä uwqäpnqä.

15 Nyi naqä-qakuä etqänä. Hiunji Goti Hanjuwä Iqu ämaqä kuknuä mitäniqängani, qokä-apäkä anä-himqä iquesani iquauqä kimanji hanä-ique, Sotomä iutä Gomora iutä äpmaminjuwä iquauqeunji, § aanä ämäwqätäunieuqä.”

*Jisasi Iueqä wäunüä imäkqä iquaunji, hanä-iqä wimeninqenqä**

16 “Nyi endowatqe, tiinjqä. Sipsipqä iqua, hiveqä hiqiyqä iquauqä awä imä äwquwä enqä-panä iinjä endowatqänä. Ämaqä hui he qui emäkpnqä iqäpnqäüä. Inji he qämäkä iquauqä suqä iunä qänaknä ipu, knuä änguä ganä indqämbiyi imäkqäpnqä. Inäqe ynjä-heeqe, suqä quvqä mimäkqä itqänjuwä-pa, he-pqe asä ii iqäpnqeäqä.

17 He ämaqä iquaunji änguänä wimasipiyä. Qu quwqä ämiqä iquauä hinuä iqinji kuknuä metpnuwiqä. Quwqä anä aquväqnqä iunji, täua hitäwipnuwiqä.

18 Qu Nyi mändi ängittqiyäpu, ämiqä Romätanä iquaunqätä, anä-himqä naqä ämiqä iquaunqätä, heñi eyqiyäma upnuwiqä. Inganji he ämaqä naqä iinjä iquautä, ämaqä Israitqä qäyä etangji huizi iquautäñji, kuknuä ängui awä tupnuwänqeäqä.

19 Qu henj, kuknuänqä eyqiyäma uwqanquwängani, 'Ne kuknui, äki tanquatiyä? Ä kimanj, äänä tuanquatiyä?' knuä mindqänqä pa iqäpnqä. Oeyä. He kuknuä tpnqängani, Goti Hanjuwä Iqu he kuknuä tupnqe, ämetquenqiyä.

20 Ii tiinjqä. Kuknui, hiqä-hiuä matqä ipnqäüä. Hiniqueqä Dnä Änguä Iqu hiyaqä manä iuta awä tuänqiyä.

21 Ämaqä hui quwqä kätä-kängueque, huiziqua ique pizqä päkpnqä iinqe, quwqä hipa iu wipnuwiqä. Itanj kanikukua, quwqä ymeqä iquaunj-pqe, suqä asitanj itquapnuwiqä. Itanga ymeqä iqua, kunaqä-kunujuau-pqe, mäkä äunäpu asä inä ipnuwiqä.

22 He Nyaqä yoqä-tänuenä etangi, ämaqä eeqänänj äwqä quvqä emäkqäpnuiqä. Inäqe qokä-apäkä hanä-iqä qäpu etqänganqä yänj äqämbu äpmamitpqä iqua, Goti Hanjuwä Iqu hänä iqumuatäniqueqä.

23 Ämaqä anä-himqä hnquesanij quvqä etqueqanqpqe, he ävämepe, anä-himqä hnquenyqä zä uwqäpnqä. Nyi naqänä etqänä. He Israitqä iquauqä anä-himqä eeqänänj iunj änyä mikiqänga, Ämaquqä Ymeqä Ekqä Iqu äpäniqeqä.

24 Ämaqä näqnqä ämetqänuwä iqua, näqnqä ävätñqä iquenj, mämäwqätäuqä ipnqäüä. Itanga ämaqä wäunüä imäkätqänuwä iqua, iquauqä naqä iquenj, mämäwqätäuqä ipnqäüä.

25 Näqnqä ämetqänuwä iqua, ämotquetñqä iqtänj, asänänj eänui, ii qäyunjqä. Wäunüä imäkätqänuwä iqua, naqä iqtä asänä eänui, ii-pqe qäyunjqä. Inj ämaqä ämiqä iquenyqe, qu 'Iqu dnä quvqä Belsäpula iqueqä' ätpqe,† iqueqä yäpä iqi itqänuwä iquaunqe, yoqä quvqänänj asä inä tpnqäüä.

Zä tquenyqä winqenqä?‡

26 He ämaqä iinj etqueqanqpqä iquaunqe, zä miqä pam-biyä. Nätmatqä eeqänänj huäqä äutnmitätqe, ätnänj iqi timäunqiyä. Nätmatqä eeqänänj zä äwämitätqe, ämaqe näqnqä hipnqäüä.

27 Kuknuä Nyi ämaqu mätquä henyä etätñqe, he ätnänäqi tquäpnqe. Kuknuä Nyi qeiqinyä etqe, he ämaquqä hinüä iqi ätqäupu awä tquäpnqe.

28 Ämaqä hiqä huiwä iunä päsqä iquaunqe, zä miqä pambiyä. Qu quuvqe, pizqä mapäsqä ipnqäüä. Goti Hanjuwä Iqu, huiwitä, quuvqetä, tä iunqä dowatätä, qui Imäkqä-qu etangi, he ze Iquenyqänä iqäpnqeqä.

† 10:25 Matiu 9:34 ‡ 10:25 Lukä 12:2-7

29 He näqñqeqä. Yññä wänqä isuaunqe, ämaqe, qu hnjuaquinyqä mbqä wänqä hñqunä itqänä. Inäqe hiqä Hiniqu, isuaau änguä ämitäqetani, Iqu hñuinä mäqunquä iqanqutqe, isuautanä hmbu qua mänñ mapäkñqä inqiyä.

30-31 Goti Hanjuwä Iqueqä hñuä iqini, he yññä isuauni, ämawqätäunä. Hiyaqä dä nyuänä iuni, Iqu a ae ätäuqeqä. Inä etangi he hanä-iqä emeqanqutqenqä, zä miqä pambiyä.

Jisasi Iquenyqä kuapänä wiñgangi, Iquenyqä awä-tqenqäS

32 Ämaqä hñqu, ämaqä iuni, 'Nyi Jisasi Iquesanunqä' tqanqutqe, ga Nyi-pqe iquenqe, Apiqu Qäukuä Yätu Äpmenqä Iqueä hñuä iqini, 'Ämaqä tq, Nqeqä' tumnigeqä.

33 Itanga ämaqä hñqu, 'Nyi Jisasi Iquesanunä manä' tqanqutqe, ga Nyi-pqe iquenqe, Apiqu Qäukuä Yätu Äpmenqä Iqueä hñuä iqini, 'Ämaqä tq, Nyitanu manä' tumnigeqä.

34 He Nyinyqe, 'Iqu mäkä eeqäpnäñi, mäñdi kittqiyätñqä äpqqeqä' kñuä maeyqä pa inä. Oeyä. Nyi ämaqe, äwqä hanuä inqä pmetpnuwä diñqe, mäma mapqä, ipäqäyuna äma äpqqeqä.

35 Nyi tiññinqä äpqqeqä.

'Hikñuiqu, kaniqeqä mäkänqä vqä iñqätä, meqi, känäu mäkänqä vqä iñqätä, hikñueqä apäki, keenqä mäkänqä vqä iñqätä, äpqqeqä.

36 Itanga ämaqä hñqueqä käyämaqä iquautanä hñqua, iquenñi himä-wiunqä wipnuwiqä.*

37 Ämaqä hñqu kaniquenyqätä, känäunqätä kuapänä äwinyätä, Nyinyqe wänqäpu äwinymitätqe, iqu Nyaqä näueqä-qu hmanjqä. Ämaqä hñqu iqueqä ymeqä qokä iquaunqätä, apäkä iuaunqätä kuapänä äwinyätä, Nyinyqe wänqäpu äwinymitätqe, iqu Nyaqä näueqä-qu hmanjqä.

38 Itanga ämaqä hñqu hanä-iqä Nyaqä yoqeta wimeqanqutqe mämeqä itä, Nyinyqä qänaknä miqä imitätqe, iqu Nyaqä näueqä-qu manä.†

39 Ämaqä hññä-pmeqä äñgui ämäqumuetä, a yänänäñqä äqätmitätqä iqu, iqueqä hññä-pmeqe qui imäknänqiyä. Itangi ämaqä Nyinyqä kñuä indqänätä, iqueqä hññä-pmeqe huätä ävquatämäumitätqä iqu, hññä-pmeqä naqä-qakuänäñi ämeniqeqä" ätukqe.

Yätamäkqä vqä iqua, kima äñguä mapnuwänqä

40 “Ämaqä hñqu, he etmetä änguänä emäkqangutqe, iqu Nyi-pqe inä inyimäqciyā. Ämaqä Nyi indmetqä iqu, Nyi änändowatkqä Ique-pqe inä itmeqiyā.

41 Ämaqä hñque, Goti Iqueqä kukñuinqä hñuä-tqä hñqu ique wimeqanga, iqu iquenyqe, ‘Hñuä-tqä-queqä’ kñuä indqänätä, iqueni itmetä änguä iwimäkätqä iqu, Goti Hanjuwä Iqu ämaqä iqueni, nätmatqä ängui, hñuä-tqä iquau ävätñqä-pa vāniqeqä. Itanga ämaqä hñque, ämaqä jänänjä hñqu ique wimeqanga, iqu iquenyqe, ‘Ämaqä jänänjä-queqä’ kñuä indqänätä, iqueni itmetä änguä iwimäkätqä iqu, Goti Hanjuwä Iqu ämaqä iqueni, nätmatqä änguä, ämaqä jänänjä iquau ävätñqä-pani vāniqeqä.

42 Itangani ämaqä hñqu, Nyaqä ämaqä tquautanjä yoqä naqä-tänjä maeqä hñquenyqe, ‘Iqu Jisasi Iquenyqä qänaknä itñqä-queqä’ kñuä indqänätä, ique eqä isqä ävätqä iqu, Nyi iquenyqe, ‘Ämaqä tqueqä wäunjuä änguä iutanjä kimanji, ämeni qeqä’ naqä-qakuänänjä etqänä” ätukqe.

11

*Jonä asñä-qäyqä iqu, yatñqä äwikqenqä**

1 Jisasi Iqu, Iqueqä wäunjuänqä ämotquaminqä 12 iquauñi kukñuä ii ae ämotqueqe, Iqu iqini äväma, anä-himqä huizi, qua Galili iu äwinqä iu, äma qeu ämotquetä, Goti Hanjuwä Iqueqä kukñui awä ätuäkäminqe.

2 Jonä iqu guä kiciyäueqä anju äpmeqänggani, iqu wäunjuä eeqänäñi Kraisi Iqu imäkqangqenqä qätä äwiyäqe, iqueqä wäunjuänqä ämotquaminqä hñquaqu, Jisasi Ique yatñqä wiyñqä ändowatkqe.

3 Iquaqu Ique äwimayi, yatñqä tiñjä äwikiyi. “Qu ‘Kraisi Iqu äpäñqiyä’† ätätqäñuwi, Si Qäqukitanä, ä hñquenyqä hñuä inä äqänänä pmetuñqutanä?”

4 Jisasi Iqu kimanji, iquaqi tiñjä ätukqe. “Qe nätmatqä hñuä äqunäsinyä qätä äwiyäñiyinqe, äwäsinyä Jonä ique awä tiñjä suinyqä.

5 ‘Ämaqä hñuä pisqä iqua, hñuä änguä äqängäuä. Yukä quvqä iqua, qanä änguä äwqäuä. Wänyimänqä-tänjä iqua, änguä imängäuä. Qätä äyqä iqua, qätä äwiyqäuä. Ae äpäkonjuwä iqua, anji ävauqäuä. Nätmatqä maeqä iqua, Goti Hanjuwä Iqueqä kukñuä ängui qätä äwiyqäuä.’‡

6 Äma qe, qu Nyi imäkqangqenqä kñuä indqänäpiyā iqua, quwqä quuvqä heqiyqe qui mimäkñqä iqangutqe, qu aquvänä ipñqäuä” ätukqe.

* 11: Lukä 7:18-23 † 11:3 Matiu 3:1-12; Malakai 3:1 ‡ 11:5 Asayä 35:5-6

Jisasi Iqu, Jonä iquenqä ätukqenqäS

⁷ Jonä iqueqä ämaqä iquaqu ae uwqanqiyänqä, Jisasi Iqu qokä-apäkä iunji, Jonä iquenyqä tii ätukqe. “He anä avqñqä dunqe, squä hinuä qumbñqä äukuwäwä? Qoä-qamqä yunüä miqanqge qumbñqä äukuwätanä? Oeyä.

⁸ Squä hinuä qumbñqä äukuwäwä? He ämaqä qäkä änguänänä yäuqä pmetanqgä hnqe hinuä qumbñqä äukuwätanä? Oeyä. Ämaqä qäkä änguä äyäuñuwä iqua, ämiqä naqä iqueqä anä du pmetpnqäüä.

⁹ He squä hinuä qumbñqä äukuwäwä? Ämaqä hinuä-tqä hnqe hinuä qumbñqä äukuwätanä? Nñqä. Iinjä sätäti, Nyi tiinjä etqänä. Iqu, Goti Hanjuwä Iqueuä hinuä-tqä huizi iquaunji ämäwqätäunä” ätukqe.

¹⁰ “Bukä iunji, Goti Hanjuwä Iqueqä tuwanui tii ätä äqänänä.

*‘Qätä wipiyä. Ämaqä Nyaqä kukñuä ämapqä hnqe, Si hinuiqä kimetñqä ändowatqänä. Sinyqä hänaqä näwinyä imäuetñqänänyä,’ ätä äqänänä.**

Kukñuä ii, ämaqä tätquenyqä ätqiya.

¹¹ Itanji Nyi he naqä-qakuä tiinjä etqänä. Ämaqä eeqänänä iutanji, Jonä asnjä-qäyqä ique ämäwqätäutñqe, aanqeqä. Inäqe Goti Qäukuä Yätutanä Iqunä miqä iunji, ämaqä yäpakä quvqä äpmenqä iqu, Jonä iquenji ämäwqätäunä” ätukqe.

¹² “Jonä asnjä-qäyqä iqu kukñuä awä ätuminqänqanji, ämaqä yänänäqñqä-tänä iqua, Goti Qäukuä Yätutanä Iqunä miqä iu paqunqenqe, qu wäunüä yänänäqñqä ipñqä ipäqäkuwi. Tänganji qu wäunüä iinjä yqänä imäkäpu, Goti Iqueqä migeunji hanä-iqä kuapanä ävätqänäüä.

¹³ Jonä iqu ätimäukqänqanqe, ämaqe, Goti Hanjuwä Iqueqä kukñuinqä näqñqe, qu bukä hinuä-tqä iqua äqäkuwiutatä, Mosisi iqu kukñuä-suqenqä äqäkqeutatä ämaminuwiqä.

¹⁴ Goti Iqueqä bukä iunji, *‘Hinuä-tqä Laisa iqu äpänqiyä’* ätätä äqänänqe,† ii Jonä iquenyqänä äqänänä. He Nyaqä kukñuä iinqe, quuvqä heqäpnqäpiyä, maeqiyqä ipñqäpiyä?

¹⁵ He qätä-tänqenä epiyi, kukñuä iinqe knuä änguänä indqämbiyä” ätukqe.

¹⁶ “Ämaqä tänga äpmenuwä iunqe, Nyi änäänyä tmqäwä? Tiinuaiqä. Ymeqä ququawä aquväqñqä iu quamä äpmapu, ymeqä huizi iquaunqä tääqä tiinjä ätätqänuwä-panä-quaiqä.

17 'Ne henyqä hääwä qäyä ätqangu, he himnunüä miqä iquwiqä. Ne pmapqä qäyä iqangu, he knuä maqiyqä iquwiqä' ätätqänuwiqä. Ämaqä tänga äpmeñuwä iqua, qu ymeqä tqua enqä-panä eäpu, suqä äsque-äsquenqä mäwinğanjiyi.

18 Jonä asñä-qäyqä iqu äpäqetani, buayä änatä, wainqä-eqä manqä iqanga, qu 'Dñä quvqä-täñä-queqä' äyä ätkuwiqä.

19 Inäqe Ämaqeüqä Ymeqä Ekqä Iqu äpäqetani, buayätä eqätä ganggäñga, qu tii ätqäuä. 'Ämaqä buayä eqä yaqäpiqä itä änatä, wainqä-eqä kuapä ñqueqä. Itanga ämaqä mbqä motauqä iquauqätä, suqä quvqä imäkkqä iquauqätä näueqä-queqä' inä ätqäuä. Inäqe, Goti Hanjuwä Iqueqä ämaqä iquauqä wäunui, tiinjä motquapnä. Iqueqä knuä indqäñqe, ii aanjä naqä-qakuqä" ätukqe.

Ämaqä, quwqä suqä quvqenqä mäwquatämäuqä iquauqä hanjä-iqenqä‡

20 I ätuäqetani, Iqu ämaqä anjä-himqä hui-huii äpmeñuwä iquauñi, äkasuwä ätukqe. Anjä-himqä iunji, Iqu wäunüä ämaqä mimäkkqänänjä di kuapänä qäyä imäkkqangi, quwqä knui äkunmäknäpu, suqä quvqe mäwquatämäuqä iminüwi.

21 Iquauñi Iqu tiinjä ätukqe. "Ämaqä Kolasinä pmeqä iquendä, Betsaitä pmeqä iquendä, hiqä hanjä-iqenqe, Nyi 'Oänä' etqänä. Tiinjä etangiyä. Nätmatqä ämaqä mimäkkqänänjä di, Nyi heyaqä awä iqisa imäkkqä-panji, ämaqä hñqu Tayä pmeqä iquauätä, Saitonä pmeqä iquauätä awä iqisa imäkkqä-säpi, qu qäñganä tiñji ae pmeqäpningä. Quwqä knui äkunmäknäpu, suqä quvqe äwquatämäupiyitani, huäqä-hunqä qäki ämäyäpu, tä wätakiu ae pmeqäpningä.

22 Iñinqe Nyi he etqänä. Hiunji Goti Hanjuwä Iqu ämaqeüqä suqä iwäsäuningqä atäunüä ikqeunji, heyaqä hanjä-iqe, Tayä pmeqä iquauqätä, Saitonä pmeqä iquauqätäñi, ämäwqätäuniqueqä.

23 Itanga Kapänamä pmeqä iquenyä, Goti Iqu henji, qäukuä haqä yätunqä etma yäniqätanä? Oeyä, Iqu he ämaqä pizqä iquauqä anjä bunqä endowatäñiqueqä. Nätmatqä ämaqä mimäkkqänänjä di, Nyi heyaqä awä iqisa imäkkqä enqä-panji, ämaqä hñqu Sotomä pmeqä iquauä awä iqisa imäkkqä-säpi, anjä-himqä iqu yqänä witäñinjqä.

‡ 11:19 Lukä 10:12-15

24 Iinjä etangi hiunji Goti Hanjuwä Iqu ämaqeugä suqä iwäsäuningä atäunüä ikqeunji, heyaqä hanjä-iqe Sotomä pmeqä iquauqeunji ämawqätäuniceqä” ätukqe.

Hapä pmeqe, Jisasi Iquesanji

25 Inganji, Iqu tii ätukqe. “Apä, Qäukuitä Quaetä Miqä Iquki, ämaqä näqñqä knuä-tänjä iquaunqä si nätmatqä tä zä äkittqiyeñä-qe, ymeqä dänjä-sua enqä-pa äyä ämotquenyä. Si e imäknqanä, Nyi ‘änguiqä’ äktqänä.

26 Auä, Apä, Si Tqä-täuä yeeqä imäknndñqä dñqä, imäknñqä” ätukqe.

27 Tiinjä-pqä inä ätukqe. “Nqä Apiqu nätmatqä eeqänäñi, Nqä hipa täu änjiyqeçä. Ämaqe, Ymeqä Iquenyqä näqnqe, aanqeçä. Apiquñänñqä. Ämaqe, Apiquenyqä näqnqe, aanqeçä. Ymeqä Iqutä, ämaqä Ymeqä Iqu ämotquetñqä iquatänä, Apiquenyqä näqnqä eänäuä” ätukqe. §

28 “Ämaqä wäunüä tnänjä ipu, hanjä-iqä ämepu, huiwä hanüä enyätñqä iquenä, he eeqänänñuenä hapä hitapmqä Nyinyqä ppiyä.

29 Nyi Nqä-näuä äkittqänätmä, ämaqeunji hanüä it-quetñqe. Inji, bulumäka iqua nätmatqä eyqiyämapñqä, zä quavqä hinüä-qo iu guä ämäsäutqänuwä-panjä iñji, he Nyaqä yäpä iqi äpmapu, Nyita näqnqä meqäpnqeçä. Itanga he hanjä-iqä naqänänjä mämeqä, hapä pmepñqäuä. 30 Kukñuä Nyi etmqe, hanjä-iqä naqä manä, he qeiqinyänjä mapñqäuä” ätukqe.

12

*Sämbatqä hiunji hapä pmeqä iquenqä**

1 Qänakndanji, Sämbatqä hiunji hapä pmeqänğanji, Jisasi Iqu kuä-witqä wäunüä awä iu qanjä ikäminqe. Inganji Iqueqä wäunüänqä ämotquaminqä iqua buayä dä vqanga, qu kuä-witqä häukui, ätäkäpu änminjuwi.

2 Parisi hñqua hinüä iñjä äqumbiyi, Jisasi Ique ti-ijä ätukuwi. “Hinüä qunyä! Suqä Tqä ämaqä wäunüänqä ämotquetqänä iqua iquwi, hiunji hapä pmeqänğa imäkkqnqe, pmua imäknänä.”

3 I tquanquwänğa, Iqu kima tii ätukqe. “Änäängä? Hinuiqänänji neqä awiqu Dewiti iqutä, iqueqä ämaqä iquatä, buayä dä äpäkombiyi, Dewiti iqu imäkkqnqe, he kukñuä iunji a matäuqä itqänuwätanä?

4 Dewiti iqu Goti Hanjuwä Iqueqä anä yäpä yängisa äpaquvqe, bretqä Goti Hanjuwä Iqueqä hinüä iqi

äwäminqe, iquä iqueqä ämaqä iquatäni, ämepu änguwiqä.† Buayä Goti Hanjuwä Iqueqä hiñuä iqi äwinqe, ämaqe ämepu nqänqe, pmua imäknänä. Hiqäva-imäqkä iquanä ämepu bñqä inä äwinä.‡

5 Änäññqäwä? Bukä Mosisi iqu kukñuä-suqenqä äqäqkä iunji, he kukñuä tä a matäuqä itqäñuwätanä? Sämbatqä hiunji hapä pmeqänqäni, hiqäva-imäqkä iqua Goti Hanjuwä Iqueqä hiqäva-imäqkä anä iu, Sämbatqänqä suqä ätä äwinqä iunji ävausäpiyä-qe, Goti Hanjuwä Iqueqä hiñuä iqiñi, qu suqä quvqä mimäqkä itqänäuä.

6 I etanji Nyi he etqänä. Goti Hanjuwä Iqueqä hiqäva-imäqkä anä ique Ämäwqätäunqä Hñqu, täqi äwinä.

7 Inäqe, Goti Hanjuwä Iqueqä bukä iunji, kukñuä hñqu tiñä äqänänä.

‘He hiqäva imäkätqäñuwinqe, manyinqä iqiya. He ämaqä iquaunqä qeqä emänqanquti äñguä itquapñqä änyinqiyä.’§

He kukñuä iñä iqueqä quatinqä näqnqä meqä-säpi, he ämaqä suqä quvqä mimäqkä itqäñuwä iquaunji, hanä-iqä mäwqä iqäpññqä.

8 Iñä etanji he iqueqä quatinqä maqnqä epu, Nyaqä ämaqä iquaunji hanä-iqä hñgi ävätqänä. Nyi iñä etqe, tiñiqä. Ämaqeunqä Ymeqä Ekqä Iqu Sämbatqä hiunji hapä pmeqä iunji ämitqänä. Nyi tä qäqunqä” ätukqe.

*Jisasi Iqu, ämaqä hipa hñgini quvqä-tänä hñque äñguä iwimäkkqenqä**

9 Jisasi Iqu iqiñi äväma äwätä, iquauqä anä aquväqnqä yäpä ingisa qe äpaqukqe.

10 Iqiñi, ämaqä hipa hñgini quvqä-tänä hñqu äpmaminqe. Inqani Parisi iqua Jisasi Ique kukñuä mitpnuwä diñqä yatñqä tiñä äwikuwi. “Sämbatqä hiunji hapä pmeqänqäni, ne ämaqä yaqä iquaunji äñguä imäkqe, ii äñguätanä, ä änäññqä?”

11 Iqu kimanji, tiñä ätukqe. “Ämaqä hiyaqä awä iqisanä hñqu, sipsipqä-tänä-qu eä, itanqa Sämbatqä hiunji hapä pmeqänqäni sipsipqä iqu qua hovqä iu äpäwitqe, iqu äänä imäkäniqiyä? He näqnqeqä. Ämaqä iqu sipsipqe a ämaqätätä, äkäka yäpaqä tängisa ätuma yapänqiyä.

12 Inji ämaqä di sipsipqä dunji ämäwqätäutangqenqe, Sämbatqä hiunji hapä pmeqänqa suqä äñguä imäkqe, ii äñguänäñiqä” ätukqe.

† 12:4 1 Samueli 21:1-6 ‡ 12:4 Hiqäva-imäqkä 25:5-9 § 12:7 Hosiya 6:6

* 12:8 Makä 3:1-6; Lukä 6:6-11

¹³ I ätuäqetani, Iqu ämaqä hipa quvqä-tänä iqueni, “Tqä hipa jänä imäkinä” ätukqe. I tqangga ämaqä iqu hipa jänä i imäknganga, hipae, änguänggisa änyänqä-pa, e ingqe.

¹⁴ Ingañi Parisi iqua anä iu äväma, hñqäqi aquvä äqänäpu, Jisasi Ique pizqä päkpnuwä iinqä hänaqenqä qävqä ikuwi.

Goti Iqu Jisasi Ique, wäunjuänqä atäunjuä ikqenqä

¹⁵ Jisasi Iqu qu iinjä iqanguwiñqä näqñqä eäqe, anä-himqä iunji qe äväma äukqe. Itani qokä-apäkä kuapänäñi Ique qänaki qe äwivändkuwi. Itangani iquautanä täñä-yaqä-tänä iquaunji, Iqu eeqänänä änguänä qe iwimäkkqe.

¹⁶ Ii iwimäkätäqängani, Iqu iqua Iquenyqä kukñuä awä matqä ipñqänä pmua imäkkqe.

¹⁷ Suqä e imäkminqe, Iqu kukñuä Goti Hanjuwä Iqu hinuä-tqä Asayä iqueqä manä iuta ätkqä iunä naqä-qakuä timäutñqä imäkkqe. Kukñui, tiñiqä.

¹⁸ “Ämaqä tqu, Nyaqä wäunjuä imäkkä iqueqä. Nyi ique atäunjuä ikqeqä. Nyi iquenyqe, kiñä änyinätñqeqä. Itanga Nyaqä äwqe, iquenyqä aquvänä kuapänä itqänä. Nyi Nqä Dñä Ängui, ique wimqänä. Itani ämaqä qua täutanä eeqänänä iunji, iqu suqä jänänñiqä kukñui awä tquatñqänänä.

¹⁹ Iqu kukñuä äkasuwä ätätä manä tnänä matqä yätñqänänä. Inji hänaqä iutani qokä-apäki, iqu manä yänänäñqä tqanguti qätä mäwiyqä ipñqänänä.

²⁰ Tuuwä-hiyawä äukinymätä iqangutqä iqua, iqu mäquasqä yänqiyä. Hiqi-tä hikui-hikui iqangutqe, iqu maiqupisqä yänqiyä. Hea suqä jänäñi, suqä quvqä iu ämäwqätäunñqänganqe, iqu wäunjuä yqänä iqämanjuänqiyä.

²¹ Itani ämaqä qua täutanä eeqänänä iqua, iquenyqä quuvqä eqiyäpu, iqu yätamäkkä vätnqä hinuä äqämbu pmepnuwiqä.”†

Jisasi Iquenyqätä, dñä quvqä iquaunqätä‡

²² Hea ingani qu ämaqä dñä quvqä-tänä hñque, Jisasi Iquenyqä qe ätma äukuwi. Ämaqä iqu hinuä pisqä eä, manä matqä-que. Ingañi Jisasi Iqu iqueni änguä imäkkanga, hinuä äqänätä kukñuä ätkqe.

²³ E äqumbiyi, qokä-apäkä iqua yäunjuä ipu, “Täukueqä. Ämaqä Dewiti iquesanä ne hinuä äqunanä äpmenquä iqu, qäqutiyä?” ätnguwi.

† 12:21 Asayä 42:1-4 ‡ 12:21 Makä 3:22-30; Lukä 11:14-23

24 Parisitanja hnqua kuknuä tä qätä äwipiyi, tiinjä ätkuwi. “Ämaqä Tqu, dnä quvqä iquau huätä ändowatätņqe, Iqu Belsäpulä, dnä quvqä iquau miqä iqueqä yänänäqņqä iutanänjqä.”

25 Jisasi Iqu iquauqä kņuä indqänqä iunji näqņqä eä, tii ätukqe. “Ämaqä, qua naqä hnquesanä iqua, iwäsänäpu mäkä hunqanqņqe, ämaqä iqua qui imäkmbņqäüä. Itanqa ämaqä anä-himqä hnquesanä-qe, hueqä-himqä huitanä-qe, qu awä äkutnäpu mäkä hunqanqņqe, yänänäqņqe änä matqäüqä ipņqäüä.

26 Inji tiinjä-pqe inänji. Setänä iqu, iqueqä dnä hnque huätä ändowatätqe, ne näqņqeqä, iqueqä ämaqä iqua awä äpatņgäüä. Inji iqu qua täu ämitņqe, äpakänä mämiqä yäniqe.

27 He Nyinyqe, ‘Iqu Belsäpulä iqueqä yänänäqņqeta dnä quvqä iquau huätä ändowatätņqeqä’ qäyunä tqanqņqe, hiqä ämaqä iqua dnä quvqä huätä ändowatätqänjuwi, yänänäqņqä tqegeta imäkätqänjuwäwä? Hiqä ämaqä iinjä imäkätqänjuwä iqua, heyaqä kuknuä iinjä, ii qäyunä hma hitanqņqä ämetquapņqeqä.

28 I etanqä-qe, Nyi, Goti Iqueqä Dnä Änguä Iqueqä yänänäqņqä iquesa, dnä quvqä iquau huätä dawatqanqundqe, iinjqe he näqņqä tiinjä mapņqeqä. ‘Goti Hanjuwä Iqunä miqe, ae emeqeqä.’

29 Quwä-meqä hnqu, ämaqä yänänäqņqä hnqueqä anä iu äpaquvätä, iqueqä nätmätqe metņqä winqanqutqe, iqu äänä imäkäniqiyä? Iqu ämaqä yänänäqņqä iquenji, guä ganä äkiqiyäueqe, iqueqä nätmätqe hinqi inqa menqiyä.

30 Ämaqä hnqu wäunjuä yätamäqä manyqä imitätqe, iqu Nyaqä himä-wiunqä-qeqä. Ämaqä hnqu, qokä-apäkä aquvä-qäyqņqä yätamäqä manyqä imitätqe, iqu ämaqe im-imä ändowatqiyä.

31 Iinjņqe, Nyi he tiinjä etqänä. § Suqä quvqä eeqänänjitä, kuknuä quvqetä, qokä-apäkä iqua imäkmiqņqe, Goti Hanjuwä Iqu huätä mamäunqiyä. Inäqe, ämaqä hnqu Dnä Änguä Iquenyqä kuknuä quvqä ätmitätqe, Goti Hanjuwä Iqu iqueqä suqä quvqe, huätäni änä mämamäüqä da iniqeqä.

32 Ämaqä hnqu, Ämaqeüqä Ymeqä Ekqä Iquenyqä kuknuä quvqä tqanqutqe, Goti Hanjuwä Iqu iqueqä suqä quvqä di, huätä mamäunqiyä. I etanqi ämaqä hnqu, Dnä Änguä Iquenyqä kuknuä ququvqä di tqanqutqe, Goti Iqu,

iqueqä suqä quvqä huätäni, tänga mämamäuqä yänqiyä. Ga qänakndanä-pqe, mämamäuqä yäniqeqä.”

*Zä iquauqä häukuinqätä, ämaqeuqä suqenqätä**

33 “Ämaqe zä hñquenyqä, ‘Zä tqu quvqätiyä, änguänänätiyä’ kñuä indqänäpiyängani, kiqä häukui, hinuä ganä äqumbiyi, ingani qu näqñqä mapñqäuä. Zä hñqu änguänänä eänqe, kiqä häukuä-pqe, änguänänäiqä. Inäqe zä hñqu quvqä eänqe, kiqä häukuä-pqe, quvqeqä.

34 Ini heñi, qämakä quvqä iqua eämakuwänänä eqänänänä. He ämaqä quvqä eänuwi, kukñuä ängui äänä tññqäwä? Ämaqä iquauqä kukñuä tqe, ii iquauqä kñuä indqänqä dutanjä.

35 Ämaqä änguänänä iqua, kñuä änguänänä indqänäpu, suqä änguänänä dinä imäkññqäuä. Ämaqä quvqä iqua, kñuä quvqä huitanä-huitanä indqänäpu, suqä quvqä imäkññqäuä.

36 Itangi Nyi he etqänä. Hiunji Goti Hanjuwä Iqu ämaqeu kukñuä mitäniqängani, Iqu quwqä kukñuä hñgi ätmitpñenqä kñuä indqänätä, iuta iwäsäuniqeqä.

37 Si kukñuä änguä tquki etangutqe, Goti Hanjuwä Iqu, ‘Si ämaqä jänänänukiyqä’ ktäniqeqä, ññ si kukñuä quvqä tquki etangutqe, Goti Hanjuwä Iqu, ‘Si ämaqä quvqukiyqä’ ktäniqeqä” ätukqe.

Qu Jisasi Ique, “Ne Sinyqä näqñqä metunquä mänätquayä” ätukuwinqä†

38 Iqu e tquanga, ämaqä kukñuä-suqenqä näqñqä hñquatä, Parisi hñquatä, Iquenñ tiñä ätukuwi. “Ämotqueqä Iqukiyä, ne tiññqä änenqiyä. Si Goti Hanjuwä Iqueqä Wäunuä Imäkquki eäñi, ne ‘naqä-qakuä-queqä’ kñuä neyätñqe, mänätquayä.”

39 Iqu iquauqä kukñui, kimañi tiñä ätukqe. “Qokä-apäkä tänga äpmeñuwä iquenä, he apäkä qokiqu äväma qanä hñgi qñqä enqä-panä, quvqä eäpu, Goti Hanjuwä Iquenqe qänaknä miqä-quenqä. He ‘Ne Sinyqä näqñqä metunquä diñqä, mänätquayä’ ändquwä-qe, Nyi iññi mimäkqä imqänä. He näqñqä mapñqe, hinuä-tqä Jona iqu qeyqä.

40 Jona iqu hiunji hñquaqui-hñque, heatqä hñquaqui-hñque, hämapäkä naqänänä iqueqä äwqä yäpä ingisa äpmakqä-pa, Ämaqeuqä Ymeqä Ekqä Iqu asä inänjqä. Hiunji hñquaqui-hñque, heatqä hñquaqui-hñque, qua yäpä ingisa pmenqiyä.

* 12:32 Lukä 6:43-45 † 12:37 Lukä 11:29-32

41 Hinuiqānāni, āmaqā Ninipe āpmamiṇuwā iqua, Jona iqueqā kukṇui qātā āwipiyyi, iquauqā kṇui ākunmāknāpu quwqā suqā quvqe huātā āvquatāmāukuwiqā. Ināqe tāngani, āmaqā Jona ique Āmāwqātāunqā Iqu, tāqi qāyā pmetangi, āmaqe iquauqā kṇui ākunmāknāpu quwqā suqā quvqe māvquatāmāuqā iquwiqā. Iiñiqe, hiunji Goti Hanjuwā Iqu qokā-apākā iwāsāutqāngani, āmaqā Ninipe āpmamiṇuwā iqua āvaupu, āmaqā tānga āpmeṇuwā iquauqā suqā quvqenqā awā tpnuwiqā.

42 Hinuiqānāni apākā, qua hituṇuā nāmā āwiñqā iu miqā naqā ii, Solomonā iqueqā kukṇuā nāqṇqe qātā wiyātṇqā āpkqeqā.† Ināqe tāngani Āmaqā Solomonā ique Āmāwqātāunqā Iqu tāqi qāyā pmetangi, āmaqe Ique qātā māwiqā itqāṇuwiqā. Iiñiqe hiunji Goti Hanjuwā Iqu qokā-apākā iwāsāutqāngani, apākā naqā ii, āvautā āmaqā tānga āpmeṇuwā iquauqā suqā quvqenqā awā tāniqeqā.

Dñā quvqā āmaqā hṇque āvāmetā, anḡi āwimakqenqāš

43 Dñā quvqā hṇqu āmaqā hṇque āvāmaṇi, anā yēṇuā duṇqā āwāqe, iqu anā hapā pmeqā diṇqā qāvqā ik-iquāṇqiyā. Itanga hṇque māmāqumueqā iāqe, ‘Nyi anā hinuiqānā āvāmakqā duṇqā anḡu umqānā,’ tāṇqiyā.

44 I ātāqe, iqu āwāqe, āmaqā hṇqua anā iquenḡi siiyā āpipu anḡuā imākepiyā-qe, māpmetanḡā qunāṇqiyā.

45 Iiñā āqunāqe, iqu āwātā dñā quvqā 7 hṇqua it-meṇqiyā. Dñā iquauqā quvqe, dñā kiṇganāñā iqueqā quvqeu āmāwqātāunqiyā. Iquau itmetā, qu anā yāpā yāṅgisa āpaquvāpu pmapṇqāuā. Āmaqā iqu hinuiqānāni iñāñāñā quvqā āpmamiñqā-qe, tāngani aanā quvqā kuapānā pmeṇqiyā. Suqā quvqā asā iutani, āmaqā quvqā tānga āpmeṇuwā iquauṇi āwimenqiyā” ātukqe.

*Jisasi Iqueqā kānaisā, kāṅgukuatā, āwimakuwiñqā**

46 Jisasi Iqu qokā-apākā iquau kukṇuā iñā yqānā tuātqātanga, Iqueqā kānatā kāṅgukuatā āpāpu, Iqutā kukṇuā anā tpṇqā yāpaqā māṅgisa ātqāuminuwi.

47 Itani āmaqā hṇqu Iquenḡi, “Hueqā” ātukqe, “Tqā tnatā tuṅgukuatā, Sitā kukṇuā anā tpṇqā yāpaqā tāṅgisa ātqāunāuā.”

48 Ii ātukqā iquenḡi, Jisasi Iqu kima tii ātukqe. “Nqā nipatā guākatāni, tqukuakā?”

49 Itani Iqu Iqueqā wāuṇuāñqā āmotquamiñqā iquau atāuṇuā āvātā, “Qātā nyipiyā” ātukqe. “Nqā nipatā guākatāni, tāsquakānā.

† 12:42 1 Āmiqā Naqā 10:1-13 § 12:42 Lukā 11:24-26 * 12:45 Makā 3:31-35; Lukā 8:19-21

⁵⁰ Ii tiinjā. Qokā-apākā, Nyaqā Apiqu Qäukuä Yätu Äpmenqā Iqueqā äwinqā iu qänaknä imitpqā iqua, qu Nyaqā tasi-guäka, nanyi-napqa, itanga nipaqtänjqā” ätukqe.

13

*Kukñuä ktqä, kuä-witqä uwqä tnämäuwenqä**

¹ Hiunji asä qäquenji, Jisasi Iqu anä iu ävämanji, yäpaqä mängisa äwätä, eqä-huänjä Galili iqueqä manä iqi quamä äpmaminqe.

² I pmetanga, ämaqä kuapänänji Iquenyqä pqanguwitanji, Iqu yimba hñque ätkamäuqe, quamä qe äpmakqe. Itanji ämaqä eeqänänji, eqä-huänjä manä iqi pämä tqäutangä, Iqu yimba iu äpme näqnqä äwikqe.

³ Iqu iquaunji kukñuä ktqä ätuätä, näqnqä kuapänänji äwikqe. Kukñuä ktqä hñqu tiinjä ätukqe. “Ämaqä hñqu kuä-witqä uwqä tnämäwäwätñqä wänqiyä. ⁴ Iqu ätnämäwäwqanga, hui hänaqä iqi päknätqe, ynñä äpäpu ämambnä.

⁵ Itanga hui qua kuapänä hma etangi, hikä-tänjä qäsä äwitanqqä iu päknätqe, qua ängui äwa itanguti, kuä uwqä ii bakä maqänä hukaunqiyä.

⁶ Inji mäptqä haqä tiqä ae äyapätä tnänjä tqanga, kuä kiqä tapiñi wänqäpu etangi, yäuä hämänä pinqiyä.

⁷ Itanga kuä uwqä hui guä yänjä-tänjä awä imä päknätqe, guä quvqä iqua qäsä naqä-huinyä epiyi, kuä-witqeunji, qua aowi änguä mäwqä yänqiyä.

⁸ Itanga kuä uwqä hui qua änguänänjä iu päknätqe, kiqä näänqe 100 huknänä, hui 60 huknänä, itanga hui 30 huknänqiyä.

⁹ Ämaqä qätä-tänjuenä etangutqe, kukñuä iinqe knuä änguänä indqämbiyä” ätukqe.

¹⁰ Qänakndanji, Iqueqä wäunjuänqä ämotquaminqä iqua äpäpu, Jisasi Iquenji yatñqä äväpu, “Si qokä-apākä iquaunji, kukñuä ktqä inä sunqä tuätqäninyä?” ätukuwi.

¹¹ Iqu kimanji tiinjä ätukqe. “Goti Qäukuä Yätutanä Iqunä miqenqä kukñuä qakui zä witanqqä-qe, he näqnqä mapñqe, Iqu henyä etapqiyä. Inäqe ämaqä huizi iquaunji, mäwqä itñqe.

¹² Ii tiinjä etangi. Ämaqä näqnqä hui ae ämequwä iqua, Goti Hanjuwä Iqu hui inä ävätä, qu näqnqä kuapänänjä-tänjä-qua hipñqä iwimäkänä. Inä etangqä-qe, ämaqä

* 13: Makä 4:1-20; Lukä 8:4-15

näqñqä maeqä iqua, näqñqä wänqä qu ämenjuwi, Goti Hanjuwä Iqu huätä mamäunqiyä.

¹³ Injitanj, Nyi ämaqä iquaunji kukñuä ktqenä ätuätñqeqä. Qu hinuä äqunäpu qätä äwiyäpiyä-qe, näqñqä maeqä-quayqä.

¹⁴ Qu iinjä epu, kukñuä hinuä-tqä Asayä iqu äqäqä tquenji, ii naqä-qakuänänjä ämotquetqänjä. Iqu pmetanğa äpmaminjuwä iquaunqe, tiinjä ätätä äqäqeqä.

‘He kukñuä qätä äwika äwäpiyä-qe, kiqä quatinqe änyä maqñqä hipnuwiqä. He hinuä äqunğa äwäpiyä-qe, nätmatqä hñquenyqe näqñqä maeqä ipnuwiqä.

¹⁵ Ämaqä iinjä iqua näqñqä änguä mämeqänqe, quwqä nyuänji woyqä ae imaqundängqeqä. Kukñuä qätä änguä mäwiyqänqe, quwqä qäte, ae imaqundängqeqä. Nätmatqä hinuä änguä mäqunğa ipñqe, quwqä hinuä-pqe, ae yämaqundi inqeqä.

Qu iinjä mimäqä-säpi, quwqä knui äkunmäknäpu, Nyinyñqä anğumä quvepqanğpi, ga Nyi iquaunji änguä iwimäqäminjqä.’†

¹⁶ Inäqe he Nyi nätmatqä imäqğanğqe hinuä äqunäpu, Nyaqä kukñui qätä änyiyätqänjuwitanj, Goti Hanjuwä Iqu änguä ae emäqä iinjqe, näqñqä enjä.

¹⁷ Nyi naqä-qakui tiinjä etqänä. Nätmätqä he hinuä äqunätqänjuwi, hinuä-tqä iquatä, ämaqä jänänjä iquatä, qu kuapänänji hinuä qunqänqä naqänänjä winyätqätanğqä-qe, qu hinuä mäqunğa iminjuwiqä. Kukñuä he qätä äwiyätqänjuwi, qu qätä wiyqänqä naqänänjä winyätqätanğqä-qe, qu qätä mäwiyqä iminjuwiqä” ätukqe.

¹⁸ Jisasi Iqu kukñuä äpakänä yqänänji, tiinjä ätukqe. “Goti Iqu he näqñqä mapñqä etapqetanj, tänganji kukñuä ktqä ämaqä kuä-witqä wäunğa iu tnämäuqä-quenqe, kiqä qakuinğqä Nyi awä tqanğundi, he qätä nyipiyä.

¹⁹ Ämaqe, qu Goti Qäukuä Yätutanjä Iqunä migeunqä kukñui qätä äwiyäpu, kiqä qakuinğqä näqñqä mämeqä itqänjuwä iqua, qu kuä uwqä hänaqä iqi äpäknğqä-panä-quaiqä. Setänä iqu äwimetä, kukñuä Goti Hanjuwä Iqu quwqä knuä indqänqeu hiqanğqe, huätä maqänä ämotautñqe.

²⁰ Itanğa kuä uwqä qua hikä-tänjä iu äpäknğqä ii, tiinjä. Ämaqä kukñuä iinjä ique qätä äwiyäpu, maqänä ämepu, aquvänä iquwä iquaiqä.

²¹ Inäqe iquauqä quuvqä heqiyqe, kuä tapinjä wänqäpu uwqatätä, yäuä äpiqä i enqä-paniqä. Ämaqä Goti Hanjuwä Iqueuä kukñui mändi kittqiyanä-tpu itqänjuwä iqua, ämaqä

† 13:15 Asayä 6:9-10

tquaunġi hanġa-iqä äväpu quvqä itqueganġuwänġa, iquauqä quuvqä heqiyqe, qui maqänä imäknänä.

²² Itanġa kuä uwqä guä yänġa-tänġa awä imä äpäknġqä ii, tiinjä. Ämaqä kuknuä iinjä ique qätä äwiyäpiyā-qe, qu nätmätqä qua täutanġinqä äwäwa ipu, mbqä aquvā kuapänä qäpnqenqä knuä kuapänä indqänätqänjuwä iquaiqä. Goti Hanjuwä Iqueqä kuknuiunġi, suqä iinjä iqu qnqanġa yeqanġi, qu suqä jänänġa imäknqne, yänänäqnqä mäwqä yänqiyä.

²³ Itanġa kuä uwqä qua ängüä iu äpäknġqe, ii ämaqä kuknuä iinjä ique qätä ängüä äwiyäpu, kiqä quatinqä näqnqä ämetqänjuwä iquaiqä. Inġi, kuknuä iqueqä näänqne, hui 100 huknänä, ga hui 60 huknänä, itanġa hui 30 huknänqiyä” ätukqe.

Kuknuä ktqe, qätaqä quvqenqä

²⁴ Iqu ämaqeunġi, kuknuä ktqä huizi tiinjä ätukqe. “Goti Qäukuä Yätutanġa Iqunä mige, ii ämaqä hnqu iqueqä wäunjuä iu kuä uwqä änguinä ätnämäwäwqä-panġa iinjä.

²⁵ Inġe ämaqä iqi äpmamitpqä iqua hiqaqä witanguwänġa, ämaqä iqueqä himä-wiunqä iqu ätimäutä, qätaqä quvqe, asä iu ätnämäwanġi äwänqiyä.

²⁶ Qänakndanġi kuä-witqä uwqä bakä ae äukaupu äpepiyi, näänqne äuknġanganġi, wäunjuä-wiyqä iqua, qätaqä quvqä hui anä tqäutanġä qumbnuwiqä.

²⁷ Inġanġi iqua äwäpu, ämaqä wäunjuä kaniquenġi tiinjä tupnuwiqä. ‘Ämaqä naqä iquki, ne si tqä wäunjuä iunġi, kuä uwqä änguinä ätnämäwqiyä-tanä ikque. Qätaqä quvqä hui anä ätqäunjuwi, änäänġänqäwä?’

²⁸ Iqu iquau kimanġi, ‘Suqä iqu, ämaqä himä-wiunqä hnqu imäkkqeqä’ tuäniqeqä. Itanġi iqua yatnqä wipnuwiqä. ‘Ne äwätanä, qätaqä quvqe ekautanä, aquvā maqiyatunqenqä äkingiyä?’ tupnuwiqä.

²⁹ Inġanġi iqu iquauġi kimanġi tuäniqeqä. ‘Oeyä. He qätaqä quvqe ekaupiyänġanġi, kuä-witqä itä qäsä hikauqnqäuä.

³⁰ Kuä täkqänġanqä, qäquaqu qäyä ätqäunjuqä. Kuä täkqänġanġi, nyi ämaqä kuä täknqä iquau tii tumniqeqä. “He qätaqä quvqe ganä ekaupu, aquvā äqiyäpu, tä väuepnuwänqä hatnġa äquqotäupu epiyā. Inġanġi he kuä-witqe ätäupu, aquvā äqiyäpu nyaqä buayä pnqä wiqä anġa iu pnqä hipiyä” tumniqeqä,’ tuänqiyä” ätukqe.

Kuknuä ktqä hnjuaquinqä‡

³¹ Iqu kukñuä ktqä huizi tiinjä ätukqe. “Goti Qäukuä Yätutanjä Iqunä miqe, ii zä-guawä§ piikä, ämaqä hñqu iqueqä wäunüä iu vowä ämäutñqä enqä-panjä iinjäqä.

³² Zä iqueqä piiki, wänqänänjä-sua etangi, piikä huiziqua, ique ämäwqätäunäuä. Inäqe, kiqä baki äukautä naqä äpeyätäqängani, nätmatqä huizi wäunüä iu ätqäunqä iquaunji ämäwqätäutanguti, ynñä iqua äpäpu, kiqä äpa iunji yuuwä imäkpñqäuä.”

³³ Itanga Iqu kukñuä ktqä hñqu-mända inä ätukqe. “Goti Qäukuä Yätutanjä Iqunä miqe, ii nätmatqä änyuämäuqä enqä-paniqä. Apäkä hui nätmatqä änyuämäuqe, hmbunä ämetä, kuä-witqä* kuapänä ämetä naqä-huinyä imäkänä, buayä pälawä eeqänäñi änyuämäutñqä diñgeuä” ätukqe.

Jisasi Iqu kukñuä ktqe, sunqä ätuminqätiyä

³⁴ Kukñuä eeqänänjä Jisasi Iqu qokä-apäkä iu e ätuminqe, Iqu kukñui ätnänjä iqi matqä, ktqä dinä ätuminqe.

³⁵ Kukñuä, Goti Iqu hñuä-tqä hñqueqä manjä iuta ätimekqä hñqu qäyunä timäutñqe, Iqu iinjä imäkminqe. Ämaqä hñuä-tqä iqu tiinjä ätkqe.

Nyi kukñuä ktqe etätmä, nätmatqä qua täu imäkkqängatqä zä äwäka äpäññenqe, tänga awä etmqänä.†

Qätaqä quvqä iqueqä kukñuä ktqä quatinqä

³⁶ Jisasi Iqu ämaqä iu ävämanji, anä yäpä ingisa qe äpaqukqe. Itanji Iqueqä wäunüänqä ämotquaminqä iqua Iquenyqä äpäpu ätukuwi. “Kukñuä ktqä qätaqä quvqä wäunüä iuta äukautñqenqe, Si ne kiqä quatinqä awä natiyä.”

³⁷ Iqu kimanji tii ätukqe. “Ämaqä kuä uwqä äñguänänji tnämäwäwqä iqu, Ämaqueuqä Ymeqä Ekqä Iqueqä.

³⁸ Wäunui, ii qua tqeqä. Kuä uwqä äñguänänji, qokä-apäkä Goti Qäukuä Yätutanjä Iqunä miqä iutanjä iquaiqä. Qätaqä quvqe, Setänä iqueqä ämaqä iquayqä.

³⁹ Himä-wiunqä, qätaqä quvqä tnämäwäwqä iqu, Setänä iqueqä. Kuä täkqängani, qua täunji iqueqä yäpakänganjqä. Itanga kuä täkqä iqua, enätqä iquaiqä.

⁴⁰ Qu qätaqä quvqä aquvä ämaqiyaupu, tä väuepñqä imäkätqäñuwä-pa, qua täunji iqueqä yäpakänganjä-pqe asä iinjä imäkpnuwiqä.

⁴¹ Ämaqueuqä Ymeqä Ekqä Iqu, Iqueqä enätqä iquau dawatqanğa, Iqueqänä miqä iutanji, nätmatqä ämaqueuqä

§ 13:31 Jisasi Iqu guawä matqä ikqe. Iqu zä huizinqä ätkqe. Kiqä yoqe, mastetqä. * 13:33 Jisasi Iqu kuä-witqä iqueqä hanä-ique, 20 kilo iqä ätukqe.

† 13:35 Apqä Bukä 78:2

quuvqä heqiyqä qui iwimäkqä iutä, ämaqä suqä quvqä imäkqä iquautäñi, eeqänäñi huätä mamäupnuwiqä.

42 Itäñi qu tä naqänänjä iu tnämäupnuwiqä. Tä iu tnämäupnuwänga, qu knuä naqänänjä äqiyäpu, hiquanjä mangtäsqukuä mäuqäpnuiqä.

43 Inğanj ämaqä jänänjä iqua, iquauqä Kaniqunä ämitñqä yäpä ingisa äpmepu, quwqä huiwitanj mäptqä enqä-pa we hunäniqeqä.† He qätä-täñuenä epiyi, kuknuä iinqe knuä indqämbiyä” ätukqe.

Kuknuä ktqe, mbqä pnqä wiqä ipñä iquenqä

44 “Goti Qäukuä Yätutanjä Iqunä mige, mbqä pnqä wiqä ipñä imäkäpu, wäunuä iu qua zä äptekuwa enqä-paniqä. Ämaqä hnqu mbqä ipñä ique ämäqumuetä hinuä äqunäqetanj, iqu ‘Nätmatqä iinji mbqeuñi ämäwqatäunä’ knuä indqänätä, hinuä qunämapenä yeenqiyä. Inğanj iqu aquvänä itä, iqueqä nätmatqä eeqänäñi aquvä ämaqiyätä, ämaqä hnquququa mbqä ipñqä imäkänqiyä. Mbqä iinji ae ämeqe, iqu äwätä wäunuä iquenj mbqä inqiyä” ätukqe.

Kuknuä ktqe, wimñä änguänänjinqä

45 “Ängumñi, Goti Qäukuä Yätutanjä Iqunä mige, ämaqä hnqu mbqä wäunuä imäkätä, wimñä änguänänjinqä qävqä ikitñqä-paniqä.

46 Iqu änguänänjä hnque ämäqumueqe, iqu äwätä, iqueqä nätmatqä eeqänäñi aquvä ämaqiyätä, ämaqä huiz-iqua mbqä ipñqä imäkänqiyä. Mbqä iinji ae ämeqe, iqu wimñi mbqä yänqiyä” ätukqe.

Kuknuä ktqe, hämapäkä qaenqä

47 “Ängumñi, Goti Qäukuä Yätutanjä Iqunä mige, ii tiinjqä. Hämapäkä qa, qu eqä-huänjä bu ätnämäupu, hämapäkä huitanj-huitanj äqupuquwä enqä-paniqä.

48 Hämapäkä qa mñqä iunji manguä mñganğa, qu hikä weä aanqä tängisa eyqiyäma äyapäpu, quamä äpmapu, itanğa hämapäkä änguänänjä iquauñi häkiu ämimepu, hämapäkä quvqä iquauñi bi tnämäupnuwiqä” ätukqe.

49 “Itanğa qua tqueqä hiunji yäpakänğanj, asä iinänqeqä. Ynaunjqä iqua äpäpu, ämaqä quvqä iqua, jänänjä iquauqä awä iq i pmetanğuwä iquauñi itmapnuwiqä.

50 Itäñi qu tä naqänänjä iu tnämäupnuwiqä. Tä iu tnämäupnuwänga, knuä naqänänjä äqiyäpu, hiquanjä mangtäsqukuä mäuqäpnuiqä” ätukqe.

51 Itäñi Iqueqä wäunuänqä ämotquaminqä iquauñi, yatñqä tiinjä qe äwikqe. “Kuknuä tqauqä quatinqe, he näqñqä ae ämequwätanä?”

† 13:43 Deniyäli 12:3

Qu “Auqä, ne näqñqä ae ämeququeqä” ätukuwi.

⁵² I ätuäqetani, tiñä-pqe inä ätukqe. “Iñä etangi ämaqä Goti Iqueqä kukñuä-suqenqä näqñqä iquatanä hñqua, qu Goti Qäukuä Yätutanä Iqunä miqenqä näqñqä ämepu qänaknä imipqä iqua, qu anä naqä hñqueqä kaniqu enqä-panä hipnuwiqä. Iqu iqueqä nätmätqä äñguänänä pñqä wiqä iu äpaquväqe, nätmätqä änyä-hänitä yäuetä qäsä äma pñqiyä” ätukqe. §

*Nasäretqätanä iqua, Jisasi Ique tuwä äwikuwinqä**

⁵³ Jisasi Iqu kukñuä ktqä tä awä ae ätuäqe, anä-himqä iunji qe ävämakqe.

⁵⁴ Äväma äwäqe, Iqu kaniqueqä anä-himqä[†] iu ätimäuqe, iquauä anä aquväqñqä iu äpaquväqe, ämaqä iunji Goti Hanjuwä Iqueqä kukñuinqä näqñqä äwikqe. Qu Iqueqä kukñui qätä äwipiyitani, yäunuä ipu, “Ämaqä Tqu näqñqä tä äñgisa ämeqäwä? Itanga änäänäñqäwä, Iqu ämaqä mimäqänäñi imäkätñqeüä?” ätkuwi.

⁵⁵ “Ne Ämaqä Tquenyqe, näqñqe. Iqu ämaqä anä imäkqä iqueqä Ymeqä Iqueqä. Itanga Mäliya ii, Iqueqä känäiyqä. Inji Jemisi ique, Josepä ique, Saimonä ique, Jutasi ique, iqua Iqueqä kängukuayqä.

⁵⁶ Täqñji Iqueqä känäpqa, nesä anä äyä äpmeñunä. Inji Iqu ii imäkätñqe, näqñqe äñgisa ämeqäwä?” ätñguwi.

⁵⁷ Qu iñä ätnäpu, Iquenyqe äwqä quvqä ätimäukñguwi.

Ingani Iqu iquaunji tii ätukqe. “Hinüä-tqä iqua, anä-himqä eeqänänä iunji, yoqä-täñuae. Etangqä-qe, hñqunä-hñqunäñi, iqueqä anä-himqä iutä, iqueqä anju anä äpmeñuwä iutäñi, iqu yoqä maiqä-queqä.”

⁵⁸ Inji Jisasi Iqu-pqe, Iqueqä anä-himqä iunji, qu Iquenyqä quuvqä maeqiyqä itqätangä, Iqu wäunuä ämaqä mimäqänäñi, kuapänä mimäkqä iminqe.

14

*Heroti iqu, Jonä ique pizqä äpäkkqenqä**

¹ Hea ingani ämaqä ämiqä Heroti iqu, qu Jisasi Iqu wäunuä imäkqangqenqä tqangä qätä äwikqe.

² Iwä, iqueqä wäunuä-wiyqä iquaunji, tiñä ätukqe. “Ämaqä Tqu, Jonä asñä-qäyqä iqueqä. Iqu qua äptekuwä iuta angumä ävaukqä iqueqä. Iñinqe Iqu yänänäñqä-täñu eä, wäunuä ämaqä mimäqänäñi, imäkqiyä” ätukqe.

§ 13:52 Näqñqä-täñä iqua, “Jisasi Iqu ii ätkqe, suqenqäti, kukñuä naqä-qakuñqätiyä, ätkqe” ätätqänä. * 13:52 Makä 6:1-6a; Lukä 4:16-30

† 13:54 Iqueqä kaniqueqä anä-himqe, Nasäretqä iiji. * 14: Makä 6:14-29; Lukä 3:19-20; 9:7-9

3-4 Kukɲuä iinjä iqueqä quati, tiinjä. Qänganäni Heroti iqueqä kätä Pilipä iqu, apäkä Herotiyasi ämaminqe. Ii Pilipä ique ävämaɲi, Heroti ique ämuangqe. Heroti iqu ii ämakqenqe, Jonä iqu iquenɲi tiinjä ätuminqe. “Si apäkä täsi ämenɲi, ii qäyunä hmanjqä.” Iqu e tquangqetani, Heroti iqu iquenɲi a äkiqätätä, guä äkiqiyäutä, guä pmuateqä anju äpmuatekqe.

5 Iqu iquenɲi pizqä päsqaɲqä kɲuä wiyqangqä-qe, qokä-apäkä iqua, “Jonä iqu hiɲuä-tqä-queqä” kɲuä indqänätanguwinjqä, iqu iquaunqä zä äwingqe.

6 Hiunji hɲquenɲi ämaqä hɲqua, Heroti iqueqä kanai ique ämikqenqä kɲuä indqänäpu, iqtä buayä anä änguwi. Inganɲi Herotiyasiyqä meqi ätimäuqe, iquauqä awä iqisa yeewä iminqe.

7 Itanga Heroti iqu iiyqä yeewä iqangqenqä kiinjä winqangi, kukɲuä guä tiinjä ämäsaükqe. “Si nätmataqä äkitanä äkinqä kingangi, yatɲqä nyisqe, nyi äktapmqänä” ätukqe.

8 Iinjä etangi apäkä hitqiyqä kanai, meqiu kɲuä yändqäɲqä vqangi, ii Heroti iquenɲi tiinjä ätukqe. “Jonä asɲä-qäyqä iqueqä nyuäɲi, ätäväpu hevqä iu eqangpi, si äma äpätnä, nyi dapiyā” ätukqe.†

9 Heroti iqu qätä iinjä äwiyäqe, iqueqä äwqe hanä qäyä vqangi, iqu kukɲuä guä ae ämäsaükqenqä kɲuä indqänätä, ämaqä iqtä buayä anä änminuwä iquauqä hiɲuä iqi womba metɲqe mäwingangi, iqu “Apäkä hitqä ii ätqä-pa, ii imäkp iyā” ätukqe.

10-11 Iqu ämaqä hɲque guä kiyiyäueqä anä dunqä dawatqanga, qu Jonä iqueqä hiɲuä-qo iu häuä ätäväpu, iqueuä nyuäɲi hevqä hɲque ämiqutäwa äma äppiyi, hitqä ii äwikuwi. Ii äma äwätä, känäu äwikqe.

12 Iinjä imäkpanguwänga, iqueqä wäunuäɲqä ämotquaminqä iqua äppiyi, iqueqä huiwi äma äwäpu, qua äptekuwi. Iqua qua ae äptepiyi, äwäpu Jisasi Ique qe ätukuwi.

Jisasi Iqu, qokä 5,000 iquau buayä äwikqenqä‡

13 Jisasi Iqu Jonä ique pizqä äpäkkuwinqä qätä äwiyäqe, Iqu anä iunɲi äväma, yimba ikuapmäutä anä avqɲqä imqä äükqe. Iqtä Iqueqä wäunuäɲqä ämotquaminqä iquatänä äukuwi. Itangi qokä-apäki, “Jisasi Iqu äwqiyä” tqangä qätä äwipiyi, qu quwqä anä-himqä äväma, Iqtä ämimbɲqä eqä manä iu qanä äukuwi.

† 14:8 Ii Jonä iqueqä nyuäɲi, iinjä imäkpɲqä ätukqe, “Iqu ae äpäkongqätiyā” tä näqɲqä metɲqä inqeyi. ‡ 14:12 Makä 6:30-44; Lukä 9:10-17; Jonä 6:1-15

14 Iinjä etangi, Jisasi Iqu iuäqämetäqängani, qokä-apäkä kuapänänä pmetangä äqungqe. Iqu iquaunqä huäqä wungangi, iquautanjä ämaqä tänjä-yaqä iquaunji änguä imäkkqe.

15 Mäptqä äwitnqä iqangani, Iqueqä wäunuänqä ämotquaminqä iqua äpäupiysi, Jisasi Iqueni tiinjä ätukuwi. “Mäptqe ae äquveqetnqä iqiyä. Täqinji qua avqngäqiyä-qae, Si ämaqeunji anä-himqä ämätngäwängqä iunqä ymisanä mbqä ipu bnqä dowatiyä.”

16 Iqu kimanji, “Qu täqinji sunqä äväma upnqäwä? He hiqä-hiuä ymisanä wipiyä” ätukqe.

17 Iwä, qu Iqueni, “Ne ymisanji kuapänä hmanjqä. Bretqä hipa hnqinitä, hämapäkä hnquaqutänä ämenunä” ätukuwi.

18 Inqangi Iqu “Ymisanä iinji, Nyinyqä ämappiyä” ätukqe.

19 Itanji Iqu ämaqeu, qätaqä iqi quamä pmapnqä ätukqe. Quamä pmeqanguwänga, Iqu bretqä hipa hnqinitä, hämapäkä iquaqutä ämeqe, hinuä haqä yätu äqänä, Goti Hanjuwä Iquenyqä “änguiqä” ätäqe, buayitä hämapäkitä äkutätä, Kiqä ämaqä iquau äwikqe. Iqua ämepu, ämaqä iu äwikuwi.

20 Qu buayä änäpu, äwqä puäsqanga, iqi änätqutekuwi, iqua qa naqä 12 ämamikuwi.

21 Qokä iqua buayä änguwi, kuapänänji 5,000. Apäkiutä ymeqeutäni, a matäuqä ikuwi.

Jisasi Iqu, eqä haqeqi qanjä äukqenqäS

22 Qu iinji qäpu iqanguwänga, Jisasi Iqu wäunuänqä ämotquaminqä iquaunji, “He yimba iu ätkamäupu, eqä yätäqä nängisanqä hinuiqä upuiyä. Nyi ämaqä täu dowatmqänä” ätukqe.

23 Iqu ämaqeu ae ändowatäqetani, Iqueqä-kiuänä qoqonä yätunqä Kaniquenyqä tääqä tätnqä ekqe.

Mäptqä ae äquvqanga, Iqu Iqueqä-kiuänä qoqonä iu yqänä äpmaminqe.

24 Inäqe yimbae kiinä nänji ae äwqanga, yunui himängisa yänänäqnqä äqunätä, eqä änyämäwa äpeyätä, yimba iqueni ämäquvasämäuqänä itä, nängi-tängi ämiminqe.

25 Zä vätnqä qäqiqinji, Jisasi Iqu eqä-huänä haqeqä iquau wimetnqä äukqe.

26 Iqua Iqu eqä-huänä haqeqi qanjä quvepqangi äqumbiyi, “Hiwiyqeqä” knuä indqänäpu, zä kiinä ipu, zä-zäaqä, ätkuwi.

27 Itangi maqänänji, Iqu iquaunji ätukqe. “He zä miqä pambiyä! Yänänäqnqä pmapiyä! Ii Nyinjqä.”

28 I tquanga, Pitä iqu kimani, “Naqä Iquki, Si Qäquki etangutqe, ‘Eqä haqeqi qanjä biyä’ diyä” ätukqe.

29 Itanji Jisasi Iqu, “Si yqä biyä!” ätukqe. I tquanga Pitä iqu yimba iu ävämani, eqä-huänjä haqeqi Jisasi Ique wimetnqä äukqe.

30 Itanji yunui yänänäqnqä yqänä qunätqätangi äqunäqe, iqu zä äwiŋgqe. Ga eqä-huänjä yäpä ingisa quveqetnqänä tii itäqängani, zääqä ätätä tiinjä ätukqe. “Naqä Iquki, nyi yätamakqä nyiyä!”

31 Maqänäni Jisasi Iqu iqueni a äkiqätätä ätukqe. “Si ämaqä quuvqä wänqäpu heqiyä iqukiyqä. Knuä hnquaquŋi, sunqä indqänätqäninyä?”

32 E ätuäqetani, iquaqu yimba iu ikuapmäuqanġiyänġa, yunui qäpu qe ämñänġqe.

33 Inġani ämaqä yimba iu äpmamiŋuwä iqua, qu Ique qonjä äwoktäupu, Iqueqä yoqe, haqeqä ämamäupu tii ätkuwi. “Naqä-qakuiaqä. Si Goti Hanjuwä Iqueqä Ymeqä Qäqukiyqä.”

*Jisasi Iqu, Genesäretqä pmeqä iquau äŋguä iwimäkkqenqä**

34 Itanġa iqua eqä-huänjä iunġi qäyakämä ipiyi, qua Genesäretqä iu iuäqämakuwi.

35 Ämaqä anjä iutanjä iqua Ique hinuä äqunäpu, Jisasi Iqu iqi timäuqanġi näqnqä epiyi, qu kuknuä anjä qäqiqinġunqä ändowatkuwi. Itanġi qu ämaqä täŋä-yaqä-täŋä eeqänänġa iquauŋi, Iquenyqä qe ätuma äpkuwi.

36 Äwimapiyi, qu Iqueni yatnqä änäänä äväpu, ti-injä ätukuwi. “Ämaqä yaqä-täŋä iqua hipae tqä gquä hämänänġa iu qäyä itmaqämbnqä hinuinä qunyä.” Itanġi qokä-apäkä inyänä ipiyitani, qu eeqänänġi äŋguä imänġuwi.

15

*Goti Iqueqä kuknuä-suqä iqu, suqä kaqä-kawäka äwikuwiu ämäwqätäunqenqä**

1 Inġani Parisi hnquatä, ämaqä kuknuä-suqenqä näqnqä hnquatä, qu Jerusälemä iu ävämani, Jisasi Iquenyqä äquveppiyi, yatnqä tii qe äwikuwi.

2 “Äänä etanġikä? Tqä ämaqä wäunuanġqä ämotquetqänä iqua, suqä atqä-awäka änätapukuwi, qu qui imäkätqänuwiuä. Qu buayä bnqängani, hipa asni eqä akiyä inqä du,[†] ganä maqnqä, hipa kiyä mätqetä

* 14:33 Makä 6:53-56 * 15: Makä 7:1-13 † 15:2 Quwqä suqä asnä-qnqe, tiinjä. Qu eqä akiyä inqä ämepu, hipa iu hinġi equatembnqäuä.

änätqäñjuwüä.”

³ Jisasi Iqu iquaunji kimanji tiinjä ätukqe. “Änäñjängqäwä? Hiqä-hiuäñji, he Goti Hanjuwä Iqueqä kukñuä-suqä iunji ävasäupu, hiqä suqä iunji qänaknä itqäñjuwüä.

⁴ Goti Hanjuwä Iqu kukñuä hñquaqu tii ätkqeqä. ‘Si tqä tniqetä, tnäwqätä, kukñuä qänaknä itnä, yäpä iqinyä isñqeqä.’[‡] Itanga ‘Ämaqä hñqu kiqä kaniquenqätä, känäunqätä, kukñuä quvqä ätätqe, qu iquenji pizqä päkñeqä.’[§]

⁵⁻⁶ Goti Iqu iinjä ätkqä-qe, he tii tqunenqä. Ämaqä hñqu iqueqä kaniquesä känäutäñji, ‘Nätmatqä nyi yätamäqä gemätmä ämenqe, nyi Goti Hanjuwä Ique wimqä a ae ätäuqeqä’ ätuätqe, ämaqä iqu kaniqueqätä känäwqätä, yäpä iqi itä mäwqä yänqiyä. Suqä iinjä dutañji, he Goti Hanjuwä Iqueqä kukñui mändi äkittqiyäpu, hiqä taqä-tawäkauqä suqe, haqeqä ävauqumuatätqänäuä.

⁷ He wopqä ipu, kukñuinä tqä-quenjqä! Hinuä-tqä Asayä iqu hiqä suqä iinqe, atäunüä qäyunä itä, tiinjä ätkqe.

⁸ ‘Ämaqä tä, qu Nyaqä yoqe, manjitänä haqeqä ämamäutqäñjuwä-qe, quwqä qeqä-quuvqe, Nyinyqe kiinjä nämä äwinä.

⁹ Qu ämaqä iquauqä kukñuä-suqä dinä awä ätäpiyä-qe, “Kukñuä tä Goti Hanjuwä Iqueqe-qe” quanqä ätätqänä. Iinqe, qu Nqä yoqe haqeqä mamäupñqä qonjä änäuktäutqäñjuwi, hinginäwa itqäñjuwiqä.”^{*}

Jisasi Iqu, ämaqe kiyä mätqä imäkqenqä ätkqe[†]

¹⁰ Iqu iinjä ätuäqetani, qokä-apäkä iquaunji, tääqä ätuätumetä tiinjä ätukqe. “He qätä änyiyäpu, kñuä äñguänä indqämbiyä!

¹¹ Nätmatqe ämaqä hñqueqä manjä iu äpaquvqe, ii ämaqä iquenji Goti Iqueqä hinuä iqinji kiyä mätqä mimäkqä iqiyä. Oeyqä. Ämaqä kiyä mätqä imäkqe, nätmatqä manjä iuta ätimäutä awä ätqe, ii qäqunänjqä” ätukqe.

¹² Qänakndanji wäunüäñqä ämotquaminqä iqua äppiyyi, Jisasi Ique tiinjä ätukuwi. “Parisi iqua, Saqä kukñui qätä äkipiyitanji, qu äwqä quvqä äwingqenqe, Si näqñqä ae eäñätanä, änäändanä?”

¹³ Itanji Iqu kimanji tiinjä ätukqe. “Nqä Apiqu Qäukuä Yätu Äpmenqä Iqu wäunüä-täñueqä. Itanga nätmatqä eeqänänjä Iqu vowä mikqä ikqä iunji, hukä qäsä äyauniqueqä.

[‡] 15:4 Ängumä Itmakqä 20:12; Kukñuä-suqä 5:16 § 15:4 Ängumä Itmakqä

21:17; Hiqäva-imäkqä 20:9 * 15:9 Asayä 29:13 † 15:9 Makä 7:14-23

14 Āmaqā tquaunqe, he āwāwa miqā pambiyā. Iqua hinuā pisqā epu, hinuā pisqā hñquau-mānda hānaqā āmotquetqānuwā-paniqā. Hinuā pisqā hñqu, hinuā pisqā hñque-mānda hānaqā motquamātā itqe, qāquaqu qua hovqā iu quannā pākinyiyāñqinyqā.”

15 Itanji Pitā iqu Jisasi Iqueni tiinjā ātukqe. “Kukñuā ktqā kiqā quatinqe, awā natiyā.”

16 Jisasi Iqu kimanji, “Inji sunqāwā? He kñuā māmeqā iquwātanā?” ātukqe.

17 “Tiinjinqā he maññqātanā? Nātmatqā eeqānāñi, mañā iu āpaquvātñqe, ii tuqā iunqā āwitā, iqisanji zā-anā bunqā āquveqānā.

18 I etanji nātmatqe, mañā iqu awā ātātñqe, ii kñuā indqāñqā iutanjqā. Nātmatqā āmaqe, Goti Iqueqā hinuā iqi kiyā mātqā imākātñqe, ii qāqunāñjqā.

19 Nyi ‘kñuā indqāñqā iutanjqā’ etqe, ii suqā tiinjinqā ātqā. Kñuā indqāñqā quvqā, suqā āmaqā pizqā pāsqa, huiziqueqā apākāñqā iqā, huiwā yanā hñgi inqā, quwā-meqā, kukñuā mitqeta quanqā-tqā, itanga hñquaunqā kukñuā quvqā tqā, iquayi.

20 Suqā tqua āmaqā iunji, Goti Hanjuwā Iqueqā hinuā iqiñi kiyā mātqā imākātqānā. Itangi āmaqā hñqu hipa asñā maññqā buayā āñgqāqe, suqā iinji, ique kiyā mātqā mimākqā iqiya” ātukqe.

Apākā Kenanātanā hui quuvqā eqākqenqā†

21 Jisasi Iqu iqi āvāmanji, anā-himqā Tayātā Saitonātā āmātnāñqā-tāñā inñinyqā āukqe.

22 Apākā hueqā-himqā Kenanātanā iqi āpmaminqā hui, ii āpātā tāāqā tiinjā ātukqe. “Naqā Iqukiyā, Dewiti iqueqā kawiquki, dñā quvqā hñqu nyaqā ymeqā apākā hmbi qui imākātqāuā. Si nyinyqā qeqā kimānānā” ātukqe.

23 Itangi Iqu iinji, kimanji hui mātquā ikqe. Itanga Iqueqā wāunūāñqā āmotquaminqā iqua āpāpu, Iqueni tii ātukuwi. “Apākā ne ānavāndā, tāāqā ātqapātñqā tāsiñi, huātā dowatiyā.”

24 Itanji Iqu kimanji tiinjā ātukqe. “Goti Hanjuwā Iqu, Nyi Israitqā iquaunā yātamākqā wimqā ānāndowatkqe. Qu sipsipqā hānaqā qāyunāñinqā maññqā enqā-panā-qua etanqā.”

25 I tquanji āwiyāqe, apākā ii Iqu-tāñā qāqi āpātā, qonā āūsāuepātā, “Naqā Iqukiyā. Si nyi yātamākqā nyiyā” ātukqe.

²⁶ Iiyqä kukñui, Iqu kima tii ätukqe. “Ne ymeqä iquauqä buayi ämetanä, hiveqä iquau-mända vatunqe, ii qäyu manä.”

²⁷ Itanji apakä ii, “Naqä Iquki, Si naqä-qakuänä ätnyä” ätukqe. “Itanji buayä hitunqä hnjuä, quwqä kaniqueqä hevqä iuta qua iqi ätiväutqe, hiveqä iqua pānanqä ipu, ämambñqäüä.”

²⁸ Jisasi Iqu kukñuä tä qätä äwiyäqe, Iqu kimanji tii ätukqe. “Tqä quuvqä heqiyqe, naqänäñiqä. Nätmatqä si äkingqe, äkimenqiyä.” Asānganji iiyqä hitqä ii, āngüä qe imāngqe.

Jisasi Iqu, ämaqä kuapänä āngüä imäkkqenqä

²⁹ Jisasi Iqu anjā iunji ävämanji, eqä-huāñä Galili manjā iunqä äpäquveqäkqe. Iqisanji Iqu qoqonjā yätunqä äyätä, iqi äpmaminqe.

³⁰ Iqu iqi pmetanğa, qokä-apäkä kuapänänji, qu yukä quvqä iquautä, hinuä pisqä iquautä, yukä nñuä iquautä, manjā matqä iquautä, itanğa ämaqä tññä-yaqä-tññä kuapänänjā iquaunji, Iquenqä ätuma äpkuwi. Äwimapiyi, qu Iqueuä yukä-tññä qäqi pmuatēqanğuwānğa, Iqu iquaunji āngüä imäkkqe.

³¹ Itanji ämaqe, qu manjā matqä iqua kukñuä tqanğä, yukä quvqä iqua āngüä imānganğä, yukä nñuä iqua qanğä uwqanğä, hinuä pisqä iqua hinuä qānganğä, hinuä āqunğuwī. Hinuä iinğä āqumbiyitanji, qu yāunüä ipu, “Täukueqä” ätäpu, Goti Hanjuwä Israitqä iquau Miqä Iqueqä yoqe, haqeqä ämamäukuwi.

Jisasi Iqu, qokä 4,000 iu buayä äwikqenqäš

³² Hiunji hnquaqui-hñque ae äpäwqanğa, Jisasi Iqu Iqueqä wāunüānğä ämotquaminğä iquaunji, tääqä ätuätumetä, tiinğä ätukqe. “Nyi qokä-apäkä täunqe huäqä ānunqiyä. Qu Nyitā hiunji hnquaqui-hñque äpmequwi, buayi hmayqä. Buayä dä qäsä dowatmqe, hānaqä awä ipe popo ipu päkñqenqe, Nyi manyinğä iqi yä” ätukqe.

³³ Iqu e tqanğa, iqua kimanji ätukuwi. “Täqinji anjā avqñqä eānqe, ämaqä kuapänänjā tiinğä du ymisanjā vatunquä dinqe, ne bretqe āngisa metunquäwä?”

³⁴ Itanğa Iqu yatñqä tii äwikqe. “He bretqe, äänä menjäuä?”

Itanji iqua, “Ne bretqe, 7 hnquatä, hāmapäkä wānğä hnjuatä ämenjunä” ätukuwi.

³⁵ I tqanğuwānğa Iqu qokä-apäkä iquaunji, “Qua iqi quamä pmapiyā!” ätukqe.

³⁶ Inŋaŋi Iqu bretqetä, hämapäkitä ämeqe, Goti Hanjuwä Ique “äŋguiqä” ätuäqe, äkutätä, itaŋi wäunuäŋqä ämotquamiŋqä iquau qe äwikqe. Itanŋaŋi iqua ämotaupiyi, ämaqä iu qe äwikuwi.

³⁷ Qu eeqäŋi äwqä änapäsäpu, iqi änatqutekuwi, iqua hiqokä-qa 7 ämamikuwi.

³⁸ Qokä iqua buayä äŋguwi, kuapänäŋi 4,000. Apäkiutä ymegeutäŋi, a matäuqä ikuwi.

³⁹ Itaŋi Jisasi Iqu qokä-apäkä iu ae ändowatäqe, Iqu yimba iu ätkamäutä, Makändanä iunqä äukqe.

16

*“Si Tquki eäŋiŋqä ämänätquetnä, wäunuä hui imäkiyä” ätukuwiŋqä**

¹ Parisi hŋquatä, Satyusi hŋquatä Jisasi Ique äwimapiyi, yamwiqä äväpu tii ätukuwi. “Si Goti Qäukuä Yätu Äpmenqä Iqueqä wäunuä imäkquki etanŋutqe, si wäunuä ämaqä mimäqänänä hŋqu imäkätinä mänätquayä.”

² Itaŋi Iqu iquau kimaŋi, tiinä ätukqe. “Mäptqä äquveqetä, qäukui qua häŋesqä qäyqanŋaŋi, he ‘Qäukui häŋesqä äqiyqe, ziŋuitäŋi mäptqä äŋguänä täŋqiyä’ tqä-quenjqä.

³ Itanŋa ziŋuitäŋi, he tii tqä-quenjqä. ‘Qaquvqe hea äwitä, qäukui häŋesqä imäŋgqenqe, ii yunuä äqunätä piyä qiyänqiyä.’ Auqä, qäukuä iutaŋä hiqŋqe, he hiŋuä äqunäpu, iuta iwäsäupŋqenqe, näqŋqä äŋguänä ämenäüä. Inäqe Goti Hanjuwä Iqu täŋga imäkätŋqenqä hiqŋqe, he hiŋuä äqumbiyi, iuta iuwäsäupŋqä iinqe, he maŋŋquenjqä.

⁴ He qokä-apäkä täŋga äpmenuwä iquenä, he apäkä qokiqu äväma qanä hiŋgi qŋqä enqä-panä, quvqä eäpu, Goti Hanjuwä Iquenŋi qänaknä miqä-quenjqä. He ‘Si Tquki eäŋiŋqä ämänätquetnä, wäunuä hui imäkiyä’ ändquwä-qe, Nyi wäunuä hui mimäqä imqänä. He näqŋqä mapŋqä hiqŋqe, hiŋuä-tqä Jona iqu qeyqä” ätukqe. I ätuäqe, qunŋi äväma äukqe.

Jisasi Iqu, Parisi iquaunqätä, Satyusi iquaunqätä, ätkqenqä†

⁵ Jisasi Iqueqä wäunuäŋqä ämotquamiŋqä iqua eqä-huänä-tänä yätäqänŋisanqä äukuwi. Iqua qanä äwäpiyänŋaŋi, bretqe qäsä äma pŋenqe, knuä hui imäukuwi.

* 16: Makä 8:11-13; Lukä 12:54-56 † 16:4 Makä 8:14-21

⁶ Ingani, Jisasi Iqu iquauni tiinjä ätukqe. “Parisi iquauätä, Satyusi iquauätä, nätmatqä änyuämäuqä iinqe, he manjitä ämawqätäupu änguänä mimbiyä.”

⁷ Iqu i tquanqenqä knuä indqänäpu, quwqä-quwä tiinjä ätnquwi. “Ne bretqe äma mapqä iququenqä, i änatqiyä.”

⁸ Qu kuknuä iinjä ätnminuwinqe, Jisasi Iqu näqnqä eä, tii ätukqe. “Hiqä quuvqä heqiyqe, wänqänänäpiyqä. ‘Ne bretqe hmanjqe’ sunqä ätätqänäuä? Nyi bretqenqä maetqä da iqänä.

⁹ He Nyinyqätä, Nyaqä kuknuinqätäni, näqnqä änä mämeqä iquwätanä? Buayä hipa hnqinänä, ämaqä kuapänänä 5,000 änguwinqe, he hui imäuquwätanä? He qae squmä ämamikuwäwä?

¹⁰ Itanga buayä hipa hinqi eeqä hngi hnquaquänä, ämaqä kuapänänä 4,000 iqua änguwinqä-pqe, he hui imäuquwätanä? Ingani he qae squmä ämanyuequwäwä?

¹¹ He iinjinqä maqnqä eänuwi, ii sunqäwä? Nyi bretqenqä knuä nyiyqangi maetqä da iqänä. Nyi Parisi iquauätä, Satyusi iquauätä, nätmatqä änyuämäuqä iinqe, ‘He manjitä ämawqätäupu änguänä mimbiyä’ etqänä” ätukqe.

¹² Qu kuknuä tä qätä äwipiyitani, näqnqä tiinjä ämakuwi. “Iqu nätmatqä bretqä änyuämäuqä iinqä mänatqä iqiyä. Oeyä. Iqu Parisi iquauätä, Satyusi iquauätä, kuknuinqä änatqiyä-qe” näqnqä ämakuwi.

Pitä iqu, “Jisasi Iqu, Kraisi Iqueyqä” ätkqenqä†

¹³ Jisasi Iqu anä-himqä Sisariya-Pilipai-tänä ingisanqä äwäqetani, Iqu Iqueqä wänuänqä ämotquaminqä iquauni, yatnqä äwikqe. “Ämaqeueqä Ymeqä Ekqä Iquenyqe, qokä-apäki knuä äänä indqänätqänuwäwä? Iqu tqukä?”

¹⁴ I tquanga iqua kimanä, “Hnqua ‘Jonä asnä-qäyqä iqueqä,’ hnqua ‘Laisa iqueqä,’ itanga hnqua ‘Järämai iquitiyä, hinuä-tqä hnququtiyä?’ ätätqänuwäwä” ätukuwi.

¹⁵ Iqua e tquanguwänga, Iqu “Hiyaqä knuä dunä, Nyi tqungä?” ätukqe.

¹⁶ Saimonä Pitä iqu kimanä, tii ätukqe. “Si Kraisi, Goti Hanjuwä Iqu ne äminesqä atänuä äkikqä Iqukiyqä. Si Goti Hänä Pmeqä-tänä Iqueqä Ymeqä Iqukiyqä” ätukqe.

¹⁷ Itani Jisasi Iqu kimanä tiinjä ätukqe. “Jona iqueqä ymeqä Saimonä iquki, Goti Hanjuwä Iqu änguä ikimäkqeqä. Ämaqä qua täutanä hnqu, kuknuä tä si mämäktqueqä iqueqä. Oeyä. Nqä Apiqu Qäukuä Yätu Äpmenqä Iqunä si ämäktqueqeqä.

† 16:12 Makä 8:27-30; Lukä 9:18-22

18 Itanga Nyi si tiinjä äktqänä. Si Pitä[§] iqukiyqä. Itanganj ämaqe, anä yänänäqñqä hikä haqeqi ämätätqänuwä-pa, Nyi Nqä ämaqä iquau aquvā ämaqiyätmä, hikä tqueqä haqeqi pmuatemnigeqä. Itanganj äpākönqä iqueqä yänänäqñqe, Nyaqä ämaqä aquväqñqä tquaunji, änä makit-tqiyqä yänigeqä.

19 Goti Qäukuä Yätutanä Iqunä miqetanä qñqanj hutäuqe, Nyi si ktapmnigeqä. Nätmatqe, si qua täunji pmua imäkqangtqe, Goti Qäukuä Yätu Äpmenqä Iqu-pqä inä imäkänqiyä. Itanga nätmatqä qua täunji hinuinä qungangtqe, Goti Qäukuä Yätu Äpmenqä Iqu-pqä asä e imäkänqiyä” ätukqe.

20 Itanji Jisasi Iqu Iqueqä wäunjuänqä ämotquaminqä iquaunji, pmua yänänäqñqä iwimäkätä, tii ätukqe. “Ämaqä Goti Hanjuwä Iqu ämaqä miqenqä atäunjuä ikqä Kraisi Iqu, Nyi Qäqunjqae, he ämaqeunji awä mätquä pambiyä.”

Jisasi Iqu, nätmatqä äwimeniqenqä ätukqenqä (16:21-17:27)

21 Inganji Jisasi Iqu wäunjuänqä ämotquaminqä iquaunji kukñuä tiinjä tuätñqä ätipäqäkqe. “Nyi Jerusälemä iunqä umqe. Iqinj, ämaqeu miqä iquatä, hiqäva-imäkkä naqä iquatä, kukñuä-suqenqä näqñqä iquatäni, qu hanä-iqä naqänänä ändapäpu, Nyi pizqä bäkpnuwiqä. Iwä hea hñquaqu-hñque ae äpäwqanganji, Goti Hanjuwä Iqu Nyi anji änyivauqumuatänigeqä.”

22 Pitä iqu kukñuä tä qätä äwiyäqe, Jisasi Ique manjitä ätuma äwäqe, Ique äkasuwä tuätñqä ätipäqäkqe. “Naqä Iquki, oeyä! Nätmatqä tä, Si mäkimeqä inqiyä!” ätukqe.

23 Itanji Jisasi Iqu hiqumuanä äwiyäqe, Pitä iquenji tiinjä qe ätukqe. “Setänä iquki, wawiyä! Si hikä hänaqä iu äknänä, Nyi quannä päknmqä nyimäknä-panä iqukiyqä. Si qänaknänji, Goti Hanjuwä Iqueqä kñuä indqänqä iunä miqä itnä, ämaqeugä kñuä iunä inyä” ätukqe.

24 Inganji Iqu Iqueqä wäunjuänqä ämotquaminqä iquau tii ätukqe. “Ämaqä hñqu Nyi qänaknä nyivändätñqä wiñganguqtqe, iqueqä äwiñqä eeqänänji, kiuä mändi äkittqänätä, iqueqä zä-huätatä hunqe ämetä, Nyi qänaki nyivändänä.

25 Ii tiinjäqä. Ämaqä hñqu, iqueqä hñjä-pmeqe a yänänäqñqä äkiqätmitätqe, qui imäknänigeqä. Inäqe ämaqä hñqu, Nyinyqä kñuä indqänätä, iqueqä hñjä-pmeqe ävquatämämätätqe, iqu hñjä pmetänigeqä.

§ 16:18 Yoqä Pitä iqueqä quati, ii hikiqä.

²⁶ Itanğa ämaqä hñqu nätmatqä qua täuñi eeqänä ämetä, iqueqä hññä-pmeqe qui imäkñgangutqe, iqueqä nätmatqä eeqänñä iñi, yätamäkqä äänä väniqiyä? Itanğa ämaqä hñqu, iqueqä hññä-pmeqe angumä metñqe, squä di väniqiyä?

²⁷ Nyi iññä etqäqe, kiqä quati tiñiqä. Ämaqeüqä Ymeqä Ekqä Iqu Kaniqueqä yññänäqñqe ämetä, Iqueqä enätqä iquata quvepñniqeqä. Itanğa Iqu ämaqä eeqänñä iñi, qu suqä imäkmitpñqñqe, kimañi iñga väniqeqä.

²⁸ Nyi naqä-qakuänä etqänä. Ämaqä täqi pämä ätqäunuwä hñqua, mapäkonqä äñä yqänä pmetanğuwänğani, Ämaqeüqä Ymeqä Ekqä Iqu, ämiqä naqä enqä-panä-qu pğanği qumbnuwiqä” ätukqe.

17

*Jisasi Iqueqä huiwi, huitañä iñğqenqä**

¹ Hiunji 6 ae äpäwqanğani, Jisasi Iqu, Pitä ique, Jemisi ique, itanğa kängua Jonä ique itmeqe, qoqonä quäuqä hñqenqä ätuma ekqe. Iqñi iquauqä-quwänä äpmamiñuwi.

² Iquauqä hiñuä iqisani, Jisasi Iqueqä huiwi huitañä änyätä, Iqueqä hipenui mäptqä enqä-panä ätätä, qäki qäpaiqänñä imänätä we äunğqe.

³ Iunä äqunäñunä tpu ikuwi, Jisasi Iqutäñi, Mosisi iqutä, Laisa iqutä, anä ätqäunya kukñuä tätqätanğä äqunğuwı.

⁴ İi äqunäpiyinqä, Pitä iqu, Jisasi Iquenñi tiññä ätukqe. “Naqä Iqukiyä. Ne täqi äpmenque, ii äñğüänñiqä. İñi Si äkingangutqe, nyi ittññä anğ hñquaqui-hñque mätmqänä. Hñqu Tqäuä. Hñqu Mosisi iqueqäuä. Itanğa hñqu Laisa iqueqäuä” ätukqe.

⁵ Pitä iqu kukñuä äñä tätqätanğa, qaquvqä wenyä-hunqä hñqu iquaunñi qe äpatqäkqe. İtani qaquvqä iqueqä yäpä imdanñi, manğ hñqu tiññä ätukqe. “Tqu Nqä Ymeqä Nyi kuapänä änyinätñqä Iqueyqä. Iquenyqe, Nyi aquvänä kiññä itqänñä. He Iqueqä kukñui qätä wipñqeqä” ätukqe.

⁶ Iqueqä ämaqä iqua kukñuä tä qätä äwipiñi, qu zä kiññä wiñğanği qonğ äusäukipu, hipenui qua bu ekuwi.

⁷ İtani Jisasi Iqu iqua-tañğ qäqiqi äquvepäqe, iquaunñi itmañiyätä, tii ätukqe. “He zä miqä pambiyä. Pämä tqäpiyä.”

⁸ Qu ätkimbu hiñuä ämäqunğuwı, ämaqä huizi iquaqu aanğä etanği, Jisasi Iqu Iqueqä-kiuänä tqäutanği äqunğuwı.

* 17: Makä 9:2-13; Lukä 9:28-36

⁹ Itanga qu qoqonä yätuta äpawipiyängani, Jisasi Iqu iquauni yänänäqñqä tiinjä ätukqe. “Nätmatqä he hiñuä äqunänjuwinqe, ämaqä hñque mätquä pambiyä. Ämaqueuqä Ymeqä Ekqä Iqu, qua äptepqetani ävämetä, angumä ävauqanqutqänganqäüä” ätukqe.

¹⁰ I tquanga, iqua Iqueni yatñqä tiinjä äwikiwi. “Laisa iqu tänganä quvepqangi äqunäjuna. Inji ämaqä kukñuä-suqenqä näqñqä iqua tiinji, sunqä ätätqänguwäwä? ‘Laisa iqu Kraisi Iqueni hiñuiqä wimenqiyäqeuä.’ ”

¹¹ Iqu kimanji, tii ätukqe. “Qu qäyunä ätätqänguwiqä. Laisa iqu äpätä, nätmatqä eeqänäñi angumä jänä imäkänqiyä.

¹² Itangi Nyi tiinjä hitmqeqä. Laisa iqu ae äquvepkqeqä. Itanga ämaqä iqua qu iquenyqä maqñqä eäpu, iquauqä äwiñqä dunä imäkäpu, suqä huitañä-huitañä itquaminuwiqä. Itangi Ämaqueuqä Ymeqä Ekqä Iqu, iquauqä huiqä iutani, asä iinjä menqiyä” ätukqe.

¹³ Iqu iinjä tquangqenqe, iqua näqñqä tiinjä ämakuwi. “Tä, Jonä asñä-qäyqä iquenyqä ätqiyä.”

Jisasi Iqu, ymeqä dnä quvqä-tänä hñque änguä iwimäkkqenqä†

¹⁴ Iqua qoqonä yätuta äquveppiyi, qokä-apäkä kuapänä imänätanguwä iu äwimakuwi. Ingani ämaqä hñqu Jisasi Iquenyqä äpäqe, qonä äusäuepätä tii ätukqe.

¹⁵ “Naqä Iqukiyä. Nyaqä ymeqä qokä iqu ppqä-tänä etangi, Si iquenyqä qeqä äkimänänä. Iqu tä iu äpäknätä, ä eqä iu äpäknätä, qui kuapänä imäknätñqeqä.

¹⁶ Itanga nyi iqueni, Tqä wäunuänqä ämotquetqänä iquaunqä ätuma äpqä-qe, iqua iqueni, änguä mimäqä iquwiqä” ätukqe.

¹⁷ Kimanji, Jisasi Iqu tii ätukqe. “Ämaqä tänga äpmenuwä iquenä, he quuvqä maeqiyqä itqänguwiqä. Hiqä kñuä indqänqetä, suqetäñi, jänä hmanjqä. Nyi hesä anäñi, squänqanqä pmamqäwä? Ä, hesani hanä-iqä squänqanqä meqämqäwä? Ymeqä iqueni, ätuma bpiyä” ätukqe.

¹⁸ Itani Jisasi Iqu dnä quvqä ique äkasuwä tquanga, dnä quvqä iqu ymeqä iqueni ävämeqanqä, maqänäñi ymeqä iqu änguä qe imängqe.

¹⁹ Qänakñi wäunuänqä ämotquaminqä iqua, Jisasi Ique äwimepu, yatñqä tiinjä äwikiwi. “Ne dnä quvqä ique huätä mämamäuce, äänä hitangikä?”

²⁰⁻²¹ Iqu kimanji tiinjä ätukqe. “Hiqä quuvqä heqiyqe, aanä wänqänänäpu etangi, he iinji änä mimäqä ipñqäüä.

† 17:13 Makä 9:14-29; Lukä 9:37-43a

Nyi naqä-qakuä hitmqeqä. Hiqä quuvqä heqiyqe, zä-guawä† piikä wänqä isua enqä-parä etangutqe, he qoqonä tquenj, 'Täqisanj, näñinqä uvä' tquanquwängganj, iqu äwänqiyä. He eeqänänj inji, qeinqinyä imäkpñqäüä."§

*Jisasi Iqu, nätmataqä äwimeniqenqä anji ätukqenqä**

²² Jisasi Iqutä wäunüänqä ämotquaminqä iquatä, qua naqä Galili iu aquvā äqämbiyi, Iqu iquauñj tiinjä ätukqe. "Hea hatnä mäpäwqanğa, qu Ämaqeüqä Ymeqä Ekqä Iquenj ämaqä iquauqä hipa iu wipñqäüä.

²³ Itanj iqua Iquenj pizqä päkpñqäüä. Ga hiunji hñquaqi-hñquenjä iunji, Goti Hanjuwä Iqu Ique angumä vauqumuatänqiyä." Iqua qätä iinjä äwipiyi, äwqä hanj kiinjä qe äwikqe.

Hiqäva-imäkkä aninqä mbqä vqenqä

²⁴ Qänakñj iqua äwäpu, anjā-himqä Kapānamä iu ätimäukuwi. Iqinj Goti Iqueqä hiqäva-imäkkä anjā Jerusālemä iu ämätnänqä iinqe, mbqä motauqä hñqua, Pitä iquenyqä äpäpu, yatñqä tiinjä äwikuwi. "Hiqä Ämetqueqä Iqu, hiqäva-imäkkä aninqe, mbqä ävätñqätanä, ä mäwqä itñqätanä?"

²⁵ Pitä iqu "Nñqä. Iqu ävätñqueqä" ätukqe.

Itanj iqu anjā yäpä yängisa äpaquvāqe, kukñuä hui matqänğa, Jisasi Iqu yatñqä tii äwikqe. "Saimonä iquki, si kñuä äänä kiyqiyä? Ämaqä ämiqä qua täutanjä iqua, mbqä huitanjā-huitanj, tquesa ämotautqänuwäwä? Iquauqä ymeqä iquautatanä, ä ämaqä hñquau-mändatanä?"

²⁶ Kimanj iqu, "Ämaqä huizi iquaiqä" ätukqe.

I tquanğa, Jisasi Iqu iquenj tiinjä ätukqe. "Iñitanj, ämaqä miqä iquauqä ymeqä iqua mäwqä itqänuwä-pa, Goti Iqu Iqueqä ymeqä-quauta mämotauqä yänä.

²⁷ Ii qäyā etangqä-qe, ne iquau äwqä äkasuwä iwimäkkä iinqe, si äwätinä, eqä-huänj iunji hämapäkänqä guä quvāyā. Hämapäkä kinğanä äpiñj iquenj, si iqueqä manj a hutamäkätnä, mbqä hñqu yäpä ingisa witangi qundñqinyä. Si mbqä iqu ämetnä, Goti Iqueqä hiqäva-imäkkä aninqe, yeqä-yeuänqä iquau wisñqueqä" ätukqe.

Jisasi Iqu, Iqunä miqeunğanqä ätkqenqä (18:1-20:34)

† 17:20-21 Jisasi Iqu zä-guawä matqä ikqe. Iqu zä huizinqä ätkqe. Kiqä yoqe, mastetqä. § 17:20-21 Ämaqä näqñqä-tänj hñqua, "Matiu iqu kukñuä hui inä äqäkkqeqä" kñuä indqänätqänj. Kukñui tiñiqä. "Dñj quvqä tiinjä iqua huätä dowatqe, Goti Iquenyqä tääqä ätätnä, buayä manqä itnä dutanjqä."

* 17:20-21 Makä 9:30-32; Lukä 9:43b-45

18

*Yoqä naqä, tqukua mapnuwänqe?**

¹ Inğanj wäunjuänqä ämotquaminqä iqua Jisasi Ique äwimepu, yatnqä tii äwikiwi. “Goti Qäukuä Yätutanä Iqunä miqeu äpmenuwä iquautanji, huizi iquau mipnqe, yoqä naqä tqukua mapnuwänqäwä?”

²⁻³ I tqanguwänqa, Iqu ymeqä hmbi tääqä ätuätumeqe, iquauqä awä iqi pämä ämatqätetä, tii ätukqe. “Nyi naqä-qakuänä etmqänä. He hiqä knuä äkunmäknäpu, ymeqä täpu enqä-pa matimäuqä iqangpqe, he Goti Qäukuä Yätutanä Iqunä miqeuji, mäpaquvqä ipnuwiqä.

⁴ Ämaqä hnqu iqueqä-kiuä mändi äkittqänätä, ymeqä täpu enqä-pa ätimäutqe, iqu yoqä naqä ämetä, Goti Qäukuä Yätutanä Iqunä miqeuji, huizi iquau ämäwqätäunqiyä.

⁵ Ämaqä hnqu Nyinyqä knuä indqänätä, ymeqä täpu enqä-panä tiinjä hmbi itmetä, änguänä iwimäkätqe, iqu Nyi-pqe asä iinjä nyimäkqiyä.

⁶ Ymeqä Nyinyqä quuvqä eqiyätnqä täutanä hmbu, ämaqä hnqueuä suqä imäkqangqä du hinuä äqunätä, asä iinjä imäkätä quanjä päknqangutqe, ämaqä iqueni, hanä-iqä naqänänji wimenä. Ämaqä hnqua hikä naqänänjä hnqu ämepu, iqueqä hiinjuä-qo iu guä äkiqiyepu, eqä-huänjä bu tnämäueqangpqe, ii hanä-iqä wänqäpiyqä. Hanä-iqä ique wimeniqä iqu, tqueni aanä naqänänjä ämäwqätäunä.

Quuvqä heqiyqä qui mimäkqenqä†

⁷ Oänä, ämaqä qua täutanä eeqänänjä iquenä. Naqä-qakuiqä. Ämaqe, qu suqä quvqä du quanjä päkmbnqenqe, nätmätqä huitanä-huitanji wimenä. Inäqe, ämaqä suqä quvqä iinjä iqua äma äpätqä iqu, hanä-iqä naqänänjä meniyeqä.

⁸ Tqä hipainä-qe, yukinjä-qe suqä quvqenqä äkiyqiyämeqangutqe, huätä ätävätnä bi tnämävä. Si iinjä imäkqangtqe, tqä huiwitanä hmbu yuuwä ätänätqä-qe, si suqä quvqä iinjä mimäkqä injä-qae, hängä-pmeqe ämatnqinyä. Si iinjä mimäkqä iqangtqe, huiwä yuuwä matänqä-qe, qu si tä maisquä injä iu ktnämäupnuwiqä. Huiwä hmbi yuuwä tängqe, hanä-iqä ii, wänqäpiyqä. Tä dunqä uwqe, hanä-iqä naqänänjiqä.

⁹ Tqä hinui suqä quvqenqä äkiyqiyämeqangutqe, huätä ätqoätnä bi tnämävä. Si iinjä imäkqangtqe, hinuä hnqunä äqänänä, hängä-pmeqe ämatnqinyä. Si iinjä mimäkqä

* 18: Makä 9:33-37; Lukä 9:46-48 † 18:6 Makä 9:42-48

iqangtqe, hinuä hnquaqu yqänä qänätangnä, qu si tä maisquä inqä iu ktnämäupnuwiqä. Hinuä hnqunä qnqe, hanjä-iqä ii, wängqäpiyqä. Tä dunqä uwqe, hanjä-iqä naqänäniqä.

¹⁰⁻¹¹ Ymeqä wängqä isuaü awä iqisanä hmbinyqe, 'Ipu nätmatqä hinginäwanqeqä' knuä miqä pambiyä. Knuä iquenyqe, he änguänä wimasipiyä. Nyi he tii hitmqeqä. Ynaunjqä qäukuä yätunä ymeqä tquau ämitqänuwä iqua, qu Nqä Apiqu Qäukuä Yätu Äpmenqä Iqueqä hinuä iqi ätqäunäuä."[‡]

Kuknuä ktqä, sipsipqä imatngqenqä

¹² "He knuä äänä heyqiyä? Ämaqä hnqu sipsipqä kuapänänä 100 tänjä-qu emitätqe, ga iquautanjä hnqu imatnätqe, iqu qävqä miqä iniqiyä? Oeyä. Iqu kuapänänä 99 iquau qoqonä iu äpmuatemä äwätä, imatnätqä iquenyqä qävqä yäkinqiyä. ¹³ Nyi naqä-qakuänänä etqänä. Iqu sipsipqä kuapänänä 99 mimatnjä iquaunqe yeeqä itäqä-qe, sipsipqä kiuänänä imatnätqä iqueni, анги itmetqe, inganji iqueqä yeeqä iinqe, aanä naqänänä yäniqeqä.

¹⁴ Asä iinj, hiqä Hiniqu Qäukuä Yätu Äpmenqä Iqu, ymeqä isua enqä-parjä hmbu imatnätä qui imäknätjqe mäwinqä inä" ätukqe.

Tqä quuvqä anä heqiyqä iqu, si quvqä ikitqueqä iinqä

¹⁵ I ätuätäqänganji, Iqu kuknuä hui-pqe inä ätukqe. "Tqä quuvqä anä heqiyqä iqu si quvqä ikitqueqangutqe, si iquenyqä äwätinä, qeeqä-qeuänä äpmanyä, iqueqä suqä imäkätqenqä kuknuä ätäsinä, kuknuä jänä imäkiyänqä yamwiqä inyqä. Iqu saqä kuknui qätä kiyqangutqe, si tqä näueqä iqueni angumä itmenyä.

¹⁶ Iqu saqä kuknui qätä makiyqä iqangutqe, si Goti Hanjuwä Iqu kuknuä ätkqä-pa qänaknä itnä, ämaqä hnqunänä-qe, hnquaquinä-qe itmetnä, iqtä kuknuä anä tpnqeqä. Goti Iqu tii ätkqe. 'Ämaqä hnquaquinä-qe, hnquaqui-hnquenä-qe kuknuä asänänä dinä tqangpqe, he qätä iunä wiyqäpnä.'^{*}

¹⁷ Itangi iqu iquauqä kuknui qätä mawiyqä iqangutqe, si ämaqä Goti Hanjuwä Iqueqä yoenqä aquvä äqänätqänuwä iquauni, iqueqä suqenqä tutnqeqä. Itangi iqu iquau-pqe qätä mäwiyqä iqangutqe, suqä si ämaqä

[‡] **18:10-11** Ämaqä näqnqä-tänä hnqua, "Matiu iqu kuknuä hui inä äqäkqeqä" knuä indqänätqänä. Kuknui tiinjä. "Ii tiinjä. Ämaquä Ymeqä Elkqä Iqu ämaqä qui imäkmbynqä iqanguwä iquau hänä iqumuatätnjä äpqeqä."

S 18:10-11 Lukä 15:3-7 * **18:16** Kuknuä-suqä 19:15

quuvqä maeqiyqä iquautä, mbqä motauqä iquautä, itquetqänä-pa, ga si ique-pqe asä inä itquatnqeä.

18 Nyi naqä-qakuänänä tii etmqänä. Nätmatqe he qua täunji pmua imäkqangpqe, Goti Qäukuä Yätu Äpmenqä Iqu-pqä inä imäkänqiyä. Itanga nätmatqä qua täunji hinuinä qungangpqe, Goti Qäukuä Yätu Äpmenqä Iqu-pqä asä e imäkänqiyä.

19-20 Itanga Nyi kuknuä hui inä hitmqeqä. Ämaqä hnquaqunä-qe, hnquaqui-hnquenä-qe Nyaqä yoqenqä aqvü qängangpqe, Nyi iquatä anä pmamqänä. Iinjne, ämaqä hesanä qua täutanä hnquaqu, iquaquiyqä knui nätmatqä hnquenyqä naqä-hnqunä indqänäsinyä tääqä siyqe, Nyaqä Apiqu Qäukuä Yätu Äpmenqä Iqu ävänqiyä” ätukqe.

Kuknuä ktqä, wäunuä-wiyqä hnqu, hnquququenyqä huäqä mäwunqä ikqenqä

21 Inganji Pitä iqu Jisasi Iqu-tänä qäqiqi äpäqe, yatnqä tii äwikqe. “Naqä Iquki, nqä näueqä hnqu suqä quvqä indqueqangutqe, iqueqä suqä quvqenqe, nyi äwqä hanui, squmä änä imäknmniñqäwä? Hipa hnqinji eeqä hnqinji hnquaquini, ii änguätanä?”

22 I tqunga kimanji, tii ätukqe. “Suqä quvqenqä äwqä hanuä imäknenqe, Nyi hipa hnqinji eeqä eäqe, hnqinji hnquaqunä iunqe, maktqä da iqänä. Si suqä quvqenqä äwqä hanui imäknga-imäknga äwätinä, aanä kuapänänä 490 iunji ämäwqätäutnqeä.

23 Nyi e äktqe, Goti Qäukuä Yätutanä Iqunä miqe, kuknuä ktqä tiinjä etangiyqä. Ämiqä naqä hnqu, iqueqä wäunuä-wiyqä iqua mbqä hinginäwa ämequwi, anji wipnqä winyänqiyä.

24 Iqu anji metnqä ipäqiyqanganji, qu wäunuä-wiyqä hnque iquenyqä ätuma ppnqäüä. Iqueqä hinginäwa meqe, mbqä aanä kuapänänä 10,000,000 kinaiqä.

25 Inäqe, iqu kima vätnqe hma etangutqe, ämiqä iqu tii tuänqiyä. ‘He ämaqä tqesä, iqueqä ymeqä-apäkä iutä, iqueuä nätmatqä eeqänänä-pqe, ämaqä hnqua mbqä ipnqä qäsä ätuma upuiyä. Inji, imbqua ämaqä iquauqä wäunuä-wiyqä hinginqä hipnqänänä. Itanga he mbqä kimanji, iuta mapnqänänä.’

26 Wäunuä-wiyqä iqu kuknuä tä qätä äwiyäqe, iqu ämiqä iqu-tänä qäqiqi äpäknätä, qonä äuktäüä, tii tuänqiyä. ‘Yäa, si nyinyqä huäqä kunqanguti, hinuä äqännä pmayä. Itanga nyi si hinginäwa ämäktaukqe, kimanji äktapmqänä.’

27 Itani ämiqä naqä iqu iquenyqä huäqä wungangi, iqueni ävquatawatätä, iqueqä hinginäwa ämamiŋqä-pqe, pipa iunji, yoqe huätä kutänqiyä.

28 Itani wäunuä-wiyqä iqu yäpaqä mäŋgisa äpäwäqe, iqueqä wäunuä anä isinyä 10 kina hinginäwa ämotaukqä hŋque wimenqiyä. Iqu ique a äkiqätätä, hiŋuä-qo iu a äkiyamäkätä, tii tuänqiyä. 'Si hinginäwa ämakŋä eeqänäŋi, tänga maqä dapiyä!'

29 Iutani wäunuä anä imisiyqä iqu quanjä äpäknätä, 'Yäa, nyinyqä huäqä kuŋganguti, hiŋuä äqännä pmayä' tuänqiyä. 'Nyi si hinginäwa ämäktaukqe, kima ktap-mqänä.'

30 I tquanŋani, kiŋganänä iqu iinŋŋe mäwiŋangi, 'Oeyqä' ätuätä, iqueni guä pmuateqä anä iunqä ätuma wänqiyä. Iqueqä hinginäwa ämotaukqe, kimaŋi qäyunä äyä hiqanŋanqe, iu yqänä pmetänqiyä.

31 Ämaqä wäunuä anä imipqä huizi iqua, ämaqä iqu i imäkqangi äqumbiyi, qu äwqä hanjä wiŋganguti äwäpu, iquauqä ämiqä naqä ique, suqä e timäuqangi äqumbqenqä tupŋqäüä.

32 Inŋani ämiqä naqä iqu, iqueni tääqä ätuätumetä, tiŋä tuänqiyä. 'Si wäunuä imäkkä ququvqä-qukiyqä. Kiŋganäŋi si zääqä dqaŋgnä, tqä hinginäwa naqänänä ämändaukŋi, nyi pipa iunji huätä äyä äkuteqe qä.

33 Nyi sinyqä huäqä änuŋgqä. Inji suŋqäwä? Si tqä wäunuä anä imäkkä iquenyqä huäqä makunqä iqueä' tuänqiyä.

34 Itani iqu äwqä tnänä wiŋganguti, ämaqä täŋä-hunqä vqä iquauqä hipa iu väniqe qä. Iqueqä hinginäwa ämotaukqe, kimaŋi qäyunä äyä hiqanŋanqä, iu yqänä pmetänqiyä.

35 He hiqä näueqä hŋqu suqä quvqä etqueqanŋani, iqueqä suqä quvqenqä äwqä hanjä mimäknqä iqanŋpqe, Nyaqä Apiqu Qäukuä Yätu Äpmenqä Iqu-pqe, ämiqä iqu iqä-pa iinjä emäkänqiyä" ätukqe.

19

*Suqä, apäkä huätä dowatqenqä**

1 Jisasi Iqu kuknuä tä qäpu ätuäqetani, Iqu qua Galili iunji äväma, qua Jutiya eqä Jotänä ique yätäqä näŋgisänqä äukqe.

* 19: Matiu 5:31-32; Makä 10:1-12; Lukä 16:18

² Itanji ämaqä aanjä kuapänänjä, Iquenji qänaki äwivändkuwi. Itanga iqinji, Iqu iquauqä yaqe änguä iwimäkminje.

³ Itanganji Parisi hñqua Ique äwimepu, “Iqu kukñuä quvqä hui natqangutqe, Ique kukñuä mitquanqä” knuä ämapu, yatñqä tiinjä äwikuwi. “Ämaqä hñqu iqueqä äwinqetanä apäki huätä dawatqe, näyaqä suqä iunji, änguätanä, quvqätanä?”

⁴ Kimanji, Iqu tii ätukqe. “He Goti Hanjuwä Iqueqä bukä iu äqänänqe, kukñuä tiinji a matäuqä itqänuwätanä? Kinğanäni, *Goti Nätmatqä Eeqänänjä Imäkkä Iqu, ämaqe imäkätäqänğanji, Iqu qokätä apäkätä imäkkqeä.*†

⁵ Iinjä imäkätäqetanji, tiinjä ätkqeä. ‘*Qokä hñqu, kandä-känatä ävämetä, iqueqä apäkisä guä ämäninyä, huiwä naqä-hñqunä änyinyä pmeqänqeä.*‡

⁶ Goti Hanjuwä Iqu iinjä ätkqenqä, qäyaqu huiwi hñquaqu minqä, hñqunä änyinyä pmesiyänqeä. Iinjä etanji nätmatqä Goti Hanjuwä Iqu naqä hñqunä ämamonyetqe, ii ämaqä hñqu mandumakñqenqä” ätukqe.

⁷ E tquanğa, Parisi iqua Iquenji, yatñqä änyä-hänjä hñqu tiinjä äwikuwi. “Inji, Mosisi iqu suqä tiinji, änäänqä änätapkqäwä? Iqu suqe, ‘Ämaqä hñqu huätä dawatqä tuwanuä äqiyätä, apäki ävätä, ii huätä dawatätñqeä’ ätätä änätapkqeä.”

⁸ I tquanguwänğa, Iqu kimanji tii ätukqe. “He ämaqä hñgisanä iquendanji, Mosisi iqu apäkä huätä qäyä dawatpñqä hinuinä eqängqeä. Inäqe kinğanäni suqä täutanji maeqä iminje.

⁹ Nyi tiinjä hitmqeqä. Ämaqä hñqueqä apäki, ii ämaqä hñqutä miqä imitätqä, iyyqä qokiqu iinji hinqi huätä ändowatätä, apäkä hui-mända ämetqe, iqu suqä huiwä yanjä ikiqe, imäqiyä” ätukqe.

¹⁰ Iqueqä wäunuänqä ämotquaminqä iqua, qu kukñuä tä qätä äwipiyi, Iquenji tiinjä ätukuwi. “Täukueqä! Ämaqä hñqu Si ätnjä täunji qänaknä itä, iqueqä apakitä anä äpmamitätqe, iqu hanjä-iqä naqänänjä ämattqiyeänqiyä. Suqä apäkä mämeqä iqe, ämawqätäuänä.”

¹¹ Itanga Iqu tiinjä ätukqe. “Kukñuä ii meqe, ämaqä eeqänänjä iuqä hmanjqä. Oeyqä. Ämaqä Goti Hanjuwä Iqu yänänäqñqä ävqä iquanä mapñqäuä.

¹² Ämaqä kukñuä ii ämetqä iqu, änguä menqiyä. Nyi e ätqäqe, ii tiinjqä. Ämaqä hñqua, känai ämikqänggatqä huiwi qui imäknätä, apäkä mämeqä ipñqäuä. Ämaqä

† 19:4 Ipäqäqä 1:27 ‡ 19:5 Ipäqäqä 2:24

hŋqua, hŋqua-mānda ya äyitqätangä, iqua apäkä mämeqä ipŋqäuä. Itanga hŋqua, Goti Qäukuä Yätutanä Iqunä miqeunqä kŋuä indqänäpu, quwqä-quwä pmua imäknäpu, apäkä mämeqä ipŋqäuä” ätukqe.

Jisasi Iqu, ymeqä isuau hipa haqeqi äwikqenqä^S

¹³ Ingaŋi ämaqe, Jisasi Iqu ymeqä isuau hipa haqeqi äwiyätä, Goti Hanjuwä Iqu äŋguä wimäkätŋqä tääqä tuätŋqä wiŋgaŋgi, quwqä ymeqä isuau ätuma äpkuwi. Inäqe, wäunüäŋqä ämotquamiŋqä iqua, “Ymeqe, ätuma mapqä pambiyä” ätukuwi.

¹⁴ Itquanŋuwäŋga, Iqu “He ‘oeyä’ mätquä pambiyä. Isua änyimapŋqä qäyä äppiyä. Goti Qäukuä Yätutanä Iqunä miqeunji, ymeqä täsua enqä-panä iŋä isuauqeä.”

¹⁵ Itanji Iqu ymeqä isuau äŋguä iwimäkätŋqä, hipa haqeqi äwiyäqetani, iqiŋi äväma äukqe.

Hikŋä mbqä kuapä-täŋä hŋqu, Jisasi Iqutä kukŋuä ätkiyiŋqä^{*}

¹⁶ Hea hŋquenji, hikŋä hŋqu Jisasi Iquenyqä äpätä, tii ätukqe. “Näqŋqä-vqä Iqukiyä. Nyi hāŋä hea ique-ique pmeqä mamqe, suqä äŋgui äänä imqäwä?”

¹⁷ Itquanŋa, Iqu iquenji tiŋä ätukqe. “Si suqä äŋguinqä suŋqä yatŋqä änyinyä? Äŋguänäŋi, Goti Hanjuwä Iqu kiqä-kiuänänjā. Inäqe si hāŋä hea ique-ique pmeqe matŋqä kiŋgaŋgutqe, si Goti Hanjuwä Iqueqä suqeunji qänaknä isŋqeä” ätukqe.

¹⁸ Ingaŋi ämaqä iqu yatŋqä tii inä äwikqe. “Si suqe, äkitaniŋqä tnyä?”

Kimaŋi, Iqu “Suqä tiŋä ätnänqä iquanqä ätqänä” ätukqe.

“Si ämaqä pizqä mapäsqa panä. Qokä-apäkä ämaŋqe, huizitä huiwi yaŋä mikiqä panä. Quwä mämeqä panä. Kukŋuä jänä imäkkä iquenji, quanŋä mätquä panä.

¹⁹ Tnaqä-tnuŋuau yäpā iqi qänaknä iqätŋqe.[†] Itanga tqä-täunqä äkinyätŋqä-pani, ämaqä si-täŋä qäqiqiŋä iquaunqe, asä ii kinyätŋqeä.”[‡]

²⁰ Jisasi Iqu i tquanŋa, hikŋä iqu tiŋä ätukqe. “Suqä eeqänänjā täunji, nyi qänaknä itŋqeä. Ga nyi äwaŋi, nätmätqä äkiŋqä itqänänä?”

²¹ Itanji Jisasi Iqu iquenji tiŋä qe ätukqe. “Si jänänänjukui hisŋqä kiŋgaŋgutqe, tqä nätmätqä eeqänäŋi, ämaqä hŋqua mbqä ipŋqä äma äwätinä, iuta mbqä ämatqe,

^S 19:12 Makä 10:13-16; Lukä 18:15-17 ^{*} 19:15 Makä 10:17-31; Lukä 18:18-30 [†] 19:19 Äŋgumä Itmakqä 20:12-16; Kukŋuä-suqä 5:16-20 [‡] 19:19 Hiqäva-imäkkä 19:18

ämaqä nätmatqä maeqä iquau yanä wisnqeqä. Si iinjä imäkgangtqe, qäukuä yätutanä nätmatqä änguänänjä-tänjukui hisnqinyä. Ga si Nyi qänaki nyivändiyä” ätukqe.

22 Hiknä iqu kuknuä ii qätä äwiyäqe, nätmatqä kuapänänjä-tänu etangi, iqueqä äwqä imdanj hanjä-iqä ämeqe, äväma äukqe.

23 Iqu ae äväma uwqanga, Jisasi Iqu Iqueqä wäunüängqä ämotquaminqä iquauñi, tiinjä ätukqe. “Nyi naqä-qakuänä etqänä. Ämaqä mbqä kuapä-tänjä iqua, Goti Qäukuä Yätutanä Iqunä miqä iu paqupnqe, qeiqinyä manä, yänänäqñqeutanä paqupnuwi.

24 Nyi he angumä etqänä. Kametqä hnqu, qäkä guä ktäpiqä yänä hovqä iu wätñqe, iqu yänänäqñqeutanä wänä. Inäqe, ämaqä mbqä kuapä-tänjä iqua, Goti Iqueqä miqeuñqä paqupñqä yänänäqñqe, kametqä iqueqeunji ämäwqätäunä.”

25 Wäunüängqä ämotquaminqä iqua kuknuä ii qätä äwipiñi, qu yäunüä naqänänjä ipu, tii ätkuwi. “Mbqä kuapä-tänjä iqua yänänäqñqeuta paqupñqä etangutqe, ämaqä qui imäknätqänuwitanj, hanjä hea ique-ique pmeqe, tqu meniñiyä?”

26 Itanji Jisasi Iqu iquauñi hinüä jänä äqunä, tii ätukqe. “Ämaqe, iñji änä mimäkgä iqanqgpqä-qe, Goti Hanjuwä Iqu nätmatqä eeqänänjä imäkätñqe, Yänänäqñqä-tänueqä.”

27 Inganji, Pitä iqu kimanji, tiinjä ätukqe. “Nenyänqe äänä etangiñä? Ne nätmatqä eeqänänji ävämanji, Si qänaki äyä äkivändänünä. Inji ne nätmatqe, äkitanji metunquäwä?”

28 Itanji Jisasi Iqu iquauñi tiinjä ätukqe. “Nyi naqä-qakuänänjä etqänä. Hea nätmatqä eeqänänji änyä-hänjä ätimäutqängganji, Ämaqeugä Ymeqä Ekqä Iqu yoqä naqä-tänjä-qu eätä, zä-hawä aanä änguänänjä iu pmeniñeqä. Inganji he ämaqä Nyi qänaki änyivändänjuwä iquenä-pqe, zä-hawä änguänänjä huizi 12 iu äpmapu, Israitqä iquauqä hueqä-himqä 12 iquau mipnuwänqeqä.

29 Itanga qokä-apäkä Nyaqä yoqenqä knüä indqänäpu, quwqä anä iutä, kätä-känguäkautä, känanyi-känapqautä, kanuñuautä, känäqautä, ymeqä iquautä, qua itä, ävämapqä iqua, qu eeqänänji, kuapänä 100 inä ämepu, hanjä hea ique-ique pmeqe, ämapnuwiqä.

30 Ämaqä tännga yoqä-tänjä äpmeñuwä iutanji, kuapänänjä hnqua qänaki pmapnuwiqä. Itanga ämaqä tännga yoqä maeqä äpmeñuwä iutanji, kuapänänjä hnqua yoqä-tänjä pmapnuwiqä” ätukqe.

20

Kukɲuä ktqä, ämaqä wainqä wäunuä iu ipnuwänqä iinqä

¹ “Nyi kukɲuä ämaqä yoqä-tänjä pmapnuwä iquauŋqä i etqe, ii tiinjä etanġi. Goti Qäukuä Yätutanjä Iqunä miqe, tiinjä enqä-paniqä. Ämaqä hŋqu qua kanä eä, zinuä quaesqänġa 6 klokiunġi ämaqä hŋquau, iqueqä wainqä wäunuä iu wipŋqä, itmewänqiyä.

² Ämaqä wäunuä imipqä iqua, ‘Ne hiunġi tqe wäunuä itanä, mbqä huätäkŋqä metunqueqä’ tquanġuwänġa, ämaqä naqä iqu iquauŋi, iqueqä wainqä wäunuä iunqä dowatänqiyä.

³⁻⁴ Hiunġi zinuitänġi 9 klokŋa, iqu äwätä, ämaqä hŋqua ququawä aquväqŋqä iu hiŋġinäwa tqäutangä äqunäqe, tiinjä tuänqiyä. ‘He-pqe äwäpu, nyaqä wainqä wäunuä iu wäunuä iqanġpqe, nyi mbqe, qäyunä etapmġänä.’

⁵ I tquanġa, qu upŋqäüä. Hiunġi quemisqä 12 klokŋgatä, äwiyqä 3 klokŋgatä, ämaqä naqä iqu ququawä aquväqŋqä iunqä anġi äwätä, suqä asitanġinä imäkänqiyä.

⁶ Itanġi heatqä awiyqä 5 klokiunġi, iqu äwätä, ämaqä huizi iquau-pqe, hiŋġinäwa pämä tqäutangä äqunäqe, yatŋqä tiinjä vänqiyä. ‘Äänä etanġikä? He hiunġi tquenġi, wäunuä maeqä hiŋġi, sunqä tqäunäüä?’

⁷ Qu kimanġi, ‘Ämaqä hŋqu, ne wäunuä mänätapqä iqeä’ tupŋqäüä. Itanġi iqu iquauŋi, ‘He-pqe äwäpu, nyaqä wainqä wäunuä iu, wäunuä nyipiyä’ tuänqiyä.

⁸ Hiappkä ae äyä wiqanġa, wäunuä kaniqu, iqueqä wäunuä-wiyqä iquau miqä ique, tiinjä tuänqiyä. ‘Si ämaqä wäunuä imäkqä iquau tääqä ätuätumetnä, mbqä wiyä. Si mbqä wisŋqä ipäqiyätänġanġi, qänaki ätimäupqä iquau ganä ävätnä, qu-ganä ätimäupqä iquauŋi qänaki wisŋänqeqä.’

⁹ Ga ämaqä wäunuä heatqä awiyqä 5 klokiu ipäqäp qä iqua äpäpu, hŋqunä-hŋqunä mbqä huätäkŋqä mapŋqäüä.

¹⁰ Itanġa ämaqä wäunuä qu-ganä ipäqäp qä iqua äpäpu, ‘Ne mbqä kuapänä menqunä’ kŋuä indqänġanġp qä-qe, oeyqä. Iqua-pqe hŋqunä-hŋqunä mbqä huätäkŋqä hŋqunä mapŋqäüä.

¹¹ Qu quwqä mbqä ämepiyä du hinuä äqumbiyi, wäunuä kaniquenġi äkasuwä tiinjä tupŋqäüä.

¹² ‘Ämaqä qänaki ätimäuwä iqua, wäunui wänqäpu qäyä iquwä-qe, si mbqe ne änätapŋä-panġi, iquau-pqe asänä äwinyä. Ne wäunuä tnänjä iqa pättätanġu, mäptqä-pqä natätŋqe, tänġa täsuwänä.’

13 Wäunjuä kaniqu qätä iinjä äwiyäqe, ämaqä iquautañä hñqueni tiinjä tuññiyä. 'Näueqä iqukiyā. Nyi sinji, quvqä miktqueqä iqänä. Tänga zñuitäñi, ye mbqä huätäkñqenqä "añguiqä" ätquee. Qäyutanä?

14 Si tqä mbqe ämetnä, uvä. Nqä änyinqä dutanä, ämaqä yäpakä äpätqä iqueni mbqä asiqunä wimqänä.

15 I nätmatqä tqä ma, ñqeqä. Nyaqä mbqe iwäsäuqangani, ñqä änyinqä iunji, pmua tqu nyimäkätñqäwä? Aanqeqä. Nyi ämaqä tquaunji suqä äñguä di iwimäkqangqenqe, si äkasuwä sunqä kmñgiyā?' tuññiyä."

16 Itañi Jisasi Iqu tii ätukqe. "Kukñuä ktqä ämänätqueqä-pa, asä iinji, ämaqä tänga yäpakä äpmenuwä iqua, hiñuiqä pmapnuwiqä. Itanga ämaqä tänga hiñuiqä äpmenuwä iqua, qänaki pmapnuwiqä" ätukqe.

*Jisasi Iqu, nätmatqä äwimeniqenqä angumä ätukqenqä**

17 Jisasi Iqu Jerusälemänqä qañä äwätäqänggani, Iqu Iqueqä wäunjuänqä ämotquaminqä 12 iquaunä ämitmetä, qeiqi tiinjä ätqäuminqe.

18 "Qätä nyipiyä. Tänggani ne Jerusälemänqä äyätanä, äyä ätqeyqunä. Yäññi, Ämaqueuqä Ymeqä Ekqä Iqueni, qu hiqäva-imäkkä naqä iquauqätä, kukñuä-suqenqä näqñqä iquauqätä, hipa iunä wipñqäuä. Itanga iqua Iqueni, kukñuä ämitäpu, 'Iqu äpäkonätñqeqä' tññqäuä.

19 Inggani qu Iqueni, ämaqä Israitqä iqua qäyä etangji huizi iquau-mända wipñqäuä. Ämaqä iinjä iqua, Iqueni ewiiqä kukñuä ämitäpu, täuatätäu ipu, itanga zä-huätati äuepñqäuä. Itañi hiunji hñquaqui-hñquenä iunji, Goti Hanjuwä Iqu Ique angumä ävauqumuatänñiyä" ätukqe.

Jemisi Jonä gueqiyqä känai, Jisasi Ique yatñqä äwikqenqä†

20 Qänakñi Sepri iqueqä ymeqä ingueqiyqä känai, Jemisi iquesä Jonä iquesä ätuma, Jisasi Ique äwimakuwi. Äwimapiyi, ii Iqu-tänjä iqi qonä äwoktäutä, "Nyi yatñqä hñqu kimqänänñqä" ätukqe.

21 Itañi Iqu iinji yatñqe, "Si nätmatqä äkitanñinqä kinñiyä?" ätukqe.

Ii kimañi tii ätukqe. "Nyi Si ämaqä ämitñänggani, tii ttñqenqä änyinñiyä. Nqä hikñä tquaqu, hñqu saqä hipa ämuangisa pmeqanga, hñquququ hipa qunamäuqänggisa pmenñqeqä."

* 20:16 Makä 10:32-34; Lukä 18:31-34 † 20:19 Makä 10:35-45

22 Iqu kima tiinjä ätukqe. “Nätmatqä he yatnqä änyiquwinqe, he änyä maqnqä yqänä enäüä. Eqä-häkä Nyi nmqä änyänqe,† qe-pqä inä nyiynqätanä?”

Itanji iquaqu, “Nnqä. Ye-pqä qäyu änenqueä” ätukiyi.

23 Iqu iquaquini tii ätukqe. “Qe naqä-qakuä ändqinyqä. Eqä-häkä Nyi nmqä änyänqe, qe nyiynqeqä. Inäqe Nqä hipa ämuangisatä, qunamäuqänggisatä pmanyiynqe, Nyi atäunüä miqä da imqänä. Nyaqä Apiqu ämaqä hnquaqu atäunüä itä, zä-hawi ämaqä iquaquinyqä näwenyā ämaeqeqä.”

24 Wäunüänqä ämotquaminqä 10 iqua, ingueqi Ique tqangiyinqä qätä äwipiyitani, qu iquaqui himänä äwiyäpu, äwqä äkasuwä imäkkuwi.

25 Iwä Jisasi Iqu iquau tääqä ätuätumeqe, tii ätukqe. “He näqnqeqä. Ne Israitqä qäyā etangi huizi iquau miqä iqua, yänänäqnqetä, yoqä naqetä ämapu, quwqä ämaqeuni, äwinqä quwqä dunä qänaknä ipnqä iwimäkätqänäüä.

26 Inäqe, hiyaqä awä iqini, suqä tä mäwiqä itnqeqä. Oeyqä. Ämaqä hnqu, hiyaqä awä iqisanji hiqä ämeyätnqä winqangutqe, iqu heqä wäunüä-eyqä-qu pmetnqeqä.

27 Auä, ämaqä hnqu, hiqä naqä pmetnqä winqangutqe, iqu hiyaqä wäunüä-eyqä hingänqä-qu pmetnqeqä.

28 Ämaqeunqä Ymeqä Ekqä Iqu suqä iini asä inä imäkkqiyä. Iqu äpkqe, ämaqe Ique wäunüä yätamäkkqä wipnqä äpkqä manä, oeyqä. Iqu äpkqe, iquau wäunüä yätamäkkqä ävätä, Iqueqä hänjä-pmeqe ävätä, qokä-apäkä kuapänänä iquau anqu mbqä imetnqä äpkqeqä” ätukqe.

Jisasi Iqu, hinuä pisqä hnquaqui änguä iwimäkkqenqäS

29 Iqua anä-himqä Jeriko ävämeqanguwängga, qokä-apäkä kuapänänji Ique qänaki äwivändkuwi.

30 Inganji ämaqä hinuä pisqä, hänaqä manä iqi äpmeqäsmiñiyä hnquaqu, “Jisasi Iqu qanjä äpqiyä” tqangä äwiyitani, tääqä yänänäqnqä tiinjä ätukiyi. “Naqä Iqukiyā. Dewiti iqueqä Ymeqä Iquki, Si yenyqä qeqä äkimänänä.”

31 Qokä-apäki, qu iquaqu tääqä tqanginyä qätä äwipiyi, manä matqä iynqä yänänäqnqä ätukuwi. Inä qäyā ätquanguwä-qe, iquaqu aanä tääqä yänänäqnqä ätkiyi. “Naqä Iqukiyā. Dewiti iqueqä Ymeqä Iqukiyā. Si yenyqä qeqä äkimänänä.”

† 20:22 Jisasi Iqu eqä-häkinqä naqä-qakuä ätkqä hmanä. Ktqe ätkqeqä. Iqu hanä-iqä Goti Iqueqä äwqä tnänä iuta wimeninqä dinqä ätkqe. Matiu 26:39; Jonä 18:11; Itkimäkkqä 16:19. § 20:28 Makä 10:46-52; Lukä 18:35-43

³² Jisasi Iqu qanä äuminqe, tääqä tqanginyä äwiyäqe, Iqu iqi ätqäuwäqe, iquaqui tääqä ätuätumetä, tii ätukqe. “Qenji, äänä qemäkmqä qengiyä?”

³³ Itanji iquaqu kimanji, tiinjä ätukiyi. “Naqä Iqukiyä. Yeyaqä hinui änguä qänenqä yemäktñqä äyengiyä.”

³⁴ I tquangiyänga, Iqu iquaquinyqä huäqä wungangi, iquaquiüä hinuä iunji, a qe ämikqe. Maqänäñi, änguä imänyiyi, hinuä äqänäsinyä, Ique qänaki äwivändqa äukiyi.

21

*Jisasi Iqu, Jerusälemä yäpä ingisa, yoqä naqä qonqä-qu enqä-pa äpekqenqä**

¹ Itanga iqua, Jerusälemä-tänjä qäqi timäupñqä ipiyänganji, qoqonä Olipä ingisa anä-himqä Betäpake iu ätimäukuwi. Inganji Jisasi Iqu Iqueqä ämaqä hnquaqui ändowatätä, tii ätukqe.

² “Qe anä-himqä nängisanqä winyqä. Ique äpaquväsiyänganji, qe dongi hnqu, guä äkiqiyäuequwä, kiqä meqä iquätä anä pmetanginyä, qunyyänqñinyä. Iinjä äqunyyi, gue iwasqiyäsinyä, Nyinyqä ätuma binyqä.

³ Ämaqä hnqu kukñuä hui qesqangutqe, ga qe tiinjä tquinyqä. ‘Naqä Iqu iquaqui wäunuä vätnqeqä.’ Qe i tquangisqe, maqänäñi iqu hinuinä qeqänäwqatänqiyä.”

⁴ Nätmätqä ii ätimäukqe, Goti Hanjuwä Iqueqä kukñui, hinuä-tqä iqueqä manä iuta ätkqe, qäyunä imäkätnqä ätimäukqe. Hinuä-tqä iqu kukñui tiinjä ätäänqe.

⁵ “Kukñuä tä, ämaqä Sayonä† äpmeñuwä iu awä tii tuvä. ‘Hinuä qumbiyä! Hiyaqä ämeyqä naqä iqu, emetñqä äpqiya. Iqu ämaqä yoqä maeqä-qu enqä-pa, dongi haqeu pmeqä äyä äquvepqiya. Iqu dongi iyyqä meqä iqueqä haqeu pmeqä äquvepqiya.’”‡

⁶ Itanga ämaqä wäunuä imäkkä iquaqu äwäsinyä, Jisasi Iqu ätukqä-pa iinjä imäkkiyi.

⁷ Iquaqu dongi känäutä meqä iquesä ätuma äpäsinyä, iquaquvqä gquä quäuqe, dongi iquaquiyqä haqeqi eqangiyänga, Jisasi Iqu haqeu qe äpmakqe.

⁸ Itanji ämaqä kuapänäñi quwqä gquä quäuqe, äquvätäpu, hänaqeu äqäqasäueqäkuwi. Ga ämaqä huiziqua zä-äpa ätäväpu, hänaqä iqi äqäqasäueqäkuwi.

⁹ Itanji qokä-apäkä Jisasi Ique hinuiqä äwimaminuwä iquata, qänaki äwivändminuwä iquata, tääqä tii ätminuwi.

* 21: Makä 11:1-11; Lukä 19:29-40; Jonä 12:12-19 † 21:5 Sayonä, ii anä-himqä Jerusälemä iqueqä yoqä huiziyi. ‡ 21:5 Sakätiyasi 9:9

“Dewiti iqueqä Ymeqä Iqueqä yoqe, haqeqä ämamäunä.

Naqä Iqueqä yoqeta äquvepätñqä Iquenj, Goti Hanjuwä Iqu änguänänjä iwimäqiyä.§

Goti Haqä Yätu Äpmenqä Iqueqä yoqe, haqeqä ämamäunä.”

¹⁰ Jisasi Iqu Jerusälemä yäpä ingisa peyqanga, ämaqä anä-himqä iutanä iqua, yäunuä ipiyi, yatñqä hinjinäwa, “Ämaqä Tqu, äsqukuä?” ätukuwi.

¹¹ Itanğani qokä-apäkä Iqutä anä äpmaminjuwi, kima tii qe ätukuwi. “Ii Jisasi Iqueqä. Iqu Hinjuä-tqä anä-himqä Nasäretqä qua Galili iutanä Iqueqä.”

*Jisasi Iqu, mbqä wäunuä imäkmijnuwä iquau, huätä äpäsäwqatkqenqä**

¹² Itanğa Jisasi Iqu hiqäva-imäqä anä täknä yäpä ingisa äpäyäqe, Iqu ämaqä mbqä wäunuä imäkätqätanguwä eeqänänj, huätä äpäsäwqatkqe. Itanğa ämaqä mbqä huitani tnänqä imäkäpu vätqätanguwä iquauqä hevqetä, ämaqä ynñä-heeqe mbqä itqätanguwä iquauqä zä-hawitä ämäquvasqiyekqe. ¹³ Iinjä imäkäqe, tii ätukqe. “Goti Hanjuwä Iqueqä bukä iunji, tiinjä äqänänä.

‘Nyaqä aninqe, qu “Anä tääqä dqä aniqä” tpnuwiqä.† Inäqe, he ämaqä quwä-meqä iquauqä zä pmeqä anä‡ enqä-panjä imäkätqänäuä.’ ”

¹⁴ Iqu hiqäva-imäqä anä täknä yäpä ingisa yqänä äpme, ämaqä hinjuä pisqä iquatä, itanğa yukä quvqä iquatä, Ique wimeqanguwä iquauñi, änguä qe imäkkqe.

¹⁵ Itanği hiqäva-imäqä naqä iquatä, ämaqä kukñuä-sugenqä näqnqä iquatä, Iqu nätmatqä ämaqä mimäqänänj imäqanği äqumbiyi, itanğa ymeqe, hiqäva-imäqä anä täknä yäpä ingisa äpmapu, “Dewiti iqueqä Ymeqä Iqueqä yoqe, haqeqä ämamäunä” ätäpu, tääqä tqanğä äwipiyi, äwqä quvqä äwiñgqe.

¹⁶ Itanji qu Jisasi Iquenj, yatñqä tiinjä qe äwikiwi. “Tääqä tä tqanguwi, Si qätenä äwiyätnä, hinjuinä äqunänñä?”

Kimanji Iqu tii ätukqe. “Auä, itanği änääñanğawä? He kukñuä Dewiti iqu Goti Ique ätukqä tä, a matäuwä itqänjuwäta?

Si ymeqä wänqänänjä isua, Tqä yoqe haqeqä makmäupñqä ämotquetqäniqä.”§

§ 21:9 Apqä Bukä 118:26 * 21:11 Makä 11:15-17; Lukä 19:45-46; Jonä 2:13-17

† 21:13 Asayä 56:7 ‡ 21:13 Järämai 7:11 § 21:16 Apqä Bukä 8:2

¹⁷ Itanga Iqu iquau ävämeqe, anä-himqä naqä iunji, yäpaqä mængisa äwäqe, anä-himqä Betani ätimäutä, heatqä iquenji iqi äpmakqe.

*Jisasi Iqu, zä-eaqä hñque qui imäkkqenqä**

¹⁸ Aanä zinuä matqängani, Jisasi Iqu anä-himqä naqä iunqä angumä äwätäqängani, buayänqä dä äwikqe.

¹⁹ Iqu zä-eaqä hñqu, hänaqä manä iqi tqäutangi äqunäqe, qäqiqi äwäqe, kiqä häukuä nänqe aanqä, quwqenä nyätangi äqungqe. Itani Iqu zä-eaqä iquenji, tiinjä qe ätukqe. "Si häukui angumä maqiyqä isñqinyä." I tquangqetani, zä-eaqä iqu maqänä yäua qe äpäkqe.

²⁰ Iqueqä wäunuänqä ämotquaminqä iqua, hinuä iinjä äqumbiyi, yäunuä ipu, "Änäänqäwä? Zä-eaqä iqu yäua maqänäni, äänä itä piqiyä?" ätkuwi.

²¹ Iqu kimanji, tiä ätukqe. "Nyi heñi naqä-qakuänä etqänä. He knui, 'Nqä änyinqe ätimäunqutiyä, matimäuqä yänqutiyä-qe?' knuä hñquaqu mindqänqä ipu, quuvqe yänänäqñqä heqäpqe, he zä-eaqä tquenji, Nyi imäkkqä-pa asä iinjä imäkpñqäua. Itanga he imäkpñqe, iquenyä ma. He qoqonä tquenä-pqe, 'Goti Iqu si äkiyautä, eqä-huänä bu äktnämäunä' ätupqe, ii ätimäunqiyä.

²² Asä iinjä, he quuvqä eqiyäpu tääqä tupqe, nätmätqä eeqänänä he yatñqä äwipqä iunji, ämapñqäua" ätukqe.

Jisasi Ique, "Yoqä naqe, ängisa ämenäwä?" ätukuwinqä†

²³ Jisasi Iqu hiqäva-imäkkqä anä täknä yäpä ingisa äpäyätä, ämaqe ämotquetqätanga, hiqäva-imäkkqä naqä iquatä, Israitgeu miqä iquatä Ique äwimepu, yatñqä tiinjä äwikuwi. "Wäunuä tä imäkätkänqñqe, yoqä naqä ängisa ämenäwä? 'Si ii imäktñqe' tqu ktkqäwä?"

²⁴ Iqu kimanji tii ätukqe. "Nyi-pqe nätmätqä hñquenyqe, yatñqä inä heyqangmdi, ga he kima qäyunä ändquwi, Nyi wäunuä tä imäkmqä yoqä ändapkqä Iquenqe, etmqänä.

²⁵ Jonä asñä-qäyqä iqu wäunuä imäkmñqe, ängisa ämetä imäkkqäwä? Iqu yänänäqñqe, qäukuä haqä yätuta ämakqätanä, ä ämaqä iquauta ämakqätanä?" ätukqe.

I tquanga, iquauqä-quwä kuknuä tiinjä qe ätñguwi. "Ne kimanji, 'Qäukuä haqä yätutanñqä' tquanguatqe, Iqu tiinjä natänqiyä. 'He iquenyqä quuvqä maeqiyqe, sunqä itqänuwäwä?'

²⁶ Inäqe, ne kimanji, 'Ämaqä iquautanñqä' ätuatque, änäänqätiyä? Ämaqe, 'Jonä iqu hinuä-tqä iqueqä' knuä indqänätqänuwñqe, iquauñqe ne zä änenqiyä."

* 21:17 Makä 11:12-14; 11:20-26 † 21:22 Makä 11:27-33; Lukä 20:1-8

27 E ätmbyitani, Jisasi Iqueni, “Ne maqñqeqä” ätukuwi.

Ga Iqu kimañi, “Nyi-pqe inänjqä. Nyi yoqä naqä-tänjä eämä, wäunjä e imäkätñqeqe, he awä maetqä ymqänä” ätukqe.

Kukñuä ktqä, ämaqä hñqeqä hikñä iquaquinyqä

28 “Itanja he knui äänä heyqiyä? Ämaqä hikñä hñquaqu-tänjä hñqu, iqueqä ymeqä hitmqä ique äwimeqe, tuänqiyä. ‘Ymeqä iquki, tänğanı si äwätñä wainqä wäunui iyä.’

29 Itani ymeqä iqu, ‘Nyi enyqä änyñgiyä’ ätuäqe, qänakndani iqu tñänqä imäkäqe, äwänqiyä.

30 Itanja kaniqu iqueqä ymeqä kängueqe-pqä inä äwimeqe, kukñuä asä iqunä tuänqiyä. Ymeqä iqu, ‘Apä, nyi imäkmqänä’ ätuäqe, mäwqä yänqiyä.

31-32 Inı kaniqueqä äwinqä iu qänakñä itñqe, ymeqä iquaquisani, äsqutiyä?”

Kimañi hiqäva-imäqä naqä iquatä, Israitqeu miqä iquatä, “Hitmqä iqueqä” ätukuwi.

Itani Iqu tii ätukqe. “Nyi naqä-qakuä etqänä. Jonä iqu he emetä, suqä jänäñi qäyä ämetqueqangi, he iquenyqe quuvqä maeqiyqä äyä iminuwiqä. Itangi ämaqä mbqä motauqä iquatä, apäkä qanjä hñginäwa ikiqä iuatäñi, qu iquenyqä quuvqä eqäminuwiqä. He iunı hñuä qäyä äqunäpiyä-qe, knuä indqänqe tñänqä mimäqä ipu, iquenyqä quuvqä maeqiyqä iminuwiqä. Inññqe, ämaqä mbqä motauqä iquatä, itanja apäkä qanjä hñginäwa ikiqä iuatäñi, Goti Hanjuwä Iqunä ämitñqä iunqe, qu-ganä hñuiqä hemapñqäuä” ätukqe.

Kukñuä ktqä, wainqä wäunjä miqä quvqä iquaunqä†

33 “He kukñuä ktqä huizi tqı qätä nyipiyä. Ämaqä hñqu guä-wainqä vowä ikqäwäqe, täknä äqäyäqe, kiqä häukui qonjqä itä, eqä päquveqätñqä hikä huä ätäkätä iquqonmäuqe, ämaqä wäunuiunqä hñuä äqumbu pmeqä anjä quäuqä ämätäqe, itanja wäunui, ämaqä mbqä meqä imäkpñqä hñquauqä hipa iu äwimä, anjä kinä nämqä wänqiyä.

34 Itanğanı guä-wainqä häukuä nänqe äyä qäyqanğanı, iqu iqueqä wäunjä-wiyqä hñginqä hñquau, ämaqä wäunjä ämimitpqä iquaunqä, häukui iqueqe mapñqä dowatänqiyä.

35 Itangi iquaunı, ämaqä wäunjä ämimitpqä iqua, a äkiqätäpu, hñque häptqä äpäsäpu, huiziqueni pizqä hämänä äpäsäpu, itanja huiziqueni hikä päkpñqäuä.

† 21:31-32 Makä 12:1-12; Lukä 20:9-19

36 Anġini kaniqu wäunuä-wiyqä kuapänänġa hui inä dawatänġiyä. Inäqe ämaqä wäunuä ämimitpqä iqua, iquaunä-pqe suqä asä iqunä iwimäkpnġäuä.

37 Qänakni iqu, 'Qu nyaqä ymeqä iquenġi qätä wipnġäuä' ätätä, iquenġi iquaunqä dawatänġiyä.

38 Inäqe, ämaqä wäunuä ämimitpqä iqua, hiknuqu äpqanġi äqumbiyi, tii tmbnġäuä. 'Wäunuä kaniqueqä hiknuqu äpqiyä. Kaniqu äpäkongangani, kanmä nätmatqä eeqänänġi, iqu ämeniqeqä. Inġinqe ne ique pizqä äpäsätanä, wäunui neqä metunqueqä' tmbnġäuä.

39 Inä ätmbiyi, qu ique a äkiqätäpu, wäunuä yäpaqä mängisa ätnämäupu, pizqä päkpnġäuä.

40 Itanġani he knui äänä heyqiyä? Qänakndanġi wäunuä kaniqu äpäqe, wäunuä ämimitpqä iquaunġi suqä äänä iwimäkänqutiyä?" ätukqe.

41 Ga hiqäva-imäkqä naqä iquatä, Israitqeu miqä iquatä, Ique kima tii ätukuwi. "Iqu ämaqä quvqä tquaunġi, qui wimäkänqiyä. Itanġa wäunui, iqu ämaqä hnquau-mända muayänqiyä. Ämaqä ymisänä meqänġani, ymisänä aquvā äqämipqe, ique-pqe wipnuwänqä iquau, muayänqiyä" ätukuwi.

42 Inġi, Iqu yatnqä tii äwikqe. "Goti Hanjuwä Iqueqä bukä iu äqänänqe, he a matäuqä itqänuwätanä? Kuknuä tä, tiinjä.

Hikä-anä-mätqä iqua, hiki quvqä wäunuä maeqä hinuinä äqunġuwi, hikä inä iqu, anä quea enqä-parä, anä yänänänqä imäkqä-queqä. Nätmatqä tä ätimäuqe, Naqä Iqu Iqueqä-kiuä imäkqiyä. Itanġi ne hinuä äqunanġi, 'Äi, anä ängüänänqä' äyā ätqunä.Š

43 Inä etanġi, Nyi he etqänä. Goti Hanjuwä Iqunä miqä yäpä inggisänqä uwqänqe, hiyaqä hipa iutanġi huätä ämetautä, ämaqä hnquau-mända muayänqiyä. Qu Iqueqä ämiqä iu äpmapu, kiqä häukui imäkpnqä iquau muayänqiyä.

44 Itanġa ämaqä, Hikä Tqueqä haqeqi äpäknätqe, iqu qui imäknänqiyä. Ga Hikä Tqu haqä yätqä äwämitätqe, ämaqä hnqueqä haqeqi äpäknätqe, iquenġi guipäyänqiyä" ätukqe.

45 I tquanġa, hiqäva-imäkqä naqä iquatä, Parisi iquatä, qu Jisasi Iqueä kuknui qätä äwipiyi, Iqueä kuknuä ktqe, iquauqä-quwänqä äyā äwqanġi näqnqä ekuwi.

46 Qu näqnqä inä epiyi, a kiqätanä-tpu ipiyä-qe, ämaqä huizi iqua, "Jisasi Iqu hinuä-tqä hnqueqä" knuä in-dqänġanġuwinqä, zä ikuwi.

22

*Kukñuä ktqä, ämanqä ymisanä naqänänjinqä**

¹ Asä qängani, Jisasi Iqu kukñuä ktqä huiziqu, ämaqä naqä iquauni tiñä qe ätukqe.

² “Goti Qäukuä Yätutanä Iqunä miqe, ämiqä naqä hñqu imäktqä enqä-paniqä. Iqueqä ymeqä qokä iqu apäkä metñqängani, ämaqä ämiqä iqu, ymisanä naqänänjä imäkänqiyä.

³ Kinğanäni iqu ämaqä hñquauni, ‘Nyi ymisanä naqänänjä imäkmqängani, he nyitä ymisanä anä natunquä ppnuwänqeqä’ tuänqiyä. Itanğa hiunji ymisanä-ñqä iqueni, iqu iqueqä wäunüä-wiyqä iquauni, tääqä tuätumapñqä dawatqanğa, qu äpçenqe, enyqä winyänqiyä.

⁴ Itanji iqu wäunüä imämqä huiziquau-mända ändowatätä tii tuänqiyä. ‘He ämaqä nyi tääqä ätukqä iquaunqä äwäpu, nyaqä kukñui, tii jipiyä. “Qätä nyipiyä. Nyi ymisanä näwe ae imäkeqeqä. Bulumäka qokä iquautä, nanüä änguänänjitä äpäsätanä, nätmätqä eeqänänji näwenyä ae imäkequä äwinä. He ämanqä ymisanä täunqe, ppiyä” tupñqä äupiyä’ tuänqiyä.

⁵ Ämaqä wäunüä imämqä iqua äupiyi, kukñuä tä iquau tqauñguwänğa, ämaqä iqua qätä mäwiyqä ipu, hñginäwa wepñqäuä. Hñqu iqueqä wäunüwä-anguwiunqä wänqiyä. Hñqu iqueqä mbqä wäunüä yätñqä wänqiyä.

⁶ Ga huiziqua, wäunüä imämqä iquau a äkiqätäpu, ämuamuapqä ämipu, pizqä päkpnqäuä.

⁷ Iutanji, ämaqä ämiqä iqu, äwqä tnänjä winğanguti, iqueqä ämaqä mäkä-iqä iquau, ämaqä pizqä päsqä iquaunqä dawatänqiyä. Qu äwäpu, iquau pizqä äpäsäpu, iquauqä anjā-himqe tä qäyäväpnqäuä.

⁸ Inğanji ämiqä iqu, iqueqä wäunüä-wiyqä iquauni tuänqiyä. ‘Ämanqä ymisanä näwenyä witangqä-qe, ämaqä nyi tääqä kinğanä ätquäqä iqua, buayä täñqä ppñqe, änguä-qua manä.

⁹ Iinjä etanği, he hänaqä manjā eeqänänjā iunqä äwäpu, ämaqä iqi pmetanğä äqunänjuwä iquau, ämanqä ymisanä tä bñqä tääqä tuätumapiyä’ tuänqiyä.

¹⁰ Ga iqua hänaqä eeqänänjā im-imä äwäpu, qokä-apäkä quvqä iquautä, änguä iquautä äwindäpñqä iquauni, aquvä maqäpnqäuä. Itanji qu äpäpu, ämanqä ymisanä täu äpmepiyänğanji, anjā iunji täptembñqäuä.

* 22: Lukä 14:15-24

11 Inäqce ämiqä iqu, yäpä ingisa iquau hinuä qunätŋqä äpäyäqce, ämaqä hŋqu ämanqä gque mipnätanŋi qunänŋqiyä.

12 Iinjä äqunäqce, iqueni, 'Näueqä iqukiyā' tuänŋqiyä. 'Si ämanqä gque, mipnŋga mäyapqä inŋi, äänä etanŋikā?' Iqu kimanŋi matqä yänŋqiyä.

13 Itanŋi ämiqä iqu iqueqä wäunuä imäkqä iquaunŋi, tiinjä tuänŋqiyä. 'He iqueqä yukä hipa iunŋi hatŋä äququätäupu, hiawiqä imä pmetŋqä yäpaqä mängisa tnämäupiyä. Anä hiawiqe, ii knuä äqiyäpu hiqunanä manŋtäsqukuä ämätqänjuwä ivqä' tuänŋqiyä.

14 Ii tiinjä etanŋiyqä. Goti Hanjuwä Iqu ämaqä kuapänänŋa iquaunŋi, tääqä ätuätŋqeqä. Itanŋi yäpä ingisa upnqä iinŋce, Iqu hŋqunä-hŋqunänŋi atäunuä itŋqeqä" ätukqce.

Ämiqä naqä Sisa ique, mbqä takisi vqenqä†

15 Inŋanŋi Parisi iqua äupiŋi, "Jisasi Iqueni, kuknuä äänä mitaniquäwä?" ätnäpu, knuä yanä änyäpu, iqueä kuknuä quvqä hui tqanŋutqce, äkäpnqä kuknuä guä ämäsäukuwi.

16 Qu iquauqä wäunuänŋqä ämotquaminjuwä hŋquautä, ämiqä naqä Heroti iquenqä äwinyäminqä hŋquautä‡ Jisasi Ique tii tupnqä ändowatkuwi. "Ämotqueqä Iquki, ne näqnqä eänunä. Si kuknuä naqä-qakuä Tqukiyqä. Itanŋa Goti Hanjuwä Iqueqä sugenqce, Si qokä-apäkä iquau naqä-qakuä ämotquetqänä qäyünä-qe, Si ämaqä hŋquenyqä zä miqä itnä, yoqä-tänä iquautä, yoqä maeqä iquautänŋi, kuknuä asänänŋi ätuätqänŋqä.

17 Inŋi ne Romätanä ämiqä naqä Sisa ique mbqä takisi ävätunŋque, ii änguätiyä, quvqätiyä? Si knuä äänä äkiyänŋqce, ne natiyā" ätukuwi.

18 Itanŋi Iqu iquauqä knuä indqänŋqä quvqä iunŋce näqnqä ae eätä, tiinjä ätukqce. "He wopqä ipu, kuknuinä tqä iquenä, sunqä yamwiqä nyiyqäuwä?

19 He mbqä takisi iunä ävätqänjuwitanä hŋqu, Nyi mändquapiyā." Inŋanŋi qu mbqä hŋqu Iquenyqä äma äpkuwi.

20 Itanŋi Jisasi Iqu iquaunŋi, "Ktqä itä, yoqä itä, ii tqeqäwä?" ätukqce.

21 Qu "Sisa iqueqeqä" tquanŋuwänŋga, Iqu iquau tii ätukqce. "Inŋi, nätmatqä Sisa iqueqä etanŋutqce, ii kaqäque wipnqeqä. Ä nätmatqä Goti Hanjuwä Iqueqä etanŋutqce, ii Goti Ique wipnqeqä."

† 22:14 Makä 12:13-17; Lukä 20:20-26 ‡ 22:16 Ämaqä iqua, Heroti ique quea äwisäuminjuwä iquayŋi. Qu knui, 'Mbqä takisi Romätanä iquau vqe, ii änguiqä' indqänminjuwi. Parisi iqua, 'Ti suqä quvqeqä' knuä indqänminjuwi.

22 Qu kuknuä tä qätä äwipiyi, eämepu, Iqueni äväma äukuwi.

Jisasi Iqu, ämaqä ae äpäkombqä iqua angumä vauqenqä ätukqe^S

23 Hiunji iqueni Satyusi hñqua, Jisasi Iquenyqä qe äpkuwi. Satyusi iqua, tii tqä-quae. “Ämaqä ae äpäkombqä iqua, angumä mävaucä ipñqäua.” Itañi qu Jisasi Iqueni, yatñqä tiñjä äwikiwi.

24 “Ämotqueqä Iquki, Mosisi iqu bukä iunji tiñjä ätätä äqäkqe.

*‘Ämaqä hñqu apäkä ämetä, ymeqä maeqä äpäkonätqe, iquenyqä tñänqe, känguequ apäqñqe ämetä, ymeqä hemeñqiyä.’**

25 Hiñuiqänäñi, ämaqä 7 hñguiqua, neyaqä awä iqi äpmaminuwiqä. Itanğa inguiquautañi, kätequ apäkä ämeqetañi, äpäkonqgeqä. Iqu ymeqä meämeqänğa äpäkonğanı, apäqñqä iñji, känguequ ämakqeqä.

26 Itañi känguequ-pqe, asä inä ikqeqä. Itañi kängua huiziqu-pqe, asä inyänä ikqeqä. Itanğa inyänä-inyänä iqañi, kängua yäpakä iquenyqäua.

27 Eeqänğuiqua äpäkonğanğuwänğa, yäpaki, apäqñqä ii inä äpäkonqgeqä.

28 İnji qänakndanı, ämaqä äpäkombqä iqua angumä ävaucanğuwänğanı, apäkä eeqänğuiqua ämaminuwä ii, tqeqä heäniqäwä?” ätukuwi.

29 Kimañi Iqu tii ätukqe. “He Goti Iqueä bukä iu äqänänqenqätä, itanğa Iqueä yänänäqñqenqätä maqñqä epu, kuknuä iunqe qämä-qämä ipu ätqäua.

30 Hea inğanı, ämaqä ae äpäkombqä iqua angumä ävaupiyänğanı, qokä-apäkä mämanqä ipnuwiqä. Oeyä. Qu enätqä qäukuä yätunä iqua äpmeñuwä-pa, iñjä pmap-nuwiqä.

31 Itanği ämaqä äpäkombqä angumä ävaupnuwänqe, Nyi yatñqä hemqeqä. Kuknuä Goti Hanjuwä Iqu etkqä bukä iu äqänänqe, he a matäucä itqänuwätanä?

32 Nyi Aprähämä, Aisakä, ä Jekopä iquauqä, Goti Iquñqä.[†]

Goti Iqu, ämaqä ae äpäkonğuwä iquauqä manä. Ämaqä hñjä äpmeñuwä iquauqä Goti Iqueqä” ätukqe.

33 Qokä-apäkä iqua i tqanği äwipiyi, näqñqä Iqu vqanğqenqä yäunqä kiñjä ikuwi.

^S 22:22 Makä 12:18-27; Lukä 20:27-40 * 22:24 Kuknuä-suqä 25:5 † 22:32 Angumä Itmakqä 3:6

Kukñuä-suqä naqänänjä, huizi iquau ämäwqätäunqä iqu, äsqukuä?†

³⁴ Parisi iqua, Jisasi Iqu Satyusi iquaunji, qu kukñuä matqä ipñqä imäkqanqenqä, qätä äwipiyyi, iqua aquvā äqänäpu Iquenyqä äpkuwi.

³⁵ Iquautanjä kukñuä-suqenqä näqñqä hnqu, Jisasi Ique yamwiqä ävätä, yatñqä tii äwikqe.

³⁶ “Ämotqueqä Iquki, kukñuä-suqä naqänänjä, huizi iquau ämäwqätäunqä iqu, äsqukuä?”

³⁷ Itanj Iqu kimanji tii ätukqe. “*‘Goti Hanjuwä tqä Naqä Iquenji, si tqä äwqetä, qeqä-quuvqetä, knuä indqänqetä Ique äwinyätnä, Iquenyqänä kuapänä kinguätñqe qä.’§*

³⁸ Kukñuä-suqä tq, naqä kinganänjä-qu eä, huizi iquau ämäwqätäunä.

³⁹ Itanğa kukñuä-suqä tqueqä tuwä iqinjä iqu, asä tiñiqä. *‘Si tqä-täunqä äkinyätñqä-panji, ämaqä si-tänjä iqi äpmeñuwä iquaunqä-pqe, inä kinyätñqe qä.’**

⁴⁰ Mosisi iqu ätätä äqäkqetä, hinuä-tqä iqua äqäkuwitäñji, kukñuä-suqä tquaqu, kiqä quatiyqä” ätukqe.

Krais iqu, tqueqä ymeqäwä?†

⁴¹ Parisi iqua aquvā yqänä äqämbu pmetanquwänğa, Jisasi Iqu iquau yatñqä äwikqe.

⁴² “Krais, Goti Hanjuwä Iqu Iqueqä ämaqä iquau ämitñqä ataunjä ikqä Iquenyqe, he knui äänä hiyqiyä? Iqu tqueqä ymeqäwä?”

Itanj qu Iquenji, “Dewiti iqueqä Ymeqä Iqueqä” ätukuwi.

⁴³ Iinjä tquanquwänğa, Iqu iquaunji tii ätukqe. “Inji änäänqäwä? Dñä Änguä Iqu Dewiti ique knuä indqänqä vqanji, ga iqu Krais Iquenji, ‘Nqä Naqä Iqueqä’ ätuätäqe, inji änäänqäwä äqäkqäwä?”

⁴⁴ *‘Naqä Hanjuwä Iqu, nqä Naqä Ique tii ätukqe qä, “Nyi Tqä himä-wiunqä iquaunji, Saqä yäpä iqi pmuatekimniqänğanqe, Si Nyaqä hipa ämuangisa pmatñqinyä” ätkqe qä.’* ätätä äqäkqe qä.‡

⁴⁵ Inji änäänqä? Krais Iquenji, Dewiti iqu, ‘Nqä naqueä’ ätukqä-qe, ämaqe, iquenyqe, ‘Dewiti iqueqä ymeqe qä’ änäänqä tätqänäuä?” ätukqe.

⁴⁶ Iqu e tqanğa, qu kimanji änä mätquä ikuwi. Hiunji iquesanji, qu zä ipu, yatñqä hui inä mäwqä iminjuwi.

‡ 22:33 Makä 12:28-31; Lukä 10:25-28 § 22:37 Kukñuä-suqä 6:5 * 22:39 Hiqäva-imäkqä 19:18 † 22:40 Makä 12:35-37; Lukä 20:41-44 ‡ 22:44 Apqä Bukä 110:1

23

*“Wopqä ipu, kukñuinä tqä-quaunqä, wa wipiyä”**

1 Inğanj Jisasi Iqu qokä-apäkä iquautä, Iqueqä wäunjuänqä ämotquaminqä iquautä, kukñuä awä tiinjä ätukqe.

2 “Kukñuä-suqenqä näqnqä iquatä, Parisi iquatä yoqä naqä ämapu, suqä Mosisi iqu ätkqenqä näqnqä äyä etapätqänäuä.

3 Iiñjñqe, kukñuä eeqänänj qu he hitqanğpqe, he qätä äwiyäpu qänaknä iqäpnqeqä. İnäqe qu kukñuinä kuapänä ätäpu, iquauqä-quwänj qänaknä miqä-qua etanği, suqä qu imäkquwi, he qänaknä miqä iqäpnqeqä.

4 Quwqä suqe, ktqä tii enqä-paniqä. Nätmatqä hui aquvā äqiyäpu, qa enqä-ma manğuä ämanyuäpu, ämaqä iquau hanğ-iqä ävätqänäuä. İnäqe iquauqä-quwänj, ämaqä hanğ-iqä metanğuwä iquauñj, yätamäkqä mävqä-quaiqä.

5 Suqä eeqänänğ qu imäkätqänuwj, ii ämaqe qu hiñuä äqumbu yoqä naqä wipñqä iyyqä. Qu tääqä tññqä ipiyänğanj, wäpiqä-qatäwä, naqänänğ imäkmbñqäuä. Itanj qu Goti Iquenyqä qänaknä iqä iquaiqä motquapñqä iññqe, quwqä gquä quäuqä manğ iunj, tññuä-tänğ quäuqe imäkmbñqäuä. 6 Ymisanj naqä imäkqänğanj, anğ äñğüäqinyä pmapñqä winyänqiyä. Anğ aquvāqñqä iunğ-pqe, zä-hawä äñğüänänğ iqinyä pmapñqä winyänqiyä.

7 Ququawä aquvāqñqä iu pmetanğuwänğ, ämaqe iquauñj, ‘hiunjinğanjqä’ tupñqätä, ‘Ämotqueqä naqä iqukiyä’ tupñqätä, winyänqiyä.

8 İnäqe hiyaqä Ämetqueqä Naqe, Hñqunänjqä. Ga he hiñguiquenqä hiuänjqä. Iutanj, he hñqunä-hñqunänj, huiziqua, ‘Si ämotqueqä naqä iqukiyqä’ ktpñqä iññqe, hiñuinä mäqunquä isñqeqä. Oeyä.

9 Itanğ hiqä Hiniqu Hñqunä eä, qäukuä yätu äyä äpmenä. Iutanj, he ämaqä qua täutanğ hñque, ‘Apä-qä’ mätquä pambiyä.

10 Ga heqä näqnqä etapqe, Kiuänänğ Hñqunänjqä. Ii Kraisi, Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä ämaqe ämitñqä atäunğ ikqä Iquvqä. Iutanj he hñqunä-hñqunänj, huiziqua, ‘Näqnqä nätapqä iqukiyqä’ ktpñqä iññqe, hiñuinä mäqunquä isñqeqä.

11 Hesanj ämaequtäunqä iqu, hiqä wäunğ emäkiyqä pmeniçeqä.

12 Ämaqä hñqu iqueqä yoqe haqeqä mamänğanğutqe, Goti Iqu iquenj mändi kittqiyänqiyä. Itanğ ämaqä hñqu

* 23: Makä 12:38-40; Lukä 11:43, 46; 20:45-47

iqueqä yoqe mändi äkittqängqce, Goti Iqu iqueqä yoqe yäanä imäkänqiyä” ätukqe.

Wopqä ipu, kukjuinä tqä-quau, hanä-iqä wimap-nuwänqä†

13-14 “Kukjuä-suqenqä näqnqä iquendä, Parisi iquendäni, he wopqä ipu, kukjuinä tqä-quenjqä. Hanä-ice, tiinjqä emenqiyä. Ämaqe, Goti Qäukuä Yätutanä Iqunä miqeuqä yäpä ingisa peyqenqe, he hoptäwä äyä ävätqänäüä. He hiqä-hiuäni yäpä ingisa mäyqä ipu, ämaqä yäpä ingisa yanä-tpu iqanguwä iquauni, hoptäwä äyä ävätqänäüä.‡

15 Kukjuä-suqenqä näqnqä iquendä, Parisi iquendäni, he wopqä ipu, kukjuinä tqä-quenjqä. Hanä-ice, tiinjqä emenqiyä. Ämaqä yäpaqängisanä hnqu, iqueqä knuä äkunmäknätä, Israitqä iqune Goti Hanjuwä Iqueqä yoqä hageqä ämamäutunquä-pa mamäutnqä iinqe, he eqä-huänä ätäutqutänqä iutä, qua hitunüä äwitqutänqä iutä, qanä ikiqenjqä. He iini änguänä imäkipiyä-qe, hnqu knuä kunmäknqanqutqänqanä, he iqueqä suqä quvqe, hiqeuñi ämäwqätäutnqä iwimäkätqänäüä. Inji iqu-pqä tä maisquä iunqä wänqiyä.

16 He hinuä pisqä eäpu, huiziu hänaqä motquapnqä itqänuwä-paunenji. He tiinjä ätätqänuwitanä, hanä-ice emenqiyä. ‘Ämaqä hnqu, “Iinjä-iinjä imäkmqänä” ätätqänqanä, kuknui naqä-qakuiqä tqe motquetnqe, hiqäva-imäqä anä iunqänä ätätqe, ii nätmätqä hinqinqe. Inäqe iqu golqä hiqäva-imäqä anju äwinqenqä ätätqe, iqu injä ätätqä-pa imäkänqiyä’ ätätqänäüä.§

17 He hinuä pisqä qämä-qämä iqä-quenjqä. Golqä hiqäva-imäqä anä iu äwinqä ii, hänaqä äkiutanqä, Goti Iqueqänä ätimäugeuä? Ii, Iqueqä anä iutanjqä. Iutanä, Iqueqä hinuiqini, nätmätqä kinganäni, äsqukä? Ii golqetanä, ä Iqueqä hiqäva-imäqä anitanä? Ii Iqueqä hiqäva-imäqä aniyqä.

† 23:12 Lukä 11:37-52 ‡ 23:13-14 Näqnqä-tänä hnqua tii ätätqänä. Täqini Matiu iqu tiinjä-pqä äqäqce. “He kukjuä-suqenqä näqnqä iquendä, Parisi iquendäni, hanä-ice tänqe emenqiyä. He wopqä ipu, kukjuinä tquenjqä. Inji he apäqnqä iquauni, quanqä ätuäpu, quwqä anä quwä mapnqäüä. He wopqä ipu, Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqe, quäuqä tquäpnqäüä. Iinjqä, hiqä hanä-ice, ämaqä huizi iquauqe ämäwqätäuniquaqä.” Makä 12:40 itanga Lukä 20:47 asänäni ätä äqänänä. § 23:16 Ämaqä inga äpmaminuwä iqua, knuä tii indqänminuwi. Nyi ämaqä änguänänä hnqueqä yoqä-qe, nätmätqä änguänänä hnquñä-qe, qäsä tmqe, nyi suqä iquesa nyaqä kuknui yänänäqnqä imäkmä. Hipru 6:16

18 Ga he tiinjä-pqä ätätqänäüä. 'Ämaqä hñqu "Iinjä-iinjä imäkmqänä" ätätäqängañi, kukñui naqä-qakuiqä tqe, ämotquetñqe, hiqäva-qäyqä ttawinqänä ätätqe, ii nätmatqä hñgingeqä. Inäqe, iqu nanuä hiqäva-qäyqä ttawä hageuninqä ätätqe, iqu iinjä ätätqä-pa imäkänqiyä' ätätqänäüä.

19 He hñuä pisqä-quenjqä. Nanuä hiqäva-imäkcqänjqä ii, hänaqä äkiutangä, Goti Iqueqänä etñgeuä? Ii Goti Hanjuwä Iquenyqä hiqäva-qäyqä ttawä iutanänjqä. Iutanji, Goti Iqueqä hñuiqñi, nätmatqä kinganñi äsqukä? Ii nanuitanä, ä hiqäva-qäyqä ttawitanä? Ii ttawiyqä.

20 Iinjñqe, ämaqä, kukñuä naqä-qakuiqä motquetñqä, hiqäva-qäyqä ttawinqä ätätqä iqu, iqu hiqäva-qäyqä ttawinqätä, nätmatqä eeqänänä hageqi äwinjqä inqätä, ätqiyä.

21 Itanga ämaqä, kukñuä naqä-qakuiqä motquetñqä, hiqäva-imäkcqä aninqä ätätqä iqu, iqu anä iquenqätä, Goti anä iu äpmenjqä Iquenqätä ätqiyä.

22 Itanji ämaqä, kukñuä naqä-qakuiqä motquetñqä qäukuä yätunjqä ätätqä iqu, iqu Goti Hanjuwä Iqueqä zä-hawinqätä, itanga Goti iu äpmenjqä Iquenyqätä ätqiyä.

23 Kukñuä-sugenjqä näqñqä iquendä, Parisi iquendäñi, he wopqä ipu, kukñuinä tqä-quenjqä. Hanä-ique, tiinjñqä emenqiyä. He kukñuä-suqä hñquenjqä* kñuä indqänäpu, iwuneqätä, kuämiqätä, itanga andñätä ämepu, iwäsäupu 10 imäkäpu, hñqu Goti Hanjuwä Ique ävätqänuwiqä. I etanji kukñuä-suqä iutanä naqänänä, suqä wänjqä iinjä iquenji ämäwqätäunjqä tiinjä iquaunji, he tuwä wiyquenjqä. Suqä ämaqä qäyunä itqueqetä, ämaqeunjqä qeqä imänqetä, Goti Iquenyqä quuvqä hämänänä wiyqä itäñi, he mimäkcqä itqänuwiqä. Ängüänänji, tiinjñqä. Suqä he hiqä nätmatqä iwäsäupu, hñqu Goti Ique vqe mäwquatämäuqä ipu, suqä iquaunä-pqe qänaknä iqanqpqe, ii ängüä wänqiyä.

24 He ämaqä hñuä pisqä qäyä etanji, huiziquau hänaqä motquapñqä itqänuwä iquenä, he tiinjä-quenjqä. Ämaqä hñqu quinañuä meqä isua wanä iu witanguti, hñuä äqunätä huätä ämatnämäutñqä-qe, kametqä wanä iu äwinjqe, hñuä mäqunquä, eqetä eeqänä änguneqäqä-panä-quenjqä.

25 Kukñuä-sugenjqä näqñqä iquendä, Parisi iquendäñi, he wopqä ipu, kukñuinä tqä-quenjqä. Hanä-ique, tiinjñqä emenqiyä. Eqä-häkitä, hevqetä haqänggisanji asñä ängüänä äqiyäpiyä-qe, ymisanä wiqä ingisanji, suqä quwä

* 23:23 Kukñuä-suqä 14:23

meqetä, kñuä hiqä-hiuänqänä indqänqetäñi, manguä äyā imäkätqänäuä.

²⁶ Si Parisi hñuä pñsqä-qukiyqä. Kñnganäñi, si eqä-häkä yäpä ñngisañi asñä äñguänä qäyqanqtqe, ga haqängisañä-pqe asä iññä timäutñqeqä.

²⁷ Kukñuä-suqenqä näqñqä iquendä, Parisi iquendäñi, he wopqä ipu, kukñuinä tqä-quenjqä. Hanä-ìqe, tiññinqä emenqiyä. He ämaqä qua äpteqä haqängisañi, qätäqua äqiyequwä-panuenjqä. Qua äpteqä yäpaqä ñngisañi, aanä äñguänänä äqunätñä-qe, yäpä ñngisañi ämaqä pizqä iquauqä yänitä, nätmätqä kiyä mätqä eeqänänitä witangñi qundñqinyä.

²⁸ He-pqe asä iññä-quenjqä. Ämaqä iqua, hiyaqä huiwi hñuä eqänäpiyi, qu he ämaqä jänänquayqä kñuä indqänätqätanquwä-qe, hiqä yäpä ñngisañi suqä wopqä ipu kukñuinä tqetä, suqä hñngisa mamäuetäñi, kuapanä emnänä.

²⁹ Kukñuä-suqenqä näqñqä iquendä, Parisi iquendäñi, he wopqä ipu, kukñuinä tqä-quenjqä. Hanä-ìqe, tiññinqä emenqiyä. He hñuä-tqä qänganä äpäkonquwä iquauqä yänä qua äptekuwiu änyä-hänä imäkäpu, itanga ämaqä jänänänä iqua qua äptekuwa iunñi ätnänä imäkäpu äñguänä imäkquenjqä.

³⁰ He iññä imäkäpu tiññä ätätqänäuä. 'Ne atqä-awäkatä anä pmeqä-säpi, qu hñuä-tqä iquau pizqä päkpñqe, yätamakqä mäwqä iquaningä' ätätqänäuä.

³¹ Kukñuä iññä ätätqänuwi, hiqä-hiuä tiññä äyā ämänätqueqäuä. He hñuä-tqä iquau pizqä äpäkkuwä iutanä ymeqä hueqä-himqä iquenjqä.

³² I etangñi hiqä tawäka suqä quvqä imäqätanuenjqae, he-pqe imäqqa qae upiyä.

³³ He qämäkä quvqä iqua eämakuwänänä iquenjqä. Goti Hanjuwä Iqu kukñuä ämetätqängañi, he äänä mäwqätäupnuwänqäwä? Oeyä! He tä maisquä iunqä upnuwiqä.

³⁴ Iññinqe, he qätä nyipiyä. Nyi hñuä-tqä hñquautä, ämaqä kñuä äñguä-tänä hñquautä, itanga ämaqä kukñuä-suqenqä näqñqä hñquautäñi, henynqä dowatmqänä. Itangñi he hñquaunñi pizqä äpäsäpu, zä-huätatä huepnuwiqä. Itanga hñquaunñi anä aquväqñqä iunñi täuatätäu ipu, anä-himqä hñquenqä päśawatpnuwiqä.

³⁵ Iññä etangñi qu ämaqä jänänä iquaunñi, qua täu pizqä äpäkkä äpminuwä iquauqä suqä quvqe, he kima eeqänänñi ämapñqäuä. Epo iquesa äpäśipäqäkañi, yäpaki Beläkiya iqueqä hikñä Sakätiyasi ique äpäśätqutukuwiqä. He

Sakätiyasi ique äpäkkuwi, hiqäva-imäkkä anä iunji, hiqäva-imäkkä ttawä iutä, hiqnqä Goti Hanjuwä Iqunä pmeqä iutä, awä iqi äpäkkuwiqä.

³⁶ Nyi henji naqä-qakuä etqänä. Suqä quvqä eeqänänjä iinqe, kiqä kimanji hanä-ique, qokä-apäkä tänga äpmenjuwi ämapnqäüä.

³⁷ Jerusälemä iquenyä, Goti Hanjuwä Iqu Iqueqä hinuä-tqä henynqä dawatqangqä iquaunji, hikä pizqä päsquenjqä. Hea kuapänänjä iunji, Nyi heyaqä ymeqä iquaunji, kukutakisqä kiqä meqä itmetä hikuwä yäpä iqi ämäqumuatetnqä-pa, naqä hmbinyä i mäqumuatemätmä iqa äpätñqeqä. Iinjä etangqä-qe, he iinqe maenqä enä.

³⁸ Qätä nyipiyä. Goti Hanjuwä Iqu heyaqä anji ae ävämeqanga, aanqä hiäniqeqä.

³⁹ Itanga Nyi he tiinjä etqänä. Tängata tiinji, he hinuä manqänqä ipnqäüä. Qänakndanji he kukñui, *‘Ämaqä, Goti Naqä Iqueqä kukñuä awä tuätñqä pätqätangqä Iquenji, Goti Iqu äñgui iwimäkänqiyä’*[†] ätpqängani, he anji hinuä nqämbnuwiqä” ätukqe.

24

*Hanä-iqä hea yäpakinga timäuniqenqä**

¹ Jisasi Iqu hiqäva-imäkkä anji ävämetqätangani, Iqueqä wäunüänqä ämotquaminqä iqua, hiqäva-imäkkä anä iqi mätnätangqä iquaunqä tupñqä äwimakuwi.

² Iqu iquaunji, kima tiinjä ätukqe. “He anä eeqänänjä iquaunji, hinuä qumbiyä! Iqua äñguänänjä-qe, Nyi naqä-qakuänä etqänä. Qänakndanji hikä hñqu huizi iqueuä haqä yäñi mäwiqä yäniqeqä. Qu eeqänänji ämisqiyäpu, qua mäñi tnämäupnuwiqä” ätukqe.

³ Iqu qoqonä Olipänqä äwätä pmetanga, Iqueqä wäunüänqä ämotquaminqä iquanä Iquenyqä äpäpu, yatñqä tiinjä qe äwikiwi. “Nätmatqä Si ne änatñi, hea äkñga timäuniqä iinqe, awä natiyä. Si angumä quveptññqätä, qua tä qäpu hiäniqnqätäñi, ‘Tänga timäunqiyä’ kñuä neyätñqä iinqe, ne hiqnqä äkisque qunaninqäwä?” ätukuwi.

⁴ Yatñqä e vqanguwängga, Iqu iquaunji, “He yasämä mimbiyä, qu quanqä etäpu, hiqä kñuä indqängqe, qui emäkkäpnwiqä” ätukqe.

⁵ “Ii tiinñqä etqänä. Ämaqä kuapänä hñqunä-hñqunä ätimäuqisäpu, Nqä yoye ätäqisäpu, ‘Kraisä ämaqä he ämeyätñqä Goti Hanjuwä Iqu atäunüä ikqe, nyi qäqunjqä’

[†] 23:39 Apqä Bukä 118:26

* 24: Makä 13:1-37; Lukä 21:5-36

ätäpu, ämaqä kuapänänjä iuqä knuä indqänqe, qui iwimäkäqisqäpnuwiqä.

⁶ Itanga he ämaqe mäkä naqänänjä päunqeyqanguwi qätä äwiyäpu, 'Ämaqä kinä danä hui mäkä äunätqänäuä' tqangä qätä äwiyäpiyangani, he zä ipu, yäunüä-yäunüä miqä pa iqäpnqä. Nätmatqä iinjä ätimäutäqä-qe, hiunji yäpaki änänjqä.

⁷ Ämaqä huitanä iqua, hueqä-himqä huitanä iquatäni mäkä vauqumuatpnuwiqä. Ämaqä miqä hnqueqä mäkä-iqä iqua, huiziqueqä iquatäni mäkä humbnuwiqä. Hnqäqinjä buayä dä naqänänjä timäuniqueqä. Itanga hnqäqinjä qua ekä yäniqueqä.

⁸ Apäkä iua ymeqä änä ämipnqä tänjä-hunqä ämetqänuwä-pani, nätmatqä iinjä iqua ganä timäuniqueqä.

⁹ Hea ingani, qu henj etmepu, huizi iquauqä hipa iu hanä-iqä mapnqä hiwipnuwiqä. Hesänä hui, qu pizqä hipäkipnuwiqä. Itanga he Nyinyqä quuvqä heqiyätqätanguwitanj, ämaqä eeqänänjä, qu henyqä äwqä quvqä winquäniqueqä.

¹⁰ Hea ingani, qokä-apäkä Nyinyqä quuvqä eqämipqä kuapänänjä, quwqä quuvqä heqiyqe qui imäknäpu, quwqä-quwänqä äwqä quvqä winganguti, qutanä hnquaunji, mäkä-hunqä iquauqä hipa iu wipnuwiqä.

¹¹ Itanga hinuä-tqä kuapänänjä, qu quangä ätuäpu, ämaqä kuapänänjä iuqä knuä indqänqe, qui wimäkpnuwiqä.

¹² Kuknuä-suqeu yäpä imä mäpmeqä ii, naqänänjä ätimäutä, ämaqä kuapänänjä suqä ämaqeunqä winqe ävquatämäupnuwiqä.

¹³ Inäqe ämaqä hiunji yäpakängangqä Nyinyqä quuvqä yänänäqngqä eqiyäpu äpmamitpqä iquaunji, Goti Hanjuwä Iqu hänä iqumuatäniqueqä.

¹⁴ Itanj Goti Hanjuwä Iqunä ämitnqä iunqä kuknuä änguänänjä, qu qua äwitqutänqä-pa, awä tuäkiqäpnuwiqä. Ämaqä eeqänänjiu tquangä qätä ae äwiyqanguwängani, hiunji yäpaki, inga timäuniqueqä" ätukqe.

¹⁵ "Inji, tiinjä. Hinuä-tqä Deniyäli iqu hinuiqänä nätmatqä qui imäkpä quvqänänjä iquenyqä ätätä äqäkqe, nätmatqä iinjä iqu Goti Hanjuwä Iqueqä hiqäva-imäkpä anä iu pämä tqäutangi qumbnuwiqä. (Ämaqä, hinuä-tqä iqu äqäkqä iu a ätäutqä iqu, knuä änguänä mequänqä.)

¹⁶ E äqumbiyängani, ämaqä qua Jutiya pmeqe, qoqonä iunqä zä maqänä uwqäpnqä.

¹⁷ Ämaqä anä atäaqä hevqä iu äpmamitätqä iqu, qua mänji ikuapmäutäqängani, iqu iqueqä nätmatqä anä yäpä

ingisa witangutqenqä kñuä mindqänqä itä, hämänänä zä wänqiyä. ¹⁸ Ämaqä, iqueqä wäunuä iu äpmamitätqä iqu, iqueqä gquä quäuqä metñqä angumä mäwqä yänqiyä.

¹⁹ Itanga, apäkä äwqä-tänjä iuaunqätä, ymeqä anuänqä-tänjä iuaunqätäñi, zä maqänä mäwqä iqangpñenqe, huäqä kiinjä hunqeqä.

²⁰ Ga hiqä zä maqänä uwqe, yunuänggatä, Sämbatqä hiunji hapä pmeqänggatä, matimäuqä yätñqä diñqe, he Goti Hanjuwä Iquenqä tääqä tqäpnñeqä.

²¹ Itanga hanä-iqä inga timäunike, naqänänjä ämäwqätäunikeqä. Qua änyä qe ipäqäkqänggatqä tänga ti täunqe, hanä-iqä tqutä asänänji matimäuqä iminñeqä. Qänakndanä-pqe, tqutä asänänji hñqu-pqe matimäuqä yäniqeqä.

²² Hanä-iqenqe, Naqä Iqu 'Wänqäpu wänikeqä' ae ätkqeqä. Iqu iinjä mimäkqä-säpi, ämaqä eeqänä qui imäkñgäpäniñgä. Inäqe Iqu qokä-apäkä Iqueqänqä atäunuä ikqä iquaunqä kñuä indqänätä, wänqäpu hiätñqä imäkänikeqä.

²³ Inganji ämaqä hui, 'He hinuä qumbiyä! Kraisi ne ämineyätñqä Goti Iqu ique atäunuä ikqä iqu täqi äpmenä,' ä 'Näñi äpmenä' etqangpñqe, he qätä mäwiyqä pa iqäpnñqä.

²⁴ Ii tiinjä etangji. Ämaqä quanğä-tqä hui ätimäupu, 'Nyi Kraisi he ämeyqänqä Goti Hanjuwä Iqu atäunuä änyikqä iqunqä' etäpu, ämaqe kñuä iqä mapñqenqä, nätmatqä ämaqä mimäkqänänjä huitanjä-huitanji imäkpñuwiqä. Quanğä iinjä tqä iqua, ämaqä Goti Hanjuwä Iqu Iqueqänqä atäunuä ikqä iquaunji, qäyasäqi ätuma wanä-tpu ipñuwiqä. Itanga ämaqä huizi, 'Nyi hinuä-tqä iqunqä' ätäpu, asänänjä imäkpñuwiqä.

²⁵ Qätä nyipiyä! Nätmatqä ii ätimäuninñenqe, Nyi ae äyä etätñqeqä.

²⁶ Inji ämaqä hui, 'He hinuä qumbiyä! Kraisi Iqu anä avqñqä imä äpmenä,' ä 'Iqu anä yäpä ingisa äpmenä' hitqangpñqe, qätä mäwiyqä pa iqäpnñqä.

²⁷ Ämaqeunqä Ymeqä Ekqä Iqu äpätnqängganji, nyuauä itä qäukuä haqä yätuta we im-imä eeqänänjä äunätñqä-panji, Iquesanji, we asä iinjä hunänikeqä. Inji ämaqä eeqänänji hinuä qumbñuwiqä.

²⁸ Nätmatqä äpäkonä pizqä witangqä iunji, ynñä quvqä iqua äpäpu, äpñutmäupu äñgpnñqäuä.

²⁹ Itanga, hanä-iqä naqänänjä ae etqä iqua qäpu hiqangganji, maqänänji mäptqä iqu hea äwitä, qañuä iqu mäyänqä itä, qätäqueqä iqua qäukuä yätunji äväma,

qua tâu qiyäpäkŋganjuwänga, ga nätmatqä yänänäqŋqä qäukuä yätu äwiŋuwi, ämenä ipnuwiqä.†

³⁰ Inŋaŋi Ämaŋeuqä Ymeqä Ekqä Iqueqä hiŋŋqe, qäukuä iu timäuqanŋa, hueqä-himqä eeqänä qua tâu äpmeŋuwi, zä ipu zääqä ätäpu, hiŋuä tiŋä qumbnuwiqä. Ämaŋeuqä Ymeqä Ekqä Iqu qaquvqä iu äpme, Iqueqä yänänäqŋqetä, Iqueqä yoqä naqe motquetŋqetä pŋanŋi qumbnuwiqä.

³¹ Itanŋa hääwä naqänänä tqanŋa, Iqu Iqueqä eŋätqä iqua qua maŋä eqiyänŋä-pa äwäpu, qokä-apäkä Iqueqänŋä atäunjuä ikqä iu, aquvā maqäpŋqä dawatäniŋeqä” ätukqe.

³² “Itanŋa he zä-eaqä iqu ämetquetŋqenŋä näqŋqä mapiyā. Kiqä äpa iunŋi, eqä yqänä änyā, quwqä mŋi änyā-hänä inŋqäqe, näqŋqä tiŋä iqäpŋqä. Yunjuä äqunätŋqe qäpu eätä, mäptqä dŋä hinätŋqe, qäqi etanŋiyqä.

³³ Asä iŋi, he nätmatqä Nyi etqäqä iŋä ii timäwäwqanŋi äqumbiyänŋaŋi, he näqŋqä tiŋä hipnuwiqä. Ämaŋeuqä Ymeqä Ekqä Iqu äpätnqä anä hänaqä iu näwe tqäutänŋiyqä.

³⁴ Nyi he naqä-qakuä etqä. Ämaqä hea inŋa pmapnuwä iqua, qu mapäkonŋä yqänä pmetanŋuwänga, nätmatqä eeqänäŋi timäuniŋeqä.

³⁵ Qäukuitä, quaetä, qui imäknäniŋeqä. I etanŋi Nyaqä kukŋui, qui mimäkŋqä yäniŋeqä” ätukqe.

³⁶ “Inäqe nätmatqä iŋi äkŋga timäuniŋä iŋqe, ämaqä hŋqu änyā maqŋqä eänä. Ynaunŋä qäukuä yätutanä iquatä, Nyi Ymeqä Iqundäŋi, ne änyā maqŋqä eäjunä. Apiqu Iqueqä-kiuänänŋqä.

³⁷ Noa iqu pmetanŋa, huakä naqänänä ätimäukqä-panä iŋi, Ämaŋeuqä Ymeqä Ekqä Iqu äpätnqänŋaŋi, asä iŋä timäuniŋeqä.

³⁸ Huakä naqänänä matimäuqä änä etanŋaŋi, qu ymisanä änäpu, eqä änäpu, apäkä ämepu, apäkä yanä änyäpu, Noa iqu yimba paquvqanŋanŋä imäkqä äumiŋuwi.

³⁹ Qu nätmatqä timäutŋqä iŋqe maqŋqä eäpu, iŋä iqa wätqätanŋuwänga, huakä naqänänä ätimäutä, ämaqä eeqänänä iŋä iunŋi pizqä äpäkkqeqä. Ämaŋeuqä Ymeqä Ekqä Iqu äpätnqänŋaŋi, asä iŋä timäuniŋeqä.

⁴⁰ Ämaqä hŋquaqu qeeqä wäunjuä iu äpmamisiyqe, iwä Goti Hanjuwä Iqu hŋque itmetä, hŋquenŋi hiŋuinä qunäniŋeqä.

⁴¹ Itanŋa apäkä hiuaqu sŋgumetqä quqowä äqämisiyqe, iwä Goti Hanjuwä Iqu hui itmetä, ga huiŋi hiŋuinä qunäniŋeqä.

† 24:29 Asayä 13:10; Joeli 2:10

42 Inji hiqä Naqä Iqu äŋga päniqätiyā maŋŋqä eäŋuwitaŋi, he näwenyā imäknäpu äŋguänä mimbiyā.†

43 Itanga he tiinjä-pqenqä kŋuä indqämbiyä. Ämaqä anä-tänjä hŋqu, ämaqä quwä-meqä hŋquenyqe, 'Iqu heatqä äsqueti päŋqutiya' tä näŋŋqä ae eätqe, iqu hiŋuä äŋguä äqunätä, quwä-meqä iqu iqueqä anj qäyäpnasqiyätä, yäpä yäŋgisa päyätŋqe, hiŋuinä mäqunquä yäŋqiyä.

44 Iiŋŋqe, he-pqe näwinyä imäkmbu pmapiyä! Hea hŋquenj, he 'Täŋganqe mapqä yäŋqiyä' kŋuä indqänätqätanŋuwäŋganj, Ämaŋeuqä Ymeqä Ekqä Iqu äpäŋqiyä" ätukqe.

45 "Wäunüä-wiyqä, kŋuä äŋguä äme, kiqä wäunui äŋguä imäkkä iquenyqe, Nyi awä etmqe. Ämaqä naqä iqu, ämaqä iinjä iquenj, iqueqä wäunüä-wiyqä iquau ämitä, iquauqä ymisaŋä hea qayunänäŋga väniqä iinjqe atäunüä väŋqiyä.

46 Naqä Iqu äpäqe, iqueqä wäunüä imitätqä di hiŋuä qunŋanŋan, iqu aquvänä yäŋqiyä.

47 Nyi naqä-qakuänä etqänä. Ämaqä naqä iqu, iqueqä nätmätqä eeqänäŋi ämitŋqenqe, ique atäunüä väŋqiyä.

48-50 I etanŋqä-qe, wäunüä-wiyqä tqe, 'Nyaqä naqä iqu maqänä mapqä yäŋqiyä' kŋuä indqänätä, wäunüä-wiyqä huizi iquau äpäsätä, itanga buayätä eqätä ämaqä hiŋiyyä imitpqä iquatä änmitätqe, hea hŋquenj, iqu maŋŋqä eätä näwenyā mimäknqä etanŋan, iqueqä ämaqä naqä iqu anŋi äpäniqeqä.

51 Iqu quvqä e imäkkanŋi äqunäqe, iquenj mŋä ätävätä, ämaqä wopqä ipu kukŋuinä tqä iquatä äpmamitpqä iunqä huätä dowatäniqeqä. Iqi äpmapiyänŋan, kŋuä naqänänä äqiyäpu, hiqanä maŋgtäsqukuä mäuqäpnuwiqä" ätukqe.

25

Kukŋuä ktqä, hitqä 10 iuaunqä

1 "Ga Ämaŋeuqä Ymeqä Ekqä Iqu äpätnqänŋan, Goti Qäukuä Yätutaŋä Iqunä miqe, apäkä hitqä hipa eeqänä iuaqä tiwiqä enqä-paŋi hiäniqeqä. Ämaqä apäkä metŋqä imäknätä äpätnqä iqanŋi, iua iqutä ämimbnqä hiqi-tä ämäsäupu upnuwiqä.

2 Apäkä iutaŋä hipa hŋginä iua, kŋuä maiqe. Itanga huizi iua, kŋuä äŋguä meqä iuai.

3 Apäkä kŋuä maeqä iua hiqi-tä ämäsäupiyi, ga olipqä eqä aowä hiqi-tä anŋi iquatimepu ämäsäuqe, qäsä mäma mapqä ipnuwiqä.

† 24:42 Lukä 12:35-48

⁴ Inäqe näqñqä epiyä iua, eqä-häkä iu equatimepiyi, quwqä hiqi-tä mäsäuqetä qäsä äma ppnuwiqä.

⁵ Ämaqä apäkä metñqä iqu maqänä mapqanji, iua hinuä hiqaqänqä ipiyi, hiqaqä wopnuwiqä.

⁶ Heatqä quaesqänqanji, tääqe, 'Ämaqä apäkä metñqä iqu äpqiya. Iqutä mimbñqä ppiyä' tuäniqeqä.

⁷ Itanji apäkä hitqä iua eeqänäni ivatuwämbiyi, iuaquä hiqi-tä näwenyā imäkpnuwiqä.

⁸ Apäkä maqñqä iua näqñqä iua-mända tii tupnuwiqä. 'Neyaqä hiqi-te esuätñqä iqanji, olipqä eqä aowä hui nätappiyä.'

⁹ Iinjä tquanguwänga näqñqä iua kimanji, 'Oeyqä' tupnuwiqä, 'Eqä tä, nenyqätä, henyqätä qäyunä maeqä eänä. Eqä miqä iquaunqä äwäpu, hige mbqä ipiyä.'

¹⁰ Itanji apäkä maqñqä iua, eqä mbqä ipñqä uwqanguwänga, apäkä metñqä iqu ätimäuqanqä, apäkä näwenyā imäknmipqä iua, anjä yäpā ingisa iquä anä ymisanä naqänäni bñqä paquvqanguwänga, qu qñqanä mäyepnuwiqä.

¹¹ Qänakndanji apäkä hitqä huizi iua äppiysi, tupnuwiqä. 'Naqä Iqukiya. Si äpätnä, qñqanä nauteyā.'

¹² I tquanguwänga, iqu kimanji tiinjä tuäniqeqä. 'Nyi henyqe, tutqä qäpu änyä maqñqä eänänä.' "

¹³ Tiwiqä e ätuäqetani tii ätukqe. "Injitanji, hiqä Naqä Iqu äkñgati päniqenqe maqñqä eänuwä-qae, he näwenyā imäknäpu äñguänä mimbiiyā."

*Kukñuä ktqä, wäunjuä-wiyqä mbqä mipñqä iquaunqä**

¹⁴ "Huizi, Goti Qäukuä Yätu Äpmenqä Iqunä mige, ii tiinjä enqä-paniqä. Ämaqä hñqu kinämqä qanä wätñqä imäknätäqänqanji, iqueqä wäunjuä-wiyqä iquaunji tääqä ätuätumetä, qu iqueqä nätmatqe miqäpñqä iquaunqä hipa iu wäniqeqä.

¹⁵ Iqu wäunjuä-wiyqä iquaunqä näqñqenqä iwäsäuqe, ga hñquenji mbqä kuapänä 5,000 ävätä, hñquenji iinjänänä 2,000 ävätä, itanqä yäpakä iquenji 1,000 äväqe, wäniqeqä.

¹⁶ Ae uwqanqä, maqänäni wäunjuä-wiyqä mbqä 5,000 ämetqä iqu mbqä wäunjuä imäkätä, mbqä haqeqinji, 5,000 inä meni qeqä.

¹⁷ Itanqä ämaqä mbqä 2,000 ämetqä iqu-pqe, mbqä wäunjuä inä imäkäqe, 2,000 inä meni qeqä.

¹⁸ Itanqä ämaqä mbqä 1,000 ämetqä iqu äma äwätä, iqueqä ämaqä naqä iqueä mbqe, qua hovqä äptätä, imä zä pteäni qeqä.

* 25:13 Lukä 19:11-27

19 Hea quäuqä ae äpāwqanġani, ämaqä naqä iqu anġumä äpäqe, iqueqä mbqä ävātqenqä näqñqä metñqä, wäunüä imäkkqä iquau tääqä tuätumeniqeqä.

20 Itanġa ämaqä mbqä 5,000 ämetqä iqu äpätä, mbqä 5,000 haqeqi hutäknä ämetqe, qäsä äma äpätä, tiinjä tuäniqeqä. 'Ämaqä naqä iqukiya. Si mbqä 5,000 ändapknjqä. Hiñuä qunya. Nyi wäunüä imäkätmä, 5,000 haqeqi äyä ämeqeqä.'

21 Itanji ämaqä naqä iqu tiinjä tuäniqeqä. 'Si ämaqä anġuki eänä, wäunüä qäyunä imäkkukiyyä. Nätmatqä wänqä isua anġuänänjä ämitqänä-qae, si nätmatqä kuapä misñqä atäunüä kimqänänjqä. Äpätnä, nyitä aquvänä yenqeqä' tuäniqeqä.

22 Ämaqä mbqä 2,000 ämetqä iqu inä äpätä, tiinjä tuäniqeqä. 'Ämaqä naqä iqukiya. Si nyinji 2,000 äyä ändapknjqä. Hiñuä qunya. Nyi wäunüä ämitmä, kiqä haqeqinji 2,000 inä äyä ämeqeqä' tuäniqeqä.

23 Itanji ämaqä naqä iqu tiinjä tuäniqeqä. 'Si ämaqä anġuki eänä, wäunüä qäyunä imäkkukiyyä. Nätmatqä wänqä isua anġuänänjä ämitqänä-qae, si nätmatqä kuapä misñqä atäunüä kimqänänjqä. Äpätnä, nyitä aquvänä yenqeqä' tuäniqeqä.

24 Itanji ämaqä mbqä 1,000 ämetqä iqu-pqe äpätä, tiinjä tuäniqeqä. 'Naqä iquki, nyi sinyqe näqñqeqä. Si ämaqä tnänänänjä iqukiyyä. Ämaqä hñqua wäunüä iu ymisanjä vowä ämäuepqe ptqukiyyä. Ämaqä hñqua kuä uwqä tnämäwäpqueñji, kiqä näänqe mequkiyyä.

25 Si suqä iinjä iquki etanġi, nyi zä itmä, tqä mbqä 1,000 qua hovqä iu zä äptekqä-qae, ga täsuwänä' tuäniqeqä.

26 I tquanġa, naqä iqu kimanji tiinjä tuänqiyä. 'Si wäunüä-wiyqä quvqä enyqä iqukiyyä. Nyinyqe, si näqñqä ae eänä. Nyi ämaqä hñqua wäunüä iu ymisanjä vowä ämäuepqe ptqunjqä. Ämaqä hñqua kuä uwqä tnämäwäpqueñji, kiqä näänqe mequnjqä.

27 Si näqñqä iinjä eäñi, nyaqä mbqe, kiqä pñqä wiqä iunji, sunqä pñqä maeqä ikñäwä? Iinjä imäkkä-säpi, nyi anġumä äpmqänġani, nqä mbqä qäyunänjitä kiqä haqeqinjitä meqäminġä.'

28 Itanji wäunüä-wiyqä huizi iquauñi, 'He mbqä 1,000 ämotaupu, ämaqä mbqä 10,000-tänjä ique wipiyä' tuäniqeqä.

29 'Ii tiinjä etanġi. Ämaqä nätmatqä-tänjä eeqänänjä iquauñi, nyi hui anġi vqanġa, qu kuapänänjä-tänjä hip-nuwqä. I etanġi, ämaqä nätmatqä maeqä eä wänqäpu

ämenuwä iquauni, nyi angi ämotaumqänä.

³⁰ Itanga wäunuä-wiyqä quvqä tqueni, he yäpaqä ingisa anä hiawiqä ingisanqä huätä dowatpiyā. Iqi äpmamipqä iqua, hiqanä mangtäsqukuä ämäupu, knuä qäkmanjpnuwiqä' tuäniqeqä" ätukqe.

Ämaqeuqä Ymeqä Ekqä Iqu ämaqeu iwäsäuniqenqä

³¹ "Ämaqeuqä Ymeqä Ekqä Iqu angu äpätqängani, yoqä naqä-tänä äpätä enätqä eeqänänä iquatä anä ppnuwiqä. Itanga Iqu Iqueqä yoqä naqe motquetnqe, ämiqä iqueqä zä-hawä iu pmeni qeqä.

³² Ingani hueqä-himqä eeqänäni Iqueqä hinuä iqi tqäuqanguwänga, Iqu iquauni iwäsäutä hnquaqu mäqäqasäueniqeqä. Yaqueqä miqä iqu sipsipqä iquatä, meme iquatä ämäqäqasäuetnqä-pa, i imäkäniqeqä.

³³ Iqu sipsipqä iquauni ämuangisa, itanga meme iquauni qunamäuqängisa, mäqäqasäueniqeqä.

³⁴ I imäkäqetani, Ämiqä Naqä Iqu ämaqä iqueqä hipa ämuangisa tqäutanguwä iquauni tiinjä tuäniqeqä. 'Nqä Apiqu he änguä emäkätñqä ae etkqeqä. Iqu nätmatqä änguänäni quae änä imäkätäqänga, henyñqä näwenyā imäkekqe, he mapñqe, Iqunä ämitñqä yäpä tängisa yap-piyä.

³⁵ Ii tiinjä etangiyä. Nyi buayä dä pmetangani, he buayä äyā ändapminuwiqä. Nyi eqä manqä pmetangani, he eqä äyā ändapminuwiqä. Nyi ämaqä hueqä-himqä huitanunä etanga, he Nyinji hiqä anä iunqä ändma äuminuwiqä.

³⁶ Nyi qäkä mäyäuqä itanga, he qäkä äyā ändapminuwiqä. Nyi yaqä witanğani, he äyā äminyiminuwiqä. Nyi guä pmetangani, he äpäpu hinuä äyā ämanğänminuwiqä' tuäniqeqä.

³⁷ I tquanga, qokä-apäkä jänänä iqua kimanji tiinjä tupnuwiqä. 'Naqä Iqukiyā. Si buayä dä pmetangnä hinuä äkqänätanä, äkñga äktapminquäwä? Si eqä manqä pmetangnä, eqä äkñga äktapminquäwä?

³⁸ Si ämaqä hueqä-himqä huitanänänjuki äkqänätanä, neqä anä iunqe, äkñga äktma äminquäwä? Si qäkä maiquki etangnä, qäkä äkñga äktapminquäwä?

³⁹ Si yaqä witanğnä ä guä pmetangnä, äpätanä hinuä äkñga ämakğänminquäwä?' tupnuwiqä.

⁴⁰ Itanga Ämiqä Naqä Iqu kimanji tiinjä tuäniqeqä. 'Nyi aanä naqä-qakuänänä etqänä. Nätmatqä eeqänäni, he Nyaqä guäkautä, napqautä iwimäkmipqe, qu yoqä maeqä qäyā etangqä-qe, iinjä he Nyi nyimäkmijnuwiqä.'

41 Inŋaŋi Iqu ämaqä hipa qunamäuqängisa tqäutaŋguwä iquau tuäniqeqä. 'Henyqe, Nqä Apiqu, "Qu qui imäkmbŋqäüä" ae ätkqeqä. He tä maiusqänänä äsäŋqeunqä huätä upuiyä. Tä äsäŋqä iqu, Setänä iquenqätä, iqueqä enätqä iquaunqätä näwenyä äsänä.

42 Ii tiinjä etanŋiyä. Nyi buayä dä pmetanŋaŋi, he buayä mänapqä äyä imiŋuwiqä. Nyi eqä manqä pmetanŋaŋi, he eqä mänapqä äyä imiŋuwiqä.

43 Nyi ämaqä hueqä-himqä huitanunä etanŋa, he Nyiŋi hiqä anä iunqä mändma mäwqä äyä imiŋuwiqä. Nyi qäkä mäyäuqä itanŋa, he qäkä mänyiyätqä äyä imiŋuwiqä. Nyi yaqä äwitmä ä guä-pqä pmetanŋaŋi, he mäminyqä da äyä imiŋuwiqä' tuäniqeqä.

44 I tquanŋa iqua-pqe kimaŋi tiinjä tupnuwiqä. 'Naqä Iqukiyä. Si buayä dä pmetanŋnä, ä eqä manqä pmetanŋnä, ä, hueqä-himqä huitanänänuki etanŋnä, ä qäkä maiquki etanŋnä, ä yaqä witanŋnä ä guä pmetanŋnä, hiŋuä äkqänätanä yätamäkkä makiyqe, äkŋga imiŋquäwä?' tupnuwiqä.

45 Itanŋa Ämiqä Naqä Iqu kimaŋi tiinjä tuäniqeqä. 'Nyi aanä naqä-qakuänänä etqänä. Nätmatqä eeqänänä he Nyaqä guäkoutä napqautä yoqä maeqä inäsquaunä miwimäkkä imiŋuwi, iinjä he Nyi-pqe mänyimäkkä äyä imiŋuwiqä' tuäniqeqä.

46 Ämaqä tqua äwäpiyi, haŋä-iqä qäpu maeqä eniqä di ämepu pmepnuwiqä. Iinjä etanŋi qokä-apäkä jänänä iqua, hänä hea ique-ique pmeqe ämepu pmetpnuwiqä" ätukqe.

26

*Ämaqä naqä iqua, Jisasi Ique päkŋŋqä ätkuwiŋqä**

1 Jisasi Iqu kukŋuä tä eeqänä qäpu ätuäqetanä, Iqueqä wäunüanqä ämotquamiŋqä iquaunä tiinjä ätukqe.

2 "He näqŋqä äyuwänä. Hiunji hŋquaqu yqänä äwinä. Inŋaŋi hiunji naqänänä Pasopa iqu timäunqiyä. Hiunji iqu ätimäuqanŋaŋi, qu Ämaqeuaqä Ymeqä Ekqä Iquenä, mäkä-hunqä iqua zä-huätatä huepŋqä wipnuwiqä."

3 Hea asä qanŋaŋi, hiqäva-imäkkä naqä iquatä, Israitqeu miqä iquatä, hiqäva-imäkkä naqä Käyäpasi iqueqä anä iqi aquvā äqänguwi.

4 Iqua kukŋuä ätqämanäpu, "Ne Jisasi Ique maqŋŋä itmetanä pizqä päsatunqwe, äänä imäkatunquäwä?" ätŋguwi.

* 26: Makä 14:1-2; Lukä 22:1-6; Jonä 11:45-57

⁵ “Ämaqe hiñuä änaqänäpu mäkä ipäqiyqenqe, ne suqä iñji, hiunji naqänänjanga mimäqqa yatunqeqä” ätnjguwi.

Apäkä hui, eqä jinanä-weqe, Jisasi Iqueä nyuänjiu equatekqenqä†

⁶ Jisasi Iqu anä-himqä Betani, Saimonä Wänyimänjqeä‡ anä iu äpmanjqe.

⁷ Iqu buayä gmanätqätanga, apäkä hui hikä häkä eqä jinanä-weqä inqä hñqu, äma äwimetä, Iqueuä nyuänjiu equatkqe. Häkitä, eqä jinanä-weqetä, kiqä mbqe naqänänji.

⁸ Iqueqä wäunuänqä ämotquaminqä iqua e äqumbiyi, äwqä tnänä imäkäpu, “Eqä jinanä-weqe, hñgi qui sunqä imäqkiyä?

⁹ Ii eqä jinanä-weqe, mbqänqä imäkätä, mbqä naqänänjä ämetä, ämaqä nätmatqä maeqä iquau mäwqä sunqä iqiya?” ätnjguwi.

¹⁰ Jisasi Iqu iquauqä kukñuinqä näqnqä eä, iquauñi tiñjä ätukqe. “He apäkä täsiñi, hanä-ique sunqä vqäüä? Ii suqä äñguänänji nyimäqkiyä.

¹¹ Ämaqä nätmatqä maeqä iqua hesä anäñi, hea ique-ique äyä äpmenäüä. Itangi Nyi hesä anäñi, hea ique-ique mäpmeqä imqänä.

¹² Apäkä ii ege äñjiquatqe, ii Nyaqä huiwi qua ptnäniqä iñqä näwenyä inyimäqkiyä.

¹³ Nyi naqä-qakuänä etqänä. Qu qua eeqänänjä iunqä äwäpu, kukñuä äñguä we-hunqä-täñi awä ätuäkipiyänqani, apäkä täsi inyimäqkqenqe awä inä tqäpnqeqä. Inji qu iñqä hui mimäuqä ipñqenqä” ätukqe.

Jutasi iqu Jisasi Iquenji, himä-wiunqä iquau vätñqä ätukqenqä§

¹⁴ Inqani wäunuä imäqqa 12 iutanä Jutasi Iskarioti iqu, hiqäva-imäqqa naqä iquauñqä äukqe.

¹⁵ Iquau äwimeqe, yatñqä tiñjä äwikqe. “Nyi Jisasi Ique he hitapmqe, he nätmatqe äkitani dappñqäwä?” Yatñqä vqanqänqä, qu mbqä-hiki, 30 qe äwikuwi.

¹⁶ Itani Jutasi iqu, Jisasi Iquenji ämaqä iquau vätñqe, hänaqenqä qävqä yätñqä ipäqäqke.

*Jisasi Iqu, Iqueqä wäunuä yätquakä iquatä, ymisanjä yäpakä äñguwänqanqä**

† 26:5 Makä 14:3-9; Lukä 7:36-50; Jonä 12:1-8 ‡ 26:6 Saimonä iqu hiñuiqänänji wänyimänqä-tänä äpmanjqä etangi, qu iquenji “Wänyimänjqeä” ätumiñuwi. § 26:13 Makä 14:10-11; Lukä 22:3-6 * 26:16 Makä 14:12-26; Lukä 22:7-38; Jonä 13:1-17:26

17 Hiunji bretqä yenüä qo matäuqä bñqä iquauqä hiunji kinganänä iquenj,† wäunuänqä ämotquaminqä iqua Jisasi Iquenyqä äpäpu, yatñqä tiinjä äwikuwi. “Si hiunji naqänänä Pasopa iutanä buayä dñqe, ne näwenyänj, äsqi imäkekiyatunquäwä?”

18 Iinjä tquanguwänga, Iqu tii ätukqe. “He anä-himqä yäpä ingisa äpaquväpu, ämaqä iinjä ique hinüä äqumbiyi, tii tupiyä. ‘Ämotqueqä iqu “Tupiyä” ätätä änandowatqiyä. “Hea Apiqu Nyinyqä atäunuä ikqe, ae qäqiqi quvepqangi, Nyitä Nqä ämaqä iquatä, hiunji naqänänä Pasopa iutanä ymisanä natunque, tqä anä iu nanqunä” ätqiyä,’ tupiyä” ätukqe.

19 I tquanga, iqua Jisasi Iqu ätukqä-pa, Pasopa iutanä ymisanj näwenyä qe imäkekuwi.

20 Awiyqä ae eqanga, Jisasi Iqutä, Iqueqä ämaqä 12 iquatä ymisanä bñqä äpmakuwi.

21 Qu ymisanä ängmanäpiyänganji, “Nyi naqä-qakuä etqänä. Hesänä hñqu Nyinj, himä-wiunqä iquau nyivänqiyä” ätukqe.

22 I tquangi äwipiyi, äwqä hanä vqanga, qu hñqunä-hñqunä yatñqä wipñqä ipäqäkuwi. “Naqä Iquki, Si e ätnji, ii nyi ma! Qäyutanä?”

23 Kimanj Iqu tiinjä ätukqe. “Buayä hevqä täu, Nyitä anä ämeququä iquenä, ämaqä Nyi himä-wiunqä iquau nyivätñqä iqu, heyaqä awä iqisanä hñquvqä.

24 Ämaqueuqä Ymeqä Ekqä Iqu, Goti Hanjuwä Iqueqä bukä iunji äpäkonänqiyä ätkqä-pa, Iqu e päkonänqiyä. Itangji Ique himä-wiunqä iquau vätñqä iquenyqe, iquenj hanä-iqä naqänänä wimenqiyä. Ämaqä iinjä imäkätñqä iquenj, känai maunyqä-säpi, ii änguä hitäninjä” ätukqe.

25 Jutasi, ämaqä himä-wiunqä iquau vätñqä ikqä iqu, Jisasi Iquenj, yatñqä tiinjä äwikqe. “Ämotqueqä iqukiyä. Si e ätnji, nyi ma. Qäyutanä?”

E tquanga kimanj, “Si e ätnji qeyqä” ätukqe.

26 Iqua ymisanä ängmanäpiyänga,‡ Jisasi Iqu bretqä hñqu ämeqe, Goti Hanjuwä Ique “änguiqä” ätuäqe, äkutätä, wäunuänqä ämotquaminqä iquau ävqäwätä, ätukqe. “He ämepu biyä. Tä Nqä huiwiyqä.”

† 26:17 Quväukuä ique-iquenj, Israitqä iqua bretqä yenüä qo matäuqä änäpu hiunji 7 äpmaminuwi. Hiunji kinganänä iunji, qu hiunji enätqä ämaqä päsqä iqu Israitqä iquauqä kaqä-kawäka mapäsqä ämäwqätäukqenqä kñuä ämepu buayä naqänänä änminuwi. Ii hiunji Pasopayi. ‡ 26:26 Makä 14:22-24; Lukä 22:17-20; 1 Korinä 11:23-26

27 Itanji Iqu wainqä-eqä-häki ämeqe, Goti Hanjuwä Ique “änguiqä” ätuäqe, iquau ävätä ätukqe. “He eeqänäni, eqä tä bñqeqä.

28 Tä Nqä häneqä, he yätamäkcä heyätñqä kukñuä guä mäsaunqä iyyqä. Ämaqä kuapänänjä iquauqä suqä quvqe, huätä mamäutñqe, Nyaqä häneqe, iuänqiyä.

29 Nyi he etqänä. Nqä Apiqunä miqä iu wainqä-eqä änyä-hänjä hesä anä naniquängañqe, Nyi wainqä-eqä angumñi manqä imqänä” ätukqe.

30 I ätuäqetani, qu apqä ätpiyi, anä-himqä iu äväma, qoqonjä Olipä iunqä äukuwi.

Jisasi Iqu Pitä iqueni, “ ‘Nyi Iquenqe änyä maññeqä’ tññinyä” ätukqenqäš

31 Inğanji Jisasi Iqu iquauni ätukqe. “Tänga heatqeuni, nätmatqä nyimeqangutqetani, heqä Nyinyqä quuvqä heqiyqe, mändi päwiñqiyä. Ii Goti Hanjuwä Iqueqä bukä iunji, tiñjä ätä äqänänqä-payqä.

*‘Nyi sipsipqä-miqä ique päkmqänä. Iiñä imäkqangmdqänga, sipsipqä iqua zä im-imä wepnuwiqä.’**

32 Itanji Goti Hanjuwä Iqu, Nyi angñi nyivauqumuatqanga, Nyi qua Galili iunqä hinuiqä emamniqueqä” ätukqe.

33 I tquanga Pitä iqu ämävauqe, “Iqua eeqänä nätmatqä kimeqangutqeta quwqä quuvqä heqiyqä mändi qäyä äpäwiqanguti, nyi iñjä miqä da ymqänä” ätukqe.

34 I tquanga Jisasi Iqu, “Nyi naqä-qakuänä äktqänä. Heatqä tqueni, kukutakisqä äkakä matqänga, si Nyinyqe, ‘Iquenyqä maññeqä’ hñquaqui-hñque tutñqinyä” ätukqe.

35 I tquanga Pitä iqu ämävauqe, “Qäyä eänä. Si äpäkongti, nyi-pqe anä päkonenqeqä. Nyi Sinyqe, ‘Iquenyqä maññeqe’ matqä imqänä” ätukqe. Itanji wäunquänqä ämotquaminqä eeqänänjä huiziqua-pqe, inyänä ätkuwi.

Jisasi Iqu, Gesemäniu Goti Iquenyqä tääqä ätkqenqä†

36 Inğanji, Jisasi Iqutä, iquatä, ‘Gesemäniyqä’‡ ätminjuwä iu ätimäupiyi, Iqu iquauni tiñjä qe ätukqe. “He täqi pmapiyä. Nyi tääqä tñqä, nänñinqä umqänä.”

37 I ätuäqe, Iqu Pitä iquesä, Sepri iqueqä hikñä iquaquisä itmeqe, nänä qe äukuwi. Itanji Iqu änä mäwimänqä itä, Iqueqä äwqe hanjä kiñjä äwikqe.

Š 26:30 Makä 14:27-31; Lukä 22:31-34; Jonä 13:36-38 * 26:31 Sakätiyasi 13:7

† 26:35 Makä 14:32-42; Lukä 22:39-46 ‡ 26:36 Yoqä ‘Gesemäni’ kiqä quati tiñji. ‘Zä-olipqä häukui quqowä päsqä.’ Ii olipqä wäunquä iu, qoqonjä Olipä iu äwominqe.

38 Inġani Iqu iquaunġi, tiinjä qe ätukqe. “Hañä-iquä tqu, Nyaqä qeqä-quuvqä tämni imbätäümäkqä-qae, ae qäqi äpäkonmqä iquä. He täqi äpmapu, quvqä nemeqenqe äñguä äminyanä.”

39 I ätuäqe, nändi ti äwäqe, Iqueqä hipenġi qua bu eäqe, tääqä tiinjä ätukqe. “Nqä Apikuki, hänaqä-pqä hui inä etanġutqe, häkä hañä-iquä-tänjä tqu\$ huätä mändavä. Inäqe änyinqä Nyaqeuñi, qäyä etanġuti, äkinqä Saqeuñä isñqeqä.”

40 Iñi ae ätuäqetanġi, Iqu Iqueqä ämaqä iquaunqä anġi äpäqe, hiqäqä witanġä äqunäqe, Pitä iquenġi tii ätukqe. “Änäñänqäwä? He Nyitä anäñi, wänqäpu mäminqä iquwiuä?”

41 Yamwiqä iqe, he mändi maekittqiyqä yätñqä iinqe, he äminyäpu tääqä tupñqeqä. Hiqä quuvqe, qäyunä imäkñqänqä winġanġutqä-qe, huiwi yänänäñqä mae-qeqä” ätukqe.

42 Iqu anġumä äväma äwäqe, tääqä tiinjä ätukqe. “Nqä Apikuki, häkä hañä-iquä-tänjä tqu, huätä mändautñqä etanġutqe, kiqä hañä-ique, Tqä äkinqä iunä mamqänä.”

43 Itanġa iquaunqä anġumä äpäqe, iqua hiñuä kukuäñuä wiyqanġi hiqäqä witanġä äqunqqe.

44 Iqisanġi Iqu iquaunġi anġumä ävämanġi, tääqä yäpaki, kinġanänjä iquaqu ätkqä-pa, ätkqe.

45 Qänakndanġi Iqu Iqueqä ämaqä iquaunqä anġu äpäwäqe, ätukqe. “He hiqäqä yqänä äwiñuwi, hapä äpmenäüä? Qätä nyipiyä. Ämaqeuqä Ymeqä Ekqä Ique, ämaqä suqä quvqä imäkqä iquauqä hipa iu wipñqe, ae qäqiyqä.

46 He pämä äpmepu äwanä! Hiñuä qumbiyä. Huiziuqä hipa iu nyivätñqä iqu, ae qäqi ätimäutñqä iqiya” ätukqe.

*Jutasi iqu Jisasi Iquenġi, himä-wiunqä iquau äwikqenqä**

47 Jisasi Iqu kukñuä ii yqänä tätqätanġanġi, Jutasi ämaqä 12 iquautanä iqu äpkqe. Iqutanġi, ämaqä kuapänänġi, ipäqäyunaätä, jävqätä a äqätqä äquvepkuwi. Ämaqä iquaunġi, hiqäva-imäkqä naqä iquatä, qokä-apäkä iu miqä huiziquatä ändowatkuwi.

48 Qu änyä upñqä imäknäpiyänġanġi, täkqä-tqä iqu, huiz-iquaunġi tii ätukqe. “Nyí ‘Ämaqä Tqueyqä’ etätmi, kikiyä äwunġundi, he Iquenġi a kiqätñqqe.”

§ 26:39 Matiu 20:22; Jonä 18:11; Itkimäkqä 16:19.
Lukä 22:47-53; Jonä 18:1-11

* 26:46 Makä 14:43-50;

49 Qu ätimäupiyi, Jutasi iqu Jisasi Ique maqänä äwimeqe, “Ämotqueqä Iqukiyā, heatqevqä” ätuätä, manğawiu kikiyā äwunqge.

50 Itanji Jisasi Iqu iquenji, “Näueqä iquki, nätmatqä si imäktñqä äpñi, imäkiyā” ätukqe.

Inğanji ämaqä iqua äppiyyi, Jisasi Ique a qe äkiqätkuwi.

51 Ique kiqätqanguwänga, Jisasi Iqueqä ämaqä hñqu, iqueqä ipäqäyunji ämäkäqiyäqe, hiqäva-imäkkä naqä iqueqä wäunüä-wiyqä hñque, qätä mñä hämänä ätgavämäukqe.

52 I imäkkangä, Jisasi Iqu iquenji tii ätukqe. “Tqä ipäqäyunji, kiqä anä iu angi qupuiseyä. Ämaqä ipäqäyunjä itä mäkä äumbqä eeqänänjä iqua, ipäqäyunjä iutanä päkombnuwiqä.

53 Si tiinñqä maqñqä ennä? Nyi Nqä Apique yatñqä vqangndqe, Iqu enätqä kuapänä 50,000 iquaunji, yätamakqä nyipñqä ändowatänqiyä.

54 Itangqä-qe Nyi iinä imäkkangndqe, kukñuä Goti Hanjuwä Iqueqä bukä iu äqänänqe, qäyunänji äänä timäuniqätiyā? Iqueqä bukä iunji, ‘Nätmatqä tä, Nyi nyimenqiyä’ ätä äqänänä” ätukqe.

55 Ique a kiqätqanguwä iquaunji, Iqu tiinä ätukqe. “He ipäqäyunätä, jävqätä a äqätqä äpquwi, ämaqä äpäsätä quwä-meqä hñque a äkiqätätqanguwä-pa, Nyi-pqe, iinunä etangä ängiqätqäuä? Hiunji eeqänänjä iunji, Nyi hiqäva-imäkkä anä ququawä iu äpmamä, qokä-apäkä iu ämotquetqätanganji, inğa mangiqätqä, sunqä itqäñuwäwä?

56 Nätmatqä eeqänänjä ii, hinuä-tqä iqua kukñuä äqiyäpu ekuwä ii, qäyunä imäktñqä ätimäuqeçqä” ätukqe.

Itanji wäunüänqä ämotquaminqä eeqänänjä iqua, Jisasi Ique zä äväma äwekuwi.

Käyāpasi iqu, Jisasi Ique kukñuä ämitkqenqä†

57 Ämaqä Jisasi Ique a äkiqätukuwä iqua, Iquenji Käyāpasi hiqäva-imäkkä naqä iqueqä anä iunqä qe ätuma äukuwi. Iqinji, kukñuä-suqenqä näqnqä iquatä, ämaçeu miqä huiziquatä, aquvā äqämbu äpmaminuwi.

58 Pitä iqu Jisasi Ique kinä-nänji ti äwivändqa äpätä, hiqäva-imäkkä naqä iqueqä anä täknä yäpā ingisa äpaquvāqe, “Jisasi Iquenji nätmatqä äkitanji wimenqutiyyä” tä, ämayukä-imanqä iquatä anä äpme, hinuä äqunä äpmaminqge.

† 26:56 Makä 14:53-65; Lukä 22:63-71; Jonä 18:12-14,19-24

59 Hiqäva-imäkcqä naqä iquatä, Israitqä iquau miqä naqä huiziquatä, Jisasi Ique pizqä päkpnqä dinqe, quanqä tñnqä hñquau tääqä ätuätumepu, Iqu suqä quvqä hui imäkcqänqä qävqä iminjuwi.

60 Ämaqä kuapänä äpäpu, Iquenyqä quanqä täqisqanguwä-qe, ämiqä naqä iqua, Ique pizqä päkpnqä iinqe, qakui mämäqumueqä ikuwi.

61 Qänakñi, ämaqä hñquaqu äpäsinyä, tii ätukiyi. “Ämaqä Tqu, ‘Nyi Goti Hanjuwä Iqueqä hiqäva-imäkcqä anji äpnetmä, hiunji hñquaqui-hñquenyä anji mätmqänä’ ätkqeqä” ätukiyi.

62 I tquanqiyänqä, hiqäva-imäkcqä naqä iqu pämä ätqäuqe, Jisasi Ique yatñqä tiinjä qe äwikqe. “Iquaqu e ätqi, änäänqä? Si kima matqä isñqätanä?”

63 Itanji Jisasi Iqu kukñuä hui matqä ikqe. Itanji hiqäva-imäkcqä naqä iqu tii ätukqe. “Si kukñuä naqä-qakuänänjinä nattñqä iinqe, nyi Goti Hänä äpmenqä Iqueqä yoqä iutanä yatñqä äkiyqänä. Si Goti Hanjuwä Iqueqä Ymeqä-quki eänä, ä Kraisi, Goti Iqu ne äminesñqä atäunjuä äkikqä Iqukitanä?”

64 I tquanqä, Jisasi Iqueuä kimanji, “Si e ätnji qeyqä. Nyi he etqänä. Qänakndanji, he Ämaqueuqä Ymeqä Ekqä Iqu, Yänänäqñqä-tänä Iqueqä hipa ämuangisa pmetanji hinjuä qumbnuwiqä. Itanqä Iqu qaquvqeu pmeqä qäukuä yätuta quvepñanji, qumbnuwiqä” ätukqe.

65 Käyäpasi iqu i tqanji äwiyaqe, äwqä tnänä winganji, iqueqä gquä quäuqä äpisätä, tii ätukqe. “Iqu Goti Hanjuwä Iqu enqä-pa timäutñqä tqanji, äyä äwiyanünä. Ne Ämaqä Tqueqä suqenqä awä natpnqe, ämaqä hñquaunqä qävqä miqä yatunqeqä.

66 Ne Ique änä-änä imäkatunquenqe, he knuä äänä hiyqiyä?” ätukqe.

I tquanqä qu kimanji, “Iqu suqä quvqä-tänu-qae, äpäkonätñqeqä” ätukuwi.

67 E ätupi, qu Iqueqä himä-hiqumuanjä iu makukuä äqutäupu, aanjä kuapänänjä äpäkmijnjuwi.

68 Inqanji iqua äpäsäpu tii ätukuwi. “Si Kraisi, Goti Hanjuwä Iqu atäunjuä äkikqä Iuki, hinjuä natiyä. Ämaqä tä äkpäsquwä iqua, tqukuakä?” ätukuwi.

Pitä iqu, ‘Nyi Jisasi Iquenyqä maqñqeqä’ ätkqenqä[‡]

69 Asänqanji, Pitä iqu yäpaqä mängisa, anä ququawä iqi äpmaminqe. Apäkä wäunjuä imäkcqä hui, iqu-tänä

[‡] 26:68 Makä 14:66-72; Lukä 22:54-62; Jonä 18:15-18,25-27

qäqi äpätä, “Si Jisasi Galilisanä Iqutä anä äpmetqänjiyiqä” ätukqe.

⁷⁰ Itanji Pitä iqu ämaqä eeqänänjä iquauqä hinuä iqisanji, “Oeyqä. Si kuknuä tä ändji, nyi maqñqeqä” ätukqe.

⁷¹ Itanji iqu äwäqe, täknä hävqä iu miqä iquauqä anä iu ätqäuminqe. Iqinji apäkä wäunjuä imäkkqä hui, ique hinuä äqunäqe, ämaqä qäqi pmetanguwä iquauñi, “Ämaqä tq, Jisasi Nasäretqätanä Iqutä anä äpmetqänjiyiqä” ätukqe.

⁷² I tquanğa, Pitä iqu anğumñi, “Oeyä” ätukqe. “Nyi aanä naqä-qakuänänjä ätqänä. Ämaqä Iquenyqe, änyä maqñqä eänänä.”

⁷³ Qänaki wänqäpnji, ämaqä qäqi ätqäuminjuwä iqua äpäpu, ique ätukuwi. “Naqä-qakuänänjqä. Si Ämaqä Iqutä anä äpmenjuwä iquautanä iqukiyqä. Ne tqä quväki äkiyätanä, näqñqä ämequnä.”

⁷⁴ I tquanğuwänğa, Pitä iqu kukñui, yänänäqñqä tiinjä ätukqe. “Aanä naqä-qakuä etqänä. Nyi Ämaqä Iquenyqe, maqñqeqä. Nyi kuknuä naqä-qakuä matqä iqanğndqe, Goti Hanjuwä Iqu hanjä-iqä qäyä dapänä.” Iqu kuknuä qäpu ae tqanğa, maqänänji kukutakisqä äkakä qe ätkqe.

⁷⁵ Asä qänğanji, Pitä iqu Jisasi Iqueqä kukñui, “Kukutakisqä äkakä matqänğa, si Nyinyqe, ‘Maqñqeqä’ hñquaqui-hñque ttñiqä” ätukqenqä kñuä indqänäqe, yäpaqä mänğisa äwäqe, kñuä naqänänjä äqäkkqe.

27

*Pailoti iquenyqä ätuma äukuwinqä**

¹ Zä ae äveqanğa, hiqäva-imäkkqä naqä iquatä, Israitqeu miqä huiziquatä, Jisasi Ique pizqä päkpñqä kuknuä imäkkuwi.

² Itanji qu Ique guä äkiqiyäupu, kiyapqä kinganänjä Pailoti† ique wipñqä ätuma äukuwi.

Jutasi iqu imäkkqenqä‡

³ Jutasi, ämaqä Jisasi Ique himä-wiunqä iquau äwikqä iqu, qu Jisasi Ique kuknuä ämitäpu, “Iqu äpäkonänqiyä” tqanğui näqñqä ämeqe, iqu suqä ii ikqenqä womba ämetä, mbqä-hikä hiqäva-imäkkqä naqä iquatä ämaqä miqä huiziquatä äwikuwi, anği äma äukqe.

* **27:** Makä 15:1-20; Lukä 23:1-25; Jonä 18:28-19:16 † **27:2** Pailoti iquenji, Romätanä miqä kinganänjä Sisa iqu qua Jutiya iu kiyapqä kinganänjä pmetñqä atäunjuä ikqe. Israitqä iquau miqä eeqänänjä iqua, kiyapqäeqä yäpä iqi äpmaminjuwi. ‡ **27:2** Wäunjuinqä 1:18-19

4 Iquau äwimeqe, tiinjä ätukqe. “Nyi suqä quvqä ae imäkqeä. Ämaqä nyi he etapqä Iqu, suqä quvqä mimäqä itnqä-queä.”

I tquanğa, qu kimanjı, “İi nätmatqä neqä hmanjqä. Tqä dutanänjqä” ätukuwi.

5 Itanjı Jutasi iqu mbqä-hiki, hiqäva-imäkqä anjı ingisa ätnämawanjı, ävama äwäqe, iqueqä-kiuä guä äqupuäqängqe.

6 Hiqäva-imäkqä naqä iqua mbqä-hikä iinjı ämapiyı, ätkuwi. “Mbqä tä ämaqä pizqä päsqa iutanä-qae, ga ne mbqä hiqäva-imäkqä anjitanjıtä pnqä qäsä maeqä yatuñqueä.”

7 Itanjı qu kukñuä imäkpiyı, mbqä iquenjı ämaqä qua qondä imäkqä iqueqä qua hnqu, ämaqä kinä nändanjı iquau qua ptepnuwänjqä mbqä qe ikuwi.

8 İnjınqe, qu “Qua häñequeä” änyuätminuwi, tänğa-pqe inä ätqa äwätqänjuä.

9-10 İnjä etanjı, kukñuä hnqu Goti Iqu hinjuä-tqä Järämai iqueqä manjı iu hinuiqänä ätimäuekqe, ii naqä-qakuä ätimäukqe. İi tiyı.

“Mbqä hikä kuapänäñi 30, İsraitqä iqua ämaqä tqe mbqä ipnuwänjqä ataunjä ikuwi, qu ämepu, Naqä Iqu nyi ändkqä-pa, ämaqä qua qondä imäkqä iqueqä quae mbqä ikuwi.”§

*Jisasi Iqu, Pailoti iqueqä hinjuä iqi ätqäukqenqä**

11 Jisasi Iqu Pailoti iqueqä hinjuä iqi tqäutanga, Pailoti iqu Iquenjı yatnqä tiinjä qe äwikqe. “Si İsraitqä iquauqä Ämiqä Naqä İqukitanä?”

E tquanğa kimanjı, “Si e ätnjı qeyqä” ätukqe.

12 Itanjı hiqäva-imäkqä naqä iquatä, ämaqe miqä huizi iquatä, qu Jisasi Iquenyqe, “Suqä quvqä iinjä-iinjä imäkätñqeä” tuätqätanguwänğa, Iqu kukñuä hui kimanjı, mätquä ikqe.

13 İnjä etanjı Pailoti iqu Iquenjı yatnqä äwikqe. “Änäängä? Kukñuä eeqänänjä tä Sinyqä äquvepqe, qätä mäwiyqä injinyä?”

14 Yatnqä i vqanga, Jisasi Iqu kimanjı mätquä ikqe. İnjınqe, Pailoti iqu yäunjuä itä, kñuä kuapänä indqängqe.

15 Quväkuä ique-ique, Pasopa imäkäpiyänganjı, İsraitqä iqua, ämaqä guä äkiqiyäuepqä hnque atäunjuä iqanguwänğa, kiyapqä naqä iqu iquenjı ewewqatminqeä.

§ 27:9-10 Järämai 32:6-9; Sakätıyısı 11:12-13
23:3-5; Jonä 18:33-38

* 27:9-10 Makä 15:2-5; Lukä

16 Jisasi Iqu Pailoti iqueqä hñuä iqi ätqäukqä quväuukuä iquenji, ämaqä suqä quvqä huiziquau ämawqätäuä, aanä naqänänä imäkqä hñqu guä äpmaminqe. Iqueqä yoqe, Jisasi Baräpasi ique.

17 Qokä-apäkä iqua aquvā ae äqänätanguwänga, Pailoti iqu iquau yatñqä tiñä qe äwikqe. “Henyqä pätnqä ewewqatmqä dinqe, tquenyqä hingiyä? Nyi Jisasi Baräpasi ique ewewqatmqätanä, ä Jisasi, ‘Kraisī Iqueqä’ ätätqänguwä Ique ewewqatmqätanä?”

18 Israitqä iquau miqä iqua, Jisasi Iqu yoqä naqä metqätangqenqä äwqä quvqä imäkäpu ätuma äpkuwinqe, Pailoti iqu näqnqä eä, yatñqä i äwikqe.

19 Pailoti iqu zä-hawä iwäsäuqängqä iu pmetanga, iqueqä apäki kukñuä iquenyqä tiñä ätätä ändowatkqe. “Nyi Ämaqä Jänänä Iquenji wätqä äqunängqä-qae, hanä naqänänä änyiyqiyä. Inji si Iquenji, quvqä hui mitqueqä panä.”

20 Inäqe hiqäva-imäkqä naqä iquatä, ämaqe miqä iquatä, qu qokä-apäkiuqä kñuä iunji hinji-hinji iwimäkäpu, “Baräpasi ique dowatätnä, Jisasi Ique pizqä päkiyā” tupñqä imäkuwi.

21 Itanji kiyapqä kinganänä iqu, iquaunji yatñqä angumä, “Ämaqä tquaquisanji, nyi äkisque hewasqiyäwqatmqä hingiyä?” tquanğa, iqua manji tiñä ätukuwi. “Baräpasi iquenyqeqä.”

22 I tquanguwänga, Pailoti iqu yatñqä tii äwikqe. “I etangutqe, nyi Jisasi, ‘Kraisī Iqueqä’ ätätqänguwä Iquenji, äänä imäkmqenqä engiyä?”

I tquanğa, iqua kimanji, “Iquenji, zä-huätatä hueyā” ätkuwi.

23 Ga Pailoti iqu ämävauqe, “Sunqäwä? Iqu suqä quvqä äki imäkätñqäwä?” ätukqe.

Inä ae ätquanğa, qu aanä yänänäqnqä ätkuwi. “Iquenji, zä-huätatä hueyā.”

24 Pailoti iqu qokä-apäki, iqueuä kukñui qätä mäwiyqä ipu, mäkä naqä timäutñqänänä ikutängangi näqnqä eäqe, iqu eqä hui ämeqe, iqueqä hipae, qokä-apäkä iquauqä hñuä iqisa asñä äqängqe. Inä itä, tiñä ätukqe. “Ämaqä Tqu äpäkonätä häneqä iuätñqä iqe, nqä hmanjqä. Ii hiqeqä.”†

25 I tquanğa kimanji, qokä-apäkä eeqänänji, “Quvqä tä, nesä, näyaqä ymeqä-pqä iquatänji, qäyā witätñqeqä” ätukuwi.

† 27:24 Pailoti iqu iqueqä hipae asñä äqänätä kukñuä i ätukqe, kiqä quati asänäñiqä.

26 I tquanquwitani, iqu Baräpasi iqueni, iquaunqä hinuinä qe äqunäwatqke. Itanğa Jisasi Iqueni, mäkä-iqä iqua täuatätäu iqanquwänğa, iqu ämaqä zä-huätatä huepnqä iquau äwikqe.

27 Kiyapqä kinganänğä iqueqä ämaqä mäkä-iqä iqua, Jisasi Iqueni, kiyapqäeqä anğä iunqä ätuma äwäpu, mäkä-iqä huizi iquau-mända ique qäuiqä mamäupnqä tääqä ätuätumakuwi.

28 Inğanı iqua Ique mändi äkittqiyäpu, quanğä ämiqä naqä enqä-pa hiätñqä tii imäkkui. Iqueqä gquä quäuqä huätä äquvätäpu, hänesqä hnqu ämiqä naqä iqua ipn-minuwä itanı ämepu äwiptkuwi.

29 Itanğa guä yänğä-tänğä äkuiyäpu, nätmatqä ämiqä naqä iquauqä ynğa enqä-pa imäkäpu, Iqueqä nyuänñiu ämuasmäwiypu, jävqä hnqu ämepu Iqueqä hipa ämuangisa a ämuätäpu, qonğä äwoktäpu, "Israitqä iquauqä Ämiqä Iquki, ne haqeqä ämakmäuqunä" ätuäpu, tä sisäwqä äwiminuwi.

30 Qu quanğä e iwimäkäpiyitani, Ique makukuä äwquväuqutäpu, jävqä iqueqä hipa iu a ämuätukuwi ämotaupu, Iqueqä nyuänñiu äpäkmñuwi.

31 Qu mändi e äkittqiyepiyitani, gquä hänesqe huätä äquvätäpu, Iqueqä qäki anğı äwiyätäpu, zä-huätatä huepnqä ätuma äukuwi.

Jisasi Iqueni zä-huätatä äuekuwinqä†

32 Qu e äwäpiyänğanı, mäkä-iqä iqua, ämaqä anğä-himqä Sairini iutanğä Saimonä ique hinuä äqumbiyi, iqu Jisasi Iqu zä-huätatä hunätñqe, äma wätñqä kukñuä ätuätumakuwi.

33 Qu äupiylı, anğä yoqä Golketa qunätanğqä iu ätimäukuwi. Yoqä iini, kiqä quati, 'Ämaqä nyuänğä-yänñiqä.'

34 Iqini, tänğä-hunqe Iqueqä huiwiunı wipti iqiätñqe, qu Jisasi Iqu nätnqä dñqe, wainqä-eqetä, marasinqä zä iqetä yuqui-yauki imäkäpu äwikiwi. Iqu mängä-mängänğqä itä, manqä ikqe.

35 Mäkä-iqä iqua Ique zä-huätatä ae äuepiylı, Iqueqä gquetä, ämuasmänqetä iwäsäupu, kikinğä mapñqä hängä ikuwi.

36 Iqi hängä ämiqämanäpu, ämaqä hui äpäpu, Ique yätamäqä vqänğqä hinuä äqumbu äpmaminuwi.

37 Iqueqä nyuänğä haqeqänı, qu kukñuä ämitkuwä iqu ätäpu äqiyekuwi. "Tä Jisasi, Israitqä iquauqä Ämiqä Naqä Iqueqä."

† 27:31 Makä 15:21-32; Lukä 23:26-43; Jonä 19:17-27

38 Jisasi Iqu-tānjā qāqiqiñi, āmaqā āpāsāsinyā quwā-meqā hñquaquini, zā-huātata āuekuwi. Hñqueni, hipa āmuangisa āuepu, hñqueni qunamāuqānggisa āuekuwi.

39 Āmaqā iqi āpāwāpiyi, qu nyuānjā ptqā āqiyāpu, Iqueni tā sisāwqā āvāpu, tii ātukuwi.

40 “Si, ‘Nyi hiqāva-imākqā anj āpnētmā, hiunji hñquaqui-hñquenyā anji mātqunjqā’ tqā-qukiyqā. Inj Si Tqā-tāuā yātamākqā yqā inyā. Si Goti Hanjuwā Iqueqā Ymeqā Iquki etangutqe, zā-huātata āunānitani, āyaqāsqaṅga biyā” ātukuwi.

41 Hiqāva-imākqā naqā iquatā, kukñuā-suqenqā nāqnqā iquatā, qokā-apākā miqā huiziquatāñi, qu-pqe Ique tā sisāwqā inā āvāpu, tii ātnguwi.

42 “Iqu āmaqā huiziunji hānjā iqumuātātñqā-qe, Iqueqā-kuiāñi hānjā miqumuātñqā iqiya. Iqu Israitqā iquau Miqā Naqā-qu etangutqe, ga zā-huātata āunānqetani, āyaqāsqaṅga pqanguti, ne Iquenyqā quuvqā hiqiy-atunquānānyā.

43 Iqu ‘Nyi Goti Hanjuwā Iqueqā Ymeqā Iqunjqā’ ātātñqe. Inj Iqu Goti Hanjuwā Iquenyqā quuvqā eqiyātñqā Iquvqā. Goti Iqu Iquenyqā āwiṅgangutqe, tāṅga yātamākqā vātñqānāñjqā” ātnguwi.Š

44 Āmaqā quwā-meqā Jisasi Iqu-tānjā qāqiqi āuekuwā iquaqu-pqe inā itquesinyā, kukñuā quvqā ātukiyi.

*Jisasi Iqu āpākongqenqā**

45 Itani hiunji quemisqāṅgañi, qua eeqānānjā iunji, hea āwākqe. Māptqā āwitñqā qāqā ti pmetanḡa, we anḡi āunḡqe.

46 Māptqā āwitñqā qāqā ti pmetanḡani, Jisasi Iqu tāāqā yāñānāqnqe, tii ātkqe. “Eli! Eli! Lema sāpāktani?” Kiqā kukñuā quati tiñi. “Nqā Goti Iqukiyā! Nqā Goti Iqukiyā! Si suñqā nyivquatāmāunyā?”

47 Āmaqā qāqiqi ātqāuminjuwā hñqua, kukñuā tā qātā āwipiñi, “Āmaqā Tqu, Laisa iquenyqā tāāqā ātqiya” ātkuwi.

48 Itanḡa maqānāñi, āmaqā qutanā hñqu tnānjā āwāqe, yaanūā hñqu āmeqe, wainqā-eqā iu āyeqe, wainqā manḡuā inḡanḡa, iqu jāvqā iu āvātāutā, Jisasi Iqu nātñqā āwikqe.

49 I imākātqātanḡa, huizi iqua Iqueni, “Qaiyā” ātukuwi. “Laisa iqu āpātā Iqueni yātamākqā āvāñqutiyā, māvqā yāñqutiyā? Hiñuā āqānanā āpmenā.”

Š 27:43 Āmaqā miqā iqua e ātkuwi, qu Apqā Bukā 22:8 iquenqā knuā indqānāpu ātkuwi. * 27:44 Makā 15:33-41; Lukā 23:44-49; Jonā 19:28-37

⁵⁰ Inḡaṇi Jisasi Iqu tääqä yänänäqṇqä aṇgumä ätäqe, Iqueqä hindṇä-meqe äwquatämäuqe, äpäkoṇḡqe.

⁵¹ Asä qänḡaṇi, yuä naqänänä hiqäva-imäqä aṇä yäpä iṇḡisa imaknminḡä iqu, hituṇuä yätuta iṇḡi-iṇḡi äpkḡḡa äpäwiqe, hṇquaqu qe imäkḡḡqe. Itanḡa quae yäunuä-yäunuä itä, hikä naqä hṇqua qe äqiyämisqänḡqe.

⁵² Itani hikä hovqä ämaqä pizqä emiṇuwä iuṇi, Goti Iqu qṇqanä äutäutä, Iqueqä ämaqä ae äpäkoṇḡuwä hṇquau aṇḡi ävauqumuatkqe.

⁵³ Qu qua äptekuwa iu ävämapiyi, qänakndanḡi Jisasi Iqu aṇgumä ävauqanḡa, qu Goti Hanjuwä Iqueqä aṇä-himqä Jerusälemä yäpä iṇḡisa äpaqukuwi. Iqini, ämaqä kuapänänä iqua, iquaunḡi hiṇuä äqunḡuwi.

⁵⁴ Mäkä-iqä Jisasi Ique hiṇuä äqumbu äpmamiṇuwä iquatä, quwqä ämiqä iquä, qua yäunuä-yäunuä iqanḡqetä, nätmätqä ätimäuqanḡqetä hiṇuä äqumbiyi, zä kiinä wiṇḡanḡi, tiinä ätḡuwi. “Naqä-qakuänänḡqä. Ämaqä Tqu, Goti Hanjuwä Iqueqä Ymeqä Iqueqä.”

⁵⁵ Qu Jisasi Ique i itqueqanḡuwänḡa, apäkä kuapänänä iua-pqe, kiṇä qäqiqi ätqäupu, hiṇuä inä äqunminḡuwi. Qu Jisasi Iqu Galili iu ävämeqanḡqetanḡi, Ique yätamäkqä äväpu, qänaki äwivändkuwä iuayi.

⁵⁶ Iuauqä awä iqisaṇi, tä Mäliya aṇä-himqä Maktälataṇä iiyi. Itanḡa huizi, Mäliya Jemisi iqueqätä Josepä iqueqätä känaiyi. Itanḡa huizi, Sepri iqueqä ymeqä iquaquiyqä känaiyi.

Jisasi Iqueqä huiwi, pṇqä ekuwinḡä†

⁵⁷ Mäptqä äwitṇqä ti pmetanḡaṇi, mbqä-tänä hṇqu aṇä-himqä Arämatiya iutaṇä, iqueqä yoqe Josepä iqu äpkqe. Iqu Jisasi Iqueqä kukṇuä iu qänaknä iqä-que.

⁵⁸ Iqu Pailoti iquenyqä äwäqe, yatṇqä ävätä, “Nyi Jisasi Iqueqä huiwi, äma umqä hiṇuinä ṇḡinyä” ätukqe. I tquanḡa, Pailoti iqu iqueqä mäkä-iqä iqua, Jisasi Iqueuä huiwi ique wipṇqä ätukqe.

⁵⁹⁻⁶⁰ Itani Josepä iqu huiwi äma äwäqe, yuä äṇḡuänänä quäuqä hṇqu ämetä, huäqä ätäqe, iqueqä-kiuä pṇḡqänḡä mṇä hänä ätänäkqä ique yäpä iṇḡisa qe ekqe. Iinä ae eäqe, iqu hikä naqänänä hṇque, huaqä-huaqä ämiqa äpätä, hovqä maṇä iu äpmäveqa äukqe. ⁶¹ Mäliya Maktälataṇä iisä, Mäliya huizi iisä, iuaqu ämaqä qua pṇnätanḡqä qäqiqi hiṇuä äqunyinyä äpmamiṇiyi.

Mäkä-iqä iqua, qua hovqä iu hiṇuä äqumbu ätqäuminḡuwinḡä

† 27:56 Makä 15:42-47; Lukä 23:50-56; Jonä 19:38-42

⁶² Hiunji nātmatqā Sāmbatqā hapā pmeqānganqā hukiki imākqā iqu qāpu eāqetanī, awiŋganī hiqāva-imākqā naqā iquatā, Parisi iquatā, Pailoti iqtā kuknuā tṛnqā āukuwi.

⁶³ Qu iquenī, tiinjā qe ātukuwi. “Āmaqā naqā iqukiyā. Ne Āmaqā Quangā-tqā Iqueqā kuknuā hṇquenyqā knuā āneyqiyā. Iqu yqānā āpmeqānganī, ‘Hiunji hṇquaqui-hṇque pāwqanjanī, Nyi angumā āvamniqeqā’ ātkqeqā.

⁶⁴ Inī āmaqā qua pṛnqā tāunī, hiunji hṇquaqui-hṇquenjanqā, qu qṇqanā āṅguānā ptāuepṇqā tuātṇqeqā. Iqueqā wāunjuāṇqā āmotquetṇqā iqua āpāpu, Iqueqā huiwi quwā āma āwāpu, qokā-apākā iquaunī, ‘Iqu qua iutanī angumā ae āvauqeqā’ ātupqe, ii quvqeqā. Quangā ānyā-hāṇā e ātpqe, qu Iqu kuknuā quangā hiṇuiqānā ātmiṇqā iunī, āmāwqātāupṇqāuā” ātukuwi.

⁶⁵ Kimaṇi Pailoti iqu iquaunī, tiinjā qe ātukqe. “Āmaqā qua āptnāṇqā iunī hiṇuā āqumbu tqāupṇqā, mākā-iqā hṇquau itmepu, hovqā iu pmāukuā yāṇānāqṇqā ptāpṇqā hiqā enqā iunā imākpiyā” ātukqe.

⁶⁶ Iqu e tqunga, iqua Ique qua āptekuwā iunqā āupiwi, hikā qua hovqā iu ptānātangqā iquenī hiqṇqe pmua imākāpu, mākā-iqā iqua hiṇuā āqumbu tqāutpṇqā ātqātekuwi.

28

*Jisasi Iqu anḡi āvaukqenqā**

¹ Sāmbatqā hiunji hapā pmeqā ae āpāwqanga, hiunji kinḡanāṇā iquenī, māptqā timāutṇqā qāqā etanga, Māliya Maktālatanā iisā, Māliya huizi iisā, iuaqu qua āptekuwīu hiṇuā qunyiṇqā qe āpkiwi.

² I pātqātangiyāṅga maqānāṇi, ekā naqānāṇā hṇqu ikqe. Ii tiinjā etangiyā. Naqā Iqueqā enātqā hṇqu qāukuā yātuta āquvepātā, hikā ique kunmā-kunmā āmiqe, hikā iqueqā haqeqi āpmamiṇqā.

³ Enātqā iquesanī we nyuauā iqāqā enqā-panā āuṇḡqe. Itanga iqueqā gquā quāuqā, qāpaiqā hiwiyā-hāukuā enqā-paniqā.

⁴ Mākā-iqā, hiṇuā āqumbu ātqāumiṇuwā iqua, qu iquenyqā zā ipu, yāunjuā-yāunjuā ipu, āmaqā ae āpākonguwā enqā-panā-qua ekuwi.

⁵ Apākā iuaqu āwimeqangiyāṅga, enātqā iqu iuaquini ātukqe. “Qe zā miqā panyinyqā. Nyi nāqṇqeqā. Qe Jisasi, zā-huātātā āuequwā Iquenyqā qāvqā iṇqā āquvepḡinyqā.

* 28: Makā 16:1-11; Lukā 24:1-12; Jonā 20:1-18

⁶ Iqu hinuiqänä ätkqä-pa, ae ävauqeqa. Täqi mäwiqä eänä. Iqu äwiñgeu qunyiiñqä binyqä.

⁷ Itanğa qe maqänä äwäsinyä, Iqueqä wäunüñqä ämotquetñqä iquau tiñjä suinyqä. 'Iqu qua äptequwä iutanı ae ävauqeqa. Tiñjä-pqä inänjqä. Iqu henı hinuiqä eväma, Galili iunqä äwqiyä. He Ique hinui, iu qumbñqäuä ätqiyä' suinyqä. Nyi kukñuä tä hitmqä äquvepqeqa" ätukqe.

⁸ Iuaqu zä kiñjä äwiñgqä-qe, yeeqä naqänänjä ikiyi. Maqänänji qua äptekuwa iu ävämanji, Iqueqä ämaqä iquau suiñqä tnänjä qe äukiyi.

⁹ Hänäqä awä iqiñi, Jisasi Iqu iuaqui äwimeqe, "Ziñuitänjqä" ätukqe. Itanji iuaqu Iqu-tänjä qäqiqi äwiyi, Iqueqä yuki a äkiqätäsinyä, Ique qonjä äwoktäukiyi.

¹⁰ Inğanı Jisasi Iqu iuaqui tiñjä qe ätukqe. "Qe zä miqä panyinyqä. Äwäsinyä, Nqä guäkau suinyqä. Qu Galiliunqä äwäpu, iunji hinuä nqämbñqeua" ätukqe.

Mäkä-iqä iquauqä kukñuinqä

¹¹ Apäkä iuaqu yqänä wätqätanğiyänğa, mäkä-iqä, hinuä äqumbu ätqäuminuwa iutanjä hnğa, Jerusälemä yäpä ingisa äpepiyi, hiqäva-imäqä naqä iquau, nätmätqä eeqänänjä i timäuqanğenqä ätukuwi.

¹² Itanji hiqäva-imäqä naqä iquatä, ämaqe miqä huiz-iquatä aquvä äqänäpu kukñuä imäkipyi, mäkä-iqä iquau mbqä kuapänänjä äväpu, tii ätukuwi.

¹³ "He tiñjä tquäpñqe. 'Iqueqä wäunüñqä ämotquetñqä iqua heatqänğa äpäpu, ne hiqaqä witaunğa, Iqueqä huiwi quwä äma äwquwiqä.'

¹⁴ Itanğa kiyapqä kinganänjä iqu kukñuä tä qätä wiyqanğa, hanjä-iqä memeqä yätñqä, ne iquenji kukñuä hanuä ätuätanä imäkatunqeqa" ätukuwi.

¹⁵ Itanji mäkä-iqä iqua mbqä ämapiyi, ämaqä naqä iqua ätukuwa-pa ikuwi. İnji Israitqä iquauqä awä iqisanji, qu kukñuä tä ätqa äpätqänuwi, tänğa täsuänä.

Jisasi Iqu, Iqueqä kukñuä yäpakä ätukqenqä†

¹⁶ Inğanı Iqueqä wäunüñqä ämotquaminqä 11 iqua, qua Galiliunqä qanjä äwäpu, qoqonjä Jisasi Iqu ätukqä iu ätimäukuwi.

¹⁷ Iqiñi qu Ique hinuä äqumbiyi, qonjä äwoktäupu, Iqueqä yoqe haqe ämamäukuwi. İnäqe qutanjä hnğa Iquenqe, kñuä hnğaqu indqänminuwi.

† 28:15 Makä 16:14-18; Lukä 24:36-49; Jonä 20:19-23

18 Jisasi Iqu qäqiqi äpätä, iquaunji tiinjä ätukqe. “Nätmatqä eeqänänjä qäukuä iutä, qua täutä mimqe, Goti Hanjuwä Iqu Nyi yoqä naqetä, yänänäqñqetä ändapqeqä.

19 Iiñinqe, he hueqä-himqä eeqänänjä iunqä äwäpu, qokä-apäkä iunji, Nyaqä ämaqä hipñqä motquapiyä. He iquaunji, Apiqueqä yoqeu, Ymeqä Iqueqä yoqeu, Dñä Änguä Iqueqä yoqeuta, asñä qäpñqeqä.

20 Itanga qu qänaknä ipñqä diñqe, kukñuä eeqänänjä Nyi ‘Iiñä-iñä imäkpñuwänqeqä’ etqäqe, he ämotqueqäpñqeqä.

Kukñuä tiññinqä kñuä metpñqänänjä. Qua tqu qäpu heniqenqe, Nyi hiunji eeqänänji, hesä anä pmetmqänä” ätukqe.

Kuknjuä änguä we-hunqä-täni, Makä iqu äqäkqe Yätamäqkä kuknjuä hinuiqänjä iquvi

Makä iqueqä kuknjuä kinganänjä tii ätqi. Tä, Jisasi Kraisi, Goti Hanjuwä Iqueqä Ymeqä Iquenqä kuknjuä änguä we-hunqä-tänjä, iquvi. Bukä tqueni, ne hinuä tiinjä äqunätqänu. Jisasi Iqu yoqä naqä, yänänäqnqä-tänjä-qu eä, wäunuä äki-äkitanji Imäqkä-que. Iqu qokä-apäkä iu ämotquetä, dnä quvqä iquau huätä ändowatätä, qokä-apäkiuqä quvqe, huätä äwivquatämäuminqängani, Iqueqä yoqä naqetä, yänänäqnqetä, hinuä äqunätqänu. Iwä Iqu, Kiuäni, yoqä tiinjä änyuätngqe. Ämaqeuqä Ymeqä Ekqä Iqunjä. Ga iqu tii ätkqe. Iqu Iqueqä hanjä-pmeqe äwinyätä, ämaqä kuapänänjä iu mbqä imetnqä äpkqe. (10:45)

Makä iqu, Jisasi Iquenqä tiwiqä kuapänäni, Iqu wäunuä imäkminqenqä itäqä-qe, tiwiqe, Jisasi iqu qokä-apäkiu ämotquaminqenqe, kuapänäni, miqä iminqe. Kinganäni Makä iqu tiwiqe, Jonä asnä-qäyqä iqueqä wäunuinqätä, Jisasi iqu asnä ämakqeuqätä, Setänä iqu Ique yamwiqä äwikqeuqätä ikqe. Qänakni ne hinuä tiinjä, äqunätqänu. Jisasi Iqu, ämaqe hanjä-iqä huitanjä-huitanjä metqätanguwinqe, qeqä äwutätä, qunji ämotquaminqe. Iqu wäunuä ipäqäqkängani, wäunuängqä ämotquaminqä iqua, nätmätqä tqueqä, quatinqä änyä maqnqä eminuwä-qe, qeiqi-qeiqini, qu näqnqä ämakuwi.

Qänakni ämaqe, Jisasi Iquenqä himä-wiunqä ipu, Iquenji hanjä-iqä kuapänäni äwiminuwi. Kuknjuä änguä we-hunqä-täni, Makä iqu äqäkqe, tiwiqä yäpaki, Jisasi iqu apäkonätä, anji vaukqenqä ikqe.

*Jonä asnä-qäyqä iquenqä**

¹ Kuknjuä änguä we-hunqä-tänjä tä, Goti Iqueqä Ymeqä Jisasi Kraisi Iquenqä kuknjuä nyuänjiyi.

² Itanğani Goti Iqueqä kuknjuä hinuä-tqä Asayä iqu, ätätä tuwanuä äqäkqä-panä ekqe. Iqu tii ätkqe.

* 1: Matiu 3:1-12; Lukä 3:1-18; Jonä 1:19-28

“Qätä wipiyä. Ämaqä Nyaqä kukñuä ämapqä hñque, Si hñuiqä kimetñqä ändowatqänä. Sinyqä hänaqä näwinyä imäuetñqänänyä.

³ *Ämaqä hñqu añä avqñqä näunda manä yänänäñqä tii ätätqäuä. ‘Naqä Iqueqä hänaqe, näwinyä imäkpiyä. Itanga hänaqe, äñguä jänä imäuepu, ga Iqu iu pätñqänänyä!’”†*

⁴ Iiñä etañgi Jonä iqu añä avqñqä iunda ätimäuä äpme, ämaqä asñä äqiyätä, qokä-apäkä iunji, kukñuä tii ätuminqe. “Goti Iqu äwqä hanuä imäknätä, heyaqä suqä quvqe huätä maemäutñqä iinqe, heqä knuä äkunmäknäpu, hiqä suqä quvqe ävquatämäupu, asñä mapiyä” ätuminqe.

⁵ Itanganji ämaqä, qua Jutiyatanä kuapänäñitä, ä añä-himqä Jerusälemä pmeqetä, Jonä iqu kukñuä tqangqenqä äpäpu, qätä äwiminuwi. Iwä qu quwqä suqä quvqenqä awä tqanguwänga, Jonä iqu eqä Jotänäñi, asñä äwqäkqe.

⁶ Jonä iqueqä qäki, kametqä aa äyäuä, itanga yaqueqä huiwi, aquv ämuäsämäuminqe. Iqueqä ymisani, awikäta wiyä-mäknüä añitä ätetä, änminqe.

⁷ Itanganji iqu kukñuä awä tii ätuminqe. “Ämaqä nyaqä tuwiu qänaki pätñqä Iqu, Naqä nyi ämanqutäuä yänänä Iquvi. Nyi Iqutä asänänä ma, oee. Ä nyi äñguänäñunä ma, qua iqi äpäwitmä, Iqueä yukä ämuasmänqä guä ämäsanänqe, huätä ewamqe, änä maeqä enä.

⁸ Nyi asñi, qanya eetetänä eqiyätñqe. Mä Iqu asñi, Goti Iqueqä Dñä Änguitänä eqiyäniqe” ätuminqe.

Jonä iqu, Jisasi Iquenji asñä äwqäkqenqä‡

⁹ Qu iinä itqätanguwänganji, Jisasi Iqu añä-himqä Nasäretqä, qua Galili iuta äpkqe. Iqu äpqanga, Jonä iqu, Iquenji eqä Jotänäñi, asñä äwqäkqe.

¹⁰ Jisasi Iqu eqä mäunda ti iwunga äpeyätäqänganji, Iqu qäukuä qñqanä hutänganji äqunqge. Qñqanä äutänäqe, Dñä Ängüä Iqu, Iquenynqä ynñä-heeqä enqä-panä pqanji äqunqge.

¹¹ Inganji kukñuä qäukuä haqä yätutanji, “Si Nqä Ymeqä naqä-qakuä Iqukiyqä. Nyi Sinyñqä aanä kuapänä änyinätqänä” tqanji äwikqe.

Setänä iqu, Jisasi Ique yamwiqä äwiminqenqä§

¹² Inga qänganji, Dñä Ängüä Iqu, Jisasi Iquenji añä avqñqä dunqä ätuma äukqe.

¹³ Jisasi Iqu nämñi, hiunji 40 äpmakqe. Iqu hiunji e pmetanganji, Setänä, Goti Iqueqä himä-wiunqä iqu, Jisasi

† 1:3 Malakai 3:1; Asayä 40:3 ‡ 1:8 Matiu 3:13-17; Lukä 3:21-22 § 1:11 Matiu 4:1-11; Lukä 4:1-13

Iqu suqä quvqä imäkätñqä yamwiqä äwimiñqe. Yññä-täñä hiveqä-yaueqä hiqiyqä iquatänä pmetangi, enätqä iqua äpäpu, yätamäkqä äwikuwi.

*Jisasi Iqu, Galiliunji wäunuä ipäqäkqenqä**

¹⁴ Jonä iqu guä ae äpmetanga, Jisasi Iqu qua Galili ätimäuge, Goti Iqueä kukñuä we-hunqä-täññqä tii ätukqe.

¹⁵ "Goti Iqu kukñuä ätätä ekqe, tä qäñga qe ätimäuqiya. Goti Iqunä miqe, qäqiqi äpqi. Heqä kñuä äkunmäknäpu suqä quvqenqä ävquatämäupu, kukñuä äñguä we-hunqä-täñä täunqä quuvqä heqäpiya" ätukqe.

Jisasi Iqu, hämapäkä piqä hñquau tääqä ätuätumakqenqä†

¹⁶⁻¹⁷ Jisasi Iqu, eqä-huäñä Galili manä iu ikitä, ämaqä hämapäkä-piqä Saimonä, ä Endru gueqi äwindäukqe. Ingueqi hämapäkä qetä hämapäkä pitqätanginyä äqunäqe, Iqu ingueqini, "Nytä anä äwätanä, ga Nyi qeni, ämaqä-piqenqä näqñqä äqesapätmä, itanga ämäqesquamqänä" ätukqe.

¹⁸ I tquanğanä, iquaqu, hämapäkä qae iqi esinyä, Jisasi Ique qänaki äwivändkiyi.

¹⁹ Itanga Jisasi Iqu hmbu ti äwäqe, Sepri iqueqä hikñä Jemisi, Jonä gueqi, imätquauqä yimba iu äpmanyä, hämapäkä-piqä qae guä ktäpitqätanginyä äwimakqe.

²⁰ Iqu ingueqini iqi äwimetä, tääqä tquanğa, iquaqu kaniquesä, itanga ämaqä mbqäñqä wäunuä anä imiñuwä iquautä, yimba iu ävämesinyä, Ique qänaki äwivändkiyi.

Ämaqä dñä quvqä-täñä hñquenyñqä‡

²¹ Iqua anä-himqä Kapänamä yäpä ingisa ekuwi. Itanga Jisasi Iqu, Sämbatqä hiunji hapä pmeqä ingani, Goti Iqueä kukñui, anä aquväqñqä iuta näqñqä äwikqe.

²² Iqueä kukñui, qokä-apäki qätä huitanänänä äwipiysi, kñuä kuapänä ämepu, "Iqu, ämaqä Goti Iqueqä kukñuä-suqenqä näqñqä iqua enqä-pa matqä danä, yoqä naqä-täñä-qu ätqiya" ätnguwi.

²³ Ingani, ämaqä dñä quvqä-täñä anä aquväqñqä yängisa äpmamiñqä hñqu ämävauqe, awqä tii ätkqe.

²⁴ "Jisasi Nasäretqätanä Iquki, Si squä nemäktñqäwä? Si ne qui nemäktñqä äpñätanä? Nyi Sinyqe näqñqä enänä. Si Goti Hanjuwä Iqueqä Ämaqä Jänänänä Iqukiyqä" ätukqe.

²⁵ I tquanğa, Jisasi Iqu, dñä quvqä iqu kukñuä hui matqä yätñqä, "Qäyä eänä!" ätuätä, "Ämaqä iquesani, tängisa huätä timäuvä!" ätukqe.

* 1:13 Matiu 4:12-17; Lukä 4:14-15 † 1:15 Matiu 4:18-22 ‡ 1:20 Lukä 4:31-37

26 I tquanḡaṅi, dṅä quvqä iqu, ämaqä iqueni vänyqä yänänäṅṅqä ämiqe, ‘zääqä’ ätäqe, ämaqä iquesaṅi huätä qe ätimäukqe.

27 Iinä timäuqanḡṅṅqä yäunä ipu, “Tä änäänqäwä? Ämaqä Tqu, squä-tänjä-qutiyä? Iqu yänänäṅṅqä-tänjä-qu eä, kukṅui, änyä-hänjä huitanä hui änatqiyä. Iinä ma, Iqu dṅä quvqä-pqä duṅi, ‘Huätä timäupiyä!’ tquanḡqe, qu Ique qätä äwiyqäüä” ätṅguwi.

28 Itanḡi kukṅuä Jisasi Iquenyqä, “Ii iqiya” ätnäkiqanḡuwitanḡi, qua Galili iunä-pqe, maqänänä qätä äwikuwi.

Jisasi Iqu, Pitä iqueqä känemisä, ämaqä kuapänä hṅquautä, äṅguä iwimäkkṅṅqäS

29 Qu aṅä aquväṅṅqä iuta ätimäwaṅi, Saimonä, Endru gueqiyqä aniuṅṅqä jänänä äukuwi. Itanḡa Jemisi, Jonä gueqi qutä anä äukiyi.

30 Qu Jisasi Iqueni, “Saimonä iqueqä apäkiyqä känai, tänjä-yaqä, huiwä dṅä tnänjä wiyqanḡi äwinä” ätukuwi.

31 Iqu qätä ii äwiyäqe, iinyqä äpeyäqe, hipa a ämawqätätä, pämä ävauqumuatkqe. Iqu ii iqanḡa, tänjä-yaqe qäpu ekqe. Itanḡa ii qunḡi, ymisaṅä häkiyä äyāwqikqe.

32 Mäptqä ae äquvqanḡaṅi, ämaqä tänjä-yaqä-tänjä, ṅṅ ämaqä dṅä quvqä huitanä-huitanä tqäuqe, Jisasi Iquenyṅṅqä ätuma ätimäukuwi.

33 Inḡaṅi ämaqä aṅä-himqä iutaṅi, eeqäpnä aṅä ququawä iqi ätimäukuwi.

34 Inḡaṅi, tänjä-yaqä-tänjä iquaunḡi, Iqu äṅguä iwimäkätä, itanḡa dṅä quvqä iquaunḡi, huätä ändowatkqe. Dṅä quvqä iqua, Iquenyqä näṅṅqä epiyä dutaṅi, qu Ique kukṅuä hui mätquä danä ipṅṅṅqe, Iqu iquaunḡi, “Qaimbiyä” ätukqe.

*Jisasi Iqu, qua Galili iu ikäminḡṅṅqä**

35 Zinuä matqä, hea yqänä witanḡaṅi, Jisasi Iqu ävamämä, ämaqä maeqä kluänänä imṅqä äwäqe, Goti Iquenyqä tääqä ätminḡe.

36 Iqu e pmetanḡa, Saimonä iqtä, iqueqä käyämaqä iquatäṅi, Jisasi Iquenyqä qävqä ikäkuwi.

37 Qu Ique äwimapiyi, “Ämaqä eeqänänḡi, Sinyṅqä qävqä ikitqänäüä” ätukuwi.

38 Qu ii tquanḡuwänḡaṅi, Jisasi Iqu, “Nyi wäunuä tä ḡṅṅqä äpqä-qae, aṅä-himqä huiunḡä-pqä inä watunḡueqä.

Ga ämaqä anä iunä-pqe, Goti Iqueä kuknuä awä inä tumqänänyä” ätukqe.

³⁹ Iinjä etangi, Iqu, qua Galili iu ikitä, quwqä anä aquväqñqä iuta, Goti Iqueä kuknui awä ätuätä, dnä quvqeunì, huätä ändowatminqe.

*Ämaqä wänyimänqä-tänä iquenynqä**

⁴⁰ Ämaqä wänyimänqä-tänä hnqu, Jisasi Ique äwimeqe, qonä äwoktäutä, “Iyää! Jisasi Iquki, yätamäqä nyisñqä kinganqutqe, nyi änguä nyimäktñqinyä!” ätukqe.

⁴¹ Jisasi Iqu, iquenynqä huäqä kiinä wunqangi, Iqu ämaqä iqueä huiwiu a ämitä, “Nyi, si yätamäqä kimqä iqe, si änguä esñqinyä” ätukqe.

⁴² Iqu i tqanganä, ämaqä iqueqä wänyimänqe äsätä, änguä qe ekqe.

⁴³ Itanga Jisasi Iqu, ämaqä iquenì maqänä ändowatätä, kuknuä yänänäqñqä tii ätukqe.

⁴⁴ “Qätä nyi! Ämaqä-pqä hnquaunì, Nyi tä ikimäqkenqe, awä mätquä panä. Hiqäva-imäqä iquenynqänä äwätnä, tqä huiwi ique ämotquetnä, ga si änguä ikimäqqangä eninqe, Mosisi iqu, ‘Ii imäkpüyä!’ ätätä[†] ekqä-pa, hiqäva qänyä. Iinjä iqangnä dutanì, ämaqä eeqänänì sinynqe, ‘Iqueqä tänä-yaqe qäpu egeqä’ knuä wiyätñqänänyä.”

⁴⁵ Iqu ii qäyä ätquangi, ämaqä iqu äwäqe, ämaqä eeqänänä iu iqueqä-kiuä iwimäkkqenqä awä ätuäkäminqe. Iutanì Jisasi Iqu anä-himqeunì mikiqä, anä avqñqä imä äpmaminqe. Ii qäyä etangi, ämaqä inji-ingisa ätimäupu, iqi äwimaminuwi.

2

*Ämaqä tänä-yaqä nñuä-tänä iquenynqä**

¹ Hiunji hatnä hmbu äpmeqe, Jisasi Iqu Kapänamänqä angumä äukqe. Itanga ämaqe, “Jisasi Iqu anä iqi анги ätimäuciya” tqangä äwikiwi.

² Inì ämaqä kuapänänì, Iquenyqä aquvä äqänäpu, anä iunì näwinyä tä äptembiyi, anä huä, anä ququawä-pqä iqinì kiqä ämaqenä äpmakuwi. Inganì Iqu qunì, Goti Iqueä kuknui awä ätukqe.

³ Itanga, ämaqä hnquaqu-hnquaquinä hnqua, ämaqä tänä-yaqä nñuä-tänä hnque, Iquenyqä isuänä äqänga ätimäukuwi.

⁴ Ämaqä kuapänä etangä, Jisasi Iquenynqä änä mäma mäpeyqä ipiyi, anä atääqä, Jisasi Iqu pmetangqä iutanä

[†] 1:39 Matiu 8:1-4; Lukä 5:12-15 [‡] 1:44 Hiqäva-imäqä 14:1-32 ^{*} 2: Matiu 9:1-8; Lukä 5:17-26

ätaqäkuwi. Ii ätaqäpiyi, ämaqä iqu isuäñiu yqänä wiqä-que, Iquenyqä guä äqiyänquatkuwi.

⁵ Inğanj Jisasi Iqu, quwqä Iquenyqä “täñä-yaqä huätä mamäunqiyä” knui, yänänäqñqä metangä äqunäqe, Iqu ämaqä iquenj, “Nqä ämaqä iquki, saqä suqä quvqe, huätä ämakmäuqänä” ätukqe.

⁶ I tquanğa, kukñuä-suqenqä näqñqä hnqua, qätä äwipu äpmapiyänğanj, knuä tii indqänminjuwi.

⁷ “Äi! Iqu kukñuä tä, qäyu matqä iqiya. Iqu Goti Ique äkittqiyeqiyä. Suqä quvqä, huätä mamäutñqe, tqukä? Naqä-hñqunäñj, Goti Iqunänjqä.”

⁸ Jisasi Iqu, quwqä knuä zä indqänminjuwä imñj, näqñqä maqänä ämeqetanj, tii ätukqe. “He knuä iinjä di, sunqä indqänätqänjäuä?”

⁹ Ämaqä täñä-yaqä nñuä-täñä ique änguä iwimäkmqe, ‘Tqä suqä quvqe huätä ämakmäuqänä’ tquä iquta? Ä, ‘Pämä äpmetnä, tqä isuäñi ämetnä, qanä uvä!’ tquä iquta? Wäunjuä hanä mämiqä, qeiqinyänj, äkisque?

¹⁰⁻¹¹ Nyi he näqñqä epñqe, ämetquamqänä. Ämaqeugä Ymeqä Ekqä Iqu, qua täutanä suqä quvqe huätä mamäuqenqe, yänänäqñqä-täñä Iquvqä.” Ii ätuäqetanj, ämaqä täñä-yaqä nñuä-täñä iquenj, “Si pämä äpmetnä, tqä isuäñi ämetnä, tqä anjuñqä uvä!” ätukqe.

¹² I tquanğqenqä, ämaqä eeqänä hinuä qunätanguwänğanj, iqu pämä äpmeqe, iqueqä isuäñi maqänä ämetä, äukqe. Qu hinuä iinjä äqumbiyi, näwi miqä yänä ipu, tii ätukuwä. “Ne nätmataqä tiinjä hui hinuä mäqunquä itunqueqä” ätäpu, Goti Iqueä yoqe, haqeu ämamäukuwi.

Jisasi Iqu, Lipai ique tääqä ätuätumakqenqä†

¹³ Jisasi Iqu angumä, eqä-huänä Galili manä iu äukqe. Itanğa ämaqä kuapänä Iquenqä pğanguwänğa, Iqu qunj, Goti Iqueqä kukñuñqä näqñqä äwiminqe.

¹⁴ Jisasi Iqu qanä äwätäqänğanj, mbqä motauqä Lipai, Aläpiyasi iqueqä hikñä iqu, mbqä motauqä anju pmetanğj äqunäqe, “Lipai iquki, si Nyi qänaki nyivändiyä!” ätukqe. I tquanğanj, Lipai iqu pämä ätqäuqe, Jisasi Ique qänaki äwivändkqe.

¹⁵ Itanğanj Jisasi Iqutä, Iqueqä wäunjuänqä ämotquaminqä iquatä, Lipai iqueä anju buayä ganğuwänğanj, ämaqä mbqä motauqä kuapänänä hui, ä suqä quvqä imäqä kuapänänjitänj, qutä buayä anä

† 2:12 Matiu 9:9-13; Lukä 5:27-32

änguwi. Ämaqä iinjä iqua, Ique qänaki äwivändminuwi, qu aanjä hävemnäqñqä iquayi.

¹⁶ Parisi iquautanjä, Goti Iqueqä kukñuä-suqenqä näqñqä hñqua, Jisasi Iqu, mbqä motauqä iquatä, ä suqä quvqä imäkpä iquatä, buayä anä gangi äqumbiyi, qu Iqueqä wäunüäñqä ämotquaminqä iquau, yatñqä tii äwikuwi. "Jisasi Iqu mbqä motauqä iquatä, suqä quvqä imäkpä iquatäñi, buayä anäñi, sunqä ängiyä?" ätukuwi.

¹⁷ Qu yatñqä ii vqangä äwiyäqe, Jisasi Iqu tii ätukqe. "Ämaqä täñjä-yaqä maeqä änguä iqua, duuta iquaunqä mäwqä ipnä. Ämaqä täñjä-yaqä-täñjä iquanä, iquaunqä upnä. Iinjä enqä-pani, Nyi ämaqä suqä quvqä mimäkpä iquanqä tääqä tmqä mapqä iqäqe. Nyi ämaqä suqä quvqä imäkpä iquaunqä äpqe."

Ymisanjä manqä pmeqenqä†

¹⁸ Jonä iqueqä wäunüäñqä ämotquaminqä iquatä, Parisi iquatä, Goti Iqueä kukñuä-suqeu qänaknä ipu, ymisanjä manqä pmetangä, ämaqä hui Jisasi Iquenyqä äppiyi, yatñqä tii äwikuwi. "Jonä iqueqä wäunüäñqä ämotquaminqä iquatä, Parisi iquauqä iquatäñi, ymisanjä manqä äpmenäuä. Itanga saqä iqua, iinjä mige, sunqäwä?"

¹⁹ Kimani, Jisasi Iqu tii ätukqe. "Ämaqä hñqu apäkä metñqä itä, ämaqenqä tääqä tqangi, ätimäupqe, qu ymisanjä manqä pmeqätanä? Iqu anä epiyi, qu ii mimäkpä ipnä.

²⁰ Qänakndanji, ämaqä apäkä ämetqä ique ätuma uwqanguwänggani, qu ymisanjä manqe, inganä pmapnuwi.

²¹ Ii suqä tiinjä enqä-paniyi. Ämaqe, yuä änyä-häñi ämepu, yuä yäuä äpknätangqeu, guä mäktäpiqä ipnä. Ii imäkpä iunä, asñä äqäpñqä, ga ye itqangani, yuä häñi äväumetä, yäuä dunä naqänänä pknätñqä imäkpä wäniqe.

²² Tiinjä-pqä inänji. Wainqä-eqä änyä-häñi, yaqueqä huiwä häkä yäuä iu manguä mequatimäuqä danä ipnä. Qu qätäyqä equatimäupqe, wainqä-eqe mangüä inga äpeyätä, yaqueqä huiwä iinjä opnätä, ga eqetä, huiwitäñi, qui imäkninyiyi. Iinjñqe, wainqä-eqä änyä-häñi, kiqä yaqueqä huiwä häkä änyä-häñä iunä equatimepnuwi."

Jisasi Iqu, Sämbatqä hiunji hapä pmeqeu Ämiqä Iquvi§

²³ Jisasi Iqutä, Iqueqä wäunüäñqä ämotquaminqä iquatä, Sämbatqä hiunji hapä pmeqänga, kuä-witqä wäunüä ingäwätangqä iu äukuwi. Itanga Iqueqä ämaqä iqua, kuä-witqä hui iwakkuwi.

† 2:17 Matiu 9:14-17; Lukä 5:33-39 § 2:22 Matiu 12:1-8; Lukä 6:1-5

24 Ii iqanguwiŋqä, Parisi iqua Jisasi Iquenji, “Hinuä qunya! Tqä ämaqä iqua, neyaqä Sämbatqä hiunji hapä pmeqä suqeu qänaki miqe, sunqä iqäüä?” ätukuwi.

25 I tquanguwänga, Jisasi Iqu ämävauqe tii ätukqe. “Dewiti iqtä, iqueqä ämaqä iquatä, buayä dä vqanğa imäkkuwinqe, he a matäuqä itqänuwätanä?”*

26 Tiinğa etanği. Apiata iqu, hiqäva-imäkkqä naqä pmetanğa, Dewiti iqu Goti Iqueä anju äpeyätä, bretqä Goti Iqueä yoqe ätnä witanğqe ämetä, ängqe. Neqä suqä dunji, ämaqä Goti Iquenyqä hiqäva-imäkkqä iquanä ängqe qäyä etanği, iqu änätä, iqueqä ämaqä iquau-pqe inä äwikqe.”

27 Inğanji Jisasi Iqu tii ätukqe. “Sämbatqä hiunji hapä pmeqä iqu, Goti Iqu, ämaqeu yätamäkkqä vätñqä imäkkqä iyyi. Ä ämaqe, Sämbatqä ique yätamäkkqä wipñqä mimäkkqä ikqe.

28 Inğa etanği, Ämaqeuqä Ymeqä Ekqä Iqu, Sämbatqeu Ämiqä Iquvi.”

3

*Ämaqä hipa ŋñuä-tänğä hñquenyqä**

1 Itanğa Jisasi Iqu anğä aquväqñqeu anğumä äpaqukqe. Anğä iunji, ämaqä hipa hñginji ŋñuä-tänğä hñqu äpmaminqe.

2 Inğanji, Sämbatqä hiunji hapä pmeqängayqae, ämaqä hui Jisasi Iquenyqe, “Iqu ämaqä hipa ŋñuä-tänğä iquenji, ängüä imäkänquti, ä mimäkkqä yänqutiyä” tpu ikuwi. Iqu ängüä wimäkkqanğutqe, “Suqä quvqä imäkkqiyä” ätäpu, kukñuä mitpnuwänğenqä hinuä äqumbu äpmaminuwi.

3-4 Itanğanji Jisasi Iqu ämaqä hipa ŋñuä-tänğä iquenji, “Si täqinğä biyä!” ätuäqetanji, ämaqeu yatñqä tii äwikqe. “Neqä suqä Sämbatqänğanqe, äänä ätnä? Ämaqä hui yätamäkkqä vqänğä ätnä, ä qui imäkkqänğä ätnä? Ämaqä hñque hänğä iqumuatqänğä ätnä, ä pizqä päsqänğä ätnänä?” ätukqe. I tquanğqenqä, iqua kukñuä hui matqä ikuwi.

5 Qu knui, quwqä äwiñqä dunä metanğä äqunätä yeeqä miqä, äwqä tnänjitä hinuitänä hinuä äqunäkiqetanji, ämaqä iquenji, “Tqä hipae, hiyaepä iyä!” ätukqe. Itanğä ämaqä iqu hipae hiyaepä iqanğa, iqueqä hipae ängüä qe imänğqe.

6 I äqumbiyi, Parisi iqua anğä aquväqñqä iutanji ävämapiyi, Jisasi Ique äpäkpñqä dinqä, ämiqä naqä Heroti iquenqä äwinyäminğä iquatä, kukñuä ätipäqäkuwi.

* 2:25 1 Samueli 21:1-6

* 3: Matiu 12:9-14; Lukä 6:6-11

Ämaqä kuapänä, Jisasi Ique qänaki äwivändkuwiŋqä

⁷⁻⁸ Itanga Jisasi Iqutä, Iqueqä wäunjuŋqä ämotquamiŋqä iquatä, anä iunji äväma, eqä-huänä Galiliŋqä uwqanquwänŋa, ämaqä kuapänä, Ique qänaki äwivändkuwi. Qu qua Galili pmeqä, qua Jutiya pmeqä, anä-himqä Jerusälemä pmeqä, qua Itumeä pmeqä, eqä Jotänä yätäqä-hŋgisa pmeqä, anä-himqä Tayätä, Saitonätä qäqiqi pmeqe, kuapänäŋi, “Jisasi Iqu, nätmätqä iinä hui imäkiyā” tqanŋä qätä äwipiŋqä, ätimäukuwi.

⁹ Ämaqä kuapänäŋä etanquwiŋqä, Jisasi Iqu, Iqueqä ämaqä iquaunji tii atukqe. “Ämaqä kuapänäŋi, Nyi mam-butmäuqä da ipŋqänä, he Nyinyqä yimba hŋqu-ganä näwi maepiyä. Ga qokä-apäkä kuapänä äkippiŋgänŋpqe, iwä Nyi yimbaeu ikuapmämi, kukŋui iuta tmniŋqänänyä.”

¹⁰ Iqu ämaqä täŋä-yaqä kuapänä äŋguä iwimäqanŋqenqä, ga täŋä-yaqä huizi iquaunji, Ique itmaqämbŋqenqä, Iqu-täŋä iqi änäänä äkippiŋgänmiŋuwi. Iinä äqunäqe, Iqu yimbanŋqä ätukqe.

¹¹ Itanga dŋä quvqä ämaqeu ätqäunuwä iqua, Jisasi Ique hinuä äqumbiyänŋanji, qu qonä äwoktäupu, manä tii ätmiŋuwi. “Si Goti Iqueqä Ymeqä Iqukiyqä!”

¹² Itanga Jisasi Iqu dŋä quvqä iquaunji, kukŋuä yänänäqŋqä tii ätukqe. “He Nyinqe, ‘Iinä Iqueyqe,’ awä matqä pambiyä!”

Jisasi Iqu, ämaqä 12 iquaunä atäunjuä ikqenqä†

¹³ Itanganji Jisasi Iqu qoqonä yätunqä äyäqe, ämaqä hŋquau Iqueqä äwiŋqä iutanä, “Eä eänä” tquanga, qu Iquenqä ekuwi.

¹⁴ Ique i wimeqanquwänŋa, Iqu ämaqä 12 iquaunä atäunjuä ikqe. Itanga Iqu iquaunji, yoqe, “Aposälqäuä” änyuätkqe. Yoqä iqueqä qakui tii etanŋi, ‘ändowatqä iquae’. Iqua Iqutä anä ikipu äpmapu, itanga Iqu iquaunji, wäunjuä hŋquaquinŋä ändowatätŋqä äwiŋgqe. Wäunjuä hŋqu, iqua Goti Iqueä kukŋuä äma awä täkiqä iqueyi.

¹⁵ Wäunjuä huiziqu, iqua yoqä naqä Iquesa ämepu, dŋä quvqeunji huätä mamäuqä iqueyi.

¹⁶ Itanga tä, ämaqä 12, Iqu itmakqä iquayi. Saimonä iquenji, “Pitäuä” änyuätkqe.

¹⁷ Itanga Sepri iqueqä hikŋä Jemisi, Jonä gueqinji, yoqä “Bonängesi” änyuätkqe. Yoqä iqueqä qakui, ‘käkaqä enqä-panä-quaquvi.’

¹⁸⁻¹⁹ Itanga Iqu, Endru ique, Pilipä ique, ä Batromi ique, Matiu ique, ŋŋ Tomasi ique, Aläpiyasi iqueqä hikŋä Jemisi

† 3:12 Matiu 10:1-4; Lukä 6:12-16

ique, Tatiyusi ique, Saimonä Selotqä iquautanjä ique, itanga Jutasi Iskariotitanjä, Jisasi Iquenyqä täkqä ätukqä ique, iquayi.

Jisasi Iqueqä kânaisä, känguäkatä, äwäwa ikuwiñqä

²⁰ Itanga Jisasi Iqu anjä hñque äpaquvä pmetanga, ämaqä kuapänä angumä aquvä qänganguwitanä, Jisasi Iqutä, Iqueqä wäunüanqä ämotquaminqä iquatäni, buayä änä yasämä manqä da ikuwi.

²¹ Jisasi Iqueqä kânaisä, känguäkatä, Iquenqä iinjä tqangä qätä äwipiyyi, qu, “Iqu qämä-qämä iqiyä” ätnäpu, itmapñqä äukuwi.

‘Belsäpulä iqu, Jisasi Ique äminyasäuqiyyä’ ätukuwiñqä†

²² Itanga kukñuä-suqenqä näqñqä Jerusälemä iuta äpkuwä iqua, “Penqä iquauqä naqä Belsäpulä iqu, Jisasi Iquenä äminyasäuqangä, dnä quvqä huiziquau huätäni, iuta ändowatätqänä” ätukuwi.

²³ Itanga Jisasi Iqu iquau tääqä ätuätumeqe, kukñuä ktqä tii ätukqe. “Setänä, Goti Iqueqä himä-wiunqä iqu, iqueqä-kiuä huätä äänä dowatnätñqäwä?

²⁴ Itanga qua naqänänjä hñquesanjä ämaqe, quwqä-quwä iwäsänäpu mäkä äungpi, qu yänänäqñqä matqäuqä ipnä.

²⁵ Itanga hueqä-himqä hñquesanjä iwäsänäpu, quwqä-quwä mäkä äungpi, qu yänänäqñqä matqäuqä ipnä.

²⁶ Inä Setänä iqu, iqueqä-kiuä mäkä äpäknqge, ga iqueqä dnä iqua-pqe, ipipiyqä iwäsänäpu mäkä äungpi, iutanä iqu yqänä mäpmeqä, qäpu hiänä.

²⁷ Itanga quwä-meqä hñqu, ämaqä yänänäqñqä hñqueä anijunä otasqiyätä, iqueqä nätmätqä mämeqä da yänä. Ämaqä yänänäqñqä iquenä, guä ganä äkikiyeqe, inganjä ämaqä iqueä anijunä otasqiyätä nätmätqä ämenä.

²⁸ Iinjä etangi, Nyi kukñuä naqä-quäkuänäni, tii et-mqe.§ Ämaqä suqä quvqä huitanjä-huitanjä imäkäpu, itanga ämaqeunqä kukñuä quvqä ätämipqe, Goti Iqu äwqä hanuä imäknätä, quwqä quvqe huätä muämäuniqe.

²⁹ Itanga ämaqä hñqu, Dñä Änguä Iquenyqä qui kukñuä ätätä, Ique äkittqiyemitätqe, Goti Iqu suqä quvqä iinjä, äwqä hanuä mimäknqä itä, huätä mämuämäuqä yäniqe. Suqä quvqä iinjä, hea ique-ique yqänä i witäniqeä” ätukqe.

³⁰ Jisasi Iqu i ätkqe, iqua Iquenyqe, “Dñä quvqä-tänä-queqä” tätqätanguwiñqä, ii ätukqe.

*Jisasi Iqueqä kânainyqätä, känguäkaunqätä**

† 3:21 Matiu 12:22-32; Lukä 11:14-23

§ 3:28 Matiu 12:31-32; Lukä 12:10

* 3:30 Matiu 12:46-50; Lukä 8:19-21

³¹ Inḡaṇi Jisasi Iqueqä kânaisä, känguäkatä ätimäukuwi. Qu yäpaqä mäṅgisa ätqäpiyāṅga, ämaqä hñque, Jisasi Iqueṇi, ätämäkäqäka pätnqä ändowatkuwi.

³² Itanḡa ämaqä kuapänäṇi, Jisasi Ique inḡi-inḡisa äwqäqämapiyä iqua, Ique ätukuwi. “Tqä tnatä, tunḡuäkatä, Sinyñqä yäpaqä mäṅgisa äpmeñäüä.”

³³ I tquanḡuwāṅga, Jisasi Iqu, “Nqä nipaisä, ä guäkatäṇi, tqukuawä?” ätuätä yatñqä ikqe.

³⁴ Itanḡaṇi Iqu ämaqä qäqiqi pmetanḡuwä iu äqunä, “He hiñuä qumbiyä! Nqä nipaisä, guäkatäṇi, täsä äpmeñäüä” ätukqe.

³⁵ “Ämaqä Goti Iqueä äwiñqä dunä imäkätqāṅuwä iqua, ii Nqä guäka, ä napqa, itanḡa nipaḡayqä.”

4

*Kukñuä ktqä, kuä-witqä uwqä tnämäuwenqä**

¹ Anḡumṇi, Jisasi Iqu eqä-huāñä Galili mañä iqisa, qokä-apäkä iu näqñqä vätnqä ipäqäkqe. Ämaqä aanä kuapänä Iquenyqä äpäpu, eqä-huāñä mañä iqi tqäutanguwitani, Iqu yimba eqä-huāñä näñi pmetanḡqä hñque ikuapmäuqe, ique äpmeqāṅga kukñuä ätumiñqe. ² Inḡaṇi Jisasi Iqu kukñuä ktqä kuapänä ätätä, näqñqä ämotquamiñqe. Iqu, quñi tii ätumiñqe.

³ “Nyi qätä nyipu! Hea hñque ämaqä hñqu, kuä-witqä uwqä tnämäwäwätñqä wäniqe.

⁴ Iqu ätnämäwäwqanḡaṇi, hui hänaqä iqi päkmbqe, yññä äppiḡi, ämambnuwi.

⁵ Itanḡa hui qua kuapänä hma etanḡi, hikä-tāñä qäsä witanḡqä iu päkmbqe, qua äṅgui äwa itanḡuti, kuä uwqä ii bakä maqänä hukaupnuwi.

⁶ Inḡi mäptqä haqä tiqä ae äyapätä tnāñä tqanḡa, kuä kiqä tapiñi wāñqäpu etanḡi, yäüä hämänä piniqe.

⁷ Itanḡa kuä-witqä hui, guä yāñä-tāñä awä imä päkmbnuwi. Ga guä quvqä iqua, qäsä naqä-huinyä epiyi, kuä-witqeunḡi, qua aowi āṅguä mäwqanḡuti, häukuä āṅguä maukñqä danä ipnuwi.

⁸ Itanḡa kuä-witqä qua āṅguänāñä iqi päkmbqe, bakä äukapu, āṅguänä epeyāpu, kuapänä, hui 30, hui 60, itanḡa hui 100 hukmbnuwi.”

⁹ Jisasi Iqu i ätuäqe, tii ätukqe. “Ämaqä qätä-tāñuenä etanḡutqe, kukñuä iinqe kñuä āṅguänä indqämbiyä.”

¹⁰ Itanḡa ämaqä kuapänäṇi ae äwqanḡuwāṅga, Iqueqä wäunḡāñqä ämotquamiñqä, 12 iquatä, ä huizi iqi yqänä

* 4: Matiu 13:1-23; Lukä 8:4-15

äpmaminuwä iquatäni, Jisasi Ique, “Kuknuä ktqenqä, iinjä-iinjänqä ätqeqä ätätinä, awä natiyā” ätukuwi.

¹¹ Iqu iquauni tii ätukqe. “Goti Iqunä miqeuñqä kuknuä quati zä ekqe, he näqñqä mapñqe, Iqu ae qe ämetqueqi. Itanğa ämaqä yäpaqängisa äpmenjuwi, qu kuknuä ktqä dinä äwiyätqänä.

¹² Ii tiinjñqeyi. *‘Qu hiñuä äqunäpu, qätä äwiyäpiyā-qe, näqñqä maeqä-quayqä. Qu näqñqä meqä-säpi, quwqä knui äkunmäknäpu, angumä quvepqañgpi, Goti Iqu äwqä hanuä imäknätä, quwqä suqä quvqe huätä mamäuquäninjä.’†*

¹³ He kuknuä ktqä iñqe, änyä maqñqä äyitanä? Ga kuknuä ktqä huizi iquaunqe, näqñqä äänä heñqäwä?” ätukqe.

¹⁴ “Ämaqä kuä-witqä uwqä tnämäwäwqä iqu, Goti Iqueqä kuknui, ämaqueuqä qeqä-quuvqä imä vowä enqä-pa ikeqä iyyi.

¹⁵ Itanğa, kuä-witqä, hänaqä iqi äpäknätqä ii, ämaqä Goti Iqueqä kuknui qätä wiyqanguwänğa, Setänä iqu, kuknuä Goti Iqu iquauqä qeqä-quuvqä imä vowä iketqe, ga huätä maqänä mamäunä.

¹⁶⁻¹⁷ Itanğanı, kuä-witqä, qua hikä-tänä iqi äpäknätqä ii, ämaqä kuknui qätä äwiyäpu, asä qänganä äwqä yeeqätä ämapiyi, hukä-tapınä yänänäqñqä mamäsäuqä ipu, äpakä mäpmeqä da ipnä. Ämaqä Goti Iqueqä kuknuñqä mäwiñqä iqä iqua, quvqä iwitquepu, hanjä-iqä vqanguwänğanı, qu maqänä ävquatämäupnä.

¹⁸⁻¹⁹ Itanğa kuä-witqä, guä yänä-tänä awä imä äpäknätqä ii, ämaqä kuknuä qätä äwiyäpiyā-qe, mbqä, nätmatqä qua täutanä äwiñqä iñqänä knuä kuapänä indqämbnuwi. Ga nätmatqä huitanä-hiutanänqä äwiñqä ii, Goti Iqueqä kuknui huäqä äkeutätä, häukuä mäwiqä yänä.

²⁰ Itanğa kuä-witqä, qua änguänänä iqi äpäknätqä ii, ämaqä kuknuä qätä äwiyäpu, qänaknä ipu, häukuä qäpñqä iquayi. Itanğa häukui, hui 30 huknänä, ä hui 60 huknänä, itanğa hui 100 huknänqiyä” ätukqe.

Kuknuä ktqä, hiqi-tä mäsaufenqä‡

²¹ Jisasi Iqu kuknuä tii-pqä inä ätukqe. “Ämaqe hiqi-te äma äpäpu, häkä yäpā imñä-qe, ä hevqä imñä-qe matqäteqä ipnä. Qu hiqi-tä-tqäuqä iqi tqätepñqäuä.

²² Inı nätmatqä hiawiqä imä zä äwämitätqe, ga we-huñqä iqi äti winiqe. Iwä nätmatqä eeqänänä zä äwämitätqe, ätnänä iqi winiqe.

† 4:12 Asayä 6:9-10; Jonä 12:40; Wäunjuñqä 28:26-27 ‡ 4:20 Lukä 8:16-18

²³ I etangi, ämaqä qätä-tänuenä etangutqe, kuknuä iinqe knuä anguänä indqämbiyä” ätukqe.

²⁴ Iqu kuknuä tii-pqä inä ätukqe. “Kuknuä qätä äwiyänuwä iunji, knuä yasämä iwäsäupiyä. He kuknuä ii iwäsäuquwi, itanga Goti Iqu he-pqä inä ewäsäutä, näqñqä hui haqeqi inänqeqä.

²⁵ Injä etangi, ämaqä näqñqä hui ae ämenuwä iqua, Goti Hanjuwä Iqu hui inä väniqe. Itanga ämaqä näqñqä maeqä iqua, näqñqä wänqä qu ämenuwä, Goti Hanjuwä Iqu huätä mamäunqiyä” ätukqe.

Kuknuä ktqä, piikä äukaqenqä

²⁶ Itanganji Jisasi Iqu kuknuä tii inä ätukqe. “Goti Iqunä miqeunji, ii ämaqä hnqu, iqueqä wäunuä iu piikä ätnämäuqä-panjä iinjia.

²⁷ Itanga ämaqä iqu hiunjingatä, heatqängatä hiqaqä äwitä, ävautä iqueqä wäunuä hui imäkäkiqänä. Itanga piiki bakä äukatä, naqä äänä-äänä equtiyä-qe, änyä maqñqä eänä.

²⁸ Qua iqu kiquä-kiuä piiki naqä imänätñqä imäkcqangi, bakä-ganä ätimäuqe, huizi kiquä näñqenqä hutqä ätäqe, itanga häukuä winä.

²⁹ Ga häukui, ae yäuwä etanganji, ique ätävqänqä qäyu äyä timäuqanganji, ämaqä iqu, iqueqä hionaqä äkkapinqetä täväniqe.”

Kuknuä ktqä, zä-guawä häukuinqä\$

³⁰ Itanga Iqu angumä tii inä ätukqe. “Goti Iqunä miqeunqe, ne äänä ätätanä, kuknuä ktqä äki tatunquäwä?

³¹ Ii zä-guawä* piikä enqä-panjä iinji. Iwä piikä iinji, huizi iqua enqä-panjä naqä ma. Isua aanjä naqämatqä-sua, ga vowä mäuquänä.

³² Piikä iinjä isua vowä ämäutqe, iwä naqä eätäqängangi, huizi iquaunji ämäwqätäunä. Itanga kiquä äpae nämä-tämä iqtäutanga, ga ynji iu yuuwä äyäqäsqäpnä.”

Jisasi Iqu, kuknuä ktqenä ätuminqenqä

³³ Jisasi Iqu kuknuä ktqä asä iinji, qokä-apäki qätä äwiyäpu, quwqä knuä dunji qäyu mapñqä dinqe, kuapanä ätuminqe.

³⁴ Iqu qunji, kuknuä ätinyänjä hnqu mätquä, ktqenä ätuminqe. Inäqe Iqu, Iqueqä wäunuänqä ämotquaminqä iquatänä äpmapiyängangi, quatä eeqänänjinqe, “iinjqä-iinjqä” ätuminqe.

\$ 4:29 Matiu 13:31-32; Lukä 13:18-21 * 4:31 Jisasi Iqu guawä matqä ikqe. Iqu zä huizinqä ätkqe. Kiquä yoqe, mastetqä.

Yunuitä, equetäni, Jisasi Ique qätä äwikiyiñqä†

³⁵ Hiunji qäque, mäptqä ae äquvqanga, Jisasi Iqu, Iqueqä wäunjuänqä ämotquaminqä iquaunji, “Ne eqä-huänjä yätäqä nängisanqä äwanä” ätukqe.

³⁶ I tquanga, iqua ämaqä kuapänänjä iunji äväma, yimba Jisasi Iqu ae äpmetanggeu ikuapmäupu, äukuwi. (Inğanji yimba huizi iqua-pqe anä äukuwi.)

³⁷ Inğanji yunüä-isisqä naqänänjä äqunätä, ege yim-baeu ämevqunäqe, yimba yäpä yängisa äpeyätä, manguä nymätä ikqe.

³⁸ Jisasi Iqu yimba tuwä mängisa nyuänjä ekunqetä nyuänjä ekunä hiqaqä äwäminqe. Iqueqä ämaqä iqua itukuwatpiyi, “Näqnqä-vqä Iquki, Ne qui imäknatunquä itunquä tä, Si hinuinä naqändñqätanä?” ätukuwi.

³⁹ I tquanguwänga, Jisasi Iqu ävauqe, “Yunüä iquki, yänänäqnqä mäqunquä panä. Eqä iquki, ämenjä miqä panä” ätukqe. I tquanga, yunui äqänautä, ege ämenjä-miqä ätuukqe.

⁴⁰ Itanga Iqu, ämaqä iquaunji, “He zä sunqä iqäüä? He quuvqä maeqiyqä itqänuwätanä?” ätukqe.

⁴¹ Iqu ii imäknangqenqä, qu zä kiinjä ipu, quwqä-quwä tii ätnguwi. “Yunuitä, ä equetäni, qätä äwiyäsinyä, qänaknä iqiyä tä, ämaqä tqu, tqukä?”

5

*Ämaqä dnä quvqä-tqäüqä iquenqä**

¹⁻² Itanganji qu eqä-huänjä manä Galili yätäqängisa, Gerasa pmeqä iquauqä qua ingisa ätimäupiyi, Jisasi Iqu yimba iuta ti timäuqanganji, ämaqä dnä quvqä-tqäüqä hnqu, hikä himanjä, ämaqä pizqä wiqä iuta, Jisasi Ique äwimakqe.

³ Ämaqä iqu, ämaqä pizqä pnqä witangqä imä pmetanganji, ämaqä-pqä hnqu, iquenji guä änä mak-iqiyäueqä iminqe. Senqä-guä ii äkiqiyäuepqä-qe, hmayi.

⁴ Itanga ämaqä iquenji yukä hipa iunji, senqä-guetä, kiqiyäuqanguwä-qe, äqiyändakminqe. Iqueqä yänänäqnqä di, aanä hävemnäqnqä etangi, ämaqä-pqä hnqu iquenji a makiqätqä iminqe.

⁵ Itanga heatqängatä, hiunjingatäni, ämaqä pizqä wiqeu äpme, ä hipkä-qoqonju ikitä, zääqä ätäkitä, itanga hikä ämetä, iqueqä huiwiu häuä äktänminqe.

⁶ Itanga iqu, Jisasi Iquenji kiinjä nämda hinuä äqunäqe, Iquenyqä tnänjä äpäqetani, qonjä äwoktäukqe.

† 4:34 Matiu 8:23-27; Lukä 8:22-25

* 5: Matiu 8:28-34; Lukä 8:26-39

7-8 Ga Jisasi Iqu, “Dnã quvqã iquki, ämaqã iquesañi, tängisa huätä timäuvã” tquanga, dnã quvqã iqu zääqã ätätä, manã yänänäqñqã tii ätukqe. “Jisasi, Goti Haqã Yätutanã Iqueqã Ymeqã Iquki, nyi äänã nyisänqäwã? Nyi Goti Iqueã hinuã iqisanj, ‘Si qui minyimäkqã isñqã’ yatñqã äkiyqänã,” ätukqe.

9 Itanj Jisasi Iqu, “Tqã yoqe, äänã äqonänjinyã?” ätuätä, yatñqã äwikqe.

Ga iqu kimanj, “Nqã yoqe, Hatñuneyi. Ne aanj kuapänänjune etanğquenqã ätqänã” ätukqe.

10 Itanğanj iqu, Jisasi Ique, dnã quvqã iquaunj, qua iquesa huätä mändowatqã yätñqã, yatñqã yänänäqñqã ävqa äukqe.

11 Itanğanj hipkã-qoqonã iunj, yaqueqã aanj kuapänänj hui ymisanj änminjuwi.

12 Inj dnã quvqã iqua, “Iyää! Ne yaqueqã nänjuau tquatuñquänã nandowatiyã!” ätukuwi.

13 I tquanguwänga, Jisasi Iqu quñj, “Yqänã!” ätukqe. Itanga dnã quvqã iqua, ämaqã iquesa ätimäwanj, yaqueqã iquau ätqäukuwi. Yaqueqã eeqänänj 2,000 iqua, qanj tnänänj iwaqetanj, eqã-huänj bu äpäwipu, eeqäpnã eqã änyuäpätäkqe.

14 Inğanj ämaqã yaqueqã miqã iqua, zã äupiyyi, anj-himqã iutã, qua qäqi witanğqã isuautã awã ätuäkäkuwi. I tquanguwänga, qokã-apäki qätä äwipiyyi, qu, “Ämaqã Iqu äänã iqanği natqäpiyã” tpu, hinuänqã ätimäukuwi.

15 Qu Jisasi Ique äwimapiyyi, dnã quvqã kuapã-tänj eminqã iqu, ämaqã äñguã-qu, dnã quvqã maeqã eã, qäkämä äñguã imäkänã pmetanği äqumbiyyi, zã ikuwi.

16 Itanga ämaqã, Jisasi Iqu iinj imäkqanği hinuã äqunğuwã iqua, huiziunj awã ätukuwi. Ämaqã, dnã quvqã ävämakuwã iquenyqätä, ä yaqueqã iquaunqätänj, “Iinj-iinj imäkqanği äqunänğueqã” ätukuwi.

17 Iinj tquangã äwipiyyi, qu Jisasi Iquenj, “Iyää! Neqã anj täqisanj huätä uvã” ätukuwi.

18 I tquanguwänga, Jisasi Iqu yimba yätu ti peyqanğanj, ämaqã dnã quvqã ävämakuwã iqu, Jisasi Iquenj, “Iyää! Nyi sitã anj wenğeqã” ätukqe.

19 I tquanğanj, Jisasi Iqu, iqu anj uwqenqe mäwinğanği, tii ätukqe. “Tqã anjämqã anğumã äwätñã, Naqã Iqu sinqã qeqã wimänğanği, äñguã ikimäkqenqe, sämaqeu awã tuvã!” ätukqe.

20 Iinj etanği, iqu qua Dekapolisi pmetanğuwã iunj, “Jisasi Iqu, nyi äñguã sä nyimäkqiyã” ätuätä, awã

ätäkäkqe. Iqu iinjä tqangı äwıpiyi, “Häwe! Si tä änäänqä tnyä?” ätukuwi.

Jisasi Iqu apäkä hiuaqui, änguä iwimäkkqenqä†

²¹ Inğanı Jisasi Iqu, eqä-huänä yätäqä nängisanqä angumä yimba äukqe. Iqini, Iqu eqä manä iqı pmetanğa, ämaqä aanä kuapänä, Ique ingi-ingisa äwimakuwi.

²²⁻²³ Inğanı Jarusi, ämaqä iqı pmeqä iquauqä anä aquväqñgeu miqä iquautanä hñqu ätimäuge, Jisasi Ique hiñuä äqunäqe, Iqueä yukä iqı qonä äwoktäütä, “Tyää! Nyaqä ymeqä ii, yaqä quvqä, nawinyä äpäkonätñqä äwinä. Si äpätnä, tqä hipaitä ymeqä ii a uwqätqangti, iwä ymeqä ii, änguä hänä pmetñqänänyä” ätukqe.

²⁴ I tqanğa, Jisasi Iqu, Jarusi iqtä itmanğa äukiyi. I uwqangiyänğa, ämaqä aanä kuapänäñi, Jisasi Ique anä äpuputmäwa äukuwi.

²⁵ Apäkä, qanüä-yaqä qäpu maeqä, yqänä iminqä, quväkuä 12 ämawqätäukqä-pqä hui, ämaqä kuapänä äuminuwä awä imä äuminqe.

²⁶ Apäkä iinjı, duuta kuapänänä iquauä hipaeutanı tmi-tmiqä-tqä naqä ämetä, iyyqä mbqä eeqänänı hıñgi äwiminqe. Iwä, qäpu heqänänä di, yändi-yändi imänğa äpeminqe.

²⁷⁻²⁸ İi, Jisasi Iquenqä qätä äwiyäqe, knüä tii äwikqe. “Nyi Jisasi Iqueä ämuasmänqgeu itmaqänmqe, ye änyiyätä änguä nyimänänqiyä.” Knüä iinjä indqänäqe, ii ämaqä huizi ditä Iqueä tuwıu qänaki äwivändä, Iqueä ämuasmänqgeu itmaqängqe.

²⁹ İnğa qänğanä, ye vqanğa, ii näqnqä tiinjä ekqe. “Nyi änguä ae nyimänqiyä.”

³⁰ İi iqanğa, Jisasi Iqu, Iqueqä yänänäqnqä hui ävämeqangqenqä näqnqä ämeqe, ämaqä anä äuminuwä iu hiqumuanä äwiyä, yatñqä ävätä, tii ätukqe. “Nyaqä ämuasmänqä täunı, tqı indmaqängqiyä?”

³¹ Yatñqä i vqanğa, Iqueqä wäunüängqä ämotquaminqä iqua, “Si hiñuä mäqunquä danä injinyä? Ämaqä kuapänä si ingi-ingisa äkivändänıwi, ‘Tqu indmaqiyqiyä-qe,’ sunqä tnyä?” ätukuwi.

³² İinjä qäyä ätquanguwä-qe, Jisasi Iqu, “Tqutiyä” tä, hiñuä qävqä ikqe.

³³ Inğanı apäkä ii, nätmatqä iinjı wimeqangqenqä näqnqä ae eäqe, zä itä, yänüä-yänüäqä äpäyäqe, Jisasi Iqueä hiñuä iqı qonä äwoktäütä, nätmatqä äwimakqenqä awä eeqäpnä ätukqe.

† 5:20 Matıu 9:18-26; Lukä 8:40-56

³⁴ I tquanğa, Jisasi Iqu, “Nqä ymeqä iiki, tqä quuvqä eqiyqe, änguä ae qe ikimäkqiyä. Itanğa äwqä hanuä inqä äwätinä, täñä-yaqä maeqä pmettniqä” atukqe.

³⁵ Jisasi Iqu apäkä iinji, kuknuä yqänä tuätqätanğa, ämaqä hñqua Jarusi iqueqä anä iuta äwimapiyi, ti atukuwi. “Tqä meqi ae äpäkonğqeqä. Näqnqä-vqä Iquenji, hanä-iqä hui inä mäwqä panä.”

³⁶ Jisasi Iqu, qu ii tquanğuwinqä qätä mäwiyqä itä, iquenji, “Si iinqä äwäwa miqä, quuvqenä heqiyä!” ätukqe.

³⁷ Inğanji Jisasi Iqu, ämaqä eeqänäni iqi ätäqumuatätä, Iqutä anäni, Pitä ique, Jemisi, Jonä gueqi, iquatänä äukuwi.

³⁸ Iqua ämiqä iqueä anä iu ätimäupiyi, Jisasi Iqu, qokä-apäki näni-täqi äqutäukipu, knuä kiinjä qiyätqätanğa äqunğqe.

³⁹ Iqu ii äqunäqe, anä yäpä yängisa äpeyätä, ti ätukqe. “He häänqä kuapä äkitmäkäpu, knuä tä sunqä äqiyätqänäuä? Ymeqä täsi, hämä mapäkonğqä iqi. Ii hiqaqä äwinä” ätukqe.

⁴⁰ I tquanğqenqä, qu Iquenji tä äwisukuwi. Inğanji Iqu qunji, yäpaqä mängisa huätä ändowatäqe, ymeqä iyyqä kanä-känäu, itanğa Iqutä anä äukuwä iquau itumetä, hiqnqä ymeqä ii witanğqeuñqä äpekuwi.

⁴¹ Iqua äpepiyi, Jisasi Iqu ymeqä ipiyqä hipae a ämaqätäqe, iipinji, quwqä anä-kuknuitäni, “Talita kumä” atukqe. Kuknuä iqu, tiinji. “Ymeqä iiki, ‘Pämä vayä!’ äktqä.”

⁴² I tquanğa, ymeqä ii, asä qänğanä pämä ävauqe, qanä ikäkqe. Inğanji iyyqä quväukui 12 etanğanji. Iqu iinjä iqanğqenqä, qu miqä yänä ipu, yänuä naqänänä ikuwi.

⁴³ Ga Iqu qunji, “Tänqe, ämaqeunji awä mätquä pam-biyä” ätuäqetani, “Qe ymeqä täpinji, ymisanjä hui nätnqä winyqä,” ätukqe.

6

*Nasäretqätanä iqua, Jisasi Ique tuwä äwikuwinqä**

¹ Jisasi Iqu anä iqnji äväma, anä-himqä Iqueqeunqä anğumä äukqe. Ii äwqanğa, Iqueqä wänuänqä ämotquaminqä iqua äwivändkuwi.

² Sämbatqä, hiunji hapä pmeqänğanji, Iqu anä aquväqnqä iunqä äwäqe, Goti Iqueqä kuknuinqä näqnqä vätnqä ätipäqäkqe. Ämaqä kuapänäni, qu Iquenji qätä äwipiyi, “Äänä ätqutiyä” tpu ikuwi. Iinjä ipiyi, “Ämaqä tqu, kuknuä tä ängisa ämeqäqäwä? Näqnqä Iqu ämenqä

* 6: Matiu 13:53-58; Lukä 4:16-30

ätqäqä tä, äkitaniwä? Itanga ämaqä mimäqänäni imäkätņqce, änääǵawä?" ätnġuwi.

³ Itanga, "Ne näqņqce, Iqu, anä Imäkqä Ique. Ä Mäliyaqä Ymeqä Iquvi. Itanga Jemisi, Josepā, Jutā, Saimonā, iquauqä Kätequvi. Ga qunapqa täqi nesā anä āpmeņunā" ätnġuwi. Ii ätäpu, Iquenqä āwqä quvqä ätimäukņġuwi.

⁴ Inġani Jisasi Iqu qunġi, ätukqce. "Hiņuā-tqā iqua anā-himqä eeqänāñā iunġi, yoqä-tāņuae. Etanġqä-qe, hņqunā-hņqunāñi, iqueqä anā-himqä iutā, iqueqä kāyāmaqä iutā, iqueqä anġu anā āpmeņuwā iutāñi, iqu yoqä maiqä-queqä."

⁵ Itanġi Iqu, nātmatqä ämaqä mimäqänäñi hui, iqi mimäkqä danā ikqce. Mā Iqu ämaqä tāñā-yaqä-tāñā huiunā a uwqätätā, āņġuā imāmbņqä inā imäkkqce.

⁶ Inġi Iqu, iqua qätā āwiyāpu quuvqä maeqiyqanġuwiņqä, yāunġuā itā, kņuā kuapānā indqāņġqce.

Jisasi Iqu, ämaqä 12 iquau ändowatkqenqä†

Inġani Jisasi Iqu ämaqä anā-himqä pmetanġuwā-pa ākoquvākitā, näqņqä āwimiņqce.

⁷ Iqu Iqueqä 12 iquauñi, aquvā ämaqiyaqce, inġi-inġi hņquaqu-hņquaqu ändowātātņqä ipäqäkqce. Iwā Iqu iquauñi, dñā quvqä qokā-apākiu ätqāunġuwi, huätä ändowatpņqä yāñānāqņqä āwikqce.

⁸ Iqu tii ätukqce. "He āwāpiyāņġani, yäkqä qanā huisāņġenā a maqätqāpņqä. Ä nātmatqä qanā qāsā āma uwqä hņjua, māmeqä iqāpņqä. Tiinā isua, bretqä, yquayā qa-mņqä, ŋņ mbqeu. Iiņqce, 'aanā oeyqä' ätqä.

⁹ Itanga yukā-su dinā āmuasmāupu, ġqce hņquaqu mipņqä danā iqāpņqä."

¹⁰ Iqu tii-pqä inā ätukqce. "He anā himqä hņque ätimāupiyanġani, hiqaqce, anā du-tāu māvāyākiqä, anā-himqä iunġi āvāmepiyanġanqce, anā hiqaqä āwipiyā iquenyā wiqāpņqä.

¹¹ Itanga anā-himqä hņquenġi, qu yeeqä miqä danā ipu, qätā maeyqä iqanġpce, he iqi āvāmepiyanġani, qua yukā iu emäkāņqce, ptāquvāteqāmā imbnuwāņqce. Suqä iinġi, qu quwqä suqä quvqenqä näqņqä mapņqänānyā" ätukqce.

¹² Itanġi iqua āupiyyi, qokā-apākiunġi, quwqä kņuā ākunmäknāpu, suqä quvqce huätä vquatāmāupņqä, awā ätuākāminiwi.

¹³ Iqua ii ätäkipiyāņġani, dñā quvqä kuapānāñi huätä ändowatāpu, itanga ämaqä tāñā-yaqä-tāñā etanġuwā iunġi, olipqä eqä aowātāñi āwiqatāpu, āņġuā iwimäkminiwi.

Jonā iqu āpākonġqenqä‡

† 6:6 Matiu 10:5-15; Lukä 9:1-6 ‡ 6:13 Matiu 14:1-12; Lukä 3:19-20; 9:7-9

14-15 Jisasi Iqueä yoqe im-imä täkiqangä, ämaqeu miqä naqä, Heroti iqu qätä äwikqe. Ämaqä hui, “Jonä asnjä-qäyqä iqu, pizqeuta angi hänjä ävautä, yänänäqngä-tänjä eä, ämaqä mimäqänänjä di täwäsi imäqiyä” tqanguwänga, hui, “Laisa iqueqä” tqanguwänga, itanga hui, “Ii, Goti Iqueqä kuknui hinuä-tqä qängatqä iqua enqä-panjä iqueyqä” ätminuwi.

16 Heroti iqu qätä ii äwiyäqängaŋi, tii ätkqe. “Jonä, nyi nyuänjä ätäwikqä iqu, tännga angi hänjä ävautänjqä.”

17 Tiinjä etangi. Heroti iqu, iqueqä-kiuä ämaqä hui dawatqangi, ga qu Jonä ique itmepu, guä äkiqiyäupu, guä pmeqä anju äpmuatekuwi. Iqu ii ikqe, kätä, Pilipä iqueqä apäkä Herotiyasi iinj, iqu ämotautä, ämetäqenqä imäkkqe.

18 Jonä iqu Heroti iquenj, “Si tqä ttequeqä apäki ämotautnä ämenj, änguä miqä danä inyä” ätuminqe.

19 Ii tuätqätangqetanj, Herotiyasi, Jonä Iquenyqä wi-wunqangi, “Iquenj äpäkmä” knuä vqangqä-qe, Heroti iquesa eqänminqe.

20 Heroti iqu, Jonä iquenqe, iqu ämaqä jänänänjä-qu, Goti Iqueqä yäpä iqi pmetangqenqä zä itä, änguänä ämiminqe. Iwä iqu Jonä iqueqä kuknui qätä äwiyätäqängaŋi, knuä mäwiyqä iminqe. Ii qäyä itä, Jonä iqueqä kuknui qätä-wiyqängqe, yqänä äwinyminqe.

21 Qänakni Herotiyasi, iyyqä äwinyätangqä di imäkätjqä hiunji iqu ätimäukqe. Hiunji Heroti iqu, iqueqä känai ämikqenqä knuä ämetä, ymisanjä naqänänjä hnqu imäkkqe. Iqu ii imäkkqe, ii ämaqä naqä, iqueqä gapmanqä wäunjuu yätamäqä wiminuwa iquaunqätä, ä mäkä-iqä iquauqä ämiqä kinganänjä iquaunqätä, nj ämiqä qua naqä Galili iutanjä iquatä anä bnqeyi.

22 Ingaŋi Herotiyasiyqä meqi, yängisa äpäyäqe, Heroti iquesä, iquätä anä pmetanguwä iquautä, himnujuä äwukoquvätä, yeeqä äwikqe. Ingaŋi ämiqä naqä iqu, hitqä iinyjqä yeeqä itä, “Si nätmätqä hnua matjqä, nyi yatjqä änyiyqangtqe, ga äktapmqänä” ätukqe.

23 Heroti iqu kuknuä guä yänänäqngä tii ämäsäukqe. “Hitqä iiki, naqä-qakuä äktqä. Nätmätqä tqä äkinyänqenqä yatjqä änyinj, ga nyi äktapmqänä. Itanga qua nyi ämitjqe, hnquaqu ämisqiyätmä, hnjinj si ktapmqä dqangtqe, nyi kikiyangu miqä ymqänä” ätukqe.

24 Iqu iinjä tquanga, hitqi äwäqe, känäu yatjqä äwikqe. “Nyi iquenj yatjqe, nätmätqä äkinqä wimqäwä?”

Ii i tquanga, känäe, “Jonä asnjä-qäyqä iqueqä nyuänji ktapätjqä tuvä” ätukqe.

25 Känai i tquanga, hitqi angumä ämiqä naqä iquenqä tnänä äwäqe, “Nyi Jonä asnä-qäyqä iqueqä nyuäni, tängganä hevqä iqutäwa daptqeqä” ätukqe.

26 Qätä ii äwiyäqe, iqu äwqä hanä naqänänä ämakqe. Inganji, iqu hitqini, iqueqä kuknuä guä yänänäqñqä ämäsaükqenqä knuä ämetä, ga iqtä ymisänä anä änminuwä iquauqä hinuä iqisa womba meqänqe mäwinqä itä, iyyqä äwinqeuni hngisanä vqenqe mäwinqä ikqe.

27-28 Itanga iqu mäkä-iqä hñque, Jonä iqueqä nyuäni äma pätnqä maqänä ändowatkqe. Itani iqu guä pmuatqä anä dunqä äwäqe, Jonä iqueä nyuäni ätävätä, hevqeu äma äpätä, hitqä ii äwikqe. Ga hitqä ii äma äwätä, känäu äwikqe.

29 Itanganji Jonä iqueqä wäunuänqä ämotquaminqä iqua, hanä-iqä ii timäunqanqenqä qätä äwipiyyi, iqua ätimäupu, iqueä huiwi ämapiyyi, hikä hovqeu pnqä ekuwi.

Jisasi Iqu, qokä 5,000 iu buayä äwikqenqäs

30 Itanga ämaqä kuknuä awä tuäkiqäpnqä ändowatkqä iqua, angumä Jisasi Iqtä aquvā äqämbiyyi, qu Iqenji, wäunuä imäkkunqätä, kuknuä qokä-apäkiu ätukuwinqätä, tiwiqä eeqänä äwikuwi.

31 Inganji ämaqä kuapänäni, iquauqä äpäpu, äwäpu iqanqä, iqua ymisänä änä manqä ipu, hapä ängua mäpmeqä ipiyyä iutanji, Jisasi Iqu, “Hapä wänqä hmbu pmetunquä, neqä-neuänä hñqäqinyqä watunqeqä” ätukqe.

32 I etangi, quwqä-quwänä yimba ikuapmäupu, anä avqnqä imñqä upñqä ävämakuwi.

33 Iqua iinjä iqanguwinqe, ämaqä anä-himqä eeqänänä iutanä kuapänäni, hinuä äqunäpu, “Tä iqua äyä mändanä-qe” näqnqä ämapiyyi, qanä maqä-maqä äwäpu, qu-ganä ätimäukuwi.

34 Ga Jisasi Iqu yätäqä nängisa ae iuäqämeqe, ämaqä kuapänä pmetanqä äqunäqe, qunqä huäqä kiinjä äwunqqe. Huäqä äwunqqe, tiinjä iutayi. Qu sipsipqä, quwqä ämiwiyyä iqu maeqä enuwä-panä iinjä äqunqqe. Ii äqunäqe, Iqu näqnqä kuapänä äwiminqe.

35-36 Qänqa awiyqeuni, Iqueqä wäunuänqä ämotquaminqä iqua, Jisasi Ique äwimapiyyi, tii ätukuwi. “Täqini anä avqnqä eä, ga ae awiyqä äyä eqä-qae, ämaqä täuni, ymisänä mbqä ipu bnqenqe, ämaqä anä qäqi täpe pmakäwätanguwä iunqä dowatiyā” ätukuwi.

37 I tquanguwänqa, Jisasi Iqu, “Ymisänji, hiqä-hiuä wipiyyä” ätukqe.

Iqua Iquenji, kima tii ätukuwi. “Ne mbqä 200 äma äwätanä, ymisanä mbqä itanä, iquau vatunquä änatnyä?” ätukuwi.

³⁸ Iqu, “He bretqe, äänä ämenä? Hinuä-ganä qumbnqä upiyä!”

Itanga qu näqnqä ae ämapiyi, tii ätukuwi. “Bretqe, hipa hnqi eeqä, ä hämapäkä hnquaqu qäsä äqunänunä.”

³⁹ Inganji, Iqu ämaqeuni, “Iwäsambu, qätaqä hioätqä änguä täqi pmakäupiyä” ätukqe.

⁴⁰ Itanga qu iwäsämbiyi, hui 100, ä hui 50 äpmakuwi.

⁴¹ Itanji, Jisasi Iqu bretqetä, hämapäkitä ämeqe, qäukuä yätu äqunä, Goti Ique, “änguiqä” ätuäqe, bretqe äkutätä, Iqueqä wäunuänqä ämotquaminqä iqua äma yanä väkäpnqä äwikqe. Itanga hämapäkä iquaquinä-pqe, ämaqä eeqänänji bnqe, inä iwäsäukqe.

⁴²⁻⁴³ Ämaqä eeqänänji äwqä änäpäkpiyi, iqi änätquteqanquwänga, wäunuänqä ämotquaminqä iqua, bretqätä, hämapäkitänji angä aquvā ämaqäpiyi, qa naqä 12 ämamikuwi.

⁴⁴ Ämaqä qokä ymisanä änguwa iqua, 5,000.

*Jisasi Iqu, eqä-huänjä haqeqi qanjä äukqenqä**

⁴⁵ Ymisanä qäpu ti ämbiyi, Jisasi Iqu, Iqueqä wäunuänqä ämotquaminqä iquauni, “He yimba ikuapmäupu, eqä-huänjä yätäqä Betsaitä nängisanqä, hinuiqä upiyä” ätukqe. “Nyi qokä-apäkä täunji, quwqä anämqä dowatmqänä.”

⁴⁶ Inganji Iqu, ämaqä eeqänänjä iunji ae ändowatäqe, Goti Iquenyqä tääqä tätnqä qoqonä yätunqä ekqe.

⁴⁷ Heatqä asä qänganji, yimba eqä-huänjä awä iqi äwätqätanga, Jisasi Iqu kiuänä nängisa yqänä ätqäuminqe.

⁴⁸⁻⁵⁰ Inganji Iqueqä wäunuänqä ämotquaminqä iqua, yimba iquenji wäunuä tnänjä ämipiyä-qe, yunui angumä ätakmä uwqänä itqätangä äqungqe. Zä we-hunätqnqetänji, Jisasi Iqu, iquaunqä eqä-huänjä haqeqi qanjä äukqe. Iqu iquauni jänä mäwqätäutnqä pqangä äqumbiyi, iqua ‘hikuapqeqä’ knuä wiyqangä, zä ipu, zääqä ätukuwi. Jisasi Iqu maqänänji tii ätukqe. “Nyi tä Qäqunjqä. He zä miqä, pemä pmapiyä.”

⁵¹ Ii ätuäqe, Iqu yimba iu äpeyätä, iquatä anä pmeqanga, yunui qe äqänäkqe. Yunuä ii iqangqenqä, iqua, “Tä änäänqä iqutiyä” tpu, miqä yänjä ikäkuwi.

⁵² Quwqä knui qnqanjä enätangqetänji, Iqu bretqä äkutätä ämaqeuni yanä ävqäkqueta, Iqueqä yänänäqnqenqä knuä yasämä mämeqä ikuwi.

* 6:44 Matiu 14:22-33; Jonä 6:16-21

Jisasi Iqu, ämaqä Genesäretqätanjä kuapänä änguä iwimäkkqenqä†

⁵³ Qu eqä-huänjä manjä nängisa, qua Genesäretqä iu iuäqämapiyi, yimba iqi guä äqäyekuwi.

⁵⁴ Qu yimbaeta ti ätimäwa uwqanguwängani, ämaqe, tä Jisasi Iqu äyä hitangi äqunquwi.

⁵⁵ Inğanj qu qua ique äpmaminuwi, im-imä tnänjä ikipu, ämaqä tänjä-yaqä-tänj hevqä ämiqutäwa, Jisasi Iqu äkisqi pmetangutqeu wimapnqä ätnägäukuwi.

⁵⁶ Itanga Iqu anjä-himqä naqä iquau, ä wänqä isuau, nñ anjä hnqunä-hnqunänjä iu ikiqangqä-pa, ämaqe, qu tänjä-yaqä-tänjä iquau ququawä aquvāqñqä iqi ätuma äwäteminuwi. Itanga Jisasi Iquenj, “Iyää! Ämaqä tänjä-yaqä-tänjä tqua, saqä qäkä hitunui qäyā itmaqāmbñqä, hinuinä qunyä” ätuminuwi. Inj, ämaqä Iqueä qäkä hitunui itmaqänäpiyā iqua, quwqä tänjä-yaqe qäpu eminqe.

7

*Goti Iqueqä kukñuä-suqe, aeqä iquauqä kukñuiunj yändi ämāwqätāunqenqä**

¹ Parisi iquatä, kukñuä-suqenqä näqñqä iquatä, Jerusälemäta äppiyi, Jisasi Iqutä aquvā äqāñquwi.

² Itanga qu ingani, Iqueqä wāunūāñqä ämotquaminqä hnqua, quwqä hipae asñi, eqä akiyā inqä ditä† maqiyqä ipu, ymisani qanyä gangä äqumbiyitani, Goti Iqueqä hinuä iqiñi, quwqä hipae kiyā mätqä äqunquwi.

³ (Tiñji. Parisi iquatä, Israitqä huizi iquatä, eeqänäñi quwqä quwokiqua iminuwa iunj qānāknä ipu, manqä, quwqä hipae eqä akiyā inqä ditä asñä-ganä äqāmbiyi, inğa änminuwi. ⁴ Itanga ququawä aquvāqñqä iuta äpāpiyāngani, nātmatqä hnua manqä, eqä akiyā inqä ditä asñä-ganä äqāmbiyi, inğa änminuwi. Itanga quwqä kaqä-kawākauqä suqä, eqä-hākä, kuatä-hākä, hākiyā yāqiyqä hevqä iquau, hevqä äpmeqä iu, qu asñä-ganä äqāminuwa iunj, a yāñänāqñqä äqātminuwi.)

⁵ Iinj äqumbiyi, Parisi iquatä, kukñuä-suqenqä näqñqä iquatä, Iquenj, “Sunqāwä? Tqä ämaqä wāunūāñqä ämotquetqänjä iqua, suqä neqä awiqukua hipa eqä akiyā inqä ditä asñä äqānminuwa-pa, mimākqä ipu, ymisani hipa kiyā mätqetä āñquwiuä” ätukuwi.

† 6:52 Matiu 14:34-36 * 7: Matiu 15:1-9 † 7:2 Quwqä suqä asñä qñqe, tiñji. Qu eqä akiyā inqä ämepu, hipa iu hñgi equatembñqäuä.

⁶ I tquan̄guwän̄ga, Iqu tii ätukqe. “He wopqä ipu kukñuinä tqä iquenän̄qe, Asayä iqu, Goti Iqueqä kukñui hin̄uä ätätä, naqä-qakuä tii äqäkkqe.

‘Ämaqä tä, Nyi Goti Iqunäüä yoqe, man̄itänä haqeu ämandnämäutqän̄uwä-qe, quwqä qeqä-quuvqe, kin̄ä nämä äwi.

⁷ Qu ämaqä iquauqä kukñuä-suqä dinä awä ätäpu, “Kukñuä tä Goti Hanjuwä Iqueqe” quan̄gä ätätqän̄ä. In̄ä ipiyitan̄i, qu Nqä yoqe haqeqä mamäupñqä qon̄ä änäuktäutqän̄uwi, hin̄ginäwa itqän̄uwiqä,’ ätätä äqäkkqeä.†

⁸ He Goti Iqueqä kukñuä-suqä dun̄i ävquatämäupu, ämaqä iquauä suqä iunä qänaknä ipu, a yän̄än̄aqñqä äqätän̄äuä” ätukqe.

⁹ In̄i Jisasi Iqu tii-pqä inä ätukqe. “He kn̄ui qeiginyä indqän̄apiyitan̄i, kukñuä-suqä Goti Iqueqe, huätä ätnämäupu, itan̄ga qänaknän̄i suqä heqä dunä itqän̄äuä.

¹⁰ Ii tiin̄i. Mosisi iqu, ‘Tn̄iquesä, tn̄äutän̄i änguänä itqueqan̄gnyä!’ ätätä,§ ga ‘Ämaqä hn̄qu kaniquen̄qätä, kän̄äun̄qätä qui kukñuä tqan̄gutqe, iqu hän̄ä mämpmeqä yän̄qiyä’ ätkqe.*

¹¹⁻¹² Mosisi iqu e ätkqä-qe, he tii äyä ätätqän̄ä. ‘Ämaqä hn̄qu kanä-käna-yaquin̄qä yätamäkkqä vätñqä nätmatqä hui ämamitätqe, ga “Nätmatqä iin̄i, nyi Goti Ique ae ävqeqä” ätque, kanä-käna-yaquin̄i, yätamäkkqä mävqä da yätñqeqä,’ ätätqän̄äuä” ätukqe.

¹³ “Heqä aeqä iquauqä suqä iunä imäkäpiyitan̄i, Goti Iqueä kukñui, mändi äkittqiyätqän̄ä. Itan̄ga, he suqä iin̄ä iquauñi, kuapän̄än̄ä imäkkqä äwätqän̄äuä” ätukqe.

Ämaqeu kiyä mätqä iwimäkkqen̄qä†

¹⁴ In̄gan̄i Jisasi Iqu ämaqä kuapän̄än̄ä iun̄i, an̄gumä tääqä ätuätumeqe, “Eeqän̄än̄uenä, Nyaqä kukñui qätä änyiyäpu, kn̄uä mapiyä” ätukqe.

¹⁵⁻¹⁶ “Nätmatqä ämaqä hn̄queä yäpä in̄gisa mäwitangqä hui, ique äpaquvqe, ii Goti Iqueqä hin̄uä iqin̄i, kiyä mätqä miwimäkkqä yänä. Nätmatqä iqueqä yäpä imä äwuwin̄qä ii, iquen̄i kiyä mätqä iwimäkän̄qiyä” ätukqe.

¹⁷ Iqu ämaqä iun̄i äväma, an̄ä yämä peyqan̄ga, Iqueqä wäun̄uän̄qä ämotquamin̄qä iqua Iquen̄i, kukñuä ktqä iquenyqä yatñqä äwikuwi.

¹⁸ Jisasi Iqu kiman̄i, “He-pqe kukñuä ktqä iquen̄qe, mañqä eqä? Tiin̄in̄qä etqä. Nätmatqä yäpaqän̄gisa

† 7:7 Asayä 29:13 § 7:10 An̄gumä Itmakqä 20:12; Kukñuä-suqä 5:16 * 7:10 An̄gumä Itmakqä 21:17 † 7:13 Matiu 15:10-20

äwinqe, ämaqeu yäpā yängisa äpeyätä, kiyā mätqā miwimäkqā yänqiyā” ätukqe.

19 “Nätmatqā iini, qeqā-quuvqā imā mäpaquvqā, tuqā iunqā äwitā, iqisanjī zā-anjā bunqā äquveqänā.” (Jisasi Iqu ii ätätä, tii ätkqe. “Goti Iqueqā hinuā iqinji, ymisanjā eeqänāni, änguänāniqā.”)

20 Jisasi Iqu ii ätuätä, tii ätukqe. “Nätmatqā ämaqeuta, yäpaqängisa ätimäwa äpqäqe, ii kiyā mätqā iwimäkqiyā.

21-22 Ämaqeuqā qeqā-quuvqā imdanjī, tiinjā iqua ätimäwa päñqiyā. Knuā indqänqā quvqā, huiwā yanjā hinqi inqā, quwā-meqā, ä ämaqā pizqā päsqa, nj huiziqueqā apäkänqā iqā, hinuā aowā qunqā, quanqā tquā, ä hngisanā iqā, hnquenqā äwqā äkasuwā imäkätä qui äkasuwā tquā, ä kiuā nyuätñqā, knuā qäyasäqi ämetā imäkqā, itanga suqā quvqā huitanjā-huitanjā huizi-pqā imäkqā iquaunqā ätqā.

23 Ga suqā quvqā iinjā iqua, ämäqeuta ätimäwa äpqe, ämaqeunji, Goti Iqueqā hinuā iqinji, kiyā mätqā iwimäkänqiyā” ätukqe.

Siliya-Ponisiyatanjā apäkā iyyqā quuvqā heqiyqenqā†

24 Jisasi Iqu iqi äväma, anjā-himqā Tayä-tänjā qäqiqinyqā äukqe. Iqinji Iqu, “Ämaqe, Nyi täqi pmetangqeunqe, änyā mañqā epñqäuā” knuā wiyqangi, anjā hnque äpaqukqe. Iqu knuā ii äwikqā-qe, ämaqe, qu Iqu pmetangqeunqe näñqā ämakuwi.

25 Apäkā hui, iyyqā meqi dnjā quvqā tqäutangi, ii Jisasi Iquenyqā qätä maqänā äwiyäqe, äpäqe, Iqueä yukä-tänjā qäqiqi qonjā äuktäukqe.

26 Apäkā ii Israitqā iquautanjā ma, qua Siliya-Ponisiya iu imängqe. Ii Iqueä yukä iqi qonjā äuktäuke, “Nyaqā meqe dnjā quvqā tqäutangi, Si huätä dowatiyā” ätuätä, yatñqā äwikqe.

27 Iqu kimanji, “Ne ymisanjī, ymeqeu-ganā käyā ävanā” ätukqe. “Ymeqeuqā ymisanjī ämotautanā, hiveqā iquaunqā tnämäuke, qäyu maeqā danā eänā.”

28 I tquanga, apäkā ii, “Ämaqā Naqā Iquki, Si qäyu ätnjā-qe, ymeqā ymisanjā änätquteqanguwi, hiveqā iqua ämambñqäuā” ätukqe.

29 I tquanga, Jisasi Iqu, “Si ii ätninqe, yqā uvä! Dnjā quvqe, tqā meqinji huätä ae ävämeqiyā” ätukqe.

30 Inganji, apäkā ii, iyyqā anjā iqi ätimäuke, meqā iini, dnjā quvqe ae ävämeqanga, iyyqā yquvanjā iu witangi äqunqqe.

Ämaqā qätäyqā kuknuā änā matqā iquenyqā

³¹ Jisasi Iqu anä himqä Tayäni äväma, anä-himqä Saitonä-tänä iu äwätä, qua Dekapolisi iu, eqä-huänjä Galili ätimäukqe.

³² Iqi timäuqanğa, qu ämaqä qätäyqä, kuknjuä wiñuä änä maññqä hñque, Iquenyqä ätuma äppiysi, "Iyä! Jisasi Iquki, Saqä hipae, ämaqä tqe itmaqiyä" ätukuwi.

³³ I tquanğuwänğa, Jisasi Iqu, ämaqä iqueni kiuänä itmeqe, Iqueqä hipae ämaqä iqueä qätä hovqä ingi-ingisa ävätäqetanji, anğinji, Iqu makukuä äquteqe, ämaqä iqueä tewi itmaqäkkqe.

³⁴ Ii iqe, Iqu hinui qäukuä haqä yätu äqunäqe, oänä ätätä, iqueni, "Epata" ätukqe. Kuknjuä iinji, kiqä quati tiinji "Qäte äkivänä!"

³⁵ Iqu ii wimäkcqanğa, ämaqä iqueä qäte äütänäqe, itanğa iqueä tewä-pqe anğua eätä, iqu kukñui, iqueqä tqä-pa qe ätkqe.

³⁶ Jisasi Iqu ii iqetanji, Iqu qunji, "Ämaqeunji awä mätquä pambiyä" ätukqe. Iqu ii qäyä tquanği, qu awä ätäkäkuwi.

³⁷ Qätä äwiyäpiyä iqua, "Äänä imäkäqutiya" tpu ikuwi. "Iqu nätmätqä eeqä anğua imäkcqiyä. Qätäyqä-pqe, qätä äwiyqäüä. Kuknjuä matqä-pqe, kuknjuä tqä imäkcqiyä" ätkuwi.

8

*Jisasi Iqu, 4,000 iquau buayä äwikqenqä**

¹ Inğanji anğumñi, ämaqä kuapänänji Jisasi Ique äwimepu, ymisanä anğqenqe aanqä etanğä, Jisasi Iqu, Iqueqä wäunğanğqä ämotquaminğqä iquau tääqä ätuätumeqe, tii ätukqe.

² "Ämaqä tä, Nyitä hiunji hñquaqu-hñque äpmenjuwi, ga ymisanä bñqä di aanqä etanğqenğqä, Nyi qunğqä huäqä änunğiyä.

³ İnji Nyi, quwqä anämqä dä yqänä iqä ändowatmqe, hñqua anä kinä-näunda äpquwä-qae, qanä änä mäwqä ipu, hänaqeunji dä päkombñqäüä" ätukqe.

⁴ I tquanğa, Iqueqä wäunğanğqä ämotquaminğqä iqua, "Anä avqñqä täqinji, ämaqä eeqänänjä tä ymisanä bñqe, ne anğji ämetanä vatunquäwä?" ätukuwi.

⁵ Jisasi Iqu iquauñi, "He bretqe, äänä ämenäuä?" tquanğa, qu kimanji, "Ne 7 ämenünä" ätukuwi.

⁶ Inğanji Iqu ämaqä eeqänänji, "Quamä pmapiyä!" ätuäqe, bretqä 7 iquau ämeqe, Goti Ique "anğuiqä" ae ätuäqe, äqäyäkütätä, Iqueqä wäunğanğqä ämotquaminğqä

* 8: Matiu 15:32-39

iquau äwikqe. Ävqanğa, iqua ämaqe u yanä wipnqä äma ikäkuwi.

⁷ Itanğa qu hämapäkä wänqä hnju qäsä ämaminjuwi. Jisasi Iqu isuaunqä, Goti Ique “änguiqä” ae ätuäqe, “Hämapäkä-pqä tä, qäsä yanä wipiyä” ätukqe.

⁸ Inji ämaqä eeqäni äwqä änäpäsäpu iqi änätqutekuwi, Iqueqä wäunuänqä ämotquaminqä iqua, aquvā ämaqiäpu, hiqokä-qa 7 ämamikuwi. ⁹ Ymisanä ii änminjuwä iqua, 4,000 iquayi. Ga Jisasi Iqu, quwqä anämqa ändowatkqe.

¹⁰ Iqu ae ändowatäqe, inğa qänğa Iqueqä ämaqä iquatä yimbäeu ikuapmäupi yi, qua Dalämanuta iunqä äukuwi.

“Si Tquki eninqä ämänätquetnä, wäunuä hui imäkiyā” ätukuwinqä†

¹¹ Parisi hnqua, Jisasi Ique äwimapiyi, Iqueqä kuknui mändi kittqäpnqä ipäqiäpu, yamwiqä äväpu, tii ätukuwi. “Si nätmätqä ämaqä mimäqänäni imäkätnä, Tquki eninqe, mänätquayä.”

¹² I tquanguwänğa, Jisasi Iqueqä äwqä imni, qunqä hanä-iqä ämetä, haaqä ätätä, “Ämaqä tänğa äpmejuwä ii, wäunuä imäkätnä ämänätquayä-qe, sunqä dqäuä?” ätukqe. “Nyi he naqä-qakuä etqä. Iqua nätmätqä hui hinuä mäqunquä ipnä.”

¹³ I ätuäqe, Iqu qunji äväma, anği yimbäeu ikuapmäuqe, eqä-huänä yätäqänğisanqä äukqe.

Parisi iquauqätä, Heroti iqueqätä, nätmätqä änyuämäwa peyqenqä‡

¹⁴ Inğanji Iqueqä wäunuänqä ämotquaminqä iqua, bretqä hui inä mämeqä, hui imäukuwi. Iutanji, qu yimbäeunji, bretqä hnqunä ämapu äpmaminjuwi.

¹⁵ Itanğanji Jisasi Iqu, “Parisi iquauqätä, Heroti iqueqätä, bretqä änyuämäwa peyqenqe, änguänä äminyäpu, wimasäpiyā” ätuätä, näqnqä äwikqe.

¹⁶ I tquanğa, iqua quwqä-quwä, “Ne bretqä aanqä etanğquenqä änatqiyä” ätnğäukuwi.

¹⁷ Iqu, qu iinjä tnğanguwinqä, näqnqä ämeqe, iquau yatnqä äwikqe. “He ‘Ne bretqä aanqeqä’ ätnğuwı, sunqä tqauä? He näqnqä-pqä, ä knuä-pqe, mämeqä iquwätanä? Heqä knuä indqänqä iunji, knuä wäunui yasämä miqä da iqi yä?”

¹⁸ He hinuä-tänä enjuwi, hinuä mäqunquä ipu, qätä-tänä enjuwi, qätä mäwiyqä ipu, knuä äpakänäni mämeqä iquwi, ii sunqäwä?

† 8:10 Matiu 16:1-4; Lukä 12:54-56 ‡ 8:13 Matiu 16:5-12

19 Nyi bretqä hipa hñgi eeqä, 5,000 iquaunqä äkutkqe, ga änätqutekuwi, he qa naqä mangui, äänä ämamikuwäwä?"[§] ätukqe.

Iqua, "Ne qa 12 ämamikqueqä" ätukuwi.

20 Itanji Iqu, "Ga Nyi bretqä 7, ämaqä 4,000 iquaunqä äkutkqä, änätqutekuwi, hiqokä-qa mangui, äänä ämamikuwäwä?"^{*} ätukqe.

Qu, "Ne qa 7 ämamikqueqä" ätukuwi.

21 Ga Iqu, "He iinqe, näqnqä mämeqä yqänä itqängäuä?" ätukqe.

Jisasi Iqu, hinuä quvqä Betsaitätanä hñque änguä imäkkqenqä

22 Itanğanji iqua anä-himqä Betsaitä qe ätimäukuwi. Iqini, qu ämaqä hinuä quvqä hñque, Jisasi Iquenqä ätuma ätimäupiyi, "Iyää, Jisasi Iquki, tqä hipae itmaqiya" ätukuwi.

23 I tquanquwänga, Jisasi Iqu, ämaqä iquenji, a ämasqänga, anä himqä yäpaqä mängisa ätuma äwäqe, iqueqä hinuii makukuä äwqutäqe, hinuä-huiwiu itmaqiya, yatnqä äwikqe. "Si nätmataqä hui hinuä äqunäninyä?"

24 Iqu hinuä äqänäqe, "Nñqä, nyi ämaqä hui qanä ikiqangä äqunmä-qe, qunji ätnänäqi mäqunquä enänä. Qu zä enqä-panä-qua etangä äqunänänä" ätukqe.

25 I tqanga, Jisasi Iqu, Iqueqä hipae, ämaqä iqueä hinuä-huiwä iu itmaqiyanğa, iqueqä hinui hämänä äqänätä, änguä ätimäuqanga, iqu nätmataqä eeqänäni, ätnänäqi äqunqqe.

26 Itanğanji Jisasi Iqu ämaqä iquenji, "Si anä-himqeuñi mäpaquvqä, tqä anijunqä jänä uvä" ätukqe.

Pitä iqu, Jisasi Iquenyqe, "Kraisi Iqueyqä" ätkqenqä†

27 Itanji Jisasi Iqutä, Iqueqä wäunüängqä ämotquaminqä iquatä, anä wängqä, anä-himqä Sisariya-Pilipai iu mätnätangqeuñqä äukuwi. Hänaqä äwäpiyā nāmñi, Iqu qunji yatnqä äwikqe. "Ämaqe, Nyinqe, tqueqä ätätqänuwäwä?"

28 Iqu yatnqä ii vqanga, iqua tii ätukuwi. "Ämaqä hui Sinyqe, 'Jonä asnä-qäyqä iqueqä,' hui, 'Laisa iqueqä,' itanga hui, 'hinuä-tqä-queqä,' ätätqänuwiqä" ätukuwi.

29 Iqua iinjä tquanquwänga, Iqu iquaunji yatnqä tii äwikqe. "Hiyaqä knuä dunji, Nyi tqunqä?"

Iqu i tquanğa, Pitä iqu, “Si Kraisi ne äminesnqä, Goti Iqu atäunüä äkikqä Iqukiyqä” ätukqe.

³⁰ Inğanı Iqu, qunı, “He Nyinqe, ämaqeunı awä mätquä pampiyä” ätätä, kuknuä yänänäqnqä ätukqe.

Jisasi Iqu, äpäkonätä, anğı vauninqä ätkqenqä†

³¹ İi ätuäqetanı, Jisasi Iqu, iquau näqnqä änyä-hänä hui ävätä, tii ätukqe. “Ämaqeugä Ymeqä Ekqä Iqu, hanä-ıqä kuapänä meniğeä. İtanga ämaqeu miqä iquau, hiqäva-imäkqä naqä iquau, itanga kuknuä-suqenqä näqnqä-pqä iquau, Iquenı pizqä päsqanguwänğa, Iqu hea hñquaqui-hñque äwiqe, anğumä vaunıqeä” ätukqe.

³² Jisasi Iqu eeqäpnä ätnänä ıqi tquanğa, Pitä iqu Iquenı, haqä nänä ätuma äwäqe, “Si kuknuä iinı, awä matqä panä. İi quvqeä” ätukqe.

³³ Pitä iqu i tquanğa, Jisasi Iqu yakmbä iqe, Iqueqä ämaqä iquau äqunä, Pitä iquenı, manä mi äminyätä, “Setänä, Goti İqtä mäkä-hunqä iquki, hoptäwä manyqä, qänaki nyi! Tqä knüä indqänqe, Goti Iqueä ma, ämaqä iquauqeä” ätukqe.

³⁴ E ätuäqe, Iqu, ämaqeutä, Iqueqä ämaqä iquautä tääqä ätuätumeqe, tii ätukqe. “Ämaqä hñqu Nyi qänaki nyivändätñqä etanğutqe, iqu, iqueqä-kiuänqä knüä mämeqä, iqueqä zä-huätati hunqe ämetä, Nyi qänaki nyivändänä.

³⁵ İi tiinıqä. Ämaqä hñqu, iqueqä hänä-pmeqe a yänänäqnqä äkiqätmitätqe, qui imäknäniqeä. İnäqe ämaqä hñqu, Nyinyqätä, kuknuä anğüä we-hunqä-tänınqätä, knüä indqänätä, iqueqä hänä-pmeqe ävquatämämitätqe, iqu hänä pmetäniqeä.

³⁶ İtanga ämaqä hñqu, nätmatqä qua täutanı eeqä ämetä, äpäkongqe, iqueqä nätmatqä eeqänänä iinı, yätamäkqä äänä väniqiyä?

³⁷ İtanga ämaqä hñqu, iqueqä quuvqe anğumä metñqe, squäsua väniñqäwä?

³⁸ İtanganı, apäkä, qokique äväma qanä hıngi qñqä enqä-panä iinı, ämaqä tänğa äpmeñuwi, asä e imäkäpu, Goti Iquenı tuwä äväpu, suqä quvqä imäkätqänä. İnı, ämaqä hñqu qutä anä äpme, Nyinğätä, Nyaqä kuknuinğätä womba winğanğutqe, Ämaqeugä Ymeqä Ekqä Iqu, Kanıqueä yänänäqnqä motqueqä di ämetä, Goti Iqueqä enätqä iquatä äppqänğanı, Iqu ämaqä iquenyqä womba väniqeä” ätukqe.

† 8:30 Matıu 16:21-28; Lukä 9:22-27

9

¹ Inḡaṇi Jisasi Iqu qun̄i, “Nyi naqä-qakuä etqä. Ämaqä täqi tä ätqäunuwä hñqua, mǎpākōṇqä, hññä yqänä äpmapiyāṅḡaṇi, Goti Iqunä miqe, Iqueqä yāṅñänāqñqetä äpqanḡutqe, hiñuä qumbnuwiqä” ätukqe.

*Jisasi Iqueqä huiwi, huitañä inḡqenqä**

² Hiunji 6 ae äpāwqanḡaṇi, Jisasi Iqu, Pitä ique, Jemisi ique, itanḡa Jonä ique itmeqe, qoqonä quäuqä hñquenqä ätuma ekqe. Iqini iquauqä-quwänä äpmaminuwi. Iquauä hiñuä iqisaṇi, Jisasi Iqu huiwä huitañä inḡqäqe.

³ Iqueqä qäki, we-hunqä aanä qāpaiqänänä äyāminqe. Ämaqä qua täutanä hñqu, ämuasmāṅqä qāpaiqä iinä enqä-pa timäutñqe, änä mimäkqä yänä.

⁴ Inḡaṇi iqua, Laisa iquä, Mosisi iquä, iquaqu, Jisasi Iquä anä ätqäunya, kukñuä tätqätanḡä äqunḡuwi. ⁵ Ii äqunäpiyinqä, Pitä iqu Jisasi Iquen̄i, “Ämotqueqä Naqä Iquki, ne täqi äpmenqe, ii äṅḡuänāñiqä. Ne ittāñä añä hñquaqu-hñque mätatunḡueqä. Hñqu Tqāñqä, ḡḡ hñqu Mosisi iqueqāñqä, itanḡa hñqu Laisa iqueqāñqänānyä” ätukqe.

⁶ Pitä iqu kukñuä ii ätukqe, iqua zä kiinä ipu, ga iqu kukñuä äänä täñinqe, kñuä yasämä mäwimeqä iqanḡi, ii ätkqe.

⁷ Inḡaṇi qaquvqä hñqu äpäqe, iquaun̄i äpatqäkqe. Iwä qaquvqä iqueuä yäpä imdan̄i kukñuä hñqu tii ätkqe. “Tä Nqä Ymeqä aanä kiinä änyinätñqä Iqueyqä. Iqueqä kukñui qätä wipiyä.”

⁸ I tqanḡi äwipiyi, qu hiñuä qävqä ikuwi, ämaqä aanqä eä, Jisasi Iqunä qutä tqäutanḡi äqunḡuwi.

⁹ Qu qoqonä yätuta äpäpiyāṅḡaṇi, Jisasi Iqu iquaun̄i, “Ämaqeua Ymeqä Ekqä Iqu hññä vauniqāṅḡanqe, hiqä hiñuitä äqunāḡuwinqe, ämaqeun̄i, awä mätquä pambiyä” ätukqe.

¹⁰ Qu, Iqu tquanḡqä-pa, awä matqä ipu, yatñqä tii inḡuwi. “Hññä vauqe, ii squäwä?”

¹¹ Itanḡa qu Iquen̄i, yatñqä tii äwikuwi. “Kukñuä-suqenqä näqñqä iqua, ‘Laisa iqu-ganä päñqiyä-qe’ sunqä tätqāñäuä?”

¹² I tquanḡuwāṅḡa, Jisasi Iqu, “Ii naqä-qakuänäyi. Laisa iqu-ganä äpätä, nätmätqä eeqänāñi, anḡumä anḡuä imäkāñqiyä. Inä-qe, Goti Iqueqä bukä iun̄i, ‘Ämaqeua

* 9:1 Matiu 17:1-13; Lukä 9:28-36

Ymeqä Ekqä Iquenj, qu himä-wiunqä kiinjä äväpu, tänjä-hunqä kuapänä meniqege,' tuwanuä iinj, sunqä ätä äqänänä?" ätukqe.

13 "I etangi Nyi he tiinjä etmqe. Laisa iqu ae äpkqe. Ga Goti Iqueqä bukiu äqänänqä-pa, qu quwqä äwinqeunä ipu, suqä quvqä huitanjä-huitanjä itquakuwiqä" ätukqe.

Jisasi Iqu, ymeqä qokä dnä quvqä-tänjä hnque, änguä iwimäkkqenqä†

14 Iqua äppiyi, Iqueqä wäunuänqä ämotquaminqä huizi iquau wimapnqä ipiyängani, ämaqä kuapänäni, iquau äpputmäupu, ga kuknuä-suqenqä näqnqä hnqua, iquauqä kuknui mändi kittqäpnqä itqätangä äqunquwi.

15 Ämaqä eeqänäni, Jisasi Iqu äpqangi äqumbiyängani, yäunuä ipu, Iquenyqä maqänä äupiyyi, yeeqä äwikuwi.

16 Ingani Iqu qunji, yatnqä tii äwikqe. "He iquatäni, manä-mäkä sunqä äunätqänäuä?"

17 I tquanga, ämaqä hnqu ämävauqe, "Näqnqä-vqä Iquki, nqä ymeqä dnä quvqä ätqäuä kuknuä matqä itqätangi, Sinynqä ätuma äpqänä.

18 Dnä quvqä iqu iquenj, ppqä yätnqä imäkätä, qua iqi ämatnmäutnqe. Ga, iqu makusewä kuä äsätä, hiqunji mangtäsqukuä ämäuqe, yukä hipa woä äwimäutnqe. Iinjä etangi nyi, Tqä wäunuänqä ämotquetqänä iquauñi, huätä mamäupnqä yatnqä vqanga, iqua iinjä änä mimäqä iqäuä" ätukqe.

19 I äwiyäqe, Jisasi Iqu iquauñi, "He ämaqä quuvqä mae-qiyqä tqunenä! Nyi hesä anäni, squänganqä pmamqäwä? Ä, hesani hanjä-iqe, squänganqä meqämqäwä?" ätuätä, tii ätukqe. "Ymeqä iquenj, ätuma bpiyā."

20 I tquanga, qu ymeqä iquenj, Iquenyqä itmeqanguwänga, dnä quvqä iqu, Ique hinuä äqunäqängani, ymeqä iquenj ppqä yätnqä imäqanga, ymeqä iqu qua iqi äpäknäqe, iqueqä manji makusewä kuä äsätä, qua iqi huaqä-huaqä ikqe.

21 I iqanga, Jisasi Iqu kanique, yatnqä tii äwikqe. "Ymeqä tqunenj, äknqata ti äwimakqäwä?"

Kimani, "Dänänga äwimakqeä" ätukqe.

22 "Dnä quvqä iqu, ymeqä ique pizqä päsatnqe, tä iu ämävetä, ä eqä du ämäyetä, ii iqa äwätnqe. Itangi Si nätmätqä hui yätamäqä iqä-tänjä enj, yenyqä huäqä kunqanguti, yätamäqä yeyä" ätukqe.

† 9:13 Matiu 17:14-21; Lukä 9:37-43a

23 I tquanğa, Jisasi Iqu iqueni, “Si ‘Yätamäqkä iqä-tänjä enjuä’ ändni, sunqä ändnyä? Quuvqä eqiyätqunuwä iqua, nätmatqä eeqä timäutnqä imäkpñqäüä” ätukqe.

24 I tquanğanä, kaniqu manä yänänäqñqe, “Nyi quuvqä eqiyänqä-qe, Si nyi äwa iqueni, yätamäqkä nyisñqä äktqänä” ätukqe.

25 Inğanj, Jisasi Iqu ämaqä kuapänäni tnänjä pñanğä äqunäqe, Iqu dnä quvqä iqueni, “Dnä quvqä kukñuä matqä, qätä mäwiyqä imäqkä iquki, nyi si, ymeqä iquesa tänği huätä ätimäutnä, ga anğı mäpaquvqä isñqä äktqänä” ätukqe.

26 I tquanğa, dnä quvqä iqu zääqä ganä ätäqe, ymeqä iqueni ppqä yänänäqñqä yätñqä iwimäkäqe, huätä ätimäukqe. Itanğa ymeqä iqu pizqänänğä-qu witanğa, ämaqä kuapänäni, “Ymeqä iqu näwi äpäkonä äwinä” ätukuwi.

27 I witanğa, Jisasi Iqu iqueqä hipaeu a ämaqätätä, pämä vauqumuatqanğa, iqu pämä ätqäukqe.

28 Qänakñi, Jisasi Iqu anğ iu pmetanğanj, Iqueqä wäunjuänğä ämotquaminğä iqua, quwqä-quwänä anä äpmapu, “Ne dnä quvqä iqueni, huätä mandowatqe, sunqä iququwä?” ätuäpu, yatñqä äwikuwi.

29 Iwä, Iqu iquaunji, “Dnä quvqä tiinji, nätmatqä huisä mändowatqä, kiqä Goti Iquenyqä tääqä ätäpiyä iutanänjğä” ätukqe.

Jisasi Iqu, “Äpäkonätmä, vaumnñqe qä” anğı ätkqenqä†

30-31 Qu iqi ävämanji, qua Galili iunji jänä ämäwqätäukuwi. Inğanj Jisasi Iqu, Iqueqä wäunjuänğä ämotquaminğä iquaunä näqñqä vätñqä winğanji, Iqu ämaqe, Iquenyqä “Iqiyqe” näqñqä mapñqä dinqe, mawinğä ikqe. Iqu iquaunji tii ätuminqe. “Ämaqe uqä Ymeqä Ekqä Iqueni, itumepu ämaqä iquauä hipa iu wipnuwiqä. Itanğa qu Iqueni pizqänä päkpnuwiqä. Hiunji hñquaqu-hñque ae äpäwqanğanj, Iqu anğumä hänğ vauniqeqä” ätukqe.

32 Iqu kukñuä ii tquanğqenqe, iqua näqñqä mämeqä qäyä ipu, ga zä winğanğqeutani, Iqueni yatñqä mäwqä ikuwi.

Qu, “Neyaqä awä iqisani, yoqä naqä-tänji tqukä?” ätnğuwinğä§

33 Iqua Kapänamä ätimäupiyi, anju äpmapiyänğanj, Jisasi Iqu iquaunji, “He hänäqä dutani sunqä ätnğapätqänuwäwä?” ätuätä, yatñqä äwikqe.

† 9:29 Matiu 17:22-23; Lukä 9:43b-45 § 9:32 Matiu 18:1-5; Lukä 9:46-48

34 I tqanga, iqua hänaqä dutani, “Nyi naqeqä, nyi naqeqä” ätngapkuwä etangqenqä, kuknuä hui kima mätquä äpmaminuwi.

35 Iqu quamä ae äpmeqetani, 12 iquau, “Eä-embiyä!” ätuäqe, tii ätukqe. “Ämaqä hnqu naqä-pmeqänqä wingangutqe, iinjä iqu eeqänänjä iquauqä yäpakä, itanga iquauqä wäunuä-wiyqä hetnqeä” ätukqe.

36 I ätuäqetani, Iqu ymeqä wänqä hmbi itumeqe, iquauä awä iqi ätquteäqe, ymeqä iqueni atukuä ämaitä, iquau tii ätukqe.

37 “Ämaqä hnqu ymeqä wänqä hmbini, Nyinqä knuä äme, yeeqä itumeqäqe, iqu Nyi indmeqiyä. Itanga Nyi indmeqäqe, ii iqu Nyinä mindmeqä iqiya. Iqu Nyi änändowatkqä Ique, inä itumeqiyä” ätukqe.

*‘Ämaqä ne hngisa minetqueqä iquwä iqua, neqä-quaiqä’ ätukqenqä**

38 I tqanga, Jonä iqu Jisasi Iqueni, “Näqnqä-vqä Iquki, ämaqä nesä anä mikiqä itnqä hnqu, saqä yoqeta dnä quvqä huätä dawatqangi äqunätanä, ne iqueni, ‘Iini mimäqä panä!’ ätukqueqä” ätukqe.

39 Jonä iqu i tqanga, Jisasi Iqu, “He ique pmua mimäqä pambiyä” ätukqe. “Ämaqä hnqu, nätmataqä ämaqä mimäqänänjä di, Nyaqä yoqeta imäqä iqu, Nyinqä kuknuä quvqä di maqänä matqä yänqiyä.

40 Ämaqä ne hngisa minetqueqä iquwä iqua, neyaqä-quayqä.

41 Nyi naqä-qakuä etqä. He Kraisi Ique qänaki vändqä-quenä etanguwinqä, ämaqe, he eqä-häki, ämbnqä etapquwi, qu hinqi metapqä iqä. Qu Goti Iquesani, ängui ämapnuwiqä” ätukqe.

Suqä quvqe, quuvqä heqiyqe qui imäkqenqä†

42 “Ymeqä Nyinyqä quuvqä eqiyätqnä täutanä hmbu, ämaqä hnqueuä suqä imäkqangqä iu hinuä äqunätä, asä iinjä imäkätä quannä päknqangutqe, ämaqä suqä ipäqiyqä iqueni, hanä-iqä naqänänji wimenä. Ämaqä hnqua hikä naqänänjä hnqu ämepu, iqueqä hiinuä-qo iu guä äkiqiyepu, eqä-huänjä bu tnämäueqangpqe, ii hanä-iqä naqä-qe, huizique mämäwqätäuqä yänqiyä” ätukqe.

43-44 “Tqä hipa hnqu suqä quvqeuqä äkiqiyäma uwqangutqe, huätä täwisnqe. Si iinjä inji, hanä hea ique-iqe pmeqe ämatni. Iinjä miqä isqe, hipa qäquaqu yqänä

* 9:37 Lukä 9:49-50 † 9:41 Matiu 18:6-9

nyqä-quki, tä maisquä yäniqä äsänqeu äktnämäupnuwi. Hipa hñqunä änyäñi, ämäwqätäutñi.

⁴⁵⁻⁴⁶ Itanğa tqä yukä hñqu suqä quvqeunqä äkiyqiyäma uwqanğutqe, huätä täwisnqe. Si iinjä iñi, hñjä hea ique-ique pmeqe ämatñi. Iinjä miqä isqe, yukä qäquaqu yqänä nyqä-quki, tä maisquä yäniqä äsänqeu äktnämäupnuwi. Yukä hñqunä änyäñi, ämäwqätäutñi.

⁴⁷ Ä tqä hñuä hñqu suqä quvqeunqä äkiyqiyäma uwqanğutqe, huätä tquätñqe. Si iinjä iñi, hñjä hea ique-ique pmeqä ämatñi. Iinjä miqä isqe, hñuä qäquaqu yqänä qñqä-quki, tä maisquä äsänqeu äktnämäupnuwi. Ä hñuä hñqunä äqänäñi, Goti Iqunä miqeunji äpaqutñi.

⁴⁸ Tä iinjä äsänqä iquenji, *Piweqe mapäkonqä ipu, itanğa te maisquä yäniqeqä.*[‡]

⁴⁹ Haki, nätmätqä äpakänä witpñqä imäkätñqä-pa, ämaqä eeqänänjä iunji, te äpakänä e imäkäniqeqä.[§]

⁵⁰ Haki äñguänä etanğqä-qe, kiqä ätquänqä di qäpu eqäqe, ga anğı ätquänätñqenqe, äänä imäkpni? Hakä enqä-pañuenä ätimäupu, itanğa äwqä hanuä inqunenä pmapñqeqä” ätukqe.*

10

*Suqä apäkä huätä dawatqenqä**

¹ Jisasi Iqu anä-himqä iunji äväma, qua Jutiya iunqätä, itanğa eqä Jotänä yätäqängisanqätä äukqe. Inğanji ämaqä kuapänänjä anğumä Ique wimeqanguwanğa, ga Iqueqä suqä hea ique-ique iminqä-pa, Goti Iqueqä kukñuinqä näqñqä anğumä äwiminqe.

² Inğanji Parisi hñqua, Jisasi Ique äwimapiyi, yamwiqä äväpu yatñqä tii äwikuwi. “Neqä suqä duñi, ‘Ämaqä hñqu iqueqä apäki huätä ändowatqänqä,’ ätnä, ‘ä mändowatqänqä’ ätnänä?”

³ I tquanguwänğa, Iqu tii ätukqe. “Mosisi iqu henji, suqä äki etapkqäwä?”

⁴ Inğanji qu tii ätukuwi. “Mosisi iqu, ‘Ämaqä hñqu, iqueqä apäki huätä dawatätñqä etanğutqe, iqu huätä dawatqä tuwanuä äqiyätä, huätä inğa dawatätñqeqä,’ ätkqeqä” ätukuwi.

[‡] 9:48 Asayä 66:24 § 9:49 Näqñqä-tñä hñqua, kukñuä iinjä iqueqä quatinqe, tii ätätqänäuä. Haki, hiqäva eeqänänji, ikikinyänjä iwimäkätqänjuwä-pa, te ämaqä eeqänänji ikikinyänjä imäkänä. Hiqäva-imäqä 2:13 * 9:50 Matiu 5:13;

Lukä 14:34-35 * 10: Matiu 5:31-32; 19:1-12; Lukä 16:18

⁵ Jisasi Iqu, qunji kima tii ätukqe. “Mosisi iqu suqä iinjä imäqäpnqä ätätä tuwanuä äqäkqe, ii he nyuänä woyqä imbu, hngisanä iqä-quenä etanngqetanänjqä” ätukqe.

⁶ “I etangi, aingani, Goti Iqu nätmataqä eeqänä ipäqiyätjqä imäkätäqängani, ämaqe, *‘Iqu qokätä, apäkätä imäkkqe.’*†

⁷⁻⁸ Iinjä imäkätäqetani, tiinjä ätkqeqä. *‘Qokä hñqu, kändä-känatä ävämetä, iqueqä apäkisä guä ämänyinyä, huiwä naqä-hñqunä änyinyä pmeqänqeqä.’*‡ Goti Hanjuwä Iqu iinjä ätkqetani, qäyaqu huiwi hñquaqu minqä, hñqunä änyinyä pmesiyänqeqä.

⁹ Iinjä etangi nätmataqä Goti Hanjuwä Iqu naqä hñqunä ämamonyetqe, ii ämaqä hñqu mandumakqnqeqä” ätukqe.

¹⁰ Itanga qu anju äpmapiyängani, Iqueqä wäunüängqä ämotquaminqä iqua, Jisasi Ique kuknuä iinjä yatnqä äwikuwi.

¹¹ I vquanguwänga, Iqu iquauni tii ätukqe. “Ämaqä hñqu iqueqä apäki huätä ändowatätä, apäkä änyä-hänä hui ämeqäqe, ämaqä iqu iqueqä apäkiñi qui imäkätä, huizitä huiwä yanä hñgi ikiqä enqä-pa imäqki.

¹² Itanga apäkä-pqä ii, iyyqä qoki äväma, qokä änyä-hänä hñque ämuangqe, ii-pqe huizitä huiwä yanä hñgi ikiqä enqä-pa imäqkiyä” ätukqe.

Ymeqä wänqä isuaunqes

¹³ Ämaqä hui ymeqä wänqä isuauni, Jisasi Iqu hipa hageqi wiyätjqä, ätuma äwimakuwi. Ii ätuma wimeqanguwänga, wäunüängqä ämotquaminqä iqua, “Huätä ätuma upiyä!” ätukuwi.

¹⁴ Jisasi Iqu hinuä ii äqunäqe, Iqu iquauni, upui-hinuä ämoqunätä, “Ymeqä wänqe, Nyinyqä qäyä äppiyä. Goti Iqunä miqeuñi, täsua enqä-panä yäpängisa epnqä-qae, ‘Oeyqä’ matqä pambiyä!” ätukqe.

¹⁵ “Nyi naqä-qakuä etqä. Ämaqä hñqu Goti Iqunä miqä dunji, ymeqä wänqä itmetqänuwä-pa mitmeqä da itqe, iqu Goti Iqunä miqä iunji, mäpaquvqä yäniqe.”

¹⁶ Ii ätuäqe, Iqu ymeqä hñqunä-hñqunä quvätäuku ämaqumuateqe, hipa nyuänä hageqi äwiyätä, Goti Iqu äñguä iwimäkätjqä yatnqä äwikqe.

*Ämiqä, nätmataqä kuapänänjä-tänjä hñqu, Jisasi Iqutä kuknuä ätngiyinqä**

† 10:6 Ipäqäqä 1:27 ‡ 10:7-8 Ipäqäqä 2:24 § 10:12 Matiu 19:13-15; Lukä

18:15-17 * 10:16 Matiu 19:16-30; Lukä 18:18-30

17 Jisasi Iqu qanjä tii wätŋqä iqanğa, ämaqä hŋqu Iquenyqä tnänjä äpeyäqe, qonjä äwoktäutä, Iquenj yätŋqä tii äwikqe. “Näqŋqä-vqä Änguä Iquki, nyi hänjä hea ique-ique pmeqe äänä itmä mamniqäwä?” ätukqe.

18 I tqanğa, Jisasi Iqu, “ ‘Änguä Iqukiyqe’ sunqä dnyä? Ämaqä änguänänji, Goti Hanjuwä Iqunänjqä” ätukqe.

19 “Si kukŋuä-suqenqe, näqŋqä äyä enjä. Ii tiinjä iquaunqä,

‘Si ämaqä pizqä mapäsqä panä. Qokä-apäkä ämanqe, huizitä huiwi yanjä mikiqä panä. Quwä mämeqä panä. Kukŋuä jänä imäkkä iquenji, tiwiqä quanğa mätquä panä. Ämaqeu quanğa ätuätnä, mämotauqä panä. Itanğa tnaqä-tnuŋuau yäpä iqi qänaknä iqätŋqeqä’” ätukqe.[†]

20 I tqanğa, ämaqä iqu, “Näqŋqä-vqä Iquki, ymeqänqatqä suqä iunji qänaknä iqa äpätŋqe, tänğa täsuwänä” ätukqe.

21 Inğanji Jisasi Iqu, ique hinuä äqunäqetani, Iquenyqä aanjä kuapänä wiŋganği, “Nätmatqä hŋqu si äwa yqänä injinyä. Si nätmatqä ämenji, ga äwätinä, eeqänä mbqänqä imäkätnä, itanğa ämaqä aanqä etanğuwiu wisŋqeqä. Itanğa si qäukuä yätunji yquayä-tänjä hesŋqänänjä. Ii ae imäkni, äpätinä, Nyi qänaki nyivändiyä” ätukqe.

22 Kukŋuä iinjä qätä äwiyäqe, iqu yquayä kuapänänjä-tänju etanqŋenqä, iqueqä äwqä imdanji hanjä-iqä ämetä, hipenji yäüä äpitä, ävämakqe.

23 I uwqanğa, Jisasi Iqu hinuä ipe-ipe äpäqungueyätä, Iqueqä wäunjuänqä ämotquaminqä iquau tii ätukqe. “Quayquayä kuapä-tänjä iqua, Goti Iqunä miqä dunji, qeiqinyä ma, yänänäqŋqeuta paquvqeqä.”

24 I tqanğa, iqua Iqueä kukŋuinqä yäunjuä ikuwi. Iinqe, Jisasi Iqu qunji anğumä, “Ymeqä tquenä, Goti Iqunä miqeu paquvqe, qeiqinyä ma, yänänäqŋqeuta paquvqeqä!” ätukqe.

25 “Kametqä hŋqu, qäkä guä ktäpiqä yänjä hovqä iu wätŋqe, iqu yänänäqŋqä iutanä wänä. Inäqe, ämaqä mbqä kuapä-tänjä iqua, Goti Iqunä miqeu paqupŋqä yänänäqŋqe, kametqä iqueqeunji, ämäwqätäunä” ätukqe.

26 Inğanji iqua yäunjuä naqänänjä ipu, tii ätŋguwi. “Inji ämaqä qui imäknätqänjuwitani, hänjä hea ique-ique pmeqe, tqu meniqliyä?”

27 Jisasi Iqu, iquau hinuä jänä äqunä, tii ätukqe. “Ämaqe, iinjä änä mimäkkä iqanğppqä-qe, Goti Iqu äwa mämimäqä yänqiyä. Nätmatqä eeqänänji, Iqu qäyunä imäkänqiyä.”

[†] 10:19 Anğumä Itmakqä 20:12-16

28 I tquanğa, Pitä iqu Jisasi Iqueni, “Hinüä qunä! Ne nätmatqä eeqänäni ävämäni, Si qänaki äyä äkivändäjunä” ätukqe.

29-30 Jisasi Iqu kimañi, “Nyi heñi naqä-qakuä etqänä. Qua täuñi, ämaqä tqu-tqu iqueqä anä, kätä-käungua, känanyi-känapqa, kanä-känäu, ymeqä, ä wäunuä-pqe, Nyinqätä, Nqä kukñuä änguä we-hunqä-täñinqätä ävquatämäutqe, tñäñqe, asä iinä iqua, aanä hävemänäñqe, inä ämeniqe. Itanğa iqu hanä-iqä qäsä mequänä. Inñi hea yäpakängañi, hanä hea ique-ique pmeqä meniqe.

31 Inäqe ämaqä, täñga yoqä-täñä eäñuwä iutañä kuapänänä hñqua, qänakñi yoqä maeqäñqe. Itanğa täñga yoqä maeqä eäñuwi, inğañi yoqä naqä-täñäñqe” ätukqe.

Jisasi Iqu, “Äpäkonätmä, vaumniqueqä” anñi ätkqenqä†

32 Qu Jerusälemänqä äyäpiyä iuñi, Jisasi Iqu hinuiqä äwimamiñqe. Iqueqä wäunuänqä ämotquamiñqä iqua, yäunuä ipu, qänaki äyminuwi. Itanğa huiziqua zä ipu, qänaki äwivändminuwi. Inğañi Iqueqä wäunuänqä ämotquamiñqä iquaunä itmeqe, Iqueqä-kiuä hanä-iqä wimeniqä diñqä, iquaunñi angumä awä tiñ ätukqe.

33 “Qätä nyipiyä. Täñgañi ne Jerusälemänqä äyätanä, äyä ätqeyqunä. Yäñiñi, Ämaquqä Ymeqä Ekqä Iqueni, qu hiqäva-imäkkä naqä iquauqätä, kukñuä-suqenqä näqñqä iquauqätä, hipa iunä wipñqäuä. Itanğa iqua Iqueni, kukñuä ämitäpu, ‘Iqu äpäkonätñqe’ tñqäuä. Inğañi qu Iqueni, ämaqä Israitqä iqua qäyä etañgi, huizi iquau-mända wipñqäuä.

34 Inñi ämaqä iinä iqua, Iqueni ewiiqä kukñuä ämitäpu, makukuä äwqutäpu, guä yänä-täñi ämepu, täua ätäväpu, pizqä päkpnuwiqä. I etañgi hiunñi hñquaqu päwqanğa, hñquququeni ävauniqueqä” ätukqe.

Jemisi, Jonä gueqi, Jisasi Ique yatñqä äwikiyiñqä§

35 Itañi, Jemisi, Jonä, Sepri iqueqä hikñä iquaqu, Jisasi Ique äwimayi, “Näqñqä-vqä Iquki, Si yeqä äyenğañgi yatñqä äkiyqueunñi, imäktñqe” ätukiyi.

36 I tquanğiyänğa, Jisasi Iqu iquaquinñi, “Nyi qe squä gemäkmqä äqenğiyä?” ätukqe.

37 I tquanğa, iquaqu naqä pmanyiyänqä winğañgi, Jisasi Iqueni, “Si yoqä naqä ämetnä, ämaqä ämitñänğañi, ye hñqu saqä hipa ämuangisa, itanğa hñqu qunamäuqängisa pmenyquenqä äyenğiyä” ätukiyi.

38 Iinjä tquanġiyänġa, Jisasi Iqu iquaquini, “Qe iinqä yatnqä iqiyi, änyä maqnqä eninyqä. Eqä-häkä Nyi nmqä änyänqe, qe-pqä inä änyiyänqätanä? Itanġa, asnjä Nyi meqanġqä-pa, qe-pqe ämayänqä-tanä?”

39 Inji, “Ye imäkenqueuä” ätukiyi.

Jisasi Iqu iquaquini, “Eqä-häkä nyi nmqä iqueuni, qe-pqe inä änyiyänqeqä, itanġa asnjä Nyi meqanġqeuuni, qe-pqe inä mayänqeqä.

40 I etanġi, Nyaqä hipa ämuangisatä, ä qunamäuqänġisatä pmanyiyänqe, Nyi atäunuä miqä da imqänä. Goti Iqu ämaqä hnquaqu atäunuä itä, zä-hawi ämaqä iquaquinyqä näwenyä ämaeqeqä” ätukqe.

41 Wäunuänqä ämotquaminqä 10 iqua, Jemisi, Jonä gueqi ii tquanġinyä äwiyäpiyä iutani, qu iquaqui himänä äwiyäpu, äwqä äkasuwä imäkkuwä.

42 Inġani Jisasi Iqu eeqäquau tääqä ätuätumeqe, tii ätukqe. “He näqnqä äyuwä. Ne Israitqä qäyä etanġi, huizi iquau miqä epiyä iqua, yänänäqnqetä, yoqä naqetä ämapu, quwqä ämaqueuni, äwinqä quwqä dunä qänaknä ipnqä iwimäkätqänäuä.

43 Iinjä etanġi, hiyaqä awä iqini, suqä tä mäwiqä itnqeqä. Oeyqä. Ämaqä hnqu, hiyaqä awä iqisani, hiqä ämeyätnqä winġanġutqe, iqu heqä wäunuä-eyqä-qu pmetnqeqä.

44 Auä, ämaqä hnqu, hiqä naqä pmetnqä winġanġutqe, iqu hiyaqä wäunuä-eyqä hinġänqä-qu pmetnqeqä.

45 Ii tii etanġqä dutayi. Ämaqueuqä Ymeqä Ekqä Iqu suqä iini asä inä imäkkqiyä. Iqu äpkqe, ämaqe Ique wäunuä yätamäkkqä wipnqä äpkqä manä, oeyqä. Iqu äpkqe, iquau wäunuä yätamäkkqä ävätä, Iqueqä hänä-pmeqe ävätä, qokä-apäkä kuapänänä iquau anġu mbqä imetnqä äpkqeqä” ätukqe.

*Jisasi Iqu, Batimiyasi ique änguä iwimäkkqenqä**

46 Itani Jisasi Iqutä, Iqueqä wäunuänqä ämotquaminqä iquatä, anä himqä Jeriko ätimäukuwi. Iquatä, ämaqä kuapänänitä ävämeqanġuwänġani, ämaqä hinuä pisqä, Batimiyasi, Timiyasi iqueqä hiknä iqu, huänqä manä iqä äpme, mbqä nätmatqä isuaunqä tquämanminqe.

47 Iqu, “Jisasi Nasäretqätanjä Iqueqä” tqanġä äwiyäqetani, aawqä yänänäqnqä ätätä, tii ätkqe. “Jisasi, Dewiti iqueqä Ymeqä Iquki, Si nyinqä huäqä äkunänä.”

48 I tquanġa, ämaqä kuapänäni, iqueni äminyäpu, “Aawqä matqä panä!” ätukuwi.

* 10:45 Matiu 20:29-34; Lukä 18:35-43

Ii qäyä ätquanğä, iqu aawqä yänänäqñqä yqänänä, “De-witi iqueqä Ymeqä Iquki, nyinqä huäqä äkunänä” ätukqe.

⁴⁹ Jisasi Iqu iqi ätqepäqe, “Ique tääqä tuätumapiyâ” ätukqe.

Inğanı qu hinuä pısqä iquenı, “Iqu sıñqä ‘Äpänä!’ ätqi. Mä pämä ätqätnä, tqä äwqe hanuä äknätnä biyâ” ätukuwi.

⁵⁰ I tquanğuwänganı, iqueqä gquä quäuqä huätä äquvätämäuqe, ätkamäutä, Jisasi Iquenyqä äpkqe.

⁵¹ Iqu äwimeqanğa, Jisasi Iqu, “Nyi äänä ikimäkmqäwâ?” ätukqe.

“Näqñqä-vqä Iquki, nyi anğumä hinuä qänmqä ny-imäkiyâ” ätukqe.

⁵² I tquanğa, Jisasi Iqu “Si yqä uvä! Tqä quuvqä heqiyqe, äñguä ikimäqñiyâ” ätukqe. Asä qänğanı, iqu hinuä äñguä äqänätä, Jisasi Ique hänaqeu qänaki äwivändkqe.

11

*Jisasi Iqu, yoqä naqä qonqä-qu enqä-pa, Jerusälemä ätimäukqenqä**

¹ Itanğa iqua, Jerusälemä-tänğä qäqi timäupñqä ipiyänğanı, anğä-himqä Betäpaketä, Betanitä, qoqonğä Olipä iu ätimäukuwi. Inğanı, Jisasi Iqu, Iqueqä wäunğänqä ämotquaminğä hñquaqui, hñuiqä ändowatätä, tii ätukqe.

² “Qe anğä-himqä näninyqä winyqä. Qe yäpä ingisa äwäsiyänğanı, dongi hipkä hñque guä äkiqiyequwä qun-yinyä. Dongi iquenı, ämaqä hñqu haqeqi mämpeqä iminğä iquvi. Iquenı guä ewesinyä, ätuma äquvepinyqä” ätukqe.

³ “Ämaqä hñqu, ‘Qe dongi gue, sunğä hiweqinyqä’ qesqanğutqe, qe kimanı, ‘Naqä Iqueqä wäunğä-tänğiqä. Ga Iqu ämaqä huisä anğumä maqänä dawatänqñiyä,’ suinyqä” ätukqe.

⁴⁻⁵ I tquanğa, iquaqu äwiyi, dongi hipkä hñqu, hänaqä iqi, anğä qñqanğä-tänğä iqi guä qäyänätanğı äqunğıyi. Iquaqu eweqanğiyänğa, ämaqä iqi ätqäuminğuwä hñqua, iquaquini, “Dongı iquenı sunğä eweqinyqä?” ätukuwi.

⁶ I tquanğuwänga, iquaqu qunı, Jisasi Iqu ätukqä-pa ätukiyi. I tquanğiyänğa, ämaqä iqua, iquaquini, “Yqä ätuma winyqä” ätukuwi.

⁷ Inğanı, iquaqu dongi, Jisasi Iquenyqä ätuma äpiyi, gquä quäuqä äquvätäsinyä, dongi iqueä haqeqi ipteqanğiyänğa, Jisasi Iqu haqeu qe äpmakqe.

⁸ Inğanı ämaqä kuapänäni, quwqä gquä quäuqe, äquvätäpu, hänaqeu äqäqasäueqäkuwi. Ga ämaqä

* 11: Matiu 21:1-11; Lukä 19:29-40; Jonä 12:12-19

huiziqua, zä-äpa wäunjuini ätäväpu, hänaqä iqi äqäqasäueqäkuwi.

⁹ Ämaqä hiniqä äwäpiyitä, ä qänaki äwivändäpiyitä, pu-aawqä ätäpu, tii ätkuwi.

“Goti Hanjuwä Iqueä yoqe hageqä äwinä! Naqä Iqueqä yoqeta äquvepätñqä Tquenji, Goti Hanjuwä Iqu änguänänjä iwimäqiyä.

¹⁰ Neqä awiqu Dewiti iquesanjä äpätñqä Tqu, Iqueqä ämaqe miqe, Goti Iqu änguä itquenä. Goti Haqä Yätu Äpmenqä Iqueqä yoqe, hageqä ämamäünä.”

¹¹ Jisasi Iqu Jerusälemä ätimäuge, hiqäva-imäqä anju äpaquväqe, nätmätqä eeqä hinuä äqunäkäkqe. Ae hea äyä eqanğa, Iqueqä ämaqä 12 iquatä, Betaniñqä äukqe.

Jisasi Iqu, zä-eaqä hñque qui imäkkqenqä†

¹² Awiñgani, qu Betanisa äpäpiyänğani, Jisasi Iqu buayä dä äwikqe.

¹³ Inğani Iqu zä-eaqä hñqu quwqä kuapänä nänyä änyä tqäutangi äqunäqe, häukuä wiqänqä hinuänqä äukqe. Näni ätimäuge, aanqä, quwqenä änyätangi äqunğqe. Inğani zä-eaqä häukuä qäyqänğa mayi.

¹⁴ İi äqunäqe, tii ätukqe. “Zä iquki, ämaqe-pqä hui anğumä häukui äkndopu, makñqä danä ipnuwiqä.”

Iwä Iqueqä wäunuänqä ämotquaminqä iqua, iinjä äyä tquangi äwikuwi.

Jisasi Iqu, mbqä wäunuä imäkmñuwä iquau huätä äpäsäwqatkqenqä‡

¹⁵ Jerusälemä ätimäupiyi, Jisasi Iqu hiqäva-imäqä anjä täknä yäpä ingisa äpäyäqe, Iqu ämaqä mbqä wäunuä imäkätqätanguwä eeqänänji, huätä äpäsäwqatkqe. Itanğa ämaqä mbqä huitani tñänqä imäkäpu vätqätanguwä iquauqä hevqetä, ämaqä ynñä-heeqe mbqä itqätanguwä iquauqä zä-hawitä ämäquvasqiyekqe.

¹⁶ Itanğa hiqäva-imäqä anjä ququawä iqini, nätmätqä hui mbqä ipñqä mäpeyqänqä imäkkqe.

¹⁷ Iqu ämaqä näqñqä ävätä, “Goti Iqueä tuwanjuini, tiinjä äqänä.

‘Nqä anñqe, “Ämaqä eeqänä tääqä dqä aniqä” tp-nuwiqä.’§

Injä-qe, he quwä-meqä iquauqä zä-pmeqä anjä* enqä-panjä imäkätqänäuä” ätukqe.

¹⁸ Inğani hiqäva-imäqä naqä iquatä, kukñuä-suqenqä näqñqä iquatä, qätä iinjä äwipiyi, Iquenyqä zä ipu, Ique

† 11:11 Matiu 21:18-19 ‡ 11:14 Matiu 21:12-13; Lukä 19:45-46; Jonä 2:13-17

§ 11:17 Asayä 56:7 * 11:17 Järämai 7:11

äpäkpnqä dinqä huänqä huiñqä qävqä ikuwi. Qu zä ikuwi, ämaqä kuapänäñi, Jisasi Iqueä näqnqä vqanqgenqä yäunüä ipu, miiqä yänä iqanquwitanji.

¹⁹ Heaetäñi, Jisasi Iqutä, Iqueqä wäunüänqä ämotquaminqä iquatä, anä-himqeuñi äväma äukuwi.

Goti Iquenqä tääqä ätäpu, yatñqä vqenqä†

²⁰ Awiñga zä-hinuitäñi, qu huänqeu äwäpiyänqanji, zä-eaqä hinüä äqunquwi, quata buta himqä yätunqä yäuä pitangi äqunquwi.

²¹ I äqunäpiyinqä, Pitä iqu knüä indqänäqe, “Näqnqä-vqä Iquki, Si hinüä qunyä! Zä-eaqä äkasuwä ätunä iqu, yäuä ae äpiqeqä” ätukqe.

²² I tquanqga Jisasi Iqu iquaunji, “He Goti Iquenyqä quuvqä heqäpiyä” ätukqe.

²³ “Nyi naqä-qakuä etqä. Ämaqä hnqu qoqonä hnque, ‘Ävauätnä eqä-pñä bu päkinyä’ ätque, iqueqä quuvqä mñi, ‘Matimäuqä yänqiyä’ knüä mämeqä eä, ‘Inji ätimäunqiyä’ knüä äme, ätquäqe, iqueqä ätqanqutqä dunä ätimäunqiyä” ätukqe.

²⁴ “Injä etangi Nyi he etqä, nätmätqä huiñqä Goti Ique tääqä ätäpu yatñqä ävquwi, ‘Ne ämenqunä’ knüä ämapu quuvqä eqäpqe, he ämapnqäüä.

²⁵⁻²⁶ Itanqga he Goti Iquenqä tääqä tññqä ätqäpiyänqanji, he hnqutä äwqä äkasuwä-tänä eänquwi, inji iqueqä suqä quvqä etquetñqenqä äwqä hanüä imäknäpu, hui imäquwi, heqä Heniqu Qäukuä Haqä Yätunä Iqu, heqä suqä quvqe huätä ämaemäutä, äwqä hanüä imäknänqiyä” ätukqe.

Jisasi Ique, “Yoqä naqe, ängisa ämenäwä?” ätukuwinqä‡

²⁷⁻²⁸ Qu anqumä Jerusälemä ätimäupiyänqanji, Jisasi Iqu hiqäva-imäqä anä täknä yäpä ingisa ikitqätanqga, hiqäva-imäqä naqä iquatä, kukñüä-suqenqä näqnqä iquatä, ämaqä naqä iquatä, Ique äwimapiyi, “Si nätmätqä tä imäktñqe, yoqä naqe, ängisa ämenäwä? ‘Si ii imäktñqe’ tqu äktkqäwä?” ätäpu yatñqä äwikuwi.

²⁹ I tquanquwänqga, Jisasi Iqu, “Nyi yatñqä hnqu hemqänänqä” ätukqe. “He Nyi yatñqä eyqe awä dqäpi, Nyi wäunüä tä imäkmqä yoqä ändapkqä Iquenqe, etmqänä.

³⁰ Häe! He Nyi awä dpu. Jonä asñä-qäyqä iqu wäunüä imäkmñqe, yoqä naqe, qäukuä haqä yätuta ämakqäta, ä ämaqä iquauta ämakqätanä?”

† 11:19 Matiu 21:20-22

‡ 11:25-26 Matiu 21:23-27; Lukä 20:1-8

³¹ Ingañi quwqä-quwä tii ätnguwi. “Ne ‘Qäukuä haqä yätutanjqa’ tquanquatqe, Iqu tiinjä natänqiyä. ‘He iquenyqä quuvqä maeqiyqe, sunqä itqänuwäwä?’

³² Inäqe, ne ‘Ämaqetanjqä’ tuatunquäta? I matqä yatunqueqä” ätnguwi. Ämaqe, “Jonä iqu, hinuä-tqä-queqä” knuä indqänätanguwinqe, zä ipu, matqä ikuwi.

³³ Inji qu kimañi, “Ne maqñqueqä” ätukuwi.

I tquanquwänggañi, Jisasi Iqu, “Nyi-pqe inänji. Nyi yoqä naqä-tänjä eämä, wäunuä e imäkätñqenqe, he awä maetqä ymqänä” ätukqe.

12

*Kukñuä ktqä, wainqä wäunuä miqä quvqä iquaunqä**

¹ Ingañi Jisasi Iqu qunji, kukñuä ktqä tii ätukqe. “Ämaqä hñqu guä-wainqä vowä ikqäwätä, täknä äqiyäqe, guä-wainqä häukui qonjqä itä, eqä päquveqätñqä, hikä huä ätäkätä iquqonmäuqe, ämaqä wäunuiunqä hinuä äqumbu pmeqä anä quäuqä ämätäqe, itanga wäunui, ämaqä mbqä meqä imäkpnjqä hñquauqä hipa iu äwimä, anä kinä nämqä wäniqe. ² Iwä häukui yäuä änduqänggañi, iqu iqueqä wäunuä-wiyqä hñque, wainqä häukui hui äpatäpu wipñqä, wäunuä miqä iquaunqä dowatäniqe.

³ Iqu ätimäuqanggañi, wäunuä miqä iqua, iqueni a äkiqätäpu, ptqä äpäsäpu, nätmataqä hui a maqätqä angumä dowatpnuwi.

⁴ Inji wäunuä-wiyqä hñque angumä inä dowatäniqe. Wäunuä miqä iqua iquenä-pqe nyuänjiu äpäsäpu wombainjqä itquapnuwi.

⁵ Ii qäyä iqangpi, Iqu hñqu-pqä inä dowatäniqe. Ingañi qu iqueni pizqä päkpnuwi. Itanga kuapänäñi, suqä asä ii itquapnuwi. Hñquaunji, ptqä äpäsäpu, itanga hñquaunji, pizqä päkpnuwi.

⁶ Ingañi iqueqä ymeqä, iquenqä kuapänä äwinymitätqä iqunä yqänä pmetäniqe. Iwä yäpaki, ‘Wäunuä miqä iqua, nyaqä ymeqä iqueni, qätä wipñqäuä’ ätätä, iqu, iqueqä ymeqä ique dowatäniqe.

⁷⁻⁸ Ingañi wäunuä miqä iqua, ‘Kaqä ämeniqä-qu, täsqukuänä’ tmbnuwi. ‘Maqänänyä! Pizqä äpäsänä. Ga iqueqä wäunuä tä, neqä nemänätñqänänyä’ ätnäpu, ique a äkiqätäpu, pizqä äpäkpñi, iqueä huiwi wäunuä täknä yäpaqä mäjgisa matnämäupnuwi.

* 12: Matiu 21:33-46; Lukä 20:9-19

⁹ Inġanġi kaqä wäunuä iutänä kawiqu, äänä yäniqe? Iqu äpätä, wäunuä miqä iquaunġi pizqä äpäsätä, wäunui huizi iqua mipnqä väniqe.

¹⁰ Inġi he Goti Iqueä buki a matäuqä itgänjuwäta?

‘Hikä-anä-mätqä iqua, hiki quvqä wäunuä maeqä hinuinä äqunġuwi, hikä iinjä iqu, anä quea enqä-panä, anä yänänänqä imäkkä-queqä.

¹¹ Inġi tä, Naqä Iqueqä imäkkänġi ne hinuä äqunätaqe, ängünänä äqunänu.’”†

¹² Iqu i tqanġa, Israitqä iquauqä ämaqä naqä iqua, kuknuä ktqä ii, iquaunqä äyä tqanġenqä näqnqä ekuwi. Inġanġi iqua, Iquenġi guä qäyanätpu ikuwi, ämaqä kuapänä etanġuwinqä zä winġanġi qanyä äväma äukuwi.

Ämiqä naqä Sisa ique, mbqä takisi vqenqä‡

¹³ Ämaqä naqä iqua, Parisi hnquatä, Heroti iquenqä äwinyäminqä hnquatäni, Jisasi Iqu kuknuä quvqä hui tqanġutqe äkäpnqä, Ique yamwiqä wipnqä ändowatkuwi.

¹⁴ Ique äwimapiyi, “Näqnqä-vqä Iquki, ne Tqä suqenqä näqnqä tii enu. Ämaquqä yoqenqätä, quwqä äwinġenqätä knuä mindqänqä itnä, suqä jänänäninä imäkätnä, Goti Iqueqä suqenqä qäyunä ämotquetqänä. Inġi Si knuä äänä äkiyqiyä? Romätanä ämiqä naqä Sisa iquenġi, ne mbqä takisi ävquatuŋquätanä, mäwqä iquatuŋquätanä?” ätukuwi.

¹⁵ Iqua yatnqä naqä-qakuä mäwqä iqanġuwinqe, Iqu näqnqä eäqe, kima tii ätukqe. “He Nyi yamwiqe, sunqä nyiyqä? Mbqä hikä hnqu, Nyi hinuä qunmqä äma quveppu.”

¹⁶ Iqua hnqu äma pġanġuwänġa, Iqu qunġi ämävauqe, “Ktqä tätä, ä yoqä tätäni, tqeqä pmenä?” ätukqe.

Qu, “Romätanä naqä iqueqä” ätukuwi.

¹⁷ Iqu kimanġi, “Inġi, nätmatqä Sisa iqueqä etanġutqe, ii kaqä-que wipnqeqä. Ä nätmatqä Goti Hanjuwä Iqueqä etanġutqe, ii Goti Ique wipnqeqä” ätukqe. I tqanġa, qu Iqueä kuknuinqä miqä hii imäkäukuwi.

Jisasi Iqu, ämaqä ae äpäkombqä iqua anġumä vauqenqä ätukqe§

¹⁸ Satyusi, ‘Ämaqä pizqä äpäkombqä iqua, anġumä hänä mävauqä ipnuwiqä’ ätminjuwä iqua, Jisasi Ique äwimapiyi, yatnqä tii äwikiwi.

¹⁹ “Näqnqä-vqä Iquki, Mosisi iqu bukä iunġi, Israitqä iqunenqä tiinjä ätätä äqäkqe.

† 12:11 Apqä Bukä 118:22-23 ‡ 12:12 Matiu 22:15-22; Lukä 20:20-26 § 12:17 Matiu 22:23-33; Lukä 20:27-40

*‘Ämaqä hñqu apäkä ämetä, ymeqä maeqä äpäkonätqe, känguequ apäqñqä ämetä, kätequenyqä tñänqä hiätñqe, ymeqä hemeñqiyä.’**

²⁰ Itanga hinuiqänäñi, ämaqä 7 hñguiqua äpmaminuwi. Itanga inguiquautañi, kätequ apäkä ämeqe, ymeqä meämeqänga äpäkongqe.

²¹ Itañi käuñguequ apäqñqä iinji ämeqe, ymeqä meämeqänga äpäkongqe. Itanga käuñgua huizi iqu, apäkä asä ii ämetä, äpäkongqe.

²² Inji eeqänänjä inguiqua, apäkä iinji ämapiyi, qu ymeqä meämeqänga äpäkonguwi. Yäpaki, apäkä ii inä äpäkongqeqä.

²³ Inji, ämaqä äpäkombqä iqua ängumä ävaupanguwängañi, apäkä eeqänguiqua ämaminuwa täsi, tqueqä heäniqäwä?” ätukuwi.

²⁴ Iinjä tquanguwänga, Jisasi Iqu tii ätukqe. “He Goti Iqueä bukiu äqänänqenqätä, itanga Iqueä yänänänqenqätä maqñqä, qämä-qämä ipu, ii ätqäuä.

²⁵ Hea ingañi, ämaqä ae äpäkombqä iqua angumä ävaupiyängañi, qokä-apäkä mämanqä ipnuwiqä. Oeyä. Qu enätqä qäukuä yätunä iqua äpmeñuwä-pa, iinjä pmap-nuwiqä.

²⁶ Itangi ämaqä äpäkombqä angumä ävaupnuwängqe, Nyi yatñqä hemqeqä. He Mosisi iqueä tuwanuä zä-yänä-tañi tä ängqenqä a matäuqä itqäñuwenda? Ingañi Goti Iqu Mosisi iquenji, *‘Nyi Aprähamä, Aisakä, ä Jekopä iquauqä, Goti Iqunjqä’*[†] ätukqeqä.

²⁷ Goti Iqu, ämaqä ae äpäkonguwä iquauqä manä. Ämaqä hänä äpmeñuwä iquauqä Goti Iqueqä. Iinjä etangi, Aprähamä, Aisakä, Jekopä, iqua ae äpäkonguwä-qe, hänä yqänä äpmeñä. Iinjä enqä di, he qämä-qämä kuapänä ipu ätätqänäuä” ätukqe.

Kukñuä-suqä naqänänjä, huizi iquau ämäwqätäunqä iqu, äsqukuä?[‡]

²⁸ Iqua kukñuä yqänä tätqätanguwänga, kukñuä-suqenqä näqñqä hñqu äpäqe, qätä äwikqe. Jisasi Iqu quvaqä yatñqeunji, kima änguänä äyä tquangi äwiyäqe, iqu Jisasi Ique yatñqä tii äwikqe. “Kukñuä-suqä Goti Iqu Mosisi ique äwikqä, ga huizi iquau kinganä ämäwqätäunqe, äkisqukuä?” ätukqe.

²⁹ Iqu yatñqä ii vqanga, Jisasi Iqu kima tii ätukqe. “Suqä kinganänjä iqu, tiinji.

* 12:19 Kukñuä-suqä 25:5 † 12:26 Angumä Itmakqä 3:6 ‡ 12:27 Matiu 22:34-40; Lukä 10:25-28

'Israitqä iquenä, kukñuä tä qätä änguänä wipu. Goti neqä Naqä Iqu, Kiqä-kiuänänqä Iquvqä.

³⁰ *Itanga Goti Hanjuwä tqä Naqä Iqueni, si tqä äwqetä, qeqä-quuvqetä, kñuä indqänqetä, yänänäqñqetäni, Ique näwe äwinyätinä, Iquenyqänä kuapänä kinguätñqeqä.'*§

³¹ *Itani huizi iqu tiyi.*

*'Si tqä-täunqä äkinyätñqä-pañi, ämaqä si-tänä iqi äpmeñuwä iquaunqä-pqe, inä kinyätñqeqä.'**

Suqä iquaquñi, huizi iqua mämawqätäuqä enäüä" ätukqe.

³² *I tquanga, kukñuä-suqenqä näqñqä iqu tii ätukqe. "Näqñqä-vqä Iquki, Si naqä-qakuä qäyunä ätnyä. Goti hui aañqe! Iqu Kiqä-kiuänä äpme.*

³³ *Itanga ne neqä qeqä-quuvqe, kñuä indqänqe, yänänäqñqe, Goti Iqueni, ävatanä, Iquenyqä kiñä nenquätñqe. Itanga neqä-neuänqä änenyätñqä-pa, ämaqä huizi iquaunqä-pqe inä nenquätñqe. Ne iñä itunqe, ii nanuä, nätmätqä huitañä-huitañätä hiqäva äqiyätanä, Goti Iquenyqä tä ikeqeunji, suqä tquaqu ämawqätäuninyqä" ätukqe.*

³⁴ *Jisasi Iqu, ämaqä iqu kñuä änguä indqänätä tquangi äwiyäqe, iqueni tii ätukqe. "Si Goti Iqunä miqeunji, qäqiqi äpmeñinyä" ätukqe. Iutani, ämaqä eeqä zä ipu, Ique yatñqä hui mäwqä ikuwi.*

Kraisi Iqu, tqueqä ymeqäwä?†

³⁵ *Jisasi Iqu hiqäva-imäkkä añä mätnätangqä iqi näqñqä ävätä, tii ätukqe. "Kukñuä-suqenqä näqñqä iqua, Kraisi ne ämineyätñqä Goti Hanjuwä Iqu Ique atäunüä ikqä Iquenyqe, 'Dewiti iqueqä Ymeqä Iqueqe,' iqua näqñqä äänä epu tätqänqä?*

³⁶ *Dewiti iqunäni, Goti Iqueqä Dñä Änguä Iqu, ique kñuä vqanji, tii ätkqe.*

'Naqä Hanjuwä Iqu, ñqä Naqä Ique tii ätukqeqä. "Nyí Tqä himä-wiunqä iquaunji, Saqä yäpä iqi pmuatekimniqänqanqe, Si Nyaqä hipa ämuangisa pmetñqinyä," ätkqeqä.'

³⁷ *Iñi änäängä? Kraisi Iqueni, Dewiti iqunä, 'Ñqä naqueä' ätukqä-qe, ämaqe, Iquenyqe, 'Dewiti iqueqä ymeqeqä' änäängqä tätqänäüä?" ätukqe.*

Ämaqä kuapänäni, qu Jisasi Iqueqä kukñui qätä äwiyäpiyänganji, yeeqä imiñuwi.

Wopqä ipu, kukñuinä tqä iquaunqä, wa wipiyä‡

§ 12:30 Kukñuä-suqä 6:5 * 12:31 Hiqäva-imäkkä 19:18 † 12:34 Matiu 22:41-46; Lukä 20:41-44 ‡ 12:37 Matiu 23:1-7; Lukä 20:45-47

38 Jisasi Iqu näqñqä ävätäqä ingani, Iqu tii-pqä inä ätukqe. “Kukñuä-suqenqä näqñqä iquauqä suqä quvqenqe, wa wipiyä. Qu suqä tquauñqe, kiñä äwinyänä. Gquä quäuqä ipmbu qañä upñqäüä. Ququawä aquväqñqeunji, ämaqe iquauñji, ‘Hiunjinğanjñqä’ tupñqäüä.

39 Anä aquväqñqeunji, anä äñguä iqinyä pmapñqäüä. Ymisanä naqä imäqñqanğanä-pqe, anä äñguä iqinyä pmapñqäüä.

40 Inji qu apäqñqä iuaunji, quanğä ätuäpu, quwqä anji quwä mapñqäüä. Qu tääqä quäuqä ätäpu, Goti Hanjuwä Iquenyqä quanğä tquäpñqäüä. Iqu suqä quvqä iwäsäuniqanğanji, ämaqä iññä iqua, quwqä hanä-iqe, ämaqä huizi iquauqe, ämawqätäuniqeqä” ätukqe.

Apäkä apäqñqä nätmatqä maeqä hui, mbqä ätnämäukqenqä^S

41 Inğanji Jisasi Iqu, Goti Iquenyqä mbqä tnämäucanğuwä-tañä iqi äpmeqe, ämaqä mbqä tnämäucanğuwä, hiñuä äqunä äpmaminqe. Ga ämaqä mbqä hatñä-tañä kuapänäñji, mbqä hävemnäqñqä ätnämäumiñuwä.

42 Inğanji apäkä nätmatqä maeqä yawiqä hui äpäqe, mbqä wänqä hnjuaqunä ätnämäukqe. 43 Iqu ii äqunäqe, Iqueqä wäunqänqä ämotquaminqä iquau, tääqä ätuätumetä tii ätukqe. “Nyi naqä-qakuä etqä. Apäkä nätmatqä maeqä yawiqä täsiyqä mbqä ätnämäucqe, ämaqä Goti Iquenyqä mbqä tnämäucqä täu ätnämäucuwä, iyyqe, eeqänänä iuqe, ämawqätäuciyä.

44 Itanğa qokä-apäkä quwqä mbqä kuapä iutanji, wänqä hmbu ätnämäucäüä. Apäkä täsi iññä ma, mbqänqä äwa itä iyyqä quuvqänqä äwinqepu, eeqänä qe ätnämäucqä-qae, aanqä pmenqiyä” ätukqe.

13

*Hañä-iqä hea yäpakänğa timäuniqenqä**

1 I ätäqe, Jisasi Iqu hiqäva-imäqñqä anjutanji yäpaqänğisa ätimäwa pқанğanji, Iqueqä wäunqänqä ämotquaminqä hnqu, “Näqñqä-vqä Iquki, Si hiqäva-imäqñqä anji hiñuä qunyä. Kiqä hikä naqetä, anä qeqätqetäñji, äänä ämätukuwätiyä-qe, ne iññqä manä matqä yanqunä” ätukqe.

2 I tquanğa Jisasi Iqu iquenji, “Si anä naqä tä mätnätanğqä tquauñji hiñuä äqunänñä? Hikä iqua yänqä-mänqeu yqänä

tii makñqä, qäpu heniqueqä. Eeqäpnä qäpu äsisäupu, bi tnämaupunuwiqä” ätukqe.

3-4 Jisasi Iqu qoqonä Olipä iu, hiqäva-imäkcä anä nängisa mätnätangi äqunä pmetangani, Pitä ique, Jemisi ique, Jonä ique, itanga Endru ique, iqua quwqä-quwänä Jisasi Iqueni yatñqä tii äwikuwi. “Nätmatqä iini, äknga timäuniqä iinqä, natiyä. Itanga ne squä-ganä mänätqueqanguti, ga ne iutani näqñqä eätanä, ‘Ou, nätmatqä tiinjä tqua timäuniqenqä äyä änatqiyä,’ knuä neyäninqäuä” ätukuwi.

5-6 Yatñqä ii vqanguwänga, Iqu iquauni, tii ätukqe. “Qu quanqä etäpu, hiqä knuä indqänqä qui emäkcänqce, he mimbiyä. Ämaqä kuapänä hñqunä-hñqunä ätimäucisäpu, Nqä yoqe ätäqisäpu, ‘Nyi qäqunjqä’ ätäpu, ämaqä kuapänänä iuqä knuä indqänqce, qui iwimäkcäqisqäpnuwiqä.

7 Itanga he ämaqe mäkä naqänänä päunqeyqanguwi qätä äwiyäpu, ‘Ämaqä kinä danä hui mäkä äunätqänäuä’ tqanqä qätä äwiyäpiyängani, he zä ipu, yäunüä-yäunüä miqä pa iqäpnqä. Nätmatqä iini ätimäutäqä-qe, hiunji yäpaki änänjqä.

8 Ämaqä huitanä iqua, hueqä-himqä huitanä iquatäni, mäkä vauqumuätpnuwiqä. Ämaqä miqä hñqueqä mäkä-iqä iqua, huiziqueqä iquatäni, mäkä humbnuwiqä. Hñqäqini, qua ekä yäniqeqä. Itanga hñqäqini, buayä dä naqänänä timäuniqeqä. Apäkä iua, ymeqä änä ämipñqä tänjä-hunqä ämetqänuwä-pani, nätmatqä iinjä iqua-ganä timäuniqeqä.

9 Iinjä etangi, he yasämä mimbiyä.† Ämaqä naqä kuknuä mitqä iquaunqä etma upnuwi. Itanga anä aquväqñqä iu ptqä hepäkpnuwi. Itanga qu Nyi mändi ängittqiyäpu, he anä-himqeutänä ämaqä naqä iquauä hinuä iqä ek-itqätepnuwi. Ii he iquau kuknuä änguä we-hunqä-täni, awä eeqä tupñqenqä.

10 Itanga Ämaqä eeqänänä, qua äwitqutänqä-pa, qu kuknuä änguä we-hunqä-täninqe, qätä-ganä wipnuwängqeqä.

11 Itanga qu etmepu, kuknuänqä etma uwqangpce, ‘Ne kuknuä äänä tatunquäwä?’ knuä maeyqä itä, zä miqä iqäpnä. Inqani kuknui, he matqä, Goti Iqueqä Dñä Änguä Iqu täniqeqä. Inji, he knuä Goti Iqu etapqangqenä tqäpnä.

12 Ämaqä hui quwqä kätä-kängueque, huiziqua ique pizqä päkñqä iinqe, quwqä hipa iu wipnuwiqä. Itani

† 13:9 Matiu 10:16-22; Lukä 21:12-19

kaniqukua, quwqä ymeqä iquau-pqe, suqä asitaninä itquap-nuwiqä. Itanga ymeqä iqua, kunaqä-kunujuautä-pqe, makä äunäpu asä ii ipnuwiqä.

¹³ He Nyaqä yoqä-tänuenä etangi, ämaqä eeqänäni himä-wiunqä emäkkäpnuwiqä. Inäqe qokä-apäkä hanjä-iqä qäpu etqänganqä yänjä äqämbu äpmamitpqä iqua, Goti Hanjuwä Iqu hanjä iqumuatäniqeqä” ätukqe.

¹⁴ (Ämaqä kuknuä tä a ätäutäqä iqu, näqñqä änguänä mequätñqe.) “He nätmatqä qui imäkkä quvqänänjä iqu anä pmua imäknänqä iqi tqäutanqi qumbnuwiqä. Inganji qokä-apäkä qua Jutiya iu äpmenjuwä iqua, ze, qoqonjä yätunqä yqäpnqä.

¹⁵ Ä ämaqä anä atääqä hevqä iu äpmamitätqä iqu, qua mäni ikuapmäutäqänganji, iqu anä yäpä yängisa mäpeyqä itä, iqueqä nätmatqä anä yäpä ingisa witangutqenqä knuä mindqänqä itä, hämänänä zä uwquänqä.

¹⁶ Nñ ämaqä, iqueqä wäunuä iu äpmamitätqä iqu, iqueqä gquä quäuqä metñqä angumä mäwqä iquänqä.

¹⁷ Itanga, apäkä äwqä-tänjä iuaunqätä, ymeqä anuänqä-tänjä iuaunqätäni, zä maqänä mäwqä iqangpqnqe, huäqä kiinjä hunqeqä.

¹⁸ Nätmatqä quvqä iini, yunuä qunqänga matimäuqä yätñqä dñqe, he Goti Hanjuwä Iquenqä tääqä tqäpnqeqä.

¹⁹ Itanga hanjä-iqä inga timäunike, naqänänjä ämäwqätäunike. Goti Iqu qua imäkkqängata tängga tñqe, hanjä-iqä tqutä asänäni matimäuqä iminqeqä. Qänakndanä-pqe, iini matimäuqä yäniqeqä.

²⁰ Hanjä-iqenqe, Naqä Iqu, ‘Wänqäpu wäniqeqä’ ae ätkqeqä. Iqu iinjä mimäkkä-säpi, ämaqä eeqänä qui imäknqäpnñgä. Inäqe Iqu qokä-apäkä Iqueqänqä atäunuä ikqä iquaunqä knuä indqänätä, wänqäpu hiätñqä imäkäniqeqä” ätukqe.

²¹ “Inganji ämaqä hui, ‘He hinuä qumbiyä! Kraisi ne ämineyätñqä Goti Iqu ique atäunuä ikqä iqu täqi äpmenä,’ ä ‘Näni äpmenä’ etqangpqe, he qätä mäwiyqä pa iqäpnqä.

²² Ii tiinjä etangi. Ämaqä quanqä-tqä hui ätimäupu, ‘Nyi Kraisi he ämeyqänqä Goti Hanjuwä Iqu atäunuä änyikqä iqunqä’ etäpu, ämaqe knuä iqä mapñqenqä, nätmatqä ämaqä mimäkkänänjä huitanjä-huitanji imäkpnuwiqä. Quanqä-tqä iinjä iqua, ämaqä Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqänqä atäunuä ikqä iquaunji, qäyasäqi ätuma wanä-tpu ipnuwiqä. Itanga ämaqä huizi, ‘Nyi hinuä-tqä iqunqä’ ätäpu, asänänjä imäkpnuwiqä.

²³ Iinjä etangi nätmatqä eeqä timäuniqenqä Nyi ganä awä näwi etqä. Inji he yasämä mimbiyä.

24-25 Itanga, hanä-iquä naqänänjä ae etqä iqua qäpu hiqanğani, maqänänji mäptqä iqu hea äwitä, qanua iqu mayänqä itä, qätäqueqä iqua qäukuä yätunji ävama qua tau qiyäpäknganguwänga, ga nätmatqä yänänäqñqä qäukuä yätu äwiñuwi ämenjä ipnuwiqä.†

26 Inğani qu, Ämaqeuqä Ymeqä Ekqä Iqu qaquvqä iu äpme, Iqueqä yänänäqñqetä, Iqueqä we-hunqä naqänänjä itä pğanği qumbnuwi.

27 Inğani Iqu enätqä iquau ändowatätä, ämaqä 'Nqeqä' ätätä atäunuä ikqä iquauñi, qäukuä-qua hitunuä äwitqutänqä-pa, aquvā eeqänä maqiyänige.

28 Itanga zä-eaqä iqu ämetquetñqenqä näqñqä mapiyä. Kiqä äpa iunji, eqä yqänä änyä, quwqä mñi änyä-hänjä inğqäqe, näqñqä tiinjä iqäpñqä. Yunuä äqunätñqe qäpu eätä, mäptqä dñä hinätñqe, qäqi etanğiyqä.

29 Asä iinj, he nätmatqä Nyi etqäqä iinjä ii timäwäwqanği äqumbiyänğani, he näqñqä tiinjä hipnuwiqä. Ämaqeuqä Ymeqä Ekqä Iqu äpätñqä anjä hänaqä iu näwe tqäutänğiyqä.

30 Nyi he naqä-qakuä etqä. Ämaqä hea inğa pmapnuwä iqua, qu mapäkonqä yqänä pmetanguwänga, nätmatqä eeqänänji timäunigeqä.

31 Qäukuitä, quaetä qäpu henige. Mä Nyaqä kukñui qäpu maeqä yänige.

32 Inäqe nätmatqä iinjä äkñga timäunigä iinjqe, ämaqä hñqu änyä maqñqä eänä. Ynaunqä qäukuä yätutanjä iquatä, Nyi Ymeqä Iqundäñi, ne änyä maqñqä eänünä. Apiqu Iqueqä-kiuänänjñqä.

33 Nätmatqä iinjä äkñga timäuninğenqä änyä maqñqä eänuwä-qae, yasämä ätuäqämepu, hinuä äqumbu pmetñqe.

34 Ii tiinjä enqä-panji. Ämaqä hñqu kinä hmqä wätñqä, ga iqu, iqueqä wäunuä-wiyqä iqua, iqueqä anjä mipñqä ävqä-panjä iinjyi. Ga wäunui, ique-iqueqä äpatätä, kik-injä vänige. Inji, hänaqä qñqanä miqä iquenji, 'Yasämä ätuäqämanä pmetñqe' tuänige.

35-36 Iinjä etanği, 'Kaqa anjä-tänjä iqu, heaetänjä-qe, ä quaesqänğanä-qe, ä zänqä knuä duätqätanğanä-qe, nñ zä we-hunğanğanä-qe, äkñga ti pänigätiyä-qe' änyä maqñqä eänäuä. Iinjqe, he yasämä ätuäqämepu, ga hui, 'Iqu inğa pänqiyä' knuä maeyätanga, äpätqe, hiqaqä witanğä hiqänqä iinjäuä.

37 Nyi kukñuä etqe, qokä-apäkä eeqänänjä iu ätquä. 'Ga yasämä ätuäqämapu pmäpñqä iinjä' etqänä" ätukqe.

† 13:24-25 Asayä 13:10; Joeli 2:10

14

*Ämaqä naqä iqua, Jisasi Ique päkḥḥqä ätnḡuwiḥqä**

¹ Hiunji naqänänjä Pasopa ätätqänuwä iquṭä, breqä yenüä qo-matäuwä hiunji iquatä timäutḥḥqä, hiunji ḥḡquaqu änyä äwäminḡe. Inḡani ḥiqäva-imäḡqä naqä iquatä, kukḡuä-suqenḡä näḡḡqä iquatäḡi, kukḡuä ätqämanäpu, “Ne Jisasi Ique maḡḡqä itmetanä pizqä päsatunḡue, äänä imäkatunḡuäwä?” ätnḡuwi.

² “Ämaḡe ḥinüä änaqänäpu mäkä ipäqiyqenḡe, ne suqä iinḡi, hiunji naqänänḡa mimäḡqä yatunḡueqä” ätnḡuwi.

Apäkä hui, eqä jinanä-weqe, Jisasi Iqueä nyuänḡiu equatekqenḡä†

³ Jisasi Iqu anä-himqä Betani, Saimonä Wänyimänḡueä‡ anḡiu buayä gmanätqätanḡa, apäkä hui ḥikä ḥäkä eqä jinanä-weqä inḡä ḥḡqu, äma äwimetä, ḥäkä pmäukui ikuväqe, eqä jinanä-weqe Jisasi Iqueä nyuänḡiu äwiqatḡqe. Häkitä, eqä jinanä-weqetä, kiḡä mbqe naqänäḡi.

⁴ Inḡani apäkä ii, ii imäḡqanḡqenḡä, ämaqä iḡi pmaminuwä ii, äwqä äkasuwä imäḡpiyi, quwqä-quwä, “Eqä jinanä-weqe, sunḡä ḥinḡi qui imäḡqiyä?” ätnḡuwi.

⁵ “Eqä jinanä-weqe, mbḡä 300 täuwä imäḡnäqe, mbḡä ämanäqe, ämaqä nätmätqä maeḡä iu winätḡqänänḡqä.” Ii ätmbiyi, apäkä iinḡi äkasuwä ätukuwi.

⁶ I tquanḡuwänḡa, Jisasi Iqu ätukqe. “Iinḡi ḥinḡuinä qumbiyä. Sunḡä ḥanä-iḡä vqäüä? Ii Nyi suqä anḡuanänḡi inmäḡqiyä.

⁷ Ämaqä nätmätqä maeqe, hesä anäḡi, hea ique-ique pmetḥḡäüä. Iinḡä etanḡi, ‘Yätamäḡqä eanä’ ḡḡuä eyqe, yätamäḡqä wipḥḡe. Mä Nyi iinḡä maetqe, Nyi hesä anäḡi, hea ique-ique mäpmeḡä itmniqeḡä” ätukqe.

⁸ “Apäkä täsiyqe, ae äyä imäḡqiyä. Ii eqä jinanä-weqä anḡiḡuatqe, Nyaḡä huiwi qua witḡqenḡä näwi-ganä inmäḡqiyä.

⁹ Nyi naḡä-qakuä etqä. Anä eeqänänḡä im-imä kukḡuä anḡuä we-hunḡä-tänḡi awä ätäḡipiyänḡani, apäkä täsi inmäḡqenḡä awä inä tqäḡḡeqä. Iinḡi qu iinḡe, hui mimäuwä iqäḡḡqänänḡä” ätukqe.

Jutasi iqu Jisasi Iquenḡi, ḥimä-wiunḡä iquau vätnḡä ätukqenḡä§

* **14:** Matiu 26:1-5; Lukä 22:1-6; Jonä 11:45-57 † **14:2** Matiu 26:6-13; Lukä 7:36-50; Jonä 12:1-8 ‡ **14:3** Saimonä iqu ḥinḡiqänänḡi wänyimänḡä-tänḡä äpmaminḡä etanḡi, qu iquenḡi “Wänyimänḡueä” ätuminuwi. § **14:9** Matiu 26:14-16; Lukä 22:3-6

¹⁰ Itanğa Jutasi Iskarioti, Jisasi Iqueqä ämaqä 12 iquau-tanä hñqu, Jisasi Iquenj, hiqäva-imäkqä naqä iquauä hipa iu vätnqä, tåkqä tuätñqä äukqe.

¹¹ Qu iinjä qätä äwipiysi, yeeqä ipu, “Ne naqä-qakuä mbqä hui ktapanqunä” ätukuwi. Inğanj iqu, “Äkñga ti itmetmä wimqändiyä” tä iqe, huänqänqä qävqä iminqe.

*Jisasi Iqu, Iqueqä wäunuä yätquakä iquatä ymisanä yäpakä änguwänğanqä**

¹² Hiunji naqänänjä bretqä yenüä qo matäuqä bñqä iquauqä hiunji kinganänjä iqu ätimäukqe. Quväukuä ique-ique hiunji iquenj, Israitqä iqua Pasopanqä knüä indqänäpiyänğanj, sipsipqä hui äpäsäpu gpnä. Inğanj Iqueqä wäunuänqä ämotquaminqä iqua, “Si Pasopa iutanä ymisanä dñqe, ne nätmatqä näwinyänj ängi kimäkiyatunquäwä?” ätukuwi.

¹³ Inğanj Jisasi Iqu, Iqueqä wäunuänqä ämotquaminqä hñquaqui, ändowatätä tii atukqe. “Qe anä-himqä yätunqä hinyqä. Ämaqä eqä-häkä meqä hñqu äqemenqiyä. Ga iquenj, qänaki wivändqinyqä.

¹⁴ Iqu anä yäpä yängisa paquvqanğa, anä kaniquenji, ‘Ämotqueqä Iqu, si yatñqä kiyenqä äyandowatqiyä’ suinyqä. ‘“Nytä, Nqä ämaqä wäunuänqä ämotquetñqä iquatä, hiunji naqä tqe, buayä natunquä anä hiqnqä ängikä?” äyatqiyä,’ suinyqä” ätukqe.

¹⁵ “Qe ii tquanğiyänğa, iqu anä hiqnqä naqänänjä haqä yätqä ämätñänqä iquenj ämäqesquenqiyä. Iquvanätä, buayä nqätä, näwenyä imäknänä. Qe iqinj, buayä näwenyä inemäkinyqä” ätukqe.

¹⁶ I tquanğa, iquaqu eyi, anä-himqä yätu ätimäyi, nätmatqä eeqänä Jisasi Iqu ätukqä-pa imäknätanğa äqunysi, Pasopa iutanä ymisanä bñqenqä näwi imäkkiyi.

¹⁷ Heaetänj, Jisasi Iqutä, Iqueqä ämaqä 12 iquatä, eeqäqua ätimäukuwi.

¹⁸ Qu ymisanä änäpu äpmapiyänğanj, Jisasi Iqu, “Nyi naqä-qakuä etqä. Hesänjä hñqu, Nyinqä tåkqä tuänä. Ii ämaqä Nyitä ymisanä anä änätqänuwä iquendanä hñquvqä” ätukqe.

¹⁹ I tquanğa, iqua äwqä-hanä ämepu, hñqunä-hñqunänj, “Ii nyi ma! Qäyutanä?” ätukuwi.

²⁰ I tquanğuwänğa, Jisasi Iqu, “He 12 iquendanä hñqueyqä. Ämaqä Nyitä bretqä hevqä asiu äyämetä ängqäqä iqueyqä” ätukqe.

* 14:11 Matiu 26:17-30; Lukä 22:7-38; Jonä 13:1-17:26

21 “Ämaqeuqä Ymeqä Ekqä Iqu, Goti Hanjuwä Iqueqä bukä iunji, ‘Äpäkonänqiyä’ ätkqä-pa, Iqu e päkonänqiyä. Itanji Ique himä-wiunqä iquau vätnqä iquenyqe, iqueni hanjä-iqä naqänänjä wimenqiyä. Ämaqä iinjä imäkätñqä iqueni, kănai maunyqä-săpi, ii änguä hităningä” ätukqe.

22 Qu ymisanjä änăpiyănganji,[†] Jisasi Iqu bretqä hñqu âmeqe, Goti Ique “ănguiqă” âtuăqe, âkutătă, Iqueqă wăunjuăngqă âmotquaminqă iquau, ävqăwătă tii âtukqe. “He mândaupiyă. Tă Nyaqă huiwiyqă.”

23 Itanji Iqu wainqă-eqă-hăkă âmeqe, Goti Ique “ănguiqă” âtuăqe, iquau ae ävăqetani, eeqăqua iuta änguwi.

24 Itanji, Iqu tii âtukqe. “Tă Nyaqă hăneqeqă, Goti Iqu kukñuă guă măsăuenqe, yăñănăqñqă imäkätñqă diñqeqă. Nyi âmaqă kuapănănă iu yătămăkqă vätnqe, ñqă hăneqe equatqănă” ätukqe.

25 “Nyi naqă-qakuă etqă. Nyi wainqă-eqe, Goti Iqună miqăngga hăñi nmniqănganqe, aŋgumă manqă imqănă” ätukqe.

26 Inğanji qu apqă hñqu âtpiyi, ană-himqă iu ävăma, qoqonă Olipăngqă âukuwi.

Jisasi Iqu Pită iqueni, “ ‘Nyi Iquenqe änyă maññeqă’ ttñqinyă” ätukqenqă[‡]

27 Ii äwăpiyănganji, Jisasi Iqu iquaunji, tii âtukqe. “Heqă Nyinyqă quuvqă heqiyqe, mândi päwinqiyă. Ii Goti Hanjuwä Iqueqă bukä iunji, tiinjă âtä äqănăngqă-payqă.

‘Nyi sipsipqă-miqă ique päkmqănă. Iinjă imăkqanğmdqăngga, sipsipqă iqua ză im-imă wepnuwiiqă.’[§]

28 Itanji Goti Hanjuwä Iqu, Nyi anji nyivauqumuattqanga, Nyi qua Galili iunqă hinuiqă emamnigeqă” ätukqe.

29 I tquanğa Pită iqu, “Iqua eeqănă, quwqă quuvqă heqiyqe mândi qăyă äpăwiqanğuti, nyi ii miqă ymqănă” ätukqe.

30 I tquanğa Jisasi Iqu, “Nyi naqă-qakuă äktqănă. Heatqă tqenji, kukutakisqă âkakă hñquaqu matqăngga, si Nyinqe, ‘Nyi Iquenyqă maññeqe,’ hñquaqu-hñque ttñqinyă” ätukqe.

31 Jisasi Iqu ii tquanğa, Pită iqu yăñă äqănătă, “Qăyă eănă. Si äpăkonğti, nyi-pqe ană päkonenqeqă. Nyi Sinyqe, ‘Iquenyqă maññeqe’ matqă imqănă” ätukqe. Itanji wăunjuăngqă âmotquaminqă eeqănănă huiziqwa-pqe, inyănă âtkuwi.

[†] 14:22 Matiu 26:26-28; Lukă 22:17-20; 1 Korină 11:23-26 [‡] 14:26 Matiu

26:31-35; Lukă 22:31-34; Jonă 13:36-38 [§] 14:27 Sakătiiyasi 13:7

*Gesemäni, Jisasi Iqu Goti Iquenyqä tääqä ätkqenqä**

³² Ingañi iqua, aña yoqä ‘Gesemäni’ qonätanggeu ätimäupiyi, Jisasi Iqu, Iqueqä wäunüaṅqä ämotquaminqä iquau, “Nyi Goti Iqutä kukñuä tenqueä. He täqi pmapiyā” ätukqe.

³³ I ätuäqe, Iqu Pitä ique, Jemisi ique, itaṅga Jonä ique itumeqe, iqua Iqutä anä äukuwi. Ingañi Iqu hañä-iqä wimetṅqä iqanḡqenqä, Iqueqä äwqä tämñi änä mäwimāṅqä ikqe.

³⁴ Iṅqe, Iqu tii ätukqe. “Hañä-iqä tq, Nyaqä qeqä-quuvqä tämñi imbtäümäkqä-qae, ae qäqi äpäkonmqä iqä. He täqini yasämä äminyäpu, pmapiyā” ätukqe.

³⁵ Ingañi Iqu nänä hmbu äwäqe, qua iqi äqiyäpäknätä, hañä-iqä wimeqanḡqä iquenqä huāṅqä hui etanḡutqe äwimasiyätṅqä, Goti Ique kukñuä ätkqe.

³⁶ Iqu, “Aba,[†] Apiqukiyā. Si nätmatqä äwa mämiqä imäkqä Iquki, häkä hañä-iqä-tāñä tq, huätä mändavä. Inäqe Nyaqä änyinḡeunji qäyā etanḡuti, Tqä äkinqä dunä isṅeqä” ätukqe.

³⁷ I ätäqe, aṅgi äpäqe, ämaqä anä ätuma äukqä iqua hiqäqä witaṅgä äqunḡqe. Iwä Pitä iquenji, “Saimonä iquki, änäñāṅqäwä? He Nyitä anäñi, wāṅqäpu mäminqä iquwiuä?” ätukqe.

³⁸ “Yamwiqä iqe, he mändi maekittqiyqä yätṅqä diṅqe, he äminyäpu, Goti Iqutä kukñuä tpiyā. Hiqä quuvqe, nätmatqä qäyunä imäkqāṅqä äwinyätanḡqä-qe, huiwi yāñänāṅqä maeqeqä” ätukqe.

³⁹ I ätuäqe, aṅgumä äwäqe, Goti Ique kukñuä asi, aṅgumä ätukqe.

⁴⁰ Ae ätuäqe, iquaunqä aṅgumä äpäqe, iqua hiñuä kukuāñuä wiyqanḡi, hiqäqä witaṅgä äqunḡqe. Ique kukñuä äki-äki tupṅqe, änyä maḡṅqä yqänä emiñuwi.

⁴¹ Hñquaqu-hñque äwimetäqāṅgañi, Iqu iquaunji, “He hiqäqä äwäpu, hapä yqänä äpmeñäüä?” ätukqe. “Ga qäpu genji. Hiunji tä, qāṅga qe ätimäuqiyä. Hiñuä qumbu! Ämaqeugä Ymeqä Ekqä Iquenji, suqä quvqä imäkqä iquauä hipa iunji, täkqä tqä iuta ävqiyä.

⁴² He pämä äpmepu, äwanä! Hiñuä qumbiyä. Huiziuqä hipa iu nyivätṅqä iqu, ae qäqi ätimäutṅqä iqiyä” ätukqe.

Jutasi iqu Jisasi Iquenji, himä-wiunqä iquau äwikqenqä‡

⁴³ Jisasi Iqu kukñuä ii yqänä tätqätanḡa, Jutasi ämaqä 12 iquautanḡa iqu ätimäukqe. Iqutāñi ämaqä kuapänä,

* **14:31** Matiu 26:36-46; Lukä 22:39-46 † **14:36** Kukñuä “Aba” ii Israitqä iquauqä aña-kukñuiyi. Kiqä quati, “Apä.” ‡ **14:42** Matiu 26:47-56; Lukä 22:47-53; Jonä 18:1-11

ipäqäyunä, ä jävqä a äqätqa ätimäukuwi. Ämaqä ii, hiqäva-imäkcä naqä iquatä, ä kuknuä-suqenqä näqnqä iquatä, itanga qokä-apäkä iu miqä iquatä dawatqangä, ätimäukuwi.

⁴⁴ Qu änyä upnqä imäknäpiyängani, täkcä-tqä iqu huiziquauni, tii ätukqe. "Nyi 'Ämaqä Tqueyqä' etätmi, kikiyä äwungundi, he Iqenji a äkiqätäpu, yasämä ätuma uwqäpnä."

⁴⁵ Qu ätimäupiyi, iqu Jisasi Ique äwimeqe, Iqenji, "Näqnqä-vqä Iqukiyä" ätuätä, Ique himä kikiyä äwutängqe.

⁴⁶ Inganji qu Jisasi Ique itumepu, a yängänäqnqä äkiqätukuwi.

⁴⁷ Iqua, Ique a kiquanguwänga, Iqutä qäqi anä tqäumiñuwä hnqu, iqueqä ipäqäyunä ämäkäqiyäqe, hiqäva-imäkcä naqä iqueqä wäunuä-wiyqä hnque, qätä mnä hämänä ätqavämäukqe.

⁴⁸ Inganji Jisasi Iqu, "He ipäqäyunätä, jävqätä a äqätqa äpquwi, ämaqä äpästätä quwä-meqä hnque a äkiqätätqänuwä-pa, Nyi-pqe, iinunä etangä ängiqätqäu?" ätukqe.

⁴⁹ "Hiunji ique-ique Nyi hesä anä äpmamä, hiqäva-imäkcä anä ququawä iu näqnqä vätqätangqä inga mangiqätqe, sunqä itqänuwäwä? Inäqe, he tä iquwi, kuknuä Goti Iqueqä bukiu ätnängqeuni, qäyunä ätätangqenqeqä" ätukqe.

⁵⁰ Inganji Iqueqä ämaqä iqua, eeqänä zä äväma äwekuwi.

Hiknä hnqu zä äukqenqä

⁵¹⁻⁵² Zä ii uwqanguwänga, hiknä gguä hnqunä huäqä hutnqä hnqu, Jisasi Ique qänaki ti äwivändqanga, qu iqenji a kiqätqanguwänga, iqu gque iqinyä iquvesemä, ipätäkqä zä äukqe.

Ämaqä naqä iqua, "Iqu qäyä päkonätñqeqä," ätkuwinqäS

⁵³ Qu Jisasi Iqenji, hiqäva-imäkcä naqä iquenyqä ätuma äukuwi. Inganji hiqäva-imäkcä naqä iquau, ämaqeu miqä iquau, itanga kuknuä-suqenqä näqnqä iquatä, qu iqi aquvā äqänguwi.

⁵⁴ Pitä iqu, Jisasi Iqenqä, kinä-tämä qänaki äumiñqe. Hiqäva-imäkcä naqä iqueqä anä ququawä iqi ätimäuqe, iqini, iqu ämaqä ämayukä-imanqä iquatä äpme, tä-diyeqä inyimiñqe.

55 Inġani, Jisasi Ique pizqä päkpñqenqä, hiqäva-imäkcqä naqä iquatä, Israitqä iquau miqä hiuzi iqua qäsänä, Jisasi Iqu suqä quvqä imäkätñqenqä qävqä yanätpiyi, ämävqänġuwi.

56 Ämaqä kuapänä Iquenyqä quangä kukñuä täqisqanġuwä-qe, quvaqä kukñui yamuätqänqä ikuwi, asänä mäwqanġi äqunġuwi.

57 Inġani ämaqä hñqua pämä ämatqäupiysi, Jisasi Iquenyqä quangä kukñuä tii ätukuwi.

58 “Ne Ämaqä Tqu tii tqanġi äwikque. ‘Goti Iqueqä hiqäva-imäkcqä anä, ämaqä-qua mätqe, Nyi äqiyäpnemä, anġumñi, hiunji hñquaqu-hñque mätmñiqueqä. Inäqe Nyi hipaetä mamätqä imqänä’ tqanġi, äwikqueqä” ätukuwi.

59 I tqanġuwä-qe, quvaqä kukñui asänä mäwqä ikqe.

60 I tqanġuwänġa, hiqäva-imäkcqä naqä iqu, iquauä hinuä iqi ätqäuä, Jisasi Ique yatñqä tii äwikqe. “Ämaqä tä kukñui Siñqä ätquwi, änäänġä? Si kima hui matqä isñqätanä?” ätukqe.

61 I tquanġqä-qe, Jisasi Iqu kima miqä, Iqueä kukñuä hui mätquä da ikqe.

Inji, hiqäva-imäkcqä naqä iqu anġumä yatñqä tii äwikqe. “Krais, Goti Iqu ne ämineyatñqä atäunüä äkikqä Iqukita? Ä Yoqä haqä yätu ämaetunquä Iqueqä Ymeqä Iqukitanä?” ätukqe.

62 I tquanġa, Jisasi Iqu, “Nyi qäqunjqä. Itanġa Ämaqueuqä Ymeqä Ekqä Iqu, Yänänäqñqä-tänä Iqueqä hipa ämuangisa pmetanġi hinuä qumbnuwiqä. Itanġa Iqu qaquvqeu pmeqä qäukuä yätuta quvepñanġi qumbnuwiqä” ätukqe.

63 Iqu i tqanġqenqä, hiqäva-imäkcqä naqä iqu äwqä tnänä wiñanġi, iqueqä gquä quäuqä äpisätä, tii ätukqe. “Iquenyqä kukñuä hui inä natñqe, ne sunqä qävqä yatuñquäwä?”

64 Iqueä kukñui, Goti Ique äkittqiyätä tqanġi, qätä äyä äwiyanünä. Ga heyaqä knuä imñi, äänä eyqi?”

Inġani eeqänänji qu, “Iqu suqä quvqä imäkcqä-qae, qäyä päkonätñqe” ätukuwi.

65 Itanji ämaqä hñqua, Iqueni makukuä äwqutäpu, hinuä huäqä äkeuätäpu, hipa äpäsäpu, “Si tqi kpäsqiya? Hinuä natiyä” ätumiñuwi. Itanġa ämayukä-imanqä iqua, Iqueni itmepu hipa äpäkkuwi.

*Pitä iqu, ‘Jisasi Iquenyqä maqñqe qä’ ätkqenqä**

66-67 Pitä iqu täknä yänġisa ququawä mänji pmetanġa, hiqäva-imäkcqä naqä iqueqä wäunüä-wiyqä apäkä hui

* 14:65 Matiu 26:69-75; Lukä 22:54-62; Jonä 18:15-18,25-27

äpäqe, Pitä iqu tä diyeqä imäknätqätangi äqunäqe, ique hinuä yqänä äqunä, “Si Jisasi Nasäretqätanjä Iqutä anä äpmetqänjiyā iqukuiyqä” ätukqe.

⁶⁸ Ii iinjä tquangqenqä, iqu, “Oeyqä, si ii ätni, nyi änyä maqnqä enänä” ätuäqe, yäpaqängisa äwätä, täknä hävqä qänätangqä iqi ätqäukqe. Inganji kukutakisqä hnqu äkakä ätkqe.

⁶⁹ Wäunuä-wiyqä ii, iqueni iqi äqunäqe, angumä ämaqä iqi tqäutangwuiji, “Ämaqä tqu, qutä anä äpmetqänjuwiqä” ätukqe.

⁷⁰ Ii käyā ätquangi, Pitä iqu angumä “Oeyä” ätkqe.

Iwä wänqä hmbu ti imängganga, ämaqä iqi ätqäumiñuwä iqua, “Si Galilisanjä iqukiyqä. Inji si oeyä matqä pa. Si, qutä anä äpmetqänjuwiqä” ätukuwi.

⁷¹ Ga inganji iqu tii ätukqe. “Ämaqä tä ätätqänjuwä Iquenyqe, nyi änyä maqnqä enä. Nyi quangä etqändi, Goti Iqu, nyi qui nyimäkänqiyä.”

⁷² Iqu kuknuä iinji ae ti tqanga, kukutakisqä äkakä huiz-i qu ätkqe. Inganji Pitä iqu, Jisasi Iqu “Kukutakisqä äkakä hnquaqu matqänga, si Nyinqe, ‘Nyi Iquenyqä maqnqe,’ hnquaqu-hnque ttinqinyä” ätukqenqä knuä äwikqe. Inganji, iqu iinjä imäkätäqenqä huäqä kiinjä wungangi, knuä kuapänä äqäkqe.

15

*Jisasi Iqu, Pailoti iqueqä hinuä iqi ätqäukqenqä**

¹ Zä we-hungangqetäni, hiqäva-imäkkä naqä iqua, kuknuä-suqenqä näqnqä iquautä, nñ ämaqä naqä huiz-i quautäni, qu Israitqä iquau miqä eeqänänjä iqua qäsäni, kuknuä naqä-hnqunä imäkkuwi. Itäni qu Jisasi Ique guä äkiqiyäupu, ätuma Pailoti ique äwikuwi.

² Itanga Pailoti iqu, “Si Israitqä iquau Miqä Naqä Iqukitanä?” ätuätä, yatnqä äwikqe.

Jisasi Iqu ämävauqe, “Iini, si qe ätnyā” ätukqe.

³ Inganji hiqäva-imäkkä naqä iqua, Jisasi Iquenyqe, “Iqu suqä quvqä iinjä-iinjä imäkätñqe qä” ätqua äukuwi.

⁴ Iinjä etangi Pailoti iqu Iqueni, “Si kuknuä hui kima matqä isñqätanä?” ätuätä, yatnqä angumä äwikqe. “Hinuä qunyä. Qu Sinyqe, ‘Suqä quvqä iinjä-iinjä imäkätñqe qä’ äyā ätqäuä” ätukqe.

⁵ I tqanga, Jisasi Iqu kuknuä hnqu mätquä ikqe. Iqu i iqangqenqä, Pailoti iqu, “Kuknuä hui matqä sunqä iquitiyā” tä, knuä kuapänä ämakqe.

* 15: Matiu 27:1-2,11-31; Lukä 23:1-25; Jonä 18:28-19:16

⁶ Quväkuä ique-ique, Pasopa imäkäpiyängani, Israitqä iqua, “Ne guä pmetanguwä iquautanjä iquenyqä änengiyä” tqanguwä iqueni, Pailoti iqu huätä äwiquteminqe.

⁷ Inğani ämaqä hñqua, ämiqä naqä iquau huätä manä-tpu ipu, huiu pizqä äpäkkuwinqä guä äpmaminuwi. Qutanä hñqu, Baräpasi iquvi.

⁸ Itanga ämaqä kuapä aquvā äqänguwä iqua, Pailoti ique äwimepu, “Hinuiqänä imäkminä-pa, iinjä imäkiyā” ätuäpu, yatñqä äwikiwi.

⁹ Qu iinjä tqanguwänga, Pailoti iqu, “Israitqä iquau Miqä Naqä Tqueni, huätä egutäutmä etapmqätanä?” ätukqe.

¹⁰ Hiqäva-imäkkä naqä iqua, Jisasi Iqu yoqä naqä metqätangqenqä äwqä quvqä imäkäpu, Ique ätuma vqanguwinqä, Pailoti iqu näñqä yasämä eäqenqä, ii ätukqe.

¹¹ Pailoti iqu i tqanguqä-qe, hiqäva-imäkkä naqä iqua, qokä-apäkiuqä knuä iunji hñji-hñji iwimäkäpu, Pailoti iqueni, “Jisasi Iqu qäyā etanguti, Baräpasi Iquenyqeqä” tupñqä ätukuwi.

¹² Inğani Pailoti iqu, “Inji, ‘Israitqä iquau Miqä Naqä Iqueqä’ ätätqänguwä Iqueni, nyi äänä imäkmqäwä?” ätukqe.

¹³ Iinjä tqanga, qu kima tnängä tii ätukuwi, “Iqueni, zä-huätati hunätñqä imäkiyā!”

¹⁴ Iinjä tqanguwänga, “Iñji sunqe? Iqu suqä quvqä äki imäkätñqäwä?” ätukqe.

Kimani, qu manä yängänäqñqä ätäpu, “Zä-huätati hunätñqä imäkiyā!” ätukuwi.

¹⁵ I tqanguwänga, iqu, qokä-apäkiu yeeqä iwimäkätñqä wingangi, Baräpasi iqueni qunqä huätä äwiqutekqe. Itanga iqu, Jisasi Ique ptqä päkpñqä imäkätä, ämaqä mäkä-iqä iquau hipa iu zä-huätatä huepñqä äwikqe.

¹⁶ Pailoti iqu, iquau vqanga, mäkä-iqä iqua, Jisasi Iqueni, kiyapqä iqueqä anä ququawä yänggisa ätuma äpeyäpiyängani, mäkä-iqä huizi iquauñqä tääqä ätukuwi.

¹⁷ Inğani iqua Ique mändi äkittqiyäpu, quangä ämiqä naqä enqä-pa hiätñqä tii imäkkuwi. Iqini qu iqueni, qäkä ipisqä hämänänä hñqu äwiyätpiyi, guä yängä-täñji ämaqä naqä hñqueä ynña-nänä äkuäquvāpu, Iqueä nyuänjiu ämuäkuwi.

¹⁸⁻¹⁹ I imäkpäyi, qu iqueni, “Israitqä iquau Miqä Naqä Iquki! Hiunjinğanjqä” ätuäpu, häsuänitā Iqueä nyuänjiu äpäsäpu, Iqueni makukuä äwqutäpu, itanga suqä ämaqä naqä hñquenqä ipqä-pa, Iqueni qonä äwoktäupu iminjuwi.

²⁰ Qu Iqueni quvqä iini qäpu itquapiyi, ingani qäkä ipisqä iqu huätä ätäuquväpu, Iqueqä qäki angumä äwiyätukuwi. Itani Iqueni, zä-huätati huepñqä ätuma äukuwi.

Mäkä-iqä iqua, Jisasi Iqueni zä-huätati äuekuwiñqä†

²¹ Ämaqä anä-himqä Sairinisanä, Aleksandä iqueqätä, Rupesi iqueqätä, iquaquiyqä kanä Saimonä iqu, anä-himqä yäpaqängisa äpmaminqe, yängisa paquvqanğani, mäkä-iqä iqua, Jisasi Iqu zä-huätatä hunätñqä ze, iqu metñqä imäkuwi.

²² Qu Jisasi Iqueni, anä yoqä Golketa qonätanğqeuñqä ätuma äukuwi. Yoqä iini, kiqä quati, 'Ämaqä nyuänä-yänñqä.'

²³ Iqini qu Jisasi Iqueni, wainqä-eqä dunji maras-inqätä qäsä imäkñqe, täñä-hunqe Iqueqä huiwiunji wipti iqiyaññqä wisäuqanğga, Iqu mämotanqä ikqe.

²⁴ Inğani, mäkä-iqä iqua, Iqueni zä-huätati äuekuwi. Iqua, Iqueqä gqetä ämuasmänğetä iwäsäupu, kikinä mapñqä hññä ikuwi.

²⁵ Qu Iqueni zä-huätatini, mäptqä awänä mämpmeqä 9 klokñga äuekuwi.

²⁶ Quwqä suqä imäkminuwä dunji, kukñuä ämitkuwä iqu, ätäpu tii äqiyekuwi. "Israitqä iquau Miqä Naqä Iqueqä."

²⁷⁻²⁸ Itanğa Iqu-tänä qäqiqini, ämaqä äpäsäsinyä quwä-meqä hñquaquini, zä-huätatä äuekuwi. Hñqueni, hipa ämuangisa äuepu, hñqueni qunamäuqängisa äuekuwi.‡

²⁹⁻³⁰ Ämaqä iqi äpäwäpiyi, qu nyuänä ptqä äqiyäpu, Iqueni tä sisäwqä äväpu, tii ätukuwi. "Si, 'Nyi hiqäva-imäqä anji äpnemä, hiunji hñquaqui-hñquenyä anji mätqunñqä' tqä-qukiya. Inji Tqä-täuä hññä iqumuatnätñä, zä-huätatä äunänitani, äyaqäsqanğga biyä!" ätuminuwi.

³¹ Inji, hiqäva-imäqä naqä iquatä, kukñuä-suğenqä näqñqä iquatä, qu-pqä tä inä äsäpu, "Iqu ämaqä huiziunji hññä iqumuatätñqä-qe, Iqueqä-kiuänji hññä miqumuatñqä iqiya" ätñguwi.

³² "Kraisī ne ämineyätñqä Goti Iqu, Ique atäunuä ikqä, Israitqeu Miqä Naqä Tqu, äyaqanğa qua täqinyqä äpä. Ga ne hinuä äqunaqe, Iquenyqä quuvqä heqiyatunquänänyä" ätñguwi. Inji, ämaqä zä-huätati anä äunminiyä iquaqu-pqe, Iqueni kukñuä quvqä inä ätukiyi.

Jisasi Iqu äpäkongqenqä§

† 15:20 Matiu 27:32-44; Lukä 23:26-43; Jonä 19:17-27 ‡ 15:27-28 Pipa Grikä pmeqeuqä kukñuä iu äqänänqä huiunji, kukñuä tiinä-pqä inä ätä äqänä. "Goti Iqueä bukiunji tii äyā äqänä. 'Qu Iqueni ämaqä quvqä iquatä qäsä itquakuwiqä ätnäqeuñi,' iini qäyu hetñqenqä ii itquakuwi." § 15:32 Matiu 27:45-56; Lukä 23:44-49; Jonä 19:28-37

³³ Itanga hiunji quemisqä ae ätimäuqanga, qua eeqänänjä iunji, hea äwäkqe. Awiyqä 3 kloknganji, we angi äungqe.

³⁴ Awiyqä 3 kloknganji, Jisasi Iqu manä yänänäqngqä tii ätkqe. "Eloi, Eloi, lema sapatani." Kuknuä iqu, quati tiinji. "Nqä Goti Iqukiyä! Nqä Goti Iqukiyä! Si sunqä nyivquatämäunyä?"

³⁵ Ämaqä qäqiqi ätqäuminuwä hñqua, kuknuä tä qätä äwipiä, "Qätä wipu! Iqu Laisa iquenyqä tääqä ätqiä" ätkuwi.

³⁶ Ga, ämaqä hñqu tnänä äwäqe, yaanuä hui ämeqe, wainqä-eqä yänänäqngqä iu äyämeqe, hätäkqeu ikätäutä, Jisasi Iqu änätngqä äwisäukqe. Iinä itä, tii atukqe. "Laisa iqu äpätä, Iqueni zä-huätati äunänqe äyaqiyätä itumenqutiyä? Hinuä äqänänä äpmenä."

³⁷ Inganji Jisasi Iqu manä yänänäqngqä ätäqe, hindjä-meqä äwquatämäuqe, äpäkonngqe.

³⁸ Inganji yuä naqänänä, hiqäva-imäkqä anä yäpä ingisa imaknminqä iqu, hitunuä yätuta ingi-ingi äpknga äpäwiqe, hñquaqu qe imäkngqe.

³⁹ Inji mäkä-iqä iquau miqä, Jisasi Ique hiqumuanä äwiyä ätqäuminqä iqu, Iqu äänä itä päkonngangqe hinuä äqunäqe tii ätkqe. "Naqä-qakui. Ämaqä Tqu, Goti Iqueqä Ymeqä Iqueyqä!" ätukqe.

⁴⁰ Itanga apäkä hiua, kinä nänisa hinuä äqumbu ätqäuminuwi. Iuautanji, Mäliya, anä-himqä Maktälatanä ii, itanga Mäliya, Jemisi hiknä wänqä ique, ä Josepä gueqiyqä känäu, itanga Solomiä.

⁴¹ Jisasi Iqu qua Galili iu pmetanganji, Ique qänaki äwivändäpu, yätamäkqä äwiminuwä iuae. Ga, apäkä kuapänänä, Jisasi Iqutä Jerusälemänqä anä äpkuwä iua-pqe, qäsä iqi ätqäuminuwi.

*Jisasi Iqueqä huiwi, pñqä ekuwinqä**

⁴²⁻⁴³ Hiunji iqueni, ii Sämbatqä hapä pmeqä iquenqä, nätmätqä näwinyä imäqқанганji. Iutanji, mäptqä äwitngqä ti pmetanganji, Josepä Arämatiyatanä iqu, Pailoti Iquenyqä zä-miqä, ique äwimeqe, "Jisasi Iqueä huiwi ämamqeqä" ätukqe. Ämaqä iinä iqu, Israitqä iquau miqä eeqänänä iquautanä, yoqä naqä inänä-täñu eä, Goti Iqunä miqeunqä hinuä äqänä äpmaminqä iquvi.

⁴⁴ "Jisasi Iqueä huiwi ämamqeqä" tquanga, Pailoti iqu yäunuä iqe, ämaqä mäkä-iqä iquau miqä ique tääqä ätuätumeqe, "Jisasi Iqu ae äpäkonngqätanä, ä änäänqä?" ätuätä, yatngqä äwikqe.

* 15:41 Matiu 27:57-66; Lukä 23:50-56; Jonä 19:38-42

⁴⁵ Ämaqä iquesa näqñqä ae ämeqetani, Pailoti iqu, Josepā iqueni, “Jisasi Iqueä huiwi, yqä mayä” ätukqe.

⁴⁶ Inğani, Josepā iqu yuä naqä hñqu mbqä iäqe, Jisasi Iqueä huiwi zä-huätati äuekuwiuta äyaqiyätä, qua mänji ämaeqe, Iqueä huiwi huäqä äutäqe, ämaqä pizqä pñqä heqänqä hikä ätäñukuwä anä-nänä imä pñqä ekqe. Pñqä ae eäqe, hikä qñqanä naqä hñqu, huaqä-huaqä ämiqa qñqanä ämaptekqe. ⁴⁷ Mäliya Maktälatanä iisä, ηñ Mäliya Josepā iqueqä känaisä, Jisasi Ique pñqä eqangqce, hinuä äqunğiyi.

16

*Jisasi Iqu ävaukqenqä**

¹ Hiunji Sämbatqe ae äpäwqanğani, Mäliya Maktälatanä iu, Mäliya, Jemisi iqueqä känäu, itanğa Solomi, qu eqä jinanä-weqe mbqä ikuwi. Ii, qu äma äwäpu, Jisasi Iqueä huiwiu equatpñqänänyä.

² Hiunji kinganänä iqueuä zi-hinuä matqä, mäptqä ti eumäuqanğani, apäkä iua, Jisasi Ique pñqä ekqeunqä äwäpiyänğani, tii ätñguwi.

³ “Ne Jisasi Iqu hikä hovqä äwinqä iqueqä hikä qñqanä äptänänqe, huaqä-huaqä ämitä nauteyätñqe, tqukä?”

⁴ E äwäpiyä iunda hinuä äqunäukuwi, hikä iinä iqu, kätanänä qäyä hitangqä-qe, qñqanä mäpmäwänätanği äqunğuwı.

⁵ Itanğa apäkä iua, Jisasi Ique pñqä ekqä yämä äpaquväpiyänğani, hikñä gquä qäpaiqä hämänänänä imäkñqä hñqu, hipa ämuangisa pmetanği äqumbiyi, inğani iua miqä yänä ipu, äwäwa ikuwi.

⁶ I iqanğuwänğa, iqu iuaunji, “He yäunüä miqä pampiyä” ätukqe. “He Jisasi Nasäretqätanä, zä-huätati äuequwä Iquenyqä hinuänqä äpqäuä. Iqu ae ävauqäqe. Hinuä qumbiyä! Äwäteqä täqinji, aanqä suänä.

⁷ Iinä-qae, he äwäpu, Iqueqä wäunüänqä ämotquaminqä iquau, (Pitä ique qäsä), tii tupiyä. ‘Iqu qua Galilinqä hinuiqä wänqiyä. Iqu ae etkqä-pa, he Ique iqı qumbñqäuä’ tupiyä” ätukqe.

⁸ Inğani apäkä iua zä ipu, yäunüä-yäunüä winğanğa, ämaqä pñqä wiqeuta yäpaqä mängisa ätimäupiyi, iqisanji zä äväma äukuwi. Iua äwäpiyänğani, zä yqänä iqäwäpu, ämaqeunji mätkuä ikuwi.

* 16: Matiu 28:1-15; Lukä 24:1-12; Jonä 20:1-18

Jisasi Iqu, Mäliya Maktälatañä ii äwimakqenqä†

⁹ Jisasi Iqu hiunji kinganänä iqueuä zinquä matqängga ävauqetani, Mäliya Maktälatañä ii-ganä äwimakqe. Iñi, dnä quvqä 7 tqäutangi, Iqu huätä ändowatkqe.

¹⁰ Itani ii äwäqe, ämaqä, Iqutä anä ikäminuwä iqua, huäqä-hunqä ämepu, knuä qiyätqätanguwä iu äwimetä, awä ätukqe.

¹¹ Ii, “Jisasi Iqu hänä pmetangi, äqunänänä” tquangi äwiypiyä-qe, qu, “Ii quanğa ätqiyä” knuä äwikqe.

Jisasi Iqu, Iqueqä ämaqä hñquaqui äwimakqenqä‡

¹² Itani huizi, Iqueqä wäunüänqä ämotquaminqä hñquaqu, anä-himqä iutani äväma, qanä wätqätanginyänga, Jisasi Iqu, iquaquini huitanä-qu imäknä äwimakqe.

¹³ Iquaqu angumä äwiyi, huizi iquauni, iquaqui wime-qanqenqä ätukiyi. I tquangiyä-qe, iqua, “Iquaqu quanğa ätqinyqä” knuä ämakuwi.

Jisasi Iqu, Iqueqä ämaqä iquau äwimetä, wäunüä äwikqenqä§

¹⁴ Itani Iqu, wäunüänqä ämotquaminqä 11 iqua, ymisanä änapu pmetanguwänga äwimakqe. Iqu äwimeqe, ämaqä, Ique hänä angi pmetangi hinuä äqunguwinqä qäyä ätquanğa, ga “Qu quanğa änatqäuä” ätuäpu pmetanguwinqä, Iqu, “He nyuänä woyqä imbu, quuvqä maeqiyqe, sunqä itqänäuä?” ätuätä, yänänäqñqä ätukqe.

¹⁵ Itanga Iqu iquauni, “He qua äwitqutänqä-pa kuknuä änguä we-hunqä-täñi äma äwäpu, ämaqä eeqänänä iu awä tupñqeä” ätukqe.

¹⁶ “Ämaqä quuvqä eqiyätä asñä ämeqä iquenji, Goti Iqu hänä iqumuatäniqe. Itanga ämaqä quuvqä maeqiyqä iqä iquenyqe, Goti Iqu, ‘Hänä mäpmeqä yänqiyä’ täniqeä.

¹⁷⁻¹⁸ Ämaqä quuvqä eqiyquwä iqua, wäunüä ämaqä mimäkkänänä tiñi imäkäpnuwi. Nyaqä yoqeta, dnä quvqä huätä ändowatpnuwi. Iqua kuknuä änyä-häñi ätpnuwi. Quwqä hipaitä qämakä a ämaqätpnuwi. Eqä quvqä ämbqe, qui mäwimäkkä yäniqe. Itanga ämaqä täñä-yaqä witangpqueñi, hipae haqeqi äwiyyuwi, änguä imämbnuwiqä” ätukqe.

*Goti Iqu Jisasi Iquenji, qäukuä yätunqä ätuma ekqenqä**

† 16:8 Pipa Grikä pmeqeugä kuknuä iu äqänänqä huiñi, kuknuä hiqnqä 9 iuta 20 bunqe, maqnqä eänä. Näqnqä-täñä kuapänänä, Makä iqu maqiyqä ikqenqä knuä indqänätqänä. ‡ 16:11 Lukä 24:13-35 § 16:13 Matiu 28:16-20; Lukä

24:36-49; Jonä 20:19-23 * 16:17-18 Lukä 24:50-53, Wäunüñqä 1:9-12

¹⁹ Naqä Jisasi Iqu, iquaunji kuknuä qäpu tquanga, Iquenji qäukuä yätunqä ätuma ekqe. Itanga Iqu Goti Iqueä hipa ämuangisa äpmakqe.

²⁰ Inganji Iqueqä wäunjuänqä ämotquaminqä iqua im-imä äwäpu, kuknuä awä ätuäkäminuwi. Kuknuä naqä-qakuä hitangqenqä motquapnqe, Naqä Iqu yänänäqnqä vqanji, iqua ämaqä mimäqänäni imäkäkäminuwi.

Kuknuä änguä we-hunqä-täni, Lukä iqu äqäkqe Yätamäqä kuknuä hinuiqänjä iquvi

Bukä, kuknuä änguä we-hunqä-tänjä Lukä iqu äqäkqeu, ne hinuä tiinjä äqunänju. Jisasi Iqu, ämaqä Israitqä iquautä, qokä-apäkä huizitäni, Angumä Itmeqä-quvi. Jisasi Iqu, wäunuä ipäqiyätäqängani, qokä-apäkiu, tiinjä ätuminqe. Dnjä Änguä Iqu, iwimäqqangi, Iqu Goti Hanjuwä Iqueä kuknuä ängui, ämaqä quvqä iquau ätukqe. Naqä-qakuiqä, Bukä tqu tiwiqä kuapänäni, Jisasi Iqu, qokä-apäkä hanjä-iquä äki-äkitäni, metqätanguwinqe, huäqä äwunätä, änguä iwimäkminqenqä.

Jisasi Iqu, qunji änguänä iwimäqqangqeuqä, qokä-apäki aquvänä iminjuwi. Mäliyai, Ique nyquanga, qu yeeqä ikuwi. (Lukä 1:42-48 ä 2:10 hinuä qunyä.) Bukä Iqueqä qäpunji, Jisasi Iqu qäkuä yätunqä ekqetäni, qu yeeqä naqänänjä ikuwi. (Lukä 24:52 hinuä qunyä.)

Nätmatqä kuapänäni, Jisasi Iqueä äpmeqeuqä, Lukä iqunä tiwiqä ikqäqe. Kuknuä iinjä iqua, bukä tqe äqänänqe, huizi iquaunji maqñqä eä. Kuknuä ktqä, ämaqä Sämaliya pmeqä iqu, ämaqä äpäkkuwä ique yätamäqä äwikqenqätä, ä kuknuä ktqä, ymeqä iqu kanique ävämakqenqätä, ä kuknuä ktqä huizi, Jisasi Iqu ätkqenqätäni, Lukä iqunä äqäkqe. Tiwiqä Säkiyasi, ämaqä mbqä motauqä iquenyqe, Lukä iqunä äqäkqe.

Tiinäpqe inänji. Suqä tääqä yänänäqñqä tqeuqä, ä Dnjä Änguä Iqueä wäunuinqä, ä Goti Hanjuwä Iqu qokä-apäkä iuqä suqä quvqä huätä mamäuqenqätäni, ii äqäkqe. Itanga kuknuä kuapänäni, apäkä iua imäkminjuwä iinqätä, qäsä äqäkqe.

Lukä iqueä tuwanui, bukä tqu qapu miqä danä iqi, oee. Bukä, ne tänga 'Wäunuinqäuä' ätätunqe, Lukä iqunä äqäkqe. Ii tiwiqä, nätmatqä eeqäpnänjä, Jisasi Iqu qäukuä yätunqä ae ekqänga, ämaqä kuknuä awä tuäkiqänqä ändowatkqä iqua, imäkminjuwinqeyi.

Lukä iqu, Jisasi Iquenyqä näqñqä änguä ämetä, tuwanuä äqäkqenqä

¹⁻² Jisasi Iqu nesä pmetangi, Goti Hanjuwä Iqu imäkätä ekqenqe, Iqueqä kuknuä awä-tqä iqua, nätmatqä eeqänänji

hinuä äqunäpu qätä äwiyäpiyā iqua qanā ikipu, kuknuä awä änatminuwi. Itanga ämaqā kuapänāni, iqua qätä äwiyäpu, bukä yamwiqā äqäkuwi.

³⁻⁴ Nyi wäunuä ipäqäqkqā duta, yatnqā iqa äpqinjaqänmi, tängani nyi nätmatqā eeqänänjä ätimäuwangqenqā knuä änguänänjä ämeqänä. Tipilusi naqā iquki, qu nätmatqā eeqänänjinqā ämäktquakuwä iinqe, si näqnqā eätnä, “Ii naqā-qakuiqā” ttjä diinqe, tängani nyi sinyqā bukä qäyunä äqiyätmä emqā di ktapmqänä.

Enätqā hnqu Sakätiyasi iqueni, Jonä iquenyqā ätukqenqā

⁵ Ämaqeu miqā naqā Heroti iqu Jutiya iu mitqätängani, hiqäva-imäkqā hnqu äpmaminqe. Iqueqā yoqe Sakätiyasi ique. Ämaqā iqutä wäunuä anä iqe, iquauqā yoqe Äpaisa iquai. Sakätiyasi iqueqā apäkiyqā yoqe, Älisapetqi. Ii hiqäva-imäkqā iquauqā kaqā, Aronä iquesanä iiyi.

⁶ Iyaqu Goti Hanjuwä Iqueqā hinuä iqini, Iqueqā kuknuitä, suqetä, eeqänä qänaknä isinyä, jänänänjä äpmaminjiyi.

⁷ Älisapetqi qokitqā etangi, iyaqu ymeqā maeqā enyā, goyanä-äpäyanä äpmaminjiyi.

⁸ Hea hnqueni, ämaqā Äpaisa iqua Goti Hanjuwä Iquenyqā hiqäva imäkätqätanguwänga, Sakätiyasi iqu, Goti Hanjuwä Iqueqā hinuä iq i wäunuä iqämanminqe.

⁹ Ingani iqua quwqā suqā iwäsäuwängqā imäkäpu, Sakätiyasi iqu Naqā Iqueqā anä hiqnqā pmua ingisanqā äwätä, nätmatqā jinanä-weqā tä iketnqā diinqä, atäunuä ikuwi. ¹⁰ Iqu hiqnqā pmua iunqā uwqanga, qokä-apäkä aquvā äqänguwi, qu yäpaqā mängisa äpmapu, Goti Hanjuwä Iquenyqā täaqā ätqämanminuwi.

¹¹ Ingani Iqu Goti Hanjuwä Iqueqā enätqā hnqu, hiqnqā yäpä ingisa jinanä-weqā ttawä injiu, hipa ämuangisa tqäutangi äqunqge.

¹² Iqu ique hinuä e äqunäqe, änä mäwimängqā itä, zä kiinä ikqe.

¹³ Ingani enätqā iqu, “Sakätiyasi iquki, si zä miqā panä” ätukqe. “Goti Hanjuwä Iqu saqā täaqā ätni, qätä ae äkiyängqe. Tqä apäkä Älisapetqi, ymeqā qokä hnqu nyuängqiyä. Iqueqā yoqe, ‘Jonäuä’ nyuätqätinqä.

¹⁴ Ingani, saqā äwqe, aanä yeeqā kuapä kinyäniqueqā. Ämaqā kuapänänjä, ymeqā iquenyqā aquvänä ipnuwiqä.

¹⁵ Aquvänä iqä qakui, tiinji. Iqu Goti Hanjuwä Iqueqā hinuä iqini, ämaqā naqā-qu äpme, wainqätä, eqä ämaqā iquauqā knuä indqängqe qui wimäkqetä, manqā yäniqueqä.

Ymeqä iqu kânäwä äwqä imä yqänä mnätangani, Dnä Änguä Iqu, iqutä anä pmetäniqeqä.

16 Iqu iqueqä wäunuä imäkätqätangi, Israitqä kuapänäni, iquauqä suqä hngisanäni huätä ävquatämäupu, Goti Hanjuwä Iqueqä kuknui qätä äwiyäpu, qänaknä ipnuwiqä.

17 Iqu Laisa iqueuä suqetä, yänänäqnqetä ämetä, Naqä Ique hinuiqä wimeniqeqä. Qunujuatä, ymeqä iquatä, äwqä naqä-hnqunä imbnqä imäkätä, ämaqä hngisanä itqänuwä iquauäni, knuä äkunmäknäpu, iquauqä knuä indqänqe änguänänä metpnqä imäkäniqeqä. Iqu ämaqä iquauäni, Naqä Iqu äpätqänqanqä näwenyä e imäkäniqeqä” ätukqe.

18 Sakätiyasi iqu enätqä iqueni, “Saqa kuknuinqe, naqä-qakuiqä knuä nyätinqe, nyi näqnqe äänä himqäwä? Nyitä nqä apäkisä, ye quväukuä kuapänä ae ämäyaqutäueqä” ätukqe.

19 Enätqä iqu kimani, “Nyi Gapleti iqunjqä. Nyi Goti Hanjuwä Iqueqä hipenüä iqä ätqäunänä. Iqu nyi kuknuä änguä tänqä awä ktmqä änändowatqiyä.

20 Nyaqä kuknuä tä hea qayunänänqä, naqä-qakuänänä timäuniqeqä. Inäqe si nyaqä kuknui qätä manyiyqä inä-qae, hea nätmatqä tä timäunqanqanqe, kuknuä matqä isnqinyä” ätukqe.

21 Sakätiyasi iqutä, enätqä iqutä, iquaqu kuknuä tqämanätqätangiyänqani, ämaqä yäpaqä mängisa ätqäuminuwä iqua, Sakätiyasi iqu anä yäpä yängisa äpakä pmetanqenqä, iquenyqä hinuä äqumbu äpmapu, knuä kuapänä indqänminuwi.

22 Iqu hnqanqä imänjaqänäqe, hnqani yäpaqä mängisa ätimäuwe, kuknuä mätquä iqanga, qu iquenyqe, iqu anä pmua ingisa äpme, wätqä enqä-pa äqunätänjqe, näqnqä ämakuwi. Iqu kuknuä matqä itä, iqueqä hipa itänä wätqä enqä-pani imäkkqe.

23 Qänakndani Sakätiyasi iqu, iqueqä wäunuä Goti Hanjuwä Iqueqä anä iuni qäpu iäqe, iqueqä anämqa äukqe.

24 Inqani iqueqä apäkä Älisapetqi, äwqä-tänä eä, iyyqä anä yäpä yängisa zä qanuä hipa hnqi eeqä äpmaminqe.

25 “Goti Hanjuwä Iqu huäqä äwunätä änguänä iny-imäkiyä. Nyi qokitqä äpmamä womba änyinminqe, tängani Goti Hanjuwä Iqu huätä ämanmäuqiyä” ätkqe.

Enätqä iqu Mäliyauni, Jisasi Ique nyuäniqenqä ätukqenqä

26 Älisapetqi äwqä-tänjä qanüä 6 pmetanğani, Goti Hanjuwä Iqu enätqä Gapleti iqueni, Galilisänjä ingi anä-himqä Nasäretqänqä ändowatkqe.

27 Iqini iqu apäkä hitqä, qokätä hiqaqä mäwiqä iminqä hui, iyyqä yoqe Mäliyaü äwimakqe. İ Josepä iquenyqä ätminjuwi. Josepä iqueqä kawiqu, ämaqä naqä Dewiti ique.

28 Enätqä iqu apäkä ii äwimeqe, "Si änguä äpmeninyä. Goti Naqä Iqu sinyqä knüä ängüänänjä indqänätä, sitä anä äpmenä" ätukqe.

29 İi kuknüä tä qätä äwiyäqe, änä-änä mäwimänqä itä, "Änäänqä dqutiyä?" knüä äwikqe.

30 Enätqä iqu, "Mäliya, si zä miqä panä!" ätukqe. "Goti Hanjuwä Iqu nätmatqä ängüänänjinqä, si atäunüä ae äkiyqeqä.

31 Si äwqä eätnä, Ymeqä Qokä Hnque misiniqä. Iqueqä yoqe, 'Jisasiuä' nyuättnänqeqä.

32 Iqu Naqä-qu etanğuti, ämaqä iqua, 'Goti Haqä Yätutanä Iqueqä Ymeqeqä' tpuwıqä. Goti Hanjuwä Iqu iwimäkqanğuti, Iqu qokä-apäkä iunı, Kiqä kawiqu Dewiti iqu äpmetä ämiminğä-pa, e miniqeqä.

33 Iqu hueqä-himqä Jekopä iquesanä iquauqä Naqä-qu eä, hea ique-ique pmetäniqeqä. Iqueqä ämiqä iinı, qäpunä maeqä da, e witäniqeqä" ätukqe.

34 İ tquanğa Mäliya enätqä iqueni, "Tä äänä timäutnqä tnyä? Nyi qoki maeqinğä" ätukqe.

35 Enätqä iqu kimanı, "Goti Haqä Yätutanä Iqueqä Dnä Änguä Iqu si äkimetä, Iqueqä yänänänğqe äkpatqıyänqıyä. Ymeqä si änyuesqä Iqu, Goti Iqueqänä hiätanğuti, qu Iquenyqe, 'Goti Hanjuwä Iqueqä Ymeqeqä' tpuwıqä.

36 Qätä nyiyä! Apäkä äpäyanä tqä sämaqi Älisapetqi-pqe, ymeqä hnqu inä nyuänqıyä. İinyqe, ämaqe, 'Apäkä täsi qokitqeqä' ätuminjuwä-qe, qanüä 6 päwqanğa, ii äwqä-tänjä äpmenä.

37 Goti Hanjuwä Iqu nätmatqä ämaqä mimäkqänänjä di imäkänqıyä" ätukqe.

38 Iqu e tquanğa Mäliya ämävauqe, "Nyi Naqä Iqueqä wäunüä-wıyqinğä. Si tä ändnä-manı, ätimäunqıyä" ätukqe. İi iinğä tquanğa, enätqä iqu ävämakqe.

Mäliya äyätä, Älisapetqi äwimakqenğä

39 Inğanı Mäliya, qoqonä Jutiya-tänjä inğinğä anä-himqä hnquenyqä maqänä ekqe.

40 Anä-himqä iu ätimäuqe, Sakätıyasi iqueqä anä yäpä yänğisa äpäyätä, Älisapetqini, "Hiunjinğanğä" ätukqe.

41 Inġani Älisapetqi, iuä mañi qätä wiyqanġani, ymeqä iqu äwqendañi ämenä iqanġa, Dñä Änguä Iqu Älisapetqiyqä äwqeunġi kuapänä ämñgqe.

42 Inġani ii Mäliyaw tääqä yänänäqñqä tii ätukqe. “Apäkä eeqänänä iua äpmetanġuwä-qe, Goti Hanjuwä Iqu si änguä ikimäkqiyä. Ymeqä si misñqä Iquenġi, Goti Hanjuwä Iqu Ique-pqe änguä iwimäkqiyä.

43 Nyi änäänäwä? Nyi apäkä naqinyä maeqä etanġqä-qe, ñqä Naqä Iqueqä kënaiki änyimenyä.

44 Qätä nyiyä. Si nyi tääqä ändñanġani, nyi qätä kiyqanġa, ymeqä äwqä tämñi aquvänä itä, ämenä iqäqeqä.

45 Si Goti Hanjuwä Iqu äktqenqä, ‘Naqä-qakuä, ätimäunqiyä’ knuä indqanġni, äwqä yeeqä inqikiyqä” ätukqe.

Mäliya, Goti Iqueqä yoqä haqä ämamäutä, apqä ätkqenqä

46 Ii i tqanġa, Mäliya tii ätukqe.

“Nyaqä äwqe, Goti Hanjuwä Iqueqä yoqe haqeqä ämamäunqiyä.

47 Nyaqä quuvqe, Goti Hänä Inyimäkqä Iquenyqä yeeqä änyinġiyä.

48-49 Nyi Iqueqä wäunüä-wiyqä apäkä hinġinqä-qenyä, Iqu nyinyqä knuä änguänänä indqanġi. Goti Yänänäqñqä Iqu änguänänä nyimäkqenqe, ämaqä täñga äpmenjuwä iquatä, qänaknda pmapnuwä iquatä, ‘Apäkä täsinġi, Goti Hanjuwä Iqu änguänänä iwimäkkqeqä’ tpnuwiqä. Goti Hanjuwä Iqueqä yoqe, aanä pmua äqonänä.

50 Ämaqä täñga äpmenjuwä iquautä, qänaknda pmapnuwä iquautä, Ique qätä wiyqä iquauñqe, Iqu qeqä wimänġanġi änguä imäkqä-qeqä.

51 Iqu, hipa wäunüä yänänäqñqä iqä-qeqä. Ämaqä ‘Ñqä-näuä änguä eänänä, nyi imäkmqänä’ knuä indqanqä iquauñi, Iqu hinġinäwa dawatqä-qeqä.

52 Ämaqä naqä iquauqä yänänäqñqe huätä mamäunqä-qeqä. Ämaqä yäpä iqinä iquauä yoqe, haqeqä vauqumu-atqä-qeqä.

53 Ämaqä nätmätqanqä äwa iqanġuwä iquauñi, kuapänä vqä-qeqä. Ämaqä nätmätqä kuapänä-tänä iquauñi, huätä qanyä dawatqä-qeqä.

54-55 Iqu neqä atqä-awäkau kukñuä guä ämäsäutä, ‘Aprähamä iquenqätä, iqueqä kaqä-kawäkaunqätä, qeqä hea ique-ique nyimänġuäniqueqä’ ätukqeqä. Iqu kukñuä iinqe knuä indqänätä, Iqueqä wäunüä-wiyqä Israitqä iquau yätamäkqä vqä-qeqä” ätukqe.

⁵⁶ Mäliya e ätuäqe, Älisapetqisä qanua hñquaqui-hñque äpmeqe, kiqä anämqa angi äpäwäkqe.

Älisapetqi, Jonä ique ämikqenqä

⁵⁷ Älisapetqi inganji ymeqä qokä hñque ämikqe.

⁵⁸ Ämaqä iisä qäqiqi äpmaminuwä iquatä, iyyqä käyämaqä iquatä, qätä äwipiyi, Goti Hanjuwä Iqu qeqä äwutätä, yätamäqä vqangqenqä, iqua iisä aquvänä anä ikuwi.

⁵⁹⁻⁶⁰ Hea 8 päwqanga, qu ymeqä hayuqä-tänjä iqueqä huiwi häuä ktäupnqä aquvā äqämbiyi, iqueqä kaniqueä yoqä, “Sakätiyasiuä” nyuätanä-tpu iqanguwänga, känai, “Oeyä, ne iqueqä yoqe, ‘Jonäuä’ nyuätatunqueqä” ätukqe.

⁶¹ Inji, “Änäänqäwä? Ämaqä sitanä hui, yoqä inji maqonqä inäuä” ätukuwi.

⁶² Iqua e ätupiyi, Sakätiyasi iqu iqueqä knui ämotquetnqä dinqä, ique atäunuä äwikuwi.

⁶³ Itanga iqu, iqua zä-heauqä muaepnqä hipaitänä atäunuä äwikqe. Iqu zä-heauqä iunji, “Iqueqä yoqe, Jonäuä” äqäkqe. Iqu e qäyqangqenqä iqua yäunuä ikuwi.

⁶⁴ Inganji, Sakätiyasi iqu kuknuä matqä äpmaminqe, Goti Hanjuwä Iqu änguä iwimäqqangi, iqu kuknuä ätätä, Goti Hanjuwä Iqueqä yoqe haqeqä ämamäukqe.

⁶⁵ Nätmatqä huitanä e timäuqangqenqä, ämaqä iqi äpmaminuwä iqua zä ikuwi. Inganji ämaqä Jutiya iu qoqonä im-imä pmeqä iqua, kuknuä kuapä ätminuwi.

⁶⁶ Ämaqä kuknuä qätä e äwikuwä iqua, “Goti Hanjuwä Iqu ymeqä dänjä iqtäni, anä pmenqiyä” knuä e indqämbiyi, “Ymeqä iqu, änääqu heniqätiyä?” ätkuwi.

Sakätiyasi iqu hinuä ätukqenqä

⁶⁷ Dnä Änguä Iqu, kaniqu Sakätiyasi iqtä kuapänä mungangi, iqu hinuä tii ätukqe.

⁶⁸ “Israitqä iquneqä Goti Hanjuwä Naqä Iqu, Iqueqä ämaqä iqune, hanä-iquä-tänjä pmetangu änemetä, yätamäqä äneyätä angi inätmeqenqe, ne Iqueqä yoqe haqeqä ämamäuanä.

⁶⁹ Iqu imäqqangi, Ämaqä Yänänäqngä Hñqu hñjä inemäkätngä eqi. Iqueqä wäunuä-wiyqä Dewiti iqueqä hueqä-himqä iuqä awä iqisa eqi.

⁷⁰ Iqu hinuiqänä hinuä-tqä iquauä manjuta ätkqä-pa, iinjä ätimäuqiyä.

⁷¹ Neyaqä mäkä-hunqä iquauqätä, himä-wiunqä iquauqätä, hipa iuta angi inetmetnqä e imäqkiyä.

72-73 Iqu atqä-awäkanqä qeqä äwutätä, awiqu Aprähamä iqutä kuknuä guä äumäsäuekqenqä knuä indqänätä e imäkcqiyä.

74 Neqä ämaqä mäkä-hunqä iquauqä hipa iuta angi inetmeqanqa, ne zä mänenqä iqanguti Iqueuä wäunui wiyquatuñqueqä.

75 Iinjä etangi ne hea ique-iquenji, Iqueqä hinuä iqinji, suqä änguänäñinä itanä, Iqueuä wäunui imäcquatuñqueqä.

76 Ga nqä ymeqä iquki, sinyqä tii tpnuwiqä. 'Iqu Goti Haqä Yätutanä Iqueqä hinuä-tqä iqueqä.' Quati tiinjä. Si Naqä Iquenyqä hinuiqä äwätnä, hänaqä näwenyä imäcñänqeqä.

77 Si iinjä imäcñänqce, ii Goti Hanjuwä Iqueqä ämaqä iquauñi, Iqu iquauqä suqä quvqe huätä ämamäutä, hñjä iwimäkäniqenqä näcñqä wisñänqä dinqeyi.

78 Ämaqä iquauñqä qeqä wimängangi, e imäcqe, qäukuä yätutani we-hunqä hñque mäptqä ätätñqä-pani, nenyqä iinjä dowatäniqueqä.

79 Ne anä hiawiqä imä pmetanqua, Iqu neqä huiwä zä iinqe ktqä namäucanqa, mäptqä ätätñqä-panä iinji we-hunqe ne naunätä hänaqä ämänätqueqanguti, ne äwqä hanuä änyätanä qeiginyä pmetaniqueqä" ätukqe.

80 Ymeqä iqu naqä eätä, iqueqä quuvqe yänänäcñqä ämeqe, qänakñi, Israitqä iquauqä hinuä iqi tqäuniqänganqe, iqu anä avqñqä imä äpmaminqe.

2

*Jisasi Ique ämikqenqä**

1 Inğani ämaqä naqä Romätanjä iqu, ämaqä iqueqä ämiminqä eeqänänä iuqä yoqä ämepu a täupñqä, kuknuä yänänäcñqä änyä-hñjä hui imäcckqe. Iqueqä yoqe, Sisa Okastusi ique.

2-3 Iqu e tqanqa, ämaqä eeqänäñi, qu quwqä yoqä inä mapñqänä, quwqä anä yäuä dunqä angumä äukuwi. Inğani qu ämaqä iuqä yoqe änyä qe ämakuwä. Siliya ingisani, Kuiliniyäsä iqu kiyapqä wäunüä itä äpmaminqe.

4 Josepä iqu hueqä-himqä Dewiti iquesanjä eä etangi, iqu Nasäretqä iu ävämanji, Betlähemänqä ekqe. Ämiqä naqä Dewiti iqu hinuiqänäñi, Betlähemä iu äpmaminqe. Nasäretqänji, qua Galilisänä ingisayi. Betlähemänji, qua Jutiya-tänä ingisayi.

5 Mäliyani, iquenyqä ätminuwi, ii äwqä-tänji etangi, qu iyaquvqä yoqä mapñqä, Josepä iqu iisä anä äukiyi.

* 2: Matiu 1:18-25

⁶ Iyaqu Betlähemä iu äpmayi, Mäliya ymeqä nyuätŋqä hiŋuä äwqäŋgqe.

⁷ Ga ii Ymeqä Qokä Hitmqä Ique änyuäqe, ämaqä iquauqä aŋä hiqaqä wiqe hma etaŋgi, yuä huäqä ätuätä, bulumäka iquauqä buayäŋqä hevqä iu äwätekqe.

Enätqä iqua, sipsipqä-miqä iquau äwimakuwiŋqä

⁸ Heatqä iquenji, Betlähemä-täŋä qäqiciŋi, sipsipqä-miqä hŋqua iquauqä sipsipqä ämipu, qamqä iqi äpmamiŋuwi.

⁹ Ingaŋi Naqä Iqueqä enätqä hŋqu, iquauqä hiŋuä iqi maqänä tqäuqanğa, Goti Hanjuwä Iqueqä we-huŋqe, iquau we äwunŋqe.

¹⁰ Iqua iinä äqumbiyi, zä kiinä iqanġuwänğa, enätqä iqu, “He zä miqä pambiyä!” ätukqe. “Nyi henyqä kukŋuä äŋġuänäŋi, ämaqä eeqänäŋi yeeqä naqä-qakuänäŋä ipŋqä äma äpqänä.

¹¹ Täŋgaŋi Dewiti iqueqä aŋä-himqä täutaŋi, Ymeqä Hŋqu eqiyä. Ymeqä Iqu, ämaqä eeqänäŋä hiqä hanä-iqetaŋi, hänä equmuataŋiŋqä Iqueqä. Iqu Naqä-qu eä, Kraisi, he ämeyätŋqä Goti Hanjuwä Iqu ätekqä Iquvqä.

¹² He Iquenji, hiŋuä tiinä äqumbiyitaŋi, näqŋqä mapŋqäuä. Iqu yuä huäqä äutnä, bulumäka iquauqä buayäŋqä hevqä iu witaŋguti qumbŋqäuä” ätukqe.

¹³ Enätqä iqu e tquanğa, enätqä kuapänäŋä iqua, qäukuä yätuta maqänä äquveppiyi, iquä anä äpmamiŋuwi. Iqua Goti Hanjuwä Iqueqä yoqä haqeqä ämamäupu, tiinä ätkuwi.

¹⁴ “Qäukuä haqä yätuŋi, Goti Hanjuwä Iqu yoqä naqä-täŋiyi. Inji qua buŋi, ämaqä, Goti Hanjuwä Iqu äŋġuä wimäkätŋqä äwinyätŋqä iquauŋi, äwqä hanuä di ävqiyä.”

¹⁵ Ingaŋi enätqä iqua äväma, qäukuä haqä yätuŋqä anġumä äyqanġuwänğa, sipsipqä-miqä iqua kukŋuä ti ätŋguwi. “Naqä Iqu nätmatqä ae ämänätqueqä-qae, ga e ätimäuqä-qinyqä hiŋuä qunatuŋquä Betlähemä duŋqä jänänä äwanä.”

¹⁶ E ätmbiyi, maqänä äupiyi, iqua Mäliyautä, Josepä iquesä, Ymeqä Hayuqä-täŋä bulumäka buayäŋqä hevqä iu witaŋgi ämäqumuakuwi.

¹⁷ Iqua e äqumbiyi, nätmatqä eeqänäŋi, enätqä iqu Ymeqä Iquenyqä ätukqenqä awä ätukuwi.

¹⁸ Iqua awä e tquanġä qätä äwikuwä iqua, kŋuä kuapänä indqänġuwi.

¹⁹ Mäliya nätmatqä eeqänäŋiŋqä kŋuä huätä mäwquatämäuqä da, kŋuä yqänä indqänä äpmamiŋqe.

20 Ingani sipsipqä-miqä iqua angi äwäpiyängani, nätmatqä qätä äwiyäpu hinuä äqunguwiŋqe, Goti Hanjuwä Ique yeeqä äväpu, Iqueqä yoqä hageqä ämamäukuwi. Nätmatqä eeqänänjä enätqä iqu ätukqä-pa, qäyunä qe ätimäukqe.

Jisasi Ique yoqä änyuätkuwiŋqä

21 Ii Ymeqä ämikqä hiunji 8 ae äpäwqanga, Iqueqä huiwi häuä äktäupu, yoqä änyuätkuwi. Känai äwqä änyä etanga enätqä iqu ätukqä-pa “Jisasiuä” änyuätkuwi.

Simiyonä iqu, Jisasi Iquenyqä hinuä ätkqenqä

22 Iyaqu Mosisi iqu ätkqeuŋi qänaknä isinyä, hea 40 qanyä ae äpmayi, akiyä änyäsinyä Ymeqä Iqueni Naqä Ique wiŋqä, Jerusälemänqä ätuma ekiyi.

23 Ii tiinŋqe. Goti Hanjuwä Iqueqä kuknuä-suqä iuŋi, ymeqä vqenqe, tiinjä äqänätangi. “Hiveqä-yaueqä, ämaqä, ymeqä qokä hitmqä eeqänänjä iquauŋi, Naqä Ique wipŋqä.”†

24 Iyaqu yänŋi, akiyä nyämänäsinyä, Goti Hanjuwä Iqueqä suqe qänaknä isinyä, hiqäva imäkiŋqä ekiyi. Bukä iuŋi, tiinjä qänätangi, “Yŋä-heeqä hŋquaqu mapŋqti, ä yŋä-quaunyqä meqä hŋquaqu mapŋqti.”‡

25 Ingani ämaqä hŋqu Jerusälemä iu äpmamiŋqe. Iqueqä yoqe, Simiyonä ique. Iqu suqä äŋguänänjinä imäkätä, Goti Hanjuwä Iquenyqä qänaknä imiŋqe. Iqu Israitqä iquauqä yätamäqä väniqä iquenyqä hinuä äqänä pmetangi, Dŋä Äŋguä Iqu, iquä anä äpmamiŋqe.

26 Qänganäŋi Dŋä Äŋguä Iqu, “Si Kraisi Ämaqä he ämeyätŋqä Goti Hanjuwä Iqu atäunüä ikqä Ique hinuä ganä äqunŋi, inŋa päkondŋänqeqä” ätukqe.

27-28 Hiunji iqueni, Dŋä Äŋguä Iqu kŋuä vqanga, iqu hiqäva-imäqä anä duŋqä äukqe. Ingani Jisasi Iqueqä kaniquä, känaisä, kuknuä-suqä iu qänaki isinyä imäkiŋqä, Ique äma pqaŋgiyänga, Simiyonä iqu atukuä ämaitä, Goti Hanjuwä Iquenyqä “äŋguiqä” ätätä, tiinjä ätkqe.

29 “Naqä Iquki, nyi Tqä wäunuä-kiyqunqä. Si ändkŋä-ma, nyi äwqä hanuä iinŋetä umqä, hinuinä ŋqänäwqatiyä.

30 Nätmatqä Si imäkŋi, ämaqä iquene hängä inemäqä di etangi, nyi hinuä ae äqunänänä.

31 Si nätmatqä iinŋi, ämaqä huitanä-huitanä eeqänänjä iquauqä hinuä iqisanŋi näwinyä ae imäkŋiqä.

† 2:23 Äŋgumä Itmakqä 13:2, 15 ‡ 2:24 Hiqäva-imäqä 12:8

32 Iqu Israitqä, Tqä sämaqä iquau, yoqä naqä ävätä, ämaqä huiziquau we-hunqä vätnqeqä” ätukqe.

33 Simiyonä iqu Ymeqä Iquenyqä e tquangqenqä, kandä-känatä, kñuä kuapänä indqängiyi.

34 Ingani iqu, Goti Iqu imbquau änguä iwimäkätñqä tääqä ätäqetani, känäu Mäliyaunji tii ätukqe. “Ymeqä Tqenji, Goti Hanjuwä Iqu ae ätekqeqä. Inji Iquesani, Israitqä hñqua qui imäkñganguwänga, itanga huiziqua änguänä pmapnuwiqä. Iqu, nätmätqä Goti Iqu imäkäniqenqä hiññqä enqä-panjä eqangqenqä, ämaqä kuapänä kukñuä quvqä tupnuwiqä.

35 Itanga si ipäqäyuni tqä qeqä iu kiunjätäuqangi, täñä-hunqä i matqä-panjä iinjä matñiqä. Iñññqe, ämaqä kuapänänjä iquauqä kñuä zä indqänmipqe, ätnänäqji timäuniqeqä” ätukqe.

Anai, Jisasi Iquenyqä ätkqenqä

36 Apäkä hui Goti Hanjuwä Iqueqä hinuä-tqä äpmaminqe. Iiyqä yoqe, Ana. Ii Panuelä iqueqä meqiyi. Panuelä iqu, Aseli iquesanäquvi. Ii äpäyanä ae ekqe. Ii hinuiqänänji quväukuä 7 kiqä qokä iqtä äpmaminjiyi.

37 Qänakndanji kiqä qokiqu äpäkonqanga, apäññqä quväukuä kuapänä äpmaminqe. Iiyqä quväukuä eeqänänji, 84 äpäukqe. Ii hiqäva-imäkkä anä iunji mävuqatämäuqä itä, buayä manqä äpme, Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä ätqämanätä, Iqueqä wäunui heatqängatä hinjuingatä itä, äpmaminqe.

38 Hiunji iquenji, Simiyonä iqu qäpu tqanga, Anai imbquau äwimeqe, Goti Hanjuwä Iquenyqä “änguiqä” ätkqe. Iinjä ätätä, ämaqä Goti Hanjuwä Iqu Jerusälemä iunji anji itmetñqä diñqä hinuä äqämbu pmetanguwä iquauñi, ii Ymeqä Iquenyqä awi, iqisa ätipäqäkkqe.

39 Ingani iyaqu Naqä Iqueqä bukä iu äqänänqä-pa eeqänä ae imäkiyi, iyaquvqä anä-himqä Nasäretqänqä, qua Galilisänjä inginyqä äwäkiyi.

40 Ymeqä Iqu naqä eätä, näññqä kuapänä ämetä, yänänäññqä ekqe. Ingani Goti Hanjuwä Iqu, Iquenyqä aquvänä itä, änguä iwimäkminqe.

Hikñä Jisasi Iqu, näññqä-vqä iquatä kukñuä ätkuwinqä

41 Quväukuä ique-iquenji, hiunji naqänänjä Pasopangani, Jisasi Iqueqä känatä-kandä hiunji hinuä qunyiññqä, Jerusälemänqä iqäsminjiyi.

42 Jisasi Iqueqä quväukui hipa eeqäpnä eäqe hñquaqu päwqanga, suqä iunji qänaknä ipu, Jerusälemänqä ekuwi.

43 Qu hiunji yäpakä ique qäpu ae äqämbiyi, quwqä anämqa wiqängani, Hiknä Jisasi Iqu Jerusälemä yätu yqänä äpmaminqe. Iinqe kaniqutä känaisä, “Iqu Jerusälemä yätu yqänä äpmenä-qe” knuä mindqängqä ikiyi.

44 Iyaqu, “Iqu ämaqä huizitä anä äpätqängäuä” knuä vqangi, qu hiunji hnque qanjä äwäminuwi. E äwipiyängani, iyaqu Ique moqumuaynqä, quvämaqä awä iu qävqä iynqä ipäqäkiyi.

45 Ique mämoqumueqä iyi, qävqä iynqänä Jerusälemänqä анги ekiyi.

46 Hiunji hnquaqi-hnquenä iunji, iyaqu hiqäva-imäkcqä anä iunji, Iqu näcnqä-vqä iquauä awä iqi pmetangi ämoqumuakiyi. Iqini Iqu iquauqä kuknui qätä äwiyätä, iquau yatnqä inä äwiminqe.

47 Ingani ämaqä iqueqä kuknui qätä äwipu äpmapiyā iqua, Iqueqä näcnqenqätä, Iqueqä kima tquanqenqätä, qu eeqänä yäunuä ikuwi.

48 Iyaqu hinuä äqunyyi, tä äktäuwänäsinyä, känai tii ätukqe. “Nqä Ymeqä Iquki, suqä iini sunqä yetquenyä? Tniqutä tnandäni, äwqä hanä yeyqangi, ye Sinyqä qävqä itqängueä.”

49 I tquanqa, Iqu kimanji, “Qe Nyinyqä sunqä qävqä itqäninyqä? Änäängä? Nyi Nqä Apiqueä anä täu pmetmqä dijqe, qe maqnqä eäninyqä?” ätukqe.

50 Kuknuä kima iinqe, iyaqu kiqä quatinqe, maqnqä eminiyi.

51 Ingani Iqu iyaqutä Nasäretqängqä anä qe äwäkuwi. Ga Iqu iyaquiuä kuknui, qänaknä äwiminqe. E äpmapiyängani, känai kuknuä eeqänäni ämetä, iyyqä knuä indqängqä imä yängänäcnqä ämaeminqe.

52 Jisasi Iqu naqä eätä, Iqueqä näcnqe änguänänä-tänu ekqe. Goti Hanjuwä Iqu Iquenyqä kuapänä winyätangi, ämaqä iqua-pqe inä äwinyminqe.

3

*Jonä asnjä-qäyqä iqu, kuknuä awä ätuminqenqä**

¹ Sisa Taipiriyasi iqu, Romä pmeqä iquauqä naqä quväukui 15 pmetangani, Pondisi Pailoti iqu, qua Jutiya du kiyapqä pmetanga, Heroti iqu[†], qua Galili du ämiminqe. Itanga iqueqä känguequ Pilipä iqu, qua Ituriyā dutä, qua Tatakönitisi dutä ämiminqe. Itanga Lisaniyasi iqu, qua Apilene du ämiminqe.

* 3: Matiu 3:1-12; Makä 1:1-8; Jonä 1:19-28 † 3:1 Heroti iqueqä yoqä huizi, Antipasiyi. Iqueqä kaniqueqä yoqä-pqe Heroti iqueyi.

² Inŋaŋi Anasi iquṭä, Käyāpasi iquṭä, iquaqu hiqāva-imäqḡä naqā äpmamiŋiyi. Inŋaŋi Sakātiyasi iqueḡä ymeḡä Jonä iqu, aŋä avqŋḡä imä pmetanŋa, Goti Hanjuwä Iqueḡä kukŋui iquenyḡä äpkqe.

³ I etanŋaŋi, iqu aŋä eeqänänḡä eqä Jotänä-tänḡä iu ikitä, awä tii ätumiŋqe. “Goti Hanjuwä Iqu hiqä suḡä quvqe huätä maemäutŋḡä diŋqe, hiqä kŋui äkunmäknäpu, suḡä quvqe ävquatämäupu, asŋä mapiyä” ätumiŋqe.

⁴ Iqu iinḡä imäkmiŋqetaŋi, hiŋuä-tḡä Asayä iqueḡä bukä iu äqänänḡä-pa ätimäukqe.

“Aŋä avqŋḡä duŋi, ämaqä hŋqueḡä maŋi tääqä tii ätqiya. ‘Naqä Iquenyḡä hänaqe näwinyä jänänä tiinḡä imäkepiya.

⁵ *Hänaqä ätŋnänḡe, qua äptätŋyäpu, itanŋa qoqonḡä ätqäunḡe, yaquetä ipu, itanŋa ätuqä änyänḡe, hii iwqatäpu, itanŋa äquvätä ätimäutä iqä änyänḡe, äŋguä nyätŋḡä imäkepiya.*

⁶ *Iŋi ämaqä eeqänänḡi, qu Goti Hanjuwä Iqueḡä suḡä, ämaqä qui imäknätqänjuwä iquau häŋä iqumuatqe, hiŋuä qumbnuwiqä’ ätqiya” ätätä äqänä.‡*

⁷ Inŋaŋi qokä-apäkä kuapänä, Jonä iqu asŋä wuqiyätŋḡä wimeqanŋuwanŋa, iqu tii ätukqe. “He qämakä quvḡä iquauḡä ymeḡä-quenḡä. ‘Goti Hanjuwä Iqueḡä äwqä tnänḡä äpänḡiyä, he zä upiyä-qe’ tqu hitqanḡikä?”

⁸ Hiqä kŋui äkunmäknäpu, suḡä quvqe ae ävquatämäuqueḡä äktmbu motquapiya. Iinḡä imäkquwi, he zä hŋqu häukuä-tänḡä enḡä-panuenḡä. Ga ‘Aprähamä iqu neḡä awiqu hitanḡqetaŋi, ne äŋguä äpmeŋunä-qe,’ matŋḡä pambiyä. Nyi he etqänä. Goti Hanjuwä Iqu hikä tä, Aprähamä iqueḡä kaḡä-kawäka epŋqe, äŋguä imäkänä.

⁹ Zä-häukuä äŋguä mäwiqanḡutḡä iquauŋi tä täuvepŋḡä diŋqe, japiŋi zä-quata iqi ae äwinä” ätukqe.

¹⁰ Jonä iqu e tquanŋa, qu yatŋḡä äväpu, “Iinḡe ne äänä imäkatunḡuäwä?” ätukuwi.

¹¹ I tquanḡuwänḡa iqu kimaŋi, “Ämaqä hŋqu gquä hŋquaqu-tänḡu sätäti, ämaqä gquä maeḡä ique vänḡiyä. Itanŋa ämaqä hŋqu buayä-tänḡu eäqe, iqu-pqe asä e yänḡiyä” ätukqe.

¹² Itanŋa ämaqä mbḡä motauḡä hŋqua, asŋä mapŋḡä äwimepu, tii ätukuwi. “Ämaqä ämänätqueḡä iquki, ne äänä imäkatunḡuäwä?”

¹³ Kimaŋi iqu iquauŋi, “Heḡä ämeyätqänjuwä iqua etquwä-pa, iunä motaupŋqueḡä” ätukqe.

‡ 3:6 Asayä 40:3-5

¹⁴ Itanga ämaqä mäkä-iquä iqua-pqe yatnqä äväpu, “Ne äänä imäkatunquäwä?” ätukuwi.

I tquanquwänga iqu, “He ämaqeuni, ‘Mbqä nätappiyä’ ätuäpu, suqä quvqä mitqueqä pambiyä. Qunji kuknuä quanqä mämitqä pambiyä. Itanga ‘Mbqe, wäunüä iququenqe, tä qäyunjqä’ knüä indqämbiyä” ätukqe.

¹⁵ Inqanji qokä-apäki, Kraisi ämaqe mitnqä Goti Hanjuwä Iqu ätekqä Iquenyqe hinüä äqämbu äpmaminuwa iqua, Jonä iquenyqe, “Tqu Kraisi Qäqutiyä?” knüä äwiminqe.

¹⁶ Qu knüä e indqänätanguwinqe, Jonä iqu iquau tii ätukqe. “Nyi asni, eqä ditänä eqiyätqänä. Iinjä etangi, Ämaqä nyi ämanqutäunqä Iqu, qänaki änä äpäñqiyä. Iqueqä yukä ämuasmänqä gue ewamqe, nyi ämaqä änguqunä manä, quvqunjqä. Iqu asni, Goti Hanjuwä Iqueqä Dnä Änguitä, tä itä hiqiyänqiyä.

¹⁷ Iqu spetqä a äqätänä, kuä pa huätä ämatnämäutä, kuä nage, aquvä äqiyätä Kiqä anju pnqä maeninqe. Itanga kuä pai, tä maisquä du tnämäunikeqä” ätukqe.

¹⁸ Inqanji Jonä iqu, ämaqä knüä änguä mapnqä iunqä, kuknuä hui inä ätuätä, Goti Hanjuwä Iqueqä kuknuä ängui awä ätuminqe.

Heroti iqu, Jonä ique guä äpmuatekqenqäS

¹⁹ Galilisanä ämaqä naqä Heroti iqu, iqueqä känguequeqä apäkä Herotiyasi ämetä, suqä quvqä huizi, kuapänä imäqanqgeta, Jonä iqu äkasuwä ätukqe.

²⁰ Iutanji Heroti iqu suqä quvqä hnqu anqu inä imäkätä, Jonä ique guä äkiqiyäuekqe.

*Jisasi Iqu, asnjä ämakqenqä**

²¹⁻²² Ämaqä eeqänäni, qu asnjä metqätanguwänganji, Jisasi Iqu-pqe asnjä ämakqe. Iqu asnjä ae ämeqe, Goti Hanjuwä Iquenyqä täaqä tqämanätqätanga, qäukui qnqanä äutänäqe, Dnä Änguä Iqu, ynjä-heeqä enqä-pa, Iquenyqä äquvepkqe. Äquvepqanga, qäukuä yätutanji, manä tiinjä ätukqe. “Si Nqä Ymeqä Nyi kiinjä änyinätnqä Iqukiyqä. Nqä äwqe, Sinyqä yeeqä änyingiyä.”

Jisasi Iqueqä kawäkaunqä†

²³⁻³⁸ Jisasi Iqu, Iqueqä quväukui 30 päwqanga, Iqueqä wäunüä ipäqäqke. Inqanji qokä-apäki Iquenyqe, ‘Josepä iqueqä Ymeqeqä’ knüä indqänguwi.

§ 3:18 Matiu 1:1-12; Makä 6:14-29; Lukä 9:7-9
1:9-11 † 3:21-22 Matiu 1:1-17

* 3:20 Matiu 3:13-17; Makä

Kiŋganäŋi, Goti Hanjuwä Iqu Atamä ique imäkkqe. Atamä iqu Seti ique eämakqe. Seti iqu Inosi ique eämakqe. Inosi iqu Kenanä ique eämakqe. Kenanä iqu Mähaleli ique eämakqe. Mähaleli iqu Jareti ique eämakqe. Jareti iqu Inokä ique eämakqe. Inokä iqu Metusela ique eämakqe. Metusela iqu Lamekä ique eämakqe. Lamekä iqu Noa ique eämakqe. Noa iqu Semä ique eämakqe. Semä iqu Apäksati ique eämakqe. Apäksati iqu Kainanä ique eämakqe. Kainanä iqu Sela ique eämakqe. Sela iqu Epe ique eämakqe. Epe iqu Pelekä ique eämakqe. Pelekä iqu Reu ique eämakqe. Reu iqu Serukä ique eämakqe. Serukä iqu Neho ique eämakqe. Neho iqu Tera ique eämakqe. Tera iqu Aprähamä ique eämakqe. Aprähamä iqu Aisakä ique eämakqe. Aisakä iqu Jekopä ique eämakqe. Jekopä iqu Jutä ique eämakqe. Jutä iqu Peresi ique eämakqe. Peresi iqu Heslonä ique eämakqe. Heslonä iqu Ani ique eämakqe. Ani iqu Atäminä ique eämakqe. Atäminä iqu Aminätapä ique eämakqe. Aminätapä iqu Nesonä ique eämakqe. Nesonä iqu Salämonä ique eämakqe. Salämonä iqu Boasi ique eämakqe. Boasi iqu Opeti ique eämakqe. Opeti iqu Jesi ique eämakqe. Jesi iqu Dewiti ique eämakqe. Dewiti iqu Netenä ique eämakqe. Netenä iqu Mätati ique eämakqe. Mätati iqu Mena ique eämakqe. Mena iqu Melea ique eämakqe. Melea iqu Eliyakimä ique eämakqe. Eliyakimä iqu Jonamä ique eämakqe. Jonamä iqu Josepä ique eämakqe. Josepä iqu Jutä ique eämakqe. Jutä iqu Simiyonä ique eämakqe. Simiyonä iqu Lipai ique eämakqe. Lipai iqu Mätati ique eämakqe. Mätati iqu Jorimä ique eämakqe. Jorimä iqu Eliyesa ique eämakqe. Eliyesa iqu Josuwa ique eämakqe. Josuwa iqu Erä ique eämakqe. Erä iqu Elämatamä ique eämakqe. Elämatamä iqu Kosamä ique eämakqe. Kosamä iqu Ati ique eämakqe. Ati iqu Meläki ique eämakqe. Meläki iqu Neri ique eämakqe. Neri iqu Selatiyoli ique eämakqe. Selatiyoli iqu Serupapelä ique eämakqe. Serupapelä iqu Resa ique eämakqe. Resa iqu Joänanä ique eämakqe. Joänanä iqu Jota ique eämakqe. Jota iqu Josekä ique eämakqe. Josekä iqu Semenä ique eämakqe. Semenä iqu Mätatiyasi ique eämakqe. Mätatiyasi iqu Matä ique eämakqe. Matä iqu Näkai ique eämakqe. Näkai iqu Esäli ique eämakqe. Esäli iqu Nahumä ique eämakqe. Nahumä iqu Amosi ique eämakqe. Amosi iqu Mätatiyasi ique eämakqe. Mätatiyasi iqu Josepä ique eämakqe. Josepä iqu Jänai ique eämakqe. Jänai iqu Meläki ique eämakqe. Meläki iqu Lipai ique eämakqe. Lipai iqu Mätati ique eämakqe. Mätati iqu Heli ique eämakqe. Heli iqu Josepä ique eämakqe.

Inji qokä-apäki, “Josepä iqu Jisasi Ique eämakqeqä” knuä indqänquwi.

4

*Setänä iqu, Jisasi Ique yamwiqä äwiminqenqä**

¹⁻² Inğanj Dnä Änguä Iqu Jisasi Iqueqä äwqä imä kuapänä munğanğa, Iqu anğu wätñqä, eqä Jotänä iunji ävämakqe. Iqisanj Dnä Änguä Iqu Jisasi Ique iwimäkqanği, Iqu anj avqñqä imä hiunji 40 äpmakqe. Iqu iu pmetanğa, Setänä iqu, Jisasi Iqu suqä quvqä imäkätñqä dunqä yamwiqä äwiminqe. Imñi Jisasi Iqu buayä manqä äpmenjaqänäqe, hiunji yäpakä iquenji Iqu buayä dä äwikqe.

³ Inğanj Setänä iqu, “Si Goti Hanjuwä Iqueqä Ymequki etanğutqe, hikä tqu buayä kunmäknätñqä, kuknuä tuvä” ätukqe.

⁴ Inäqe Jisasi Iqu kimanj, “Goti Hanjuwä Iqueqä kukñui tii äqänä.

‘Ämaqe buayä dutanä pmeqä hmanjqä’ † ätukqe.

⁵ I tqanğa, Setänä iqu ätuma äyäqe, anj-himqä eeqänänj qua täunji maqänä ämotquakqe.

⁶ Ämotquetä tii ätukqe. “Anj-himqä eeqänänj täunji, nyi Si misñqä ktapmqänä. Itanj, Si yoqä naqä qondñqinyä. Nätmatqä eeqänänj, ñqä ae änyimänğqeqä. Itanği nyi ämaqä hñque wimqä etanğutqä di, nyi äwimqänä.

⁷ Inj Si qonj änäuktäutnä, nyaqä yoqe haqeu mamäuqanğtqe, eeqänänj tä Tqä hiänqiyä” ätukqe.

⁸ I tqanğa Jisasi Iqu kimanj, “Goti Hanjuwä Iqueqä bukä iunji tii äqänä,

‘Si qonj äuktäutnä, Goti Hanjuwä tqä Naqä Iqueä yoqenä haqeqä ämamäutnä, wäunji Iqueqenä iqanğinyä’ äqänänä”‡ ätukqe.

⁹ Itanj, Setänä iqu Jisasi Iquenji, Jerusälemänqä ätumä äwäqe, hiqäva-imäkqä anj atääqä yänğisa ätqäteqe, “Si Goti Hanjuwä Iqueqä Ymequki etanğutqe, qua mänji ikuapmäuvä.

¹⁰ İi tiinjqä. Goti Hanjuwä Iqueqä bukä iunji tii äqänä.

‘Goti Hanjuwä Iqu Iqueqä enätqe, si änguä mikiññqänä ätuänqiyä.

¹¹ Inj tqä yuki, hikä iu hui matäveqä isñqä diñqe, iqua hipae hevqä mäkiqutäpñqäuä,’ äqänänä”§ ätukqe.

¹² I tqanğa Jisasi Iqu kimanj tiinjä ätukqe. “Bukä iunji tii äqänä.

* 4: Matiu 4:1-11; Makä 1:12-13 † 4:4 Kuknuä-suqä 8:3 ‡ 4:8 Kuknuä-suqä

6:13 § 4:11 Apqä Bukä 91:11-12

‘Si Goti Hanjuwä tqä Naqä Ique, yamwiqä mäwqä panä’ äqänänä” ätukqe.*

13 Inğanj Setänä iqu, Jisasi Iquenj yamwiqä eeqänänj qäpu äväqe, hea hñganqä hinuä äqänä pmetnqä diñqä ävämakqe.

Jisasi Iqu, Galili iuta wäunuä ipäqäkqenqä†

14 Inğanj Dñä Änguä Iqueqä yänänäqñqä ditä qäsä, Jisasi Iqu Galili duñqä angumä äukqe. Ämaqä iqi pmeqe, Iquenyqä qätä äwikuwi.

15 Iqi äpme, iquauqä anä aquväqñqä iu näqñqä äväkiqe, ämaqä eeqänänä iuqä hinuä iqi, yoqä naqä täñä-qu eminqe.

Nasäretqätanjä iqua, Jisasi Ique tuwä äwikuwinqä‡

16 Iqisanj Iqu Nasäretqänqä, anä Iqu hinuiqänä äpme naqä ekqä duñqä ävämakqe. Iqi ätimäuqe, Iqueqä suqä dunä itä, Sämbatqä hiunji hapä pmeqänğanj, anä aquväqñqä yängisa äpeyätä, Goti Hanjuwä Iqueqä kukñui a täutñqä ätqäukqe.

17 Ämaqä hinuä-tqä Asayä iqu bukä äqäkqe, ämaqä bukä miqä iqu ämetä, Jisasi Ique vqanga, Iqu ävatäqe, kukñuä tiñä qänätangi äqunätä a ätäukqe.

18 *“Dñä Änguä Iqu nyaqä yäpä tämä äpmenä. Ii tiñiqä. Naqä Iqu nyi ätenjikqe. Qokä-apäkä nätmatqä maeqä du, Iqueqä kukñuä äñgui awä tumqätä, ämaqä guä pmetanguwä iquau, ‘Hinginä upñqe qä’ tumqätä, ämaqä hinuä quvqä iquau-pqe, ‘Hinuä angu qämbñqe qä’ tumqätä, itanga ämaqä, huizi iqua mäñdi kittqiyätqätanguwä iquau, qanyä pmapñqä iwimäkqäm qä änändowatkqe qä.*

19 *‘Hea Naqä Iqu ämaqe änguä iwimäkäniqenqä äpätnqe, qäqiqiyqä’ awä tquäm qä änändowatkqe qä”§* qänätangi a ätäukqe.

20 Jisasi Iqu a qäpu ätäuäqe, bukä ämuänyätä, angj äväqe, quamä äpmakqe. Inğanj, ämaqä anä aquväqñqä iu äpmaminuwä iqua, qu eeqänä Jisasi Ique hinuä yänänäqñqä äqunminuwi.

21 Iinä iqanguwänga, Iqu tii ätukqe. *“Goti Hanjuwä Iqueqä kukñuä bukä täu äqänänqä tä, he qätä äwiyänuwä iunji, tänga ätimäuqiyä.”*

22 Iqu i tquanga, eeqänänä iqua Iquenyqä yeeqä ipu, kukñuä äñguä ätpiyi, Iqu kukñuä äñguänänä tquangqenqä

* 4:12 Kukñuä-suqä 6:16 † 4:13 Matiu 4:12-17; Makä 1:14-15 ‡ 4:15 Matiu

13:53-58; Makä 6:1-6a § 4:19 Asayä 61:1-2

kñuä kuapä indqämbiyi, tiinjä ätnquwi. “Tä Josepä iqueqä Hikñiqueqä. Kukñuä tä, Iqu ängisa ämetä tqiyä?”

23 Jisasi Iqu kimañi, tii ätukqe. “Ämaqe quamä änguänänjä pmeqeunqä kukñuä ätätqänuwä-pani, he ‘Si duuta iqukiyqä. Tqä-täuä änguä imäkinyä’ ändpiyi, itanga ‘Nätmatqä Si Kapänamä imäkñinqe, ne qätä äwiyququeqä. Inäqe Tqä anä täqini, asä i imäkiyā’ dpñqe qä” ätukqe.

24 Ingañi Iqu tiinjä-pqe inä ätukqe. “Nyi naqä-qakuä etqänä. Ämaqe, hiñuä-tqä quwqä anä-himqä iutañä iquenyqe, qu yeeqä miqä ipñqäuä.

25 Nyi naqä-qakuä tiinjä-pqä etqänä. Kinganäñi, Laisa iqu pmetangañi, quvaukui hñquaqui-hñque, qañui 6 iunä piyā maqiyqä itä, buayä dä naqänänjä ätimäukqe qä. Ingañi apäqñqä kuapänä hiua, Israitqä iu äpmaminuwiqä.

26 Inäqe Goti Hanjuwä Iqu Laisa iqueni, apäqñqä iuautañä huinyqä mändowatqä danä ikqe qä. Oeyä. Iqu iqueni, apäqñqä yäpaqängisañä anä-himqä Säläpatqä pmeqä huinyqä, anä-himqä naqä Saitonä ingisañqä ändowatkqe qä.

27 Tiinjä-pqä eminqe. Hiñuä-tqä Elisa iqu pmetangañi, gokä-apäkä wänyimänqä-tänjä kuapä Israitqä iu äpmaminuwiqä. Inäqe, eeqänänjä iquauqä wänyimänqä qäpu maeqä da ikqe. Naimänä, qua Siliya pmeqä iqunä, änguä imänggqe qä” ätukqe.

28 Jisasi Iqu e tquanga, ämaqä anä aquväqñqä iu äpmaminu wä iqua, kukñuä qätä iinjä äwipi yi, qu eeqänä äwqä tnänjä naqänänjä äwiñqe.

29-30 Iinjä ipiyi, iqua ävaupu, Iqueni anä-himqä yäpaqängisa äkiwqatämäkuwi. E imäkäpiyitani, qoqonä, anä-himqä iu mätnätangqä yängisañi, iwaqä bu ävqutäumanä-tpu, ätuma yqanguwänga, Iqu quvaqä awä iqisa äqupäwunğa äwekqe.

*Jisasi Iqu, ämaqä dnjä quvqä-tänjä hñque änguä iwimäkkqenqä**

31 Iqisañi Iqu Kapänamä, anä-himqä Galilisänjä ingisañqä äwäkqe. Sämbatqä hiunji hapä pmeqängañi, Iqu ämaqä iquau näqñqä äwiminqe.

32 Ingañi Iqu, yoqä-tänjä-qu tquangqenqä, qu qätä äwiyäpu, yäunuä ikuwi.

33 Ingañi, ämaqä dnjä quvqä-tänjä anä aquväqñqä iu äpmaminqä hñqu ämävauqe, manä yänänäqñqä tiinjä ätukqe.

* 4:29-30 Makä 1:21-28

34 “Äi! Jisasi Nasäretqätanä Iquki, Si squä nemäkätñqäwä? Si ne qui nemäkätñqä äpñätanä? Nyi Sinyñqe näqñqä enänä. Si Goti Hanjuwä Iqueqä Ämaqä Jänänänä Iqukiyqä” ätukqe.

35 E tquanğa, Jisasi Iqu yänänäqñqä tii ätukqe. “Si kukñuä matqä panä. Ämaqä iquenji huätä vämayä!” E tquanğa, dnä quvqä iqu, iquenji qu-tänä awä iqi qua mänji äkimäuqe, ique qui mimäkkqä itä ävämakqe.

36 Ämaqe yäunjuä ipiyi, tii ätñguwi. “Kukñui äkitanäwä? Iqueqä yoqetä yänänäqñqä iutatä tquanğa, dnä quvqä iqua qätä äwiyäpu ävämeqäüä.”

37 Jisasi Iqu nätmätqä iinjä imäkkqenqä tiwiqe, anä-himqä im-imä äwekqe.

Jisasi Iqu, Pitä iqueqä känemisä, ämaqä kuapänä hñquautä, änguä iwimäkkqenqä†

38 Jisasi Iqu anä aquväqñqä iunji ävämanji, Saimonä iqueqä anä iu äpaqukqe. Iqini Saimonä iqueqä känemi, huiwä dnä tnänä iqanji witanğqenqä, qu Iqu yätamäkkqä vätnqä dinqä yatñqä äwikuwi.

39 I tquanğuwänğa, Iqu äwäqe, apäkä ii-sänä qäqiqi ätqäüqe, yaqä huätä wätñqänä kukñuä yänänäqñqä ätukqe. Iqu e tquanğa, yaqä qäpu eqanji, ii änguä maqänä imänäqe, ymisänä näwinyä imäkekqe.

40 Maptqä äqukunätñqä itqätanğa, qu ämaqä tänjä-yaqä huitanjä-huitanjä-tänji, Jisasi Iquenyqä ätuma ätimäukuwi. Iinjä iquaunji, Iqu hñqunä-hñqunä hipa haqeqi äwiyätä, änguä iwimäkkqe.

41 Iqu e imäkätqätanğa, dnä quvqe ämaqä kuapänänä iunji ävämakewi. Ävämepiyänğanji, qu Iquenji, “Si Goti Hanjuwä Iqueqä Ymeqä Iqukiyqä” ätukuwi. Qu, “Tqu Kraisi, Ämaqä mitñqä Goti Hanjuwä Iqu ätekqä Iqueqä” näqñqä etanğuwitanji, Iqu, qu äkasuwä ätuätä, “He matqä pambiyä-qe,” yänänäqñqä ätukqe.

Jisasi Iqu, anä-himqä huii awä ätuäkäminqenqä‡

42 Zinquänğanji, Jisasi Iqu anä avqñqä dunqä äväma äukqe. Inğanji ämaqe, qu Iquenyqä qävqä ikipu, ämäqumuapiyi, iquau mävämeqä yätñqä, iqi ätäuqumuatekuwi.

43 E iqanğuwinqä Iqu iquau tii ätukqe. “Henyä ma, anä-himqä huiunji, Goti Hanjuwä Iqunä miqenqä awä inä tumqeqä. Goti Hanjuwä Iqu iinjinqä änändowatkqeqä” ätukqe.

† 4:37 Matiu 8:14-17; Makä 1:29-34 ‡ 4:41 Makä 1:35-39

44 Iqinji ävämañi, Iqu qua Jutiya iu ikitä, iquauqä anä aquväqñqä iu awä ätuäkäminqe.

5

*Jisasi Iqu, hämapäkä piqä hñquau tääqä ätuätumakqenqä**

1 Hiunji hñquenji, Jisasi Iqu eqä Genesäretqä iqueqä mañä iqi tqäutanga, ämaqä kuapänänä Goti Hanjuwä Iqueqä kukñuä qätä wipñqä, Iqu-tänä qäqiqi ätqäuminuwi.

2 Jisasi Iqu kukñuä awä ätuätäqänqani, hämapäkä-piqä hñquauqä yimba hñquaqu eqä mañä iqi witanginyä äqunqce. Hämapäkä-piqä iqua yimba iu mäpmeqä, quwqä hämapäkä qa piunyqe, asñä äqäminuwi.

3 Inqani Iqu Saimonä iqueqä yimba ique hinuä äqunäqe, ätkamäutä, Saimonä ique, "Yimba nändi äma uvä" ätukqe. Itani Iqu yimba iu quamä äpmeqe, qokä-apäkä iquau kukñuä hui inä äwikqe.

4 Iqu näqñqä qäpu äväqe, Saimonä iquenji, "Si yimba eqä awä näñi äma äwätinä, iqisanji he qae hämapäkinqä eqä-huänä bu tnämeqapiyä" ätukqe.

5 I tquanga, Saimonä iqu kimañi, "Naqä Iquki, ne heatqä tquenji wäunuä yänänäqñqä itqätangu, zä aanqä änavqiyä. Ne hämapäkä tutqä qäpu mapiqä iqunä. Ga Si iinjä ändinji, nyi qa ätnämäumqänä" ätukqe.

6 Qu iinjä ipiyi, hämapäkä kuapä piqanquwängga, qae ändakmäumätä ikqe.

7 Iquauqä käyämaqä yimba huizi du äpmaminuwa iqua, yätamäqä wipñqä diñqä hipa äunqueqä äwikuwi. Iqua äppiyi, hämapäki yimba hñquaqui ämaikuwi. Inqani yimba iquaqu eqä-huänä mämä quveqenyäsinyä ikiyi.

8 Saimonä Pitä iqu, hämapäkä eeqänänä äpäkuwä iu äqunäqänqani, iqu yäunuä naqänänä itä, Jisasi Iqueqä yukä yäpä iqi äpäknäqe, "Naqä Iquki, Si änyiväma uvä. Nyi ämaqä quvqunqä" ätukqe.

9 Iqunä ma. Ämaqä Saimonä iqutä anä äpmaminuwa iqua-pqe, yäunuä ikuwi.

10 Iqueqä wäunuä anä iqä, Jemisi iqutä, Jonä iqutä, Sepri iqueqä hikñä ingueqi-pqe, yäunuä inä ikiyi.

Saimonä iqu i tquanga, Jisasi Iqu kimañi, "Si zä miqä panä. Nyi, si ämaqä, hämapäkä enqä-pa, piqätñänqä, ikimäkmqänä" ätukqe.

11 Qu yimba eyqiyämañi, eqä mañä weä näñinyqä äpäupiyi, quwqä nätmätqä eeqänänä hinuinä äqunqgani, Jisasi Ique qänaki äwivändkuwi.

* 5: Matiu 4:18-22; Makä 1:16-20

Jisasi Iqu, ämaqä wänyimänqä-tänjä hñque änguä iwimäkkqenqä†

¹² Hea hñquenji, Jisasi Iqu anä-himqä hñque äpmaminqe. Anä-himqä iunji, ämaqä wänyimänqä kuapänänjä-tänjä hñqu äpmaminqe. Iqu Jisasi Ique hinuä äqunäqe, qonä äwoktäutä, hipenüä qua bu eätä, Jisasi Ique tii ätukqe. “Naqä Iquki, Si äkingangutqe, nyi änguä iqu nyimäkätinnyä.”

¹³ Itanja Jisasi Iqu hipa hageqä äwiyäqe, tii ätukqe. “Nyi änyingiyä. Si änguä imänyä.” I tquanğa, ämaqä iqueqä wänyimänqe, änguä maqänä imängqe.

¹⁴ Iinqe Jisasi Iqu tiinjä ätukqe. “Nyi tä imäkkqenqe, si ämaqä hñque mätquä panä. Si hiqäva-imäkkqä iquenyqä äyätinä, tqä huiwi ique motquayä. Mosisi iqu ätkqä-pa, tqä huiwä änguä ikimäkkqenqä hiqäva imäkiyä. Iinqe, qu ‘ämaqä tqi iqueqä yaqe, änguä ae imängqeqä’ knuä vätnqänännyä” ätukqe.

¹⁵ Iqu, “Si ämaqä hñque mätquä panä” qäyä ätukqä-qe, ämaqä im-imä äpmapiyä iqua, Jisasi Iquenyqä kukñui qätä kuapänä äwiminuwi. Inğanji ämaqä kuapänä kukñuä qätä wipñqätä, iquauqä yaqä änguä iwimäkätñqätä, Iquenyqä äpminuwi.

¹⁶ Qu iinjä itqätanğuwänğa, hea kuapänänğanğanji Iqu äväma, anä avqñqä imqä äwätä, Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä ätuäqisminqe.

Jisasi Iqu, ämaqä yänjä-a quvqä hñque änguä iwimäkkqenqä‡

¹⁷ Hea hñquenji Jisasi Iqu qokä-apäkiu näqnqä vätkätanğa, Parisitanä hñquatä, kukñuä-suqnqä näqnqä hñquatä anä-himqä eeqänänjä Galilisanä, Jutiyatanä, Jerusälemätanä iuta äppiwi, Jisasi Iqutä quamä anä äpmaminuwi. Goti Hanjuwä Iqueqä yänänäqnqe, Jisasi Iqu ämaqä tänjä-yaqä iquau änguä iwimäkätñqänä Iqutä äpmaminqe.

¹⁸ Inğanji ämaqä hñqua, ämaqä yänjä-a quvqä hñque hevqä ämiqutäwa äpäpu, anä yäpä yängisa äma äpeyäpu, Jisasi Iqu-tänjä qäqiqi hianä-tpu ikuwi.

¹⁹ Ämaqä kuapänä pmetanğä änä mäpeyqä ipiyi, anä haqä yätunqä äma äpepiyi, atääqä yänisa itäqäktäupu, ämaqä yänjä-a quvqä iqueni, iqueqä hevqeu guä ämäsaupiyi, ämaqä pmetanğuwä awä Jisasi Iqu tqäutanğqä bunqä guä äyämäwatukuwi.

† 5:11 Matiu 8:1-4; Makä 1:40-45

‡ 5:16 Matiu 9:1-8; Makä 2:1-12

²⁰ Iqu quwqä quuvqä heqiyqä du hinuä äqunäqe, “Nqä näueqä iquki, tqä suqä quvqe, huätä ae ämakmäuqänä” ätukqe.

²¹ Iqu e iqangqenqä, Parisi iquatä kuknuä-suqenqä näqñqä iquatä knuä tiinjä indqänguwi. “Suqä quvqä huätä mamäuqe, Goti Hanjuwä Iqunänjqä. Iquenji äkittqiyetä, naqä timäutñqä ätqäqä Tqu, ii Tqukä?”

²² Iquauqä knuä indqängqä imñi, Jisasi Iqu näqñqä ae eäqe, “He Nyinyqä knuä iñji, sunqä indqängäuä?” ätukqe.

²³ “Nyi qeiginyä imäkätmä tmqe, kukñui äkikä? ‘Tqä suqä quvqe huätä ämakmäuqänä’ tmqätanä ä, ‘Si ävautnä qañä uvä’ tmqätanä?”

²⁴ Tiinjä eänä, Ämaqeuaqä Ymeqä Ekqä Iqu, qua täuñi suqä quvqe huätä mamäunqiyä. He iññiqe näqñqä mapñqe, Nyi ämaqä täñä-yaqä iquenji tii ätquä. ‘Si ävautnä, tqä yquvanä a ämaqätätñä, anämqa uvä’ ätquänä” ätukqe.

²⁵ Jisasi Iqu e tquanga, iqu maqänä ävauqe, iqueqä yquvanä a ämaqätäqe, Goti Hanjuwä Iquenyqä “änguiqä” ätätä, iqueqä anämqa äukqe.

²⁶ E äqumbiyi, qu eeqänä yäunua ipu, Goti Hanjuwä Iquenyqä “änguiqä” ätkuwi. Iññiqe, tiñä ätkuwi. “Tänga ne nätmatqä huitañä yänänqñqe timäuqanñi hinuä äqunänunä” ätäpu, Goti Hanjuwä Iqueqä yänänqñqenqä knuä kuapänä indqänguwi.

Jisasi Iqu, Lipai (Matiu) ique tääqä ätuätumakqenqäS

²⁷ Iqisanji Jisasi Iqu äwäqe, ämaqä mbqä motauqä hñqu, mbqä motauqä anä iu pmetanñi äqunñqe. Iqueqä yoqe, Lipai ique. Iquenji Jisasi Iqu, “Si qänaki nyivändiyä” ätukqe.

²⁸ I tquanga, iqu nätmatqä eeqänäñi iqi ävämetä, pämä ätqäuqe, Jisasi Ique qänaki äwivändkqe.

²⁹ Lipai iqu Jisasi Ique itmakqenqä, iqueqä anä du ymisanä naqänänä imäkkqe. Ämaqä kuapänä mbqä motauqä iquatä, ämaqä huizi-pqä iquatä, buayä anä änäpu äpmaminuwi.

³⁰ I pmetanguwänga, Parisi iquatä, iquauqä ämaqä kuknuä-suqenqä näqñqä iquatä, Jisasi Iqueqä wäunuanñqä ämotquaminñqä iquauñi, “He ämaqä mbqä motauqä iquatä, suqä quvqä imäkkqä iquatä buayä anäñi, sunqä nätqänäuä” ätukuwi.

³¹ I tquanguwänga, Jisasi Iqu kimanji, “Ämaqä yaqä maeqä iqua, duuta iquauñqä mäwqä ipnä. Ämaqä yaqä iquanä upñqäuä” ätukqe.

32 “Inäqe, kñuä äkunmäknäpu suqä quvqä vquatämäupñqä diñqe, Nyi ämaqä suqä äñguä imäkqä iquau tääqä tumqä mapqä iqäqeqä. Ämaqä suqä quvqä imäkqä iquau tääqä tumqä äpqäqeqä” ätukqe.

*Qu Jisasi Ique, suqä buayä manqänqä yatñqä äwikuwinqä**

33 Inğani qu Jisasi Ique, tiñä ätukuwi. “Ämaqä Jonä iqu wäunüänqä ämotquetñqä iqua, buayä manqänqä imäkäpu, Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä ätätqäñuwiqä. Itanğa, Parisi iquauqä-pqä iqua, asänänjqä. Inäqe Saqä iqua, buayätä eqätä änätqäñäuä” ätukuwi.

34 I tquanğuwänğa, Jisasi Iqu tii ätukqe. “Ämaqä apäkä metñqä hñqu, iqueqä käyämaqä iquatä yqänä pmetanğanı, he iquauñi, ‘Buayä manqä pambiyä’ tupñqätanä? Oeyä!

35 Qänakndanı, ämaqä hñqua ique ätuma uwqanğuwänğa, iqueqä käyämaqä iqua buayä manqe, inğanä pmapnuwänqeqä” ätukqe.

36 E ätuäqe, Iqu kukñuä ktqä tii ätukqe. “Gquä yäuä hñqu äpäknğqe, ämaqä hñqu gquä änyä-hänjä dutanı, yäuä nänquenyqä mapisqä yänqiyä. E äpisätqe, iqu änyä-hänjä ique qui imäkänqiyä. Itanğa änyä-hänjitanitä, yäuä ditanı, asänänjä maeqä etanği, yäuä iqu äñguä matimäuqä yänqiyä.

37 Tiñi inänjqä. Ämaqä hñqu wainqä-eqä änyä-hänjä hui, yaqueqä huiwä yäuä du mequatimäuqä yänqiyä. Iqu e imäkätqe, wainqä-eqä änyä-hänji, yaqueqä huiwä yäuä iqueni äpisätä, qua bu iquasäunä. Yaqueqä huiwä-pqä qui inä imäknänqiyä.

38 Iiññqe, qu wainqä-eqä änyä-hänji, yaqueqä huiwä hänjä iu iquatimäupñqäuä.

39 Itanğa ämaqä wainqä-eqä yäuä äñguwä iqua, änyä-hänjä dunqe mäwinqä inä. ‘Yäuä iqu ämäwqätäunä’ ätätqäñäuä” ätukqe.

6

*Qu Jisasi Ique, suqä Sämbatqenqä yatñqä äwikuwinqä**

1 Sämbatqä hiunji hapä pmeqä hñqueni, Jisasi Iqu kuä-witqä wäunüä iu ikäminqe. Iqueqä wäunüänqä ämotquaminqä iqua anä ikipu, kuä-witqe ätäkäpu änminjuwi. ² Iqua e iqanğä äqumbiyi, Parisi hñqua tii ätukuwi. “Nätmatqä iñji, neyaqä suqä hiunji hapä

* 5:32 Matiu 9:14-17; Makä 2:18-22

* 6: Matiu 12:1-8; Makä 2:23-28

pmeqänggani, ne pmua imäkätunqueqä. He iini sunqä imäqäüä?" ätukuwi.

³ Jisasi Iqu kimanji tii ätukqe. "Hiñuiqänäñi, neqä awiqu Dewiti iquä, iqueqä ämaqä iquatä buayä dä äpākonāpiyānga imäkkqenqe, he kukñui a matäuqä itqāñuwātanä?"

⁴ Iqu, Goti Hanjuwä Iqueqä anä yäpä yāngisa äpaquväqe, buayä Goti Hanjuwä Iqueqä hiñuä iqi äwäminqe, ämakqe. Buayä iini, hiqäva-imäqä iquanä ämepu bñqä äwäminqe. Huiziquaunqe, ii pmuai. Inäqe, Dewiti iqu ämeqe, änätä, hui iqueqä ämaqä iquau äwikqe" ätukqe.

⁵ Tiinā-pqe inä ätukqe. "Hiunji hapä pmeqeñi, Ämaqeüqä Ymeqä Ekqä Iqu ämitqänä."

Jisasi Iqu, ämaqä hipa quvqä-tāñä hñque, äñguä iwimäkkqenqä†

⁶ Hiunji hapä pmeqä huiziquenji, Jisasi Iqu anä aquväqñqä hñque äpaquväqe, näqñqä äwiminqe. Qutä anäñi, ämaqä hipa ämuangisani quvqä-tāñä hñqu äpmaminqe.

⁷ Ingani kukñuä-suqenqä näqñqä iquatä, Parisi iquatä kñui, "Ämaqä Iqu ämaqä tqenji, hiunji hapä pmeqä tāngani, äñguä iwimäkāñqutiä, ä äñguä mäwimäqä yāñqutiä?" vqāñgi, Jisasi Ique kukñuä mitpñuwāñqä hänaqenqä qävqä ipu, hiñuä äqumbu äpmaminuwi.

⁸ Itāñgi Jisasi Iqu iquauqä kñuä indqāñqä imñinqe näqñqe eäqe, Iqu ämaqä hipa quvqä ique ätukqe. "Si ävautnä, ämaqä iquauqä hiñuä iqi pämä tqävä." Itquanga, iqu ävautä e imäkkqe.

⁹ Iqu e imäqānga, Jisasi Iqu iquau ätukqe. "Nyi yatñqä eyqänä. Neyaqä suqä dññi, hiunji hapä pmeqänggani, ne suqä äñguä imäkātunquätanä, ä quvqä imäkātunquätanä? Ne ämaqä qui imäkmbñqä pmetāñguwä iquañi, yätamäqä vatunquätanä, ä qui iwimäkātunquätanä?" ätukqe.

¹⁰ E ätuäqe, Iqu ämaqä eeqänāñä iu hiñuä äqungäwäqe, ämaqä hipa quvqä ique, "Si tqä hipae jänä vāpäyā" ätukqe. Iqu tqaṅṅqä-pa imäqānga, iqueqä hipae äñguä qe imāñṅqe.

¹¹ Inä äqumbiyi, ämaqä kukñuä-suqenqä näqñqä iquatä, Parisi iquatä äwqä äkasuwä kuapänä muṅṅanga, tii ätñguwi. "Ne Jisasi Iquenji, äänä imäkātunquäwä?"

Jisasi Iqu, ämaqä 12 hñquau atäñuä äwikqenqä‡

† 6:5 Matiu 12:9-14; Makä 3:1-6

‡ 6:11 Matiu 10:1-4; Makä 3:13-19

12 Heatqä hñquenñ Jisasi Iqu, Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä tuätñqä qoqonä yätunqä äyäqe, Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä tätqätanñi zä ävekqe.

13 Mäptqä timäunqanqa, Iqu Iqueqä wäunjuänqä ämotquaminqä iquau tääqä ätuätumeqe, qutanä 12 iquau atäunjuä äväqe, “ämaqä wäunjuänqä dawatqä” änyuätkqe.

14-16 Ämaqä iinñ, hñqu iqueqä yoqe Saimonä ique. Iquenñ, Jisasi Iqu “Pitä iqukiyqä” ätukqe. Hñqu Endru, Saimonä iqueqä kängueqe, hñqu Jemisi ique, hñqu Jonä ique, hñqu Pilipä ique, hñqu Batromi ique, hñqu Matiu ique, hñqu Tomasi ique, hñqu Jemisi, Aläpiyasi iqueqä ymeqä ique, hñqu Saimonä, ämaqä Selotqä iutanä-que, hñqu Jutasi, Jemisi iqueqä ymeqä ique, hñqu Jutasi Iskarioti ique. Ämaqä yäpakä tqu, qänakndanñi Jisasi Ique ämaqä himä-wiunqä iquau väniñqä ique.

Jisasi Iqu, ämaqä kuapänänñä hñquau äñguä iwimäkkqenqä

17 Iqu iquau atäunjuä ae äväqe, iquatä anä äppiysi, Iqu anä quauñä hñqäqi, ämaqä kuapänänñä iquatä pämä anä ätqäukuwi. Iqutä anä ätqäuminjuwä iqua, kuapänänñä hñqua, Iqueqä wäunjuä ämotquaminqä iquai. Ämaqä huiziqua, hui qua Jutiya im-imä äpmakäwäñuwä iutanñi, hui anä-himqä Jerusälemä iutanñi, hui eqä-huänñä manä, anä-himqä Tayätä Saitonätä ingisanä-pqe anä äpmaminjuwi.

18 Inğanñi qu Jisasi Iqueä kukñui qätä wipñqätä, iquauqä täñä-yaqä äñguä imämbñqätä, äwimakuwi. Ga ämaqä dñä quvqä iquauta qui imäknätqätanguwä iquauñi, Jisasi Iqu äñguä qe iwimäkkqe.

19 Ämaqä eeqänänñi, qu Jisasi Iqueä yänänäqñqä dutanñi äñguä imänäpiyä dññä, äwutmaqänanä-tpu iminjuwi.

Hanä-iqä ämetqäñuwä iqua, yeeqä ipñqenqäS

20 Inğanñi Iqu Iqueqä wäunjuänqä ämotquaminqä iquau hinuä äqunäqe, tii ätukqe. “Ämaqä nätmätqä maeqä iquenyä, he yeeqä enyänä. Tinjqä. Goti Hanjuwä Iqunä migeunñi, hieqä.

21 Ämaqä täñga buayä dä eyätñqä iquenyä, yeeqä enyänä. Tinjqä. Qänakndanñi he buayä kuapänä änäpu, äwqä äñguä hipäsäniqeqä. Ämaqä knuä äqiyätqäñuwä iquenyä, he yeeqä enyänä. Tinjqä. He qänakndanñi, tä spnuwiqä.

22 Qänakndanñi, he Ämaqeupä Ymeqä Ekqä Iquenyqä quuvqä eqiyätqäñuwä duta, qu äwqä äkasuwä kiññä

etäpu, huätä endowatäpu, kuknuä quvqä etäpu, hiqä yoqenqä ‘quvqeä’ etäpu, qui imäkqanqanqan, he yeeqä iqäpnqä.

²³ Hea ingan, he aquvanä ipu, häukuä qutäqäpnqä. Tinjqä. Nätmatqä änguänänä kuapänän, qäukuä haqä yätu henyqä näwinyä äwinä. Suqä qu emäkpnqä-päni, iquauqä kaqä-kawäka qanqanän hiñuä-tqä iquauñi iñä imäkminuwiqä” ätukqe.

Änguä äpmeñuwä iqua, hanä-iqä mapnenqä

²⁴ “Itanqa ämaqä nätmatqä kuapä-tänä iquenä, änguänä mimbiyä! Hanä-iqä hemeñqiyä! Nätmatqä hiqä äwqä änguä imäkmbnqe, he ae ämenäüä.

²⁵ He tänqa buayä änäpu, änguä äpmeñuwä iquenä, änguänä mimbiyä! Hanä-iqä hemeñqiyä! Qänakndan, he dä heyäniqeä. He tänqa tä äsäqtäñuwä iquenä, he änguänä mimbiyä! Hanä-iqä hemeñqiyä! Qänakndan, he ka ipu, knuä qäyqäpnuiqä.

²⁶ Ämaqä eeqänän, henyqä aquvanä iqanqanqan, he änguänä mimbiyä! Hanä-iqä hemeñqiyä! Qanqanänqan, hiñuä-tqä qanqä iquauñi, kaqä-kawäka iquauñqä aquvanä asä e imiñuwä-qe, iquauñi hanä-iqe, äwimakqeä” ätukqe.

*Himä-wiunqä iquauñqä, naqä-qakuänä wiñnenqä**

²⁷ “Nyi he etqänä. Nyaqä kuknuä qätä änyiyätqäñuwä iquenä, he hiqä himä-wiunqä iquauñqä, naqä-qakuänä henqatnqeä. Ämaqä henyqä mäwinqä itnqä iquauñi, he suqä änguänänä dinä iwimäkqäpnqeä.

²⁸ Ämaqe, he qui imäkmbnqä dinqä tääqä ätätqäñuwä iquauñi, he iqua änguä pmapnqä dinqe, Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä tquäpnqeä! He ämaqä qui emäkätqätanqä iquauñi, Goti Hanjuwä Iqu iquau yätamakqä vätnqä tääqä tquäpnqeä!

²⁹ Ämaqä hnqu saqä mangawä iu kpäsqanqutqe, si hnqisa inä wimäkqätnqeä. Ämaqä hnqu saqä gquä quäuqä äquvätqe, gquetä qäsä qäyä ämequänä.

³⁰ Ämaqä eeqänän, nätmatqänqä yatnqä kiyqanquwä iquauñi, si äwinqä. Ämaqä hnqu saqä nätmatqä meqanqutqe, si ‘Anqi dapiyäqe’ mätquä pa iqätñqä.

³¹ Suqe, ämaqä qu he emäkpnqä enyänqä-päni, he-pqe qunñi inä iwimäkpnqeä” ätukqe.

³² “He ämaqä henyqä äwinyätñqä iquauñqänä enganqutqe, iñä itqäñuwitan, he nätmatqä änguänänä

* 6:26 Matiu 5:38-48

Goti Hanjuwä Iqueqä hipa iutani, squä mapnuwänqäwä? Hmanjqä. Ii tiinjqä. Ämaqä suqä quvqä imäkpä iqua-pqe, iquaunqä winyätqätangqä iquaunqänä äwinyätä, asä inä imäkpä-quaiqä.

33 He ämaqä änguä emäkpanguwä iquaunä änguä iwimäkpangpqe, he nätmatqä änguänänä Goti Hanjuwä Iqueqä hipa iutani, squä mapnuwänqäwä? Hmanjqä. Ii tiinjqä. Ämaqä suqä quvqä imäkpä iquapqe, asä inä imäkpä-quaiqä.

34 He 'Iqu angumä kima dapqonqä' knuä indqämbu, ämaqä hnque qanyinä vqangpqe, he nätmatqä änguänänä squä mapnuwänqäwä? Hmanjqä. Ii tiinjqä. Suqä quvqä imäkpä iqua, 'Iqu angumä dapqonqä' knuä indqämbu, suqä quvqä imäkpä huiziquau qanyinä wipnqäüä.

35 Itanga, hiqä himä-wiunqä iquaunqä enganguti, iquaunä änguä iwimäkpäüä. 'Ämaqä tqu, angumä mändapqä yänqiyä' knuä qäyä indqänäpu, qanyinä wipnqäüä. He suqä iinjä imäkpqe, Goti Haqä Yätutanä Iqueqä ymeqä äpmepu, qanakndani nätmatqä kuapänä Iqueqä hipa iutani mapnuwiqä. Goti Hanjuwä Iqu, ämaqä qu Iquenyqä 'änguiqä' mätquä ipu, suqä quvqä imäkätqätanguwä iquaunä, änguänä ämitqäüä.

36 Goti Hiqä Heniqu, ämaqeunqä wiunqä miqä, huäqä äwunätqä-pa, he-pqä huäqä heunätqeqä" ätukqe.

Huiziquauqä suqenqä miwäsäuqenqä

37 "He ämaqä iquauqä suqenqä iwäsäupu, 'Ämaqä quvqä-quaiqä' matqä pambiyä. He iinjä mimäkpangpqe, Goti Hanjuwä Iqu henä-pqe memäkpä yänqiyä. Ämaqä hnqu suqä quvqä imäkpangqenqä, 'Iqueni pizqä päkiyä' mätquä pambiyä. He e mätquä iqangpqe, Goti Hanjuwä Iqu henyqä e mätquä yänqiyä. He suqä quvqä qäyä etque-qangpi, heqä äwqe hanuä imäknäpu, hui enyänä. He iinjä imäkpangpqe, Goti Hanjuwä Iqu henä, iinjä emäkänqiyä" ätukqe.

38 "He nätmatqä ämaque vqangpqe, Goti Hanjuwä Iqu nätmatqä tiinjä hetapänqiyä. Iqu qa manguä ämanyuäqe, mändi äkisäutä, angumä hui ämanyueqanga manguä ämnätä, hui qua mäni äpäknqä-panä iinjä hetapänqiyä. He nätmatqä qäyunä äwipqä-panä iinjä, asä iinjä hetapänqiyä" ätukqe.†

39 Iwä Iqu iquaunä, kuknuä ktqe tiinjä-pqe ätukqe. "Ämaqä hinuä quvqä hnqu, hinuä quvqä hnquenä, änguä

† 6:38 Matiu 7:1-2

itmetä hänaqenji änguä motqueniqiyä? Oeyä, qäquaqu qua hovqä bu päwäyñqinyqä.

40 Ämaqä hñqu näqñqä ämetqe, iqueqä näqñqä-vqä iqueni, mämäwqätäuwqä yäñqiyä. Ämaqä näqñqä eeqänä qäpu ämapqä iqua, quwqä näqñqä-vqä iqutäñi, asänäñä hipñqäuwä" ätukqe.

41 "Si tqä tta-tungueqä hñuiui, hinoqukuä wäñqä änyätanqqä ipi äqunätnä, tqä hñui zä naqänänä iqu qäyä witangi kñuä mindqänquki, sunqä tutndi?

42 Inji äänä etanqikä? Tqä hñuiunji, zä naqänänä hñqu qäyä witangi hñuä änä mäqunquä itnä, tqä tta-tunguequeni, 'Tasi-guequkiyä, tqä hñuiunji, hinoqukui nyi huätä makmäumqänä-qe,' äänä tutñqäwä? Si wopqä itnä, kukñuinä tqä-qukiyi. Zä naqänänä tqä hñuiui äwinqe, huätä ganä mamändñqeqä. Injä itñi, si hñuä änguä äqänätnä, tqä tta-tunguequeä hinoqukui, huätä mamäutñqeqä" ätukqe.‡

Zä huitañä-huitañä iquauqä häukuinqqä§

43 "Zä änguä di, näñqä ququvqä maqiyqä yänä. Itanqa, zä quvqä di, häukuä änguä maqiyqä yäñqiyä.

44 Ämaqe, zä-häukuä hñuä äqunäpu, 'äñguätiyä, quvqätiyä?' kñuä indqämbñqäuwä. Qu zä-yäunquä maeqä guä yänä-tänä iqinji, zä-eaqä häukui dupñqe, mäwqä ipñqäuwä. Qu wainqänqänä kñuä indqänqga äupqe, guä yänä-tänä iquaunji, hñngi manduqä ipñqäuwä.

45 Injä enqä-panji, ämaqä äñguänänä iqua, kñuä äñguänänä indqänäpu, suqä äñguänänä di imäkpñqäuwä. Ämaqä quvqä iqua, kñuä quvqä huitañä-huitañä indqänäpu, suqä quvqä imäkpñqäuwä. Ämaqä iquauqä kukñui, ii iquauqä kñuä indqänqä dutanqqä" ätukqe.

*Anä qäyunä mätqenqä**

46 Itangi "He 'Naqä Iqukiyä' ändäpiyä-qe, Nyaqä kukñuinqqä qänaknä manyiyqä itqänjuwi, sunqäwä?

47 Ämaqä Nyinyqä äpätä, Nyaqä kukñuä qätä änyiyätä, qänaknä iqäqä iquenyqe, Nyi näqñqä hitapmqänä.

48 Ämaqä iqu tiinqqä. Ämaqä hñqu, qua mäjqqä mämä äptäqe, hikä iunji anä haqeqi yänänäqñqä ämätqä-panjä, iinjqä. Maqñqä hitanqua, eqä huakä ätimäutä, anä du yänänäqñqä äpäsqäqe, ämaqä iqu anä yänänäqñqä ämätätqä-qae, anji ämenjä miqä yäñqiyä.

49 Ämaqä hñqu Nyaqä kukñui qätä änyiyätä, qänaknä miqä iqä iqu, ii tiinjä. Ämaqä qua mäqueqä anä hñginä ämätätqe, qänakndanj e qä huakä äpätä, anj qui imäkätä, qua iqi äpäknjgqä-panä iinjä” ätukqe.

7

*Jisasi Iqu, Romätanjä mäkä-iqä hñqueqä wäunüä-wiyqä hñque, äñguä iwimäkkqenqä**

¹ Itanga Jisasi Iqu qokä-apäkä iquau kukñuä iinjä qäpu ätuäqe, Iqu anä-himqä Kapänamänqä äukqe.

²⁻³ Iqinj Romätanjä mäkä-iqä iquauqä naqä hñqu äpmaminqe. Iqueqä wäunüä-wiyqä hñqu, tänjä-yaqä ämetä, äpäkonqänä äwominqe. Ämaqä naqä iqu, iquenyqä kuapänä winqanqgetanj, iqu Jisasi Iquenyqä qätä äwiyäqe, ämaqä Israitqätanjä naqä hñquau, Jisasi Iqu äpätä, iqueqä wäunüä-wiyqä ique äñguä iwimäkätñqä dñjqä ändowatkqe.

⁴ Qu Jisasi Ique äwimapiyi, kukñuä aquvänä ätuäpu, “Iyääqä” ätukuwi. “Ämaqä naqä tq, äñguänänjä-queqä. Si yätamakqä wisñqe qä.

⁵ Iqu Israitqä iqunenqä äwinyätä, neqä anä aquväqnqä änamäsikqe qä” ätukuwi.

⁶ E tquanquwänga, Jisasi Iqu qutä anä äukuwi. Qu äupi yi, ämaqä mäkä-iqä iquauqä naqä iqueqä anä-tänjä qäqiqi päqtätanqgua, iqu iqueqä quvämaqä iquau, Jisasi Ique tii tupñqä ändowatkqe. “Naqä Iquki, Si qae pmayä! Si nyaqä anä tängisanqä yaptñqä dñqe, nyi ämaqä äñguänänjä-qunä hmanjqä.

⁷ ‘Nyi ämaqä äñguänänjunä manä’ knuä nyiyqangi, nqä-näuä mäkimeqä da iqänä. Inj, Si kukñuinä tqanqti, nyaqä wäunüä-nyiyqä iqu äñguä imänänä.

⁸ Nyi-pqe inänjqä. Nyi ämaqä yoqä-tänjä hñqueqä yäpä imä äpmamä, ique qänaknä inä wimqänä. Nyaqä mäkä-iqä nyi ämitñqä iquauñj, hñque ‘Si uvä’ tquanqmdqe, iqu äwänqiyä. Hñque ‘Si biyä’ tquanqmdqe, iqu äpäñqiyä. Itanga nqä wäunüä-nyiyqä hñque, ‘Si tä imäkiyä’ tquanqmdqe, iqu imäkänqiyä” ätukqe.

⁹ Inqanj Jisasi Iqu kukñuä iinjä qätä äwiyäqe, yäunüä itä, qänaki hinüä ämäqunäqe, ämaqä Ique qänaki wivändätanquwiu ätukqe. “Täukue! Ämaqä tq quuvqä eqiyätñqä-panä iinj, Israitqä dunj, hinüä mäqunquä itñqe qä” ätukqe.

* 7: Matiu 8:5-13

¹⁰ Inġanġi ämaqä, mäkä-ıqä naqä iqu ändowatkqä iqua, iqueqä anġa iunqä anġi äupiı, wäunüä-wiyqä iqu änguä pmetanġi äqunġuwi.

Jisasi Iqu, hiknä ae äpäkonġqä hñque, anġi ävauqumuatkqenqä

¹¹ Hiunġi hui ae päwqanġa, Jisasi Iqu anġa-himqä, kiqä yoqe Nainqä iunqä äukqe. Inġanġi iqueqä wäunüänqä ämotquaminqä iquatä, ämaqä kuapänä huizitä anä äukuwi.

¹² Qu iqi ätimäupiı, anġa-himqä iqueqä täknä hävqä-tänġä qäqıqi uwqanġuwänġa, ämaqä anġa-himqä iutanġa kuapänänġa iqua, ämaqä pizqä hñque täknä yäpaqä mänġisanqä äma äukuwi. Hiknä e äpäkonġqä iqueqä känai, apäqnqä eä, ymeqä iqunänġa-tänġıı.

¹³ Naqä Iqu ii hinüä äqunäqe, huäqä wunġanġi, “Si knüä maqıyqä panä” ätukqe.

¹⁴ E ätuäqe, qäqıqi äwäqe, isuänġi a äqätkqe. I iqanġa, ämaqä äma äpminüwä iqua iqi tqäuwqanġuwänġa, ämaqä pizqä iquenġi, “Hiknä iquki, ‘Si pämä vayä!’ äktqänä” ätukqe.

¹⁵ I tqanġa, ämaqä ae äpäkonġqä iqu ävautä, kuknüä ätipäqäkqe. Kuknüä tqanġa, Jisasi Iqu kiqä känäu anġi äwikqe.

¹⁶ Inġanġi ämaqe, Goti Hanjuwä Iqueqä yänänäqnqenqä zä ipu, Iqueqä yoqe haqeqä ämamäupu, “Hinüä-tqä Naqä Hñqu ätimäuiyä” ätkuwi. Itanġa “Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä ämaqä yätamäqä vätnqä ätimäuiyä” ätkuwi.

¹⁷ Jisasi Iqu iinġa imäkqanġqenqe, ämaqä Jutiyatanätä, anġa huiziutanġa-pqetä, qu qätä äwikuwi.

Jonä asnä-qäyqä iqu, Jisasi Iquenqä yatnqä äwikqenqä†

¹⁸⁻¹⁹ Ämaqä Jonä iqu wäunüänqä ämotquaminqä iqua, iquenġi nätmätqä eeqänänġa Jisasi Iqu imäkqanġqenqä awä ätukuwi. Jonä iqu qätä äwiyäqe, iqueqä ämaqä hñquaqui tääqä ätuätumeqe, Naqä Jisasi Iquenyqä ändowatätä, tii ätukqe. “‘Ämaqä äpäñqıyä ätätqänüwi, Si Qäqukitanä, ä hñquenyqä hinüä inä äqänanä pmetunquätanä?’ qe yatnqä e winyqä” ätukqe.

²⁰ Iquaqu Jisasi Ique äwimayi, tii ätukiı. “Jonä asnä-qäyqä iqu, ye Si yatnqä kiyenqä äyändowatqıyä. Ämaqä äpäñqıyä ätätqänüwi, Si Qäqukitanä, ä hñquenyqä hinüä inä äqänanä pmetunquätanä?”

† 7:17 Matiu 11:1-6

21 Iquaqu anä pmetangua, Jisasi Iqu ämaqä kuapänänjä, tänjä-yaqä-tänjä iquautä, dnä quvqä-tänjä iquautä, hinuä pisqä iquautäni, ängguä iwimäkkqe.

22 Inganji iquaquvqä kimani imäkätä, tiinjä ätukqe. “Qe nätmatqä hinuä äqunäsinyä qätä äwiyänyinqe, äwäsinyä, Jonä ique awä tiinjä suinyqä. ‘Ämaqä hinuä pisqä iqua, hinuä ängguä äqängäuä. Yukä quvqä iqua, qanjä ängguä äwqäuä. Wänyimängqä-tänjä iqua, ängguä imängäuä. Qätäyqä iqua, qätä äwiyqäuä. Ae äpäkonguwä iqua, angi ävauqäuä. Nätmatqä maeqä iqua, Goti Hanjuwä Iqueqä kuknuä änggui qätä äwiyqäuä.

23 Ämaqä, qu Nyi imäkcangqenqä knuä indqänäpiyā iqua, quwqä quuvqä heqiyqe qui mimäknqä iqangutqe, qu aquvänä ipnqäuä’ suinyqä” ätukqe.

Jisasi Iqu, Jonä iquenqä ätukqenqä‡

24 Ämaqä Jonä iqueuä kuknuä äma äpkiyā iquaqu ae uwqangiyänganji, Jisasi Iqu qokä-apäkä iunji, Jonä iquenyqä tii ätukqe. “He anä avqnqä dunqe, squä hinuä qumbnqä äukuwäwä? Qoä-qamqä yunjuä miqangqe qumbnqä äukuwätanä? Oeyä.

25 Squä hinuä qumbnqä äukuwäwä? He ämaqä hnqu qäkä änguanänjä yäuqä pmetangqä ique, hinuä qumbnqä äukuwätanä? Oeyä. Ämaqä qäkä ängguä äyäupu, nätmatqä eeqänänjä ängguä imäknqä iqua, ämaqä miqä naqä iqueqä anä du pmetpnqäuä.

26 He squä hinuä qumbnqä äukuwäwä? Ämaqä hinuä-tqä hnquenyqä hinuä qumbnqä äukuwätanä? Nnqä. Injä sätäti, Nyi tiinjä etqänä. Iqu, Goti Hanjuwä Iqueuä hinuä-tqä huizi iquauñi ämāwqätäunä” ätukqe.

27 “Bukä iunji, Goti Hanjuwä Iqueqä kuknui, tii äqänänä.

‘Qätä wipiyä. Ämaqä Nyaqä kuknuä ämapqä hnque, Si hinuiqä kimetnqä ändowatqänä. Sinyqä hänaqä näwinyä imäuetnqä iqueqä’§ äqänänä.

Kuknuä iinji, ämaqä tquenyqä ätqiya.

28 Itangi Nyi he tiinjä etqänä. Ämaqä qua täu pmeqä iqua, Jonä iquenji mämāwqätäuqä ipnuwiqä. Inäqe anä Goti Hanjuwä Iqunä miqä iunji, ämaqä yäpakä quvqä äpmenqä iqu, Jonä ique ämāwqätäunä” ätukqe.

29 Ämaqä eeqänänjä iquatä, ämaqä mbqä motauqä iquatä qäsäñi, qu kuknuä iinjä tqangi äwipiyi, Jonä iquesa asnjä ämakuwitani, iqua “Goti Hanjuwä Iqueqä suqä eeqänänji, jänänäñiqä” ätkuwi.

³⁰ Itangi, Parisi iquatä, kuknuä-suqenqä näqnqä iquatä, Jonä iqu asnjä uwqiyätñqe mäwinqä ikqä iqua, qu hänaqä Goti Hanjuwä Iqu iquaunqä näwinyä imäuekqeunñjqä kukñui, qätä mäwiqä ikuwi.

³¹ Inğanj Jisasi Iqu tii ätukqe. “Ämaqä tänğa äpmenuwä iquaunqe, Nyi änäänyä tmqäwä? Qu ämaqä änääñuakä?”

³² Qu tiinjä. Ymeqä ququawä aquvāqñqä iu äpmapu, ymeqä huizi iquaunqä tääqä tiinjä ätätqāñuwiqä. ‘Ne henyqä hääwä qäyā ätqanqu, he himnuñuä miqä iquwiqä. Ne pmapqä qäyā iqanqu, he kñuä maqiyqä iquwiqä’ ätätqāñuwiqä. Qu ymeqä tqua enqä-panä iinjä.

³³ Jonä asnjä-qäyqä iqu äpäqetani, bretqetä, wainqä-eqetä manqä iqanğa, he ‘Dñä quvqä-tänjä-queqä’ äyā ätkuwiqä.

³⁴ Inäqe Ämaqeuaqä Ymeqä Ekqä Iqu äpäqetani, buayä änätä eqä änätä iqanğa, he tii ätqäuä. ‘Ämaqä buayä eqä yaqäpiqä itä änätä, wainqä-eqä kuapä ñqueqä. Itanğa ämaqä mbqä motauqä iquauqätä, suqä quvqä imäkqä iquauqätä näueqä-queqä’ inä ätqäuä.

³⁵ Inäqe, ämaqä Goti Hanjuwä Iqueqä kuknuä näqnqe ae ämapiyä iqua, tiinjä motquapnä. Goti Hanjuwä Iqueqä näqnqe, ii aanä naqä-qakuiqä” ätukqe.

*Apäkä hui, Jisasi Iqueqä yuki asnjä äqäkqenqä**

³⁶ Parisitanä hñqu Jisasi Iqu buayä anä nyiññqä tääqä ätuätumakqe. Tääqä tuätumeqanğa, Iqu iqueqä anñunqä äwäqe, ymisänä nätnqä yuki ipämäuä hiqoti äweukqe.

³⁷ Apäkä, ämaqe, “Ii suqä quvqä imäkqiyqä” ätminuwä ii, anä-himqä iu äpmaminqe. Ii “Jisasi Iqu Parisi hñqutä buayä anä änätqāñinyqä” tqanğä qätä äwiyaqe, eqä-häkä jinanä-weqä äñguanänjä-täñi äma äpkqe.

³⁸ Ii äwäqe, Jisasi Iqueä tuwä iqi, yukä-tänjä qäqiqi ätqäuqe, kñuä äqäkqe. Iiyqä hinuä-eqe Jisasi Iqueqä yukä iu ioqanğa, iiyqä detä ye imäkätä, Iqueä yuki kikiyā kuapänä äwunätä, aowä jinanä-weqe equatekqe.

³⁹ Ii iinjä imäkqanğa, Parisi, Jisasi Ique itmakqä iqu, hinuä iinjä äqunäqe, kñuä tiinjä indqāñgqe. “Ämaqä Tqu hinuä-tqä-qu etanğutqe, apäkä Ique a äwqätqä iinyqe, ‘Ii suqä quvqä imäkqiyqä’ näqnqä hiññqiyä.”

⁴⁰ Iqu kñuä iinjä indqāñganğa, Jisasi Iqu, “Saimonä iquki, Nyi kuknuä hñqu ktmqe” tquanğa, iqu, “Näqnqä-vqä Iquki, Tqä kukñui yqä tiyā!” ätukqe.

⁴¹ I tquanğa Jisasi Iqu tii ätukqe. “Ämaqä hñqu nätmatqä kuapä-tänjä pmetāniqe. Iquesani, ämaqä

* 7:35 Matiu 26:6-13; Makä 14:3-9; Jonä 12:1-8

hñquaqu nätmatqä anğu kima winyiyñqä meqä-quaqu pmesinyiqä. Ämaqä anğu kima väninqä meqä hñqu, kuapä-tänue. Mä huiziqueqe, homänjqä.

42 Itanğı iquaqu, ique kima vqä di hma hiätqätanğani, iqu 'qäyä eänä' tuäniqueqä. İnı, Saimonä iquki, ämaqä tquaqu, ämaqä iquaquvqä kima vqenqä 'qäyä eänä' tqä iquenyqe, äwqä yeeqä iñqe, ämawqätäunıque, äsqukä?" ätukqe.

43 I tquanğa Saimonä iqu kimañı, " 'Ämaqä nätmatqä anğu kima väninqä, kuapänä meqä iqueqä' knuä änyänä" ätukqe.

Ğa Jisasi Iqu, "Si qäyunä iwäsäunyä" ätukqe.

44 I ätuäqe, Iqu tuwänğı hiñui, apäkä ii ämäqunätä, Saimonä ique tii ätukqe. "Si apäkä täsiñı hiñuä äqunäninyä? Nyi saqä anä yäpä tängisa yapqanğani, si Nyaqä yukıñqe, eqä mändapqä iñı. İnäqe, apäkä täsi, iyyqä hiñuä-eqe Nyaqä yuki ioqäqe, iyyqä detä yenüä imäkqiyä.

45 Itanğa Nyi saqä anä tängisa äyapmä pmetanğani, si himä kikiyä manunqä iqanğnä, ii Nyaqä yukıu kikiyä yqänä änunätqänä.

46 Si olipqä eqä aowi, Nyaqä nuänıñı mänjiquatqä iqanğnä, ii aowä jinañä-weqe, Nyaqä yukıu änjiquatqiyä.

47 Iñıñqe Nyi si tii äktqänä. İi Nyinyqä kuapänä äwinyätä, iñä nyimäkqanğqetani, iyyqä suqä quvqä kuapänänä etanğqä-qe, huätä ae ämamäuqä. İnäqe, ämaqä hñqu, suqä quvqä wänqäpu imäkqäqä enqe, Goti Hanjuwä Iqu iqueqä suqä iñı huätä ämamäuqe, iqu Iquenyqe, wänqäpu winyänqiyä" ätukqe.

48 I ätuäqe, apäkä iñı tii ätukqe. "Tqä suqä quvqe, huätä ae ämamäuqe qä."

49 I tquanğqenqä, ämaqä buayä anä änäpu äpmaminuwa iqua, qätä äwıpiyi, "Ämaqä, suqä quvqä huätä mamäuqänqä ätqäqä Tqu, Tqukä?" ätnğuwı.

50 İnı, Jisasi Iqu apäkä iñı tii ätukqe. "Si qäqıqi qui imäknmätnä iqanğnä, tqä quuvqä heqıyqe yätamäkqä äkiyqiyä. Si äwqä qeiqi inqä uvä" ätukqe.

8

Apäkä hiua, Jisasi Ique yätamäkqä äwimiñuwinqä

1 Qänakñı, Jisasi Iqu anä-himqä wänqä iutä, naqä iutä, Goti Hanjuwä Iqunä miqä iunqä kukñuä äñgui awä ätuäkäminqe. İnğanı Iqueqä ämaqä 12 iqua-pqe, Iqutä anä ikäminuwi.

2 Itanğa apäkä, Jisasi Iqu iuaugä dnä quvqetä, tənä-yaqetä hiñuiqänä huätä ändowatkqä iua, Iqutä qanä anä ikäminuwi. Apäkä huizqä yoqe, Mäliya 'Maktälatanä iyyqä'

ätminjuwi. Hinuiqänäñji, Jisasi Iqu dnä quvqä 7 huätä ämamäukqä iiyi.

³ Itanğa apäkä huiziyqä yoqe, Jonaiyi. Iiyqä qokiqueqä yoqe, Kusa, ämaqä naqä Heroti iqueqä anä ämiminqä ique. Itanğa huiziyqä yoqe Susenayi. Apäkä kuapänänğä hiua-pqe anänji. Iua iuaugä yquayä ämepu, Jisasi Iquesä, Iqueqä ämaqä iquautä yätamäkqä ävapu, anä ikäminjuwi.

*Kukñuä ktqä, kuä-witqä uwqä tnämäuqenqä**

⁴ Ämaqä kuapänänji, anä-himqä im-imda äpapu, Jisasi Ique wimeqanğuwänğa, Iqu kukñuä ktqä ätukqe.

⁵ “Ämaqä hñqu kuä-witqä uwqä tnämäwäwätñqä wänä. Iqu ätnämäwäwqanğani, hui hänaqä iqi päkmbnä. Ii ämaqä qonjqä iqanğuwänğa, yññä äpapu ämambnä. ⁶ Hui qua hikä-tänğä iqi päkmbnä. Ii bakä äukaupqe, eqä ye etanği, qänakndanji yäüä päpnä.

⁷ Hui guä yänğä-tänğä awä imä päkmbnä. Kuä bakitä, guä yänğä bakitä qäsä äukaupiyi, kuä baki qui imäkmbnä.

⁸ Hui qua äñguä du päkmbnä. Bakä äukaupiyi, nänqe kuapänä 100 hukmbnuwiqä” ätukqe. Jisasi Iqu e ätuäqe, Iqu manğä yänänäqñqä, “Ämaqä qätä-tänğuenä etanğutqe, kukñuä iinqe kñuä äñğuanä indqämbiyä” ätukqe.

⁹ Iinğä tquanğa Iqueqä wäunğänğä ämotquaminğä iqua, kukñuä ktqä iquenğä yatñqä äwikiwi.

¹⁰ Iqu iquaunji tii ätukqe. “Goti Hanjuwä Iqunä miqenğä kukñuä qakui zä witanğqä-qe, Iqu he näqñqä mapñqe, etapqiyä. Inğqe ämaqä huizi iqua, qu kukñuä ktqenä äwiyätqänuwiqä. Qu hinğä äqunäpu qätä äwiyäpiyä-qe, näqñqä maeqä-quayqä” ätukqe.

¹¹ E ätuäqe tiinğä ätukqe. “Kukñuä ktqä qakui, tiinğqä. Kuä-witqä uwqä iinji, Goti Hanjuwä Iqueqä kukñuinğä atäunğä eänä.

¹² Kuä-witqä uwqä hänaqä iqi päknätqe, ii tiinğqä. Qokä-apäkä Goti Hanjuwä Iqueqä kukñui qätä äwiyäpu, quwqä äwqä imä manyueqanğuwänğani, Setänä iqu, ‘Qu quuvqä maeqiyqanğpi, Goti Hanjuwä Iqu qunji angi mit-meqä yäniqeqä’ kñuä indqänätä äpätä, kukñuä iinji huätä mamäunğiyä.

¹³ Itanğa kuä-witqä uwqä qua hikä-tänğä iqi päknätqe, ii tiinğqä. Qu Goti Hanjuwä Iqueqä kukñuä qätä äwipiyänğani, aquvänä ipu ämapqe, kuä hukä tapinğä maeqä enğä-panğä iinğqä. Qu quuvqä eqiyäpiyä-qe, yamwiqä wimeqanğa, qua iqi päkmbñqäuä.

* 8:3 Matiu 13:1-23; Makä 4:1-20

14 Itanga kuä-witqä uwqä guä yänä-tänä iqi päknätqe, ii tiinjä. Qu Goti Hanjuwä Iqueqä kuknuä qätä äwipiya, hanä-iqenqätä, mbqenqätä, nätmatqä yeeqä inqä isuaunqätä, knuä kuapä indqänäpu quuvqä heqiyqe yänänäqnqä maeqä iänqiyä. Inji, qu kuä-witqä nänqä naqe, maeqä enqä-panä iinjä.

15 Itanga kuä-witqä uwqä qua änguä iu päknätqe, ii tiinjä. Ämaqä Goti Hanjuwä Iqueqä kuknui qätä äwiyäpu, knuä indqänqä imä änguänä ämaipu, quwqä qeqä-quuvqe jänänä imbu yänänäqnqä ätqänuwi, nänqä naqä äuknätqä-panä iinjä” ätukqe.

Kuknuä ktqä, hiqi-tä mäsaunenqä†

16 “Ämaqä hiqi-tä ämäsaupu, zä mäpatqiyeqä ipnqäüä. Iquvanä yäpä imä maeqä ipnqäüä. Ämaqä anä yäpä ingisa äyappiyä iqua, hinuä qumbnqä dinqe, qu hiqi-te, kiqu ätqäüqä ätnänä iqi tqätepqnqäüä.

17 Ii tiinjä. Nätmatqä eeqänänä zä äwämitätqe, ätnänängisa witäniyeqä. Nätmatqä eeqänänä ämaqä iqua zä epqe, ätnänä iqi wiqanguti, qu hinuä äqunäpu näqnqä hipnuwiqä.

18 He kuknui qätä änguänä wipnqä dinqe, knui änguänä indqämbiyä. Ämaqä näqnqä hui ae ämequwä iqua, Goti Hanjuwä Iqu hui inä väniqe. Itanga ämaqä näqnqä maeqä iqua, näqnqä wänqä qu ämenuwi, Goti Hanjuwä Iqu huätä mamäunqiyä” ätukqe.

Jisasi Iqueqä känaisä, känguäkatä, Ique äwimakuwinqä‡

19 Inganji Jisasi Iqueqä känaisä, känguäkatä ätimäupiyi, ämaqä kuapänä pmetanga, qu Iqu-tänä qäqiqi mapqä ikuwi.

20 I iqanguwänga ämaqä hnqu Jisasi Iquenji, “Tqä tnaissä, tunguäkatä Sinyqä hinuänqä äpquwi, yäpaqä tängisa ätqäunäüä” ätukqe.

21 I tquanga, Iqu kimanji tii ätukqe. “Ämaqä, Goti Hanjuwä Iqueqä kuknuä qätä äwiyäpu qänaknä itqänuwi iqua, qu Nqä nipaqa, guäkayqä” ätukqe.

Jisasi Iqu yunuitä, eqetä, äminyekqenqä§

22 Hiunji hnquenji, Jisasi Iqutä, Iqueqä wäunuanqä ämotquaminqä iquatä, yimba ätkamäupu, Iqu iquaunji, tiinjä ätukqe. “Eqä-huänä yätäqä nängisanqä äwanä” ätukqe. I ätuäqe, iqua äukuwi.

† 8:15 Makä 4:21-25 ‡ 8:18 Matiu 12:46-50; Makä 3:31-35
8:23-27; Makä 4:35-41

§ 8:21 Matiu

²³ Yimba iu qanjä äwäpiyâ iunji, Jisasi Iqu hiqaqä äwäkqe. Inganji yunüä naqänänjä hñqu ätimäutä, ege yimba iu huaquvämäqanğa, eqä-huänjä kuapänä ätuäqetanji, iqua qui imäkñqänä ikuwi.

²⁴ I imäkqanğa, qu Ique ävauqumuatäpu, “Naqä Iquki, Naqä Iqukiyâ! Ne qui imäknatunquä iqunä!” ätukuwi.

Inji Iqu ävauqe, yunuitä eqetä, “Qaiyâ” ätukqe. E tquanğa, yunuitä eqetä ämñängiyi.

²⁵ Jisasi Iqu iinjä imäkäqetanji, ämaqä iquaunji, “Hiqä quuvqä heqiyqe, ängikä?” ätukqe.

Inganji qu zä ipu, kñuä kuapänä indqänäpu, quwqä-quwä kukñuä ätnğuwi. “Yunuitä eqetä ‘qäyâ enä’ ätuätä äminyeqäqä Tqu, Ämaqä Tqukä?” ätnğuwi.

*Jisasi Iqu, ämaqä dnä quvqä hui-tänjä hñque, änguä iwimäkkqenqä**

²⁶ Inganji Jisasi Iqutä, Iqueqä wäunüänqä ämotquaminqä iquatä, Gerasa iqua-tänjä hiqnqä du ätimäukuwi. Gerasa, ii Galilisänjä eqä-huänjä nängisanji.

²⁷⁻²⁹ Iqinji Jisasi Iqu yimba iutanji ätimäwa päwqanğa, ämaqä anä-himqä iu pmeqä dnä quvqä hui-tänjä hñqu äwimakqe. Iqu ppqä itqätangi, ämaqä iqua yukä hipa iu guä äkiqiyäupu, hiñuä äqumbu, qäyâ äpmetanğä, dnä quvqä iqua, iqu guä ändakemä wätñqä yänänäqnqä iwimäkäpu, anä avqnqä dunqä wätñqä iwimäkminjuwi. I imäkätqätanğua, ämaqä iqu tpqäyäqä ikitä, anju mäpmeqä itä, hikä hovqä ämaqä pizqä wıgeu hiñginäwa äwäyäkäminqe. Iqu Jisasi Ique hiñuä äqunäqe, zääqä ätätä, Jisasi Iqueuä yukä iqi äpäknäqe, manji tiinjä ätukqe. “Jisasi, Goti Haqä Yätutanjä Iqueqä Ymeqä Iquki, Si äänä nyimäktñqäwä? Nyi yatñqä äkiyqänä, ‘Si qui minyimäqä panä’ ” ätukqe. Iqu iinjä ätukqe, ii Jisasi Iqu “Dnä quvqe huätä äwänä” ae ätkqetanji.

³⁰ Ämaqä iqu e tquanğa, Jisasi Iqu yatñqä ävätä, “Tqä yoqe, squkukä?” ätukqe.

Ämaqä iqu kimanji, “Nqä yoqe ‘Hatñunenjqä’ ” ätukqe. Tiinjänqe, dnä quvqä kuapänänji, iqueä äwqänğisa äpekuwinqä ätukqe.

³¹ Inganji dnä quvqä iqua, Jisasi Ique yatñqä yänänäqnqä äväpu, “Si ne qua hovqä aanjä mämnänjä vänqä enqä-panjä iunqä mänandowatqä panä” ätukuwi.

³² Inganji yaqueqä kuapänänjä, hipkä hmibi buayä änäpu pmetanğä, dnä quvqä iqua, Jisasi Ique yatñqä yänänäqnqä tii äwikiwi. “Ne yaqueqä iquauä äwqä yäpä duqumä

* 8:25 Matiu 8:28-34; Makä 5:1-20

paquvatuŋquä, hiŋuinä naqänäwqatiyâ” ätukuwi. I tquanguwänga, Iqu hiŋuinä äqunäwatkqe.

³³ Inji, dnä quvqä iqua, ämaqä ique ävämaŋi, yaqueqä iquauä äwqä imä qe äpaqukuwi. Iiŋä iqanguwänga, iqua iwaqä iu tnäŋä äwäpiyi, eqä bu quauqanguwänga, eqä qe änyuäpätäukqe.

³⁴ E iqangä äqumbiyi, ämaqä yaqueqä miqä iqua zä äwäpu, kukŋui anä-himqä iutä, im-imä pmetanguwä iutä ätuäkäkuwi.

³⁵ Ämaqe qätä iiŋä äwipiyi, “Nätmatqä iiŋi äänä timäuqanŋi tqäpiyâ” tpu, hiŋuä qumbŋqä äpkuwi. Iqua Jisasi Ique äwimapiyi, ämaqä dnä quvqä iqua ävämakuwä iqu, qäkä äyäuä, kŋuä äŋguä wimeqanŋa, Jisasi Iqueqä yukä-täŋä qäqiqi pmetanŋi hiŋuä äqunŋuwi. Iqua hiŋuä iiŋä äqumbiyi, zä äwiŋgqe.

³⁶ “Dnä quvqä-täŋä iqu, äŋguä äänä imäŋgutiyâ” tpu kŋuä kuapä indqäŋganguwänga, ämaqä, Jisasi Iqu imäkqanŋi hiŋuä äqunŋuwä iqua awä ätukuwi.

³⁷ Iiŋä timäuqanŋqenqä, ämaqä Gerasa pmeqä iqua, zä kuapänä äwinyätä, Jisasi Ique, “Nevämayâ” ätukuwi. Inji, Jisasi Iqu yimba ätkamäuke, anŋi äukqe.

³⁸ Iqu äwätŋqä iqanŋa, ämaqä, dnä quvqä iqua ävämakuwä iqu, Jisasi Ique yatŋqä yänänäqŋqä ävätä, “Nyi Sitä anä wenqätanä?” ätukqe.

Yatŋqä e vqanŋa Jisasi Iqu ämaqä iquenji, anŋi ändowatätä, tii ätukqe.

³⁹ “Si tqä anä dunqä anŋi äwätinä, kukŋuä eeqänänä Goti Hanjuwä Iqu si ikimäkqenqä, awä tuvä” ätukqe. I tquanŋa ämaqä iqu äwäqe, nätmatqä eeqänänä Jisasi Iqu iwimäkkqenqä, ämaqä anä himqä iu pmetanguwä iu awä ätukqe.

Jisasi Iqu, apäkä hiuaqui äŋguä iwimäkkqenqä†

⁴⁰ Jisasi Iqu iqi ävämetä, qua Galiliu anŋi timäuqanŋa, gokä-apäkä Iquenyqä hiŋuä äqumbu äpmamiŋuwä iqua, yeeqä ipu itmakuwi.

⁴¹ Iqinji, ämaqä naqä anä aquväqŋqeu miqä hŋqu, Jisasi Ique äwimakqe. Iqueqä yoqe Jarusi, ique. Äwimeqe, iqu Jisasi Ique qonä äwoktäuke, iqueuä anä dunqä wiyänqänä yatŋqä yänänäqŋqä äwikqe.

⁴² Iqu ymeqä apäkä hmbnänä-täŋä-qu eeä, iipu äpäkonätŋqä qäqiqä etanŋi, iiŋqä ätukqe. Ipiyqä quväukui 12 inji.

† 8:39 Matiu 9:18-26; Makä 5:21-43

Jisasi Iqu Jarusi iquä itmanga äwätqätangiyänga, qokä-apäkä kuapänängä-pqä Iquä anä äwäpu, kukundä-kukundä äuminjuwi.

43 Quwqä awä iqiñi, apäkä hui äuminqe. Ii hea ique-iqueni, qanjuä yaqä e pmetangi, quväukuä 12 ämawqätäukqe. Ämaqä änguä iwimäqkäñqe,† hma eminqe.

44 Ii Jisasi Iqueä tuwä-tängä qäqiqi äpäqe, Iqueqä gguä quäuqä iu itmaqängqe. Ii iinjä iqanga, iyyqä yaqe, maqänä hma ekqe.

45 Iinjä iqanga Jisasi Iqu, "Tqu indmaqänggiyä?" ätukqe.

Ämaqä eeqänäñi qu hñqunä-hñqunä, "Nyi hmanjqä. Nyi hmanjqä" tqanguwänga, Pitä iqu tii ätukqe. "Naqä Iquki, ämaqä hävemä tä äpätunquä imda ikitmaqänggäuä."

46 I tquanga Jisasi Iqu kimanji, tii ätukqe. "Ämaqä hñqu Nyi indmaqänggiyä. Nyaqä yänänäqñqä hui, änyivämeqangi ätqänä."

47 Iqu i tqanga, apäkä iinjä, "Nyi zä mäpmeqä imä" knuä ämeqe, yäunuä itä, hipenji quamäñi, Jisasi Iqu-tängä qäqiqi eäqe, qokä-apäkä iuqä hñuiqisanji awä tiinjä ätukqe. "Ii tiinjä. Nyi tängä-yaqä nyätangi iktmaqänggänä. Nyi iinjä imäqñqä, nyaqä tängä-yaqe, qäpu maqänä eqiyä" ätukqe.

48 I tquanga, Jisasi Iqu tii ätukqe. "Apäkä iiki, tqä quuvqä heqiyqe, änguä ikimäqñiyä. Si äwqä qeiqi inqä uvä."

49 Jisasi Iqu kuknuä yqänä tätqätanga, ämaqä naqä anä aquväqñqä iu miqä iqueqä anä iutanä hñqu äpäqe, ämaqä naqä iqueni tii ätukqe. "Tqä ymeqe, ae äpäkonqiyä. Itangi, Ämaqä Näqñqä-vqä Iqueni, hanjä-iqä hui inä mäwqä panä."

50 Jisasi Iqu kuknuä ii qätä äwiyäqe, Jarusi iqueni, "Si zä miqä itnä, quuvqenä heqiyä. Ii anji änguä imänänqiyä" ätukqe.

51 Iqisanji Jisasi Iqu, Jarusi iqueqä anä du ätimäuqe, qokä-apäkä huizi, anä yängisa pepñqe, hñuinä mäqunquä ikqe. Pitä ique, Jonä ique, Jemisi ique, apäkä iyyqä kanä-käna-yaqutä, quwqä-quwänä pepñqä imäkkqe.

52 Inganji ämaqä anä yängisa äpmapiyä iqua, knuä huäqä-hunqä qiyätqätanguwänga, Jisasi Iqu, "He knuä maqiyqä pambiyä. Mäpäkonqä iqäqe, hiqaqä äwinä" ätukqe.

53 Iqu e tquanga, qu, hitqä ii pizqä witanqñqä näqñqä epiyi, tä äsukuwi.

† 8:43 Pipa Grikä pmeqeugä kuknuä iu äqänänqä huiñi, kuknuä tiinjä-pqä inä ätä äqänä, "iyyqä mbqä eeqänä qäyä ae tnämäuqangqä-qe,"

⁵⁴ Itangi Jisasi Iqu, iyyqä hipa a ämaqätätä, “Ymeqä iiki, si pämä pmayä” ätukqe.

⁵⁵ Iqu e tquanğa, iyyqä quuvqe, anğı wimeqanğa, maqänä ävaukqe. Ävauqanğa, “Buayä winyqä” ätukqe.

⁵⁶ Inğanı kanıqutä känaisä yäunüä kuapänä iqanğıyänğa, Jisasi Iqu iyaquıñı, yänänäqñqä ätukqe. “Qe ämaqä hñque nätmatqä tä timäuqanğı äqunäñiyinqe, awä mätquä panyinyqä” ätukqe.

9

*Jisasi Iqu, Iqueqä ämaqä 12 iquau, wäunüänqä ändowatkqenqä**

¹ Jisasi Iqu Iqueqä ämaqä 12 iquau tääqä ätuätumeqe, dnä quvqe huätä dowatäpu, täñä-yaqä hiutanä-huitanä-tänä iquau äñguä wimäkäpnqä dinqä, yänänäqñqetä yoqetä äwikqe.

² Iqu iquauñı, Goti Hanjuwä Iqunä miqeunqä awä ätuäpu, täñä-yaqä-tänä iquau äñguä iwimäkpnqänä ändowatkqe.

³ Ändowatätä tii ätukqe. “He yäkqätä, qatä, buayätä, mbqätä, gquä hñquaqutä, mämeqä pambiyä.

⁴ He anä-himqä hñque äwimepu, ämaqä hñqueqä anä iu äpaquväpiyi, anä-himqä ique vämapñqänğanqe, iquenyä pmepñqä.

⁵ Anä-himqä hñquenı, ämaqä yeeqä maeyqanğpqe, anä-himqä ique ävämepiyänğanı, qu quwqä suqä quvqenqä näqñqä hipñqänä, hinoqukuä heqä yukä iu täka emäkmitätqe, iqi ptä quväteqiyemä uwqäpnqä” ätukqe.

⁶ Iqu e tquanğa, qu Goti Hanjuwä Iqueqä kukñuä äñguänäñı awä ätuäpu, qokä-apäkä iuqä täñä-yaqä quvqe, huätä ämamäupu, äñguä iwimäkäpu, anä-himqä eeqänänä iu qanä ikäpnqänä, Ique ävämakuwı.

Heroti iqu, Jisasi Iquenqä kñuä kuapänä indqänğqenqä†

⁷ Inğanı ämaqä naqä Heroti, anä-himqä iu miqä iqu, Jisasi Iqu imäkqanğqenqätä, ämaqe Iquenyqä tqanguwinqätä qätä äwiyäqe, iqu kñuä kuapänä indqänğqe. Hñqua, “Jonä, qua äptekuwä iqu, anğı ävauqiyä.”

⁸ Hñqua, “Laisa iqu ätimäuqiyä.” Hñqua, “Hinüä-tqä hinuiqändqä hñqu, anğı ävauqiyä.”

⁹ Iinä äwiyäqe, Heroti iqu tii ätkqe. “Nyi Jonä iquenı, hinüä ae ätäwikqe. Nyi qätä tä äwiyänqe, ii tquenyqä

* 9: Matiu 10:5-15; Makä 6:6b-13 † 9:6 Matiu 14:1-12; Makä 6:14-29; Lukä 3:19-20

äwiyänänä?" Iinjä äwiyäqetani, iqu Jisasi Ique hinuä qunmätä iminqe.

Jisasi Iqu, qokä 5,000 iquau buayä äwikqenqä†

¹⁰ Ämaqä Jisasi Iqu ändowatkqä iqua, angu äppiwi, nätmäqä eeqänänä qu imäkkuwinqe, Jisasi Ique ätukuwi. Inganj Jisasi Iqu, iquau ätuma äwäqe, quwqä-quwänä anä pmetanä-tpu, anä-himqä Betsaitä ingisanqä äukuwi.

¹¹ Inäqe ämaqe, qu näqñqä eäpu, iquau qänaknä äwivändkuwi. Qu Ique äwimeqanguwänga, Iqu yeeqä itmetä, Goti Hanjuwä Iqunä miqeuñqä awä ätuätä, ämaqä täñä-yaqä-täñä iunji, änguä iwimäkkqe.

¹² Hiaitäñi, ämaqä 12 iqua Ique äwimapiyi, tii ätukuwi. "Si ämaqä iunji, qu anä-himqä iunqä äwäpu, buayänqätä, anänqätä qävqä ipñqänä dowatijä. Ne äpmenquä täunji, anä aanqeä" ätukuwi.

¹³ I tquanquwänga, Iqu iquaunji, "Hiqä-hiuä buayä wipiyä" ätukqe.

Qu kimanji tii ätukuwi. "Ne buayi kuapänä mämeqä iäñu. Ne bretqä hipa hñgini eeqätä, hämapäkä hñquaqunä ämenunä. Ne ämaqä eeqänänä täunqe, buayä mbqä äñgi yatuñquäwä?" ätukuwi.

¹⁴ Iqinji ämaqä qokinäñi, 5,000 äpmaminuwi.

I tquanquwänga Iqu Iqueqä ämaqä iquaunji tiinjä ätukqe. "He iquaunji, 'He 50-50 injä, quamä pmakäupiyä' tupiyä."

¹⁵ Iqua e tquanquwänga, qokä-apäkä iqua qätä äwiyäpu, quamä e äpmakuwi.

¹⁶ Quamä pmeganquwänga, Jisasi Iqu, bretqä hipa hñgini eeqä, hämapäkä hñquaquñitä ämeqe, hinuä haqä yätu äqänä Goti Hanjuwä Iquenyqä "äñguiqä" ätäqe, buayitä hämapäkitä äkutätä, kiqä ämaqä iqua huiziu yanä wipñqä äwikqe.

¹⁷ Qu buayä qäpu änäpu, äwqä puäsqanga, iqi änätqutekuwi, iqua qa naqä 12 ämamikuwi.

Pitä iqu, "Jisasi Iqu, Kraisi Iqueyqä" ätkqenqä§

¹⁸ Hea hñque Jisasi Iqu, Kiqä-kiuänä Goti Hanjuwä Iqutä kukñuä anä ätqämanminijänanganji, Iqueqä wäunüñqä ämotquaminqä iqua, Iqutä anä äpmapu, Iqu iquau yatñqä tiinjä äwikqe. "Qokä-apäkä iuqä kñuä indqänqä dunji, Nyi Tqunqä?" ätukqe.

¹⁹ I tquanqä iqua kimanji, "Hñqua, 'Jonä asñä-qäyqä iqueqä' ätätqänuwiqä. Inäqe hñqua, 'Laisa iqueqä.'

† 9:9 Matiu 14:13-21; Makä 6:30-44; Jonä 6:1-15 § 9:17 Matiu 16:13-20; Makä 8:27-30

Hnqua, 'Hinuä-tqä hinuiqändqä анги ävauqä hnqueqä' "ätukuwi.

²⁰ Iqua e tquanquwänga, Iqu "Hiyaqä knuä dunj, Nyi Tqungä?" ätukqe.

Pitä iqu kimanj, tii ätukqe. "Si Goti Hanjuwä Iqueqä Kraisi, ne äminesnqä ätekikqä Iqukiyqä" ätukqe.

²¹ Inganj Jisasi Iqu, kuknuä yänänäqnqä tiinjä ätukqe. "He täjqe, ämaqä huiu awä mätquä pambiyä.

²² Ämaqueuqä Ymeqä Ekqä Iqu, hanä-iqä naqänänjä menqiyä. Ämaqueu ämiqä iquatä, hiqäva-imäknqä naqä iquatä, ämaqä kuknuä-suqenqä näqnqä iquatä, qu Ique tuwä äwiyäpu äpäknqäüä. Inj hea hnquaqui-hnquenänganji, Goti Hanjuwä Iqu, Ique анги ävauqumuatänqiyä" ätukqe.

Suqä, Jisasi Ique qänaknä wivändqenqä

²³ Inganj Jisasi Iqu eeqäpnänjä iquau tii ätukqe. "Ii tiinjä. Ämaqä hnqu, Nyi qänaknä nyivändätjqä wingangutqe, iqueqä äwinqä eeqänänji, kiuä mändi äkittqänätä, hiunji ique-iquenji, iqueqä zä-huätatä hunqe ämetä, Nyi qänaknä nyivändänä.

²⁴ Ii tiinjqä. Ämaqä hnqu, iqueqä hänä-pmeqe a yänänäqnqä äkiqätmitätqe, qui imäknäniqeqä. Inäqe ämaqä hnqu, Nyinyqä knuä indqänätä, iqueqä hänä-pmeqe ävquatämämitätqe, iqu hänä pmetäniqeqä.

²⁵ Itanga ämaqä hnqu, nätmätqä qua täunji eeqänä ämetä, iqueqä hänä-pmeqe qui imäknqangutqe, iqueqä nätmätqä eeqänänjä iinj, yätamäknqä äänä väniqiyä?

²⁶ Itanga ämaqä hnqu, Nyinyqätä, Nyaqä kukninqätä, womba wingangutqe, Ämaqueuqä Ymeqä Ekqä Iqu, yänänäqnqä motqueqä Iqueqetä, Apiqueqetä, enätqä iquauqetä, ämetä äpätqänganji, Iqu ämaqä iquenyqe, womba inä yäniqeqä" ätukqe.

²⁷ "Nyi naqä-qakuä tiinjä etqänä. Ämaqä täqisanjä hnqua, qu mapäkonqä hänä yqänä äpmamitpqe, Goti Hanjuwä Iqunä miqe hinuä qumbnuwiqä" ätukqe.

*Jisasi Iqueqä huiwi, huitanä ingqenqä**

²⁸ Jisasi Iqu e ätukqeunji, wikä hnqunä päwqanga, Iqu Pitä ique, Jonä ique, Jemisi iquesänji, qoqonjä yätunqä ätuma, Goti Hanjuwä Iqutä kuknuä anä siynqä ekqe.

²⁹ Inganj Iqu Goti Hanjuwä Iqutä kuknuä ätqämanäsiyänganji, Iqueqä hipenji, huitanä änyätä, Iqueqä gque, qäpaiqänänjä we-hunqänänjä ingqe.

* 9:27 Matiu 17:1-13; Makä 9:2-13

³⁰ E pmetanga, ämaqä hñquaqu, Mosisi iqtä Laisa iqtä, ätimäusinyä, Iqtä kukñuä anä ätminuwi.

³¹ Iquaqu Goti Hanjuwä Iqueqä we-hunqetä ätimävi, Jisasi Iqtä kukñuä anäni, Goti Hanjuwä Iqu ätukqä-ma, Jerusälemä du imäkätä, qua täu ävämetñqenqä ätnminuwi.

³² Ingañi Pitä iqtä, ämaqä huiziquaqutä quvaqä hñui hañä ämipu hiqaqänqä iqämanminuwi, yäunuä ipiyi, Jisasi Iqueqä huiwiuñi we äunä, ämaqä hñquaqu Iqtä tqäutangä äqunquwi.

³³ E äqumbiyi, iquaqu Jisasi Ique äväma wenyäsinyä tii itqätangiyänqä, Pitä iqu Jisasi Ique tii ätukqe. “Naqä Iquki, ne täqi äpmenque, ii äñguiqä. Ne anä wänqä hñua maqänä mätanä. Hñqu Tqänqä, hñqu Mosisi iqueqänqä, hñqu Laisa iqueqänqä” ätukqe. Pitä iqu iinä ätuätäqä-qe, iqueqä-kiuäñi kukñui äkitanätiyä-qe, iqu mañqä eminqe.

³⁴ Pitä iqu kukñuä yqänä tätqätanga, qaquvqä hñqu ätimäuqe, iquauñi haqeqi äpatqäkqe. Iinä wimeqanqä, iqua zä ikuwi.

³⁵ Ingañi qaquvqä yäpä imdanñi, mañä tii ätukqe. “Ämaqä Tqu, Nyaqä Ymeqeqä. Nyi ae ätekqä-queqä. He Ique qätä wipiyä” ätukqe.

³⁶ Mañä qäpu tqangqetäñi, Jisasi Iqu kiqä-kiuänä äyä pmetangi äqunquwi. Ingata tiinñi, iqua nätmätqä hñuä e äqunquwinqe, ämaqä hñque awä mätquä da iminuwi.

Jisasi Iqu, ymeqä qokä dñä quvqä-tänqä hñque, äñguä iwimäkkqenqä†

³⁷ Awiñgañi, qu qoqonä iu ävämañi, qokä-apäkä kuapanä Jisasi Iqtä hänaqä awä iqi äminquwi.

³⁸ Ämimbiyi, quvaqä awä iqisañi, ämaqä hñqu tääqä tii ätukqe. “Näñqä-vqä Iquki, nyi ymeqä kiuänänqä-täñunä etangi, Si ique hñuä qundñqä yatñqä yänänäñqä äkiyqänä.

³⁹ Dñä quvqä hñqu, iqueqä äwqä yäpä imä äpaquvätä, zääqä yänänäñqä ätätñqeqä. Dñä iqu imäqanqä, iqu yäunuä-yäunuä itä, makusewä iqueqä manita ätimäutñqeqä. Dñä iqu ‘maqänä mävämeqä imä’ kñuä vqanqä äpakänä äpme, iqueqä huiwiu quvqä imäkätñqeqä.

⁴⁰ Iinqe, nyi Tqä ämaqä wäunuänqä ämotquetqänqä iquau, dñä quvqä huätä dowatpñqä yatñqä yänänäñqä ae ävqeqä. Inäqe, iqua änä mimäqä da iquwiqä” ätukqe.

† 9:36 Matiu 17:14-21; Makä 9:14-29

41 I tquanğa, Jisasi Iqu kimanı, tii ätukqe. “Ämaqä tänğa äpmenıwä iquenä, he quuvqä maeqıyqä itqänıwıqä. Hiqä kñuä indqänqetä, suqetäni, jänä hmanjqä. Nyi hesä anäni, squänğanqä pmetmqe? Hiqä quuvqä heqıyqe, yänänäqnqe, squänğa imäkmbnuwänjqäwä? Tqä ymeqe, ätuma biyä” ätukqe.

42 Inğanı, ymeqä iqu äpätqätanğa, dnä quvqä iqu ique qua mänı mamäuqanğa, ymeqä iqu yäunüä-yäunüä ikqe. E iqanğa, Jisasi Iqu dnä quvqä ique kukñuä yänänäqnqä ätuätä, ymeqä ique änguä iwimäkätä, kanıque anğı äwikqe.

43 Inğanı, qokä-apäkä eeqänäni, Goti Hanjuwä Iqueqä yänänäqnqenqä yäunüä ikuwi.

Jisasi Iqu, äpäkonäniñqä anğı ätukqenqä†

Iinğ ipiyi qu, Jisasi Iqu wäunüä eeqänänğ imäkminqenqä kñuä kuapä indqänätqätanğuwänğa, Iqu Iqueqä wäunüänqä ämotquaminqä iquau, tii ätukqe.

44 “He kukñuä tqenı, qätä änguänä nyipiyä. Ämaqe, qu Ämaqeıqä Ymeqä Ekqä Iquenı, ämaqä hñquauqä hipa du wipñäuä” ätukqe.

45 Kukñuä iqueqä qakuıñqe, Iqueqä ämaqä iqua maqnqä eminıwi. Kukñuä qakuı, iquaunqä zä witanğı, iqua näqnqä änguä mämeqä iminıwi. Ique yatñqä vqänqe, iqua zä ipu, yatñqä mävwqä ikuwi.

Qu, “Neyaqä awä iqisanı, yoqä naqä-tänı tqukä?” ätnğuwınqä§

46 Hea hñquenı, Iqueqä wäunüänqä ämotquaminqä iqua, kukñuä yänänäqnqä, “Neyaqä awä iqisanı, yoqä naqä-tänı tqukä?” ätnğuwı.

47 Iınqe Jisasi Iqu, iquauqä kñuä imni näqnqä ae ämeqe, ymeqä wänqä hmıi ätuma äpäqe, Iqueqä-tänğ qäqıqı ätqätekqe.

48 I iäqe, iquau tii ätukqe. “Ämaqä hñqu Nyinyqä-pqe kñuä indqänätä, ymeqä tqı pğanğı yeeqä ävätmeqä-panğ iinğı, yeeqä inä änyiyätmetñqe. Itanğa ämaqä hñqu Nyi äpqanğä yeeqä änyiyätmeqäqe, iqu Nyi änändowatkqä Ique-pqe, yeeqä inä ävqiyä. İi tiinjqä. Heyaqä awä iqinı, ämaqä hñqu iqueqä yoqe mändi äkittqänätä äpmamıtätqe, iqu yoqä naqä-tänğ-quvi.”

*‘Ämaqä ne hñgisa minetqueqä iquwä iqua, neqä-quaiqä’ ätukqenqe**

† 9:43 Matıu 17:22-23; Makä 9:30-32

§ 9:45 Matıu 18:1-5; Makä 9:33-37

* 9:48 Makä 9:38-41

49 Inġanġi Jonä iqu, Jisasi Iqueqä kuknui qätä äwiyäqe, tii ätukqe. “Naqä Iquki, ämaqä hnqu Tqä yoqä ätätä, dnä quvqe huätä mamäuqanġi äqunanitanġi, iqu ne qänaknä mäneyqä etanġi, ne iquenġi, ‘Si iinġi miqä panä’ ätququeqä” ätukqe.

50 I tquanġa, Jisasi Iqu, “He ique pmua mimäkkä pam-biyä. Ämaqä hnqu hnġisa metqueqä iqäqe, iqu hiqä-queqä” ätukqe.

Sämaliya pmeqä hnqua, Jisasi Ique tuwä äwikuwinqä

51 Hea Jisasi Iqu qäukuä haqä yätunqä anġu yäninqä qäqi pätkätanġanġi, Iqu Jerusälemä dunqä wätinqä knuä yänänäqinqä indqänġqe.

52 Inġanġi, Iqu ämaqä kuknuä äma uwqä hnquau, hinuiqä ändowatkqe. Iqua äupiyyi, Iquenyqä nätkmatqä nawenyä imäknqä dinqä, Sämaliya pmeqä iquauqä anä-himqä hnque äpaqukuwi.

53 Äwimeqanġuwänġa, ämaqä iqi äpmaminuwä iqua, Jisasi Iqu Jerusälemänqä wätinqenqä näqnqä ämapiiyi, Iqu iquauqä anä du wimetinqä dinqe, mäwinqä ikqe.

54 I iqanġuwinqe, Iqueqä wäunuanqä ämotquaminqä iquau, Jemisi iqutä Jonä iqutä, näqnqä ämayi, Jisasi Ique tii ätukiyyi. “Naqä Iquki, Si ye tääqä tenqä äkinġiyä? Qäukuä haqä yätutanġi, tä iwa äpätä, ämaqä täu tä nätnqä dinqäüä.”

55 I tquanġiyyinqe, Iqu hinuä ämoqunätä, “Iinġi matqä panyinyqä” ätukqe.

56 Iinġa tquanġa, qu anä-himqä huiziunqä äukuwi.

Suqä, Jisasi Ique qänaki wivändqenqä†

57 Qu hänaqä awä iqi qanä wätqätanġuwänġa, ämaqä hnqu, Jisasi Ique tii ätukqe. “Si anä-himqä eeqänänä iunqä uwqanġtqe, Nyi qänaki kivändmqänä.”

58 Jisasi Iqu kimanġi, tii ätukqe. “Hiveqä hiqiyqä iqua, iquauqä anä-tänqiqä. Ynġä iqua, anä-tänqiqä. I etanġi, Ämaqeüqä Ymeqä Ekqä Iqu, Iqueqä anä hiqaqä wiqe, hmanjqä.”

59 Ämaqä hnquququenġi, Jisasi Iqu, “Si qänaki nyivändiyä” ätukqe.

I tquanġa, ämaqä iqu, “Naqä Iquki, apique ganä qua qäyä mapteumqä, Si hinuinä nqänäwqatiyä” ätukqe.

60 I tquanġanġi, Jisasi Iqu kimanġi, tii ätukqe. “Qäyä eänä. Ämaqä ae äpäkombqä iqua, quwqä ämaqä pizqä iquenġi, qua qäyä ptepnqeqä. Si äwätnä, Goti Hanjuwä Iqunä migeunqä, awä tuäkätnqeqä” ätukqe.

† 9:56 Matiu 8:18-22

⁶¹ Itanğa ämaqä huiziqu, Jisasi Ique tii ätukqe. “Naqä Iquki, nyi qänaki kivändmqä etanğqä-qe, nğä ämaqä iquau yeeqä wimqä anämğä ganä umqe, Si hiñuinä nğänäwqatiyä.”

⁶² Iquenji, Jisasi Iqu tii ätukqe. “Ämaqä hñqu wäunüä imäkätäqanğani, hea ique-ique iqueqä anämğä knüä yqänä vqanğuti imitätqe, iqu Goti Hanjuwä Iqunä migeunji, yätamakqä änä mävqä yänqiyä” ätukqe.

10

Jisasi Iqu, Iqueqä ämaqä kuapänänğä iquau, wäunüänğä ändowatkqenğä

¹ Qänakndanji Naqä Iqu, ämaqä 72 atäunüä itä, hñquaqunä-hñquaqunä ändowatkqe. Anğä-himqä eeqänänğä iunji, Iqu Iqueqä-kiuä äwäninğä dinğä, iqua hiñuiqä upnğä ändowatkqe.

² Iinğä mimäkqanğani, tii ätukqe. “Wäunüä iunji, ymisanğä yäüä kuapänä iätanğqä-qe, ämaqä wäunüä itqänüwi, kuapänä hmanjğä. Iinğqe, wäunüä-tänğä Kaniquenyğä tääqä ätuäpu, Iqu ämaqä wäunüä iqä hänğä hñquau ymisanğä aquvä mipnğä dawatätnğä dinğä tupuiyä.”

³ E ätuäqe, “He upiyä. Nyi endowatqe, ii tiinğä. Sipsipqä, hiveqä hiqiyğä iquauğä awä imä upnğä endowatqänä.

⁴ Hiqä mbqä qäetä, hiqä yquayä qa-mnqetä, itanğa hiqä yukiu muasmäuqe, qäsä äma mäwqä pambiyä. Qanğä äwäpiyä iunji, qokä-apäkä hui, hänaqä awä iqi äminäpiyi, ‘Hiunjiyğä’ mätquä pambiyä” ätukqe.

⁵ “He anğä hñqua-hñquau äpaquväpiyi, tii ganä tquäpnğä. ‘Ämaqä anğä täu äpmeñuwä iquenä, he äwqe, hanüä inğä pmapiyä.’

⁶ Ämaqä äwqä hanüä inğä hñqu anğä iu äpmamitätqe, hiyaqä kukñuä anğuanänji, iquenyğä wätñqeğä. Inğqe ämaqä äwqä hanüä inğä hñqu, iu mäpmeqä imitätqe, hiqä kukñuä anğuanänji, hiqä-hiuänğä asunğumä quvepänqiyä.

⁷ He buayä-sua, eqä-sua hitapqanğuwä, änäpu, anğä iquenyä pmapñqeğä. Quati tiinğä. Ämaqä hñqu wäunüä imitätqe, iqu iqueqä mbqe ämeniqä eänqe, ii anğuiqä. I etanği, he anğä huizi du mäpmeqä pambiyä” ätukqe.

⁸⁻⁹ “Itanğa he anğä-himqä hñqua-hñquau timäuqanğuwänğani, qu henyğä aquvänä ipu, ymisanğä iwäsäuqanğpqe, ämepu änäpu, ämaqä tänğä-yaqä-tänğä iqi pmetanğpqe, anğüä iwimäkäpu, kukñuä awä tiinğä tupñqeğä. ‘Goti Hanjuwä Iqunä mige, hesänğä qäqiqi ae äquvepqiyä.’

10 Inäqe, he anä-himqä hñqua-hñquau timäuqannguwanğa, qu aquvänä miqä iqanğpqe, anä-himqä hänaqä iqi ätqäupu, tii tquäpnqä.

11 'Qua hinyanä heyaqä anä-himqä täutanä, neyaqä yukä täu ämäkänqe, ne ptä quväteqäma yanqunä, hiqä suqä quvqenqä ämetquetunquänänyä. Inji, he näqnqä tiinjä hipnqäuä. Goti Hanjuwä Iqunä mige, qäqiqi ae äquvepqeqä' tquäpnqä.

12 Nyi he etqänä.* Qänakndanji, hiunji Goti Hanjuwä Iqu suqä quvqenqä iwäsäuqänqä ätekqeunji, ämaqä anä-himqä iquesanä iquauqä hanjä-ique, Sotomä äpmaminjuwä iquauqä hanjä-ique ämäwqätäunikeqä" ätukqe.

13 Iqu tiinjä-pqä inä ätukqe. "Ämaqä Kolasinä pmeqä iquendä, Betsaitä pmeqä iquendä, hiqä hanjä-iqenqä 'Oänä' etqä. Tiinjä. Nätmatqä ämaqä mimäkkänäni, Nyi heyaqä awä iqisa imäkkqä-pani, ämaqä hñqu Tayä pmeqä iquauätä, Saitonä pmeqä iquauätä, awä iqisa imäkkqä-säpi, qu qänğanä tiinji ae heqäpninqä. Quwqä suqä quvqenqä womba ipu, tuwä äwiyäpu, quwqä huäqä-hunqä qäki ämäyäupu, tä wätakiu pmeqäpninqä.

14 Iiñinqe, hiunji Goti Hanjuwä Iqu suqä quvqenqä iwäsäuqänqä ätekqeunji, heyaqä hanjä-ique, Tayä pmeqä iquauqätä, Saitonä pmeqä iquauqätäni, ämäwqätäunikeqä.

15 Itanğa Kapänamä pmeqä iquenyä, he qäukuä haqä yätunqä hipnuwätanä? Oeyä, he ämaqä pizqä iquauqä anä bunqä wäpnuwiqä" ätukqe.

16 I ätuäqe, ämaqä, Iqu ändowatätñqä iquauñi, Iqu tiinjä ätukqe. "Ämaqä hñqu heyaqä kukñuä qätä eyqäqe, Nyaqä kukñuä-pqe, qätä inä änyiyqiyä. Ämaqä hñqu he tuwä eyqäqe, iqu Nyi-pqe tuwä inä änjiyqiyä. Ämaqä hñqu Nyi tuwä änjiyqäqe, Nyi änändowatkqä Ique-pqe, tuwä inä äwiyqiyä" ätukqe.

Jisasi Iqu, iquauqä wäunjuñqä yeeqä äwikqenqä

17 Qänakñi ämaqä, Jisasi Iqu ändowatkqä iqua, aquvänä ipu, angumä äppiyyi, tii ätukuwi. "Naqä Iquki, ne Saqä yoye tquanğua, dnä quvqä iqua, neyaqä kukñuii qänakñä iquwiqä."

18 Iwä, Jisasi Iqu tii ätukqe. "Nyi hinuä äqunänqeqä. Setänä Goti Hanjuwä Iqutä himä-wiunqä iqu, qakuä haqä yätuta päkñganğa, nyuauä enqä-pa iqanği äqunänqeqä.

19 Qätä nyipiyä! Qämakitä, qänjuakätaitä qo äkitäupu, Setänä iqueqä yänänäqnqe, ämäwqätäupnqä diñqetäni,

* 10:12 Matiu 11:20-24

Nyi yoqä naqä ae etapqeqä. Iinjñqe, nätmätqä qui emäkätñqä di, aanqeqä.

²⁰ Itañgi, 'Dñä quvqä iqua, neyaqä kukñuiu qänaki iquwiqä' ätäpu, aquvänä miqä pambiyä. Goti Hanjuwä Iqu heyaqä yoqe, qäukuä haqä yätu ae äqiyqäqenqä aquvänä ipiyä" ätukqe.

²¹ Ingañi, Dñä Änguä Iqu yeeqä wimäkqangi, Jisasi Iqu tii ätkqe. "Apä, qäukuitä quaetä Miqä Iquki, ämaqä näqnqätä knuä-tañä iquaunqe, Si nätmätqä tä zä äkittqiyänä-qe, ymeqä dänjä-suau enqä-pa, äyä ämotquenyä. Si e imäkqangnä, Nyi 'änquiqä' äktqänä. Auä, Apä, Si Tqä äkinqeu qänaknä itnä imäkinyä."

²² Ämaqeunji, tiinjä-pqä inä ätukqe. "Nqä Apiqu nätmätqä eeqänäñi, Nqä hipa täu änjiyqeqä. Ämaqe, Ymeqä Iquenyqä näqnqe, aanqeqä. Apiquänñqä. Ämaqe, Apiquenyqä näqnqe, aanqeqä. Ymeqä Iqutä, ämaqä Ymeqä Iqu ämotquetñqä iquatä, iquanänñqä."†

²³ Ingañi, Iqu tuwängi hinuä ämoqunäqe, Iqueqä wäunüñqä ämotquaminqä iquaunä tii ätukqe. "Ämaqä nätmätqä he hinuä äqunätqäñuwiu hinuä qumbñqä iqua, aquvänä ipñqäuä.

²⁴ Tiinjä etqänä. Nätmätqä he hinuä äqunätqäñuwi, hinuä-tqä iquatä, ämaqä naqä iquatäñi, qu hinuä qunqänqä kuapänä winyätqätangqä-qe, hinuä mäqunquä iminjuwiqä. Kukñuä he qätä äwiyätqäñuwi, qu qätä wiyqänqä winyätqätangqä-qe, qätä mäwiyqä iminjuwiqä" ätukqe.

Hänjä hea ique-ique pmeqä meqenqä

²⁵ Ämaqä kukñuä-suqenqä näqnqä hnqu, Jisasi Ique yamwiqä ävätä, tiinjä ätukqe.‡ "Näqnqä-vqä Iquki, hänjä hea ique-ique pmeqä mamqe, nyi äänä imäkmqäwä?"

²⁶ I tquanğa Jisasi Iqu, "Kukñuä-suqä iunji, äänä äqänänä? Si a äänä ätäutqänäwä?" ätukqe.

²⁷ Iqu kimañi, " 'Goti tqä Naqä Iqueni, tqä qeqä-quuvqetä, yänänäñqetä, knuitä, Ique äwitnä, itanğa Iquenyqänä kuapänä kinquätñqeqä.' Tiinjä inänñqä. 'Si tqä-täunqä äkinyätñqä-pañi, ämaqä si-tänjä iqi äpmeñuwä iquaunqä-pqe, inä kinyätñqeqä' " ätukqe.§

²⁸ Ga Jisasi Iqu kimañi, "Ii qäyunä ätnyä. Si e imäkätñi, hea ique-ique pmetñqinyä" ätukqe.

²⁹ Itañi, ämaqä kukñuä-suqenqä näqnqä iqu, qu iquenyqä, 'Iqu suqä änguänänjä iqä-queqä' knuä mapñqä

† 10:22 Matiu 11:25-27 ‡ 10:25 Matiu 22:34-40; Makä 12:28-31 § 10:27 Kukñuä-suqä 6:5; Hiqäva-imäkqä 19:18

wingangi, tii ätukqe. “Ämaqä nyi-tänjä iqi äpmenjuwi, tqukuakä?”

Kuknuä ktqä, ämaqä änguä Sämaliyatanjä iquenqä

³⁰ Mä, Jisasi Iqu kimanj, tii ätukqe. “Ämaqä hñqu Jerusälemä ävämanj, Jerikonqä quveqätqätanga, ämaqä quwä-meqä hñqua, iqueqä yquayä eeqä ämotaupu, äpäseqa weqanguwänga, iqu äpäkonmätä yäniqeqä.

³¹ Iqu e witanja, hiqäva-imäkqä hñqu hänaqä asä iu äquveqätä, ique hinuä äqunäqe, hänaqä hñgisa jänä mäwqätäuniqeqä.

³² Itanj ämaqä Goti Hanjuwä Iqueqä anjä iu wäunuä iqä hñqu ätimäuqe, ique hinuä äqunäqe, hänaqä hñgisa jänä inä mäwqätäuniqeqä.

³³ Itanga yäpaki, Sämaliyatanjä hñqu-pqe qanj äpmitätqe, ique äwimeqe, hinuä äqunäqe, iquenyqä huäqä kiinjä wunäniqeqä. ³⁴ Iinj itä, qäqiqi äwimeqe, olipqä eqä aowitä, wainqä-eqetä, ämaqä iqua äpäkpqeu equateqe, huäqä wotäniqeqä. Itanj, iqueqä dongi iu ämäqumuateqe, anjä ämaqä hiqaqä äwiqismipqä iunqä ätuma äwäqe, ique äminiqeqä.

³⁵ Zinuitäni, iqu ämaqä anjä miqä iqueni, mbqä kuapänä ävätä tii tuäniqeqä. ‘Si ämaqä tquenj, änguänä miyä. Itanga si mbqä saqä-pqä hui äwisqä etangutqe, nyi angi äquvepätmänganj, nyaqä kima ktapqämqä’ tuäniqeqä” ätukqe.

³⁶ I ätuäqetanj, ämaqä ique yatnqä tiinj äwikqe. “Ämaqä tquaqui-tquenyqe, si knuä äänä kiyqiyä? Ämaqä quwä-meqä iqua äpäsekuwä iquenyqe, ‘Tqu nyi-tänjä iqi pmeqä-queqä’ knuä indqänätä, suqä qäyunä motqueniqe, tqukä?”

³⁷ I tquanga, ämaqä iqu tii ätukqe. “Ämaqä qeqä äwimänätä, ique yätamäkqä väniqä iqueqä.”

Inganj, Jisasi Iqu, “Si äwätnä, suqä asänäni imäkiyä” ätukqe.

Jisasi Iqu, Malaisä, Mäliyatä, äwimakqenqä

³⁸ Jisasi Iqutä, Iqueqä wäunuängqä ämotquaminqä iquatä, qu qanj äupiyyi, anjä-himqä hñque ätimäukuwi. Iqi timäuqanguwänga, apäkä anjä-himqä iutanjä hui, Iquenyqä yeeqä itä, iyyqä anjunqä ätuma äukqe. Iyyqä yoqe, Mala.

³⁹ Malai, känapi huisänjiyi. Iyyqä yoqe, Mäliya. Ii Naqä Iqu-tänjä qäqiqi, Iqueä kuknui qätä äwiyä äpmaminqe.

⁴⁰ Ii e pmetanga, Malai, ymisanjä-sua näwinyä imäkätä, wäunuä kuapänä etangi, knuä indqänminqe. Iinqe, ii Jisasi Iquenyqä äwätä, “Naqä Iquki, nqä napi nyivämeqangj,

ŋqä-näunä ymisaŋä näwinyä imäkätqäŋänä. Si iinŋqe, kŋuä äänä kiyqi? Si ŋqä napinŋi, tu. Ii äpätä, yätamäkqä nyiyätŋqäüä” ätukqe.

⁴¹ Iwä Iqu kimaŋi, tii ätukqe. “Ŋqä näueqä Malaiki, si nätmatqä kuapänäŋinŋä kŋuä indqänätnä, haŋä-iqä ämetqäŋinyä.

⁴² Inäqe nätmatqä hŋqu, huiziquau ämāwqätäunä. Mäliya nätmatqä qäyunäŋqä äwinyänä. Ye nätmatqä tä, huätä mämatnämāuqä yenqueä” ätukqe.

11

Suqä, Goti Iquenqä tääqä tqenqä

¹ Hiunŋi hŋquenŋi, Jisasi Iqu hŋqäqi äpme, Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä ätqāmanminŋe. Iqu tääqä ae ätqanŋa, Iqueqä wāuŋuāŋqä ämotquaminŋä hŋqu, tii ätukqe. “Naqä Iquki, Jonä iqu iqueqä wāuŋuāŋqä ämotquaminŋä iquau näqŋqä äwiminŋä-panŋi, ne-pqe neqä Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä tqenŋe, Si mänätquayä” ätukqe.

² I tquanŋa Jisasi Iqu, tii ätukqe.* “He Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä ätäpiyāŋŋanŋi, tii tqäpŋqä. ‘Apiquki, ämaqe, Tqä yoqe haqä yätqä äwi, pmua hitanŋi qumbnä. Sinä miqe, äpänä.

³ Hiunŋi ique-ique, buayä nätapqanŋnä.

⁴ Ämaqä quvqä inetqueqanŋuä iquaunŋä, ne äwqä hanuä imäknätunquetanŋi, Si nenyqä äwqä hanuä imäknätnä, neqä suqä quvqe huätä mänamäutŋqe. Yamwiqä nemetŋqä itŋqä iunŋi, Si hinuinä mäqunquä panä’ tqäpŋqeä” ätukqe.

⁵⁻⁷ Iqu tiinŋä-pqä ätukqe. “Ämaqä hesanŋä hŋqu, iqueqä käyāmaqä hŋque heatqāŋa äwimetä, ‘Nyāmaqä iquki, ŋqä näueqä hŋqu qanŋä äpätnŋe, änyimeqanŋi, nyi ique buayä wimqe hma etanŋqenŋä, si buayä hŋquaqui-hŋque dapiyā’ tuāŋqiyä. I tquanŋa, ämaqä anŋä yäpä yāŋgisa äpmamitätqä iqu kimaŋi, ‘Si wāuŋuä yāŋänäqŋqä mänapqä manä. Nyitä ŋqä ymeqä iquatä, ne qŋqanŋä ämeyätanä, hiqaqä ae äwiqueqä. Nyi ävautmä buayä mäktapqä ymqänä’ tuätŋqätanä?

⁸ Nyi tii etqänä. Iqu ‘Ŋqä nyāmaqä-queqä’ kŋuä vqanŋuti, ävautä mavqä yāŋqiyä. Inäqe, ämaqä yäpaqāŋgisa ätqäüqä iqu, qŋqanŋä ptqä yqänä äqäyätä, ymisāŋinŋä yatŋqä vätkätanŋi, iqu enyqä qäyä wiŋganŋuti, ävautä nätmatqä eeqänäŋi, iqu äwa iqanŋutqe, äväŋqiyä” ätukqe.

* 11:2 Matiu 6:9-13

9 “Iinjçe, Nyi he etqänä. He Goti Hanjuwä Ique yatnqä vqangpçe, Iqu nätmatqä etapänqiyä. He qävqä ipiyi, he ämäqumuapnqäüä. He anä qnqanjä ptqä päsqaŋgpçe, qnqanji äütänänqiyä.

10 Ämaqä, Goti Hanjuwä Ique yatnqä vqangppqä iqua, nätmatqä ämapnqäüä. Ämaqä qävqä ipiyä iqua, ämäqumuapnqäüä. Ämaqä qnqanjä ptqä päsqaŋgpqä iquauni, Goti Hanjuwä Iqu qnqanjä äwuteyänqiyä” ätukçe.

11 “Ii tiinjqä. Heyaqä ymeqetanä hnqu, hämapäkänqä tqangutçe, kaniqu qämakä quvqä momuayqä yänqiyä.

12 Iqu ynñä quinqä tqangutçe, kaniqu qänjuakäta momuayqä yänqiyä.

13 Kaniquenyä, he suqä quvqä imäkkä-quenä etangqäçe, he nätmatqä ängui ämepu, hiqä ymeqä du inä ävätqänuwiqä. Iinjçe he näqnqä tiinjä hipnqäüä. Hiqä Hiniqu, Qäukuä Haqä Yätunä Iqu, ämaqä ‘Tqä Dñä Änguä Ique dapiyä’ ätuäpu, yatnqä vqangppqä iquauni, Iqu ävänqiyä” ätukçe.†

Jisasi Iquenqätä, Belsäpulä iquenqätä‡

14 Hea hnqueni dnä quvçe, ämaqä hnqueä äwqä imä ämnä, ique kuknuä matqänqä imäkätqätangi, Jisasi Iqu “Huätä uvä” ätukçe. Dñä quvqä iqu ae ävämeqanga, ämaqä iqu kuknuä tqangi, ämaçe yäunuä ikuwi.

15 Iinjä ipiyitani, ämaqä hnqua tii ätkuwi. “Belsäpulä, dnä quvqä iquauqä naqä iqu, yänänäqnqä vqangi, Iqu dnä quvqä iquau huätä ändowatätqänä.”

16 Itanga huiziqua, yamwiqä äväpu tii ätukuwi. “Si wäunuä hui imäkiyä. Ne Sinyqä, ‘Iqu Goti Iqueqä Wäunuä Imäkkä-queqä’ knuä neyätñqänänyä” ätukuwi.

17 Jisasi Iqu iquauqä knuä iuni, näqnqä eä tii ätukçe. “Ämaqä anä-himqä hnquesanä iqua, iwäsänäpu mäkä hunqaŋgpçe, anä-himqä iqueni, qui imäknänqiyä. Itanga ämaqä hnqueqä ymeqä iqua, iwäsänäpu mäkä hunqaŋgpçe, iqua-pçe qui inä imäkmñqäüä.

18 Iwä Setänä Goti Hanjuwä Iqutä mäkä-hunqä iqu, iqueqä ämaqä iqua iwäsänäpu mäkä humbçe, iqua äänä pmapnuwänqäwä? He Nyinyqä tii ätquwiuä. ‘Belsäpulä iqu yänänäqnqä vqangi, dnä quvçe huätä ändowatätqänä.’ Iinjçe, Nyi yatnqä eyqänä.

19 He Nyinyçe, ‘Iqu Belsäpulä iqueqä yänänäqnqeta, dnä quvqä iquau huätä ändowatätñqeqä’ qäyunä tqangpçe, hiqä ämaqä iqua, dnä quvqä huätä ändowatätqänuwu, yänänäqnqä tqueqeta, ändowatätqänuwäwä? Hiqä ämaqä

† 11:13 Matiu 7:7-11 ‡ 11:13 Matiu 12:22-32; Makä 3:22-30

iinjä iqua, ämetquapnqeqä. Heyaqä kuknuä iinji, ii qäyunä hmanjqä.

²⁰ I etanjqä-qe, Goti Hanjuwä Iqu yänänäqnqä dapqangi, Nyi dnä quvqä iquau huätä dowatqangmdqe, he näqnqä tiinjä mapnqeqä. Goti Hanjuwä Iqunä miqe, ae emeqeqä.”

²¹ “Ämaqä yänänäqnqä hnqu, nätmatqä mäkä iqä-sua a äqätä, iqueqä anju ämitqätangutqe, iqueqä nätmatqä eeqänäni, änguänä witänqiyä.

²² Itangi qänakni, ämaqä aanjä yänänäqnqänänjä hnqu äpäqe, ämaqä iqueni ämawqätäutä, iqueqä yänänäqnqä isuatä e äpmamitätqä-qe, iqueqä nätmatqä eeqänäni ämotawani, ämaqä hnquau-mända vänqiyä” ätukqe.

²³ “Ämaqä hnqu wäunuä yätamakqä manyqä imitätqe, iqu Nyaqä himä-wiunqä-queqä. Qokä-apäkä aquvā qiyqenqä yätamakqä manyqä imitätqä iqu, ämaqä huätä im-imä ändowatäniqeqä” ätukqe.

Dnä quvqä ämaqä hnque ävämetä, angi äwimakqenqäS

²⁴ “Dnä quvqä hnqu ämaqä hnque ävämani, anjä yenjä dunqä äwäqe, iqu anjä hapä pmeqä iunqä qävqä ik-iqänqiyä. Itanga hnque mämoqumueqä iäqe, ‘Nyi anjä hinjuiqänä ävämakqä dunqä, angu umqänä’ tnänqiyä.

²⁵ I ätnäqe, iqu äwäqe, anjä iqueni siyā äpipu änguä imäkepqä qunänqiyä.

²⁶ Iinjä äqunäqe, iqu äwätä dnä quvqä 7 yätmenqiyä. Dnä iquauqä quvqe, dnä kinganänjä iqueqä quvqe, ämawqätäunqiyä. Iquau yätmetä, qu anjä yäpä yängisa äpaquvāpu pmapnqäuä. Ämaqä iqu hinjuiqänäni quvqä äpmamitätqe, tängani aanjä quvqänänjä pmenqiyä” ätukqe.

Suqä, aquvänä iqenqä

²⁷ Jisasi Iqu e tuätqätanga, apäkä hui, qokä-apäkä iuqä awä iqisani, manjä tiinjä ätukqe. “Apäkä, Si äkinuätä anjuä äktapkqe, ii aquvänä yänqiyä.”

²⁸ I etangi Iqu kimanji, tii ätukqe. “Si kuknuä naqä-qakuä ätätnjä qayuä. Inäqe ne iinji, matqä yanqunä. Tiinjä tatunqeqä. ‘Qokä-apäkä, Goti Hanjuwä Iqueqä kuknuä qätä äwiyāpu, qänaknä itqänuwä iqua, qu aquvänä iqäpnqäuä’ tatunqeqä” ätukqe.

*Jisasi Iqu, hinuä-tqä Jona iquenqä ätkqenqä**

²⁹ Qokä-apäkä kuapänä timäuwanguwänga, Jisasi Iqu tiinjä ätukqe. “Qokä-apäkä tänga äpmenjuwi, quvqä-quaeqä. Iqua, ‘Ne Sinyqä näqnqä metunquä dinqe,

wäunuä hui imäkiyä' ändquwä-qe, Nyi iini mimäqä imqänä. Iqua näqñqä mapñqä diñqe, hiñuä-tqä Jona iqu qeyqä.

³⁰ Ii tiinjä. Ämaqä hiñuiqänä, anä-himqä Ninipe äpmamiñuwä iqua, Jona ique hiñuä äqunäpu, näqñqä ämakuwä-panä iini, qokä-apäkä tänga äpmeñuwä iqua, Ämaqeugä Ymeqä Ekqä Ique hiñuä äqunäpu, näqñqä asänänä iñä hipnuwiqä.

³¹ Hiñuiqänäñi, apäkä, qua hitunuä nämä pmeqä ämiqä naqä ii, Solomonä iqu iqueqä näqñqenqä awä tqanji qätä wiyätñqä äpkqeä.† Inäqe tängañi, Ämaqä, Solomonä ique ämawqätäñqä Iqu, täqi qäyä äpmetanji, ämaqe, Ique qätä mäwiqä itqäñuwi. Iñiñqe hiñji Goti Hanjuwä Iqu qokä-apäkä iwäsäutqängañi, apäkä naqä iini ävautä, ämaqä tänga äpmeñuwä iquauqä suqä quvqenqä, awä täniqeä.

³² Asä iini, ämaqä Ninipe äpmamiñuwä iqua, Jona iqueqä kukñuä qätä äwipiñi, iquauqä kñuä äkunmäkñguwiqä.‡ Inäqe tängañi, Ämaqä Jona ique ämawqätäñqä Iqu, täqi qäyä äpmetanji, ämaqe, iquauqä kñuä makunmäkñqä iquwi. Iñiñqe, hiñji Goti Hanjuwä Iqu qokä-apäkä iwäsäutqängañi, ämaqä Ninipe äpmamiñuwä iqua ävaupu, ämaqä tänga äpmeñuwä iquauqä suqä quvqenqä awä tpnuwiqä” ätukqe.

Hiñuä iqu, huiwä iqueqä hiqi-tä enqä-paniqäS

³³ I ätuäqe, tiñä-pqä ätukqe. “Ämaqe, hiqi-tä ämäsäpiñi, qu anä yäpä imä-qe, ä häkä yäpä imñä-qe, matqäteqä ipñqäüä. Ämäsäpiñi, qu kiqä ätqäñuqä ätnänä iqi tqätepñqäüä. Ämaqä anä yäpä ingisa äyappiyä iqua, hiñuä qumbñqä diñqäüä.

³⁴ Tqä hiñuä iqu, huiwä iqueqä hiqi-tä enqä-paniqä. Tqä hiñui äñguä äqännä, si ämaqe yätamäkqä wiyquki hitangutqe, tqä huiwä eeqänänä imñi, we äñguä äkunänä. Inäqe, tqä hiñui quvqä äqännä yätamäkqä mäwquki hitangutqe, tqä huiwi eeqänänä imñi hea äwinä.

³⁵ Itanga si äñguänä minganñginyä, we-hunqä si-tänä yäpä imä äyänänqä di, hea mäwiqä yätñqänänyä.

³⁶ Iñi tiinjä. Tqä huiwä äwqä eeqänänä wenyä-hunqä eä, hea mäwiqä etangutqe, iñi tqä huiwä eeqänänä we äunä, hiqi-tä enqä-pa yänätänqiyä” ätukqe.

*Wopqä ipu, kukñuinä tqä-quau, hanä-iqä wimeniñqä**

† 11:31 1 Ämiqä Naqä 10:1-13; 2 Tiwiqä 9:1-12 ‡ 11:32 Jona 3:6-10 S 11:32

Matiu 5:15-16, 6:22-23 * 11:36 Matiu 23:13-36

³⁷ Jisasi Iqu kuknuä qäpu tqanga, Parisi hñqu, Iqu äpätä buayä anä nyiyänqä yatñqä äwikqe. Itanga Jisasi Iqu anä yäpä ingisa äpaquväqe, buayä nätnqä qua iqi eqäkñgqe.

³⁸ Jisasi Iqu buayä nätnqä itäqängañi, eqä akiyā inqä du asñä ganä maññqä iqañgi äqunäqe, Parisi iqu knuä kuapänä indqänminqe.

³⁹ Ingañi Naqä Iqu tii ätukqe. “He Parisi iquenyä, eqä-häkitä hevqetä haqängisañi, asñä änguänä äqäyäpiyā-qe, hiqä yäpä ingisañi, quwä-meqetä suqä quvqä huitañä-huitañitā manguä äyā enyänä.

⁴⁰ He knuä qäyunäñi, mindqänqä-quenjqä. Ämaqe qä huiwä yäpaqängisa imäkkqä Iqu, yäpängisañä-pqe mimäkkqä ikqätanä? Iqu inä imäkkqe qä.

⁴¹ I etangi, nätnmatqä buayä hevqä yäpängisañi, ämaqä äwa itqätanguwä iquau yätamäkkqä inä wipñqe qä. He e imäqqañpqe, hiqä nätnmatqä eeqänäñi, Goti Hanjuwä Ique qä hinuä iqiñi änguänänä witänqiyä” ätukqe.

⁴² “He Parisi iquenyä, hanä-iqe tiinjqä emenqiyä. Iwuneqätä, kuämiqätä, nätnmatqä isuaqu-tänä asänänä huizitā ämepu, iwäsäupu 10 imäkäpu, hñqu Goti Hanjuwä Ique ävätqänjuwiqä. I etangi suqä ämaqä qäyunä itqueqetä, Goti Hanjuwä Iquenyqä hinqetäñi, he tuwä wiyquenjqä. Änguänäñi, tiinjqä. Suqä he hiqä nätnmatqä iwäsäupu, hñqu Goti Ique vqe mäwquatämäuqä ipu, suqä he tuwä äwiyätqänjuwä iquaquinä-pqe qänaknä iqangpqe, ii änguä wänqiyä” ätukqe.

⁴³ “He Parisi iquenyä, hanä-iqe tiinjqä emenqiyä. Anä aquväqñqä iunñi, zä-hawä änguänänä iqinyä pmapñqä kiinñä hinquenjqä. Ga, ququawä aquväqñqä iu pmetanguwängga, ämaqe, ‘hiunjinğanjqä’ etpñqä kiinñä hinquenjqä” ätukqe.

⁴⁴ “Ga hanä-iqe tiinjqä emenqiyä. He ämaqä qua maññqä äptepqä enqä-pañuenjqä. Ämaqä qua maññqä äptepqe, ämaqä huiziqua maññqä epu qañä haqeqi äwäpiyitañi, Goti Ique qä hinuä iqiñi kiyä mätqä eänäuä” ätukqe.†

⁴⁵ Ingañi kuknuä-suqenqä näqñqä hñqu, kima ävätä, “Näqñqä-vqä Iquki, Si kuknuä iinñä ätätqänängañi, ne-pqä qäsä qui inemäkätqänjqä” ätukqe.

⁴⁶ Iqu e tquanğa, Jisasi Iqu tii ätukqe. “Kuknuä-suqenqä näqñqä iquenyä, hanä-iqe he-pqe emenqiyä. Ii tiinjqä. He ämaqeu, yquayä hanä änä mämeqänqä ävätqänjuwenjqä. Iinñä etangi, he qu yätamäkkqä wipñqä diñqe, hipa hui mäwqä itqänjuwiqä.

† 11:44 A Täuqä 19:11-22; Hiqäva-imäkkä 21:1-3

47 Mä hanä-ique tiinjqä emenqiyä. Hinuä-tqä, hiqä tawäka qänganä äpäkkuwi, he tänggani quwqä qua aptekuwä iunji, änguänä imäkätqänuwenjqä.

48 He suqä ii imäkäpiyänggani, tawäkauqä suqenjqä 'änguiqä' ätätqänuwiqä. Ii tiinjqä. Hinuä-tqä, tawäka äpäkkuwä iquaunqe, he quwqä huiwä pnqä wiqä anji imäkätqänuwiqä.

49 Inji Goti Hanjuwä Iqu knuä jänänä änguänänä indqänätä tii ätkqeqä. 'Hinuä-tqä iquautä, ämaqä Nyi wäunuänqä ändowatqä iquautä, ämaqä iquaunqä ändowatmniqeqä. Itanga iqua hnquau äpäsäpu, huizi iquau quvqä itquapnuwiqä' ätkqeqä.

50 I etangi, Goti Hanjuwä Iqu qua tä änyä imäqanqa, ämaqä, hinuä-tqä iquau pizqä äpäkka äpminuwä iquauqä suqä quvqetanä kimanji, ämaqä tängga äpmenuwä iquamända mapnqeqä.

51 Hinuä-tqä iquaunji, qu Epo iquesa äpäsipäqäkani, yäpaki Sakätiyasi ique äpäsätqutukuwi. Sakätiyasi ique äpäkkuwi, Goti Hanjuwä Iqueqä anä iunji, hiqäva-imäqkä ttawä iutä, hiqnqä Goti Hanjuwä Iqunä pmeqä iutä awä iqi äpäkkuwi. Nyi heñi naqä-qakuä etqänä. Suqä quvqä eeqänänä iinqä kimanä hanä-ique, qokä-apäkä tängga äpmenuwä mapnqäüü" ätukqe.

52 Itanga, "Kuknuä-suqenjqä näqnqä iquenä, hanä-ique tiinjqä-pqä inä emenqiyä" ätuätä, kuknuä ktqä tiinä ätukqe. "Goti Hanjuwä Iquenyqä näqnqä meqä anä hänaqä iutanä qnqanä hutäuge, he ae ämakuwiqä. Hiqä-hiuä näqnqä mapnqe, anä yäpä yängisa mäpeyqä itqänuwiqä. I etangi, qokä-apäkä yängisa äpeyäpu näqnqä menätpu iqanguwä iquaunqe, he hänaqä qnqanä äyätqänäüü" ätukqe.

53 Inggani Jisasi Iqu iqisanji ävämeqanqa, ämaqä kuknuä-suqenjqä näqnqä iquatä, Parisi iquatä äwqä quvqä winganqa, qu nätmatqä huitanä-huitanä iunqä yatnqä ävqa-ävqa äuminuwi.

54 Iqua tänjängqä guä äquväutqänuwä-pa, Iqu kuknuä kimanji qäyunä mätquanqutqe, iqua Ique guä kiqiyäupnqä ätuma wanä-tpu, iinqä ätuminuwi.

12

*Jisasi Iqu, Parisi iquauqä suqenjqä awä ätukqenjqä**

1 Qokä-apäkä kuapänä ätimäupu, ätqäupu, quwqä yukä dunji qo ktäupäumä änyminuwi. Inggani Jisasi Iqu Iqueqä wäunuänqä ämotquaminqä iquaunji, kuknuä awä tiinji

* 12: Matiu 10:26-27

ganä ätukqe. “Parisi iquauä nätmatqä änyuämäuqä iinqe, he wa wipiyä. Quwqä suqä, wopqä ipu kuknuinä tqenqä etqänä.

² Nätmatqä eeqänänjä huäqä äutnmitätqe, ätnänjä iqi timäunqiyä. Itanğa nätmatqä eeqänänjä zä äwämitätqe, ämaqä iqua näqnqä hipnqäüä.

³ Inji, he kuknuä eeqänänji, hiawiqä imda ätmipqe, ämaqe, hiunjinganä qätä wipnqäüä. He anjä hiqnqä imda hiyäkakä ätmipqe, qu anjä haqä yätqä ätqäupu, awä tpnqäüä” ätukqe.

He ze, Goti Hanjuwä Iquenyqänä ipnqe qä†

⁴ “Nqä näueqä iquenyä, ‘He ämaqä huiwä dunä päsqa iquaunqä, zä miqä pambiyä’ sä etqänä. Iqua qänakndanji, nätmatqä hui mimäkqä ipnuwi.

⁵ He zä tqenyqä ipnqenqe, Nyi ämetquamqeqä. Goti Hanjuwä Iqu, ämaqä äpäsätäqängani, Iqu yänänäqnqä-tänju eä, ique tä hea ique-ique äsänqä du tnämäunqiyä. Auqä. Nyi he etqänä. ‘He ze, Goti Hanjuwä Iquenyqänä ipnqe qä.’

⁶ He näqnqeqä. Ämaqe, qu ynñä wänqä hipa hnñiñi eeqä hnjuauñqe, mbqä wänqä hnjuaqu ipnqäüä. Iinñä etangi, Goti Hanjuwä Iqu ynñä hmbinyqe, huäqä äumäkätä, knuä huätä mäwquatämäuqä yänqiyä.

⁷ Tiinñä-pqe inänji. Goti Hanjuwä Iqu, hiyaqä dä nyuänñä iunji, a ae ätäuqeqä. Iutani, he zä miqä pambiyä. Goti Hanjuwä Iqu ynñä kuapänä isuaunqe, huäqä wänqäpu äwunänä. Henyqe, huäqä aanñä kuapänä äwunänä” ätukqe.

Zä miqä, Jisasi Iquenqä awä-tqenqä‡

⁸ “Nyi tiinñä etqänä. Ämaqä hnqu, zä miqä itä, huizi dunji, ‘Nyi Jisasi Iqueqä-qunjqä’ tqangutqe, Ämaqueuqä Ymeqä Ekqä Iqu enätqä iquaunji, ‘Iqu Nyaqueqä’ tuänqiyä.

⁹ Inñäqe ämaqä hnqu, zä itä, ‘Nyi Jisasi Iqueqä-qunä manä’ tqangutqe, Ämaqueuqä Ymeqä Ekqä Iqu enätqä iquaunji, ‘Iqu Nyaqä hmanjqä’ tuänqiyä.

¹⁰ Ämaqä hnqu, Ämaqueuqä Ymeqä Ekqä Iquenyqä kuknuä quvqä tqangutqe, Goti Hanjuwä Iqu iqueqä quvqä iinji, huätä mamäunqiyä. Inñäqe ämaqä hnqu, Dñä Änguä Iquenyqä kuknuä ququvqä di tqangutqe, Goti Hanjuwä Iqu iqueqä quvqä iinji, huätä mämamäuqä yänqiyä” ätukqe.§

¹¹ “Ämaqä hnqua he anñä aquvāñqeu miqä iquaunqä-qe, ämaqä miqä naqä iquaunqä-qe, ämaqä yoqä-tänñä

† 12:3 Matiu 10:28-31 ‡ 12:7 Matiu 10:32-33 § 12:10 Matiu 12:31-32; Makä 3:28-29

iquaunqä-qe, etma uwqangpqe, 'Ne kuknuä kimanj, äki tuatunquäwä?' knuä indqänäpu, zä miqä pa iqäpnä.

12 Dnä Änguä Iqu kuknuä tupnqe, inganä ämetqueniqeqä" ätukqe.

Kuknuä ktqä, ämaqä yquayä kuapä-tänjä hnquenqä

13 Inganj ämaqä hnqu, ämaqä awä iqisa ämävauqe, Jisasi Iqueni, "Näqnqä-vqä Iquki, nqä apiqu ae äpäkonqgeqä. Nyi Si nqä tasipeqe, yeqä apiqueqä nätmatqe yewäsäutnqä, tutnqä änyingiyä" ätukqe.

14 I tquanga Jisasi Iqu, "Ämaqä iquki, qe äqewäsäutmä, geyaqä nätmatqe iwäsäumqe, tqu pmuatenjirqäwä?" ätukqe.

15 Iqu iinjä ätuäqe, gokä-apäkä iunj tii ätukqe. "Nätmatqä eeqänänjinqä hinuä aowä mäqunquä ipnqä dinqe, he wa wipiyä. Ämaqä hnqu yquayä kuapä-tänju emitätqe, iqueqä yquayi hänjä-pmeqä mäwqä yänqiyä" ätukqe.

16 E ätuäqe, Iqu kuknuä ktqe, tiinjä ätukqe. "Ämaqä yquayä kuapä-tänjä hnqueqä wäunuä iunj, ymisanjä kuapänä witänqiyä.

17 Inganj iqu, 'Nyi anä naqä hma enqe, ymisanjä pnqä emqe, äänä imäkmqäwä?' knuä indqänguänqiyä. 18 Iinjä itä, tii tnänqiyä. 'Nyi tiinjä imäkmqänä. Nqä buayä pnqä maeqä anä äpnakmi, anä naqänänjä imäkätmä, ymisanjä eeqänänj aquvä äqiyätmä, anä iunj pnqä maemqeqä.

19 Nyi nqä-näuä tiinjä äyä ätnqänä. "Nyi yquayä kuapä-tänjunqä, quväukuä kuapänänjä iunqäwä. Tänganj nyi hapä pmetmqeqä. Buayä eqä änätmä, yeeqä itmä pmetmqeqä" ätnqänä, tänqiyä.

20 Iinjä iqangutqe, Goti Hanjuwä Iqu, 'Si ämaqä qämä-qämänjqukiqä' tuänqiyä. 'Tänga hea tquenj, äpäkonqnqiyä. Itanga nätmatqä eeqänänjä näwenyä imäkätqänjä iqu, tqu maqutnätmqäwä?' tuänqiyä" ätukqe.

21 Jisasi Iqu kuknuä ktqä iinjä ätuäqe, tii-pqä inä ätukqe. "Ämaqä hnqu nätmatqä aquvä i äqäka äwätä, Goti Hanjuwä Iqueqe mäwqä iqangutqe, kuknuä ktqä du ätimäukqäpanjä iinj, äwimenqiyä."

*Ymisanjinqätä, gquenqätä, knuä kuapänä indqänqenqä**

22 Inganj Iqueqä wäunuänqä ämotquaminqä iquaunj, Iqu tii ätukqe. "Iinjqe, Nyi he tiinjä etqänä. He 'Ymisanjä squä natunquäwä?' ätäpu, hänjä pmapnqä dinqä knuä kuapänä mindqänqä pambiyä. 'Ne gque, squä

* 12:21 Matiu 6:25-34

ipnatunquäwä?’ ätäpu, hiqä huiwiunqä knuä kuapänä mindqänqä pambiyä.

²³ Hänä-pmeqe, buayinqänä pmeqä manä. Huiwi nätmatqä gquä iunqänä manä.

²⁴ He ynñä iquaunqä knuä indqämbiyä. Qu ymisanä vowä mamäuqä ipu, ymisanä maptqä ipñqäüä. Itanga qu anä ymisanä pñqä hipñqe, anñ hmanjqä. Inäqe Goti Hanjuwä Iqu iquauqä ymisanñ ävänqiyä. Yññä iquanqe, Goti Hanjuwä Iqu huäqä wänqäpu äwunänä. Henyqe, Iqu huäqä kuapänä äwunänä.

²⁵ Itanga ämaqä hesanä hnqu, hänä-pmeqenqä knuä kuapänä indqänätqe, iqueqä hänä-pmeqe haqä nänä imäkawatätñqä di, hmanjqä.

²⁶ He nätmatqä wänqä iññä ipu, änä mimäqä ipiyi-tanñ, nätmatqä huizinqänänñ, knuä kuapänä sunqä indqänätqänäüä?” ätukqe.

²⁷ “I indqänäpiyi, he qätaqä hutqenqä, ‘Äänä ätätätiyä?’ tpu, knuä indqämbiyä. Qätaqä isua, wäunüä ipu gquä mimäkäyäuqä ipñqäüä. Itangi Nyi he etqänä. Solomonä, ämaqä naqä hinuiqä äpmaminqä iqu, iqu gquä hänä qeqätqä ii imäknminqe, qätaqä hutqe, iquenñ ämawqätäunä.

²⁸ Tänganñ qätaqe, yqänä ätqäüqä-qe, awingañ ämaqä ätäwäpu, tä du tnämäuqäpnqäüä. Iññä etanñ, Goti Hanjuwä Iqu imäkqanñ, qätaqe hutqä änguänänä ätäñ. Iññqe, ämaqä quuvqä wänqäpu eqiyätqänjuwä iquenyä, he näqnqä tiññä hipñqeqä. ‘Goti Hanjuwä Iqu ne-pqe gquä äneptätqänä’.

²⁹ Itanga ‘Ne buayä eqä squä natunquäwä’ knuä indqänäpu, qundqändqä miqä pambiyä.

³⁰ Ämaqä eeqänänñ im-imä äpmenjuwi, qu quuvqä maeqiyqä da, nätmatqä iu mapñqenqä knuä indqänätqänjuwiqä. I etanñ, he nätmatqä iñññqä äwa itqänjuwñqe, hiqä Heniqu näqnqä eänä.

³¹ Itanñ he Goti Hanjuwä Iqunä meyqeunqä qävqä ipñqeqä. Inğanñ Iqu nätmatqä iññä-pqe etapänqiyä” ätukqe.

Hiqä Hiniqu, aquvänä itä, Iqueqä-kiuänä miqe etapätñqä, ae ätkqenqä

³² Iqu tiipqä ätukqe. “Sipsipqä iquenyä, he zä miqä ipñqe. Hiqä Hiniqu, aquvänä itä Iqueqä-kiuänä miqe etapätñqä, ae ätkqe.

³³ Nätmatqä he ämenjuwi, eeqänänñ mbqänqä imäkäpu, mbqä ämapiyi, ämaqä äwa itqänjuwä iquau wipñqeqä. Itanga qua täunñ, he nätmatqä qui imäknqä di aquv

maqiŷqä ipnqe. Nätmatqä eeqänäni aquvi, qäukuä haqä yätunji qäpnqe. Yänjini, nätmatqä eeqänäni qui mimäkŷqä itä, ämaqä quwä mämeqä ipu, imätanŷuä maquvqä yäniqe.†

34 He iŷini aquvü qäpnqe, tiinjä hitanŷiyi. Ämaqe, anŷ quwqä nätmatqä änguänänŷ pnqä witänggqä iunqänä wiŷnguänŷiyä” ätukqe.‡

“Naqä Iqu anŷi päniqenqä, näwenyā pmapiyā” ätukqenqä‡

35 Tiipqä inänji. “Hiqä wäunŷuä iqä gquä ipnäpu, hiqi-tä ämäsäupu, näwenyā e pmapiyā.

36 Tiinjä enqä-panji. Ämaqä naqä hnqu, apäkä ämetä ymisanŷ naqänänŷ iuta äpätŷqä iqanŷi, iqueqä ämaqä iqua, iquenyqä hinŷuä äqumbu pmepnä. Iwä iqu äpätä, qnqanŷ ptqä qäyqanŷanji, iqua qnqanŷ maqänä wätepnqä.†

37 Ämaqä naqä iinjä iqu äpäqe, iqua hiqaqä mawiŷä äyā etanŷä qunŷanŷa, iqua aquvänä ipnqä. Nyi naqä-qakuänä etqänä. Ämaqä naqä iqu, gquä wäunŷuä imäkätŷqä näwe ipnätä, ‘He buayä bnqä quamä pmapiyā’ ätuätä, buayä äma äpätä vänŷiyä.

38 Ämaqä naqä iinjä iqu, heatqä quaesqänŷa äpätqä, ä zä vätnqä qäqiqinŷanŷa äpätqä-qe, iqua hiqaqä mäwiŷä etanŷpi qunŷanŷa, iqua aquvänä ipnqä.†

39 Itanŷa he tiinjä-pqenqä näqnqä inä mapiyā. Ämaqä anŷ-tänŷ hnqu, ‘Quwä-meqä hnqu, hea inŷa ti pänŷiyä-qe’ näqnqä eä äpmamitätqe, iqu quwä-meqä iqueni, iqueqä anŷ qäyā pänasŷiyätä yäpä yänŷiŷa päyätŷqe, hinŷuinä mäqunŷuä yänŷiyä.

40 Iinŷqe, he-pqe näwinyä imäkmbu pmapiyā! Hea hnquenji, he Ämaqueuqä Ymeqä Ekqä Iquenyqe, ‘Tänŷa mapqä yänŷiyä’ knŷuä indqänätqätanŷuwänŷanji, Iqu äpänŷiyä” ätukqe.

41 Pitä iqu, kimanji, “Naqä Iquki, Si kuknŷuä ktqä iinjä, nenyä änatnyä ä, ämaqä eeqänänŷqä änatnyä?” ätukqe.

42 I tquanŷa, Naqä Iqu tii ätukqe. “Ämaqä wäunŷuä miqä knŷuä änguä ämetä, kiŷä wäunŷi änguä imäkqä iquenyqe, awä etmqe. Ämaqä naqä iqu ämaqä iinjä iqueni, iqueqä wäunŷuä-wiyqä iquau ämitä, ymisanŷ hea qayunänŷanŷa väniŷä diŷqä atäunŷuä vänŷiyä.

43 Naqä Iqu anŷi äpäqe, iqueqä wäunŷuä imitätqä di hinŷuä qunŷanŷanji, iqu aquvänä yänŷiyä.

† 12:34 Matiu 6:19-21 ‡ 12:34 Matiu 24:42-51

44 Nyi naqä-qakuänä etqänä. Ämaqä naqä iqu, iqueqä nätmatqä eeqänäni mitnqenqe, iquenj atäunuä vänqiyä.

45-46 I etanqqä-qe, wäunuä miqä tqü, 'Nyaqä naqä iqu maqänä mapqä yänqiyä' knuä indqänätä, qokä-apäkä wäunuä-wiyqä huizi iquau äpäsätä, buayätä eqätä änätä, hiqiyqä imitätqe, hea hnquenj, iqu maqnqä etanqanj, iqueqä ämaqä naqä iqu anji pänqiyä. Iqu quvqä imitätqä äqunäqe, iquenj mnä ätävätä, kuknuä qätä mawiyqä huiziqua pmetanquwä iunqä huätä dawatäniqeqä" ätukqe.

47 "Wäunuä-wiyqä, iqueqä naqä iqueqä äwinqenqä näqnqä qäyä eäqä-qe, nätmatqä näwenyä mimäqä itä, naqä iqueqä äwinqenqä qänaknä miqä imitätqe, ämaqä naqä iqu yänänäqnqä päsäniqeqä.

48 Itanqa wäunuä-wiyqä huizi, naqä iqueä äwinqä dunqä maqnqä eä, suqä änguä miqä imitätqe, naqä iqu wänqäpu päsäniqeqä. Ämaqä nätmatqä kuapänä huizi iquauqä hipa iuta ämamipqä iqua, kimanj kuapänä wipnuwiqä. Qokä-apäki, ämaqä hnque nätmatqä kuapänä äwimitpqe, iqu qunj, kima kuapänä väninqä tupnuwiqä" ätukqe.

"Ämaqe, Nyinyqä iwäsämbnqä äpqeqä" ätukqenqäS

49 "Nyi qua täunj, tä hänaqä ikävemqä äpqäqe. Tä iinj, hänaqä ae äsqä-säpi, Nyi aquvänä iqämingä.

50 Nyi asnj huitanj hui mamqänä. Asnj iinj, mämeqä änyä etanqqenqe, hanj änyiyqiyä.

51 He Nyi äpqenqe, 'Iqu ne ämaqä qua täu äpmenqu iqune, äwqä hanuä nemäkätqnqä äpqeqä' knuä eyqiyä? Oeyä. Nyi he etqänä. Ämaqe, Nyinyqä iwäsämbnqä äpqeqä.

52 Tänganqätä, qänaknqätä, ämaqä hipa hnqinj hnqua anj hnqueu äpmamipqe, Nyinyqä iwäsänäpu, hnquaqui-hnquenj iqua, hnquaquinj iquaqui äkasuwä tupnuwiqä. Hnquaqunj iquaqu, hnquaqui-hnquenj iquau äkasuwä suinyiyiqä.

53 Iqua Nyinyqä tiinj iwäsämbnuwi. Kanikutä ymeqä qokä iqtä, äkasuwä tninyiyi, känaisä kiqä meqisä, äkasuwä tninyiyi, itanqa ämaqä hnqueqä känaisä, iqueqä apäkisä äkasuwä tninyiyiqä" ätukqe.

"Nätmatqä tänqa ätimäuwäqä tänqe, änguänä iwäsäupiyä" ätukqenqä

54 Inqanj, Jisasi Iqu qokä-apäkä kuapänänj iunj, tiinj ätukqe.* "He qaquvqä, mäptqä quveqäqä mängisa

timäuqangi, hinuä äqumbiyängani, 'piyä qiyätñqeqä' ätätqänäuä. Ga, asä iinjī ätimäutqänä.

⁵⁵ He yunüä, ämaqä mäpmeqä mänggisa yapqangi, hinuä äqumbiyängani, 'mäptqä tnänä timäutñqeqä' ätätqänäuä. Ga, asä iinjī ätimäutqänä.

⁵⁶ He wopqä ipu, kukñuinä tqä-quenjqä. He nätmätqä qäukuä haqä yätutatä, qua täutatä ätimäuqäqenjqä, änguänä iwäsäutqänuwiqä. Nätmätqä tänga ätimäuqäqä täñqe, he miwäsäuqä iquwi, äänä etangikä?

⁵⁷ Hiqä-hiuänä, 'suqä ängui äsqutiyä' tpu, miwäsäuqä iquwi, iñ suñqäwä?

⁵⁸ Ämaqä hñqu, si mändi äkikittqiyätä, guä kkiqäyäutñqä, hänaqä awä iqi äwäsiyängani, si ämaqä iquä kukñuä jänä imäkiyñqä diñqä yamwiqä isñqeqä. Ii, hanjä-iqä tiñji, mäkimeqä diñqeyi. Iqu ämaqä jänä imäkkä iquenyqä äktäma uwqanga, jänä imäkkä iqu ämayukä-imañqä hñqueqä hipaeu kivqanguti, iqu guä pmuateqä anä du pmuatekiyqä iñqäuä.

⁵⁹ Nyi si kukñui tiñjä äktqänä. Mbqä qu atäunuä kipqä iqueni, eeqänä päsesñqä diñqe, guä pmeqä anijuni, mäwquatämäuqä isñqeqä" ätukqe.†

13

Kñuä makunmäknqä iqua, qui imäkmñqenjqä

¹ Inğani ämaqä iqi äpmaminuwä hñqua, Jisasi Iqueni, ämaqä Galili pmeqä hñquaunqä ätukuwi. Galili pmeqä iñjä iqua, Goti Hanjuwä Iquenyqä hiqäva imäkätqätanguwänga, ämaqä naqä Pailoti iqu, "He iquaunji pizqä päkpiyä" tquanga, qu iquau äpäsqanguwänga, iquauqä häneqetä, hiqäva iutanitä, naqä-huinyä imäknqenjqä ätukuwi.

² Jisasi Iqu kimanji tii ätukqe. "Nätmätqä quvqä Galili pmeqä iquau e äwimakqetani, he 'Ämaqä e äpäkonquwä iquauqä suqä quvqe, Galili pmeqä huiziquauqä suqeuñi ämawqätäunä' kñuä indqänätqänäuä?

³ Oeyä, kñuä iñji mämeqä pambiyä. Nyi etqänä. He heqä kñuä makunmäknqä ipu, suqä quvqä huätä mäwquatämäuqangpqe, hepqe qui inä imäkmñqäuä.

⁴ Tiñjä-pqe. Ämaqä 18 iquaunji, hñuiqänäñi Siloamä iuni, anä quäuqä iqu äpisäutä, ämaqä iu äpäkkqä iquaunqe, he 'Ämaqä e äpäkonquwä iquauqä suqä quvqe, ämaqä Jerusälemä iu inğa äpmaminuwä huiziquauqe, ämawqätäunä' kñuä indqänätqänäuä?

† 12:59 Matiu 5:25-26

⁵ Oeyqä. Nyi he etqänä. Heqä knuä makunmäknqä ipu, suqä quvqä huätä mäwquatämäuqanqpe, he-pqe qui inä imäkmbnqäüä” ätukqe.

Kuknuä ktqe, zä-eaqä iquenqä

⁶ Inğanj Iqu kuknuä ktqä tiinjä hnqu ätukqe. “Ämaqä hnqu, zä-eaqä hnqu, iqueqä wainqä wäunuä iqisa tqäutangi, häukuä wiqänqä-tä qävqä äpätqe, aanqä qunäniqeqä.

⁷ I äqunäqe, ämaqä wäunuä iu miqä iqueni, tiinjä tuäniqe. ‘Quväukuä hnquaqi-hnquenä iquauji, nyi äpkqe, häukuä mäwitangi aanqä äqunqeqä. Zä tq, qua aowä hinginä ämetnqä di, sunqäwä? Si zä iqueni huätä tävä’ tuäniqeqä.

⁸ I tqanga wäunuä-wiyqä iqu tii tuäniqe. ‘Naqä Iquki, qäyä eänä. Quväukuä hnqunä qäyä äpäwänä. Nyi kiqä hukä iqi qua mnä yasäqi äuätmä, yaqueqä zä äkäka qakuä iqi qäyä emä.

⁹ Qanakndanj häukuä winiqätiyä, mäwiqä yaniqätiyä? Häukuä mäwiqanqutqe, si huätä inga täumäuqätñqä’ tuäniqeqä” ätukqe.

Jisasi Iqu, apäkä hui änguä iwimäkkqenqä

¹⁰ Sämbatqä hiunji hapä pmeqä hnqueni, Jisasi Iqu qokä-apäkä iquau, anä aquväqnqä hnqueu näqnqä äwikqe.

¹¹ Inğanj äpäkä dnä quvqä-tänä hui äpmaminqe. Dnä quvqe, ii tänä-yaqä vätqätangi, quväukuä 18 ae äpäukqe. Iiyqä tuwä-hiiki qui imäknätangi, pämä jänänäni matqäuqä iminqe.

¹² Jisasi Iqu ii hinuä äqunäqe, tääqä ätuätumeqe, “Tqä yaqä quvqe, huätä ae äktivämeqiyä” ätukqe.

¹³ E ätuäqe, hipa haqeqi wiyqanga, apäkä iinjä ii, maqänä jänä pämä ätqäuqe, Goti Hanjuwä Iqueqä yoqe, haqeu qe ämamäukqe.

¹⁴ Iinjä etangi, ämaqä naqä, anä aquväqnqä iu miqä iqu, Jisasi Iqu Sämbatqänga, apäkä ii änguä wimäkkqanqenqä äwqä tnänä winganga, qokä-apäkiu tiinjä ätukqe. “Hiunji wäunuä iqe, 6 inänjqä. Hiunji iquauji, Iqu yaqä änguä emäkätñqä ppñqeqä. Hapä pmeqänğanj, iinqe mapqä ipñqeqä” ätukqe.

¹⁵ Kimanji, Naqä Iqu tii ätukqe. “He wopqä ipu, kuknuinä tqä-quenjqä. Hiunji hapä pmeqänğanj, he eequenä, bulumäka anä dunqä äwäpu, bulumäkatä dongitä eeqänäni, eqä bnqä ätuma uwquenjqä.

¹⁶ I etangi apäkä, Aprähamä iqueqä meqä täsi, Setänä Goti Hanjuwä Iqutä mäkä-hunqä iqu a äkiqätä

pmetangi, quvaukuä 18 ae äpäukqeqä. Itanga hiunji hapä pmeqänggani, Nyi nätmatqä ii a äkiqätängqe, huätä mämamäuqä imqe, ii sunqäwä?" ätukqe.

17 Iqu e tquanngani, Iqueqä himä-wiunqä iqua womba naqänänjä iqanguwä-qe, qokä-apäkä eeqänänji, Jisasi Iqu e imäkätqätangqenqä yeeqä naqänänjä ikuwi.

*Kuknuä ktqä hnjuaquinqä**

18 Ingani Iqu kuknuä hui inä tii ätukqe. "Goti Hanjuwä Iqunä migeunji, ii änäängä? Nyi kuknuä ktqe, äkitani tmqäwä?"

19 Ii tiinjqä. Ämaqä hnqu zä-guawä† piikä wängqe ämetä, iqueqä wäunuä du vowä menqiyä. Qänakndani, piikä iinjä ipu, zä enqä-pa naqä tqäuqangqänga, ynjä iqua äpäpu, äpa du yuuwä imäkpñqäuwä" ätukqe.

20 Iqu tiinjä-pqe inä ätukqe. "Goti Hanjuwä Iqunä migeunqe, Nyi kuknuä ktqe, äkitani tmqäwä?"

21 Ii tiinjqä. Ii nätmatqä änyuämäutñqä imäkätñqä enqä-panjqä. Apäkä hui pälawä kuapänä ämetä, eeqänänji änyuämäutñqä diñqe, nätmatqä änyuämäutñqä imäkätñqä hmbunä ämetä, naqä-huinyä imäkänqiyä" ätukqe.

Qñqanjä wängqä ique, yäpä ingisa peyqänqä‡

22 Qänakñi Iqu Jerusälemä timäutñqä äwätäqänggani, Iqu qokä-apäkä du näqñqä ävätä, anä-himqä naqeutä wängqeutä ikäminqe.

23 Ingani ämaqä hnqu, "Naqä Iqukiyä, mäpäkonqä ipñqä hänjä iqumuätätñqe, Goti Hanjuwä Iqu ämaqä hmbunä anqu itmeniqätanä?" ätukqe.

I tquannga, Iqu ämaqeunji tii ätukqe.

24 "Nyi he etqänä. Qänakñi, ämaqä kuapänänji, Goti Iqunä migeunqä yanä-tpu ipiyä di, änä mäyqä da ip-nuwiqä. Iinjqe, he anä hänaqä wängqä iuta hipñqenqä yängä qämbiyä.§

25 Anä Kaniqu ävautä, qñqanjä ae ämäyeqanga, he yäpaqä mängisa ätqäupu, qñqanjä ptqä äqiyäpu tääqä tupnuwiqä. 'Naqä Iquki, Si qñqanjä nauteyä.' Inäqe Iqu kimanji, tiinjä hetäniqeqä. 'He ängisa ti äpquwätiyä-qe, Nyi maqñqeqä.'

26 Ingani he tii tupnuwiqä. 'Ne Sitä buayä eqä anä äyä änminqeqä. Si neyaqä anä-himqä hänaqä nänji ätqäunä, ne näqñqä äyä änätapminjqä.'

* 13:17 Matiu 13:31-33; Makä 4:30-32 † 13:19 Jisasi Iqu guawä matqä ikqe. Iqu zä huizinqä ätkqe. Kiqä yoqe, mastetqä. ‡ 13:21 Matiu 7:21-23 § 13:24 Matiu 7:13-14

27 Inäqe Iqu tii hetäniqeqä. 'He ängisa ti äpquwätiyä-qe, Nyi maqñqeqä. He ämaqä suqä quvqä imäkquenjqae, huätä upiyä' hetäniqeqä.

28 He Aprähämä ique, Aisakä ique, Jekopä ique, itanga hinuä-tqä iquau, Goti Hanjuwä Iqunä miqeu pmetangä hinuä ae äqunganguwängañi, Goti Hanjuwä Iqu henyä hñqäqinyqä huätä hindowatäniqeqä. Iqñi he iinqe, knuä äqäyäpu, hiquanä mangtäsqukuä mäuqäpnuwiqä.

29 Ingañi ämaqä mäptqä timäuqä ingisañä, mäptqä quveqäqä ingisañä, yunuä yapqä ingisañä, yunuä quveqäqä ingisañä iqua, qu äppi, Goti Hanjuwä Iqunä miqä iu buayä hñqä quamä pmapnuwiqä.

30 Qätä nyipiyä! Ämaqä tänga qua täu yoqä maeqä äpmamipqä iquautañä hñqua, qu yoqä naqä-täñä timäupnuwiqä. Itanga ämaqä tänga qua täu yoqä-täñä äpmamipqä iquautañä hñqua, qu yoqä maeqä timäupnuwiqä" ätukqe.

*Jisasi Iqu, Jerusälemänqä huäqä äwunminqenqä**

31 Ingañi, Parisi hñqua äwimapiyi, "Heroti iqu äkpäsätñqä itñqä-qae, Si anä täuñi äväma, anä huiunqä uvä" ätukuwi.

32 Iqu kimañi tii ätukqe. "He täñä hindqä iquenyqä äwäpu, Nyaqä kuknuä tä awä tupiyä. "Tängatä äwiñgatäñi, Nyi dñä quvqä iquau huätä ändowatätmä, ämaqä täñä-yaqä-täñä iquau äñguä iwimäkmqänä. Inji hea hñquaqui-hñqe päwqangañi, Nyi Nqä wäunui qäpu imniqeqä' tupiyä.

33 Inäqe tängatä, awiñgatä, ä awiñga-mändañi, Nyi asänä iqa umqänä. Ii tiinjä. Ämaqe, Goti Hanjuwä Iqueqä hinuä-tqä iqueni anä hñqäqi päsqe qäyä etanguti, Jerusälemä dunä päsqe qäyunjqä" ätukqe.

34 "Jerusälemä, Jerusälemä, Goti Hanjuwä Iqu Iqueqä hinuä-tqä sinyñqä dowatqangqä iquauni, hikä pizqä päsqukiyyä. Hea kuapänäñi, Nyi saqä ymeqä iquauni, kukutakisqä kiqä ymeqä itmetä, hikuwä yäpä iqi ämoqumuatetäñqä-pa, naqä hmbinyä i moqumuatemätmä itñqeqä. Iñä etangqä-qe, he iinqe maenqä enä.

35 Tiinjä timäuniqeqä. Goti Hanjuwä Iqu, heyaqä anji ävämeqanga, ii aanqä hiäniqeqä. Itanga Nyi tiinjä etqänä. He qänaknda hinuä äñqänäpu, 'Ämaqä Goti Hanjuwä Iqueqä yoqeta pqangqä Iqueni, nätmätqä äñgui äwimenqiyä' ätäpiyängañqe, hinuä manqñqä iqäpnuwiqä" ätukqe.

* 13:30 Matiu 23:37-39

14

Hiunji hapä pmeqänga, ämaqeu änguä wimäkqeqä

¹ Sämbatqä hiunji hapä pmeqä hñqueni, Jisasi Iqu ämaqä naqä Parisitanä hñqueqä anä iu buayä nätnqä uwqanga, qu “Iqu änä-änä imäkänqutiyä” tpu, hinuä änguänä äqumbu äpmaminuwi.

² Inğanj ämaqä huiwä ppkä päpmakeyqä hñqu, Jisasi Iqu-tänä qäqiqi äpmaminqe.

³ Jisasi Iqu ique hinuä äqunäqe, ämaqä kuknuä-suqenqä näqñqä iquautä, Parisi iquautä, quwqä suqä du kimanj, yatñqä tiñä äwikqe. “Hiunji hapä pmeqängganj, ne ämaqä täñä-yaqä-täñä iquauñi, änguä iwimäkatunquätanä, qäyä hiätñqätanä?” ätukqe.

⁴ Iqu yatñqä e vqanga, qu kima mätquä ipu äpmaminuwi. Iwä Iqu ämaqä ique a äwqätätä, änguä iwimäkäqe, hinuinä äqunäwatqke.

⁵ Iinjä imäkäqetanj, iquauñi tii ätukqe. “Ämaqä hesanj hñqu hiunji hapä pmeqängganj, iqueqä ymeqä-pqä, ä iqueqä bulumäka-pqä qua hovqä eqä-huänä täutangqä bu äpäquveqätqe, iqu iquenj maqänä ioqäpimenqutiyä, ä hinuinä qunänqutiyä?”

⁶ Iqu e tqanga, qu kimanj änä mätquä ikuwi.

Kuknuä ktqe, zä-hawiu pmeqenqä

⁷ Inğanj Jisasi Iqu, ämaqä buayä bñqä ätimäukuwä iqua, zä-hawä änguä iunqä äyä winganji äqunäqe, kuknuä ktqä tii ätukqe.

⁸⁻⁹ “Ämaqä hñqu apäkä metñqä itä, ymisanä naqänänä imäkätä, si hñquki tääqä ktqangutqe, zä-hawä kinğanänä iqueu, mämpmeqä pa iqätñqä. Si iu äpmeni, ämaqä yoqä naqä qonqä hñqu ätimäuqangutqe, ämaqä ymisanä imäkätqä iqu, ‘Zä-hawi, yoqä naqä qonqä ique wiyä’ ktäniqueqä. Inğanj si womba itnä, zä-hawä yäpakä bu pmatñqä utunjqä.

¹⁰ Ämaqä hñqu si tääqä ktqanga äunji, zä-hawä yäpakä bu pmeqätñqä. Itanga ämaqä ymisanä imäkätqä iqu, äpätä, ‘Nyämaqä iquki, si äpätnä zä-hawä kinğanänä täu pmayä’ ktäniqueqä. Inğanj si ämaqä ymisanä anä änäpiyä iuqä hinuä iqisanj, yoqä naqä qondñiqä.

¹¹ Qakui tiñjqä. Ämaqä hñqu iqueqä yoqe haqeqä mamängangutqe, Goti Iqu iquenj mändi kittqiyänqiyä. Itanga ämaqä hñqu iqueqä yoqe mändi äkittqänggqe, Goti Iqu iqueqä yoqe, yänä imäkänqiyä” ätukqe.

Ämaqä ymisanä naqä bñqä, tääqä tqenqä

¹² Inġani, ämaqä ymisanjä imäkätä tääqä ätukqä iquenj, Jisasi Iqu tii ätukqe. “Si ymisanjä hui anġu imäkätñanġani, tqä näueqä iquaunqä, tta-tunġuäkaunqä, sämaqä iquaunqä, ä tqä anjä-tänjä qäqiqinjä mbqä kuapänänjä-tänjä iquaunqä, tääqä matqä isñanqeqä. Si iquau tääqä tquanġtqe, qänakñi qu sinynqä tääqä äktpu, buayä saqä äwisqenqä, qu kima ktappnuwiqä. Iinġqe si iquaunqä tääqä matqä ma iqätñqä.

¹³ Si ymisanjä naqänänjä imäkätñanġani, ämaqä nätmatqä maeqä iquaunqä, huiwä quvqä iquaunqä, yukä quvqä iquaunqä, hiñuä quvqä iquaunqä tääqä tquätñqä.

¹⁴ Ämaqä iqua, si kimanj änä mäktapqä ipnuwiqä. Iinġqe, si aquvänä iqätñqä. Qakui tiinjqä. Ämaqä jänänänjä iqua anġu vauqanġuwänġani, Goti Hanjuwä Iqu ymisanjä iinġqe, kima ktapaniqeqä” ätukqe.

*Kukñuä ktqe, ymisanjä naqenqä**

¹⁵ Inġani ämaqä, Iqutä buayä anä änäpu äpmapiyä hñqu, qätä iinjä äwiyäqe, Ique ätukqe. “Qokä-apäkä, Goti Hanjuwä Iqunä miqeu buayä änäpu pmapnuwä iqua, qu aquvänä ipñqäüä” ätukqe.

¹⁶ Iqu e tquanġa, Jisasi Iqu kimanj tii ätukqe. “Ämaqä hñqu ymisanjä naqä imäkäniqä diñqä kñuä indqänätä, ämaqä kuapänä ätimäupu buayä bnuwä diñqä tääqä tquäniqeqä.

¹⁷ Hiunji atäunjuä itqä iqu, äyä timäuqanġani, iqueqä wäunjuä-wiyqä iquenj, ämaqä, iqu ätuätqä iquaunqä äwätä, ‘He bpiyä. Ymisanjä näwinyänjqä’ tuäniqä diñqä dowatäniqeqä” ätukqe.

¹⁸ “I etanġi ämaqä eeqänänjä iqua, qu hñqunä-hñqunä, ‘Nyi mapqä ymqänä’ tupnuwiqä. Ämaqä hñqu tiinjä tuäniqeqä. ‘Huäqä kiinjä änunġiyä. Nyi äpmqä etanġqä-qe, wäunjuä hñqu mbqä ae iqäqä etanġi, hiñuä qunmqä umqänä.’

¹⁹ Hñqu, ‘Huäqä änunġiyä. Nyi äpmqä etanġqä-qe, bulumäka 10 wäunjuänjqä mbqä ae iqäqä etanġi, nyi iquauqä wäunjuinjqä yamwiqä wimqä umqänä.’

²⁰ Hñqu, ‘Nyi apäkä ae ämeqä etanġi, mapqä ymqänä’ tuäniqeqä” ätukqe.

²¹ “Qu i tquanġuwänġani, wäunjuä-wiyqä iqu äpäqe, iqueqä naqä iquenj, ‘“Mapqä yanqunä” ändqäüä’ tuäniqeqä. Inġani naqä iqu äwqä tnänjä winġanġa, wäunjuä-wiyqä iquenj, ‘Anjä-himqä täunji, hänaqä naqä iutä, wänjqä iutä maqänä äwätinä, ämaqä nätmatqä maeqä

* 14:14 Matiu 22:1-10

iquau, huiwä quvqä iquau, hinuä quvqä iquau, yukä quvqä iquautäni, ätuma yapiyä' tuäniqeqä.

²² Itanga qänakni, wäunuä-wiyqä iqu, 'Naqä iquki, si ändnä-panä iini, nyi ae imäkkänä. I etangi, ani yqänä iqänänä' tuäniqeqä.

²³ Inganj naqä iqu, 'Anä-himqä täutanä yäpaqängisanj, hänaqä naqeutä, wänqeutä äwätinä, qokä-apäki, qu äppnqänä kuknuä yänänäqñqä tuvä. Nqä anä täunij, ämaqä kuapänä pmapñqä änyinjiyä.

²⁴ Nyi si äktqänä, ämaqä nyi tääqä ganä ätukqä iqua, qu nyaqä buayi mämeqä naqä-qakuänä ipñqäuä' tuäniqeqä" ätukqe.

Jisasi Ique qänaki wipñqä iqua, knuä ganä indqänqenqä†

²⁵ Qänakndanj qokä-apäkä kuapänänij, Jisasi Iqutä qanj anä äwäpiyä iunij, Iqu tuwängi hinuä ämoqunäqe, iquau tii ätukqe.

²⁶ "Ämaqä Nyinyqä äpätäqä hnqu, kunaqä-kunuauunqä, ymeqä-apäkiunqä, kätä-känguäkaunqä, känanyi-känapqaunqä, iqueqä hñä-pmeqä-pqenqä knuä kuapänä indqänätä, yqänä äpätñqe, iqu Nyaqä wäunuä-nyiyqe, mämpmeqä yänqiyä.

²⁷ Itanga ämaqä hnqu, zä-huätatä hunqä iqueqe mämiwäuqä itä, Nyi qänaki mänyivändqä itqe, iqu Nyaqä wäunuä-nyiyqe, mämpmeqä yänqiyä" ätukqe.

²⁸ "Ämaqä hesanj hnqu, anä quäuqä hnqu mätätñqä itqe, iqu änä imäkäniqiyä? Iqu ganäni, 'Nyi anä iquenqä mbqe, qäyunä ämetmdiyä?' knuä indqänätä, quamä äpme, anä ique mätätñqä mbqe iwäsäunqiyä.

²⁹⁻³⁰ Ii tiinjqä. Iqueqä mbqä homä etangi, anä ätenjinä iqutetqä etangutqe, ämaqä hinuä äqumbiyä iqua, qu ique tä äsuäpu, äkasuwä tii tpñqäuä, 'Ämaqä tqü anä ique imäkqe, iqu qäpunä mimäkkä iqueqä' tpñqäuä" ätukqe.

³¹ "Tiinjä-pqe inänji. Ämaqä anä-himqä hnquesanj miqä hnqu, anä-himqä huiziquesanj miqä hnquenyqä mäkä huinyinyqä wätñqänqanj, iqu äänä imäkäniqiyä? Iqu quamä ganä äpme, 'Nyaqä ämaqe, 10,000 inänjqä. Iqueui, 20,000 iquaiqä. Nyaqä ämaqä iquatä nyitä, ne ämäwqätanquatiyä, mämäwqätäuqä yanquatiyä?' knuä indqänänqiyä.

³² Itanga iqu tiinjä yänqiyä. 'Nytä nyaqä ämaqä iquatäni, ne änä mämäwqätäuqä yanqunä' knuä vqangutqe, iqueqä mäkä-hunqä iqua kinä nämä päqtätanguwängganj, iqu

† 14:24 Matiu 10:37-38

ämaqä hñquau kukñuä yamwiqä ipu, mäki mändi kit-tqäpñqä diñqä dawatäñqiyä.

³³ Inäqe, heyaqä awä iqisañä hñqu, iqueqä nätmatqä eeqänäñiqä tuwä mäwiyqä iqäqe, iqu Nyaqä wäunüä-nyiyqä mämpmeqä yäñqiyä” ätukqe.

Hakä ätquäñqe, maeqenqä†

³⁴ I ätuäqe, Iqu tiñä-pqe inä ätukqe. “Haki, äñguiqä. Iñä etañgi kiqä ätquäñqä qäpu heqanğutqe, hakä ätquänätñqe, anğumä äänä timäuniqiyä?”

³⁵ Haki kiqä ätquäñqe hma eqäqe, tä watakä wäunüä iu ymisañä haqeqä äquvatetunquä-pani, mäquvateqä yanqunä. Itanğa yaqueqä yäätä naqä-huinyä imäkätanä wäunüä iu buayä haqeqi mäquvateqä yanqunä. Hakä iñi, ne bi tnämanqunä. Ämaqä qätä-täñä iqua, kukñuä iñqe kñuä anğuanä indqämbiyä” ätukqe.

15

Kukñuä ktqä, sipsipqä imatñqenqä

¹ Hiunji hñquenji, ämaqä mbqä motauqä iquatä, suqä quvqä imäkkä iquatä, Jisasi Iqu-täñä qäqiqi kukñuä qätä wipñqä äpkuwi.

² Inğanj Parisi iquatä, kukñuä-suqenqä näqñqä iquatä, Jisasi Iquenyqä manä qeiqi tii ätmiñuwi. “Ämaqä suqä quvqä imäkkä iqua, Iqu-täñä qäqiqi wimeqanğuwänğa, Iqu iquau yeeqä itmetä, buayä anä änätqänuwiqä” ätñguwi.

³ Iñqe, Jisasi Iqu kukñuä ktqä tqü ätukqe.*

⁴ “Hesañä hñqu sipsipqä 100-tänğ emitätqe, hñqu imatnätqe, iqu hiñuinä qunäniqiyä? Oeyä, iqu huiziquaunji qamqä änmipqä iqi äväma, kiuänänä ävämetqä ique ämoqumuetñqä diñqä, qävqänğqä wäniqeqä.

⁵ Iqu ämoqumueqe, quamä äkiwäwa äpätä, aquvänä yäniqeqä.

⁶ Iqueqä anä iqi ätimäutäqänğanj, iqu iqueqä näueqä iquaunğätä, iqueqä anä-täñä qäqiqiñä iquaunğätä, tääqä tii tuäniqeqä. ‘Nyaqä sipsipqä imatñğqe, nğä-näuä ae ämoqumueqäqenqe, he nyitä aquvänä anä yatunqueqä’ tuäniqeqä.

⁷ Nyi tiñä etqänä. Iñä iqua aquvänä kuapänä iquwä-pani, enätqä qäukuä yänjñä iqua, ämaqä suqä quvqä imäkkä hñqu, kñuä äkunmäknätä, iqueqä suqä quvqe ävquatämäuqetanji, qu aquvänä kuapänä asä inä ipñqäuä. Ämaqä suqä jänänänä imäkkä iqua, quwqä

† 14:33 Matiu 5:13; Makä 9:50

* 15:3 Matiu 18:12-14

kñuä makunmäkñqä etañgä, kuapänänjä qäyä etañgqä-qe, enätqä iqua iquaunqe, aquvänä asänänji miqä ipñqäüä” ätukqe.

Kukñuä ktqä, mbqä ätivämäuqenqä

8 “Tiinjä-pqä inänji. Apäkä hui iyyqä mbqä-hikä äñguänänjä 10 ämamitätqe, hñqu ätivämäutqe, ii äänä yäniqiyä? Ii iyyqä mbqe anji metñqe, hiqi-tä ämäsäutä, tä äyäqunätä anji siyä äpitä, ique ämoqumuetñqänqanqe, hiñuä äñguänänjä qunänqiyä.

9 Iiyqä mbqe ae ämetqänqanji, ii kiqä käyämaqä iuaunqätä, iyyqä anjä iqinjunqätä, tääqä tiinjä tuäniqe. ‘Nyaqä mbqä ätivämäuqä-qe, ae ämeqänä. He nyitä yeeqä anä yatunqeqä’ tuäniqeqä.

10 Nyi he etqänä. Injä iua aquvänä kuapänä iquwä-panji, enätqä qäukuä yäninjä iqua ämaqä suqä quvqä imäkqä hñqu kñuä äkunmäknätä, iqueqä suqä quvqe ävquatämäuqetani, qu aquvänä kuapänä asä inä ipñqäüä” ätukqe.

Kukñuä ktqä, kaniqenqätä, hikñuä iquaquinqätä

11-12 I ätuäqetani, kukñuä ktqä hñquququ tiinjä-pqä inä ätukqe. “Ämaqä hñqu ymeqä qokä hñquaqu-tänjä emitätqe, ymeqä qänakñä iqu kanmä tii tuäniqe. ‘Apä, saqä nätmatqe iwäsäutnä, ñqe tängga dapiyä.’ Inqanji kaniqu yquayi iwäsäutä, iqueqe äväniqe.

13 Inji hñqanqä miqä, yquayä maqänä ämeqe, anjä kinä nämqä äwäqe, suqä quvqä iuta, iqueqä mbqä maqänä-maqänä tnämäuniqe.

14 Iqueqä mbqä qäpu eequnäqe pmetanqa, qua iunji buayä dä naqänänjä timäuqanqa, iqu nätmatqä eeqänänjinqä äwa yäniqeqä.

15 Inqanji iqu ämaqä iqisanjä hñqueqä wäunjuä-wiyqä-qu hiätñqä wimeqanqa, ämaqä iqu iqueqä yaqueqä miquätñqä dawatäniqe.

16 Ämaqä, ique ymisanjä wipñqe, aanqä etanji, iqu yaqueqä täpqä-pa nätqätanqä äqunäqe, iqu hui ämetä nmätä yäniqe.

17 Inqanji iqu kñuä jänänji indqänätä, iqueqä-kiuä tii tnäniqe. ‘Apiqueqä wäunjuä-wiyqä eeqänänji, qu buayänqä äwa miqä ipu, kuapänä änätqänjuä. Inäqe nyi täu äpmamänqanji, buayä dä naqänänjä äpäkonätqänänä.

18 Nyi täqinji äväma, ñqä apiquenyqä anji äumi, tii tumqeqä. “Apikuki, nyi suqä quvqe, Goti Hanjuwä Iqueuätä, saqätä hiñuä iqinji ae imäkqeqä.

19 Täŋgaŋi nyi tqä ymeqä äŋguä-qunä hmanjqä. Iiŋŋqe, 'Si ŋqä ymequkiya' mandqä manä. Nyi tqä wäunuä-kiyqä hŋqunä-mända emqä pmuatenjitŋqeä" tumqeä' tnäŋqe.

20 E ätnäqe, iqu anä-himqä iuŋi ävämaŋi, kiqä kaniquenyqä wäniqeä.

Iŋgaŋi ymeqä-qu kiŋä nämä yqänä pätqätanga, kaniqu hiŋuä äqunäqe, kiqä ymeqä iquenyqä huäqä kiŋä wuŋgaŋuti, tnäŋä äwäqe, atukuä ämaitä, quneqä väniqeä.

21 Iqu i iqanga, ymeqä iqu kanmŋi tii tuäniqeä. 'Apiquki, nyi suqä quvqe, Goti Hanjuwä Iqueuätä, saqätä hiŋuä iŋiŋi ae imäkqeä. Täŋgaŋi nyi tqä ymeqä äŋguä-qunä hmanjqä' tuäniqeä.

22 Iiŋä iäqe, kaniqu iqueä ämaqä wäunuä-wiyqä iquau tuäniqeä. 'He nyaqä gguä quäuqe, maqänä äma äpäpu, wiyätäpu, gue iqueä hipa hitäunuä hŋque muasmeŋi, yukä qutatä huiqä bu hŋqu muasmeŋi.

23 Itaŋi he äwäpu, bulumäka meqä yänänäqŋqä ique, ätma äpäpu päkpiyä. Ymisaŋä naqänäŋä imäkätanä, hääwä ätätanä, aquvänä yatunquänänyä' tuäniqeä.

24 'Quati tiŋŋi. "Nyaqä ymeqä tqä ae äpäkonäŋqeä" tmä itŋqe, iqu anŋu ävauqiyä. "Mämoqumueqäŋqä äukqeä" tmä itŋqe, iqu anŋi ätimäuqiyä' tuäniqeä. Qu iŋä ipiyitaŋi, himnuŋuä ipu aquvänä ipnuwiqä.

25 Qu e imäkqanŋuwanŋgaŋi, ymeqä hitmqä iqu wäunuä imä äpmamitätqe, anŋi äpätä kiqä anä-täŋä qäqi ätimäuqe, hääwä qätä äwiyätä, quvaqä himnuŋui qätä wiyäniqeä.

26 E äwiyäqe, iqu wäunuä-wiyqä hŋque tääqä ätuätumetä, iqueni tii tuäniqeä. 'Ii suŋqä imäkätqänäüä?'

27 I tqanga, wäunuä-wiyqä iqu kimani, tii tuäniqeä. 'Tqä tunŋuequ anŋumä pqaŋgi, tniŋu bulumäka meqä yänänäqŋqä ique äpäsqiya. "Nyaqä ymeqä iqu äŋguä äpmeŋqä äpqiyä" knuä vqaŋgi, aquvänä itanjqä' tuäniqeä.

28 Ymeqä hitmqä iqu qätä iŋä äwiyäqe, äwqä tnäŋä wiŋgaŋuti, anä yäpä yänŋisaŋi mäpeyqä yäniqeä. Kaniqu yäpaqänŋisa ätimäuqe, ymeqä-queä äwqe, yunuä itmäketŋqe, kuknuä äŋgui ganä tuäniqeä.

29 Iŋäqe kaniqueni tiŋä tuäniqeä. 'Änäŋgä? Quväukuä kuapänäŋi, nyi wäunuä-kiyqä heŋŋqä enqä-panä äpmamä, saqä kuknui huätä mämauqä itŋqeä. Iŋäqe nyi ŋqä nyämaqä iquatä, ymisaŋä naqä imäkätanä

himmnuä yatunque, si yaqueqä meme meqä hñqu, mänapqä itqäñiqä' tuäniqeqä.

³⁰ 'Tängani tqä ymeqä näñu, saqä nätmatqä eeqänäñi, apäkä qañä ikiqä iquau qäpunä äväqe, angu pqanğa, si iquenyqä bulumäka yänänäñqä ique äyä päkinyä' tuäniqeqä.

³¹ I tquanğa kaniqu tii tuäniqeqä. 'Ymeqä iquki, hea ique-iqueni si nyitä anä äpmeniqa. Nyaqä nätmatqä eeqänäñi, sitänä äyä äwinä.

³² Iiñä etanği tängani, ne äwqä yeeqä itanä pmetunqeqä. Ii tiñiqä. Tqä tunquequ ae äpäkonğqe, angu ae ävauqiyä. Iqu mämoqumueqänğqä äukqe, anği äpäta nesä anä äpmeqiyä' tuäniqeqä" ätukqe.

16

Kukñuä ktqä, wäunjuä miqä quvqä imitätqä iquenqä

¹ I ätuäqetani, Jisasi Iqu Iqueqä wäunjuänğqä ämotquaminğqä iquauni, tii ätukqe. "Ämaqä nätmatqä kuapänänğ-tänğ hñqueqä nätmatqä iuni, ämaqä hñqu ämitä pmetäniqeqä. Ämaqä hñqua äquvepäpu, ämaqä naqä iqueni tii tupnuwiqä. 'Ämaqä tqä nätmatqä eeqänänñu miqä iqu, hinginäwa eeqä änätqänä.'

² Inğanı ämaqä naqä iqu, iqueqä ämaqä iqueni tääqä ätuätumeqe, 'Änäängä? Nyi sinyqä kukñuä quvqä hui qätä äwiyänğeuä. Nyaqä nätmatqä eeqänäñi, nyi saqä hipa iu ekqe, si äänä ämitqänğñqe, anğuanänğ iwäsäutnä, pipa äqiyäma dapiyä. Nyi si quvqänänğ äkqänänğqä-qae, nyaqä nätmatqä eeqänänğ iuni, ämiqä mämpeqä isñqinyä' tuäniqeqä.

³ I tquanğa iqu kiqä-kiuä tiñğä tnäniqeqä. 'Naqä Iqu huätä nändowatätñğä iqäqe, nyi äänä imäkmqäwä? Nyi qua ptmqe, yänänäñqñqe maiqunji. Nyi ämaqä hñqua yätamäqä nyipñğä, yatñğä imqe, womba nyinänğqiyä.

⁴ Nätmatqä nyi tänga imäkmqä diñqe, näñğqä ae ämeqä. Nyi nätmatqä hui imäqğanğmdqe, ñğä naqä iqu nändowatqanğanı, ämaqä hñqua indmepu, iquauqä anğ dunğä ändma upñqäuä' tnäniqeqä.

⁵ Näñğqä ae ämeqetani, iqu ämaqä quwqä naqä iqueqä nätmatqä hinginäwa ämakuwä iquauni, tääqä hñqunä-hñqunä tuätumeniqe. Ämaqä kinganä wimeqanğğä iqueni, 'Si nätmatqä hinginäwanı, äänä ämakñäwä?' tuäniqeqä.

⁶ Yatñğä iinğä vqanğa, iqu kimanı, 'Nyi nätmatqä hinginı, kuatä-häkä olipqä eqä aowi, 100 täqä ämakqeqä' tuäniqeqä.

I tquanga iqu, 'Si quamä maqänä äpmetnä, pipa nätmatqä hinginäwa meqangnä äqiyäpu ekuwi, ämetnä, 50 qiyä' tuäniqeqä.

⁷ Qänakndani iqu hñque-pqä yatñqä inä ävätä, 'Si nätmatqä hinginäwani, äänä ämakñäwä?' tuäniqeqä.

Iqu kimanj, 'Nyi kuä-witqä qae, hinginäwa 100 ämaqeqä' tuäniqeqä.

I tquanga iqu, 'Si pipa maqänä ämetnä, 80 qiyä' tuäniqeqä.

⁸ Qänakndani, ämiqä quvqä iqu knuä qeiqinyä indqänätä imäqqañqeqä, iqueqä naqä iqu, iqueqä yoqe haqeqä vauqumuatäniqe. Ämaqä suqä qua täuññqä qänaknä itqäñuwä iqua, knuä qeiqinyä indqänäpu imäkäpiyi, ämaqä qutänä asänänä iquau ämawqätäutqäñuwi. Ämaqä, suqä we-huñqä-täñiu qänaknä itqäñuwä iqua, knuä qeiqinyä mindqäñqä ipu, imäkätqäñuwiqä" ätukqe.

⁹ "Nyi he etqä. Mbqä quvqä qua täutanj ämapiyitani, heqä näueqä imäkmbu. He iinjä imäkpiyä dutani, mbqä hma eqañgi, ga he aña hea ique-ique pmeqä yätu timäuqanguwäñgani, qu henyqä aquvänä ipnuwiqä" ätukqe.

¹⁰ "Ämaqä nätmatqä wäñqä isuaunj äñguänänj ämitñqä iqu, iqu nätmatqä naqänänj-pqä iunj, äñguänänj miquänä. Ämaqä nätmatqä wäñqä isuaunj änä mämiqä iqu, iqu nätmatqä naqä-pqä iunj, änä mämiqä yänä.

¹¹ Inj tiinji. He mbqä quvqä qua täutanj di änä mämiqä imipqe, nätmatqä äñguänänj mipñqe, tqu hitapäññqe? Aanqeqä.

¹² He ämaqä hñqueqä nätmatqä äñguä mämiqä imitpqe, nätmatqä hiqä hiätñqä di, tqu hitapäññäwä? Aanqeqä" ätukqe.

¹³ "Ämaqä kiuänänj hñqu, ämaqä hñquaquini, wäunjä änä mäwiqä yänä. Iqu iinjä itäqe, hñquenyqänä äwinyätä, huiziquenyqe, äkasuwä ätätä mäwiñqä yänä. Hñqueni, iqueqä kukñui qätä äwiyätä, huiziqueni, tuwä wiyänä. Itañgi he Goti Hanjuwä Iquenyqä qänaknä ipiyi, mbqä iquenyqe qänaknä miqä ipñqeqä" ätukqe.

Kukñuä-suqeqätä, Goti Iqunä miqeqätä

¹⁴ Jisasi Iqu e tquanga, Parisi iqua, mbqeqä äwinyminqä etañgi, qu kukñuä eeqänänj qätä äwipiyyi, tä sisäwqä ipu, Iquenyqä äkasuwä ätminjuwi.

¹⁵ Iqu iquaunj, "Ämaqä qu henyqe, 'Ämaqä suqä jänänänj imäqä-quaiqä' knuä vätnqeqe, he kiinjä engiyä. Iinj etañgi nätmatqä eeqänänj hiqä äwqä yäpä ingisatä, hiqä

kñuä indqänqä iutä äwinqenqe, Goti Hanjuwä Iqu näqnqä eä. Nätmatqä ämaqä iqua 'änguänänjiqä' kñuä ävänqe, Goti Hanjuwä Iqu quvqä äqunänä" ätukqe.

16 "Hea Jonä iqu änyä mapqänganqe, qu Goti Hanjuwä Iqueqä kukñuä-suqenqätä, iqueqä hiñuä-tqä iqua äqäkuwinqätä, awä ätqa äpminuwi. Iinjä etangi Jonä iqu äpkqeta tänganqe, qu Goti Hanjuwä Iqunä miqä iunqä awä ätqa äpätqäñuwi. Inji ämaqä eeqänänjä iqua, anä Goti Hanjuwä Iqunä migeunqä pepñqä, yänjä äqänätqäñauä.

17 Qäukuitä quaetäñi, äwa yänä. Iinjä etangi Goti Hanjuwä Iqueqä kukñuä-suqä iutanji, hui qui mimäkñqä yänqiyä. Oeyä.

18 Ämaqä hñqu iqueqä apäki ävquatämäuwa, apäkä hui-mända ämetqe, iqu suqä quvqä, huiwä yanjä ikiqe imäkqi. Inji ämaqä hñqu iqueqä apäki ävquatämäuqanga, qänakñi ämaqä huizi hñqu apäkä asä ii ämetqe, iqu-pqe asä inänji. Iqu suqä quvqä, huiwä yanjä ikiqe, imäkqiyä" ätukqe.*

Ämaqä mbqä-tänjä iquenqätä, Lasarusi iquenqätä

19 E ätuäqetäñi, tii ätukqe. "Ämaqä nätmatqä kuapänänjä-tänjä hñqu äpmaminqe. Hea ique-iquenji, iqueqä ämuasmänqe, gquä ipisqetä†qäkä änguänänjitä imäknä äpme, buayä änguä dinä ängmanminqe.

20 Iqueqä anä qñqanjä-tänjä iqinji, ämaqä nätmatqä maeqä, wätanqä kuapänä-tänjä hñqu äpmaminqe. Iqueqä yoye, Lasarusi ique.

21 Iqueqä kñuä iqä imñi, 'Ämaqä nätmatqä kuapänänjä-tänjä tqu, ymisänjä hitunuä änänjuämäqangutqe, ämetmä nmqeä' kñuä vqangi äpmaminqe. Iinjä pmetanga, hiveqä iqua äpäpu, iqueä wätanqe tewä äpnminuwiqä.

22 Qänakndanji Lasarusi iqu äpäkonqanga, iqueqä quuvqe, Goti Hanjuwä Iqueqä enätqä iqua ätuma äwäpu, Aprähamä iqutä anä äpmuatekuwi. Itanga qänakndanji, ämaqä nätmatqä kuapä-tänjä iqu äpäkonqanga, qu iqueä huiwi qua äptekuwi.

23 Iqueqä quuvqe, ämaqä pizqä iquauqä anä iu äpme, hanjä-iqä naqänänjä ämakmanminqe. Iqu injä itäqä imdanji, hiñuä haqä yätu äqunätä, Aprähamä iqu kinjä yämä, Lasarusi iqutä anä äyä pmetanginyä äqunqge.

24 Inganji iqu, 'Iyää apä Aprähamä iquki, nyi tä täu äpmami, tänjä-hunqä naqänänjä ämetqänjä. Si nyinyqä huäqä kunqanguti, Lasarusi ique dowati, iqu iqueqä hipa

* 16:18 Matiu 5:31-32, 19:1-12; Makä 10:1-12 † 16:19 Ämaqä ingga äpmaminuwi, gquä ipisqenqä 'Ii gquä änguänänjä, huiziquau ämawqätäunä' kñuä indqänminuwi.

hitäunjuä hñqu eqä du äyämetä, nqä tewä täu ptqiyeñ-
jiyätñqäüä' ätukqeqä.

²⁵ Iinjä tquanğa Aprähamä iqu kimañi, tii ätukqe. 'Nqä ymeqä iquki, änä äpmämiñiyinqä knuä indqänä. Si qua bu äpmamiñängañi, nätmatqä äñguänäñi äñgmanätqätangñänga, Lasarusi iqu nätmatqä quvqe ämanmiñqe. Iñinqe tängañi, anä täuñi, iqu äñguä pmetanğa, si täñä-huñqä naqänänjä iinjä makmanğtñqe.

²⁶ Tiinjä-pqe hiñuä qunyä. Hesänjä nesänjä awä iqini, suä naqänänjä iqu äptnä, ämaqä tängisañä hñqu henyñqä pätnqä wiñganğutqe, änä mapqä yänä. Itanğa ämaqä iñgisañä hñqu nenyñqä, änä mapqä yänqiyä' ätukqeqä.

²⁷⁻²⁸ I tquanğa, iqu kimañi, 'Apä, nyi si yatñqä äkiyqä. Lasarusi iqu nqä apiqueqä anä dunqä äwätä, nqä tatqä-guäka paipqä iquauñi, kukñuä tä awä tuätñqä dowati. Iqua-pqe anä nyi äpmeñqä täuñqä äpäpu, huiwä täñä-huñqä meqä diñqä ätqänä' ätukqeqä.

²⁹ Ga, Aprähamä iqu, 'Qu bukä Mosisi iqu äqäkqetä, bukä Goti Hanjuwä Iqueqä hiñuä-tqä iqua äqäkuwitä ämenä. Qu kukñuä ii qätä äwiyäpu, qänaknä ipñqäüä' ätukqeqä.

³⁰ Iwä iqu tii ätukqe. 'Apä Aprähamä iquki, iinjä änä matimäuqä yänä. Ämaqä ae äpäkonätqä hñqu, ävautä iquau wimeqanğutqe, iqua hiñuä äqumbiyi, knuä äkunmäknäpu, quwqä suqä quvqe ävquatämäupñqäüä.'

³¹ Inğanj Aprähamä iqu kimañi, 'Ti tiñji. Iqua Mosisi iqueätä, Goti Hanjuwä Iqueqä hiñuä-tqä iquauqätä, kukñui qätä mäwiyyä iqanğpqe, ämaqä ae äpäkonätqä hñqu qua duta ivatuwänğanğa, qu quuvqä maeqiyqä ipñqäüä' ätukqeqä" ätukqe.

17

Suqä quvqenqätä, quuvqä heqiyqenqätä, wäunjuä-wiyqenqätänji

¹ Inğanj Jisasi Iqu Iqueqä wäunjuänqä ämotquamiñqä iquauñi, "Ämaqe, qu suqä quvqä du quanñä päkmbñqenqe, nätmatqä huitañä-huitañi wimenqiyä" ätukqe. "Inäqe, ämaqä suqä quvqä iinjä äma äpätä ävätqä iqu, hanä-iqä menä.

² Itanğa ii tiñji. Ymeqä täutanjä hñqu, ämaqä hñqueuä suqä quvqä imäkqanğqä du hiñuä äqunätä, asä iinjä imäkätä quanñä päkñanğutqe, ämaqä suqä ipäqiyqä iqueni, hanä-iqä naqänänji äwimenä. Ämaqä hñqua, hikä naqänänjä hñqu ämepu, iqueqä hiñuä-qo iu guä äkiqiyepu, eqä-huänjä bu tnämäupqe, ii hanä-iqä asänänjä hmanjqä.

Inäqce hanjä-iqä ique äwimeniqä iqu, iqueni aanjä naqänänjä ämawqätäunqiyä” ätukqe.

³ “He hiqä-hiuä hnqunä-hnqunä änguänä mimbiyā. Tqä tta-tunguequ suqä quvqä imäkqanqutqe, si, iqu iqueqä suqä quvqä imäkqenqä jänä imäknätñqä tutñqe. Iqu knuä äkunmäknätä, suqä quvqe hämänä ävquatämäuqanqutqe, si äwqä hanuä imäknätñä, hui äkinyänä.

⁴ Ga hiunji hnqueni, iqu suqä quvqä 7 ikimäkätä, 7 äkimetä, ‘Nyi knuä ae äkunmäknäñä’ ktqanqutqe, si iqueqä suqä quvqä kuapänänjä iñqe, äwqä hanuä imäknätñä, hui kinyätñqe” ätukqe.

⁵ Ämaqä kuknuä awä tuäkiqäpnqä ändowatkqä iqua, Naqä Iqueni, ti ätukuwi. “Si neqä quuvqä heqiyqe, yänänäqnqänänjä inemäkiyā.”

⁶ Iqu kimanji, “Hiqä quuvqä heqiyqe, guawä piikä isua enqä-panjä, wänqä iñä etanqutqe, he zä-yänä tqueni, tiñi änguä tupñqäuä. ‘Si tqä hukä qäsä äyautñä, eqä-huänä bunqä äwitñä, iqi tqävä’ tquanqppqe, qätä heyänqiyä” ätukqe.

⁷ “Ämaqä hesanjä hnqueqä wäunuä-wiyqä hnqu, wäunuä duta pqanga, iqueqä naqä iqu iqueni, ‘Si maqänä äptñä, quamä äpmetñä, buayä huinyä’ tuäniqiyä?

⁸ Oeyä, iqu iqueni, ‘Si nyinyqä ymisani näwinyä imäketñä, tqä gquä yappä änyätñä, nmayäqäsiyā. Nyi buayätä, eqätä ganä ganga, si qänaki dnqänänyä’ tuäniqeqä.

⁹ Wäunuä-wiyqä iqu ätquanqgä-pa iqanganji, naqä iqu ‘änguiqä’ tuäniqi, ä mätquä yäniqi? Iqu mätquä yänä.

¹⁰ Iñä etangi he-pqe, he nätmätqä eeqänänjä Goti Hanjuwä Iqu etätqä-pa imäkäpiyi, ‘Ne ämaqä wäunuä-wiyqä quvqä-quneyqä. Nätmätqä ne imäkätaqe, neqä Naqä Iqueqä kuknuä dunä imäkätunqeqä’ tññqe” ätukqe.

Jisasi Iqu, ämaqä wänyimänqä-tänjä 10 iquau, änguä iwimäkkqenqä

¹¹ Inganji Jisasi Iqu Jerusälemänqä wätñqänä, qua Sämaliyatä, qua Galilisänjä, awä iqi qanjä äuminqe.

¹²⁻¹³ Iqu anjä-himqä hnque ti timäuqanga, ämaqä wänyimänqä-tänjä 10 hnqua, Jisasi Iqutä äminanä-tpu äpminuwi, kinä näñi ätqeppiysi, Iquenyqä tääqä yänänäqnqä, “Naqä Jisasi Iquki, Si nenyqä huäqä äkunänä” ätukuwi.

¹⁴ I tquanquwännga, Iqu iquau hinuä äqunäqe, “He äwäpu, hiqä huiwi hiqäva-imäkqä iquau motquapiyā” ätukqe. Iqu iñä tquanqge, qu qätä äwipiysi, qanjä wätqätanquwännga, iquauqä huiwi änguä qe imänqge.

15 I ipiyitanj, ämaqä iquautanjä hñqu, iqueqä huiwä iu hiñuä iqänäqe, tääqä yänänäñqä ätätä, Goti Hanjuwä Iqueqä yoqe haqeqä ämamäutä, anji äpkqe.

16 Iqu Jisasi Ique äwimeqe, hipenji Iqueä yukä-tänjä qua mäñi eätä, Ique “änguiqä” ätukqe. Ämaqä iqu Sämaliyatanjä ique.

17 I iqanga, Iqu tii ätukqe. “Ämaqä 10 iqua äñguä ae imänguwi, huiziqua ängikä?”

18 Iqua anji äpäpu, Goti Hanjuwä Iqueqä yoqe haqeqä mamäupñqe, hmandanä? Ämaqä yäpaqängisanä tqunä imäqä-qeuä” ätukqe.

19 I ätuäqetanj, Iqu ämaqä iquenj, “Si pämä ätqäutnä, qanjä uvä. Tqä quuvqä heqiyqe, angumä äñguä ikimäqiyä” ätukqe.

Goti Iqunä miqä iqueqä pñeqä

20 Hea hñquenj Parisi iqua, Jisasi Ique yatñqä äväpu, “Goti Hanjuwä Iqunä miqe, äñga timäunñqäwä?” ätukuwi.

I tqanguwänga, Jisasi Iqu kimanj, “Goti Hanjuwä Iqunä miqe timäuqanganj, qokä-apäki, hiqñqä hui atäunjuä eä timäuqangqe, hiñuä mäqunquä ipnä.

21 Inj, qu ‘Hiñuä qumbiyä, täqi täsä äpmenä’ ä ‘Nänj äpmenä’ matqä ipnä. Ii tiñj. Goti Hanjuwä Iqunä miqe, hesä ae äpmenä” ätukqe.

Ämaqeuqä Ymeqä Ekqä Iqueqä pñeqä

22 Inganj Iqu Iqueqä wäunjuäñqä ämotquaminqä iquau ätukqe. “Hea qänakndanj, he hea Ämaqeuqä Ymeqä Ekqä Iqu pmeniqä hñquenyqe, hiñuä qumbñqä kiñjä hinyänä. Injä etanj, he hiñuä moqunqä da ipnä.

23 Qu ‘Hiñuä qumbiyä! Iqu nänj äpmenä’ ä, ‘Täqi täsä äpmenä’ hitqanguwänganj, he iquau qänaki mäwivändqä pa iqäpnä.*

24 Iqu äpätnqänganj, nyuauä itä, qäukuä haqä yätuta we im-imä äunätñqä-panj, Iquesa we asä inä hunäniqe.

25 Injä etanj Iqu täñjä-hunqä kuapänä ganä menä. Ämaqä hea tänga äpmenuwä iqua, qu Iquenj tuwä wipñqeqä” ätukqe.

26 “Ämaqe, Noa iqu pmetanga imäkminjuwä-panj iñj, Ämaqeuqä Ymeqä Ekqä Iqu äpätnqänganj, suqä asiqu timäunij.†

27 Noa iqu pmetanganj, qu ymisanä änäpu, eqä änäpu, apäkä ämepu, apäkä yanä änyäpu, iqa wätqätanguwänga,

* 17:23 Matiu 24:23-27 † 17:26 Matiu 24:36-44

Noa iqu yimba yätu äpaqukqe. Ingañi eqä huakä naqänänjä ätimäutä, qokä-apäkä eeqänänjä qui imäkñguwi.

²⁸ Loti iqu-pqä pmetanğañi, asä inä ätimäukqe. Ingañi qu ymisañä äñäpu, eqä äñäpu, nätmataqä mbqä ipu, mbqänqä imäkäpu, ymisañä vowä ikäpu, anjä ämatäpu imiñuwi.

²⁹ Itanği, Loti iqu anjä-himqä Sotomä iu ävämeqanga, inga qänğañi, tätä hikätä qäukuä haqä yätutanı, piyä enqä-panjä äquvepäqe, ämaqä eeqänänjä pizqä äpäkkqe.

³⁰ Iinjä etanği, Ämaqeuqä Ymeqä Ekqä Iqu anjä ätnänjä ingisa timäuqanğañi, asä iinjä timäunıeqä” ätukqe.

³¹ “Hea Ämaqeuqä Ymeqä Ekqä Iqu anği timäuqanğañi, ämaqä hñqu iqueqä anjä atääqä yätu äpmamıtätqe, nätmataqä anjä yäpä ingisa wıtanğqenqe, äpäkäwıtä mämeqä yäñıqe. Itanğa ämaqä hñqu iqueqä wäunjuä imä äpmamıtätqe, anıqınyqä mäwqä yäñıqe.

³² He Loti iqueqä apäkınyqe, kñuä äñguänä indqämbu.

³³ Ämaqä hñqu iqueqä hñjä-pmeqenqä äwinymıtätqe, ga iqueqä quuvqe qui imäknäñıqe. Ii etanği, ämaqä hñqu iqueqä hñjä-pmeqe ävquatämäutqe, iqueqä quuvqe, qui mımäkñqä yäñıeqä.

³⁴ Nyi he etqä. Ämaqeuqä Ymeqä Ekqä Iqu heatqänğa äpätqe, ämaqä hñquaqu iquvanjä naqä-huınyä wıtanğıyä-qe, Goti Hanjuwä Iqu, hñque itmetä, hñquenı hıñuinä qunäñıqe.

³⁵⁻³⁶ Itanğa apäkä hıaqu sñgumetqä quqowä qäyätqätanğıyä-qe, Goti Hanjuwä Iqu hui itmetä, hıñı hıñuinä qunäñıeqä” ätukqe.

³⁷ I tquanğa, Iqueqä wäunjuänqä ämotquaminqä iqua qätä äwıpiyi, “Naqä Iquki, nätmataqä ii äkñgi timäunıñqäwä?” ätukuwi.

Iqu kimanı, “Nätmataqä äpäkonä pizqä wıtanğqä iunı, yññä quvqä iqua äpäpu, äpputmäupu äñgpñqäuwä” ätukqe.

18

Kukñuä ktqä, apäññqä yatñqä iqa uwqä iınyqä

¹ Iqua Goti Hanjuwä Iquenyqä täaqä hea ique-ique tqäpnuwä dıñqätä, ‘Goti Hanjuwä Iqu qätä mäneyqä iqiya’ ätäpu, enyqä mıqä pa ipnuwä dıñqätä, Jisasi Iqu kukñuä ktqä tiñjä ätukqe.

² “Anjä-himqä hñqueunı, ämaqä kukñuä jänä imäqä hñqu pmetäñıqe. Iqu Goti Hanjuwä Iquenyqä zä mıqä itä, ämaqä huiunqä kñuä mindqänqä-qe.

³ Apäkä apäqñqä hui-pqä, anä-himqä iu pmetäniqe. Hea ique-iqueni, ii ämaqä iquenyqä äwätä, 'Ämaqä nyinyqä wiunqä itäqä iqu, qui inyimäkätñqä itqänä. Yätamäqkä nyiyä' tuäqisquäniqe.

⁴⁻⁵ Kinğanäñi ämaqä jänä imäqkä iqu, qätä mäwiyqä da iquäniqe. Inji qänakndani, iqu kñuä tiinjä indqänäniqe. 'Nyi Goti Hanjuwä Iquenyqä zä miqä itmä, ämaqä iquaunqä kñuä mindqänqä qäyä pmetangä, apäqñqä täsi, nyi hanä-iqä dapäqisqä-qae, tängani, iyyä kukñui qätä äwimä. Nyi iinj miqä imqe, ii hea ique-ique ändäqisätä, enyqä nyimäkänqiyä' kñuä indqänäniqeqä" ätukqe.

⁶ Inqe, tiinjä-pqä inä ätukqe. "Ämaqä kukñuä jänä imäqkä quvqä iqueqä kukñui, he qätä wipiyä.

⁷ Qokä-apäkä, Goti Hanjuwä Iqu 'ñqeqä' ätkqä iqua, qu Iqueqä yätamäqñqä tääqä, hea ique-ique, hiunji ique-ique tätqätanguwängani, Iqu äpmaka äwäqe, iquaunji, yätamäqkä maqänä mäwqä yäniqätanä?

⁸ Nyi he etqä. Iqu yätamäqkä maqänä väniqe. Inäqe, Ämaqeuaqä Ymeqä Ekqä Iqu äquvepätqängani, ämaqä qua täu äpmenjui, quuvqä heqiyätqätangä qunäniqätanä, quuvqä maeqiyqä itqätangä qunäniqätanä?" ätukqe.

Kukñuä ktqä, Parisi iquenqätä, mbqä motauqä iquenqätänji

⁹ Ämaqä hñqua, qu hñqunä-hñqunäñi, kñuä tiinjä indqänminjui. "Nyi ämaqä huizi iqua enqä-panä hmanjqä. Nyi ämaqä ängüä-qunjqä. Qu ämaqä quvqä-quaiqä." Ämaqä iinj iquaunji, Jisasi Iqu kukñuä ktqe, tiinjä ätukqe.

¹⁰ "Ämaqä hñquaqu, Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä siynqä, Iqueqä hiqäva-imäqkä anä yäpä ingisa penyi. Parisi hñqutä, ämaqä mbqä motauqä hñqutä.

¹¹ Parisi iqu pämä ätqäue, Goti Iquenyqä tääqe, iqueqä-kuiänqä tii ätukqe. 'Goti Hanjuwä Iquki, nyi ämaqä huiziqua enqä-panä-qunä hmanji. Iinjñqe, nyi "änguiqä" äktqä. Quwä-meqä iquatä, suqä quvqä imäqkä iquatä, ämaqä hñquaquä apäkitä ikiqä iquatä, mbqä motauqä näñu-pqä enqä-panä-qunä, hmanjqä' tuäniqe.

¹² 'Wikä eeqänänjä iquaunji, hiunji hñquaquini nyi buayä manqänqä imäkätñqe. Nätmatqä eeqänänjä nyi ämetñqe, 10 iwäsäutmä, hñqu Si äktapätñqeqä' tuäniqe.

¹³ Itanga, ämaqä mbqä motauqä iqu, kinä näñi ätqäue, hñui qäukuä yätu moqunqä da yäniqe. Iqu iqueqä suqä quvqenqä womba itä, quikuä ptqä äqänätä, tii tuäniqe. 'Goti Hanjuwä Iquki, nyi ämaqä suqä quvqä imäk-qunji. Si nyinyqä qeqä äkimänänä.'

14 Nyi tiinjä etqä. Ämaqä tqü, anämqa анги äwätäqängäni, Goti Hanjuwä Iqueqä hinuä iqini, anä qäyunänä-qu hiäniqe. Itanga ämaqä huiziqu, hmanji. Quati tiinji. Ämaqä quwqä yoqe haqeu mamänganguwä iquauni, Goti Hanjuwä Iqu mändi kittqiyenqiyä. Inäqe ämaqä iquauqä yoqe mändi kittqnganguwä iquauni, Goti Hanjuwä Iqu haqä iqä mamäunqiyä” ätukqe.

*Jisasi Iquenqätä, ymeqä wänqä iquaunqätä**

15 Inganj qokä-apäki, ymeqä wänqä iquautä, dänj iquautä, Jisasi Iquenyqä ätuma äpkuwi. Ii, Jisasi Iqu iquauni hipa haqeqi wiyätqänä. Inäqe wäunüänqä ämotquaminqä iqua, hinuä e äqumbiyi, “Ätuma mapqä pambiyä” ätukuwi.

16 I tquanguwänga, Jisasi Iqu ymeqä iquau tääqä ätuätumeqe, Iqueqä wäunüänqä ämotquaminqä iquauni, tii ätukqe. “Iqua änyimapanqä qäyä äppu, ‘oeyä’ mätquä pambiyä. Goti Hanjuwä Iqunä miqeuji, ymeqä täsua enqä-panä isuaueqä.

17 Nyi naqä-qakuä etqä. Ämaqä hñqu, ymeqä täsua enqä-panä eä, Goti Hanjuwä Iqunä miqe mämeqä imitätqe, iqu iunqe, mäwqä yäniqeqä” ätukqe.

Ämiqä, kuapänänä-tänj hñqu, Jisasi Iqutä kukñuä ätnjiyinqä†

18 Ämiqä hñqu Jisasi Iqueni, “Ämotqueqä Änguänänj Iquki, nyi hñj hea ique-ique pmeqä mamqe, äänä imäkmqäwä?” ätukqe.

19 I tquanga Jisasi Iqu kimanji, “Si ‘Änguänänj Iqukiyqä’ sunqä dnyä? Ämaqä änguänänji, Goti Hanjuwä Iqunänjqä” ätukqe.

20 “Kukñuä-suqenqe, si näqnqä eänä. ‘Qokä-apäkä ämanqe, huizitä huiwi yanä mikiqä panä. Ämaqä pizqä mapäsqä panä. Quwä mämeqä panä. Kukñuä jänä imäkkä iqueni, quanqä mätquä panä. Tnaqä-tnuñuauqä yäpä iqi qänaknä iqtñqe qä” ätukqe.

21 Ga ämiqä iqu kimanji, “Nyi ymeqängatqä suqä täunji qänaknä iqa äpätnqe, tänga täsuwänä” ätukqe.

22 Jisasi Iqu qätä iinjä äwiyäqe, tii ätukqe. “Si nätmatqä hñquenyqä äwa yqänä itqäninyä. Tqä nätmatqä eeqänänji, ämaqä hñqua mbqä ipnqä äma äwätinä, mbqä ämetnä, nätmatqä maeqä iquau iwäsäutnä, hmbunä-hmbunä wisñqe. Si iinjä imäkätñi, qäukuä haqä yätunji

* 18:14 Matiu 19:13-15; Makä 10:13-16 † 18:17 Matiu 19:16-30; Makä 10:17-31

nätmatqä änguänäni ämatni. Ii itnitanj, Nyi qänaknä nyivändiyä” ätukqe.

²³ Ämiqä iqu iinjä tqangj äwiyäqe, iqueqä nätmatqä kuapänänjä etangqenqä, äwqä hanjä äwikqe.

²⁴ Inganj Jisasi Iqu iinjä äqunäqe, tiinjä ätukqe. “Ämaqä nätmatqä kuapä-tänjä iqua, Goti Hanjuwä Iqunä miqä iu paquvqe, qeiqinyä manä, yänänäqñqeuta paquvqeqa.

²⁵ Kametqä hñqu, qäkä guä ktäpiqä yänä hovqä iu wätñqe, iqu yänänäqñqeutanä wänä. Inäqe, ämaqä mbqä kuapä-tänjä iqua, Goti Iqueqä migeunqä paqupñqä yänänäqñqe, kametqä iqueqeunji ämāwqätäunä” ätukqe.

²⁶ I tquangj äwiyäpiyā iqua, “Mbqä kuapä-tänjä iqua yänänäqñqeuta paqupñqä etangutqe, ämaqä qui imäknätqänuwitanj, hñjä hea ique-ique pmeqe, tqu meniқыä?” ätukuwi.

²⁷ Ga Jisasi Iqu kimanj, “Nätmatqä ämaqä iqua änä mimäkkä iqangpqe, Goti Hanjuwä Iqu qäyunä imäkänqiyä” ätukqe.

²⁸ Inganj Pitä iqu, “Qätä nyi. Ne neqä nätmatqä eeqänäni ae ävämetanä, Sī äkivändqa äquvepqueqä” ätukqe.

²⁹⁻³⁰ I tquangj, Jisasi Iqu kimanj, “Nyi naqä-qakuänänjä etqä. Ämaqe, Goti Hanjuwä Iqunä miqä iunqä indqänäpiyā di, quwqä anjä, ymeqä-apäkä, kätä-känguäkau, kunaqä-kunuñuau, ävämequwä iqua, qu qua täu yqänä äpmapiyängganj, nätmatqä kuapänänjä mapnä. Iinjä ävquatämäupqä diñqe, hñjä mapñqä di ämāwqätäunä. Itangj hea qänakñängganj, hñjä hea ique-ique pmeqe mapnuwiqä” ätukqe.

Jisasi Iqu, äpäkonätñqä diñqä angj ätukqenqä†

³¹ Inganj Jisasi Iqu, Iqueqä ämaqä 12 iquau itmeqe, tii ätukqe. “Ne Jerusälemänqä watunqueqä. Itangj nätmatqä Goti Hanjuwä Iqueqä hinuä-tqä iqua, Ämaqeunqä Ymeqä Ekqä Iquenyqä ätukuwi, eeqänäni ätimäuniqueqä.

³²⁻³³ Inj qu Iquenj, nokuiyqä iquauä hipa iu wipnuwiqä. Inganj qu Ique ewiñqä kukñuä ämitäpu, quvqä imäkäpu, makukuä äwuqutäpu, guä yänä-tänj ämepu, täua ätäväpu, pizqä päkpnuwiqä. I etangj hiunji hñquaqu päwqangj, hñquququenj ävauniqueqä” ätukqe.

³⁴ Iinjä etangj wäunüängqä ämotquaminqä iqua, kukñuä quatinqe, qu maññqä ekuwi. Kukñuä ii iquaunqä zä witanj, qu iinjä näqñqä änguänä miqä imiñuwi.

Jisasi Iqu, hinuä quvqä hñque änguä iwimäkkqenqä§

³⁵ Jisasi Iqu, anä-himqä Jeriko timäutnqä wätqätanga, ämaqä hinuä quvqä hnqu, hänaqä manä iqi mbqänqä yatnqä iqämanminqe.

³⁶ Iqu ämaqä yukä äkakäqäqä pqanqä qätä äwiyäqe, yatnqä ävätä, "He squä imäkätqänäüä?" ätukqe.

³⁷ Qu kimanj, "Jisasi Nasäretqätanjä Iqu äquvepqiyä" ätukuwi.

³⁸ Iwä, ämaqä hinuä quvqä iqu tääqä yänänäqnqä, "Jisasi Dewiti iqueqä Ymeqä Iquki, Si nyinyqä huäqä äkunänä" ätukqe.

³⁹ I tqanqä äwipiyyi, ämaqä qanjä hinuiqä äppiyä iqua, "Si manä matqä panä!" ätukuwi.

Qu ii qäyä ätquanqä, iqu manä yänänäqnqä, "Dewiti iqueqä Ymeqä Iquki, Si nyinyqä huäqä äkunänä" ätukqe.

⁴⁰⁻⁴¹ Inqanji Jisasi Iqu äpminqe, kinä nämä ätqäutä, "Ämaqä ique ätuma bpiyä" ätukqe. Ämaqä hinuä pisqä iqu, Iqu-tänä qäqiqi pqanga, "Nyi äänä ikimäkmqä kinjiyä?" ätukqe.

I tqanqä iqu kimanj, "Naqä Iquki, nqä hinui änguä qänmqä änyinjiyä" ätukqe.

⁴² I tqanqä Jisasi Iqu kimanj, "Tqä hinui änguä qändnqinyä. Tqä quuvqä heqiyqe, änguä ikimäqiyä" ätukqe.

⁴³ Inji maqänänji, iqueqä hinui änguä äqängqe. Inqanji iqu Goti Hanjuwä Iqueqä yoqä hageqä ämamäutä, Jisasi Ique qänaki äwivändqa äukqe. Qokä-apäkä hinuä inä äqumbiyi, qu eeqänä Goti Hanjuwä Iqueä yoqe hageqä ämamäukuwi.

19

Jisasi Iquenqätä, Säkiyasi iquenqätä

¹ Inqanji Jisasi Iqu anä-himqä Jeriko iu yäpä ingisa äwäqe, jänänä hngisanqä wätnqä äwingqe.

² Iqinji ämaqä hnqu äpmaminqe. Iqueqä yoqe, Säkiyasi ique. Iqu ämaqä mbqä motauqä iutanä iquauqä ämiqä eä, mbqä kuapä-tänä-qe.

³⁻⁴ Iqu Jisasi Ique hinuä qunätnqä winyätangqä-qe, gokä-apäkä kuapänä etanguwinqä, ämaqä wänqäpu eä, Jisasi Iquenji hinuä änä mäqunquä itä, hinuiqä tnänä äwiqe, hänaqä Jisasi Iqu pätnqä iqangqeu zä-eaqä haqeu äpäkekqe.

⁵ Inqanji Jisasi Iqu, Säkiyasi iqu zä haqä yätu pmetangqä-tänä iqi ätimäuqe, hinuä haqä yätu äqunäqe, iquenji, "Säkiyasi iquki, si maqänä kapu. Tänganji Nyi saqä anä iu pmamqeqä" ätukqe.

6 Inġaṇi Säkiyasi iqu maqänä äkapäqe, aquvänä itä, Jisasi Iqueni, iqueqä anä dunqä ätuma äukqe.

7 Ämaqe, hinuä iinjä äqumbiyi, qu eeqänä Jisasi Iquenyqä äkasuwi, tiinjä ätkuwi. “Iqu ämaqä suqä quvqä imäkpä iqueqä anä du pmetnqä, sunqä uwqiyä?”

8 Iquaqu anä du äpmayitani, Säkiyasi iqu pämä ätqäuge, “Naqä Iquki, qätä nyi. Nqä nätmatqä eeqänäni, hnquaqu iwäsämi, hnqu, ämaqä nätmatqä maeqä iquau wimqänä. Itanga nätmatqä huizi, ämaqu quanqä ätuätmä ämotautnqe, nyi hnquaqu-hnquaquni iwäsäutmä, angumä wimqänä” ätukqe.

9 Jisasi Iqu kimani, “Ämaqä tqu-pqe, iqu Aprähamä iqueqä ymeqä ämänätqueqetani, tängani Goti Hanjuwä Iqu, ämaqä anä täu äpmejuwä iquau, anqu ae itmeqiyä.

10 Ämaquqä Ymeqä Ekqä Iqu, ämaqä qui ae imäknquwä iquau qävqä itä, angumä itmetnqä äpkqeqä” ätukqe.

*Kuknuä ktqä, ämaqä naqä hnqu wäunuä-wiyqä 10 iquau mbqä äwikqenqä**

11 Inġaṇi qokä-apäkä, qu qätä iinjä äwipu pmetanguwänga, Jisasi Iqu Jerusälemä timäutnqä qäqiqi ti etangi, ga qu, “Goti Hanjuwä Iqunä miqe, ätnänä iqi maqänä timäutnqeqä” knuä indqänätqätanguwinqä, kuknuä ktqä tii ätukqe.

12 “Ämaqä naqä hnqu, qu ique ämaqä miqänqä teqanqä, ga iqu anqi äpätä, iqueqä qua iunä miniqä dinqä, kinä nämqä ganä wätnqä imäknäniqe.

13 Inji iqu äwätnqä itäqänġani, iqueqä wäunuä-wiyqä 10 iquau tääqä ätuätumeqe, mbqä-hikä naqä qu ‘minaqä’† ätminuwi, hnqunä-hnqunä ävätä, tiinjä tuäniqe. ‘He mbqä tä ämepu, nyi anqu äquvepmqänġanqä wäunuä mipiyä’ tuäniqe.

14 Iinjä etangi ämaqä iqueqä anä-tänä qäqiqisanä iquauqä äwqe, iquenyqä quvqä winyänqe. Iutani, iqu ae äwqanġani, qu ämaqä hnquau, ‘Ne ämaqä iqu ämineyätnqä dinqe, mänenqä iqiya,’ tupnuwä dinqä dowatpnuwi.

15 Iinjä qäyä itanguwä-qe, iqu iquau miqänqä henqe. Itanga qänakndani iqu anqu äpäqe, tiinjä tuäniqe. ‘Ämaqä nyaqä wäunuä imäkpñqä mbqä äwikqä iquau, tääqä tupu. Nyi mbqä äwikqe, haqeqini äänä imäsäumequwäti, nyi hinuä qunmqänänyä’ tuäniqe.

* 19:10 Matiu 25:14-30 † 19:13 Ämaqä hnqu wäunuä qanüä hnquaqu-hnque itäqetani, mina hnqunä menä.

16 Ämaqä hinuiqä äpätqä iqu, 'Ämiqä iquki, si mbqä mina hñqunä ändapkñi, haqeqiñi mina 10 inä imäsäumeqeqä' tuäniqe.

17 I tqanga, ämiqä iqu, 'Täukue! Si nyaqä wäunuä-nyiyqä änguänäñukiyi. Si nätmatqä wäñqä täpiñi änguänäñä ämitqäñiñqe, nyi yoqä naqä, anä-himqä 10 hñquau misñqä ktapmqänä' tuäniqe.

18 Itanga wäunuä-wiyqä huiziqu äpäqe, 'Ämiqä iquki, mbqä mina si ändapkñi, haqeqiñi mina 5 inä imäsäumeqeqä' tuäniqe.

19 I tqanga, ämiqä iqu kimañi, 'Si anä-himqä 5 hñquauni ämisñqeqä' tuäniqe.

20 Itanga wäunuä-wiyqä huiziqu äyapäqe, 'Ämiqä iquki, tqä mbqä täqi äwi. Nyi yutävqä huäqä äutätmä, imä zä ekqe.

21 Ii tiinji. Si ämaqä qeiqinyä mimäkqukiyi. Ämaqä nätmatqä pñqä epqe, ämequkiyi. Ämaqä buayä vowä ämäuepqe, äptqukiyi. Iutañi, nyi sinyqä zä nyiñgangi, imä zä ekqeqä' tuäniqe.

22 I tqanga, ämiqä iqu kimañi, 'Si wäunuä-nyiyqä quvqä iqukiyi. Si "Qeiqi mimäkqukiyqä" ändñi, tänggani nyi si-pqe qeiqinyä mikimäqä ymä.

23 "Nyi ämaqä qeiqi mimäkqä-qunä, nätmatqä pñqä epqe meqä-qunä, buayä vowä ämäuepqe ptqä-qunä" näqñqä iñä enä etangutqe, nyaqä mbqe, ämaqä ämiqä huiziquau mävpqe, sunqä ikñäwä? Si iñä imäkqä-säpi, nyi angu äpmqe, mbqä haqeqiñi qäsä meqämingä' tuäniqe.

24 I ätuäqetani, ämiqä iqu qokä-apäkä qäqiqi tqäutanguwä iuni, 'He mbqä mina iqueqä hipa iuta ämotaupu, ämaqä mbqä 10-täñä ique wipiyä' tuäniqe.

25 Ga qu kimañi, 'Ämiqä iquki, iqu mbqä mina 10 ae ämenä' tupnuwi.

26 Iwä iqu kimañi, 'Nyi he etqä. Ämaqä nätmatqä-täñä eeqänäñä iquauni, nyi hui inä wimniqe. I etangi, ämaqä nätmatqä maeqä eä, wäñqäpu ämenuwä iquauni, nyi angi ämotaumqänä' tuäniqe.

27 'I etangi, nyiñqä himä-wiunqä ipu, "Ämaqä tqe ne ämineyätñqä diñqe mänenqä iqiyä" ätukuwä iquauni, täqinyqä ätuma äpäpu, nyaqä hinuä täqi pizqä päkpüyä' tuäniqeqä" ätukqe.

28 Ingani Jisasi Iqu kukñuä ktqä iñä qäpu ätuäqe, Jerusälemäñqä wätñqä pämä ätqäue, qanä äukqe.

Jisasi Iqu, Jerusälemä yäpä ingisa, yoqä naqä qonqä-qu enqä-pa äpekqenqä‡

²⁹ Ingañi Jisasi Iqu anä-himqä Betäpake iutä, Betani iutä timäutnqä äukqe. Iqu qoqonä, qu 'Olipä' ätäminuwä ingisa ätimäuke, Iqueqä wäunuänqä ämotquaminqä hnquaqui ändowatätä tiinjä ätukqe.

³⁰ "Qe anä-himqä näjinyqä winyqä. Qe yäpä ingisa äwäsiyängañi, dongi hiknä hnque guä äkiqiyequwä qun-yinyä. Dongi iquenji, ämaqä hnqu haqeqi mäpmeqä iminqä iquvi. Guä ewesinyä, täqinyqä ätuma binyä.

³¹ I iqanqiyängañi, ämaqä hnqu, 'Qe dongi gue, sunqä hiweqinyqä' qesqanqutqe, qe kimañi, 'Naqä Iqueqä wäunuä-täñiqä' tquinyqä" ätukqe.

³² Ämaqä, Iqu ändowatkqä iquaqu äwiyi, nätmataqä eeqänäñi, Iqu ätukqä-pa iinjä witangi äqunqiyi.

³³ Iquaqu äwiyi, guä eweqanqiyännga, dongi iqueqä kawäkiqua iquaquini, "Qe yaqueqä gue, sunqä hiweqinyqä?" ätukuwi.

³⁴ Iquaqu kimañi, "Naqä Iqueqä wäunuä-täñiqä" ätukiyi.

³⁵ Ingañi, iquaqu dongi, Jisasi Iquenyqä ätuma äpiyi, gquä äquvätäsinyä, dongi iqueä haqeqi eiysi, Jisasi Iqu haqeqi pmetnqä yätamäqä äwikiyi.

³⁶ I qäpu etanga, Iqu dongi iqueä haqeqä äpmeqe äwqanga, hnqua quwqä gque äquvätäpu, hänaqä iqi ekuwi.

³⁷ Hänaqä qoqonä Olipä-tänjä iunji ävquatämäutä, hänaqä mänji nyeäqätangqeu, ququawä iqi ätimäukqe. Iqini Iqueqä wäunuänqä ämotquaminqä kuapänänjä iqua, Iqu wäunuä ämaqä änä mimäqänänjä di imäqanqä äqunminjuwinqä knuä indqämbiyi, aquvänä ipu, Goti Hanjuwä Iqueqä yoqe, haqeu ämamäupu, tääqä yänänäqñqä tii ätukuwi.

³⁸ "Ämiqä Naqä, Goti Hanjuwä Iqueä yoqeu äpqäqä Iqu, Goti Hanjuwä Iqu änguä minä. Äwqä hanuä iinqe, qäukuä haqä yätuta pänä. Itanga Goti Hanjuwä haqä naqä yämä äpmenqä Iqu, yoqe naqänänjä äqonänä" ätukuwi. §

³⁹ I iqanqä äqumbiyi, Parisi, ämaqä kuapänänjä iinjitä anä äpmaminuwä hnqua, qu Jisasi Iquenji, "Näqnqä-vqä Iquki, Si Tqä wäunuänqä ämotquetqänjä iquauni, 'Iñi mimäqä pambiyä' tuvä" ätukuwi.

⁴⁰ Iqu kimañi, "Nyi he etqänä. Iqua manjä matqä iqanqppqe, hiki manjä tñnqäwä" ätukqe.

‡ 19:28 Matiu 21:1-11; Makä 11:1-11; Jonä 12:12-19 § 19:38 Apqä Bukä 118:26

Jisasi Iqu, Jerusälemä iunqä knuä äqäkqenqä

⁴¹ Iqu anjä-himqä Jerusälemä-tänä qäqiqi ätimäuqe, anjä-himqä iqueni hinuä äqunätä, knuä äqäkqe.

⁴² Knuä äqiyätä, tiinjä ätukqe. “Anjä-himqä Jerusälemä iquki, si tänğanj nätmatqä äwqä qeiqi ikimäqkä dijqe, näqñqä hisñqä änyingiyä. Iinjä etangj nätmatqä iinj, zä witangqe, si hinuä mäqunquä itqäñinyä.

⁴³ Inji hea qänakndanji, tqä mäkä-hunqä iqua äpäpu, qua pnqä äkqumuatäpu, qäuiqä kktäupnuwi.

⁴⁴ Qu äkqäyäpnasäpu, tqä ymeqä täknä yäpä ingisa äpmeñuwä iquaunji, qui imäkpnuwi. Itanga tqä hikä hui, huizi iqueqä haqä yäñinj, mäwiqä yäniqe. Si Goti Hanjuwä Iqu äkimeqäqenqä maqñqä etangnä hanä-ique, ii kimenqiyä” ätukqe.

*Jisasi Iqu, mbqä wäunquä imäkmiñuwä iquau huätä äpäsäwqatkqenqä**

⁴⁵ Itanga Iqu hiqäva-imäqkä anä täknä yäpä ingisa äpaquväqe, ämaqä nätmatqä mbqäñqä imäkätqätanguwä iquaunji, huätä päsäwqatätñqä ipäqiyätä tii ätukqe.

⁴⁶ “Goti Hanjuwä Iqueqä bukä iunji, tiinjä äqänänä. ‘Nqä anji, Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä tññqä mätnätätñqe qä.’† Iinjä etangqä-qe, he quwä-meqä iquauqä anä zä pmeqä enqä-panä imäkätqäñäüä” ätukqe.

⁴⁷ Inğanj Iqu hiunji ique-ique, Goti Hanjuwä Iqueqä hiqäva-imäqkä anä iu, qokä-apäkä iquau näqñqä äwimiñqe. Iinjä etangj, hiqäva-imäqkä naqä iquatä, kukñuä-suqenqä näqñqä iquatä, qokä-apäkä iu miqä hñquatä, Ique pizqä päkpñqä hänaqenqä qäwqä imiñuwä.

⁴⁸ Qäwqä ipiyä-qe, qokä-apäkä eeqänänä iqua, Ique qätä tänä äwipu pmetangä, hänaqe änä mämoqumueqä ikuwi.

20

*Jisasi Ique, “Yoqä naqe, ängisa ämenjäwä?” ätukuwiñqä**

¹⁻² Hiunji hñqueni Jisasi Iqu, qokä-apäkä iquau hiqäva-imäqkä anä iunji näqñqä ävätä, kukñuä we-hunqä-täñijqä awä tuätqätanga, hiqäva-imäqkä naqä iquatä, kukñuä-suqenqä näqñqä iquatä, ämaqä naqä iquatä, Ique äwimapiyi, “Ne natiyä. Wäunquä Si imäkätqäñijqe, yoqä naqä ängisa ämenjäwä? ‘Si ii imäktñqe’ tqu äkktqäwä?” ätukuwi.

³ Qu yatñqä ii vqanguwänga, Iqu kimanji, “Nyi-pqe, he kima dpñqä, yatñqä inä emqe.

* **19:44** Matiu 21:12-13; Makä 11:15-17; Jonä 2:13-17 † **19:46** Asayä 56:7;

Järämai 7:11 * **20:** Matiu 21:23-27; Makä 11:27-33

4 Jonä asnjä-qäyqä iqu wäunuä imäkminqe, yoqä naqe, qäukuä haqä yätuta ämakqäta, ä ämaqä iquauta ämakqätanä?" ätukqe.

5 Iqu kima ii tqunga, iqua, "Ne 'Qäukuä haqä yätutanjqä' tqanguatqe, Iqu tiinjä natänqiyä. 'He iquenyqä quuvqä maeqiyqe, sunqä itqänuwäwä?'"

6 Itanga ne, 'Ämaqä iquautanjä' tqanguatqe, ämaqä eeqänänä iqua, 'Jonä iqu hinuä-tqä-queqä' näqnqä yänänäqnqä ämapiyitani, hikä napäkpñqäuä" ätnquwi.

7 E ätmbyitani, Jisasi Iqueni, "Ne maqnqeä. Iqu ängisa ämakqätiyä?" ätukuwi.

8 I tqanguwänga, Jisasi Iqu kimanj, "Nyi-pqe inänji. Nyi yoqä naqä-tänjä eämä, wäunuä e imäkätñqenqe, he awä maetqä ymqänä" ätukqe.

Kukñuä ktqä, wainqä wäunuä miqä quvqä iquaunqä†

9 Jisasi Iqu ämaqä naqä iquau e ätuäqe, qokä-apäkä iquau kukñuä ktqä tqe ätukqe. "Ämaqä wäunuä itä, guä-wainqä vowä ikqä hñqu, kinä nämqä näweqä wätñqä, iqueqä wäunui, ämaqä hñquau mbqä meqä imäkäpu, hui ique wipnuwänqä, yakuä äwimä wäniqe.

10 Qänakñängani zä-häukuä mmqä iqangani, wäunuä kaniqu, iqueqä wäunuä-wiyqä hñque, wäunuä miqä iqua, guä-wainqä häukuä hui iwäsäupu wipñqä, dowatäniqe. Wäunuä-wiyqä iqu äwimeqangani, äpäsäpu, nätmatqä meqä hinginäwa dowatpnuwi.

11 E imäqanguwänga, wäunuä kaniqu, iqueqä wäunuä-wiyqä huizi hñque, iquaunqä inä dowatäniqe. Iqua iquenä-pqe quvqä itquepu, äpäsäpu, hinginäwa dowatpnuwi.

12 Itanga qänakñi, hñque inä dowatqanga, iqu wäunuä miqä iquau äwimeqanga, qu ique ptqä äpäsäpu, ququawä mängisa matnämäupnuwiqä" ätukqe.

13 "I iqangä äqunäqe, wäunuä kaniqu, 'Nyi äänä imäkmqäwä?' kñuä vqanga, 'Nqä ymeqä qokä, kiinjä änyinätñqä ique dowatmqänä. Qu iqueuä kukñui, qätä wipñqäpiyä?' tnäniqe.

14 Inäqe, ymeqä iqu äpqangani, wäunuä miqä iqua hinuä äqumbiyi, tii tmbnuwi. 'Wäunuä kaniqueqä ymeqä iqu äpqiyä. Kaniqu äpäkongangani, nätmatqä eeqänäni, tätqu-qäqu meniye. Iinjñe ne ique pizqä äpäsätanä, wäunui neqä nemänätñqeä.' 15 Qu e ätmbyi, iqueni wäunuä yäpaqä mängisa ämatnämäupu, pizqä päkpnuwiqä. Ingani wäunuä kaniqu, iquaunji äänä imäkäniqäwä?

† 20:8 Matiu 21:33-46; Makä 12:1-12

16 Iqu äpäqe, ämaqä iquaunji, pizqä äpäsätä, wäunui, ämaqä hñqua-mända väniqeqä” ätukqe.

Itanğa ämaqe, qu iinjä äwipiyyi, “Nätmatqä iinj, matimäuqä yäniqeqä. Oeyä” ätukuwi.

17 Kimanji e tquanquwänga, Jisasi Iqu hinuä yqänä äqunä, tiinjä ätukqe. “He ‘oeyqä’ ätquwi, Goti Hanjuwä Iqueqä kuknuä täu äqänänqe, qakui äkikä?

‘Ämaqä anjä imäkkä iqua, “Hikä quvqeqä” ätäpu, huätä ämatnämäuquwi, hikä iqu anjä quea enqä-panjä, anjä yänänänqä imäkkä-queqä’ ätä äqänänä.‡

18 Qokä-apäki, hikä iqueqä hageqi päkmbqe, qui imäkmñqäuä. Hikä iqu haqä yätqä äwämitätqe, äpäqe, ämaqä pizqä päsanñqiyä” ätukqe.

19 I tquanğa, kuknuä-suqenqä näqnqä iquatä, hiqäva-imäkkä naqä iquatä, iinjä äwipiyyi, kuknuä ktqe, iquauqä-quwängqä äyä uwqanği näqnqä ekuwi. Inğanji, qu Ique a maqänä kiqätanä-tpu ipiyä-qe, ämaqä huizi-pqä iquaunqä knuä kuapänä indqänäpu, zä ipu, hinuinä äqunquwi.

Ämiqä naqä Sisa ique, mbqä takisi vqenqäS

20-21 Inğanji, kuknuä-suqenqä näqnqä iquatä, hiqäva-imäkkä naqä iquatä, Jisasi Iqueä kuknui quwä mapñqä diñqä, hinuä änguänä äqumbu äpmaminuwi. Inğanji Ique yamwiqä äväpu, ämaqä naqä Romätanjä iqueä hipa iqi wipnuwä diñqä, iqua ämaqä tämaqä ipñqä hñquau ändowatkuwi. Tämaqä äukuwä iqua, quanği, naqä-qakuä enqä-pa imäkäpu, yatñqä tiinjä äwikiwi. “Näqnqä-vqä Iuki, ne näqnqä ae ämequnä. Si kuknui, jänänjinä ätätnä, gokä-apäkiu naqä-qakuinä ämotquetqäninyä. Itanğa iquau ämotquetñanğanji, Si iquauqä yogenqä knuä mindqänqä itnä, kuknuä naqä-qakuinä ätätnä, Goti Hanjuwä Iqueqä suqenqä ämotquetqäninyä.

22 I etanği Si knuä äänä kiyqiyä? Mbqä takisi, Romätanjä iquauqä ämaqä naqä Sisa iquenji, ävquatunquätanä, mäwqä iquatunquätanä?” ätukuwi.

23-24 Iqu, qu kuknuä quanğä imäkäpu tquanquwinqä näqnqä ae eäqe, kimanji, “He mbqä äma äpäpu, mändquapu. Mbqä iunji, ktqetänä, yoqetänä, tqueqäwä?” ätukqe.

Qu kimanji, “Sisa Romätanjä iqueqeqä” ätukuwi.

25 Ga, Iqu kimanji, “Nätmatqä Sisa iqueqä etanğutqe, ii ique wipñqe. Inji, nätmatqä Goti Hanjuwä Iqueqä etanğutqe, Ique wipñqeqä” ätukqe.

‡ 20:17 Apqä Bukä 118:22 § 20:19 Matiu 22:15-22; Makä 12:13-17

²⁶ Inji, Iqu qokä-apäkä itä anä pmetanguwängani, ämaqä naqä iqua, Ique kuknuä mitpqä diŋqe, kuknui quwä mämeqä imiŋuwi. Iqu kuknuä kimaŋi äŋguänängä dinä tquaŋgi äwipiŋi, iqua yäunüä ipu, kuknuä hui matqä ipu, qanyä äpmakuwi.

*Jisasi Iqu, ämaqä ae äpäkombqä iqua aŋgumä vauqenqä ätukqe**

²⁷ Qänakndani, ämaqä Satyusi hŋqua, Jisasi Iquenyqä äpkuwi. Satyusi iqua, “Ämaqä ae äpäkombqä iqua, aŋgumä mävaucqä ipŋqäüä” tqä-quae.

²⁸ Iqua äppiŋi, Jisasi Iqueni, “Ämotqueqä Iquki, Mosisi iqu bukä iuŋi, Israitqä iqunenyqä tiinjä ätätä äqäkqe.

‘Ämaqä hŋqu apäkä ämetä, ymeqä maeqä äpäkonätqe, iquenyqä tŋäŋqe, känguequ apäqŋqä ämetä, ymeqä hemeŋqiyä,’† ätätä äqäkqe” ätukuwi.

²⁹ “Itaŋga hiŋuiqänängi, ämaqä 7 hŋguiqua äpmamiŋuwi. Itaŋga iŋguiquautani, kätequ apäkä ämeqe, ymeqä meämeqänga äpäkonŋqe.

³⁰ Itaŋga apäqŋqä iinji, känguequ ämeqe, iqu-pqä äpäkonŋqe.

³¹ Itaŋga, käuŋgua huiziqu apäqŋqä asä iinji ämeqe, iqu-pqä inä äpäkonŋqe. Ii tiinji. Eeqänängä iŋguiqua, apäkä iinji ämapiŋi, qu ymeqä meämeqänga äpäkonŋguwi.

³² Qänakndani apäkä ii, inä äpäkonŋqe.

³³ Inji, ämaqä äpäkombqä iqua aŋgumä ävaucanguwängani, apäkä ämaqä iŋguiqua eeqä ämamiŋuwä täsi, tqueqä heäniqäwä?” ätukuwi.

³⁴ Iqu kimaŋi, “Qokä-apäkä ämanätqänguwi, ii täŋganji.

³⁵ Itaŋgi qokä-apäkä, Goti Hanjuwä Iqu iquaunqe, ‘Qu aŋgi ävaupu, Nyitä anä pmepŋqä qäyunängä iquaiqä’ täniqä iqua, qu iŋgaŋi mämaŋqä ipnuwi.

³⁶ Goti Hanjuwä Iqu quŋi aŋgumä ae ävaucqumuatätqä-qae, Iqueqä ymeqä eäpiŋitani, enätqä iqua enqä-panä eäpu, aŋgi mäpäkonqä da ipnuwiqä” ätukqe.

³⁷ “Inäqe, ämaqä ae äpäkombqä iqua, qua äptepqä duta aŋgi ävaupnuwä diŋqe, Mosisi iqu-pqä ae ämänätquakqe. Tiinji. Iqu kuknuä, zä wängqä tä äsämiŋqenqä, bukiu äqiyätäqängani, tiinjä äqäkqe. *‘Naqä Iqu, Aprähamä iqueqätä, Aisakä iqueqätä, Jekopä iqueqätä, iquauqä Goti Hanjuwä Iqueqä.’‡*

³⁸ Itaŋgi Goti Hanjuwä Iqu ämaqä pizqä iquauqä ma, häŋjä äpmeŋuwä iquauqä-quvi. Goti Hanjuwä Iqueqä

* **20:26** Matiu 22:23-33; Makä 12:18-27 † **20:28** Kuknuä-suqä 25:5 ‡ **20:37** Aŋgumä Itmakqä 3:6

hinuä iqini, qokä-apäkä eeqänäni, awäka iinjä iquata qäsäni, hängä äpmenäüä” ätukqe.

³⁹⁻⁴⁰ I tquanğa, qu Iqueqä kimaninqä zä ipu, yatnqä hnqu inä mavqä ikuwi. Iutanı, kuknuä-suqenqä näqnqä hnqua, “Ämotqueqä Iquki, Si kuknui, änguänängä ätunya” ätukuwi.

Kraisi Iqu, tqueqä ymeqäwä?§

⁴¹ Inğanı Jisasi Iqu tii ätukqe. “Ämaqe, Kraisi ne ämineyätinqä Goti Hanjuwä Iqu Ique atäunüä ikqä Iquenyqe, ‘Dewiti iqueqä Ymeqä Iqueqe,’ näqnqä äänä epu tätqänäüä?

⁴²⁻⁴³ I etanğqä-qe, apqä bukä iunı, Dewiti iqu tiinjä ätkqeqä äqänänä.

*‘Naqä Hanjuwä Iqu, nqä Naqä Ique tii ätukqeqä, “Nyi Tqä himä-wiunqä iquaunı, Saqä yäpä iqı pmuatekimniqänğanqe, Si Nyaqä hipa ämuangisa pmatnqinyä” ätkqeqä’ äqänä.**

⁴⁴ Inı änäängä? Kraisi Iquenyqe, Dewiti iqu ‘Nqä Naqä Iqueqä’ ätqeuä. Inı ämaqe, Iquenyqe, ‘Dewiti iqueqä Ymeqä Iqueqe,’ änäängä tätqänäüä?” ätukqe.

Wopqä ipu, kuknuinä tqä-quaunqä, wa wipiyä†

⁴⁵ Itanğa qokä-apäkä iqua qätä yqänä pänätanğuwänga, Iqu Iqueqä wäunüängqä ämotquaminqä iquaunı, tiinjä ätukqe.

⁴⁶ “Kuknuä-suqenqä näqnqä iquauqä suqä quvqenqe, wa wipiyä. Qu suqä tquaunqe, kiinjä äwinyänä. Gquä quäüqä ipmbu qanä upnqäüä. Ququawä aquvāqnqeuı, ämaqe iquaunı, ‘hiunjinğanjqä’ tupnqäüä. Anä aquvāqnqeuı, anä änguä iqinyä pmapnqäüä. Ymisanjä naqä imäqkänğanä-pqe, anä änguä iqinyä pmapnqäüä.

⁴⁷ Inı qu apāqnqä iuaunı, quanğä ätuäpu, quwqä anı quwä mapnqäüä. Qu tääqä quäüqä ätäpu, Goti Hanjuwä Iquenyqä quanğä tquāpnqäüä. Iqu suqä quvqä iwäsäuniqänğanı, ämaqä iinjä iqua, quwqä hanä-iqe, ämaqä huizi iquauqe, ämäwqätäunıqeqä” ätukqe.

21

*Apāqnqä nātmatqä maeqä hui, mbqä ätnämäukqenqä**

¹ Inğanı Jisasi Iqu hinuä ämoqunäqe, ämaqä mbqä kuapä-tänä iqua äpäpu, mbqä pnqä-wiqä ipnjä iu mbqä tnämäuanğä äqunğqe.

§ 20:39-40 Matiu 22:41-46; Makä 12:35-37 * 20:42-43 Apqä Bukä 110:1

† 20:44 Matiu 23:1-7; Makä 12:38-40 * 21: Makä 12:41-44

² Inŋaŋi apäqŋqä mbqä maeqä hui, mbqä wänqä hnjuaqu tnämäuqanŋi äqunŋqe.

³ E äqunäqe, tii ätukqe. “Nyi naqä-qakuä etqä. Apäqŋqä mbqä maeqä ii mbqä ätnämäuqe, qokä-apäkä eeqänäŋi, ämāwqätäuqi.

⁴ Ämaqä eeqänänä iqua, quwqä mbqä kuapä iutaŋi, wänqä hmbu ätnämäuqä. I etaŋgi ii äwa itä, ‘buayä mbqä inŋmqä’ tä ämeŋqe, ätnämäuqiya” ätukqe.

Hanä-iqä hea yäpakänŋa timäuniqenqä†

⁵ Inŋaŋi ämaqä hnqua, hiqäva-imäkkä anä iunqä kuknuä tii ätmiŋuwi. “Ämaqä anä ämätkuwä iqua, qu hikä äŋguänänitä, nätmätqä ämaqe Goti Hanjuwä Ique äwimiŋuwitä ämepu, anä tä äŋguänänä ämätkuwiqä” ätmiŋuwi.

⁶ I tqanŋä äwiyäqe, Jisasi Iqu tii ätukqe. “Nätmatqä he hiŋuä äqunäŋuwä tä, qänakndaŋi hikä hnqu, huizi iqueuä haqä yäŋi mäwiqä yäniqeqä. Qu eeqänäŋi ämisqiyäpu, qua mäŋi tnämäupnuwiqä” ätukqe.

⁷ Iqu e tqanŋaŋi, qu yatŋqä äväpu, “Näqŋqä-vqä Iquki, nätmätqä ii, hea äkŋga timäuniŋqäwä? Hiqŋqä äsque ganä timäuqanŋuti qunaninŋuwä?” ätukuwi.

⁸ Iwä, Iqu kimaŋi, “Qu quanŋä etäpu, hiqä kŋuä indqänqä qui emäkkänqe, he mimbiyä. Ii tiinŋqä. Ämaqä kuapänä hnqunä-hnqunä äpäpu, Nyaqä yoqe etäpu, ‘Nyi ämaqä qäqunŋqä’ hitpnuwiqä. Mä, ‘Hea qäqiqinŋqä’ hitpnuwiqä. I etaŋgi he iquauni, qänaknä mäwivändqä iqäpŋqä.

⁹ Itanŋa he, ‘Ämaqä qua huitanä-huitanä iutaŋi mäkä äunŋäu’ ä ‘Ämaqe, quwqä ämiqä iquau huätä dowatpŋqä mäkä itqänäu’ tqanŋä qätä äwiyäpiyänŋaŋi, he zä ipu, yäunüä-yäunüä miqä pa iqäpŋqä. Nätmatqä tä ganä timäuniqä-qe, hea yäpaki maqänä matimäuqä yäniqeqä” ätukqe.

¹⁰ I ätuäqetaŋi, tiinä ätukqe. “Ämaqä hnqua, ämaqä huiziquatä mäkä humbŋqä ipäqäpnuwi. Itanŋa qua naqä iu miqä hnqueqä ämaqe, huizi iqueqä iquatä mäkä humbŋqä ipäqäpnuwi.

¹¹ Qua huiŋi, ekä itä, yäunüä-yäunüä naqänänä timäuniqe. Hnqäqinŋi, buayä dä naqänänä timäuniqe. Hnqäqinŋi, täŋä-yaqä naqänänä timäuniqe. Itanŋa qäukuä yätutaŋi, hiqŋqä naqänänä ätimäutä, he zä emäkäniqeqä.

¹² I etaŋgi nätmätqä iinŋi änyä etaŋaŋi, qu a ekiqätäpu, quvqä emäkpnuwi.‡ Qu Nyaqä yoqä mäŋdi äkittqäpŋqä

† 21:4 Matiu 24:1-51; Makä 13:1-37 ‡ 21:12 Matiu 10:16-22; Makä 13:9-13

dinqä indqämbu, anä aquväqñqä iunji, kukñuä ätäpu guä hikiqiyaupnuwiqä. Itanga etma äwäpu, ämaqä naqä huitañä-huitañä iquauqä hinuä iqñ hekitqätepnuwi.

13 Nätmatqä iinji emeqangutqāngani, ii hiqä kukñuä ānguä we-hunqä-tāñi awä tpuwāñqä-ganji.

14 Iinā emākqanguwānga, he kukñuä kima tupnuwä dinqe, kñuä ganä mindqāñqä pa iqāpnä.

15 Nyi kukñuitä, nāqñqetä, Nqä-nāuä hitapmnige. Ga ämaqä qui emākätqāñuwä eeqānāñi, qu huätä ämaemäupu mändi maekittqiyqä ipnuwiqä” ätukqe.

16 “Hiqä hinaqä-hinunuatä, hita-hingukatä, itanga näueqä iquatä, qu hiqä mākä-hunqä iquauä hipa du hewipnuwi. Ga qu hesañä hñquau pizqä päkpnuwi.

17 He Nyaqä yoqä-tāñuenä etangä, ämaqä eeqānāñi äwqä quvqä emäkpnuwi.

18 Inäqe heyaqä nyuāñä iunji, dä hui qui näweqä mimākñqä yāñiqe.

19 Inğani he yāñänāqñqä äpmamipqe, he hāñä ānguānä pmepnuwiqä” ätukqe.

20 I ätuäqetani tiñä-pqä inä ätukqe. “Jerusālemāñi, mākä-iqä iqua äpäpu, qāuiqä ktāuqangä hinuä qumbiyāngani, he nāqñqä tiñä hipnuwi. ‘Anä-himqe qui imäkpñqä hea, qāqiqinjqä’ kñuä heyquānä.

21 Inğani qokä-apākä qua Jutiya iu äpmeñuwä iqua, ze, qoqonä yätunqä hipnuwi. Qokä-apākä anä-himqä Jerusālemä iu äpmeñuwä iqua, anä-himqä iunji äväma, huiunqä upnuwi. Itanga ämaqä Jerusālemä iu yāpaqāngisa äpmeñuwä iqua, yāpāngisa māpaquvqä ipnuwi.

22 Hea inğani, Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä kukñuä ätāñqä-pa, naqä-qakuä iinā timäutñqä dinqe, iquauqä suqä quvqenqä iinā vāñiqe.

23 Itanga, apākä äwqä-tāñä iuaunqätä, ymeqä anuāñqä-tāñä iuaunqätāñi, huäqä kiñä hunqeqä. Ii tiinji. Hanä-iqä naqānāñä qua tāu ätimäutä, Goti Hanjuwä Iqueqä äwqä tnāñä iinqe, qokä-apākä inğa pmamipqä iquau wimeniqe.

24 Itanga hñquauñi ipäqäyunätä päkpnuwi, huiziquauñi, ämaqä huiziquauqä wāñuä hingināwa äwiyäpu pmepñqä dinqä, ätuma upnuwi. Itanga Jerusālemāñi, Israitqä iquauqä nokuiyqä iqua, mändi äkittqiyäpu, hea Goti Hanjuwä Iqu iquaunqä ätekqä iqu qäpu heqangañqe, qui imākqāñqä pmetpnuwiqä” ätukqe.

25 I ätuäqetani, tiñä-pqä inä ätukqe. “Hea inğani, mäptqä iuta, qañuä iuta, qätäqueqä iuta, hiqñqä huitañä-huitañä timäuniqe. Itanga qokä-apākä qua

täu im-imä äpmeñuwä iqua, eqä-huänä äusuätä ämnga peyqangi äqumbiyängani, quwqä kñuä indqänqe qui iwimäkqanguti, yäunüä-yäunüä ipnuwi.

26 Itanga nätmatqä qäukuä haqä yätutani ävämapñqä imäkqangi äqumbiyi, qokä-apäki, 'Qua täutani squä timäutñqätiyä?' kñuä indqänäpu, yäunüä-yäunüä ipu, hiñuä qanjä äma ikäpnuwi.

27 Ingani qu, Ämaqeuqä Ymeqä Ekqä Iqu qaquvqä iu äpme, Iqueqä yängänäqñqetä, Iqueqä we-huñqä naqänänjä itä pqangi qumbnuwi.

28 Hea nätmatqä tä änyä qe ipäqiyqangani, pämä yängänäqñqä ätqäupu, hiñuä haqä yätu qungpñqä. Goti Hanjuwä Iqueqä etmetñqe, qäqiqinjä" ätukqe.

29 I ätuäqetani, Iqu kukñuä ktqä tiinjä ätukqe. "He zä-eaqä iutä, zä huizi iquautä hiñuä äqunäpu, näqñqä mapiyä.

30 He zä-mñä änyä-hänjä ingangqe hiñuä äqumbiyi, näqñqä äyä etqäñuwiqä. 'Ii hea mäptqä äñguä tätñqänganganjyä.'

31 Inji Goti Hanjuwä Iqunä miqä timäutñqe, asä inänjqä. Nätmatqä Nyi tänga etqe, ipäqiyqangi hiñuä äqumbiyängani, he näqñqä hipnuwi. 'Goti Hanjuwä Iqunä miqe, timäutñqänganganjyä.'

32 Nyi he naqä-qakuä etqä, qokä-apäkä hea inga pmapnuwä iqua, qu mapäkonqä yqänä pmetanguwänga, nätmatqä eeqänänjä iinjä timäuniqe.

33 Qäukuitä, quaetä qui imäknäniqä-qe, Nyaqä kukñui, qui mimäkñqä yäniqeqä" ätukqe.

34 I ätuäqetani, tiinjä-pqä inä ätukqe. "He äñguänä mimbiyä. Eqä änäpu, hea ique-ique qämä-qämä iqe, ii quvqe. Nätmatqä hiqä huiwiñqä kñuä kuapä indqänqe, ii-pqe quvqe. He suqä iinjä imäkqangpqe, hea iqueni, guä enqä-pa maqänä heuniqeqä.

35 Ii tiinji. Hea ingani, nätmatqä Nyi etqe, qokä-apäkä qua täu äpmeñuwä eeqänänjä iquauñi äwimeniqe.

36 Inji, nätmatqä eeqänänjä iinjä iqua, ämäequtäupnuwänqätä, Ämaqeuqä Ymeqä Ekqä Iqueuä hiñuiqi tqäpnuwä diñqetäni, he hea ique-ique äñguänänjä äminyäpu, Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä tqäpñqä" ätukqe.

37 Ingani hiunji eeqänänjä iunji, Jisasi Iqu, hiqäva-imäkqä anjä ququawä iqi ämotquaminqe. Heatqängani Iqu qoqonjä Olipä iu hiqaqä äwiqisminqe.

38 Itanga qokä-apäkä eeqänäni, Iqueqä kukñui qätä wipñqe, zinuänga äquvepminuwi.

22

*Qu Jisasi Ique pizqä päkpnqä ätkuwinqä**

¹ Hiunji naqänänä qu “Bretqä yenuä qo matäuqä bnqänganjqä” ätminuwä iqu, ätimäutnqä qäqi ekqe. Hiunji iquenyqe, qu Pasopa ätminuwi.

² Inganji hiqäva-imäkcqä naqä iquatä, kuknuä-suqenqä näqñqä iquatä, qokä-äpäkiunqä zä ipu, Jisasi Ique äpäkpnuwä diñqä hänaqänqä qävqä ämävqänminuwi.

³ Inganji Setänä Goti Hanjuwä Iqutä mäkä-hunqä iqu, Jutasi iqueqä äwqeu äpaqukqe.† Qu iqueqä yoqe, “Iskarioti iqueqä” ätuminuwi. Iqu ämaqä 12 iquautanä ique.

⁴ Iqu äwäqe, hiqäva-imäkcqä naqä iquautä, hiqäva-imäkcqä anji qui mimäkcqänqä miqä naqä iquautä, Jisasi Ique iquauqä hipa iu vätñqä hänaqä diñqä ätukqe.

⁵ I tquanğa, iqua aquvänä ipu, “Mbqä hui ktap-atunqueqä” ätukuwi.

⁶ Ita Jutasi iqu “änguiqä” ätuätä, Jisasi Iqueni iquauqä hipa iu vätñqä diñqä hea qäyunänänganjqä, qokä-apäki Jisasi Iqutä anä mäpmeqä etanguwänganjqä, hinuä äqunä äpmaminqe.

Jisasi Iqu, Iqueqä wäunuä yätquakä iquatä, ymisänä yäpakä änguwänganjqä‡ (22:7-38)

⁷ Hiunji naqänänä bretqä yenuä qo matäuqä bnqä iqu ätimäukqe. Quväukuä ique-ique hiunji iqueni, Israitqä iqua Pasopanqä knuä indqänäpiyängani, sipsipqä hui äpäsäpu gpnä.

⁸ Hiunji iqu ae ätimäuganganji, Jisasi Iqu, Pitä iquesä, Jonä iquesä ändowatätä, “Hiunji naqänänä tqueni, qe äwäsinyä, neyaqä buayi näwinyä nemäkinynqä” ätukqe.

⁹ I tquanğa, iquaqu yatñqä äwikiyi, “Ye näwinyäni ängi imäkenqäwä?”

¹⁰ Mä Iqu kimanji, “Qe anä-himqä yäpä ingisa äyäsinyängani, ämaqä eqä-häkä qondä a qätqä hnqu ämimbñqäuä” ätukqe. “Qe ique qänaki wivändiyinqe. Anä iqu paquvqangutqä iqueni, eequenä paqupiyä.

¹¹ Itanğa anä kaniqueni, ‘Ämotqueqä Iqu, si yatñqä kiyenqä äyandowatqiyä’ suinyqä. ‘“Nytä, Nqä ämaqä wäunuänqä ämotquetñqä iquatä, hiunji naqä tqe, buayä natunquä anä hiqñqä ängikä?” äyatqiyä’ suinyqä.

* 22: Matiu 26:1-5; Makä 14:1-2; Jonä 11:45-57 † 22:3 Matiu 26:14-16; Makä 14:10-11 ‡ 22:6 Matiu 26:17-30; Makä 14:12-26; Jonä 13:1-17:26

12 Ingañi iqu, aña hiqñqä naqänänjä haqä yätqä ämatnänqä iqueni ämaquesquenqiyä. Iquvanätä, buayä ñqätä, näwenyā imäknänä. Qe iqiñi, buayä näwenyā inemäkinyqä” ätukqe.

13 I tquanğa, iquaqu äwiyi, nätmatqä eeqänänjä Jisasi Iqu ätukqä-pa witañgi äqunyiyi, buayä näwenyā imäkkiyi.

14-15 Jisasi Iqutä, Iqueqä ämaqä wäunüanqä ändowatminqä iquatä, buayä bñqä äpmapiyänğani, iquvanä iu äwi tii ätukqe. “Hiunji naqänänjä tä ätimäuqä tqueni, Nyi buayä Pasopa tä, hesä natunquenqä kuapänä nyinätanğı äpmenänä. Buayä qäpu änani, Nqä huiwä täñğ-hunqä mamqänä. 16 Nyi he etqä. Buayä Pasopa iqueqä quati, Goti Hanjuwä Iqunä miqä iunji naqä-qakuänänjä timäuqanğanqe, Nyi ique anğı manqä iqämqänä” ätukqe.

17 Ingañi, § Iqu wainqä-eqä-häkä ämeqe, Goti Hanjuwä Iquenyqä “änguiqä” ätuäqe, tii ätukqe. “He wainqä-eqä-häkä tä ämepu, wänqäpu-wänqäpu biyä.

18 Nyi he naqä-qakuä etqä. Tängata tiñji, Goti Hanjuwä Iqunä miqe äpqanğanqe, wainqä-eqä tä anğumä manqä iqämqänä” ätukqe.

19 Iñi qäpu ätuäqe, Iqu bretqä ämeqe, Goti Hanjuwä Iquenyqä “änguiqä” ätuäqe, äkutätä, iquau ävätä tii ätukqe. “Tä Nqä huiwä, he yätamäqä hiyätñqä etapqänä. Nyinyqä knuä indqänäpu, iñä imäkkäpnqä” ätukqe.

20 Qu buayä qäpu ganğuwänğa, Iqu wainqä-eqä-häkä ämeqe, bretqeu imäkkqä-pa imäkäqe, tii ätukqe. “Wainqä-eqä-häkä tä, kukñuä Goti Iqu hesä guä ämäsäuqä häñyi. Ii naqä-qakuä imäkätñqe, Nqä häñqe, he yätamäqä hiyquäninqä equatemqänä.

21 Inäqe qätä nyipiyä. Ämaqä, Nyi bäkpnqä iquauqä hipa iu nyivätñqä iqu, Nyitä iquvanä täunji anä äpmenue.

22 Ämaqeua Ymeqä Ekqä Iqu, hänaqä Goti Hanjuwä Iqu, Iquenyqä ätekqä iu wänqiyä. Inäqe ämaqä Nyi ämbäkpnqä iquau nyivätñqä iquenyqe, huäqä-hunqe naqänänjiqä” ätukqe.

23 I tquanğa, Iqueqä wäunüanqä ämotquaminqä iqua, iquauqä quwä yatñqä änyäpu, “Suqä tä imäkäninqe, tqukinqä tqiyä?” ätnğuwı.

“Nesañä naqe, tqukinğäwä?” ätnğuwınqä

24 Ingañi wäunüanqä ämotquaminqä iqua, “Neqä naqe, tqu pmeniqätiyä?” tpu, kukñuä mäkä äunminuwi.

25 E hunğanğuwänğa, Jisasi Iqu tiñjä ätukqe. “Ämaqä huizi iquauqä ämiqä naqä iqua, qokä-apäkiu wäunüä vqä

iquaiqä. Inj naqä iquauŋqe, qu 'Ämaqä yätamäkqä äŋguä vqä-quaeqä' ätätqäŋuwi.

²⁶ I etanġi he iinġi mimäkqä pambiyä. Hiqä hitmqä iqu, hiŋgua yäpakä, yoqä maeqä-qu enqä-panä äpmenä. Hiqä ämeyqä iqu, wäunuä-eyqä-qu enqä-panä äpmenä.

²⁷ Inj ämaqä buayä nätnqä iquvanä iu äpmenqä iqu, ämaqä buayä meqisqä ique ämäwqätäunä. Injä etanġi, Nyi hiqä wäunuä heyqä enqä-panä äpmenänä.

²⁸ Hanä-iqä nyimeqanġani, he manyivämeqä Nyitä anä äpmenquä iquenjqä.

²⁹ Iutanġi Nqä Apiqu Nyi ämaqueu mimqä yoqä naqä ändapkqä-panġi, asä iinġi Nyi he etapqä.

³⁰ Inj Nyaqä ämaqueu miqä iunġi, he Nyaqä iquvanä iu äpmapu, buayätä eqätä änäpu, itanġa Israitqä iquauqä hueqä-himqä 12 iquau iwäsäupu, zä-hawä äŋguänänä iu pmeqäpnqä" ätukqe.

*Jisasi Iqu Pitä iquenġi, " 'Nyi Iquenqe änyä maŋneqä' ttnġinyä" ätukqenqä**

³¹ I ätuäqetanġi, Iqu "Saimonä iquki, qätä nyiyä" ätukqe. "Setänä iqu, ämaque kuä-witqä hinoqukuä huätä ämamäutqäŋuwä-pa, heqä quuvqä heqiyqe yamwiqä hiyättnqenqä, Goti Hanjuwä Ique yattnqä ae ävqe.

³² Injä etanġi, tqä quuvqä heqiyqe qui mimäknnqä yättnqe, Nyi Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä ae ätqeqä. Itanġa si anġu äpätnänġani, tqä tta-tunġuäkau yänänäqnqä wisnänneqä" ätukqe.

³³ Pitä iqu kimanġi, "Naqä Iquki, Sitä guänqä anä äwita, anä päkonenqä, näwinyä imäknmä äpmenänä" ätukqe.

³⁴ I etanġi Jisasi Iqu, "Pitä iquki, Nyi jänä äktqä. Heatqä tqenġi, kukutakisqä äkakä matqänġa, si Nyaqä yoqe, zä hnquaqui-hnque hisnġinyä" ätukqe.

³⁵ Ita, eeqänänä iquauġi, "Nyi hiqä mbqä qa mnqetä, qa-pqetä, yukä ämuasmäuqetä, maeqä hendowatkqänġani, he nätmätqenqä äwa ikuwätanä, äwa miqä ikuwätanä?" ätukqe.

Iqua, "Äwa miqä ikqueqä" ätukuwi.

³⁶ Ga Iqu tii inä ätukqe. "Injä etanġi, tänġani, ämaqä mbqä-qa mnqä-tänä iqu, äma wättnqe. Ämaqä qa-tänä iqu, äma wättnqe. Itanġa ämaqä ipäqäyunä maeqä iqu, iqueqä gquä quäuqä ämetä, ämaqä hnque mbqänqä imäkätä, ipäqäyunä mbqä yättnqe.

³⁷ Ii tiinjä. Goti Hanjuwä Iqueqä bukä iunġi, 'Qu iquenyqä "Ämaqä quvqueqä" ätkuwiqä' ätä äqänänä.† Nyi jänä etqä.

* 22:30 Matiu 26:31-35; Makä 14:27-31; Jonä 13:36-38 † 22:37 Asayä 53:12

Kuknuä iinj, Nyinyqä angi pänqiyä. Kuknuä eeqänäni, Goti Hanjuwä Iqueqä bukä iu Nyinyqä ätänqe, naqä-qakui tänga ätimäunqiyä” ätukqe.

³⁸ Ingañi iqua, “Naqä Iquki, ipäqäyunä hñquaqu täqiyqä” ätukuwi.

Iqu kimani, “Ii qäyunjqä” ätukqe.

Jisasi Iqu, qoqonä Olipä iu, Goti Iquenyqä tääqä ätkqenqä[‡]

³⁹ Ingañi, Jisasi Iqu anä-himqä iunä äväma, qoqonä Olipä, inga-inga iqisminqeuñqä ekqe. Itanga Iqueqä wäunüñqä ämotquaminqä iqua qänaki äwivändkuwi.

⁴⁰ Iu ätimäupiwi, Iqu iquaunä, “Yamwiqä iqe, he mändi maekittqiyqä yätñqä dinqe, Goti Iquenyqä tääqä tupiyä” ätukqe.

⁴¹ E ätuäqetani, äväma äwäqe, ämaqä hikä tnämäuqä-panä iinjäqi ätqäwäqe, qonä äuktäutä, tääqä ätukqe.

⁴² “Apiquki, Si äkinganqutqe, häkä hanä-iqä-tänä tq huätä mändavä. Iinjä etangi Nyaqä änyinqeunä, qäyä enä. Tqä äkinqeu ätimäunä” ätukqe.

⁴³ I tquanqani, enätqä qäukuä haqä yätutanä hñqu äwimeqe, Ique yänänäñqä äwikqe.

⁴⁴ Itanga Jisasi Iqu hanä-iqä naqänänä ämetä, tääqä yänänäñqä tquanga, Kiqä dñi, häñeqä enqä-pani, qua mäñi iokqe.

⁴⁵ Iqu tääqä qäpu ätuäqe, pämä ätqäutä, Iqueqä wäunüñqä ämotquaminqä iquaunqä äukqe. Iquau äwimeqe, iqua äwqä hanä naqänänä vqangi, hiqaqä witangä äquñqqe.

⁴⁶ E äqunäqe, “Sunqä hiqaqä winäüä? Ävaupu, yamwiqä iqe, he mändi maekittqiyqä yätñqä, Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä tupiyä” ätukqe.

Jutasi iqu Jisasi Iqueni, himä-wiunqä iquau äwikqenqä[‡]

⁴⁷ Jisasi Iqu kuknuä yqänä tätqätanga, ämaqä kuapanä äpkuwi. Iqueqä ämaqä 12 iutanä hñqu, iqueqä yoqä Jutasi, iqu iquau ätuma äpkqe. I ätuma äpäqe, Jisasi Iqu-tänä qäqiqi, quneqä vätñqä äpkqe.

⁴⁸ Ii iqanqani, Jisasi Iqu, “Jutasi iquki, si quneqä ävätnä, Ämaqeuqä Ymeqä Ekqä Iqueni ämaqä iuqä hipaeu wisñqätanä?” ätukqe.

⁴⁹ Ämaqä Iqutä anä äpmaminuwä iqua, nätmätqä ii timäuqangi äqumbiyi, “Naqä Iquki, ne ipäqäyunitä ämaqä äpäsatunqätanä?” ätukuwi.

[‡] 22:38 Matiu 26:36-46; Makä 14:32-42 S 22:46 Matiu 26:47-56; Makä 14:43-50; Jonä 18:1-11

50 E ätupiysi, iquautanä hnqu, hiqäva-imäkcqä naqä iqueqä wäunuä-wiyqä hnquenji, ipäqäyunitä iqueqä qätä ämuangisa mnä hämänä ätqavämäukqe.

51 E iqanga, Jisasi Iqu “Qäyā enā” ätuäqe, qätä a ämaqätätä, anqu ämaqumuatekqe.

52 Inganji Iqu hiqäva-imäkcqä naqä iquatä, hiqäva-imäkcqä anä qui mimäkcqānqä miqä naqä iquatä, Israitqä iquauqä ämaqä naqä iquatä, qu Ique a kiquätpnqä äpkuwä iquauji, “He ipäqäyunitä, jävqätä a äqätqä äpquwi, ämaqä äpäsätä quwä-meqä hnque a äkiquätätqānuwä-pa, Nyi-pqe, iijunä etangi ängiqätqäuä?”

53 Hiunji ique-ique Nyi hesä hiqäva-imäkcqä anä ququawä iqi pmetanganji, he a mangiqätqä itqānuwiqä. Iinjä etangi heatqä yänänäqnqä ätimäuqäqe, ii hiqānganjqä” ätukqe.

*Pitä iqu, ‘Nyi Jisasi Iquenyqä maqnqeqä’ ätkqenqä**

54 Iqu i tquanga, iqua Ique a äkiquätäpu ätuma äupiysi, hiqäva-imäkcqä naqä iqueqä anä yäpä ingisa ätuma ekuwi. E wätqätanguwānganji, Pitä iqu kinä nānji ti ätqawäwätä, qānaki äukqe.

55 Inganji qu täknä yäpä yāngisa tä ikepu quamä pmeqanguwānga, Pitä iqu quvaqä awä iqi äpmakqe.

56 Qu e äpmetanguwānga, wäunuä iqä apäkä hui, Pitä iqu tä ttawä iqi pmetangi äqunäqe, hinuä yänänäqnqä äqunä, “Ämaqä tqu, Jisasi Iqutä anä äpmenjiyiqä” ätukqe.

57 I tquanga Pitä iqu, “Apäkä iiki, nyi Iquenyqe, maqnqeqä” ätukqe.

58 Ga wānqäpu äpmapiysi, ämaqä hnqu ique äqunäqe, “Si-pqä iquautanqu-kiyqä” ätukqe.

I tquanga Pitä iqu, “Ämaqä iquki, nyi hmanjqä” ätukqe.

59 Mä quäuqänä hmbu äpmapiysi, ämaqä huiziqu yänänäqnqä ätukqe. “Ämaqä tqu, Galilisanä-qu hitangi äqunätmä, ‘Iqu Jisasi Iqutä anä äpmenjiyi-qe’ naqä-qakuä etqänä.”

60 I tquanga Pitä iqu, “Ämaqä iquki, si kuknuä ii ätnji, nyi maqnqeqä” ätukqe. Iqu kuknuä yqänä tätqätanga, kukutakisqä äkakä ätkqe.

61 Asä qānganji, Naqä Iqu hiqumuanä äwiyätä, Pitä ique hinuä ämoqunqqe. Inganji Pitä iqu, Naqä Iqu, “Heatqä tquenji, kukutakisqä äkakä matqānga, si Nyinyqe, ‘Maqnqeqä’ hnquaqui-hnque ttñiqä” ätukqenqä knuä äwikqe.

62 Iinjä iqe, yäpaqä māngisa äwätä, knuä naqänänä äqäkqe.

* 22:53 Matiu 26:58,69-75; Makä 14:54,66-72; Jonä 18:15-18,25-27

Qu Jisasi Ique tä säwqä ävāpu, āpākkuwinqä†

⁶³⁻⁶⁴ Inġaŋi āmaqä Jisasi Ique a ākiqātkuwä iqua, Ique kukŋuä quvqä ātuāpu, jāvqä āpākkuwi. Ga, tapātapi Iqueqä hiŋuii ktqä āpmuatepu, tiŋjä ātumiŋuwi. “Si ‘Iqu bäsqiya-qe’ hiŋuä eŋqä-pa natiyā.”

⁶⁵ Itanġa iqua kukŋuä quvqä huisä qäsä ātumiŋuwi.

Āmaqä naqä iquauqä hiŋuiqi, Ique kukŋuä āmitkuwinqä‡

⁶⁶⁻⁶⁷ I imākātqātanguwāŋga, māptqä timāuqanġaŋi, gokä-apākä iquauqä āmaqä naqä iqua, qu eeqänä aquvā āqāŋguwi. Ii hiqäva-imākkä naqä iquatä, kukŋuä-suqenqä näqŋqä iquatāŋji. Aquvā e āqāmbiyi, Jisasi Iquenji iquauqä aquvāqŋqä iunqä ātuma āupiyyi, “Si Kraisi ne āminesŋqä Goti Hanjuwä Iqu atāuŋuä ākikqä Iquki sātāti, ‘Nyi Qāqunjqä’ natiyā” ātukuwi.

Iqu kimaŋi, “Nyi he etqanġmdqe, he quuvqä maeqiyqä ipŋqäuä.

⁶⁸ Nyi he yatŋqä heyqanġmdqāŋgaŋi, he kimaŋi mandqä ipŋqäuä.

⁶⁹ Iiŋjä etanġi, tāŋgata tiŋji, Āmaqeua Ymeqä Ekqä Iqu Goti Hanjuwä Iqueqä hipa āmuangisa pmetāŋqiyā” ātukqe.

⁷⁰ I tquanġa, āmaqä eeqänāŋjä iqua yatŋqä tiŋjä āwikiwi. “Si Goti Hanjuwä Iqueqä Ymeqä Iqukitanä?”

Iqu kimaŋi, “Hiqä-hiuä ae āyā ātqäuä. Nyi Qāqunjqä” ātukqe.

⁷¹ I tquanġa, iqua “Ne Iqueqä suqenqä awä-tqä hŋquaunqä täāqä matqä yatunqwe. Iqueqä-kiuä, maŋiuta tqanġi qātä qe āwiyāŋunä” ātukuwi.

23

*Jisasi Iqu, Pailoti iqueqätä, Heroti iqueqätä, hiŋuä iqi ātqäukqenqä**

¹ Inġaŋi āmaqä naqä eeqänāŋjä iqua āvaupiyyi, Jisasi Iquenji, Pailoti iquenyqä ātuma āukuwi.

² Āwimapiyyi, Ique kukŋuä mitŋqä ipāqiyāpu, Pailoti iquenji tiŋjä ātukuwi. “Ne Āmaqä Tqu quvqä tiŋjä imākātqātanġi āqunātunqwe. Neyaqa āmaqä iquauqä kŋuä indqāŋqe qui iwimākätä, ‘He Romātanjä āmiqä Sisa iquenji, mbqä takisi māvqä pambiyä’ ātuätä, itanġa Iqueqä-kiuāŋqe, ‘Nyi Kraisi, Goti Hanjuwä Iqu he āmemqä atāuŋuä

† 22:62 Matiu 26:57-68; Makä 14:53,55-65; Jonä 18:12-14,19-24 ‡ 22:65 Matiu 26:69-75; Makä 14:66-72; Jonä 18:15-18, 25-27 * 23: Matiu 27:1-2,11-14; Makä 15:1-20; Jonä 18:28-19:16

änyikqä Iqunä, hiqä Ämeyqä Naqä Iqunjqä' ätuätŋqeqä" ätukuwi.

³ I tquanguwänga, Pailoti iqu Jisasi Iquenŋi, yatŋqä tiinjä äwikqe. "Si Israitqä iquauqä Ämiqä Naqä Iqukitanä?"

Ga Jisasi Iqu kimaŋi, "Si qe ätnyä" ätukqe.

⁴ Inğaŋi Pailoti iqu, hiqäva-imäkkä naqä iquautä, qokä-apäkä iquautäŋi, "Ämaqä Tque kukŋuä mitmqä diŋqe, Iqueqä suqä quvqe, hiŋuä mäqunquä eänänä" ätukqe.

⁵ Inäqe, qu kukŋuä yänänäqŋqä tiinjä hui ätukuwi. "Iqu anä-himqä eeqänänä qua Jutiya iunŋi, qanä yäkenä itä, ämaqeu näqŋqä ävätä, quvaqä äwqe, ävauqumuatätqänä. Iqu qua Galili iu ganä iäqetanŋi, täqinyqä äpqäqeqä" ätukuwi.

⁶ Pailoti iqu, ii tqangä äwiyäqe, "Ämaqä Tqu, Galilisaŋä Iqutanä?" ätukqe.

⁷ Qu "Nŋqä" tquanguwänga, iqu, "Jisasi Iqu Heroti iqueqä ämitŋqeuta äpqäqeqä," kŋuä vqanŋi, Heroti iquenyqä ändowatkqe. Hea inğaŋi, Heroti iqu Jerusälemä iu yakuä pmetanğaŋi.

⁸ Heroti iqu Jisasi Ique hiŋuä äqunäqe, iqu aquvänä ikqe. Ii tiinjŋi. Hiŋuiqänänŋi Iqu ämaqä mimäkkänänä di imäkkanŋi qätä äwiminqenqä, Ique hiŋuä qunätŋqä äwinyätä, "Iqu nyaqä hiŋuä iqi, ämaqä mimäkkänänä di imäkänä" kŋuä vqanŋi äpmaminqe.

⁹ Ique äwimeqanğa, nätmatqä kuapänänŋinqä yatŋqä vqanŋqä-qe, Jisasi Iqu kimaŋi mätquä ikqe.

¹⁰ E tuätqätanğa, hiqäva-imäkkä naqä iquatä, kukŋuä-suqenqä näqŋqä iquatä, qäqi ätqäupu, Ique kukŋuä yänänäqŋqä ämitkuwi.

¹¹ Inğaŋi Heroti iquä, iqueqä mäkä-iqä iquatä, Ique quvqä imäkäpu, kukŋuä quvqä ätuäpu, gquä hämänänä äŋguänänä hŋqu ämepu äwiyätäpu, Pailoti iquenyqä anŋu ändowatukuwi.

¹² Hiŋuiqänänŋi Heroti iquä, Pailoti iquä, himä-wiunqä äpmaminŋiyä-qe, hiunŋi iquenŋi, iquaqu näueqä imäkkŋiyi.

¹³⁻¹⁴ Ique anŋi wimeqanğa, Pailoti iqu hiqäva-imäkkä naqä iquaunqätä, ämaqä naqä iquaunqätä, qokä-apäkä iquaunqätä, tääqä ätuätä aquvä ämaqiyäqe, tii ätukqe. "He Ämaqä Tquenyqä nyitä kukŋuä jänä imäkatunquä ätuma äpäpu, tii ändquwiqä. 'Ämaqe, qu gap-manqä iquaunŋi hŋgisänä itquapŋqe, Ämaqä Tqu quvaqä kŋuä indqänqe qui imäkkätqänä.' Inäqe, nätmatqä he ändquwiŋqe, nyi hiqä hiŋuä iqiŋi yatŋqä ämitmänğaŋi, Iqueqä suqä quvqe mämoqumueqä iqänä.

15 Itanga Heroti iqu-pqe mämoqumueqä itä, nenyqä angi ändowatqiyä. Ne Ique pizqä päsatuŋquä diŋqe, Iqueqä quvqe, hma etaŋgi äqunäŋueä.

16-17 Iiŋŋqe, nyi täŋä-huŋqenä äwimi, hiŋuinä qunäwatmqänä."

18 I tqunga, qu eeqänäŋi, maŋä yänänäqŋqä ätäpu, "Ämaqä Tquenŋi, pizqä äpäsätnä, Baräpasi iquenŋi nenyqä vquatäwatiyä!" ätukuwi.

19 Baräpasi iqu, Jerusälemäŋi, gapmanqä iquatä mäkä äunäpu, ämaqä pizqä päsqanŋi, guä äpmuatekuwä iquvi.

20 Inŋanŋi, Pailoti iqu Jisasi Ique ävquatäwatätŋqenqä wiŋganŋi, anŋu ätukqe.

21 Inäqe qu maŋä yänänäqŋqä tiŋä ätukuwi. "Zä-huätatä hueyä! Zä-huätatä hueyä!"

22 Ga anŋunŋi, "Suŋqäwä? Iqu suqä quvqe, äki imäkätŋqäwä? Ne Ique pizqä päsatuŋquä di, nyi Iqueqä suqä quvqä hui mämoqumueqä iqä-qae, täŋä-huŋqenä ävätmä, hiŋuinä qunäwatmqänä" ätukqe.

23 I tqungqä-qe, qu maŋä yänänäqŋqä, "Jisasi Iquenŋi pizqä päkiyä!" ätqua äupiŋi, iqueqä maŋi mäŋdi äkittqäkuwi.

24 Inŋi Pailoti iqu, "Iquauä äwiŋqä dunä qänaknä wimqeqä" ätŋgqe.

25 Ämaqä, gapmanqä iquatä mäkä äunäpu, huiz-ique äpäkkqä iquenyqä ätukuwiŋqe, Pailoti iqu iquenŋi ävquatäwatqke. Itanga Jisasi Iquenŋi, iquauä äwiŋqä iu qänaknä itä, ämaqä päsqä iquauqä hipa iu äwikqe.

Qu Jisasi Ique zä-huätatä äuekuwiŋqä†

26 Qu Jisasi Ique ätuma äwäpu, ämaqä Saimonä Sairin-isaŋä iqu, anä-himqä iunqä tä pätkätanŋi a äkiqätäpu, zä-huätatä huŋqe, ique quamä äwiwätäpu, "Jisasi Ique qänaki wivändiyä" ätukuwi.

27 Iqua Ique ätuma wätqätanŋuwanŋanŋi, qokä-apäkä kuapänä Ique qänaki äwivändkuwi. Iquautanä apäkä kuapänänä hiua, pmapqä ipu, knuä äqiyäpu, qänaki äwivändkuwi.

28 Qu iŋä iqanŋuwanŋa, Iqu qänaki hiŋuä ämoqunätä, "Apäkä Jerusälemätanä iuenä, Nyinyqä knuä maqiyqä pambiyä! Hiqä-hiuänqätä, hiqä ymeqänqätä qäpiyä" ätukqe.

29 "Qakui tiŋjqä. Hea qänakndanŋanŋanŋi, qu tii tpnuwi. 'Apäkä qokitqä iuatä, ymeqä manyquä iuatä, ymeqä anuä mäwqä iuatä, qu quwqä-quwä aquvänä iqäüä.'

† 23:25 Matiu 27:32-44; Makä 15:21-32; Jonä 19:17-27

³⁰ Hea ingani, 'Qoqonä iquenä, he qua täqi äpäknäpu, ktqä naqumuätäpiyä' tpuwıqä.‡

³¹ Ii tiinjä. Tängani qu zä eqä-tänä enqä-panä-qunä, suqä tä nyimäkätqänuwi, inji suqä quvqä imäkqä, zä yäuä äpitnqä enqä-panä iquauni, suqä äki iwimäkpnuwänqäwä?" ätukqe.

³² Itanga Iqutä anäni, qu suqä quvqä imäkqä hnquaqui-pqe, pizqä päkpñqä ätuma äukuwi.

³³ Qu äupiı, hipkä 'Ämaqä nyuäniqä' ätminuwä iu ätimäupiı, Jisasi Iquesä, suqä quvqä imäkqä iquaquisä, zä-huätatä äuekuwi. Ämaqä hnquququ, Iqueqä hipa ämuangisa, huiziqueni, hipa qunamäuqängisa äuekuwi.

³⁴ Ae äueqanguwängani, Jisasi Iqu, "Apiquki, iquauqä suqä quvqe, huätä mamäuvä. Nätmatqä tä nyimäkquwinqe, qu maqnqeä" ätukqe. Ingani qu Iqueqä gqetä ämuasmänqetä iwäsäupu, kikinä mapñqä hänjä ikuwi.

³⁵ Jisasi Iqu zä-huätatä hungangani, qokä-apäki hinuä äqumbu ätqäuminuwi. Ämaqä naqä iqua, Ique äkasuwä ätäpu, "Iqu ämaqä huiziuıi hänjä iqumuätqä-queqä. Itanga Iqu Kraisi, ne mineyätñqä Goti Hanjuwä Iqu Ique atäunuä ikqä Iqu etangutqe, Iqueqä-kiuä hänjä iqumuatnänä" ätukuwi.

³⁶⁻³⁷ Itanga mäkä-ıqä iqua-pqe, Iqu-tänä qäqıqi äpäpu, äkasuwä ätupiı, wainqä-eqä yänänäqnqä äväpu, "Si Israitqä iquauqä Ämiqä Naqä Iquki etangutqe, Tqä-täuä yätamäkqä inyä" ätukuwi.

³⁸ Itani Iqueqä nyuänjä haqä yänjini, tuwanuä tiinjä äqäkuwi. "Ämaqä Tqu, Israitqä iquauqä Ämiqä Naqä Iqueqä."

³⁹ Itanga ämaqä quvqä Jisasi Iqutä zä-huätatä anä äuekuwä iquagu, huiziqu äkasuwä tiinjä ätukqe. "Si Kraisi, ne äminesñqä Goti Hanjuwä Iqu atäunuä äkikqä Iqukitanä? Si Qäquki etangutqe, yätamäkqe, Tqä-täuä änyätinä, ye-pqe inä yesñqeä" ätukqe.

⁴⁰ I tqunga, ämaqä huiziqu qätä äwiyäqe, äkasuwä tii ätukqe. "Hanä-ıqä Iqu ämeqä-pa, si-pqä inä ämenyä. Si iinjä ätätnängani, Goti Hanjuwä Iquenyqä zä makinqä iqiya?

⁴¹ Yeä suqä quvqä imäkqeuta, hanä-ıqä tä meqanguetani, qu qäyunä yemäqäuä. İnäqe Ämaqä Tqu, suqä quvqä maiqueä" ätukqe.

⁴² Iqueni qäpu ätuäqe, "Jisasi Iquki, Si Ämiqä Naqä äpmetnängani, nyinyqä knuä indqängtnqä" ätukqe.

⁴³ Ga, Jisasi Iqu kimanji, “Nyi naqä-qakuä äktqä. Täŋganji, si Nyitä qäukuä yänjini anä pmenqueä” ätukqe.

Jisasi Iqu äpäkonŋqenqä\$

⁴⁴⁻⁴⁵ Hiunji quemisqeuta, awiyqä 3 klokŋganqä, mäptqä we maunqä itä, qua eeqänänjä iunji hea äwäkqe. Inŋanji, yuä naqänänjä hiqäva-imäkpä anä yängisa imaknminqe, inŋi-inŋi äpkŋga äpäwäkqe.

⁴⁶ Inŋanji, Jisasi Iqu tääqä yänänäqŋqä ätätä, “Apiquki, Nqä quuvqe, Tqä hipa iqi eqänä” ätukqe. E ätuäqe, qe äpäkonŋqe.

⁴⁷ Ae äpäkonŋganŋa, mäkä-iqetanä naqä iqu, hiŋuä e äqunäqe, Goti Hanjuwä Iqueqä yoqe haqeu ämamäutä, “Ämaqä Tqueä suqä quvqä imäkpä, aanqeä. Ämaqä Jänänänjä-queqä” ätkqe.

⁴⁸ Ämaqä eeqäpnä hiŋuä qumbŋqä aquvā äqänminjuwä iqua, nätmätpä ii timäuqanŋi äqumbiyi, huäqä kiŋjä wunŋanŋqetanji, quwqä quikuiu ptqä äpäknäpu, anämqä anŋi äukuwi.

⁴⁹ Inäqe Jisasi Iqueqä käyämaqä iquatä, apäkä ique Galilisa äwivändkuwä iuatä, qu nätmätpä tä timäuqanŋqenqä kiŋä nänisa hiŋuä äqumbu ätqäuminjuwi.

*Jisasi Iqueqä huiwi, pŋqä ekuwinqä**

⁵⁰⁻⁵¹ Inŋanji ämaqä hŋqu äpmaminqe. Iqueqä yoqe Josepä ique. Iqu Israitqä iquauqä anä-himqä Arämatiyatanä ique. Iqu ämaqä jänä-nu eä, Goti Hanjuwä Iqunä miqeunqä hiŋuä äqänä äpmaminqe. Iqu Israitqä iquauqä ämaqä naqä iquautanä-que. Inäqe, ämaqä naqä huizi iqua, Jisasi Ique qui imäkpŋqenqä kŋuä indqänätqätanŋuwanŋa, iqu, “änŋuiqä” matqä iminqe.

⁵² Jisasi Iqu ae äpäkonŋganŋa, iqu Pailoti iquenyqä äwäqe, Jisasi Iqueä huiwinqä ätukqe.

⁵³ Pailoti iqu, “Yqä mayä” tquanŋa, iqu Jisasi Iqueä huiwi zä-huätatä äuekuwiuta äma äpätä, yuä huäqä äutätä, ämaqä qua ptnqä iu ekqe. Ämaqä wiqä iunji, hikä mŋä ae ätäpqiyanjuwä-qe, iunji ämaqä hŋque pŋqä maeqä injuwi.

⁵⁴ Hiunji iquenji, Sämbatqä hiunji hapä pmeqä näwenyā imäkpänŋanji. Mä Josepä iqu ii imäkpänŋanji, Sämbatqä timäutŋqä ikqe.

⁵⁵ Itanŋa apäkä Galilisa Jisasi Iqutä anä äpkuwä iua, “Josepä iqu, Jisasi Iqueä huiwi qua äkiu pŋqä eänqutiya.

\$ 23:43 Matiu 27:45-56; Makä 15:33-41; Jonä 19:28-37 *** 23:49** Matiu 27:57-66; Makä 15:42-47; Jonä 19:38-42

Ä äänä itä eänqutiyä” tpu, hiñuä qumbñqä, Josepä ique qänaki äwivändkuwi.

⁵⁶ Hiñuä ae äqumbiyi, äväma äwäpu, marasingätä, wetqä jinañä-weqätä näwinyä imäkepiyi, hiunji hapä pmeqänğanj, suqä ätänqä duñi qänaknä ipu, hapä äpmaminuwi.

24

*Jisasi Iqu, qua buta anji ävaukqenqä**

¹ Hiunji hapä pmeqä ae äpäwqanğanj, zinuä matqänğanj, apäkä iua nätmatqä näwinyä ae imäkekuwi ämapiyi, ämaqä qua ekuwä duñqä äukuwi.

²⁻³ Qu iqi ätimäupiyi, hikä qua hovqä iunji mäpmäwänätangi äqumbiyi, yäpä yängisa äpeyäpu, Naqä Jisasi Iqueqä huiwi mäwiqä itangi äqunquwi.

⁴ Qu iinjä äqumbiyi, knuä kuapänä indqänäpu pmetanquwänga, ämaqä hnquaqu, gquä hämänänjä wehunqä ipñqä, qäqiqi maqänä ätqäukiwi.

⁵ I tqäuqanqiyänga, apäkä iua zä ipu, hipenüä qua bu epu äpmakuwi. Itanga ämaqä iquaqu tii ätukiwi. “Ämaqä hñjä Iquenyqe, he ämaqä pizqä iqua wiqeunji, sunqä qävqä itqänäuä?

⁶ Iqu täqi mäwiqä inä, ae ävauqeqä. Mä Galili du yqänä äpmeqänga, kukñuä etkqenqä knui anji hiyätñqeqä.

⁷ Iqu tiinjä äyä etkqeqä. ‘Qu Ämaqeuqä Ymeqä Ekqä Iquenji, suqä quvqä imäkkä iquauä hipa iqi wipnuwiqä. Itanga qu Ique zä-huätatä huepnuwiqä. Hea hnquaqu äwitqe, hnquququenji anji vauniqeqä’ ” ätukiwi.

⁸ I tquanqiyänga, iua Jisasi Iqu ätukqenqä knuä äwimakqe.

⁹ Iua iunji äväma äupiyi, ämaqä 11 iquautä, ämaqä huizi iquautä, nätmatqä hiñuä äqunquwinqä awä ätukuwi.

¹⁰ Apäkä, ämaqä Jisasi Iqu kukñuä awä tuäkiqäpñqä ändowatkqä iquau, kukñuä ätukuwä iua, ii tiñji. Mäliya Maktälatanjä ii, Jonai, Mäliya Jemisi iqueqä känäu, itanga apäkä huizi iuautä anä äpmaminuawä iuatä, iuayi.

¹¹ Apäkä iuaquä kukñuinqe, ämaqä iqua, “Kukñuä qämä-qämä inqä änatqäuä” knuä vqangi, quuvqä maeqiyqä ikuwi.

¹² Quuvqä maeqiyqä ipiyitanji, Pitä iqu pämä ätqäuqe, qua ekuwä iunqä tnänjä äwäqe, qonjä äuktäutä, yuä huäqä äutäpu ekuwinä witangi äqunqge. Inğanji iqu nätmatqä iinjä äqunätäqñqä knuä kuapänä indqänätä, anji äukqe.

* 24: Matiu 28:1-15; Makä 16:1-11; Jonä 20:1-18

Ämaqä hñquaqu, Emiyasiñqä äukiynqä†

13 Itanğa hiunji asä iqueni, wäunüängqä ämotquaminqä hñquaqu, anä-himqä hmbinyqä äuminjiyi. Anä ipiyqä yoqe, Emiyasiyi. Jerusälemätanji, kinä namji (11 kilomita).

14 Iquaqu qanä äwäsiyänganji, nätmatqä eeqänänä ii ätimäukqenqä kuknuä ätqämuinjiyi.

15 Iquaqu yatnqä ingäwätqätangiyänga, Jisasi Iqu iquaqu-tänä qäqiqi äpätä, qanä anä äuminjuwi.

16 Iquaqu Jisasi Ique hinuä äquniyä-qe, "Tä, Jisasi Iqueqä" knuä mindqängqä ikiyi.

17 Inji Iqu iquaqui tii ätukqe. "Qe qanä äpäsiyänganji, squä-suanqä tätqäninyqä?"

Iqu yatnqä e vqanğa, iquaquvqä hipenji huäqä-hunqä-quaqu ätqäukiyi.

18 Itanji, iquaquisanä hñqu, iqueqä yoqe Keleopasi iqu, kuknuä kimanji tii ätukqe. "Ämaqä, anä-himqä huitanä-huitanä Jerusälemänji kuapänä äpmenjuwä iutanji, nätmatqä tänğa ätimäukqenqe, Sinä qätä mäwiyqä inätanä?" ätukqe.

19 Iqu i tquanğa, Jisasi Iqu, "Squä nätmatqäwa?" ätukqe.

Iquaqu kimanji, "Nätmatqä Jisasi Nasäretqätanä Ique äwimeqenqä ätqueä" ätukiyi. "Iqu hinuä-tqä-qu eä, Goti Hanjuwä Iqueqä hinuä iqisä, qokä-apäkä iuqä hinuä iqisä, wäunüätä kuknuätä, yänänäqnqä imäkkä Iqueqä.

20 Neyaqä hiqäva-imäkkä naqä iquatä, ämaqä naqä huizi iqua-pqätä, qu Ique päkpñqä kuknuä ämitäpu, ämaqä iquauqä hipa iu ävquwinqätä, Ique zä-huätatä äuequwinqätä, ätätqäñueä.

21 Kınğanänji ne Ämaqä Iquenyqe, knui tiinjä indqänätunque. 'Ämaqä Tqu, qokä-apäkä Israitqä iquene anji inätumeqä Iquvqä.' Itanji kuknuä hñqu inänji. Qu Ique äpäsquwänganji, hea hñquaqu ae äpäwqe, hñqu täsuänä.

22-23 Inji tänğanji, apäkä nesanä hnjuä, yäunüä-yäunüä injä inemäkkäuä. Zä-hinuä maqnqänga, qua equwä dunqä äwäpu, Iqueqä huiwi hinuä moqnqä ipiyi, ne änemepu tii änatqäuä. 'Ne Goti Hanjuwä Iqueqä enätqä hñquaqunä äqunänjunä. Iquaqu, "Iqu hänä äpmenä" änatqinyqä' änatqäuä.

24 Itanğa ämaqä nesanä hñqua, qua equwä iunqä äupiysi, apäkä iua änatquwä-pa, e äqunänjuä. Iqua Iqueni hinuä mäqnqä iquä iquä ätkuwä eeqänänji, naqä-qakuä ätimäukqenqe,

25-26 I tquanğiyänga, Iqu kimanji, "Qeyaqä knuä indqängqe, hmanjqä" ätukqe. "Kuknuä hinuä-tqä iqua ätkuwä eeqänänji, naqä-qakuä ätimäukqenqe,

† 24:12 Makä 16:12-13

sunqä maqnqä eninyqä? Qu Kraisi, Goti Hanjuwä Iqu ämineyätñqä ätekqä Iquenyqe, 'Tänä-hunqä tä ganä ämeqe, qänakndanji yoqä naqä meniyeqä' äqäkuwiqä" ätukqe.

²⁷ I ätuäqe, Iqu kukñuä Mosisi iquä, hinuä-tqä eeqänänjä iquatä, bukiu äqiyäunjuwinqä ätipäqiyätä, awä ätukqe. Goti Hanjuwä Iqueqä bukä iu Iqueqä-kiuänqä ätä äqänänqenqä, qakuä eeqänänjä ämotquakqe.

²⁸⁻²⁹ Inganji qu anä iquaqu pmaynqä-tänä qäqiqi ätimäupiyi, Jisasi Iqu äwätñqä imäkñganga, iquaqu, "Mäptqä ae äwiqe, hea hiätñqä iqäqä-qae, Si yesä anä pmetunqueqä" ätukiyi. I tquanqiyänqä, Iqu iquaquä anä pmapñqänä, anä yäpä yängisa äpaqukqe.

³⁰ Qänakñi, Iqu buayä bnqä, iquaquä iquvanju anä äpmapiyi, Iqu buayä ämeqe, Goti Hanjuwä Iquenyqä 'änguiqä' ätäqe, äkutätä, iquaqui vätnqä ipäqäkqe.

³¹ Iqu ävätnqä iqanga, iquaquiyqä hinui änguä äqänyiyi, "Tqu, Jisasi Iqueqä" näqnqä ämakiyi. Inganji Iqu maqänä imatneqanga, iquaqu Iqueni, hinuä mäqunquä ikiyi.

³² E imatneqanga, iquaqu, "Ne hänaqeu äpätaqänqanji, Iqu ye kukñuä äyätapätä, Goti Hanjuwä Iqueqä bukä iunji kukñuä qakui ämäyätqueqanqanqä, yeyaqä äwqe, tä hänaqä enqä-pa äyasqeqä" ätnjiyi.

³³ I ätniyi, iquaqu Jerusälemänqä angumä maqänä äukiyi. Iqi ätimävi, wäunjuänqä ämotquaminqä 11 iquatä, ämaqä huizi iquatä, aquvä äqämbu pmetanqä äwimakiyi.

³⁴ Äwimeqanqiyänqä, qu iquaqui, "Naqä-qakuiqä. Naqä Iqu angu ävautä, Saimonä ique äwimeqiyä" ätukuwi.

³⁵ Itanji, iquaqu nätnmatqä eeqänänjä hänaqä du äwimakqenqä awä ätukiyi. Itanqä iquaqu, "Ye Iqueni, buayä yätapqanqanä hinuä äqunänqeuä" ätukiyi.

Jisasi Iqu, Iqueqä ämaqä iquau äwimakqenqä†

³⁶ Qu kukñuä i tqämanätqätanguwänqä, Jisasi Iqu iquauä awä iqi ätqäukqe. I ätqäuqe, "Heqä äwqä hanjuä enyänä" ätukqe.

³⁷ I tquanqä iqua yäunjuä ipu, 'Hikuapqeqä' ätäpu, zä ikuwi.

³⁸ Iwä Iqu tii ätukqe. "Äwqä hanjuä minqä, knuä kuapänä sunqä indqänäpu pmenäüä?"

³⁹ Nyaqä hipaitä, yukitänji, hinuä qumbiyä. Ii nyinjqä. Nyaqä huiwiu a äminiyäpu, näqnqä mapiyä. Nyi guwä-tänä, yänä-tänjunjqä. Hikuapqä iqua, iinäqua manä" ätukqe.

† 24:35 Matiu 28:16-20; Makä 16:14-18; Jonä 20:19-23

⁴⁰ Iqu iinjä ätuäqe, Iqueqä hipaetä, yukitä ämotquakqe.

⁴¹ Iqua aquvänä ipiyä-qe, “Naqä-qakuätiyä? Quangitiyä?” knuä indqänätqätanguwänga, Iqu, “He buayä hui ämenäüä?” ätukqe.

⁴² Iqu e tqunga, iqua hämapäkä häkiyä äyäqäkuwi, hnginj, Ique äwikuwi.

⁴³ Iqu ämotauqe, iquauqä hinuä iqisa ängqe.

⁴⁴ Inganj, Iqu tii ätukqe. “Nyi hesä yqänä äpmamängganj, ‘Kuknuä eeqänänj Nyinyqä, bukä Mosisi iqu äqäkqeutä, hinuä-tqä iqua äqäkuwiutä, apqä tqä iqua äqäkuwiutäni, ii naqä-qakuinä timäunikeqä’ äyä etminqeqä” ätukqe.

⁴⁵ Iinjä ätuäqetanj, iqua Goti Hanjuwä Iqueqä bukä iu äqänänqenqä qakuä eeqänänjinqä näqngqä mapngqä yätamakqä äwikqe.

⁴⁶ Ga tiinjä-pqä inä ätukqe. “Goti Hanjuwä Iqueqä bukä iunj, tiinjä ätä äqänänä. ‘Krais, Goti Hanjuwä Iqu ämeyätngqä ätekqä Iqu, tänjä-hunqä menqiyä. Itanga qua äpteqä dunj, hiunji hnquaqu äwitqe, hnquququenj, anji ävaunqiyä.

⁴⁷ Itanga ämaqä eeqänänj iunj, qu Iquenyqä awä tpunqäüä. Ämaqe, quwqä knuä äkunmäkmbu, suqä quvqe ävquatämäuenqätä, Goti Hanjuwä Iqu äwqä hanuä imäknätä, quwqä suqä quvqe huätä mamäuenqätä awä tpunqäüä. Kuknuä awi, Jerusälemä iu ganä tpunqäüä’ ätä äqänänä.

⁴⁸ He nätmätqä tä hinuä äqunguwinqe, awä-tqä-quenä epnqeqä.

⁴⁹ Nätmätqä änguänänj Apiqu etapäninqä ätkqe, Nyi henyqä ändowatmqänä. He, yänänäqngqä qäukuä haqä yätutanj emetqänganqä, anj-himqä täu pmetpnqeqä” ätukqe.

Goti Iqu, Jisasi Ique, qäukuä yätunqä ätuma ekqenqäs

⁵⁰ Jisasi Iqu Iqueqä wäunuängqä ämotquaminqä iquauj, anj Betani iunqä ätuma äukqe. Iqi ätimäupiyi, Iqueqä hipa haqä yätqä eätä, Goti Hanjuwä Iqu, iquau änguä miwiyätngqenqä tääqä ätukqe.

⁵¹ Iqu e ätuäqe ävämeqanga, Goti Hanjuwä Iqu qäukuä haqä yätunqä ätuma qe ekqe.

⁵² Inganj iqua qonj äuktäupu, Iqueqä yoqe haqeu ämamäupiyi, aquvänä ipu, Jerusälemängqä anji äukuwi.

⁵³ Ingata-tinj, iqua hiunji ique-ique, hiqäva-imäknä anj ququawiu äpmapu, Goti Iquenyqä “änguiqä” ätäpu, Iqueqä yoqe, haqeqä ämamäuminjuwi.

Kuknuä änguä we-hunqä-täni, Jonä iqu äqäkqe Yätamäkqä kuknuä hinuiqänjä iquvi

Kuknuä änguä we-hunqä-tänjä ique äqäkqe, Jonä iqu, Jisasi Iquenqe, "Goti Iqueqä Kuknuä Iqu ämaqä-qu eätä, neyaqä awä iqi äpmenä" ätkqe. Itanga Jonä iqu, tiinänqä äwingqe. Qokä-apäki, qu Jisasi, Goti Iqueqä Ymeqä Iquenyqe, quuvqä eqiyäpu, ga qu näqnqä tii hepnqänänyä. Ämaqä, Goti Iqu kuknuä guä ämäsäuekqä iuta, ämaqä-qune angi inetmetnqä ändowatkqä iqu, ii Jisasi Iquvi. Itanga Jonä iqu näqnqä tii eä, Iqueqä tuwanuä tä, i äqäkqe. Ämaqe, qu Jisasi Iquenyqä quuvqä eqämitpqe, qu hänä hea ique-ique änguänä pmeqe mapnuwänqä. (20:31 hinuä qunyä).

Hinuiaqäni Jonä iqu, "Jisasi Iqu, Kuknuä Goti Iqutä kinganä anä äpmaminqä Iquvqä" änatkqe. Iwä qänakni Jonä iqu tiwiqe, Jisasi Iqu nätmatqä ämaqä mimäqänänji, imäkminqenqä ätkqe. Ii ne hinuä näqnqe, tii eatunqe. Jisasi Iqu, ämaqä, Goti Iqu kuknuä guä ämäsäuekqä iuta, ämaqä-qune angi inetmetnqä ändowatkqä Iquvqä. Ga Iqu, Goti Iqueqä Ymeqä Iquvi. Itanga Jonä iqu, Jisasi Iqu, ämaqe mimäqänänjä di imäkminqä iutanjä qakuinqä-pqe, inä änatkqe. Iutanji ne hinuä tii ae äyä äqunänqe. Ämaqä hui, Jisasi Iquenyqä quuvqä heqiyäpu, Ique qänaki äwivändkuwi. Ä ämaqä hui, quuvqä heqiyqänqe, mäwinqä ikqe.

Itanga saptä 13-17 iunji, Jonä iqu tiwiqe, Jisasi Iqueqä himä-wiunqä iqua, a kiquäpnqä ikuwänga, nätmatqä heatqä inga ätimäukqenqä ätkqe. Inganji Jisasi Iqu, Iqueqä wäunuänqä ämotquaminqä iquatä äpme, iquaunji, kuknuä änguä hui inä ätuminqe. Qänakni, himä-wiunqä iqua, Jisasi Ique a äkiquätäpu, kuknuä ämitäpu, Iquenji zä-huätatä äuekuwi. Itanga kuknuä yäpaki, Jisasi Iqu angi ävauqanganji, wäunuänqä ämotquaminqä iqua, Ique hinuä äqunguwinqeyi.

Nätmatqä hnquenyqe, ne Jonä iqueqä bukä iu hinuä kuapä äqunätunqe, ii qokä-apäkä iuqä suqä hänä pmapnqä dutanji, Jisasi Iqu kuknuä ktqä enqä-pa ätkqeyi. Inji kuknui, yunuinqä, eqenqä, bretqenqä, we-hunqenqä,

guä wainqenqä, itanga, sipsipqä miqenqe, ne hinuä äqunätqunu.

Kuknjuä hänjä-pmeqä-täñinqä

¹ Qua tqu mimäqä änyä etanğani, Kuknjuä Iqu ganä äpmaminqe. Itanga Kuknjuä Iqu, Goti Hanjuwä Iqutä anä äpmaminqe. Kuknjuä Iqu, Goti Hanjuwä Inänä-quvi.

² Ainğa nätmatqä mimäqä änyä etanğani, Kuknjuä Iqu, Goti Hanjuwä Iqutäni anä äpmaminqe.

³ Iinğa etanğı, Goti Hanjuwä Iqu nätmatqä imäkätäqanğani, nätmatqä eeqänänğä Kuknjuä Iquesanä imäkkqe. Hänaqä huiziutani, nätmatqä hui, mimäqä pa ikqe.

⁴ Iinğa etanğı Kuknjuä Iqu, hänjä-pmeqä quatä Iquvi. Itanga hänjä-pmeqä tqu, qokä-apäkä iuqä We-hunğä Vqä Iquvi.

⁵ We-hunğä Iqu, hea witanğqeunı, we eumäkätqätanğa, hea iqu, Iquenı mämawqätäuqä itnqe.

⁶ Goti Hanjuwä Iqu ämaqä hnque ändowatkqe. Iqueqä yoqe, Jonä iquvi.

⁷ Jonä iqu inğani, We-hunğä Iquenyqä qokä-apäkiu awä tquanğı, qu iqueä kuknui qätä äwiyäpu, We-hunğä Iquenyqä quuvqä heqäpnqenqä äpkqe.

⁸ Jonä iqu We-hunğä Iqu maetqe, iqu We-hunğä Iquenyqä awä tuätñqä iquvi.

⁹ I tätqätanğani, We-hunğä naqä-qakuä qokä-apäkä eeqänänğä we wumäkquätñqä Iqu, qua täunğä pätñqä iminqe.

¹⁰ Kuknjuä Iqu qua täu äpmenqe, qua tqu Goti Hanjuwä Iqu Kuknjuä Iquesanä qäyä imäkkqänğä, qua täu äpmapiyä iqua Kuknjuä Iquenyqe, yoqä mawqueqä ikuwi.

¹¹ Iqu Iqueqä quae qäyä timäuqanğı, quvämaqä iqua, Iquenı mitmeqä danä ikuwi.

¹² İnäqe, Iquenyqä quuvqä eqiyäpu, itmakuwä iquaunı, Kuknjuä Iqu qu Goti Hanjuwä Iqueqä ymeqä timäupñqä imäkkqe.

¹³ Qu Goti Hanjuwä Iqueqä ymeqä ätimäuquwi, qu hinğı ämaqä qua täutanğ hnqu hemeqanğı ätimäuquwä maetqe, Kaniqu Goti Hanjuwä Iqu imäqanğı ätimäuquwi.

¹⁴ Kuknjuä Iqu, täkä ämaqä ne enğä-panğ-qu imänätä, neyaqä awä iqi äpmaminqe. Iqu ämaqenğä kuapä äwinyätä anğua İwimäqä-qu eä, itanga naqä-qakuänänğinqä Motqueqä Iquvi. Itanga Ymeqä Kiuänänğä Iqu, Iqueqä Kaniquesa yänänäqñqä ämeqäqä di, ne hinuä äqunänqque.

15 Iinjä etanġi, Jonä iqu Iquenyqe awä-tqä-quvi. Mañä yänänäqñqä tii ätukqe. “‘Ämaqä nyaqä tuwü qänaki pätnqä Iqu, Iqueä yoqe, nyaqeunġi ämäwqätäunqiyä’ etätñqä Iqu, Iqu tä Qäquvi. I ätätñqe, quati tiinjä etanġiyi. Nyi nipai manyinyquänġani, Iqu äpmaminqeqä” ätukqe.

16 Iqu ämaqeunqä kuapä äwinyätä änguä Iwimäkkä-qu eä, neñi nätmätqä änguänäñi, tätä änätapätqäuä.

17 Kukñuä-suqenqä näqnqe, ne Mosisi iquesa ämequä äyuwä. Goti Hanjuwä Iqueqä ämaqenqä äwinyätä änguä iwimäkkenqätä, Iqueqä suqä naqä-qakuinqätä näqnqe, Jisasi Kraisi ne ämineyätñqä Goti Hanjuwä Iqu atäunjuä ikqä Iquesa ämeque.

18 Ämaqä-pqä hui Goti Hanjuwä Iquenġi hiñuä ae äqunätqäñuä hmanġi. Inġi Iqu Goti eä, Ymeqä Hñqunänä, Kaniqutä anä äpmanyä Iqu, neñi Goti Hanjuwä Iquenyqä ämänätqeeqi.

*Jonä asñä-qäyqä iquenqä**

19 Israitqä Jerusälemä iu hiqäva äqäminjuwä iquauqä naqä iqua, ämaqä Goti Hanjuwä Iquenyqä hiqäva-qäyqä hñquatä itanġa, Iqueqä anġu wäunjuä imäkkä hñquatä, Jonä iquenġi, “Si tqukikä?” ätuäpu, ique yatñqä wipñqä, Jerusälemäta dowatqanġuwänġa, Jonä iqu awä tii ätukqe.

20 Iqu qätenä mäwiyqä itä, äti tii ätukqe. “Nyi Kraisi ne ämineyätñqä Goti Hanjuwä Iqu atäunjuä ikqä iqunä maetqenä” ätukqe.

21 “Inġi si tqukikä? Si Laisa iquki maeqä enä?” ätuäpu yatñqä äwikiwi.

I tquanġuwänġa, Jonä iqu, “Nyi Laisa iqunä maetqenä” ätukqe.

“Inġi Mosisi iqu hiñuä-tqä hñquenyqä ätkqe.† Si qäquki maeqä enä?” ätuäpu yatñqä vqanġuwänġa, iqu “Oeyä” ätukqe.

22 Iqu “Oeyä” i tquanġani, “Ämaqä ne änandowatquwä iquau anġumä äwätanä tuatunqenqe, si tqukiyi? Inġi si tqä-täunqe, äänä ttñqäwä?” ätukuwi.

23 I tquanġuwänġa, Jonä iqu kukñuä hiñuä-tqä Asayä iqu ätkqeunġi, ämetä ätukqe.

“Nyi ämaqä anġa avqnqä imda mañä ätätmä, ‘Naqä Iqueqä hänaqe jänänä imäkkpiyä’ tqä iqunqä.”‡

24-25 I tquanġuwänġani, ämaqä i ändowatkuwä Parisi iqua, iquenġi yatñqä ämipu tii ätukuwi. “Si Kraisi Iquki maeqä eänä, Laisa iquki maeqä eänä, itanġa hiñuä-tqä

* 1:18 Matiu 3:1-12; Makä 1:1-8; Lukä 3:1-18 † 1:21 Kukñuä-suqä 18:15, 18

‡ 1:23 Asayä 40:3

iquki maeqä eäñi, inji si ämaqä asñi, sunqä qäyätqäninyä?" ätukuwi.

²⁶ I tqanguwängga Jonä iqu, "Nyi asñi, egetä äqäyätqänänä. Inäqe, heyaqä awä iqñi, hñqu ätqäua. Iquenyqe, he änyä maqñqä eäñäua.

²⁷ Iqu nyaqä tuwiu qänaki pätnqä Iquvi. Itanga Iqueä yukä muasmänqä quvätmñqe, nyi änguänänjunä maeqä injänä" ätukqe.

²⁸ Kukñuä iñi, eqä Jotänä yätäqä nängisa anä-himqä Betani iu ätnguwi. Iqñi, Jonä iqu ämaqä asñä äqämñqe.

Goti Iqueqä Sipsipqä Meqä Iquenyqä

²⁹ Kukñuä i ätnguwä awingani, Jonä iqu, Jisasi Iqu iquenyqä pqangi äqunäqe, "Goti Hanjuwä Iqueqä Sipsipqä Meqä, ämaqä qua täutanä iquauqä suqä quvqä huätä mamäuqä Iqu, Täsqukänä" ätukqe.

³⁰ " 'Ämaqä nyaqä tuwiu qänaki pätnqä Iqu, Iqueä yoqe nyaqeunä ämawqätäunä' ätätmä, itanga 'Nyi nipai manyinyquängani, Iqu ganä äpmaminqeä' ätätñqä Iqu, nyi Ämaqä Tquenyqä ätätñqeä" ätukqe.

³¹ "Ämaqä Tquenyqe nyi maqñqä ekqä-qe, Israitqä iqua Iquenyqä näqñqä hipñqenqä äpätmä, egetä asñi i äqäyätqänänä" ätukqe.

³² Jonä iqu iqueqä hinuitä hinuä äqungqenqä, "Qäukuä yätutani, Dñä Änguä Iqu yññä-heeqä enqä-pa äpäqe, Iqutä pmeqangiš äqunänqeä" ätukqe.

³³ "Ämaqä Tquenyqe nyi änyä maqñqä ekqä-qe, nyi asñi egetä qämqä änändowatkqä Iqu tii ändkqe. 'Si tqä hinuitä Dñä Änguä Iqu äpätä, ämaqä hñqutä pmeqangi äqunäñi, Ämaqä ii Qäqu, ämaqu Dñä Änguä Iqutänä asñä qiyänñqe, Qäqueyqä,' ändkqeä" ätukqe.

³⁴ "Nyi nqä hinuitä hinuä äqunänqä etangi, nyi he i etqä, 'Tqu Goti Hanjuwä Iqueqä Ymeqä Qäquvqä' " ätukqe.

Ämaqä hñqua, Jisasi Ique qänaki äwivändkuwinqä

³⁵⁻³⁶ Ängumä awinga-mändani, Jonä iqu iqueqä wäunüñqä ämotquaminqä hñquaqutä ätqäupu, Jonä iqu, Jisasi Iqu sä mäwqätäuqangi äqunäqe, "Goti Hanjuwä Iqueqä Sipsipqä Meqä Iqu, Nänqiyqukuänä" ätukqe.

³⁷ Itani wäunüñqä ämotquaminqä iquaqu i tqangi äwiyi, iquaqu Jisasi Ique qänaki äwivändkiyi.

³⁸ Ingani Jisasi Iqu qänaki hinuä ämamäukqe, iquaqu Ique qänaki äyä wivändätanginyä äqunäqe, "Qe sunqä qengangikä?" ätukqe.

I tquanga iquaqu, “Lapai iquki, si änggi äpmanä ik-itqäninyä?” ätukiyi. Kuknuä ‘Lapaiqä’ ätnänqä tqu, ‘Näqñqä-vqä iqukiyā’ ätnä.

³⁹ I tquangiyännga, Iqu iquaquini, “Qe Nyi äpmenqeunji, hinuä qunyyänqänä äwanä” ätukqe.

I tqangi äwiyi, 4 klokä iunji, iquaqu Iqutä äupiyyi, Iqu äpmaminqeunji hinuä äqunäsinyä, hiunji iquenji Iqutä äpmakiyi.

⁴⁰ Jonä iqu i tqangi äwinyä Jisasi Ique qänaki äwivändkiyā iquaqu, hñqu Endru iquvi, Saimonä Pitä iqueqä kätä-känguequ.

⁴¹ Endru iqu Jisasi Iquenji äväma, Saimonä iquenyqä ganä äwäqe, “Ne Mäsayä iquenji hinuä äqunänjunä” ätukqe. Kuknuä Mäsayä ätnänqä iqu, ‘Kraisni ne ämineyätñqä Goti Hanjuwä Iqu atäunjuä ikqä iqueqä’ ätnä.

⁴² I ätuäqe, Endru iqu iquenji Jisasi Iquenyqä ätuma äukqe.

Äwimeqangiyännga, Jisasi Iqu Saimonä ique äqunäqe, “Si Saimonä iqukiyqä. Tqä tñiqueqä yoqe, ‘Jonäuä’ ätminjuwi. Tqä yoqe, ‘Sipasiuä’ qondñeqä” ätukqe. Yoqä iinji, Pitä-qe, asä qeyi. Yoqä iquaquvqä quati, hikä äknänä ätnä.

Jisasi Iqu, hñquaqui tääqä ätuätumakqenqä

⁴³ Awingani, Jisasi Iqu Galilinqä wätñqä itä, Iqu Pilipä iquenyqä qävqä äwäqe, iquenji, “Nyi qänaki nyivändiyä” ätukqe.

⁴⁴ Pilipä iqu anä-himqä Betsaitä pmeqä-quvi. Inji Endrutä, Pitätä, anä asitanä iquaquvi.

⁴⁵ Itanga Pilipä iqu, Nataniyoli iquenqä qävqä äwäqe, tii ätukqe. “Mosisi iqu, bukä kuknuä-suqenqä ätnä qänätangqä iu, ämaqä hñquenyqä äqäkqe. Itanga hinuä-tqä-pqä iqua, asä iquenyqä tuwanuä äqiyekuwi. Ämaqä iquenji ae ämäqumuequnä. Iqu Jisasi, Josepä iqueqä hikñä, anä Nasäretqä-tañä-queqä” ätukqe.

⁴⁶ I tquanga Nataniyoli iqu, “Änäändiyä? Anä Nasäretqätanji, nätmatqä änguä hui timäunqutiyä?” ätukqe.

I tquanga, Pilipä iqu, “Si äpätnä hinuä qunya” ätukqe.

⁴⁷ Jisasi Iqu, Nataniyoli iqu Ique wimetñqä iqangi äqunäqe, Iqu iquenyqe, “Israitqä naqä-qakui täsqukänä. Iqu suqä quangä di, mimäkqueqä” ätukqe.

⁴⁸ I tquanga, Nataniyoli iqu, “Inji Si nyinyqe, näqñqä äänä ämanä tnyä?” ätuätä, Jisasi Iquenji yatñqä äwikqe.

Yatñqä e vqangani, Jisasi Iqu iquenji, tii ätukqe. “Pilipä iqu si änyä äkimetñqä iqangani, Nyi si zä-eaqä iqueä quata iqi pmetangnä äkqänänqeqä.”

⁴⁹ I tquanḡaṇi, Nataniyoli iqu, “Näqṇqä-vqä Iquki, Si Goti Hanjuwä Iqueqä Ymequki eänä, itaṇḡa Israitqä iquneqä Ämäneyqä Naqä Iqukiyqä” ätukqe.

⁵⁰ I tquanḡa, Jisasi Iqu, “Nyi siṇi, ‘Zä-eaqä iqueä quata iqi pmetanḡnä äkqänänqeqä’ ktqanḡqenqä, si quuvqä i eqinyä. Nyi iinḡ äktqe, ii wänqe. Nätmatqä naqänänḡa hṇquaunḡi, si qänaki hiṇuä qundṇqinyä” ätukqe.

⁵¹ Jisasi Iqu i ätuäqe, tii-pqä inä ätukqe. “Nyi he naqä-qakuä etqä. Qäukuä qṇqanḡ äutänätä, Goti Hanjuwä Iqueqä enätqä iqua, Ämaqeuaqä Ymeqä Ekqä Iqueä haqe-qisa äyäpu, äpäpu itqätanḡpi, qumbṇqäua” ätukqe.

2

Jisasi Iqu, wainqä-eqä imäkkqenqä

¹ Awiṇḡatanḡa huiziunḡi, anḡa-himqä Kana, qua Galili iunḡi, gokä-apäkä hiyaqu ämanyiyṇqä iqanḡinyä, Jisasi Iqueqä känäe iu äpmamiṇqe.

² Itanḡa Jisasi Iqutä, Iqueqä wäunḡänḡä ämotquamiṇqä iquata, i manḡanḡinyä iunḡä kukṇuä tquanḡä, iqua-pqe iu anä äpmamiṇuwi.

³ Wainqä-eqe qäpu hiqanḡa, Jisasi Iqueqä känäe, “Qu wainqä-eqe qäpu äṇḡäua” ätukqe.

⁴ I tquanḡaṇi, Jisasi Iqu, “Naye, si iinḡi sunḡä dnyä? Nqä ii imäkkqenqe, änyänḡä” ätukqe.

⁵ Inḡanḡi Iqueqä känäe wäunḡä imäkkqä iquaunḡi, “He Iqu hetqanḡutqeunä imäkkpiyä” ätukqe.

⁶ Israitqä Jerusälemä iu hiqäva äqämiṇuwä iquauqä suqä hṇqu tiinḡi. Goti Iqueqä hiṇuä iqi äṇḡuä hipṇqä diṇqe, qu asṇä äqänäpu akiyä änyminuwi. Egetänḡi, iinḡa imäkmḡṇqe, hikiu iquqonämäupu, eqä-häkä imäkkuwä 6 iqi ätqäumiṇuwi. Eqä-häkä iinḡa hṇqu iomäupqe, ämaqä hṇqu kiqä-kiuänä mämeqe, 100 litä-quayi.

⁷ Känäe i tquanḡa, Jisasi Iqu wäunḡä imäkkqä iquaunḡi, “He häkä tqauu eqä equatimepiyä” ätukqe. I tquanḡa, iqua häkä iquaunḡi, manḡuä equatimäukuwi. ⁸ Iqua eqä i iomeqanḡuwänḡa, Jisasi Iqu, “He täṇḡanḡi eqä hui iopu, ämaqä ymisanḡa miqä ique äma wipiyä” ätukqe. I tquanḡa, iqua Iqu tquanḡqä-pa ikuwi.

⁹ Inḡanḡi aanḡa eqe, wainqä heqanḡi, ämaqä ymisanḡa miqä iqu yamwiqä ikqe. Wäunḡä iqä eqä iopiyä iqua, qu wainqä-eqä hiqanḡqenqä näqṇqä etanḡuwä-qe, ymisanḡa miqä iqu maṇṇqä eä, iqu ämaqä apäkä meqanḡqä ique kukṇuä ätuätumeqe, tii ätukqe.

¹⁰ “Ämaqe tii iqe. Wainqä-eqä äṇḡuänänḡi, ganä maepnä. Itanḡa qu eqä kuapanä änäpu, hiqiyyqä heqanḡuwänḡa,

wainqä-eqä huizi di inga mapnqänänyä. Iinjä qäyä etangi, si wainqä-eqä änguänängä zä enji, tängga äyä ämaenyä” ätukqe.

¹¹ Nätmatqä ämaqä hui mimäqkä iminjuwi, Jisasi Iqu anä-himqä Kana, qua Galili iunji, i qe imäkätä, Iqueqä yänänäqngqe ämotquetä ipäqäkqe. I äqumbiyi, Iqueqä wäunuänqä ämotquaminqä iqua, Iquenyqä quuvqä eqäkuwi.

¹² Jisasi Iqu i imäkäqetani, Iqutä, känaisä, känguäkätä itanga Iqueqä wäunuänqä ämotquaminqä iquatäni, qu anä Kapänamänqä äwäkuwi. Itanga qu iqini, hiunji hatnä hmbu äpmakuwi.

*Jisasi Iqu, hiqäva-imäqkä ani jänä imäkkqenqä**

¹³ Israitqä Jerusälemä iu hiqäva äqäminuwä iquauqä hiunji naqänängä, Pasopa ätätqänuwä iqu qäqi etangi, Jisasi Iqu Jerusälemänqä ekqe.

¹⁴ Äyäqe, iqini Iqu Goti Hanjuwä Iqueqä hiqäva-imäqkä anä ququawä iqini, ämaqe qu bulumäka-sua, sipsipqä-sua, itanga ynjä-heeqä-sua mbqänqä imäkäpu, ga hnqua quamä äpmapu mbqä yanä nyätqätangä äqungqe.

¹⁵ Iinjä äqunäqe, Iqu guä hui ämeqe, äqäyäkoquvätä jävqä imäkäqe, hiqäva-imäqkä anä iutani eeqänängä huätä äpäsäwqatkqe. Bulumäka-pqä, sipsipqä-pqä qäsänji. Itanga ämaqä mbqä huitani tjänqä imäkäpu vätqätanguwä iquauä mbqe bi ämäquvatämäutä, mbqä hevqe yiwanä ämamäukqe.

¹⁶ I itä, ämaqä ynjä-heeqä mbqänqä imäkätqätanguwä iquauji, “Täqini huätä äma äupiyä. Nqä Apiqueä ani, he mbqä meqä anä mimäqkä pambiyä” ätukqe.

¹⁷ Jisasi Iqu i imäqngqä, Iqueqä wäunuänqä ämotquaminqä iqua, Goti Hanjuwä Iqueqä bukä iunji, “Goti Hanjuwä Iquki, saqä aninqä kuapänä änyinätäqe, nyaqä yäpä tämni änä manyimänqä iqiyä”† tnätangqenqä knjuä äwikqe.

¹⁸ Jisasi Iqu i imäqngqenqä, Israitqä Jerusälemä iu hiqäva äqäminuwä iquauqä naqä iqua, Iqueni, “Si nätmatqä ämaqä mimäqkä di äki imäktngqäwä? Si nätmatqä imäknä tä, yoqä naqe äkita ämanä imäkinyä, ne mänätquayä” ätukuwi.

¹⁹ I tqanguwängga, Jisasi Iqu ätukqe. “Hiqäva-imäqkä anä tqe huätä äpnemäpqe, angumni Nyi hiunji hnquaqu-hnquenyä mätmqänä.”

* 2:12 Matiu 21:12-13; Makä 11:15-17; Lukä 19:45-46 † 2:17 Apqä Bukä 69:9

²⁰ I tquanğa, Israitqä iqua tii ätukuwi. “Hiqäva-imäqkä anä tqe mätätqätanğa quväukuä 46 ämawqätäukqä enqe, Si ‘Nyi angumni hiunji hñquaqu-hñquenyä mätmqänä-qe,’ anäänqä tnyä?” ätukuwi.

²¹ Jisasi Iqu, Goti Hanjuwä Iqueqä anä iquenyqä ätukqe, Iqu Iqueqä huiwinqä ätkqe.

²² Iqueqä wäunuänqä ämotquaminqä iqua, kuknuä i ätukqä iquenyqe, hui äwinyminqä-qe, Jisasi Iqu qua buta hñä vauqanğa, qu knuä inga äwikqe. Inğanı iqua Goti Hanjuwä Iqueqä bukiu tnätanğqenqätä, Jisasi Iqu ätkqenqätäni, quuvqä eqiyäpu naqä-qakuä imäkkuwi.

Jisasi Iqu, ämaqe qä suqenqä näqnqä ekqenqä

²³ Israitqä iqua hiunji naqä Pasopanğa, ämaqä kuapänäni, Jisasi Iqu Jerusälemä iqi äpme, hiqnqä ämaqä hui mimäqke imäkätqätanği äqumbiyi, Iquenyqä quuvqä eqäkuwi.

²⁴ I iqanğuwä-qe, Jisasi Iqu ämaqä eeqänänänqä näqnqä anğuanänä eäqä-qae, Iqu qunqä quuvqä maeqiyqä ikqe.

²⁵ Jisasi Iquenı, ämaqä hñqu-pqe ämaqä hñquenyqe, ‘Iinjqä-iinjqe’ mätquä yänä. Iqu ämaqe uqä suqä eeqänäninjqe näqnqä hiänä.

3

Jisasi Iqu, Nekitimäsi iqtä, kuknuä ätnğiyinqä

¹ Parisi iquautanä hñqu, iqueqä yoqe Nekitimäsi iquvi. Iqu Israitqä Jerusälemä iu hiqäva äqäminuwä iquauqä naqä ämiqä iquautanä hñquvi.

² Iqu Jisasi Iquenyqä heatqänğa äpäqe, “Näqnqä-vqä Iquki, ne näqnqe, si näqnqä motqueqä Goti Hanjuwä Iqu äkndowatqä Iqukiyqä” ätuätä, tii ätukqe. “Ämaqä hñqu nätmatqä ämaqä hui mimäqänänı Si imäkätqänä-panä iinı, mimäqkä danä yänä. Goti Hanjuwä Iqu iqtä anä sätäti, i imäkänqiyä” ätukqe.

³ I tquanğa, Jisasi Iqu ämävauqe, “Nyi naqä-qakuänänä ktmqeqä. Ämaqä hñqu, anğumä* ymeqä dänä hayuqä ii enqä-panä mimänqä itqe, iqu Goti Hanjuwä Iqunä miqä dunı, hiñuä mäqunquä danä iquänqiyä” ätukqe.

⁴ Itanı Nekitimäsi iqu yatnqä tii äwikqe. “Iqu ae ämaqä naqä qoyanä enqe, ymeqä dänä hayuqä ii enqä-panı, äänä itä imänätñqäwä? Iqu känai iquenı anğumä nyuetnqä diñqe, känäwä äwqä imni anğumä mamnqä yänqiyä” ätukqe.

* 3:3 Kuknuä Jonä iqu täqi äqäkqe, kiqä quati hñquaquvi. Hñqu ‘anğumä’, huiziqu ‘haqä yätuta’. Hiqnqä 3:7 iunä-pqeyi.

5 Ga Jisasi Iqu ämävauqe, “Nyi naqä-qakuänänjä kt-mqeä” ätukqe. “Ämaqä hñqu eqetä, itanga Dñä Änguä Iquesatä, ymeqä dänjä hayuqä enqä-panjä mimänqä itqe, iqu Goti Hanjuwä Iqunä miqä dunji mäpeyqä danä iquänqiyä.

6 Ämaqä huiwiqä änyuetqe, iqu huiwä-quvi. Inäqe Dñä Änguä Iqu änyuetqe, iqu quuvqä-quvi.

7 Si Nyaqä kukñui, ‘He angumä ymeqä dänjä imämbñqeä’ tqangqenqä, yäunüä miqä isñqeä.

8 Yunuä kiqä äwinyätangqä du äqunätä, huuwqä tqangqenä äwiyätñangani, ängisa äpätä, ängi äwqutiya-qe, si maqñqä esnä. Inji ämaqä Dñä Änguä Iqu änyueqäqe, qu eeqä asänänjä iñiqä” ätukqe.

9 Ii tquanga, Nekitimäsi iqu, “Si e ätni, änäänqä tnyä?” ätuätä yatñqä äwikqe.

10 Yatñqä i vqanga Jisasi Iqu ämävauqe, “Si Israitqä iquauqä näqñqä motqueguki eni, nätmatqä täñqe näqñqä mämeqe, äänä itnä inyä?” ätukqe.

11 “Nyi naqä-qakuänänjä ktmqe. Ne näqñqä eanä hinüä äqunätunquä dunqä etätqänu. Inäqe he neyaqä kukñuä dunji, naqä-qakuä mimäkqä iqäüä.

12 Nyi nätmatqä qua täunñqä tqangqe, he quuvqä maeqiyqä iquwi, ga Nyi nätmatqä qäukuä yätunñqä het-qangundqe, he quuvqe äänä ipu heqäpnqäwä?

13 Ämaqä hñqu qäukuä yätunqä mäyqä inqe. Ämaqueuqä Ymeqä Ekqä Iqunä, qäukuä yätu äpme äpqeä.

14-15 Inji ämaqä quuvqä eqämipqä eeqänänjä iqua, hññä hea ique-ique pmeqe mapnuwä dññqe, ii tiññi. Anä avqñqä imä, Mosisi iqu qämakä imäkätä, zä imasätä, äma äpekqä-pa,[†] Ämaqueuqä Ymeqä Ekqä Iquenji, qu i äma pepñqäüä” ätukqe.

16 “Goti Hanjuwä Iqu ämaqä qua täunñqä huäqä kiññä wunqangi, Iqu Iqueqä Ymeqä Kiuänänjä Ique äwikqe. Ga inji, ämaqä tqu-tqu Iquenyqä quuvqä eqämipqe, qu eeqänä qui mimäkñqä danä, hññä hea ique-ique pmeqe mapnuwi.

17 Goti Hanjuwä Iqu Iqueqä Ymeqä Iquenji, ämaqä qua täunä iuqä suqä quvqe iwäsäutñqä ändowatkqä mäetqe, Iqu iquaunji hññä iqumuätätñqä ändowatkqe.

18 Itanga ämaqä tqu-tqu Goti Hanjuwä Iqueqä Ymeqä Iquenyqä quuvqä eqämipqe, iquaunji suqä quvqenqä miwäsäuqä yäniqe. Itanga ämaqä tqu-tqu Goti Hanjuwä Iqueqä Ymeqä Kiuänänjä Iqueqä yoqenqä quuvqä maeqiyqä imitpqe, iquaunji iuta suqä quvqenqä ae iwäsäuä.

[†] 3:14-15 A Täuqä 21:9

19 We-hunqä Iqu qua täunqä qäyä äpqanqqä-qe, ämaqe, suqä quvqä imäkäpiyinqä We-hunqä Iquenji tuwä äwiyäpu, hiawiqä imqä äwinyä. Suqä injiuta iwäsäunä.

20 Ämaqä suqä quvqä imäkätqänuwä iqua, suqä quvqe ätnänäqi äti witnqä etanqqenqä, qu eeqänäni, We-hunqä Iquenyqä mäwinqanguti, Iquenyqä mapqä ipnä.

21 Inäqe, Goti Hanjuwä Iqueä suqä naqä-qakuä iu qänaki itqänuwä iqua, quwqä wäunui Goti Hanjuwä Iquesa imäkqanqqe, ätnänäqi äti timäutnqänä, We-hunqä Iquenyqe äppnqäuwä" ätukqe.

Jonä iqu, Jisasi Iquenyqä ätkqenqä

22 Ii iqe, Jisasi Iqu Iqueqä wäunüanqä ämotquaminqä iquatä qua Jutiya iunqä äupiye, iqinj i qu ämaqä asnjä äqiyäpu äpmaminuwi.

23-24 Inganji Jonä iqu guä änyä pmetnqänga, iqu-pqe anä-himqä Ainonä, Salimä-tänä qäqiqi, ämaqä asnjä äqäminqe. Iqinj eqä kuapä pätkätangi, ämaqä kuapänä iquenyqä äpäpu asnjä ämaminuwi.

25 Hiunji hnquenji, Jonä iqueqä ämotquaminqä hnquatä, Israitqä huizi hnqutä, suqä equetä akiyä änyminuwa iquenyqä kuknuä näni-täqi ämamäuminuwi.

26 Injä ipiye, qu Jonä iquenyqä äpäpu, "Näqnqä nätapqä iquki, eqä Jotänä ique yätäqä nängisa, Ämaqä sitä anä äpmanyä, itanga Iquenyqä 'Injä-iinjäqueqä' ätminä Iqu, tänganji ämaqä asnjä qäyqangi, ämaqä kuapänä Iquenyqä äwqäuwä" ätukuwi.

27 I tqanguwänga Jonä iqu, "Ämaqä hnqu nätmatqä hui hinqi mämeqä danä yänä. Goti Hanjuwä Iqu ique vqanqutqenä ämenä.

28 'Nyi Kraisi, ämaqä mitnqä Goti Hanjuwä Iqu Ique atäunuä ikqä iqunä maetqenä. Nyi Iquenyqä hinuiqä änändowatqä iqunjqä' tqanqqe, hiqä-hiuä qätä äyä änyikuwiqä.

29 Ämaqä hnqu apäkä tuwaknä änyuätqe, apäkä ii iqueqä apäkiye. Inäqe ämaqä apäkä metnqä iqueqä näueqä iqu, iqi ätqäutä apäkä meqanqqä iqueqä quväki qätä äwiyäqänganji, iqu yeeqänänä yänä. Ga nyaqä yeeqä iqe, aanä naqänänä asä iinjia.

30 Nyi yoqä maeqä quvqä hiqanga, Iqu ämanqutäutä, yoqä-tänä hiänqiyä" ätukqe.

31 "Ämaqä haqä yätuta äpqäqä Iqu, ämaqä huiziquaunji ämäwqätäunä. Itanga ämaqä qua täutanä iqu, iqu täutanä-qu eä, kuknui nätmatqä qua täutaninqä tänä. Inäqe qäukuä yätuta äpqä Iqu, eeqänäni ämäwqätäunä.

³² Iqu hinuä äqunätä, qätä äwiyätñqä iu qäyä ätqanji, qu Iqueä kukñui naqä-qakuä mimäkcqä danä itqänäuä.

³³ Inäqe ämaqä Iqueqä kukñuä qätä äwiyätä ämeqä iqu, iqu ämaqä huiziquaunji, Goti Hanjuwä Iqueä kukñui naqä-qakuänänjä etanji ämotquenä.

³⁴ Goti Hanjuwä Iqu, Ämaqä Iqu ändowatqäqä Iqueni, Iqueqä Dñä Änguä Ique aanjä kuapänänjä vqanqgetanji, Iqu Goti Hanjuwä Iqueä kukñui awä tänä.

³⁵ Kaniqu, Iqueqä Ymeqä Iquenyqä kuapänä winqanji, ga Iqu nätmätqä eeqänänji Iqueä hipa iqi ekqe.

³⁶ Ämaqä tqu-tqu Ymeqä Iquenyqä quuvqä eqiyqäqe, hänä hea ique-ique pmeqe äme. Inäqe ämaqä tqu-tqu Ymeqä Iquenyqä quuvqä maeqiyqä iqäqe, hänä-pmeqe mämeqä, Goti Hanjuwä Iqueqä äwqä äkasuwi, iqtä hea ique-ique witänqiyä" ätukqe.†

4

Jisasi Iqu, Jutiyanji äväma äukqenqä

¹⁻³ Parisi iqua Jisasi Iquenyqe, "Iqu Jonä iqueni ämawqätäutä, iqueqä wäunjuänqä ämotquaminqä iqua kuapänänjä eäpu, asñi iqueqä hipa iuta ämetqänjä" tqanqä äwikuwi. Iquenyqä iinjä ätminuwä-qe, ämaqe asñi, Iqu maqiyqä, Iqueqä wäunjuänqä ämotquaminqä iqua äqäminuwi. I tqanqä qätä äwiyäqetanji, Iqu qua Jutiyanji äväma, anqumä qua Galili iunqä äukqe.

⁴ I äwätäqänqanji hänaqe, qua Sämalija, anä-tänjä iu wätñqä indqänätä, äukqe.

⁵ Iu äwätäqänqanji, Sämalija pmeqä iquauä anä-himqä hnqu, yoqe 'Sikauä' ätminuwä ique ätimäukqe. Ii qua Jekopä iqu iqueqä hikñä Josepä ique äwikqä-tänjä qäqiqiyi.

Jisasi Iqu, apäkä Sämaliyatanjä huisä, kukñuä ätkiyinqä

⁶⁻⁸ Mäptqe awänä pmetanqa, Jisasi Iqu hänaqe qanä iminqenqä yänä-a tänänqä hapä äpmaminqe. Jekopä iqu eqänqä qua hovqä iqiyätä, eqä esquä imäkänqä iqi hapä äpmaminqe. Iqueqä wäunjuänqä ämotquaminqä iqua, buayä mbqänqä anä-himqä dunqä äukuwi. Iqu i pmetanqanji, apäkä Sämaliyatanjä hui eqä euätñqä pqanqa, Jisasi Iqu iinjä, "Eqä hui nmqä dapiyā" ätukqe.

⁹ I tqanqä, ii ämävauqe, "Nyi Sämaliyatanjinyä etanqä, si Israitqä Jerusälemä iu hiqäva äqäyätqänuwä iutanä-quki eänji, si nyinji, 'Eqä hui nmqä dapiyā' ätätnä, yatñqä änäänqä nyinyä?" ätukqe. Kukñuä iinjä, Israitqä

† 3:36 Ämaqä näqnqä-tänjä hui, kñuä tiinjä indqänätqänjä Hiqnqä 31-36 iunji, Jonä asñä-qäyqä iqueqä kukñuä ma, Jonä tuwanuä äqäkcqä iqueqeqä.

Jerusälemä iu Goti Iqueqä yoqe hageu ämamäuminjuwä iqua, Sämalija iquatäni naqä-huinyä mämpeqä iminjuwä etanji, i ätukqe.

¹⁰ Ii i tquanğanj, Jisasi Iqu iini tii ätukqe. “Si nätmatqä Goti Hanjuwä Iqu qanyinä vqenqä maqnqä eninyä. Itanga Ämaqä, ‘Nyi eqä hui nmqä dapiyā’ äktätñqä Iquenyqä-pqe, maqnqä eninyä. Si näqnqä eänä, Ique yatñqä vqanqtqe, Iqu eqä häñä-pmeqe ktapänqiyä” ätukqe.

¹¹ I tquanğa ii, “Naqä Iqukiyā, quae kinä mämä äptnä, ege mämä enqe, ga Si eqä-häkä-pqä mämeqä danä inji, eqä häñä-pmeqe äknqisa iutñqäwä?” ätukqe.

¹² I ätuätä tii ätukqe. “Neyaqä awiqu Jekopä iqu, eqä qua äptesqiyätä, ga eqä täu ängqe. Ga iqueqä ymeqä-pqä, hiveqä-yaqueqä-pqe, täu änminjuwi. Itanga kaqä-kawukäne änätapkqä Jekopä iqueni, si ämāwqätäunyä?”

¹³ Inğanj Iqu, “Ämaqe, eqä esquä täu iopu ämbqe, anğumä eqänqä quvākä ye vquänqiyä.

¹⁴ Inäqe ämaqä, eqä Nyi vqanğundi änätqä iqu, anğumä eqänqä quvākä ye māvqä iquänä. Itanga eqä Nyi äwimqä iini, ämaqä iquesanji eqä esquä enqä-pa, hea ique-ique esuätä, itanga häñä hea ique-ique pmeqe vqänqeqä” ätukqe.

¹⁵ I tquanğanj, ii Iqueni, “Naqä Iquki, eqä ätni, yqä dapiyā. Nyi eqänqä quvākä ye manyiyqanğuti, nyi anğumä eqä täu iumqe, mapqä iqämqänänä” ätukqe.

¹⁶ Inğanj Iqu iini, “Tqä qokique kukñuä ätuätnä, asä täqinyqä ätuma ptnqänä uvä” ätukqe.

¹⁷ I tquanğa, ii “Nyi qokä mäeqinjqä” ätukqe.

Iwä Iqu, “Kukñuä ii, si naqä-qakuä ätnyā” ätukqe.

¹⁸ “Si ämaqä hipa hñginä eeqänänä iu ämuannä, itanga ämaqä tänga anä äpmeniyä iqu, naqä-qakuä tqä qokiqu maeqä eänä-qae, inji si naqä-qakuänänä ätnyā” ätukqe.

¹⁹ I tquanğanj apäkä ii, “Naqä Iquki, Si hinuä-tquki äkqänänänä.

²⁰ Ne Sämaliyatanä iquneqä awäkiqua, Goti Hanjuwä Ique qonä äwoktäupu, Iqueqä yoqe hageqä mamäuqänqä aquvi, qoqonä tquesa qänätqätangä, he Israitqä huiz-iquenä, ‘Goti Hanjuwä Ique qonä äwoktäupu, Iqueqä yoqe hageqä mamäuqänqä aquvi, Jerusälemä iunä qänğpnqä,’ ätätqänäuä” ätukqe.

²¹ Ga Iqu iini, “Apäkä iiki, si nyaqä kukñui naqä-qakuänänä imäkiyā. Hiunji, ämaqe Apique qonä äwoktäupu, Iquenyqä aquvi, qoqonä tquesänä-pqä, itanga Jerusälemä dutänä-pqä maqnqänqä iqu ätimäunqiyä” ätukqe.

22 “He Sämaliyatānjä iqenä, Goti, Ique qonä äwoktäutqānuwä Iquenyqe, näqñqä maeqä ipu hñgi itqānuwiqä. Ne Israitqä iutanä, Jerusälemä iu itunquä iquneri, Goti, ne qonä äwoktäutanä, yoqe haqeu ämatnämäutunquä Iquenyqe, näqñqä eanä itqunünä. Äpäkonqä witangi hñjä iqumuatqenqä hänaqe, Goti Hanjuwä Iqu Israitqä iqunesa imäuwäqeqä.

23 Inäqe hiunji hñqu timäutñqä itñqe, ae qe ätimäuqi. Inji ämaqä, Apique qonä äwoktäupu Iqueqä yoqe haqeu naqä-qakuänänjä mamäupñqä iqua, qu Iqueqä Dñä Änguä Iqueä yänänäqñqä ditä, suqä naqä-qakuänänjitäni, iinjä ipnä. Ämaqe, iinjä iqäñqe, Apiqu äwinyänä.

24 Goti Hanjuwä Iqu huiwä maeqä, quuvqä-qu enqä-qae, ämaqä, Ique qonä äwoktäupu, Iqueqä yoqe haqeu mamäupñqä iqua, qu Iqueqä Dñä Änguä Iqueä yänänäqñqetä, suqä naqä-qakuänänjitä, iinjä ipñqeqä” ätukqe.

25 Inğanj apäkä ii Iquneri, “Nyi näqñqä eäqä. Ämaqä Mäsayä Kraisi ne ämineyätñqä Goti Hanjuwä Iqu atäunuä ikqä Iqu äpäñqiyä. Iqu äpätäqāngani ‘Nätmatqä eeqänänjä iinjä-iinjia’ natāñqiyä” ätukqe.

26 I tquangani, Iqu iinjä, “Kukñuä äktätñqä Tqunä, Nyi tä Qäqunä äktätqāñänä” ätukqe.

Jisasi Iqu buayāñqätä, wäunuāñqätä, ätkqenqä

27 I tuätqätangani, Iqueqä wäunuāñqä ämotquaminqä iqua angumä ätimäupiyi, Iqu apäkä huisä quea tätqätanginyä äqumbiyi, iqua yäunuä ipu, ‘Änäändiyä’ tpu ipiyä-qe, hñqu-pqe, “Si sunqä kingāngikä-qe?” mätquä danä ipu, ä “Si apäkä iinjä sunqä tnyuä-qe?” ätuäpu, yatñqä miqä ikuwi.

28 Inğanj apäkä ii, iyyqä eqä-häki iqi emä, angumä anjä-himqä dunqä äwäqe, ämaqeunji tii ätukqe.

29 “Ämaqä nätmatqä nyi imäkätñqenqä eeqänänjä ändqäqä Ique, hinuä qumbñqänä äwanä! Iqu Kraisi ämaqeu ämitñqä Goti Hanjuwä Iqu Ique atäunuä ikqä Iqu heqänänjiqä?” ätukqe.

30 I tquangani, qu anjä dutani äqiyätimäwa, Jisasi Iquenyqä äpäukuwi.

31 Apäkä ii, i äväma uwqangani, Iqueqä wäunuāñqä ämotquaminqä iqua Jisasi Iquneri, “Näqñqä Motqueqä Iquki, buayä hui huinyä” qäyä ätuäpu, änäänä ätuminuwi.

32 I tqanguwānga, Jisasi Iqu iquaunji, “Nyi buayä he änyä maqñqä etanguwä hui-tāñunjqä” ätukqe.

33 Ga iqua, "Iquenji, ämaqä hui buayä äma ävqäüä?" ätnäpu, iquauqä-quwä yatnqä inguwi.

34 Yatnqä i ingäwqanquwänga, Jisasi Iqu "Nqä buayi, Nyi änändowatkqä Iqueqä äwinqä iunä qänaknä itmä, itanga Iqueqä wäunüä ändapqäqe qäpu imäkqeqä" ätukqe.

35 "He ymisanä yäüä iqanguti mapnqe, tii ätätqänä. 'Qanui hnquaqu-hnquaqu änänjqä.' He i ätätqänuwä-qe, Nyi 'He wäunüä iunji, hinuä yasämä qumbnqä' etqänä. Tängani ymisanji ämapnqe, ae yäüä iqäwänä.

36 Ymisanji yäüä etangi, qanyä ämetä ämapqä iqu, mbqä menä. Itanga iqu ymisanä iinji, hänä hea ique-ique pmeqä dunqä aquvä äqiyänä. Ga ymisanä vowä qutqä iquä, ymisanä meqä iquä, qäquaqu yeeqänä iniyiqä.

37 Iinä etangi ämaquqä kuknuä tq, naqä-qakuä timäunä. 'Ymisanä vowä ämaqä hnqu iqanguti, itanga ämeqe, ämaqä hnquvqä' tpnä.

38 Nyi he wäunüä ipu tuwä-yawä tmimiqä mämeqä ikuwä iunqä ymisanä mapnqä endowatkqeqä. Wäunui, ämaqä hnqua dnä-huqä ikuwä iu, he ymisanä qanyinä mapnqeqä" ätukqe.

Ämaqä Sämaliyatanä iquaunqä

39 Ämaqä Sämaliyatanä anä-himqä Sika iu pmeqä kuapänäni, apäkä ii Jisasi Iquenyqe, "Iqu nätmätqä nyi imäkätngqeqä eeqänänä ändqiyä" tqangqeta, Jisasi Iquenyqä quuvqä eqäkuwi.

40 Iwä iqua Ique äwimapiyi, "Si nesä pmayä" tquangä, Iqu qutäni hiunji hnquaqu äpmakqe.

41-42 Iqu kuknuä vqangqetani, ämaqä kuapänänä quuvqä inä eqiyäpu, apäkä iinji tii ätukuwi. "Si änatnä iunä maetqe, tängani neqä-neuä qätä äwiyätanä, quuvqä eqiyqunä. Ne näqnqe, Iqu ämaqä qua täutanju Hänä Iqumuatqä Iquvqä" ätukuwi.

Jisasi Iqu, Galilinqä äukqenqä

43 Jisasi Iqu iqinji hiunji hnquaqu ae äpmeqe, Iqueqä qua Galilinqä äukqe.

44 Iqu Iqueqä-kiuä awä äti tii ätkqe. "Ämaqe, hinuä-tqä quwqä anä-himqä iutanä iquenyqe, qu 'änguä-queqä' matqä ipnqäüä."

45 Inäqe hiunji naqä Pasopanga ymisanä imäkqanquwängani, Galili pmeqe Jerusälemä iu äpmapu, Jisasi Iqu nätmätqä iqi imäkätqätangqe hinuä äqunquwi. Iutani, Iqu Galili du timäuqanganji, qu Iquenji yeeqä itmakuwi.

Jisasi Iqu, ämiqä hnqueqä ymeqe, änguä iwimäkikqenqä

46 Galili dunji, Jisasi Iqu anä-himqä Kananji, aanä ege wainqä imäkkqä iunqä äukqe. Inganji, ämiqä naqä iqueqä wäunuä miqä hnqueqä ymeqe, anä-himqä Kapānamānji, tänjä-yaqä äwāminqe.

47 Ämaqä iqu Jisasi Iquenyqe, 'Jutiyatani Galilinqä äpqiyä' tqangä äwiyäqe, iqu Iquenyqä äwäqe, yatnqä tii äwikqe. "Si Kapānamānqä äwätnä, nyaqä ymeqä tänjä-yaqä qäyu äpäkonätñqä äwiñqä iqueni, änguä iwimäkiyä."

48 I tquanğani, Jisasi Iqu iqueni, "He Nyi nätmatqä ämaqä mimikqānānji mimäkkqä iqangmdqe, he quuvqä maeqiyqä danä ipñqāuä" ätukqe.

49 Inäqe ämaqä naqä iqu, "Naqä Iquki, nyaqä ymeqe qäyu äpäkonätñqä etangi, iyää, Si nyitä anä wenqeçä!" ätukqe.

50 Inganji, Jisasi Iqu iqueni, "Tqä ymeqä iqu änguä hänjä äpmeñqiyä. Anämqä mänä" ätukqe.

I tquanğa, ämaqä iqu Jisasi Iqueä kukñuä du quuvqä eqiyätä, iqueqä anämqä äukqe.

51 Iqu hänaqä tämä änä wätqätanğa, iqueqä wäunuä-wiyqä hnqua ämimbiyi, "Tqä ymeqä iqu ae änguä hänjä eqiyä" ätukuwi.

52 Inä tquanğuwānganji, iqu iqueqä ymeqä iquenyqe, "Änguä äkñga eqäwä?" ätuätä, yatnqä äwikqe.

Iqua kimanji, "Tqä ymeqä iqu yaqä dñi qäpunji, huäqi awiyqe uanä kloñga eqeçä" ätukuwi.

53 I äwiyäqetanji, kaniqu, "Jisasi Iqu 'Tqä ymeqä iqu änguä hänjä äpmeñqiyä-qe,' mäptqe i pmetanğa äyā ändqäqätanä" kñuä ämakqe. Inqe, ämaqä iqutä iqueqä anä iu anä äpmaminuwä eeqānānji, qu Iquenyqä quuvqä eqäkuwi.

54 Jutiyata Galilinqä äpkqānganji, Jisasi Iqu nätmatqä Iqueqä yāñānāqñqä ämotquetñqä hnqu ae imäkkqe, tä huiziqu imäkkqe.

5

Jisasi Iqu, Betesa iu ämaqä änguä iwimäkkqenqä

1 I imäkätä äpmaminqetanji, Israitqä Jerusälemä iu hiqäva äqāminuwä iqua, Goti Iquenyqä ymisānjä naqä bnqä aquvā qñganğä, Jisasi Iqu Jerusälemānqä ekqe.

2 Jerusälemānji, täkñä hänaqä 'sipsipqeugeqä' ätminuwä-tānjä qäqiqiñji, eqä-huānjä anä mätävātiñä hipa hnğisanji eeqānānjä-tānjä hnqu itäumäkekuwä iqi ätuminqe. Israitqä iquauä kukñuiunji, kiqä yoqe 'Betesauä' ätminuwi.

3-4 Iqinji ämaqä tänjä-yaqä huitanjä-huitanjä iqä iqua, kuapänä äwäminjuwi. Tänjä-yaqä hinuä maqñqä iquau, ä yänjä quvqä iquau, ä ñjuä ämenjä miqä iqua, äwäminjuwi.*

5 Jisasi Iqu timäuqanğani, ämaqä tänjä-yaqä quväukuä 38 mäwqätäuqä hñqu iqi äwäminqe.

6 Jisasi Iqu ämaqä iqu tänjä-yaqä ainqatqä witanği äqunäqe, iquenji, “Si änguä imändñqä äkingiyä?” ätukqe.

7 Kimañi, ämaqä tänjä-yaqä-täñjä iqu “Naqä Iquki, eqä ämenjä iqanğani ämaqä hñqu nyi änmetä eqä bu mäyenjiyqe, täqinji aanqe. Nyi eqä bunqä wämätmä itqätanğani, ämaqä hui ganä ae äpäwiqanğa, nyi määpäwiqä itñqeğä” ätukqe.

8 E tquanğani, Jisasi Iqu iquenji, “Pämä äpmetnä, tqä yquvanji ämetnä, qanjä uvä!” ätukqe.

9 Ätquanğana, iqueä tänjä-yaqe qäpu heqanği, iqu änguä-qu, iqueğä yquvanji ämetä, qanjä äukqe. Hiunji iqu, Sämbatqä hapä pmeqänğani.

10 Inğani Israitqä Jerusälemä iu hiqäva äqäminjuwä iquauqä naqä iqua, ämaqä änguä imänggqä iquenji, “Tä hiunji hapä pmeqänğa enqe, si yquvanjä hanjä ämenätä, neyaqä suqä dunji pmua imäknänä” ätukuwi.

11 I tqanguwänğani, iqu ämävauqe, “Ämaqä nyi änguä inyimäkätäqä Iqu, ‘Tqä yquvanji ämetnä qanjä uvä’ dqanğiyqä” ätukqe.

12 I tqanği äwipiyi, iquenji, “Ämaqä ‘Tqä yquvanji ämetnä qanjä uvä-qe’, tqu ktqiyä?” ätukuwi.

13 Jisasi Iqu ique änguä iwimäkqanğa, ämaqä kuapänänjä iqi etanğä, Jisasi Iqu quvaqä awä imda maqñqä äukqe. I iäqetanji, ämaqä tänjä-yaqä änguä i imänggqä iqu, Iquenyqä maqñqe, “Nyi ängui, Tqu inyimäkqutiyä” tä itä, quvaqä yatñqä kimanji, mätquä ikqe.

14 Qänakñi, Jisasi Iqu iquenji hiqäva-imäkqä anjä ququawä du ämäqumueqe, “Si änguä ae enjä-qae, suqä quvqä hui imäkätqäni, anğumä mimäkqä panä! Nätmatqä quvqä naqänänjä di kimeqänqäuä” ätukqe.

15 I tquanğani, ämaqä iqu anğumä äwäqe, ämaqä naqä iquaunji, “Ämaqä nyi ängui, Jisasi Iqu inyimäkqeğä” ätukqe.

* **5:3-4** Pipa Grikä pmeqeugä kukñuä iu äqänänğqä huiunji, kukñuä tiinjä-pqä inä ätä äqänä. “Qu eqä-huänjä iqu ämenjä iqanğanğqä hinuä äqumbu äwäminjuwi. Tiinjä eminqe. Naqä Iqueğä enätqä hñqu ängati äpätä, eqä-huänjä iquenji ämenjä miqanğani, ämaqä eqä-huänjä bunqä kınğanä äpäwitqä iqu, tänjä-yaqä äki-äkitanjä imänänqe, qäpu änguä eminqe.” Kukñuä ii, Jonä iqu äqäqätiyä, ämaqä hñquququ qänaknda äqäqätiyä? Ne maqñqe.

Jisasi Iquenyqätä, Kiqä Kaniquenyqätä

16 Jisasi Iqu hiunji hapä pmeqänga wäunuä iinjä di imäkätqätangqenqä, ämiqä naqä iqua Iquenyqe, äwqä tnänjä äwinyätä, hanjä-iquä ävqa upnqä ipäqäkuwi.

17 Inğanj Jisasi Iqu ämävauqe, Iquenyqä äwqä tnänjä imäkqanquwä iquaunji, "Nqä Apiqu wäunuä änguä tiinj, iqa äpätñqe, hiunji tqe timäuqanji, ga Nyi-pqe wäunuä tiinj i imäkätqänänä" ätukqe.

18 Jisasi Iqu i tqanğanj, Israitqä Jerusälemä iu hiqäva äqäminuwä iquauqä naqä iqua, Iqueni pizqä päsqa dunqä itquaka upnqä ipäqäkuwi. Iqu Sämbatqä hiunji hapä pmeqä miqä suqä dunji mämiqä iqanngqä dunqänä hmanji. Goti Hanjuwä Iquenyqe, "Iqu Nqä Apiqueqä" ätätä, Qämätaqi asänänjä eynqä tqangqenqä ipäqäkuwi.

19 Inğanj Jisasi Iqu kimanji, "Nyi naqä-qakuänä etqä. Ymeqä Iqu nätmätqä hnqu Iqueqä-kiuänänji, änä mimäqkä danä yänä. Iqu Kaniqu imäkqanji äqunäqä dunä imäkänä. Nätmätqä äki-äkitanjä Kaniqu imäkätñqe, Ymeqä-pqä Iqu asä inä imäkätqänä" ätukqe.

20 "Kaniqu Ymeqä Iquenyqä winganji, nätmätqä eeqänänjä Iqu imäkätäqä di, Ymeqä-que ämotqueqiyä. Tä wänqeä. Nage änyä motqueqanğa, he yäunuä ipu, miqä yänjä ipnqäuä.

21 Kaniqu ämaqä pizqä dunji ävauqumuatätä hanjä-pmeqä ävätñqe, ga Ymeqä-pqä Iqu, Iqueqä äwinyätanngqä iquaunji, hanjä-pmeqä asä inä ävätqänä.

22 Inji Apiqu, ämaqä hnqueni miwäsäuqä danä yänä. Ämaqä iwäsäuqä wäunuä eeqänänji, Ymeqä Iqueqä hipa iqi eeqäqä.

23 Iinjä eätqe, tiññanqeyi. Qu Kaniqueqä yoqe hageu ämamäupu, Ique änguä itquetqänquwä-pa, Ymeqä Iquenjä-pqe, asä iinjä itquapnqeä. Ä Ymeqä Iqueni änguä mitqueqä ipu, Iqueqä yoqe hageu mämamäuqä iquwä iqua, Kaniqu Ymeqä ändowatkqä Iqueqä yoqä-pqe, hageu mämamäuqä danä ipu, änguä mitqueqä iqäuä" ätukqe.

24 "Nyi naqä-qakuänänjä etqä. Ämaqä Nyaqä kukñui qätä änyiyäpu, Nyi änändowatkqä Iquenyqä quuvqä eqiyquwä iqua, hanjä hea ique-ique pmeqä-tänjä iquayi. Iqua äpäkonqä dunji ämäwqätäupu, hanjä hea ique-ique pmeqe ämequwä-qae, iquaunji miwäsäuqä danä yänä.

25 Nyi naqä-qakuänänjä etqä. Hiunji hnqu timäutñqä itñqe, ae qe ätimäuqi. Ämaqä pizqä äpäkonätqänquwi, Goti Hanjuwä Iqueqä Ymeqä Iqueä manjä tqanngqe, qätä wipnqeä. Itanğa qätä i äwipiyä iqua, hanjä vaupnqeä.

26 Apiqu Iqueqä-kieuä hänä-pmeqänqä Quati-quvi. Ga Iqu, Iqueqä Ymeqä Iquenä-pqe, hänä-pmeqänqä Quati asä inänä-qu etangi imäkkqeqä.

27 Ymeqä Iqu, Ämaqeua Ymeqä Ekqä Iqu etangi, Apiqu Iqueni, ämaqä iwäsäutnqä yoqä naqä ävqäqe.

28-29 Kuknuä täñqe, he yäunuä ipu miqä yänä miqä danä ipñqeqä. Ämaqä qua äptnäñuwä iqua, Ymeqä Iqueä manä tqangi äwipiyänganji, qua äptnğawäñuwä iutani, angumä hänä vaupñqä hiunji iqu äpqiya. Suqä äñguä imäkätqäñuwä iqua, angumä hänji, hänä hea ique-ique pmeqenqä vaugangpi, itanga suqä quvqä imäkätqäñuwä iqua angumä hänji, iquauqä sugenqä iwäsäutä hanä-iqä meqänqä vaupnuwiqä.

30 Nyi nätmatqä hñqu Nqä-näuänäñi, mimäkkqä danä ymä. Nyi Goti Hanjuwä Iqu dqangqä dunä iwäsäutqänänä. Nyi änyinqä Nqä duta mimäkkqä itmä, Nyi änändowatkqä Iqueqä äwinqä dunä imäkätñqä-qae, Nyaqä ämaqä iwäsäuqe, waqiyä maitqenä" ätukqe.

"Jisasi Iqu iinjä-iinjä-queqä" tqukua awä ätkuwinqä

31 "Nyinä Nqä-näuänqce, 'iinjä-iinjä' etmqe, Nyaqä kuknuä iñji, he naqä-qakuä mimäkkqä ipñqäüä.

32 Inäqe Nyinä manä, Hñqu-pqe Nyinyqe, 'iinjä-iinjä-queqä' inä ätätñqe. Nyi näqñqe, Iqu iñji, naqä-qakuänänä ätätñqeqä.

33 Ämaqä naqä iquenä, he ämaqä hñquaunji, Jonä asñä-qäyqä iqueqä kuknui mapñqä ändowatkuwi. Iqu Nyinyqe, naqä-qakuänänä ätkqe.

34 Iqu iñä qäyä iqangi, kuknuä Nyaqä ätätñqeunji, yänänäñqä nyimäkätñqä diñqe, ämaqä hñqueqä kuknuä tqangqe, Nyi mämeqä ymä. Nyi Jonä iquenyqä tä etqe, he qui mimäknqä hänä pmapñqä diñqä etqä.

35 Jonä iqu, tä äyänätä we äunätñqä-panä iinjä-quvi. He iqueä we-hunqenqe, yeeqä hñganqä miqä danä, wänqänänäpu itqänuwi.

36 Inä etangi, wäunuä Apiqu Nyi imäkmqä ändapqce, Nyi wäunuä i itqänä. Ga wäunuä iutani, Apiqu Nyi änändowatkqä Iquenyqe, he näqñqä mapñqäüä. Inji Nyaqä wäunui, Jonä iqueqä kuknuä iunji ämawqätäunä.

37-38 Apiqu Nyi änändowatkqä Iqu kuknuä ätätñqe, Iqu Nyinyqä 'iinjä-iinjä-queqä' ätätqänä. He änändowatkqä Ique qätä mäwiyyä iqangä, Nyi tii etqänä. 'He Apiqueä manä-wiunui qätä mäwiyyenä, Iqueä himä-huiwä-a hiñuä mäqunqä-quenä ipu, itanga he Iqueqä kuknui hiqä quuvqä imñi mämaeqä danä itqänuwenjqä' etqänä.

³⁹ Hänä hea ique-ique pmeqe, Goti Iqueqä bukä iuta mapnqä knuä heyqangi, qävqä yasämänä äyä itqänäuä. Ga bukä iunä-pqe, kuknui Nyinqä ätnänä.

⁴⁰ Inäqe, he hänä hea ique-ique pmeqe mapnqä dinqe, Nyinyqe mapqä danä itqänäuä.

⁴¹ Nyi yoqä naqe, ämaqä qua täutanä iuta meqänqe, knuä manyqä enä.

⁴² Inäqe henyngä di, Nyi näqngä änguänänä enä. 'He Goti Hanjuwä Iquenyqä enqe, heyaqä quuvqä yäpä imni, aanqä etangqe' Nyi näqngä enä.

⁴³ Nyi Nqä Apiqueä yoqä iuta qäyä äpqänqä, mindmeqä danä iqä. Ämaqä hnqu yoqe, iqueqeta pqanganj, he iqueni itmapnqäuä.

⁴⁴ Goti Hanjuwä Kiuänänä Iqunä heyaqä yoqe haqä yätu maetnqä dinqe maengangi, yoqä naqe, ämaqeutänä ämetqänuwi, ga he quuvqe, äänä ipu heqäpnqäwä?

⁴⁵ He Nyinyqe, 'Iqu Kaniqueä hinuä iqisanj nenyqe, "Iqua suqä quvqä imäkkä-quaiqä" tuänqiyä' knuä maeyqä pa eä. He Mosisi iquenyqe, 'Iqu ne yätamäkkä neyänqiyä' knuä ämaka äpänuwä-qe, iqu henyqe, 'Iqua suqä quvqä imäkkä-quaiqä' tqä-quvqä.

⁴⁶ Mosisi iqu Nyinqä ätätä tuwanuä äqiyekqä-qae, he iquenyä naqä-qakuä imäkkä-säpi, Nyinyqä-pqä naqä-qakuä imäkätqäpnngä.

⁴⁷ Inj Mosisi iqu tuwanuä äqiyätä ekqä dunj, naqä-qakuä mimäkkä iquwi, ga nätmätqä Nyi tqangqenqe, he naqä-qakui äänä ipu imäkpñqäwä?" ätukqe.

6

*Jisasi Iqu, ämaqä kuapänänä iquau, buayä äwikqenqä**

¹⁻⁴ Israitqä Jerusälemä iu hiqäva äqäminuwä iquauqä hiunji naqänänä, Pasopa ätätqänuwä iqu qäqi eminqe. Inganj, Jisasi Iqu eqä-huänä Galili, 'Taipiriyasiuä' ätminuwä iqueni, äkitä nängisanqä äukqe. Ämaqä aanä kuapänäni, Jisasi Iqu nätmätqä ämaqä mimäkkänäni, ämaqä tänjä-yaqä-tänj iu änguä imäkätqätangi äqunguwitani, qu Ique qänaki äwivändkuwi. Jisasi Iqu qoqonä yätunqä äyäqe, Iqueqä wäunuänqä ämotquaminqä iquatä quamä äpmakuwi.

⁵ Jisasi Iqu ämaqä aanä kuapänänä Iquenyqä äyä pqangä äqunäqe, Iqu Pilipä iqueni, "Ämaqä tä ymisanä bnqe, ne ymisanä mbqe, äknji yatunquäwä?" ätukqe.

* 6: Matiu 14:13-21; Makä 6:30-44; Lukä 9:10-17

6 Jisasi Iqu Iqueqä imäkätñqä diñqe, Iqueqä-kiuänä näqñqä ämeqä-qe, Iqu Pilipä iqueqä quuvqä heqiyqe, yamwiqä äwikqe.

7 Iwä Pilipä iqu ämävauqe, “Ämaqä eeqänäñi, ymisañä meqä-meqäpu hñqenqä, buayä mbqe, 200 duñi ämāwqätāuqä iqueqä” ätukqe.

8-9 Iqueqä wāuñuāñqä ämotquaminqä Endru, Saimonä Pitä iqueqä kätä-kāñgua iqu, Jisasi Iqueni, “Ymeqä hñqu bretqä kuä-balitā äyāqiyquwä 5 eäqe, hämapäkä hñquaqtä täqi eä pmetanqqä-qe, ga iññä ipu ämaqä kuapänänä täuñi qäyunāñqätanä?” ätukqe.

10 Iqini qätaqä hioätqä āñguänänäñi etanñi, Jisasi Iqu “‘quamä pmapiyā’ tupiyā” ätukqe. Ga iqua quñi, “He quamä pmapiyā” tquanğa, qu eeqänänä quamä äpmakuwi. Ämaqä qokä iquanäñi, 5,000 äpmakuwi.

11 Jisasi Iqu bretqä ämeqe, Goti Hanjuwä Ique ‘āñguiqä’ ätuäqe, ämaqä iqi quamä pmetanquwä iu yanä ikqe. Hämapäkä-pqe i imäkätqä-pa imäkqanñi, qu eeqänä āñguä kuapänänä āñguwi.

12 Qu āñguä änäpu änätquteqanquwāñganñi, Jisasi Iqu Iqueqä wāuñuāñqä ämotquaminqä iquañi, “Änätqutequwi qui mimäkñqä yätñqä, he ämayäkäpiyā” ätukqe.

13 I tquanğanñi, iqua bretqä kuä-balitā äyāqäkuwä 5 isu-atanñi änätquteqanquwi, qa naqä 12 manguä ämamikuwi.

14 Jisasi Iqu nätmätqä ämaqä mimäkqänänä i imäkqanñi äqumbiyä iqua, “Ämaqä Tqu naqä-qakuä, ‘hiñuä-tqä qua täuñqä pāñqiyä’ ätnāñqä† Iqueqä” ätkuwi.

15 I ätäpu, Iqu ‘oeyä’ qäyā ätqanğuti, qu Ique a äkiqätäpu, ämaqä naqä ämiqāñqä imäkpnqä äyā iqanğä näqñqä eäqe, Iqu quñi anğumä ävāma, qoqonä imä kuāquvākiquātñqä ekqe.

Jisasi Iqu, eqä haqeu qanä äukqenqä‡

16-17 Hea wiqanğanñi Iqueqä wāuñuāñqä ämotquaminqä iqua, eqä-huāñä buñqä äpāwäpiyi, yimba ätkamäupu, eqä-huāñä yätäqä nāñgisa anä Kapānamāñqä ävāma äukuwi. Jisasi Iqu iquañi māvimeqä ānyä etanñi, hea qe ekqe.

18 Inğanñi yuñuä yāñänāqñqä hñqu äqunätä, eqe yäyāñi qoqonä ätqāwa äpeminqe.

19 Iqueqä wāuñuāñqä ämotquaminqä iqua, yimba iqu eqä iqi wätñqe, iqua eqä buñi ämiqa-ämiqa, awänänä (4 o 5 kilomita) tii äwäpiyāñganñi, Jisasi Iqu yimba-tāñä qäqi, eqä haqeqä qanä pqanñi äqumbiyi, iqua zä kiññä ikuwi.

† 6:14 Kukñuä-suqä 18:15 ‡ 6:15 Matiu 14:22-33; Makä 6:45-52

20 E iqanguwänggani, Jisasi Iqu iquauni “Tä Nyinjqa. He zä miqä pambiyä!” ätukqe.

21 Inggani iqua Iquenyqä yeeqä ipu, yimba ingisanqä itmakuwi. Iwä inggani yimba anjä-himqä iqua timäupnqä äwäpiyä-tänjä iu, qäqi maqänä imänggani iuäqämakuwä.

22 Hiunji buayä i änäpu äpmakuwä äwiנגani, ämaqä kuapänänjä huänjä yätäqä ingisa iqi yqänä äpmaminuwä iqua, “Täqini yimba kiuänänjä hmbunä pmetangi, Iqueqä wäunüängqä ämotquetnqä iqua, Jisasi Iqu maeqä, quwqä-quwänä yimba ipi äyä äwquwätanä!” knuä ämakuwä.

23 Yimba huiziqua Taipiriyasitani, Naqä Iqu buayä änguiqä tqanga, ämaqä kuapänä änguwa-tänjä qäqiqi iuäqämakuwä.

24 Ämaqä kuapänänjä iinji, Jisasi Iqutä Iqueqä wäunüängqä ämotquaminqä iquatä, iqini heaqiyä äyä nyätangä äqumbiyi, qu yimba iquau ätkamäupu, Jisasi Iquenyqä qävqe, anjä Kapänamängqä äukuwi.

Buayä hänjä-pmeqä vqenqä

25 Ämaqä kuapänänjä iinjä iqua, qu Jisasi Iqueni huänjä yätäqä nängisa ämäqumuapiyi, Iqueni, “Näqnqä-vqä Iquki, Si täqinyqe, äknğa äpnäwä?” ätukuwi.

26 I tqanguwänggani, Jisasi Iqu ämävauqe, “Nyi naqä-qakuänänjä etqä. He Nyinyqä qävqä ikiquwi, Nyi nätmatqä ämaqä mimäqänänji imäqqaנגqenqä manä, Nyi buayä hetapqangä äwqä änguä änäpäsäpiyinqänä ikiqäüä.

27 He wäunui, ymisänjä qui imäknätä pizqä iqä dunqä miqä ipu, hänjä hea ique-ique wiqä dunqä ipnqeqä. Goti Hanjuwä Apiqu, Ämaquqä Ymeqä Ekqä Iqueqä yoqe, yänänäqngqä witnqä imäkkqe. Ga ymisänjä iinji, Ämaquqä Ymeqä Ekqä Iqu hetapaniqeqä” ätukqe.

28 I tqanga qu Iqueni, tiinjä ätukuwi. “Goti Hanjuwä Iqu, ne squä wäunüä imäkatunquä äwinyätqänä?”

29 Ga qu iinjä tqanguwängga, Iqu kimani, “Goti Hanjuwä Iqu, he Ämaqä Iqu ändowatkqä Iquenyqä quuvqä heqäpnqä äwinyänä” ätukqe.

30 Quvage, Iqueni tii ätukuwi. “Si nätmatqä ämaqä mimäqänänji äki imäktngäwä? Ga ne iu äqunanä, Tqä kuknui naqä-qakuä imäkatunque, äänä isnqäwä?”

31 Nayaqä atqä-awäkiqua, anjä avqnqä maeqä duni, buayä mana Mosisi iqu äwikqeu änguwi. § Goti Hanjuwä Iqueqä tuwanüä iunji, ‘Iqu buayä qäukuä yätutani bnqä äwikqeqä’* ätnängqä-panjqä” ätukuwi.

32 I tqanguwängga, Jisasi Iqu qunji, “Nyi he naqä-qakuänänä etqänä. Qäukuä yätutanä buayä naqä-qakui, Mosisi iqu etapänqä maetqe, Nyaqä Apiqu etapätqänä.

33 Buayä Goti Hanjuwä Iqu vqe, ii qäukuä yätuta äpätä, qua täunjä iu Hänä-pmeqä-vqä Iquvqä” ätukqe.

34 I tqanganji, qu Iquenji, “Iyää, Naqä Iquki, buayä iinji, Si ne hea ique-ique nätapqa uwqätñeqä” ätukuwi.

35 Inğanji, Jisasi Iqueä kimanji, “Nyi Buayä Hänä-pmeqä Iqunjqä” ätukqe. “Ämaqä Nyinyqä äpätä quuvqä heqiyqä iqu, buayänqätä, eqänqätä dä mäwqä itä, quvākä-ye, mäwqä yänqiyä.

36 Iinjä etanqqä-qe, Nyi tii etqänä. ‘He Nyi hinuä äñqämbiyä-qe, Nyinyqä quuvqä maeqiyqä äyä itqänäuä.’

37-38 Apiqu Nyi ändapqä iqua, qu eeqänänji, Nyinyqä pññqäuä. Nyi qäukuä yätuta qua täunqä äpqe, änyinqe, Nqä du imäkmqä manä, Nyi änändowatkqä Iqueqä dunä imäkmqä äpqä-qae, Nyinyqä i pqañguwä iquaunji, hñquenji bi mämamäuqä danä ymqänä.

39 Nyi änändowatkqä Iqu, ämaqä Nyi ändapqä iquaunji, hiunji yäpakänganji Nyi hñquenji hinuinä mäqunquä itmä, eeqänänjä iunji hänä vauqumuatmninqqä äwinyänä.

40 Nyaqä Apiqu tiininqä äwinyä. Ymeqä Ique äqunäpu, Iquenyqä quuvqä eqämipqä iqua, hänä hea ique-ique pmeqe, ämepu pmetanqpi, ga hiunji yäpakänganji, Nyi qunji hänä vauqumuatmninqqänänjä” ätukqe.

41 Inğanji Israitqä Jerusälemä iu hiqäva äqäminuwä iqua, Jisasi Iqu “Nyi bretqä qäukuä yätuta äpqä Iqunjqä” tqanqqenqe, qu kukñuä kuapänänjä ätkuwi.

42 Iinjä ätäpu, “Ämaqä Tqu Josepä iqueqä hikñä Jisasi Iqutanä, ä äsqukä? Iqueqä kaniquenyqätä, känäunqätäñji, ne näqnqä eänqque. Iqu tänganji, ‘Nyi qäukuä yätuta äpqä Iqunjqe’ änäänqä ätqiyä?” ätkuwi.

43 Inğanji, Jisasi Iqu ävauqe, “He kukñuä kuapä matuwänqä pambiyä” ätukqe.

44 “Ämaqä hñqu Nyinyqe, hinqi mapqä yänä. Apiqu Nyi änändowatkqä Iqu, ämaqä ique Nyinyqä päñqä ämäqipmeqanquti, iqu i pänä. Ga Nyi iquenji, hiunji yäpakänganji, hänä vauqumuatmnineqä.

45 Hinuä-tqä iquauä tuwanuä iunji, ‘*Qu eeqänänjä iquaunji, Goti Hanjuwä Iqu näñqä vänqiyä*’ ätä äqänänä.[†] Ga ämaqä Ique qätä äwiyäpu, Iquesa näqnqä ämepiyä iqua, qu eeqänänji Nyinyqä pññqäuä.

[†] 6:45 Asayä 54:13

46 Iinjā etanġi, āmaqā-pqā hui Goti Kanique hinuā ae āqunātqānuwā hmanji. Āmaqā Goti Hanjuwā Iquesa āpqāqā Iqunā, Kaniqueñi, hinuā āqunātñqe.

47 Nyi naqā-qakuānāñā etqānā. Āmaqā quuvqā eqiyātāqā iqu, hāñā hea ique-ique pmeqe, āmenqiyā.

48 Bretqā hāñā-pmeqā iqu, ii Nyinjqā.

49 Heyaqā hewākiqua, anā avqñqā duñi, buayā mana ānguwā-qe, qu āyā āpākonġuwiqā.

50 Injaqe bretqā qāukuā haqā yātuta āpqā tqueni, āmaqā hñqu ique āngqe mapākonqā yāñqiyā.

51 Bretqā hāñā-pmeqā qāukuā yātuta āpqā iqu, ii Nyinjqā. Āmaqā hñqu buayā ique āngqe, iqu hāñā hea ique-ique pmeniqeqā. Buayā Nyi āmaqā qua tāu āpmenjuwiu hāñā-pmeqā mapñqā wimqe, ii Nyaqā huiwiyqā” ātukqe.

52 I tquangqenqā iqua quwqā-quwā, “Āmaqā Tqu, Iqueqā huiwi ne ānatunque, ānā nātapātñqāwā?” ātāpu, himānā ipu ātñguwi.

53 I tñganġuwānġa, Jisasi Iqu ivatuwānāqe, tii ātukqe. “Nyi he naqā-qakuānāñā etqānā. He Āmaquqā Ymeqā Ekqā Iqueā huiwitā, hāñeqetā manqā ipqe, hāñā-pmeqe hesāñi aanqeqā.

54-55 Buayā naqā-qakuānāñi, Nyaqā huiwiyi. Itanġa eqā naqā-qakuānāñi, Nyaqā hāñeqeyi. Inā-qae, āmaqā Nyaqā huiwitā, hāñeqetā ānmipqā iqua, hāñā hea ique-ique pmetpnuwqā. Itanġa Nyi iquaunji, hiunji yāpakānġa hāñā vauqumuatmniqeqā.

56 Āmaqā tqu-tqu Nyaqā huiwitā, hāñeqetā ānmitātqe, iqu Nyi nyinātanġi, Nyi ique ānyāñānā.

57 Nyiñi, Apiqu hāñā-pmeqā Iqu ānāndowatqanġi, ga Nyi hāñi Iquesa āpmenqā-pa, āmaqā Nyi ānmitātqā iqu, hāñi, Nyita pmeniqeqā.

58 Buayā qāukuā yātutanā āpqāqā Tqunāñi, Iqu buayā heyaqā taqā-tawākiqua mana ānāpu, āpākonġuwā ii enqā-panā manā. Āmaqā, Buayā Tqunā ānnātqā iqu, hāñā hea ique-ique pmetāniqeqā” ātukqe.

59 Jisasi Iqu kukñuā iinjī, anā aquvāqñqā Kapānamā du nāqñqā āvātā ātkqe.

Āmaqā kuapānā, Jisasi Ique tuwā āwikuwinqā

60 Iqueqā wāuñuāñqā āmotquaminqā kuapānāñā hui, Iqu i tqanġi āwipiyyi, “Iqueqā kukñuā, ne kñuā ānā māmeqānāñā ātqāqe, qāte tqu wiyātñqāwā?” ātkuwi.

61 Qu kukñuā kuapānā tqanġuwinqā, Jisasi Iqu, Iqueqā-kiuā nāqñqā eāqe, tii ātukqe. “Kukñuā tqu he qui emākqiyā?

62 Ämaqeugä Ymeqä Ekqä Iqu, anä änyänänga äpmaminqä yätunqä yqangi äqumbqe, äänä ipnuwäwä?

63 Hänä-pmeqe, Dnä Änguä Iqu ävätqänä. Ämaqeugä yänänäqngä duta, maetqenä. Iinjä etangi Nyi kuknuä etqä tä, quuvqä vqenqätä, hänä-pmeqä vqenqätä etqänä.

64-65 Iinjä qäyä etangi, hñquenä quuvqä maeqiyqä itqänäuä. Ga Nyaqä kuknuä 'Ämaqä hñqu Nyinyqe, hñgi mapqä yänä. Apiqu, ämaqä ique Nyinyqä pätnqä ämäqipmeqanguti, iqu i päñqiyä' etqe, ii hñquenä quuvqä maeqiyqä itqätanguwita etqeqä" ätukqe. Iinjä ätukqe, ämaqä Iquenyqä quuvqä maeqiyqä ipnuwä iquaunqätä, ä Iquenj ämaqä iquau täkqä ätuätä hipa iu väninqä iquenyqetä, Jisasi Iqu Iqueqä-kiuä änyänänga näqngä eä, i ätukqe.

66 Inğanj Iqueqä wäunuänqä ämotquaminqä kuapänäni, qu Ique tuwä äwiyäpu, Iqutäni anä mikiqä danä qe ikuwi.

67 I iqanguwängani, Jisasi Iqu Iqueqä ämaqä 12 iquaunji, "He-pqe Nyi inä nyivämapngätanä?" ätukqe.

68 Iwä Saimonä Pitä iqu, "Naqä Iquki, Si kuknuä hänä hea ique-ique pmeqe ämennä. Ne tquenyqä watunquäwä?"

69 Inji, ne näqngä ämenä quuvqä eqiyqu. Si Ämaqä änguä jänänänjä Goti Hanjuwä Iqueqä atäunuä ekikqä Iqukiyqä" ätukqe.

70 I tqunga Jisasi Iqu ämävauqe, "Nyi heñi, 12 etmakqeunji, hñquki dnä quvqä-tänä äyqukitanä?" ätukqe.

71 Kuknuä iinjä ätkqe, Saimonä Iskarioti iqueqä hiknä Jutasi iquenyqe. Iqu ämaqä 12 iutanjä-qu qäyä eä, Jisasi Iquenyqe, täkqä tuäniqä etangi, ii ätkqe.

7

Israitqä iqua, ittänjä anju yakuä äpmapu, ymisanjä imäkkuwinqä

1 Itanj, Israitqä Jerusälemä iu hiqäva äqäminuwä iquauqä naqä iqua, Jisasi Ique äpäkpñqä iqanguwinqä, Iqu qua Jutiya iu ikiqänqä mäwängangi Galili dunä ikäminqe.

2-3 Hiunji naqänänjä Israitqä Jerusälemä iu hiqäva äqäminuwä iqua, ittänjä anju yakuä äpmapu, yeeqä ipu aquväqngä hiunji iqua timäutnqä qäqi etangi, Jisasi Iqueqä känguäkiqua Iquenj, "Si anä täqinj äväma, qua Jutiyanqä uvä. Tqä ämaqä wäunuänqä ämotquetqänä iqua, Si nätmätqä imäkkangtqe hinuä kqämbñqänänjä.

4 Ämaqä hñqu ämaqä eeqänänjä im-imñi, iquenyqä näqngä hipñqä etangutqe, iqu nätmätqä eeqänäni, ktqä nämä mimäkkä yänä. Si nätmätqä iinjä imäkätqäni, ämaqä eeqänäni hinuä kqämbñqänä ämotquatñqeqä" ätukuwi.

⁵ I ätukuwi, Iqueqä känguäkiqua-pqe Iquenyqä quuvqä maeqiyqä ipiyitanji.

⁶ Iqua i tquanguwänga, Jisasi Iqu, “Hiunji Nqe, änänjqä. Henyqe, hiunji eeqänänjä iqua, änguänänjqä” ätukqe.

⁷ “Nyi ämaqe, qu suqä quvqä imäkätqätanguwinqe, ‘Ii suqä quvqä imäkätqänäuä’ tuätqätangqenqä, qu Nyinyqä wiunqä itqänjä. Iinjä etangi, qu henyqe, iinjä miqä ipnqäuä.

⁸ Nqä hiunji änyä enqä-qae, Nyi aquväqnqä naqänänjä iunqä mäyqä yimä. Henyä epiyā” ätukqe.

⁹ Iqu qunji i ätuätä, mäwqä danä, Galili bu äpmakqe.

¹⁰ Inäqe, Iqueqä känguäkiqua aquväqnqä yätunqä ae äväma yqanguwänga, Jisasi Iqu qänaki maqnqä ekqe.

¹¹ Aquväqnqeunji, Israitqä Jerusälemä iu hiqäva äqäminuwä iquauqä naqä iqua Jisasi Iquenyqä, “Ämaqä Iqu ängi pmenä?” ätäpu, qävqä ikäminuwi.

¹² Inganji ämaqä kuapä äpmapiyā iunji, hiyäkakä ätnqäukuwi. Hnqua Iquenyqe, “Ämaqä änguänänjqä” tqanguwänga, hnqua “Oeyä, Iqu ämaqä kuapänänjä hänaqä huiu-mända ätuma äwqiyä” ätkuwi.

¹³ Inganji, qu iquauqä naqä iqua hanjä-iqä vqenqä zä winqangi, Iquenyqe, ätnänäqi äti matqä danä ikuwi.

Qu ymisänjä nätkätanguwänga, Jisasi Iqu näqnqä äwikqenqä

¹⁴ Qu aquvä äqämbu hiunji hnqua ae pmetanguwänganji, Jisasi Iqu hiqäva-imäkqä anä mätnätangqä ququawä yängisa äpeyāqe, qokä-apäkiu kuknuä näqnqä äwikqe.

¹⁵ I iqangani, iquauqä naqä iqua yäunuä ipu, “Iqu näqnqä-vqä hnquenyqä mäwqä iminqe, näqnqä ii, äänä itä ämeqätiyā” tpu ikuwi.

¹⁶ I iqanguwänganji, Jisasi Iqu kimanji, “Kuknuä tä ämetqueqe, knuä indqänqä Nyaqeta maetqe, Goti Nyi änändowatkqä Iquesayqä” ätukqe.

¹⁷ “Ämaqä Goti Hanjuwä Iqueä äwinqe qänaknä yätunqä itäqä iqu, Nyaqä kuknuinqe, ii Goti Hanjuwä Iquesatiyā, ä knuä indqänqä Nyaqä iuta tqändiyä-qe näqnqä hiänä.

¹⁸ Ämaqä kuknui, knuä indqänqä iqueqä iuta ätqä iqu, yoqä iqueqe haqä yātu maenätunqä winqangi. Inäqe ique ändowatkqä iqueqä yoqe haqä yātu maetunqä äwinqqä iqu, suqä quanji mämeqä, naqä-qakuänänjä tqä-quvqä.

¹⁹ Mosisi iqu kuknuä-suqä metapqä inqäta? Iqu etapkqä-qe, he eeqänänji, suqä iunji, qänaknä miqä itqänäuä. Ga he Nyinji sunqä pizqä bākpqnqä itqänäuä?” ätukqe.

20 I tqanġaṇi, ämaqä kuapänänjä iini, ämävaupi, “Peṇqä dñä kinyasäuqanġi ätnyā. Siṇi, tqi kpäsätṇqä itqänä?” ätukuwi.

21 Kimaṇi, Jisasi Iqu ätukqe. “Nyi wäunuä naqänänjä iqu imäkkqenqä, he miqä yänjä inqä ikuwiqä.

22 Mosisi iqu qokä iquauä huiwä häuä ktäupnqä ätukqeunġi, Sämbatqä hiunġi hapänġa qäyā etanġqä-qe, he ymeqä qokä hñquauqä huiwi, häuä ktäupnä. Suqä iini, Mosisi iqu mikutäuqä ikqe, atqä-awäka ikutäukuwi.

23 He Sämbatqänġaṇi, ymeqä hñquauqä huiwä häuä äktäutqänuwi, ii he Mosisi iqu kukñuä-suqä ekqä iquenġi qui mimäkkqä itqänuwi. Inġi Nyi Sämbatqänġa ämaqä iqueä huiwi, eeqänänjä äṅguä iwimäkkqanġenqe, he Nyinyqe suṇqä äkasuwä tätqänäuä?

24 Ämaqeua suqe, hiñuä äqumbiyä duṇqänä hiṅgi miwäsäuqä pambu. Suqä naqä-qakuä jänänänänjä duta iwäsäupiyä” ätukqe.

“Jisasi Iqu, Kraisi Iqu etanġitiyā?” ätkuwiñqä

25 Inġaṇi ämaqä Jerusälemätanä hui, “Ämaqä neyaqä naqä iqua pizqä päkpnqä itqänuwi, Tä Qäqu maendiyä?” äṇguwi.

26 “Hiñuä qumbu. Iqu ätnänjä iqi qäyā ätqäuä ätqanġi, qu Iquenġi mañä hui mätquä danä iqäuä. Ämaqä Kraisi Ne ämineyätṇqä Goti Hanjuwä Iqu atäunuä ikqä Iqu etanġi, qu näqnqä ämapu maeqä inä?

27 Kraisi Iqu äpqanġaṇi ämaqä-pqä hui näqnqä mämeqä ipu, ‘Iqu äkiuta päniqätiyā’ tpu ipnuwiqä. Inäqe Ämaqä Tqueqä äpqäqenqe, ne näqnqä ämenunä” äṇguwi.

28 Jisasi Iqu hiqäva-imäkkqä anä mätnätanġqä ququawä iqi ätqäuä näqnqä ävätäqänġaṇi, mañä yänänäqnqä tii ätukqe. “He Nyinyqä näqnqä epu itanġa Nyi äpqenqä-pqä näqnqä yasämä eänäuä. Ga Nyi kñuä indqänqä Nqä duta mapqä iqäqe. Nyi änändowatkqä Iquenyqe, he änyä maqnqä eänuwi. Iqu naqä-qakuänänjä Iquvqä.

29 Nyi Iqu änändowatqanġi Iquesa äpqäqä-qae, Nyi näqnqä Iquenyqä eänänä” ätukqe.

30 I tqanġqenqä, qu Jisasi Ique a äkiqätäpu itmenätpu ipiyä-qe, hiunġi i imäkkqä iqu, Jisasi Iquenġi mäwimeqä änyä etanġi, ämaqä-pqä hui Iquenġi hipa hui mitmaqiyyä ikuwi.

31 Inäqe, ämaqä iu äpmamiñuwitanä kuapänänġi, Jisasi Iquenyqä quuvqä eqiyäpu, “Kraisi Iqu äpätkänġaṇi, Iqu nätmatqä ämaqä mimäkkqänänjä, Ämaqä Tqu imäkäṇqeunġi ämäwqätäuniqätanä?” äṇguwi.

32 Parisi iqua ämaqä kuapänänjä Jisasi Iquenyqe, “Iiñi-iñiqä” hiyäkakä tnätqätangä qätä äwipiyi, iquatä, hiqäva-imäkqä naqä iquatä, Ique a äkiqätäpu itmapñqe, ämayukä-imanqä hñquau ändowatkuwi.

33 Inğanj Jisasi Iqu, “Nyi hesäñi quäuqä mäpmeqä danä wänqäpu äpmami, änändowatkqä Iquenyqä umqänä.

34 He Nyinyqä qävqä ikipiyä-qe, Nyi pmetangqeunji änä mäwqä ipiyä-qae, Nyiñi mämänqumueqä ipñqäuä” ätukqe.

35 I tquangani, Israitqä iqua, “Ne Iqueni mämäqumueqe, Iqu äkñginyñqä uwqanguti yanquatiyä? Iqu Israitqä iqueqä neyämaqä im-imä äpmakäwänjuwä iunqä äwätä, näñqe ämaqä Israitqä ma huizi iqi äpmenjuwiu vätñqä ätqutiyä?

36 Iqu neñi, ‘He Nyinyqä qävqä ikipiyä-qe, Nyi pmetangqeunji änä mäwqä ipiyä-qae, Nyiñi mämänqumueqä ipñqäuä’ ätqäqe, Iqu kukñuä iñi änäänqä tqiyä?” ätñguwi.

37 Hiunji yeeqä ipu aquväññqä yäpakä naqänänjä iqueni, Jisasi Iqu pämä ätqäue, manä yänänäññqä, “Ämaqä tqu-tqu quvākä ye äwiyqäqe, eqä nätnqänä Nyinyqä äpänä” ätukqe.

38 “Ämaqä äsqu-äsqü Nyinyqä quuvqä eqiyqe, eqä esquä hññä-pmeqä-tññi iqueqä yäpä iunda pqüänä. Iñi Goti Hanjuwä Iqueä tuwanuä iu ätnänqä-pa* pqüññiyä” ätukqe.

39 Jisasi Iqu kukñuä iñi, Dñä Äñguä Iquenyqä ätkqe. Dñä Äñguä Iqueni, ämaqä Jisasi Iquenyqä quuvqä eqiyäpiyä iqua mapnuwänqeyi. Inğanj, Goti Hanjuwä Iqu Jisasi Ique ätuma äyätä, yoqä naqä vqe änänjqae, Dñä Äñguä Iqu iquaunji, wimeqänqä-pqe, änänji.

40 Jisasi Iqu i tqangj äwipiyänğanj, ämaqä iqi äpmaminjuwi, “Ämaqä Tqu naqä-qakuä, Hinuä-tqä Qäqueqä” ätkuwi.

41 I tqanguwännga, hui “Kraisi Ne ämineyätñqä Goti Hanjuwä Iqu atäññuä ikqä Qäqueqä” ätkuwi. Inäqe, huiziqua “Oeyqä” ätkuwi. “Kraisi Iqu Galilisa pqänqä hmanjqä.

42 Goti Hanjuwä Iqueqä tuwanuä iunji, ‘Kraisi Iqu Dewitiquesañä hueqä-himqä henique,’† itannga ‘añä-himqä Dewiti iqu äpmaminjqä Betlemä iutañäqu heniqä’‡ ätkqeä” ätukuwi.

* 7:38 Jisasi Iqu Goti Iqueqä kukñui äsquenyqä kñuä indqänqätiyä? Näññqä-tänñ hñqua Asayä 58:11 iquenyqä ätqä. Hñqua Sakätiyasi 14:8 iquenyqä ätqä. † 7:42 2 Samueli 7:11-14; Asayä 9:6-7; Järämai 23:5-6 ‡ 7:42 Maika 5:2

43 I ipiyi, Jisasi Iquenyqe, quwqä-quwä inġi-inġi ändmäknġuwi.

44 Inġa ipu, hui Iqueni a kiquätanä-tpu ipiyä-qe, ämaqä-pqä hui Iqueni hipa hui mitmaqiyyä ikuwi.

Ämaqä naqä iqua, Iquenyqä quuvqä maeqiyyä ikuwinqä

45 Ämayukä-imanqä iqua, Parisi iquautä, hiqäva-imäqä naqä iquautä anġumä wimeqanġuwänġa, "He Iqueni ätuma mapqe, sunqä iqäüä?" ätukuwi.

46 I tquanġuwänġa, iquauä kimanġi, "Ämaqä-pqä hui kuknui, Ämaqä Tqu ätätqä-pa, matqä itqänuwiqä" ätukuwi.

47 Itanġa, Parisi iqua iquauñi, "Henä-pqe, Iqu qäyasäqi etuma äwqiyyä?"

48 He ämaqä naqä yoqä-tänġa-pqä hnqu, itanġa Parisi-pqä hnqu, Iquenyqä quuvqä heqiyyätqätanġi äqunänuwätanä?

49 Ämaqä kuapänänġa tä, suqä Goti Hanjuwä Iqu Mosisi ique äwikqenqä änyä maqnqä enuwä iquauñi, Goti Hanjuwä Iqu qui iwimäkätqä ae ätkqeä" ätukuwi.

50 Inġa tquanġuwänġanġi, iquautanġa hnqu, iqueqä yoqe Nekitimäsi, hinuiqänänġanġa Jisasi Ique äwimakqä iqu, huizi iquauñi tii ätukqe.

51 "Neyaqä suqä dunġi, ne ämaqä hnqueä kuknui qätä äwiyätanä, itanġa iqueqä wänuä imäkätqä dunġi, qäwqä ganä iani, inġa iwäsäuatunqueä" ätukqe.

52-53 Quwqä kimanġi, "Äi! Si-pqä Galilisanġa iqukitanä? Goti Iqueqä tuwanuä iu qäwqä anġuanä itnä, näqnqä tii esnqe. Galilisanġi, hinuä-tqä hnqu mapqä yänqiyyä. Hmanġä" ätukuwi.

8

*Apäkä qokä-tänġa hui, iyyqä huiwi ämaqä hnque mänġi yanġa äwikqenqä**

1 Inġanġi ämaqä eeqänänġi quwqä anġunqä ae äweqanġuwänġa, Jisasi Iqu qoqonä Olipä yätunqä ekqe.

2 Zinuitänġi Iqu iqi ävämetä, hiqäva-imäqä anġunqä anġumä äukqe. Iqu ququawä iqi pmetanġa, qokä-apäkä eeqänänġi Iquenyqä äpqanġuwänġa, Iqu quamä äpme näqnqä motquetqä ipäqäkqe.

3 Iqu i motquetqätanġa, ämaqä kuknuä-suqenqä näqnqä iquatä, Parisi iquatänġi, apäkä hui ätuma äpäpu, qokä-apäkä iuqä hinuä iqi äkitqätekuwi. Apäkä ii, qokä-tänġa

* 8: Pipa Grikä pmeqeuqä kuknuä iu äqänänqä huiunġi, kuknuä 8:1-11 iunġi maqnqä eä.

eäqä-qe, ämaqä hñqutä-mända huiwä yanä inganginyä äqunquwi.

⁴ Iwä inganji Jisasi Iquenji tii ätukuwi. “Ämotqueqä Iquki, apäkä qokä-tänjä täsi, qokä huizitä huiwä yanä inyätqätanginyä äqunänuwiqä.

⁵ Kuknuä-suqä Mosisi iqu änätapqä iunji, ‘Apäkä suqä iinjä iqanguwä iuaunji, hikä pizqä päsqängqä’ ätnänqe,† si änäanyä ätnä?”

⁶ Qu kuknuä i ätukuwi, Iqu kuknuä äänä ätätqä Iquesa ämapu, kuknuä mitpnuwä injä yamwiqä äwikuwi. Iinjä tqanguwängga, Jisasi Iqu äuesäuä, Iqueqä hipaitä qua hinä bu tuwanuä äqäkqe.

⁷ Qu yatnqä äpakänä vqanguwängga, Iqu pämä ätqäuwe, tii ätukqe. “Ämaqä hesanjä hñqu suqä quvqä mimäqä itnqä etangutqe, iqu apäkä täsinji, hikä kinjanäni, iqu-ganä äpäsänä.”

⁸ Iwä Iqu kuknuä iinjä ätuäqe, anji äuesäuqe, qua hinä bu tuwanuä äqäkqe.

⁹ I tqangi äwipiyi, qu eeqänäni hñqunä-hñqunä iqinji äväma äukuwi. Ga ämaqä quväukuä kuapänänjä-tänjä iqua hinuiqä äwqanguwängga, ämaqä huizi qänaki äukuwi. Mä Jisasi Iqu iqi yqänä äuesäutangji, apäkä ii Iqueuä hipenüä iqi yqänä ätqäuminqe. ¹⁰ Itanji Iqu pämä ätqäuwe, tii ätukqe. “Apäkä iiki, ämaqä eeqänänjä täqi ätqäunjuwi, ängi uwqäuä? Si kuknuä mikitätqe, hmanda?”

¹¹ I tquanga, ii ätukqe. “Naqä Iqukiyä, oeyä, hñqu hmanjqä.”

Ga Jisasi Iqu iinjä tii ätukqe. “Nyi-pqe kuknuä mämiktqä da imqänä. Si äunji, qänakni suqä quvqe mimäqä pa iqätjqä” ätukqe.

Jisasi Iqu qua täu We-hunqä Vqä Iquvi

¹² Angumnji Jisasi Iqu qokä-apäkä iunji tii ätukqe. “Qua täu we-hunqä vqe, Nyi Qäqunjqä. Ämaqä Nyi änyuvändmitätqä iqu, qanji heawiqä du mäwqä itä, iqueqä quuvqeunji we-hunqä-tänjä-queyqä.”

¹³ I tquanga, Parisi iqua qätä äwipiyi, Iquenji tii ätukuwi. “Si kuknuä awi, Tqä-täunqänänä ätätqäninyä. Iinqe ämaqe, quuvqä makiqiyqä ipnqäuä.”

¹⁴ Ga kimanji, tii ätukqe. “He ‘Si Tqä suqenqä änatnyä’ ändquwi, naqä-qakuänänjä ändqäuä. I etangi Nyi Nqä-näuäni, anjä äväma äpquenqätä, nñ anjä äumqeunqe näqnqä enänä. Nyi näqnqä iinjä ämenqetani, ämaqe Nyaqä

† 8:5 Kuknuä-suqä 22:22, Hiqäva-imäqä 20:10

kukñui quuvqä eqäpnqe. Inäqe he Nyaqä anä qakuiunqetä äkiunqä-pqä uwqanqundqe, he änyä maqnqä ipnqäüä.

15 He ämaqeu iwäsäupiyanganj, suqä qua täutaninqänä näqnqä epu, iwäsäuquenjqä. Inäqe Nyi ämaqä hnquenj, miwäsäuqä danä itnqeä.

16 Inj Nyi ämaqä hnqeqä suqenqä iwäsäuqanqundqe, he Nyaqä iwäsäuqä iinj iquenqe, quuvqä heqäpnqänänji. Ii tiinjä dutayi. Nyi Nqä-näüänä miwäsäuqä iqä. Apiqu änändowatkqä Iqu, Nyitä wäunqä anä itqäüä.

17 Kukñuä-suqä he Mosisi iquesa ämepu qänaknä itqänuwä iunji, kukñui tii ätnä. *‘Ämaqä hnquaqu kukñui asitanjinä ätqi, iquaquiyqä kukñuinqe quuvqä heqäpnqe!’*‡

18 Nyi Nqä-näüänqä awä ätätñqä Iqunji. Itanga huiñiqu, Apiqu Nyi änändowatkqä Iqu, Nyinqä awä inä ätätqäüä.”

19 Inganj Parisi iqua yatñqä tii äwikuwi. “‘Nqä Apiqueyqä’ ätnj, ga Iqu ängi pmenä?”

Itanj Jisasi Iqu ivatuwänäqe, kima tii ätukqe. “He Nyinyqätä, Nqä Apiquenyqätäni, änyä maqnqä yqänä eänqäüä. Inäqe he Nyinyqä näqnqä hiqä-säpi, Apiquenyqä-pqe näqnqä inä iqäpninqä.”

20 Hiqäva-imäkkä anä ququawä iqinji, Jisasi Iqu mbqä pnqä witangqä-tänj qäqi äpme, qokä-apäkä iunji näqnqä ävätä, kukñuä iinj ätmuinqe. Iqu ätnänj iqi qäyä pmetangi, inganj Iqueqä hanj-iqä meqe, qäyu matimäuqä änä etangi, ämaqä hnqu Iquenj, a makiqätqä ikqe.

Jisasi Iqu, “He anä Nyi umqä iunji, matimäuqä ipnuwiqä” ätukqenqä

21 Anqumñi Jisasi Iqu qunji tii ätukqe. “Nyi eväma umqänä. Hnga-mändanji, he Nyinyqä qävqä yanä-tpu ipqe, hiqä suqä quvqe yqänä äwinqä iutanä päkombnuwiqä. He anä Nyi umqä iunji, matimäuqä ipnuwiqä.”

22 Israitqä Jerusälemä iu hiqäva-imäkkä naqä iqua, ii tqangi äwipi, quwqä-quwä tii ätnquwi. “‘He anä Nyi umqä iunji, matimäuqä ipnuwiqä’ ätqe, äänä etangi tqiyä? Iqueqä-kiuä päknätñqä ätqutiä?”

23 Itanga Iqu tii ätukqe. “He qua butanuenä etangä, Nyi haqä yätutanunjqä. He qua täutanä iquenä etangä, Nyi qua täutanunä manä.

24 Iinj etangi ‘Hiqä suqä quvqä yqänä äwinqä iutanä päkombnuwiqä’ ae etqeä. Ii tiinjä etangi. Nyi Nqä-näüä äpmenqä Iqunänqä§ quuvqä manjiqiyqä iqanqppqe, he heqä suqä quvqe yqänä wiqä, äpäkombnuwiqä.”

‡ 8:17 Kukñuä-suqä 17:6; 19:15 § 8:24 Jisasi Iqu “Nyi Nqä-näüä äpmenqä Iqunänqe” ätqe, ii Goti Hanjuwä Iqueqä yoqä enqä-panjqä. Yoqä iinj, Goti Iqu Mosisi iquenj awä ätukqe. (Anqumä Itmakqä 3:14)

25 Iqu kuknuä i tqunga, “Si Tquki natnyä?” ätuäpu, yatnqä äwikuwi.

Iwä Iqu, “ ‘Nyi Iqunjqä’, ae äyä etqe.

26 Nyi heqä suqä quvqenqe, kuknuä kuapänä ätätmä ewäsäumätmä, itmä-qe, Nyi änändowatkqä Iqu, aanä naqä-qakuinä Tqä-qu etangi, Iqueqä kuknui Nyi qätä äwiyätnqenä, qokä-apäkä qua täunju ätuätnqeqä.”

27 Iqu Iqueqä Kaniquenyqä tuätqätangqä iinqe, qu knui mämeqä ikuwi.

28 Iutanj Iqu tiinjä ätukqe. “He Ämaqueuqä Ymeqä Ekqä Iqunä indmepu, hageqä ämanjiyäpiyänganji, he Nyinqe, Nyi Nqä-näüä äpmenqä Iqunäqä näqnqä epnqäüä. Ga tiinjä-pqenqä näqnqä inä epnqäüä. Nyi nätmatqä hui Nqä knuä iutanä mimäkqä danä itnqeqä. Oeyä. Nyi kuknuä eeqänäni, Apiqu ämändquakqenä ätätnqeqä.

29 Nyi änändowatkqä Iqu, Nyitä anä äpmenä. Nyi nätmatqä Iqueuä äwinqeu qäyunä imäktnqä iutanj, Nqä-näüänä pmetmjqä hinjuinä manqänqä itnqeqä.”

30 Jisasi Iqu kuknuä ii tätqätanga, kuapänäni Iquenyqä quuvqä eqäkuwi.

Kuknuä naqä-qakuä iqu, he ämiqä huiziqueqä äwinqä iuta huätä ewewqatänqiyä

31 Inganj Iqu Israitqä Jerusälemä iu hiqäva-imäqä iquautanj Iquenyqä quuvqä heqiyqanguwä iquauñi, tii ätukqe. “He Nyaqä kuknui mäwquatämäuqä, a yänänäqnqä äkiqätpe, ga he Nqä wäunjuänqä ämetqueqä-quenä pmpnqäüä.

32 Ga inä ma, kuknuä naqä-qakuinqä näqnqä eäpu, itanga kuknuä iinjä iqu, he ämiqä huiziqueqä äwinqä iuta huätä ewewqatänqiyä.”

33 I tqunga, qu kimanj tii ätukuwi. “Ne awiqu Aprähamä iqueqä hueqä-himqä iquneyqä. Hea hnğanä-pqe, ämaqä hnqueqä wäunjuä-wiyqä hinqi eätanä, iqueqä äwinqä yäpä imä mäpmeqä danä itunqeqä. I hitangi ‘Kuknuä naqä-qakuä iqu, he ämiqä huiziqueqä äwinqä iuta huätä ewewqatänqiyä-qe,’ sunqä natnyä?”

34 Iqu iquauqä kuknui kimanj, tiinjä ätukqe. “Aanä naqä-qakuänänä etqä. Ämaqä eeqänänä suqä quvqä imäkätqänjuwi, qu suqä iqueqä äwinqeunji qänaki vqä iquaiqä.

35 Ga ämiqä hnqueqä äwinqeunji qänaki vqä iqua, iquauqä ämiqä iqueqä anjuñi näweqä mäpmeqä itqänjuwiqä. Oeyqä. Ymeqenä pmetpnqäüä.

36 Inäqe Ymeqä Iqu he ewewqatqanguti, he suqä quvqä iqueqä äwinqeunji qänaki mäwqä pmetpnjuwiqä.

³⁷ Nyi näqñqe. He Aprähamä iqueqä hueqä-himqä iquenä etanğqä-qe, Nyaqä kukñui heyaqä äwqä yäpä ingisañi mäwiqä etanği, he Nyi ämbäkpñqä itqänäüä.

³⁸ Nyi Nqä Apiqu ae ämändquakqeunji, kukñuä awi nätmatqä iinğä ätätqänänä. Nñ he heqä suqä Nyi ämbäkpñqä itqänuwi, ii hiniqu tqanği äwikuwiunä imäkätqänäüä."

³⁹ Inğanji iqua kima tii ätukuwi. "Neqä awiqu, Aprähamä iqueqä."

Ga Jisasi Iqu iquaunji ätukqe. "Iinji naqä-qakuä he Aprähamä iqueqä kawäkenä hiqä-säpi, suqä asänänğä Aprähamä iqu iminğä-pa, ii itqäpningä.

⁴⁰ Kukñuä naqä-qakuä Nyi Goti Hanjuwä Iquesa qätä äwikqe, eeqänänji qäyä etätñqä-qe, tänganji he Nyi pizqä bäkpñqä itqänäüä. Suqä iinğä ii, Aprähamä iqueqä suqä manä.

⁴¹ He hiqä hiniqeqä suqä iunä imäkätqänäüä" ätukqe.

Iwä qu Iquenji tii ätukuwi. "Ne neqä nipaqa qokitä hinği hiqaqä äwäyäkipu mänanyquä ikuwiqä. Oeyqä. Neqä Apiqu, Goti Hanjuwä Iqunänñqä."

⁴² Inğanji Iqu tii ätukqe. "Goti Hanjuwä Iqu heqä hiniqu etanğutqe, he Nyinğä enğuanänñqä. Ii tiinjiuta etqä. Nyi Goti Iqutä anä äpmaminueä, äyä äquvepkqeğä. Nyi änyinğä Nqä dutanä äquvepkqä ma, Goti Hanjuwä Iqu änändowatqanği äquvepkqe.

⁴³ Ga kukñuä Nyi tqanğqe, he näqñqä äñguänä maeqä iquwi, ii he Nyaqä kukñui meqänqe, maenğanğqä iutayi.

⁴⁴ He Setänä, heqä heniqueqä ymeqä-quenji. Ga he iqueqä äwinqeunä yänğä äqänäpu qänaknä iquenğqä. Inğata tii tänganqe, iqu ämaqä päsqänğqä äpmenä. Itanğa iqu suqä naqä-qakuä iunji qänaknä miqe, tiinğä dutayi. Suqä aanğä naqä-qakuä di, iqutä mäwiqä iminqe. Kukñuä quanğä ätminqe, ii aanğä iqueqä yänjiyi. Iqu ämaqä quanğä kukñuä tqä-qu eä, itanğa iqu quanğä kukñuä tqeutanğä kaniquvi.

⁴⁵ Iinñqe Nyi kukñuä aanğä naqä-qakuänänğä di etqanğqetanji, he Nyaqä kukñui quuvqä maeqiyğä da äyä itqänğä.

⁴⁶ He 'Iqu suqä quvqä imäkkä-queyğä' kñuä eyätñqä etanğutqe, ga Nyaqä suqä quvqä imäkätñqe, ätnänğä iqi ätäpu, maepiyä. Ä Nyi kukñuä awä naqä-qakuä dinä ätätñqä etanğundqe, inji Nyaqä kukñui quuvqä maeqiyqe, sunğä itqänäüä?

⁴⁷ Goti Hanjuwä Iqueqä ymeqä iqua, Iqueä kukñui qätä äwiyätqänuwi. Ä he Iqueä kukñui qätä mäwiyğä iquwi,

ii tiinjä etanjiyi. He Iqueqä ymeqä-quenä maeqä epiyä dutanji.”

Jisasi Iqu Iqueqä-kiuänqätä, Aprähamä iquenyqätä, ätkqenqä

⁴⁸ I tquanğa, Israitqä Jerusälemä iu hiqäva-imäkkä naqä iqua, Iquenji kima tii ätukuwi. “Ne tii äktqunä. ‘Si ämaqä Sämaliyatanä* Iqukiyqä. Ga dnä quvqä hñqu äktqäunä.’ Iinji ne naqä-qakuä äktqu?”

⁴⁹ Itanji Jisasi Iqu kimanji tii ätukqe. “Nyi dnä quvqä hñqu mandqäuqä inä. Hmanjqä. Itanji Nyi Apiqueä yogenä hageu mamäutqätanğa, he Nyaqä yoqe mändi ängittqäyätqänäuä.

⁵⁰ Nyi Nqä yoqe, hageu mämamänqä itqänänä. Nñ, Nyi yoqä naqä mamqenqä äwinyänqe, Hñqunänjqä. Iqu ämaqä eeqänänjä iquau Iwäsäuqä Iqueyi.

⁵¹ Nyi aanjä naqä-qakuänänjä etqänä. Ämaqä hñqu Nyaqä kukñui qänaknä imitätqe, mapäkonqä hea ique-ique pmetäniqeqä.”

⁵² Inğanji iqua kima tii ätukuwi. “Si e änatnä imñi, tänganji, tiinji. Dnä quvqä hñqu Si äktqäunqä iinqe, ne näqñqä ae equnä. Aprähamä iqu-pqä, Goti Iqueqä hinuä-tqä iqua-pqe, ae äpäkonğuwä-qe, Si tii änatnyä. ‘Ämaqä hñqu Nyaqä kukñui qänaknä imitätqe, iqu mapäkonqä hea ique-ique pmetäniqeqä.’

⁵³ Änäängä? Si neqä awiqu Aprähamä, ae äpäkonğqä iquenji ämawqätäutnä, änatnä? Ä Goti Iqueqä hinuä-tqä iqua-pqe ae äpäkonğuwiqä. Si ‘“Nyi tqunä” ätqänä,’ knuä kiyqiyä?”

⁵⁴ Jisasi Iqu kimanji tii ätukqe. “Nyi Nqä yoqe hageu ämamänmitmqe, ii nätmatqä hinginqä enqä-panji. Inäqe Nqä Apiqu, Iqu Nyaqä yoqe hageu ämanmäutqänä. Iquenyqe, he ‘Neqä Goti Hanjuwä Iqueqä’ äyä ätqäuä.

⁵⁵ Inäqe he Iquenyqe maqñqä epu ätqäuä. Nyi, Nqä-näuänji Iquenyqe näqñqä eänänä. Ga ‘Nyi Iquenyqe maqñqeqä’ etmqe, ii Nyi ämaqä quanğätqä he enqä-panjunä emqänä. Itanji Nyi Iquenyqä näqñqä ae eämä, itanğa Nyi Iqueqä kukñuä iunä qänaknä itqänä.

⁵⁶ Heqä tawiqu Aprähamä iqu, Nyaqä hiunji hinuä qunäniqenqä knuä indqänätäqänganji, iqu yeeqä äwinyiminqe. Itanji iqu hinuä i äqunäqe, aquvänä ikqeqä.”

* **8:48** Israitqä Jerusälemä iu hiqäva-imäkkä iqua, Sämaliyatanä iquauñqe, “Ämaqä quvqä iqä iquaiqä” knuä indqänminjuwi.

⁵⁷ Iwä iqua qätä i äwipiyi, tii ätukuwi. “Si Tqä quväukui 50 änä qäyā etangi, Aprāhamā iqueni Si hinuā äqunḡātānā?”

⁵⁸ Ga Jisasi Iqueä kimaḡi, “Nyi naqä-qakuänänḡa etqänä, Aprāhamā iqu matimäuqāḡaḡi, Nyi Nqä-näuwä Äpmenqä Iqunḡä” ätukqe.

⁵⁹ I tqunḡqenqä, qu hikä ämepu Ique päsänä-tpu iqanḡuwāḡa, Iqu zä imäknä hiqäva-imäkqä anḡa täkḡiunḡi äväma, yäpaqāḡgisa äukqe.

9

Jisasi Iqu, ämaqä hinuā maḡḡä hḡque äḡguä iwimäkkqenqä

¹ Jisasi Iqu qanḡ äwätäqāḡaḡi, ämaqä hinuā maḡḡä hḡque äqunḡqe. Ämaqä iqu känäwqä äwqä imdanḡi, hinuā maḡḡä iinḡäqu ätimäukqe.

² Inḡaḡi Iqueqä wäunḡänḡä ämotquaminḡä iqua Iqueni, “Näqḡä Motqueqä Iquki, ämaqä tqu hinuā maḡḡä imāḡḡqe, suqä quvqe tqueqäwä? Iqueqä-kiuätānā, kanä-känaisändānā?” ätukuwi.

³ Yatḡä i vqanḡuwāḡa, Jisasi Iqu, “Ämaqä iqu hinuā maḡḡä inḡe, suqä quvqe, iqueqä-pqä ä iqueqä kanä-känäwqä-pqä duta hmanḡi. Ämaqe, qu ämaqä tque hinuā äqunäpu, Goti Hanjuwä Iqueqä yänḡänäqḡenqä näqḡä mapḡä diḡqeḡä.

⁴ We yqänä tii hunätanḡaḡi, ne Nyi änändowatkqä Iqueä wäunḡi imäkatunḡe. Ämaqe wäunḡä miqä ipḡqe, hea heätḡqe qäqinḡi.

⁵ Nyi qua täu äpmenqe, qua täu We-hunḡä Vqä-qunḡä” ätukqe.

⁶⁻⁷ Iinḡ ätuäqe, Iqu qua bu makukuä äquteqe, makukuitä quae ättäqe, ämaqä iqueä hinḡui qua äwqäyätä, iqueni, “Eqä-huänḡ Silomä du asḡä qänämändḡä uvä” ätukqe. (Yoqä ‘Silomäuwä’ ätnänḡä iqu, ‘ändowatkäuä’ ätnä.) Inḡi iqu äwäqe, asḡä qänämāḡḡaḡa, iqueä hinḡi äḡguä heqanḡi, iqu hinḡä äḡguä qḡḡä-qu äpkqe.

⁸ Inḡaḡi ämaqä, iquä anḡ asä iqi äpmaminḡuitä, ämaqä, iqu hinḡä maḡḡä äpme mbqāḡḡä nätmatqä isuanḡä täunḡä tätqätanḡi äqunminḡuitänḡi, qu, “Ämaqä tqu mbqāḡḡä täunḡä ätqāmanätḡä iqutanä?” ätäpu yatḡä inḡäukuwi.

⁹ Yatḡä i inḡanḡuwāḡa, ämaqä hui, “Auqä, ämaqä iqu qäqueḡä” tqanḡuwāḡa, hui, “Oeyä, iqu maetqe. Ämaqä iqu enḡä-panḡ hḡqueḡä” ätkuwi.

I tqanguwänga, ämaqä iqu iqueqä-kiuä, “Nyi ämaqä iqunä qäqunjqä” ätukqe.

10 Qu iqueä kimañi, “Si hinui äänä itnä qänginyä?” ätuäpu, ique yatñqä äwikuwi.

11 Yatñqä i vqanguwänga, iqu, “Ämaqä ‘Jisasiuä’ ätätqänuwä Iqu, qua ättäqe, nyaqä hinuii qua äñqiyätä, ‘Asñi, eqä-huäñä Silomä du qänämändñqä uvä’ dqañgi, nyi äumi, asñä tii äqänämänätmänga, hinuä qe äqängänä” ätukqe.

12 I tquangani, qu, “Ämaqä Iqu äñgiwä?” ätukuwi. Iqu, “Nyi änyä maññqeqä” ätukqe.

Parisi iqua, hanä-iqä äwikuwinjqä

13 Ingañi qu ämaqä hinuä maññqä iminjqä iinä iqueni, Parisi iquaunjqä ätuma äukuwi.

14 Jisasi Iqu qua ättätä ämaqä iqueä hinuä äñgui, Sämbatqä hiunji hapä pmeqänga iwimäkkqe.

15 Inqe, Parisi iqua-pqe, ämaqä iqueni, “Si hinui, änä itnä äqänginyä?” ätuäpu, yatñqä ämikuwi.

Iqu qunji, tii ätukqe. “Iqu nyaqä hinuä täuñi, qua ñqäyqañgi, nyi asñä äqänämänätmä, tängani hinuä äñguä sä äqänänänä” ätukqe.

16 I tquangani, Parisi hñqua, “Ämaqä hiunji hapä pmeqä dunqä suqe, qänaknä miqä iqäqä Tqu, Goti Hanjuwä Iquesañä-qu maetqenä” tqanguwänga, hñqua, “Ämaqä suqä quvqä imäkkä-qu eäqe, nätmätqä ämaqä mimäkkänänä tiñi, äänä imäkätnqäwä?” ätkuwi. I ätnäpiyitani, naqä-hñqunä mäpmeqä danä inñi-inñi äktqänguwi.

17 Inä ipu, qu iqueni, angumä yatñqä tii äwikuwi. “Ämaqä saqä hinui, äñguä ikimäkkä Iquenyqe, si ‘tqueqä’ ttñqäwä?”

Yatñqä i vqanguwänga, ämaqä iqu tii ätukqe. “Iqu Ämaqä Hinuä-tqä-queqä.”

18 Inäqe, Israitqä Jerusälemä iu hiqäva imäkminjuwä iquauqä naqä iqua, “Ämaqä iqu hinuä maññqä-qu enqe, tängani iqu hinuä äyä äqängiyä” knuä mämeqä ipu, ämaqä iqueqä kaniquesä känäutä kuknuä ätuätumepu, yatñqä tii äwikuwi.

19 “Ämaqä tquenyqe, qe, ‘Yeqä ymeqä hinuä maññqä imänggqeqä’ ätqiyä iqutanä? Ga iqu tängani hinuä äñgui, äänä itä äqängiyä?” ätukuwi.

20 Qu yatñqä i vqanguwänga, ämaqä iqueqä kanikutä känaisä ämävayi, “Ye näqnqe. Iqu yeqä ymeqä-qu etañgi, iqu hinuä maññqä imänggqeqä” ätukiyi.

21 “Inäqe, ye änyä maqnqe. Iqu tänganji hinui, äänä itä äqunguti. Ämaqä ique änguä imäkätä hinuä qänätñqä imäqkä Iquenyqe, ye maqnqeqä. Iqu ae naqä enqä-qae, yatñqä iqueqä-kiuä wipu. Ga iqu ‘iinjqä-iinjqä’ hetätñqänänyä” ätukiyi.

22-23 Iyaqu ii ätukiyi, ämaqä naqä iquaunqä zä etangiyi. Ämaqä iinjä iqua, näwinyä pmua imäkäpu tii ätkuwi. “Ämaqä hui Jisasi Iquenyqe, ‘Iqu Kraisi ne ämineyätñqä Goti Hanjuwä Iqu Ique ätekqä Iqueyqä’ tqangpqe, anä aquvāqnqeu aquvā äqänäpu, Goti Hanjuwä Iqueä yoqe haqä māmamäuqä ipñqäüä.” Iinjñqe, ämaqä iqueqä kaniqutä känaisäñi zä isinyä, “Iqu ae naqä-qeqä. Yatñqe, iqueqä-kiuä wipiyä” ätukiyi.

24 Iqua ämaqä hinuä maqnqä iminjä ique, anğumä kukñuä ätuätumapiyi, “Ämaqä si änguä ikimäqkä Iquenyqe, ne näqnqe. Iqu suqä quvqä Iqä-quvi. Inji, si Goti Hanjuwä Iqueqä yoqe, haqeqä ämamäutnä, naqä-qakuänänjä natiyä” ätukuwi.

25 I tqanguwänga, ämaqä iqu, “Nyi maqnqe. Iqu suqä quvqä Iqä-quti, miqä-quti? Nyi nqä hinui, maqnqä injä-qe, tänganji nyi hinuä äqänmä, näqnqe, iinjänä eqänä” ätukqe.

26 I tqanga, qu iquenji, “Si hinuä maqnqä eäñi, saqä hinui äñgui, Iqu äänä itä ikimäqkiyä?” ätuäpu yatñqä äwikuwi.

27 Inğanji, “Nyi iqi ae etqanga, he qätä mänyiyqä iquwi. Inji, anğumñi qätä sunqä nyipñqäwä? Inji he-pqe, Iquenyqä quuvqä heqäpnqätanä?”

28 I tqangqetani, qu iquenji kukñuä quvqä tii ätukuwi. “Ämaqä Iquenyqä quuvqä heqiyqe, si äyuwä. Ne quuvqe, Mosisi iquenyqä heqiyqä iquenyqä.

29 Ne näqnqe, Mosisi iquenyqä eäñu. Goti Hanjuwä Iqu iquenji kukñuä ätuminqe. Inäqe, Ämaqä Tqu äkngisa äpqä-quti? Ne Iquenyqe, änyä maqnqä eäñunä” ätukuwi.

30 Inğanji iqu, “Ämaqä Iqu nyaqä hinuä änguä änyimäqkenqe, he ‘Ne Iquenyqä änyä maqnqä eäñunä-qe,’ änäänqä tqäüä?”

31 Ne näqnqä äyuwä. Goti Hanjuwä Iqu ämaqä suqä quvqä imäqkeunji, qätä mäwiyqä danä yänä. Ämaqä Ique qätä äwiyäpu, Iqueqä äwinqä du imäqqanğuwä iunä wiyätñqä äyuä.

32 Qua tqu imäkkqetani, tänganqe, ‘Ämaqä hñqu, ämaqä hinuä maqnqä imängqä hñque, änguä hinuä qänätñqä imäqkeqä’ matqä itqäñuwi.

33 Inji Ämaqä Tqu Goti Hanjuwä Iquesa mapqä-säpi, Iqu nätmäqä hui mimäqä iquäningä" ätukqe.

34 I tquangä qu, "Si suqä quvqä du imängnä, iunä yqänä äpmeñi, inji si tängani, ne näqñqä mänätapqä isñqeçä" ätuäpu, qu iqueni, anä aquväqñqeutani, huätä ändowatkuwi.

Hinua maqñqe, tqukuakä?

35 Jisasi Iqu ämaqä iquenyqe, "Anä aquväqñqä iutani, huätä ändowatqäuä" tqangä äwiyäqe, Iqu ämaqä iquenyqä qävqä ikitä, ique äwimeqe, "Si Ämaqeua Ymeqä Ekqä Iquenyqe quuvqä eqinyä?" ätukqe.

36 I tquangani, ämaqä iqu ämävauqe, "Ämaqä Naqä Iquki, Ämaqä Iqu äsque, nyi di. Ga nyi Iquenyqä quuvqä heqämqänänyä" ätukqe.

37 I tquangä Jisasi Iqu ämaqä iqueni, "Si Ämaqä Iqueni hinua ae äqunäñinyä. Ämaqä Tä äktätñqä Tqu, ii Qäqueqä" ätukqe.

38 Inğani ämaqä iqu, "Naqä Iquki, nyi quuvqä eqiyqänä" ätuätä, Jisasi Iqueä yukä iqi qonä äuktäutä, Iqueä yoqe haqeçä ämamäukqe.

39 Inğani Jisasi Iqu, "Nyi qua täuñqe, ämaqeua suqä iwäsäuqäñqä äpkqe. Inji ämaqä hinua maqñqä inuwi, hinua qängangpi, hinua äqänäñuwi, hinua maqñqä ipñqäuä" ätukqe.

40 Parisi Jisasi Iqutä iqi anä ätqäpiyä iqua, i tqangä äwipiyyi, "Ne-pqe hinua maqñqä-qune etangi ätätqäñinyä?" ätukuwi.

41 I tquanguwitani Jisasi Iqu, "He hinua maqñqä hinua pisquenä epqe, hiqä suqä quvqetani hanä-iqä mämeqäñqe. Inäqe he, 'Ne hinua äqänäñunä' ätquwä-qae, hiqä suqä quvqe, täka yqänä himäkätäñqiyä" ätukqe.

10

Jisasi Iqu, Sipsipqä-miqä Änguänänä-quvi

1 Jisasi Iqu, "Nyi naqä-qakuänä tii etqänä. Ämaqä sipsipqä iquauqä täknä yäpä yängisani, hänaqeta mäpeyqä, awä hñqäqisa äpäkeyätä äpeyqä iqu, quwä-meqä-quvi.

2 Ämaqä täknä hänaqeta äpeyqä iqu, iqu sipsipqä iquau miqä iquvi.

3 Itangä ämaqä täknä hänaqä miqä iqu, iqueni qñqanä wuteyqanguti, sipsipqä iqua ämiwiyqä iqueqä quväki, qätä wipnä. Ga iqu iquauqä yoqe, kikinä ätuätä, yäpaqä mäñgisa ätuma wänä.

⁴ Inji iqu iqueqe, eeqänä ätuma äwätä, hinuiqä wimenä. Sipsipqe, qu iqueä quväkinqä näqñqä epiyä-qae, ique qänaki wivändpnä.

⁵ Ämaqä huitañä hñqu tquangutqe, qu iqueqä quväkinqä änyä maqñqä epiyä-qae, iquenji qänaki mävändqä danä zä upñqäüä” ätukqe.

⁶ Jisasi Iqu kukñuä ktqä iqu tquangqe, qu kñuä äñguä mämeqä ipu, “Iqu sunqä ätqutiyä” tpu ikuwi.

⁷ Qu näqñqä äñguänä mämeqä iqanquwinqä, Iqu angumñi, “Nyi naqä-qakuänñä etqä, Nyi sipsipqä iquauqä Täknä-hänaqä Iqunjqä.

⁸ Ämaqä Nyi änyä etanğa hinuiqä äpätqäñuwi, qu quwä-meqä-qua etanği, sipsipqä iqua qunji qätä mäwiyqä danä itqäñuwi.

⁹ Nyi Täknä-hänaqä Iqunji. Ämaqä hñqu Nyita äpeyätqe, hññä äñguä iqumuatnä äpme, iqu tängisa äyapätä mäñgisa äwätä itä, itanğa iqu qätaqä näqisquañqiyä.

¹⁰ Quwä meqe äpquwi, quwä ämepu, pizqä äpäsäpu, itanğa qui imäkqä dinänji. Nyi iinñä maetqe. Nyi äpkqe, qu hññä-pmeqenqe äwa miqä, kuapänä mapñqä dinqe.

¹¹ Nyi Sipsipqä-miqä Äñguänñä-qunji. Inji ämaqä sipsipqä äñguänä miqä iqu, sipsipqeunqä yänñä winä.

¹² Ämaqä mbqä metñqä sipsipqä qanyinä yakuä miqä iqu, hiveqä hiqiyqä pqanği äqunäqänğanı, iqu sipsipqä-miqä naqä-qakuä-qu hma etanği, itanğa sipsipqe, iqueqä maeqä etanğä, inji iqu qunji äväma zä wänä. Ga hiveqä hiqiyqä iqu äpäqe, qunji ändämiqanğuti, qu näññä-täqi upnä.

¹³ Ämaqä iqu mbqä metñqänä wäunjuä itä, sipsipqenqä kñuä mämeqä iqä-qae, zä wänä.

¹⁴⁻¹⁵ Nyi Sipsipqä-miqä Äñguänñä-qunji. Apiqu Nyinyqä näqñqä etanği, ga Nyi Apiquenyqä-pqä näqñqä enñä. Asä inji, Nyi Nqä sipsipqenqä näqñqä etanğä, qu-pqe Nyinyqä näqñqä enñä. Inji Nyi sipsipqä yätamäkqänqä päkonmä.

¹⁶ Täknä huiziunji, Nyaqä sipsipqä hui-pqe äpmenñä. Ga Nyi qunji ätuma pmqänä. Inji Nyi ‘daanä’ tquanganji, qu Nyaqä quväki qätä änyiyäpu äppñqäüä. Ga sipsipqä iinji, naqä-hñqunä etanğpi, ga quwqä Ämiqe, Hñqunä hiäniqe.

¹⁷ Nyaqä hññä-pmeqe angumä mamniqä etanği, Nyi sipsipqeunqä yänñä wämä. Ga iinñä imqä itqätanğqetanji, Apiqu Nyinyqä äwinyä.

¹⁸ Nyaqä hññä-pmeqe, ämaqä hui hñği quwqä äwinqä dutanä, qui mimäkqä ipnä. Nyi änyinqä Nqä duta, yänñä wämqe. Nyi Nqä hññä-pmeqe ävätmä, itanğa angumä

meqänqe, yänänäqnqä ämenä. Nqä Apiqu Nyi iinjä imäkmqä ändkqeqä” ätukqe.

¹⁹ Jisasi Iqu i tqangqenqä, Israitqä Jerusälemä iu hiqäva imäkminuwä iqua angumä ingi-ingi äktqänguwi.

²⁰ Kuapänänä hui, “Iqu dnä quvqä-tänu eä, qämä-qämä itä i ätqi. He Iquenji qätä sunqä wiyqäüä?” ätukuwi.

²¹ Itanğa hui, “Ämaqä dnä quvqä-tänä hnqu, kuknuä tiinj matqä danä yänä. Dnä quvqe, ämaqä hinuä maqnqä itanguwä iunji, hinuä qämbnqe äänä imäkäniqiyä?” ätukuwi.

Israitqä iqua, Jisasi Ique äpäsanä-tpu ikuwinqä

²² Inğanj qu hiunji naqä, hiqäva-imämqä anj Goti Iquenji anji imäkkuwinqä knuä indqänäpu, yeeqä ipnqä Jerusälemänji aquvä äqänguwi. Inji hiunji dnä maenqä, isqänga imäkminuwi.

²³ Jisasi Iqu Goti Hanjuwä Iqueä hiqäva-imämqä anä täknä yängisa, Solomonä iqueqä anä mätävätinjqä ätminuwä iu ikäminqe.

²⁴ I ikitqätanğa, Israitqä iqi hiqäva imäkminuwä hnqua, Ique aquvä äwqämbiyi, “Ne Sinyqä knuä qämä-qämä inqä ämetunque, Si awi äknğa nattjänqäwä? Si Kraisi Ämaqä ne ämineyätjqä Goti Hanjuwä Iqu ätekikqä Iquki eänji, Si kuknuä ktqä matqä, naqä-qakuänänä natiyä” ätukuwi.

²⁵ I tqanguwänğa, Iqu kimanji, “Nyi ‘Iinjqä-iinjqä’ etqanğa, he Nyi tqangqä dunji, qätä mänyiyqä ipu, quuvqä maeqiyqä äyä itqänä. Nyi nätmataqä Apiqueä yoqeta imäkätjqe, ga ii Nyinyqe, qe ämetquetqänä.

²⁶ I metqueqanğa, he Nyaqä sipsipqä-quenä maeqä ipu, Nyinyqe quuvqä maeqiyqä äyä itqänä.

²⁷ Sipsipqä Nyaqä di, qu Nyaqä quväki qätä nyiyqanğa, Nyi qunqä näqnqä enä. Inji qu Nyi qänaki nyivändpnä.

²⁸ Ga Nyi qunji, quuvqä hea ique-ique pmeqe vqangmdi, qu mapakonqä danä iqänqe. Itanğa ämaqä-pqä hui, Nyaqä hipa iutanji huätä mämändauqnqe.

²⁹ Apiqu sipsipqä Nyi ändapkqä Iqu, Yänänäqnqä-qu eä, eeqänänji ämäwqätäüä. Inji ämaqä-pqä hui, Apiqueä hipa iutanji mämotauqä ipnä.

³⁰ Nyitä Apikutäni, Ye naqä-hnqunäyqä” ätukqe.

³¹ I tqangqenqä, Israitqä iqua angumä hikä ämepu, Ique päsanä-tpu ikuwi.

³² I iqanguwänğa, Jisasi Iqu qunji, “Nyi wäunuä ängüänänä Apiqu ändapkqe, heyaqä hinuä iqisa kuapänä imäkätjqe. He hiki, wäunuä iquautanä äkisquenqä bäkpnqäwä?” ätukqe.

33 I tquanğa qu, “Ne Sinj, hiki wäunüä änguänänjä imäkätqänjñqä kpäsatuñquä miqä iqu. Si Ämaqä hingänquki qäyä eänä, Goti Hanjuwä Iqu enqä-pa etnä, Ique äkittqiyqanğññqä ii kpäsatuñquä iqunä” ätukuwi.

34 Inğanj Jisasi Iqu qunji, “Heqä kukñuä-suqenqä tuwanüä äqänänqeuñi, Goti Hanjuwä Iqueqä kukñui tii äqänä. *‘Nyi henyqe, “goti-quenjqä” ätkqeqä.’**

35-36 Goti Hanjuwä Iqueqä kukñuä tuwanüä äqänänqce, hea ique-ique naqä-qakuänänjä äqänä äwi. Inji Goti Hanjuwä Iqu ämaqä Iqueqä kukñuä äwikqä iquaunji, ‘he goti-quenjqä’ ätukqe. Inäqce Nyi Ämaqä Goti Hanjuwä Iqu atäunüä ändeetä, qua täunqä änändowatkqä Iqunä, ‘Goti Hanjuwä Iqueqä Ymeqä-qunjqä,’ tqanğqenqä he, ‘Si Goti Hanjuwä Iqu enqä-pa etnä, Iquenj äkittqiyenyä’ ätquwi, äänä etanği ätqäuä?

37 Nyi wäunui, Apiqueä di mimäkkä-säpi, he Nyinyqe quuvqä maeqiyqä iqäpninji.

38 Inäqce, Nyi imäkkce, he Nyaqä kukñui naqä-qakuä mimäkkä ipiyäqce, Nyi wäunüä imäkätñqeuñi quuvqä heqäpnqce. Inä iutanj he näqnqä ämepu, Apiqu Nyi nyinätanği, Nyi Ique änyänqä iunqce, näqnqä änguänänjä epñqeqä” ätukqe.

39 Inğanj qu anğumä Iquenj a kiqätanä-tpu iqanğä, Iqu quvaqä hipa iuta äutakñga äukqe.

40 Iqisanj, Iqu anğumä eqä Jotänä ique nängisanqä äwäqce, Jonä iqu änyänänğa ämaqä asñä äqäminqä iqi äpmaminqce.

41 Iqinji, ämaqä kuapänänji, “Jonä iqu nätmatqä ämaqä mimäkkänänjä di mimäkkä qäyä itä, Ämaqä Tquenyqä ätkqe, eeqänänji naqä-qakuqä” ätäpu, Ique äwimakuwi.

42 Inğanj ämaqä kuapänänji, Iquenyqä quuvqä eqäkuwi.

11

Lasarusi iqu äpäkongqenqä

1 Inğanj, ämaqä anä-himqä Betani pmeqä hñqu, yoqä Lasarusi, iqu täñä-yaqä ämakqe. Betani, Mäliya Mala näsuaqiyqä anä-himqe.

2 Apäkä Mäliyai, qänakñi eqä sisnyanä-weqe ämetä, Naqä Iqueä yukä bu äwiqatätä, iyyqä detä yemä iwimäkkqä iyyi. Lasarusi täñä-yaqä ämakqä iqu, iyyqä kasiqä-quvi.

* 10:34 Apqä Bukä 82:6

³ Inḡaṇi iqueqä kasiqä-uaqu Jisasi Iquenyqä, “Naqä Iquki, Tqä näueqä Si kiinjä äkinyätṇqä iqu, täṇä-yaqä äwinä” ätäsinä, kukṇuä ändowatkiyi.

⁴ I äwiyäqe, Jisasi Iqu, “Täṇä-yaqe, näwinyä päkonḡäṇqä maetqe, Goti Hanjuwä Iqu yoqä nage, iuta meḡanguti, ga Iqueqä Ymeqä-pqä Iqu inä meṇqiyä” ätukqe.

⁵ Iqu Mala, Mäliya, Lasarusi näsquanqä kiinjä äwinyminqe.

⁶ Jisasi Iqu Lasarusi iquenyqe, “Täṇä-yaqä äwinä” tqanḡä äwiyäqe, Iqu mäwqä danä hiunji hṇquaqu, iqi inä äpmakqe.

⁷ I äpmeqe, Iqueqä wäunḡänḡä ämotquaminḡä iquaunji, “Ne anḡumä qua Jutiyanḡä äwanä” ätukqe.

⁸ I tquanḡa iqua, “Näḡṇqä-vqä Iquki, Israitqä Jerusälemä iu hiqäva-qäyqä iqua, qu hikä kpäsana-tpu iquwi, hṇḡa hma eṇqe, Si anḡumä asä dunḡä utṇqä inyä?” ätukuwi.

⁹ Iqu kimaṇi, “Hiunji ique-iquenji, wenji hṇḡanḡä äunḡa mäwqä iqä maeqä inä?” ätukqe. “Inji ämaqä äsqu-äsqwe hunätanḡa äwqe, iqu we-hunḡä ique äqunä äwqi. Näṇi-täqi äqutäutä, quanḡä mapäḡṇqä danä iquänä.

¹⁰ Inäqe, hea witanḡa äwqä iqu, iquesaṇi we maunḡä etanḡuti, näṇi-täqi qutäuquäniqeqä” ätukqe.

¹¹ I ätuäqetaṇi, ti ätukqe. “Neqä neyämaqä Lasarusi iqu hiqaqä äwinä. Inäqe Nyi ique ävauqumuatmqä diṇḡä umqeḡä” ätukqe.

¹² I tquanḡaṇi iqua, “Naqä Iquki, iqu hiqaqä äwinqe, äḡḡuä heṇqiyä” ätukuwi.

¹³ Jisasi Iqu Lasarusi iqu pizqä etanḡḡenḡä tquanḡi, iqua, “Qanyä hiqaqä witanḡi ätqiyä” tpu ikuwi.

¹⁴ I iqanḡuwänḡa Iqu awä jänä tii ätukqe. “Lasarusi iqu ae äpäkonḡqeḡä.

¹⁵ Inäqe, he Nyinyqä quuvqä heḡäpnḡä diṇḡä indḡänätmä, Nyi iqtäṇi mäpmeḡä iqenḡä yeeḡä iqä. Täḡḡaṇi ne iquenyqä yqä äwanä” ätukqe.

¹⁶ I tquanḡaṇi, Tomas i “Ymeḡä Qäyawiqä”^{*} ätuminḡuwä iqu, wäunḡänḡä ämotquaminḡä huizi iquaunji, “Ne-pqe, neḡä Naqä Iqutä anä päkonatunḡuänä äwanä” ätukqe.

Jisasi Iqu, Mala näsuaqisä kukṇuä ätṇḡuwinḡä

¹⁷ Jisasi Iqu ätimäutäḡänḡaṇi, “Qu Lasarusi iqueä huiwi, hikä himaṇiu equwi, hea hṇquaqu-hṇquaqu ae äpäwqiyä” tqanḡä äwikqe.

^{*} **11:16** Wiyä kukṇuä iunji, yoqä Ditimasi äḡänä. Kukṇuä Ditimasi, ii Griḡä pmeḡä iquauqä kukṇuä. Kiḡä quati, Ymeḡä Qäyawiqä.

18 Betanisañi Jerusälemänqe, kinämä maetqe, qäqiqinji (3 kilomita).

19 Inä etanji, Israitqä kuapänäñi, Malaqätä Mäliyaqätä kasiqäqu pizqä etanqenqä, “aueqä” ätuäpu, äwqä hanuä iwimäknqä äpkuwi.

20 Malai “Jisasi Iqu äpqiyä” tqangä äwiyäqe, Mäliya anä yäpä yämä qäyä äpmetanji, ii Ique wimetnqä ätimäwa äpäukqe.

21 Ii Jisasi Ique äwimeqe, “Naqä Iquki, Si täqi pmeqä-säpi, nyaqä nyiqäqu mapäkonqä iquäniyqä” ätukqe.

22 “Inäqe, nyi näqnqe. Tänganä-pqe, Si Goti Hanjuwä Ique, nätmätqä hnjuanqä yatnqä vqangtqe, Iqu äktapänqiyä” ätukqe.

23 I tqanga, Iqu Malani, “Tqä siqäqu hänä vaunqiyä” ätukqe.

24 Ii kimañi, “Nyi näqnqe, hiunji yäpakä qokä-apäkä angumä vauqanguwängani, iqu ävauniqeqä” ätukqe.

25 Ingani, Iqu iinji, “Nyi ämaqeu anji ävauqumuatätmä, Hänä-pmeqä Iqunjqä” ätukqe. “Ämaqä Nyinyqä quuvqä eqämitätqä iqu, äpäkonätqä-qe, hänä pmeniqe.

26 Itanga ämaqä hänä äpmapu Nyinyqä quuvqä eqämipqe, mapäkonqä danä iqänqe. Inji si kuknuä tänqe quuvqä eqänä?”

27 I tqanga ii, “Naqä Iquki, nyi quuvqä eqiyqänä” ätuätä, “Si Goti Hanjuwä Iqueqä Ymeqä-quki eänä, ga Kraisi ne äminesnqä atäunüä äktekqä Iquki eänä, itanga Goti Hanjuwä Iqu, ‘Qua täunqä äpäñqiyä’ ätkqä Iqukiyqä” ätukqe.

28 Mala ii ae ätuäqetani, Iquenji äväma, Mäliyanqä äwäqe, kuknuä ätuätumetä, iinji qeiqinyä, “Näqnqä-vqä Iqu näñisa sinyqä ätqiya” ätukqe.

29 Mäliyai iinä äwiyäqe, äpakä miqä Jisasi Ique wimetnqä maqänänä äukqe.

30 Jisasi Iqu anä-himqä Betanisañi, nängisa Mala äwimakqä iqi yqänä äpmaminqe.

31 Ämaqä Mäliya ‘aueqä’ ätuäpu, iisä anju anä äpmaminuwi, ii häuququenyä itä, ätimäwa uwqangi äqumbiyi, qu, “Ii knui, qua equwä duta qäyätñqä äwqiyä” knuä vqangi, ii qänaki äwivändkuwi.

32 Mäliya Jisasi Iqu pmetanqä iqi ätimäutä, Ique äqunäqe, Iqueqä yukä iqi qonä äwoktäutä, “Naqä Iquki, Si täqi pmeqä-säpi, nyaqä nyiqäqu mapäkonqä iquninqä” ätukqe.

33-34 Jisasi Iqu Mäliyatä, ämaqä iisä anä äpmapiyitä, qu ka ipu knuä qäyqangä äqunäqe, Iqu äwqä tnänä imäkätä,

quvepki hikänä uwqiyqangi, Iqu änä miqä itä, “He iqenji quae äkngi equwäwä?” ätukqe.

I tquanğani, “Naqä Iquki, Si hinuä qundnqä äwanä” ätukuwi.

³⁵ Inğani, Jisasi Iqu knuä äqäkqe.

³⁶ Inqe Israitqä iqua tii ätnğuwi. “Hinuä qumbu. Iqu Lasarusi iqenyyqä kiñä winğangiyi.”

³⁷ I tqanguwänga, hnqua, “Ämaqä hinuä maqnqä ique änguä imäqkä Tqu, Lasarusi iqu mapäkonqä yätnqä yänänäqnqä maeqätanä?” ätukuwi.

Jisasi Iqu, Lasarusi ique anğu häñä ävauqumuatkqenqä

³⁸ Inğani, Jisasi Iqu anğumä äwqä tnänä imäkätä, quvepki hikänä uwqiyqanga, hikä himanä iqueqä huiwi pnqä ekuwä iunqä äukqe. Hikä himanä iunji, hikä hnqu qnqanä äptänminqe.

³⁹ Iqi ätimäuqe, “Hiki huätä hutepiyā” ätukqe.

I tquanğani, Mala, pizqä iqueqä kasiqi, “Naqä Iquki, hea hnquaqu-hnquaqu ae äpäwqe, pizqä piyanä qäyänqiyä” ätukqe.

⁴⁰ Ga, Iqu iinji, “Nyi tii äyā äktqe. ‘Si quuvqä eqiyqäti, Goti Hanjuwä Iqueä yänänäqnqe hinuä qundnqinyä.’”

⁴¹ Qu inğani, hikä qnqani huätä äutekuwi. I huteqanguwängani, Iqu hinuä haqä yātu äqänä, “Apiquki, Si Nyi qätä nyiyqangninqä, Nyi ‘änguiqä’ äktqä.

⁴² Nyi näqnqe. Si hea ique-ique qätä änyiyätqänä-qe, ämaqä täqi ätqäunuwä tä, Si änändowatkniñqä qu näqnqä hipnqenqä i äktqänä” ätukqe.

⁴³ Iqu i ätuäqe, tääqä yänänäqnqänä, “Lasarusi iquki, tängisa biyā!” ätukqe.

⁴⁴ I tquanğani, iqu yukä-hipa-himiu, yuä huäqä huätñqä-qu, tängisa äpkqe. I pqanğani, Jisasi Iqu qunji, “Yuä huäqe, huätä vasqiyäwqatpiyā” ätukqe.

Qu Jisasi Ique pizqä päkpñqä ätukuwinqä†

⁴⁵ Inğani ämaqä Mäliyatä äpkuwi, Iqu i imäqqangi äqumbiyängani, kuapänäni, Iquenyqä quuvqä eqäkuwi.

⁴⁶ Inäqe, hnqua anğumä äwäpiyängani, Parisi iquau äwimepu Jisasi Iqu i imäqqangqenqä awä ätukuwi.

⁴⁷ I äwipiyi, hiqäva-imäqkä naqä iquatä, Parisi iquatäni, ämaqä yoqä-tänä huizi iquau aquvā qämbñqä itmakuwi. Aquvā äqämbiyi, “Ämaqä nätmatqä ämaqä mimäqqänänä du imäkätñqä Tquenyqe, ne äänä yatunquäwä?” ätnğuwi.

⁴⁸ “Iqu i qäyā iqanguti ne hinuinä äqunatqe, ämaqä eeqänänä Iquenyqä quuvqä heqiyqangpi, ämaqä

† 11:44 Matiu 26:1-5; Makä 14:1-2; Lukä 22:3-6

Romätanjä iqua äpäpu, neyaqä hiqäva-imäkqä anitä ämaqetäni, qui inemäkpñqäüä” ätnquwi.

⁴⁹ Iquautanjä hnqu, iqueqä yoqe, Käyäpasi iquvi. Quväukuä iqueni, hiqäva-imäkqä naqä iquau miqä äpme, qunji, “He knuä maeqä itqänjä.

⁵⁰ Ämaqä eeqänäni qui mimäkñqä ipñqä dinqe, ämaqä hnqunä qunqä päkonqe, änguiqä.‡ He iinqe maqnqä eänäüä” ätukqe.

⁵¹ Iqu iinqi, knuä indqänqä iqueqeta ätkqä hmanji. Iqu quväukuä iqueni hiqäva-imäkqä naqä iquau miqä äpmeqä-qae, Jisasi Iqu Israitqä iquaunqä päkonätñqä etangqenqä, hinuä ätätä i ätukqe.

⁵² Itanga Jisasi Iqu iquaunqänä päkonätñqä maetqe, Goti Hanjuwä Iqueqä ymeqä im-imä äpmakäwonuwi, aquvā naqä-hnqunä maqiyätñqenqä päkonätñqä etangqenqä, Käyäpasi iqu hinuä ätukqe.

⁵³ Hiunji iquesani, iqua Jisasi Ique päkpñqenqä hänaqänqä qavqä iminuwi.

⁵⁴ Qu i iqanguwinqä, Jisasi Iqu Israitqä iquauqä hinuä iqi äti mikiqä danä iminqe. Iqu iqini äväma, anä avqnqä iqueqä hitunuä iqi anä-himqä hmbu, kiqä yoqe Eplaimñqä äukqe. Iqini Iqu Iqueqä wäunuänqä ämotquaminqä iquatä anä äpmaminuwi.

⁵⁵ Israitqä Jerusälemä iu hiqäva äqäminuwä iquauqä hiunji naqänänjä Pasopa ätätqänuwä iqu qäqi timäutñqä ikqe. Ga Israitqä im-imä äpmakäuminuwä kuapänäni, qu suqä piyanä-weqä imäkminuwi, jänä imäkñqä du imäkäpu hiunji inganqe jänä imäkmbñqä, Jerusälemä yätunqä ekuwi.

⁵⁶ Qu Jisasi Iquenyqä hinuä aanqä äqumbiyi, hiqäva-imäkqä anä täknä yängisa äpeipiyi, quwqä-quwä, “Si Iquenyqe, hiunji aquvāqnqä naqä täunqe, ‘ätimäunqiyä’ knuä äkiyqiyä, äänä äkiyqiyä?” ätnqäukuwi.

⁵⁷ Inganji, hiqäva-imäkqä naqä iquatä, Parisi iquatä, Jisasi Ique a kiqätñqenqe, “Hesanjä hnqu Iqu pmetangqeunqä näqnqä eänqe, awä natänä” ae ätukuwi.

12

*Mäliyai, eqä sisnyanä-weqe, Jisasi Ique äwiqatknqenqä**

¹ Hiunji naqänänjä Pasopa ätätqänuwä iqu timäutñqe, hea 6 änyä etangi, Jisasi Iqu Betaniñqä äukqe. Betani, Lasarusi, Jisasi Iqu qua buta angumä hänä ävauqumuatkqä iqueqä anä-himqe.

² Ämaqä Betani pmeqe, Jisasi Iquenyqä yeeqä ipu, ymisanä imäkkuwi. Malai ymisanä ämetä vqanga, Lasarusi iqu ämaqä Jisasi Iqutä pmetanguwitä anä äpmaminqe.

³ Inganji Mäliyai eqä sisnyanä-weqä mbqä naqä iqä häkä manguä inqä hui ämeqe, Jisasi Iqueqä yukä bu äwiquatätä, yemäni iyyqä detä iwimäkkqe. Sisnyanä iinji, anä imnji iqunä a änduekqe.

⁴⁻⁵ I imäkkangqenqä, Jisasi Iqueqä wäunuanqä ämotquaminqä hnqu, Jutasi Iskarioti, Jisasi Iquenyqä täkqä tuätinqä iqu, “Eqä sisnyanä-weqä tä, mbqä 300 ämetä, mbqe ämaqä nätmatqä maeqeu yätamäkkqänqä mimäkkqe sunqäwä?” ätkqe.

⁶ Iqu iinji, naqä-qakuä ämaqä nätmatqä maeqeunqä knuä äme ätkqä ma, iqu quwä-meqä-qu eä, i ätkqe. Mbqä qae iqu imanäqä-qae, iqu mbqä iunji hui quwä ätaminqe.

⁷ I tqangqänqä, Jisasi Iqu ämävauqe, “Nyi qua jipqänganqä ämeqä di, iinji hinuinä qunyä.

⁸ Ämaqä nätmatqä maeqe, hiunji eeqänänä iunji hesä pmepnä. Nyi hesä äpakänä mäpmeqä imqänä” ätukqe.

Qu Lasarusi ique-pqä qäsä päkpnqä ätkwinqä

⁹ Inganji Israitqä Jerusälemä iu hiqäva imäkkminuwä iquautanä kuapänä, “Jisasi Iqu Betani äpmenä” tqangä äwipiyyi, qu iqinyqä äukuwi. Qu iqinyqe, Jisasi Iquenyqänä mäwqä ikuwi. Lasarusi Jisasi Iqu qua buta angumä hänä ävauqumuatkqä iquenyqä hinuanqätä qäsä äukuwi.

¹⁰⁻¹¹ Lasarusi iquesa, Israitqä kuapänänä iqua hänaqä yäue ävämepe, Jisasi Iquenyqä quuvqä heqiyqanguwitanji, hiqäva-imäkkqä naqä iqua, Lasarusi iquenä-pqe, qäsä päsqänqä kuknuä imäkkuwi.

Jisasi Iqu, ämiqä naqä enqä-pa äpekqenqä†

¹² Awinğanji, ämaqä kuapänänä hiunji naqä iquenyqä aquvā äqänguwä iqua, “Jisasi Iqu Jerusälemänqä äpqiyä” tqangä äwikuwi.

¹³ E äwipiyyi, qu haappqä-quwqä ämepu, Jisasi Iqutä mimbnqä äukuwi.

“Goti Hanjuwä Iqueä yoqe haqeqä äwinä! Itanga Ämaqä naqä Israitqä iqune ämineyqä Iqu, Goti Hanjuwä Iqueqä yoqeta äpätqäuä. Goti Hanjuwä Iqu Iquenji, änguä iwimäkkqiyä”‡
ätäpu, awqä ätqa äuminuwi.

† 12:10-11 Matiu 21:1-11; Makä 11:1-11; Lukä 19:29-40 ‡ 12:13 Apqä Bukä 118:25-26

14-15 Jisasi Iqu dongi änyä hipkä hñqu ämeqe, Goti Hanjuwä Iqueqä tuwanjuu ätnänqä-pa, iqueu pmeqä äukqe.

*“Anä-himqä Sayonäs pmeqä iquenä, zä miqä pambu! Hiqä ämiqä naqä iqu, dongi änyä hipkä iqueu pmeqä äpätqäuä”** ätnänqä-pa äpkqe.

16 Iqueqä wäunjuänqä ämotquaminqä iqua, iinqe knui, qänga mämeqä ikuwi. Iqua, Goti Hanjuwä Iqu Ique hñjä ävauqumuätätä, yoqä naqä vqänga, tuwanjuä Iquenyqä ätnänqä-pa, qäyunä ätimäukqenqä knui, inganä ämakuwi.

17 Jisasi Iqu, Lasarusi iqu qua witanga tääqä ätuätumetä hñjä vauqumuätqangi äqunquwä iqua, ämaqä huiz-iquaunji, “Iqu iinjä imäkqangi äqunänqueqä” ätuminuwi.

18 “Nätmatqä ämaqä hui mimäkqänäni, Jisasi Iqu imäkqiyä” tqängä äwipiyitani, ämaqä kuapänäni Iqutä ämimbñqä äukuwi.

19 Ingañi Parisi iqua e äqumbiyi, “Hinüä qumbu! Ämaqä eegänäni, Ique qänaknä äyä äwivändqäuä. Ne ‘I yanqunä’ ätätanä equque, matimäuqä yätñqänä äyä iqiya” ätnquwi.

Ämaqä Grikä iquautanjä hñqua, Jisasi Ique wimapñqä ikuwinqä

20 Qu Goti Hanjuwä Ique qonä äwoktäupu, Iqueqä yoqä haqeu mamäupñqä hiunji naqänänqanñi, ämaqä Grikä iquautanjä hñqua, aquvä anä qämbñqä ätimäukuwi.

21 Ämaqä iinji, qu Pilipä anä-himqä Betsaitä, qua Galili iu pmeqä ique äwimepu, “Naqä iquki, ne Jisasi Ique hinüä qunatuñquä änenqiyä” ätukuwi.

22 Pilipä iqu qätä i äwiyaqe, äwätä, Endru ique tquangi, iquaqu äwiyi, Jisasi Ique ämaqä iquauqä äwinqenqä ätukiyi.

23 Ingañi Jisasi Iqu kimañi, “Ämaqeucä Ymeqä Ekqä Iqu yoqä naqetä, yänänäqñqetä metñqe, hiunji tä qänga qe ätimäuqiyä” ätukqe.

24 “Nyi naqä-qakuänä etqänä. Kuä-witqä uwqä hñqu qua bu mapäkñqä itä mapäkonqä itqe, iqu kiqä-kiuänänqe. Inäqe, uwqä iqu qua bu äpäknätä äpäkongqe, iquesañi kuapänänä qäyänä.

25 Ämaqä tqu-tqu hñjä-pmeqä iqueqe a kiquätinämitätqe, i äpäkonqänqe. Itanga ämaqä tqu-tqu qua täu äpme, hñjä-pmeqä iqueqe a makiqätñqä imitätqe, iqu hñjä hea ique-iqe pmeqe ämenä.

§ 12:14-15 Sayonä, anä-himqä Jerusälemä iqueqä yoqä huizi. Sakätiyasi 9:9

* 12:14-15

26 Ämaqä äsqu-äsqw wäunuä nyiyätñqä äwinyänqä iqu, Nyi qänaki nyivändätñqe. Inji Nyi pmetangqeuñi, Nqä wäunuä-nyiyqä iqu, iqi anänñqe. Ämaqä tqw-tqu Nyaqä wäunuä änyiyätñqä iqueä yoqe, Apiqu haqeu muämäunqiyä" ätukqe.

Jisäsi Iqu, äpäkonätñqenqä ätukqenqä

27 "Tängañi Nyi Nqä qeqä-quuvqä tämñi, hanä naqänänñä ämeqä. Inji Nyi Apiquenji, 'Hanä-iquä änyimeqä tquesañi, hanä inqumuatiyä' tmqäta, ä änäänyä tmqe? Inäqe, Nyi hanä-iquä tä ämeqäqä tqw qäqu mamqä äpqäqe.

28 Inji Apikuki, Tqä yoqe haqä yätu mayä!" ätukqe.

I tquangañi, kukñuä hñqu qäukuä yätutanji, "Nyi Nqä yoqe haqä yätu ae ämaengqäqe. Itanga Nyi angumä maenmqänä" ätkqe.

29 Ämaqä häukuä qäsäñi iqi ätqäpiyi, kukñuä i tqangñi äwipiya iquenyqe, "Mmqä käkaqä ätqiya" tqanguwännga, hui, "Enjätqä hñqu kukñuä ätquiya" ätukuwi.

30 I tqanguwännga, Jisäsi Iqu ämävauqe, "Kukñuä iqu yätamäkkä Nyi nyiyätñqä matqä iqi. He heyätñqä ätqiya" ätukqe.

31 "Qua täu äpmeñuwiu iwäsäuqe, tänga qe ätimäui. Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä himä-wiunqä vqä qua täu ämitñqä iquenji, tängañi huätä qe mamäunqiyä.

32 Nyinji, qu qua täutanji haqä yätqä änma peyqangppängañi, ämaqä eeqänäñi Nyi ämäqepmamqänä" ätukqe.

33 Kukñuä iinji, Jisäsi Iqu Iqueqä äpäkonñqe, iinñä päkonätñqä etangñi, i ämotquetä ätukqe.

34 Iwä, qu tii ätukuwi. "Neyaqä kukñuä-suqä iunji, 'Kraisä ne ämineyätñqä Goti Hanjuwä Iqu ätekqä Iqu, hea ique-ique pmequeqä' tnätangñi äwiyañtunñqe, 'Ämaqueuqä Ymeqä Ekqä Iqu haqä yätqä äma pepñqäuä-qe' änä-änänñqä tnyä?" ätuäpu, "Ämaqueuqä Ymeqä Ekqä Iqu tqukä?" ätukuwi.

35 Jisäsi Iqu, "We-hunqä Iqu hesäñi äpakänä mäpmeqä yänä. He We-hunqä Iqu-tänñä epiya tängañi, heawiqä iqu mämaequtäuqä danä yätñqe, we-hunqä äwquwä iunä upiya. Heawiqä imä äwätñqä iqu, 'äkñgi wänqutiyä?' änyä maqñqe.

36 We-hunqä iqu-tänñä epiya tängañi, Iqueqä ymeqä epñqe, Iquenyqä quuvqä heqäpiya" ätukqe. Iqu kukñuä iinji qäpu ätqua äwäqe, qu Iquenji hinuä mäqunquä ipñqe, zä imäknä äpmaññqe.

Israitqä kuapänäñi, Jisäsi Iquenyqä quuvqä maeqiyqä ikuwinqä

³⁷ Jisasi Iqu nätmatqä ämaqä hui mimäqänäni, quvaqä hinuä iqisa qäyā imäkqangi, qu Iquenyqä quuvqä maeqiyqä äpmaminuwi.

³⁸ Hinuä-tqä Asayä iqu kuknuä tii ätätä äqäkqe.

“Naqä Iquki, neyaqä kuknuä tquanqque, ‘naqä-qakuiqä’ knui tqu meqiyä? Naqä Iqu imäkqangi äqunäqe, Iqueqä yänänäqnenqe, näqnenqä tqu meqiyä?”†

Ämaqe Jisasi Iquenyqä quuvqä maeqiyqä äpmaminuwi, Asayä iqueqä kuknui, naqä-qakuä ätimäukqe.

³⁹⁻⁴⁰ Asayä iqu kuknuä-pqä hnqu tii ätkqe.

“Naqä Iqu, ‘Qu hinuä maqnenqä danä ipu, knuä mämeqä danä ipu, Nyi ängüä iwimäkmqenqä mapqä danä ipnenqä’ ätätä, Iqu quvaqä hinui hea iwimäkätä, knuä indqnenqe, qnenqä äyekqeqä.”‡

Inä-qae, qu quuvqä maeqiyqä ipnenqä etangi, quuvqä maeqiyqe i äpmaminuwi.

⁴¹ Asayä iqu, Jisasi Iqu yoqä naqätä, yänänäqnenqä-tänä-qu etangi äqunäqetani, iqu Iquenyqänäni i ätkqe.

⁴² Inäqe, Israitqä Jerusälemä iu hiqäva-imäqä iquauqä naqä iquautani, hui-pqe Iquenyqä quuvqä eqiyäpiyā-qe, qu Parisi iquauqä zä ipu, awä matqä iminuwi. Qu ze, Parisi iqua anä aquväqnenqetani, aquvä qämbnenqe mapqänqä huätä mamäupnenqä etangi, i iminuwi.

⁴³ Qu i iminuwi, quvaqä yoqä haqä yätunji, Goti Hanjuwä Iqu maetenqä miqä da, ämaqe maepnenqä dunqä iminuwi.

Jisasi Iqu ämaqe, hänä iqumuatäninqä äpknenqä

⁴⁴ Jisasi Iqu manä haqeqäta tii ätkqe. *“Ämaqä Nyinyqä quuvqä heqiyqä iqu, Nyinyqänä maeqiyqä iqi. Nyi änändowatkqä Iquenyqä-pqätä qäsä eqiyqiyä.*

⁴⁵ Nyi hinuä ängänänqä iqu, Nyinä manqänätqenä, Nyi änändowatkqä Iquenä-pqe, kekutäuku äyaqänänä.

⁴⁶ Nyinyqä quuvqä eqiyquwi, qu eeqänäni heawiqä imä yqänä mäpmeqä danä ipnenqä iinenqe, Nyi qua täu äpmenjuwä iunji, we weumäkmqä äpkqe.

⁴⁷ Nyi qua täu äpmenjuwä iu iwäsäumqä maetqe, qunji hänä iqumuatmqä äpkqe. Inji, Nyaqä kuknuä qätä änyiyätäqä-qe, qänaknäni miqä danä iqäqe, Nyi iqueni miwäusqä danä iqä.

⁴⁸ Nyitä Nyaqä kuknuitä tuwä äwiyätä mämeqä itnenqä iqueni, hiunji yäpakängenji, Nyaqä kuknuä ätätenqä iqu, iqueni iwäsäutä qui imäkänique.

† 12:38 Asayä 53:1 ‡ 12:39-40 Asayä 6:10

⁴⁹ Ii tiinjä etangi. Nyi iinj, kñuä Nqä duta matqä iqä. Apiqu Nyi änändowatkqä Iqu, 'kukñuä ii ätätnä awä tiyā' dqañgi iutanji.

⁵⁰ Inji Nyi näqñqe, Iqueä kukñui häñä hea ique-ique pmeqä vqätäñi. Iinjä etangi, Nyi kukñui, Apiqu ändapqä dunä ätäťqäñänä" ätukqe.

Jisasi Iqu, Iqueqä wäññuä yätquakä iquatä, ymisañä yäpakä änguwängaŋqä* (13:1-17:26)

13

Jisasi Iqu, Iqueqä wäññuäñqä ämotquamiñqä iquauä yukä bu, asñä äwqäkäukqenqä

¹ Israitqä iquauqä hiunji naqänäñä Pasopa ätäťqäñuwä iqu timäutñqäñganji. Inganji, Jisasi Iqu qua täu ävāma, Iqueqä Kaniquenyqä yqä äyā etangqenqä näqñqä emiñqe. Iqu Iqueqä ämaqä qua täu pmetanguwä iquauñqe, Iqueqä qua täu pmeqe qäpu etñqäñganä-pqe, kiinjä yqänä äwinyminiñqe.

² Heaitäñi, Jisasi Iqutä Iqueqä wäññuäñqä ämotquamiñqä iquatä buayä bñqä pmetanguwängaŋi, Setänä Goti Hanjuwä Iqutä mäkä-huñqä iqu, Jutasi iqu Jisasi Iqueni, ämaqä huiziquauä hipa iqinj, täkqä tuätñqenqä kñuä iqä äwikqe. Jutasi iqu Saimonä Iskariotitanä iqueä hikñä iqueyi.

³ Jisasi Iqu, Kaniqu näťmatqä eeqänäñi, Iqueä hipa iqi ämitñqä eqäqä etangqenqe, näqñqä emiñqe. Ga Iqu Goti Hanjuwä Iquesa äpkqenqätä, Iquenyqä angumä yätñqenqetä, näqñqä inä emiñqe.

⁴ Iinjä etangi Iqu pämä äťqäñqe, Iqueqä qäkä quäñqä haqäqñiqu huätä äquväteqe, huiwä ye imäkqe ämetä, äwqä iqi guä ämäsängqqe.

⁵ Itäñi Iqu eqä hevqä equatiqueteqe, Iqueqä wäññuäñqä ämotquamiñqä iquauä yukä bu asñä äwqäkäuwätä, huiwä ye imäkqetä, yeemä iwimäkqäumiñqe.

⁶ I imäkqañi, Saimonä Pitä ique wimeqanga, iqu, "Naqä Iquki, Si nyaqä yukä bu asñä ñqätñqätanä?" ätukqe.

⁷ Jisasi Iqu ämävauqe, "Nyi tänga imäkqä tängqe, si tängañi näqñqä änä mämeqä inyä. Si näqñqe, inga matñiqä" ätukqe.

⁸ Ga Pitä iqu "Si nyaqä yukä bunji, asñä manqiyqä danä iqätñqinyä" ätukqe.

13: Matiu 26:17-30; Makä 14:12-26; Lukä 22:7-38

Iwä Jisasi Iqu ämävauqe, “Nyi si asnjä makqiyqä imqe, si Nyaqä ämaquki maetqenä” ätukqe.

⁹ I tquanğanj iqu, “Iinjä sätäti, Naqä Iquki, yukä bunä manqiyqä panä. Nyuänjä-hipa qäsänjqeqä” ätukqe.

¹⁰ Jisasi Iqu kimanji, “Ämaqä asnji, qäsä ae äqängqä iqu, kiyä maeqä näwinyä änguänänjä enqä-qae, asnjä angumnji, yukä bunä qänätjqeqä. He kiyä maeqä näwinyä änguänänjuenä epiyä-qe, eeqänänjuenä maetqänä” ätukqe.

¹¹ Jisasi Iqu ämaqä Iquenyqä täkqä tuätjqä iquenyqe ae näqnqä eäqetani, qunji, “He kiyä maeqä näwinyä änguänänji, eequenä maetqenä-qe,” iinqä ätukqe.

¹² Yukä asnji qäpu äwqäyäqe, Iqueqä qäkä quäuqä imäknätä, angumä quämä äpmeqe, “Nyi tä emäqä täjqe, he näqnqä ämeqäüä?” ätuätä yatjqä äwikqe.

¹³ Yatjqä i äväqetani, “He Nyinji, ‘Näqnqä-vqukiyqä’ ändäpu, ‘Naqä Ämiqukiqä’ ändätqänjuwi, iinji qäyunjqae, Nyi Inunjqa” ätukqe.

¹⁴ “Nyi Naqä Ämiqä-qunä eämä, ga näqnqä Vqä-qunä qäyä emä-qe, heyaqä yukä bunji asnjä eqiyqä-qae, he-pqe hiqä yuki asä ii qängäwqäpnqä” ätukqe.

¹⁵ “Nyi tä imäqke, he Nyi imäqä-pa imäqäpnuwänqä ämetquetmä i imäqä.

¹⁶ Inji Nyi naqä-qakuänänjä etqä. Wäunuä-wiyqä hnqu, iqueqä naqä ämiqä iqueni mämäwqätäutqe, itanga kuknuä äma uwqä hnqu, ‘kuknuä äma uvä’ ätuätä dowatqä iqueni mämäwqätäuqä yänä.

¹⁷ Tänganji, he Nyi imäqenqä ae näqnqä änguänä equwä-qae, he asä ii imäkpqe, yeeqä iqäpnuwiqä” ätukqe.

¹⁸ “Nyi he eequenjqä matqä iqä. Ämaqä Nyi atäunuä eyätmä etmeqä iquenjqe, näqnqe ae enjä. Inäqe, Goti Hanjuwä Iqueä tuwanjuu ätnänqe, naqä-qakuä ätimäutjqä inqä imäkmä. Kuknui,

‘Ämaqä Nyaqä buayi anä änätqänueä iqu, Nyi qonjqä nyätjqä yukä äyawa äpeyqiyä’ äqänä.†

¹⁹ Inji ätimäutjqä änyä etangi, Nyi tänga näwi etqä. Iwä ätimäuqanganji, he Nyinqä näqnqe, Nyi hea ique-ique Pmequnä äyä etangqenqe, epnqeyi.

²⁰ Naqä-qakuänänjä etqä. Ämaqä tqu-tqu, ämaqä Nyi ändowatqangundqä hnque yeeqätä itmeqe, Nyi-pqä qäsä indmeqi. Itanga tqu-tqu Nyi indmetqe, iqu Nyi änändowatkqä Ique-pqä inä itmeqiyä” ätukqe.

Jisasi Iqu, “Hesanjä hnqu Nyinyqä täkqä tuänqiyä” ätukqenqä‡

† 13:18 Apqä Bukä 41:9 ‡ 13:20 Matiu 26:20-25; Makä 14:17-21; Lukä 22:21-23

21 Iinjä ätuäqetani, Iqueqä qeqä-quuvqä imni, änä mäwimänqä iqangi, Iqu injani ätnänäqi äti, tii ätukqe. “Nyi naqä-qakuänänä etqä. Hesänä hnqu Nyinyqä täkqä tuänqiyä.”

22 I tquanğani, Iqueqä wäunuänqä ämotquaminqä iqua, “Iinjä tquenyqä tqutiyä” tpu ipu, iqua quwqä-quwä hinuä ämiqängäukuwi.

23 I ipiyitani, iquautanä Jisasi Iqu iquenyqä kuapanä äwinyminqä iqu, Jisasi Iqutä qäqiqi äpmaminqä.

24 Ga Saimonä Pitä iqu, “Tquenyqä tqutiyä” tä itä, ämaqä iqueni, Jisasi Ique yatnqä vätnqä himitä äwikqe.

25 Iwä iqu Jisasi Iqueni qäpisa, “Naqä Iquki, Si iinjä, tqunenqä tnyä?” ätuätä, yatnqä äwikqe.

26 Yatnqä i vqanga, Jisasi Iqu ämävauqe, “Ämaqä Nyi bretqä tä hevqä bu äyämetmä wimqä iqu, qäquvqä” ätukqe. Iwä Iqu bretqe hevqeu äyämeqe, Jutasi Saimonä Iskariotitanä iqueqä hinknä ique äwikqe.

27 Jutasi iqu bretqe tii motauqanğani, Goti Hanjuwä Ique himä-wiunqä vqä Setänä iqu, Jutasi ique äpaqukqe. Iinjä itangi, Jisasi Iqu iqueni, “Si nätmätqä hui imäktñqä etanğutqe, maqänä imäkiyä” ätukqe.

28 Iqu kuknuä tquanğani äwipiyä iqua, “Kuknuä ii, sunqä tqutiyä” tpu ikuwi.

29 Mbqä qae, Jutasi iqu mitqätanğqä-qae, hnqua “Ymisänä imäqğänqä nätmätqä aanqä etangi hui mbqä yatnqä tqutiyä, ä ämaqä nätmätqänqä äwa iqanğuwä iu vätnqä tqutiyä” tpu ikuwi.

30 Itangi, Jutasi iqu bretqe ämotauqe, yäpaqä mängisa äukqe. Ii heatqänğayi.

Jisasi Iqu kuknuä-suqä änyä-hänä äwikqenqä

31 Jutasi iqu ätimäwa uwqanğani, Jisasi Iqu tii ätukqe. “Ämaqeua Ymeqä Ekqä Iqueä yoqä naqe, tänga ätnänäqi winqiyä. Ga Ymeqä Iquesani, Goti Hanjuwä Iqueqä yoqä naqä-pqe, ätnänäqi inä winqiyä.

32 Goti Hanjuwä Iqueä yoqä naqe, Ymeqä Iquesa ätnänäqi wiqanğutqe, Iqu Iqueqä-kiuä Ymeqä Iqueä yoqä naqe, ätnänäqi maqänä imäkänqiyä.

33 Nqä ymeqä iquenä, Nyi hesäni äpakä mäpmeqä imqänä. Nyi äwqanğani, he Nyinyqä qävqä ikäpnui. Nyi Israitqä iquauqä naqä iquau ätukqe, tänğani he etqä. ‘Nyi umqä iunji, he mäwqä danä ipnuwi.’

34 Tängani Nyi kuknuä-suqä änyä-hänä tiinjä etapqä. He hnqunä-hnqunä hiqä-hiuänqä enqä di, aanä kiinjä

henğuätņqe. Nyi henyqä änyinqe, aanä kiinjä änyinyätņqä-pa, he-pqe hiqä-hiuänqä aanä kiinjä henğuätņqe.

³⁵ He iinjä iqanņpqe, ämaqä eeqänä qu näqņqe iuta heņqäüä. He Nyaqä wäunüä yätquakä-quenä äyä etanņi heqämbņqänänyä" ätukqe.

Jisasi Iqu Pitä iquenj, " 'Nyi Iquenqe, änyä maņņqeä' ttņqinyä" ätukqenqäš

³⁶ I tqunga, Saimonä Pitä iqu, "Naqä Iquki, Si äkņgingqä utņqäwä?" tqunga, Jisasi Iqu, "Nyi umqä iunj, tänganņi si qänaki mapqä isņqinyä. Si Nyinqä inga ptniqä" ätukqe.

³⁷ Kimaņi, Pitä iqu tii ätukqe. "Naqä Iquki, nyi Siņi tänganņi qänaki makivändqe, sunqä imqäwä? Nyi Siņqä yänä wämqä näwi äpmenänä."

³⁸ I tqunga, Jisasi Iqu, "Si naqä-qakuä Nyinyqä yänä wätņqätanä? Nyi naqä-qakuä tii äktqä. Kukutakisqä äkaki, änyä ätätņqä etanņa, si Nyinyqe, 'Nyi Iquenqe änyä maņņqeä,' hņquaqui-hņque ttņqinyä" ätukqe.

14

Jisasi Iqu, Apiquenyqä Huänqä-quvi

¹ Jisasi Iqu tii-pqä inä ätukqe. "He iinjä äwqä hanä heyqanņuti, qundqändqä miqä ipu, Goti Hanjuwä Iquenyqätä, Nyinyqätä quuvqä heqäpņqeqä.

² Nyaqä Apiqueä anjuni, hiņņqe, kuapänä imäknänä. Iinjä naqä-qakuä maetanņutqe, Nyi henj, 'Henyqä anä näwi imäkmqä umqe-qe,' maetqä iqämninņi.

³ Nyi äwätmä, henyqä anj näwi imäkemi, anņumä äpņqe, he Nyitä anä pmetunquä etma umņiqeqä. Iwä anä Nyi äpmenqä iunj, he-pqe anä pmeniqueqä.

⁴ Anä Nyi umqä iqäqä iunqe, he huänqenqe näqņqä ae äyä ämenäüä" ätukqe.

⁵ I tqunga, Tomasi iqu, "Naqä Iquki, si utņqä iunqe, ne änyä maņņqä equnä. Inj ne huänqenqe, näqņqe, äänä heatunquäwä?" ätukqe.

⁶ Jisasi Iqu kimaņi tii ätukqe. "Nyi Nqä-näüä Huänqä-qunä, Naqä-qakuä-qunä, itanņa Hänä-pmeqä Iqunjğä. Apique wimeqe, huänqä hņqu minqä inä. Oeyqä. Nyi-tanänņi.

⁷ He Nyinyqä näqņqä anņuä eänuwi, ga Nqä Apiquenyqä-pqe näqņqä anņuä asä ii hipņqäüä. He Iquenyqe näqņqä tänga qe eäpu, Iquenj hiņüä äyä äqunänäüä."

⁸ I tqunga, Pilipä iqu, "Naqä Iquki, neyaqä änenqä qäpu hiätņqenqe, Apiquenņi mänätquayä" ätukqe.

⁹ Jisasi Iqueä kimañi, “Pilipä iquki, Nyi hesäñi hñganqä äpmaka äpätnqe, Si Nyinyqä maqnqe, äänä heñinyä?” ätukqe. “Ämaqä Nyi hiñuä äñqänäñuwi, Apique-pqe inä äqunäñauä. Inji si ‘Apique mänätquayä-qe,’ änäñqä tnyä?”

¹⁰ Nyi Apique nyätangä, Iqu Nyi änyinyä äpmenqä iinqe, si quuvqä maeqiyqä äyä itqänäta? Nyi etätñqe, Nqä kñuitanä maetqä itñqe. Oeyä. Apiqu Nyi änyinyänqä Iqu, Kiqä-kiauä Iqueqä wäunuinä äyä imäkätñqe.

¹¹ He kukñuä täñqe quuvqä heqäpñqe. Nyi Apique nyätangä, ga Apiqu Nyi änyinyänä. Nyaqä kukñui quuvqä maeqiyqä iqanqpqe, he wäunüä Iqu Nyita imäkätñqä iunqä kñuä indqänäpu, ga iuta quuvqä heqäpñqe.

¹² Nyi aanä naqä-qakuänänä etqänä. Ämaqä Nyinyqä quuvqä eqiyätñqä iqu, iqu-pqe wäunüä huitanä-huitanä Nyi imäkätñqä-pa imäkquätñqe. Wäunüä iqu iinjä imäkquätñqe, Nyi Apiquenyqä uwqanqgetañi, wäunüä Nyi imäkätñqeunji ämäwqätäunqiyä.

¹³ Itanğa nätmatqä eeqänänñinqä, Nyaqä yoqeta yatñqä iquwi, Nyi imäkmqänä. Iutanji Apiqu, Hikñuesa yoqä naqä menqiyä.

¹⁴ I etanji, nätmatqä eeqänänñinqä Nyaqä yoqeta yatñqä nyiyqanqpqe, ga Nyi imäkmqänä.”

Jisasi Iqu, Dñä Änguänänä Iquenyqä ätkqenqä

¹⁵ “He Nyinyqä aanä kiinjä hinyätqätangutqe, ga Nyi, ‘He iinjä-iinjä imäkpiyä’ etmqä iunji, qänaknä iqäpñqe.

¹⁶ Iwä Nyi Apique yatñqä vqanqundi, Iqu heñi Yätamäqä Eyqä Huiziqu, hesä hea ique-ique anä äpme, yänänäqñqä emäkätñqä iinqä etapätñqänänyä.

¹⁷ Yätamäqä Eyqä Iinjä Iqu, kukñuä naqä-qakuänänä iutanä Dñä Iquvi. Qokä-apäkä qua täutanji, qu Ique hiñuä mäqunquä ipu, Iquenyqä änä maqnqä ipiyitanji, Iquenji mämeqä ipñqäuä. Inäqe, Iqu hesä anä äpmaka äpätnqe, qänakñi heyaqä yäpä ingisa inyäniqueqä. Iutanji he Iquenyqe, näqñqä äyä eänäuä.

¹⁸ Nyi he ymeqä kanä-käna maeqä enqä-panä, änä mevquatämäuqä imqänä. Oeyä. Nyi he emamniqueqä.

¹⁹ Hea wänqäpu päwqanqanji, ämaqä qua iutanji hiñuä manqänqä ipnuwiqä. Inäqe, Nyi häñä yqänä pmetanqumqgetañi, he hiñuä äñqämbu, häñä yqänä pmetpnuwi.

²⁰ Hiunji iquenji he näqñqä tiinjä hipnuwi. Nyi Apiqueu nyätanqundi, he Nyi nyinätanqpi, ga Nyi he hinyätmnique.

²¹ Itanğa ämaqä hñqu, Nyi ‘He iinjä-iinjä imäkpiyä’ etmqä iu qänaki imitätqä iqu, Nyinyqe aanä kiinjä

äwinyätŋqä iquvi. Ga ämaqä Nyinyqä kuapänä äwinyänqä iquenyqe, Nqä Apiqu kuapänä äwinyänqiyä. Itanğa Nyipqe iquenyqä kuapänä nyinganguti, Nyi Nqä-näüä ique ämitquatnmqänä.”

22 Jisasi Iqu kukŋuä iinjä tquanğa, Jutasi huizi Iskar-iotitanä matimäuqä ikqä iqu, Jisasi Ique yatŋqä tii äwikqe. “Naqä Iquki, änäänqäwä? Si Tqä-täüä nenyä mänetquatnätinä, ga qokä-apäkä qua iutanä iunji, mämitquatŋqä isŋqätanä?”

23 Iwä Jisasi Iqu kimanji tii ätukqe. “Ämaqä Nyingqä kiinjä äwinyätŋqä iqu, Nyaqä kukŋuä iunji qänaknä änguänä iqanguti, Nqä Apiqu iquenyqe kiinjä winyänqiyä. Itanğa Yämätqäye iquenyqä äpäta, iqtä näweqä pmetenyue.

24 Ämaqä tqu-tqu Nyinyqä mäwinqä iqä iqu, Nyaqä kukŋui qänaki miqä yänqiyä. He kukŋuä qätä tä äwiyquwi, ii Nyaqä manä. Nqä Apiqu Nyi äändowatkqä Iqueqä kukŋuiqä.

25 Nätmatqä iinqe, Nyi hesä yqänä äpmamä, awä äyä etätŋqeqä.

26 I etanği Yätamäqä Eyqä Iqu, Dŋä Änguänänä Iqu eä, itanğa Nqä yoqetani, Apiqu Iqueni ändowatämepäniqueqä. Iqu nätmatqä eeqänäninqä ämetquetä, heqä kŋuä evauqumuatqanguti, kukŋuä eeqänänä Nyi he etminqe, kŋuä heyäniqueqä.

27 Nyi he äwqä hanuä inqä pmeqangpi evämamqä iqänä. Nyi äwqä hanuä inqä äpmenqä-pa, he asä iinjä inqä pmapŋqä etapqänä. Itanğa Nyi äwqä hanuä inqä etapqe, ii ämaqä qua iutanä iuqä ävätqänuwä itäni asänänä manä. I hitanği he äwqä hanä eyätä kŋuä kuapä indqänäpu, zä miqä pambiyä.

28 ‘Nyi he eväma äumi, anği emamniqueqä’ etqangä ae äyä änyiyänquwi. He Nyinyqä aanä kuapänä hingangutqe, Nyi Nqä Apiquenyqä umqä iqangqeutani, he äwqä yeeqä hinguatŋqeqä. Ii tiinjä iutani. Apiqu Nyi ämanqutäüä äyä äpmenä.

29 Nätmatqä iinji matimäuqänga, Nyi-ganä ae äyä etqänä. I etanği qänakŋi, iqu ätimäuqangani, he Nyaqä kukŋuä etätŋqä iinqe, quuvqä heqiyqäpŋqä.

30 Ga ämaqä nyuänä qua täu ämitŋqä iqu änyimetŋqä päqtätanği, Nyi he kukŋuä kuapänä maetqä imqänä. Iqu Nyi squä nyimäkätŋqe, yänänäqŋqä maequeqä.

31 Inäqe, qokä-apäkä qua iutani, qu Nyi Nqä Apiquenyqä kiinjä änyinänqenqä näqŋqä ipŋqe, Nyi nätmatqä

eeqänänjä Apiqu ändkqä iunji imäkätqänjä. Inäqae, he ävaupu, ga ne eeqänänji äwatunquänänjä” ätukqe.*

15

Jisasi Iqu Guä-wainqä Naqä-qakuä-quvi

¹ Itanji Iqu tii ätukqe. “Nyi Nqä-näuänji Guä-wainqä Naqä-qakuä Iqunjqä. Itanga Nqä Apiqu, wainqä wäunjuä iu miqä Iqueqä. ² Nyaqä hutäknä iunji, häukuä mäwiqä inqä iqua, Nqä Apiqu huätä ätävämäunige. Nj hutäknä eeqänänjä häukuä äqäyänqä iqua, häukui aanä kuapänä qäyätņqe, Apiqu quwqä-hutäknä quvqä iqua huätä ätävämäutä, änguänänjä imäkänige.

³ Kukņuä Nyi etapqe, heyaqä quvqe huätä emamäutä, änguänänjä ae emäkqiyä.

⁴ He Nyi nyinätangpi, Nyi he hinyätmqe. I etangi guä-wainqä hutäknä kiqä känäu mauņqä enqe, hutäknä iinji, häukui maqäyqä yänqiyä. Ga asä iinji, he Nyi manuņqä ijuwi, häukui maqäyqä ipnä.

⁵ Nyi Nqä-näuänji guä-wainqä iqunä etangi, he hutäknä iquenjqä. Ämaqä tqu-tqu Nyi nuqänätanguti, Nyi ique äuqänmitmqe, iqu häukui, kuapänä qäyänqiyä. Iwä he Nyi änyivquatämäuquwi, nätmatqä hņqu he änä mimäkqä ipņqäüä.

⁶ Ga ämaqä hņqu Nyi manuņqä inqä iqu, guä hutäknä huätä tävämäuqanğä yäüä äpiqä-panä iquvi. Iwä hutäknä e ätävämäpğä iquauņi, ämepu tä bu tnämäuqanğpi, tä nanğiyä.

⁷ He Nyi nuqänätangä, Nyaqä kukņui he euqänänqe, ga he hiqä enqeta yatņqä iquwi, ii i timäunqiyä.

⁸ He Nyaqä wäunjuä yätquakä iquenņqä motquapņqä diņqe, häukuä kuapänä qäyqäņqe. Iwä suqä iinğ iutani, Nqä Apiqu yoqä naqä meņqiyä.

⁹ Nqä Apiqu Nyinyqä kuapänä äwinyätņqä-pa, ga suqä asä iinjiutani, Nyi henyņqä-pqe inä änyinätqänä. He Nyaqä änyinqeunä pmetņqe.

¹⁰ Nyi Nqä Apiqueuä suqä ändkqä iu qänaki yasämä itmä, ga Iqueqä Nyinyqä äwinğä iu äpmeņqä-pa, He Nyaqä sugeņqä etätņqä iu qänaknä ipu pmamitpqe, iinğandi Nyaqä henyqä änyinğä iunä pmapņqäüä.

¹¹ Yeeqä Nyi änyinätņqä-pani, he-pqe inä hinguätņqe. Ga yeeqä inqä iinji, inä imänämäutņqe. I etangi Nyi kukņuä ae etätņqä iunğä anği etqänä.

* **14:31** Iqua anju maqänä ävämakuwäti, kukņuä hui inä ganä ätäpu ävämakuwäti? Jonä 18:1 hiņuä qunğä.

12 Nyi suqä tiinji äyä etapätnqe. Nyi henyngqä kiinjä änyinminqä-pani, he hñqunä-hñqunänjä iquenä, hiqä-hiuänqe asä inä hinguätñqe.

13 Ämaqä hñqu käyämaqä iquaunqä äwinymitätqä iuta äpäkongqe, suqä äwinqä iinjä iqu, ii suqä äwinqä huizi iquaunji ämäwqätäuä.

14 Itanga he Nyi 'suqä i imäkcäpnqe' etätñqä-pa ii ipqe, iinjä dutañi he Nyaqä nyämaqä-quenä hiätätpnä.

15 Wäunuä imäkcä iqua nätmätqä quwqä naqä iqu imäkcangutqenqe, maññqä ipnä. Inäqe, kukñuä eeqänänjä Nqä Apiquesa qätä äwiyqe, Nyi ae äyä etqäqe. Iinjä iutanji Nyi, 'He wäunuä imäkcä-quenjqä' maetqä, 'Nqä nyämaqä-quenjqä' etqä.

16 He Nyi atäunuä manyqä ikuwiqä. Oeyä. Nyi he atäunuä eyqäqeqä. Itanga Nyi he wäunuä etapkqe, he äwäpu häukuä äpakänä witäniñqä qäpnqe. Iinjä ipiyä iutanji, he Nyaqä yoqeta, Apique nätmätqä hñquenjqä yatñqä vqangpqe, Iqu hämä etapänqiyä.

17 Nyi kukñuä-suqä tiinjä ae äyä etapätnqänjä. He hñqunä-hñqunänjä iquenä, hiqä-hiuänqä aanjä kiinjä henguätñqe" ätukqe.

Ämaqä qua iutanjä iqua, wäunuä yätquakä iquau himä-wiunqä wipnuwänqä

18 I ätuätäqängañi, tii-pqe inä ätukqe. "Ämaqä qua iutanjä iqua he himä-wiunqä heyqangpqe, 'Neqä Naqä Iquenä-pqe, himä-wiunqä äyä äwikuwä mändanä' knuä heyquänqä.

19 Nñ he ämaqä qua täutanjä iqua enqä-panä pmeqä-säpi, ämaqä qua täutanji, quwqä käyämaqä iunqä aanjä kuapänä äwinyätñqä-pa, henyqä-pqe inä winyätqätäninji. Inäqe, he qua täutanjuenä manä. Oee. Nyi he suqä qua täutanji, huätä vquatämäupñqä diñqe, ae atäunuä äyä ekqe. Iinjä iutanji, qokä-apäkä qua täutanji, he himä-wiunqä eyätqänäuä.

20 Nyi, 'Wäunuä-wiyqä hñqu, iqueqä ämaqä naqä iqueni mämwqätäuqä yänqiyä' etqenqe,* knuä äñguänä metangpiyä. Inji ämaqä Nyi quvqä indquequwä iqua, he-pqe asä i etquapñqäuä. Nñ Nyaqä kukñuiunä qänaknä iquwä iqua, heyaqä-pqe qänaknä ipñqäuä.

21 Iinjä iquwä iqua, Apiqu Nyi änändowatkqä Iquenqä änyä maññqä epiyä-qae, he Nyaqä yoqe metanguwitanji, suqä ququvqä eeqänänji emäkcäpnnuwiqä.

* 15:20 Jonä 13:16

²² Inji Nyi äpätmä iquau kuknuä hui mätquä-säpi, quwqä suqä quvqenqe, äwqä yäpā imni hanä mävqä iquäninji. I etangi Nyi iinjā ae ikqä-qae, iqua, 'Ne suqä quvqä imäkätunquenqä maqnqä equeqä' matqä ipnuwi.

²³ Ga ämaqä hnqu Nyi himä-wiunqä indquetnqe, Nqä Apiquenjä-pqe inä itquetqä.

²⁴ Nyi iquauä awä iqiñi, wäunuä yänänäqnqä ämaqä hnqu qānganā mimäqä iminqä di, ae imäkkqe. Nyi iinjā mimäqä-säpi, qu quwqä suqä quvqenqe, äwqä yäpā imni hanä mävqä iquäninji. I etangi qu Nyaqä wäunui hinuä ae äqunäpu, Qämätqiye himä-wiunqä äyekuwi.

²⁵ Suqä ii imäkkuwi, kuknuä hnqu quwqä kuknuä-suqä iu äqänänqe, naqä-qakuä timäutnqä iiyi. Kuknui tiinjā iquvi. '*Ämaqe, qu Nyi hinqi himä-wiunqä änyiyätqänäuä.*'†

²⁶ Dñä Yätamäqä Eyqä Iqu Apikutä äpmenqe, Nyi Iquenj henynqä dowatmnige. Iqu kuknuä naqä-qakuänänjä iutanä Dñä Iqu eä, ga Apikutä äpmenqä-qae äquvepänä. Iwä äquvepätä, Nyaqä wäunuinqätä, suqenqätä awä ätnänjä iqi täniqe.

²⁷ Itanga he-pqe kuknuä awä inä tqäpnqänänji. Tiinjā duta. Nyi wäunuä ipäqäqgeta, he Nyitā anä äpmaka äpätunqne, tanga täsuwänä" ätukqe.

16

¹ "Nyi kuknuä iinj, heqä quuvqä heqiyqe ävquatämäuqänqä iinqä etqä.

² Ga Israitqä Jerusälemä iu hiqäva-imäqä iqua henyqe, quwqä anä aquvāqnqä iunqä matimäuqä ipnqä 'oeyqä' etp-nuwiqä. Iwä qanakndanji, suqä tiinjā-pqä iqua timäunige. He pizqä epäsäpiyānganji, qu knuä tii vāniqe. 'Ne Goti Iqueqä wäunui, ānguä imäkätqunünä.'

³ Qu Apiquenqätä, Nyinqätänji, änyä maqnqä epiyā dutanji, suqä iinjā ii imäkpnuwi.

⁴ I etangi Nyi nätmatqä ii timäuninqenqe, ae etqäqe. Itanga qanaknji qu suqä du emäqқанguwānganji, kuknuä Nyi tä etqäqenqe knuä eyquänä.

Dñä Änguä Iqueqä wäunuinqä

Qānganänji Nyi hesä yqänä pmetmqä etangi, nätmatqä iinqe maetqä iminqe.

⁵ Ga tänganji Apiqu, Nyi änāndowatkqä Iquenqä umqe. Inji, 'Si ānginqä utnqäwä-qe?' hesanä hnqu yatnqä manyqä iqiya.

⁶ Kuknuä Nyi tanga tä etqäqenqe, heyaqä äwqe, hanä kiinjā äyā eyqiya.

† 15:25 Apqä Bukä 35:19; 69:4

⁷ Itanġi naqä-qakuänäni, tii hetmñqe. Nyi he evämeqe, ii yätamäkkä heyätñqeyi. Itanġa Nyi mäwqä iqäqe, Dñä Yätamäkkä Eyqä Iqu mapqä yänqiyä. Nñ Nyi äwqäqe, Iquenji henyqe, ändowatmä.

⁸ Tänganji, ämaqä qua täutanä iqua, suqä quvqenqä, suqä jänänänñqä ä kukñuä mitqenqä, kñuä quvqä indqänätqäñuwi, Dñä Äñguä Iqu äpäqe, quwqä kñuä quvqä iinji, jänä iwimäkänñqe.

⁹ Ämaqä Nyinqä quuvqä maeqiyqä itqäñuwitanji, Dñä Äñguä Iqu suqä quvqenqä awä täññqe.

¹⁰ Nyi Nqä Apiquenyqä umqe, ga he hinuä manqänqä ipnuwä hitanġqetanji, Dñä Äñguä Iqu suqä jänänänñä imäkqenqä awä etänñqe.

¹¹ Itanġa penqä qua täu ämitñqä iquenyqe, Goti Iqu Iqueqä kukñuä mitqeunji, 'Homä iqänqä' ae iwäsäukqetanji, Dñä Äñguä Iqu kukñuä mitqenqä awä täññqe.

¹² Nyi kukñuä hävemnäqñqä etmqä etanġqä-qe, kukñuä etmqeunji he änä mämeqä ipnä.

¹³ I hitanġi kukñuä naqä-qakuänänñä iutanä Dñä Iinñä Iqu äquvepätä, kukñuä ätätqe, Iqueqä kñuä iutanä matqä, kukñuä Apiquesa qätä äwiyätqä inä awä ätätä, nätmätqä qänaki timäuninqenqä-pqä inä täññqe. Iutanji, kukñuä naqä-qakuä eeqänänñä iinñqe ämetquenyqe.

¹⁴ Ga Iqu Nyaqä kukñui ämetä awä etätäqänġanji, Nyaqä yoqä naqetä, ä yänänäqñqetanji, ätnänñä iqi maenñqe.

¹⁵ Iqu kukñuä Nyaqe ämetä etänñqenqä ätqäqe, ii Apiqueqä nätmätqä eeqänänñä, Iqueqänä ma, Qämätqiyeqä etanġqä dutayi.

Heqä äwqe hanñä eyätqä-qe, anġinji yeeqä enyänñqe

¹⁶ Hea quäuqä maeqä wänqä hmbu tii päwqanġa, he hinuä manqänqä ipnuwi. Itanġa, hea quäuqä maeqä wänqä hmbu tii inä päwqanġanji, hinuä anġi nqämbnuwiqä" ätukqe.

¹⁷ I tquanġa, Iqueqä wäunuä yätquakä iquautanñä hnqua, quwqä-quwä tii ätnquwi. "Iqu ne 'Hea quäuqä maeqä wänqä hmbu tii päwqanġanji, hinuä manqänqä ipnuwiqä' ätqenqätä, ä, 'Hea quäuqä maeqä wänqä hmbu tii inä päwqanġanji, hinuä anġi nqämbnuwiqä' ätqenqätä, nñ 'Iinñä dutanji, Nyi Nqä Apiquenqä himqänä-qe' inä äyä ätqe. Ga kukñuä tquauqä qakuinñä tä ätquque, äki etanġi ätqu?"

¹⁸ Itanġa quwqä-quwä yatñqä anġi inä tii inñquwi. "Iqu, 'Hea quäuqä maeqä wänqä hmbiyqä' ätqe, nätmätqä äkinñä ätqäwä? Iqu ätqenñqe, näqñqä mämeqä äyä iqunä."

19 Jisasi Iqu, qu yatnqä wipnqä iqangä äqunäqe, tii ätukqe. “He ‘Hea quäuqä maeqä wänqä hmbu tii päwqanğa, hinuä manqänqä ipnuwiqä’ etqenqätä, ä ‘Hea quäuqä maeqä wänqä hmbu tii inä päwqanğanı, hinuä anğı nqämbnuwiqä’ etqenqätäni, hiqä-hiuä yatnqe iinqä änyätqänjā?

20 Nyi naqä-qakuänänjā tii etqä. He knuä naqänänjā äqäyāpu, huäqä-hunqä kiinjā metqätanguwänğa, qokä-apäkä qua täunı yeeqä iqäpnuwiqä. Heqä äwqe hanjā eyätqä-qe, anğını yeeqä enyänıqe qä.

21 Itanğa apäkä hui, iyyqä ymeqä änyque qäqi quvepqanğanı, tänjä-hunqä menqiyä. Itanı ymeqä ae änyuäqe, tänjä-hunqä ymeqä änyuätnqänğa wımetqenqe, knuä mäwıyqä, ymeqä qua täu timäuwqanğqenqe, yeeqä yänqiyä.

22 İi enqä-panjā di, he tänğanı, äwqä hanjā-iqä ämeqäüä. İnäqe anğını, Nyi hinuä eqänğangundqänğa, heqä äwqe yeeqä kiinjā enyänıqe qä. Heqä äwqä yeeqä inqä iinjı, ämaqä hnqu änä mämetauqä yänıqe.

23 Asä qänğanı, he Nyi yatnqä manyqä ipnuwiqä. Nyi naqä-qakuänänjā tii etqä. He Nqä Apıquenı nätmatqä huiñqä, Nyaqä yoqeta yatnqä ävquwä di etapänqiyä.

24 Qänğatqä nänğısati täñğa tinqe, he Nyaqä yoqetanı, nätmatqä huiñqä yatnqä miqä itqänıwiqä. İnäqe tänğanı, he yatnqä vqanğpu. Ga he ämepıyıtanı, yeeqä inqä iqu, heqä äwqeunı manguä emnätätñqä mapñqänänjā” ätukqe.

Jisasi Iqu, qua tqueqä yänänäññqeunı ae ämawqätäukqenqä

25 İinjā ätuätäqänğanı tii ätukqe. “Nyi kuknuä ktqä dunä etqä äpätñqä-qe, qänakñı asä iinjı, awä maetqä imnıqe qä. Naqänä etqänä. Nyi Apıquenqe, awä ätnänjā iqı etmñıqe qä.

26-27 Hiunıı iquenı he Apıquenı, Nyaqä yoqeta nätmatqänqä yatnqä wıpnuwiqä. Itanğa he Nyinyqä enymıñqä iinqätä, ä Nyi Goti Ique äväma äquvepkqenqä quuvqä eqäkuwä iinqätä, iutanı Apıqu Kiqä-kiuä henyqä äwıñğqetanı, he yätamäkqä heyänä. İnı Iqu yätamäkqä heyätñqe, ii Nyi Iquenyqä tääqä tqeta ma, Iqueqä äwıñqä iutanänjı.

28 Qänğanänjı, Nyi Nqä Apıqutä äpmamıñqetanı, ävämanı qua täunqä äquvepkqe qä. Ga tänğanı, Nyi qua täu äväma, Apıquenqä anğı ymqänä” ätukqe.

29 İnğanı Iqueqä wäunüänqä ämotquamıñqä iqua, Jisasi Iquenı tii atukuwi. “Si tänğanı, kuknuä ktqä hui mänatqä itnä, ätnänjā iqınyä änatnyä.

30 Tängani Si nätmatqä eeqänänjinqä näqñqä eänä, ämaqä hñqu yatñqä makiyqänga, Si ganä ätätqänjñqe, ne näqñqä ae ämequnä. Iinjä itqänä iutani, ne Si Goti Iquesa äpññqe näqñqä eätanä, quuvqä eqiyqunä.”

31 I tquanquwänga, Jisasi Iqu kimanj tii ätukqe. “He tängani quuvqä ae eqiyqä?”

32 Qätä nyipiyä! Ämaqe he, heqä anjññqä im-imä zä upñqä emäkññqe, hea iqu ae qe ätimäuciyä. He täqi Nqä-näüänä pmamñqä änuvāma weqanquwängani, Nyi Nqä-näüänä mäpmeqä danä imä. Apiqu Nyitā pmetanji ii pmamä.

33 He Nyinyqä quuvqä eqiyätqänjuwitani, heqä äwqe hanuä imbu pmeññqä dññqe, Nyi kukñuä tä iññqä etqänä. Iwä he qua tque äpmapiyängani, hanä-iqu qäyā emeqanquti, zä miqä, pemänä tqäucäpnä. Nyi qua tqueqä yänänäqññqeunji, ae ämāwqätäuqe.”

17

Jisasi Iqu, Kaniquenyqä tääqä ätkqenqä

1 Jisasi Iqu kukñuä iñji, ae ätuäqetani, Iqu hinuä qäukuä haqä yātu äqunäqe, tii ätkqe. “Apiquki, Si ätkñi, tänga täsuänä. Yoqä nage, Tqä Ymeqä Iqunä dapiyā. Iutani Ymeqä Iqunä, asä ii ktapmqänänäyā.

2 Si Tqä Ymeqä Iqunñi, ämaqä eeqänänä iu ämimqññqä yänänäqññqe ändapknä-pa, yoqä naqä-pqe, inä dapiyā. Yänänäqññqä ändapknji, ii, Nyi qokä-apäkä Si Nqänqä ändapknä iquaunji, hanä hea ique-ique pmeqänqä iwimäkmqeyi.

3 Itanga hanä hea ique-ique pmeqe, ii tiinji. Ämaqä eeqänänji, hanä-pmeqä ique ämequwi, qu ‘Si Goti Tqä-täüänänjñqe’ näqñqä heññqäuä. Itanga Jisasi Kraisi, Si änändowatkñä iqunñqä-pqe, näqñqä inä epññqäuä.

4 Wäunñuä Si ändapknji, qäpu ae imäkqetani, Nyi qokä-apäkä qua täunji, Tqä yoqä nage ae ämotqueqeqä.

5 Apiquki, qua tä mimäkqä ikñänqatqä, Nyi Sitä yqänä äpme, yoqä naqä ämaminueä-pa, tängani Nyi Sitä anji pmeññqä yoqä naqä dapiyā.

6 Ämaqä qua täutanä Tqä emiñuwä ändapknä iquaunji, Nyi Saqä yoqe, awä ae ätuätññqe. Ga iqua Tqä kukñuä iunä qänaknä itqänä.

7 Tängani natmatqä eeqänänä Si Nyi ändapknññqe, ‘Ii Sitanä äpññqä-qe’ näqñqä ae eqäuä.

8 Tqä kukñuä Nyi awä tmqä ändapknji, Nyi ätquanqä, ga qu ae ämequwiqä. Inji Nyi Sita ätimäukqenqe, näqñqä

naqä-qakuä ämepu, itanga Si Nyi änändowatkñinqe, qu quuvqä ae eqiyquwi.

⁹ Nyi qu yätamakqä wisnqenqä tääqä äktqänä. Nyi tääqä äktqä ii, qokä-apäkä eeqänänjä qua täuninqä manä. Oeyä. Tqä Nyi ämimqä ae ändapknä iqua, ga Tqä yqänä etangqenqä, iquaunqänä iqänä.

¹⁰ Eeqänänjä Nqä eäñuwi, qu Tqeqä. Itanga eeqänänjä Tqä eäñuwi, qu Nqä-pqä inänjqä. Itanga iinjä iqua, Nqä yoqä naqe, huizi iquau ämotquetqänä.

¹¹ Nyi tänganji qua täu äpakä mämpeqä, Sinqä yapmqä iqänä. Inäqe, qu qua täu yqänä pmapñqäuä. Ga Apiquki, Si aanjä ikikinyänji, itanga hñqu Si enqä-panjä asänänjä manä, Si iquaunji Tqä yoqä naqetanjä yänänäqñqetä miyä. Yoqä naqä iinj, Ye naqä-hñqunä ämuänna äpmenjeä-pa iqua-pqä pmapñqä iinjä Nyi ändapknjqä.

¹² Iwä Nyi qutä äpmamänganji, Nyi qunji Saqä yoqä naqä ändapknitanjä yänänäqñqetä ämitñqeqä. Nyi hñqu imä ändaknga äwetä qui imäknqänqä, yatäukuä itñqeqä. Inji qutanji, hñqu qui mimäknqä iqe. Ämaqä tä du qui imäknäninqä äwätñqä iqunä,* qui imäknqge. Ii kukñuä Tqä bukiu ätnänqe,† naqä-qakuä timäutñqeyqä.

¹³ Tänganji Nyi Sinqä äyapmqä itmä iutanji, qua täu yqänä äpmamä tääqä tä äktqe, Nqä yeeqä iinj, quvaqä äwqeu manguä munätñqä äktqänä.

¹⁴ Saqä kukñui, Nyi ae ätquangä, ga qu quuvqä eqiyätqänjuwiqä. Itanga qokä-apäkä qua täutanji, qunqe himä-wiunqe tiinjä duta wiyätqänäuä. Nyi qua täutanänänjä-qunä maeqä imä, ga Nyinyqä quuvqä eqiyätqänjuwä iqua-pqe, qua täutanjä hmanjqä.

¹⁵ Nyi Si qunji, qua tquesanji, yäpaqängisa ätuma utñqä yatñqe, ii makiyqä iqä. Oeyä. Ämaqä quvqä iqä iqu, qunji qui imäknqä diñqä, Si ämisñqä äkiyqä.

¹⁶ Nyi Nqä-näuänji, qua täutanänänjä-qunä hma enqä-qae, ga asä qu-pqe, qua täutanänänjä-qua hmanjqä.

¹⁷ Tqä kukñui quangä maeqä, aanjä naqä-qakuänänjä-qae, quvaqä äwqä yäpä ingisa mñganguti, itanga qu Tqä ämaqä epñqä ikikinyänjä iwimäkiyä.

¹⁸ Si Nyinji ämaqä qua täu äpmenjuwä iunqä änändowatkñä-manjä iinj, Nyi qunji asä ii ändowatkqe.

¹⁹ Itanga, qu yätamakqä wimqe, Nyi Nqä-näuänji, Si äktapñqä. Ga asä iinj, Tqä kukñuä naqä-qakuä iutanji, qu-pqä Tqä ämaqä ikikinyänjä epñqänänji.

* 17:12 2 Tesälonaika 2:3 † 17:12 Appqä Bukä 41:9; Jonä 13:18

²⁰ Ga Nyi tääqe, ämaqä tquaunä yätamäqkä wisnqänä maktqä iqä. Oeyä. Qokä-apäki, tqua kuknuä awä tqangä qätä äwiyäpu, Nyinyqä quuvqä eqiyqanguwä iquaunä-pqe, yätamäqkä wisnqä äktqä.

²¹ Nyi tääqä tä äktqe, qu naqä-hnqunä ämuänmbu pmapnqä iinqä äktqä. Tiinjä duta, Si Apiquki Nyi nyinätangnä, ga Nyi Si äkinyänqä-panä iinj, qu-pqe, Ye ii yemänbnqä iinqä äktqä. Itanga qu e pmetanguwitani, qokä-apäkä qua täutani, Si Nyi änändowatkniqne, quuvqä heqäpnqe, yätamäqkä wisnqä äktqä.

²² Itanga qu naqä-hnqunä Ye ämuänna äpmerueä-pa pmapnqä iinqe, Si Nyi yoqä naqetä, yänänäqnqetä ändapknj, Nyi qu ae ävqeqä.

²³ Nyi qu nyätangmdi, ga Si Nyi nyinätangti, iwä suqä iinjä iutani, qu naqä-hnqunä aanä yänänäqnqä ämuänmbu pmapnqänänyä. Itanga qu e pmetanguwitani, qokä-apäkä qua täutani, näqnqä tiinjä hepnqä. Si Nyi änändowatkniqnetä, ä Si Nyinqä kuapänä äkinyänqä-panä iinj, Nqä ämaqä iinjä iunqä-pqe, inä äkinyätnqä.

²⁴ Apiquki, Si qua tä mimäqängani, Nyinqä kingangi, yoqä naqetä, yänänäqnqetä, äyä ändapknjqä. Inj, ämaqä Si ändapknä iqua, qu yoqä naqetä, yänänäqnqetä, hinuä qumbunqä dijqe, Nyi äkisqi pmetangundqe, qu anä pmeqänqä änyingiyä.

²⁵ Apiqu jänänänä imäqkä Iquki, qokä-apäkä qua täutani, Sinqe änyä maqnqä etanguwä-qe, Nyi Sinqe näqnqä enä. Itanga ämaqä Nyisä äpmeruwä iqua, Si änändowatkniqne näqnqä ae eänäuä.

²⁶ Itanga Nyi Saqä yoqe, qu näqnqä epnqä ämotquaminqe, ga inä motqueqämqe. Ga Tqä suqä Nyinyqä äkinyätnqä-panä iinj, qu ämeqangpi, ga Nyi-pqe qu inyätmqänänyä.”

18

*Jutasi iqu Jisasi Iquenj, himä-wiunqä iquau äwikqenqä**

¹ Jisasi Iqu tääqä ae ätäqetani, Iqutä, Iqueqä wäunüanqä ämotquaminqä iquatäni yäpaqängisa† ätimäupiyyi, eqä Kitronä äkipu, yätäqä nängisanqä äukuwi. Eqä yätäqä ingisani, wäunüä hnqu nyätangi, Iqutä Iqueqä wäunüanqä ämotquaminqä iquatäni, wäunüä yäpä ingisa äpekuwi.

* **18:** Matiu 26:47-56; Makä 14:43-50; Lukä 22:47-53 † **18:1** Iqua ingani Jerusälemä iu ävämakuwi. Iqua anä buayä änguwiuta inganä ävämakuwäti hinjiqänä avämakuwäti? Jonä 14:31 hinuä qunyä.

² Qu wäunuä iunî kuapänä äpmeqäsminuwä iinqe, Jutasi, Jisasi Ique mäkä-hunqä iquauqä hipaeu ävätñqä iqu, wäunuä iquenqe näqñqä eminqe.

³ Ga qu iqî pmetanguwänga, Jutasi iqu ämaqä hävemnäqñqä hñquau, ätuma äpkqe. Ämaqä iinjä iquauta kuapänäñi, ämaqä Romätanjä mäkä-iqä iquayi. Huiziqua, ämayukä-imanqä, hiqäva-imäqä naqä iquatä, Parisi iquatä ändowatkuwä iquayi. E äpäpiyängañi, hiqî-tä suatä, ä nätmatqä mäkäñqä iqetäñi, a äqätqä äpkuwi.

⁴ Jisasi Iqu nätmatqä eeqänänä Ique wimetñqenqe, näqñqä ae ekqä iunî, Iqu qutänä qäqiqî äwäqe, yatñqä tii äwikqe. "He tquenqä qävqä itqänäüä?"

⁵ Qu Iquenî kima tii atukuwi. "Ne Nasäretqätanjä Jisasi Iquenqä qävqä äpqunä."

I tquanguwänga, Iqu kima tii ätukqe. "Nyi qe äpmenänä Iqunä. Nyi Qäqunjqä."† (Jutasi, mäkä-iqä iquauqä hipa iu ävätñqä iqu, qutä anä ätqäuminuwi.)

⁶ Jisasi Iqu, qunî, "Nyi qe äpmenänä. Nyi Qäqunjqä" tquanga, qu nändi ätqepuiyi, qua ipe äqäyäpäkñguwi.

⁷ Anqî ävawäwqanguwänga, Jisasi Iqu yatñqä anqî äwikqe. "He tquenqä qävqä äpquwäwä?" Qu anqumä tii ätukuwi. "Nasäretqätanjä Jisasi Iquenqeqä."

⁸ Itanja Jisasi Iqu, anqî kima tii ätukqe. "Nyi tä Qäqunjqe, ae etqäqeqä. He Nyinqä qävqänqä äpquwä-qae, Nyitä anä äpmenquä tquaunî hinuinä äqunäwatpiyä."

⁹ Iqu iinjä ätukqe, Iqueqä kukñuä qänganä tii ätätä äyä ekqe. "Ämaqä Nyi ämimqä ändapkñä tqua, qutanä hñqu qui mimäkñqä eänä-qe."

¹⁰ Qu Ique a kiqätqanguwänga, Saimonä Pitä iqu, iqueqä näpqä-hionaqe ämäkäqäyäqe, hiqäva-imäqä iquau miqä iqueqä wäunuä-wiyqä, Maläkusi iqueqä qätä ämuangisanî, huätä ätävämäkqe.

¹¹ Pitä iqu i iqanga, Jisasi Iqu tii ätukqe. "Tqä näpqä-hionaqe, kiqä qa mñqeu anqî nyueyä. Si iinjî sunjqä inyä? Si Nyi, Nqä Apiqu eqä-häkä imänqä ändapkqe, § änmqenqä makinqä iqî?"

Qu Jisasi Ique, Anasi iquenqä ganä ätuma äukuwinqä

¹² Inî ae iqanga, Romätanjä mäkä-iqä iquatä, quwqä naqä ämiqä iqu anä, ä Israitqä iquauqä ämayukä-imanqä iquatäñi, Jisasi Iquenî a äkiqätpiyi, guä äkiqiyäukuwi.

† 18:5 Jisasi Iqueqä kima ätukqe, ii Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä yoqe Mosisi ique äwikqä-payi. Anqumä Itmakqä 3:14 § 18:11 Matiu 20:22; 26:39; Itkimäqä 16:19

¹³ Guä ae äkiqiyepiyi, Anasi iquenqä ganä ätuma äukuwi. Anasi iqu, Käyäpasi, quväukuä ique hiqäva-imäqkä iquau miqä iqueqä känequvi.

¹⁴ Käyäpasi iqu, Israitqä iquau tii ätukqä iquvi. “Qokä-apäkä eeqänänä iunqe, ämaqä hnqunänä päkonqe, änguiqä.”*

Pitä iqu, “Nyi Jisasi Iquenyqä änyä maqneqä” ätkqenqä†

¹⁵ Qu Anasi iqueqä anjunqä ätuma uwqanguwanga, Saimonä Pitä iquä, Jisasi Iqu wäunjuänqä ämotquaminqä huiziquatäni, qunqä qänaki äukiwi. Huiziquenyqe, hiqäva-imäqkä iquau miqä Anasi iqu näqunqä etangqä-qae, iqu Jisasi Iquenyqä, täknä yäpä yängisaänä ququawä iqinyqä qänaki äpaquqke.

¹⁶ Pitä iqu, täknä-hänaqä-tänä qäqiqi yqänä ätqäuminqe. Iutani, wäunjuä yätquakä täknä yäpä yängisa äpekqä iqu, anji äpäqe, apäkä täknä-hänaqä miqä ii kuknuä näqunqä ganä ätuäqe, Pitä ique yäpä yängisa ätuma äpekqe.

¹⁷ Pitä iqu ae ämäwqätäunqanga, apäkä täknä-hänaqä ämiminqä ii, iqueni tii ätukqe. “Si Ämaqä Näñueqä wäunjuä yätquakä iqukitanä?”

Ingani Pitä iqu tii ätukqe. “Oeyä, nyi qäqunä ma!”

¹⁸ Iinjä ingani, iiqä naqänänä tätqätangi, ämaqä anju wäunjuä iminuwä iquatä, ämayukä-imañqä iquatäni, tä änyuasepu, huiwä dnä imäkmbnqä ktämäti äqäminuwi. Ingani, Pitä iqu-pqe, huiwi diyeqä änyätä, anä ätqäuminuwi.

Anasi iqu, Jisasi Ique kuknuä ämitkqenqä‡

¹⁹ I itqätanguwanga asä qängani, hiqäva-imäqkä iquau miqä iqu, Jisasi Ique, qokä-apäkä Iqueqä kuknuä qätä äwiminuwä iquaunqätä, kuknuä äki-äki ätuminqenqätäni, yatnqä äwikqe.

²⁰ I tqanga, Jisasi Iqu, kimañi tii ätukqe. “Nyi qokä-apäkä iu kuknuä ävätmängani, zä maeqä, ätnänä iqinyä ätuätneqä. Inga-inga Nyi qokä-apäkä kuknuä ävätmängani, anä aquväqunqä im-imä ämätngäwänqä iutä, hiqäva-imäqkä anä Israitqä eeqänänä iqua aquvä äqänäqäsätqänuwä yäpä yängisa ävätnqeqä.

²¹ Iinjä enqä-qae, si sunqä yatnqä nyinyä? Nyi kuknuä ätuminqe, qu qätä ae änyiminuwä-qae, yatnqä qu wiyä.”

²² Jisasi Iqu i tqanga, ämayukä-imañqä iqi ätqäunqä hnqu, Ique hipa äpäsätä, tii ätukqe. “Si hiqäva-imäqkä iquau miqä iqueni, kima injä di ätuni, äänä etangiwä?”

* 18:14 Jonä 11:50 † 18:14 Matiu 26:69-75; Makä 14:66-72; Lukä 22:54-62

‡ 18:18 Matiu 26:59-68; Makä 14:55-65; Lukä 22:66-71

²³ Ingañi Jisasi Iqu kima tii ätukqe. “ ‘Nyi kukñuä tä quvqä ätqiyä’ kñuä kiyqanğutqe, ga si ‘e tiyä’ mandqe, waqiyäñi ‘äkiümända ätnyä’ ändätnä, diyä. Ä kukñuä qäyu tqanğundqe, ga Nyi sunqä bäkinyä?”

²⁴ Jisasi Iqu kukñuä iñi ae ätqanğa, Anasi iqu, Iquenñi guä yqänä qiyäunqu-que, hiqäva-imäkcqä iquau miqä Käyäpasi iquenqä ändowatkqe.

Pitä iqu, “Nyi Jisasi Iquenyqä maññeqä” angumä ätkqenqä

²⁵ Jisasi Ique iñä imäkätqätanğuwänğani, Saimonä Pitä iqu tä ttawiu ätqäuä, diyeqä imäknminqe. Iqu qutä ätqäuä diyeqä nyätqätanğa, qu ingañi tii ätukuwi. “Si Ämaqä Nänueqä wäunüä yätquakä iqukitanä?”

Ga iqu tii ätukqe. “Oeyä. Nyi qäqunä manä.”

²⁶ I tqanğa, hiqäva-imäkcqä naqä iqueqä wäunüä-wiyqä, ämaqä Pitä iqu qätä mñä ätävämäukqä iqueqä käyämaqä iqu, tii ätukqe. “Nyi si Iqutä wäunüä du anä pmetanğnä äkqänänqe, tä qäqukiyqä?”

²⁷ Pitä iqu angñi “Oeyä” tqanğqe-täñi, kukutakisqe äkakä ätkqe.

Jisasi Iqu, Pailoti iqueqä hiñuä iqi ätqäukqenqä^S

²⁸ Zi-hiñuä pişqänğani, iqua Jisasi Iquenñi, Käyäpasi iqueqä anñunqä ätuma äkuwitanñi, anğinñi, ätuma, ämaqä Romätanñi qua Jutiya iu ämiqä iqueqä anñi naqä hiqñqä-tänñi iunqä äkuwi. Qu, “Ne Goti Iqueä hiñuä iqinñi kiyä mätqä ätimäutanä,* itanğa neqä hiunñi naqänänñi Pasopa iutanñi nanñui, mañqä yanqunä” kñuä wiyqanğñi, ämiqä iqueqä anñunñi mäpeyqä, yäpaqä mäñi yqänä ätqäumñuwi.

²⁹ Qu iqi yqänä tqäutanguwänğa, ämiqä Pailoti iqu qunqä äpäqe, yatñqä tii äwikqe. “He Ämaqä Tquenñi, kukñui, äkinqä mitpñqäwä?”

³⁰ Ingañi qu ämävaupiñi, iqueä kukñui kima tii ätukuwi. “Iqu suqä quvqä hui mimäkcqä-säpi, ne Iquenñi ätuma mapqä iquanñğä.”

³¹ Iwä Pailoti iqu tii ätukqe. “He Ique ätuma, heqä kukñuä-suqä änäänä äwinqä iuta mitpiyä.”

I tqanğa Israitqä iquauqä naqä iqua tii ätukuwi. “Ne ämaqä hñque pizqä päşqänqe, hiqä kukñuä-suqe pmua inemäkänä.”

^S 18:27 Matiu 27:1-2, 11-31; Makä 15:1-20; Lukä 23:1-25 * 18:28 Israitqä iquauqä kñui tiinñi. “Ne ämaqä Israitqä iqunesanñi ma huiziquauqä anñunqä äpaquvatqe, ne Goti Iqueqä hiñui iqinñi, kiyä mätqä timanqunä.”

³² Suqä ii iwimäkkuwi, Jisasi Iqu “Iinjä nyimäkgangpi äpäkonmniqeqä” ätätä ätminqä iunji, naqä-qakuä hiätņqä ätimäukqe.

³³ I tquanguwänga, Pailoti iqu, iqueqä anjä iu angi äpaquväqe, Jisasi Ique tääqä ätuätumetä, yatņqä tii äwikqe. “Si Israitqä iquauqä Ämiqä Iquki, äyitanä?”

³⁴ Iwä Jisasi Iqu tii ätukqe. “Si tqä kņuä iutanä indqänätnä ätnyä, ä ämaqä hņqua Nyinyqä äktquwätanä?”

³⁵ Ga iqu kimaņi, tii ätukqe. “Änäängqä tnyä? Nyi Israitqä pmequndanä? Tqä sämaqä Israitqä iquatä, hiqä hiqäva-imäkgä naqä iquatäņi, nynqä ii äktma äpqäuä. Si squä iqangnängä?”

³⁶ I tquanga, Jisasi Iqu kima tii ätukqe. “Nyi ämaqä mimqä yänänäqņqe, qua täuta mämeqä iqäqe. Nyi qua täuta ämeqä-säpi, Nyaqä wäunuä imäkgä iqua mäkä iqangpi, itaņa ämaqä hņqu Nyi Israitqä iquauqä hipaeu manyivqä iquäniņi. Inäqe, Nyi ämaqä mimqä yänänäqņqe, qua täuta mämeqä iqäqe.”

³⁷ Ga, Pailoti iqu tii ätukqe. “Ae! Si Ämiqä Naqä Iquki, äyämända?”

Kimaņi, Jisasi Iqu tii ätukqe. “Kukņuä si ‘Ämiqukiqä’ ätnä iqu, ii tqä kukņuiqä. Nqä nipai Nyi kukņuä naqä-qakui awä tumqänä änmikqe. Itaņa Nyi qua täu wäunuä asänä imäkmqä äquvepkqe. Qokä-apäkä, kukņuä naqä-qakuinqä äwinyätņqä iqua, qu eeqänäņi Nyaqä kukņui qätä änyiyätqäņuwiyi.”

³⁸ Ämiqä iqu tii ätukqe. “Kukņuä naqä-qakui, ii squäwä?” Ii ae ätuäqetäņi, Israitqä iquauņqä yäpaqä mängisaņqä ätimäwa äpäwätä tii ätukqe. “Nyi suqä quvqä hui Iqu imäkkqe, mämäqumueqä iqänä.

³⁹ Inäqe, nyi suqä itņqenqē, he näqņqä äyā etqäņuwiqä. Quväukuä eeqänäņä hiunji naqä Pasopangāņi, nyi ämaqä guä kiciyāueqä anju äpmeņuwä iquaņi, hņque hingi qäyā wätņqä atäunuä täupņqä hinuinä äyā eqänätņqeqä. I etāņi, Israitqä iquau Miqä Tquenji, nyi he etapmqä diņqe enġiyä?”

⁴⁰ I tquanga, qu angi maņä yänänäqņqä ätäpu, “Iquenqe, hmanjqä. Si Baräpasi ique hinuinä qunäwatiyā” ätukuwi. Ämaqä iqu, mäkāņqätä, quwāņqätä iqä-quvi.

19

¹ Itāņa iinjä tquanguwängāņi, Pailoti iqu tquangi, mäkä-iqä iqua, Jisasi Iquenji ätuma äwäpu, hiqokä äpäkkuwi.

² Itāņa qu ämiqä iquauqä ynņa nyuāņiu ämuasmäuqä enqä-pa guä yänä-tāņi äkoqupiyyi, Jisasi Iqueä nyuāņiu

ämuasmekuwi. Ga gguä ipisqä quäuqä hñqu-pqe inä äwiputkuwi.

³ Inji ipiyi, qu Iqu-tänjä qäqiqi äquvepäpu, "Israitqä iquauqä Ämiqä Iquki, hiunjiyqä!" ätuäpu, hipa äqäyäpäkkuwi.

⁴ Itanji Pailoti iqu ätimäwa äpäwäqe, Israitqä iquauñi tii ätukqe. "Nyi Iqueni suqä hui imäkqe, mämäqumueqä iqä-qae, he iinqä näqnqä heñqenqe, ätuma pmqänä."

⁵ Inji ätqanğa, Jisasi Iqu ynğa guä yänjä-tänjä äkoqukuwitä, ä gguä ipisqetäñi yqänä ämuasmäuqä-qu yäpaqängisa pqañgqänğa, ämiqä iqu, "He hiñuä qumbñqe, täsuänä" ätukqe.

⁶ Iqu i tqanğa, hiqäva-imäkqä naqä iquatä, ämayukä-imanqä iquatäñi, Ique hiñuä äqumbiyi, manä yänänäqnqä tii ätukuwi. "Si zä-huätatä äuetnä, pizqä päkiyä! Zä-huätatä äuetnä, pizqä päkiyä!"

Inğanji ämiqä iqu tii ätukqe. "Nyi Iqueni suqä quvqä hui mämäqumueqä iqä-qae, hiqä-hiuä itmepu, zä-huätatä äuepiyä."

⁷ Iinjä tqanğa, Israitqä iquauqä naqä iqua, iqueni kima tii ätukuwi. "Neqä kukñuä-suqä iunji tii ätnänä.* Iqu, 'Nyi Goti Iqueqä Ymeqä-qunjqä' ätätñqä-qae, äpäkonätñqänänjqä."

⁸⁻⁹ Pailoti iqu qätä iinjä äwiyaqetani, aanä zä kuapänä wiñgangi, iqueqä anä yäpä ingisa angi äpaquväqe, Jisasi Ique yatñqä äwikqe. "Si äñgi pmeqä-qukiyi?" I tqanğa, Jisasi Iqu, iqueni kima hñqu mätquä ikqe.

¹⁰ Iwä ämiqä iqu, "Äänä etangiwa? Si nyaqä yatñqe, kima mandqä inñuä" ätukqe. "Nyi Si hiñuinä kqänawatqenqätä, nñ zä-huätati hukiyqenqätäñi, yänänäqnqe nyi ämenänä. Ayoo, Si iinqe änyä maqnqä eninyä?"

¹¹ Itanji Jisasi Iqu tii ätukqe. "Goti qäukuä yätu äpmenqä Iqu, si yänänäqnqä mäktapqä yätqe, si Nyi qua iqinji änä mämänunquatqä isinä. I etangi ämaqä Nyi saqä hipaeu äktapqä iqu, iqueqä suqä quvqe, aanä naqänänä, saqä dunji ämawqätäunä."

¹² Pailoti iqu qätä iinjä äwiyaqe, Jisasi Ique hiñuinä qunawatätñqe, huänqä huiñqä qävqä iminqe. I indqänätqätanğa, Israitqä iqua manä yänänäqnqä ätkuwi. "Ämaqä hñqu kiqä-kiuä 'Ämiqunjqä' änyuätñgqe, iqu Sisa† iqueqä mäkä-hunqä iqueyqä. Si ämaqä tquenji, hiñuinä

* **19:7** Hiqäva-imäkqä 24:16 † **19:12** Sisa iqu, Romätanä eeqänänä iuqä ämiqä naqä eä, Romä iu ämiminqe. Inji iqu Pailoti iqueqä naqä iqueyi.

äqunāwatātṇqā etanḡutqe, si Sisa iqueqā nāueqā maeqā, iqueqā mākā-hunḡqā esṇqinyä.”

¹³ Ämiqā iqu qātā iinjā äwiyäqe, Jisasi Ique yäpaqängisa ätuma äpäukqe. Itanḡa iqu ququawä qu ‘Hikä Ququawiqā’ änyuätminuwä iqi ätqepäqe, kukṇuä iwäsäutṇqā zä-hawä iu qe äpmakqe. (Israitqā iquauqā anä-kukṇuä iunji, ququawä iquenyqe, ‘Gapätauä’ ätminuwi.)

¹⁴ Hiunji iqueni, Pasopa iutanä Sämbatqängqā nāwinyä imäqḡanḡanji. Ga hiunji quemisqḡanḡanji, Pailoti iqu Israitqā iquauṇi tii ätukqe. “Heqā Ämeyqā Iqu täsuwänä.”

¹⁵ Qu inḡanji manä tnänḡa tii ätuminuwi. “Iqueni ätuma äwätinä, zä-huätatä oeyä.”

I tquanḡuwänga iqu tii ätukqe. “He nyi heqā Ämeyqā Iqueni, zä-huätatä huemqā enḡiyä?”

Itanḡa hiqäva-imäqḡa naqā iqua kima tii ätukuwi. “Neqā ämineyqā naqe hṇquququ hmanḡqā. Sisa iqu kiqā-kiuänänḡqä!”

¹⁶ I tquanḡuwä iutanji, Pailoti iqu, qu Jisasi Ique zä-huätati huepṇqänä, quwqā hipaeu äwikqe.

Jisasi Ique zä-huätati äuekuwinḡqä†

¹⁷ Quwqā hipaeu vqanḡa, qu Jisasi Iqueni ätuma äukuwi. E ätuma äwäpiyänganji, Iqueqā zä-huätati hunäninḡqe, Iqueqā-kiuä quamä iwäwa, anä-himqā iqi äväma, qua kiqā yoqe, ‘Ämaqā nyuänḡa-yänḡiqā’ Š änyuätminuwä iunḡqā äukuwi. (Israitqā iquauqā anä-kukṇuä iunji, ‘Golketayqā’ änyuätminuwi.)

¹⁸ Iqi ätimäupiyyi, Jisasi Iqueni zä-huätatä äuekuwi. Iqu zä-huätati awä iqi hunätanḡi, ämaqā hṇquaqui-pqe, inḡi-inḡisa äuekuwi.

¹⁹ Itanḡa Pailoti iqu tqanḡi, qu kukṇuä hṇqu äqiyäpu, Jisasi Iqu unätanḡqā ique äqiyämasekuwi. Kukṇuä iinjā iqu, tii ätäpinji. ‘Jisasi Nasäretqätanä, Israitqā iquauqā Ämiqā Iqueyqā.’ ²⁰ Kukṇuä iqueni, Israitqā kuapänänḡa iqua a ätäuqäsminuwi. Ii tiinjā etanḡiyyi. Iqueni zä-huätatiṇi, quwqā anä-himqā ique qäqiqi äuekuwi. Itanḡa kukṇuä iinjā, Israitqā iquauqā anä-kukṇuä itä, Romä iquauqā itä, itanḡa Grikä iquauqā itäni, hṇquaqu-hṇque äqäkuwi. Qakuä iquaquisanji, Israitqā kuapänänḡa iqua a ätäuqäsminuwi.

²¹ Itanji Israitqā iquautanḡa hiqäva-imäqḡa naqā iqua, Pailoti iqueni tii ätukuwi. “Si ‘Israitqā iquauqā Ämiqā

† 19:16 Matiu 27:32-44; Makä 15:21-32; Lukä 23:26-43 Š 19:17 Näqnḡä-tänḡa iqua, kṇuä tii indqänätqänḡa. “Ämaqā nyuänḡa-yänḡiqā” ätqe, naqā-qakuä hma, ktqe hikä du imäknätanḡqenḡa ätminuwi.

Iqueyqä' maqiyqä panä. Häe! Si tuwanui, 'Ämaqä Tqu, "Nyi Israitqä iquauqä naqä Ämiqä Iqunjqä" ätätñqeä' ätätñä äqiyeyä."

22 I tquanquwänga, ämiqä iqu "Qäyä enä" ätukqe. "Tuwanuä nyi äqiyqä tänä, qäyä äqänänä."

23 Ämaqä mäkä-iqä iqua, Jisasi Iquenji zä-huätati ae äuepiyi, Iqueqä ämuasmänqe ämapiyi, kikinä mapñqä, hñquaqui-hñquaqui iwäsäupu, hñqunä-hñqunä ämakäukuwi. I ipiyängani, Iqueqä gquä quäuqä, nyuängä yätuta yukä bunqänä ipññqä iqu-pqe inä ämakuwi. Ämaqä gquä iini ique guä äktäpäkqä iqu, yuä hui ämetä guä maktäpiqä, yuä iquesanänä imäkkqe.

24 Iinjä äqumbiyi, mäkä-iqä iqua, tii ätnquwi. "Ne gquä tquenji, mapisqä ianä. Qäyä enä. Ne tquenji, nesanä hñqunä metñqänä, hñä iatunqueä." E ätmbiyi, iinjä ikuwi, Goti Iqueqä bukiu ätnänqeunji naqä-qakuä timäutñqä imäkkuwi. Kukñuä iini iqu tii ätnä.

*"Qu nyaqä ämuasmänqe hñqunä-hñqunä yanä änyäpu, ämapiyi, itanga nyaqä gquä quäuqe metñqe, hñä ipu imeqäuä."**

25 Mäkä-iqä iqua i itqätanguwänga, Jisasi Iqueqä känäu, känäwqä känapi, ä Kelopasi iqueqä apäkä, Mäliya, itanga Mäliya, anä Maktälatanä ii-pqe, qu eeqä Jisasi Iqu zä-huätati hunätangqä qäqiqi ätqäuminuwi.

26 Iqi tqäutanguwänga, Jisasi Iqu Kiqä känatä, Iqueqä wäunuängqä ämotquaminqä iquautanjä, aanä kuapanä äwinyminqä iqtäni, qäqiqi tqäutanginyä äqunqqe. Itanji Iqu Kiqä känäunji tii ätukqe. "Apäkä iiki, ämaqä iqu, tqä ymeqä iqueqä."

27 I ätuäqe, angini, Iqueqä wäunuängqä ämotquaminqä iquenji ätukqe. "Apäkä ii, tqä tnaiyqä." I tqanga, ämaqä iqu iini, iqueqä anjunqä ätuma äwätä, änguänä ämiminqe.

Jisasi Iqu äpäkongqenqä†

28 Itanji Jisasi Iqu näqñqä tii ekqe. "Nqä wäunuä eeqänä imäkätñqe, ae qäpu eqiyä." I indqänäqe, tii ätkqe. "Nqä quväki, yäkänä nyiyqiyä." Iqu i ätkqe, ii Goti Iqueqä bukiu ätnä äwinqä iquenji,‡ naqä-qakuä ätimäukqe.

29 Jisasi Iqu "Quväki yäkänä änyiyqiyä" tqanga, mäkä-iqä iqua, qondä-häkä hñqu wainqä-eqä mäkä iqe, manguä inqä tqäutangi, ga yaanui ämepu, wainqä-eqä bu äyämepu, iwä yaanui eeqänänä piiyqä äyä iqanga, hisopqä äpa iu

* 19:24 Apqä Bukä 22:18 † 19:27 Matiu 27:45-56; Makä 15:33-41; Lukä 23:44-49 ‡ 19:28 Apqä Bukä 69:21

äkoqupiyi, Jisasi Iqu kiqu ege, hiiqä ätänätñqä manjä iu äwisäukuwi.

³⁰ Jisasi Iqu wainqä-eqä ae änäqe, “Tänggani ae qäpu eqiyä” ätäqe, nyuäñi ikuopäqe, Iqueqä quuvqe qe äwquatämäukqe.

³¹ Jisasi Iqu i äpäkongqä ingani, hiunji Sämbatqä hapä pmeqä iquenqä nätmätqä näwinyä imäkqä inganji. Sämbatqä iinjä iqu, hiunji naqänänängga etangi, Israitqä iquautanjä naqä iqua huiwä iquaunji, zä-huätatiunji yqänä unqenqe mäwinqä ikqe. Itanji, qu Pailoti iqueni, “Quwqä yuki äquasqiyä. Ga maqänä päkongangpi, quwqä huiwi huätä manätñqänänyä” ätukuwi.

³² I tquanguwängga, mäkä-iquä iqua äupiyi, ämaqä Jisasi Iqutä anä äuekuwä iquaquiyqä yuki äquasqäkuwi.

³³ Itanji Jisasi Iqueui äquasqiyänä-tpu indqängga äpäukuwi, Iqu ae äpäkongqä äqunäpu, Iqueqä yuki mäquasqiyqä ikuwi.

³⁴ Qu iinjä qäyä ipu, qutanjä hnqu Jisasi Iqueä mäwqä hnqisa zi äuqangga, maqänänji häneqetä, eqetänji, naqä-huinyä äkapkqe.

³⁵ (Ämaqä tä hinuä äqungquä iqu, nätmätqä timäuqanggi äqungqenqe, ae awä ätqiyä. Itanga kuknuä iqu awä ätqäqä ii, quangä manä, naqä-qakuänänji. Ga iqu kiquä-kiuä-pqe, ‘Nyi näqñqe, kuknuä ätqäqä tä, ii naqä-qakuänänji ätqänä,’ ätkqe. Iinjñqe he quuvqä heqiyqäpnqe.)

³⁶ Nätmätqä ätimäukqä ii, Goti Hanjuwä Iqueqä bukiu ätnä äwinqeunji, naqä-qakuä imäkätñqä ätimäukqe. Itanga kuknuä iinjä tiinji. *“Iqueqä yäñi hui mamisqiyqä ikuwi.”*§

³⁷ Itanga kuknuä Goti Iqueä bukiu huizi ätnä äwinqä iqu, tiinjäqä. *“Ämaq, qu zi äukuwä iunä qumbunqäüä.”**
Jisasi Iqueqä huiwi, pnqä ekuwinqä†

³⁸ Qu iinjä ae iqanguwängga, Josepä Arämatiyatanjä iqu, “Jisasi Iqueqä huiwi ämamqeqä” ätätä, Pailoti iquenyqä äukqe. Josepä iqu, Jisasi Iquenyqä quuvqä eqäminqä-qe, Israitqä Jerusälemä iu hiqäva imäkminuwä iquautanjä naqä iquaunqä zä winganggi, iqueqä quuvqä heqiyqe, zä eminqe. Iqu iqueni i tquanga, Pailoti iqu “Nñqä, si Jisasi Iqueqä huiwi yqä mayä” tquanga, Josepä iqu äwäqe, Iqueä huiwi ämakqe.

³⁹ Itanga Nekitimäsi, ämaqä qängganä heatqängga äpätä, Jisasi Ique hinuä äqunätä, kuknuä anä ätkiyä iqu-pqe,‡ inä

§ 19:36 Apqä Bukä 34:20 * 19:37 Sakätiyasi 12:10 † 19:37 Matiu 27:57-66; Makä 15:42-47; Lukä 23:50-56 ‡ 19:39 Jonä 3:1-2; 7:50

äpkqe. Iqu zä hñquaquisañä aowä imäkäpu yuqui-yaqui ikuwä, jinañä änguänäñä weqe äma äpkqe. Zä eqä aowä iinji, kiqä hanjä-iqe, aanjä naqänäñä, 30 kilokremqä.

⁴⁰ Jisasi Iqueä huiwiunji, Josepä iqutä, Nekitimäsi iqutä, ämesiyängañi, iquaqu Israitqä iqua ämaqä pizqä iu imäkminuwä-pa, zä eqä aowä yuqui-yaqui imäkkui, Iqueä huiwiu eä isinyä, itanga, yuä änguänäñä hui äpisäsinyä, huäqä äutkiyi.

⁴¹ Jisasi Ique zä-huätati äuekuwä-tänjä qäqiqiñi, wäunuä hñqu änyiminqe. Wäunuä iquenji, hikä hovqä änyä-hänjä, ämaqä pizqä pñqä maeqä iminuwä hñqu ominqe.

⁴² Hikä hovqä iqu qäqiqi vätangqetani, iquaqu Jisasi Iqueä huiwi maqänä äma äwiyi, iqi pñqä ekiyi. Maqänäñi tiñä iutayi. Hiunji qäquenji, Israitqä iquauqä Sämbatqä hapä pmeqä iquenqä nätmatqä näwinyä imäqkäñgayi.

20

*Jisasi Iqu anji ävaukqenqä**

¹ Wikä iqueqä hiunji kinganänjä iquenji, Mäliya Maktälatanä ii zä we maunqä, hea yqänä witangqeuñi, Jisasi Ique pñqä ekuwä iunqä äpkqe. Ii äpäqe, hikä qñqanä pmäukui mäpmäwänätangi äqunqge.

² Iinjä äqunäqe, ii Saimonä Pitä iquenqätä, Jisasi Iqueqä wäunuä yätquakä huizi, Iqu iquenqä kiinjä äwinyminqä iquenqätä tnänjä äwäqe, iquaquinji tii ätukqe. “Qu Naqä Iqueqä huiwi, hikä hovqä duta ämepu, äkisqi-mända ämaequwätiyä? Ne änyä mañqä equnä.”

³ Mäliyai i tquanga, Pitä iqutä, wäunuä yätquakä huiz-iqutäñi, iquaqu iqiñi äväma, hikä hovqä dunqä äukiyi.

⁴ Qäquaqu tnänjä qäqasä-qäqasä äwiyi, Pitä iquenji, huiziqu ämawqätäuäqe, Jisasi Ique pñqä ekuwä dunji, iqu ganä ätimäukqe.

⁵ Iqu hikä hovqä yämä hämä mäyqä, yäpaqä mäjisanä nyuänjä quapi eäqe, hinuä äqunaengqe, yuä huiwiu huäqä äutkiyä iunä äqunqge.

⁶⁻⁷ Iqu i itqätangä, Saimonä Pitä iqu qänaki äpäqe, hikä hovqä yämä hämänä äpaquväqe, yuinä iqi witangä äqunäqä-qe, mä Jisasi Iqueä nyuänjiu huäqä äütäsinyä ekiyä iqu, huizi iquatäñi mäwitangi äqunqge. Yuä iqu huizi iquatä mäwiqä, kiqä-kiui aanqä näñi äkmäknäqängä äwäminqe.

⁸ Ingañi, wäunuä yätquakä kinganä ätimäukqä iqu, qänaki äpaquväqe, yuinä iqi witangi äqunäqe, quuvqä eqäkqe.

* **20:** Matiu 28:1-15; Makä 16:1-11; Lukä 24:1-12

9 (Goti Hanjuwä Iqueä bukiuñi qäyä ätnä äwitangi, qu ingañi, Jisasi Iqu äpäkonätqeta angumä vauqenqe, näqñqä mämeqä ikuwi.)

10 Ii äqunyiyi, wäunuä yätquakä iquaqu qeqä äpmanyä äquvepkiyuñqä angumä äukiyi.

11-12 Wäunuä yätquakä iquaqu i itqätangiyänga, Mäliya Maktälatañä ii, Jisasi Ique qua äptekiyä yäpaqä iqi ätqäuä kñuä äqäminqe. Ii kñuäqäqä nyuänjä quapi eäqe, hiñuä äqunaengqe, enätqä ämuasmänqä qäpaiqä-tänjä hñquaqu, hñqu Jisasi Iqueä nyuänjä eminqä ingi pmetanga, ä hñquququ yukä ipminqä ingi pmetangi äqungqe.

13 Iquaqu Mäliyañi yatñqe, "Apäkä, si sunqä kñuä qäyätqäninyä?" ätukiyi.

Ii iquaquñi tii ätukqe. " 'Qu nqä Naqä Iqueqä huiwi ämepu, äkñgi ämaequwätiyä' tmä, änyä maqñqä emä, kñuä äqäyätqänänä."

14 Ii iquaqu i ätuäqe, hñgisa äkunmäuqe, Jisasi Iqu tqäutangi äqungquä-qe, 'tä Jisasi Iqueyqe', näqñqä maeqä ikqe.

15 Ii kñuä yqänä qäyätqätanga, Jisasi Iqu yatñqä äwikqe. "Apäkä, si sunqä kñuä qäyätqäninyä? Ä si tqenqä qävqä imätñgä?"

Mäliyai, 'Tqu ämaqä wäunuä täu ämitñqä iqu ändqiyä' kñuä wiyqanga, tii ätukqe. "Naqä Iquki, Si Iqueä huiwi ämetnä, hñqäqi enä hitangutqe, mändquayä. Ga nyi ämamqänänyä."

16 Itañi Jisasi Iqu, "Mäliyauä" ätukqe.

Ga ii hiqumuanjä äwiyäqe, Israitqä iquauä anä-kukñui, "Laponai" ätukqe. Yoqä Laponai, kiqä qakui tiñji, "Näqñqä-vqä."

17 Ingañi Jisasi Iqu tii ätukqe. "Nqä Apiquenyqe mäyqä änänjqae, si mindmaqñqä panä. Si äwätnä, Nqä guäkañi tii tuvä. 'Iqu Iqueqä Kaniquenyqätä, heqä Heniquenyqätä, ä asä Iqueqä Goti Iquenyqätä, ä heqä Goti Iquenyqätä, yänqiyä.' "

18 I tquanga, Mäliya Maktälatañä ii äwäqe, Iqueqä wäunuänqä ämotquaminqä iquauñi tii ätukqe. "Nyi Naqä Iqueni hiñuä ae äqunänänä." Itanga ii kukñuä Jisasi Iqu ätukqe, awä äsuikqe.

Jisasi Iqu, wäunuä yätquakä iquau äwimakqenqä†

19 Wikä iqueqä hiunji kinganänjä qäque, heatqeñi, Iqueqä wäunuä yätquakä iqua, Israitqä Jerusälemä iu hiqäva imäkminjuwä iquauqä naqä iquauñqä zä ipu, quwqä

† 20:18 Matiu 28:16-20; Makä 16:14-18; Lukä 24:36-49

anä äpmaminuwä iunji, anä qnqanji ämatäkutepiyänga äpmaminuwi. Iqua i pmetanguwänga, Jisasi Iqu quvaqä awä iqi maqänä ätimäuqe, pämä ätqäuä, “Heqä äwqe, hanuä enyänä” ätukqe.

²⁰ Iqu e ätuätä, Iqueqä hipa yunguitä, ä mäwqä yunguitä ämotquakqe. Itanga, wäunuä yätquakä iqua, quwqä Naqä Ique hinuä äqumbiyi, yeeqä naqänänä ikuwi.

²¹ Itanji Jisasi Iqu anji tii ätukqe. “Heqä äwqe, hanuä enyänä. Apiqu Nyi änändowatkqä-pa, asä iinji, Nyi he endowatkänä.”

²² Iqu e ätäqetani, Iqueqä mandnji iquau äwqatämäutä, “He Goti Iqueqä Dnä Änguänäni mapiyä” ätukqe.

²³ “He ämaqä hnquauqä suqä quvqe äwivquatämäuquwi, ga iquauqä suqä quvqe qäpu eqi. Itanga he hnquauqä suqä quvqe huätä mämuämäuqä iquwi, quwqä suqä quvqe, yqänä winiqeqä.”

Jisasi Iqu, Tomasi ique äwimakqenqä

²⁴ Jisasi Iqu wäunuä yätquakä iquau äwimakqä inganji, Iqueqä ämaqä 12 iquautanä Tomasi, iqueqä yoqä huizi, ‘Qäyawiqueqä’[‡] ätuminuwä iqu, qutäni anä mämpeqä da iminqe.

²⁵ Iinqe, huizi iqua Tomasi iquenji, “Ne Naqä Iquenji hinuä ae äqunänqqueqä” tquanquwä-qe, iqu qunji tii ätukqe. “Naqä-qakuä tii tmqeqä. Nyi Iqueqä hipa yungui hinuä äqunätmä, itanga nqä huiqetä wätanqä yungui a ämitmä, ä nqä hipaetä mäwqä ingisa zi äukuwä yunguä-pqe a ämiqäqe, nyi quuvqe inga heqämqänä. Nyi iinjä miqä imqe, quuvqä maeqiyqä danä imqänä.”

²⁶ Wikä hnqu ae äpäwqanğa, Iqueqä ämaqä iqua anä asä ique, Tomasi iquä anä äpmaminuwi. Qu anä qnqanjiunji ae ämatäkutekuwä imnji, Jisasi Iqu quvaqä awä iqi maqänä ätimäuqe, pämä ätqäuä, “Heqä äwqe hanuä enyänä” ätukqe.

²⁷ I ätuätäqängganji, Tomasi iquenä-pqe tii ätukqe. “Tqä huiqe, Nyaqä hipa täu ätutuväutnä, a ämitnä, hinuä qunyä. Itanga, tqä hipae, Nyaqä mäwqä täunji änunjutäutnä, knuä hnquaqu-hnquaqu mämeqä itnä, quuvqenä heqiyä.”

²⁸ Iqu i tquanğa, Tomasi iqu tii ätukqe. “Si nqä Naqä eänyä, nqä Goti Iqukiyqä.”

²⁹ Ga Jisasi Iqu ämävauqe tii ätukqe. “Si Nyi hinuä ae änjänätnä, quuvqä eqinyä? Ämaqä Nyi hinuä manqänqä ipu quuvqenä eqämipqä iqua, qu yeeqä iqäpnqä.”

[‡] 20:24 Wiyä kuknuä iunji, yoqä Ditimasi äqänä. Kuknuä Ditimasi, ii Grikä pmeqä iquauqä kuknuä. Kiqä quati, Ymeqä Qäyawiqä.

Bukä tqueqä quatinqä

³⁰ Jisasi Iqu nätmätqä ämaqä mimäkqänänjä di, Iqueqä wäunuä yätquakä iquauä hinuä iqi kuapänä imäkminqce. Iinjä imäkminqenqce, bukä tqueni eeqänä ätätmä, maqiyqä iqe.

³¹ Nj, nyi kuknuä tä äqiyqce, he Jisasi Iquenqce, quuvqä tii heqäpnqce. Iqu Kraisi ne ämineyätinqä Goti Iqu Ique atäunuä ätekqä Iqu eä, Goti Hanjuwä Iqueqä Ymeqä Iqueyqä. Itanga he quuvqä e eqiyäpu, Iqueqä yoqetani, hänä-pmeqä mapnuwänqä iinqä äqiyqä.

21

Jisasi Iqu, wäunuä yätquakä hnquau, Galiliu äwimakqenqä

¹ Qänakñi Jisasi Iqu, Iqueqä wäunuä yätquakä iquau eqä-huänjä Taipiriyasi* manjä iqi angumä äwimakqce. Inganji Iqu tii imäkätä, Kiqä-kiuä iquau ämitquatngqce.

² Saimonä Pitä ique, Tomasi, iqueqä yoqä huizi, 'Qäyawiqueqä' ätuminuwä ique, ä Nataniyoli, anä-himqä Kana, qua Galili iutanä ique, ä Sepri iqueqä hiknä ingueqi, nj wäunuä yätquakä huiziquaqui, eqä-huänjä manjä iqi anä äpmaminuwi.

³ Itani, Saimonä Pitä iqu, qunji tii ätukqce. "Nyi hämapäkänqä imqä umqänä."

Ga huizi iqua, "Ne-pqce anä watunqceqä" ätukuwi. I ätmbiyi, yimba hnquenqä äupiysi, ikuapmäupu äukuwi. Heatqä qäquenji, qu hämapäkä tutqä qäpu hmbu mapiqä ikuwi.

⁴ Zä vqanga, Jisasi Iqu eqä-huänjä weä näñi tqäutangani, wäunuä yätquakä iqua Ique hinuä äqunäpiyā-qe, 'Di, Jisasi Iqu ätqäunä-qe,' näqñqä mämeqä ikuwi.

⁵ Jisasi Iqu ätqäunqä näñisa qunji yatñqä tii äwikqce. "Nqä nyämaqä iquenä, he hämapäkä hui äpiquwätanä?" Ga qu "Aanqeqä" ätukuwi.

⁶ Iwä Iqu angini tii ätukqce. "He heqä hämapäkä-piqä qae, yimba iqueqä ämuangisa tnämäupqce, hämapäki kuapänä päpnqäüä."

Inji, qu Iqu tquangqä-pa ätnämäukuwi, hämapäkä aanjä hävemnäñqä qaeu mñgangä, qu qa mñqce eyqiyäpu yimba yätu maenätpiyi, hämeqä ämikuwi.

⁷ Iinjä äqunäqce, wäunuä yätquakä Jisasi Iqu, iquenqä kiinjä äwinyminqä iqu, Saimonä Pitä iquenji tii ätukqce. "Di, Naqä Iqueyqä." Inganji, Pitä iqu qätä i äwiyaqce, iqueqä

* 21:1 Eqä-huänjä Taipiriyasi, ii eqä-huänjä Galili asänänjiyi.

gquä naqä hämapäkänqä itnqä äquväteqke, ämipnätä, eqä-huänä bu ikuapmäuqe, ängua Ique wimetnqä äukqe.

⁸ Itanga wäunuä yätquakä huizi iqua yimba iu äpmapu, hämapäkä qae eyqiyäma äpkuwi. Eqä weä nänisati quwqä iminuwä täqinqe, kinä haqiqi ma, 100 mitäyi.

⁹ Qu iqi ae euqämapiyi, tä hnqu sätangi, hämapäkä hui tä iqi tätangi äqumbiyi, bretqä-pqe aanqäqi witangi äqunquwi.

¹⁰ Itani Jisasi Iqu tii ätukqe. “He hämapäkä tanga äpiquwi, hui ämappiyä.”

¹¹ I tquanga, Saimonä Pitä iqu yimbaeu ikuapmäuqe, hämapäkä qa mnqe eyqiyäma hikä weä iqinqä äpekqe. Hämapäkä naqänänä ämnminuwä iqua, kuapänänä 153 ämnminuwä-qe, qa mnqe mändakmäuqä ikqe.

¹² Inqani Jisasi Iqu, qunji tii ätukqe. “He ymisänä bnqä ppiyä.” I tquanga, wäunuä yätquakä iqua “Tä Naqä Iqueqe” näqnqä ae epiyä-qe, qundqändqä ipu “Si tqukikä-qe?” yatnqä vanä-tpu ipiyä-qe, pemä miqä ipu, yatnqä mäwqä ikuwi.

¹³ Inji, Iqu ävauqe, bretqetä, hämapäkä huisä ämetä äwikqe.

¹⁴ Iqu iinä ikqe, ae äpäkonätä, angi ävautä, Kiqä-kiuä iquau hnquaqu ae ämitquatngqetani, ii huizi iqueyi.

Jisasi Iqutä, Pitä iqutä, kuknuä ätkiyinqä

¹⁵ Iqua ymisänä ae ämbiyitani, Jisasi Iqu Saimonä Pitä iqueni yatnqä tii äwikqe. “Jonä iqueqä ymeqä, Saimonä iquki, tqä Nyingä äkinqä di, huizi iquauqeunji ämäwqätäuninyä?”

Ga Pitä iqu ämävauqe ätukqe. “Auäqä, Naqä Iquki, nqä Sinqä änyinätqce, näqnqä äyä eninyä.”

I tquanga, Jisasi Iqu tii ätukqe. “Si Nqä sipsipqä meqeunji, ymisänä ängua bnqä miqätqceqä.”

¹⁶ Ängumnji, iqueni yatnqä tii äwikqe. “Jonä iqueqä ymeqä Saimonä iquki, si Nyinge kiinä äkinyätqänä?”

Ga iqu, “Nnqä, Naqä Iquki, nqä änyinqä Sinqä änyinätqce, näqnqä ae eninyä” tquanga, Jisasi Iqu kima tii ätukqe. “Si Nqä sipsipqe, änguanä miqätqceqä.”

¹⁷ Itani, yatnqä huiziqu tii äwikqe. “Jonä iqueqä ymeqä, Saimonä iquki, si Nyinge äkinyätqänä?”

Iqu, “Si Nyingä äkinyätqänä-qe?” hnquaqu-hnque vqanqenqä, Pitä iqu äwqä hanä ämeqe, tii ätukqe. “Naqä Iquki, Si nätmatqä eeqänäninqe näqnqä eninyä. Inä-qae, nqä Sinqä änyinätqcenqe, näqnqä ae äyä eninyä.”

I tquanga, Jisasi Iqu iqueni tii ätukqe. “Si Nqä sipsipqe, ymisänä ängua bnqä miqätqceqä.”

¹⁸ Nyi kuknuä naqä-qakuänäni, tii ktmqe. Si hiknä ygänä äpmanängani, tqä qäkä kitokutäuqe, ätokutäunätnä, itanga anä äkiunqe tqä äkinqä iutanä imäknätnä äyā äumiñi. Iwä si qoyanä etnängani, tqä hipae haqä etnä, itanga ämaqä hnqu guä äkikiqiyäutä, anä si mäwqä imätnä imitätqä iunqä äktma wäniqeqä.”

¹⁹ (Jisasi Iqu kuknuä i ätukqä ii, Pitä iqu äpäkonätä, Goti Ique yoqä naqä väniñqä iinqe, qu suqä äki-äkitani motquapnuwä diñqä knuä äme ätukqe.) I ätuäqetani, Iqu Pitä iqueni, “Si qänaki nyivändqätñqeqä” ätukqe.

Ämaqä, bukä tqe äqäkqä iquenqä

²⁰ Inğani Pitä iqu tuwängi hinuä ämaqunqge, wäunuä yätquakä Jisasi Iqu iquenyqä kiñä äwinyminqä iqu, iquaquinqä qänaki äquvepqangi äqunqge. (Ämaqä iqu, qu buayä änäpiyänga iqueqä nyuäñi Jisasi Iqueqä quikuätängä qäqi eä, Ique yatñqä tii äwikqä iquvi. “Naqä Iquki, mäkä-iqä iquauqä hipa iunji, ämaqä äkisqu kiväniqäwä?”†)

²¹ Pitä iqu ique hinuä äqunäqetani, Jisasi Ique yatñqä äwikqe. “Naqä Iquki, ämaqä näguenqe, änääñqäwä?”

²² Itani Jisasi Iqu, iqueni kima tii ätukqe. “Nyi iqu angı äquvepmqänganqä qäyā pmetñqä nyingangutqe, ii nätmätqä tqätanä? Si qänaki dinä nyivändqätñqeqä.”

²³ Iinä etangi, wäunuä yätquakä iquenyqe, kukñui imä tii äwekqe. “Jisasi Iqueqä wäunuä yätquakä iqu mapäkonqä yäniqeqä.” I etangqä-qe, Jisasi Iqu, iquenqe, “Mapäkonqä yäniqeqä” ätätä, matqä ikqe. Ii ma. Iqu tii ätkqe. “Nyi iqu angı äquvepmqänganqä qäyā pmetñqä nyingangutqe, ii nätmätqä tqä manä.”

²⁴ Ii wäunuä yätquakä, nätmätqenqä tänga awä ätätä, kuknuä tä äqäkqä iqu, ii qäqueqä. Ga ne näqñqä tii enju. Kuknuä iqu awä ätqäqä tä, ii naqä-qakuänäni.

²⁵ Itanga nätmätqä hui-hui-pqä di, Jisasi Iqu inä imäkminqe. Inäqe qu nätmätqä iinji hnqunä-hnqunä äqäpqe, ga qua täunji bukä pnqä eqänge, hiqnqe etäti, maeqä etäti?

† 21:20 Jonä 13:23-25

**Ämaqä Jisasi Iqu kuknuä awä
tuäkiqäpnqä ändowatkqä iquauqä
Wäunuiñqä
(2 Lukä)
Yätamäkqä kuknuä hinuiqänä
iquvi**

Lukä iqu kuknuä äñguä we-huñqä-tänä iqu, Jisasi Iqueñqä äqäkqe, bukä täuñi, wiyä inä ikqe. Iqu bukä qäquaqui äqäkqä iquvi. Bukä täuñi, Dñä Äñguä Iqu, ämaqä Jisasi Iqu kuknuä awä tuäkiqäpnqä ändowatkqä iquau, näqñqetä, yänänäqñqetä vqanñqetäñi, iqua Jisasi Iqueqä kuknuä äñgui awä ätuäkäminuwi iuñi, ne a ätütqäñu. Iqua anä-himqä Jerusälemä iutä, qua Jutiya anä eeqänänä iutä, qua Sämalia anä eeqänänä iutä, itanğa qua eeqänänä hituñuä äwiñqä-ma, awä ätuäkäminuwi. (1:8 hinuä qundñqe.)

Bukä iuñi, suqä Jisasi Iqueqä yoqä haqä mamäupñqä aquväqñqä iqu, Israitqä iquauqä awä iqisa ätimäupñqä, qänakndäñi naqä ätimäutä, qua eeqänänä iu hinginäwa äwekqenqä kuknuä quea iyyi. Lukä iqu tiñä motquetñqä äwiñqqe. Wäunüä Jisasi Iqu imäkkqä iutä, ämaqä, Iqueqä kuknuä iu qänaknä iqä iquauqä häñä-pmeqä iutäñi, nätmätkä iquaqu kuknuä Goti Iqu Israitqä iquatä qänğanä guä ämäsäukqe, qäyunä ämotquakiyi.

Bukä iutanä kuknuä naqänänä hñqu, Dñä Äñguä Iqueqä wäunüä iñqeyi. Dñä Äñguä Iqu, Goti Hanjuwä Iqueqä Dñä Iquvi. Kinğanäñi, hiunji hapä pmeqä naqänänä, qu 'Pendikosinğanjqa' ätminuwänğani, Iqu ämaqä Jisasi Iqu ämotquaminqä iquau, äwimakqe. İnji qänakndäñi, Dñä Äñguä Iqu knuä äñguitä, yänänäqñqetä, iquau ävqa-ävqa äukqe.

Ga bukä iutanä, ne näqñqä tiññqä ämequ. Ämaqä, Jisasi Iqu kuknuä awä tuäkiqäpnqä ändowatkqä iqua, qokä-apäkä iu, Jisasi Iqueqä kuknuä äñgui awä ätuäpiyänğani, qu kuknuä quäuqä kuapänä ätuminuwi. İnji, qokä-apäkä kuapänäñi, kuknuä äñgui yeeqä ipu itmeqanğuwitani, ämaqä Jisasi Iqueqä yoqenqä, aquvä äqänätqänuwä iqua, hävemnäqñqä ätimäupu, yänänäqñqä ekuwä iuññqä, ne hinuä äqunätqäñu.

Itanğa bukä iuñi, ämaqä Jisasi Iqu kuknuä awä tuäkiqäpnqä ändowatkqä iquauñqä tiwiqe, kuapänä

äyuanä. Itangi iquatani, Pitä iquä, Poli iquä imäkkiyā iinqe, tiwiqä aanä kuapänänä äyuanä. Pitä iqu, Jisasi Iquä qanä ikipu, wäunjuānqä näqñqä amaminuwä iquautanä iquvi. Inäqe Poli iqu qānganāni, Jisasi Iquenyqä quuvqä maeqiyqä itä, Iqueqä kukñui qānaknä miqä iminqe. Iqu āmaqä, Jisasi Iqueqä yoqenqä aquvä qānatanguwä iquau, māndi kittqiyātñqä wäunjuä yāñänāqñqä ikāminqe. I etangi Jisasi Iqu, Poli ique tāāqä ātuātumetä, Iqueqä wäunjuä imākātñqä kinganāñä-que iwimäkkqe.

Bukä iutanä hñqāqñi, Lukä iqu, tiwiqä Poli iquenyqä ātātāqāngani, “Ne iinjā-iinjā imäkkqueqä” ātātä āqākqe. Āmaqä näqñqä-tāñä kuapänänä iqua, kñuä tiinjā indqānātqāñä. Lukä iqu hea hñquaunji, Poli iquä iqueqä näueqä iquatä, qanä anä äyā ikāminjuwi. Inji iqu tiwiqä hea iqu anä ātuākāminjuwinqä ātuātāqāngani, iqu, “Ne iinjā-iinjā imäkkqueqä” ātātä āqākqe.

Jisasi Iqu, Dñä Änguä Iqu äquvepāniqenqä ātukqenqä

¹⁻² Tipilusi iquki, nyi bukä huiziqu āqākqä iunji, Jisasi Iqu imākminqenqātä, näqñqä āwiminqenqātä, hiunji Goti Hanjuwä Iqu, Ique ātuma ekqānganqe, eeqānāni ae āqākqe. Goti Hanjuwä Iqu, Ique ānyä mātuma mayqānga, Iqu āmaqä, kukñuä awä tuākiqāpñqä dowatātñqä atāunjuä ikqä iquaunji, qu wäunjuä imākpnuwāñqä diñqe, Dñä Änguä Iquesa ātukqe.

³ Iqu tāñä-hunqe qāpu ae āmeqe, qānakndani, āmaqä iquau āwimeqe, iqua, “Iqu āvautä, hāñä āpmenä” kñuä vātñqä diñqe, nātmatqä kuapänāni imäkkqe. Hea 40 iunji, Iqu āwimeqisātä, Goti Hanjuwä Iqunä miqä iunqä ātuminqe.

⁴ Hea hñquenji, Iqu iquatä buayä anä ānāpu, tiinjā ātukqe. “He Jerusālemāni, māvāmeqä iqāpñqä. He nātmatqä āñguānāñä, Apiqu ‘Äwimniqeqä’ ātkqenqä, hinjuä āqāmbu pmeqāpñqä. Hiniqānāni Nyi iinjā awä ae etkqeqä.

⁵ Ii tiinjā. Jonä iqu āmaqe, eqetä asñä āqāminqe. I etangi hiunji kuapänänä maeqānga, he asñi, Dñä Änguä Iquesa mapñgäuä” ātukqe.

*Jisasi Iqu, qāukuä haqä yātunqä ekqenqä**

⁶ Iqua aquvä āqāmbu anä āpmapiyi, Ique yatñqä tii āwikuwi. “Naqä Iquki, tāngani Si Israitqä iqua, Romātanä iquauä yāpā imä māpmeqä ipñqä, anji yāñänāqñqä iwimāktñqātānā?”

* 1:5 Makä 16:19-20; Lukä 24:50-53

⁷ Kimanji, Iqu tiinjä ätukqe. “Hiunji Apiqu ätekqenqe, he näqñqä maeqä ipñqäüä. Näqñqe, Apiqu Kiqä-kiuänä enä.

⁸ Inäqe Dñä Änguä Iqu emeqanğa, qanakndanji, he yänänäqñqä ämepu, Nyaqä kukñuä awi, Jerusälemä iutä, qua Jutiya anä eeqänänjä iutä, qua Sämalıya anä eeqänänjä iutä, qua eeqänänjä hitunüä äwiñqä-ma, tuäkiqäpnuwänqeä” ätukqe.

⁹ Iqu iinjä ätuäqe, iquauqä hinüä iqisa yändi-yändi peyätqätanğa, qaquvqä hñqu Ique itmakqe. Itmeqanğa, iqua Iquenji, hinüä mäqunquä ikuwi.

¹⁰ Iqu äyätqätanğqä yätu, iqua hinüä yqänä qunätanğuwänğa, ämaqä qäpaiqä imäkñqä hñquaqu, iquata maqänä qäqi anä ätqäukiwi. ¹¹ Inğanji iquaqu tii ätukiwi. “Ämaqä Galilisanä iquenä, he qäukuä yätunji, sunqä hinüä äqumbu tqäunäüä? Goti Hanjuwä Iqu, Jisasi Iquenji, hesa haqä yätunqä itmeqanği ii äqunänjuwä-pa, angumñji iinjä päniqueqä” ätukiwi.

Iqua, Jutasi iquenyqä tñänqä hñque, atäunüä ikuwiñqä

¹² Inğanji iqua qoqonä Olipä iu ävämanji, Jerusälemänğqä anği äukuwi. Kiqä qanä uwqe, wanä kilomita.

¹³ Qu iqi ätimäupiwi, anä hiqñqä haqä yätqä imäkñätanği, äpmaminjuwä-tänjä ique äpaqukuwi. Pitä ique, Jemisi ique, Jonä ique, Endru ique, Pilipä ique, Tomasi ique, Batromi ique, Matiu ique, Jemisi, Aläpiyasi iqueqä hikñä ique, Saimonä, Selotqä iquautanä ique, Jutasi, Jemisi iqueqä hikñä ique, iqua iqi äpmaminjuwi.

¹⁴ Qu äwqä naqä-hñqunä imbu, Goti Hanjuwä Iqutä kukñuä anä ätqämanminjuwi. Inğanji apäkä hiutatä, Mäliya Jisasi Iqueqä känaisä, Iqueqä känguäkatä, anä äpmaminjuwi.

¹⁵⁻¹⁶ I pmeqisätqätanğuwänğa, hea hñquenji, ämaqä Jisasi Iquenyqä quuvqä eqäminjuwä kuapänänjä iqua, aquvā äqänğuwı. Ämaqä 120 inji. Inğanji Pitä iqu, iquauqä awä iqi pämä ätqäüqe, “Nqä nyämaqäüä, kukñuä Dñä Änguä Iqu vqanği, Dewiti iqu ätätä, Goti Hanjuwä Iqueqä tuwanüä iu äqäkqe, ae ätimäukeqä” ätukqe. “Iqu Jutasi, Jisasi Ique a kiqätpnğqä iquau hänaqä motqueqä iquenyqä ätukqeä.

¹⁷ Iqu nesanä-qu eä, wäunüä anä itunqueqä” ätukqe.

¹⁸ (Jutasi iqu, mbqä iqueqä suqä quvqeunğqä äwikiwi, iqu ämeqe, qua hñqu mbqä ikqe. Qanakndanji iqu qua iqi päkñganğa, iqueqä äwqe äpkmäütä yäpaqänğisa ätimäukqe.

¹⁹ Iiññqe, ämaqä Jerusälemätanä eeqänänjä iqua, näqñqä e ämapiyi, quwqä anä-kukñuä iu, qua iunqe yoqä

‘Akätamäüä’ änyuätkuwi. Kuknjuä iqueqä quati, ‘Qua häneqä-tänjqä.’)

²⁰ “Ii apqä bukä iunji, tuwanjuä tiinjä äqänänjqä-payi.

‘Iqueqä anji, ämaqä hñqu mäpmeqä etangqä, aanqä iqi ämätnänä.’†

Itanga tiinjä-pqä inä äqänänä.

‘Ämaqä hñqu-pqe iqueuä yoqä naqetä, wäunjitä, ämenqiyä.’‡

²¹⁻²² Kuknjuä ii äqänänqgetani, Naqä Jisasi Iqu anji ävaukqenqä kuknjuä awi, nesä anä tuaniñquenqä, ämaqä hñque atäunjuä yatunqeqä. Ämaqä iinjä iqu, hea Jonä iqu asnjä äwikqä iutati, Jisasi Iqu ne äneväma ekqängangqä, Jisasi Iqu wäunjuä imäkätqätangqä iu nesä anä äpmenquä iutanä hñque, atäunjuä iatunqeqä” ätukqe.

²³ Inganji iqua hñquaqi atäunjuä ikuwi. Hñqu Josepä Basäpasi, iqueqä yoqä huizi, Jastusi iquvi. Hñquququeqä yoqe, Matiyasi ique.

²⁴ Qu ii imäkäpu, Goti Hanjuwä Iqutä kuknjuä tiinjä ätukuwi. “Naqä Iquki, ämaqä eeqänänjä qua täutanä tqune, neyaqä qeqä-quuvqenqä näqnqä Iqukiyi. Ämaqä tqaquini, äsque ätekñinqä, mänätquayä.

²⁵ Inji, Jisasi Iqu, ne Iqueqä kukñui awä tuäkiquatunquä änändowatkqä iutanä wäunui, ämaqä iinjä iqu, Jutasi iquenyqä tñänqä pmetnqä. Jutasi iqu wäunjuä ii äväma, iqueqä anä näweqä iunqä äukqeqä” ätukuwi.

²⁶ E ätpiyi, ‘yoqe hñuiqäni tqueqä timäunqutiyä’ tpu, hikä hñquaqu zä ekuwi. I etangi, hikä, Matiyasi iqueqä yoqä-täñi, ätimäukqe. Qu iqueni, ämaqä 11, kuknjuä awä tuäkiqäpnqä ändowatkqä iquatä, anä äpmuatekuwi.

2

Dñä Änguä Iqu äquvepkqenqä

¹ Hiunji hapä pmeqä naqänänjä, qu ‘Pendikosinganjqä’ ätminjuwi, ätimäukqe. Inganji qokä-apäkä Jisasi Iquenyqä quuvqä heqiyqä iqua, anä hñque äpmaminjuwi.

² Inganji qäukuä haqä yätutani, häänqä ätäqe, yunjuä yänänäqnqä enqä-panä maqänä äpäqe, anä qu pmetanguwä iqueni kuapänä äwimakqe.

³ Iinjä iäqetani, tä hänaqä enqä-pani äququeqäkani, iquauqä haqeqä äpmakäwqangi iqänguwi.

⁴ Inganji Dñä Änguä Iqu, qokä-apäkä iquauñi kuapänä munqangi, qu anä-kuknjuä huitanjä-huitanjä ätipäqäkuwi.

5-6 Ämaqä Goti Hanjuwä Iqueqä kuknuä qätä wiyqä Israitqä hñqua, qua eeqänänjä iuta ätimäupu, Jerusälemä iu äpmaminuwä iqua, nätmätqä iinji qätä äwipiyyi, äpäpu aquvā äqānguwi. Jisasi Iqueqä ämaqä iqua kuknui, quwqä anä-kuknuä iu tqāwqannguwinqe, qu yāunüä ikuwi. 7 Qu yāunüä ipiyyi, tiinjä ätnguwi. “Ämaqä kuknuä tä ätätqānuwä tqua, eeqänänji Galilisanjä-quaēqä.

8 Inji änäñjāwä? Ne hñqunä-hñqunäñji, qu neyaqä anä-kuknui qāyunä tqangä äwiyyueuä” ätnguwi.

9-11 “Ne ämaqä Patiya pmeqä, Mindiya pmeqä, Elamä pmeqä, Mesäpotemiya pmeqä, Jutiya pmeqä, Kapatosiya pmeqä, Pondusi pmeqä, Eesiya pmeqä, Pälengiyya pmeqä, Pambiliya pmeqä, Isipä pmeqä, Limbiya iunji anä-himqä Sairini ingisa pmeqä, anä-himqä Romä pmeqä, Kritä pmeqä, Arepiya pmeqä iqune, ne ämaqä Israitqä iqunesä, ämaqä huizi, Goti Hanjuwä Iquenyqä qonjä anä äuktäutunquä iquatä, äpätanä äpmenunä. Iinjä etanji Goti Hanjuwä Iqu, wāunüä yāñänāqñqä imäkätñqenqe, qu awi, neyaqä anä-kuknuä huitanjä-huitanji tqangä qätä äwiyyunä” ätnguwi.

12 Inganji qu yāunüä ipu, knüä kuapänä indqänäpu, tiinjä ätnguwi. “Nätmätqä tä ätimäuqäqe, quati änäñgä?”

13 Iinjä etanngqä-qe, ämaqä hñqua, quuvqä heqiyqä iquaunqä tä äsäpu, tiinjä ätkuwi. “Tä qu wainqä-eqä kuapänä änäpu, hiqiiyyqä iqäüä.”

Pitä iqu, kuknuä awä ätukqenqä

14 Inganji Pitä iqu, 11 iquatä, pämä ätqäpiyyi, iqu manjä yāñänāqñqä ätätä, qokä-apäkä iunji tii ätukqe. “Qua Jutiya iutanjä iquendä, ämaqä kinjä imdanjä äpäpu, Jerusälemä täu äpmenuwä iquendä, nyi kuknuä tä tmqä iqäqe, he qätä ānguänä ānyiyäpu, nätmätqä tñqenqe, näqñqä ānguänä mapñqeqä.

15 ‘Qu wainqä-eqä änäpu hiqiiyyqä iqäüä’ knüä maiyyqä pa inä, oeyä! Zinuitä, 9 klokñganjqä” ätukqe.

16 “Tä ätimäuqäqe, hinuä-tqä Joeli iqu, ätkqä-panjqä. Iqu tiinjä äyā ätkqeqä.

17 ‘Goti Hanjuwä Iqu tiinjä ätätqänä. “Hea yäpakāñganji, Nyi qokä-apäkä eeqänänjä iunji, Nqä Dñä Änguä Ique äwiquatmniqeqä. Itanji hiqä ymeqä qokä iquatä, ymeqä apäkä iuatä, hinuä tpnuwiqä. Hiyaqä hikñjä iqua-pqe, wätqä enqä-panjä qumbnuwiqä. Itanga hiyaqä qoyanjä iqua wätqä qumbnuwiqä.

18 *Tiinjä-pqä inänji. Nyi qokä-apäkä wäunjuä-nyiyqä iquau-pqe, Nqä Dñä Änguä Ique äwiquatmniqeqä. Inji qu-pqe hinuä tpnuwiqä.*

19 *He hiunji iquenqä näqnqä hipnqenqe, qäukuä yätutä, qua butäñi, Nyi nätmätqä hiutanä-huitanä tii imäkmniqeqä. Häñeqätä, tä suakä naqänänjätä timäuniqeqä.*

20 *Itanga mäptqe hea äwitä, qanui häñeqä enqä-panä imäknganga, inganji Naqä Iqueqä hiunji, Iqueqä yänänäqnqetä, we-hunqä naqänänjitä, ämaqe yäunjuä wimäqänqä timäuniqeqä.*

21 *Inji inganji, qokä-apäkä, Naqä Iqu yätamäkqä vätnqä tääqä tquanqqä eeqänänjä iqua, Iqu angu itmetä häñä iqumuatäniqeqä" ätätqänä" ätkqeqä" ätukqe.*

22 *"Ämaqä Israitqä iquenä, nyi Jisasi Nasäretqätanä Iquenyqä hetmqä iqäqe, qätä nyipiyä. Goti Hanjuwä Iqu, Ique yänänäqnqä iwimäqanganji, Iqu ämaqä mimäqänänjä huitanä di heyaqä awiqisa imäqanganqe, he hinuä äyä äqunänäuä. Hinuä iinjä äqumbiyi, 'Iqu Goti Hanjuwä Iquesa äquvepqiyä' knuä äyä ämeqäuä" ätukqe.*

23 *"Goti Hanjuwä Iqu, hinuiqänä knuä indqänätä 'imäkmniqeqä' ätkqä-pa, Ämaqä Tquenji hiyaqä hipa iu äyä etapkqeqä. Inji he Iquenji, ämaqä ququvqänänjä iquauqä hipa iu äväpu, zä-huätatä äuepu, pizqä ae äpäkkuwiqä.*

24 *Iinjä etanji Iquenji, äpäkonqe a makiqätqä iqanji, Iqu äpäkonätä täñä-hunqä meqanga, Goti Hanjuwä Iqu hinuinä mäqunquä itä, angu ävauqumuatqeqä" ätukqe.*

25 *"Ii äwimakqe, Dewiti iqu iquenyqä tiinjä ätkqäqä-paniqä.*

'Naqä Iqu, nyaqä hinuä iqi hea ique-ique pmetanji äqunänänä. Iqu nyaqä ämuangisa äpmenqe, nyi yäunjuä-yäunjuä miqä ymqänä.

26 *I etanji nyi äwqä yeeqä itmä, nqä kuknuä ätätmi, yeeqä iinqe, Iquenyqänä tqämqänä.*

27 *Nyi ämaqä, Si "Nqeqä" ätätinä ätenjiknä iqunä etangä, nyi ämaqä ae äpäkonguwä iquauä anä iunji äpmetmä, piyanä wamqe hinuinä manqänqä isinjqä. Inji nyi nätmätqä Goti Hanjuwä Iqu iinjä inyimäkäniqä iinqä, knuä ganä indqänätmä, änguänä pmamqänä.*

28 *Hänä-pmeqeunqä hänaqe, Si ae ämändquakñiqä. Itanga nyi Sitä anä äpmetayitanji, Si yeeqä iinqe daptñiqä' ätkqeqä" ätukqe.†*

29 *"Tatqä-guäkenä, nyi kuknuä awi qäyunä tiinjä hetmqänä. Neqä awiqu Dewiti iqu ae äpäkonqanga, qu ique*

* 2:21 Joeli 2:8-32 † 2:28 Appä Bukä 16:8-11

qua äptekuwi. Itanga ique qua äptekuwi, tänganjä-pqe neyaqä awä täqi äyä äptnänä.

³⁰ Iinjä etangi Dewiti iqu hinuä-tqä-qu eä, iqu näqñqä tiinjä eminqe. Goti Hanjuwä Iqu, *‘Qānakndanji Nyi tqä tawākatani, āmaqä naqä si enqä-panä hñqu imākmñiqeqä’* ätätäqänganji,[‡] Iqu naqä-qakuä ätukqeqä.

³¹ Iutani, Goti Hanjuwä Iqu, Kraisi neyaqä Ämineyqä Ique, angu vauqumuätäniqä diñqe, Dewiti iqu, hinuä ganä äqunätä, tii ätkqe. *‘Ämaqä ae äpäkoñguwä iquauqä anju äpmetmä, piyanä wamqe hinuinä manññqä yāniqeqä.’*[§]

³² Iinjä etangi Jisasi Iquenji, Goti Hanjuwä Iqu qua äptekuwä iuta ae ävauqumuatkqe. Ne eequne hinuä iinjä äqunqquenqä awä tquä-neyi.

³³ Tänganji Iqu qäukuä haqä yätunqä äyätä, Goti Hanjuwä Iqueuä hipa ämuangisa äpme. Inji Goti Hanjuwä Iqu hinuiqänä ätukqä-pa, Iqu Dñä Änguä Ique, Kaniqueqä hipa iuta ämetä, nätmatqä tä he hinuä äqunäpu qätä äwiyätqänjuwi, ae äyä änequatqiyä.

³⁴⁻³⁵ Dewiti iqu, qäukuä haqä yätunqä mäyqä itäqä-qe, iqu tiinjä ätkqe.

‘Naqä Iqu nyaqä Naqä Iquenji, “Nyi Tqä himä-wiunqä iquauñi, mändi äkittqäyätmä, Saqä yäpä iqi pmu-atemqängañqe, Si Nyaqä hipa ämuangisa pmayä,” ätukqeqä’ ätkqe.*

³⁶ Iinjä etangi Israitqä eeqänänä iquenä, he näqñqä äñguänänä mapiyä. Jisasi he zä-huätatä äuekuwä Iquenji, Goti Hanjuwä Iqu iwimäqñanji, Iqu neqä Naqä-qu etä, Kraisi ne Ämineyqä-qu ekqeqä” ätukqe.

Qokä-apäkä kuapänänji, kñuä äkunmäknäpu, asñä ämakuwiñqä

³⁷ Qokä-apäkä iqua, Pitä iqu kukñuä tqangqeqe qätä äwipiyyi, quwqä äwqä hanä kiinjä vqangä, yäñuä ipu, kñuä kuapänä indqänguwi. Iinjä ipiyyi, qu Pitä iquesä, ämaqä kukñuä awä tuäkiqäpñqä ändowatkqä huizi iquautä, yatñqä tiinjä äwikuwi. *“Tatqä-guäkenyä, ne äänä imäkatunquäwä?”*

³⁸ Iqu kimanji tii ätukqe. *“Goti Hanjuwä Iqu hiqä suqä quvqe huätä maemäutñqä diñqe, he eeqänänä hñqunä-hñqunänji, kñuä äkunmäknäpu, hiqä quvqe ävquatämäupu, ga Jisasi Kraisi ne ämineyqä Iqueuä yoqeta, asñä mapiyä. He iinjä imäqñanguwänganji, Goti Hanjuwä Iqu Dñä Änguä Ique etapänqiyä.*

[‡] 2:30 Apqä Bukä 132:11; 2 Samueli 7:12-13 § 2:31 Apqä Bukä 16:10

* 2:34-35 Apqä Bukä 110:1

39 Ii, tiinji. Hiñuiqänäñi, Goti neqä Naqä Iqu, Dñä Änguä Ique hitapäninqä kukñuä quti ämäśäutäqängañi, Iqu qokä-apäkä, Iquenyqä ppñqä tääqä ätuätumeniqä eeqänänjä iunqä, kñuä indqänätä ämäśäukqe. Qu hesañätä, hiqä ymeqä iquautañätä, itanga qokä-apäkä eeqänänjä kinä nämä äpmeñuwitanätä, iquayqä” ätukqe.

40 Ga Pitä iqu kukñuä kuapänäñi inä ätuätä, itanga, “Suqä quvqä imäkkä täqi äpmeñuwä iquatä, qui anä imäknqä diñqe, hiqä-hiuä äñguänänjä mimbiyä-qe,” yäñänäqñqä ätukqe.

41 Ingañi Pitä iqueqä kukñui, qokä-apäkä iquauqä äwqeunji, äñguänänjä ämunqçä iqua, qu asñä ämakuwi. Hiunji iqueni, qokä-apäkä 3,000, Jisasi Iquenyqä quuvqä eqiyäpu, quuvqä eqämiñuwä huiziquau äwimakuwi.

Quuvqä heqiyqä iqua, äänä-äänä ipu pmeqenqä

42 Itanga qu eeqänänjä iqua, kukñuä awä tuäkiqäpñqä ändowatkqä iqua, näqñqä vqangä qätä äwiyäpu, yätamakqä änyäpu, buayä anä änäpu, Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä ätäpu, äpmamiñuwi.

43 Ingañi qokä-apäkä iqua, Goti Hanjuwä Iquenyqe, “Iqu aanä yänänjqä” kñuä indqänäpu zä imiñuwi. Itanga Goti Hanjuwä Iqu ämaqä kukñuä awä tuäkiqäpñqä ändowatkqä iquau iwimäkkangä, qu nätmätqä ämaqä mimäkkänänjä di kuapänä imäkmimiñuwi.

44 Qokä-apäkä Jisasi Iquenyqä quuvqä eqiyäpiyä iqua, äwqe naqä-huinyä imbu, nätmätqä eeqänänjinqä “Nqeçä” matñqä ipu, “Neyaqeqä” ätnmimiñuwi.

45 Quwqä quaetä, nätmätqä quwqä ämamiñuwitä, mbqänqä imäkäpu, mbqä ämapiyi, iwäsäupu, ämaqä äwa iqanguwä iquau äwimiñuwi.

46 Qu hiunji ique-iqueni, äwqä naqä-huinyä imbu, hiqäva-imäkkä anä ingisa aquvā äqänäqisäpu, ga ymisañi “ñqänänjqä” matqä ipu, yeeqänä ipu, anä hñque-hñque buayä anä änakämiñuwi.

47 Qu iinä imäkäkipiyängañi, Goti Hanjuwä Iqueqä yoqe haqeu ämamäumiñuwi. Ämaqä huiziqua ii iqangä äqumbiyi, qu “Ii äñguiqä” ätmimiñuwi. Itanga hiunji ique-iqueni, Naqä Iqu qokä-apäkä qui imäknätqätanguwä hui añgumä inä itmetä, quuvqä eqämiñuwä iquatä anä äpmuatemiñqe.

3

Pitä iquä, Jonä iquä, yukä quvqä hñque äñguä iwimäkkiñqä

¹ Hiunji awiyqä hñqueni, Israitqä iqua quwqä tääqä tqänga etangi, Pitä iqutä Jonä iqutä, hiqäva-imäkcä anä iunqä äukiya.

² Ingañi ämaqä hui, yuka quvqä-tänjä hñque isuänjä äqänga äpkuwi. Ämaqä iqu, kñnai yuka quvqä iinäque änyuekqe. Qu iqueni, hiunji ique-iqueni hiqäva-imäkcä anä hänaqä hñqu, “Qeqätqeqä” äqonätangqä-tänjä qäqiqi, qokä-apäkä anä yäpä yängisa peyqanguwä iquau, mbqänqä tääqä tqämanguätñqä, äpmuatemiñuwi.

³ Ingañi ämaqä iqu, Pitä iqutä, Jonä iqutä, hiqäva-imäkcä anä yängisañqä peyinqä iqanginyä äqunäqe, “Mbqä hui dapiñqä” ätukqe.

⁴ Iqu i tqanga, Pitä iqutä Jonä iqutä, ique hinuä yänänäñqä äqunyyi, Pitä iqu, “Si hinuä yaqänyä” ätukqe.

⁵ Iwä ämaqä iqu, “Iquagu nätmätqä hui dapiñqeqä” kñuä vqangi, iquaqi hinuä yänänäñqä äqunminqe.

⁶ I iqanga, Pitä iqu tiñjä ätukqe. “Nyi mbqä maiqunjqä. Itanga nätmätqä nyi ämenqe, äktapmqänä. Inji Jisasi Kraisi Nasäretqätanjä Iqueqä yoqetani, nyi si äktqänä. Pämä ätqäutnä, qanjä uvä” ätukqe. ⁷⁻⁸ E ätuäqe, iqu iqueqä hipa ämuangisa a ämäwqätätä, pämä ävauqumuatkqe. Ii iwimäkcanga, iqueqä yukitä, qoiqetä, maqänäñi änguä wimängangi, pämä yänänäñqä ätqäutä, qanjä ikäkqe. Ingañi iqu qanjä tkamä-tkamä äwätä, Goti Hanjuwä Iqueqä yoqe haqeqä ämamäutä, iquaqutä hiqäva-imäkcä anä yäpä yängisa anä äpekuwi.

⁹ Qokä-apäkä eeqänänjä iqua, iqu qanjä äwätä, Goti Hanjuwä Iqueqä yoqe, haqeqä mamäuqangi äqunguwi.

¹⁰ E äqumbiyi, qu näñqä tiñjä ekuwi. “Ämaqä tq, hea ique-ique hiqäva-imäkcä anä hänaqä qeqätqä iu äpme, mbqänqä tääqä änatqämanätñqä iquvqä.” Itanga qu, yäunüä ipu, “Tä änäñjätiyä” tpu ipu, kñuä kuapänä indqänminuwi.

Pitä iqu kukñuä awi, hiqäva-imäkcä anä yäpä ingisa ätkqenqä

¹¹ Qu iinä ipiyi, maqänä äpäpu, ‘Solomonä iqueqä anä mätävätinjqä’ ätminuäwä iqi ätimäupiyi, yuka quvqä iqu, Pitä iqueätä, Jonä iqueätä, hipa a äqätä tqäutangi äqunguwi.

¹² Pitä iqu i iqangä äqunäqe, “He Israitqä iquenyä, nätmätqä tä timäuqangqenqä yäunüä ipu, hinuä yänänäñqä sunqä yaqänänäuä?” ätukqe. “He kñuä tiñjä maeyqä pa inä! ‘Ämaqä tq qanjä äwqäqe,

iquaquuvqä yänänäqñqä iutatä, suqä jänänänjä imäkcqä iutatä, imäkcqinyqä.’ Oeyä!

13 Ii tiinji. *Aprāhamä iqueqä, Aisakä iqueqä, Jekopä iqueqä, neqä awākaqä Goti Hanjuwä Iqu,** Iqueqä Wäunjuā-wiyqä Jisasi Iquenji, yoqä naqä äyā äwikqeqä. Iquenji, he pizqä päsqa iquauä hipa iu vqanguwänggani, Pailoti iqu, Ique hinuinä qunāwatmätä iqangä, he Ique tuwä äwiyäpu, Pailoti ique, ‘Ne Jisasi Iquenyqe, mänenqä iqiyä’ ätukuwiqä.

14 Ämaqä Iqu, Goti Hanjuwä Iqueqä yäpä iqinyä äpme, suqä jänänjinä imäkcqä-qu qäyā etangqä-qe, he Iquenji tuwä äwiyäpu, ‘Ämaqä päsqa iquenji, hinuinä qunāwatiyā’ ätukuwiqä.

15 I etangji he Ämaqä, hänjä-pmeqä mitimäuqä Iquenji, äpäsqaanguwänggä, Goti Hanjuwä Iqu Iquenji angu ävauqumuatkqeqä. Ye, iinjä timäuqangji hinuä äqungueetani, awä-tqä-qoyeyi.

16 Ye Ämaqä Iqueqä yogenqä quuvqä eqiyänjueä-qae, ga ämaqä, he hinuä äqunäpu näqñqä equwä iqu, yänänäqñqä ätimäuqe, ii Qäqueqä yoqetanji. I etangji, iqu ängüä imänggangi äqunänguwi, ii Jisasi Iqu yeqä quuvqä heqiyqe yänänäqñqä yemäkcqangqä iutanjqä” ätukqe.

17 “Nqä nyämaqäüä, hesä heyaqä ämaqä naqä iquatä, he änyä maqñqä epu, Jisasi Ique ii iwimäkkuwinqe, nyi näqñqä enjänä.

18 Inäqe Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä hinuä-tqä iquau knuä iqä vqangji, iqua ‘Kraisi ne ämineyqä atäunjuä ikqä Iqu, hanjä-iqä meni qeqä’ ätäpu hinuä ätminjuwi. Ga Iqu, he Jisasi Ique päsqa ngä hinuinä eqänätä, Iqueqä kuknuä iinji, qäyunä äyā ätimäukqeqä.

19-20 Goti Hanjuwä Iqu hiqä suqä quvqe huätä maemäutñqä engangutqe, hiqä knui äkunmäknäpu, suqä quvqe ävquatämäupu, Iqu-tängä qäqiqinyqä angji bpiyā. Iinjä iquwi, Naqä Iqu hiqä hapä pmeqä änyä-hänjä etapätä, Jisasi Kraisi hiqä ämeyätñqä ätekqä Iquenji, angu dowatängjiyā.

21 I etangji tänggani, Goti Hanjuwä Iqu nätmatqä eeqänäni, angu änyä-hänjä imäkätqänggancqä, Jisasi Iqu qäukuä haqä yātu pmetätñqe. Hea ingangqe, Goti Hanjuwä Iqu, hinuä-tqä, Iqueqä wäunjuängqä ätekqä iqua, awä tññqä hinuiqänä ätuängqeqä.

22 Hinuiqänäni Mosisi iqu tii ätkqeqä.

‘Hiqä Goti Naqä Hanjuwä Iqu, heyaqä awiqisanjä hnque, hinuä-tqä nyi enqä-panjä-qu hiätñqä atäunjuä yäniqueqä.

* 3:13 Angumä Itmakqä 3:6

Inji iqueä kuknuä eeqänäni, he qänaknä iqäpñqä.[†]

²³ *‘Itanga hinuä-tqä iqueni, qätä mäwiyqä imipqe, qui imäknäpu, Goti Hanjuwä Iqueqä ämaqetäni, anä mämpeqä ipnuwiqä.*[‡]

²⁴ I etangi Samueli iquätä, huizi iquätä, hinuä ätqa äpminuwä iqua, Goti Hanjuwä Iqueqä kuknui awä ätäpu, nätmätqä tänga tä ätimäußenqä ätminuwiqä.

²⁵ Kuknuä hinuä-tqä iqua ätminuwitä, kuknuä Goti Hanjuwä Iqu hiqä hewukaunqä kuknuä quti ämäsäukqetä, emeqiyä. Kuknuä quti ämäsäutä, Aprähamä iqueni tii ätukqeqä. *‘Tqä taqä-tawäkatani, qokä-apäkä qua täu pmapnuwä eeqänänä iquauji, Nyi änguä iwimäkmniqeqä’* ätukqeqä.

²⁶ Inji he hñqunä-hñqunä, suqä quvqä huätä vquatämäupñqä yätamäkqä eyätä, änguä emäkätñqä iunqä, Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä Wäunuä-wiyqä Ique ävauqumuätäqetäni, henyqä ganä ändowatkqeqä” ätukqe.

4

Qu Pitä iquesä, Jonä iquesä, kuknuä ämitkuwinqä

¹ Pitä iquätä, Jonä iquätäni, qokä-apäkiu kuknuä yqänä tuätqätangiyänga, hiqäva-imäkqä iquätä, hiqäva-imäkqä anjutanä ämayukä-imanqä iquauqä naqä iquätä, Satyusi iquätä äwimakuwi.

² Inğanji iquaqu qokä-apäkiu näqñqä äväsinyä, “Jisasi Iqu ävaukqä-panä iñji, ämaqä ae äpäkonguwä iqua-pqe angı i vaupnuwiqä” tquanginyä äwipiyyi, qu äwqä tnängä äwiñgqe.

³ Iñjä ipu, Pitä iquesä, Jonä iquesä a äkiqätpiyyi, mäptqä äwitñqä qäqä etangi, hea awiñganqä guä äkiqiyekuwi.

⁴ Iñjä etangi qokä-apäki, qu iquaqu awä tqanginyä qätä äwipiyyi, kuapänäni, Jisasi Iquenyqä quuvqä eqäkuwi. Qokä, quuvqä eqäka äpminuwä iqua, eeqänäni 5,000.

⁵ Hea awiñganji, Israitqä iquauqä ämiqä iquätä, ämaqä naqä iquätä, kuknuä-suqenqä näqñqä iquätä, Jerusälemä iu aquvā äqäñguwi.

⁶ Anasi hiqäva-imäkqä naqä ique, Käyäpasi ique, Jonä ique, Aleksandä ique, Anasi iqueqä käyämaqä huizi iquapqe, anä äpmakuwi.

⁷ Pitä iquesä, Jonä iquesä, iquauqä hinuä iqi ämatqätepiyyi, yatñqä tii äwikuwi. “Qe wäunuä huäqi imäkqiyyi, yänänäqñqe äkita pqañgi imäkqiyäwä? Tqueqä yoqeta imäkqiyäwä?” ätukuwi.

[†] 3:22 Kuknuä-suqä 18:15 [‡] 3:23 Kuknuä-suqä 18:19

8-10 Ingañi Pitä iqu, Dñä Änguä kuapänä mungañgi, tii ätukqe. “Israitqä iquau miqä iquendä, ämaqä naqä iquendä, ye suqä änguänänä, ämaqä yukä quvqä hñque iwimäkqueneqe, ‘Iqu ängui äänä imängutiya’ tpu, näqñqä mapñqä etangutqe, hesä, Israitqä eeqänänä iquatä, näqñqä tiinjä hipñqeqä. Jisasi Kraisi neqä ämineyqä, Nasäretqätanjä Iqueä yoqeta, ämaqä yukä quvqä änguä imängqä tq, heyaqä hinuä täqi äyä ätqäunä. Jisasi Iqueni, he äpäsäpu zä-huätati äuekuwi, Goti Hanjuwä Iqu angi ävauqumuatkqeqä” ätukqe.

11 “Bukä iunji, tiinjä äqänänä.

*‘Anä imäkqä iquenä, hikä “quvqeqä” ätäpu huätä ämamäukuwi, anä quea enqä-pa, anä yänänäqñqä imäkqä iqueqä.’**

Hikä iqu, Jisasi Iqueqä.

12 Ne angu inätmeqe, ämaqä hñqu hmanjqä. Jisasi Iqunänjqä. Qua täunji, Goti Hanjuwä Iqu ämaqä hñqueqä yoqe, mämänätqueqä enä, Jisasi Iqueqenänjqä” ätukqe.

13 Pitä iquä, Jonä iquä, zä miqä kukñuä awä yänänäqñqä tqanginyä qätä äwikuwä iqua, ämaqä iquaqu, näqñqä mayñqä mäwqä-quaqu äyä etangi äqumbiyi, kñuä kuapä indqänäpu, näqñqä tiinjä ämakuwi. “Hinuiqänäñi, iquaqu Jisasi Iquä anä äyä äpmaminjuwiqä.”

14 Ämaqä yukä quvqä änguä imängqä iqu, iquaqutä anä tqäutangä äqumbiyitani, qu kukñuä matqä, qanyinä äpmakuwi.

15 Itani qu iquaqu anä aquvä äqänäpu, kukñuä iwäsäuqä iutanä yäpaqä mängisa ändowatpiyi, kukñuä tii ätñguwi.

16 “Ämaqä tqaquini, ne äänä imäkatunquäwä? Ämaqä mimäkqänäñi imäkqanginyä, qokä-apäkä Jerusälemä pmeqä eeqänä näqñqä ae eqäüä. Iñqe, ne ze, änä maeqä yanqunä.

17 Iinjä etangi qokä-apäkä huizi iqua, qätä mäwiyqä ipñqä diñqe, ne iquaquini, ‘Qe yoqä iqueni, ämaqä hñquau-pqe awä mätquä panyinyä-qe’ yänänäqñqä tuatunqueqä” ätñguwi.

18 E ätmbiyi, qu iquaqu tääqä ätuätumepu, qokä-apäkä iunji, Jisasi Iqueqä yoqe ätuäsinyä näqñqä mämotqueqä iñqä, pmua imäkkuwi.

19 Ingañi Pitä iquä, Jonä iquä, iquauqä kukñui kimañi, tiinjä ätukiyi. “Goti Hanjuwä Iqueqä hinuä iqini, suqä jänäñi äkikä? Hiqä-hiuä iwäsäupiyä! Ye qänaknäñi, heyaqä kukñuiu yenqätanä, ä Goti Hanjuwä Iquegeu yenqätanä?

*

20 Suqä qäyunäni, tiinqä. Ye kuknuä awä mätquä pa, miqä yenyqueä. Nätmatqä eeqänäni, ye hiñuä äqunäta qätä äwiyätqänueñqe, kuknuä awä tenyqueä” ätukiyi.

21-22 Ämaqä änä mimäqänänä iuta äñguä imänggä iqu, iqueqä quvükui 40 ae ämawqätäukqe. Iñiñqe, qokä-apäkä eeqänänä iqua, Goti Hanjuwä Iqu imäqgänqenqä, Iqueä yoqe hageqä mamäugangä, ämaqä naqä iqua, iquaqi quvqä imäkpñqe, änä maeqä ikqe. Iñi qu iquaqiñi, kuknuä yänänäqñqä dinä ätupiñi, qe ävquatäwatkuwi.

Qu pemä ipu, kuknuä awä yänänäqñqä tññqä tääqä ätukuwiñqä

23 I ävquatäwatqanguwänga, iquaqu quvämaqä iquaunqä angumä äwiyi, kuknuä hiqäva-imäqä naqä iquatä, Israitqä iquau miqä iquatä, kuknuä ätukuwiñqä awä ätukiyi.

24 I tquanginyä äwipiñi, äwqä naqä-hñqunä imbu, Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä tiñä ätukuwi. “Naqä Iquki, Si qäukuitä, quaetä, eqä-huäñitä, itanga nätmatqä eeqänänä iu äwiñqä-pqe, imäkkñiqä.

25 Hiñuiqänäni, Si Dñä Äñguä Ique tquangnä, Iqu neqä awiqu Dewiti, Saqä wäunüä-kiyqä ique tquangi, iqu tuwanüä tii ätätä äqäkqe.

‘Qokä-apäki, qua eeqänänä iuñi, äwqä tnänä sunqä imäqäñuä? Huiwä huitañä-huitañä änyäñuwä iqua, suqä quvqä imäkpñqä, kuknuä hiñginäwa sunqä tqäñuä?’

26 Ämaqä anä-himqä eeqänänä iu miqä iquatä, quwqä ämaqä naqä huiziquatä, mäkänqä näwe imäkmбу, Goti Naqä Iquesä, Kraisi ämaqueu mitñqä ätekqä iquesä, mändi äkittqäñqä, aquvā äqängäñuä’ äqänänä.[†]

27 Tiñi, naqä-qakuiqä. Jisasi, Tqä Wäunüä-kiyqä Ique, äkittqiyepñqä diñqe, Heroti iquä, Pondisi Pailoti iquä, Israitqä iquatä, ämaqä Israitqä qäyā hitangi huizi iquatä, anä-himqä täu aquvā äqänguwiqä.

28 Qu iñä imäkkuwi, Si Tqä yänänäqñqä dutatänä, Tqä äkiñqä dutatänä, hiñuiqänä ätkñä-pa, qänaknä ipu imäkkuwiqä.

29 Naqä Iqukiyā, qu kuknuä zä inemäkpñqä änatquwiñqä kñuä indqäñyā! Itanga Tqä wäunüä-kiyqä iqu-ne, Tqä kukñui awä qäyunä tuatunquä diñqe, yänänäqñqä in-emäkiyā.

30 Iyää, Si ämaqä täñä-yaqä iquau, a äwqätätänä, äñguä iwimäkiyā. Jisasi, Tqä wäunüä-kiyqä Iqueqä yoqeta, ämaqä mimäqänänä huitañä-huitañi, imäkiyā” ätukuwi.

[†] 4:26 Apqä Bukä 2:1-2

³¹ Qu tääqä qäpu tquanjuwänga, anä qu äpmaminjuwä iqu, yäunüä-yäunüä qe ikqe. Inğanı qu eeqänäni, Dnä Änguä Iqu kuapänä munğanı, zä miqä ipu, Goti Hanjuwä Iqueqä kuknüi, awä yänänäqñqä ätukuwi.

Qu eeqänänä hñqunä-hñqunäni, yätamäkqä änyminjuwinqä

³² Qokä-apäkä Jisasi Iquenyqä quuvqä eqäkuwä iqua, qu qeqä-quuvqä naqä-hñqunä imbu äpmaminjuwi. Qu nätmatqä eeqänänä iinqe, “Nqänänjqä” matqä ipu, eeqänäni quvaqä awä iqi äwäminqe.

³³ Itanga ämaqä kuknüä awä tuäkiqäpnqä ändowatkqä iqua, yänänäqñqä-tänä epu, Naqä Jisasi Iqu äpäkonätä, anju ävaukqenqä, kuknüä awä ätuminjuwi. Inji Goti Hanjuwä Iqu iquaunqä äwinyätä, änguä iwimäkminqe.

³⁴⁻³⁵ Ii tiinji. Ämaqä qua-tänä, anä-tänä iquatä, ämaqä mbqä ipñqä imäkäpu, iuta mbqä ämepu, ämaqä kuknüä awä tuäkiqäpnqä ändowatkqä iquau äwiminjuwi. Iqua iwäsäupu, ämaqä äwa iqanjuwä iquau vätqätanjuwä iutani, quvaqä awä iqisanä hñqu, nätmatqänqä äwa miqä iminqe.

³⁶ Inğanı ämaqä hñqu äpmaminqe, iqueqä yoqe Josepä ique. Iqu hueqä-himqä Lipai iutanä-qu etanji, känai, Sapłusi, qua eqä-pñä awä iqi äwinqä iu ämikqe. Itanga ämaqä kuknüä awä tuäkiqäpnqä ändowatkqä iqua, Josepä iqueqä yoqä huizi, “Banäpasıuä” änyuätminjuwi. Ii tiinji. “Ämaqueu yänänäqñqä iwimäkqä iqueqä.”

³⁷ Iqu iqueqä qua hui, ämaqä mbqä ipñqä imäkätä, iuta mbqä ämetä, äma äpätä, kuknüä awä tuäkiqäpnqä ändowatkqä iquau äwikqe.

5

Anänasi iquätä, Sapıraisä, suqä qäyunä mimäkqä ikiyinqä

¹ Ämaqä hñqutä, iqueqä apäkisä äpmaminjiyi. Iyaquiyqä yoqe, Anänasi iquätä, Sapıraisänji. Iqu iqueqä qua hui, ämaqä mbqä ipñqä imäkätä, mbqä ämakqe.

² Iyaquiyqä äwinqä iutani, iqu mbqä iinji, hui kiqä-kiuänqä pñqä etä, itanga hui äma äpätä, ämaqä kuknüä awä tuäkiqäpnqä ändowatkqä iquau äwikqe.

³ Iqu iinä imäkqanğa, Pitä iqu tii ätukqe. “Anänasi iquki, iinji änänäqñqäwä? Setänä, Goti Hanjuwä Iquätä mäkä-hunqä iqu ikimäkqanği, tqä quaenqä mbqä ämenji, hui zä etnä, Dnä Änguä Iquenı sunqä quanğä ätunya?” ätukqe. ⁴ “Si quae mbqänqä mimäkqänğanı, ii tqänänä eänqeqä. Itanga mbqänqä imäkätinä mbqä ämenänğanı, mbqe tqä-täuä

ämitqänä-qae, tqä äkinqä iunä imäktnä. Si knuä quvqä indqänäni, äänä etanngiyi? Inji si suqä quanngi, ämaqä iqune minetqueqä inyä, Goti Hanjuwä Ique itquenyä” ätukqe.

⁵ Inngani Anänasi iqu kuknuä ii qätä äwiyäqe, qua iqi äpäknäqe, pizqä qe äpäkonngqe. Itanga ämaqä nätmatqä tä timäuqanngqenqä qätä äwipiyä iqua, qu eeqänänä zä ikuwi.

⁶ Hiknä iqua pämä ätqäumä äppi, iqueqä huiwi yuä huäqä äutäpu, yäpaqä mängisa äma äwäpu, qua äptekuwi.

⁷ Hmbu ti äpmapiyi, Anänasi iqueqä apäki nätmatqä iinji timäuqanngqenqä maqngqä eä, anä yäpä ingisa qe äpekqe.

⁸ Ii äpeyannga, Pitä iqu yatngqä tiinjä äwikqe. “Si diyä. Qeeqä quaenqä mbqä ämeqiyi, tä qesanä?”

Ii kimanji, “Augä! Ii qeyqä” ätukqe.

⁹ Ii e tquanga, Pitä iqu tii ätukqe. “Qe knuä naqä-hnqunä indqänäsinyä, Dnä Änguä Iqueni sunqä yamwiqä vqinyqä?” E ätuäqetani, “Qätä nyiyä! Ämaqä tqä gokique qua äptequwä iqua äpäpu, anä hänaqä iqi äyä ätqäunä. Iqua si-pqe inä äkma upunqeqä” ätukqe.

¹⁰ I tquanganä, ii Pitä iqueqä yukä-tänä iqi äpäknäqe, pizqä qe äpäkonngqe. Hiknä iqua äppi, pizqä witanngi äqumbiyi, yäpaqä mängisa äma äwäpu, gokique äptepiyä iqi, äptekuwi.

¹¹ Inngani qokä-apäkä quuvqä heqiyqä iquatä, ämaqä suqä e timäuqanngqenqä qätä äwipiyä iquatä, zä kiinjä ikuwi.

Qu wäunjuä ämaqä mimäqänänä huitanä-huitanji, kuapänä imäkminjuwinqä

¹² Ämaqä Jisasi Iqu kuknuä awä tuäkiqäpnqä ändowatkqä iqua, wäunjuä ämaqä mimäqänänä huitanä-huitanä, qokä-apäkä iuqä awä iqi imäkminjuwi. Ämaqä quuvqä eqäkuwä iqua, äwqä naqä-hnqunä änyäpu, Solomonä iqueqä anä mätävätinjä iqi, aquvā äqänäqisminjuwi.

¹³ Ämaqä huizi, qutä aquvā anä maqngqä ipiyä iqua, quwqä yoqe haqeqä ävauqumuatäpiyā-qe, zä winnganngi, anä mäpmeqä iminjuwi.

¹⁴ Inji qokä-apäkä kuapänäni, Naqä Iquenyqä quuvqä eqiyäpu, Iqueqä ämaqä iquau äwimepu anä äpmaminjuwi.

¹⁵ Injä timäuqanngqenqä, qu ämaqä tänä-yaqä iquau, iquauqä anjuta, yquvanju yäpaqängisa äma äpäpu, hänaqä iqi äwäteminjuwi. Ii iminjuwi, ii Pitä iqu ämawqätäutäqännganji, iqueqä ktqe, ämaqä yaqä iquau

ktqä ämuämä mäwqätäuqanguti, änguä imämbnjqä diñqeyi.

¹⁶ Ämaqä anä-himqä Jerusälemä-tänjä qäqiqi pmeqe, qu-pqe aquvâ äqänäpu, ämaqä tänjä-yaqä-tänjä iquautä, dnä quvqä-tänjä iquautä ätuma äpminuwi. Inganji ämaqä iinjä eeqänänjä iqua, änguä imänguwi.

Enätqä hñqu, guä pmetanguwä iquau, yäpaqängisa ätuma äukqeqä

¹⁷ Hiqäva-imäkqä naqä iqutänä, iqutä näueqä imäknminuwä iquatänä, äwqä quvqä äwingqce. Iqua Satyusitanjä iquayi.

¹⁸ Iqua äwqä quvqä winganga, ämaqä kukñuä awä tuäkiqäpnjqä ändowatkqä iquauñi, ämaqueuqä hinuä iqi a äkiqätäpu, guä äpmuatekuwi.

¹⁹ Heatqä iqueni, Naqä Iqueqä enätqä hñqu äpäqe, guä pmuateqä aniuñi qñqanjä äwuteyäqe, iquauñi yäpaqängisa ätuma äpätä, tiinjä ätukqe.

²⁰ “He äwäpu, hiqäva-imäkqä anä ququawä iu ätqäupu, qokä-apäkä iunji häñä-pmeqä änyä-häñinqä awä eeqäpnä tupiyä” ätukqe.

²¹ Iqua qätä e äwipiyi, zinquä matqänga, hiqäva-imäkqä anä dunqä äupiyi, ämaqueu näqñqä wipñqä ipäqäkuwi.

Inganji hiqäva-imäkqä naqä iqutä, iqueqä näueqä iquatä, aquvâ äqämbiyi, Israitqä iquau miqä naqä eeqänänjä iquau, tääqä qe ätuätumakuwi. Aquvâ äqämbiyi, ämayukä-imanqä hui, kukñuä awä tuäkiqäpnjqä ändowatkqä iquau ätuma ppñqä, guä pmeqä anä dunqä qe ändowatkuwi.

²² Iqi ätimäupiyi, ämaqä kukñuä awä tuäkiqäpnjqä ändowatkqä iqua, mäpmetangä äqunguwi.

²³ E äqumbiyi, angu äupiyi, “Ne anä qñqani, yänänäqñqä yqänä hinätangi äqunäjünä” ätukuwi. “Itanga ämaqä guä pmuateqä anä iu miqä iqua, anä qñqanjä eeqänänjä iunji, hinuä äqumbu tqäutangä äqunäjünä. Inäqe ne qñqanjä äutäquque, ämaqä anä yäpä yängisani mäpmetangä äqunäjünä” ätukuwi.

²⁴ Hiqäva-imäkqä aniuñi ämayukä-imanqä iquauqä naqä iqutä, hiqäva-imäkqä naqä iquatänä, kukñuä ii qätä äwipiyi, qu knuä kuapänä indqänäpu, “Squä timäutñqäwä?” ätnguwi.

²⁵ Inganji ämaqä hñqu äwimeqe, tii ätukqe. “He qätä nyipiyä! Ämaqä he guä äpmuatequwä iqua, tänganji qu hiqäva-imäkqä anä ququawä iu ätqäupu, qokä-apäkä iu näqñqä ävätqänäuä” ätukqe.

²⁶ I tqanga, ämayukä-imanqä iquauqä naqä iqutä, iqueqä ämaqä iquatä äwäpu, ämaqä kukñuä awä

tuäkiqäpnqä ändowatkqä iquauni, qeiqinyä ätuma äpkuwi. Qokä-apäkä iqua hikä ämepu, pizqä puäsqä diñqä zä wiñgangi, iqua iquauni, quvqä hui miwimäkqä da, qanyä ätuma äpkuwi.

Kukñuä awä tuäkiqäpnqä ändowatkqä iqua, pemä ipu, kukñuä ätukuwiñqä

²⁷ Iquau ätuma äppi, Israitqä iquau miqä naqä eeqänänjä iquauä hiñuä iqi äkitqätekuwi. Itanji hiqäva-imäkqä naqä iqu, iquau tiñjä qe ätukqe.

²⁸ “He ämaqeuni, Ämaqä iñjä Iqueqä yoqe ätuäpu, näqñqä mäwqä ipñqe, ne pmua emäkqueqä. Inäqe he näqñqä yqänä vätqätangä, ämaqä Jerusälemä pmeqä eeqänänji, heyaqä kukñui qätä ae eyquwiqä. Ne Ämaqä Ique pizqä äpäkkquenqe, he quangä hñgi änanyuätquwiqä” ätukqe.

²⁹ Iqu iñjä tquanga, Pitä iqtä, ämaqä Jisasi Iqu kukñuä awä tuäkiqäpnqä ändowatkqä huizi iquatä, kukñuä ki-mañi, tiñjä ätukuwi. “Goti Hanjuwä Iqueqä kukñuitä, ämaqeua kukñuitä, asänänjä maeqä eqangani, inji ne Goti Iquegenä qänaknä yanqunä.

³⁰ He Jisasi Iqueni, zä-huätatä äuepu, pizqä päsqanguwänga, atqä-awäkauqä Goti Hanjuwä Iqu, Ique angumä äyä ävauqumuatkqeqä.

³¹ Iqueni, Goti Hanjuwä Iqu ätuma äyätä, Iqueqä hipa ämuangisa, äyä äpmuatekqeqä. Inji Iqu neyaqä hänaqä Ämänätqueqä-qu eä, angumä Inätmeqä-qu eä, äpmakqeqä. Ga e äpmeqetani, Israitqä iquene, neqä knui äkunmäknatunquä yätamäkqä äneyätä, neqä suqä quvqä huätä mänatnämäuquätñqä diñgeyi.

³² Ne nätmatqä iñjä timäuqangi äqunani, awä ätätunqueqä. Itanga Dñä Änguä Iqu-pqe awä inä ätätqänä. Dñä Änguä Iqueni, Goti Hanjuwä Iqu, qokä-apäkä qätä äwiyäpu, qänaknä itqäñuwä iquauni, ae ävqeqä” ätukuwi.

³³ Ämaqä miqä iqua kukñuä tä qätä äwipi, quwqä äwqe tnänjä wiñgangi, iquauni pizqä päkñqä äwiñgqe.

³⁴ Iñjä ipiyitani, ämaqä miqä hñqu pämä ätqäukqe. Iqueqä yoqe, Gämeliyoli ique. Iqu Parisi iutanä-qu eä, ämaqe kukñuä-sugenqä ämotqueqä ique. Iqueqä yoqe, qokä-apäki ävauqumuatminuwi. Iqu pämä ätqäuke, “Ämaqä tqauñi, yäpaqä mängisa wängäpu pmapñqä ätuma upiyä” ätukqe.

³⁵ Qu yäpaqä mängisa ae äwqanguwänga, Gämeliyoli iqu, ämaqä miqä huiziquau tii ätukqe. “Israitqä iquenyä,

he ämaqä iinjä iquau quvqä iwimäkpñqä engangutqe, knuä änguänä ganä indqämbiyä.

³⁶ Quvaukuä kuapänä mäpawqänga, Teutasi iqu ätimäuqe, 'Nyi ämaqä naqä, yoqä-täñunjqä' tquanga, ämaqä 400, iquenyqä qänaknä ikuwiqä. Qua miqä iqua, ique pizqä äpäsäpu, ga iquenyqä qänaknä iminjuwä iquauni, äpäsändqiyäwqatqanguwänga, iquauqä wäunui qui imäkñgqeä.

³⁷ Iinjä ätimäukqeuni, gapmanqä iqua ämaqeucä yoqä meqanguwängani, Jutasi Galilisanä iqu ätimäuqe, ämaqä hñqua qua miqä iquatä mäkä humbñqä äwqä äwivauqumuatkqe. Iquenä-pqe, qu pizqä äpäsäpu, ga iquenyqä qänaknä iminjuwä iquauni, äpäsändqiyäwqatkuwi.

³⁸ Täñgani nyi he etqänä. He ämaqä tqauñi, nätmatqä hui miwimäqä ipu, hiñuinä qumbiyä. Ii tiinjä. Ne maññqe. Wäunjuä tä, iquauqä knuä indqängqä duta timäuquti, ä Goti Hanjuwä Iqueqä duta timäuqutiya? Qu quwqä knuä indqängqä duta imäqqañgqe, qui imäknänqiyä.

³⁹ Iinjä etangi, Goti Hanjuwä Iqu Iqueqä-kiuä imäqqañgutqe, he a änä makiqätqä ipñqäuä. Iñi, he Goti Hanjuwä Iqutä mäkä-huñqä enqä-panä epñqäuä" ätukqe.

Ingani, naqä iqua, Gämeliyoli iqueä manj qänaknä ipu, tiñjä ikuwi.

⁴⁰ Qu ämaqä kuknuä awä tuäkiqäpñqä ändowatkqä iquau tääqä ätuätumapiyi, ämaqä hñqua, iquau jävqä päkpñqä ätukuwi. E imäkpñyitani, qu iquauni, Jisasi Iqueä yoqe angu matqä ipñqä pmua imäkäpu, hiñuinä äqunäwatkuwi.

⁴¹ Ingani ämaqä Jisasi Iqu kuknuä awä tuäkiqäpñqä ändowatkqä iqua, ämaqä miqä iquau ävämani, aquvänä ipu yäpaqä mäñgisa äpäukuwi. Goti Hanjuwä Iqu, iqua Jisasi Iqueqä yoqä duta womba mapñqä, hiñuinä äqunqgenqä aquvänä ikuwi.

⁴² Itani hiunji ique-ique, qu hiqäva-imäqä anjütä, ämaqä hñquauqä anjütä, näqñqä äväkäminjuwi. Qu mäwquatämäuqä ipu, kuknuä änguä we-huñqä-täñi, awä tiñjä ätuminjuwi. "Kraisi ne mineyätñqä Goti Hanjuwä Iqu ätekqä Iqu, Jisasi Iqu Qäqueqä."

6

Iqua, yätamäqä vqä 7 iquau, atäunjuä ikuwinjqä

¹ Inğanj ämaqä Jisasi Iquenyqä quuvqä heqiyqä iqua, kuapänä timäutqätanġuwānganġi, ämaqä kinä nämđanä, Grikä iquauqä anä-kukñuä tqä iqua, ämaqä Israitqä iquauqä anä-kukñuä tqä iquau, äkasuwä tiinjä ätukuwi. “Hiunji ique-iquenġi, he qokä-apäkä buayāngqä äwa iqanġuwä iquau, yätamäkqä ävāpiyānganġi, nesanä apāqñqä iuaunġi, māvqä itqāñāuä” ätukuwi.

² Inğanj ämaqä, Jisasi Iqu kukñuä awä tuäkiqāpnqä ändowatkqä iqua, quuvqä heqiyqä eeqānānjä iquau tääqä ätuätumapiyi, tiinjä ätukuwi. “Ne Goti Hanjuwä Iqueqä kukñui, hiñuinä äqunätanä buayinä iwäsäumitatque, ii āngüä hmanġqä.

³ Inġi, tatqä-guäka iquenä, hiyaqä awä iqinjä ämaqä suqä āngüānānjä iqä 7 iquau atāunjuä ipiyä! Qu yoqä āngüānā äqombu, Dñä Ängüä Iqu iquau kuapänä munātangi epu, ä näqñqä āngüä kuapä-tānjä iquaunġi, atāunjuä ipiyä. Inġi ämaqä iqua, buayä iwäsäuqāpnqäüä.

⁴ Inäqe ne neqä-neuānjä, hea ique-ique Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä ätuätanä, qokä-apäkä iquau, Iqueqä kukñui awä tquaunġunä” ätukuwi.

⁵ Qu e tquanguwinġe, qokä-apäkä eeqānānjä kiinjä qe äwiñgqe. Inġi qu Stipenä iqu, quuvqä heqiyqä yāñānāqñqä-tānjä-qu eä, Dñä Ängüä Iqu kuapänä ämunātangqä ique, atāunjuä ikuwi. Iqutānjä, qu Pilipä ique, Plokolusi ique, Nikanolä ique, Timonä ique, Pamnasi ique, Nikolasi ique, iquau atāunjuä ikuwi. Nikolasi iqu Andiyokātanä eä, Israitqä iquautanjä hma etangqä-qe, Goti Hanjuwä Ique qānaknä iqä-qu qānganä ätimäukqe.

⁶ Qu iquau atāunjuä ipiyi, kukñuä awä tuäkiqāpnqä ändowatkqä iquauqä hiñuä iqä ätqātekuwi. Inğanj ämaqä kukñuä awä tuäkiqāpnqä ändowatkqä iqua, qu wāunjuä tä imäkpnqä ätepu, hipa haqeqi äwiyäpu, Naqä Iquenyqä tääqä ätkuwi.

⁷ Inğanj Goti Hanjuwä Iqueuä kukñui, im-imä äukqe. Itanjä Jerusälemä iunġi, qokä-apäkä quuvqä heqiyqä iqua, kuapänä ätimäukuwi. Hiqäva-imäkqä iquautanjä kuapänānjä-pqe, quuvqä eqiyäpu, Goti Hanjuwä Iqueqä kukñuinġä qānaknä ikuwi.

Qu Stipenä ique a äkiqätäpu, kukñuä ämitkuwinġä

⁸ Goti Hanjuwä Iqu Stipenä iquenġi, āngüä iwimäkätä yāñānāqñqä vqanġi, iqu wāunjuä ämaqä mimäkqānānjä huitanjä-huitanjä di, qokä-apäkä awä iqisa imäkminġe.

⁹ Inğanj ämaqä hñqua, Stipenä iqutānjä, kukñuä mäkä enqä-pa aunminġuwi. Ämaqä iinjä, Israitqä iquauqä anä

aquväqñqä hñquesañä iquae. Anä iquenqe, “ämaqä qāñganä wäunüä hñginä äwimiñuwä iquauqä anä aquväqñqeqä” ätmiñuwi. Anä iqueni, ämaqä anä-himqä Sairinisanä iquatä, anä-himqä Aleksandiyatanä iquatä, itanga qua naqä Silisiyatanä iquatä, qua naqä Eesiyatanä iquatä äpaqumiñuwi.

¹⁰ Kukñuä mäkä i hunqanguwä-qe, Stipenä iqueni Dñä Äñguä Iqu näqñqä äñguänäñi vqangi, qu iqueuä kukñui mändi makittqiyqä imiñuwi.

¹¹ Inqani iqua, ämaqä hñquau-mända kukñuä zä tqangä, iqua kukñuä quangi, “Ne Stipenä iqu, Mosisi iquenyqätä, Goti Hanjuwä Iquenyqätä, kukñuä quvqä tätqätangi äwiyäñunä” ätukuwi.

¹² Inqani ämaqä, Stipenä iquä äkasuwä ätñguwä iqua, qu ämaqeucätä, ämaqä naqä iquauqätä, kukñuä-suqenqä näqñqä iquauqätä, äwqe, äwivauqumuatuwi. Inñi qu äupiyyi, Stipenä ique a äkiqätäpu, ämaqä miqä naqä eeqänänä iquauñqä ätuma äukuwi.

¹³⁻¹⁴ Iqi ätimäupiyyi, qu ämaqä quangä-tqä hui ätuma pqanguwänga, qu Stipenä iquenyqä tiñä ätukuwi. “Ämaqä tqu, tiñä tqangi äwiyäñunä. ‘Ämaqä Jisasi Nasäretqätanä Iqu, anä tqeni qui imäkätä, suqä Mosisi iqu hñuiqänä äñätapkqeunñi, hui-mända iwäsäuniceqä.’ Iqu iñä ätqa äpätnqe, hiqäva-imäkkä anjuñqätä, neqä kukñuä-suqenqätä, kukñuä quvqä ätätñqeqä” ätukuwi.

¹⁵ I tqanguwänga, ämaqä iqi äpmapiyä iqua, qu eeqänänä, Stipenä ique hñuä yänänäqñqä äqunäpiyyi, iqueqä hipenüä iunñi, enätqä hñqueqä hipenüä enqä-pa äquñguwi.

7

Stipenä iqu, ique kukñuä ämitkuwä iquau, kima ätukqenqä

¹ Inqani hiqäva-imäkkä naqä iqu, Stipenä ique yatñqä tii äwikqe. “Ii naqä-qakuätanä, quangätanä?”

²⁻³ Iqu e tqanga, Stipenä iqu, “Tatqä-guäkendä apikukuendä, qätä nyipiyä” ätukqe. “Neyaqä awiqu Aprähämä iqu, anä-himqä Harenä iunqä mäwqä, qua Mesäpotemiya iu yqänä pmetanga, Goti We-hunqä Kuapätänä Iqu, ique äwimetä, ‘Si tqä qua täutä, tqä näueqä täutä ävämetnä, qua Nyi ämäktquamqä dunqä uvä’ ätukqeqä.

⁴ Inqani Aprähämä iqu, Kaländiya iquauqä qua iu ävämanñi, iqu äwätä anä-himqä Harenä iu äpmakqeqä. Iqisanñi, iqueqä kaniqu äpäkonqanga, Goti Hanjuwä Iqu ique qua he äpmeñuwä täunqä ändowatkqeqä.

⁵ Iqu täqi timäuqanga, qua näweqä metnqe, Goti Hanjuwä Iqu qua hui mäwqä itä, 'Qänakndanji Nyi qua tä tqätä, tqä taqä-tawäkauqätä hetapmninqeqä,' ätukqeqä. Goti Hanjuwä Iqu, Aprähamä iqu ymeqä maeqä pmetanga, kuknuä iinji, inga ätukqeqä.

⁶ Itanga iqueni, tiinjä-pqä inä ätukqeqä. 'Tqä taqä-tawäka epqä iqua, qu äwäpu, qua ämaqä hnquauä-tänjä iqi pmapnuwiqä. Ämaqä iqinjä iqua, iquauñi, quwqä wäunüä-wiyqä hingingqä-qua pmapnqä iwimäkäpu, quvqä itqueqäpnuwiqä. Inyänä wimetqätanguti, quvaukuä 400 e pmetpnuwiqä.

⁷ Qänakndanji ämaqä suqä quvqä e itquamipqä iquauñi, Nyi hanjä-iqä wimniqeqä. Inganji tqä taqä-tawäka iqua, qua iunji ävämapiyi, täqinyqä äpäpu, Nyaqä yoqe, haqeqä ämamäupu, pmapnuwiqä' ätukqeqä.

⁸ Iinjä ätuäqetani, tiinjä ätukqeqä. 'Nyi kuknuä ätätmä eqäqä tä, i witäniñqä, Nyi si suqä huiwä häuä ktäuqe ktapmqänä.' Aprähamä iqu näqñqä iinjä ämeqe, apäki Aisakä ique ämikqeunji, hiunji 8 päwqanga, ymeqä iqueqä huiwi häuä äktäukqeqä. Inji Aisakä iqu, Jekopä iqueni asänä imäkkqeqä. Itanji Jekopä iqu neyaqä awäka 12 iquauñi, asänä imäkkqeqä.

⁹⁻¹⁰ Jekopä iqueqä ymeqä iqua, qu kängua Josepä iquenyqä wiunqä ipu, ique, ämaqä huiziquau, mbqä mapnqä vqanguwängga, iqu Isipä iunji, wäunüä-wiyqä hingingqä-qu äpmaminqeqä. Inganji Goti Hanjuwä Iqu, iqtä anä äpme, hanjä-iqä eeqänänji huätä ämätnämäutä, yätamäkkqä äwiminqeqä. Iqu ique näqñqä änguänänji vqangi, ämiqä naqä Isipä iutanjä iqu, iquenyqä wingangi, ique atäunüä äwikqeqä. Iqu Isipä iu ämaqä naqä äpmetä, ämiqä naqä iqueqä nätmatqä eeqänänjä anä iunjä-pqe, ämiminqeqä.

¹¹ Qänakndanji qua eeqänänjä Isipä iunitä, Kenanä-pqä iunitä, buayä dä naqänänjä timäuqangi, ämaqä-pqe hanjä-iqä naqä meqanguwängga, neyaqä atqä-awäka-pqe, buayä mämoqumueqä iminjuwiqä.

¹² Inganji Jekopä iqu, 'Kuä-witqä Isipä du äwinä' tqangä äwiyäqe, iqu neyaqä awäkaunji, Isipä iunqe kinganänji ändowatkqeqä.

¹³ Qu angunji Isipä iunqä uwqanguwängganji, Josepä iqu qutaqaunji, 'Nyi Josepä iquñqä' ätukqeqä. Ämaqä miqä naqä iqu, Josepä iqueqä kanmqätä, kutaqä-känguäkaunqätäñi, inganä näqñqä ekqeqä.

¹⁴ Inganji Josepä iqu, kaniquenyqä kuknuä ändowatätä, iqu iqueqä ämaqä iquatä, Isipä iu anä pmapnqä itumakqe.

Ookä-apäkä eeqänäni, 75 äwokuwiqä.

15 Inğani Jekopä iqu, Isipänqä e äquveqäkqe, qänakndanı äpäkönqgeqä. Itanga neyaqä awiqukua-pqe, inä äpäkönquwiqä.

16 Iquauqä huiwi, anä-himqä Sekemänqä anqu äma äpäpu, qua äptekuwiqä. Ämaqä qua ptñqä Sekemä iunı, hiñuiqänäni Aprähamä iqu, Hamo iqueqä ymeqä iquau mbqä ikqeqä.

17 Nätmatqä tä, Goti Hanjuwä Iqu, Aprähamä ique qänginga ätukqä-pa timäutñqä itqätanga, Isipä iunı, ämaqä Israitqä iqua kuapänä eqiyämanquwiqä.

18 Inğanı, ämiqä naqä, Josepä iquenyqä maqnqä hñqu, Isipä iu äpmakqeqä.

19 Iqu neyaqä atqä-awäkau quanqä enqä-panä imäkätä, suqä quvqä itquetä, yänänäqnqä tquangi, iqua ymeqä dänä iquaunı, yäpaqä mängisa äpäkombñqä ämatnämäuminquwiqä.

20 Hea inğanı, Mosisi iqueqä känai, ique ämikqeqä. Goti Hanjuwä Iqu, 'ymeqä tqu äñguiqä' knuä äwikqeqä. Qu iqueni, qanüä hñquaqui-hñque päwqanganqä, kaniqueqä anä iunı, äñguänänä ämiminquwiqä.

21 Qänakñı, qu yäpaqängisa matnämäuqanguwänga, ämiqä naqä iqueqä meqi ämetä, iqueni iyyqä ymeqä enqä-pa ämiminqeqä. 22 Isipä pmeqä iqua, iquauä näqnqä eeqänäni ique ämotqueqanguwänga, iqu naqä-qu eätä, kukñuä äñguänänä tqä-qu eätä, wäunüä yänänäqnqä imäkqä-qu ekqeqä.

23 Iqueqä quvükui 40 ae äpäwqanganı, iqu, iqueqä käyämaqä Israitqä iquaunqä knuä indqänätä, hiñuä qunätñqä äukqeqä.

24 Iqu äwäqe, ämaqä Isipätanä hñqu, Israitqä hñque quvqä itquetqätangi äqunäqe, Israitqä ique yätamäkqä ävätä, Isipä pmeqä ique quvqä kima ävätä, pizqä äpäkkqeqä.

25 Iqu e imäkätäqanganı, knuä tiñä äwiminqeqä. 'Israitqä iqua nyinyqe, näqnqä tiñä mapñqäuä. "Goti Hanjuwä Iqu Mosisi iquesa, ne änewewqatänqiyä." ' Inäqe qu iñqe, maqnqä eminquwiqä.

26 Hiunji awinğanı, iqu Israitqä hñquaqu mäkä hunätqätanginyä äqunäqe, iquaqu äwqä naqä-hñqunä nyiynqä itamäkätñqä äwinyätä, 'Äi, sunqä mäkä hunätqäninyqä? Qenquengiyqä' ätukqeqä.

27 I tquanga, huizique quvqä itquaminqä iqu, Mosisi ique ävqutäwqatätä, 'Si, ne ämineyätinä, jänä inemäktnqenqe, tqu äktqäwä?

28 Huäqini si ämaqä Isipä pmeqä ique äpäknä-pa, tängani nyi-pqe pizqä bäktnqätanä?' ätukqeqä.

29 Ii tquanqgenqe, Mosisi iqu Isipä äväma, qua Mitianänqä zä äwäqe, qua huitanä-qu eä, iqi äpmaminqeqä. Iqu iqi äpme, ymeqä qokä hnquaqu eämakqeqä.

30 Ingani quvaukuä 40 ae äpäwqanqa, enätqä hnqu, Mosisi ique wimetnqä äquvepätä, anä avqnqä imä, qo-qonä Säna iuni, zä wänqä hmbiyqä äpa iuta, tä hänaqä sätqätanqä yäpä ingisa äpmakqeqä.

31 Mosisi iqu hinuä iinjä äqunäqe, knuä kuapanä indqängqeqä. Iqu hinuä änguänä qunmätä qäqiqi päwqanqa, Goti Hanjuwä Naqä Iqu, iquenji tiinjä ätukqeqä.

32 'Nyi tqä tawäka, Aprähamä iqueqä, Aisakä iqueqä, ä Jekopä iqueqä, Goti Hanjuwä Iqunqä.' I tquanqa, Mosisi iqu yäunuä-yäunuä itä, hinuä qunqänqe zä äwingqeqä.

33 Iqu i imäqanqa, Naqä Iqu tii ätukqeqä. 'Qua si pämä ätqäunji, ii Nqeqä. Iiinjqe, si tqä yukä ämuasmäni huätä hiquveyä.

34 Nyaqä ämaqä iqua, Isipä iuni, hanä-iqä ämepu tääqä dqanguwi, Nyi hinuä äqunätmä, qätä ae äwiyänänä. Iinjä etangi, Nyi, Isipä pmeqä iquauqä hipa iuta, angu itmamqä äpqänä. Tängani si Isipänqä angu utnqä äkndowatkänä,' ätukqeqä.

35 Mosisi iquenji, Israitqä iqua kinganäni hngisanä itquepu, 'Si ne ämineyätinä jänä inemäktngengenqe, tqä äktqäwä?' ätukuwä-qenä-qe, Goti Hanjuwä Iqu iquenji, iquau ämitä, angumä ätuma päniñqä ändowatkqeqä. Enätqä, zä wänqä iu ätqäukqä iqu, Mosisi iqu wäunuä imäkätñqä yätamäqä vquätñqä, Iqu ändowatkqeqä.

36 Isipä iutä, eqä-pñä hänesqä iutä, anä avqnqä iutä, Mosisi iqu wäunuä huitanä-huitanä ämaqä mimäqänänä di imäkätä, ämaqä iquau ämitimäukqeqä. Anä avqnqä iuni, qu quvaukuä 40 äpmaminuwiqä.

37 Ämaqä iinjä iqunä, Israitqä iquau tii ätukqe. 'Ämaqä hinuä-tqä nyi enqä-panä-qu hiätngengenqe, Goti Hanjuwä Iqu, hiqä hita-hingua hnque, atäunuä väniqeqä.'

38 Itanga neyaqä atqä-awäkiqua, anä avqnqä iuni, aquvä äqämbu pmetanguwängani, Mosisi iinjä iqunä iquatä anä äpmaminuwiqä. Ga qoqonä Säna yätuni, iqutä, enätqä hnqutä, kuknuä ätkiyiqä. Goti Hanjuwä Iqueuä kuknuä hanä-pmeqä-täni ämakqe, ne awä änatqa pqäpnuwänqä ämakqeqä.

39-40 Iquenji neyaqä awäkiqua, qätä wiyqänqä mäwinqä itä, hngisanä itquepu, Isipä iunqä angu upnqä kiinjä äwinyätä, Aronä ique tiinjä ätukuwiqä. 'Ne maqnqeqä.

Mosisi, ne Isipä du inetmakqä iqueni, squä wimequtiyä? Inji hiñuiqä nemepu, hänaqä duta näquatäupñqä, si, nenyqä goti hñqua imäkiyā' ätukuwiqä.

⁴¹ Inğanji qu golqä hui ämepu, goti quanğä bulumäka meqä enqä-panä hñque imäkäpu, iquenyqä hiqäva äqiyäpiyitanji, goti iquauqä hipaetä imäkkuwinqä aquvänä imiñuwiqä. ⁴² Iiññge Goti Hanjuwä Iqu, iqua mäptqä iquenyqätä, qanua iquenyqätä, qätäqueqä iquauñqätä, aquvänä ipu, qonä qäyā woktäpñqänä tuwä äwiyätä, hiñuinä äqunñgeqä. Ii ätimäukqenñge, hiñuä-tqä iquauqä bukä iunji, Goti Hanjuwä Iqueqä kukñui tiññä äqänänä.

'Israitqä iquenä, he anä avqñqä du, quvaukuä 40 äpmapiyänğanji, he bulumäka, sipsipqä, meme, tä ikepu, hiqäva äqämiñuwi, Nyinyqä äyä äqämiñuwätanä? Ii oeyqä.

⁴³ He goti quanğä iquaquinyqä qonä woktäupññge, Molekä iquenyqä namnä anä ämätäpu, Repanä iquenyqä qätäqueqä enqä-panä ktqä imäkkuwinqä. Nätmatqä iquaqiñji, he qäsä äma ikämiñuwiqä. Iiñä iqanñuwiññge, Nyi Bapilonä-tänä iñgisanqä huätä hendowatmniqeqä,'* äqänänä" ätukqe.

⁴⁴ "Neqä awäkiqua, qu anä avqñqä iu äpmapiyänğanji, Goti Hanjuwä Iqueqä namnä anä kuinä-tänä äpmamiñuwiqä. Namnä anä iqueni, Goti Hanjuwä Iqu iquauñji, kukñuä naqä-qakui äwimiññgeqä. Qu anä ique ämätäpiyänğanji, nätmatqä eegänänäji Goti Hanjuwä Iqu, Mosisi ique ämotquakqä-pa imäkmiñuwiqä.

⁴⁵ Qänakndanji iquauqä ymeqä iqua, anä iqueni ämapiyi, qu Josuwa iqtä, ämaqä hñquauä qua mapñqä qäsä äma äpkuwiqä. Inğanji Goti Hanjuwä Iqu, ämaqä qua iu äpmamiñuwä iquau huätä väqiyqanğa, qu anji ii ämätkuwi, ämiqä naqä Dewiti iqu äpmetäqänğanqä ämimiñuwiqä.

⁴⁶ Dewiti iqu, Goti Hanjuwä Iqu äñguänänä iwimäkätqätanñqenqä, iqu Iqueni, 'Jekopä iqueqä Goti Hanjuwä Iquki, nyi Sinyqä anä äñguänänä hñqu mätmqänä, hiñuinä nqänäyā,' ätukqeqä.

⁴⁷ Dewiti iqu iññä ätukqä-qe, Solomonä iqu-mända Goti Hanjuwä Iqueqä hiqäva-imäkqä anji, qe ämätqeqä.

⁴⁸ Iiñä etanñqä-qe, ämaqä iqua anä ämätppqä iunji, Goti Haqä Yätutanä Naqä Iqu mäpmeqä yänä. Ii hiñuä-tqä iqu, Goti Hanjuwä Iqueqä kukñuä äqäkkä-paniqä.

⁴⁹ *'Ämaqä naqä iqua, zä-hawä iu quamä äpmeñuwä-pa, Nyaqä zä-hawi, qäukuiqä. Itanğa quae, Nqä yuki*

* 7:43 Amosi 5:25-27

qutati haqeqi äumä äpmenänä. He Nyinyqä anj, äkitanji mätprjqäwä? Nqä anä hapä pmeqänqe, ängi mätnänä?

⁵⁰ *Nätmatqä eeqänäni Nyaqä hipaetanä imäkkqeqä,† ätätä äqänänä” ätukqe.*

⁵¹ Inganji Stipenä iqu, ämaqä miqä naqä iquaunji, tiinji inä ätukqe. “He ämaqä hngisanä iquenjqä. He Goti Hanjuwä Iquenyqä quuvqä maeqiyqä ipu, Iqueqä kuknui qätä mäwiyqä iquenjqä. Ii tiinjqä. Hiqä tawäkiqua hinuiqänä imäkminuwä-pa, he Dnä Änguä Iquenji, hea ique-ique hngisanä itquetqänuwäqä.

⁵² Hiqä tawäkiqua, hinuä-tqä hinuiqänä äpmaminuwä iquaunji, eeqäpnä quvqä iwimäkminuwäqä. Itanga ‘Ämaqä Jänänänä Iqä Iqu, äpäniqeqä’ ätminuwä iquaunä-pqe, qu pizqä äyä äpäkkuwäqä. Inji Ämaqä Jänänänä Iquenyqe, he täkqä ämaepu, pizqä ae äpäkkuwäqä.

⁵³ He Goti Hanjuwä Iqueuä kuknuä-suqe, enätqä iquauqä hipa iutanji, ae qäyä ämakuwänqä, qänaknäni miqä itqänuwenjqä” ätukqe.

Qu Stipenä ique, hikä äpäkkuwinqä

⁵⁴ I tquanji äwipiyi, ämaqä miqä naqä eeqänänä iqua, iquenyqä äwqä quvqä äwinyätä, hiquanji mangtäsqukuä ämäukuwi.

⁵⁵ Ii iqanguwänga, Dnä Änguä Iqu Stipenä iquenji kuapänä munganga, iqu hinui, qäukuä haqä yätu ämäqunäqe, nätmatqä, Goti Hanjuwä Iqueqä yänänäqngqä motqueqä witangqätä, Jisasi Iqu Goti Hanjuwä Iqueqä hipa ämuangisa tqäutangqätä äqungqe.

⁵⁶ I äqunäqe, “Hinuä qumbiyä! Nyi qäukuä qngqanjä äutänatangqätä, Ämaquqä Ymeqä Ekqä Iqu, Goti Hanjuwä Iqueqä hipa ämuangisa tqäutangqätä, hinuä äqunäjänä” ätukqe.

⁵⁷ I tquanga, iqua manä yänänäqngqä ätäpu, qätä a äpmuäknäpu, pämä ätqäupu maqänä äupiyi, Stipenä ique a äkiqätkuwi.

⁵⁸ Ique a äkiqätpiyi, anä-himqä yäpaqä mängisa ätuma äpäwäpu, hikä pizqä äpäkkuwä. Qu iinji mimäqänga, ämaqä hängatqä quangä ätukuwä iqua, iquauqä gquä quäuqe äquvätäpu, hiknä hnqueqä yukä-tänä qäqiqi ekuwi. Iqueqä yoqe, Soli ique.

⁵⁹ Qu Stipenä ique hikä pizqä pästätqätanguwänga, iqu tääqä ätätä, “Nqä Naqä Jisasi Iquki, nqä quuvqe indmayä” ätukqe.

† 7:50 Asayä 66:1-2

⁶⁰ I ätuäqetani, iqu qonä äuktäutä, tääqä yänänäqñqä, “Naqä Iquki, Si iquauqä suqä quvqenqe, kima mäwqä panä!” ätukqe. E ätuäqetani, äpäkonjqe.

Qu Stipenä ique suqä tä iwimäqqañguwängani, Soli iqu, “Qäyunä äyā imäqäuä” knuä äwikqe.‡

8

Soli iqu, quuvqä heqiyqä iquau qui imäkätñqä ipäqäqenqä

¹ Hiunji Stipenä ique äpäkuwängani, Jerusälemä iunji, ämaqä, Naqä Iqueqä yoqeu aquvāqñqä iquau, quvqä itquapñqä ipäqäkuwi. Quvqä e iwitqueqa uwqanguwänga, qu eeqāpnä, qua Jutiya iunqätä, qua Sämalia iunqätä, zä im-imä äwekuwi. Ämaqä Jisasi Iqu kukñuä awä tuäkiqāpñqä ändowatkqä iquanä zä mäwqä ikuwi.

² Qu Stipenä ique pizqä päsqanguwänga, ämaqä suqä Goti Hanjuwä Iqu äwinyätangqä iunä qänaknä iqä hñqua, iqueä huiwi qua äptepiyi, knuä naqänänjä äqäkuwi.

³ Inäqe Soli iqu, ämaqä, Naqä Iqueqä yoqeu aquvāqñqä iquauñi, quvqä itquetñqä ipäqäqke. Iqu iquauqä anä eeqänänjä iu äwimayakitä, yäpä ingisa äwätä, qokä iquautä, apäkä iuautä, eyqiyäma äwätä, guä äkiqiyäminqe.

Qu, Sämalia iu kukñuä awä ätuminjuwinqä

⁴ Qokä-apäkä zä äwekuwä iqua, kukñuä änguänänji awä ätuäkäminuwi.

⁵ Iquautanä Pilipä iqu, anä-himqä Sämalia iunqä äwiqe, Kraisi Iquenyqä kukñuä ängui, iqi awä ätuminqe.

⁶ Qokä-apäkä kuapänänji, qu Pilipä iqueuä kukñuä qätä äwiyäpu, iqu nätmätqä ämaqä mimäqänänjä di imäqqañgi äqumbiyinqe, iqueuä kukñui, qätä änguänä äwipu äpmaminuwi.

⁷ Ii tiinji. Dñä quvqä kuapänänjä iqua, ämaqä iuta zääqä ätäpu ävämeqaungua, ämaqä yänä-a quvqä iquatä, yukä quvqä iquatä, änguä qe imänguwi.

⁸ E imängangä äqumbiyi, ämaqä anä-himqä iutani, aquvänä qe ikuwi.

⁹ Anä-himqä iunji, ämaqä hñqu äpmaminqe. Iqueqä yoqe, Saimonä ique. Pilipä iqu matimäuqängani, iqu paaqä huitanä-huitanä imäkätä, Sämalia pmeqe yäunüä ipñqä iwimäkätä, “Nyi ämaqä naqunjqä” ätminqe.

¹⁰ E imäkätqätangqenqä, ämaqä naqä iquatä, ämaqä hinginqä iquatä, qu, “Ämaqä tqu, Goti Iqueuä

‡ 7:60 Kukñuä tqe, 8:1 iquesanjiyi. Näqñqä-tänjä iqua, ii 7:60 qäsä etangqenqe, ii änguänänjiqä indqänätqänä.

yänänäqñqeqä” ätnäpu, iqueqä kukñui qätä änguänä äwimiñuwi.

11 Iqu paaqä hñganqä imäkqa wätqätangqenqe, qu iinjä imiñuwi.

12 Pilipä iqu, kukñuä änguä Goti Hanjuwä Iqunä miqä iunqätä, Jisasi Kraisi Iqueuä yoqeunqätä, awä tuätqätangqenqä, qokä-apäkä qäsäñi, qu ‘naqä-qakuiqä’ kñuä indqämbiyi, quuvqä eqiyäpu, asñä ämakuwi.

13 Itanga Saimonä iqu-pqe, “Naqä-qakuiqä” kñuä indqänäqe, asñä ämetä, Pilipä iqutä qañä anä ikämiñiyi. E ikisiyänqanji, Pilipä iqu nätmatqä ämaqä mimäqänänä huitañä-huitañä imäqñanji äqunäqe, iqu yäunüä imiñqe.

14 Ämaqä, Jisasi Iqu kukñuä awä tuäkiqäpñqä ändowatkqä, Jerusälemä iu yqänä äpmamiñuwä iqua, “Sämaliya pmeqä iqua, Goti Hanjuwä Iqueuä kukñui ae ämeqäuä” tqangä äwipiyyi, qu Pitä iquesä, Jonä iquesä, iquau wimayñqä ändowatkuwi.

15-16 Sämaliya pmeqä iqua, Jisasi Iqueuä yoqeta asñä meqanguwänga, Dñä Änguä Iqu mawimeqä yqänä etangi, Pitä iqutä, Jonä iqutä ätimäyi, Dñä Änguä Iqu iquau munätñqä, Goti Hanjuwä Ique tääqä ätukiyi.

17 Iquaqu tääqä äsuiyi, hipae ämaqä iquauqä nyuänä hageqä hiqanqiyänga, Dñä Änguä Iqu iquau qe äwimakqe.

18 Saimonä iqu, iquaqu i iqanqinyä, ämaqä Dñä Änguä Ique äyä meqangä äqunäqe, iqu iquaqui mbqä wimätä ikqe.

19 Iqu iinjä itä, tiinjä qe ätukqe. “Nyi ämaqä hñque hipae hageqä eqanga, iqu Dñä Änguä Ique meniqa diñqe, qe yänänäqñqä tä, nyi-pqe inä dapinyqä” ätukqe.

20 I tqanga, Pitä iqu kimanji, “ ‘Nätmätqä Goti Hanjuwä Iqu ävätnqe, nyi mbqä imqänä’ kñuä äkiyqetani, tqä mbqetä, tqä-täuätä, qui anä imäknyiyñqinyqä” ätukqe.

21 “Goti Hanjuwä Iqueqä hiñuä iqinj, tqä kñuä indqänqe, jänä hma etangi, Goti Hanjuwä Iqueqä wäunüä ne imäkätunqeuñi, si anä mämpeqänänjiqä.

22 Tqä kñui äkunmäknätnä, suqä quvqä tqueni, ävquatämäutnä, Naqä Iqueuä yätamakqenqä yatñqä wiyä! Si ii imäkñi, Iqu tqä kñuä indqänqä quvqe, huätä makmäunqutiya, mämakmäuqä yänqutiya?

23 Si yänänäqñqenqä hiñuä aowä qänätqätangnä äkqänmä, ii äktqänä. Suqä ii, marasingä quvqä enqä-pa, saqä kñuä indqänqe qui ikimäkätqänä. Suqä quvqe, guä enqä-pa kikiqäyautangi äkqänänänä” ätukqe.

24 I tquanğa, Saimonä iqu kimañi, “Nätmatqä qe ändqiyi mänyimeqä yätñqe, Goti Hanjuwä Iqu hanjuä nyimäkätñqä, tääqä suinyqä” ätukqe.

25 Inğañi ämaqä kukñuä awä siyñqä ändowatkqä iquaqu, Pitä iqtä, Jonä iqtä, nätmatqä hiñuä äqunminiñqätä, Goti Hanjuwä Iqueqä kukñuñqätä, awä qäpu äsuiyi, iquaqu Jerusälemänqä anğı wiññqä äväமாகိယိ. Qañä äwäsiyänğañi, Sämalıya pmeqä iuqä anä-himqä kuapänänä iuñi, kukñuä anğui awä ätqäuminñi.

Pilipä iqu, ämaqä Aprikatanä hñque, kukñuä awä ätukqenqä

26 Naqä Iqueqä enätqä hñqu, Pilipä ique tiñä ätukqe. “Si pämä ätqäutnä, Sämalıyatanä mäwqä ingisanqä äwitnä, hänaqä Jerusälemätanñi, anä-himqä Gasa bunqä änyeaqñqeu ätimäutnä quveqäyä!” ätukqe. Hänaqä iqu, qua aväqñqä-tänä iu änyeaqenä.

27 I tquanğa, Pilipä iqu pämä ätqäutä qe äukqe. Hänaqä iqi ätimäuqe, iqu Itopiya pmeqä ämaqä naqä hñque äqunğqe. Ämaqä iqu apäkä Itopiya iu miqä naqä iyyqä wäunjuä miqetanä ique. Ämaqä iu pmeqe, quwqä apäkä naqä iinyqe, “Ii kandisiyqä” ätmiñuwi. Ämaqä tqu ya äyänqä-qu eä, iyyqä mbqä eeqänänñi miqä ique. Inğañi iqu Goti Hanjuwä Ique qonä äwoktäutä, Iqueqä yoqä haqeqä mamäutñqä Jerusälemänqä äpkqe.

28 Jerusälemä iu ae äpmeqetanñi, anğui wätñqä imäknätä, iqueqä kalisi haqeqi äpme, hiñuä-tqä Asayä iqu bukä äqäkqe, a täuqämanminñe.

29 Inğañi Dñä Änğua Iqu Pilipä iquenñi tiñä ätukqe. “Si kalisi-tänä qäqiqi äwätinä, qañä anä winyqä.”

30 I tquanğa, Pilipä iqu, iqu-tänä qäqi maqänä äwäqe, ämaqä iqu, hiñuä-tqä Asayä iqu bukä äqäkqe, a täutqätanğı äwiyaqe, “Kukñuä iuñi kiqä quatinqe, si näqñqä ae ämenyä, ä mämeqä inyä?” ätukqe.

31 Ga, ämaqä iqu kimañi, “Ämaqä hma eätqe, kukñuä quatinqe, nyi näqñqä äänä himqäwä? Si äyapätinä, kalisi täu, nyitä quamä anä äpmeyä” ätukqe.

32 Iqu bukä a ätäukqä iuñi, tiñä tnätanğıyi.

“Sipsipqä äpäkpñqä ätuma äwquwä-pani, qu iquenñi, asä iñä ätuma äukuwi. Itanğa sipsipqä meqä kiqä ae, ätävätqätanğuwänğa zääqä matqä iqäqä-pa, iqu kukñuä matqä e ikqe.

33 Qu iquenñi, mäñdi äkittqiyäpu, kukñui qäyunä mämitqä ikuwi. Iqu ymeqä maeqänğa aanqä

imäkkanguwitanj, iqueqä kaqä-kawäkaunqe, matqä ipnuwiqä”* ätä äyä äqänänä.

34 Ämaqä iqu kuknuä tä a qäpu ätäuqe, Pilipä ique tiinjä ätukqe. “Nyi yatnqä äkiyqänä. Ämaqä hinuä-tqä iqu, tquenyqä ätkqäwä? Iqueqä-kiuänqä ätkqätanä, hnquenyqä ätkqätanä?”

35 Itanji, Pilipä iqu, Jisasi Iquenyqä kuknuä änguinqä awä ätukqe. Iqu kuknuä, ämaqä iqu a ae ätäukqä quatinqä ganä ätuäqe, kuknuä huizinqä-pqä inä ätukqe.

36-37 Iquaqu hänaqeu äwqinjaqänyiyi, eqä hnque ätimäyi, ämaqä iqu, “Hinuä qunyä! Eqä täqinjqä. Nyi asnj, ämamqätanä, mämeqä imqätanä?” ätukqe.†

38 I ätuäqetanji, iqu kalisi miqä iquenji, “Si hosi eyqiyämetnä, iqi pmetnqä imäkiyä” ätukqe. Inganji Pilipä iqtä, ämaqä iqtä, eqä bunqä äwäyi, ämaqä iquenji, Pilipä iqu asnjä qe äqäkqe.

39 Iquaqu eqä mämdanji äyapätqätanqiyänga, Naqä Iqueqä Dnjä Änguä Iqu, Pilipä iquenji, maqänä ätuma äwekqe. Ämaqä iqu aquvänä itä, iqueqä hänaqeu äwäqe, iquenji angumä hinuä mäquunquä ikqe.

40 Inganji Pilipä iqu, “Tä nyi anjä-himqä Asändotä iu ätqäuänänä” knuä ämakqe. Iqisanji, iqu anjä-himqä eeqänänä iunji, Jisasi Iquenyqä kuknuä änguänänä, awä ätuäkäminqe. Iqu awä e ätquanji, anjä-himqä Sisariya du ätuäqitimäukqe.

9

Soli iqu knuä äkunmänkätä, quuvqä eqäkqenqä

1 Inganji Soli iqu Naqä Iquenyqä quuvqä heqiyqä iquau qui imäkätä pizqä päsatnqä kuknuä yänänäqnqä yqänä ätminqe.

2 Itanji, iqu hiqäva-imäkkä naqä iquenyqä äwäqe, “Si, Israitqä, anjä-himqä Dämaskasi iu pmeqä iquauqä, anjä aquväqnqä iu miqä naqä iquenyqä, pipa äqiyätnä dapiyä” ätukqe. Iqu iinjä tquanga, iqu pipa iunji, kuknui tiinjä äqiyätä äwikqe. “Soli iqu, qokä-pqä apäkä-pqä Jisasi Iqueqä hänaqä iu wätqätanguwä iquau ämoqumuetäqe, guä äkiqiyäutä, Jerusälemänqä ätuma päniqeqä” ätätä äqäkqe.

* 8:33 Asayä 53:7-8 † 8:36-37 Pipa Grikä pmeqeuqä kuknuä iu äqänänqä huiunji, kuknuä tiinjä-pqä inä ätä äqänä. Pilipä iqu kimanji, “Si quuvqe, hämänänänä eqinji, asnj iuta matnqinyä” ätukqe. Inji ämaqä iqu, “Nyi, Jisasi Kraisi Iqu, Goti Iqueqä Ymeqä Iqueyqe, quuvqä eqiyätqänänä” ätukqe.

³ Ingañi Soli iqu, Jerusälemä iu äväma äwäqe, Dämaskasi iu timäutñqä qäqi wätqätanğa, maqänäñi qäukuä haqä yätutanä we-hunqe, nyuauä enqä-pani, ique äwimakqe.

⁴ Wimeqanğa, iqu qua iqi äpäknäqe, ämaqä hñqueqä manitanı, “Soli iquki, Soli iquki, si Nyi sunqä qui ny-imäkätqäñinyä?” tquanğı äwikqe.

⁵ Iinjä äwiyäqe, “Naqä Iquki, Si Tqukikä?” tquanğa, kimanı, “Nyi Jisasi Iqunjqä. Ämaqä si qui imäkätqäñi, ii Nyinjqä” ätukqe.

⁶ “Inäqe si pämä ätqäutnä, anä-himqä yäpä ingisa paquvä! Iqini nätmätqä si imäktñinqe, ämaqä hñqu si awä ktänqiyä” ätukqe.

⁷ Ämaqä, Soli iqutä anä äuminuwä iqua, qu ämaqä-que, hinuä mäqunquä maninä tqanğı äwipiı, kuknuä matqä ätqäuminuwi.

⁸ Ingañi Soli iqu ivatuwänäqe, hinuä äqänäqä-qe, iqueqä hinui hea äwäkqe. Iinjä wimeqanğa, qu ique Dämaskasi iunqä, a qe ämäusqänğa äukuwi.

⁹ Iqini, iqueqä hinui hea yqänä witanğı, iqu buayätä, eqätä, manqä, hiunji hñquaqi-hñque äpmaminqe.

¹⁰ Dämaskasi iunı, ämaqä Jisasi Iquenyqä quuvqä heqiyqä hñqu äpmaminqe. Iqueqä yoqe, Anänasi ique. Iqu wätqä enqä-panä äqunätä, Naqä Iqu, “Anänasi iqukiyä” tquanğı äwiyäqe, “Nyi täqi äpmenänä” ätukqe.

¹¹ I tquanğa, Naqä Iqu, “Si pämä ätqäutnä, hänaqä qu, ‘Jänäñiqä’ ätätqänuwä iunqä uvä” ätukqe. “Iqini, ämaqä, Jutasi iqueqä aniu pmetanğqä hñquenyqä qävqä itnä wimayä! Iqu anä-himqä Tasusi iutanu eä, iqueqä yoqe, Soli iquwi.

¹² Iqu Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä ätätä, wätqä enqä-pani tiinjä äqunğqeqä. Ämaqä hñqu, iqueqä yoqe Anänasi iqu, yäpä yängisa äwimetä, iqueqä hinui anğumä anğua qänätñqä, hipae haqeqi wiyätqätanğı äqunğqeqä” ätukqe.

¹³⁻¹⁴ I tquanğa, Anänasi iqu, “Naqä Iqukiyä, ämaqä iquenyqe, nyi, ämaqä kuapänänä iqua, tiinjä tqanğä äwiyänqeqä. ‘Iqu Jerusälemäñi, Tqä ämaqä iquauñi, suqä quvqä itquakanı, itanı täqinyqä pätnqe, hiqäva-imäkqä naqä iqua, “änğuiqä” tqanğä, äpäqe, ämaqä, Tqä yoqenqä quuvqä eqiyäpu, haqeqä äkivauqumuatätqänuwä iquau, guä kiqiyäutñqä äquvepqeqä’ tqanğä, äwiyänqeqä” ätukqe.

¹⁵ Iwä, Naqä Iqu, “Si qanä uvä” ätukqe. “Ämaqä iinjä iqu, Nyaqä wäunuä-nyiyqä hiäninqä, Nyi atäunuä ae iqäqeqä.

Iqu, ämaqä Israitqä iqua qäyā etangi huizi iquautä, anä-himqä iutanä miqä iquautä, Israitqä iquautäni, Nyaqä yoqenqä awä tquätñqeqä.

16 Iqu Nyaqä yoqenqä awä ätuätäqetani, hanä-iqetä, täñä-hunqetä mequätñqä etangi ämotquamqeqä” ätukqe.

17 Ingañi, Anänasi iqu äwäqe, anä yäpä ingisa äpaquväqe, iqueqä hipae, Soli iqueqä haqeqi äwiyätä, tiñä ätukqe. “Tasi-gua Soli iquki, Naqä Jisasi, hänaqä si päťqätanğñä iu äkimeqä iqu, sinyqä änändowatqi. Si hinuä anğumä qñganğti, Dñä Änguä Iqu kuapänä kimetñqä diñqä änändowatqiyä” ätukqe.

18 Iqu iinä tquanğa, maqänäñi, nätmatqä hinuä hea iwomäkminqe, qua mäñi päkñganğa, iqu hinuä anğumä äñguä qe äqänğqe. Ingañi iqu pämä äťqäuqe, asñä qe ämakqe.

19 Iinä iäqetani, iqu ymisanä änätä, iqueqä yänänäqñqe, anğumä qe äwimakqe.

Soli iqu, kukñuä äñgui, Dämaskasi iu awä ätuminqenqä

Soli iqu hiunji hñquaunji, quuvqä heqiyqä iquatä, Dämaskasi iu anä äpmaminuwi.

20 Iqu äpakänä mäpmeqä maqänä ikitä, Israitqä iquauqä anä aquväqñqä iu äpaquvätä, “Jisasi Iqu, Goti Hanjuwä Iqueqä Ymeqeqä” ätuäkäminqe.

21 Ämaqä qätä äwiyäpiyä iqua, qu eeqänäñi yäunuä ipu, tiñä ätminuwi. “Jerusälemäñi, ämaqä, Jisasi Iqueqä yoqenqä quuvqä eqiyäpu, haqeqä mamäuqä iquau, qui imäkätñqä iqu, ämaqä tä, qäqueqä. Itani täqinyqä anğumñi, täqisanä hñquau guä äkiqiyäutä, hiqäva-imäkqä naqä iquauñqä ätuma womätä, äquvepqiya” ätminuwi.

22 Ingañi, Soli iqueqä kukñuä tqe, yänänäqñqä ätimäutä, Jisasi Iquenyqe, “Iqu Kraisi ämaqä mitñqä Goti Hanjuwä Iqu ätekqä Iquvqä,” awä jänä ii ätuminqe. Iqu e tquanğqenqe, Israitqä Dämaskasi iu äpmaminuwa iquauä kñuä indqänqe, änä mindqänqä ipu, kukñuä matqä ikuwi.

Soli iqu, hanä-iqenqä mäwiñganği, Dämaskasi iu ävämakqenqä

23 Hiunji kuapänä ae äpäwqanğa, Israitqä iqua aquvä äqänäpu, Soli ique pizqä päkñqä kukñuä naqä-hñqunä imäkuwi.

24 Nätmatqä iinqe, Soli iqu näqñqä ämakqe. Hiunjinğatä, heatqänğatä, Israitqä iqua, ique pizqä päkñqenqe, anä-himqä iunji, hänaqä eeqänänğä iu, wiwä äqiyäqämaminuwi.

25 Iinjä etanġi, ämaqä, Soli iqu ämotquaminqä iqua, iqueni heatqänġa anä-himqä täknä quäuqänänä yätunqä ätuma epiyi, iqu hiqokä-qa naqänänä iu mnganġa, guä äqiyäpiyi, täknä yäpaqä mängisa äqiyäumäwatkuwi.

Soli iqu, Jerusälemä iu äpmaminqenqä

26 Qanakndanġi, Soli iqu, Jerusälemä iu ätimäuqe, iqu ämaqä Jisasi Iquenyqä quuvqä heqiyqä iquatä, aquvä anä qämbnqä imäkminqe. Iqu injä itqätanġa, iqua, "Iqu quuvqä eqiyqiyä" tqanġä äwiyäpiyä-qe, eeqänänä, "Quanġiqä" knuä vqanġi, iquenyqä zä iminjuwi.

27 I etanġi, Banäpasi iqu, ique, ämaqä Jisasi Iqu kuknuä awä tuäkiqäpnqä ändowatkqä iquaunqä, ätuma äwäqe, iqu iquaunġi, Soli iquenyqä kuknuä awä ätukqe. Iqu hänaqä iqä äwätäqänġa, Naqä Ique hinuä äqunġqenqätä, Naqä Iqu ique kuknuä ätukqenqätä, itanġa Dämaskasi iu äpmeqänġa, Jisasi Iqueqä yoqenqä kuknuä awä yänänäqnqä ätuminqenqätä, ätukqe.

28 Inġanġi Soli iqu, iquatä Jerusälemä iu anä äpmapu, qanä ikipiyänġanġi, iqu zä miqä, Jisasi Iqueqä yoqenqä kuknuä awä ätuminqe.

29 Iqu Israitqä Grikä iquauä kuknuinä tqä iquatä, kuknuä mäkä äunminjuwi. Iinjä ipiyitanġi, qu ique pizqä päkpnqä iminjuwi.

30 Käta-känġuäkiqua, qu injinqä näqnqä ämapiyi, ique anä-himqä Sisariya bunqä ätuma äwäpiyi, iqisanġi anä-himqä Tasusi iunqä ändowatkuwi.

31 Inġanġi qua Jutiya pmeqä, qua Galili pmeqä, qua Sämalija pmeqä, Jisasi Iqueqä yoqenqä aquväqnqä iquaunġi, ämaqä huizi iqua hanä-ique mävvqä iqanġä, qu äwqä hanuä imbu, änguä äpmaminjuwi. Dnä Änguä Iqu, iquauqä äwqeunġi, yänänäqnqä iwimäkkqanġi, qu suqä Naqä Iquenyqä qanaknä iqä iunä, äpmaka äuminjuwi. Itanġa ämaqä kuapänä quuvqä eqiyäpu, huizi iquatä aquvä anä äqänminjuwi.

Pitä iqu, Aniyasi ique änguä iwimäkkqenqä

32 Pitä iqu, eeqänänä iu äkoquväkiqinjqänäqe, anä-himqä Linda iu ätimäuqe, Goti Hanjuwä Iqueqä ämaqä iqä äpmaminjuwä iquau äwimakqe.

33 Anä iunġi, iqu ämaqä hnqu, iqueqä yoqe Aniyasi iqu, pmetanġi äwimakqe. Iqu yuki nnuä-tänä eä, iqueqä yquvanä iunä pmetanġi, quväukuä 8 ämawqätäukqe.

34 Pitä iqu ique äwimeqe, tiinjä ätukqe. "Aniyasi iquki, Jisasi Kraisi Iqu si anġu änguä ikimäkkqiyä. Si ävautnä,

tqä yquvani, jänä imäkiyä.” I tquangani, iqu maqänä qe ävaukqe.

³⁵ Inğani ämaqä eeqänänä, anä-himqä Lindatanä iquatä, quauñuä Salonä pmeqä iquatä, Aniyasi ique hinuä äqumbiyi, qu knuä äkunmäknäpu, Naqä Iquenyqä quuvqä eqäkuwi.

Pitä iqu, Tapita ävauqumuatkqenqä

³⁶ Anä-himqä Jopa iunji, apäkä Jisasi Iquenyqä quuvqä heqiyqä hui äpmamiñqe. Iiyqä yoqe, Tapita. Yoqä iinji, Grikä iquauqä anä-kukñui, qu “Dokasiyā” ätmiñuwi. Hea ique-iqueni, ii suqä änguänäñi imäkätä, ämaqä nätmätqänqä äwa iqanğuwä iunji, yätamäkkqä vqä iiyi.

³⁷ Pitä iqu, Linda iu yqänä pmetanğa, ii täñä-yaqä äwimeqe, qe äpäkongqe. Itanğa qu iiyqä huiwi, asñä äqiyäpu, anä hiqñqä haqä imä ekuwi.

³⁸ Anä-himqä Jopa ii, anä-himqä Linda-täñä qäqiqiyi. Ämaqä quuvqä heqiyqä iqua, “Pitä iqu Linda iu äpmenä” tqanğä äwipiyi, qu ämaqä hñquaqui, “Linda pmeqä iqua, ‘Iyää, si äpakä miqä, nenyqä maqänä biyā’ ätqäüä” suiyñqä diñqä, ändowatkuwi.

³⁹ I tquangiyänğa, Pitä iqu ivatuwänätä, iquaqutä qe äkuwi. Iqu äwimeqanğa, qu anä hiqñqä yätunqä ätuma äpekuwi. Yätqäñi apäqñqä eeqänänä iua, Pitä iqu-täñä iqi pämä ätqäupu, knuä äqiyäpu, gquätä, ämuasmänqätä, Dokasi hänä äpmeqänğa imäkkqe, ämotquakuwi.

⁴⁰ Qu i iqanğuwänğa, Pitä iqu eeqänänä iquauñi, yäpaqä mänğisa ändowatäqe, qonä äuktäutä, Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä ätukqe. Inğani iqu apäkä pizqä i witanğqä inği, hiqumuanä äwiyäqe, “Tapitauä, si vayä” ätukqe. I tquanğa, ii hinuä äqänäqe, ique hinuä äqunätä, pämä qe äpmakqe.

⁴¹ Ii pmeqanğa, iqu hipae a maqätqanğa, ii pämä ätqäukqe. E tqäuqanğa, iqu Goti Hanjuwä Iqueqä qokä-apäkä iquautä, apäqñqä iuautä, tääqä ätuätumeqetani, Tapitai hänä pmetanği ämotquakqe.

⁴² Inqe, Jopa pmeqä eeqänäñi, qätä äwipiyi, kuapänäñi Naqä Iquenyqä quuvqä eqäkuwi.

⁴³ Inğani Pitä iqu Jopa iunji, hiunji kuapänä, ämaqä, yaqueqä huiwiu wäunüä imäkkqä hñqu, iqueqä yoqe Saimonä iqtä äpmamiñyi.

Pitä iquenqätä, Koniliusi iquenqätä (10:1-11:18)

10

Enätqä hñqu, Koniliusi ique äwimakqenqä

¹ Inğanj i ämaqä hñqu, iqueqä yoqe Koniliusi iqu, anä-himqä Sisariya iu äpmaminqe. Iqu Romätanjä mäkä-iqä, qu “Italisanä iquayqä” ätminuwä, ämaqä 100 iquau miqä naqä iquvi.

² Iqutä, ämaqä iqueqä anä iu anä äpmapiyā iquatä, qu Goti Hanjuwä Iqueqä äwinyänqeuñi qänaknä ipu, Goti Hanjuwä Iqueqä yäpā iqinyä äpmaminuwi. Ämaqä nätmätqänqä äwa iqanguwä iquauñi, iqu yätamäkkä kuapänä ävätä, Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä hea ique-ique ätätä äpmaminqe.

³ Hiunji hñqueni, mäptqä äwitñqä ti pmetanga, iqu wätqä enqä-panä iunji, Goti Hanjuwä Iqueqä enätqä hñqu ätnänqinyä quvepqangi äqungqe. Enätqä iqu ique äwimeqe, “Koniliusi iqukiyā” ätukqe.

⁴ I tquanga, Koniliusi iqu zä itä, hinuä yänänäqñqä äqunäqe, “Naqä Iqukiyā, änäänqäwä?” ätukqe.

Kimani, “Si Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä ätätinä, ämaqä nätmätqänqä äwa iqanguwä iquau yätamäkkä ävätqätangñi, Iqu hinuä äkqänätä, sinyqä knui ae ämenä” ätukqe.

⁵ “Tänğanj si ämaqä hñquau, anä-himqä Jopanqä dowatiyā. Inji iqua, ämaqä hñque, iqueqä yoqe Saimonä ique, iqueqä yoqä huizi Pitä ique, ätuma ppñqeqä.

⁶ Iqu Saimonä yaqueqä huiwiu wäunuä imäkkä iqueqä anju äpme. Iqueqä anji, eqä-pñä manä iqi ämätñänä” ätukqe.

⁷ Enätqä e ätukqä iqu vämeqanga, Koniliusi iqu, iqueqä anju wäunuä iqä iquautanjä hñquaquisä, mäkä-iqä, ique yätamäkkä vqä iquautanjä hñquesä, tääqä ätuätumakqe. Mäkä-iqä iñä iqu, Goti Hanjuwä Iqueqä äwinyänqeuñi qänaknä iqä-quvi.

⁸ Koniliusi iqu iquauñi, nätmätqä eeqänäñi, timäuqangqenqä awä ätuäqe, Jopa iunqä ändowatkqe.

Pitä iqu, wätqä enqä-pa äqungqenqä

⁹ Iqu iquauñi dowatqanga, itanga awinğanj, qu qanjä äwqinjaqämbiyi, hiunji quemisqänqä, anä-himqä Jopätänj qäqi wätqätanguwänqä, Pitä iqu, anä atäuqä haqä yätqä, Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä tuätñqä ekqe.

¹⁰ Iqu e iqetanj, buayä dä vqanga, iqu buayä nmätä ikqe. Qu buayä näwenyā imäkätqätanguwänqä, wätqä enqä-pa äqungqe.

¹¹ Qäukuä haqä yätunji qnqanä äutänggangi äqungqe. Inqanji nätmatqä hnqu, yuä naqänänä enqä-panä, kiqä hitunüä hnquaqui-hnquaquinä iunji, qua täunqä pätinqä ävquatäwatngangi äqungqe.

¹² Yuä iqueqä vawä iunji, hiveqä-yaqueqä, ynjä-tänä, iwomä-qänakukuiqä, huitanä-huitanä iinji, vawä hikhätangi äqungqe. ¹³ E äqunäqe, manitanji kuknui tiinjä tqangi äwikqe. “Pitä iquki, si ävautnä, nanui äpäsätinä huinyä!”

¹⁴ Iqu kimanji, “Ae! Naqä Iquki, nätmatqä Tqä hinuä iqi kiyä mätqä eänqe, nenyinqä pmua imäknänqe, nyi manqä itnqä-qae, oeyä manqä ymqänä” ätukqe.

¹⁵ E tquanga, manä angiti ätukqe. “Nätmatqä Goti Hanjuwä Iqu, kiyä maeqä imäkqenqe, si ‘kiyä mätqeqä’ matqä panä” ätukqe.

¹⁶ Hnquaqui-hnque e ätäqetani, yuä vawä iqueni maqänänji, qäukuä haqä yätunqä angji äma ekqe.

Koniliusi iquesanä iqua, Pitä ique äwimakuwinqä

¹⁷ Pitä iqu, “Nyi wätqä enqä-pa äqunänqe, quati änäängä?” knuä kuapänä indqänätqätangani, ämaqä Koniliusi iqu ändowatkqä iqua, “Saimonä iqueqä anji ängikä?” ätuäpu, yatnqä ävqa äppi, iqueqä anä hänaqä iu ätimäukuwi.

¹⁸ Qu iqi ätqäpiyi, tääqä ätäpu, “Saimonä iqueqä yoqä huizi Pitä iqu, täqisanä?” ätukuwi.

¹⁹ Pitä iqu knuä yqänä indqänätqätanga, Dnä Änguä Iqu tiinjä ätukqe. “Hinuä qunyä. Ämaqä hnquaqui-hnque, sinyqä qävqä iqapätqänäuä.

²⁰ Inäqe, si pämä ätqäutnä, äquveqesnqe. Nyi iquau ändowatqangä äquvepquwinqe, si iquatä anä upnqenqe, knuä kuapänä mindqänqä panä” ätukqe.

²¹ I tquanga, Pitä iqu, iquaunqä äquveqäqe, tiinjä ätukqe. “Ämaqä he qävqä iqapätqänuwä iqu, ii nyinjqä. He sunqä quvepqäuä?” ätukqe.

²² Iqu i tquanga, qu kimanji, “Koniliusi, mäkä-iqä 100 iquau miqä naqä iqu, änandowatqangi äquvepqunä” ätukuwi. “Iqu ämaqä jänänä-qu eä, Goti Hanjuwä Iqueqä yäpä iqinyä pmetangi, Israitqä eeqänänä iqua, ‘Ämaqä ängüänänueqä,’ ätätqänuwä. Goti Hanjuwä Iqueqä enätqä hnqu, ique tquanggetani, iqu tqä kuknui qätä kiyätinqä dinqe, ne ikitmetanä, iqueqä anä iunqä watunquä änandowatqeqä” ätukuwi.

²³ Inji, Pitä iqu anä yäpä yängisa ätuma äpeyäqe, hea iqueni, iquau ämiminqe.

Zinuitäni, iqu ävautä, iquatä, kätä-känguäka, Jopa iu pmeqä hñquatä, anä äukuwi.

Pitä iqu, Koniliusi ique äwimakqeqä

²⁴ Äwqinjaqämbiyi, hiunji huizi iqueni, Sisariya iu ätimäukuwi. Iqua qanjä pätqätanguwänggani, Koniliusi iqu iquaunqä hinuä äqunä äpme, iqueqä häñeqä asä qäyutanä iquautä, iqueqä näueqä naqä-qakuänänjä iquautä, tääqä ätuätumakqe.

²⁵⁻²⁶ Pitä iqu anä yäpä yänggisa peyqanga, Koniliusi iqu, iqu-tänjä qäqi äpeyäqe, iqueuä yoqä haqeu mamäutñqä, iqueqä yukä-tänjä qäqi qonjä äwoktäuqangi, Pitä iqu ique ävauqumuätätä, “Nyi ämaqä, si enqä-panjä iqunjqä” ätukqe.

²⁷ Ii iäqe, iqu iquä yäpä ingisa kukñuä ätqäyäsüyänggani, gokä-apäkä kuapänäni, aquvä äqämbu pmetangä äqungqe.

²⁸ Inqani, iqu iquauni, tiinjä ätukqe. “He Israitqä iquneqä kukñuä-suqenqä näqñqä ae äyä eñäuä. Israitqä iqune qäyä etangi huizi iquatäni, ne nätmatqä hui imäkätanä iquatä pmeqe, ii pmua imäknänä. Injä etangi, nyi ämaqä hñquenyqe, ‘Iqu kiyä mätqä-queqä. Nyi iquäni, anä mämpmeqä yenyqueqe’ matqä imqä diñqe, Goti Hanjuwä Iqu nyi ämändqueqeqä.

²⁹ Iinjñqe, he tääqä dqanguwinqe, nyi ‘oeyqä’ matqä itmä, äquvepqänä. Inji nyi yatñqä eyqänä. He nyinyqe, sunqä ändowatquwäwä?” ätukqe.

³⁰ I tquanga Koniliusi iqu, “Hiunji hñquaqi-hñque päwqangqeuñi, mäptqä äwitñqä ti iqanga, nyi nyaqä anä täu äpmamä, Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä ätqäqeqä” ätukqe. “Nyi i pmetanga, maqänäni, ämaqä hñqu, iqueqä qäkitani tä naqänänjä yängqä-qu, nyaqä hipenjuä iqi ätqäunqeqä.

³¹ Änyimeqe, iqu ‘Koniliusi iqukiyä’ ändqeqä. ‘Goti Hanjuwä Iqu, saqä tääqä ätätqäni, qätä ae äkiyätä, ämaqä nätmatqängqä äwa iqanguwä iquau, yätamäqä ävätqäññqe, kñuä indqänänä.

³² Tänggani si ämaqä hñquau, anä-himqä Jopanqä dowatiyä. Inji iqua ämaqä hñque, iqueqä yoqe Saimonä ique, ätuma ppñqänänyä. Iqueqä yoqä huizi, Pitä iqueqä. Iqu Saimonä huizi, ämaqä yaqueqä huiwiu wäunjuä imäqä iqueqä anju äpmenä. Iqueqä anji, eqä-pñä manjä iqi ämätänänä,’ ändqeqä.

³³ I dqanga, nyi maqänäni ämaqä hñquau, sinyqä dowatqanga, si suqä änguä inemäkätänä, äyä äpnyä. Inji tänggani, ne eeqänäni äpätanä, Goti Hanjuwä Iqueqä hinuä

täqi äpmenqutä, kuknuä Naqä Iqu äktqäqe, eeqänä qätä äwiyänä” ätukqe.

Pitä iqu, kuknuä awä ätukqenqä

³⁴ Kimanji, Pitä iqu tiinjä ätukqe. “Naqä-qakui, nyi näqñqä tiinjä eqänä. Goti Hanjuwä Iqu, qokä-apäkä iquauqä häñeqänqä kñuä mämeqä itä, eeqänänjä iquauñi, suqä asitanji Iwimäkkqä Iqueqä.

³⁵ Ämaqä häñeqä äkitanjä äsqu, Naqä Iqueqä yäpä iqinyä äpme, suqä jänänjinä imäqanqutqe, Goti Hanjuwä Iqu iquenji itmenqiyä.

³⁶ Goti Hanjuwä Iqu, Israitqä iquene, kuknuä änguä we-hunqä-täñi änätapkqenqe, he näqñqä ae äyä enjä. Ii tiñiqä. Jisasi Kraisi Iqu, ämaqä eeqänänjä iuqä Naqä-qu eä, ne Goti Hanjuwä Iqutä, äwqä naqä-hñqunä änyänä pmetatunquä, inemäkänqiyä.

³⁷ Nätmatqä eeqänänji, qua Jutiya iu ätimäukqä-pqenqe, he näqñqeqä. Jonä iqu, asñä qñqenqä awä ae ätukqänqä, nätmatqä iñi qua Galili iu ganä ipäqäkkeqä.

³⁸ Inji Jisasi Nasäretqätanjä Iquenji, Goti Hanjuwä Iqu ätetä, Dñä Änguä Iquesä, yänänäqñqetä ävätä, Iqutä anä pmetanji, Iqu ämaqä iu yätamäkkqä ävätä, ämaqä Setänä iqu qui imäkkqä iquauñi, änguä iwimäkkätä, anä-himqä eeqänänjä iu ikäminqenqe, he näqñqä ae äyä enjäuä.

³⁹ Nätmatqä eeqänänjä, Iqu Israitqä iquauqä qua iutä, Jerusälemä iutä imäkkätqätanji, ne hiñuä äqunminqenqätä, ique zä-huätatä äuepu, pizqä äpäkkuwinqätä, awä-tqä-quneyqä.

⁴⁰ Iquenji, hiññi hñquaqñi-hñque päwqanqä, Goti Hanjuwä Iqu, anqumä ävauqumuatäqe, qokä-apäkiuqä hiñuä iqi timäutñqä äyä iwimäkkqeqä.

⁴¹ Iqu ämaqä eeqänänjä iquau mäwimeqä itä, ne, Goti Hanjuwä Iqueqä kuknuä awä tquatuñquä, atäunquä ae änekqä iqunenyä änemakqeqä. Iqu qua äptekuwä iuta ävauqe, buayätä, eqätä anä äñgqeqä.

⁴² Inqanji Iqu, ne ämaqä iunji, kuknuä tiinjä iqu, ätnänjä iqi awä tquatuñquä änatkqeqä. ‘Goti Hanjuwä Iqu, Ämaqä Qäquenji, ämaqä häñä äpmenuwä iutä, pizqä ae äpäkonätqänuwä iutä, iwäsäuqänqä ätekqäqä Iquvqä.’

⁴³ Hiñuä-tqä eeqänänjä iqua, Iquenyqä awä tiinjä ätminjuwiqä. ‘Ämaqä, Iquenyqä quuvqä heqiyqä iqua, Goti Hanjuwä Iqu, Iñä Iqueqä yoqetanji, äwqä hanuä imäknätä, iquauqä suqä quvqe, huätä mamäunqiyä’ ätminjuwiqä” ätukqe.

Dñä Änguä Iqu, Israitqä iqua qäyā etangi huizi iquau äwimakqenqä

44 Pitä iqu, kuknuä yqänä tätqätanga, Dñä Änguä Iqu, ämaqä kuknuä qätä wiyätqätanguwä eeqänänjä iquaunqä äquvepätä, manguä ämunqge.

45-46 Itäni, qu anä-kuknuä huitanjä-huitanjä ätäpu, Goti Hanjuwä Iqueqä yoqä haqeqä ämamäukuwi. Israitqä quuvqä heqiyqä, Pitä iquä anä äpkuwä iqua, qätä e äwipiyyi, yäunuä ipu, tiinjä ätkuwi. “Ämaqä Israitqä iqune qäyā etangi huizi iquaunji, Goti Hanjuwä Iqu Iqueqä Dñä Änguä Ique, iquau qanyä äyā ävqiyä.”

47 Inganji Pitä iqu tiinjä ätukqe. “Ämaqä huizi iqua-pqe, Dñä Änguä Iqueni, ne ämakqu-panjä asä iinjä ämeqäuwä. Iinjä etangi ne eqätä asnjä qiyatunquenqe, ‘Iinjä miqä pambiyä-qe’ tqu natätñqäwä?” ätukqe.

48 I ätuäqetani, iqu, “Ne iquaunji, Jisasi Kraisi Iqueä yoqeta, asnjä uwqiyatunqueqä” ätukqe. Qu asnjä ae ämapiyyi, Pitä iqueni, “Si hiunji hui, nesä anä pmayä” ätukuwi.

11

Pitä iqu, nätmatqä ätimäukqenqä, Jerusälemä iu awä ätukqenqä

1 Ämaqä, Jisasi Iqu kuknuä awä tuäkiqäpnqä ändowatkqä iquatä, kätä-känguäka, qua Jutiya iu äpmaminuwä iquatäni, “Ämaqä Israitqä qäyā etangi huizi iqua-pqe, Goti Hanjuwä Iqueuä kuknui ae ämequwiqä” tqangä äwikuwi.

2 Iinjinqe, Pitä iqu, Jerusälemänqä uwqanga, ämaqä quuvqä heqiyqä suqä huiwä häuä ktäuwqänqä yänänäqnqä imäkäpiyā iqua, Pitä iqueni, kuknuä ämitäpu, äkasuwä tiinjä ätukuwi.

3 “Si ämaqä huiwä häuä maktänqä iquauqä anjunqä äwätinä, iquatä buayä anä änätqänuwä iqukiyqä.”

4 I tqanguwänga, iqu nätmatqä eeqänänjä, ique äwimakqenqä awä ätukqe.

5 “Nyi anä-himqä Jopa iu, Goti Hanjuwä Iquenyqä täaqä ätuätmä äpmamänganji, wätqä enqä-panjä tiinjä äqunqge. Nätmatqä hnqu, yuä naqänänjä enqä-panjä, kiqä hitunuä hnquaqui-hnquaquinä iunji, guä qäukuä haqä yätuta qäyämawatnqangi äqunqge. Ii qäyämawatnäqe, nyinyqä äpkqe.

6 Nyi näqñqä änguänä mamqä, hinuä änguänä äqunäñqeqä. Vawä iunji, hiveqä-yaqueqä, yññä-täñä, iwomä-qänakukuiqä, huitañä-huitañä iinji, vawä hikhñatangi äqungqe.

7 Ingañi, nyi manjä hñqu, tiinjä tqangi äwikqe. 'Pitä iquki, si ävautnä, nanui äpäsätinä, huinyä.'

8 Kimañi nyi, 'Naqä Iquki, nätmätqä Tqä hinuä iqi kiyä mätqä eäñqe, nenyñqä pmua imäknäñqe, nyi manqä itñqä-qae, "oeyä" manqä ymqänä,' ätukqeqä" ätukqe.

9 "Nyi kimañi e tquanga, manjä qäukuä haqä yätutani, angñi ändkqeqä. 'Nätmätqä, Goti Hanjuwä Iqu kiyä maeqä imäkqenqe, si "kiyä mätqeqä" matqä panä,' ändkqeqä.

10 Hñquaqui-hñque e ätäqetani, nätmätqä eeqänäñi, qäukuä haqä yätunqä angñi äma ekqeqä.

11 Asä qäñgani, ämaqä hñquaqui-hñquenä, ämaqä anä-himqä Sisariyatanä hñqu nyinyqä ändowatkqä hñqua, anä ne pmetangquä iqi ätimäukuwiqä.

12 Ingañi Dñä Änguä Iqu, 'Si kñuä kuapänä mindqäñqä pa, iquatä anä upñqeqä' dqangñi, nyitä, neqä tatqä-guäka 6 täqi äpmeñuwä tquatä, Sisariyanqä anä äwani, ämaqä iqisanä, Koniliusi iqueqä anä yäpä ingisa, qe äpaqukqeqä.

13 Ique wimeqaungua, iqu, enätqä hñqu, iqueqä anä yäpä ingisa pämä tqäutangñi äqungqenqä, änatkqeqä. Enätqä iqu, iquenji, tii ätukqeqä. 'Si ämaqä hñquau, Jopañqä, ämaqä Saimonä, iqueqä yoqä huizi Pitäüä ätmiñuwä ique, ätuma ppñqä dowatiyä.

14 Ämaqä iqu, kukñuä Goti Hanjuwä Iqu, sitä, ämaqä tqä anä iu anä äpmeñuwä iquautä, he häñjä equmuatäninqä dññqe, ktäñqiyä' ätukqeqä.

15 Koniliusi iqu iinqä qäpu natqanga, nyi kukñuä ti tipäqiyqangani, Dñä Änguä Iqu, nenyqä äpätä änamngqä-panä asä iinji, iquau-pqä mangüä inä ämunngqeqä.

16 Ingañi nyi, kukñuä Naqä Iqu hñuiqänä ätkqä tiinññqe, kñuä angumä änyimakqeqä. 'Jonä iqu asñi, eqä ditänä äqäminqä etangutqe, qänakñi he asñi, Dñä Änguä Iquesä mapnuwiqä.'

17 Ne Jisasi Kraisi, neqä Naqä Iquenyqä quuvqä heqiyqaungua, Goti Hanjuwä Iqu Dñä Änguä Ique änatapkqe. Hea tängani Iqu iquau asä iinjä äwikqeqä. Goti Hanjuwä Iqu iquau wäunjuä ii iwimäkkqä iunji, a kiqätmqä iqundi? Oeyqä" ätukqe.

18 Pitä iqu e tquanga, ämaqä iqua, äwqä hanuä imbu äpmapiyi, Goti Hanjuwä Iqueqä yoqä hageqä ämamäupu, tiinjä ätkuwi. "Täukue! Kñui äkunmäknäpu, häñjä-pmeqä

di meqe, Goti Hanjuwä Iqu, ämaqä Israitqä iqune qäyā etangi huizi iquau-pqe, inä äwikqeqä” ätukuwi.

Quuvqä heqiyqä, Andiyokä iu pmeqä iquaunqä

¹⁹ Qu Stipenä ique äpäsäpu, quuvqä heqiyqä huizi iquau, quvqä itqueqanguwänga, kuapänänji anä-himqä hui-huiunqä im-imä äwekuwi. Hui qua Ponisiyanqä, hui qua eqä-pnjä awä iqi äwinqä Saplusinqä, hui anä-himqä Andiyokänqä äukuwi. Qu äwäpiyänganji, kuknuä änguä we-hunqä-tänji, ämaqä Israitqä iquaunä awä ätqäuminuwi.

²⁰ I etangqä-qe, iquautanji, ämaqä, Saplusi iutanä hnquatä, anä-himqä Sairini iutanji hnquatä, Andiyokänqä äwipu, Naqä Jisasi Iquenyqä kuknuä ängui, awä ätuäpiyänganji, ämaqä Israitqä iquautanä ma, Grikä iquauä anä-kuknuä tqä iquau-pqe awä inä ätuminuwi.

²¹ Inganji Naqä Iqueqä yänänäqnqe, iquatä pmetangi, gokä-apäkä kuapänänä iqua, Naqä Iquenyqä quuvqä eqiyäpu, Iquenyqä qänaknä ipnqä äkunmäknquwi.

²² Quuvqä heqiyqä, Jerusälemä iu äpmaminuwä iqua, iinqä qätä äwipiyyi, qu Banäpasi ique, Andiyokänqä ändowatkuwi.

²³⁻²⁴ Iqu ämaqä änguänänju eä, iqueqä quuvqä heqiyqe yänänäqnqä etangi, Dnä Änguä Iqu iqueni, kuapänä ämunminqe. Inji iqu äwäqe, Goti Hanjuwä Iqu, iquau ämitä, änguä iwimäknqangi äqunäqetani, aquvänä itä, qu Goti Hanjuwä Iquenyqä quuvqä yänänäqnqä eqiyäpu pmeqnqä iinqe, iquauqä knuä indqänqe, äwivauqumuatkqe. Inganji ämaqä kuapänä, Naqä Iqutä guä ämänguwi.

²⁵ Inganji Banäpasi iqu, anä-himqä Tasusinqä, Soli iquenyqä qävwä ikitnqä äukqe.

²⁶ Ämoqumueqe, iqu Andiyokänqä ätuma äpätä, quväukuä hnqueni, ämaqä Jisasi Iqueqä yoqenqä aquvā iqi äqänminuwä iquatä, anä äpmaminuwi. Iqi äpmayi, iquaqu Goti Hanjuwä Iqueqä kuknui, ämaqä kuapänänä iu ämotquaminjiyi. Andiyokä pmeqä iqua, ämaqä quuvqä heqiyqä iquaunqe, “Kraisi Iqueqä yoqä-tänjä-quayqe” iqua-ganä ätipäqäkuwi.

²⁷ Inganji hinuä-tqä hnqua, Jerusälemä iu äväma, Andiyokä iunqä äwokuwi.

²⁸ Iu ätimäupiyi, iquatanä hnqu, iqueqä yoqe, Akipasi iqu, pämä ätqäuqe, Dnä Änguä Iqu knuä vqangi, anä-himqä eeqänänä iu, buayä dä naqänänä timäuniqenqä awä ätukqe. (Buayä dä naqänänä, Klotiusi iqu qua eeqänänä iu miqä pmetanga, ätimäukqe.)

²⁹ Quuvqä heqiyqä iqua, Akipasi iqueqä kuknui qätä äwipiya, kuknuä naqä-hnqunä tii atkuwi. “Tatqä-guäka Jutiya iu äpmeruwä iquauni, ne yätamakqä ävätanä, mbqä väwqatatunquä, aquvä qiyatunqueqä.” E ätpiye, qu hnqunä-hnqunäni, iquauqä mbqä iwäsäupu, äwikiwi.

³⁰ E imäkäpiyitani, Banäpasi iquesä, Soli iquesä, ävawatkuwi. Iquaqu äma äwiye, quuvqä heqiyqä iu miqä iquau, äwikiyi.

12

Qu, Jemisi ique pizqä äpäsäpu, Pitä ique guä äpmuatekuwinqä

¹ Ingani, hiunji naqänänjä, bretqä qo matäuqänggani, qua Jutiya iu miqä Heroti iqu, ämaqä, Jisasi Iqueqä yoqenqä aquväqnqä hnquau, quvqä itquetnqä ikqe.

² Iqu tquanji, qu Jemisi, Jonä iqueqä käta-känguequeni, ipäqäyunitä pizqä qe äpäkkui.

³ Heroti iqu, Israitqä iqua, iqu ii imäkqänggqenqä aquvänä iqanğä äqunäqe, Pitä ique-pqe a kiqätqnqä ätukqe.

⁴ Iqu iinjä imäkäqe, ique guä äkiqiyäutä, qu iqueni, ique-iqueqä ätqäucisäpu mipnqä, mäkä-iqä 16 iquauqä* hipa iu äwikqe. Heroti iqu, knuä tiinjä indqänggqe. “Hiunji naqänänjä Pasopa iqu timäunqiyä. Hiunji iqu, ae äpawqänggani, nyi, Pitä ique itmetmä, qokä-apäkä iquauqä hinuä iqi, kuknuä mitmqeqä.”

⁵ Ingani Pitä iqu, aniu guä pmetanga, ämaqä Jisasi Iqueqä yoqenqä aquväqnqä iqua, Goti Hanjuwä Iqu, ique yätamakqä vätnqä, tääqä ätqämanminjuwi.

Enätqä hnqu, Pitä ique, yäpaqänggisa ätuma äukqenqä

⁶ Hiunji Heroti iqu, Pitä ique kuknuä mitätqnqä iqu timäutnqänggani, heatqänggani, Pitä iqu mäkä-iqä hnquaquiyqä awä iqi, hiquqä guä hipa ingi-ingisa äqäyänä witanga, mäkä-iqä huiziquaqu, anä hänaqeu hinuä äqunyinyä, yäpaqä mänggisa ätqäuminjiyi.

⁷ Ingani maqänäni, Naqä Iqueqä enätqä hnqu ätimäucanga, guä kiqiyäueqä anä yäpä ingisani, we qe äungqe. Enätqä iqu, Pitä iqueqä yawä iqi ptqä äpäsätä ävauqumuatäqe, tiinjä ätukqe. “Si pämä maqänä tqävä!” I tquanga, guä iquaqu iqueqä hipa iu äqiyänminqe, qua mäni ewasqiyäukqe. ⁸ Ingani enätqä iqu, “Tqä aquvä ämäyätinä, tqä yukä ämuasmängqe, muasmävä” ätukqe.

* 12:4 Qu aquväqnqä tquaqui-tquaqui imäkminjuwä iqua, hea ique-iqueni, hnquaqui-hnquaquinä iqua, iqtä anä äpmaminjuwi.

Iqu iinjä imäkkqanga, enätqä iqu, “Tqä gguä quäuqe, ämipnätinä, nyi qänaki nyivändiyä!” ätukqe.

⁹ I tquanga, Pitä iqu, anä hiqñqä iqueni ävämañi, enätqä ique qänaki qe äwivändkqe. Nätmatqä enätqä iqu imäkkqenqe, “Ii naqä-qakuiqä” kñuä mämeqä itä, “Tä, wätqä äqunänänä” kñuä indqänggqe.

¹⁰ Iquaqu, qñqanä hñquaquini, mäkä-iquä hiñuä äqämbu ätqäuminuwä iquau maqñqä ämāwqätäyi, täkñä qñqanä yänänäqñqä, guä kiqiyäueqä iuta, anä-himqä dunqä uwqäñqä ique timāuqangiyänggani, qñqanä iqu kiqä-kiuä äutänggqe. Iquaqu yäpaqä mänggisa äwiyi, hänaqä hñqueu äwiyi, maqänäñi enätqä iqu, Pitä ique äväma äukqe.

¹¹ Ingañi Pitä iqueqä kñuä indqängqe, ätnänä iqi wimeqanga, iqu tiñi ätñgqe. “Nyi näqñqä tängganä eqänä. Ii naqä-qakuiqä. Naqä Iqu, Iqueqä enätqä ique ändowatätä, nyi Heroti iqueqä hipa du pmetanga angumä indmeqiyä. Nätmatqä, Israitqä iqua inyimäkpñqä kñuä indqängguwi, mänyimeqä yätñqä dññqä, indmeqiyä” ätkqe.

¹² Iqu näqñqä e ämeqe, Mäliya, Jonä Makä iqueqä känāwqä anä iunqä äukqe. Ingañi iyyqä anä iuni, ämaqä kuapänäñi, Naqä Iquenyqä tääqä ätäpu äpmaminuwi.

¹³ Pitä iqu yäpaqänggisa ätqäuä, anä qñqanä ptqä qäyätqätanga, apäkä wäunñuä imäkkqä hui, iyyqä yoqe Rota, ii qñqanä wutemätä äpkqe.

¹⁴ Ii Pitä iqueqä mañi qätä äwiyätä, aquvänä itäqä-qe, qñqanä mäwuteyqä itä, angu maqänä äyāqe, “Pitä iqu äpätä, anä qñqanä-tänä täqi ätqäunä” ätukqe.

¹⁵ Kimañi qu, “Si qämä-qämä inyä” ätukuwi.

Ga, ii yänänäqñqä qe ätukqe. “Naqä-qakuänä etqänä. Iqu täqi ätqäunä.”

Ga qu, “Ii, iqueqä enätqä iqueqä” ätukuwi.

¹⁶ Qu e tätqätanguwängga, Pitä iqu anä qñqanä ptqä yqänä äqäminqe. Qu anä qñqanä äwuteyäpiyänggani, ique hiñuä äqumbiyi, yäunñuä naqä-qakuänä ikuwi.

¹⁷ Ingañi iqu, qu kukñuä matqä qanyä pmapñqä hipaetanä imäkätä, tiñä ätukqe. “Guä äkiqiyäuenjiyquwä anä duta, Naqä Iqu iinjä-iinjä imäkätä, ändma äpqiyä. He Jemisi† iquesä, tatqä-guäka iquautä, awä tupñqeä” ätukqe. Iinjä ätuāqe, Pitä iqu iquau ävämañi, hñqäqinyqä äukqe.

¹⁸ Zinuitäñi, Heroti iqueqä ämaqä mäkä-iquä iqua, Pitä iqu aañqä äqumbiyi, yäunñuä ipu, “Tä änänäwä?” ätñguwi.

¹⁹ Ingañi Heroti iqu, Pitä iquenyqä qävqä ipñqä ätukqe. Qu iqueni, mämāqumueqä iqanguwängga, iqu ämaqä Pitä

† 12:17 Jemisi iqu, Jisasi Iqueqä känguequwi.

ique guä kiquyäueqä anä iu ämiminuwä iquau, kuknuä ämitätä, “Iquauni, pizqä päkpiyā” ätukqe. Qänakndani, Heroti iqu qua Jutiya äväma, anä-himqä Sisariya iunqä äquveqätä, iu äpmakqe.

Heroti iqu äpäkongqenqä

²⁰ Inganji Heroti iqu, ämaqä, anä-himqä Tayä pmeqä iunqätä, Saitonä pmeqä iunqätä, äwqä tnänjä äwinyminqe. Qu, qua Heroti iqu ämiminqä iutanjä ymisanjä ämepu änminjuwinqä, knuä indqämbiyi, aquvä äqänäpu, iqutä kuknuä tpiqä äpkuwi. Qu ätimäupiyi, Blastusi, Heroti iqueqä anä hiqaqä wiqä iu miqä iqutä, äwqä naqä-hjqunä imbinqä kuknuä ganä ätukuwi. E imäkpuyi, qu Heroti iquenyqä äwäpu, iqu iquaunqä äwqä hanuä winyätinqä yatinqä äwikiwi.

²¹ Inganji hea, Heroti iqu atäunuä ikqeunji, iqu ämaqä miqä iquauqä gquä änguänänji ipnätä, zä-hawä änguänänjä iqueqänä pmeqeu äpmeqe, ämaqä iunji, kuknuä naqänänjä ätukqe.

²² I tquaniganji, qu manä tiinjä ätkuwi. “Manä tä, ämaqä hjqueqä manä, goti hjqueqeqä.”

²³ Qu e tätqätanguwänganji, Heroti iqu qätä äwiyäqe, Goti Hanjuwä Iqueqä yoqe haqeqä mämamäuqä iqangqenqä, maqänänji, Naqä Iqueqä enätqä hjqqu, ique qui imäkkqe. Qui e imäqqa, piweqä hui, ique änganguwänga, iqu qe äpäkongqe.

²⁴ Naqä Iqueqä kuknui, wäunuä yänänäqinqä itinqänä imäknätä, anä-himqä im-imä wätinqä imäkngqe.

²⁵ Inganji Banäpasi iqutä, Soli iqutä, iquaquiyqä wäunuä Jerusälemänji qäpu iyi, iqi ävämanji, anä-himqä Andiyokä iunqä, anqumä qe äukiwi. Iqi ävämesiyänganji, iquaqu Jonä Makä ique, anä ätuma äukiwi.

Poli iqueqä qanjä hinuiqä ikäminqenqä (13:1-14:28)

13

Qu Banäpasi iquesä, Soli iquesä, wäunuänqä atäunuä ikuwinqä

¹ Ämaqä, Jisasi Iqueqä yogenqä Andiyokä iu aquvä äqänminuwä iquauqä awä iqinjä, Goti Iqueqä kuknui hinuä-tqä hjquatä, näqinqä-vqä hjquatä, anä äpmaminuwi. Hjqqu, Banäpasi ique. Hjqqu, Simiyonä, ‘Hiawiqueä’ ätminuwä ique. Hjqqu, Lusisi, anä-himqä Sairini iutanjä ique. Hjqqu, Mänainä, Heroti iqutä ymeqänga anä

ikämanqä iminjiyitanji, näueqä yqänä imäknga äuminjiyā ique. Itanga hñqu, Soli ique, iquayi.

² Hiunji hñquenji, iqua, Naqä Iqueqä yoqä haqeqä ämamäupu, buayä manqä pmetanguwängani, Dñä Änguä Iqu, iquau tiinjä ätukqe. “Nyi, Banäpasi iquesä, Soli iquesä, wäunjuinqä äteqeqä. Wäunjuä tä imäkiynqä, he iquaqui atäunjuä inä ipiyä” ätukqe.

³ Inğani, iqua buayä manqä ipu, Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä ätuäpu, iquaqui hipa haqeqä äwiyäpu, wäunjuängqä ändowatkuwi.

Banäpasi iquä, Soli iquä, Saplusinqä äukiynqä

⁴ Inji Dñä Änguä Iqu, iquaqui dawatqangi, iquaqu anä-himqä Selusiya iunqä äquveqäkiyi. Iqi ätimäyi, yimba ätkamäusinyä, qua eqä-pñä awä iqinjä hñquenyqä, kiqä yoqe Saplusi, iunqä äquveqäkiyi. ⁵ Qua iunji, anä-himqä Salamisi iu ätimäupiysi, iquaqu, Israitqä iquauqä anä aquväqnqä iu ikisinyä, Goti Hanjuwä Iqueqä kukñui, awä ätuäkäminiysi. Iquaqui yätamäkqä vätnqe, Jonä Makä ique ätuma ikäminiysi.

⁶ Saplusi iunji, iqua, qua eeqänänjä iu qanjä ikipu, anä-himqä Paposi iunqä äukuwi. Iqinjä iquaqu, ämaqä Israitqä paaqä huitanjä-huitanjä imäkätä, hinuä quanğä-tqä hñque äwimakiji. Iqueqä yoqe, Banjisasi ique. Iqu paaqä imäkminqenqe, Grikä iquauqä anä-kukñuä tqä iqua, iquenyqe, “Elimasiuä” ätminjuwi.

⁷ Ämaqä iqu, ämaqe miqä kinganänjä Sengius-Paulusi iquä, anä äpmaminiysi. Iqu ämaqä kñuä änguä dinä indqänqä ique. Inğani iqu, Goti Hanjuwä Iqueqä kukñui qätä wiyätñqä wingangi, Banäpasi iquesä, Soli iquesä, tääqä ätuätumakqe.

⁸ Iinjä etangi, paaqä imäkqä Elimasi iqu, ämaqe miqä iqu Jisasi Iquenyqä quuvqä heqiyätñqä mäwingangi, iqu Banäpasi iqueqätä, Soli iqueqätä, wäunjuä qui imäkätñqä ikqe.

⁹ Inğani Dñä Änguä Iqu, Soli iquenji, kuapänä ämunğqe. Iqueqä yoqä huizi, Poli* ique. Dñä Änguä Iqu, kuapänä munğanga, iqu Elimasi ique, hinuä yänänäqnqä äqunä, tiinjä ätukqe.

¹⁰ “Suqä quvqä eeqänänjitä, quanğitä, manğuä äkmnänä. Si suqä änguä eeqänänjä iuqä mäkä-hunqä-quki eänä-qae, Setänä iqueqä ymeqä iqukiyqä. Naqä Iqueqä hanaqä jänänjä iunji, qui imäktnqä itqäninyä. Suqä inji mävwatämäuwe, sunqä itqäninyä?”

* **13:9** Yoqä Poli, ii Grikä iquauqä anä-kukñuiyi. Yoqä Soli, Israitqä iquauqä anä-kukñuiyi.

11 Qätä nyiyä! Täŋgaŋi Naqä Iqu kima ktapätä, tqä hiŋui hea kuwimäkganğa, si mäptqe, hiŋuä mäqunğa yakuinä pmatŋqinya” ätukqe. Poli iqu iinğa tquanğa, maqänäŋi, qaquvqä enqä-pani, Elimasi iqueqä hiŋuä iuŋi, hea qe iwimäkkqe. Inğaŋi ique a ämasquämbŋqä asusua ikäminqe.

12 Ämiqä naqä iqu, nätmatqä tä timäuganği hiŋuä äqunäqe, inğaŋi iqu, Naqä Iqueqä kukŋuinqä, kŋuä kuapänä indqänätä, iquenyqä quuvqä eqäkkqe.

Poli iqutä, Banäpasi iqutä, qua Pisindiya iu äpmakiyinqä

13 Inğaŋi Poli iqutä, ämaqä, iqutä anä äpmakuwä iquatä, Paposi ävämaŋi, qua Pambiliya-tänğa inginyqä, anä-himqä Peekä iunğa yimba äukuwi. Iqisaŋi Jonä Makä iqu, iquau ävämaŋi, Jerusälemänqä angumä äukqe.

14 Qu Peekä ävämaŋi, qanğa äupiŋi, qua Pisindiya-tänğa iu, anä-himqä Andiyokä ätimäukuwi. Sämbatqä hiunji hapä pmeqänğaŋi, qu, Israitqä iquauqä anä aquväqŋgeu äpaquväpu, quamä qe äpmakuwi.

15 Qu e pmetanğuwänğa, hŋqu, bukä, kukŋuä-suqenqä äqäkkqea a täuganğa, ga hŋqu, bukä, Goti Iqueqä kukŋui hiŋuä-tqä iqua äqäkuwä iuta a ätäukqe. Inğaŋi anä aquväqŋgeu miqä iqua, ämaqä hŋque, Poli iquesä, ämaqä iqutä anä äpmaminuwä iquautä, tiinğa tuätŋqä ätukuwi. “Nqä nyämaqäüä, he ämaqä iuqä äwqe, yänänäqŋqä imäkpŋqä kukŋuä-tänğuenä etanğutqe, he awä tpŋqeqä.”

16 Inğaŋi Poli iqu pämä ätqäuke, qu kukŋuä matqä pmapŋqä, hipa itä ämenä ämitä, tiinğa ätukqe. “He ämaqä Israitqä iquendä, ämaqä huizi, Goti Hanjuwä Iqueqä yäpä iqi äpmenuwä iquendä, qätä nyipiyä.

17 Israitqä iquauqä Goti Hanjuwä Iqu, neqä atqä-awäkaunji, Iqueqä ämaqä hipŋqä ätekqeqä. Qu Isipä iuŋi, ämaqä yakuä pmeqä enqä-panä pmetanğuwänğa, Iqu imäkganği, qu kuapänä eqiyämanguwiqä. Qänakndanji Isipä iutani, Iqueqä yänänäqŋqä iuta itmakqeqä.

18 Iqu e itmeganğa, qu quväukuä 40, anä avqŋqä iu pmetanğuwänğa, Iqu iquauqä suqä hŋgisana iqetani, hanğa-iqä ämakmanminqeqä.

19 Inğaŋi qua Kenanä iuŋi, hueqä-himqä kui-kui 7 äpmakäwätanğuwä iuŋi, Goti Hanjuwä Iqu qui imäkätä, iquauqä quae Israitqä iquauqä wimänätŋqä qe äwikqeqä.

20 Nätmatqä eeqänäŋi e imäkätqätanğa, quväukuä 450 inä äpäukqeqä. Iqu qua ae äväqe, qänakndanji Iqu ämiqä naqä yakuinä mipŋqä iquau äteqa äuminqe. Iqu iinji, Iqueqä kukŋui hiŋuä-tqä Samueli iqu pmetqänğanqä iminqe.

21 Inğanı qu Samueli iquenı, tii ätukuwiqä. ‘Ne ämiqä naqä hñqueqä yäpä iqi näweqä pmetatunquänä, si ämaqä hñque atäunüä isñqueqä.’ Qu e tqanguwängga, Goti Hanjuwä Iqu, Soli ique ätekqeqä. Iqu Kisi iqueqä ymeqä eä, awiqu Benjämenä iquesanjä ique. Soli iqu iquaunı, quväukuä 40 iunı ämiminqeqä.

22 Goti Hanjuwä Iqu Soli iqueqä ämiqe, huätä ämamäutä, iqueqä anä metñqe, Dewiti ique-mända ätekqeqä. Iquenyqe, Goti Hanjuwä Iqu awä tiinjä ätukqeqä. ‘Nyi Dewiti, Jesi iqueqä ymeqä iquenı, hinüä ae äqunänqeqä. Iqueqä qeqä-quuvqä iunı, Nyaqä enqä-panä eä, iqu Nyi änyinänqä dunä imäkquäniqueqä,’ ätukqeqä” ätukqe.

23 “Iqu hinuiqänäni kukñuä guä ämäsäutä ätkqä-pa, Israitqä-qune hñjā anğu inemäkäqumuatetñqä dinqe, Dewiti iqueqä hueqä-himqä ekuwä iutanä hñque ändowatkqeqä. Ämaqä Iqu, Jisasi Iqueqä.

24 Jisasi Iqu wäunüä mipäqiyqä änä etangani, Jonä iqu Israitqä eeqänänä iquaunı, kñuä äkunmäknäpu, asñä qämbñqä awä ätuminqeqä.

25 Jonä iqu, iqueqä wäunui qäpu imäkätñqä itäqängani, iqu tiinjä ätukqeqä. ‘He kñui, äänä hiyqiyä? Nyi tqunğä? Nyi ämaqä, he hinüä äqämbu äpmeñuwä iqunä, hmanjqä. İnäqe, he qätä nyipiyä! Ämaqä Hñqu, nyinyqä qänaki änä äpäniqeqä. Iqueqä yukä ämuasmänqä gue, nyi meweqä yimniqeqä. Nyi ämaqä ängunä hmanjqä,’ ätukqeqä” ätukqe.

26 Poli iqu tiinjä inä ätukqe. “Nqä nyämaqäüä. He Aprähamä iquesa eqiyämäñguwä iquendä, itanga he ämaqä huizi, Goti Hanjuwä Iqueqä yäpä iqi äpmeñuwä iquendä, kukñuä hñjā anğu inemäkäqumuatetñqä iqu, Goti Hanjuwä Iqu nenyqä ändowatkqeqä.

27 Jisasi Iqu qua iu pmetangani, ämaqä Jerusälemä iu pmeqä iquatä, iquauqä ämaqä naqä iquatä, Iquenyqe näqñqä äñguänäni maeqä iminjuwiqä. Itanga Goti Iqueqä kukñui hinüä-tqä iquauqä bukä iuta, hiunıi hapä pmeqä ique-ique a ätäuminjuwä-qe, qu iinğä-pqe näqñqä äñguänäni maeqä iminjuwiqä. Iinjä dutani, qu ‘Ämaqä Tqu äpäkonätñqeqä’ ätukuwä iunı, Goti Iqueqä kukñui hinüä-tqä iqua äqäkuwi, naqä-qakuä imäkkuwiqä.

28 Qu Ique pizqä päkpñqe, Iqueqä suqä quvqä hui, mämäqumueqä ipiyä-qe, ämaqä naqä kinganänä Pailoti iquenı, iqu äpäkonätñqä dinqä kikutätmä äwikiwiqä.

29 Qu nätmätqä eeqänäni, Goti Iqueqä kukñui hinüä-tqä iqua, Iquenyqä hinuiqänä äqäkuwä-pa imäkpıyi, Iqueuä

huiwi zä-huätatä hunätangqeta ämepu, äma äwäpu, qua äptekuwiqä.

³⁰ Iqu ae äpäkongqä-qe, Goti Hanjuwä Iqu angu ävaucumuatkqeqä.

³¹ Huinji kuapänänjä iunji, ämaqä, Galili äväma Jerusälemänqä Iqutä anä äukuwä iquaunji, Iqu äwimeqisminqeqä. Tängani ämaqä iqua, Israitqä iquaunji, Iquenyqä kuknuä awä ätuätqänäüä.

³²⁻³³ Kuknuä änguä we-hunqä-täni, ne awä tiinjä etqunä. Kuknuä, Goti Hanjuwä Iqu guä ämäsäutä, awiukuau ätukqeunji, iinji naqä-qakuä imäkätä, awiukuautanjä hueqä-himqä iqune yätamäkqenqä, Jisasi Ique angumä ävaucumuatkqe. Iinqe, apqä hñquaquunjä iunji, Goti Hanjuwä Iqueqä kuknui tiinjä äqänänä.

‘Nqä Ymeqä Iqukiyqä, Nyi tängani Tqä Tniqunä eqänä.’†

³⁴ Goti Hanjuwä Iqu, Jisasi Ique qua pteqeta angu ävaucumuatkqetani, Iqu angu mäwqä itä, pizqä miqä iquänä. Iinqe Goti Hanjuwä Iqu tiinjä ätätä äqäkqeqä.

‘Nyi ämiqä naqä Dewiti ique änguä wimäkmqä ätukqä-pa, Nyi henji-pqä inä etätqänänä. Kuknuä iinji, huizi iquau ämäwqätäutä, qäyunä timäunqiyä.’‡

³⁵ Iqu apqä huiziunji, tiinjä-pqe ätätä äqäkqeqä.

‘Ämaqä, Si äteknä Iqu, pizqä yätñqä hinuinä maqunğä isñiqä.’§

³⁶ Dewiti iqu qua täu äpme, Goti Hanjuwä Iqueqä äwinqeunä qänaknä iqänjaqänäqe, äpäkonganga, qu iqueqä huiwi, kawäkiqua qua äptnänuwä iu pteqanğuwänga, pizqä qe ikqeqä.

³⁷ Inäqe Ämaqä, Goti Hanjuwä Iqu qua iuta angu ävaucumuatkqä Iqueni, Iqueqä huiwi pizqä miqä ikqeqä.

³⁸⁻³⁹ Nqä nyämaqäüä, iinqe he näqnqä änguänänjä tiinjä hipñqeqä. Ämaqä Iinjä Iqueqä wäunüä dutani, ämaquqä suqä quvqe huätä mamäuqä iinqe, ne awä etätqänünä. Tiinjä-pqenqä näqnqä änguänänjä hipñqeqä. Goti Hanjuwä Iqu henyqe, ‘ämaqä jänänänjuaiqä’ täniqä diñqe, kuknuä-suqä Mosisi iqu ätätä äqäkqeu qänaknä iquwi, hiyaqä suqä quvqe huätä mämaemäuqä yänqiyä. Inäqe, Ämaqä Iinjä Iqu, ämaqä, Iquenyqä quuvqä heqiyqanğpqe, Iqu iquauqä suqä quvqä eeqänänji, huätä ämamäutä, ‘ämaqä jänänjuaiqä’ täñqiyä.

⁴⁰ Inji Goti Iqueqä kuknui hinuä-tqä iqua, nätmätqä quvqänänjinqä, ‘Äpäñqiyä’ ätkuwi, he emeqänqä, hinuä änguänä äqunäpu wimasipiyä.

† 13:32-33 Apqä Bukä 2:7 ‡ 13:34 Asayä 55:3 § 13:35 Apqä Bukä 16:10

41 Qu tiinjä ätkuwiqä.

*‘He ämaqä äkasuwä tqä iquenä, hinuä qumbiyä! Nyi nätmatqä huitani, hiyaqä awä iqi imäkmqänä. Nyi nätmatqä imäkmqä iqangmdqeqä, ämaqä hñqu etqangutqe, he iñqe, “naqä-qakuiqä” kñuä mindqänqä ipñqeä. Iñqe he yäunüä ipu, qui imäkmñqäüä, ätkuwiqä” ätukqe.**

42 Poli iqu kukñuä awä qäpu ätäqe, Banäpasi iqtä, yäpaqä mäñgisa wiyñqä uwqangiyäñga, qu iquaqi tiinjä ätukuwi. “Hiunji hapä pmeqä huiziqueni, nätmatqä täñqe, qe angu äquvepäsinyä, awä inä nasinyiñqeqä.”

43 Qu anä aquvächñqeuni ävämani, Israitqä kuapänänjä iquatä, ämaqä huizi-pqä Goti Hanjuwä Iqueqä kukñuä qätä äwiyäpu, Ique qonä anä woktäuqä iquatä, Poli iquesä, Banäpasi iquesä, qänaknä äwivändkuwi. Inğanj iquaqu, iquauqä kñuä iunji, yänänäqñqä imäkäsinyä, “He Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä nätmatqä äñguänänjä hinginäwa etapätñqeunä äpmeñuwä-pa, asä iunä pmeqäpñqä” ätukiyi.

44 Hiunji hapä pmeqä huiziqueni, Goti Hanjuwä Iqueqä kukñuä qätä wipñqä, ämaqä anä-himqä iutani, hatñä aquvā qe äqänguwi.

45 Aquvā iinjä qängangä äqumbiyi, Israitqä iqua, iquauqä äwqe äkasuwä ämunätä, Poli ique quvqä ätuäpu, iqueqä kukñui mäñdi äkittqäkuwi.

46 Qu iinjä imäqanguwäñga, Poli iqtä, Banäpasi iqtä, zä miqä kukñuä yänänäqñqä ätukiyi. “Naqä-qakuiqä. Goti Hanjuwä Iqueqä äwiñqä iunji, ye Iqueuä kukñui, Israitqä iquenä ganä awä etqueä. He iqueuä kukñui tuwä äwiyäpu, hiqä-hiuäñqe, ‘Ne hññä hea ique-ique pmeqe, änä mämeqä yanqunä’ ätätqäñuwä-pa iquwiñqe, he qätä yepiyä! Täñğanj ye heñj, kukñui awä maetqä, ämaqä hñquau-mända tuenqueä.

47 Goti Hanjuwä Naqä Iqu, hinuiqänä ätäänqe, täñga ye sä äyatqi.

‘Nyi si Israitqä iqua qäyā hitqangi huiziuqä hiqu-tä-quki ikimäqänä. Inji, ämaqä qua täu äpmeñuwä eeqänänjä iunji, Nyi anji hññä imäkäqumuatemniñqä yätamäqä vqä-quki, esñqinyä†äyatqiyä” ätukiyi.

48 Ämaqä Israitqä qäyā etangi huizi iqua, kukñuä tä qätä äwipiyyi, iquauqä äwqe äñguänänjä wiñganga, qu Naqä Iqueqä kukñuiñqe, “Äñguänäñiqä” ätmiñuwi. Inğanj ämaqä, Goti Hanjuwä Iqu hññä hea ique-ique pmeqä mapñqä ätekqä iqua, qu eeqänänji quuvqä eqäkuwi.

* 13:41 Hapakukä 1:5 † 13:47 Asayä 49:6

⁴⁹ Ingañi Naqä Iqueqä kukñui, ämaqä, Pisindiya-täñä ingisa im-imä äpmamiñuwä iqua, qätä äwikuwi.

⁵⁰ Inäqe Israitqä iqua, apäkä, yoqä naqä qonqä, Goti Hanjuwä Iqu qonä äwoktäutqäñuwä iuaquä äwqä iutä, anä-himqä iutañä qokä naqä iquauqä äwqä iutäñi, äwivauqumuatuwi. Ga eeqänänä iinjä iqua, Poli iquesä, Banäpasi iquesä, quvqä itquepu, Pisindiya iunji huätä ändowatuwi.

⁵¹ Ingañi iquaqu, anä-himqä Andiyokä iu ävämayingqä isiyängañi, quwqä suqä quvqenqä kima äväsinyä, qua hinoqukuä, yukiwä täka ämäkminqe, iqi äquveteqiyemä äukiwi. Iquaqu äwiyi, anä-himqä Aikoniyamä iu ätimäukiwi.

⁵² Itanga, Andiyokä pmeqä, Jisasi Iquenyqä quuvqä eqämiñuwä iqua, Dñä Änguä Iqu manguä munqanga, aquvänä kuapänä imiñuwä.

14

Poli iquä, Banäpasi iquä, Aikoniyamä iu äpmamiñuinqä

¹ Ingañi Aikoniyamä iunji, Poli iquä, Banäpasi iquä, suqä asä ii imäkäsinyä, Israitqä iquauqä anä aquväqñqä yäpä yängisa äpeyäsinyä, kukñuä awä ätukiyi. Iquaqu kukñuä änguä tquanginyä äwipiyi, ämaqä kuapänä Israitqä hñquautanätä, ämaqä huizi iquautanätä, quuvqä eqäkuwi.

² I etangi Israitqä quuvqä maeciqqä iqua, qu ämaqä huiz-iuqä äwqeunji, äwivauqumuatuqauñgua qu ämaqä quuvqä eqäkuwä iquauñqä äwqä quvqä imäkkuwi.

³ Iinjä iqanguwänga, Poli iquä, Banäpasi iquä, zä miqä iqi hñganqä äpmanyä, Goti Hanjuwä Iqu ämaqeunqä äwinyätä, hñginäwa änguänäñi väñqenqä kukñuä awä ätuminji. Iquaqu iinjä itqätangiyängañi, Naqä Iqu, iquaqu wäñuä ämaqä mimäkqänänä hui imäkiyñqä yänänäqñqä ävätä, ämaqeunji, 'Iquaquvqä kukñui naqä-qakuia' ämotquakqe.

⁴ Inji, ämaqä anä-himqä iutañi, awänä äpatmbiyi, hñqua, ämaqä Israitqä iquata, äwqä naqä-hñqunä inganguwänga, hñqua, ämaqä kukñuä awä tuäkiqiyñqä ändowatkqä iquaqutä inguwi.

⁵ Qänakndani Israitqä hñquatä, ämaqä huizi hñquatä, iquauqä ämiqä iquata, qu Poli iquesä, Banäpasi iquesä, quvqä itquepu, hikä päkññqä äwqä naqä-hñqunä inguwi.

6-7 Iquaqu ii näqñqä ämayi, qua Likoniya-tänjä inggisangqä zä qe äukiyi. Likoniya inggisani, iquaqu anä-himqä Listiy-atä, Depetä, anä qäqñjā-pqä iunji, qanjā inä ikisinyä, kukñuä ängui awä ätuäkäminjiyi.

Poli iquä, Banäpasi iquä, Listiya iu äpmaminjiyinqä

8 Anä-himqä Listiya iunji, ämaqä hñqu, iqueqä yukä quvqä, yänänäqñqä maeqä, äpmaminqe. Känai, yukä quvqä-tänjä-que änyuekqenqä, iqu qanjā mäwqä iminqe.

9-10 Ämaqä iqu, Poli iqu kukñuä tqanggi qätä äwiya pmetanga, Poli iqu hinuä yänänäqñqä äqunäqe, iqu änguä imänätñqä quuvqä eqiyätä iqanggi äqunäqe, “Si pämä tqävä” haqeqäta ätukqe. Iqu e tqanga, yukä quvqä iqu pämä yänänäqñqä ätqäuqe, qanjā ikäkqe.

11 Ingani, ämaqä kuapänänji, Poli iqu iinjä imäkqanggi äqumbiyi, qu Likoniya pmeqä iquauqä anä-kukñui ätäpu, manjä tnänjä tii ätkuwi. “Goti hñquaqu, ämaqä enqä-panjä nenyqä äquvepqinyqä.”

12 E ätpiyi, qu Banäpasi iquenyqe, “Iqu goti Susi* iqueqä” ätkuwi. Poli iquenyqe, “Iqu ämaqä kukñuä tqä-qu etanggi, iqu goti Hemesi iqueqä” ätkuwi.

13 Anä-himqä täknä qänätangqä-tänjä iqinji, Susi iquenyqä hiqäva-imäkqä anji ämätñminqe. Ingani Susi iquenyqä hiqäva-imäkqä iqu, pälawä-yatqä itä, bulumäka qokä hñquautä, anä qñqanjunqä äma äwäqe, qokä-apäkä iquata, Banäpasi iquenyqätä, Poli iquenyqätä, hiqäva imäkanä-tpu ikuwi.

14 Banäpasi iquä, Poli iquä, nätmatqä tä imäkanä-tpu iqanguwinqä qätä äwiyi, iquaqu yäunüä isinyä, ämuasmänqe äpisäsinyä, qokä-apäkä iquauä awä iqinyqä tnänjä äwiyi, tääqä yänänäqñqä tiinjä qe ätukiyi.

15 “Yeyämaqä iquenyä, he suqä tä, sunqä imäkqäuä? Ye ämaqä, he enqä-panjä quveyqä. Ye kukñuä änguä wehunqä-tänji, awä tii etätqänueqä. He nätmatqä hñgingñqä iu qänaknä itqänuwi, huätä ävquatämäupu, Goti Hea Ique-ique Pmeqä Iquenyqä qänaknä ipiyä! Goti Hanjuwä Iqu, qäukuitä, quaetä, egetä, nätmatqä eegänänjä iu äwinqetä, imäkkqeqä.

16 Hñuiqändqä duta äpänqe, tänga täsuänä. Iqu qokä-apäkä eegänänjä iquauñi, hñuinä qunätanggi, qu qänaknänji, quwqä äwinqä dunä iminjuwiqä.

17 Iinjä etanggi, qu Iquenyqä maqñqä ipñqe, Iqu zä mäpmeqä iminqe. Oeyqä! Iqu hea ique-iquenji,

* **14:12** Ämaqä Grikä iquauqä goti quangä iquautanjä naqä iqueqä yoqe, Susi ique. Ga iquauqä goti hñquququeqä yoqe, Hemesi ique. Iqu quwqä goti eegänänjä iquauqä kukñuä äma uwqä iqueyi.

qokä-apäkä eeqänänjä, he-pqe qäsäni, änguä emäkätä, qäukuä yätutanji, piyä äyā etapätñqeä. Iqu iinjä imäkätqätangi, ymisänjä änguänänji äyā ätimäutñqeä. Itanji, he buayä kuapā ānāpu, heyaqā äwqā imā aquvānā ipñqā emäkätñqeä” ätukiyi.

¹⁸ Qu iquaquinyqā hiqāva imäkpnqā yänjä qängangä, iquaqu, iinjä äsuiyi, “oeyqā” ätuäsinyä, yänjä ämāwqängängiyi. Iinjä iqangiyinqā, mimäqā ikuwi.

¹⁹ Qänakndanji, Israitqā Andiyokätanjä hnquatä, Aikoniyamätanjä hnquatä, Listiya iunqā äwāpu, ämaqā iqi pmeqeüqā knuä indqänqe äkunmäkpiyi, Poli iquenyqā hikā wapi ätnämäupu, “Pizqā qe äpäsqunä” knuä indqänäpu, iqueqā huiwi eyqiyāma äpāpu, anä-himqā iquenyqā täknjä qänätangqā yäpaqā mängisa ekuwi. ²⁰ E iqanguwä-qe, qokä-apäkä, Jisasi Iquenyqā quuvqā eqäminuwä iqua äppiysi, ique yäkutāma uwqiyqanguwänga, iqu angumä ävautä, anä-himqā yäpā ingisa ekqe. Awingani, iqutä, Banāpasi iqutä, anä-himqā Depe iunqā qe äukiyi.

Poli iqutä, Banāpasi iqutä, Andiyokä iunqā angijä äukiyinqä

²¹ Iqinji iquaqu, kuknuä änguä we-hunqä-tänji, awä tuätqätangiyänga, ämaqā kuapänänji, Jisasi Iquenyqā quuvqā eqäkuwi. Qänaknji, iquaqu Listiya iunqätä, Aikoniyamä iunqätä, itanga Andiyokä iunqätä angumä äukiyi.

²² Anä-himqā iquaunji, iquaqu, quuvqā heqiyqā iquau yängänäqñqā iwimäkäsinyä, yängänäqñqā tiinjä ätukiyi. “He quuvqā eqiyāpu, yängänäqñqā pmepñqeä. Ne Goti Hanjuwä Iqunä migeu, yäpā ingisa yaniquä etangqā-qe, hanä-iqä naqänänji, ämaqā iquauqā hipa iuta, ganä meniqueqä” ätukiyi.

²³ Inganji anä-himqā ique-iqenji, Jisasi Iqueqā yogenqā aquvā äqänminuwä iquau mipñqenqe, iquaqu ämaqā hnquau atäunquä ikiyi. E imäkiyi, iquaqu buayä manqā äpmanyä, tääqā äsuiyitanji, Naqā Iquenyqā quuvqā eqäminuwä iquaunji, Iqueqā hipa iu äpmuatekiyi.

²⁴ Inganji iquaqu, Pisindiya-tänjä iu qanjä qāpu ikäyi, Pambiliya-tänjä ingi ätimäukiyi.

²⁵ Iqi ätimäyi, anä-himqā Peekä iunji, Goti Hanjuwä Iqueqā kuknui awä äsuiyitanji, anä-himqā Ataliya iunqā äquveqäkiyi.

²⁶ Iqisanji iquaqu, Andiyokä iunqä yimba äukiyi. Ämaqā iqi pmeqe, hinuiqänänji, iquaquini, Goti Hanjuwä Iqueqā qeiqinyänjä iunä äpmesinyä, wäunquä imäkiynqe, Iqueqä

hipa iu äpmuatekuwä iquayi. Iquaqu wäunjuä iinji ae imäkiyi, Andiyokä iunqä angumä äpkiyi.

²⁷ Iqi ätimäyi, quuvqä heqiyqä iquau tääqä ätuätumesinyä, nätmätqä, Goti Hanjuwä Iqu iquaquiyqä hipa duta imäkkqenqe, eeqäpnä awä ätukiyi. Iquaqu tiinjä-pqä inä ätukiyi. “Ämaqä Israitqä qäyä etangi huizi iquapqe, Iquenyqä quuvqä heqiyqäpnqä iinqe, Goti Hanjuwä Iqu hänaqä äwimeyqeä” ätukiyi.

²⁸ Inganji iquaqu, quuvqä heqiyqä Andiyokä pmeqä iquatä, hiunji hatnä äpmakiyi.

15

Quuvqä heqiyqeu miqä iqua, Jerusälemä iu kuknjuä ätnguwinqä

¹ Inganji Israitqä hnqua, Jutiyata äppiysi, quuvqä heqiyqä Andiyokä pmeqä iquau, näqnqä tiinjä äwikiwi. “He Mosisi iqueuä suqä iunji, qänaknä miqä ipu, hiqä huiwi häuä maktängangpqe, Goti Hanjuwä Iqu, angumä metmeqä itä, hanjä memäkäqumuateqä yäniqeä” ätukuwi.

² Poli iquä, Banäpasi iquä, qätä iinjä äwiysi, kuknjuä iinjä tqanguwä iquatä, kuknjuä mäkä naqänänjä äunminuwi. Qu ii imäqanguwänga, quuyqä heqiyqä iqua, Poli iquesä, Banäpasi iquesä, ämaqä huizi iquautä, atäunjuä äwikiwi. Itanji, ämaqä iinjä iqua, Jerusälemänqä äyäpu, ämaqä, Jisasi Iqu kuknjuä awä tuäkiqäpnqä ändowatkqä iquatä, quuvqä heqiyqeu miqä huizi iquatä, hanjä-iqä ique jänä imäkpqnqä dijqä, ätukuwi.

³ Quuvqä heqiyqä iqua, iquau e ändowatqanguwänga, iqua, Andiyokänji äväma, Ponisiya-tänjä ingisatä, Sämaliiya-tänjä ingisatä äwäpu, Israitqä qäyä etangi huizi iqua, knuä äkunmäknäpu, Naqä Iquenyqä quuvqä eqäkuwinqä awä ätqäuminuwi. Quuvqä heqiyqä qätä iinjä äwipiyä iqua, aquvänä ikuwi.

⁴ Iqua Jerusälemä timäuqanguwänga, ämaqä, Jisasi Iqueqä yoqenqä iqi aquvä äqänminuwä iquatä, iquauqä ämiqä iquatä, ämaqä kuknjuä awä tuäkiqäpnqä ändowatkqä iquatä, iquauqä aquvänä ipu itmakuwi. Inganji, Poli iquä, Banäpasi iquä, nätmätqä eeqänänji, Goti Hanjuwä Iqu, iquaquiyqä hipa iuta imäkminqenqä, awä ätukiyi.

⁵ E tqanguiyänga, Parisitanjä quuvqä heqiyqä hnqua, ivatuwämbiyi, tiinjä qe ätukuwi. “Ämaqä Israitqä iqune qäyä etangi huizi, quuvqä heqiyqanguwä iquauji, he iquauqä huiwi häuä äktäpu, ‘Mosisi iqueä suqenji qänaknä ipiyä’ tquäpnqä” ätukuwi.

⁶ Itanga, ämaqä Jisasi Iqu kuknuä awä tuäkiqäpnqä ändowatkqä iquatä, quuvqä heqiyqeu miqä iquatä, kuknuä iinjä jänä imäkpñqä aquvü äqänguwi.

⁷ Qu kuknuä kuapänä ae ätpiyi, Pitä iqu pämä ätqäuqe, tiinjä ätukqe. “Nqä nyämaqäüä, he näqnqeqä. Hinuiqänäñi, Goti Hanjuwä Iqu, wäunjuänqä änewäsäutä, nyi tiinjñqä ätenjikqeqä. Nyi, ämaqä Israitqä iqua qäyä etangi huizi iquau, kuknuä änguä we-hunqä-täñi, awä tuätqätangmdi, qu qätä änyiyäpu, quuvqä heqäpnqänänyä.

⁸ Ämaqeuqä knuä indqänqä imñi, Goti Hanjuwä Iqu näqnqeqä. Iqu Dñä Änguä Ique, ne änätapqä-pa, ämaqä huizi iquauñi, inä äwikqeqä. Iqu iinjä imäkäqetäñi, iquauñä-pqe itmetä aquvänä itäqenqä, äyä ämänätquakqeqä.

⁹ Iqu nesä, iquautäñi, suqä huitañä-huitañä minetqeqä, asä inä inätquakqeqä. Iquauqä quuvqä heqiyqä iutäñi, Iqu qu kiyä mamätqänqä, ne inemäkkqä-pa, hipñqä iwimäkkqeqä.

¹⁰ Inji hanjä-iqä atqä-awäkiquatä, nesä änä mämiwäüqänänä iqu, he tängäñi quuvqä heqiyqä iquau wiwätanä-tpu iqäüä. Iinjä ipu, Goti Hanjuwä Iquenji, sunqä yamwiqä ävqäüä?

¹¹ Neqä quuvqä heqiyqä imñi, kuknuä tqu, naqä-qakuiqä. Ne, Mosisi iqueqä suqeu qänaknä iqetäñi, häñä miqumuätñqä yanqunä. Inäqe, Goti Hanjuwä Iqu, nenyqä äwinyätä, nätmatqä änguänäñi, hinginäwa nätapqetäñi, anqumä inätmetä, häñä inequmuätätñqeqä. Iqu iquau iwimäkkqä-pa, ne-pqä asä inä inemäkkqiyä” ätukqe.

¹² Pitä iqu iinjä tquanga, ämaqä kuapänä, aquvü äqämbu äpmaminjuwä iqua, kuknuä matqä ipu, Banäpasi iquesä, Poli iquesä, qätä dinä äwipu, äpmaminjuwi. Iquaqu, wäunjuä ämaqä mimäqänänä huitañä-huitañä di, Goti Hanjuwä Iqu, iquaquvqä hipa du vqanggi, iquaqu, ämaqä huizi iquauä awä iqisa imäkminjiyinqä, awä ätukiyi.

¹³ Iquaqu, kuknuä qäpu tquangiyängga, Jemisi iqu, tiinjä ätukqe. “Tatqä-guäkenä, qätä nyipu!

¹⁴ Goti Hanjuwä Iqu, häjänggäñi, ämaqä huizi iquau-tañä hui, angu itmetä, Iqueqä ämaqä epñqä imäkätñqä, äwimakqenqe, Saimonä iqu, ae äyä ätqiyä.

¹⁵ Itanga hinuä-tqä iquauqä bukä iunji, kuknuä asä inä ätätä äqänänä.

¹⁶ *Naqä Iqu, “Qokä-apäkä Dewiti iquesäñi, qu namnä anjä hnqu, qua iqä ae äpäknqä enqä-pañä-quaeqä” ätqiyä. “Iinjä etangi qänakndäñi, Nyi angu äpmqänggäñi, anjä iqueqä nätmatqä qui imäknätqe, Nyi änyä-häñä*

imäkätmä, anj anji mätmniqeqä” ätqiyä.

17-18 “Nyi ii imäkmäniqeqe, qakui tiinjqä. *Israitqä iqua qäyä etangi huizi iquautani, Nyaqä ämaqä hipnjqä tääqä ätukqä iqua, qu Naqä Iqunänjqä qävqä nyip-nuwänqeqä.*” *Ii Naqä Iqueqä kuknuiqä. Nätmatqä iunqeqe, Iqu aingani, ämaqä iqua näqnjqä ipnjqä ätkqeqä’ätätä äqänänä” ätukqe.**

19 Itani Jemisi iqu tiinä-pqä inä ätukqe. “Iinjqeqe, nyi knuä tiinä indqänätqänä. Ne, ämaqä huizi, iquauqä knuä äkunmäknäpu, Goti Hanjuwä Iquenyqä äwätqänjuwä iquauñi, hanjä-iqä mäwqä pa ianä.

20 Iinä mimäqä itaqe, ne iquaunqeqe, pipa iunä tiinä qäyämäwatunqeqä.

Ämaqä hnqu, nanuä ämetä, goti quanqä iquaunqä hiqäva-imäkqe, nanuä ii Goti Hanjuwä Iqueqä hinuä iqini kiyä mätqä-qae, he hui ämepu manqä ip-nuwänqätä, suqä qokänjqä apäkänjqä iqe, mimäqä pa ipnuwänqätä, nanuä ämaqä hiinjuä a äkiyamäkäpu äpäkpqe, manqä ipnuwänqätä, itanga nanuä häneqä yqänänjä-täñi, manqä iqäpnjqä, ätätanä qiyatunqeqä.

21 Qakui tiinjqä. Hinuiqändqä dutani, qu Sämbatqä hiunji hapä pmeqä eeqänänjä iunji, Mosisi iqueqä bukä, anä aquväqnqeunji a ätäupiyitani, anä-himqä eeqänänjä iunji, qu iqueqä kuknui awä ätqa äpätqänjuwiqä” ätukqe.

Qu tuwanui, huiziquautanä quuvqä heqiyqä iquaunqä äqäkuwinjqä

22 Jemisi iqu iinä tquanga, ämaqä kuknuä awä tuäkiqäpnjqä ändowatkqä iquatä, quuvqä heqiyqä iquau miqä iquatä, Jisasi Iqueqä yoqenqä iqi aquvä äqänminjuwä eeqänänjä iquatä, kuknuä naqä-hnqunä imäkäpu, iquauqä ämaqä hnquaqui, atäunjuä ikuwi. Hnqu Jutasi, iqueqä yoqä huizi, Basäpasi ique. Huiziqu, Silasi iquvi. Iquaqui atäunjuä miqängani, quuvqä heqiyqä iquauqä awä iqisani, ämaqä naqä äpmaminjiyi. Qu iquaqui atäunjuä ipiyi, Poli iqtä, Banäpasi iqtä, Andiyokä iunqä, anä wäpnjqä ändowatkuwi.

23 Iquaquvqä hipa iu, pipa hnqu, kuknuä tiinä-tänjä ändowatkuwi.

“Hiunjinjanjqä. Ne ämaqä, Jisasi Iqu kuknuä awä tuäkiquatunquä ändowatkqä iqunesä, quuvqä heqiyqä iquau miqä iqunesäñi, hiqä hita-hingwakoneyi. Ämaqä Israitqä iqune qäyä etangi huizi, quuvqä eqiyäpu, anä-himqä Andiyokä iutä, qua Siliya iutä, qua Silisiya iutä pmeqä iquenä, ne pipa tä henyqä äväwqatqunä.

24 Ne qätä tiinjä äwikqueqä. Nesanä hñqua, henyqä äpäpu, kukñuä hanä-iqä etäpu, hiyaqä knuä indqänqä dunji, qui emäkkuwinqä äwikqueqä. Iinjä imäkkuwä iquaunji, ne iinjä imäkpñqä mätquä ikqueqä.

25 Qätä iinjä äwikquenqe, ne äwqä naqä-hñqunä änyätanä, tiinjä ätqueqä. 'Nesanä hñquaqui atäunjuä itanä, iquaqu, Banäpasi iqtä, Poli iqtä, qunqä anä upñqä ändowatanä.'

26 Banäpasi iqtä, Poli iqtä, pizqä puäsqenqe, knuä indqänäsiyä-qe, zä miqä isinyä, neqä Naqä Jisasi Kraisi Iquenyqä kukñuä awä ätuätqäñiyinqe, ne iquaquinyqe, aquvänä iqueqä.

27 Äwqä naqä-hñqunä änyätanä, iinjä ätanitanji, ne Jutasi iquesä, Silasi iquesä, henyqä pipa tqesänä ändowatqunä. Itanga iquaqu, kukñuä asätä, iquaquiyqä manitanji inä hisiyñqinyqä.

28 Dñä Änguä Iqu, nesä pmetangi, ne kukñui naqä-huinyä imäkätanä, he hanä-iqä metapqä yatunquä diñqe, suqä hñquaqui-hñquaquinä iquaunqänä ätatanä äqiyqunä.

29 Suqä iqua tiinji. 'Ämaqä hñqu nanjuä ämetä, goti quanqä iquaunqä hiqäva-imäkqe, he hui ämepu manqä ipnuwänqätä, nanjuä hñneqä yqänänä-täñi manqä ipnuwänqätä, nanjuä ämaqä hiñjuä iu äkiquwäqiyäpu äpäkpqe, manqä ipnuwänqätä, itanga suqä qokänqä apäkänqä iqe, mimäkkä pa iqangpiyä,' ätatanä äqiyqunä. Inäqe, he suqä tquaunji äwimasiyquwi, änguiqä. Ne kukñuä ätatanä, pipa äqiyquque, qäpiyqä. He änguänä pmapñqä änenqiyä," ätäpu äqäkuwi.

30 Qu iinjä imäkäpu, iquau dowatqanguwänga, iqua äväma, anä-himqä Andiyokänqä äquveqäkuwi. Iqñi, iqua quuvqä heqiyqä eeqänänä iquau, aquvā ämaqiyäpu, pipa qe äwikiwi.

31 Qokä-apäki, pipa a ae ätäupiyyi, kukñuä änguänäñi iquau yänänäñqä iwimäkätñqä iqangqä iutanji, qu aquvänä ikuwi.

32 Inganji Jutasi iqtä, Silasi iqtä, iquaqu hiñuä-tqä-quaqunä enyā, quuvqä heqiyqä iquau, kukñuä kuapänäñi äväsinyä, iquauqä äwqä iunji, yänänäñqä iwimäkminjiyi.

33-34 Iquaqu hñganqä iinjä imäkäsinyä, pmetangiyitanji, quuvqä heqiyqä iqua, "Qe äwqä qeiqi-inqetä winyqä" ätäupiyyi, ämaqä, iquaqui ganä ändowatkuwä iquaunqä, angumä qe ändowatkuwi.

35 Inganji Poli iqtä, Banäpasi iqtä, Andiyokä iu yqänä äpmanä, ämaqä kuapänänä huizi hñquatä, Naqä Iqueqä

kuknjuinqä näqñqä äväpu, awä ätqomanminjuwi.

Poli iquä, Banäpasi iquä, ändmäñgiyinqä

³⁶ Qänakndani Poli iqu, Banäpasi ique tiñä ätukqe. “Ye anju äwäta, anä-himqä eeqänänä iu, hñuiqänä Naqä Iqueqä kukñui awä ätuäkäminueä, yeqä tatqä-guäka iquau, nanyi-napqa iuau, hñuä äqunäkeyä. ‘Qu äñguä pmetpiyä, quvqä pmetpiyä’ ta, näqñqä hienqänänyä” ätukqe.

³⁷ Poli iqu iñä tquanga, Banäpasi iqu, Jonä Makä ique itmetä, anä upñqä äwiñgqe.

³⁸ Poli iqu, “Ämaqä iqu, hñuiqänäñi, ye Pambiliyata äyävämätä, wäunjuinqä yesä anä mäwqä ikqä iquvqä. Iñiñqe, iqu yesä anä mäwqä yänqiyä” ätukqe.

³⁹ Iquaqu nätmatqä täñqä äkasuwä kuapänä ätniyitani, ändmäñgiyi. Iñä iyi, Banäpasi iqu, Makä ique itmetä, yimba ätkamausinyä, qua eqä-pñä awä iqiñä, Sapłusi iunqä äukiyi.

⁴⁰⁻⁴¹ Ingañi Poli iqu, Silasi ique itmetä, äwiñqä iqanqiyänqani, qokä-apäkä quuvqä heqiyqä iqua, “Goti Hanjuwä Iqu, qenyqä äwinyätä, äñguänäñi hñginäwa qe-sapänqiyä” tquanguwänga, iquaqu qua Siliya iutä, Silisiya iutä ikisinyä, Jisasi Iqueqä yoqenqä iqi aquväqñqä iquauñi, Poli iqu kukñuä ätuätä, yänänäqñqä äwikqe.

Poli iqueqä qañä Äkaiyänqä ikäminqenqä (15:36-18:22)

16

Timoti iqu, Poli iquä, Silasi iquä, anä äukuwinqä

¹ Poli iqu iqi qäpu ätuäkiqetani, iqu äwäqe, anä-himqä Depe iu ganä ätimäukqe. Huizi, anä-himqä Listiya iu ätimäukqe. Iqini quuvqä heqiyqä hñqu äpmaminqe. Iqueqä yoqe, Timoti iquvi. Iqueqä känai, Israitqä iquautanä eä, ii Jisasi Iquenyqä quuvqä heqiyqä iyyi. Iqueqä kaniqu, ämaqä Grikä iquautanä iquvi. ² Iqueqä suqenqe, quuvqä heqiyqä Listiya pmeqä iquatä, Aikoniyamä pmeqä iquatä, tiñä ätminjuwi. “Timoti iqu, ämaqä äñguänäñueqä.”

³ Poli iqu, Timoti iquä anä wiñqä wiñgani, ique itmetä, iqueuä huiwi häuä qe äktäukqe. Israitqä ingisa äpmaminjuwä iqua, “Timoti iqueqä kaniqu, ämaqä Grikätanä iqueqä” näqñqä iñä etanguwinqä indqänätä, qu Timoti ique qätä wipnuwänqä, Poli iqu häuä i äktäukqe.

⁴ Iqi ävämapiyi, anä-himqä eeqänänju qañä ikipu, kukñuä, ämaqä Jisasi Iqu kukñuä awä tuäkiqäpñqä ändowatkqä iquatä, quuvqä heqiyqeu miqä iquatä,

Jerusälemäta ätäpu tuwanuä äqäkuwinqe, “He kuknuä iunji, qänaknä ipu pmetangpiyä” ätuäpu, awä ätuäkäminuwi.

⁵ Iinjä etangi anä-himqä eeqänänjä iunji, Jisasi Iqueqä yopenqä iqi aquvä äqänminuwä iqua, iquauqä quuvqä heqiyqä yänänäqngänänjä ätimäutä, hiunji ique-iquenji, ämaqä hatnjä hui, Jisasi Iquenyqä quuvqä eqiyäpu, huizi iquau äwimaminuwi.

Ämaqä Masendoniyanjä hnqu, Poli ique tääqä ätuätumakqenqä

⁶ Poli iquätä anä ikäminuwä iquatäni, Dnjä Änguä Iqu, qua Eesiya-tänjä ingisa kuknuä awä matqä ipnqä pmua iwimäkkqangi, iqua qua Pälenjiya iutä, qua Galesiya iutä ikäminuwi.

⁷ Iqisanji iqua äwäpu, qua Misiya iu ätimäupiyyi, qua Bitiniya iunqä wanä-tpu iqanguwänga, Jisasi Iqueqä Dnjä Änguä Iqu, pmua iwimäkkqe.

⁸ Iqua Misiya mäpmeqä hämänä ämäwqätäupiyyi, anä-himqä Troasi bunqä äquveqäkuwi.

⁹ Iqinji heatqänggani, Poli iqu hinuä wätqä enqä-panji tiinjä äqungqe. Ämaqä, qua Masendoniya-tänjä ingisa pmeqä hnqu ätqäuä, Poli iquenji tiinjä ätukqe. “Iyää, si eqä-pnjä iu äqiyäkämäutnä, Masendoniya täunjä iqune, yätamäkkqä nesnqä biyä.”

¹⁰ Poli iqu hinuä iinjä äqunänqä dijqe, ne näqngqeqä, “Goti Hanjuwä Iqu, ne iquau kuknuä änguä we-hunqä-tänji awä tuatunquä tääqä änatqiyä.” Näqngqä iinjä ämeni, ne Masendoniya du timäuatunquä dijqe, hänaqenqä qävqä maqänä ikque.

Letiya ii, Naqä Iquenyqä quuvqä eqäkkqenqä

¹¹ Hänaqä ae ämoqumueni, ne yimba ätkamäutanä, Troasi ävämanji, qua eqä-pnjä awä iqinjä Samotresi iunqä jänä äukqe. Zinuitäni ne yimba iunji, anä-himqä Neapolisi iunqä äukqe.

¹² Iqisanji ne anä-himqä Pilipai iunqä qanjä ekque. Anä-himqä iinjä iqueunji, ämaqä, Romä-tänjä hnqua äpmapu äminuwi. Itanga qua Masendoniya-tänjä inginji, Pilipai anä-himqä naqänänjä hnqunji. Anä-himqä iunji, ne hiunji hui äpmakque.

¹³ Itanga Sämbatqä hiunji hapä pmeqänggani, ne, “Eqä manjä nänjini, ämaqä täqisanjä iqua, Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä ätätqänguwä iqiyyä” knuä indqänätanä, täknä äqänänqä yäpaqänggisa äwani, eqä manjä iqi ätimäukque.

Iqinji, apäkä hiua aquvā qānātangä äwimeni, ne iuatä anä äpmetanä kukñuä ätumiñque.

¹⁴ Apäkä, ne kukñuä tqangque qätä änekqä hui, iyyqä yoqe, Letiya. Ii, anä-himqä Tayätıla pmeqi eä, yuä häñesqä ämaqä mbqä ipñqä äma ikiqä iiyi. Ii, Goti Hanjuwä Iqueqä yoqe haqeqä mamäutñqä qonä woktäuqä iiyi. Goti Iqu iwimäkganji, ii, Poli iqu kukñuä tqangi äwiyätä, näqñqä äñguä ämakqe.

¹⁵ Inganji iisä, iyyqä anä iu äpmamiñuwä iquatä, asñä ämapiyi, ii nenji yāñänäqñqä tiñä änatkqe. “Hiyaqä kñui, ‘Apäkä täsi Naqä Iquenyqä quuvqä heqiyqe, naqä-qakuiqä’ kñuä hiyqanğutqe, he nyaqä anä täu äpaquvāpu pmapñqeqä.” Ii yāñänäqñqä natqanğa, ne iyyqä kukñui, qätä qe äwikqe.

Qu Poli iquesä, Silasi iquesä, guä äkiqiyäuekuwiñqä

¹⁶ Hiunji hñquenji, ne Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä tqä iunqä wätqätangua, wäunuä-wiyqä hinqinğä apäkä hui hänaqä awä iqi ämingque. Apäkä iinji, dñä huisäñi eä, nātmatqä qānaknda timäuniqenğä awä ätmiñqe. Iinğä etanji, ii wäunuä i imäkganğqetanji, iyyqä ämaqä naqä iqua mbqä kuapänä ämamiñuwi.

¹⁷ Äminanitanji, Poli iquesä, nesä, qānaki ānavändä, tääqä tiñä ätmiñqe. “Ämaqä tqua, Goti Haqä Yātutanä Iqueqä wäunuä-wiyqä-qua epu, hänaqä, Goti Iqu ämaqe anğumä itmetä hāñä imäkāqumuatqä iunqä etätqāñuwä iquaiqä” ätmiñqe.

¹⁸ Hiunji kuapänänğä iunji, ii iinğä imäkätqätanğqenqe, Poli iqu enyqä iäqe, hiqumuanğä äwiyätä, dñä iquenji, “Nyi Jisasi Kraisi Iqueqä yoqeta äktqānā. Apäkä täsiñi, si huätä vāmāyā” tqanğa, maqānāñi, dñä quvqä iqu qe ävāmakqe.

¹⁹ Inganji apäkä iyyqä ämaqä naqä iqua e äqumbiyi, ii wäunuä imäkganji mbqä ämamiñuwi, aanğä hiqanji näqñqä ämapiyi, qu Poli iquesä, Silasi iquesä, a äkiqätāpu, ququawä aquvāqñqenğä eyqiyāma äwāpu, ämaqä naqä, anä-himqä iu miqä iquauqä hipa iu wipñqä ätuma äkuwi.

²⁰ Qu iquaquinji, ämaqä suqä quvqenğä jänä imäkgä iquauñqä ätuma äwāpu, tiñä ätukuwi. “Ämaqä tquaqu, Israitqetanğä iquaquvqä. Iquaqu kukñuä ätäsinyä, anä-himqä täunji, hanğ-iqä ämaiñinyqä.

²¹ Suqä Romātanğä iqunenyqä pmua imäknänğä iunji, ne iunä imäkatunğä awä änatätqāñinyqä” ätukuwi.

²² Ämaqä iqi aquvā äqāñguwä iqua-pqe, iquaquinyqä kukñuä quanğä tqanğuwāñğa, ämaqä jänä imäkgä iqua,

iquaquiyqä qäki äquvätäpu, “Ämaqä tquaquini, hiqokä päkpiyā” ätukuwi.

²³ Qu iquaquini, ptqä ququvqä äpäsäpu, guä äpmuatepiyi, guä pmuateqä anä iu miqä naqä iqueni, iqu iquaquinyqä hinuä äqunä, yänänäqñqä tqäutätñqä dññqe, kukñuä yänänäqñqä ätukuwi.

²⁴ Iqu kukñuä yänänäqñqe qätä äwiyäqe, iquaquini, anä hiqñqä yäpä yängisanä iu äpmuatetä, senqätä, ä zä-yänätä ämetä, iquaquiüä yukiü, guä yänänäqñqä äkiqäyäuekqe.

Guä pmuateqä aniu miqä iqu, quuvqä eqäkqenqä

²⁵ Heatqä quaesqänggani, Poli iqutä, Silasi iqutä, Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä ätäsinä, Iqueqä yoqä haqeqä ämamäusinyä, apqä ätqämanmini. Itanga ämaqä huizi iqua, qätä äwipu äpmaminiwi. ²⁶ Ingani eekä naqänänä hñqu, maqänä timäuqanga, guä pmuateqä anä iqu, vanyqä naqänänä itä, qñqanä qe äutängäukqe. Ämaqä guä äpmaminiwä iquauqä yukä hipa iu senqä guä äqäyängäuminqe, qe ewasqängäukqe.

²⁷⁻²⁸ Ingani ämaqä ämiqä iqu ävauqe, anä qñqanä eeqänäni äutängäwätangi äqunäqe, “Ämaqä guä äqiyänänuwi, zä qe äweqäuä” kñuä vqanga, iqueqä ipäqäyuniä iqueqä-käuä päknmätä iqanga, Poli iqu tääqä yänänäqñqä ti ätukqe. “Si tqä-täuä qui mimäknqä panä. Ne eeqänäni-täqi äpmejunä.”

²⁹ Poli iqu iinä tquanga, iqu hiqi-tänqä tääqä ätuäqe, anä hiqñqä Poli iqutä, Silasi iqutä, pmetangiyä iu tnänä äpeyäqe, yäunuä-yäunuä itä, iquaquvqä yukä-tänä iqi äpäknqqe.

³⁰ Ingani iqu iquaquini, yäpaqä mängisa ätuma äpäwäqe, yatñqä äwikqe. “Ämaqä naqä iquaunguiyä, Goti Hanjuwä Iqu nyi angumä indmetä, hñä inqumuatätñqe, äänä imäkmqäwä?”

³¹ Iqu iinä tquanga, iquaqu tiinä ätukiyi. “Si Naqä Jisasi Iquenyqä quuvqä heqiyä. Si iinä imäkmqangtqe, Goti Hanjuwä Iqu si angumä ikitmetä hñä ikiqumuatängiyä. Itanga tqä anä iu anä äpmejuwä iqua-pqeuä.”

³² Iquaqu iinä äsuiyi, iquesä, iqueqä anä iu pmetanguwä iquautäni, Naqä Iqueqä kukñuinqä awä ätukiyi.

³³ Hea asä iingani, iqu iquaqui itmetä, iquaquiyqä wätangqe asñä äwqiyätä, maqänäni, iqutä, iqueqä ämaqä eeqänänä iquatä, asñä qe ämakuwi.

³⁴ Iqu iquaquini, iqueqä anä iunqä ätuma äwätä, buayä äwikqe. Ingani iqutä, iqueqä anä iu anä äpmaminiwä

iquatä, “Ne tängani Goti Hanjuwä Iquenyqä quuvqä eqiyqunä” ätäpu, yeeqä naqä-qakuänä ikuwi.

Poli iqu, kukñuä jänä imäqä iquau äkasuwä ätukqenqä

³⁵ Zinuitäni, ämaqä kukñuä jänä imäqä iqua, qu ämaqä guä äkiqiyepqä iquau miqä ique, “Si ämaqä tquaquini, huätä vquatäwatiyā” tupñqe, ämaqä ämayukä-imañqä hñquau ändowatkuwi.

³⁶ Qu i imäqqañguwänga, ämaqä ämiqä iqu äwäqe, Poli iqueni, “Ämaqä kukñuä jänä imäqä iqua, ‘Ämaqä iquaquini huätä dowatiyā’ ätäpu, ämaqä hñquau ändowatqäuä. Inji guä pmeqä anä täuñi äväma, äwäsinyä, äwqä qeiqi inqä pmanyqä” ätukqe.

³⁷ I tquanga, Poli iqu, ämayukä-imañqä iquauni tiñä ätukqe. “Ye, ämaqä Romätanjä-qoye qäyā etangue, ämaqä kukñuä jänä imäqä iqua, qätä qäyunä mäyeyqä ipu, ämaqä iuqä hinuä iqi äyapäsäpu, guä äyakiqiyäuwuwiqä. Änäänäwä? Tängani, ämaqe hinuä mäyaqñqä hitangpi, yandowatpñqä äwiñgiyā! Oeyqä. Iquauqä-quwä äpäpu, yäpaqä mǎngisa äyätma upñqeqä” ätukqe.

³⁸ I tquanga, iqua äwäpu, ämaqä kukñuä jänä imäqä iquau, iueqä kukñui ätukuwi. Qu, “Poli iquätä, Silasi iquätä, Romätanjä iquaquiyqä” tquängä äwipiyyi, zä ikuwi.

³⁹ Zä e ipiyyi, iqua iquaqui äwimepu, “Oänä, neqä suqä quvqenqä, qe äwqä tnänä maqenqä pa inä” ätäpu, yäpaqä mǎngisa ätuma äwäpu, anä-himqä äväma wiyñqä diñqä, yatñqä äwikuwi.

⁴⁰ Itanga iquaqu guä pmuateqä aniuni ävämani, Letiyaqä anä yäpä ingisa äpekiyyi. Iqini, quuvqä heqiyqä iquau hinuä äqunäsinyä, iquauqä kñuä indqänqä iuni, yänänäqñqä iwimäkiyñqä kukñuä hui ätukiyyi. E äsuiyyi, iquaqu anä-himqä iuni ävämani, qe äukiyyi.

17

Poli iquätä, Silasi iquätä, Tesälonaika iu äpmaminiyyinqä

¹ Iqi ävämani, Poli iquätä, Silasi iquätä, anä-himqä Ambipolisi iutä, Apoloniya iutä ämāwqätävi, anä-himqä Tesälonaika iu ätimäukiyyi. Iuni, Israitqä iquauqä anä aquvāqñqä hñqu, ämätñminñqe.

² Inğani Poli iqu, suqä hea ique-ique imäkmñqä-pa, asä iinä imäkätä, hiunji hapä pmeqä hñquaqui-hñquenä iquauni, anä aquvāqñqä yäpä yǎngisa äpeyätāqāğğani, Israitqä iquatä Goti Hanjuwä Iueqä bukä iu äqänāñqenqä ätmñjuwi.

³ Iqu Goti Hanjuwä Iqueqä kukñuä quatinqä awä ätuätä, iquauä knuä indqänqe, yänänäqñqä iwimäkminqe. Kraisi, ne ämineyätñqä Goti Hanjuwä Iqu ätekqä Iqu, hanjä-iqä ämetä, äpäkonätä, itanga qänakndañi, anqumä ävauniqenqä, knuä äwiminqe. Iqu tiinjä-pqe ätukqe. “Jisasi, nyí Iquenyqä awä etqä Iqu, Kraisi, ne ämineyätñqä Goti Hanjuwä Iqu ätekqä Qäqueqä.”

⁴ I tqunga, Israitqä hñqua quuvqä eqiyäpu, Poli iqtä, Silasi iqtä, quuvqä anä eqäkuwi. Itanga Grikä iquauqä kukñuä tqä, Goti Hanjuwä Ique qonjä äwoktäutanguwä iquautañätä, apäkä yoqä naqä qonqä iuautañätä, kuapänänjä quuvqä anä eqäkuwi.

⁵ Inqañi, ämaqä Israitqä hñqua, qu e äyä iqangä äqumbiyi, äwqä quvqä winqanga, iqua, ämaqä suqä quvqä imäqä, ququawä aquväqñqä iqi pmetanguwä hñquatä, aquvä ämaqämbiyi, ämaqä anä-himqä iutanjä iquauqä äwqeñi, qe äwivauqumuatkuwi. E imäkpiyi, Jesonä iqueqä anä dunqä maqänä äupiysi, Poli iquesä, Silasi iquesä, yäpaqä mängisa ätuma äwäpu, qokä-apäkä iquauqä hipa iu vanä-tpu, qävqä iminjuwi.

⁶ Inäqe, qu iquaquini, mämoqumueqä ipiyi, qu Jesonä iquesä, quuvqä heqiyqä huizi iquautänä itmepu, ämaqä naqä anä-himqä iu miqä iquaunqä eyqiyäma äwäpu, manjä tiinjä ätukuwi. “Ämaqä qua eeqänänjä iu qañä ikisinyä, hanjä-iqä ämaeqiyä iquaqu äpäsinä, täqi äpmenjinyqä.

⁷ Iquaquini, Jesonä iqu, iqueqä anjünqä ätuma äwätä, ämiqämenä. Itanga ämaqä eeqänänjä tqua, ämaqä ämiqä naqä Sisa iqueqä kukñui tuwä äwiyäpu, hñgisana ipu, ‘Ämaqä Ämiqä Hñqu, inänjqä. Iqueqä yoqe, Jisasi Iqueqä’ ätqäüä” ätukuwi.

⁸ I tqanguwänga, qokä-apäkä iquatä, ämaqä anä-himqä iu miqä iquatä, yäunüä ipiyi, manjä hinqinäwa ätukuwi.

⁹ Inqañi ämaqä ämiqä naqä iqua, Jesonä iqtä, ämaqä huizi iquatäñi, kukñuä mitqä mbqä ipñqä imäkpiyi, mbqä ae iqanguwänga, qe ävquatäwatkuwi.

Poli iqtä, Silasi iqtä, Beliya iu äpmaminjiyinqä

¹⁰ Hea ae eqanga, quuvqä heqiyqä iqua, Poli iquesä, Silasi iquesä, anä-himqä Beliya iunqä ändowatkuwi. Iquaqu Beliya iu ätimäyi, Israitqä iquauqä anä aquväqñqä yäpä yängisa qe ekiyi.

¹¹ Israitqä, Beliya iu pmeqä iquauqä suqe, änguanä eä, Israitqä, Tesälonaika pmeqä iquauqä suqä iunji, tiinji ämawqätäuminqe. Iqua, Poli iqueqä kukñuä qätä äwipiysi, kiinjä äwinyätä, hiunji eeqänänjä iunji, “Poli iqueqä kukñui,

naqä-qakuätiyä, quangätiyâ” tpu, Goti Hanjuwä Iqueqä bukä iu qänätangqe a ätäupu, iwäsäuminuwi.

12 Ii imäkpityitani, Israitqä kuapänänä hui, quuvqä heqiyqanguwänga, itanga ämaqä Grikä yoqä-tänjä iquautani, qokä-apäkä kuapänänä-pqe, quuvqä anä eqäkuwi.

13 I etangi, Israitqä Tesälonaika pmeqä iqua, Poli iqu Goti Hanjuwä Iqueqä kuknui Beliya iuta awä ätuminqenqä qätä äwipiyängani, qu anä-himqä iunqä äupiyyi, qokä-apäkä iqiñä iquauqä knuä indqängqe, qui iwimäkäpu, äwqä tnänjä iwimäkkui.

14 Ii imäqanguwängani, quuvqä heqiyqä iqua maqänäni, Poli iqueni, eqä-pnä-tänjä ingi zä qe ändowatkuwi. Inäqe Silasi iquä, Timoti iquä, Beliya iu yqänä äpmaminji.

15 Ämaqä, Poli ique ätuma äuminuwa iqua, anä-himqä Atenisi iuta uwquatämäuqanguwänga, Poli iqu, Silasi iquenyqätä, Timoti iquenyqätä, tiinjä ätukqe. “Iquaqu, nyinyqä maqänä binyqä.” I tquanga, qu angu qe äukuwi.

Poli iqu, Atenisi iu äpmaminqenqä

16 Itanga Poli iqu iquaquinyqä hinuä äqänä äpmeqängani, iqu Atenisi iu goti quangä iquauqä ktqä huitanä-huitanä hikä zä-yänä ii, kuapänä tqäwäwatangi äqunäqe, iqueqä äwqe quvqä äwingqe.

17 Äwqä quvqä i winganga, iqu Israitqä iquauä anä aquväqñqä iu, Israitqä iquatä, ämaqä Goti Hanjuwä Ique qonjä äwoktäutqänuwä huiziquatä, kuknuä anä ätminuwi. Itanga hiunji ique-iqueni, iqu ququawä aquväqñqä iunji, ämaqä iqi pmetanguwä iquau äwimeqisätä, kuknuä anä inä ätminuwi.

18 Iqu e ätäqisätäqängani, Jisasi Iquenyqätä, qua iuta anggi vauqenqätä, ätuminqe. Ämaqä näqñqä-tänjä hnqua, qätä i äwipiyi, iquä kuknuä tnänjä, mäkä enqä-panjä äunguwi. Hnqua, ämaqä Epikuliya* iutanjä iquai. Hnqua ämaqä Stoeki† iutanjä iquai. Kuknuä tnänjä ätäpiyängani, hnqua, “Kuknuä huitanä-huitanä tqä iqu, änänyä tqiyä?” ätkuwi. Itanga huiziqua, “Iqu goti huitanä iquaunqä ätqutiyä?” ätukuwi.

19 E ätäpiyitani, iqueni qoqonjä Areopakusi‡ yätunqä, anä-himqä miqä iquauqä hinuä iqi tñjqä ätuma ekuwi.

* 17:18 Epikulia iquauqä knui tiinji. Aquvänä itanä pmeqängqe, ii nätmätqä naqänänä-qae, ne yqänä imäkqa uwquatunqe. † 17:18 Stoeki iquauqä knui tiinji. Aquvänä itanä pmeqe, nätmätqä naqä ma, ne hanjä-iqä ämetanä-qe, äwqä hanuä änyanä pmetatunqe. ‡ 17:19 Areopakusi i tiinji. Anä-himqä Atenisi ämiqä iqua, qoqonjä Areopakusi iu aquvä äqänminuwi.

Ätuma epiyi, iqueni tiinjä ätukuwi. “Saqä kuknuä häñi, qokä-apäkiu ätuñi, ne näqñqä metunquänä awä natiyā.

²⁰ Nätmatqä si ätni, ii änyä-hänjänäñiqä. Kuknuä tä, äänä tätätiyä? Kiqä quatinqe, ne näqñqä hiatunquä änenngiyä” ätukuwi.

²¹ Atenisi pmeqä iquatä, ämaqä huizi äwimepu anä äpmaminuwä iquatä, wäunjuä hui mimäqä ipu, kuknuä häñinqä aquvänä ipu, iwäsäupñqä kuknuä ätnjgmanminuwä.

²² I tquanguwänga, Poli iqu, Areopakusi iu pmetanguwä iquauqä awä iqisanä pämä ätqäuqe, tiinjä ätukqe. “Atenisi pmeqä iquenyä, he nätmatqä eeqänänä imäkätqäñuwi, goti iquauñqä kñuä indqänäpu, imäkätqätangä hiñuä ae eeqänänä.

²³ Nyi anä-himqä täu ikitmngani, goti iquauqä ktqä näñi-mäñi ätqätepu, iinjä iquauñqä hiqäva imäkätqäñuwi, hiñuä äqunänqqeqä. Itanga hiqäva imäkätqäñuwä hñqueuñi, tuwanuä tii äqänänqqeqä. ‘Tä, goti ne maqñqä iquenyqä hiqäva imäkpñqqeqä’ äqänätangi äqunänqqeqä. Inji goti he maqñqä epiyā-qe, qonjä äwoktäutqäñuwä iquenyqe, nyi awä hitmqänä.

²⁴ Goti qua tä imäkätä, nätmatqä eeqänä qua täu äwiñqä Imäkkqä Iqu, Iqunä qäukuitä quaetä Miqä-qu eä, i etangi hiqäva-imäkkqä anä, ämaqe ämätpqä iuñi, mämpmeqä itänqiyä.

²⁵ Hänjä-pmeqätä, yunüätä, nätmatqä eeqänänitä, ämaqä iu vqe, Goti Hanjuwä Iqueqqeqä. Iñinqe, ne ämaqä iquene, nätmatqä hñqu imäkätanä vatunqe, Iqu äwa äkinqä itqätangikä? Aanqqeqä!

²⁶ Goti Hanjuwä Iqu, ämaqä hñquenyä imäkätä äpmuatekqetani, ämaqä eeqänänä iqiyämetä, qua eeqänänä iu im-imä äpmuatekäkqqeqä. Qokä-apäkä eeqänänä iuqä äpmapiyängganqätä, quwqä anä hiqñqenqätäñi, Goti Hanjuwä Iqunä iwäsäutä äpmuatekäkqqeqä.

²⁷ Qokä-apäki, Iquenyqä qävqä iqa äpäpiyänggani, qu Ique ämoqumuapnuwängqä imäkkqqeqä. Iqu kinjä nämä mämpmeqä eänä, nesä hñqunä-hñqunä äpmenä.

²⁸ Ne Ique änyanä, hänjä-pmeqetä, qanjä uwqetäñi, Ique-sanä meniqueqä. Ämaqä hesanjä apqä tqä imäkkqä hñqua, tiinjä ätkuwa-paniqä. ‘Ne iqueqä ymeqä iquneyqä.’

²⁹ Inji ne Goti Hanjuwä Iqueqä ymeqä äpmentani, Iquenyqe, ‘Iqu, golqä, silpa, hikä enqä-panä-queqe’ kñuä mindqänqä yatunqqeqä. Ne ämaqä iquene, neqä kñuä indqänqeta imäkätunquä-panä iñi, hmanjqä!

30 Hinjuiqänäni, ämaqä iqua, Iquenyqä maqñqä etanguwänga, Iqu quwqä suqä quvqenqe, kukñuä matqä iminqe. Inäqe tängani, ämaqä qua eeqänänjä iunji, suqä quvqenqä womba ipu ävquatämäupñqä diñqe, Iqu kukñuä yänänäññqä ätätqänä.

31 Ii quati tiinjqä. Iqueqä suqä jänänänjä iuta, qokä-apäkiuqä suqä iwäsäuninqe, Iqu hiunji hñque atäunüä ae ikqeqä. Ii iwäsäuniqä diñqe, Ämaqä Hñque ae ätekqeqä. 'Ämaqä Tqu, Qäqueqä' ämänätquetñqä diñqe, Ämaqä Iqu äpäkonñgani qua äptekuwiutani, Goti Hanjuwä Iqu angumä ae ävauqumuatkqeqa" ätukqe.

32 Ämaqä qua äpteqä iuta angu vauqenqä tqangi äwipiyyi, ämaqä hñqua, Poli iqueni, kukñuä quvqä tqauñgua, hñqua, "Si qänakñi, kukñuä angñi ttñqe, ne äneñgiyä" ätukuwi.

33 E tqanguwänga, Poli iqu qe äväma äukqe.

34 Inñani, ämaqä hñqua, iquenyqä äwäpu, quuvqä eqäkuwi. Iquautanä hñqu, iqueqä yoqe, Diyonisisi ique. Iqu ämaqä ämiqä, qoqonä Areopakusi iu aquvā äqänminjuwä iutanä iquvi. Itanga apäkä hui, iyyqä yoqe Dämarisi, ii-pqe quuvqä inä eqäkqe. Ga qokä-apäkä huizi-pqe, quuvqä eqäkuwi.

18

Poli iqu, Korinä iu äpmaminqenqä

1 Qänakndani, Poli iqu, Atenisi iu ävämani, anä-himqä Korinä iunqä äukqe.

2 Iqini iqu, Israitqä hñque äwimakqe. Iqueqä yoqe, Akuila ique. Iqueni, känai qua Pondusi iu ämikqe. Anä-himqä Romä iu ämiqä naqä Klotiusi iqu, "Israitqä iqua, anä-himqä täunji huätä vämapiyä" tqanga, Akuila iqutä, iqueqä apäkä Presilaisä, iyaqu qua Itali iu ävämani, anä-himqä Korinä iunji, änyä qe ätimäusinyä äpmakiyyi. Itanga Poli iqu, Akuila ique äwimeqe, iyaquiüä anä iunqä äukqe.

3 Iqutä, iyaqutä, namnä anä imäkkänqä näqñqä epiyā-qae, iqu, iyaqutä wäunüä anä ipu äpmaminjuwi.

4 Itanga hiunji hapä pmeqä eeqänänjä iunji, iqu Israitqä iquauqä anä aquvāqñqä iunji, iquatä kukñuä anä ätminjuwi. Israitqä iquatä, Grikä iquatä, Jisasi Iquenyqä quuvqä heqäpñqä iinqe, iquauqä kñuä indqänqe ävauqumuatätñqä ätuminqe.

5 Inäqe, Silasi iqutä, Timoti iqutä, Masendoniya iu äväma Poli ique wimeqangiyänga, iqu Goti Hanjuwä Iqueqä kukñui, hiunji ique-ique awä ätuminqe. Iqu Israitqä

iquaunji, “Jisasi Iqu, Kraisi ne ämineyätñqä Goti Hanjuwä Iqu ätekqä Iqueqä” ätuätä ämotquaminqe.

⁶ I etanji Israitqä iqua, iqueuä kukñuinqä mäwinqä iqanji, ique quvqä tquanguwänga, iqu hinoqukuä, ämuasmänqä iu täka mäkätanqqe, ptä quväteqämä imäutä, tiñä ätukqe. “He qui imäkmbqe, ii hiqä-hiuänjqä. Nyi ququvqe, maequnjqä. Tänganji nyi kukñuä awi, Israitqä iquenä qäyä etanquti, hñquau-mända, tumqä umqänä.”

⁷ I ätuäqetanji, iqu anä aquvāqñqä iu ävämanji, ämaqä hñqueqä anä iunqä äukqe. Iqueqä yoqe Tilus-Jastusi ique. Iqu Goti Hanjuwä Iqueqä yoqe hageqä mamäutñqä qonä woktäuqä ique. Iqueqä anji, Israitqä iquauqä anä aquvāqñqä-tänä qäqiqi ämätnminqe.

⁸ Anä aquvāqñqä iu miqä iqueqä yoqe, Krispusi ique. Inganji iquä, iqueqä anju äpmaminuwä iquatä, quuvqä eqäkuwi. Itanga Korinä pmeqä kuapänänä iqua-pqe, Poli iqueqä kukñui qätä äwipiwi, qu quuvqä eqiyäpu, asñä qe äqänqawi.

⁹⁻¹⁰ Itanga heatqä hñquenji, Naqä Iqu, Poli ique wätqä enqä-panä äwimeqe, tiñä ätukqe. “Anä-himqä täunji, qokä-apäkä kuapänä äpmenuwä tä Nqeqä. Inji Nyi sitä anä äpmamä, ämaqä hñqu quvqä ikitquetñqe, hñjuinä moqunqä imqänä. Inji, si zä miqä, manä matqä mäpmeqä, kukñuä awä tquanginyä” ätukqe.

¹¹ Itanga Poli iqu Korinä iunji, quvāukuä hñqunä itanga qanui 6 inä äpme, Goti Hanjuwä Iqueqä kukñuinqä ämotquaminqe.

¹² Iinä etanji, Galiyo iqu qua Äkaiya iu mitqätanjanji, Israitqä iqua, kñuä naqä-hñqunä indqänäpu, Poli ique äpäsänä-tpu ipu, kukñuänqä ätuma äwäpu, Galiyo iquenji tiñä ätukuwi.

¹³ “Ämaqä tqu, qokä-apäkä iunji, qu neyaqä suqä iunji hñgisänä ipu, Goti Hanjuwä Ique qonä äwoktäupu, Iqueqä yoqe, hageqänji suqä huitanjä-huitanjä iuta ämamäupñqä ämotquetqänä.”

¹⁴ Poli iqu kukñuä kima tumuätä iqanga, Galiyo iqu Israitqä iquaunji tiñä ätukqe. “He ämaqä Israitqä iquenä, ämaqä tqu suqe ävasätä quvqä iqä-säpi, nyi heyaqä kukñui qätä heyqäminjqä.

¹⁵ Itanji he kukñuinqätä, yoqenqätä, hiyaqä suqenqätänji, yatñqä änyiyquwi, ii hiqeqä. Hiqä-hiuä jänä imäkpüyä. Nyi nätmätqä iinä isuanqe, qätä maeyqä imqänä” ätukqe.

¹⁶ I ätuäqetanji, kukñuä mitqä anä iutanji huätä ändowatkqe.

17 Ingañi ämaqä eeqänäñi, qu Sostenisi, Israitqä iquauqä anä aquvāqñqä iu miqä ique, a äkiqätäpu, kukñuä mitqä anä-täñä iqi ptqä äpākkuwi. Iqua i imäkätqätanguwānga, Galiyo iqu hinjuinā äqungqe.

Poli iqu, Andiyokāñqä angi äukqenqä

18 Iqñi Poli iqu hea hatñä hui inä äpmeqe, quuvqä heqiyqä iquau, “evāmeqänä” ätuätä, iqu, Presila Akuila-yaqutä, anä-himqä Sengriyanqä anä qe äukuwi. Iqñi iqu Goti Hanjuwä Iqueni, “Inä-iinā imākmqänä” ätuätä, kukñuä guä ämäsäukqä-pa, qäpu imākkqenqä motquetñqä, iqueqä dä qe äktāngqe. Ingañi iqua, qua naqä Siliya iunqä upñqä, yimba qe ätkamäukuwi.

19-21 Anä-himqä Epäsäsi iu ätimäupiñi, iqu Israitqä iquauqä anä aquvāqñqä iu äpaquvāqe, iquatä kukñuä anä ätukuwi. Qu, “Si nesä täu anä pmetuñqueqä” tquanğa, iqu “Nyi änä maeqä inänä” ätukqä-qe, qu wivāmetñqāñgañi, “Goti Hanjuwä Iqu wiñgañgutqe, anğumä emamniqeqä” ätukqe. Ingañi, iyaquñi, iqi äwqatämäumä, Epäsäsi äväma, yimba ätkamäutä qe äukqe.

22 Poli iqu yimba äwätä, Sisariya iu iuqāmeqe, Jerusālemāñqä äyāqe, ämaqä Jisasi Iqueqä yoqenqä aquvā äqānminjuwä iquauñi, yeeqä ävätä, “Hiunjiyqä” ätukqe. Qānakndañi iqu iquau ävämañi, anä-himqä Andiyokä iunqä anğu äquveqākqe.

**Poli iqueqä qañä Äkayāñqä angi
ikāminqenqä (18:23-21:16)**

23 Iqu iqñi, hea hui äpmeqe, qua naqä Galesiya iunqätä, Pälenğiya iunqätä äwätä, ämaqä Jisasi Iquenyqä quuvqä heqiyātanguwä iquauqä quuvqe, yāñänāqñqä imākmbñqä yätamākqä ävākāminqe.

Apolosi iqu, Epäsäsi iutä, Äkaiya iutä, kukñuä awä ätuminqenqä

24 Poli iqu i ikitqätanga, ämaqä Israitqä, anä-himqä Aleksandiyatanä hñqu, Epäsäsi iu ätimäukqe. Iqueqä yoqe Apolosi ique. Iqu kukñuä ānguänä tqä-qu eä, Goti Hanjuwä Iqueqä bukiñqä näqñqä ānguänāñä-tāñue. 25 Hänaqä, Naqä Iqu ämänätquakqenqe, iqu näqñqä ae ämakqe. Iqu äwqä yāñänāqñqä ävä, qokä-apäkiu ätuätä, nātmatqä Jisasi Iqu imākminqeunñi, qāyunä motqueqä ique. Itanği asñä-qñqe, iqu Jonä iqu äqāminqenqänä näqñqä emiñqe.

26 Itanga iqu äwätä, Israitqä iquauqä anä aquvāqñqä iuta, zä miqä kukñuä awä ätukqe. Ingañi Presila Akuila-yaqu, iqueqä kukñui qätä äwiñi, ätuma äwäsinyä, hänaqä

Goti Hanjuwä Iqu ämänätquakqenqä, näqñqä änguänänqä äwimiñyi.

²⁷ Qänakndani, Apolosi iqu, qua naqä Äkaiya iunqä wätñqä itqätangani, quuvqä heqiyqä Epäsäsi pmeqä iqua, iqu ii imäkätñqenqä yänänäqñqä iwimakkuwi. Itanga, quuvqä heqiyqä Äkaiya pmeqä iqua, ique itmapñqenqe, qu pipa hui äqiyäpu, iquau ävawqatkuwi. Ingani iqu Äkaiya iu ätimäuke, ämaqä, Goti Iqueqä qeqä imänätä hñgi vqeta quuvqä eqäkuwä iquauni, yätamäqä kuapänä tiñä äwimiñqe.

²⁸ Israitqä, kukñuä quvqä ätmiñuwä iquauni, iqu ämaqeueqä hñuä iqini kimanñi yänänäqñqä ätuätä, mändi äkittqäumiñqe. Iqu kukñuä Goti Hanjuwä Iqueqä bukä iutani awä ätuätä, ätnänqä iqi tii ätumiñqe. “Krais, Goti Hanjuwä Iqu ne ämineyätñqä ätekqä Iqu, Jisasi Iqu Qäquvqä.”

19

Poli iqu, Epäsäsi iu kukñuä awä ätukqenqä

¹ Apolosi iqu Korinä iu yqänä pmetangani, Poli iqu, hänaqä qoqonä iu änyätanggeu äpäwitä, Epäsäsi iu ätimäukqe. Iqini iqu quuvqä heqiyqä hñquau äwimakqe.

² Iqu iquauni, yatñqä tiñä äwikqe. “He quuvqä eqiyäpiyängani, Dñä Änguä Iqu he emakqätanä, memeqä ikqätanä?”

Qu kimanñi, “Oeyqä. Kukñuä, ‘Dñä Änguä hui äpmenäqe’ tqanguwi, ne qätä mäwiyqä ikqueqä” ätukuwi.

³ Inñi iqu tiñä-pqä inä ätukqe. “He asñi, äkitani äqänguwäwä?”

Qu iqueni, “Ne asñi, Jonä iqu äqämiñqetani, äqängqueqä” ätukuwi.

⁴ Ingani Poli iqu tiñä ätukqe. “Jonä iqu, ämaqä kñuä äkunmäknäpu, suqä quvqe vquatämäutqätanguwä iquau, asñä äqiyätäqängani, tiñä ätumiñqe. ‘He Ämaqä, nyi qänaki änyivändätqä Iquenyqä quuvqä heqäpñqe. Jonä iqu, Jisasi Iquenyqä ätkqe. Jonä iqu, Jisasi Iquenyqä ätkqe.’” ätukqe.

⁵ Qu kukñuä ii äwipiñyi, Naqä Jisasi Iqueqä yoqeta asñä qe äqänguwi.

⁶ Itanga Poli iqu hipa haqeqi wiyqanga, Dñä Änguä Iqu iquaunqä äpkqe. Ingani qu anä-kukñui huitanä-huitanä ätäpu, Goti Iqueqä kukñui hñuä tññqä ipäqäkuwi.

⁷ Ämaqä iñä iqua, 12 iquayi.

⁸ Qanñuä hñquaqui-hñquenä iunñi, Poli iqu, zä miqä itä, Israitqä iquaunqä anä aquväqñqä yäpä ingisa kukñuä awä

ätuäqisminqe. Iqu iquatä, kuknuä anä ätäpu, Goti Hanjuwä Iqunä ämitnqeunqä knuä indqänqe, jänä mapnqä ätuminqe.

⁹ Inäqe, hnqua, iquauqä äwqe makunmäknqä, quuvqä maeqiyqä ipu, qokä-apäkiuqä hinuä iqisanj, hänaqä Goti Hanjuwä Iqu ämänätquakqenqä mändi äkittqiyäpu, quvqä ätukuwi. Iinjqe Poli iqu iquau ävämetä, quuvqä heqiyqä iquau itmetä, hiunji ique-iquenji ämotqueqä hnqueqä anä yäpä ingisa, iquatä kuknuä anä ätäqisminqe. Ämotqueqä iqueqä yoqe, Tiranusi ique.

¹⁰ Itanğanj iqu quväukuä hnquaqu e imäkätqätanğa, qokä-apäkä eeqänänä, Israitqä iquatä, ämaqä yäpaqängisanä Grikä iquatä, qua Eesiya iu pmeqe, qu Naqä Iqueqä kuknui qätä äwikuwi.

Skepa iqueqä, hiknä 7 inguiquaunqä

¹¹ Inğanj Goti Hanjuwä Iqu, Poli ique iwimäkätä, iqueqä hipa iunji wäunuä ämaqä mimäqänänä di yänänäqnqä imäkminqe.

¹² Iinjqe, ämaqe, qu tapätapä wänqä ämepu, Poli ique itmaqäpiyi, äma äwäpu, ämaqä tänjä-yaqä-tänjä iquau äwiminuwi. Itanğa ämaqä iqua ängüä eqanguwänğa, dnä quvqä-tänjä iqua-pqe ängüä inä eminuwı.

¹³ Ämaqä Israitqä, dnä quvqä huätä dawatpnqä ikäminuwä hnqua, dnä quvqä-tänjä hnquau äwimapiyi, Jisasi Naqä Iqueqä yoqä ätäpu, dnä quvqä huätä dawatanä-tpu tii ätminuwı. "Jisasi, Poli iqu Iquenyqä awä ätuätñqä Iqueqä yoqä dunji, ne kuknuä yänänäqnqä, 'He vämapiyä' etqunä."

¹⁴ Inğanj Israitqä iquauqä hiqäva-imäqä naqä hnqu, ymeqä 7-tänjä-que. Iqueqä yoqe, Skepa ique. Ymeqä iinjä iqua-pqe, Jisasi Iqueä yoqeta dnä quvqä huätä dawatanä-tpu ätminuwı.

¹⁵ Inji hiunji hnquenji, qu e tqanguwänğanj, dnä quvqä iqu kimanji, tiinjä ätukqe. "Jisasi Iquenyqätä, Poli iquenyqätä, nyi näqnqeqä. I etanji he tqukuengä?"

¹⁶ Inğanj ämaqä dnä quvqä-tänjä iqu ätkamäuqe, iquauqä huiwiunji ququvqä imäkätä, gquä äqiyäpisätä, äpäsqanğa, qu anä iunji ävämanji, ipä-tpqä zä qe äukuwi.

¹⁷ Ämaqä Israitqä iquatä, huizi iquatä, Epäsäsi iu pmeqä eeqänänä iqua, ämaqä iqu e imäqanğqenqä qätä äwipiyi, zä inqä naqänänä wimeqanğa, qu Naqä Jisasi Iqueuä yoqe haqeğä ämamäukuwi.

18 Qokä-apäkä quuvqä ae eeqäkuwä kuapänänjä iqua, qu äpäpu suqä quvqä hinuiqänä imäkminjuwinqä, ätnänjä iqisa awä ätukuwi.

19 Ämaqä iquautanä paaqä huitanä-huitanä imäqkä hñqua-pqe, quwqä nätmatqä paaqä imäkminuwä itä, bukä paaqenqä näqñqä-vqä-pqetä, äma äppiwi, ämaqeugä hinuä iqisanji, tä ikakuwi. Bukä iinqä mbqe, eeqänänji 50,000 mbqä-hikä ii täuqe.

20 Nätmatqä yänänäqñqä eeqänänjä iinqä ätimäuminqetanji, Naqä Iqu, Iqueqä kukñuä ii wäunjuä yänänäqñqä yätñqä imäkätä, anä-himqä im-imä wätñqä imäkminqe.

Poli iqu, Epäsäsi vämetñqä näwe imäkñgqenqä

21 Wäunjuä Epäsäsi iunji, yänänäqñqä ae ätimäuganganji, Poli iqu kñuä tii indqänminqe. “Qua Masendoniya iutä, qua Äkaiya iutä, qanä ikitmä, qänakndanji Jerusälemänqä umniqeä.” Iqu tiinjä inä indqänminqe. “Nyi iunji qäpu ikämi, Romä iu-pqe yqänä qunmnique.”

22 Inganji iqu ämaqä, ique yätamäqkä äwiminjiyä hñquaqi, Masendoniyänqä hinuiqä ändowatkqe. Ii, Timoti iqutä, Erastusi iqutanji. Poli iqu qua Eesiya iunji, hea hui inä äpmakqe.

Epäsäsi pmeqä hñqua, kukñuä mäkä naqä äunquwinqä

23 Hea inganji, ämaqä hñqua, Naqä Iqueqä hänaqeunqä mäwinqä itä, kukñuä mäkä aanä naqänänjä tii ipäqäkuwi.

24 Ämaqä hñqu äpmaminqe, iqueqä yoqe Demitriyasi ique. Iqu hikä silpa ämetä, nätmatqä imäqkä ique. Iqu silpatänji, goti quanqä Atemisi iyyqä anä enqä-panji, ktqä wänqä iinjä imäkminqe. Wäunjuä iutanji, ämaqä, iqutä asänä iminuwä iqua, mbqä kuapänä ämaminjuwi.

25 Inganji iqu, ämaqä iquautä, wäunjuä asä imäkäpiyä-qe, huitanä-huitanä imäqkä huizi iquau-pqe, aquvā ämaqiyätä, tiinjä ätukqe. “Ämaqä, wäunjuä nyi itñqetanji iqä iquenä, he näqñqeä. Ne wäunjuä iinjä di itanä, mbqä kuapänä äyā ämetunqeä.

26 I etanji Poli iquenyqe, he qätä äwiwäpu, hinuä ae äyā äqunänuwiqä. Iqu anä-himqä Epäsäsi iutä, qua naqä Eesiya iutä, äpme, tiinjä ätätñqeä. ‘Ne goti hipaitä imäkätunqe, naqä-qakuä hmanjqä.’ Iqu e ätuätäqänganji, ämaqä kuapänänji, kñuä asänänjä iinji indqämbñqä iwimäkätñqeä.

27 Poli iqueqä kukñuä ii, neyaqä mbqä wäunjuitä, neyaqä yoqetä, qui imäkätñqä äyā iqiya. Itanga nätmatqä-pqä hui inänjqä. Goti naqä Atemisi iyyqä aninqe, qokä-apäki, ‘Ii

nätmatqä hinginqeqä' knuä indqämbnqäüä. Qokä-apäkä, qua naqä Eesiya täu pmeqä iquatä, qua huiziu pmeqä iquaunä-pqe, apäkä täsiyqä yoqe, haqeqä mamäupnqä qonjä äwoktäutqänuwä-qe, Poli iqu kuknuä ii ätätñqe, qui wimäkätñqä äyä iqiyä" ätukqe.

28 I tqanji äwipiyyi, qu äwqä tnänjä imäkäpu, manjä yänänäqñqä, "Epäsäsi pmeqä iquneqä Atemisi, ii kinganänjä iyyqä" ätkuwi. 29 Itanji anjä-himqä iu pmeqä eeqänänjä iqua, manjä yänänäqñqä ätqäwäpu, Gayusi iquesä, Aritakusi iquesä, eyqiyäma, quwqä aquväqñqä iunqä äukuwi. Iquaqu, qua naqä Masendoniya iutanjä-quaqu, Poli iqtä qanjä anä ikäminuwä iquaquvi.

30 Iinjä iqanguwänga, Poli iqu iquau kuknuä tumuätä iqanga, quuvqä heqiyqä iqua, iquenji a äkiqätminuwi.

31 Inji tiinjä-pqe inänji. Ämaqä, qua Eesiya iu miqä naqä hnqua, Poli iqueqä käyämaqä epu, iqu quvaqä aquväqñqeunji mäwqä yätñqä iinjä, kuknuä ändowatkuwi.

32 Itanga ämaqä, aquväqñqä iu äpmaminuwä iqua, quwqä knuä indqänqe qui imäknätä, kuknuä huitanjä-huitanjä ätminuwi. Kuapänänji, quwqä aquvä äqänguwä iqueqä quatinqe, maqñqä eminuwi.

33 Israitqä iqua, iquautanjä Aleksandä iqu, kuknuä tuätñqänä, ämaqä iquauqä hinuä iqi äyqutäwatkuwi. Ämaqä hnqua hinuä iinjä äqumbiyyi, "Nätmatqä tä, iquesanjä" knuä indqänguwi. Inganji iqu iquauqä kuknui kima tuätñqä winganji, qu kuknuä matqä ipñqä diñqe, hipa itänä ämenjinä qe ämikqe.

34 Iinjä etanqqä-qe, qu iquenyqe, ämaqä Israitqä iutanjä-que äqumbiyyi, eeqänänji manjä yänänäqñqä ätäpu "Epäsäsi pmeqä iquneqä Atemisi, ii kinganänjä iyyqä" ätkuwi. Qu iinjä, äpakänä ätminuwi.

35 Itanji ämaqä, anjä-himqä miqä iquauqä wäunüä-wiyqä hnqu, qu kuknuä matqä ipñqä imäkäqe, ti ätukqe. "Epäsäsi pmeqä iquenä, ämaqä eeqänänji tiinjñqä näqñqeqä. Epäsäsi pmeqä iqune, goti naqä Atemisi iyyqä anitä, hikä pmua qäukuä haqä yätuta äpäknqñqä itäñji, miqä-quneyi.

36 Ämaqä hnqu, 'Kuknuä täunji, quanjiqä' matqä yänqiyä. Iinjñqe, he kuknuä matqä ipu, qämä-qämä maqänä miqä pambiyä!

37 He ämaqä iquaqui ätuma äpquwä etanqqä-qe, iquaqu neyaqä anjä hiqäva-imäknä iutanji, nätmatqä hui quwä mämeqä iqiyiqä. Itanga neyaqä goti apäkä iinyqe, mändi makittqiyqä iqiyiqä.

38 Inji Demitriyasi iquätä, ämaqä wäunjuä anä iqä iquatä, qu ämaqä hñqutä kukñuä-täunua etangutqe, hea kukñuä ätäpu qätä wiyqängangqeqä. Itanga qua miqä naqä iqua, äyä äpmenjä. Iqua jänäñi, kukñuä mitqänga imäkcäpñqä.

39 Injäqe, he kukñuä hui yqänä etangutqe, hea hiqä aquväqñqä qäyunänänga tqäpñqä.

40 Quati tiinji. Ämaqä ämineyqä iqua, nätmätqä tänga imäkcququenqä qätä äwipqe, qu ne, suqä quvqä naqänänjä imäkcqä-qune änaqämbiyi, kukñuä ämänetäpu, hanjä-iqä nätapññqäuä. Ne aquvä hñgi äqänätanä, manjä äyä ätqunä. Inji qu kukñuä ämänetqanguwängañi, ne kukñuä kimanji, änä mätquä yanqunä” ätukqe.

41 Kukñuä iinji ätuäqe, qokä-apäkä iquaunji, huätä qe ändowatkqe.

20

Poli iqu, Masendoniya iutä, Grikä iutä, ikäminqenqä

1 Qu manjä hñgi ätkuwi, hma äyä iqangañi, Poli iqu, quuvqä heqiyqä iquau tääqä ätuätumeqe, qu yänänäqñqä tqäutpñqänä, kukñuä hui qe ätukqe. Ingañi iqu, “Äwqänä” ätuäqe, qua Masendoniyangqä wätñqä ävämakqe.

2 Iqu iqinji qañä äwätä, quuvqä heqiyqä iqua yänänäqñqä tqäutpñqä ätqäuminqe. Iqu iqisañi äwäqe, qua Grikä iu qe ätimäukqe.

3 Iqinji iqu qañuä hñquaqu-hñque äpmakqe. Qänakndañi, iqu yimba äwätä qua naqä Siliya iu timäutñqä kñuä indqänä pmetanga, Israitqä iqua ique pizqä päkpñqä, kukñuä naqä-hñqunä imäkcqanguwinqe, qätä äwikqe. Iñinqe iqu hänaqä hui-mända wätñqä indqänätä, Masendoniyangqä angumä qe äukqe.

4 Ämaqä hñqua, Poli iquätä anä äukuwi. Anjä-himqä Beliya iutanä Pilusi iqueqä ymeqä Sopate ique, itanga anjä-himqä Tesälonaika iutanä Aritakusi iquätä, Sekundusi iquätä, itanga anjä-himqä Depe iutanä Gayusi ique, Timoti ique, itanga qua naqä Eesiya iutanä Tikikusi iquätä, Tropimusi iquätä, iquayi.

5 Masendoniyatani, ämaqä tqua, qu hñuiqä äwäpu, anjä-himqä Troasi iu nenyqä hñuä äqämbu äpmaminuwi.

6 Ne Pilipai iunji, hiunji naqänänjä bretqä yenjuä qo matäuqä ique hñuä ae äqunaqe, yimba ätkamäutanä, huiñji hipa hñginji eeqänä päwqanga, ämaqä iquaunji Troasi iu äwimakqe. Iqinji ne wikä hñqu äpmakqe.

Poli iqu, Yuläkesi ique angumä ävauqumuatkqenqä

⁷ Ingañi hiunji kinganänjä iqueni, ne ämaqä quuvqä heqiyqä iqi pmeqä iquatä buayä anä natunquä aquvā qänätaqeñi, Poli iqu awinga wäniñqä etangi, iqu qokä-apäkä iquau kukñuä awä ätukqe. Iqu kukñuä kuapänä ätqa wätqätangi, heatqä quaesqä qe imängqe.

⁸ Anjä hiñqä ne aquvā qänatunquä iqueni, yakä iu äpäkeyani, ätenä hñquaqui ämäwqätäuani, hñququque pmeqangua, hiqi-tä kuapä äyänäminqe.

⁹ Ingañi hikñä hñqu, iqueqä yoqe Yuläkesi iquvi. Iqu anjä huätänänqä iu äpme, hiquaqänqä hipikutäwä iqämanminqe. Poli iqu kukñuä yqänä tätqätanga, iqu hiquaqä hämänä äwiqe, qua mänji äpäknngqe. Ingañi qu äpäwäpiyi, a ämaqätkuwi, iqu ae äpäkonngangi äqunnguwi.
¹⁰ Poli iqu-pqe äpäwiqe, hikñä iqueuä haqeqi äpäknäqe, ique a äkiqätäqe, iquau ätukqe. “He yäunquä ipu, äwäwa miqä pambiyä. Iqueqä hñä-pmeqe, änänjqä.”

¹¹ Ingañi Poli iqu iquatä angi äpepiyi, iqu buayä äkutäqe, iquatä anä änguwi. Buayä qäpu ämbiyi, iqu kukñuä kuapänä inä ätukqe. Zä äyā veganga, iqu ävämakqe.

¹² Hikñä ique, hñä yqänä etangi, qu ätuma äwäpiyänga, äwqä hanuä äwingqe.

Poli iqu, Troasi iuta Miletusinqä äukqenqä

¹³ Iqisañi ne Poli iqu änatkqä-pa, ique äväma, yimba iu äwätanä, anjä-himqä Asosi iu ganä qe ätimäukqe. Ii tiñi. Iqu Asosinyqä hänaqä iu qanä äwätä, yimba iqisa tkamäutñqä äwingqe.

¹⁴ Iqu äpätä aquvā mänaqiyqanga, ne ique itmeni yimba ätkamäutanä, anjä-himqä Mitilini iunqä äukqe.

¹⁵ Awiñgañi, iqiñi ävämañi, qua Kiyosi iu qe ämäwqätäuani, awinga-mändañi, ne äwaqe, anjä-himqä Samosi iu iuäqämakqe. Itañi hiunji huizi iqueni, ne angumä äwätanä, anjä-himqä Miletusi iu iuäqämakqe.

¹⁶ Poli iqu maqänä äwätä, hiunji hapä pmeqä naqänänjä qu ‘Pendikosinnganjqä’ ätminuwä iqueni, Jerusälemä iu hiñuä qunätñqä äwingqe. Iiñinqe, “Hea kuapänänji, qua naqä Eesiya iu mäpmeqä yaninquä diñqe, Epäsäsi iunji ämäwqätäuatonqueqä” knuä ämakqe.

Poli iqu, Epäsäsi iutanä quuvqä heqiyqeu miqä iquau ätukqenqä

¹⁷ Ne anjä-himqä Miletusi iu ätimäuani, Poli iqu, quuvqä heqiyqeu miqä iqua äpäpu, ique hiñuä mäqumbñqä diñqe, kukñuä Epäsäsi iunqä ändowatkqe.

¹⁸ Qu ae äyā timäuqanguwänga, iqu tiñä ätukqe.

“Nyi kinganänä Eesiya iu ätimäutmä, hesä äpmamänga suqä ii imäkminqenqe, hiqä-hiuäni näqnqä enäua.

¹⁹ Hea ique-iqueni, Israitqä iqua mändi ängittqiyanä-tpu itqätangä, hanjä-iqä ämetmä, knuä kuapänä äqiyätmä, nqä yoqe mändi äkittqänätmä, Naqä Iqueqä wäunjuinä äyä iminqeqä.

²⁰ Nyi zä miqä itmä, nändi mäwqä äyä iminqeqä. Aquväqnqä iunä-pqä, hiqä anä hnqunä-hnqunänä iu-pqe, nyi kuknuä änguänänä he yätamakqä hiyqenqe, qäyunä etminqeqä.

²¹ Itanga hea ique-iqueni, Israitqä iquaunä-pqä, itanga Grikä iquau-pqe, tiinji inä äyä ätuminqeqä. ‘Ne suqä quvqetanji, Goti Hanjuwä Iquenyqä knuä äkunmäknätanä, neqä Naqä Jisasi Iquenyqä quuvqä heqiyquatuunqueqä.’ Iinqe he näqnqä äyä etqänuwiqä” ätukqe.

²² “Itanga qätä nyipiyä! Tänganji Dnä Änguä Iqunä inyimäqanji, nyi Jerusälemängqä umqä iqä. Iqinji suqä äki nyimenqutiyä? Nyi maqnqeqä.

²³ Näqnqä tä qenyä eqänä. Dnä Änguä Iqu, awi tiinjä ändätneqä. Nyi anä-himqä eeqänänä iu qanä ikämqänganji, qu guä äpmuatenjiyäpu, hanjä-iqä dapp-nuwiqä.

²⁴ Inäqe nqä hänä-pmeqenqe, knuä mindqängqä itqänänä. Oeyä! Nqä änyinqe, hänaqä nqä äwätneqä iunqä änyinätanji iu äwätmä, wäunuä Naqä Jisasi Iquesa ämakqe, qäpunä imäkmqä itqänänä. Nqä wäunui, kuknuä änguänänä Goti Hanjuwä Iqu ämaqeunqä qeqä imänqä iuta hingi vqeunqä awä tquämneqä.

²⁵ I etanji qätä nyipiyä! Nyi hiyaqä awä iqi ik-itmä, Goti Hanjuwä Iqunä migeunqä awä äyä etminqeqä. Inäqe tänganji nyi tiinjqä näqnqeqä. Qänakndanji, he eeqänänjuenä, nyaqä hipeñui, hinuä manqängqä ipnuwiqä.

²⁶⁻²⁷ Iinqe nyi kuknuä hämänä etqänä. Nyi Goti Hanjuwä Iqueqä äwinqä eeqänänä iunqe, awä etmqä dinqä zä miqä etminqä iunji, ämaqä hnqu, hiyaqä awä iqisa qui imäkngqä etanjutqe, ii nqä suqä quvqä manä.

²⁸ He hiqä-hiuäni änguänä mimbiyä. Itanga qokä-apäkä Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä häneqä iuta, mbqä itä aquvä ämaqäkqä eeqänänä iquaunä-pqe änguänä inä mipiyä. Qu sipsipqä enqä-panä etanji, iquau mipnqä dinqe, Dnä Änguä Iqu he atäunuä äyä ekqe.

²⁹ Nyi näqnqeqä. Nyi eväma äumqänganji, hiveqä hiqiyqä iqua, hiyaqä awä iqi äpäpu, sipsipqä iquaunji qui imäqäpnuiqä.

30 Itanga ämaqä hiqä-hiuätanjä hñqua ävaupu, Goti Hanjuwä Iqueqä qokä-apäkä hui, iquau qänaki äwivändqa upñqe, kukñuä quanğä tqupnuwiqä.

31 Iiññqe nyi imäkminqä iunji, knui huätä mävquatämäuqä ipu, hea ique-ique äñguänänjä mingpñqä. Quväukuä hñquaqui-hñquenjä iunji, nyi heatqänğatä, hiunññğatä, hanuä mäwiqä itmä, nqä hiñuitani knuä äqiyätmä, he eeqänänji näqñqä äyä ämetquaminqeqä.

32 Täñğani nyi henji, Goti Hanjuwä Iqueqä hipa iu equmu-ateqänä. He yänänäqñqä emäkqä diñqe, Goti Hanjuwä Iqutä, Iqueqä qeqä imänqeta hiñginäwa vqenqä kukñuä iqutäñji, ii qäyunänjiqä. Itanga qokä-apäkä, Iqueqänğqä atäunjuä ikqä iquauñji, Iqu nätmatqä äñguänänji ävänqiyä. Iñi he-pqe nätmatqä iñji mapnuwä iññqe, ii qäyunänjiqä.

33 Ämaqä hñqueqä mbqenqätä, gquä-pqenqätä, nyi hiñuä aowi mäqunquä itñqeqä.

34 Hiqä-hiuänji näqñqeqä. Nqä hipa uita imäkätmä äyä äminyätñqeqä. Itanga ämaqä nyitä anä pmetanguwä iquauñä-pqe ämitñqeqä.

35 Nyi wäunjuä eeqänänjä heyaqä awä iqi imiñqe, äyä ämetquaminqeqä. Nyi ii imiñqä-panji, he-pqe wäunjuä yänänäqñqä ipu, ämaqä iquauqä-quwä yätamäkqä minqä iqanğuwä iquauñji, yätamäkqä vqäpnä. Itanga Naqä Jisasi Iqu ätkqenqä knuä indqänğpnä. Iqu tiññä äyä ätkqeqä. 'Ämaqä nätmatqä ävätqä iqueqä aquvänä iqe, ämaqä nätmatqä ämetqä iqueqä aquvänä iqä iunji, ämawqätäuniqeqä.'

36 Poli iqu kukñuä ii ae ätuäqe, iñğani iqu iquatä qonjä anä äuktäupu, Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä qe ätkqe.

37-38 Iqua knuä kuapänä äqiyäpu, ique a äkiqätäpu, quneqä äwikuwi. Iñğani iqu iquauñji, "Nyaqä hipenji, anğumä hiñuä manqänğqä ipnuwiqä" ätukqenqä, qu eeqänänji huäqä kiññä äwunğqe. Iñğani qu ique yimba iunqä qe ätuma äukuwi.

21

Poli iqu, Jerusälemä yätunqä ekqenqä

1 Iñğani ne ämaqä naqä iquau ävämetanä, yimbaeu äpaquvätanä, jänä äwätanä, qua Kosi iu ätimäukque. Itanji awiñğani, qua Londes iu ätimäuani, iqisanji anjä-himqä Pätala iunqä äukqe.

2 Pätala iunji, yimba hñqu, qua Ponisiya iunqä wätñqä iqanği ämoqumueni, ne yimba ique ätkamäutanä, iqinji ävämakque.

³ Ne äwani, qua Saplusi iqueni, hipa qunamäuqängisanä äqunmäni, qua Siliya iu ätimäutanä, anä-himqä Tayä iuni, yquayä ämaipnqä iuäqamakque. ⁴ Iqini ne, ämaqä Goti Hanjuwä Iquenyqä quuvqä eqiyäpu iqi äpmaminuwä iquau ämaqumueni, iquatä wikä hnqu äpmakque. Ämaqä iquauni, Dnä Änguä Iqu knuä vqangi, qu Poli iqueni, “Si Jerusälemänqä mäwqä ishqeqä” ätuminuwi.

⁵ Ne anä-himqä iuni ävämetanä, qanä watunquä iqangua, quuvqä heqiyqä iquatä, ymeqä-apäkä iuatä anä-himqä iqueni yäpaqä mängisa änäquatämäukuwi. Ne äwani, eqä-pnä manä iqini, qonä äuktäutanä, Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä ätkque.

⁶ Inganj ne, “Äquatnatunquä” ätuage, qu “Evämequnä” änatpiyi, anämqä uwqangä, ne yimba iu äpaqukque.

⁷ Tayäni äväma äwani, anä-himqä Tolesesi iu ätimäukque. Iqini, ne quuvqä heqiyqä iquau yeeqä ävätanä, hiunji hnqunä anä äpmakque.

⁸ Awiŋganj ne äväma äwani, anä-himqä Sisariya iu ätimäukque. Iqini ne Pilipä iqueqä anjunqä äwätanä, iqtä hiqaqä anä äwokque. Iqu kuknuä änguä qokä-äpäkiu awä ätuäkäminqä ique, itanga iqu ämaqä 7, buayä iwäsäuqänqä hinuiqänä atäunuä ikuwä iutanä iquvi.*

⁹ Iqu iqueqä meqe, hnquaqui-hnquaqui. Iua qokä maeqä epu, Goti Hanjuwä Iqueqä kuknui hinuä ätminuwi.

¹⁰ Ne iqi hiunji hui ae pmetangua, Goti Iqueqä kuknuä hinuä-tqä hnqu, qua Jutiya yätuta äquvepkqe. Iqueqä yoqe Akipasi† ique.

¹¹ Iqu änemeqe, Poli iqueqä aquvi ätäuquvätä, yukä hipa iu hatnä äququätänäqe, tiinjä ätkqe. “Dnä Änguä Iqu tii ätqiya. ‘Aquvä tqueqä kaniqueni, Israitqä iqua Jerusälemä iuni, guä tii äkiqiyäpu, Israitqä iqua qäyä etangi huiziquauä hipa iu wipnqäuä,’ ätqiya” änatkqe.

¹² I tqangi äwiyaqe, nesä, qokä-apäkä anä iutanitä, Poli iqueni, “Si Jerusälemänqe, mäwqä ishqeqä” ämätunqgque.

¹³ Inganj iqu kimanj, tiinjä änatkqe. “He knuä äqiyäpu, äwqä hanä-iqe ändapquwi, ii sunqäwä? Nyi guä ängiqiyäpnqä diŋqe, knui iqunä mindqänqä iqä. Knui hnqu inänji. Nyi Jerusälemä iuni, Naqä Jisasi Iqueqä yoqeta-pqe inä päkonmqä diŋqe, ‘hnqä’ ätqänä.”

¹⁴ Iqu yänä qängangj äqunani, ne angumni mätquä itanä, “Nätmatqä Naqä Iquesa ätimäuwe, qäyä ätimäuänä” ätkque.

* 21:8 Wäunjuinqä 6:1-6 † 21:10 Wäunjuinqä 11:28

15 Hiunji hui ae äpawqanga, ne Jerusälemänqä watunquä näwinyä imäknani, ävämakque.

16 Quuvqä heqiyqä Sisariya iu äpmaminuwä hnqua, iqua nesä äwätanä, Nesonä iqueqä anju pmetunque, iqinyqä änätma äukuwi. Iqu ämaqä, qua Saplusi iutanä-que, qänganäni quuvqä heqiyqä-qu äpmaminqe.

Poli iqtä, quuvqä-heqiyqeu miqä iquatä, kuknuä ätkuwinqä

17 Ne Jerusälemä timäuqangua, quuvqä heqiyqä iqua yeeqä äneyäpu, qe inetmakuwi.

18 Awinqani, Poli iqu, Jemisi iqtä kuknuä siynqä uwqangi, ne-pqe anä äukqe. Itanga quuvqä heqiyqeu miqä eeqänänä iqua-pqe, inä ätimäukuwi.

19 Inqani Poli iqu iquau yeeqä ävätä, tii ätuminqe. “Nyi, Israitqä iqua qäyā etangi huiziquauä awä iqisanj wäunuä itqätangani, Goti Hanjuwä Iqu iquaunji, iinjā-iinjā iwimäkätñqeqä.”

20 Iqua iqueä kuknui qätä ae äwipiyi, Goti Hanjuwä Iqueä yoge hageqä ämamäupiyi, Poli iqueni tiinjā ätukuwi. “Tasi-gua iquki, si näqnqeqä. Israitqä kuapänänä iqua, Jisasi Iquenyqä quuvqä eqiyätqänuwiqä. Eeqänänä iqua, kuknuä-suqä Mosisi iqu änätapkqä iunji, a yängänäqnqä äqätäunuwiqä.

21 Itanga iqua sinyqe, qätä tiinjā äwiyätqänuwiqä. Israitqätanä, ämaqä huiziquauqä awä iqi äpmenuwä iquaunji, si tii äyā ätuäkitqänjiqä. ‘He suqä Mosisi iqu änätapkqe, huätä vquatämäupu, hiqä ymeqä iquaunji, huiwä häuä maktäuqä ipu, atqä-awäkauqä suqä iunji, qänaknä miqä pambiyä’ äyā ätuäkitqänjiqä.

22 Sinyqe, ‘Iqu ae äpqeqä’ qätä äwiyäpiyängani, yeeqä miqä ipnqäüä. Iinqe ne äänä imäkatunquäwä?

23 Si tiinjā imäktnqe, änengiyä. Ämaqä nesanä hnquaqui-hnquaquinä iqua, qu kuknuä guä ämäsäupu, Goti Hanjuwä Iqueä hinuä iqi ekuwi, äwinä.

24 Ämaqä iquaunji si itmetnä, he eequenä, Goti Hanjuwä Iqueqä hinuä iqini, kiyä maeqä pmapnqe, suqä qäyunänjinä imäkpñqä änengiyä. Itanga huizi-pqe, qu quwqä dä inä täwämbnqe, si quwqä hiqäva-imäkqenqä mbqä isñqä änengiyä. Si iinjā imäkpangtqe, ämaqä eeqänänä iqua, kuknuä quvqä sinyqä äwiyquwinqe, näqnqä tiinjā hipnqäüä. ‘Ii, kuknuä quanjiqä.’ Itanga sinyqe, näqnqä tiinjā inä hipnqäüä, ‘Iqu suqeuñi, qänaknä iqä-queqä.’

25 Itanga Israitqä iqua qäyā etangi huizi quuvqä eqiyätqänuwä iquaunji, ne pipa iunji, kuknuä tiñji ae

äyā äqiyätanā äwikqueqä.† ‘Ämaqä hñqu nanuā ämetä, goti quanğā iquaunğā hiqäva-imäkqē, he hui ämepu manğā ipnuwänğätä, nanuā häñeqä yqänänğä-tänji manğā ipnuwänğätä, nanuā ämaqä hiñjuā iu äkiquwäqiyäpu äpäkpqä di-pqe manğā ipnuwänğätä, itanğa suqä qokänğä apäkänğä iqe, mimäkqä pa iqäpnqeqä’ äqäkqueqä” ätukuwi.

²⁶ Awñganji iqu ämaqä iquaqui-iquaqui itmetä, iqutä, qutä, kiyä maeqä pmapñqä dñqä, suqä qäyunä imäkkqē. Inğanji iqu hiqäva-imäkqä anğä tākñä yäpā yängisa äpeyätä, hiqäva-imäkqä iquau, qu hiunji äsquenji kiyä maeqä äñguänänğä äpmapu, hiqäva hñqunä-hñqunä imäkpnuwänğä ätukqē.

Qu hiqäva-imäkqä anju, Poli ique guä äkiqiyäukuwinğä

²⁷ Hiunji 7 päwätñqä iqanğa, Poli iqu, hiqäva-imäkqä anğä tākñä yäpā yängisa äpekqē. Israitqä, qua Eesiya iutanğä hñqua, iqu iqi pmetanği hiñuä äqumbiyi, ique a äkiqätäpu, ämaqe, iquenyqä äkasuwä munätñqä imäkpñqä dñqä, tääqä yänänänğä tiñä ätukuwi.

²⁸ “He Israitqä iquenyä, yätamäkqä nepiyä! Ämaqä anğä-himqä eeqänänğä iu ätuäkitä, neyaqä ämaqä iquautä, kukñuä-suqä iutä, hiqäva-imäkqä anğä täu-pqe, mändi äkittqiyäkitñqē, ämaqä tä, qäqueqä. Itanğa tänganji iqu tiñä-pqe äyā imäkpñqä. Iqu ämaqä, ne Israitqä iqune qäyä etanği huizi iquaunji, hiqäva-imäkqä anğä tākñä yäpā tängisa ätuma äyapqiyä. Iqu e imäkqē, anji Goti Hanjuwä Iqueqänä qäyä etanği, Iqueqä hiñuä iqñji kiyä mätqä imäkpñqä” ätukuwi.

²⁹ Qu kukñuä iñji, tiññqä ätukuwi. Kiñganänji Poli iqutä, Tropimusi, ämaqä Epäsäsi iutanğä iqutä, hiqäva-imäkqä anğä yäpaqängisa ikitqätanğinyä äqunğuwä. Itanğa qu, Poli iqu anğä tākñä yäpā yängisa äqumbiyänğanji, “Iqu Tropimusi iqueni, tākñä yäpā tängisanğä qäsä ätuma äyapqiyä” tpu ipu, e ätukuwi.

³⁰ Qokä-apäkä Jerusälemä iu pmeqä eeqänänğä iqua, kukñuä iñqä qätä äwipiyi, qu tnänğä äpäpu aquvā äqämbiyi, Poli ique a äkiqätäpu, hiqäva-imäkqä anğä tākñä yäpaqä inğisa eyqiyäma äukuwi. Inğanji qu maqänänji, tākñä hävqe qñqanğä qe ämäyekuwi.

³¹⁻³² Qu Poli ique äpäkpñqä itqätanğuwänğanji, mäkä-iqä Romä iutanğä iquau miqä naqä iqu, “Jerusälemä pmeqä eeqänänğä iqua, äkasuwä ätnäpu, mäkä hiñgi äunätqänäuä” tqanğä äwiyäqe, maqänänji iqueqä mäkä-iqä iquautä, iquauqä naqä iquautä, itmeqe, qokä-apäkä

† 21:25 Wäunjuinqä 15:29

iqua pmetanguwä iqinyqä tnänjä äquveqäkuwi. Qokä-apäkä iqua, iquä, iqueqä mäkä-iqä iquatä äquvepqanğa äqumbiyi, qu Poli ique äpäkminjuwi ävquatämäukuwi.

³³ Inğanı mäkä-iqueu miqä naqä iqu äpäqe, Poli ique a äkiqätäqe, iqueqä ämaqä iquau ique senqä hñquaquä guä kiquyäupnqä ätukqe. Inğanı iqu qokä-apäkä iquauı, yatnqä ävätä, “Ämaqä tq, tqukä? Iqu äänä imäkätqänä?” ätukqe.

³⁴ İnäqe, iqua kuapänä epu, manjä nänı-mänısa yänänäqnqä tätqätanguwıtanı, iqu kuknuä quati qätä mäwiyyä itä, iqueqä mäkä-iqä iquau, Poli ique iquauqä anjä yänänäqnqä iunqä ätuma upnqä ätukqe.

³⁵⁻³⁶ Ique ätuma wätqätanguwänğa, qokä-apäkä iqua qänaki äwivändäpu manjä yänänäqnqä, “Iquenı pizqä päkpıyä!” ätminjuwi. Itanğa iqua anjä iqueqä hänaqä yakä iu ätimäupiı, qu ique äpäkpñqä etanğı, iqua iquenı haqeqä a äqätqa ekuwi.

³⁷ Mäkä-iqä iqua ique anjä iunqä ätuma upnqä iqanğa, iqu iquauqä ämiqä naqä ique, Grikä iquauä anjä-kuknuä ätätä, “Nyi kuknuä hui ktmqätanä?” ätukqe. Iqu kimanı, “Si Grikä iquauä kuknui äänä dtñqäwä?” ätukqe.

³⁸ “Si qua Isipätanä iqukiyi. Hinuiqänänı gapmanqä iquauı, mäkänqä ävauqumuätätnä, ämaqä 4,000 iquau ipäqäyunitä päsqanguwä iquauı, anjä avqnqä yenjä iunqä ätuma äuminä iqukiyyä, knuä änyiyqıyä” ätukqe.

³⁹ Inğanı Poli iqu, tiñjä ätukqe. “Nyi ämaqä Israitqä iqunä, anjä-himqä Tasusi iutanä, qua Silisiya iutanä iqunjä. Nyaqä anjä-himqe, yoqä naqä qonqä aniqä. Nyi ämaqä tqau kuknuä tumqä, hinuinä nqänäyä” ätukqe.

⁴⁰ Mäkä-iqueu miqä naqä iqu ‘ññqä’ tquanğa, Poli iqu anjä yakä iu pämä ätqäuqe, ämaqä kuknuä matqä ipñqä, iqueqä hipae hiaqusqä qe ämikqe. Qu kuknuä matqä pmetanguwänğa, iqu iquauqä anjä-kuknuä iunä qe ätukqe.

22

Poli iqu, qokä-apäkiu, iqueqä-kiuänqä ätukqenqä

¹ “Tatqä-guäka iquendä, apıqukuendä, nyi suqä quvqä mimäkqä itñqä iñqe, awä hitqanğmdqe, he qätä nyıpiyä” ätukqe.

² Qu Poli iqu, iquauqä anjä-kuknuä iunä tqanğı äwıpiyänğanı, kuknuä matqä, qeiqınyä äpmakuwi. Inğanı iqu ti ätukqe.

³ “Nyi Israitqä iqunjä. Nqä nıpai, qua Silisiya iu, anjä-himqä Tasusi iu änmikqeqä. İnäqe nyi nage, anjä täuta ekqe. Nyi atqä-awäkauqä suqä eeqänänıññqä nänqñqä

himqe, Gämeliyoli iqu änguänä ämändquakqeqä. Itanga he tanga tä imäkätqänuwä-pa, nyi-pqe suqä Goti Hanjuwä Iqu äwinyänqä iunä imäqämqä yänä äqänätñqeqä.

⁴ Nyi ämaqä, Jisasi Iqueqä hänaqä iu qäyu wätqätanguwä iqua äpäkombñqä dñqe, quvqä itquetmä, qokä-apäkä hui guä äkiqiyäutmä, guä kiqiyäueqä anä iu äyä äpmuateminqeqä.

⁵ Nyi suqä ii imäkminqenqe, hiqäva-imäqkä naqä iquätä, Israitqeu miqä naqä eeqänänä iquatä, qu iñqe näqñqä eänuwä-qae, he awä hitpñqäuä. Nyi, Israitqä Dämaskasi iu pmeqä iquau motquamqñqe, qu pipa äqiyäpu ändapkuwi. Ingañi ämaqä Dämaskasi iu äpmepu, Jisasi Iqueqä hänaqä iu wätqätanguwä iquauñi, guä äkiqiyäutmä, hanä-iqä mapñqänä iqisa ätuma quvepmqä dñqe, nyi täqñi ävämakqeqä” ätukqe.

⁶ “Hiunji quemisqä hiätñqäqñi, nyi qañä äwätmä, Dämaskasi iu timäumqä qäqiqi wätqätangañi, maqänäñi qäukuä haqä yätutani, we-huñqä naqänänä hñqu nyuauä enqä-pani qe änyimakqeqä.

⁷ Änyimeqangañi, nyi qua iqi äpäknmä witanga, Ämaqä Hñqueqä manitani, ‘Soli iquki, Soli iquki, si Nyi sunqä qui nyimäkätqäñinyä?’ dqangä äwikqeqä.

⁸ Iñä äwimi, ‘Naqä Iquki, si tqukikä?’ ätukqeqä. Kimani, ‘Nyi Jisasi Nasäretqätanä Iqunjqä. Ämaqä si qui imäkätqäñi, ii Nyinjqä’ ändkqeqä.

⁹ Ämaqä nyitä anä äuminquä iqua, qu we-huñqe äqumbiyä-qe, kukñuä dqangqä Iqueqä manj, qätä mäwiyqä ikuwiqä.

¹⁰ Ingañi nyi, ‘Naqä Iquki, nyi äänä imqäwä?’ tquanga, Naqä Iqu tiñä qe ändkqeqä. ‘Si ivatuwänätnä, Dämaskasi iu yäpä yängisa huizä. Iqñi ämaqä hñqu, wänuuä eeqänäñi Nyi sinyqä äteqeunqe, si ktqonqä,’ ändkqeqä.

¹¹ We-huñqä naqänänä Iquesani, nyaqä hinui hea inuwimäqangqenqe, ämaqä nyitä anä äuminquä iqua, nyi a ämanjqänga äwäpu, Dämaskasi iu äñquatämäukuwiqä” ätukqe.

¹² “Ämaqä hñqu, Dämaskasi iu äpmaminqe. Iqueqä yoqe, Anänasi ique. Iqu Goti Hanjuwä Iqueqä yäpä iqinyä iqä-qu eä, kukñuä-suqä iunä qänaknä iqä-quvi. Iquenyqe, Israitqä anä-himqä iu äpmaminuwä iqua, ‘Ämaqä änguänänä-queqä’ ätminuwi.

¹³ Iqu äpäqe, nyi-tänä qäqi ätqäuepäqe, ‘Tasi-gua Soli iqukiyä, tqä hinui, angumä änguä qändñqinyä,’ ändkqeqä. Qängañi hinuä äqänätmä, nyi ique hinuä äqunqeqä.

14 Inġani iqu tiinjä ändkqeqä. 'Atqä-awäkauqä Goti Hanjuwä Iqu, si äyä ätekikqeqä. Si Iqueqä äwiñqä iunqänä näqñqä eätnä, Ämaqä suqä jänäñi imäkätñqä Ique hiñuä qunätnä, kukñui, Iqueqä-kiuä tqangutqä iunä, qätä wisñqä ätekikqeqä' ändkqeqä.

15 'Ii tiinjä. Nätmatqä si hiñuä äqunätnä qätä äwiyätñi, gokä-apäkä eeqänänä iquau, Iquenyqä awä tuäkiqätñänqä hitanġiyqä.

16 Inä etanġi si squenqä hiñuä äqännä, pmatñqäwä? Si ävauätnä asñä matñqeqä. Si Iqueqä yoqä tqanġti, Iqu asñä äkqiyätä, tqä suqä quvqe, huätä makmäutñqeqä,' ändkqeqä" ätukqe.

17 "Qänakndanġi nyi, Jerusälemä iunqä anġumä äyapätmänġani, hiqäva-imäkkä anä yäpä inġisa äpeyätmä, tääqä ätätmä äpmamänġani, nyi wätqä enqä-pa ae äqunġqeqä.

18 Nyi Naqä Ique hiñuä qunġanġa, Iqu tiinjä ändkqeqä. 'Si täqini, Nyinyqä awä tqanġtqe, qu qätä makiyqä ipñqä iquwä-qae, si Jerusälemä täunġi maqänä ävämätñqeqä,' ändkqeqä.

19 Kimañi nyi tii ätukqeqä. 'Naqä Iqukiyä, oeyqä! Qu nyinyqä näqñqeqä. Nyi anä aquväqñqeuñqä ikitmä, gokä-apäkä Sinyqä quuvqä eqiyätqätanġuwä iquauñi, guä äkiqiyäutmä, hiqokä täua ätävätmä imäkminqenqe, qu näqñqä enäüä.

20 Itanġa qu Stipenä, Sinyqä awä ätminqä ique, pizqä päsqanġuwänġa, nyi "änġuiqä" ätätmä qäqiqi ätqäümä, ämaqä iquauqä gquä quäuqe ämiminqenqä-pqe, qu näqñqä enäüä' ätukqeqä.

21 Inġani Naqä Iqu, nyi tiinjä ändkqeqä. 'Si äutñqinyä. Ämaqä Israitqä qäyä etanġi huizi, kinä nämä pmetanġuwä iquauñqä kndowatmqänä' ändkqeqä" ätukqe.

Poli iqutä, mäkä-iqueu miqä naqä iqutä, kukñuä ätkiyiñqä

22 Ämaqä iqua, Poli iqueqä kukñui qätä äwipiyä-qe, iqu ämaqä huizi iquauñqä tqanġqenqä mäwinqä iqanġi, mañä tnänä ätäpu, "Pizqä päkpiyä! Ämaqä tqu, qua täunġi mäpmeqä yätñqeqä" ätkuwi.

23 E ätpiyi, mañä hiñgänäwa ätäpu, iquauqä gquä quäuqe bi äquvätämäupu, qua hinyanä äuaquvämäukuwi.

24 Iinjä äqunäqe, mäkä-iqueu miqä naqä iqu, iqueqä ämaqä iquauñi tiinjä ätukqe. "He iqueni, anä yänänäqñqä iunqä ätuma upiyä! Iqini, he hiqoki, iqu, 'Nyi suqä iinjä-iinjä imäkätñqeqä' ätätä awä natätñqänä, täua täwipiyä!"

Qokä-apäkä iqua äwqä tnänä imbu, Poli iquenyqä manä tnänä tqanguwinqä näqñqä änguänä metñqä, ii ätukqe.

²⁵ Itanga qu hiqokä täua täwipñqä, yukä-hipa häundaqä itqätepu, guä kiquyeqanguwängga, iquauqä ämiqä yäpä iqiñä iqu qäqiqi tqäuatanga, Poli iqu iqueni tiinjä ätukqe. “Suge, tiinjä ätnä äwinä. Ämaqä hñqu, iqueqä yoqe, pipa Romä iu äqänä witangutqe, qu iqueni, ‘suqä quvqä-täñutiyä’ tpu, hinuä qumbñqe, kukñuä ganä mitñqeçqä. Inji tängani he nyi ämbäkpñqä iquwi, änääññqäwä?” ätukqe.

²⁶ Mäkä-iqueu miqä yäpä iqiñä iqu, iinjä äyä tqangi äwiyäqe, iqu äwätä, iquau miqä naqä iqueni, tiinjä qe ätukqe. “Si äänä imäktñqäwä? Ämaqä tqu, Romä iutanjä-queqä.”

²⁷ Itanga ämiqä naqä iqu äpäqe, “Si nyi diyä! Si Romä iutanjä iqukitanä?” ätukqe.

Inji Poli iqu, “Auqä” ätukqe.

²⁸ Itanga, ämiqä naqä iqu, “Nqä yoqe, pipa Romä iu qäpñqä, nyi mbqä naqä äwikqeçqä” tquanga, Poli iqu, “Nyi oeyqä. Nipai äninyquanga, nyi ämaqä Romä iutanjä-qunä äyä ekqeçqä” ätukqe.

²⁹ Mäkä-iqä, ique yatñqä äväpu, hiqokä täua tävanä-tpu imiñuwä iqua, iqu e tqangi äwipiyyi, iqua zä ipu nändi maqänä ätqeukuwi. Itanga iquau miqä naqä iqu, “Poli iqu ämaqä Romä iuta-nueqä” näqñqä eäqe, iqu ique senqätä guä kiquyäuñqä ätukqeuta, iqu-pqe zä inä qe ikqe.

Poli iqu, Israitqeu miqä naqä iquau kukñuä ätukqenqä

³⁰ Mäkä-iqueu miqä naqä iqu, Israitqä iqua, “Poli iqu, ququvqä imäktñqä iqueqä” ätukuwinqä näqñqä änguänä metñqä äwingqe. Inji awiñgani, iqu Poli iqueni, guä ewewatäqe, hiqäva-imäkkä naqä iquautä, Israitqä iquau miqä naqä huizi iquautä, tääqä ätuätumeqe, Poli iqueni ätuma, iquauqä hinuä iqi pämä ätqätekqe.

23

¹ Itanga Poli iqu, Israitqä iquau miqä naqä iquauqä hinuä iqi, hinuä jänä äqunä ätqäuä ätukqe. “Nqä nyämaqäuä, Goti Hanjuwä Iqu hinuä ñqänätangi, iqa äpqiñjaqänmi, hea tänga täsuwänä. Nyi suqä quvqä hui, mimäkkä itñqä etangi, womba miqä itqänänä” ätukqe.

² Iqu iinjä tquanga, hiqäva-imäkkä naqä Anänasi iqu, ämaqä Poli iqu-tänä qäqiqi pämä tqäutanguwä iquauñi, “He manä iu päkpiyä!” ätukqe.

³ Itani Poli iqu iqueni tiinjä ätukqe. “Si häuiqä a kukuiñuä qu qua qäpaiqä haqeçqä äqiyäqisätqänuwä-panjä iñjukui

etanji, Goti Hanjuwä Iqu si-pqe inä kpäsänqiyä. Si knui, 'Nyi kuknuä-suqä iunji qänaknä iqunjqae, ique kuknuä mitmqeqä' knuä indqänätnä, täqi äyä äpmenjinyä. Inäqe, qu nyi ämbäkpñqä täkqä ätunji, ii si kuknuä-suqä iunji hñgisana inä inyä" ätukqe.

⁴ Ämaqä qäqiqi pämä ätqäuminuwä iqua, qu kuknuä ii qätä äwipiyyi, yatñqä tiinjä äwikuwi. "Si Goti Hanjuwä Iqueqä hiqäva-imäqä naqä tquenji, kuknuä quvqä ätunji, änääñäñqäwä?" ätukuwi.

⁵ Kimañi Poli iqu iquaunji, tiinjä ätukqe. "Tatqä-guäkauä, iqu hiqäva-imäqä naqä iqueqenqe, nyi maqñqä eämä, quvqä iqänä. Goti Hanjuwä Iqueqä bukä iunji, 'Ämaqä ämeyätñqä hñquenyqe, kuknuä quvqä matqä pambiyä,' äyä äqänänä" ätukqe.*

⁶ Israitqä iquau miqä naqä iqua, ämaqä yoqä hñquaqu qonqä iquautañä iquayi. Hñqua, Satyusi iqua hitanğa, hñqua, Parisi iquai. Poli iqu iñqä näqñqä eä, manjä tiinjä ätukqe. "Tatqä-guäkauä, nyi Parisi iutanjä iqunä eämä, qutä anä ätqäunjä. Nyaqä knui, tiinjä indqänänänä. 'Ämaqä ae äpäkonjuwä iqua angumä vaupnuwiqä.' Nyi knuä iñä indqänätñqetani, täqi täsä ätqäunjä" ätukqe.

⁷ Poli iqu kuknuä iñä tqanğani, Parisi iquatä, Satyusi iquatä, kuknuä mäkä äumbiyitani, awä qe iwäsänguwi.

⁸ Kuknuä mäkä äunguwi, kiqä quati tiñji. Satyusi iqua, knuä tiinjä indqänminuwi. "Ämaqä ae äpäkombqä iqua, angumä mävaugä ipñqäuä. Itanğa enätqä itä, dñä itä, mäpmetqänä, oeyä." Inäqe, Parisi iqua nätmatqä iñä iquaunqe, "naqä-qakuiqä" knuä indqänminuwi.

⁹ Itanğa qu manjä yänänäqñqä ätpiyyi, Parisi iutanjä kuknuä-suqenqä näqñqä hñqua, pämä ätqäupu, äkasuwä ätäpu, kuknuä yänänäqñqä tiinjä ätukuwi. "Ämaqä tqueqä suqä quvqe, hma etanji äqunäñunä. Iquenji, dñä hñqu ätqutiyä, ä enätqä hñqu ätqutiyä? Ne maqñqeqä."

¹⁰ Inğani mäkä-iqueu miqä naqä iqu, quwqä kukñui mäkä enqä-pa hñganguwä di naqänänä äyä timäuganği äqunäqe, qu Poli ique hiyqi-hiyqi ämipu, ique qui imäkpñqä iñqe, zä kiñä äwingqe. Iutani, iqueqä mäkä-iqä iquau tiinjä ätukqe. "He äwipu, Poli ique, iquauqä hipa iuta itmepu, neqä anä yänänäqñqä iunqä ätuma upiyä!"

¹¹ Heatqä iquenji, Naqä Iqu, Poli iqu-tänä qäqiqi pämä ätqäuä, tiinjä ätukqe. "Si zä miqä itnä, pämä yänänäqñqä tqävä! Si Nyaqä kukñui, Jerusälemä iu awä yänänäqñqä

* 23:5 Angumä Itmakqä 22:28

ätätqänä-pa, anä-himqä Romä iunä-pqe awä asä inä ttñäñqeqä” ätukqe.

Qu Poli ique, pizqä päsänä-tpu ikuwiñqä

¹² Itanga zinuitäñi, Israitqä hñqua aquvā äqāmbiyi, Poli ique äpäkpñqä kukñuä naqä-hñqunä imäkkuwi. Ingañi iqua, Goti Hanjuwä Iquenyqä kukñuä yänänäñqä ti-inä hñqu, guä ämäsäupu ekuwi. “Ne iqueni pizqä äpäsätaqāñganqä, buayätä eqätä mañqä yatñqueqä” ätñguwi.

¹³ Ämaqä kukñuä ii imäkkuä iqua, kuapänänä eä, 40 qe ämāwqätäukqe.

¹⁴ Ingañi, iqua äupiyi, hiqäva-imäkkä naqä iquautä, ämaqe miqä naqä iquautäñi, tiñä ätukuwi. “Ne Goti Hanjuwä Iquenyqä kukñuä yänänäñqä tiñä hñqu ätatanä eququeqä. ‘Ne Poli ique pizqä äpäsätaqāñganqä, ymisañ mañqä yatñqueqä.’

¹⁵ Iiññqe hesä, ämaqä mipñqä aquvā äqänätqāñuwä huizi iquatä, kukñuä ändowatäpu, mäkä-ique miqä naqä iqueni, quanqä tiñä tupñqäuä. ‘Ne Poli ique yatñqä ävätanä, iqueqä kukñuä quatiñqä näññqä metñquä iññqe, si nenyqä ätuma biyä.’ Inji he iññä imäkkqāñgpqe, iqu emamätä päťqätanga, ne iqueni äpäsatñquänänyä” ätukuwi.

¹⁶ Inäqe Poli iqueqä kasiqiyqä hikñiqu, iññä imäkpñqä tqāñgä äwiyäqe, iqu äwäqe, mäkä-iqu iquauqä anä yänänäñqä iu äpaquvätä, Poli ique awä ätukqe.

¹⁷ Ingañi Poli iqu mäkä-ique miqä yäpä iqiñä hñque tääqä ätuätumetä, tiñä ätukqe. “Hikñä tqu, kukñuä-tāñä-qu etāñgi, hiqä naqä iquenyqä ätuma utñqeqä” ätukqe.

¹⁸ Iiñä etāñgi iqu ique ätuma äwätä, iqueqä naqä iqueni, tiñä ätukqe. “Ämaqä, guä äkiqiyäquuwä Poli iqu, tääqä ändätmetä dqāñgi, nyi hikñä tqe ätuma äquvepqänä. Iqu si kukñuä hui ktätñqäuä” ätukqe.

¹⁹ Ingañi ämiqä naqä iqu, iqueqä hipa iu a äkiqätäqe, mañitä ätuma äwäqe, iquaquvqä-qeuänä ätqäunyä, yatñqä ävätä, “Si kukñuä äkitāñi dtñqäwä?” ätukqe.

²⁰ Inji hikñä iqu tiñä ätukqe. “Israitqä iqua yatñqä kipñqe, kukñuä naqä-hñqunä ae imäkkquwiqä. Awñgañi si Poli ique, iquauqä ämaqä mipñqä aquvā äqänätqāñuwä iquauñqä ätuma wätñqä diñqä yatñqä kipñqäuä. Ingañi qu quanqä ikimäkäpu, ‘Ne Poli ique yatñqä ävätanä, iqueqä kukñuä quatiñqä näññqä metñqueqä’ ktpñqäuä” ätukqe.

²¹ “Inäqe si iquauqä kukñui qätä mäwiyyä panä. Iquau-tañä kuapänänä, 40 ämāwqätäquuwä iqua, ‘Ne iqueni

pizqä äpäsätaqānganqä, buayä eqä manqä yatunqueqä' ätäpu, Goti Hanjuwä Iquenyqä kuknuä yāñänāqñqä ii, guä ämäsäupu equwiqä. Si ätuma wiqanğa, iqua hänaqä awä iqi zä äpmapu, ique äpäkpñqäuä. Inji si iquau, 'Auä, ique itumamqänä' tquanğtqenqä, hinuä äqāmbu äpmenjäuä" ätukqe.

²² I tquanğa, ämiqä naqä iqu, hiknä ique, "Si kuknuä ii ändñinqe, awä matqä panä" yāñänāqñqä ätuäqe, qe ändowatkqe.

Qu Poli ique, qua miqä naqä, Peliksi iquenqä ändowatkuwinqä

²³ Hiknä ique ändowatäqe, mākä-iqueu miqä naqä iqu, ämiqä iqueä yäpä iqiñä iquautañä hñquaqui tääqä ätuätumeqe, tii ätukqe. "Qe mākä-iqä 200 iquautä, maki hosi iu äpmapu iqä 70 iquautä, itanğa mākä-iqä zi quäuqä-tañä 200 iquautä itmesinyä, näwenyā imäknäpu, heatqä 9 klokä iunji, Sisariya bunqä wäpnqeqä.

²⁴ He Poli iquenyqä hosi-pqe näwenyā imäkäpu, iqu qui mimäkñqä yätñqänä, neqä ämineyqä naqä Peliksi iquenyqä äñguänä ätuma wäpiyā" ätukqe.

²⁵ Inğanji iqu pipa hui tiñä ätätä äqäkqe.

²⁶ "Nyi Klotiusi Lisiyasi iqunä, pipa tä äqiyätmä, qua ämiqä naqä Peliksi iqukinqä äväwqatqänä. Yoqä naqä qonqä iquki, hiunjinğanjqä.

²⁷ Ämaqä tquenji, Israitqä iqua a äkiqätäpu pizqä päkpñqä iqanğuwānğa, nyi, 'Iqueqä yoqe, pipa Romä iu äqänä äwinä' tqanğä äwimi, nyitä, nqä mākä-iqä iquata äwätanä, iquauqä hipa iuta itmequeqä.

²⁸ 'Iqu suqä quvqä äki imäqğangi ätqäpiyā' tmä qätä wimqe, ique ätuma, quwqä ämaqä mipñqä aquvā äqänätqāñuwä iquauqä hinuä iqi ätqäteqeqä.

²⁹ Nyi iquau yatñqä vqanğa, iqua iquauqä kuknuä-suqä iutanjinqä awä ändquwiqä. Injāqe, suqä iqu imäqğangqenqä ätätqāñuwi, ne ique pizqä päsqāñqätä, ä guä pmuateqāñqätä, hmanjqä.

³⁰ Inji tānğanji, qu ique päkpñqä kuknuä zä imäkätqätanğä qätä äwimi, nyi ique sinyqä maqänä ändowatqänä. Itanğa ämaqe, 'Iqu suqä quvqä imäqğä-queqä' tqanğuwä iquauñi, qu tqä hinuä iqiñi ique kuknuä mitpñqä ätquäqeqä," ätätä äqäkqe.

³¹ Itanji mākä-iqä iqua, iquauqä ämiqä iqueuä manju qätä äwipiyyi, qänaknä ipu, heatqä iquenji, Poli ique ätuma, anjā-himqä Andipatrissi bunqä äwäkuwi. ³² Awinğanji, maki hosi iu äpmapu iqä iqua, Poli iquenji anjā-himqä Sisariya

iunqä ätuma wiqanquwänga, mäkä-iqä huiziqua iquauqä anä Jerusälemänqä angumä ekuwi.

³³ Ämaqä Poli ique ätuma äwäkuwä iqua, Sisariya iu ätimäupiyi, qua ämiqä naqä iqueni, pipa äväpu, Poli ique-pqe, iqueqä hinuä iqi ätqätekuwi.

³⁴ Inğanı ämiqä naqä iqu pipa a ätäuäqe, iqu Poli iqueni yatnqä tiinjä äwikqe. “Si qua äkitanukikä?” Yatnqä i vqanğa Poli iqu kimanı, “Nyi qua Silisiyatanä iqunjqä” ätukqe.

³⁵ Iinjä äwiyäqe, iqu tiinjä ätukqe. “Ämaqä si kuknuä mik-itpnqä iquwä iqua ätimäuqanquwänga, kuknuä tqangtqe, inğanä qätä kimqänä.” Iinjä ätuäqetani, Poli iquenyqä, “He anä, ämiqä naqä Heroti iqu ämätqä iu pmuatepiyä” ätukqe.

24

Qu Poli ique, Peliksi iqueqä hinuä iqi, kuknuä ämitkuwinqä

¹ Hiunji hipa hnğini ae äpäwqanğanı, hiqäva-imäkqä naqä Anänasi iqu, anä-himqä Sisariya iunqä äquveqäkqe. Iqutäni, Israitqeu miqä hnquata, ämaqä Romä pmeqä iquauä kuknuä-suqenqä näqnqä hnqutä, anä äquveqäkuwi. Ämaqä iqueqä yoqe, Tetulusi ique. Qu iqi ätimäupiyi, ämiqä naqä Peliksi ique äwimepu, Poli ique kuknuä mitpnqä iunqä awä näwe ätukuwi.

² Inğanı ämiqä naqä iqu, Poli ique tääqä tuätumeqanğa, Tetulusi iqu iquenyqä kuknuä ätipäqiyätä, ämaqä naqä iqueni tiinjä ätukqe. “Ämaqä naqä Peliksi iqukiyä, si yätamäkqä änguänänä äneyätnä, ämineyätqätanğnä, mäkä maunqä änguänä äyä äpmejunä. Nätmatqä änguänä mäwiqä iminqe, tänganı si knuä änguänä indqänätnä suqä hñi maeqanğnä, eeqänänı änguänä äyä äwinä.

³ Ne iinjä äqunätaqanğanı, neyaqä äwqe änguänä änenyätnqe. Iinqe ne sinı änguiqä naqä-qakuänä äktqunä” ätukqe.

⁴ “Si wäunuä hui-pqe inä imäktnqä etanği, nyi sitä äpakä matqäuqä imqä itmä, yatnqä tii äkiyqänä. Si qeiqinyä ämineyätnä, neyaqä kuknuä wänqä hmbu qätä neyä.

⁵ Ne ämaqä tqueni, hinuä tiinjä äqunänjunä. Iqu ämaqä mäkänqä itä äkasuwä tqä-queqä. Iquesanı, Israitqä qua eeqänänä iutanä iqua, äkasuwä ätnäpu, mäkä äyä äunätqänäuä. Itanğa ämaqä, Jisasi Nasäretqätanä Iquenyqä qänaknä itqänuwä iquauñqe, ‘qu Nasäretqä

iquayqä' ätätqänuwiqä. Ämaqä tqü, iquauqä ämiqä naqä iquautanä hñqueqä.

⁶⁻⁸ Iqu hiqäva-imäkkä anji, kiyä mätqä imäkätñqä iqanji, ne ique a äkiqätqueqä.* I etanji ne ique kukñuä ämitquenqä näqnqä matñqenqe, si tqä-täuä ique yatñqä ävätnä, iqueqä manjutani, nätmätqä eeqänänñinqä qätä wisñqinyä" ätukqe.

⁹ Inğanji Israitqä iqua-pqe, iqueuä kukñui yänänäqnqä imäkäpu, "Kukñuä eeqänänä ii, naqä-qakuiqä" ätukuwi.

¹⁰ Qu iinjä tquanguwänga, qua ämiqä naqä iqu, Poli iqu kukñuä tätñqä, hipa ämenä ämikqe. Iinjä iqanga, Poli iqu kimanji tiinjä ätukqe. "Quväukuä kuapänänä iunji, si ämaqä qua täu äpmenuwä iquau iwäsäutqänä iinqe, nyi näqnqä eämä, nyaqä äwqe änguänänä nyinganji, nyi saqä hiñuä iqisa, ämaqä kukñuä mindqanguwä iquauñqä, kimanji ktmqeä.

¹¹ Si yatñqä tiinjä imatñqeä. Tänga qännga hiunji 12 ae äpäwqanga, nyi Jerusälemänqe, Goti Hanjuwä Ique qonä äwoktäutmä, Iqueqä yoqä haqeä mamäumqä äyä äyqäqeä.

¹² Inğanji hiqäva-imäkkä anä takñä yäpä yängisatä, anä aquväqnqeutä, ä anä ququawä iutatäñi, nyitä, ämaqä hñqutä, kukñuä mäkä äunäta, mäkä vauqumuatqangqe, hiñuä manqänqä äyä itqänuwiqä.

¹³ Inji kukñuä nyi tänga ämindquwi, naqä-qakui mämäktqueqä ipñqäuä" ätukqe.

¹⁴ "Kukñuä naqä-qakui, awä tii ktmqeä. Nyi hänaqä Jisasi Iqu ämotquakqä iu qänaknä itmä, neqä atqä-awäkauqä Goti Hanjuwä Iqueä yoqe haqeä ävauqumuatätñqeä. Nyi kukñuä ämindquwä iqua, ämaqä hänaqä iu qänaknä itunquä iqunenyqe, 'Ämaqä huitanuaeqä' ätätqänuwiqä. Inäqe nyi kukñuä-suqä Mosisi iqu äqäqetä, Goti Iqueqä kukñuä hiñuä-tqä iqua ätäpu ekuwitäñi, eeqänänä iinqe nyi quuvqä eqiyätqänänä.

¹⁵ Itanga ämaqä suqä jänänänä iqä iquatä, ququvqä iqä iquatä, pizqä ae äpäkonjuwä-qe, Goti Hanjuwä Iqu anjumä ävauqumuatäniqä ðinqe, nyi knuä yänänäqnqä

* **24:6-8** Tänganji ämaqä näqnqä-tänä hñqua, knuä tiinjä äyä indqänätqänäuä. Täqinji Lukä iqu kukñuä huizi inä äqäkke. Kukñuä ii, tiinjä. "Ne neyaqä suqetanä kukñuä mitanätanä iqangua, mäkä-iqä iquauqä ämiqä naqä Lisiyasi iqtä, iqueqä ämaqä hñquatä, änemapiyi, yänänäqnqä änavqutäupu, neyaqä hipa iuta ämänätauquwiqä. Itanji Lisiyasi iqu 'Ämaqä tqe kukñuä mitpnqä iqua, si äkimepu tqä hiñuä iqisa mitpnqeä' ätqeä."

äwimä, hinuä äqänmä äpmenänä. Itangi ämaqä nyi kuknuä ämindquwä tqua-pqe, asä iinjqeqä.

¹⁶ Iinjqe Goti Hanjuwä Iqueqätä, ämaqä iquauqätä, hinuä iqini, nyi ämaqä jänänunä himqä dinqe yänä äqänätqänänä” ätukqe.

¹⁷ “Nyi anä huizi iunji, quväukuä hui ae äpmamitani, Israitqä Jerusälemä iu äpmenuwä iquauqä angumä äyä äpqeqä. Ämaqä nätmatqänqä äwa iqanguwä iquau yätamakqenqä mbqä-sua äma äpätmä, itanga hiqäva imäkätmä Goti Ique wimqä äyä äpqeqä.

¹⁸ Nyi suqä qäyunänä iu qänaknä itmä, Goti Hanjuwä Iqueqä hinuä iqini kiyä mamätqä äpmamänggani, hiqäva-imäkqä anä iu hiqäva imäkmätmä itqätanga, qu änyimepu hinuä äñqänguwiqä. Qu hinuä i äñqämbiyänggani, ämaqä kuapänäni nyitä anä mäpmeqä ipu, hoaqä maqnqä ikqeqä. Oeyä.

¹⁹ Ingani Israitqä qua Eesiya iutanä hnquanä, a inganä ängiqätkuwiqä. Inji ämaqä iqua nyinyqä kuknuä-tänä epu imäkqäpi, quwqä-quwä nyi kuknuä mindpnqe, saqä hinuä täqi matqäuqe, sunqäwä?

²⁰ Iqua hma etangutqe, täqi ätqäuänuwä tqua, nyi Israitqeu miqä iquauqä aquväqnqä hinuä iqi tqäuätanga, nyaqä suqä quvqenqä qävqä itqänjuwinqe, awä ktpnjqeqä.

²¹ Nyi iquauqä awä iqini pämä ätqäümä kuknuä ätuätmänggani, manä yänänäqnqä tiinjä ätqueqä. ‘Ämaqä ae äpäkonguwä iqua, angumä ävaupnuwä iunqe, nyi quuvqä eqiyätqänänä.’ Qu kuknuä iquenyqänä yeeqä miqä ipu, nyi kuknuä mindpnqä sä ändma äpqäüä” ätukqe.

²² Ämaqä, hänaqä Jisasi Iqu ämotquakqä iu qänaknä iqä iquauqä quuvqä heqiyqenqätä, suqenqätä, Peliksi iqu näqnqä ängüänänä ae ekqe. Iinjqe Poli iqu kuknuä ae äyä tqanga, iqu Israitqä iquau tiinjä ätukqe. “Nyi heyaqä kuknui qnqanä hemqänä. Mäkä-iqueu miqä Lisiyasi iqu äquvepqanggani, nyi hiyaqä kuknui, jänä inga emäkiyqämqä” ätukqe.

²³ Itani iqu iqueqä mäkä-iqueu miqä ique tiinjä ätukqe. “Poli iqueni guä kiyäueqä anä iu äpmuatetnä qeiqinyä miyä. Iqueqä käyämaqä iqua, ique yätamakqä wipnqä, si pmua mimäkqä pa, hinuinä qunya” ätukqe.

Poli iqu, guä pmuateqä anju äpme, Peliksi iqtä kuknuä ätminjiynqä

²⁴ Hiunji hui ae äpäwqanggani, Peliksi iqtä, iqueqä apäki Drusilaisä anä äpkiiyi. Drusilai, Israitqä iutaniyi. Iqi ätimäyi, iqu Poli ique tääqä tuätumeqanga, iqu Kraisi Jisasi Iquenyqä quuvqä heqiyqenqä tqangi äwikiyi.

25 Inğanj Poli iqu kukñui, suqä jänänänjuinqätä, äwqä äwivauqanqqä iunä mimäkkä iunqätä, Goti Hanjuwä Iqu qänakndanj eeqänängune kukñuä minetäniqenqätä ätukqe. Poli iqu iinjä tquanği, Peliksi iqu qätä äwiyäqe, zä itä tii ätukqe. “Si äutñqeqä. Qänakndanj, nyi hea hui eätmä, tääqä angumä ktätmeqämqä.”

26 Peliksi iqu nätmatqä huiñqä-pqe hinuä inä äqunä äpmamiñqe. Iqu knui, “Nyi Poli ique hinuinä qunäwatmqenqä, iqu mbqä hui dapätñqätiyä?” indqänätä, hea kuapänängä iunji, ique tääqä ätuätumetä, iqtä kukñuä anä ätminjiyi.

27 Peliksi iqu Israitqä iquau aquvänä iwimäkätñqä diñqe, Poli ique guä kiquyäueqä anä iunji hinuinä äqunqqe. Itanga, quväuukuä hñquaqu päwqanğanj, Posiyusi Pestusi iqu, Peliksi iquenyqä tñänqä qe äpmakqe.

25

Poli iqu, “Nyi Sisa iqu nyiwäseyätñqä änyinjiyä” ätukqenqä

1 Pestusi iqu qua Jutiya iu ämiqä kinganängä-qu äpmakqä iunji, hiunji hñquaqui-hñque ae äpäwqanğa, iqu anä-himqä Sisariya iu ävämanj, Jerusälemänqä ekqe.

2 Iqinj hiqäva-imäkkä naqä iquatä, Israitqä iquau miqä naqä iquatä, Pestusi ique äwimapiyi, Poli ique kukñuä mitññqä iunqä ätuäpu, yatñqä tiinjä ävqa äukuwi.

3 “Si ne yätamäkkä neyätñä, qu Poli ique ätuma ppñqä tääqä tuvä.” Qu kukñuä iinjä ätukuwä-qe, ämaqä hñqua hänaqä awä imä äpmapu, Poli ique pizqä päkññqe näwe imäkmbu ätukuwi.

4 I tquanğuwänğa, Pestusi iqu kimanj tiinjä ätukqe. “Poli iqu Sisariya iunji guä äpmenä. Nyi iunqä wämqe, qäqiqinjqä.

5 Inj ämaqä iqu suqä quvqä hui imäkkä etanğutqe, hiqä ämeyqä iqua nyitä anä äwitanä, ique iqi kukñuä mitññqeqä” ätukqe.

6 Iqu iquatä anä äpmeqe, hiunji 10 mämäwqätäuqänğa, Sisariyanqä äquveqäkkqe. Awiñğanj, iqu kukñuä iwäsäuqä anju äpmeqe, qu Poli ique ätuma ppñqä ätukqe.

7 Iqu ae ätimäuqanğa, Israitqä Jerusälemä yätuta äpäwäkuwä iqua, ique qäuiqä ämamäupu, ique kukñuä ämitäpu, “Iqu suqä quvqä huitanjä-huitanjä imäkätñqeqä” ätukuwi. Qu kukñuä iinjä tqanğuwinqe, Pestusi iqu, “Qanğä ändqäpiyä, naqä-qakuä ändqäpiyä?” knuä indqänğqe.

⁸ Qu kuknuä ae ätqanguwänga, Poli iqu kimanji tiinjä ätukqe. “Nyi Israitqä iquauqä kuknuä-suqä iutä, hiqäva-imäqä anjä iutä, itanga Romätanjä ämiqä naqä Sisa iquesäni, quvqä mitqueqä iqeäqä” ätukqe.

⁹ I tqangi äwiyäqe, Pestusi iqu, Israitqä iquau aquvänä iwimäkätñqä wiñgangi, iqu Poli ique yatñqä tii äwikqe. “Ne Jerusälemänqä äyätanä, nyi saqä kuknui, iqi kiwäsemqe, änguätanä?”

¹⁰ Inäqe Poli iqu tiinjä ätukqe. “Kuknuä iwäsäuqä anjä nyi pämä ätqäunqä tä, ii Sisa iqueqä aniqä. Anjä tquenyä nyiwäsepnqeä. Si näqnqeä. ‘Nyi Israitqä iquauñi, suqä quvqä hui mitqueqä itñqeä.’

¹¹ Nyi suqä quvqenqä päkonmqä sätäti, nyi iinqe äpäkonmqeä. Inäqe qu kuknuä nyinyqä ätquwi, naqä-qakuä hma sätäti, ämaqä hñqu nyiñi, iquauqä hipa iuñi, änä mänyivqä yänqiyä. Nyi Sisa iqu nyiwäseyätñqä änyingiyä” ätukqe.

¹² I tquanga, Pestusi iqu, iqueqä ämaqä knuä iqä vqä iquatä kuknuä ätpiyi, iqu kimanji, “Si ‘Sisa iqu kuknuä nyiwäseyätñqä änyingiyä’ ätnä-qae, si iquenyqä utñqeä” ätukqe.

Pestusi iquä, ämiqä naqä Akripa iquä, kuknuä ätñgiyinqä

¹³ Hiunji hui ae äpäwqangani, ämaqu miqä naqä Akripa iquä, kasiqi Benasisä, inäsuaqi Pestusi ique yeeqä wiynqänä Sisariyanqä qe äpkiyi.

¹⁴ Inäsuaqi hiunji kuapänä iqi pmetangiyänga, Pestusi iqu Poli iquenyqä kuknuä näqnqä ävätä, ämiqä naqä iqueni tiinjä ätukqe. “Ämaqä hñque, Peliksi iqu guä äkiqiyäuekqe, guä yqänä äpmenä.

¹⁵ Nyi Jerusälemä iu pmetanga, hiqäva-imäqä naqä iquatä, Israitqeu miqä naqä iquatä, ämaqä ique kuknuä mitpnqä ändkuwiqä. Qu nyi iquenyqe, ‘Iqu suqä quvqä imäqä-qae, hanä-iqä naqänänjä menqiyä’ tmqä äwiñgqeä.

¹⁶ Quvaqä äwiñqä iinjä iunqe, nyi kimanji tiinjä ätukqeä. ‘Ne ämaqä Romätanjä iqune, ämaqä hñquenyqä iwäsäutaqängani, “iqu äpäkonänqiyä-qe” maqänä matqä itunqeä. Iqu ämaqä, ique kuknuä ämitätqänjuwä iquauä hinuä iqi ganä ätqäutä, iquauä kuknui kima tuänqiyä’ ätukqeä.

¹⁷ Nyi iquatä täqinyqä ae äpani, äpakänä mäpmeqä imqä itmä, awiñgani kuknuä iwäsäuqä anju äpmami, qu ämaqä ique ätuma ppnqä ätukqeä.

18 Ämaqä, ique kuknuä ämitminuwä iqua, pämä tqäuqanguwinqe, 'Iqu suqä ququvqänänjä hui imäkcqanjiyqä' knuä änyikqä-qe, oeyqä!

19 Qu iquätä, kuknuä mäkä äunguwinqänä ändkuwiqä. Quwqä Goti Iqueä yoqe haqeqä mamäupnqä suqenqätä, ämaqä äpäkonngqä hnquenyqätä äunguwiqä. Iqueqä yoqe, Jisasi Iqueqä. Inäqe Poli iqu, 'Ämaqä iqu hänjä äpmenä' ätukqeqä.

20 Qu kuknuä iinjä tqanguwinqe, nyi iwäsäumätmä itmä-qe, nyaqä knuä indqänqe, ätnänjä iqi matimäuqangi, ique yatnqä tii äwikqeqä. 'Ne Jerusälemänqä äyätanä, nyi saqä kuknui iqi kiwäsemqenqä äkingiyä, makinqä iqiya?'

21 Iqu kimanji, 'Ämaqä naqänänjä Sisa iqu kuknuä nyiwäseyqanganqe, nyi guä yqänä pmamqänä' dqanga, nyi iquenyqe, 'Nyi Sisa iquenyqä dowatmqä hänaqänqä qävqä imqänqanqe, iqu guä yqänä pmetänqiyä,' ätkqeqä" ätukqe.

22 Akripa iqu kuknuä ii qätä äwiyäqe, Pestusi iqueni tii ätukqe. "Nyi nqä-näuä, ämaqä iqueqä kuknui qätä wiyqämqä."

Inji Pestusi iqu "Si iqueqä kuknui, awinganä qätä wiyqätinqä" ätukqe.

Poli iqu, Akripa iquesä, Benasisä, kuknuä ätukqenqä

23 Awiŋgani, Akripa iquätä Benasisä inäsuaqi ämuasmänqä änguanänji ämipnäsinyä, yoqä naqe motquaynqä imäkiyi, mäkä-iqueu miqä naqä iquatä, anä-himqä iutanä naqä iquatä, qu anä aquvāqngqä iu yäpä yängisa äpekuwi. Ingani Pestusi iqu Poli ique ätuma ppnqä tqangi, qu ique ätuma äpkuwi.

24 Ingani Pestusi iqu tii ätukqe. "Akripa iqukutä, huizi nesä äpmenuwä eeqänänjä iquendä, he ämaqä tqueni hinuä qumbiyä! Iquenyqe, Israitqä Jerusälemätanjä iquatä, täqisanä iquatäni, qu eeqänänji, 'Iqu hänjä mäpmeqä itä, äpäkonätinqeqä' yänänqngqä ätäpu, nyi tääqä ändätqänjuwiqä.

25 Iinjä etangi nyi hinuä äqunätmänngani, iqu äpäkonätinqä dinqe, suqä hui mimäkcqä itnqä äqunänqeqä. Iinjä äqunmä-qe, iqu kiqä-kiuä Sisa iquenyqä tääqä tqangi, nyi ique dowatmqä dinqe, kuknui naqä-hnqunä äyā imäkcqeqä.

26 Inäqe, qu ique kuknuä ämitätqänjuwä quatinqe, neqä naqä iqu naqä-qakuinqä näqngqä metnqä iinqe, pipae äänä qämqätiyā? Nyi maqngqeqä. Iiŋinqe, ämaqeu miqä naqä Akripa iqukutä, ämaqä huizi-pqä iquendä, ne iqueqä manji qätä ganä äwiyätanä ämoqumuetunquä dinqe, nyi iqueni

ätuma äpätmä, heyaqä hipenüä iqi äyä ätqäteqänä. Iiñä imäkanitanji, nyi pipa qämqenqä näqñqä äñguä mamqänä.

²⁷ Nyi kñuä tiñjä indqängänä. Nyi ämaqä guä kiciyäueqä hñque ändowatätmänganji, qu ique kukñuä ämitpñenqä pipa ätnänäqi maqiyqä imqe, nyi qämä-qämä imqänä” ätukqe.

26

Poli iqu, Akripa iquenji, iqueqä-kiuänqä ätukqenqä

¹ Inğanji Akripa iqu Poli ique tiñjä ätukqe. “Tqä-täuänqe, si awä nattñqeqä.” I tquanga Poli iqu iqueqä hipa haqä yätqä äma äpeyätä, kukñuä awi tiñjä ätukqe.

² “Ämiqä naqä Akripa iquki, Israitqä iqua kukñuä ämindätqänjuwinqe, nyi tänganji tqä hipenüä iqisa kima ktmqe, ii äñguänäñiqä.

³ Ne Israitqä iquneqä suqenqätä, nätmatqä ne mikakä ätnätñquenqätänji, si näqñqä äñguänä eninyä. Iiñinqe, si quamä qeiqi äpmanä, nyaqä kukñui qätä nyisñqenqä änyingiyä” ätukqe.

⁴ “Nyaqä quamä pmeqä hikñänga äpmaka äpätnqenqe, Israitqä eeqänänä iqua näqñqä äñguänä eänjäuä. Nyi ymeqänganji, ñqä ämaqä iquatä äpmenqe, inji qänakndanji Jerusälemä iu äyä äpmenqeqä.

⁵ Qu hiñuiqänänji nyinyqä näqñqä ae ekuwitani, äwingangutqe, nyaqä suqenqä awä qäyunä tii ktpñqeqä. Nyi hikñängata ti ipäqäka äpätnqe, Parisi iquauqä suqä iunä qänaknä itñqeqä. Parisi iquauqä qänaknä iqe, Israitqä huizi iquauqeunji ämawqätäunä.

⁶ Iiñä etanji tänganji, Goti Hanjuwä Iqu neqä atqä-awäkau, ‘Iiñä timäuniquaqä’ ätukqenqä nyi quuvqä eqiyätmä hiñuä äqänmä äpmenä. Inji nyi iñjä äpmenqenqe, qu kukñuä mindqangä, nyi täqi täsä ätqäuänänä.

⁷ Israitqä iquneqä hueqä-himqä 12 iqua, qu Goti Hanjuwä Iqueqä yoqe, mäptqängatä, heatqängatänji, haqeqä ämamäupu, Iqueqä kukñuä asä iquenyqä quuvqä eqiyäpu, hiñuä äqämbu äpmenjäuä. Ämiqä naqä iqukiyä, nyi iñqä hiñuä äqänmä äpmetñqenqe, ämaqä iqua kukñuä äyä ämindätqänjäuä.

⁸ Hesanjä hui, ‘Goti Hanjuwä Iqu, ämaqä ae äpäkonjuwä iquaunji, mävaqumuuatqä yänqiyä-qe,’ kñuä iñji sunqä indqänätqänjäuä?

⁹ Hiñuiqänänji nyi-pqe kñuä tiñjä äyä änyiminqeqä. ‘Nyi Jisasi Nasäretqätanjä Iqueqä yoqe mändi kittqämqä diñqe, nätmatqä kuapanänji imäqämmeqä.’

10 Itanga Jerusälemä iuji, nyi nätmatqä tä imäkminqeqä. Hiqäva-imäqkä naqä iqua, 'Si iinjä imäqkätñqeqä' dqanquwänga, nyi Goti Hanjuwä Iqueqä ämaqä kuapänänä iquau, guä äyä äkiqiyäuminqeqä. Itanga ämaqä naqä iqua, 'Iquau pizqä päkpiyä' tqanquwänga, nyi-pqä inä ätminqeqä.

11 Nyi anä aquväqñqä yäpä yängisa äpaquväkitmä, iquau täñä-hunqä ävätmängani, qu Naqä Iquenyqä kukñuä quvqä tññqä kikutätmä äwiminqeqä. Tiinjä-pqä iminqeqä. Nyi iquauñqä äwqä tnäninä änyinätä, anä-himqä kinä nämñi, qävqä ikitmä qui iwimäkminqeqä" ätukqe.

12-13 "Nyi iinjä imäkätqätanga, hiqäva-imäqkä naqä iqua, yoqä naqä änyinyuändäpu, 'Si iinjä imäkiyä' ändäpu änändowatqangä, nyi anä-himqä Dämaskasi iu timäumätmä qanä wätqätanga, hiunji quemisqängani, qäukuä haqä yätutani, we naqänänä äyä hunqangi hinuä äqunqeqä. We yänänäqñqä äunätä, mäptqä iqueni ämawqätäukqeqä. We-hunqä iqu, nyitä, ämaqä qanä anä äuminquä iquautä, iuäququasitä änaqäkqeqä.

14 Inqani ne eeqänäñi qua iqi äpäknaqe, nyi manä hnqu, Israitqä iquauqä kukñuä ätätä, tiinjä dqangi, qätä äwikqeqä. 'Soli iqukiyä, Soli iqukiyä, si Nyi qui sunqä nyimäkätqäninyä? Si yuki, yaqñquä iu äpäsätnä, ga täñä-hunqe tqä-täuänä äyä ämenyä' ändkqeqä.

15 I dqanga nyi tiinjä ätukqeqä. 'Naqä Iquki, si tqukikä?'

Nyi yatñqä e vqanga, Naqä Iqu tiinjä ändkqeqä. 'Nyi Ämaqä si qui inyimäkätqänä, Jisasi Iqunä Qäqunqä.

16 Inäqe tängani, si äväutnä pämä tqävä. Nyi si ätekimqä diñqä äkimeqänä. Si Nyaqä wäunui a äqätätnä, nätmatqä tänga hinuä ae äqunäñinqätä, Nyi qänaki mäktquamniqenqätä, awä ttñänqeqä,' ändkqeqä.

17 'Saqa ämaqä Israitqä iquatä, ämaqä huizi iquatä, quvqä ikimäkqanqppqängani, Nyi hññä ikimäkäqumuatmniqueqä. Nyi si iquauñqe, tiinjä iwimäkqätñqänä äkndowatqänä' ändkqeqä.

18 'Iqua hinuä hiawiqä enqä-panä äpmenjuwi, hinuä änguä qämbñqä iwimäkñqeqä. Iinjä iwimäkqangti, iqua hiawiqä ingisatä, Setänä iqueqä yänänäqñqetä, tuwä äwiyäpu, kñuä äkunmäknäpu, we-hunqä iqinyqätä, Goti Hanjuwä Iquenyqätä, ppñqeqä. Qu iinjä iquwi, Nyi iquauqä quvqe huätä ämamäutmä, ämaqä Nyinyqä quu-vqä eqiyäpu, Nyaqä ämaqä epqä iquatä, anä pmetpnuwiqä' ändkqeqä" ätukqe.

19 Inqani Poli iqu kukñuä äpakänä tii, ätukqe. "Ämiqä naqä Akripa iquki, nyi nätmatqä haqä yätutani

hinuä äqunqqa iuni, tuwä mäwiyqä itmä, kuknuä awä ätuäkäminqeqä.

²⁰ Kinganäni, Dämaskasi pmeqä iquau ätuätmä, qänakni, Jerusälemä pmeqä iquautä, qua Jutiya iuni eeqänänä iquautä, itanga Israitqä qäyä etangi huizi iquautä, awä tiinjä ätuminqeqä. 'He heqä knui äkunmäknäpu, Goti Hanjuwä Iquenyqä quuvqä heqäpiyä. Inji ämaqe, he iinjä ae iquwinqä näqnqä mapnqe, suqä qäyunä imäkpüyä' ätuminqeqä.

²¹ Nyi iinjä iwimäkganqenqe, Israitqä iqua, nyi hiqäva-imäkgä anä iu pmetanga, a ängiqätpiyi, pizqä bäsanä-tpu iminjuwiqä.

²² Nätmatqä eeqänä e ätimäukqetani, Goti Hanjuwä Iqu yätamäkgä nyiyätqätangi, nyi awä ätuätmä, äpmaka äpätñqe, tänga ämaqä yoqä maeqä iquauqätä, yoqä-tänä iquauqätä hinuä iqi yänänäqnqä ätqäümä kuknuä sä ätqänä. Nyi kuknuä huitanä huisä mätquä itñqeqä. Oeyä. Kuknuä nyi awi, Goti Iqueqä kuknuä hinuä-tqä iquatä, Mosisi iqtä hinuiqänä, 'Tiinjä timäunineqä' ätminjuwä iunqänä ätuätñqeqä.

²³ Qu tiinjä ätminjuwiqä. 'Kraisi, ne ämineyätñqä Goti Hanjuwä Iqu ätekqä Iqu, tänjä-hunqä ämetä, äpäkonätä, qua äptepqä iutani angumñi Iqu-ganä vauänineqä. Iqu iinjä itä, Israitqä iquautä, ämaqä huizi iquautäni, Goti Hanjuwä Iqueqä we-hunqenqä awä tuänineqä' ätminjuwiqä. Nyi asä inä ätuätñqeqä" ätukqe.

²⁴ Poli iqu kuknuä iinjä tuätqätanga, Pestusi iqu manä yänänäqnqä tiinjä ätukqe. "Poli iquki, si näqnqä kuapänä ämetqänä iutani, qämä-qämä itqäninyä."

²⁵ I tquanğa Poli iqu kimañi tii ätukqe. "Ämaqä yoqä naqä-tänä Pestusi iquki, nyi qämä-qämä miqä iqänä. Oeyä! Nyi knuä änguä indqänätmä, naqä-qakuä ätqänä.

²⁶ Ii tiñji. Nyi kuknuä ätuätñqe, eeqänäni zä mäwiqä etangi, ämiqä naqä Akripa iqu-pqä qätä äwiyätä, hinuä äqunäqe, näqnqä ae ämakqeqä. Iñinqe, nyi zä miqä itmä, kuknuä jänä äyä ätqünä.

²⁷ Ämiqä naqä Akripa iquki, si Goti Iqueqä kuknuä hinuä-tqä iqua äqäkuwinqä quuvqä eqiyätqäninyä, maeqiyqä itqäninyä? Si quuvqä eqiyätqäninqe, nyi näqnqä ae eänänä" ätukqe.

²⁸ Inğani Akripa iqu Poli iqueni, "Änäängänqäwä?" ätukqe. "Hea wänqä ipiñi, nyi Kraisi Iquenyqä quuvqä eqiyätmä, Iqueqä yoqä-tänä emqä nyimäkinnyä?"

²⁹ Poli iqu kimañi, "Nyi 'Hea wänqäpnqätiyä, quäuqnqätiyä?' knuä kuapä mindqänqä iqänä" ätukqe.

“Nyi Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä tiinjä tumqänä. ‘Si äminiyätqänä-pani, ämaqä naqä tqutä, ämaqä qätä änyiyätqänuwä iquatä, anä pmayä.’ Itanga he eeqänäni, nyitäni, asänänä iinjä pmetunquä änyingä. Inäqe he guä hikiqiyäugangpi pmapnqä dinqe, manyingqiyä” ätukqe.

³⁰⁻³¹ Inganj ämiqä naqä Akripa iqtä, qua iu miqä Pestusi iqtä, Benasisä, itanga ämaqä qutä anä äpmaminuwä-pqä iqua, pämä ätqäpiyi, anä hiqnqä ique äväma äwäpu tiinjä ätnguwi. “Ämaqä tqi suqä quvqä hui imäqäqänqänä, äpäkonätqä iunqätä, ä guä kikiyäuqnqä iunqe, hmanjqä.”

³² Itanga Akripa iqu, Pestusi iqueni tiinjä ätukqe. “Iqu, ‘Nyi Sisa iqu nyiwäseyätqä änyingiyä’ matqä-säpi, guä kikiyäueqä anj ävämetä, qanyinä pmequäninqä.”

Poli iqueqä qanjä Romänjqä äukqenqä (27:1-28:16)

27

Qu, Poli ique Romänjqä ätuma upnqä, yimbaeu ätkamäupu, äukuwi

¹ Qu nenyqe, “Iqua qua Itali iunqä yimba iu inganä upnqeqä” ätpiyi, Poli iquesä, ämaqä guä äkikiyäuukuwä huizi iquautäni, mäkä-iqueu miqä hnqueqä hipa iu äwikuwi. Iqueqä yoqe, Juliyusi ique. Iqu Sisa iqueqä mäkä-iqä 100 iquau miqä ique. ² Inganj ne yimba anä-himqä Aträmitemätanjä hnque ätkamäukque. Nesäni, ämaqä Tesälonaika qua Masendoniya iutanä hnqutä anänji. Iqueqä yoqe Aristakusi ique. Yimba iqu, anä-himqä, qua naqä Eesiya iu mätnätanjä iquaunqä wätinqä iqangji, ne äväma äukqe.

³ Awinganj ne anä-himqä Saitonä iu iuäqämakque. Iqini Poli iqu, iqueqä näueqä iquau äwimetä, iquauqä yätamäqä metnqä dinqe, Juliyusi iqu ique änguänänj iwiäkätä, ‘Nnjqä’ ätukqe.

⁴ Ne Saitonä ävämeni, yunuä änavqutäwqatqanga, yimba iqu qua Saplusi iunji tuwä ingisa äpäukqe.

⁵ Itanga ne qua Silisiya ingisatä, Pambiliya ingisatäni, eqä-pnjä iunji äkeni, anä-himqä Maira, qua Lisiya iu ätimäukque.

⁶ Iqini mäkä-iqueu miqä Juliyusi iqu, anä-himqä Aleksandriya iutanä yimba, qua Itali iunqä wätinqä iqangqä hnque ämoqumueqe, ne änätmanj, ique ätkamäukque.

⁷ Inganj ne iqi ävämanj, hiunji hnquaunji yunuä yänänäqnqä qungangqä iutanj, yimba iunji qanjä qeiqi-qeiqi äukqe. Yimba iu wäunuä imäqä iqua, wäunuä

yänänäqñqä iqangä, ne anä-himqä Nindusi-tänä ingisa ätimäukque. Iqisanj, yunui a anakiqätätä, ne äwatunque änä maeqä iqangj, eqä-pñä manä iuta äväma, eqä-pñä iu äwani, qua eqä-pñä awä iqi witangqä ingisa ätimäukque. Qua iueqä yoqe, Kritä. Ingisa äwaqe, Salmone iunqä äktäutangqä iu ämäwqätäuanj, Kritä iunj mäwqä ingisa ätimäukque.

⁸ Ämaqä yimba iu wäunuä imäkpä iqua, wäunuä tnänj imäkpangä, ne eqä manj iu äwätanä, anä hñque qe ätimäukque. Kiqä yoqe, “Anä yimba iuäqämeqä änguänänj” ätminuwi. Ii anä-himqä Lasea-tänj qäqiqiyi.

⁹ Qanj qeiqi-qeiqi wätqätangu, hiunji kuapänä ae äpawqanganj, itangä hiunji naqä, Israitqä iqua buayä manqä ipñqä pmua imäkpä iqu* ae äpawqanga, hea yimba änguä uwqe, qäpu ekqe. Iutanj, Poli iqu iquauñj, näqñqä tiñj äwikqe.

¹⁰ “Ämaqä iquenyä, nyi näqñqä ae ämenänä. Ne tänga watque, hanä-iqä naqänänj ämoqumuetanä, nätmatqä kuapänänj qui imäknänqiyä. Yquayängqätä, yimba iinqätänä, matqä iqänä. Neyaqa hanä-pmeqä-pqe inänjqä.”

¹¹ Inäqe mäkä-iqeu miqä iqu, Poli ique qätä mäwiyyä itä, yimba iu miqä iquesä, yimba iutanä kawiquesä, qätä äwikqe.

¹² Yimba iuäqämeqä anä iunj, yunuä naqänänj qunganga, änguänänj hmanjqä. Iutanj, ämaqä yimba iu äpmaminuwa iutanä kuapänänj iqua, kukuä naqä-hñqunä imäkäpu, tiñj ätnguwi. “Ne anä täunj äväma, anä-himqä Piniksi iu ätimäuanä, yunuä naqänänj qäpu qunganganqä, ne iu pmetunqueqä.” Piniksi, ii yimba iuäqämeqä anä änguänänj eä, qua Kritä mäptqä timäuqä mäwqä ingisanj. Iu timäuqängqe, yimba iquauqä hänaqe, inji-ingisa änyä.

Yunuä naqä äqunätä, eqä ämnga äpekqenqä

¹³ Yunuä mäptqä timäuqä mäwqä ingisanj, hanuä äqungangj äqumbiyi, qu, “Ne äwatunquenqe, qäyunjqä” ätnäpu, yimba a kiqätqä japinj eyqiyämepu, Kritä-tänj iu eqä manä iu äukuwi.

¹⁴ Inäqe ne kinä nämä mäwqänga, yunuä yänänäqñqä, qua Kritä-tänj ingisa ätimäukqe. Yunuä iinqe, qu, “Yunuä mäptqä timäuqä mäwqä awä iqisanj yunuiqä” ätminuwi.

* **27:9** Hiunji iqueni, Israitqä iqua, Goti Hanjuwä Iqu hanä-iqä quwqä suqä quvqä iutanj huätä ämamäukqenqä knuä indqänäpu, buayä manqä iminuwi.

15 Ingañi yunui, yimba iqueni, yänänäqñqä yqutäuqanğa, yimbae yunuä timäuqänggisañqä yikti-yakti mianätani, änä mawqä iani, ne yunui yimba ique qäyä yqutäutñqä hinuinä qe äqunqque.

16 Ne iinjä iqa äwani, qua wänqä hmbu eqä awä iqi witangqä-tänä qäqi ätimäukque. Kiqä yoqe, Kauta. Ipi ämawqätäuani, qua ipu yunui äminyeqanğa, ne wäunuä tnänä itanä, yimba wänqä qänaki äpminqä ique eyqiyämakque.

17 Ingañi yimba iu wäunuä imäqä iqua, ique hageqi ämaepiyi, guä yänänäqñqä äkiqiyäuekuwi. E imäkpuyi, yimba naqä iqu qui mimäknqä yätñqä diñqe, guä äukoquväpu hatñä äquqotäuekuwi. Itanğa yimba iu wäunuä imäqä iqua, “Ne qua naqä Aprika-tänä qäqiqi ätimäutanä, hikä weä eqä yäpä mängisa äwiñqä iu evqänätanä pmenqunä” knuä indqänäpu, zä kiinjä ipu, tapätapä nage mändi äquvätqiyäwatäpu, yunui äyqutäwatätñqänä hinuinä äqunquwi.

18 Ingañi yunuitä, eqä ämnga äpeyätäqetä, yänänäqñqä änäyqutäwatätä, popuä qe änakiqäkqe. Iñinqe awiñgañi, ämaqä yimba iu wäunuä imäqä iqua, yquayi eqä-pñä iu mamäupñqä ipäqäkuwi. 19 Itanğa awiñga-mändani, iqua äwäwa kiinjä ipu, nätmätqä yimba änguä wätñqä imäqä iutani tnämäupñqä ipäqäkuwi.

20 Hiunji kuapänänä iquauni, mäptqetä, qätäqueqetä, qaquvqä ktqä pmuätäutqätanğa, yunui yänänäqñqä änäyqutäwatätä, popuä änakiqäka uwqangqenqä, ne knuä tiinjä indqängqque. “Ne hänä mäpmeqä, eeqänäñi qui imäknanqunä.”

21 Ämaqä iqua buayä manqä äpmaka pätkätanğuwänğa, Poli iqu iquauqä awä iqisa pämä ätqäue, tiinjä ätukqe. “Ämaqä iquenä, he nyaqä kukñui qänaknä ipu, Kritä iu mävämeqä-säpi, hanä-iqä naqänänä tä mänemeqä itä, itanğa nätmätqä eeqänäñi, eqä ique mäwqä iquaningä.

22 Inäqe täñgañi, nyi tiinjä hitmqeqä. He äwqä hanuä enganguti pämä yänänäqñqä tqäpiyä. Nesanä hñqu qui mimäknqä yänqiyä. Yimba iqunä qui imäknänqiyä.

23 Nyi Goti Hanjuwä Iqueqä ämaqä iqunä, Iqueqä yoqe hageqä ämamäutñqeqä. Itanğa hea tqueni, Iqueqä enätqä hñqu äquvepätä nyi-tänä qäqä täqi ätqäuä, tiñ ändqiyä.

24 ‘Poli iquki, si zä miqä panä! Si äwätnä, ämiqä naqä Sisa iqueqä hipenüä iqi tqäutñqinyä. Qätä tiinjä-pqä inä nyiyä! Ämaqä eeqänänä, sitä anä äpmenjuwä iqua, qui mimäknqä ipñqä diñqe, Goti Hanjuwä Iqu saqä tääqe qätä ae äkiyqeqä’ ändqeqä.

25 Nyi Goti Hanjuwä Iquenyqä quuvqä tiinjä eqiyätqänänä. Iqu ändqä-pa eeqänäñi ätimäunqiyä. Squ miqä yäjñqiyä. Iinjä ändqenqe, he qokä iquenä, zä miqä ipu pämä yäjñänäqñqä tqäpiyä.

26 Yunui yimba ique ävqutäwatqanga, ne qua eqä awä iqi äwiñqä huii evqänätanä pmenqunä" ätukqe.

27 Heatqä kuapänä 14 iunji, yunui eqä-pñä naqä iu äneyqiyäma ikitqätangi, heatqä quaesqä hiqanganji, yimba iu wäunquä imäkqä iqua, "Yimba iqu eqä manjä-tänjä qäqiqi ae ätimäunqiyä" knuä indqänguwi.

28 Knuä e indqämbiyi, qu, "Eqä-pñä yäpä mämñi, mämdiyä, qäqiqätiyä" tpu, iwäsäuqe ätnämäupiyyi, kiqä hiqñqe 40 äqunquwi. Yimba wäjñqäpu nändi tii uwqanga, qu iwäsäuqe aḡgumä ätnämäupiyyi, hiqñqe 30 äqunquwi.

29 Inḡanji yimba iqu hikä kuapänänjä knätangqä iu evqänätä, qui imäkñqä iinqe, iqua zä wiñganganji, yimba a kiqätqä japiñä hñquaqui-hñquaqui yimba iqueä tuwä inḡgisa qe ätnämäukuwi. Iinjä imäkpiyyi, mäptqe maqänä timäutñqenqe, tääqä ätqämanminjuwi.

30 Inḡanji iqua yimba ique quwqä-quwänä ävämapiñqä ipu, "Ne yimba a kiqätqä japiñä iqueqä himäḡgisa tnämatunqueqä" quanḡä änatäpu, yimba wäjñqä ique mämä quvegätñqänä ävquatawatkuwi.

31 Qu iinjä imäkätqätanguwänga, Poli iqu mäkä-iqueu miqä iquesä, mäkä-iqä iquautä, tiinjä ätukqe. "Ämaqä nänjua, yimba tqe ävämapiñqä iquwi, he qui imäkmbñqäüä. Iqua yqänä äpmeñuwi, he qui mimäkñqä ipñqäüä."

32 Iinjä tqanga, mäkä-iqä iqua, yimba wäjñqä iqu eqä-pñä iu äpäknätä hiñginäwa äḡgua wetñqä, guä ique a kiqätminqe ätäväwatkuwi.

33 Mäptqä timäutñqä iqanganji, Poli iqu ämaqä eeqänänjä iqua buayä bñqä knuä ävätä, tiinjä ätukqe. "Hiunji 14 päwäqanga, he 'Ne äänä nemeñqutiyä' tpu hiñuä äqämbu äpmapu, buayä manqä itqäñuwiqä.

34 Iinñqe nyi he kukñuä yäjñänäqñqä etqänä. He hänjä pmapñqä diñqe, buayä hui ämepu bñqäüä. Qätä nyipiyä! Hiqä nyuäjñä iutani, dä hñqu qui mimäkñqä yänä. Oeyä. He eeqänäñi, hänjä pmapñqäüä" ätukqe.

35 Iqu iinjä ätuäqe, bretqä ämetä, eeqänänjä iquauqä hiñuä iqi, Goti Hanjuwä Iquenyqä 'äḡguiqä' ätuäqe, änatñqä qe ipäqäkqe.

36 Inḡanji ämaqä huizi iqua-pqe äwqä äḡguänä imbiyyi, buayä ämepu qe äḡguwi.

37 Yimba iunji, ne ämaqä 276 äpmaminque.

³⁸ Qu buayi äwqä änäpäkpiyitani, yimba iqu hanä miqä itnqä diŋqe, kuä-witqä yquayä pñqä wiqä iu äwäminqe, eqä-pñä bu ämatnämäukuwi.

Yimba iqu qui imäknganga, ne qua iu änguä ätimäukquenqä

³⁹ Mäptqä ae ätimäuqanga, yimba iu wäunuä imäqä iqua, qua iquenyqä maqnqä epu, “Äkiutiyä” tpu ikuwi. Itani äuktäutangqä yänñi hikä weä äyä witangi äqunguwi. E äqumbiyi, qu, “Yimba iqu äwätä iu evqänätñqä diŋqe, ne qäyunä imäkatunquätiyä, ä mimäqä yatunquätiyä?” knuä indqänguwi.

⁴⁰ Yamwiqä ipñqä diŋqe, qu yimba a kiqätqä japinä† gue mñä ätäväpu, eqä-pñä iu ävquatämäukuwi. Ingañi yimba ique hänaqä ämotquaminñiyä iquaquiyqä gue ewepu, itanga yunui yimba ique ätuma wätñqe qu tapätapä naqä ique angumä ävatmäkäpu ävquatäwatkuwi. Qu iinä ae imäkpñi, yimba iqu hikä weä iqi timäutñqä äukuwi.

⁴¹ Inäqe, yimba iqu hikä weä eqä yäpä mäŋgisa witangqä iu evqängqe. Itanga kiqä himi hikä weä iu evqänätä iqi pmetanga, kiqä tuwänggisani eqä-pñä iqu ämnätä äpäsäqisätäqe qui imäkkqe.

⁴² Ingañi mäkä-iqä iqua ämaqä guä äqiyänminjuwä iquautañä hñqu eqä ängua äwätä, zä uwqenqä, iquau pizqä päkpñqä knuä indqänguwi.

⁴³ Inäqe iquauqä ämiqä Juliyusi iqu, Poli iqu hñä-pmeqänqä äwinyätä, iquauqä äwinqä iutani, mimäqä ipñqä iwimäkkqe. Ämaqä eqä-pñä iu ängua uwqänqä näqñqä iquauñi, qu-ganä ikuapmäupu, ängua upñqä ätukqe. ⁴⁴ Itanga ämaqä huiziquauñi, zä-yänñitä, yimba qui imäkngqä itä, a ämaqätäpu, ängua äwäpu qänaki iuäqämapñqä ätukqe. Ne iqu änatqangqä-pa iinä imäkani, ne eeqänänä iqune eqä-pñä iutani, änguänänä iuäqämakqe.

28

Poli iqu, qua eqä-pñä awä iqi, Malta iu äpmaminqenqä

¹ Änguänänä iuäqämeni, näqñqä tiinä ekqueqä. Qua eqä-pñä awä iqi, kiqä yoqe, Malta ivqä.

² Itanga ämaqä qua iutañä iqua, suqä änguänänä tiinä inetquakuwi. Piyä äqiyätä, isqä imänätqätangqenqä, iqua tä ikepu, ne yeeqä äneyätmakuwi.

³ Ingañi Poli iqu tä hui aquvā ämaqiyätä, tä hänaqä äsätangqä iu äväuekqe. Qänjanuä hñqu, tä yäpä

† 27:40 27:29

ingisa äwäminqe, tä tnänjä uwqanqanga, yäpaqängisa ätimäüäqe, Poli iqueä hipa iu hiqanjä ätutquvä qe äqiyämäminqe.

⁴ Ämaqä iqisanjä iqua, hiñuä iinjä äqumbiyi, quwqä-quwä tiinjä ätnjuwi. “Hiñuä qumbiyä! Tqu, ämaqä pizqä päsqa-qu etangi, iqu eqä-pñä iu mähäkonqä iqä-qe, neqä goti suqä quvqenqä kima vqä ii, iqu häñä yqänä pmetnqä iinjce, mäwinqä iqiyä” ätkuwi.

⁵ Inğanj Poli iqu qämäkä iquenj, tä iunqä qe ätasäwqatkqe. Inäqe nätmätqä hui iquenj, mäwimeqä ikqe.

⁶ Qokä-apäkä iqua, “Poli iqueqä huiwi ppäkä nyquanguti, iqu qua iqi äpäknätä äpäkonänqiyä” tpu ipu, hiñui hñganqä äqumbu äpmaminuwi. Iqueqä huiwiunji, nätmätqä hui mäwimeqä äyä iqangi äqumbiyi, “Tqu, goti hñqueqä” ätnjuwi.

⁷ Qua tqu-tänjä qäqiqinj, ämaqä qua iu äpmaminuwä iquau miqä iqueqä quae. Iqueqä yoqe, Pupilusi ique. Ämaqä iqu iqueqä anjunqä änätma äwäqe, hiunji hñquaqui-hñquenjä iquauñi, äñguänä ämineminqe.

⁸ Inğanj Pupilusi iqueqä kaniqu huiwä dnätä, zä-qunätä itä yaqä äwäminqe. Poli iqu ique äwimeqe, Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä ätuätä, hipae haeqi äwiyätä, ique äñguä iwimäkkqe.

⁹ Iqu iinjä imäkqanga, ämaqä täñä-yaqä äwäminuwä, qua iutanjä huizi iqua-pqe, Poli ique äwimeqanguwänga, iqu iquauñi äñguä inä iwimäkkqe.

¹⁰ Iqu qunji äñguä iinjä iwimäkqangqenqä, qu neñi, suqä äñguänänjinä inemäkkwi. Qanüä hñquaqu-hñque ae äpäwqanga, ne yimba iu ävämetunquä iqaungua, nätmätqä äwa iminquä isua yätamäkkä änekuwi.

Poli iqu, Romä iu ätimäukqenqä

¹¹ Ne qua Malta iunji, qanüä hñquaqui-hñque ae äpmenitanj, yimba anjä-himqä Aleksandiya iutanjä hñque ätkamäüätanä äukqe. Yimba iqu yunüä naqänänjanganj qua iu äpmaminqe. Iqueqä himängisanj, goti Susi iqueqä ymeqä qäyawä iquaquiyqä ktqä-täñiqä.

¹² Ne äwani, anjä-himqä Sirakyusi iu ätimäuani, hiunji hñquaqui-hñque äpmakqe.

¹³ Iqinj ävämeni, anjä-himqä Rengiumä iu ätimäukqe. Awinganj yunüä, mäptqä timäuqä mäwqä ingisa qunqanga, iqi ävämeni, hiunji hñquaqui qanä äwani, anjä-himqä Puteoli iu ätimäukqe.

14 Iqini ne quuvqä heqiyqä iquau äwimeqaungua, qu ne hiunji 7 anä pmetunquä yatnqä änekuwi. E äpmenitani, ne iquau ävämani, anä-himqä naqä Romänqä äukqe.

15 Quuvqä heqiyqä Romätanjä iqua, qu nenyqä, “Qanjä äpätqänäüä” tqanjä äwipiwi, hänaqä awä iqi äminatunquä äpkuwi. Inganji qutanä hnquatä maketqä aquvāqñqä, kiqä yoqe Apiyusi iu qe ämingque. Itanga huizi iquatäni, ne anä, ‘Hiqaqä Yakuä Äwämä Uwqä Hnquaqi-hnqueyqä’ ätminuwä iu qe ämingque. Poli iqu iquau hinuä äqunäqe, iqu Goti Hanjuwä Iquenyqä “änguiqä” ätätä, iqueqä äwqe yänänäqñqä ämakqe.

16 Itanga, ne Romä iu ätimäuani, yäpä ingisa uwqaungua, ämaqä Romä iu miqä iqua, Poli iquenyqe, “Iqu anä hnque kiqä-kiuänä pmetanguti, mäkä-iqä hnqu hinuä äqunä ämiquätñqeqä” ätkuwi.

Poli iqu, Romä iu kuknuä awä ätuminqenqä

17 Poli iqu Romä iunji, hiunji hnquaqi-hnque ae äpmeqetani, iqu Israitqä iqi äpmaminuwä iquauqä naqä iquau tääqä ätuätumakqe. Qu aquvā ae äqänqanguwängani, iqu iquauñi tii ätukqe. “Tatqä-guäkauä, Israitqä iquneqä yoqetä, neqä atqä-awäkauqä suqä-pqetäni, mändi kittqämqä diñqe, nyi suqä quvqä hui mimäqä iminqe. Inäqe qu nyi Jerusälemä iu guä ängiqiyäupu, Romätanjä iquauä hipaeu äpmuatänjikuwiqä.

18 Itanga Romätanjä iqua nyaqä manji qätä änyiyäpu, nqä suqenqä näqñqä mapñqä yatnqä änyipiwi, hinuä tiinjä äñqänguwiqä. Nyi pizqä bäkpnqä diñqe, nyaqä suqä quvqe aanqä etangi, qu nyi huätä nyivquatämäupñqä ikuwiqä.

19 Iinjä iqanguwinqe, Israitqä iqua, Romätanjä iquau äkasuwä tquanguwängani, nqä nyämaqeunji, nätmätqä huiñqä kuknuä mitmqe hma qäyä hitangqä-qe, hänaqä minqä iqangi, nyi ‘Nyaqä kuknui, ämiqä naqä Sisa iqu änyiwäseyätñqeqä’ ätkqeqä.

20 Nätmätqä iinji, nyi näunänämä änyimakqä etangi, nyi he hinuä eqänätmä kuknuä hitapmätmä tääqä iinjä etätmeqä. Israitqä eeqänänä iqua, nätmätqenqä knuä yänänäqñqä ämepu hinuä äqämbu äpmenuwä iunqe, nyi-pqe inä äqänmä äpmenänä. Nyi a tä ängiqätänqe, kiqä quati, iquesanänjqä” ätukqe.

21 Iqu iinjä tquanga, qu iqueni tiinjä ätukuwi. “Ämaqä Jutiyatanä iqua, sinyqä awä natpnqe, pipa hui maqiyqä ikuwiqä. Itanga Israitqä iquautanjä hnqu äpätä, sinyqä kuknuä quvqä hui mänatqä ikqeqä.

22 Israitqä iqunesanä hñqua, kñuä änyä-häñi indqānganguwiñqä, ämaqä qua eeqānāñä iutañä iqua, kukñuä ququvqä ätätqāñuwiqä. Ne iñqä näqñqä metunqe, si tqä kñuä indqāñqe awä tqanqtqe, qätä kiyatunquä äpqunä” ätukuwi.

23 Qu hiunji hñque atäunüä ipiyi, ämaqä kuapāñäñi, añä Poli iqu pmetanqqä iunqä inga äpkuwi. Qu zinuitä äpmakuwi, awiyqeunqä äpmetqutpiyā iunji, Poli iqu Goti Hanjuwä Iqunä miqeunqätä, Jisasi Iquenyqätä, näqñqä qeiqinyä äwikqe. Qu Jisasi Iquenyqä näqñqä äñguä ämepu quuvqä hiqāpñqä iñqe, iqu kukñuä-suqä Mosisi iqu äqākqeutata, Goti Iqueqä kukñuä hiñuä-tqä iqua äqäkuwä iutata, ämetä, awä ätuminqe.

24 Iqu awä iñä ätuminqä iñqe, ämaqä hñqua, “Kukñuä tä, qäyunä ätqiya” kñuä indqānganguwāñga, huiziqua iqueqä kukñuinqä quuvqä maeqiyqä ikuwi.

25 Iquauqä awä iqisanji, qu kukñuä mākä äunäpiyitanji, ävämapñqä iqanguwāñga, Poli iqu kukñuä hui inä qe ätukqe. “Dñä Äñguä Iqu, kukñuä naqä-qakuāñäñi, tawākau äyā ätukqe. Iqu hiñuä-tqä Asayä iqueqä manitanji, tiñä ätukqe.”

26 *‘Qokä-apākä iquauñqä äwätnä, tiñä tuvä. “He kukñuä qätä äwika äwäpiyā-qe, kiqä quatinqe änyä maññqä hipnuwiqä. He hiñuä äqunqua äwäpiyā-qe, nätmataqä hñquenyqe näqñqä maeqä ipnuwiqä.”*

27 Ämaqä iñä iqua näqñqä äñguä mämeqāñqe, quwqä nyuāñi woyqä ae imaqundāñgqe. Kukñuä qätä äñguä mäwiqāñqe, quwqä qäte, ae imaqundāñgqe. Nätmataqä hiñuä äñguä mäqunquä ipñqe, quwqä hiñuä-pqe, ae yämaqundi iñgqe. Qu iñä mimākqä-säpi, quwqä kñui äkunmäknäpu, Nyinyñqä angumä quvepqanqpi, ga Nyi iquauñi äñguä iwimākqäminqä.*

28 Inäqe he näqñqä tiñä hipñqe. Goti Hanjuwä Iqu ämaqä angu itmetñqä imäkätñqenqe, Iqu ne Israitqä iqune qäyā etanji huiziquauñqe, kukñuä ae ändowatkqe. Kukñuä iñi, qu qätä wipnuwiqä.”

29 Poli iqu iñä tquanji äwipiyi, iqua iquenji ävämakuwi.

30-31 Quväukuä hñquaquñi, Poli iqu añä ämätqä kanique mbqä ävätä, iu äpmaminqe. I pmetanqqāñga ämaqä ique äwimeqanguwä iquauñi, iqu yeeqä ävätmetä, Goti Hanjuwä Iqunä ämitñqä iunqä kukñui, zä miqä, pemä itä, awä ätuätä, itanga Naqä Jisasi Kraisi Iquenyqä näqñqä äwiminqe. Iqu iñä tqanqñqe, ämaqä hñqu pmua mäwimākqä iminqe.

* 28:27 Asayä 6:9-10

Tuwanuä, Poli iqu **Romä** **pmeqä iquaunqä äqäkqe** **Yätamäkqä kuknuä hinuiqänä** **iquvi**

Poli iqu anä-himqä Romä iunqä äwätä, ämaqä Kraisi Iqueqä yoqä-täni, iqi pmetanguwä iquatä, anä pmapnqä winqanqetani, tuwanuä tä äqäkqe. Iqueqä äwinqe, qutäni wänqäpu ae äpmeqetani, qua naqä Spengä iunqä äwätä, Jisasi Iqueqä kuknuä ängui, awä tquätnqä iinqe. Tuwanuä iquesani, Poli iqu kuknuä awi, Kraisi Iqueqä kuknuä änguä we-hunqä-täni ätnänä iqinyä ätuätä, ämaqä Jisasi Iquenyqä quuvqä eqiyätqänuwä iqua, suqä äkiu-äkiu ipu pmepnqä, ätätä äqäkqe.

Kinganäni, Poli iqu qokä-apäkä Kraisi Iqueqä yoqä-tänä Romä iu pmeqä iquauni, “Nyi henyqä knuä kuapä indqänätmä, Goti Iqu he yätamäkqä hiyätnqä yatnqä ävätmä, tääqä hea ique-ique ätuätqänänä” ätuätä äqäkqe. Iqu qänakni, tuwanuä iqueqä qakuinqe, tii äqäkqe. “Ämaqe, quuvqä eqiyquwitani, quuvqä eqäka upnuwänqä iquanä, Goti Hanjuwä Iqueqä hinuä iqisani, jänänä timäupunqä iinqe.” (1:17) Iqu tiinjä-pqä ätkqe. Qokä-apäkä eeqänäni, Israitqä iquautanä, ä yäpaqängisanä iquautanä qäyä etangi, qu eeqänäni, qokä-apäkä suqä quvqä imäkqä iquae. I etanqgetani, qu hänä pmepnuwänqe, Goti Iqu qunqä qeqä ätumuäkätä, angumä itmetnqä inqe. Ämaqä Jisasi Iquenyqä quuvqä eqiyätqänuwä iquauni, Goti Iqu angumä itmeqanqi, ga iqua Goti Iqueqä näueqä-qua epu, Jisasi Kraisi Iqueqä känguäka ipnqä.

Goti Iqu ämaqä hnqe angu itmeqangutqe, iqueqä hänä-pmeqe, hänä menä. Goti Iqu iquä anä pmetanguti, Iqueqä Dnä Änguä Iqu iqueni manguä winyätänä. Iinjä etangi, yänänäqnqä, suqä quvqetata, äpäkonqetatanä, ämaqä ique mändi äkittqiyätä ique ämitnqe, hanuä winä. Inji saptä 5 iquesa 8 dunqe, Poli iqu kuknuä-suqä Goti Iqu Mosisi ique äwikqetanä qakuinqetä, Dnä Änguä Iqueqä yänänäqnqä, ämaqä Jisasi Iquenyqä quuvqä eqiyätqänuwä iquauqä hänä-pmeqä iu äwitnqenqätä, ätätä äqäkqe.

Inji saptä 9 iquesa 11 iunqe, Poli iqu hanä-iqä naqä ique äwimakqenqä awä ätätä äqäkqe. Iqu ämaqä Israitqä iutanä ique. Ga Israitqä iqua, Goti Iqu, Iqueqä ämaqä-qua

hipnqä atäunuä ikqä iquayi. Itangi iquautanä kuapänäni, qu Jisasi Ique tuwä äwimijuwä iquai. Israitqä iqua qäyä etangi huizi iquautani, kuapänäni Jisasi Iqueqä kukñui qänaknä iminuwä-qe, Israitqä iquautani, kuapänä ma. Poli iqu, "Israitqä iqua qämä-qämä ipu, nätmatqä naqänäni, Goti Iqu iquau iwimäkäniqenqä hinuä änguä mäqunquä iminuwä iutayqä" ätätä äqäkqe. Itangi iqu knui, qänakñi qokä-apäkä Israitqä iutanä iqua, Jisasi Iquenyqä quuvqä eqiyäpu, Iqueqä yoqe mapnuwängqänä, indqängqe.

Yäpakä iqini, Poli iqu ämaqä Kraisi Iqueqä yoqä-tänj iqua, suqä äkiu-äkiu ipu pmepnqä, ätätä äqäkqe. Iqu kukñuä kuapänäni, suqä, ämaqä huiunqä kiinjä äwinqä iinqä, ätätä äqäkqe. Suqä huiziunqä inä ätätä äqäkqe, tiini. Goti Iqueqä wäunui imäqä inqätä, gapmanqä iquauqä yäpä ingisa pmeqä inqätä, itanga ämaqä huizi iquau yätamäqä iqä inqätänji.

Kukñuä änguä we-hunqä-täniqä

¹ Poli iqunä, nyi Kraisi Jisasi Iqueqä wäunuä imäqä iquñji. Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä kukñuä änguä we-hunqä-täni awä tmqä dijqä atäunuä änyiyätä, Iqueqä wäunuä iinqä änändowatkqä iquñqä.

² Hiniqänäni, Goti Iqu kukñuä änguä we-hunqä-tänj ii, guä ämäsäuätä, Iqueqä kukñuä hinuä-tqä iquau tquangi, iqua Iqueqä bukä iu äqäkuwi.

³ Ii kukñuä ängüanäni, Iqueqä Ymeqä Iquenyqeyi. Iqu ämaqä huiwä-tänju, Dewiti iquesa ätimäukqe.

⁴ Itanga Ymeqä Iqu, quuvqe-qu Goti Iqueqänänj etangi, Goti Iqu, Ique qua äptekuwä iuta ävauqumuatätä, Iqueqä Ymeqä yänänäqñqä-qu atäunuä äwikqe. Iqu Jisasi Kraisi neqä Naqä Iquvi.

⁵ Iqueqä hipa iutani, Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä qeqä imänqeta änguä inemäkätä, itanga, Jisasi Iqueqä wäunuä imäkatunquä änandowatkqe. Wäunuä iini, ämaqä eeqänänj iutani, Jisasi Iquenyqä quuvqä eqiyäpu, Iqueqä kukñui qänaknä ipñqe, awä tqueyi.

⁶ Amäqä iinj iquautani, he-pqä inänqe. He Jisasi Kraisi Iqueqä tääqe qätä ae äwiyäpu, Iqueqänänänqä enjuwitayi.

⁷ Nyi tuwanuä tä, he ämaqä Romä pmeqä Goti Hanjuwä Iqu henyqä kiinjä wingangi, Iqueqänänqä tääqä etätmakqä iquennqä äqiyqä. Neqä Goti Apikutä, itanga Naqä Jisasi Kraisi Iqutä, qeqä imänqeuta hinqi etapäsinyä, äwqä hanuä imbu pmetpnqä emäqñinyä.

Poli iqu, Goti Iquenyqä tääqä ätminqenqä

8 Kinganäni, tiinä hitmqe. Qua eeqänänä iuni, ämaqe, heqä quuvqä yänänäqñqä heqiyqanquwinqä quea ätätqänuwitanj, nyi Jisasi Kraisi Iqueqä yoqeta Goti Iqueni, 'änguiqä' ätuätqänä.

9 Nyi Goti Iqueqä wäunui, kukñuä änguä, Iqueqä Ymeqä Iquenyqä awä ätätmä, yänä äqänmä imäkätqänä. Inj nyaqä tääqä ätuätmänganji, henyqä kñuä indqänätñqä iinqä kukñui, naqä-qakuä etangqenqe, Iqueqä-kiuä näqñqä-tänä Iquvqä.

10 Hea ique-iqueni, Iquenyqä tääqä tmqä imäkätmänganji, Iqu äwingangutqe, nyi henyqä pmqä hänaqenqä qävqä nyiyätñqä, yatñqä yänänäqñqä ävätqänä.

11 Yatñqä ii, nyi he hinuä hiqänmqä kiinä änyinätñqä iutayi. He yänänäqñqä emäkätñqä iinqe, nätmätqä Dñä Änguä Iquesa hitapmqä änyingiyä.

12 Nqä kñuä indqänqe, tiinji. "Heyaqä quuvqä heqiyqä iuni, yätamäqä hiyqanqundi, ga he nyaqeu nyiyqanqpi, iutani eequne yänänäqñqä imäkñatunque."

13 Nyämaqäüä, nyi he tiininqä näqñqä änguänä epñqä änyingj. Nyi wäunui, Israitqä qäyä etangi huiziuqä awä iqi imäkkqe, häukuä äwäqä-pa, heyaqä awä iqini, nyi wäunuä imäkmqe, häukuä witñqä iinqe, hea kuapänäni, nyi emamqä kñuä indqänätñqe. Inäqe hea ique-iqueni, nätmätqe ätimäüätä, hoptäwä änyiyätñqe.

14 Wäunuä Goti Iqu ändapkqe, ämaqä Grikä iquautä, ä huizi iquautä, itanga ämaqä näqñqä-tänä iquautä, ä näqñqä maeqä iquautä, awä tumqä iinä ändapkqe.

15 Itanji, he Romä pmeqä iquenä-pqe, kukñuä änguä we-hunqä-tänji awä hitmqä iinqe, nyaqä äwqe änyivauqi.

Kukñuä änguä we-hunqä-tänji, ii Goti Iqueqä yänänäqñqeyi

16 Kukñuä änguä we-hunqä-täninqe, nyi womba miqunji. Ii Goti Hanjuwä Iqueqä yänänäqñqe, ämaqä quuvqä eqämipqä iquau anqumä itmeniqä iinqeyi. Kinganäni, Israitqä iquau-ganä, itanga ämaqä huizi-pqä iquauñi, inä itmeniqe.

17 Itanga kukñuä änguänäni, Goti Iqu, Iqueqä suqä jänänä iuta ämaqä-qunenyqe, 'jänänänquaiqä' tätñqä iinqä ätnänäqi itkimäqñiyä. Ämaqe, quuvqä eqiyquwitanji, quuvqä eqäka upnuwänqä iquanä, Goti Hanjuwä Iqueqä hinuä iqisanji, jänänä timäupñqä iinqe. Ii kukñui, Goti Iqueqä bukä iu äqänänqä-pa, "Nqä ämaqä jänänänä iqu, quuvqä eqiyätäqetani, hänj pmenqiyä."*

* 1:17 Hapakukä 2:4

Suqä quvqä huitañä-huitañi imäkqenqä

18 Ämaqe, suqä Goti Iqu äwinyätanqä iunji tuwä äwiyäpu, suqä quvqä imäkätqätanquwitanji, Goti Hanjuwä Iqu qäukuä yätu äpme, Iqueqä äwqä tnäñi, ätnänäqi itkimäkqiyä. Qu quvqä iinjä imäkätqänjuwi, kuknuä naqä-qakuä iquenji mändi äkittqiyätqänäuä.

19 Iqueqä suqä kuapänänjinqe, Goti Iqu ämaqä tqauu ae ämotquakqetanji, qu näqnqä ae ekuwä-qe, mändi äkittqiyätqänä.

20 Iqu nätmatqä eeqänäñi ätimäutnqä ipäqäka äpätinqe, tänga täsä enqä-qae, ämaqä iqua, Iqueqä suqetä Iqueqä yänänäqnqetä, hinui änä mäqunquä ipiyä-qe, qu Iqu nätmatqä wäunuä imäkkqä iunji, hinuä äqunäpu, Iqueqä nätmatqä iquaquinyqe, näqnqä qäyunä mapnä. Iinjä iutanji, qu "Ne Iquenyqä maqnqä itanitanji, quvqä mae-quneyqe" matqä ipnä.

21 Ii tiinjä etanjiyi. Iquenyqä näqnqä iinjä epiyä-qe, qu, 'Iqu Goti naqä-qakuä Iqueqe' knuä mindqänqä ipu, Iqueqä yoqe hageu mävaucumuatqä ipu, Iquenji, 'änguiqä' mätquä iminjuwi. Oeyä. Iqua knuä qämä-qämä ipu, knuä indqänqetä, näqnqetä maeqä, hiawiqä ingisa äpmenjuwä-pa ekuwi.

22 Iqua, 'Ne näqnqä-tänjuneyqä' ätätqänjuwä-qe, maqnqä naqä-qakuänänjä-qua ätimäukuwi.

23 Qu Goti Hanjuwä Mapäkonqä Iquesä, nätmatqä Iqueqä yoqä nage motqueqä iquesä, tuwä äwipiyi, ktqe, ämaqä äpäkonqä iquauqetä, ynñä iquauqetä, yaqueqä huitañä-huitañä iquauqetä, qämäkä huitañä-huitañä iquauqetä imäkäpu, nätmatqä iquauqne, qonjä woktäuqäpnqä ipäqäkuwi.

24 Qu iinjä imäkkqanquwitanji, Goti Hanjuwä Iqu, quwqä quvqä imäkkqänqä äwinyätnqä iu qänaknä ipnqä hinuinä äqunqge. Itanji quwqä knuä quvqe, suqä kiyä mätqä iquau imäkpñqä indqänäpu, quwqä huiwi qäyunä miminqä ipu, iqa äuminjuwi.

25 Qu Goti Iqueqä kuknuä naqä-qakuänänji, tuwä äwiyäpu, quanqä di ämakuwi. Itanga qu qonjä äwoktäupu, yäpä iqi äpmaminjuwi, Goti nätmatqä eeqänä imäkkqä Iquenyqä ma, nätmatqä Iqu imäkkqä iinjänä iqa äuminjuwi. Inäqe Goti Hanjuwä Iqu eeqänä imäkkqetanji, hea ique-iquenji, ämaqä iqune, Iqueqä yoqe, hageqä mamäuquatuqnänäyi. Ii naqä-qakuä.

26 Qu iinjä imäkkqanquwitanji, Goti Hanjuwä Iqu, suqä womba inqä ii, qäyä imäkkqä uwqäpnqä hinuinä äqunqge.

Ga apäkä iua, qokiquatä hiqaqä anä wiqä suqä qäyunäni, ävquatämäupu, quwqä-quwä miquvämbnqä ipäqäkuwi.

²⁷ Asä inji, qokä iqua-pqe, apäkitä hiqaqä anä wiqä suqä iunji ävquatämäupu, quwqä-quwä miquvämbnqä iqu, yänänäqnqä ätimäukqe. Inji qokä iqua suqä womba meqä ii imäkmbiyi, quvqä iinjä iqueqä kimanji, qäyunä ämakuwi.

²⁸ Qu suqä Goti Iquenyqä knuä indqänqä iunji, tuwä ävqanquwitani, ga Iqu, quwqä knuä quvqä iu indqänäpu, suqä qäyunänä iu mimäqä pa ipnqä hinuinä äqungqe.

²⁹ Inji suqä Goti Iqu mäwinqä inqeu, suqä quvqeu, aquvā maqiyqä ique, nñ quvqä iwitqueqä itäni, kuapänä imäkätqänä. Itanga suqä huiziuqä nätmätqenqä qeqä tquä, ämaqä pizqä päsqä, kuknuä mäkä-hunqä, quanqä imäkqä, ä quvqä iwitquetä, ewiqä tqä-pqe, kuapänä itqänä.

³⁰ Huiziuqä suqenqä awä ätuäkipu, hnquenqä tuwängi kuknuä ätäpu qui imäqä, mä Goti Hanjuwä Iquenqä wiunqä iqä, hnquau hngisanä tquä, ämaqä mänqe 'quvqeqä' ätäpu, quwqä yogenä haqeu maeqä, suqä quvqä änyä-häninqä indqänäpu imäkqä iu, itanga känäqä-kanunquauqä kuknui qätä mäwiyqä ipu, itqänuwä iquayi.

³¹ Itanga tii-pqä inänji. Knuä indqänqä ängui mindqänqä ipu, quwqä kuknuä du qänaki miqä ipu, ämaqeunqä qeqä mäwutqä, ä huäqä mäwunqä itqänuwä iquayi.

³² Goti Iqu qäyunä iwäsäutä, "Ämaqä iinjä imäkmipqä iqua äpäkombnqänänjqä" ätkqenqe, iqua näqnqä qäyā epu, quwqä-quwä imäkäpu, ämaqä huizi ii imäkmipqä iquaunji, "Yqänä imäkpüyä" tqä-quaiqä.

2

Goti Iqueqä iwäsäuqenqä

¹ Inji he huizi iquaunqe, "Quvqä-quaiqä" ätäpu iwäsäutqänuwä eeqänänä iquenä, suqä quvqä iqua imäkätqänuwä, he asä inä imäkätqänuwitani, "Ne quvqä maequneyqe" matqä ipnä. He iquaunqe, "Suqä quvqä iinjä imäkqä-quaiqä" ätäpiyängani, hiqä-heonqä-pqe inä tmbnqe.

² Ne näqnqe. Goti Hanjuwä Iqu, ämaqä suqä quvqä iinjä imäkätqänuwä iquaunji, kima ävätäqängani, qäyunänä vänä.

³ Si huizi iquaunqe, "Iqua suqä iinjä imäkquaiqä" ätätnä, asänä imäkqä iquki, "Goti Iqu ämaqeu kuknuä mitqeunji, ämäwqätäumniqeqä" knuä kiyä?

⁴ Goti Hanjuwä Iqu änguä ikitquetä, hea quäuqä sinyqä hinuä äqänä äpme, tqä suqä quvqenqä kima maqänä

mäktapqä itnqe. Iqu änguä kuapänä e qäyä ikitque-qanqenqe, ii nätmatqä hinqinqä enqä-panä äqunägnä? Iqu änguä iinjä ikitquetnqe, ii, si tqä knuä äkunmäknätnä, suqä quvqä vquatämäutnqä iinqe, äktma äwätñqeyi.

⁵ Si tqä knuä iunji qñqanä äyetnä, suqä quvqä iuta makunmäknqä itnäñgani, Goti Iqueqä äwqä tnäñi, aquvā ämaqiyätqäñinyä. Hiunji Goti Iqu, Iqueqä äwqä tnäñi ätnäñä iqi ämaetä, kuknuä jänä imäkätäqäñgani, tqä kima qäyunäñi, inğa matñi.

⁶ *“Goti Iqu qokä-apäkä hñqunä-hñqunäñi, suqä qu imäkätqäñuwä iunqe kima äväñiqeqä.”**

⁷ Ämaqä yänä äqänäpu, wäunjuä änguä imäkäpiyitani, yoqä naqä ämepu, mapäkoñqä ipñqä, Goti Hanjuwä Iqutä quamä anä pmepñqä hänaqenqä qävqä itqäñuwä iquauni, Goti Iqu häñä hea ique-ique pmeqä vññqiyä.

⁸ I etanqä-qe, ämaqä knui, quwqä-quwänqänä indqänäpu, kuknuä naqä-qakuä iu tuwä äwiyäpu, suqä Goti Iqu mäwinyätanqä iu qänaki itqäñuwä iquauni, Iqueqä äwqä tnäñä yänänäqñqänäñi, äväñqiyä.

⁹ Ämaqä eeqänänä suqä quvqä imäkätqäñuwä iquauni, hanä-iqä naqänänitä, täñä-hunqetäñi, äwimeñqiyä. Israitqä iquau-ganä äwimeqetani, huizi Israitqä qäyä etanqi huizi iquau-pqe inä wimeñqiyä.

¹⁰ Iinjä etanqi ämaqä eeqänänä suqä änguä imäkätqäñuwä iquauni, quamä pmeqä ängüänänitä, yoqä naqetä, itanga äwqä hanuä inqä itäñi, Israitqä iquau-ganä äwimeqetani, huizi Israitqä qäyä etanqi huizi iquau-pqe inä wimeñqiyä.

¹¹ Ii tiinjä etanqiyi. Goti Hanjuwä Iqu qokä-apäkä eeqänänä iquauni, asänänä iwäsäuanä.

Kuknuä-suqenqä

¹² Israitqä iqua qäyä etanqi huiziqua, qu kuknuä-suqä Goti Iqu Mosisi ique äwikqe, maeqä-quai. Qutanä suqä quvqä imäkätqäñuwä eeqänänä iqua, qu kuknuä-suqe maeqä ipiyä-qe, qui imäkmbnuwi. Itanga Israitqä kuknuä-suqä ämepu, suqä quvqä imäkätqäñuwä eeqänänä iqua, Goti Iqu kuknuä-suqetä iwäsäuqanğa, qu qui imäkmbnuwi.

¹³ Ämaqe, Goti Iqueqä hinuä iqi jänänänä timäupñqä iqua, kuknuä-suqe qätä hinqinäwa äwiyätqäñuwä ma, qätä äwiyäpu qänaknä itqäñuwä iquayi.

¹⁴ Israitqä iqua qäyä etanqi huiziqua, kuknuä-suqe maeqä epiyä-qe, quwqä knuä indqänqä iuta ämepu,

* 2:6 Apqä Bukä 62:12; Quamä-pmeqä 24:12

kukñuä-suqeu qänaknä ipiyänggani, iqua kukñuä-suqä ii maeqä qäyā epu, quwqä-quwä kukñuä-suqä enqä-panuayi.

¹⁵ Iinjā ipiyā iutani, tiinjñqä motquapnä. Goti Iqueqä kukñuä-suqe, ämaqeupqä yäpā ingisa ae äqiyekqä äwī,[†] kiqä wäunui imäkänä. Inji quwqä suqä-iwäsäuqñqä kñuä imñä-pqe, asänä motquenä. Hñganjä-pqe 'Suqä qäyunä imäkqeqä' indqänäpu, hñgani 'Qäyunä manä' kñuä indqämbnä.

¹⁶ Nyi kukñuä äñguä we-hunqä-täñi awä ätuätñqä-pa, hiunji qänakñänggani, Goti Iqu, Kraisi Jisasi Ique wäunüä vqangä, Iqu ämaqeupqä suqä kñuä zä äwinqä eeqänängä injä iwäsäuniqe.

Israitqä iquauqä suqä imänqä injqe

¹⁷ Itangi tänggani, nyi he, "Israitqä iquautanjä iquneyqä" änyuätñätqäñuwä iquenä hitmqe. He imänäpu, "Kukñuä-suqä iqu yätamäkqä neyängqiyä" kñuä indqänäpu, "Ne Goti Hanjuwä Iqueqä ämaqä iquneyqä" ätätqäñuwä iquenji.

¹⁸ Qu kukñuä-suqä iuta ämetquakuwitani, he Goti Iqueqä äwinqä iinjä näqñqä ämepu, suqä qäyunängä, huizi iquau ämawqätäunqenqe, 'äñguänäñiqä' ätätqänä.

¹⁹⁻²⁰ Itanga näqñqetä, kukñuä naqä-qakuitä, kukñuä-suqä iu witangqetani, he kñuä yängänäqñqe, "Ne ämaqä hiñuä pisqä iquauñi, hänaqe ämotquetanä, ämaqä hi-awiqä imä pmetanguwä iquauqä we-hunqä-qune eanä, ämaqä maqñqä itanguwä iquau ämotqueqä-qune eanä, itanga ymeqä wänqä isuañi, kñuä vqä iquneyqä" indqänätqänä.

²¹ Inji he qokä-apäkä iunä motqueqä iquenä, hiqä-hiuäñi mämitquatñqe, sunqä itqäñuwi? He awi, "Quwä mämeqä pambiyä" tqä iquenä, quwä ämetqäñuwäta?

²² "Qokä-apäkä ämanqe, huizitä huiwi yanä mikiqä ipñqe" tqä iquenä, he quvqä iñi imäkätqäñuwäta? He goti quanqä iquauñqä maenqä itñqä iquenä, iquauqä hiqäva-imäkqä anjä iuta quwä ämetqäñuwäta?

²³ He hiqä yoqe haqeqä ämamänäpu, "Goti Iqueqä kukñuä-suqe ämenunä" tquenä, kukñuä-suqe ävasuäpiyitani, Goti Hanjuwä Iqueqä yoqe, qui äyā imäkätqänä.

²⁴ Ii, Goti Iqueqä bukä iu, kukñuä tiñi ätä äqänängqä-payi. "Hiyaqä quvqä iutani, Israitqä qäyā etangi huizi iqua, Goti Hanjuwä Iqueqä yoqenqä äkasuwä kukñuä ätäpu, mäñdi äkittqiyätqänä."[‡]

Suqä, huiwä häuä ktänqenqä

[†] 2:15 Järämai 31:33; Asayä 51:7 [‡] 2:24 Asayä 52:5; Esekiyäli 36:20

25 Si Goti Iqueqä kuknuä-suqä eeqänänjä iu qänaki iqangtqe, Israitqä iquneqä suqä huiwä häuä ktäuqä iqu, yätamäqä kiyänä. Inäqe, qu saqä huiwi häuä qäyä äkktäukuwä-qe, si kuknuä-suqe ävakutqe, ämaqä huiwä häuä maktänqä iqua enqä-panjä esñi.

26 Iutanj ämaqä häuä maktänqä hñqu, kuknuä-suqeu qäyunänä qänaki iqangutqe, Goti Iqu iquenji, häuä ktänqä iquatänjä, asänänjä enqä-panjä qunänä.

27 Itanga kuknuä-suqä-tänjä eänä, huiwä häuä ktänqä iquki, kuknuä-suqe ävausqangtqe, ämaqä huiwi häuä maktänqä, kuknuä-suqeu qänaki imitätqä iqu, tqä suqä quvqe, ätnänjä iqi makiyänä.

28 Nyi naqä-qakuä, "Israitqä iqunjä" tqe, ii nätmatqä huiwitanjä manä. Itanga suqä huiwä häuä ktänqä-pqe, ii nätmatqä huiwitanjinä manä.

29 Israitqä naqä-qakuä-qu-tiyä-qe, iqueqä qeqä-quuvqä imñi, ne hinuä mäqunquä yanä. Itanga, suqä huiwä häuä ktänqä naqä-qakuä iqu, kuknuä-suqeuta ma, Dñä Änguä Iqu qeqä-quuvqä imñi imäkänä. Ämaqä iinjä iqu, yoqä naqä meqe, ämaqä iquauqä hinuä iqisa ma, Goti Hanjuwä Iquesayi.

3

Goti Iqueqä suqä iwäsäuqenqä

1 Nyi naqä-qakuä i tqangundqe, änäänänqäwä? Israitqä iqua, iinjä eänuwitanji, yätamäqä äki metqänjä? Suqä huiwä häuä ktänqä iqu, yätamäqä äänä väniqi?

2 Täukue! Goti Hanjuwä Iqu, Israitqä iquauji, nätmatqä huitanjä-huitanjä ängüänänjinä ävätqä. Kinganänjiqu, Iqu Iqueqä kukñui, iqua ämiqäpnqä äwikqe.

3 Inji iquautanjä hñqua, kuknuä täunji qänaknä miqä iminuwitanji, änäänänqäwä? Iutanji Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä ämaqä iquau änguä wimäkätñqä ätukqä iu mimäqä yäniqi?

4 Oeyä! Matimäuqä yänä! Ämaqä eeqänänjä quanqä tätqätanguwä-qe, naqä-qakuä tqe, Goti Hanjuwä Iqunänjqä. Iqueqä bukä iu äqänänqä-pa,

*"Tqä kuknuä naqä-qakuä etangqenqe, qu hinuä qumbñqäuä. Itanga qu Si quvqä imäkätqänjñqä ktqangpqe, Si ämäwqätätñqinyä."**

5-6 Inji, neqä suqä quvqä iquesa, Goti Iqueqä suqä jänänänji, ätnänjä iqi ämotquetñqe, änäänäyä tatunquäwä? Goti Iqu, neyaqä suqä quvqä iqenqä äwqä tnänjä imäkätä,

kima änätapätŋqä iinŋe, “Iqu, jänänänä miqä itqänä” tatunquäta? Oeyä, kukŋuä iinŋi, ii ämaqä iquneqä kŋuä iutanäyi. Goti Hanjuwä Iqu suqä jänänänä mīmākqä-säpi, Iqu qokä-apäkä eeqänänä iuqä suqenŋe, miwäsäuqä iquäninŋä.

⁷ Ämaqä iquneqä kŋuä iutanä yatŋqä huiziqu, tiyi. “Nyaqä kukŋuä quangä iunŋi, Goti Hanjuwä Iqueqä kukŋuä naqä-qakui ätnänä ingisa ätimäuätä, Iqueqä yoqä naqä qonätŋqä iwimäkätŋqe, Iqu nyinŋi, ‘Suqä quvqä imäkqä-qukiyqä’ änyuändätä, kima quvqe sunqä dapätŋqäwä?”

⁸ Kukŋuä iinŋi qäyunä etanŋutqe, tiinŋä tatunŋue. “Nätmatqä äŋguä hui timäuätŋqe, ne suqä quvqä hŋqu yqä imäkanä.” Ämaqä hŋqua neqä yoqä mändi äkittqiyäpu, quangä tii ätätqänä. “Iqua, kukŋuä quvqä iinŋä isua, ätätqänuwä iquaiqä.” Ämaqä nenyqä ii ätätqänuwä iqua, quvqä iquesa kima mapnuwänŋe, ii qäyunäyi.

Eequne, suqä quvqä imäkätunŋuenŋqä

⁹ Änäänätiyä? Israitqä iqune, ämaqä huiziquauni ämawqätäunŋu? Oeyä, ne ae äyä ätätunŋue. “Israitqä iqunesä, Grikä iquatäni, eequne suqä quvqä iqueqä yänänänŋqä iqueä yäpä iqä äpmenä, suqä quvqä imäkqämanätqununä.”

¹⁰ Ii Goti Iqueqä bukiu äqänänŋqä-payi.

“Ämaqä suqä jänänänänä imäkqe, aanŋä hma naqä-qakuä eänä.

¹¹ Ämaqä näŋŋqä äŋguänänä-täni, hma etanŋi, Goti Iqu qutä pmeqänŋe, qävqä miqä itqänä.

¹² Ämaqe, hänaqä äŋguä iunŋi ävquatämäupu, eeqänänäni, quvqenä ätimäukuwi. Auä, ämaqä suqä äŋguä imäkqe, aanŋä hma naqä-qakuä eä.”[†]

¹³ “Quwqä maŋitanŋi quangä kukŋuä kuapänä ätätqänuwä, ii tiinŋä enqä-maŋi. Qu ämaqä pizqä qua äptepu, hovqe mämatnye qä itqänuwä enqä-pariyi.”[‡]

“Quwqä kukŋuä ätäpiyi, qämakä iqua, ämaqeu qui imäkätqänuwä-pariyi.”[§]

¹⁴ “Quwqä äwqä tnäni äpakänä munätanŋqetanŋi, ämaqeu qui imäkŋŋqä ätqä äwätqänä.”

¹⁵ “Qu maqänä äwäpu, ämaqä pizqä äpäsätqänuwä.

¹⁶ Ga im-imä äupiysi, nätmatqä qui imäkäpu, ämaqeu hanŋä-iqä ävätqänuwä.

¹⁷ Itanŋa, huiziquatä äwqä naqä-hŋqunä änyäpu pmetpŋqe, maŋŋqä enuwä iquayi.”^{*}

[†] 3:12 Apqä Bukä 14:1-3; 53:1-3 [‡] 3:13 Apqä Bukä 5:9 [§] 3:13 Apqä Bukä

140:3 ^{*} 3:17 Asayä 59:7-8

18 *“Qu Goti Iqu yoqä naqä ämenqä iinqe, kñuä mämeqä ipu, zä mäwiñqä itqäñä.”*[†]

19 Ne tiinñqä näqñqä äyuwä. Kukñuä-suqä Goti Iqueqä bukiu äqänänqä eeqänänji, ämaqä kukñuä-suqä iqueqä yäpä iqi äpmenjuwä iquau ätuätñqe. Iutañi ämaqä im-imdanä eeqänänjä iqune, Goti Iqueqä hinuä iqiñi, neqä suqä quvqenqe, *“Iiñä-iinjiqä”* matqä itanä, Iqueqä änewäsäuqä iunä äpmenju.

20 Ii tiinjä etanji. Kukñuä-suqe, näyaqä suqä quvqä iinqänä ämänätquetqäüä. Itanji kukñuä-suqä iu qänaknä iqä iutañi, *ämaqe, Goti Hanjuwä Iqueqä hinuä iqiñi, jänänjua matimäuqä ipnä.*[‡]

Goti Iqu, quuvqä eqämipqä iquau, jänänjua iwimäkätñqenqä

21 Itanji tänganji, Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä hänaqe, qokä-apäkiu jänänänjä wimäkätñqe, ae ämänätqueqe. Ii kukñuä-suqä iu qänaknä iqeuta, matimäuqä yänä. Hänaqä iquenyqe, kukñuä-suqä Mosisi iqu äqäqkä iutatä, bukä, Goti Iqueqä kukñuä hinuä-tqä iqua äqäkuwä iutatä, äqänänä.

22 Hänaqä tä, tiinji. Qokä-apäkä, Jisasi Kraisi Iquenqä quuvqä eqiyätqänjuwä iquaunji, Goti Iqu eeqänänji, jänänänjä wimäkänä. Israitqä iqunenqä, ä huizi iquaunqä huänqe, qäqunäyi.

23 Ne eeqä asänänjä iqune, suqä quvqä imäkätunquä-qae, Iqueqä ktqä inemäkkqe, a maqätqä inu.

24 Itanga Kraisi Jisasi Iqu anjumä mbqä äneyämakqetanji, Goti Hanjuwä Iqu, eeqä asänänjä iquenyqe qeqä äwimänätä, hinji änätapätä, jänänjä inemäkätqäüä.

25 Iqu, Jisasi Iqu äpäkonätä, Iqueqä häneqetä, quuvqä heqiyqä iquauqä suqä quvqetanjä kimañi, huätä muämäutñqä atäunjuä ikqe. Iqu iinjä imäkkqe, ii Iqueqä suqe, jänänänjä etanqgenqä ämänätquetñqä diñqeyi. Hiñuiqänänji, ämaqe suqä quvqä imäkkqanjuwänga, Iqu qeiqinyä imäkätä, kimañi maqänä mäwqä qäyä imiñqäqe, Iqueqä suqä jänänänjä iu qänaknä yqänä imiñqeqä.

26 Iqu ämaqe uqä suqä quvqä iutañä kimañi, Jisasi Ique äwikqetanji, ne Iquenyqä näqñqä tiinjä ämetqänju. Iqu suqä jänänänjinä Imäkkqä-qu eäqe, ga ämaqä Jisasi Iquenyqä quuvqä eqämipqä iquau, jänänänjä Iwimäkkqä Inänjä-qu eänä.

27 Itanji ämaqä-qune, neqä yoqä haqeu ämamänätunqe, iinqä änäänyä tatanqe? Ii qäpu ae

[†] 3:18 Apqä Bukä 36:1 [‡] 3:20 Apqä Bukä 143:2

ekqe. Qäpuñi, suqä äsquesa ekqäwä? Kukñuä-suqä iu qänaknä iqä iquesa ma, oee. Yoqä haqeu mamänqä iqu, quuvqä heqiyqä iquesanä qäpu ekqe.

²⁸ Ii ne näñqä tiinñqä ämakquä iutanñi. Ämaqe, Goti Hanjuwä Iqueqä hinuä iqinñi jänänä timäupñqe, kukñuä-suqä qänaknä iqä iquesanä hmanñi. Ii hänaqä quuvqä heqiyqä iquesanänñi.

²⁹ Kukñuä ii qäyuta, ä Goti Hanjuwä Iqu, Israitqä iquauqä Goti Iqunända? Iqu ämaqä huizi iquauqä-pqe, hmanda? Oee, Iqu, huizi iquauqä Goti inänñi.

³⁰ Goti Hanjuwä Iqu, Kiqä-kiuänänñi. Iqu, Israitqä huiwä häuä ktänqä iquatä, huizi häuä maktänqä iquatä, Iquenyqä quuvqä eqiyätqätanquwitanä, jänänänä iwimäkänñi.

³¹ Ä ne quuvqä heqiyqenqä iinñi ätätanitanñi, kukñuä-suge mäñdi äkittqiyätanä, aanqä äyä imäkätunquäta? Aanñi oeyä! Ne kukñuä-suqä iquenñi, yänänänqñqä ätqätetunque.

4

Aprähamä iqueqä quuvqä heqiyqenqä

¹ I etanqqä-qe, Israitqä iquneqä awä kinganänñi Aprähamä iquenyqe, ne suänyä tatanquäwä? Hänaqä Goti Iqueqä hinuä iqinñi jänänä timäupñqe, iqu hinuä äsque äqunqqäwä?

² Iqu suqä äñguinä imäkminqeta, ämaqä jänänä-qu eqä-säpi, iqueqä yoqe, kiqä-kiuä haqeu vauqumuatunquänñi. Itanñi Goti Hanjuwä Iqueqä hinuä iqisanñi, iinñi mimäqñqä yänä.

³ Goti Hanjuwä Iqueqä bukä iunñi, kukñuä äkinñqä ätnänqenqe, kñuä mapiyä. *“Aprähamä iqu, Goti Hanjuwä Iquenyqä quuvqä heqiyqanñi, Iqu ‘Ämaqä jänänñueqä’ ätkqeä,”* ätä äqänä.*

⁴ Ämaqä hnqu wäunñuä imäkätä, iuta mbqä ämeqä di, ii, wäunñuä kaniqu qeqä imänqeta mäwqä iqin. Oeyä. Mbqä ii, wäunñuä iutanñi kimanñi.

⁵ Iinñi etanqqä-qe, ämaqä hnqu, Goti Hanjuwä Iqueqä hinuä iqinñi jänänänä-qu pmetñqä diñqe, hnñua-hnñua mimäqñqä itä, quuvqe, Goti Iqu ämaqä suqä quuvqä imäkqä iquauñi, jänänänä wimäkätñqenqä eqiyätñqä iquenñi, Goti Hanjuwä Iqu, ‘Jänänänñukuiyqä’ ätuätqäwä.

⁶ Dewiti iqu-pqä kukñuä asä ii enqä-ma, ätkqe. Ämaqä suqä äñguä mimäqñqä qäyä etanqä, Goti Iqu, qunñi, ‘Jänänänñuaiqä’ ätuätqä iqua, äñguä äpmepu, aquvänä ipñqä iinñi tii ätätä äqäkqe.

* 4:3 Ipäqäqñqä 15:6

⁷ “Ämaqä, kuknuä-suqeu tuwä äwipu, quvqä imäkätqänuwä iquauñi, Goti Iqu, quwqä quvqe hinuä angi mäquñquä yätñqä, huätä muämäuqanğutqe, qu äñguä äpmepu, aquvänä ipñqäüä.

⁸ Naqä Iqu, ämaqä hñqueqä suqä quvqä diñqä kñuä anğumä mindqänqä iqanğutqe, iqu äñguä äpme, aquvänä iquätñqeqä” ätkqe.†

⁹ Äñguä äpme aquvänä iqä iñi, ii ämaqä huiwä häuä ktänqä iquanğänändanä, ä ämaqä huiwä häuä maktänqä iquanğä-pqe, inändanä? Ne tiñä äyä ätätqäñu. “Goti Hanjuwä Iqu, Aprähamä iqueqä quuvqä heqiyqenqä kñuä indqänätä, ‘Ämaqä jänänueqä’ ätkqeqä” ätätqäñu.

¹⁰ Ini Goti Iqu iñä ätukqe, Aprähamä iqu äänä pmetanğayi? Iqu huiwä häuä ae äktänqänğata, ä änä etanğata? Iqu huiwä häuä maktänqä änä etanğayi.

¹¹ Suqä huiwä häuä ktäuqe, kiqä quati tiñji. Aprähamä iqu huiwä häuä maktänqä yqänä äpmeqänğani, iqu Goti Hanjuwä Iquenyqä quuvqä eqiyqanği, Goti Iqu, “Ämaqä jänänukuiyqä” ätukqe. Itani Goti Hanjuwä Iqu suqä huiwä häuä ktäuqä ii, iqu ämaqä jänänä-qu pmetnqenqä hiqnqä enqä-pa äwikqe. Iñä etanği Aprähamä iqu, ämaqä huiwä häuä maktänqä iqua, Goti Hanjuwä Iquenyqä quuvqä eqiyäpiyä iuta, ämaqä jänänänğä ätimäupqä iquauqä kawä kinganänğä iquvi.

¹² Itanğa iqu ämaqä huiwä häuä ktänqä iqunesanğ hñquauqä kawiqu inänji. Ii ämaqä huiwä häuä äktänäpu, quuvqe, neqä awä Aprähamä iqu huiwä häuä mäktänqänğa, Goti Iquenyqä quuvqä eqäkkä-pa, eqiyätqänğuwä iquayi.

Goti Hanjuwä Iqu, kuknuä guä ämäsäukqenqä

¹³ Hinuiqänänği Goti Hanjuwä Iqu, Aprähamä iquesä, iqueqä kaqä-kawäkautä, qua eeqänänği iquau äväniqä diñqe, kuknuä guä ämäsäukqe. Inäqe kuknuä guä i ämäsäukqe, ii Aprähamä iqu kuknuä-suqä hui qänaki imiñqä iuta ma, ii iqu Goti Iquenyqä quuvqä eqiyätä, jänänänğä-qu ätimäukqä iutayi.

¹⁴ Ii tiñä etanğiyi. Ämaqä kuknuä-suqeu qänaki imipqä iqua, nätmätqä Goti Iqu äväniñqä kuknuä guä ämäsäukqä iunği ämeqä-säpi, Goti Iquenyqä quuvqä heqiyqe, hinqinğä hetäniñğä. Itanğa kuknuä Goti Iqu guä ämäsäukqe, aanğä inä hetäniñğä.

¹⁵ Ne näqnqe. Kuknuä-suqä iquesanği, ämaqe, ique ävausäpiyitanği, Goti Iqueqä äwqä tnänği ämapnä. I

† 4:8 Apqä Bukä 32:1-2

etanḡqä-qe, kuknuä-suqe maeqä enqe, ämaqe ique mävausqä ipnä.

16 Goti Hanjuwä Iqu, Aprähamä iquenyqätä, kaqä-kawäka qänaki timäupnuwä iquaunqätä, qeqä wimänḡangi, nätmätqä hiṅgi väniṅqä, kuknuä guä ämäsäukqe. Inji, kaqä-kawäka eeqänänjä iqua, mapṅqä iinḡä kuknuä guä ämäsäukqe, ii ämaqä, Goti Iquenyqä quuvqä eqäpḡä iquaunḡänänji. Auä, kuknuä guä ämäsäukqe, ämaqä, kuknuä-suqä iqueqä yäpä iqi äpmeṅuwä iquaunḡänä ma, ämaqä quuvqä Aprähamä iqu eqäkqä-pa eqäpḡä iquaunḡä-pqe inäyi. Aprähamä iqu, eequneqä awä kiṅḡanänjä iquvi.

17 Ii Goti Iqueqä bukä iu tii ätäṅqä-payi. *“Nyi si hueqä-himqä kuapänänjä iuqä kawiquki ikimäkqe qä.”*†

Kuknuä tä, Goti Iqueqä hiṅuä iqi, guä yänänäḡṅḡäṅqä ämäsanä äwi, qäyunä ätimäunḡiyä. Goti Hanjuwä Iqu, ämaqä ae äpäkombqä iquaunji, häṅä-pmeqä anḡi Vqu eä, itanḡa nätmätqä matimäuqä yqänä etanḡuti, tääqä Tuätumeqä Ique. Iqu iinḡa itṅqetani, Aprähamä iqu Iquenyqä quuvqä eqämiṅqe.

18-19 Goti Iqu ii ätukḡänḡani, Aprähamä iqu, iqueqä quvaukui 100 ae äpäwätä, mändi eätä, äpäkonätṅqä imiṅqe. Itanḡa iqueqä apäkä Serai, ii qokitqä ae ekqe. Inji, iqu, *“Ye e äpmeyitani, äänä timäunḡutiyä?”* kṅuä ii qäyä wiyḡanḡqä-qe, iqu quuvḡenä eqiyätä, hiṅuä äqänä äpmamiṅqe. Ga Goti Iqu, *“Taḡä-tawäka kuapänänjä timäupnuwiqä”*§ ätukqä-pa, iqu hueqä-himqä kuapänänjä iuqä kawiqu ekqe. Auä, iqu iyaquiyqä huiwiṅqä kṅuä indḡänätäqä-qe, iqueqä quuvqä heḡiyqe, hanuä mäwiqä, yänänäḡṅḡä eqämiṅqe.

20-21 Goti Hanjuwä Iqu, kuknuä guä ämäsäukḡenqe, Aprähamä iqu äwqä hṅquaqu miṅqä itä, Goti Iqueqä yoqe haḡeu ämamäutä, *“Goti Iqu imäkäninḡä kuknuä guä ae ämäsäukqe, qäyunä imäkänḡiyä,”* näḡṅqä anḡuänänjä ämetä, quuvqä eqiyätäqetani, yänänäḡṅḡä imäknmiṅqe.

22 Iinḡa etanḡi, Goti Hanjuwä Iqu, Aprähamä iqueqä quuvqä heḡiyḡenḡä kṅuä indḡänätä, iquenyqe, *“Ämaqä jänäṅueqä”* ätkqe.

23 Goti Hanjuwä Iqueqä bukä iu, *“Iqueqä quuvqä heḡiyqeta, ‘Ämaqä jänäṅueqä’ ätkqe qä”* äqänänḡqe, Goti Iqu Aprähamä iquenyḡänä matqä ikqe. Oeyä.

24 Ii nenyqä-pqe inänji. Goti Hanjuwä Iqu, neqä Naḡä Jisasi Iqu äpäkonganḡa, Ique anḡumä ävaqumuatkqetani, ne-pqe, Goti Iquenyqä quuvqä inä

† 4:17 Ipäqäkqä 17:5 § 4:18-19 Ipäqäkqä 15:5

eqiyätqänu. Iutani Iqu, näyaqä quuvqä heqiyqenqä knuä indqänätä, nenyqä-pqe, “Ämaqä jänänuaiqä” tätñqeä.

²⁵ Jisasi Iqueni, Goti Hanjuwä Iqu, näyaqä suqä quvqenqä qäyä päkonätñqä, hiñuinä äqunñqe. Itani Iqu Iqueni, ne ämaqä jänänänä nemäkätñqe, qua äptekuwä iuta äyä ävauqumuatkqe.

5

Goti Iqutä, äwqä naqä-hñqunä iinñqenqä

¹ Inj ne quuvqä ae äyä eqiyätqätanqu, Goti Hanjuwä Iqu neñi, qokä-apäkä jänänune äyä inemäkkqe. Iinñä etanñi neqä Naqä Jisasi Kraisi Iqu inemäqñanñi, ne Goti Iqutäñi, äwqä naqä-hñqunä änyanä äpmeñu.

² Itani Jisasi Iqu neñi, hänaqe qñqanñä enqä-pa nauteyqanñi, ne quuvqä eqiyätanä, Goti Hanjuwä Iqueqä qeqä imänqeta hiñgi vqä yäpä inñisa äpaquvätanä, i äpmeñu. Itanña ne, Goti Hanjuwä Iqu inätmetä, qäukuä yätunñi, Iqutä quamä anä äñguänänñä pmetunquä diñqä, hiñuä äqänanä äpmeñu. Iinñqe, ne aquvänä itanä, Goti Iqueqä yoqe haqeu ämamäutqänu.

³ Itanña ne aquvänäñi, iinñänä miqä äyä itqänunä. Oeyä. Ne aquvänäñi, hanñä-iqä änemeqä iinñqä-pqe, inä itqänunä. Ii ne tiinñqä näqñqä etanñiyi. Hanñä-iqä iqu, äpakänä tqäuatunñqenqä yänñänäqñqä inemäkänä.

⁴ Itanña ne yänñänäqñqä e ätqäuätaqetanñi, ne suqä Goti Iqu äwinyänñä iu imäkätanä, Ique yeeqä iwimäkänä. Ga ne iinñä imäkätaqetanñi, Iqu ne yätamäqñä neyätñqä diñqä, hiñuä äqänanä pmetanä.

⁵ Itanña Dñä Äñguä Goti Iqu änätapqñä Iqu, Goti Iqueqä suqä ämaqeunñä kiinñä äwinyänñqe, näyaqä äwqeu änyuänaikqetanñi, ne Goti Iquenyqä hiñuä äqänanä äpmetaqänñanñi, hiñginäwa äqunanä pmeqänñqä manä.

⁶ Goti Iqueqä suqä ämaqeunñä kiinñä äwinyänñqe, tiinñi. Ne neqä suqä quvqe huätä mamänatunquä, yänñänäqñqä maeqä etanñanñi, hea Goti Hanjuwä Iqu atäunñuä ikqänñanñi, Kraisi Iqu, ämaqä Goti Ique tuwä äwiyätunquä iqune, anñumä inetmeniñä iinñqä äpäkonñqe.

⁷ Ämaqä jänänñä hñqueqä yätamäqñenñqe, ämaqä ne-sanñä hñqu äpäkonätñqe, äänä mäqumuetunquäwä? Aanñqe! Ämaqä suqä aanñä äñguänänñä imäkqä hñqueqä yätamäqñenñqe, hñqu äpäkonätñqätiyä, ä mäpäkonñqä yätñqätiyä?

⁸ Ii etanñqä-qe, ne ämaqä suqä quvqä imäqñune yqänä pmetaunñua, Kraisi Iqu ne yätamäqñä neyätñqä

äpäkonŋqe. Suqä iinjä iutani, Goti Hanjuwä Iqu, nenyqä kiinjä äwinyänqe, äyä ämänätquakqe.

⁹ Kraisi Iqu äpäkonätä, Iqueqä häneqä äpäwäkqe, Goti Iqu, häneqä iuta ne jänäjune inemäkkqe. Iinjä etanŋi ne tängani, näqŋqä tiinjä hiatunqueqä. Goti Iqu, ämaqä suqä quvqä imäkkqä iquaunŋi, Iqueqä äwqä tnänjä iuta kima vqanŋutqanŋani, Kraisi Iqu ne qui mimäknqä äŋguänä pmetunquä, yätamäkkqä neyänŋiyä.

¹⁰ Auä, ne Goti Iqueqä himä-wiunqä änyätanä pmetanŋunŋani, Iqueqä Ymeqä Iqu äpäkonätä, himä-wiunqä iunŋi, qäpu imäketä, ne Goti Hanjuwä Iqutä äwqä naqä-hŋqunä änyanä pmetunquä, inemäkkqe. Inŋi ne äwqä naqä-hŋqunä änyanä e äpmetanitanŋi, näqŋqä tiinjä hiatunqueqä. Ymeqä Iqu hänjä äpmetäqetanŋi, ne qui mimäknqä äŋguänä pmetunquä inemäkäniqueqä.

¹¹ Itanŋa nätmatqä hui-pqe inänjqä. Neqä Naqä, Jisasi Kraisi Iqu, ne Goti Iqutä äwqä naqä-huinyä nyatunquä imäkkqetanŋi, ne aquvänä itanä, Goti Iqueqä yoqe, haqeu ämamäutqanŋu.

Atamä iquesanŋi, äpäkonŋqeyi. Jisasi Iquesanŋi, hänjä-pmeqeyi.

¹² Iutanŋi ne tiinjinqä näqŋqe. Ämaqä hŋqunä, Goti Iqueqä kukŋui ävaukukqä iutanŋi, suqä quvqe qua täu ätimäukqe. Iutanŋi suqä quvqä iqueqä kimanŋi, äpäkonqä iqu ätimäukqe. Asä iinjä, ämaqä eeqänänŋi, suqä quvqä imäkkqanŋuwitanŋi, äpäkonqä iqu wimeqanŋi äpäkonätqanŋä.

¹³ Goti Iqu kukŋuä-suqe mäwqä änä etanŋani, ämaqe, qua täunŋi suqä quvqä imäkmijnuwä-qe, kukŋuä-suqe aanqä etanŋi, Goti Iqu, "Qu kukŋui ävausätqänäüä" matqä iminqe.

¹⁴ Inäqe Atamä iqu äpmaminŋqeta, Mosisi iqu äpmaminŋqanŋanqe, ämaqe, suqä quvqä Atamä iqu imäkkqä-pa asänänŋi mimäkkqä itqätanŋuwä-qe, äpäkonqä iqu ämaqä eeqänänŋä iquaunŋi, äyä ämiminqe.

Atamä iqu, Ämaqä qänaki timäuniqä Iqueqä ktqä enqä-panjä-qe.

¹⁵ I etanŋi Atamä iqueqä suqä quvqä itä, nätmatqä Goti Hanjuwä Iqu qeqä imänŋqeta hinŋi äwikqetanŋi, asänänŋä hmanŋi. Ämaqä hinŋiqänä iqueqä quvqetanŋi, qokä-apäkä eeqänänŋi äyä äpäkonätqänä. Itanŋa Goti Iqu qeqä wimänŋqeta yätamäkkqetä, nätmatqä Ämaqä Qänaknä, Jisasi Kraisi Iqu qeqä wimänŋqeta hinŋi äwikqetanŋi,

äpäkonqä iunji ämāwqätäutä, ämaqä kuapänä yqänä äwimetqäüä.

¹⁶ Tiinjä-pqe inänji. Nätmatqä ängui, Goti Hanjuwä Iqu hinqi äwikqetä, itanga nätmatqä hinuiqänä iqueqä suqä quvqeta ätimäukqetäni, asänänjä hmanji. Oeyä. Ämaqä hinuiqänä iqu, suqä quvqä hngunä imäkgangi, Goti Hanjuwä Iqu kuknuä ämitätä, tii ätkqe. “Qu eeqänäni qui imäkmbnqeqä.” Itangi nätmatqä änguä, Goti Iqu hinqi äwikqe, tiinji. Ämaqe, suqä quvqä kuapänä imäkganguwängangi, Goti Hanjuwä Iqu qeqä wimängangi, qokä-apäkä iunji, jänänä iwimäkkqe.

¹⁷ Itanga ämaqä hinuiqänä iqu, kuknui ävausätä quvqä imäkkqetäni, äpäkonqä iqu ämiqä enqä-pa naqä ätimäutä, ämaqä eeqänänjä iunji, ämiminqe. Naqä-qakuä qenä-qe, aanjä naqä-qakuänäni, tiinji. Goti Iqu qeqä kiinjä wimängangi, ämaqeu jänänänjä hinqi iwimäkkqe, äpäkonqä iquenji mändi äkittqiyänä. Ämaqä ii ämapqä iqua, qu hänä äpmepu, ämiqä enqä-pa miqäpnuwi. Qu iinjä timäupnqe, Ämaqä Qänaknä, Jisasi Kraisi Iqueqä wäunuä iutayi.

¹⁸ Angumni, ne tiinjqä knuä änguänänjä indqänatunqe. Ämaqä hinuiqänä iqu, Goti Iqueqä kuknuiunji ävaukukqetäni, Goti Hanjuwä Iqu ämaqä eeqänänjqe, “Qui imäkmbnqeqä” ätkqe. I etangi, Ämaqä Qänaknä Iqu, suqä jänäni imäkkqetäni, Goti Iqu, ämaqä eeqänänjä jänänä epu, hänä yqänä pmepnqä, hänaqä imäuekqe. ¹⁹ Ämaqä hinuiqänä iqu, Goti Iqueqä kuknui hngisa ikqetäni, qokä-apäki kuapänänji, suqä quvqä imäkgä ekuwi. I etangi, Ämaqä Qänaknä Iqu, Goti Iqueqä kuknui qänaknä iminqetäni, Goti Iqu qokä-apäkä kuapänänji, jänänä iwimäkäniqe.

²⁰ Goti Iqu qänakni, kuknuä-suqä äwikqe, ii ämaqe, kuapänä ävausqanguwinqä näqnqä mapnqä, iinqä äwikqe. Inäqe, ämaqe, suqä quvqä imäkgä uwqanguwänga, Goti Hanjuwä Iqueqä qunqä qeqä wimängqeta hinqi vqe, aanjä yändiqä ävätqäüä.

²¹ Ii tiinjä iunqeyi. Suqä quvqä iqu, ämaqeu äpäkonqä iunqä ämiminqä-pa, Goti Iqueqä qeqä wimängqeta hinqi vqe, iquenji ämāwqätäutä, neqä Naqä Jisasi Kraisi Iqueqä wäunuä iutani, ne jänänänjä eätanä, hea ique-ique pmeqeunqä ämineyäniqe.

6

Suqä quvqe, ämaqeu äpakänä mämiqenqä

¹ Iinjä etanggetani, ne äänä tatunquäwä? “Goti Hanjuwä Iqueqä nenyqä qeqä imänqeuta hingi vqe, aanä yändiqä väniqä iinqe, suqä quvqä yqänä imäkatunqueqä” tatunquäta?

² Aanä oeyqä, änä matqä yanä. Suqä quvqä imäkkä iunqe, ne ämaqä pizqä äpäkonguwä enqä-panjune eätanä, huätä ae ävquatämäukque. Inji ne qänaknäni, suqä iqueni yqänäni, äänä iquatunqe?

³ Asnjä ämetanä, Kraisi Jisasi Iqutä ämuänñnänquä iqune, iinjä dutani, Iqutä anä äpäkongque. He iinqe änyä maqnqä enä?

⁴ Itani ne asnjä ämetanä, Kraisi Iqutä anä äpäkongque, Goti Kaniqu neni, Kraisi Iqutä qua anä äptänaikqe. Inji Iqu Iqueqä yänänäqnqä naqänänä itäni, Kraisi Ique qua äptekuwä iuta ävauqumuatkqängani, ne-pqe, suqä qänganä imäkminqüä-pa mimikqä, hñjä-pmeqä änyä-hñjä iquenyä metatunquenqä, inä änevauqumuatkqe.

⁵ Ne Kraisi Iqutä ämuänñnanä, Iqu äpäkongqä-pa äpäkongque, inji Iqu angumä ävaukqä-pa, ne-pqä asä ii vauanique.

⁶ Ne tiinjñqä näqnqe. Neqä huiwä iqueqä äwinqe, ii Kraisi Iqutä zä-huätatä äunätä, anä äpäkongiyi. Ii, suqä quvqä iqueqä yänänäqnqä neyaqä huiwä iu wäunüä imitätqä di, qäpu eqanguti, ne suqä quvqä iqueqä wäunüä-wiyqä mämpeqä yatunquä dinqeyi.

⁷ Ii tiinjä etangi. Ämaqä tqu-tqu ae äpäkonätqe, suqä quvqä iqueqä yäpä imdani, huätä ae ävämeqe.

⁸ Auqä. Ne Kraisi Iqutä anä äpäkongquä iqune, Iqutä hñjä anä pmetunquenqä kukñuä iquenqe, quuvqä eqiyätqänu.

⁹ Quuvqä ii eqiyätunqe, ne näqnqä tii itanitanjiyi. Kraisi Iqu qua äptekuwä iuta angumä ae ävaukqetani, äpäkonqä iqu, Iqueni mändi kittqiyätñqä yänänäqnqä hma etangi, ga Iqu anguni, mapäkonqä yäniqe.

¹⁰ Iqu hñqunä qe äpäkongqe. Itani Iqu iinjä imäkätä, suqä quvqä iqueqä yänänäqnqe aanqä imäkkqe. Itangi Iqu hñjä äpmenqe, Goti Hanjuwä Iqueqä yoqe, haqeu mamäutñqä äpme.

¹¹ Inji he knüä asä ii indqämbñqe. He Kraisi Jisasi Iqutä ämuänmbiyitani, he-pqä inä äpäkonäpu, suqä quvqä iqueqä yäpä iqinyqä ma, Goti Hanjuwä Iqueqä yoqe, haqeu mamäupñqä äpmenjä.

¹² Iinjä etanggetani, hiqä huiwi äpäkonätñqä iqueni, suqä quvqä iqu ique ämitñqä dinqe, hñjuinä mäqunquä

pambiyä. He ique hinuinä qungangpqe, suqä quvqä iqu, huiwä iqueqä äwinqä du imäkpñqä, etma wänqiyä.

¹³ Itanga he suqä Goti Iqu mäwinqä itñqä di imäkpñqä, hiqä yukä-hipa itä, huiwä iutanä huizi itä, suqä quvqeu mäwqä ipñqeqä. Oeyä. He ämaqä qua äpteqeuta angumä ävauäpu, hñä äpmenjuwitanj, hiqä-hiuä, Goti Hanjuwä Ique wimbijä. Itanga he suqä jänäñi imäkpñqä iñqä, Goti Hanjuwä Iqu hiqä huiwä iutanä eeqänäñi, ämitñqä hinuinä qumbiyä.

¹⁴ He tängani, kukñuä-suqä iunji yäpä iqi mäpmeqä, Goti Hanjuwä Iqueqä qeqä imänqeta hñgi vqä yäpä iqi äpmenjuwitanj, suqä quvqä iqu, he mämejqä yänqiyä.

Goti Iqueqä wäunjuä-wiyqä hñginqä imäkpñqä

¹⁵ Inji ne iñä äpmenquetanj, änääñgä? Ämaqä hñqua, "Ne qeqä imänqeta hñgi vqä kuapänä metunquä dñqä, suqä quvqä, yqänä imäkpñqä uwquatuñqueqä" ätätqänä. Aanqä, änä mimäkpñqä yanä.

¹⁶ Änääñgäwä? He änyä maqñqä enä? He ämaqä hñqueqä kukñui, qänaknä ipñqä hiqä-hiuä äwimbqä, he iqueqä wäunjuä-wiyqä hñginqä pmepñqäuä. Ämaqä, suqä quvqä iqueqä wäunjuä-wiyqä äpmamipqä iqua, iuta pizqä päkombnä. Inäqä ämaqä, Goti Hanjuwä Iqueqä kukñui qänaknä iqä äpmamipqä iqua, iutanj qokä-apäkä jänäñä timäupñqäuä.

¹⁷ Nyi Goti Hanjuwä Iquenj, 'änguiqä' ätquä. Hñuiqänäñi, he suqä quvqä iqueqä wäunjuä-wiyqä äpmamijuwä. Itangi qänakndanj, he Goti Hanjuwä Iqueqä kukñui, ämaqä hñquauqä manä iuta qätä äwikuwitanj, qänaknä iqäpñqä quuvqä äyä eqäkuwi.

¹⁸ He suqä quvqä iqu, guä enqä-pa ekiqiyäminqä iuta, Goti Iqu hinuinä eqänäwqatätä, suqä jänäñä iqueqä wäunjuä-wiyqä äyä epmuatekqä.

¹⁹ Hiqä huiwi yänänäqñqä maeqä eäpu, kukñuä yänänäqñqä mämeqä iqanguwitanj, nyi suqä ne näqñqä ämenquä iuta ämetmä, kukñuä ktqä etqänä. Hñuiqänäñi, he suqä kiyämätqetä, kukñuä-sugeu hñgisanä iqetä, hiqä huiwä iutanä eeqänäñiu ämitñqä hinuinä äqunäpu, kukñuä-suge ävausäpu äyä äpmamijuwä. Itangi tängani, hiqä huiwi, suqä jänäñä iqueqä wäunjuä-wiyqä pmetñqä hinuinä qumbiyä. Iutanj, he Goti Iqu enqä-pa, jänäñuenä eäpu, Iqueqä qokä-apäkä-quenä pmepñqänänyä.

²⁰ He suqä quvqä iqueqä wäunjuä-wiyqä äpmapiyängani, suqä jänäñä iqueqä yäpä iqi mäpmeqä iminjuwi.

²¹ Suqä he inga imäkminuwä iinqe, tängani he womba enyänä. Itanga suqä inga imäkminuwä iutani, nätmatqä änguänäni äki ämaminuwäwä? Aanqeqä. Suqä iutani, ämaqe äpäkonäpu, Goti Iqutä anä mäpmeqä ipnä.

²² He, suqä quvqä iqu guä enqä-pa ekiqiyäminqä iuta, Goti Iqu hinuinä eqänäwqatätä, Iqueqä wäunüä-wiyqä äyä epmuatekqeqä. Itanga iutani, he tängani nätmatqä tä ämenä. He Goti Iqu enqä-pa, jänäñuenä eäpu, Iqueqä qokä-apäkä-quenä äpmenä. Itanga iutani, he häñä hea ique-ique pmeñqäüä.

²³ Auä, suqä quvqä imäkätqäñuwitanä kimanä, äpäkonäpu, Goti Iqutä anä mäpmeqä iqä iiyi. Inäqe nätmatqä Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä qeqä imänqeta hinqi änätapätñqe, ii ne hea ique-ique pmeqänqeyi. Häñä-pmeqe, ne Kraisi Jisasi, neqä Naqä Iqutä ämuänñanä iuta ämetqäñu.

7

Kukñuä ktqe, suqä ämanqä iunqä

¹ Nyämaqäüä, he kukñuä-suqenqä näqnqä änguä metangä, nyi kukñuä tä, etqä. Ämaqä mapäkonqä häñä yqänä äpmenüwi, qunä kukñuä-suqeu yäpä imä äpmenä.

² Inä apäkä qokä-täñi, kiqä qokiqu häñä yqänä äpmamitätqe, suqä qokä-apäkä ämanqä iqu kiqä qokiquesä ämuämuänñenqiyä. Itangqä-qe, kiqä qokiqu äpäkonätqe, suqä iinjä iqu, apäkä iinjä mämiqä iqanguti, ii iiyqä äwinqeuñä imäkänqiyä.

³ Inä etangqetani, kiqä qokiqu häñä yqänä pmetanguti, ämaqä hñqu-mända ii meqangutqe, qu, "Apäkä iinjä, hinqinäwa qañä ikiqiyä" tññqäüä. Inä etangqä-qe, iiyqä qokiqu ae äpäkonätqe, ii suqä iinjä iqueqä yäpä imä mäpmeqä yänqiyä. Inä, ämaqä hñqu-mända inga ämeqäqe, qu kukñuä iinjä, anqini matqä ipñqäüä.

⁴ Nyämaqäüä, he iinjä enqä-pañiyi. He Kraisi Iqueqä huiwitä ämuänñmbiyitani, he äpäkonäpu, kukñuä-suqä iqueqä yäpä ingisa mäpmeqä inä. Ii Ämaqä Hñqu-mända he apäkä enqä-ma emakqä iyi. Ämaqä Iqu, ne suqä änguä Goti Iqu äwinyänqä iunä imäkquatunquä iinqe, qua aptekuwä iuta angumä ävaukqä Iquvi.

⁵ Ne Kraisi Iqutä mamuänñänqä, huiwä iqueqä äwinqä iunä qänaki iminñuänqani, kukñuä-suqä ique qätä äwiyanitani, näyaqä huiwä eeqänänä iunä, äwinqä quvqe änevauqumuatqangi, ne suqä quvqä imäkätanä, äpäkonatunquä iunqä watunquä äpmaminque.

6 Itangi tängani, kuknuä-suqä ne a nakiqätätñqä iqu, äpäkonätanä ävämenitani, iqueqä yäpä iqi mäpmeqä iñu. Iutani ne wäunüä imäkätunqä, ii kuknuä-suqä bukä iu äqänänqeu qänaknä itanita ma, ii Dñä Änguä Iqueqä suqä häñiu qänaknä itunquä iutayi.

Kuknuä-suqä iqueqä wäunuiñqä

7 Itanga kuknuä-suqä iqu, äwinqä quvqe ävauqumuatqangi, ne suqä quvqä imäkminquä iñqe, "Kuknuä-suqä iqu, nätmatqä quvqä, suqä quvqä enqä-paniqä" tatunquäta? Oeyä, änä matqä yanä. Nyi suqä quvqä äki-äkinqä näqñqä ämakqe, kuknuä-suqä iquesanäñji. Kuknuä-suqeuñji, tiñjä ätänä. "*Si ämaqä hñqueqä nätmatqä iunji, hiñuä aowä mäqunquä panä.*"* Iñjä matqä-säpi, suqä iñjä iquenqe, 'Ii quvqeqe,' näqñqä maeqä iqäminji.

8 Kuknuä-suqeuñji, hiñuä aowä-qñqänqä ätnänqä iquesani, suqä quvqä iqu nyaqä kñuä indqänqe, änyivauqumuatätä, nätmatqä kuapänänñiqä hiñuä aowä qunmqä nyimäkkqe. Kuknuä-suqä iqu, aanqä hiqä-säpi, suqä quvqä iqu, ämaqä ae äpäkonnguä-pa, yänänäqñqä maeqä hetäninji.

9 Kinganäñji, nyi ymeqä wänqä-qunä, kuknuä-suqä iquenqä maññqä emä, häñä äpmaminqe. Itangi qänakñji, nyi kuknuä-suqeuñqä näqñqä ämamitani, suqä quvqä iqu ävauqangi, ga näqñqe, 'Nyi Goti Iqueqä hiñuä iqinji, pizqä-qunñqä' ämakqe.

10 Kuknuä-suqä iqu, ämaqeu häñä-pmeqä vätñqä qäyä etanqä-qe, nyi ique qänaknä vqä iñqä yänänäqñqä maeqä eämä, iquesa äpäkonngqeuñqä näqñqä ämakqe.

11 Auä, suqä quvqä iqu, kuknuä-suqä iquesani, quanqä nyimäkätä, pizqä ämbäkkqe.

12 Iñi kuknuä-suqä iqu, Goti Hanjuwä Iqueqänä etangi, itanga kuknuä eeqänänä, iu äqänänqä-pqe, Goti Iqueqänänä eä, ga jänänänä änguänänñyi.

13 Iñi, nätmatqä änguänänñji, nyi pizqä ämbäkkqäta? Aanä hma eä. Inäqe suqä quvqä iqu, nätmatqä änguänänñji iquesani, nyaqä yäpä imä nyimäkätä, pizqä ämbäkkqe. Ii ätimäukqe, suqä quvqä iqu, ätnänä iqi timäutñqä diñqeyi. Itanga kuknuä-suqä iquesani, suqä quvqä iqu, nätmatqä aanä quvqänänñiqe, ne näqñqä metunquä iñqeyi.

Suqä quvqä iquä, mäkä hunqenqä

14 Ne tiññiqä näqñqeqä. Kuknuä-suqä iqu, Goti Iqueqä Dñä Iquesa äquvepkqe. Itangi nyi qua täutanunä eämä,

* 7:7 Ängumä Itmakqä 20:17; Kuknuä-suqä 5:21

huiwä iqueqä äwinqä iqu nyimäkqanġi, suqä quvqä iqueqä wäunüä-wiyqä hiŋġinqä yqänä äpmenä.

¹⁵ Nyi suqä imäkätŋqä diŋqe, 'Kiġä quati äkitiyä' tmä itqänä. Suqä, nyi imäkqämqä nyinätanġqä iunġi, mimäkqä itŋqe. Inäqe suqä, iinġä manyinqä kiinä qäyä iqanġqä iunġi, ii nyi imäkätŋqe.

¹⁶ Inġi nyi, suqä manyinqä inġä iqua imäkätŋqe, tiinġä ämändqueqiyä. Nyaqä kŋuä indqänqä iunġi, 'Kukŋuä-suqä iqu, äŋġuänäŋiqä' kŋuä änyiyqi.

¹⁷ Iutanġi, nyi quvqä imäkätŋqe, ŋqä qeqä-quuvqä iutanä ma, suqä quvqä nyaqä yäpä-tämä äwinqä iquesa imäkätŋqe.

¹⁸ Nyi näqŋqe. Nätmatqä äŋġuänänġä hui, nyaqä yäpä-tämŋi mäwitqänä. Nyi, ŋqä huiwä iqueqä äwinqenqä ätqä. Naqä-qaukui, nyi suqä äŋġui imäkmqä änyinätanġqä-qe, qäyunänġi mimäkqä imä.

¹⁹ Suqä äŋġui, 'Nyi ii imäkmqänä' kŋuä änyätŋqe, mimäkqä ma itŋqe. Itanġa suqä quvqe, 'Ii mimäkqä imqänä' kŋuä änyätŋqä iunġi, imäkätŋqe.

²⁰ Inġi nyi suqä manyinqä iinġä iqua imäkätŋqe, ii tiinġi. Nyi imäkätŋqe, ŋqä qeqä-quuvqä iutanä ma, suqä quvqä nyaqä yäpä-tämä äwinqä iquesanġi.

²¹ Iinġä etanġqetanġi, suqä nyi äminiyätŋqä iquenqe, näqŋqä ae ämakqe. Nyi suqä äŋġuä imäkmä-tmä iqanġanġi, suqä quvqä iqu yqänä äpme, hoptäwä änyiyätŋqe.

²² Nyaqä qeqä-quuvqä tämŋi, Goti Hanjuwä Iqueqä kukŋuä-suqenqe, kiinä änyinätŋqe.

²³ Iinġä etanġi, suqä huizi, nyaqä huiwä iutanġä eeqänänġä iu witanġi äqunänänä. Suqä iqu, suqä nyaqä qeqä-quuvqä tämä äwinqä iquenyqä mäkänqä itqänä. Ga iqu, huiwä iqueqä äwinqä iquesanä quvqä eä, guä äŋġiqiyäutqäuä.

²⁴ Yäa oänä! Nyi hanġa-iqä iquesa qui imäknätqänġä! Huiwä äpäkonqä iunqä ändma äwätŋqä iquesanġi, huätänġi, tqi indmetŋqäwä?

²⁵ Nyi Goti Hanjuwä Iquenġi, "äŋġuiqä" ätuätqänänä. Iqu, Jisasi Kraisi, neqä Naqä Iqueqä yänänäqŋqeta, yätamäkqä nyiyänqiyä.

Inġi ŋqä-näuänġi, tiinġä äpmenä. Nqä qeqä-quuvqä imŋi, kukŋuä-suqä iqueqä wäunuinä äwiyätŋqä-qe, ŋqä huiwitänġi, suqä quvqä iqueqä wäunuinä äwiyätŋqe.

8

Dŋä Äŋġuä Iqueqä yänänäqŋqenqä

¹ Goti Iqu ämaqeü yätamäqkä iinjä ävätäqetäni, qokä-apäkä Kraisi Jisasi Iqutä ämuägnänuwä iquauñqe, Iqu, "He suqä quvqä imäkqanquwitäni, hanjä-iqä meqäpnuwiqe" matqä yänä. ² Ii tiinjä etangiyi. Dñä Änguä, Kraisi Jisasi Iqueqä wäunuä iuta, Hänä-pmeqä-vqä Iqu, suqä änyä-häñi imäkätä, ne suqä quvqä iqueqätä, äpäkonqä iqueqätä, yäpä imä guä enqä-pa äpmaminquängäni, huätä änewewqatkqe.

³ Neqä huiwä iqueqä äwiñqä quvqä iutäni, kukñuä-suqä iu qänaki qäyunä miqä itunque. Inji, kukñuä-suqä iqu, huätä mänewewqatqä yänä. Inäqe Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä Ymeqä Iqu, huiwä ne ämenä, suqä quvqä imäkätunquä-pa ämetä, neqä quvqä huätä mänamäutñqä ändowatätä, qäyunä imäkkqe. Inji Kraisi Iqueqä huiwä iunji, Goti Iqu suqä quvqä iqueqä yänänäqñqe, qui imäkkqe.

⁴ Iutäni, ne qänaknäñi, huiwä iqueqä äwiñqä iunä ma, Dñä Änguä Iqueqä äwiñqä iunä itanitäni, suqä änguä, kukñuä-suqä iqu ämänätquetñqä iunä pmetatunque.

⁵⁻⁶ Auä, ämaqä, huiwä iqueqä äwiñqä iunä qänaki itqänuwä iqua, qu kñui, nätmatqä huiwä iqueqä äwiñqä iunä indqämbu, päkombnuwi. Itangi ämaqä, Dñä Änguä Iqueqä äwiñqä iu qänaki itqänuwä iqua, Iqueqä äwiñqä iunä kñuä indqämbu, hänä-pmeqetä, äwqä-qeiqi inqetä mapnuwi.

⁷ Ii tiinjä etangiyi. Ämaqä nätmatqä huiwä iqueqä äwiñqä iunä kñuä indqänätqänuwä iqua, qu Goti Iqueqä kukñuä-suqä iunji, yäpä iqi mäpmeqä ipiyä iutäni, Iqueqä mäkä-huñqä äpmeñä. Qu Iqueqä kukñuä-suqeunji, qänaknä änä miqä ipnä.

⁸ Ga ämaqä huiwä iqueqä äwiñqä iunä qänaki itqänuwä iqua, Iquenji, yeeqä änä miwimäqkä ipnä.

⁹ Itangi Goti Iqueqä Dñä Änguä Iqu, heyaqä yäpä ingisa äpmeñqe, he qänaknäñi, huiwä iqueqä äwiñqä iunä ma, Dñä Änguä Iqueqä iunä itqänä. Itanga Kraisi Iqueqä Dñä Änguä Iqu, ämaqä hñqueqä yäpä ingisa mäpmeqä enqe, iqu Kraisi Iqueqä ämaqä-qu manä.

¹⁰ Ga Kraisi Iqu, hiyaqä yäpä ingisa äpmeñqe, hiyaqä huiwi, suqä quvqeta äpäkonätñqä-qe, Kraisi Iqu he jänänäñuenä emäkqetäni, heyaqä quuvqe, hänä yqänä äpmeñä.

¹¹ Goti, Kraisi Jisasi Ique qua äptekuwä iuta ävauqumuatqä Iqu, Iqueqä Dñä Iqu hiyaqä yäpä ingisa äpmeñqe, Iqu Dñä Iinjä Iquesa, Kraisi Ique imäkkqä-pa, heyaqä huiwä äpäkombqä iunji, asä ii hivauqumuatäniqe.

12 Iinjä iutani, nqä nyämaqäüä, ne huiwä iqueqä yäpä iqi mäpmeqä itanä, iqueqä äwinqä iunä qänaki miqänqä, yänä qänguatuñque.

13 He, huiwä iqueqä äwinqä iunä qänaki itqänuwi, äpäkombnqäüä. Inäqe Dnjä Änguä Iqueqä yänänäqnqetä, he suqä quvqä, huiwä iuta timäuqanguwä iquau, pizqä äpäkpqe, hänä pmapnqäüä.

14 Goti Hanjuwä Iqueqä ymeqe, ii qokä-apäkä, Dnjä Änguä Iqu hänaqä ämotqueqanqgqä iu qänaknä imipqä iquanänji.

15 Qokä-apäkä, ämaqä ämiqä hnqueqä wäunui hinji äwiätqänuwä iqua, quwqä ämiwiätñqä iquenyqä zä itqänä. Inäqe Dnjä, Goti Hanjuwä Iqu etapkqä Iqu, he zä enyätñqä memäqä yänä. Iqu he Goti Iqueqä ymeqä-quenä pmapnqä emäkänä. Ga Iquesani, ne Goti Hanjuwä Iqueni, "Apä-qä" ätuätqänu.

16 Neqä quuvqä imñi, "Ne Goti Iqueqä ymeqä-qunenjqä" knuä indqänätanqua, Iqueqä Dnjä Änguä Iqu asänä änatätäqetani, knuä iñi, yänänäqnqä inemäkätqäüä.

17 Ga ne Iqueqä ymeqä-qune eänque, neqä Apiquesa nätmätqä änguänäñi, Kraisi neqä Tasipequtä meninqua iquneyi. Itanga tängani, ne täñä-hunqe, Iqu ämakqä-pa ämetunquetani, qänakndani, Iqu yoqä naqä äqonqgqä-pa äqonätanä, quamä ängui, Iqutä anä pmeninque.

Qänakñi quamä änguä pmeqenqä

18 Nyi knuä tiñä änyiyqi. Quamä pmeqä änguänänä iitä, yoqä naqä iitäñi, qänaknda ätnänä iqi änemeniqä iqu, naqänänä eä, täñä-hunqä ne tänga ämetunque, ämawqätäuniqe.

19 Nätmätqä eeqänänä, Goti Hanjuwä Iqu imäkkqe, Iqueqä ymeqä iqune ätnänä iqi imäkäqumuatänaeyätä, yoqä naqä nätapäniqenqä, qu kiñä winqangi, hinuä äqämbu äwinä.

20 Auä, nätmätqä Iqu imäkkqä eeqänäñi, qäyunä mäwiqä, qui imäknätñqä ätimäukqe.* Tä quwqä äwinqä iuta ma, Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä-kiuä imäqanqi, iñä äwinä. Inäqe tiñinqä hinuä äqämbu äwinä.

21 Goti Iqu qunji, suqä, pizqä ipu qui imäkñqä yäpä iqisa ewewqatqanguti, qu-pqe, Iqueqä ymeqä iqune änguä pmeqanqguä-panä wäpnä.

22 Ne näqnqe. Nätmätqä Goti Iqu imäkkqä eeqänäñi, apäkä ymeqä mipñqä iquwä-pa, täñä wunqangi, zäaqä ätqa, tänganqä äpätqänä.

* 8:20 Atamä iqu suqä quvqä imäkkqetani, Goti Iqu iqesä, quaetä, qui imäkkqe. Ipäqäqä 3:17

23 Nätmatqä iinjä iquanä ma, ne-pqe, Dnjä Änguä, nätmatqä Goti Iqu änätapäniqä iutanä Kijganänjā Ique, ae ämakquä-qe, neqä yäpā ingisani, zääqä ätätanä, tiinjinqä kiinjä nenqangi, hinuä äqānanä äpmeju. Goti Iqu ne Iqueqä ymeqä pmetunquä inemäkätä, neqä huiwi pizqä itä, qui imäknätqä iuta, anji inetmetä, huiwi huitanjā nyatunquä inemäkāniqeyi.

24 Goti Iqu ne hānjā inemäkāqumuatqangqetani, iunä timäuniqenqä hinuä äqānanä äpmeju. Inäqe, ämaqä hñqu, “Nyi nätmatqä huijqä hinuä äqānmä äpmejänä” ätätqe, nätmatqä iinji änä mämeqä iqenqä näqñqä menä. Ämaqä hñqu nätmatqä ae ämetqe, iqu iinjce hinuä äqānā mēpmeqä yānā.

25 Itanji nenji, nätmatqä änä mämeqä hñquenqä hinuä äqānanä äpmeñquetani, iquenqä kiinjä nenqangi, äwqä-qeiqinyä änyanä äpmeju.

26 Asä iinji, ne yāñänäqñqä maeqä inque, Dnjä Änguä Iqu yätamakqä äneyätqäuä. Ne tääqä qäyunāñi, äsquenyqä tqenqe, mañqä eāñque, Dnjä Änguä Iqu, Goti Iqueni kñquä maeqä, zääqenä ätuätä, awä nasuiyānā.

27 Itanji Iqu, Goti Iqueqä äwiñqä dunä, Iqueqä ämaqä iqunenyqä iinjä imäkätñqä iutani, Goti Apiqu, Ämaqä iquneqä qeqä-quuvqä imä hinuä yasāmā änaqānätñqä Iqu, Dnjä Änguä Iqueqä kñuä indqāñqenqä näqñqä eä.

28 Itanga ne tiinjñqe, näqñqe. Goti Hanjuwä Iqu, ämaqä, Iquenyqä kiinjä äwinyätñqä iquau, änguä iwimäkätñqä iinjce, nätmatqä eeqānāñi, wāunüä anä imäkpnqä imäkätqäuä. Ämaqä iinjä iqua, Goti Iqueqä äwiñqe wimeniqä iinjā, tääqä ätuätumakqä iquayi.

29 Iqueqä ämaqä iinjä iquaunqe, Iqu aingani näqñqä eätä, atāunüä äväqe, Iqueqä Ymeqä Iqutä asānāñjā etanğä, ga Ymeqä Iqueni, kuapānāñjā iinjā iquauqä kätequ pmeniqñqä, kñuä guä ämäsäukqe.

30 Itanga ämaqä, Iqu iinjā atāunüä ikqä iquauni, Iqu tääqä ätuätumakqe. I ätuätumakqä iquauni, Iqu jänāñjā-qua ipñqä iwimäkkqe. Ga iinjā iwimäkkqä iquauni, Iqu hānjā-pmeqä änguānāñitā, Iqueqä yoqä naqetä, äwikqe.

Goti Iqueqä ämaqeunqä äwiñqeunji, nätmatqä hui hoptāwä miqenqä

31 Inji Goti Hanjuwä Iqu iinjā inemäkkqenqe, ne äänä tatunquāwä? Iqu yätamakqä neyqangutqe, tqū ämänaqutäutä, nakittqiyätñqāwä? Aanqä eä.

32 Ga Iqu, Iqueqä Ymeqä Iqueni, hanä-iquä wimetnqe, a makiqätqä itä, ne yätamäkkqä neyätñqä dinqe, mäkä-hunqä iquau äwikqe. Iqu iinjä imäkkqetani, ne näqnqe tiinjñqä ämetqäñu. Iqu nätmatqä eeqänäñi, qäsä hinji nätapäniqeqä.

33 Itani Goti Iqu ne Iqueqänqä atäunüä äneyätä, jänänune inemäkkqetani, ämaqä kukñuä minetätñqä hnqu, aanqä eä.

34 Ne suqä quvqä iuta kima metunqe, tqu täniqiyä? Kraisi Jisasi Iqu nenyqä äpäkonäqetani, angumä ävauätä, Goti Hanjuwä Iqueqä hinuä iqi, Yoqä Naqä-tänjä-qu äpme, ne yätamäkkqä neyätñqä, yatñqä ävätqäüä.

35 Kraisi Iqu nenyqä kiinjä äwinyänqä iunji, ämaqä huätä mänatnämäutñqä hnqu, hmanjqä. Hanä-iquä hui nemeqanqutqä, ä täñjä-hunqä nemeqanqutqä, nñ ämaqä hnqua quvqä inetqueqanqppä, ä buayänqä dä neyqanqutqä, qäkä-määnqä äwa iqanqumatqä, nätmatqä quvqä qui in-emäkkqanqutqä, itanğa änapäsqanqppä iunji, nätmatqä iinjä iqua, Kraisi Iqueqä nenyqä äwinqä iunji, hoptäwä miqä ipñqäüä.

36 Nätmatqä iinjä nemetnqe, Goti Hanjuwä Iqueqä bukä iunji, tiinjä äqänänqä-payi.

“Ne Tqä ämaqä iquneni, qu hea ique-ique pizqä napäkpñqä itqänäüä. Qu ne sipsipqä pizqä päsqä dunqänänjä enqä-parjä etangu, hinuä änaqänänäüä.”†

37 Inäqe nätmatqä eeqänänjä iinjä iqua, qäyä änemetqätanqä-qe, Kraisi nenyqä kiinjä äwinyätñqä Iqueqä yätamäkkqeta, ne hämänänä ämawqätäuque.

38-39 Goti Iqu nenyqä kiinjä äwinyätñqenqe, nyi näqnqä tiinjä ae ämenjä. Äpäkonqä itä, hängä-pmeqä itä, ynaunjqä iquatä, dnä quvqä iquatä, nätmatqä tänga äwinqä itä, nätmatqä qänaknda timäuniqä itä, nätmatqä yänänäqnqä-tänjä huizitä, nätmatqä haqä yätutanjitä, nätmatqä yäpä butanjitä, nätmatqä Goti Iqu imäkkqä huizitäñi, yänänäqnqä maeqä-quayi. Iutanji, Goti Iqueqä nenyqä äwinqä, neqä Naqä Kraisi Jisasi Iqu ämänätquakkqetani, qu huätä mandumäkkqä iqäpnqe.

9

Poli iqu, käyämaqä Israitqä iquaunqä, huäqä kiinjä äwunqenqä

1 Nyi Kraisi Iqueqä ämaqä-qunä emä, quanğa matqä, naqä-qakuänänjä tmqe. Dñä Änguä Iqu, yätamäkkqä

† 8:36 Apqä Bukä 44:22

nyiyqan̄gi, n̄qä qeqä-quuvqä im̄ni, kuknuä tm̄qä itmin̄qe, ii naqä-qakuiqä, nān̄qä eqänä.

² Nyi hea ique-iqueñi, n̄qä äwqä imdan̄i, nyämaqä Israitqä iquaun̄qe, huäqä kiinjä ännatä, qeqä ändät̄qe.

³ Kraisi Iqu, nyi Iqueqä ämaqä iuta huätä ännadowatätä, n̄qä hueqä-himqä Israitqä iquauqä suqä quvqä iutan̄ä kiman̄i, han̄ä-iqä ändapätä, nyaqä an̄i iquau ävät̄n̄qenqä tääqä tumqä imäknätqän̄ä.

⁴ Nqä nyämaqä iinjä iqua, ämaqä Israitqä, Goti Hanjuwä Iqu Iqueqän̄qä atäun̄uä itä, Iqueqä ymeqä näwinyän̄ä-qua ep̄n̄qä itumakqä iquayi. Qun̄i, Iqu Iqueqä we-hun̄qetä, yän̄än̄aq̄n̄qetä, ämotquetä, qutän̄i kuknuä guä ämäsäutä, kuknuä-suqetä, suqä Iqueqä yoqä hageqä mamäuqetä ävätä, ga änguä wimäkät̄n̄qä kuknui, iinjä ätumin̄qe.

⁵ Qu Aprähamä, Aisakä, Jekopä iquautan̄ä hueqä-himqä etan̄gä, ga Kraisi Iqu iquautan̄ä ämaqä-qu et̄n̄qä äyä ätimäukqe. Kraisi Iqu nätmatqä eeqänän̄ä iu Miqä, Goti etan̄gi, ne Iqueqä yoqe, hea ique-ique hageu mamäuquatan̄quän̄an̄ji. Ii, naqä-qakuän̄an̄ji.

Goti Iqueqä kuknuä guä ämäsäukqenqä

⁶ Israitqä kuapänä, Jisasi Iquenyqä quuvqä maeqiyqä itqän̄uwitan̄i, ne, “Kuknuä Goti Iqu Aprähamä ique ätukqe, qäyu matimäuqä iqeä” tatan̄quäta? Oee. Ii tiin̄ji! Awiqu Jekopä iqueqä yoqä huizi, Israitque. Mä ämaqä iquesan̄ä eeqänän̄ä iqua, yoqä Israitqä äqonän̄uwä-qe, qutan̄ä kuapän̄an̄i, Goti Iqueqä ämaqä Israitqä-qua ma.

⁷ Asä inji, Aprähamä iqu emakqä eeqänän̄ä iquaun̄qe, “Iqueqä ymeqä naqä-qakuä iquaeqe” matqä yan̄qunä. Oeyä. Hin̄uiqän̄an̄i, Goti Iqu Aprähamä iquen̄i, “*Tqä hueqä-himqe, Aisakä iquesanä hipnuwiqä*” ätukqe.*

⁸⁻⁹ Kuknuä iqueqä quati, tiinjä. Ymeqä häneqä iutanä ätimäuwä iqua, qu Goti Hanjuwä Iqueqä ymeqä manä. Goti Iqu, Aprähamä iqtän̄i, kuknuä guä ämäsäutä, “*Nyi hea atäun̄uä ae ikqä ique, an̄gumä pqan̄ga, Serai ymeqä qokä hn̄que nyuän̄iqeqä*” ätukqe.† In̄i, ymeqä kuknuä guä ämäsäukqä iuta ätimäuwä iqua, Goti Iqu, ymeqä näwinyän̄ä-qua qunänä.

Läpekaqä ymeqä iquaquinqä

¹⁰ Inä ma, Läpeka iinyqä-pqe, kn̄uä inä indqämb̄n̄qe. Iiyqä ymeqä qäyawä iquaqu, neqä awiqu Aisakä iquesanä ätimäukiyi.

¹¹⁻¹² Iinjä etan̄gi, Läpekai, ymeqä iquaqui maunyqä änä etan̄ga, iquaqu suqä änguitä, quvqetä, änä mimäkqä

* 9:7 Ipäqäqä 21:12 † 9:8-9 Ipäqäqä 18:10,14

yqänä etanğa, Goti Hanjuwä Iqu Läpekaunji, tii ätuke. *“Ymeqä hitmqä iqu, ymeqä qänaki ämisqä iqueqä wäunüä imäkkä pmeniqeqä.”*[‡] Iqu ii imäkkqe, ii Iqueqä suqä ämaqä atäunüä iqueu, hea ique-ique qänaknä iqenqä, ämänätquetnqä iiyi. Iqueqä suqä iinji, ämaqueuqä wäunüä imäkkqanqe knüä mindqänqä, Iqueqä äwinqä iutanä, imäkänä.

¹³ Goti Iqueqä bukiunji, tii ätnänqä-payi. *“Nyi Jekopä iquenyqe, aañä kuapänä änyinä, ä Iso iquenyqe, manyinqä yasämä eä.”*[§]

Goti Iqu, Iqueqä äwinqeutänä ämaqä atäunüä iqenqä

¹⁴ Inğa etanği änäändiyä? Goti Iqu Iqueqä äwinqeutänä atäunüä iqenqe, ne änäänyä tatunquäwä? *“Iqu jänäni mimäkkä itqänä”* tatunquäta? Oeyqä.

¹⁵ Li tiinji. Goti Iqu Mosisi iquenji, tiinğa ätukqe. *“Nyi, ämaqä hñquenyqä qeqä tumuäkmqä nyingangutqe, nyi imäkmä. Itanğa nyi, hñquenyqä huäqä nungangutqe, ii-pqä inä imäkmä.”*^{*}

¹⁶ Iwä Goti Hanjuwä Iqu ämaqä atäunüä yätñqä itäqänğanji, ämaqä iqueqä äwinqetatä, iqueqä wäunüä tnänğa iqä itatä, ma, ii Goti ämaqueu qeqä tumuäkkä Iqueqä äwinqä iutanänji.

¹⁷ Li naqä-qakuinqä mänätquetnqe, Goti Iqueqä bukä iunji, Iqueqä kukñüä, Iqu ämaqä Isipä iu miqä[†] ique ätukqe, tii äqänä. *“Nyi si ämaqä misñqä äpmuatekikqe, ii Nyaqä yänänäññqä ämaqueu sita motqueqanğa, itanğa qu Nyaqä yoqä naqenqä, qua eeqänänğa iu awä tquäpnuwänqä diñqeyi.”*[‡]

¹⁸ Iwä ne iutanji näqñqä tii ämenju. Goti Iqu ämaqä äsque-äsque qeqä tumuäkkätñqä wingangutqe, Iqu ique wimäkänä. Itanğa Iqu ämaqä hñqueä nyuänji woyqä wimäkkätñqä wingangutqe, Iqu imäkänä.

Kukñüä ktqä, qua-qondenqä

¹⁹ Iutanji hesanğa hñqu, nyinji tiinğa dänquti? *“Goti Hanjuwä Iqueqä äwinqä iunji, hñgisanä ävätä, iquegenä itñqe, tqukä? Hma naqä-qakui. Inji Goti Iqu nenyqe, ‘Suqä quvqä-tänğa-quaiqe’ sunqä ätqäwä?”*

²⁰ Itanği nyi kimanji, *“Ämaqä iquki, si Goti Hanjuwä Iquenji, suqä Iqu imäkkätñqä iunqe, äkasuwä tutñqe, änäänjukukuä?”* ätquä. *“Ämaqä hñqu, qua-kuäkä äkitä*

[‡] 9:11-12 Ipäqäkkä 25:23 § 9:13 Malakai 1:2-3 * 9:15 Angumä Itmakqä 33:19 † 9:17 Aingani, Isipä pmeqä iqua quwqä ämiqä naqä eeqänänğa iquanqe, “Pero” ätminjuwi. ‡ 9:17 Angumä Itmakqä 9:16

nätmatqä imäkqan̄gutqe, nätmatqä iinjä iqu, ämaqä iqueni, 'Si iinj, sunqä nyimäkinyä?' tuätñqäta?"§

21 Itan̄ga ämaqä qua qondä imäkkä iqu, qua hui äkitä, iqueqä äwiñqä dunä, qondä hñquaqu imäkänä. Qondä hñqu, wäun̄uä äñguänäñä iun̄qe. Itan̄ga huiziqu, wäun̄uä hñgän̄qä iun̄qe. Suqä iinj qäyuta, hmanda? Ii, qäyun̄ji.

22 Goti Hanjuwä Iqu-pqe, ämaqä Iqueqä-kiuä imäkkqe wäun̄uä huitan̄ä-huitan̄iñqä atäun̄uä itäqän̄gan̄ji, Iqueqä äwiñqeunä imäkänä. Iqu Iqueqä äwqä tn̄än̄itä, yän̄änäqñqetä, ätn̄änä iqi ämotquetñqä äwiñgan̄gqä-qe, ämaqä, iinjñqä atäun̄uä ikqä iquauñi, quwqä hñgisänä iqe qäyä hitan̄gi, Iqu äwqä-qeiqinyä änyä, äpakänä anä äpmaka äpätn̄qe.

23 Iqu iinjä itñqe, tiinjñqeyi. Nätmatqä Iqueqä yoqä nage motqueqä hävemnäqñqä etan̄gqen̄qä, ämaqeun̄äqñqä vätn̄qä äwiñgqe. In̄ji, qua qondä, Iqu qeqä ätumuäkätñqä iqua, nätmatqä äñguänäñi mapnuwän̄qe, näwinyä imäkekqe.

24 Qua qondä qeqä ätumuäkätñqä iqua, ämaqä Iqu tääqä änatätmakqä iquneyi. Ne atäun̄ui, Israitqä iquautan̄ä iqunenyä mäneyqä itä, Israitqä qäyä etan̄gi huizitan̄ä iquau-pqe, qäsä inä ätäukqe.

Hñuä-tqä iquauqä kukñuin̄qä

25 Ii en̄qä-pan̄ji, Goti Iqueqä kukñui hñuä-tqä Hosiya iqueqä bukä iun̄ji, tii ätä äqänä. "Qokä-apäkä, Nqä ämaqä mämpmeqä imin̄juwä iquauñqe, Nyi, 'Nqä ämaqä-quaiqä' tm̄niqe. Auä, ämaqä, Nyi qun̄qä manyin̄qä imin̄qä iquauñqe, Nyi 'Qun̄qä änyin̄giyā' tm̄niqe."*

26 Itan̄ga an̄ji, "Nyi, 'He Nqä ämaqä maeqä en̄äüä' ätkqä iqiñi, ämaqä asä iqi pmeqä iquauñqe, qu, 'Iqua Goti Hññä Hea Ique-ique Pmeqä Iqueqä ymeqä-quaiqä' tp̄nuwiqä.'"

27 Itan̄ga Asayä iqu, Israitqä iquauñqä kñuä indqänätä, tääqä yän̄änäqñqä tiinjä ätkqe. "Israitqä, qu kuapänäñä, hikä weä eqä-huän̄jä man̄ju äwiñqä-pan̄ä qäyä pmetan̄guwä-qe, Goti Iqu qutan̄ji, wän̄qä hmbunä hññä pmapñqä itmen̄iqe.

28 Ii tii etan̄gi. In̄gan̄ji Naqä Iqu, ämaqä qua täutan̄ä iquau kukñuä ae ämitkqä du, äpakänä mämpmeqä, qui hämänä imäkänä."‡

29 Ii Asayä iqu ganä ae ätkqä-pan̄jiyi. "Naqä Yän̄änäqñqä Eeqänäñä-tän̄ä Iqu, nesani hmbnän̄ä hui, hññä pmapñqä hñuinä mäqun̄qä-säpi, ne qui eeqänä, an̄ä-himqä So-tomätä§ Gomoratä qui imäkñguwä-pa, imäkñguanin̄qä."*

§ 9:20 Asayä 29:16; 45:9 * 9:25 Hosiya 2:23 † 9:26 Hosiya 1:10 ‡ 9:28

Asayä 10:22-23 § 9:29 Ipäqäkkä 19:1 * 9:29 Asayä 1:9

Jänänjä timäuqenqe, quuvqä heqiyqä iutanänji

³⁰ Itäni ne änäänyä tatunquäwä? Ne tiinjä tatunqueqä. Israitqä qäyä etanji huizi iqua, qokä-apäkä Goti Iqueqä hinuä iqi jänänjä timäupnqenqä, yänänäqñqä miqä iminuwä-qe, qu Goti Iqueqä hinuä iqi jänänjä ae ätimäukuwiqä. Qu quuvqä heqiyqanquwitanji, Goti Hanjuwä Iqu, "Qokä-apäkä jänänjä iquaiqä" ätkqe.

³¹ Inäqe Israitqä iqua, kuknuä-suqä iu qänaknä ipu, Goti Iqueqä hinuä iqiñi jänänjä timäupnqenqä, yänjä äqänäpiyä-qe, homä yqänä itqänuwi.

³² Iiñi sunqäwä? Qu quuvqä heqäpnqenqä knuä mindqänqä ipu, wäunuä quwqä-quwä imäkäpiyita, hipnuwänqä knuä ätuqä ämepu, ii itqänuwi. Inji qu, hikiu äqutäümäupu, äqiyäpäkñguwi.

³³ Ii Goti Iqueqä bukiu äqänänqä-payi. "*Häe! Hinuä qumbu! Nyi hikä hnqe, Sayonä iunji äseqä. Iqu hikä, qokä-apäki äqutäümäupu qua iqi päkñqä Iquvi. Ämaqä tqutqu, Iquenyqä quuvqä eqiyäpiyitanji, äwqä hanjä-iqä mämeqä ipñqe qä.*"†

10

Israitqä iquautanä, quuvqä maeqiyqä iquaunqä

¹ Nyämaqäüä, Goti Hanjuwä Iqu, Israitqä iqua qui mimäkñqänqä, hänjä imäkäqumuatetñqä kiinjä nyinganji, hea ique-iquenji nyi Iquenyqe, ii imäkätñqä tääqä ätätqänjä.

² Nyi iquaunqä näqñqä ängüänänjä emä, kuknuä awi, tiinjä ätätqänjä. Iqua, Goti Hanjuwä Ique yeeqä wimäkñqä kiinjä winganji, yänjä äqänätqänuwä-qe, näqñqä yasämä maeqä injä.

³ Quwqä yänänäqñqä iuta, jänänjä imäkmbñqä knuä indqänäpu, Iqueqä suqä ämaqeu jänänänjä hipñqä iwimäkätñqenqe, maqñqä epiyitanji, quuvqä maeqiyqä itqänjä.

⁴ Ne näqñqe, kuknuä-suqä Goti Iqu Mosisi ique äwikqe, kiqä wäunui, Kraisii Iqu qäyunä ae imäkkqe. Inji qokä-apäkä eeqänänji, Iquenqä quuvqä eqämipqä iqua, Goti Hanjuwä Iqueqä hinuä iqiñi, ämaqä jänänänjua timäupnä.

Goti Iqu angu inetmetä, jänänänjä nemäkqenqä

⁵ Mosisi iqu, kuknuä-sugeu qänaknä itä jänänänju timäutñqä iinqe, tii ätätä äqäkkqe. "*Ämaqä hnqu suqä eeqänänjä iunji qänaknä imitätqe, iqu hänjä-pmeqe, ämeniqeqä.*"*

† 9:33 Asayä 8:14; 28:16

* 10:5 Hiqäva-imäkkä 18:5

6 Itan̄gi ämaqä quuvqä eqiyäpu jänänän̄gua timäupn̄qä iqua, Mosisi iqueqä kuknuä täun̄i qänaknä ipnä. “Si tqä-täüä tii matn̄qä pa. ‘Qäukuä haqä yätun̄qe, tqu yän̄inqäwä?’”[†] Kuknuä haqä yätun̄qä iqu, ii Kraisi Iquen̄i, qua täun̄qä ätuma ppen̄qeyi. In̄äqe Goti Iqu Iquen̄i ae ändowatkqe.

7 “Mä tiin̄jä-pqä matn̄qä pa. ‘Ämaqä ae äpäkon̄guwä iquauqä an̄ä bun̄qe, tqu witn̄qäwä?’”[‡] Kuknuä ii, Kraisi Iquen̄i, qua äptekuä iuta, an̄gu ätuma yappen̄qeyi. In̄äqe Goti Iqu Ique ae ävauqumuatkqe.

8 Itan̄gi hui inä tii ätqi. “Kukn̄ui, hesän̄ä qäqiqi äwi. Hiqä qeqä-quuvqä yäpä imdä, itan̄ga hiqä man̄ä iutän̄yä.”[§] Kuknuä ii, quuvqä heqiyqä kuknuä ne awä tii ätuätun̄quä iiyi.

9 Si ätnän̄ä iqi, “Jisasi Iqu, Naqä-queqä” awä ätuätnä, ga Goti Iqu, Jisasi Ique qua äptekuwiuta an̄gumä ävauqumuatkqen̄qä näqn̄qä ämetnä, Iquenyqä quuvqä naqä-qakuänän̄ä heqiyqan̄gtqe, Goti Iqu, si qui mimäkn̄qän̄qä hän̄ä imäkäqumuatekiyänä.

10 Ne Goti Iquenyqä quuvqä naqä-qakuänän̄ä heqiyqan̄gquetan̄i, Goti Iqu jänänän̄gune inemäkänä. Itan̄ga neqä quuvqä heqiyqän̄qä ätnän̄ä iqi awä tqan̄quati, Goti Iqu, ne qui mimäkn̄qän̄qä, hän̄ä imäkäqumuatänaeyänä.

Israitqä iquatä, huizi iquatä, Goti Asä Iquenyqä quuvqä heqiyäpn̄qen̄qä

11 Nätmatqä tän̄qe, Goti Hanjuwä Iqueqä bukä iun̄i, tiin̄ä ätä äyä äqänä. “Ämaqä tqu-tqu Iquenyqä quuvqä eqiyäpiyitan̄i, äwqä han̄ä mämeqä ipn̄qäwä.”^{*}

12 Israitqä iqua-tä, ämaqä huizi iqua-tä, asänä epu, eegänän̄ä iquauqä Naqe, asä Qäqunän̄ji. Ga yätamäkqen̄qä tääqä tqan̄gpqä iquaun̄i, Asiqu änguan̄än̄ä iwimäkänä.

13 Auä, “Ämaqä tqu-tqu Naqä Ique yätamäkqen̄qä tääqä tqan̄gpqe, Iqu qu, qui mimäkn̄qän̄qä, hän̄ä imäkäqumuateñqiyä.”[†]

14 In̄äqe qu, Iquenyqä quuvqä maeqiyqä ikuwä iqua, yätamäkqen̄qe, Ique yatn̄qe, änä wipniqä? Änä maeqä enä. Ga qu, Iquenyqä kuknuä qätä mäwiyqä ikuwä iqua, quuvqe, änä heqäpn̄iqä? Änä maeqä enä. Itan̄ga ämaqä hn̄qu, qun̄i äwimetä awä mätquä yätqe, qu Iquenyqe, qätä änä wipniqä? Änä matimäuqä yänä.

[†] 10:6 Kuknuä-suqä 30:12 [‡] 10:7 Kuknuä-suqä 30:13 [§] 10:8 Kuknuä-suqä 30:14 ^{*} 10:11 Asayä 28:16 [†] 10:13 Joeli 2:32

15 Mä hñqu, awä-tqä iquau mändowatqä yätqe, qu äwäpu awi, änä tupniqä? Äänä matimäuqä yänä. Iutanji Goti Iueqä bukä iunji, tii äqänä. *“Ämaqä hñqua kukñuä we-huñqä-tänji äma äpäpu, awä ätuätqäñuwi, ii aanjä äñguänäñiyi!”*‡

Israitqä iquautanjä, quuvqä maeqiyqä iquaunqä

16 Itanji qokä-apäkä kukñuä äñguä we-huñqä-tänji qänaknä ikuwi, eeqänänjä-qua ma. Oeyä. Asayä iqu tiinjä ätkqe. *“Naqä Iquki, kukñuä ne iquau awä ätuätunqwe, quuvqä tqukua eqiyätqäñuwäwä?”*§

17 I etanğqetani, ne tiinñqe näqñqe. Ämaqä Goti Iquenyqä quuvqä eqiyätqäñuwi, ii qu kukñuä Kraisi Iquenyqä qätä äwiyätqäñuwä iutayi.

18 Itanji nyi yatñqä tiinjä iqä. Änäängä? Kukñuä äñguänänjä tä, qu qätä mäwiyqä itqäñuwäta? Oeyä. Qu qätä ae äwiyätqäñuwi. Apqä Bukiunji, tiinjä äqänä. *“Iquauqä kukñui, qua äwitqutänqä-pa eqiyqangi, ämaqä eeqänänji qätä ae äwiyätqäñuwiqä.”**

19 Itanga nyi yatñqä huizi-pqe inänjqä. Änäängäwä? Israitqä iqua kukñuä iinjä iueqä quatinqe, qu änyä mañqäta? Oee. Kima kinğanänji, Goti Iueqä kukñuä, Mosisi iqu tii äqäkkä iutayi. *“Nyi ämaqä hñgänqä im-imä äpmeñuwä iquautanjä hñquau äñguä wimäkqanğqetani, he Goti Iqunänqe, ‘Neqänänjiqänä’ ätäpu, äwqä quvqä imbñqäwä. Auä, Nyi ämaqä näqñqä maeqä iinjä iquau itmetmäñganji, he äwqä tnänjä imbñqä emäkmä.”*†

20 Itanji Asayä iqu-pqe pemänä itä, Goti Iueqä kukñui, tii ätkqe. *“Ämaqä, Nyinyqä qävqä miqä imiñuwä hñqua, qu Nyi ae ämänqumuakuwi. Nñ, qu ämaqä hñquaunji, Nyinyqä yatñqä mäwqä ikuwä-qe, Nyi Nqä-näuänji, ätnänjä iqi ämitquatñgqe.”*‡

21 Inäqe Goti Iueqä kukñuä Israitqä iquaunqe, Asayä iqu tii ätkqe. *“Hea quäuqänğa, Nyi qokä-apäkä hñgisänä ipu, Nqä kukñui tuwä ävätqäñuwä iquaunji, anğumä itmamqä nyinganji, Nqä hipai ävatminqe.”*§

11

Goti Iqu, Israitqä iutanjä hui, anji itumakqenqä

1 I etanğqetani, nyi yatñqä tiinjä imqe. Änäängä? Goti Hanjuwä Iqu Iueqä qokä-apäkä Israitqä iunji, tuwä ae äwikqätanä? Aanjä oee. Nyi-pqe, Israitqä iutanjä inänjunji.

‡ 10:15 Asayä 52:7 § 10:16 Asayä 53:1 * 10:18 Apqä Bukä 19:4 † 10:19

Kukñuä-suqä 32:21 ‡ 10:20 Asayä 65:1 § 10:21 Asayä 65:2

Nyi nqä-nuänä Aprähamä iqueqä kawiqunä eämä, itanga awiqu Benjämenä iquesanä hueqä-himqä iqunji.

² Ämaqä, Goti Hanjuwä Iqu Iqueqänqä hinuiqänä a ätäukqä iquauni, Iqu tuwä hämänä mäwiyqä ikqe.

He knuä mämeqä inä? Laisa iqu, "Nyi Goti Iqueqä ämaqä yäpakä iqunjä" knuä indqänätä, Israitqä iquauqä quvqenqä ätuätä, Goti Iquenji, tääqä yänänqenqä tii ätukqe.

³ "Naqä Iquki, qu Tqä kuknui hinuä-tqä iquau pizqä äpäsäpu, hiqäva-imäkqä ttawi äpnasäpu qui äyä ikimäkikuwi. Itanji tänganji, nyi tqä ämaqä yäpakä iqunäni, qu pizqä bäkpnqä qävqä täsä änyätqänä."*

⁴ Itanji Goti Hanjuwä Iqu iquenji, kuknuä kimanji, äki ätukqenqe, he knuä mapiyä. "Nqä ämaqä 7,000, goti quanqä Balä iquenyqä qonä mäwoktäuqä itqänuwä iquau, yqänä ämitqänä."†

⁵ Itanga Iqueqä ämaqä iutanä hui, inga yqänä äpmaminuwä-pa, tänganä-pqe, Iqueqä ämaqä Israitqä iquautanä hui yqänä äpmenä. Ii, ämaqä, Iqu qeqä äwimänätä hingi vqeuta atäunuä ikqä iquayi.

⁶ Iqu qunji atäunui, Iqueqä qeqä äwimänätä hingi vqeuta ikqä etangutqe, ii, Iqu quwqä wäunuinqä knuä indqänätä, atäunuä ikqä hmayi. Iqu, quwqä wäunuinqä knuä indqänätä, atäunuä ikqä-säpi, Iqueqä qeqä wimänqeta hingi vqe, naqä-qakuä maeqä hitäninji.

⁷ Ii tiinjä etangiyi. Israitqä iqua, Goti Iqueqä hinuä iqi jänänänä pmapnqä hänaqenqä, qävqä iminuwä-qe, mämäqumueqä ikuwi. Iquautanä Goti Hanjuwä Iqu atäunuä ikqä iquanä ämäqumuakuwi. Itanga huiiziqua, iquauqä knuä iqe, qnqanä enqä-pa yänänqenqä enätanji äpmenä.

⁸ Qu hanä-iqä iinjä iu äpmenuwi, ii Goti Iqueqä bukiu tii äqänänqä-payi. "Goti Iqu qunji iwimäkqanji, qu popo ipu, knuä mämeqä ipu, ä hinuä maqnqä ipu, qätä mäwiyqä, iinjä ätimäukuwi. Inji qu ii äpmaka äpänä."‡

⁹ Itanga ii, Dewiti iqu tii ätätä äqäkqä-payi. "Quwqä ymisänä naqänänä ängänqanji, ii nanuä meqänqä enqä-pa, quwqä-quwä guä äquvänäpu, ä hikiu äqutäumäupu, ga quwqä kimanji, i mapnqä iinjä änyinji.

¹⁰ Iwä qu hinuä maqnqä ipnqä hea iwimäkiyä. Itanga hanä-iqä ämepiyitanji, iquauqä tuwi huakmä näwinyä imbñqä iwimäkiyä."§

* 11:3 1 Ämiqä Naqä 19:10, 14 † 11:4 1 Ämiqä Naqä 19:18 ‡ 11:8 Asayä

6:10; Kuknuä-suqä 29:4 § 11:10 Apqä Bukä 69:22-23

Goti Iqu, ämaqä quvqä iquau häñä imäkäqumuatqenqä

¹¹ I etanğqetani, nyi yatnqä tiinjä imqe. Israitqä iqua, Kraisi Iquenqä quuvqä maeqiyqä ipu, quvqä iu äpäknğuwi, hma ekuwäta? Aanä hma, naqä-qakuä eä. Qu Goti Hanjuwä Ique tuwä äwikuwitani, Goti Iqu Israitqä qäyä etanğı huizi iqua, quwqä quvqeuta qui mimäknğänqä, häñä imäkäqumuatekqe. Iqu ii imäkkqe, Israitqä iqua Iquenyqe, 'Negänänjiqänä' ätäpu, äwqä quvqä winyätñqä iwimäkkqe.

¹² Itanğı Israitqä iqua, Goti Ique tuwä äwiyäpu, jänänänua matimäuqä iqanğuwänğa, Goti Iqu ämaqä huizi iquau suqä anğua iwimäkkqetani, ne tiinjñqä näqnqä ämenä. Israitqä iqua, Ique anğumä hämänänä wimeqanğuwänğa, Goti Iqu iquauñi, aanä anğuanänä iwimäkänä.

¹³ Tanğani nyi, Israitqä iqua qäyä etanğı huizi iquenä, etmqe. Jisasi Kraisi Iqu heyaqä awä iqi wäunjuä imäkkqauwqämqä änändowatkqetani, nyi wäunjuä iinj, naqä imäkkqä ti peyqämqe.

¹⁴ Nyi nqä nyämaqä Israitqä iquautanä hnğa, Goti Iquenyqe, 'Negänänjiqänä' ätäpu, äwqä quvqä winyätñqä iwimäkätmä, qu qui mimäknğänqä häñä pmepñqä ätuma pmqä itqänä.

¹⁵ Goti Hanjuwä Iqu, Israitqä iquau huätä ändowatätäqänğani, Iqu qua im-imdanä huizi iquautani, hnğau itmetä, Iqutä naqä-huinyä pmapñqä imäkkqetani, ne tiinjñqä näqnqä menä. Iqu Israitqä iquau yeeqetä anğau itmetqe, ii Iqu ämaqä, qua apteqä iuta anğumä ävauqumuatätñqä-panjä iiyi.

Kukñuä ktqä, bretqenqätä, zä-olipqenqätä

¹⁶ Qu bretqä imäkäpiyänğani, bretqä kınğanänä iqueni, Goti Hanjuwä Ique, Iqueqänä hiätñqä vqanğpqe, iutani bretqä huizi iqua-pqe Iquenqänğänä timäupñqäuä.* Ga zä-huki Goti Iqueqänä etanğutqe, kiqä äpa-pqe Goti Iqueqänänğñqe.†

¹⁷ Israitqä Goti Iqu huätä ändowatkqä iqua, qu zä-olipqä anğua iqueqä äpa, Iqu äquakkqä iquayi. He Israitqä iqua qäyä etanğı huizi iquenä, he zä-olipqä quvqä iutanä äpai, zä-olipqä anğua iu äuqänäpu, kiqä äpa huizitä, hukä iqueqä aowi ämepu, anğua eqä-panä iquenji. ¹⁸ Iinjä etanğı he hiqä-hiuä haqeu ämamäunäpu, zä-äpa Goti Iqu äquakkqä iquau ämäwqätäupñqä iinjä knuä mindqänğä

* 11:16 A Täuqä 15:17-21; Esekiyäli 44:30 † 11:16 Kukñuä ktqä iquaqi, Israitqä iquau atäunjuä vätätñqä iyi. Bretqä kınğanänjitä zä-huki-täñi, Israitqä iquaqä kawukiquayi.

pambiyä! He hiqä-hiuä haqä mamämbnqä etangutqe, knuä tiinjnqä indqämbiyä. He zä-äpa iquenä, hukä iquau aowä mäwqä, hukä iqua, aowä etapätqänäuä.

19 Iutanj hesanjä hnqu nyinj, tiinjä dänquti? “Goti Hanjuwä Iqu, äpa hui äquakkqe, ii nyi quwqä anju tnänqä mamqä iinjeqä.”

20 Ii qäyunjqae, qu quuvqä maeqiyqä etangä, Iqu iquaunji äquakkqe. Ga he quuvqä eqiyäpiytanji, änguä äyä äpmenäuä. Iinjä etangi, he hiqä yoqe haqeu mämamänqä pambiyä. He ze, tiinjnqä hinyätneqä.

21 Ii tiinjä etangiyi. Hijnuiqänänji Goti Iqu äpa naqä-qakuänänji, hngisanä iqangä hinuinä mäqunquä itä, äyä äquakkqe. Inji he hngisanä iqangppqe, Iqu henji hinuinä eqänäniqätiyä? Oeyä.

22 Iutanj ne Goti Iqueqä suqä änguä itqueqä iinjätä, suqä tnänä itqueqä iinjätä näqnqä ämequ. Qokä-apäkä, Iqueqä suqe ävquatämäukuwä iquaunji, Iqu suqä tnänji ämotquakkqe. Inäqe Iqu henji, suqä änguä etquakkqe. He Iqueqä suqä iinjä quuvqä heqiyqangppqe, Iqu änäänä etquaka uwquäniqe. He ii miqä iqangppqe, Iqu he-pqe i etevämäuniqe.

23 Itanga Israitqä, Kraisi Iquenyqä quuvqä maeqiyqä iqangä, Iqu zä-äpa enqä-pa ae ätävämäukqä iqua, qu quuvqä heqiyqangppqe, Goti Iqu qunji angji äuqiyeniqe. Iqu quwqä äuqinmitpqä iu angji äuqiyetnqä iinjqe, näqnqätä, yänänäqnqätä qäsänue.

24 He näqnqe. Hijnuiqänänji, henji Goti Iqu, zä-olipqä quvqä hnquesa etävätä, mauqnqä iminuwä änguä ique-mända, äyä euqiyekqe. Iqu wäunuä naqä iinjä imäkkqetanji, Iqu wäunuä wänqä, zä-äpa Iqu ätawikqä iqua, angumä ämetä quwqä äuqinmitpqä iu äuqiyeniqe, änä mimäkkqä yäniqi? Iqu imäkänä.

Suqä hngisanä iqenqä qäyä etangi, Goti Iqu qeqä wimänqenqä

25 Nqä nyämaqäuä, he Israitqä maeqä enuwä iquenä, “Ne näqnqä naqänänjä-täjuneyqä” knuä eyqnqe, he Goti Iqueqä kuknuä zä äwinqä tquenyqe, näqnqä mapnqä änyingji. Israitqä iquautanä hnqua, iquauqä knuä iqe, qnqanjä enqä-pa yänänäqnqä enätangi äpmenä. Iinjä etangqä-qe, Israitqä qäyä etangi huizi, Goti Iqu atäunuä ikqä eeqänänä iqua, Iquenyqä pqangppqängganqä, Israitqä iqua kinä nämä yqänä pmetpnuwi.

26 Itanga hänaqä täutanji, Goti Iqu, Israitqä eeqänänä iquaunji, qu qui mimäknqänqä hänä imäkäqumuateniqe. Ii Goti Iqueqä bukiu tii äqänänqä-payi. “Ämaqä, qui

imäknanä-tpu iqan̄guwä iquau An̄gumä Itmeqä Iqu, Sayonä iuta quvepänä. Ga Iqu, Jekopä iqueqä hueqä-himqä iqua, suqä Goti Iquenyqä h̄ngisanä iqe, huätä vquatämäup̄nqä imäkänä.

²⁷ *Itan̄gani hea in̄gani, Nyi iquatä kuk̄nuä guä ämäsäutmä, iquauqä suqä quvqe, huätä mamäumqänä.*"†

²⁸ Israitqä iqua, kuk̄nuä änguä, Jisasi Iquenyqä tuwä wiyqan̄guwitan̄i, Goti Iqu qun̄i, Iqu Iqueqä mäkä-hun̄qä-qua äqunätä, ga he Israitqä maeqä en̄uwä huizi iquenä, yätamakqä eyät̄nqä äwingqe. In̄äqe Iqu Israitqä iquau Iqueqän̄qä atäun̄uä ekqetan̄i, Iqu kuk̄nuä quwqä kaqä-kawäkatä guä ämäsäukqe, qäyu timäut̄nqä win̄gani, qun̄qe, Iqu aan̄ä kiin̄ä äwinyät̄nqä iqua etan̄gä äqunätqäüä.

²⁹ Iqu iin̄ä-qua äqunäq̄nqe, ii Iqu ämaqä, Iqueqän̄qä tääqä ätuätumetä, nätmatqä änguän̄ni ae äwikqä iquauq̄e, qänak̄ni, k̄nuä hui-mānda mindqän̄qä yät̄nqä iiyi.

³⁰ Hin̄uiqän̄ni he Goti Iqueqä kuk̄nui h̄ngisanä ikuwä-qe, t̄an̄gani, Israitqä iqua h̄ngisanä i itqän̄uwitan̄i, Goti Iqu qeqä wimān̄gani i emäkätqäüä.

³¹ In̄i Israitqä iqua, kuk̄nui t̄an̄ga tuwä äwiyätqän̄uwi, ii Goti Iqu qeqä wimān̄gani emäkät̄nqä-pa, qun̄ä-pqe asä inä iwimäkät̄nqä iiyi. §

³² Ii tiin̄ji. Goti Iqu, ämaqä eeqän̄ni, Ique h̄ngisanä itque-qan̄guwitan̄i, guä äkiqiyäuekqe, ii Iqu ämaqä eeqän̄ni iun̄qä qeqä wimān̄gani, änguä itquet̄nqä din̄qeyi.

Goti Iqueqä yoqe, haqeu mamäuwen̄qä

³³ Täukue! Goti Hanjuwä Iqueqä k̄nuä iqä änguän̄nitä, näq̄nqä änguän̄nitāni, aan̄ä hävemnäq̄nqä eä. Ne ämaqä-qune, Iqueqä k̄nuä iwäsäuwen̄qätä, suqä Iqu imäkät̄nqen̄qetä, qäquaq̄uiyqä quatin̄qä näq̄nqä metun̄que, änä maeqä in̄u.

³⁴ "Naqä Iqueqä k̄nuä indqän̄qä iin̄qe, näq̄nqä ae eän̄qe, tqukä? Ä Iqu suqä imäkät̄nqä iin̄qe, k̄nui tqu vät̄nqe? Aan̄qe."*

³⁵ Itan̄ga, "Nätmatqä hui, Goti Iqu ämaqä ique kima vät̄nqä iin̄qe, tqu äwikqe? Aan̄qe."† Nätmatqä eeqän̄ni, Iqu ae ämeqetan̄i, äwa miqä Iquvi.

³⁶ Nätmatqä eeqän̄ni, Goti Hanjuwä Iquesa ätimäupu, Iqueqä yän̄änäq̄nqä iuta äwäka äpäpu, ga Iqueqä näweqä

‡ 11:27 Asayä 59:20-21; Järämai 31:33-34 § 11:31 Näq̄nqä-tän̄ä h̄nqua, Poli iqu tii ätqiyä ätätqän̄ä. "In̄i Israitqä iqua, Goti Iqu qeqä wimān̄gani emäkätqätan̄qetan̄i, Iqueqä kuk̄nui t̄an̄ga äwiyätqän̄uwi, ii Iqu qun̄i-pqe asä inä iwimäkät̄nqä iiyi." * 11:34 Asayä 40:13 † 11:35 Jopä 41:11

wimänäniqe. Ne Iqueqä yoqe, hea ique-ique haqeu mamäuquatuñque. Ii, aanä naqä-qakui.

12

Goti Iqueqä wäunui, qäyunä imäkatuñquenqä

¹ Nqä nyämaqäüä, nyi Goti Hanjuwä Iqu qeqä kiinänänjä änatmäkätkätanqenqä kñuä indqänätmä, kukñuä yänänäqñqä tiinjä hitmqe. He heqä huiwi, hiqäva enqä-pa, Goti Ique wipiyä. Nyi huiwä pizqä päsqä iinjä maetqä iqä. He hänä äpmapiyängani, qokä-apäkä Iqueqänqänä epu, suqä Iqu äwinyätñqä iunä imäqäpñqä etqä. He ii imäkäpiyitani, Goti Iqueqä yoqe, haqeqä naqä-qakuä ämamäutqänjä.

² Itanga ämaqä, qua täutanä quuvqä maeqiyqä iqua, quwqä suqä dunqä eyqiyäma upñqä, hinuinä mäqunquä pambiyä. He Goti Hanjuwä Iqu hiqä kñuä indqänqce, änyä-hänä emäkätkñqä, hinuinä qumbñqeqä. Iutani hiqä suqä-pqe, hänä inä timäuanä. Iinjä imäkäpiyitani, he Goti Iqueqä äwinqenqä näqñqä qäyunä ämepu, ga suqe, änguinqätä, Ique yeeqä wimäkqenqätä, jänänänjä pmeqenqätä näqñqce, ämapñqäüä.

Wäunüä huitanjä-huitanjä imäkqenqä

³ Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä qeqä imänqeta änguä inyimäkätä, wäunüä imäkmqä änändowatkqetani, nyi he eeqä hñqunä-hñqunäñi, tiinjä etqä. Si tqä näqñqenqätä, suqenqätä, kñuä indqänätnä, tqä yoqe haqeqä mämamäunqä panä! Si Goti Iqu quuvqä heqiyqä änä-änä äktapkqenqä kñuä indqänätnä, tqä-täüä iuta iwäsändñqce.

⁴ Ne näqñqce, neqä huiwi naqä-hñqunä eäqä-qe, kuapänä äuqätängäwä.* Ga ii äuqätänguwänqä iqua, wäunüä asitanjinä mimäqä ipnä.

⁵ Ii enqä-pa, ne Kraisi Iqutä ämuägnänquä iqune, kuapänä eanä-qe, Iqueqä huiwä naqä-hñqunä enu. Iwä ne asänänji maeqä eaqä-qe, näueqä imäknätanä, ne hñqunä-hñqunäñi, yoqä haqeqä mämamäunqä yatunqce.

⁶ Itanga Goti Iqu, Iqueqä qeqä imänqeta, wäunüä huitanjä-huitanjä imäkatunquä näqñqce, ne hñqunä-hñqunäñi hinqi änätkpke. Inji Goti Iqu ämaqä hñque, Iqueqä kukñui hinüä tuätñqä vqangutqe, iqu quuvqä heqiyqä Goti Iqu änä-änä äwikqenqä kñuä indqänätä, kukñui iuta awä tuänqiyä.

* 12:4 1 Korinä 12:12

⁷ Ämaqä tqu-tqu, huiziu yätamäkpä vqenqä näqñqä Goti Iquesa ämetqe, iqu yätamäkpä qäyunänä vänä. Ämaqä, huiziu näqñqä vqenqä näqñqä ämetqe, iqu, näqñqä qäyunänä vänä.

⁸ Ämaqä tqu-tqu, huiziu yänänäqñqä wimäkpqenqä näqñqä ämetqe, iqu yänänäqñqä wimäkänä. Ämaqä tqu-tqu, iqueqä nätmätqetä, huiziu yätamäkpqenqä näqñqä ämetqe, iqu äwqä hñquaqu änyä, mävpä yänä. Ämaqä tqu-tqu, huiziu miqenqä näqñqä ämetqe, iqu yänä äqänätä, äñguä minä. Ämaqä tqu-tqu, huiziu qeqä tumäkpqenqä näqñqä ämetqe, iqu äwqä yeeqänä itä vänä.

Ne ämaqeu, suqä äñguä itqueqenqä

⁹ Hiqä ämaqeunqä enqe, kukñuinä matqä-qunenä, aanjä kiñjä enyätñqe. Suqä quvqe, tuwä hämänä äväpu, suqä äñguiu, muänmbiyä.

¹⁰ He hñqunä-hñqunäñi, quuvqä anä eqiyätqäñuwä iquaunqe, kiñjä henganguti, hiqä yoqä haqeu mämamäunqä, huiziuqä yoqe, haqeqä mamäupñqä yänä qäñgpñqe.

¹¹ He enyqä miqä ipu, äwqä naqä-qakuä äväpu, Naqä Iqueqä wäunui imäkpäpñqe.

¹² He Goti Iqu äñguä emäkäninqä kñuä indqänäpu, hiñuä äqumbu äpmapiyitanj, aquvänä iqäpñqe. Hanjä-iqä emeqangutqe, äwqä hanuä imbu, yänänäqñqä tqäuätpñqe. Ga Goti Iquenyqä tääqe, mävpqatämäuqä ätqa uwqäpñqe.

¹³ Goti Iqueqä ämaqä hui nätmätqä huiñqä äwa iqangpqe, he yätamäkpä vqäpñqe. Itanga ämaqä kiñjä-nämđanä hñqua emeqangpqe, iquaunji äñguä itqueqäpñqe.

Suqä kima miwitqueqenqätä, asänä pmeqenqätä

¹⁴ Itanga ämaqä quvqä etqueqangpqa iquaunji, Goti Hanjuwä Iquenyqä, äñguä iwimäkätñqä tääqä tupñqe. Auä, he Iquenyqä tääqe, Iqu qu qui imäkätñqä ma, äñguä iwimäkätñqä dñqä tupñqe.

¹⁵ Ämaqä aquvänä iqanguwä iquatäñi, he-pqe anä iqäpñqe. Itanga ämaqä kñuä qiyqanguwä iquatäñi, he-pqe kñuä anä qäyqäpñqe.

¹⁶ Hiqä-hiuä iwäsänäpu, hñqua yändi, ä hñqua mäñdñqä mindqäñqä pa ipu, eeqänä asänäñqe. Inji he "Ne ämaqä naqä äpmeñunä" kñuä mindqäñqä pa ipu, ämaqä hiñgiñqä äpmeñuwä-pqä iquatä, näueqä imäkñgpñqe. Auä, "Ne näqñqä naqänänä-täñuneyqe," kñuä maeyqä iqäñqe.

17 Ämaqä hñqu quvqä etqueqangutqängani, he ique kima mitqueqä pa iqäpnqe. Oeyä. Suqä, ämaqä eeqänäni, “Ii änguiqä” knuä mapnqe, iunä imäkpäpnqe.

18 Hiqä-hiuäni, ämaqä eeqänänä iquatäni, äkasuwä tnqetä, mäkä hunqetä, mimäkpä ipu, äwqä naqä-hñqunä imbnqä yänä qängangpu.

19 Nqä nyämaqä nyi kiinjä änyinätñqä iuenä, Goti Hanjuwä Iqueqä bukä iunä, tiinjä äyä ätnänä. *“Quvqenqä kimanä, ii wäunüä Nqä enqä-qae, quvqä iqangpqä iquauñi, Nyi kima wimniqeqä.”*[†] Iutani, hiqä-hiuäni, suqä quvqenqä kima mäwqä pambu. Quvqä etquapqä iqua, Goti Hanjuwä Iqueqä äwqä tnäni kima mapnuwänqä hiñuinä äqunga uwqangpu.

20 Kima miqä ipiyä-qe, tiinjä äqänänqä du ipiyä.

“Sitä mäkä-hunqä iqu, buayänqä dä vqangutqe, buayä wisñqe. Ä iqu eqänqä wiñgangutqe, eqä iotnä wisñqe. Itani si iquenä ii iwimäkñi, iqu womba yänqiyä.”[‡]

21 Suqä quvqä iqu mändi kikittqiyätñqe, si hiñuinä mäqunquä pa. Si suqä äñguä dinä imäkätñä iutani, suqä quvqeunä mändi kittqätñqinyä.

13

Gapmanqä iquauqä yäpä ingisa pmeqenqä

1 Ämaqä eeqänäni, gapmanqä iquauqä yäpä ingisa pmetpnqe. Ii tiinjä etangiyi. Ämaqeu miqänqä yoqä naqe, Goti Iqunä vänä. Ga gapmanqä tänga ämitqänuwä iquauñi, Goti Iqu yoqä naqä ävätä, äpmuatekqe.

2 Iutani ämaqä, gapmanqä iquau hñgisanä itquetqänuwä iqua, ämaqä, Goti Iqu äpmuatekqä iquauñi hñgisanä ävätqänäuä. Ii itqänuwä iutani, kuknuä mitqeu ätimäupu, hanjä-iqä mapnuwä iquayi.

3 Ämaqä suqä äñguä imäkätqänuwä iqua, gapmanqä iquauñqä zä miqä ipnä. Mä, suqä quvqä itqänuwä iquanä, zä ipnä. Inä he hñqunä-hñqunäni, gapmanqä iquauñqä zä enqenqä maengangutqe, he suqä äñguä dinä imäkpangpu. Ga iutani iqua, Goti Iqueqä wäunüä-wiyqä he äñguä pmetpnqä emäkpä-qua epiyitani, qu hiqä yoqe, hageu evauqumuatpnqäuä.

4 Inäqe he suqä quvqä imäkpangppqe, iqua näpqä-hionaqä a äqätätanguwitani, zä kiinjä ipnä. Iqua ämaqä suqä quvqä imäkätqänuwä iquauñi, Goti Iqueqä äwqä tnäni, ätnänä iqi ämotquepu, hanjä-iqä wipnqä wäunüä-wiyqä iquayi.

[†] 12:19 Kuknuä-suqä 32:35 [‡] 12:20 Quamä-pmeqä 25:21-22

⁵ Inji he gapmanqä iquauqä yäpä ingisa pmetpnqe, ii qakui, hnquaquisanji. Hnqu, Goti Iqueqä äwqä tnäni, memeqä iqeyi. Huiziqu, hiqä suqä-iwäsäuqenqä knuä indqänqä iunji, hiqä suqenqä, äwqä hanuä imbu pmapnqeyi.

⁶ Ga quati iquaquisanji, gapmanqä iqua quwqä wäunuinqä mbqä metapnqä etqanquwänga, he mbqä ätnämäutqänuwi. Qu Goti Hanjuwä Iqueqä wäunuä imäkpä-qua epu, ämaqeu migenqä wäunui, hea ique-ique yänänäqnqä ämitqänä.

⁷ He ämeyätqänuwä eeqänä iquauji, nätmatqä äki-äkitanji, qäyunä äwipnqe. Auä, gapmanqä iqua wäunuä huitanä-huitaninqä mbqä metapnqä etqanqgpqe, mbqä iinji äwipnqe. Ga he, ämaqä tqu-tqueqä yäpä iqi äpmenjuwi, qunji qätä yasämä äwiyäpu, yoqä naqe äwipnqe.

Ämaqnnqä äwinqe, kuknuä-suqä huiziu hatnä ququtäuqenqä

⁸ Mbqä-qe, yätamäkpä-qe, ä nätmatqä äki-äkitanä-qe, huiziu kima vqänqe, äpakänä mäwiqä, maqänä qäpu imäkmäutnqe. Inäqe ämaqä huiziuqä kiinjä winqe, qäpu mimäkpä itanä, äpakänä witätnqetanji, ne iqa-iqua uwquatuqnqe. Qakui tiinjä etanngiyi. Ämaqä hnqu, hnquaunqä kiinjä äwinyätnqe, iqu kuknuä-suqä eeqänänju qänaknä yasämänä itnqä iquvi.

⁹ Goti Iqu kuknuä-suqä Mosisi ique äwikqe, tii äyä ätnä. *“Qokä-apäkä ämanqe, huizitä huiwi yanä mikiqä pambiyä. He qokä-apäkä huiunji, pizqä mapäsqä pambiyä. Nn, quwä mämeqä pambiyä. He ämaqä hnquauqä nätmatqenqe, hinuä aowä mäuqänquä ma ipiyä.”** Kuknuä-suqä iinjä iquautä, ä huizi iquautä, hatnä ämaququtäutnqä iqu, tiinji. *“Tqä-täuanqä äkinyätnqä-panji, ämaqä hnquaunqä-pqe inä äkinnga uwquätnqe.”†*

¹⁰ Ämaqä hnqu, hnquaunqä kiinjä äwinymitätqe, iqu iquauji, suqä quvqä miwitqueqä yänä. Iinjä iqanngqetanji, iqu kuknuä-suqä eeqänänä iunji, asänga qänaknä itqäuä.

Qanji jänänänä uwqenqä

¹¹ Ne inga-inga äpmaka äpätnqueta tänganqe, he näqnqä enä. He näqnqä ii epiyitanji, suqä iinjä iqua imäkpäpnqe. Ii he hiqäqä äwinuwita vaupnqännganji. Ne Kraisi Iquenyqä quuvqä änyä eqäkuännganji, Goti Iqu nenji, suqä quvqä iuta angi hämänänä inetmeninqä hiunji iqu, kinä-nämä äwäminqä-qe, tänganji, hiunji iqu qäqä ti äpätqäuä.

* 13:9 Anjumä Itmakqä 20:13-15,17 † 13:9 Hiqäva-imäkpä 19:18

¹² Hea qäpu hiätñqä itä, zä ävätñqä-pani, ne qua täu äpmenque qäpu hiätñqä itä, Kraisi Iqueqä äpqe qäqiqiyi. Iutanji, hiawiqä iqueqä suqä quvqeunji, mäkiuta ämāwqätäutanä, we-huñqä iu pmetuñquä näwe imäknatuñque. ¹³ Heawiqä iqueqä suqä hñgisanä iqätä, eqä yänänäqñqä änäpu hiqiyiqä iqätä, qañä hñgi ik-iqätä, yññä-hiveqä iqua imäkqä-pa iqätä, kukñuä mäkä qäyāuñqätä, hñqueqä äpmeqä iuñqä äwqä quvqä iñqä iquaunji, ne miqä itanä, suqä jänänä, ämaqä mäptqänga imäkätqäñuwä-pa imäkquatuñque.

¹⁴ Auä, he huiwä iutanä äwiñqe, hui imäupu, Naqä Jisasi Kraisi Ique, gquä quäuqä eñqä-pa mipmbñqe.

14

Quuvqä heqiyqä iquauqä suqä iwäsäuqe, Goti Iqunänjqä

¹ Ämaqä Goti Iquenyqä quuvqe, hanuä eqämipqä iquaunji, he aquvä äqänäpiyängani, yeeqä vätmapñqe. Itangi he qutäñi, kñuä huitañä-huitañä iuñqe, kukñuä mäkä mauñqä pambiyä.

² Ämaqä quuvqä yänänäqñqä eqiyätqäñuwä hui, ymisanä eeqänänä änätqäñuwiñqe, "Goti Iqueqä hññuä iqñi, ii qäyuvqä" kñuä ämetqänä. Inäqe huizi-quauqä quuvqä heqiyqe, hanuä etangi, "Goti Iqu, ämaqä nanuä änätqäñuwiñqe, mäwiñqä inä" kñuä ämepiyitani, ii manqä itqänä.*

³ Itanga ämaqä, ymisanä eeqänänä änätqäñuwä iqua, ämaqä nanuä manqä itqäñuwä iquaunqe, kñuä quvqä mindqängqä ipu, mändi makittqiyqä ipñqe. Ga ämaqä nanuä manqä itqäñuwä iqua, ymisanä eeqänänä änätqäñuwä iquaunqe, iwäsäupu, "Quvqä iqä-quaiqä" matqä ipñqe. Ii Goti Iqu iquaunä-pqe, yeeqä inä vätmakqä iutanji.

⁴ Inji Goti Iqueqä wäunñuä-wiyqä iññä iquaunji, miwäsäuqä panä. Wäunñuä-wiyqä iqua, yänänäqñqä tqäutpiyä, ä quanänä päkmbñqäpiyä-täqe iwäsäuqe, quwqä naqä iqunäyi. Itangi quwqä Goti Naqä Iqu, qu yänänäqñqä tqäpñqä wimäkätñqä iqangqetani, qu pämä yänänäqñqä tqäpñuwi.

⁵ Ga ämaqä hñqua, hiunji hñque hageqä ämamäupu, "Iqu hiunji huizi iquaunji ämāwqätäunä" kñuä äwiyätqä. I etangi ämaqä huizi iqua, "Hiunji eeqänänä iqua, asänänjiqä" kñuä indqänätqänä. Itangi ämaqä eeqänänä

* **14:2** 1 Korinä 8:1-13 iunji, Polä iqu kukñuä kuapänäñi, nanuä qu goti quanqä iquaunqä hiqäva imäkuwitanä änätqäñuwiñqä ätkqe.

hñqunä-hñqunänjä iqua, qu knuä hñquaqu mindqänqä, hñquenqänä änguänä indqämbñqe.

⁶ Ämaqä, hiunji hñque hageqä ämamäutqänuwä iqua, Naqä Ique yeeqä äväpu, i itqänä. Itanğa ämaqä, ymisanä eeqänänjä änatqänuwä iqua, Goti Ique, “änguiqä” ätuäpiyitanji, qu-pqe Naqä Ique yeeqä äväpu, i itqänä. Itanğa ämaqä, nanuä manqä itqänuwä iqua-pqe, Naqä Ique yeeqä äväpu, manqä itqänä. Qu-pqe, Goti Iquenji, “änguiqä” inä ätuätqänä.

⁷ Ne hñjä äpmenquä-qe, ä äpäkonatunquä iquä-qe, neqä-neuäñi yeeqä inyatonquä miqä itqänu.

⁸ Iinjä itunque, hñjä äpmenquä-qe ä äpäkonatunquä iquä-qe, eeqä Naqä Ique yeeqä iwimäkatunquä iinjä itqänu. Inji, ne hñjä äpmenquä-qe, ä äpäkonatunquä iquä-qe, ne Naqä Iqueqänänjä-quneyqä.

⁹ Kraisi Iqu äpäkonätä, hñjä angumä ävaukqe, ii Iqu ämaqä ae äpäkonguwä iquaunqätä, hñjä yqänä äpmenuwä iquaunqätäñi, Naqä pmetñqä iinjeyi.

¹⁰ Itanğa hesanä hui, hiqä tta-tunğuäkaunqä iwäsäupu, “Qu quvqä iqä-quaiqä” sunqä ätätqänä? Ga huizi iquenä, hiqä tta-tunğuäkaunqä, knuä quvqe indqänäpu, mändi sunqä äkittqiyätqänäuä? Ne eeqänänji, Goti Hanjuwä Iqueqä kuknuä mitqeu tqäuaniqueqä.

¹¹ Ii Goti Iqueqä bukä iunji, tiinjä äyä ätnänqä-payi.

“Nyi, Naqä Hea Ique-ique Äpmenqä Iqunä, naqä-qakuä tii etqä. Ämaqä eeqäpnä Nqä yoqe, haqeu ämandnämäupu, qonjä nuäktäupnuwänqänäyi. Ga qu eeqänänji, Nyinyqe, ‘Si eeqänänjuneqä Naqä-qukiyqä’ ndp-nuwänqänäyqä.”†

¹² Itanji eeqänänjä hñqunä-hñqunänjä iqune, Goti Hanjuwä Ique, suqä eeqänänjä imäkatunque, quatinqä awä tu-aninque.

Hñque, suqä quvqä iu päknätñqä, miwimäkqenqä

¹³ Goti Iqu, eeqänänjune änewäsäuniqä enqä-qae, ne neqä awä iqnä hñquauqä suqenqä iwäsäutanä, “Quvqä iqä-quaiqä” matqä yatunque. Ne knuä änyä-hñjä tii indqänquatonque. Quuvqä eqiyätñqä hñqu, ne suqä hui iqanğu änaqänätä, iutanji iqu hikä enqä-pa äqutäumäutä suqä quvqä iu päknqenqe, suqä iinji miqä iquatunquä knuä guä mäsauatunque.

¹⁴ Nyi Naqä Jisasi Iqutä ämuänñämitanji, nyaqä knuä indqänqe ätnänjä iqi eä, näqnqä änguä tii ämeqä. Ymisanji, kiqä-kiuä kiyä itmäknqe, aanqeqä. Iinjä etanğqä-qe,

† 14:11 Asayä 45:23

ämaqä hñqu, nätmatqä hñquenyqä, 'kiyä mätqeqä' kñuä vqangutqe, iquenyqe, ii pmua imäknä.

15 Si ymisanjä hui änatnä, iuta tqä sämaqä hñqueqä quamä pmeqe, qui iwimäkqangtqe, ii tiinjä ämotquanä. Si iquenqä aanjä yasämä makinqä iqangiyi. Tqä sämaqä hñqueni, Kraisi Iqu ique angu itmetnqä ae äpäkongqetani, si ymisanjä hui änatnä, iuta qui miwimäkqä isnä.

16 Nätmatqä, 'Ii änguiqä' kñuä eyäñqä hñquenyqe, he huizi iqua, 'Iqua quvqä iinjä iqä-quaeqä' tññqä iwimäkqenqe, quwqä hñuä iqini, suqä ii angi miqä ipnuwänqä, yasämä iwäsäupu.

17 Goti Hanjuwä Iqu, neqä hñjä-pmeqeu ämineyätñqä iunji, ymisanitä ejetä äñqe, nätmatqä naqänänjä ma. Kiqä nätmatqä nage, ne Goti Iqueqä hñuä iqi jänänjä eätanä, äwqä naqä-hñqunä änyanä, ga aquvänä iqä iiyi. Iinjä pmetunqe, Dñä Änguä Iquesanä äquvepänä.

18 Ämaqä hñqu, suqä iunji qänaknä itä, Kraisi Iqueqä wäunjuä imäkqangutqe, Goti Iqu iquenyqe, aquvänä yänä. Ga ämaqe, 'Iqu ii qäyunä itqänä' kñuä indqämbnä.

19 Iinjä etangi suqä äkiu-äkiutanä, ne äwqä naqä-hñqunä änyanä, neqä quuvqä heqiyqä yänänäqñqä inemäkätñqä iquaunji, iunä qänaknä iquatunqe.

20 He ymisanjä änäpiyä iuta, wäunjuä Goti Iqu ämaqä hñque iwimäkmitätqä iu qui imäkqänqe, ii quvqä-qae, iu mimäkqä pambiyä. Ymisanjä eeqänä änguä etangqä-qe, ämaqä ymisanjä änatäqä iuta huizique quanjä päknätñqä iwimäkätqä iqu, suqä quvqä imäkqi.

21 He nanjuä änäpiyäu, ä wainqä-eqä änäpiyäu, ä suqä huizi imäkäpiyä iutani, tqä sämaqä hñqu quanjä päknätñqä iqe, ii quvqe. Suqä iinjä iqua mimäkqä iqe, ämawqätäuänä.

22 Suqä iinjä iqua imäkqänqe, "Änguätiyä, ä quvqätiyä-qe," kñuä yänänäqñqä äänä eyqe, he hñqunä-hñqunäñi, huiziu awä mätquä, Goti Iquenyä tupñqe. Ämaqä, suqä hñquaunqe, 'Ii änguiqä' kñuä yänänäqñqä indqänätä, suqä iunä imitätqä iqu, iqueqä äwqä imdani, iqueni kukñuä mämitqä iqangqetani, ämaqä iqu aquvänä yäniqe.

23 Itangi ämaqä hñqu, ymisanjä huiunqe, "Ii änguiqä" kñuä yänänäqñqä mäwiyqangi, ique änatqä iqu, suqä iuta hanjä-iqä menä. Qakui tiinjä etangi. Iqu ymisanjä iinjqe, kñuä hñquaqu äme, Goti Iquenyqä quuvqä maeqiyqä itä, ae ängqä iutani. Suqä äsque-äsquenqä, Goti Iqu, "ii änguiqä" ätkqenqä quuvqä maeqiyqä itanä, ii imäkque, ne suqä quvqä imäkätqänju.

15

Ne yänänäqñqä imäknätanä, äwqä naqä-hñqunä änyanä pmeqenqä

¹ Iutanj, ämaqä kñuä iqä yänänäqñqä-tänj iqune, neqä änenqä iunä miqä itanä, ämaqä kñuä iqä yänänäqñqä maeqä iquauqä kñuä qämä-qämä iqenqe, enyqä miqä, yätamäqä vquatunqe.

² Ne hñqunä-hñqunäñj, ämaqä quuvqä heqiyqä nesä äpmeñuwä iquaunj, yänänäqñqä hipñqä yätamäqä vatunquä iinqe, quwqä äwinqä du qänaknä iquatunqe.

³ Kraisi Iqu, Iueqä äwinqä du qänaknä miqä iminqä-pa, ne-pqä inä imäkquatunqe. Iqu imäkkqe, ii Goti Iueqä bukä iunj, Iquenyqä tiinjä äqänänqä-payi.

“Goti Iuki, ämaqä Si äkasuwä quvqä äktquwi, iquauqä

*kukñuä quvqe, Nyi-pqe inä änyimetñqe.”**

⁴ Goti Iueqä kukñuä, qu hinuiqänä äqiyekuwä eeqänänj, ne näqñqä nätapätñqä äqiyekuwä. Ga Iueqä bukä iquesanj, ne pemä itanä yänänäqñqä ätqäuanitanj, Goti Iqu ätkqä-pa inemäkäninqä hinuä äqunanä pmetatunqe.

⁵ Ne pemä itanä yänänäqñqä ätqäunqe, ii Goti Iuesanänj. Nyi Iquenj tääqe, Iqu yätamäqä heyqanguti, he Kraisi Jisasi Iueqä suqä iunj, qänaknä ipu, kñuä naqä-hñquenyä indqämbñqä ätuätqänj.

⁶ Ii tiinñqe. He äwqä naqä-hñqunä imbu äpmapiyitanj, eeqänänj Goti neqä Naqä Jisasi Kraisi Iueqä Kaniqueqä yoqe, haqeu mamäupñqe.

Kraisi Iqu, Israitqä iquautä, huiziquautä, yätamäqenqä äpkqe

⁷ Inj Goti Iueqä yoqä haqeu mamäupñqä dinqe, Kraisi Iqu eeqänänñuenä yeeqä eyätmakqä-pa, he quuvqä heqiyqä huizi iquaunä-pqe ii vätmapñqe.

⁸ Kraisi Iquenqe, Nyi tiinjä etmqe. Goti Hanjuwä Iueqä kukñui, naqä-qakuä etanqqenqä motquetñqe, Iqu kukñuä Goti Iqu, Israitqä iquauqä kaqä-kawäkau ätuätä guä ämäsäukqe, qäyunä imäkätä, iquauqä wäunjuä imäqä-qu ekqe.

⁹ Iinqänä ma, tiinänqä-pqeyi. Israitqä qäyä etanji huizi iqua, Goti Iueqä qeqä-imänqe hinuä äqunäpu, Iueqä yoqe haqeu mamäupñqä dinqeyi. Ii Goti Iueqä bukä iu ti i äqänänqä-payi.

“Iinj etanji, Israitqä qäyä etanji huizi iquauqä hinuä iqinj, nyi Sinyqä awä ätuätmä, ga Tqä yoqe haqeu ämamäutmä apqä tmqänä.”†

* 15:3 Apqä Bukä 69:9 † 15:9 Apqä Bukä 18:49; 2 Samueli 22:50

¹⁰ Itanğa kuknuä huizi, Goti Hanjuwä Iqueqä bukä iunji, tiinjä äyä äqänä.

"He Israitqä qäyä etanği huizi iquenä, Goti Iqueqä ämaqä iquatä, aquvänä ipnqe."[‡]

¹¹ Itanğa hnqäqisanji, tiinji.

"He Israitqä qäyä etanği huizi iquenä, Naqä Iqueqä yoqe haqeu mamäupiyä. Ämaqä huiwä huitanjä-huitanjä änyänuwä eeqänänuenä, Iqueqä yoqe haqeu mamäupiyä."[§]

¹² Itanğa Asayä iqu-pqe, tiinji inä ätkqe.

"Jesi iquesanjä hueqä-himqä iutanji, ämaqä hnqu timäuniqe. Iqu Israitqä qäyä etanği huizi iquau ämininqä iquvi. Ga qu, iqu yätamäqä väniqnqä, hinuä äqumbu pmepnuwänqe."^{*}

¹³ Goti Hanjuwä Iqu, yätamäqä Iquesa meninquä hinuä äqänänä pmetatunquä änävauqumuatqä Iquvi. Nyi Iquenji, he Iquenyqä quuvqä eqiyäpiyitanji, äwqä hanuitä, yeeqä inqetänji, manguä-mnqä pmetpnqä emäkätqnqä, tääqä ätuätqänjä. Ga iutanji, he Dnjä Änguä Iqueqä yänänäqnqä ämepu, Iqueqä yätamäqenqä aquvänä ipu, hinuä äqambu pmetpnqä emäkätqnqä, tääqä ätuätqänjä.

Poli iqu, huizi iquauqä awä iqi, wäunjuä imäkminqenqä

¹⁴ Nqä nyämaqäüä, nyi henyqe, knuä yänänäqnqä tiinjä indqänätqänjä. He Goti Iqueqä äwinqenqe näqnqä änguänä ämepu, ämitquatngpnqä itqänjuwitanji, suqä ängui kuapänä itqänjä.

¹⁵ Itanği kuknuä yänänäqnqä huiqnqä, ätnänä iqi henyqä qämqä zä miqä itmä, heyaqä knui ävauqumuatmqä iinqä ae äqiyqe. Ii Goti Iqu, Iqueqä qeqä imänqgeuta wäunjuä änguä tii ändapkqetayi.

¹⁶ Iqu, nyi Kraisi Jisasi Iqueqä wäunui, Israitqä qäyä etanği huizi iquauqä awä iqi imäqä-qunnqä, atäunjuä änyikqe. Hiqäva-imäqä iqua, ämaqeu Goti Iquenyqä ätuma ppnqä itqänuwä-pa, Israitqä qäyä etanği huizi iquau ätuma pmqe, Goti Iqueqä kuknuä änguä we-hunqä-tänji awä ätuätqnqe. Itanji, nyi qunji, Goti Ique wimqä ätuma pqanğa, Dnjä Änguä Iqu, iqua Goti Iqueqänänjä hipnqä iwimäqanngqetani, Goti Iqu iquau yeeqä vätumeniqe.

¹⁷ Inji nyi Kraisi Jisasi Iqutä ämuännmä, Goti Iquenyqä wäunjuä ii imäkätqnqä iinqe, yeeqä itmä awä ätätqänjä.

¹⁸ Nyi nätmätqä huizinqe matqä, wäunjuä Kraisi Iqu, nyaqä hipa iuta imäkätqnqänä tqämqe. Israitqä qäyä

etanġi huizi iqua, Goti Iqueqä kuknui qänaknä ipnqä iinqe, Iqu nyaqä wäunuitä, kuknuitä, yänänäqnqä iny-imäkätqäüä.

¹⁹ Iqu nyinji, wäunüä ämaqä mimäkqänäni imäkmqä yänänäqnqetä, Dnä Änguä Iqueqä yänänäqnqetä, ändapätñqe. Iqu iinjä inyimäkqangqetani, nyi Kraisi Iqueqä kuknuä we-hunqä-täñi awi, Jerusälemäta ti ätqa äwqänjaqänmi, qua naqä Ilirikumä ätimäutmä, iu ätuäkäminqe.

²⁰ Nyi kuknuä änguä we-hunqä-täñä awä ätuätmängani, ämaqä, Kraisi Iquenyqä tqangä qätä mäwiyqä iminuwä iquau tumqenqä, aanjä kiinjä änyinätqäüä. Ii tiinjä etanġiyi. Kraisi Iqueä kuknui, hnqu ae ätumitätqeu, nyi asä iu tqenqe, manyinqä eä. Ii itmi, ämaqä huizi iqu anjä mätätñqä ipäqäkqeunji, nyi qäpu mätmqä enqä-panjä iinqe, manyinqä iqi.

²¹ Nyi Goti Iqueqä bukä iu ätänqä-panqä änyinġi.

“Ämaqä hnqu iquaunji, Naqä Iquenyqä awä motquä iminqä iqua, Iqueni hinuä qumbnä. Nñ, Iquenyqä tqangä qätä mäwiyqä itqänuwä iqua, näqnqä änguänä mapnä.”†

Poli iqueqä qanä wätñqä iinqä, wäunüä imäkkuwinqä

²² Nyi henqä äpätmä, hinuä maeqnqänänä di, wäunüä iinjä iminqä iqu, a ängiqätätñqe.

²³⁻²⁴ Inäqe tängani, qua eeqänänä ikäminqä iunji, anä-himqä änyä-hänä hui aanqä etanġi, nyi täqinji, wäunüä äpakä miqä imä. Itanġa quväuukuä kuapänänä iunji, nyi qua naqä Spenqä iunqä umqänggani, he emamqä dinqä kiinjä änyinätñqe. Nyi knuä tiinjä änyiyqi. Spenqä iunqä äwätmängani, he ganä hinuä ämaeqänätmä, hesä wänqä hmbu äpmetminqe, aquvänä imä. Itanġa ne anä ae äpmenitani, nyi Spenqä iunqä uwqangundqängani, he nätmätqä qanä ändma wäninqe, yätamäkqä nyipnuwänqä änyinġi.

²⁵ Inäqe tängani, nyi Goti Hanjuwä Iqueqä ämaqeu yätamäkqä ävätmä, anä-himqä naqä Jerusälemänqä yämqä itqänä.

²⁶ Ii tiinjä. Naqä Iquenyqä quuvqä heqiyqä, qua naqä Masendoniya iutä, Äkaiya iutä, pmeqä iqua, iquauqä äwinqä iuta, mbqä hui aquvā äqiyäpu, Goti Iqueqä ämaqä, Jerusälemä iu pmeqä äwa itqänuwä iquaunqä väwqatpñqä, knuä guä ämäsäukuwi.

²⁷ Mbqä ii, quwqä äwinqä iuta änguä ävätqänuwä-qe, qu kimanä-tänjä-qua etangqetani, qäyunä äqiyäpu

† 15:21 Asayä 52:15

ävätqänjuwi. Israitqä qäyā etangi huizi iqua, Goti Iqueqä nätmatqä änguänänjä quwqä quuvqeu yätamäkqenqe, Goti Iqueqä ämaqä iquauta ämotaukuwitani, iqua kimanji, Iqueqä ämaqä iu, huiwä yätamäkqä ävätqänjuwi, ii qäyunänji.

²⁸ Itanga nyi mbqe, ämaqä qäyunänjä iquau ävätmä, itanga wäunjuä ii qäpu ae itmängani, nyi Jerusälemä ävämetmä, Spenqä timäumqä äwätmängani, he ganä emamniqe.

²⁹ Ga nyi näqñqä tiinñqä ae eqänä. Nyi emamqängani, Kraisi Iqueqä suqä änguä wimäkqe, manguä nyinätangi, Iqu he änguänä emäkänqiyä.

³⁰ Nqä nyämaqäüä, neqä Naqä Jisasi Kraisi Iquenqätä, Dñä Änguä Iqu, suqä ämaqeunqä kiinjä nenqä änätapkqenqätä, kñuä indqämbñqä änyingji. Itani Goti Iqu yätamäkqä nyiyätñqä diñqe, he nyitä Iquenyqä tääqä yänänäqñqä tuatunqe.

³¹ Ne tääqe, ämaqä qua naqä Jutiya iu äpmapu, Goti Ique hñgisa itquetqänjuwä iqua, nyi quvqä mindqueqä ipñqenqä tääqä tuatunqe. Ga Iqueqä ämaqä, Jerusälemä iu pmeqä iqua, nyi mbqä iquau wimqä äma äpqe, yeeqä ipu mapñqä, tääqä inä tuatunqe.

³² Goti Iqueqä äwinñqä iuta, iinjä iquaqu timäutñqenqä aquvänä itmitani, he emamniñqe. Ga yänänäqñqe, hesä iqñ hapä äpmamä mamniñqe.

³³ Goti, äwqä hanjuä änyanä pmeqä nätapqä Iqu, he eeqänänjä iquendä pmetäniqä iinjä änyingji.

16

Poli iqueqä kukñuä, "Henyqä hui mimäuqä iqänä" ätkqenqä

¹ He neqä nanyi-napi Pipinyqe näqñqä mapñqe, nyi awä änguä etmqä. Ii qokä-apäkä, Kraisi Iqueqä yoqenqä anä-himqä Sengriya iu aquvā äqänätqänjuwä iquau, yätamäkqä vätnqe, wäunjuä-tänjiyi.

² He suqä Goti Iqu, Iqueqä qokä-apäki imäkqäpñqä äwinyänqä iu qänaknä ipu, apäkä, neqä Naqä Iqutä ämuänñänqä iinjä, yeeqä itmuapñqä änyingji. Ga ii, qokä-apäkä kuapänänjä iutä, ä nyitä, yätamäkqä neyätqätangqä iutani, ii hesa yätamäkqä squä-squä diñqä äwingqe, äwipñqänäyi.

³ Itanga Kraisi Jisasi Iqueqä wäunjuä nyitä anä iminñquä, Presilaisä, Akuila iquesänji, "Nyi iyaquinyqe, hui mimäuqä inänä" ätqenqe, tupiyä.

4 Nyi hänä yqänä pmamqenqe, iyaqu yänä wiqänä ikiyi. Iinä etangi iyaquini, nyi “änguiqä” tquanqundi, ga Israitqä qäyā etangi huiziqua, Kraisi Iqueqä yogenqä aquvā äqänätqānuwā iqua-pqe, “änguiqä” inä tupnqänäyi.

5 Itanga “Qokä-apäkä, iyaquiyqä anä iqi, Kraisi Iqueqä yogenqä aquvā äqänätqānuwā iquaunqe, hui mimäuqä inänä” ätqenqe, iquau tupiyä.

“Nqä näueqä, kiinjä änyinätñqä Epainetusi iquenqä-pqe, hui mimäuqä inänä” ätqenqe, ique tupiyä. Qua naqä Eesiya iu pmeqä eeqänänjä iquautanji, iqu-ganä Kraisi Iquenyqä quuvqä eqäkqä iquvi.

6 “Apäkä, wäunuä tnänjä itä, he yätamakqä eyätñqä, Mäliyanqe, hui mimäuqä inänä” ätqenqe, iinjä tupiyä.

7 “Nytä, Israitqä iquautanä Andronikusi iqtä, Juniyasäni, guä pmuategä anju anä äpmaminquä iyaquinyqe, hui mimäuqä inänä” ätqenqe, iyaqui tupiyä. Iyaqu, ämaqä Jisasi Iqu kuknuä awä tuäkiqäpnqä ändowatkqä iquautanä yoqä naqä-tänjä esinyä, nyi Kraisi Ique änyä mamuänñqänğa, iyaqu ganä ämuänñngiyi.

8 Itanji, “Ambliatusi, Naqä Ique ämuänñnñqeta kiinjä änyinätñqä iquenyqe, hui mimäuqä inänä” ätqenqe, iqueni tupiyä.

9 Huizi, “Kraisi Iqueqä wäunuä nesä anä itunquä Up-anusi iqtä, ämaqä nyi kiinjä änyinätñqä Stakusi iqtänji, iyaquinyqä hui mimäuqä iqänä” ätqenqe, iquaqui tupiyä.

10 Itanga, “Apelesi hanjä-iqä qäyā ämetä quuvqä yqänä eqiyätñqä iquenqe, hui mimäuqä inänä” ätqenqe, ique tupiyä.

Ga “Qokä-apäkä Aristombulusi iqueqä anju äpmenuwä iunqe, hui mimäuqä iqänä” ätqenqe, qunji tupiyä.

11 Itanga huizi, “Nytä Israitqä iquautanä Herotianä iquenqe, hui mimäuqä inänä” ätqenqe, ique tupiyä.

“Qokä-apäkä, Nasisusi iqueqä anju äpmapu, Naqä Iqtä ämuänñnñuwä iunqe, hui mimäuqä iqänä” ätqenqe, qunji tupiyä.

12 “Apäkä Tripina, Triposa, inäsuaqi, Naqä Ique ämuänñnyinyä, Iquenyqä wäunuä itqänjiyā inäsuaqinyqe, hui mimäuqä iqänä” ätqenqe, tupiyä.

“Apäkä Pesis, ne kiinjä änenyätñqä, ga Naqä Iqueqä wäunui, tnänjä itñqä iinyqe, hui mimäuqä iqänä” ätqenqe, iinjä tupiyä.

13 “Ämaqä, Naqä Iqtä ämuänñnä, suqä jänänänjä imäkqä Rupesi iqtä, iqueqä känaisä, imbaqinyqe, hui mimäuqä iqänä” ätqenqe, tupiyä. Iqueqä känai, nqä nipai indquaminqä-pa, indquetñqä iiji.

14 Itanji “Asingritusi ique, Plegonä ique, ä Hemesi, Patropasi, ä Hemasi iquau, itanga kätä-känguäka iquatä anä äpmenuwä iquaunqä-pqe, hui mimäuwä injänä” ätqenqe, iquau tupiyä.

15 Itanga “Pilolongusi iqutä, Juliyaisä, Neleusi iqutä itanga iqueqä kasiqisä, ga Olimbasi iqutä, qu Goti Iqueqä qokä-apäkä iquatä anä äpmenuwä iquaunqe, hui mimäuwä injänä” ätqenqe, tupiyä.

16 He äminäpiyänganji, Goti Iqueqä ämaqä iquneqä suqä iu quneqä änyäpu, yeeqä itmanqpnqe. Qokä-apäkä qua täunji, Kraisi Iquenqä aquvü äqänätqänuwä eeqänänä iqua, “Yää neqäüä! Ne henyqä hui mimäuwä injunä” etqä.

Suqä äwimasiyäpu pmeqenqä

17 Yää nqä nyämaqäüä, nyi kuknuä yängänäqñqä tiinjä hitmqe. Ämaqä, kuknuä ne ämetqueqanqqueu tuwä äväpu, he awä qäyapatmbñqä, ä hikä enqä-pa äqutäümäupu, suqä quvqä iu päkmbñqä emäkanä-tpu iqanquwä iquaunqe, hiqä-hiuä änguänä äminyäpu, äwimasiyäpu, heqäqi pmapiyä.

18 Ämaqä iinjä iqua, neqä Naqä Kraisi Iqueqä wäunuä mimäqkä ipu, qänaknäñji, iquauqä huiwä iunqänä itqänä. Itanga iqua kuknuä äwi-iqetä kuknuä aowitä ätuäpu, ämaqä kuknuä iinjñqä änguä miwäsäuwä iquauqä knui, qäyasäqi ätuma äwätqänä.

19 He Naqä Iqueqä kuknuinjñqä qänaknä änguä itqänuwinqe, ämaqä im-imñä iqua näqñqä enä. Iñqe, nyi henyqä aquvänä itmä-qe, he nätmatqä änguinqe näqñqä yasämä ämepu, nätmatqä quvqeunji squä-squä hui, he täka maemäqkä yätñqä änyingji.

20 Itanga Goti äwqä hanuä änyanä pmeqä nätapqä Iqu emäqqanji, he Setänä iquenji, heqä yukitä qonjuämä ipu, sisevqukuä imäkquwä-panji, iquenji mändi ii kittqäpnqe.

Neqä Naqä Jisasi Kraisi Iqu, Iqueqä qeqä imänqeta, he änguä hingji emäkquätñqä änyingiyä.

Huizi iquauqä kuknuä, “Henyqä hui mimäuwä iqunä” ätkuwinqä

21 Nyitä wäunuä anä itqäñueä Timoti iqu, “Nyi henyqe, hui mimäuwä injänä” etqi. Itanga nqä hueqä-himqä iquau-tanä iqua, Lusisi iqutä, Jesonä iqutä, itanga Sosipate iqutä, anänji.

22 Nyi Tetiyusi, Poli iqueqä manjä iuta ämetmä, tuwanuä tä äqiyätñqä iqunä, nyitä hesä, Naqä Ique ämuänñuñquenqä knuä indqänätmä, “Nyi henyqe, hui mimäuwä injänä” etqä.

23-24 Gayusi, iqueqä anä täu nyi äminiyätŋqä iqu, “Nyi henyqe, hui mimäuqä inänä” etqi. Ämaqä Jisasi Iqueqä yoqenqä aquvä äqänätqänuwä iqua, iqueqä anä täu äqänätqänä.

Anä-himqä täu miqänqä mbqä ämitŋqä, Erastusi iqu-pqe, “Nyi henyqe, hui mimäuqä inänä” etqi. Itanga neqä neyämaqä Kowatusi iqu anänji.

Goti Iqueqä yoqe, haqeu mamäuqenqä

25-26 Goti Hanjuwä Iqu, he pämä yänänäqŋqä tqäpŋqä qäyu emäkänqiyä. Ne kukŋuä änguä we-huŋqä-tänji, Jisasi Kraisi Iquenqä awä tuätqätanqua, Iqu ii emäkätqäuä. Hiŋuiqänäŋi, kukŋuä änguä tä, Goti Iqutä zä äpakänä äwäminqä-qe, täŋganji ätnänä iqi ämaeqiyä. Auä, Goti hea ique-ique pmeqä Iqu änatqanji, ne tuwanuä hiŋuä-tqä iqua äqäkuwui awä ätätunque. Ga iutanji, ämaqä huiwä huitanä-huitanä inqä iqua, Jisasi Iquenyqä quuvqä eqiyäpu, Iqueqä kukŋui qänaknä ipŋqä iinqe, kukŋuä zä äwäminqenqä näqŋqä ae ämequwi.

27 Inji Jisasi Kraisi Iqu yätamäqä neyqanqä iutanji, ne Goti Kiqä-kiuänä Näqŋqä Eeqänänä-tänä Iqueqä yoqe, hea ique-ique haqeu mamäuquatanque. Ii naqä-qakui.

Tuwanuä, Poli iqu kinganä **1 Korinä** **pmeqä iquaunqä äqäkqe** **Yätamäkqä kuknuä hinqiunqä** **iquvi**

Poli iqu qua täu äpmaminqänggani, anä-himqä Korinä, ii naqä eä, qua Äkaiya iuvi. Äkaiya, ii Grikä iquauqä qua naqänänä-tänä ingiyi. Jisasi Iqueqä kuknuä ängui, anä-himqä Korinä iunji, Poli iqu-ganä awä ätuminqe. Itanga qokä-apäkä iqisanä hnqua, iqueqä wäunüä iuta, Jisasi Iquenyqä quuvqä eqiyäpu, Iqueqä yoqenqä aquvā qämbnqä ipäqäkuwi. Inäqe Poli iqu iquau ävämetä, wäunui hngi-mända yätnqä uwqanga, hanä-ique quuvqä heqiyqä Korinä iu aquvā qänätqätanguwä iquau äwimakqe. Iinjä etangi Poli iqu tuwanuä tä, qunji knuä iqä änguä ävätä, quwqä hanä-ique jänä iwimäkätnqä äqäkqe.

Ämaqä, Kraisi Iqueqä yoqä-tänä Korinä iu pmetanguwä iquauqä quuvqä heqiyqe, hanuä witanji, quwqä suqä ängui qui imäkñqä iinqe, Poli iqu äwäwa kiinjä iminqe. Iqu kuknui, qokä-apäkä ämanänuwä iqua, suqä jänäni imäkäpu pmapñqä iinqä ätätä äqäkqe. Ga Dñä Änguä Iqu, quwqä qanä uwqeunji, jänä iwimäkätñqä hinquinä mäqunquä iqangpqe, hanä-ique wimeqä iunqä ätätä äqäkqe. Huizi, Goti Iqueqä yoqä hageqä mamäupñqä suqä änguänäni imäqäpñqä iinqetä, Dñä Änguä Iqu näqñqetä, yänänäqñqetä, Kraisi Iqueqä yoqä-tänä iquau hinqi vätñqä iinqetä, ätätä äqäkqe. Inji yäpaki, iqu ämaqä ae äpäkonquwä iqua, angji vaupnuwä iinqä äqäkqe.

Korinä pmeqä iqua, hanä-iqä huitanä-huitanä ämaminuwinqe, Poli iqu kuknuä ängui ätuätä, qu Goti Iqueqä äwinqä iinqä ätnänä iqi näqñqä mapñqä, yätamäkqä äwikqe. Bukä tquesanä saptä 13 iquenqe, ämaqä Kraisi Iqueqä yoqä-tänä kuapänäni, kiinjä äwinyätqäuä. Iqini Poli iqu suqä ämaqeunqä äwinqä iutaninqä ämotquakqe. Goti Iqu nätmätqä ängui qokä-apäkiu ävätñqä iutani, suqä ämaqeunqä winqe, kinganänä eä, huiziunji ämäwqätäuä.

Poli iqu, tuwanuä tquenqä kuknuä ätkqenqä

¹ Tuwanuä tä, nyi Poli iqunä äqiyqä. Goti Hanjuwä Iqu Iqueqä äwinqä dutani, tääqä ändätmetä, Kraisi Jisasi

Iqueqä wäunüä imäqämqä änändowatkqä iqunji. Itanga Sostenisi, neqä neyāmaqä Jisasi Iquenyqä quuvqä anä eqiyätunquä iqu, nyitā anä äpmeñue.

² He anä-himqä Korinä iu äpmapu, Goti Hanjuwä Iqueqä yopenqä aquvā äqänätqānuwä iquenyqä äqiyqä. Goti Hanjuwä Iqu, he Kraisi Iqutā ämuänmbu, Iqueqä qokä-apäkänä pmetpnqänä emäkkqe. Hesä, ämaqä eeqäpnänä imimä äpmakäupu, Jisasi Kraisi Iquenyqä tääqä ätätqānuwä iquatā, eequenā Iqueqänänqä emäkkqe. Jisasi Iqu, neyaqätā, quvaqätā, Naqä inänä-quvi.

³ Neqä Goti Apikutā, itanga Naqä Jisasi Kraisi Iqutā, qeqä imänqeuta hinqi etapäsinyä, äwqä hanuä imbu pmetpnqä emäqqinyä.

Poli iqu, Goti Ique “änguiqä” ätukqenqä

⁴ He Kraisi Jisasi Iqutā ämuänätanguwitanji, Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä qeqä imänqeuta hinqi etapätñqä iinqe, nyi Iqueni, “Änguiqe” hiunji ique-ique ätuätqänä.

⁵ He Kraisi Ique ämuänätanguwitanji, Goti Hanjuwä Iqu he äwa miqānqä nätmätqä aanä kuapänä etapätqätanggetanji, näqnqä ängüänänä-tänä epu, kukñui awä iinä ätätqänä.

⁶ He iinjä imäkätqätanguwitanji, Kraisi Iquenyqä kukñuä ne awä etätunquä di, hesänji häukuä witangqe äyā ämotquetqäuä.

⁷ Iutanji tänganji, he neqä Naqä Jisasi Kraisi Iqu angumä quvepñqä hinuä äqāmbu äpmapiyänganji, wäunüä imäkqenqä näqnqe, Goti Hanjuwä Iqu quuvqä imnä vqetanji, he hñquenyqä äwa miqä pmetpnä.

⁸ Iqu angumä äpätqänganji, he quvqä maeqä pmetangpi eqänäninqä diñqe, he quuvqä yängänäqnqä eqäka wätqätangpi yätamäqä eyqa uwquänä.

⁹ Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä Ymeqä, neqä Naqä Jisasi Kraisi Iqutänji ämuännanä asänä pmetaninqüä ae ätänaikqä eänque, mänävquatämäuqä itä, Iqueqä ätätqä du qäyunä imäkänique. Goti Hanjuwä Iqu iinjä imäkätqätangqä iunqe, nyi Iqueni, “Änguiqe” hiunji ique-ique ätuätqänä.

Qu awä äpatñguwinqä (1:10-4:21)

Ämiqä huitanjä iquaunqä, kukñuä mäkä hunqenqä

¹⁰⁻¹² Nqä nyāmaqäuä, ämaqä, Kloisä iyyqä anju anä äpmeñuwä hui henyqe, tii ändquwi. “Ämaqä ii, qu äkasuwä ätnäpu iväqāmbu äpmapiyitanji, hñqua tiinjä ätätqänäuä. ‘A, ne kukñuä qäte, Poli ique wiyanqunä!’

Itaŋga hŋqua, 'Iyääi, ne kukŋuä qäte, Apolosi* ique wiyaŋqunä!' Itaŋga hŋqua, 'Isääi, ne kukŋuä qäte, Pitä ique wiyaŋqunä!' Itaŋga hŋqua, 'Oeyä, ne kukŋuä qäte, Kraisi Ique wiyatuŋqueqä!' ätätqäŋäuä." He iŋä itqäŋuwiŋqe, nyämaqäuä, nyi neqä Naqä Jisasi Kraisi Iqueä yoqeta, maŋä yäŋänäqŋqä tiŋä etqä. Mikakä ätnäpu, ioktämäkmbu mäpmeqä, äwqä naqä-hŋqunä iŋqä äpmapu, kŋui naqä-hŋqunä indqänäpu, nätmatqä eeqäpnäŋä imäkäpiyä iuŋi asänä imäkqanŋpiyä.

13 Kraisi Iqu naqä-hŋqunä enqe, he iŋä ändumäkmbu äpmeŋuwi, äänä etaŋgiyi? Ä Poli iquä heyaqä quvqenqä zä-huätati äunätmä äpäkonŋqätanä? Aanqeä! Ä he asŋä ämakuwi, Poli iquäuä yoqeta ämakuwätanä? Oeyä!

14-15 Nyi asŋi, Klispuŋi iquesä, itaŋga Gayusi iquesänä äwqäkqeä. Itaŋga huiŋiŋenä, nyita mämeqä ikuwä imŋi, täŋgaŋi, ämaqä hui, "Ne asŋi, Poli iqu iqueqä yoqeta änaqäkqetaŋi, ique qänaknä ävätqäŋunä" matqä ipnä. Iŋqe, Goti Hanjuwä Iquenŋi, "äŋguiqä" ätuätqäŋä.

16 A! Nyi Stepanasi iquesä ämaqä iqueqä anŋu anä äpmeŋuwä iutänä äwqäkqe. Iŋäqe, nyi asŋi, ämaqä hui-pqä inä äwqäkqäti, mäwqiyqä ikqäti? Nyi maqŋqe.

17 Nyi ämaqä kuapänä asŋä maqiyqä ikqe, ii tiŋiŋqe. Kraisi Iqu, nyi ämaqä asŋä qäyäkqämqä mänändowatkä ikqe. Iqu nyi, Iqueqä kukŋuä äŋguä we-huŋqä-täŋi, awä täkiqämqänä änändowatkqe. Itaŋga kukŋuä iŋä iquenŋi, awä ätätmäŋgaŋi, ŋqä kŋuä iutaŋi, kukŋuä äŋguä äwi-ique ämetmä, matqä itqäŋä. Nyi kukŋuä iŋi, ŋqä kŋuä iuta tqä-säpi, Kraisi Iqu zä-huätatä äunŋqenqä kukŋui, yäŋänäqŋqä maeqŋqä qui imäkqämniŋi.

Goti Iqueqä yäŋänäqŋqetä, suqä kŋuä äŋguä iwäsäuqetäŋi, ii Kraisi Iquvqä

18 Zä-huätatä iquenqä kukŋuä awä tqanŋqe, ämaqä qui hämänä imäkmbnuwäŋqä äpmeŋuwi, qu qätä äwiyäpiyi, ii nätmatqä hŋiŋqä enqä-maŋä etaŋgi, äqunätqäŋä. Iŋäqe ne ämaqä, Goti Hanjuwä Iqu qui mimäkŋqäŋqä änyä-häŋä inequmuätätŋqä iqune, kukŋuä iŋi, Iqueqä yäŋänäqŋqä, anŋumä änävauqumuätätŋqä etaŋgi, äyä äqunätqäŋu.

19 Ämaqä, "Kukŋuä ii, nätmatqä hŋiŋqenqä" ätätqäŋuwä iquauŋqe, Goti Hanjuwä Iqueqä bukä iuŋi, kukŋuä tiŋä äqänä äwi.

"Nyi ämaqä, äŋguä iwäsäuqäŋqä näqŋqä-täŋä iquauqä näqŋqä ii, nätmatqä hŋiŋqä enqä-pa imäkmä. Ämaqä,

* 1:10-12 Wäunŋuŋqä 18:24-19:1

kɲuä qeiqinyä indqänäpu, 'Iinjä imäkanä' tqä iquauqä kukɲui, häukuä mäwiqä yätɲqä imäkmä."[†]

²⁰ Itanɟi ämaqä änguä iwäsäuqänqä näqɲqä-tänjä iqua, änäänqe? Ämaqä kukɲuä-suqenqä näqɲqä iquauqe, äänä tɲqäti? Ämaqä, kukɲuä änguä ätuäpu, huizi iquauqä kɲui mändi äkittqiyqä iquauɲi, squä wimenquti? Quwqä näqɲqä änguä iɲi, Goti Hanjuwä Iqu hiɲɲinqä imäkquänä.

²¹ Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä suqä kɲuä änguä iwäsäuqä iutani, tiinjä imäkkqe. Ämaqä qua iutanä iqua, iquauqä änguä iwäsäuqänqä näqɲqä iutani, Goti Hanjuwä Iquenyqe, näqɲqä maeqä itpnä. Itanga Iqu tiinjänqä-pqä inä äwinyä. Kraisi Iquenyqä kukɲuinqe, hɲqua hiɲɲinqä qäyä äqunätqätanguwä-qe, ämaqä suqä quvqä imäkmitpqä hɲqua, kukɲuä iɲjä iquenyqä quuvqä heqiyqanɲuä iquauɲi, Iqu qu qui mimäknqänqä, häñä imäkäqumuatequänä.

²² Quuvqä heqäpnqä diɲqe, Israitqä iqua, nätmätqä yänänäqɲqä ämaqä mimäkqänänjä di-ganä hiɲuä qumbɲqä äwinyä. I etanɟi Israitqä qäyä etanɟi huizi iqua, qu kɲui-ganä, "Ne kukɲuä, änguä iwäsäuqänqä näqɲqä-täñi, tänga äwiyätunqe" mapɲqä äwinyä.

²³ Inäqe, ne kukɲuä awä ätäkitunqe, ii Kraisi Iqu zä-huätati äungqä iɲqeyi. Iqu iɲjä imäkkqä iɲqe, Israitqä iqua, yänänäqɲqä maeqä äqumbiyitani, quuvqä maeqiyqä iquayi. Itanga huizi iqua, qu kukɲuinqe, "Qäyunänjä hma eä, qäyasäqinjqä" indqänätqänuwitani, quuvqä maeqiyqä iquayi.

²⁴ Inäqe, Israitqä hɲqunesä, huizi iquautanä hɲquatä, ne Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqänqä tääqä ae änatätmeqä iqune, Kraisi Iqueqä zä-huätati hɲqenqä qätä äwiyanitani, Goti Hanjuwä Iqueqä yänänäqɲqenqätä, änguä iwäsäuqänqä näqɲqenqätäñi, näqɲqä ämetqänu.

²⁵ Quuvqä maeqiyqä iquauqä kɲui, quvqä eänqe, tiinjä hitanɟiyi. Hɲqua kɲui, "Goti Iqueqä näqɲqä hui, qäyunänjä hma eä, qäyasäqinjqä" indqänätqänuwä-qe, iɲjä ma, Goti Iqueqä näqɲqä iɲi, ii ämaqeue, ämäwqätäuä. Itanga hɲqua kɲui, "Goti Iqueqä wäunüä imäkkqä huiɲi, Iqu yänänäqɲqä maequeqä ämänätquenä" indqänätqänuwä-qe, iɲjä ma, Goti Iqueqä wäunüä iɲi, ii ämaqeueqä yänänäqɲqä iuɲi ämäwqätäuä.

²⁶ Nqä nyämaqäuä, Jisasi Iqu tääqä mänatqänga, 'Äänä-äänä äpmaminquätiyä' tpu, kɲuä indqämbu. Kuapänänjä hɲquenä, ämaqä qua iutanä iuqä hiɲuä iqinɲi, näqɲqä maeqä pmetanɟä, kuapänänjä hɲquenä yoqä naqä maeqä

[†] 1:19 Asayä 29:14

pmetanğä, itanğa kuapänänğä hñquenä, taqä-tawäka yoqä-maequa epu, eämeqanğä äpmaminuwi. He hinginğä iinğä pmetanguwä iutanğä iquenä, tääqä äyä etätmakqe.

²⁷ Goti Hanjuwä Iqu, ämaqä kñuä qäyasäqi meqä iquautä, yänänäqñqä maeqä, hanuä iquautä, atäunuä ikqe, ii, Iqu ämaqä qua iutanğä näqñqä kuapä-tänğä iquautä, yänänäqñqä-tänğä iquautä womba vätnğä iinğeyi.

²⁸ Itanğa Iqu atäunui, ämaqä yoqä maeqä iquautä, ämaqä, qua iutani quvqä enğä-panğä imäkätqänjuwä iquautä, äyä ikqe. Inji näqñqetä, yänänäqñqetä, yoqä naqetäñi, ämaqe, 'Nätmatqä iinğä iqua yätamakqä neyänqiyä' kñuä indqänätqänjuwä-qe, Iqu nätmatqä iinğä iqua, hinginğä enğä-panğä imäkätñqä iinğqe, ämaqä hinginğä hñquau atäunuä ikqe.

²⁹ Goti Iqu iinğä imäkkqe, ii ämaqä hñqu, Goti Iqueqä hinuä iqinji, kiqä yoqe haqeu mämatnämäunğä iquätñqeyi.

³⁰ Goti Iqu he tääqä i etätmakqetani, Kraisi Jisasi Ique ämuänğänğä. Itanğa Kraisi Iqu, Goti Hanjuwä Iqueqä äñguä iwäsäuqänğä näqñqenğä Ämänätqueqä-qu eqäqe. Itanğa Iquesani, Goti Iqu, ne Iqueqä hinuä iqinji jänänänğä inemäkätä, Iqueqänğänä atäunuä äneyätä, itanğa qui imäkñqä iuta anği inetmeqe.

³¹ Inji ne Goti Iqueqä kukñuä iunji, tii äqänänğä-pa imäkquatuñque.

"Ämaqä yeeqä itä, 'Nyi iinğä-iinğä iquñqä' ätätäqä iqu, 'Ti, Naqä Iqu e inyimäkqe qä' tätñqe qä.'"[†]

2

Jisasi iqu, zä-huätatä äunätä, äpäkongqenğä

¹ Nyämaqäuwä, nyi he emetmä, Goti Hanjuwä Iqueqä kukñuä zä äwinğä awä etätmänğani, nyi kukñuä äwi-iqetä, kukñuä yänänäqñqä ämaqä, äñguä iwäsäuqänğä näqñqä-tänğä iqua ätätqänjuwitä, maetqä ikqä eä.

² "Nyi iquaunji, kukñuä awi, nätmatqä huitanğä-huitaninğä qäyä eänä ätätmä, Jisasi Kraisi Iquenyqätä, ä zä-huätati äunätä äpäkongqenqätänä ätumuä" kñuä indqänätmitani, awä äyä etkqe. ³ Nyi hesä anä äpmamänğani, yänänäqñqä maeqä eämä, zä itmä, yäunuä-yäunuä-pqe kiinğä änyinminqe.

⁴⁻⁵ Itanğa nyi Jisasi Iquenyqä kukñuä etätmänğani, he Iquenyqä quuvqä heqäpnqe, ämaqeuqä näqñqä iuta ma, Goti Iqueqä yänänäqñqä iuta, heqäpnqenğä änyinğqe. Inji nyi nğä näqñqe ämetquetmä, he kñuä indqänğä tnänğä

emākmqā ma, Dnā Änguā Iqutā, Iqueqā yāñänäqñqetā, ämetquayñqā awā etkqe.

Dnā Änguā Iqu, änguā iwäsäuqāñqā näqñqe Vqā-quvi

⁶ Änguā iwäsäuqāñqā näqñqe, ne ämaqā quwqā quuvqā heqiyqe, yäüā ae ikqā iquauñi, awā ätuätunque. Näqñqā ii, ämaqā qua täu tänga äpmenuwā iquauqetā, ä qua täu miqā, Goti Iqu hingi iwimäkätñqā* iquauqetā, asänä hmanji.

⁷ Näqñqā ne kukñuā awā etätunque, ii Goti Iqueqā eä, zä äwäminqā iiji. Näqñqā iquesañi, qäukuā qua mimäqgānga, Goti Iqu, ne Iqutā qäukuā yāñi anä pmeniquā diñqā, atäunüā ae ekqe.

⁸ Näqñqā iijqe, ämaqā qua täu miqā iqua, maqñqā emiñuwī. Qu näqñqā hiqā eqe, Naqā Aanä Yāñänäqñqā-tāñä Iqueñi, zä-huätati maueqā iqäpninji.

⁹ Iqua maqñqā emiñuwā-qe, Goti Hanjuwā Iqueqā bukā iunji, tiñji äqänä äwi.

“Nätmatqā, ämaqe hiñuā mäqunquā imiñuwā, ä qätä mäwiyqā imiñuwā, ä quwqā kñuā yändqāñqā imnä kiuā mäwimeqā imiñqā ii, ii nätmatqā Goti Iqu ämaqā Iquenyqā wiñgāñqā iquauñqā näwinyä ekqā iiyqā” äqänä.†

¹⁰ Goti Hanjuwā Iqueqā näqñqā zä äwäminqā iiji, Iqueqā Dnā Änguā Iqu inemäkqāñqā iutanji, Iqueqā-kiuā nenyqā ätnāñä iqi, ae äyā itkimäkkqe. Dnā Änguā Iqu, nätmatqā Goti Iqueqā kñuā indqāñqā yäpä imñiñqetā, nätmatqā eeqänāñä huiziñqetā qävqā äñguänä itä, näqñqā eäñqetāñi, iijä inemäkänä.

¹¹ Ii tiñji. Ämaqā hñqu, hñquququeqā kñui äänä ämenqā iunqe, näqñqā maeqā yänä. Ämaqā hñqueqā kñuā indqāñqenqe, iqueqā quuvqā, iqueqā yäpä ingisanä iqunä, näqñqā itänä. Iñi Goti Iqueqā-pqe, asä iiji. Dnā Änguā Iqunä, Iqueqā kñuā iqenqe, näqñqā hiätänä.

¹² Itāñgi ne dnä ämakque, ii dnä qua täutanä iquauta ma, Goti Hanjuwā Iquesañi. Iijñqe Goti Iqu nätmatqā äñguā eeqänāñä nätapätñqā ekqā iunqe, näqñqā metatunquänänji.

¹³ Nätmatqā iijqe, ne kukñuā awi ämaqā-qune neqā näqñqeta maetqā itqāñu. Dnā Änguā Iqu näqñqā nätapqāñqeta etätqāñu. Iñi näqñqā Iqu änätapkqe, ämaqā, Dnā Änguā Iqueä yäpä iqi äpmenuwā iquauñi, ne ävätqāñu.

* 2:6 1 Korinā 1:28 † 2:9 Asayä 64:4

14 Itanğa ämaqä, Dnä Änguä Iqueqä yäpä iqi mäpmeqä inqä iqu, nätmatqä Goti Iqueqä Dnä Änguä Iquesa äquvepätñqä iinqe, “Nätmatqä iini qäyasäqinjqä” indqänätñqe, mämeqä yänä. Näqnqä iinjä iwäsäuqe, Dnä Änguä Iquesanä etanği, ämaqä iinjä iqu näqnqä maeqä etänä.

15 Ämaqä, Dnä Änguä Iqueqä yäpä iqi äpmenqä iqu, nätmatqä eeqänänñjqä änguänä iwäsäutä näqnqä metänä. Itanğa Goti Iqueqä bukä iu äqäkqä-pa, iquenï, ämaqä hñqu, “Änäändiyä” tä iqe, änä miwäsäuqä yänä.

16 Tuwanui tii äqänä äwi. “Ämaqä hñqu, Goti Naqä Iqueqä kñuä indqänqenqe, näqnqä maeqä itä, ‘Iinjä-iinjä imäkiyä’ mätquä yänñqiyä.”† Inñqe Dnä Änguä Iqueqä yäpä iqi äpmenquä iqune, ne Kraisi Iqu kñuä äänä indqänänjqä iunqe, näqnqä menä.

3

Goti Iqueqä wäunui, qäyunä imäkqenqä

1 Nyämaqäüä, hiñuiqänäñi nyi kukñuä awi, ämaqä, Dnä Änguä Iqueqä yäpä iqi ae äpmenuwä iquau, ätuätñqä du maetqä itmä, ämaqä, quwqä äwiñqä dunä äpmenuwä iquautä, Kraisi Iquenyqä quuvqä änyä qe eqiyätqänuwä iquautä, ätuätñqä-pa, äyä etkqe.

2-3 Inğanï ymeqä dänä isua, ymisanä woyqe manqä iquwä-pa, he kukñuä yänänäñqe, änä mämeqä etanguwiñqä, nyi anuä enqä-pa kukñuä hanuinä äyä etapkqe. Ga he, hiqä enqä dunä pmetanğä eqänätmä, “Tänğanä-pqe he ymisanä woyqe manqä yqänä ipñqäüä” etqä. Suqä, naqä pmeqänqätä, hiqä hita-hingukuatä äkasuwä tñqä iutanï, he Dnä Änguä Iqueqä yäpä iqi mäpmeqä, ämaqä qua täutanä iqua enqä-panä asänänğä enä.

4 Ii tiinji. Hñquenä, “Nyi kukñuä qäte, Poli ique wimqänä” tqanğä, hñquenä, “Nyi kukñuä qäte, Apolosi ique wimqänä” ätätqänuwï, ii ämaqä qua täutanä iqua enqä-ma äpmaka wätqätanğpi ämotquequänä.

5 Inji he yenyqä näqnqä mapñqä dinqe, nyi tiinjä etmä, “Ye qäquye, yoqä maiquve etanği, Naqä Iqueqä wäunüä-wiyquveyi. Iqu Kiqä-kiuä wäunüä kikinä äyätapñqä iutanï, ye kukñuinqä awä hetganğueänğa, he Kraisi Iquenyqä quuvqä äyä eqiyätqänä.”

6 Apolosi iqtä nyitänï, yeqä wäunui tiinji. Nyi nätmatqä piiki vowä mäwäwqä iqunä etanğä, iqu zquvätñqä eqä

† 2:16 Asayä 40:13

vqäwqä iquvi. Itanga Goti Hanjuwä Iqu bakä äukauäpu, naqä epñqä Imäkcä Iquvi.

⁷ Ämaqä piikä vowä mäwäwqä iqutä, eqä vqäwqä iqutä, iquaqu yoqä maeqä, hinginqe. Mä bakä äukauäpu, naqä epñqä imäkcäwätñqä Iqu, yoqä-tänä Iquvi.

⁸ Ämaqä piikä vowä mäwäwqä iqutä, eqä vqäwqä iqutä, qäquaqu Naqä Iqueqä wäunüä imäkcä-quaquvi. Inji mbqä meqänggani, iquaquvqä wäunui äänä-äänä imisiyqä iuta manyiyi.

⁹ Nyi Poli iqundä, itanga Apolosi iqtäni, ye Goti Iqueqä wäunui anä imäkätqängueä iquve etangi, he Iqueqä wäunüä enqä-ma änyänuwä iquenji. Itanga he Iqueqä anä inänä etangä, Iqu yqänä ämätätqäuä.

¹⁰⁻¹¹ He Iqueqä anä ämätñänjuwinqe, tiinji. Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä Ymeqä Jisasi Kraisi Iquenji, anä siyaundqä enqä-pa etñqä, ae ätekqetani, ämaqä hñqu änyä-hänä hñqu-mända ämetä, hageqi maquteqä yänqiyä. Inji Goti Iqu, qeqä wimänätä hñgi vqä iuta nyimäkcanggi, nyi-ganä, kukñuä änguä Jisasi Kraisi Iquenqä awä etkqe, ii nyi anä imäkcängqe näqñqä kuapänänä-täjünä eämä, anä siyaundqä yänänäqñqänänä äquteqä enqä-paniqä. Itanga ämaqä, he näqñqä hageqi etapätqänguwä iqua, qu ämaqä siyaundqä iquesa anä ämätäqisätqänguwä-panä iinjä-quayi. Inji, iqua hñqunä-hñqunäni, quvqä-pqä mätqñqä, hñhui änguänä äqunäpu mätqäpnä.

¹² Ämaqä anä siyaundqä tqueqä hageqi ämätäpiyänggani, hñqua golqetä, silpaitä, hikä mbqä naqängqä imäkätqänguwitä, mätäpnä. Nätmatqä iinjä iqua, änguänänä eä, äpakänä witäniqe. Itanga hñqua, zä-yänitä, goetä, kuä-witqä yänitä mätäpnä. Iinjä iqua äpakänä mäwiqä, qui maqänä imäkmäbnä.

¹³ Qänakñi, hiunji, Goti Iqu ataunä ikqä iqu timäuqanggani, quwqä wäunüä iinjä imäkmitpqe, ätnänäqi timäuanä. Hiunji iqu, tä enqä-panä ätimäuätä, 'wäunui änguä imäkätqänguwitqä, ä quvqä imäkätqänguwitqe', tä iqunä iqunänä.

¹⁴ Ämaqä anä e imäkmitpqetani hñqu, iqueqä ani tä manqä änguä ämätñänqe, iqu iqueqä wäunuinqe, kimanji ämenä.

¹⁵ Injä-qe, ämaqä hñqu iqueqä ani quvqä etangi, tä hämänä ängqe, ii tiinji. Iqu iqueqä wäunui anggi mimäkcä yäninqä, qui hämänä qe imäkñgi. Injäqe iqu iqueqä-kiuäni, tä manqä itä, quuvqenä äkitqä-qe, kima meqä maequ, hänä hea ique-ique pmetänä.

¹⁶ Hiqä-hiuäni, he Goti Hanjuwä Iqueqä hiqäva-imäkcä

anä tñanqä etanqä, Iqueqä Dñä Änguä Iqu, heyaqä yäpä imä äpmenqenqe, he maqnqätanä?

17 Goti Iqueqä hiqäva-imäqä anji, ii pmua eä, Iqueqänqänä ämätnänqe, ii he qäquenji. Iinjä dutanji, ämaqä hnqu, Goti Iqueqä anji qui imäkätqä etangutqe, Iqu iqenjä-pqe qui inä imäkänqiyä.

18 He quanqä ätnäpu, “Ne näqnqä-tänuneyqä” ätnätqänuwä iqunenä, angumñi matqnqä änyingji. Inji ämaqä hiyaqä awä iqisanä hnqua, ämaqueuqä hinuä iqinji, änguä iwäsäuqänqä näqnqä-tänä-qua epiyinqä wopqä imitpqe, iqua, iquauqä hinuä iqinji, näqnqe äwa ipu qämä-qämänjqä-qua äpmenjaqämbiyi, qänakñi Goti Iqueqä hinuä iqinji, änguä iwäsäuqänqä näqnqä-tänä-qua angumä epnä.

19 Ii tiinjä dutanji. Qua täutanä änguä iwäsäuqänqä näqnqe, Goti Iqueqä hinuä iqinji, ii qämä-qämä iqä enqä-panä iinj. Nätmatqä iinqe, Goti Iqueqä bukä iunji, kukñuä tiinj äqänä. “Ämaqä, ‘Ne änguä iwäsäuqänqä näqnqä-tänuneyqä’ kñuä ävätñqä hnqua, huiziquau ämawqätäupñqä wäunñuä imäkätqänuwä iunji, Goti Iqu hñi-hñi iwimäkqanquti, quwä mäunquaatmbnä.”*

20 Itanga Iqueqä bukä iunji, kukñuä tiinjä-pqä hnqu, inä äqänä. “Ämaqä änguä iwäsäuqänqä näqnqä kuapä-tänä iqua, qu wäunñuä nätmatqä äänä imäkpnqä kñuä indqänqanguwinqe, Naqä Iqu, quwqä kñuä indqänqä iinj, häukuä mäwqiyqä itñqä etangqenqä, näqnqä ae äme.”†

21 Injä etanji, he ämaqä hnqueqä yoqe haqeqä mamäuqänqe, vquatämäupu. Nätmatqä eeqänäñi, ii hiqä yätamäkqänqä eä.

22 Ii tiinji. Poli iqunñä-qe, Apolosi iqunñä-qe, Pitä iqunñä-qe, qua tqunñä-qe, hñjä-pmeqä iqunñä-qe, äpäkonqä iqunñä-qe, nätmatqä tänga äwinqä-pqänä-qe, qänaknda witäniqä-pqänä-qe, eeqäpnäñi hiqeqä, etqä.

23 Itanga he Kraisi Iqueqä etanqä, Iqu Goti Iqueqä-qu eä.

4

Ämaqä, Jisasi Iqu kukñuä awä tuäkiqäpnqä ändowatkqä iquauqä wäunñuñqä

1 Ämaqä, kukñuñqä näqnqä etapätunquä iqunenyqe, he kñuä tiinjä indqänqpnqänänji. “Ämaqä iqua, Kraisi Iqueqä wäunñuä imäkqä-qua epu, Goti Hanjuwä Iqueqä kñuä indqänqä, zä äwäminqenqä awä ätätqänuwä iquayqä.”

* 3:19 Jopä 5:13 † 3:20 Apqä Bukä 94:11

² Āmaqā, āmiqā hñqu, “Nyaqā wāunui, iqua ānguānā imāqāpnqāuā” knuā indqānātā, quuvqā āwiyā āvātqā iquenyā imāqāpnqē, iqua iqueqā kuknuā eeqāpnānā iunī, qānaknā iqāpnqē.

³ Itanga he nyaqā suqenqā ānyiwāsāuquwi, ā āmaqā tq-tqu kuknuā mitqā anā iunqā āndma āwātā kuknuā āmindqē, nyi iinqē āwāwa miqā danā itmā, “Ii nātmatqā aanā wānqānāñāpiyqā” knuā ānyānā. Nyi nqā-nāuāñi, nqā suqenqā miwāsāunqā itnqā iquñi.

⁴ Nqā suqā-iwāsāunqā tāmñi, hanā-iqā maeqā, aquvā iqānātqānā. Nqā-nāuāñi, tiñi matnqā iqā. “Nyi āmaqā suqā quvqā maeqā, aanā jānānāñunqā.” Oee. Nyi ānyiwāsāuātñqā Iqu, ii Naqā Iquvi.

⁵ Itangi tāngani, ne āmaqā nāqnqā āvātunquā iquneqā wāunuinqē, he miwāsāuqā pambu. He, hea Naqā Iqu angumā quvepqnqānā, hiñuā āqāmbu pmetpnqē. Iqu ingani, nātmatqā eeqānānā hea wiqā imdani āmetā, Iqueqā we-hunqā iqī āmaitā, āmaquēqā āwiñqē, quwqā qeqā-quuvqā imdani āmetā, ātnāñāqi mainiqē. Inqani, Goti Hanjuwā Iqu, Iqueqā wāunūā ānātapkqā imākātunquā iunqē, “Si ānguā imākātqāñi-qe,” awi inga natāniqē.

⁶ Nyāmaqāuā, he yesa nāqnqā āmepu, Goti Iqueqā bukā iu āqānāñqē, hui wiyā iqa māwqā, iunā imākāpu, ga āmaqā hñquenyqānā enyātā, huiziquenqē maenqā iqā diñqē, nyi kuknuā ii ātqa āquvepqē, nqā-nāuāñqātā, Apolosi iquenyqātā, ātātmā, ktqenā āmetqueqā.

⁷ Āsquki, si ne ānewāsāutñqē, nage, tq-i kimākqeyi? Aanqē. Nātmatqā eeqānānā āmenūwi, he naqā-qakuā Goti Iquesa āmakuwā qāyā epu, heqā yāñānāñqā iuta āmakuwāñqānā hiqā yoqe haqā mamānātqātangā eqānātqānā. Iñi, qāyu hmanji.

⁸ He knuā tiñā eyātqāuā? “Ne nātmatqā āngui, aanā kuapānāñā-tāñune qe eequnā. Huiziquau āmāwqutāutanā, nātmatqā āwa miqāñqā, āmiqā naqā iquatāñi, asānāñāñāñā qe āpmequnā.” Auā, ne-pqe hesā āmiqā anā pmetunquā iinqē, he āmiqā naqā-qakuā pmapnqē, nyi kiñā ānyinātqānā. Ho-ee, aanā aanqē.

⁹ Nyaqā knuā tāmñi, tiñānāñā indqānātqānā. “Goti Iqu, kuknuā awā tatunquā ānandowatkqā iqune, naqā pmeqāñqē māwiñqā itā, qua naqā māmā pmeqāñqā āyā āpmuatānaikqeqā. Iñā pmetanngquetani, āmaqā pizqā āpāsātqāñuwā iqinyqā qāyā ānātma āwāpu, āmaqā qua tāu āpmeñuwā iuqātā, ynaunjqā iquauqātā, hiñuā iqī pizqā qāyā, napāsāpnqā.”

10 Ne Kraisi Iqueqä yoqä haqeu ämamäutunq̄ue, ämaqä huizi iquauqä hinuä iqini, näq̄nqä maeqänänqä pmetangquä-qe, he hiqä-hiuänq̄e, “Ne Kraisi Iqutä ämuän̄nanitan̄i, änguä iwäsäuqänqä näq̄nq̄e, aan̄ä kuapänänqä-tän̄ä äp̄menunä” knuä indqänätqän̄ä. Ne huizi iquauqä hinuä iqini, yän̄änäq̄nq̄e maeqä, hanuä witangquä-qe, he hiqä-hiuänq̄e, “Ne yän̄änäq̄nqä-tän̄uneyqä,” knuä indqänätqän̄ä. Ämaqe, neyaqä yoqe haqeu mämānatnāmāuqä ipu, yoqe heyaqenā haqeu äyā ämaetnāmāutqän̄ä.

11 Hinuicqän̄ä duta tän̄ga tiini, hea kuapänänq̄anḡani, ne buayänqä dä äneyätä, eqänqä quvākä häuayqä äp̄menq̄ue. Itan̄ga neyaqä qākä gquä-pqe, yäuä itä äpknät̄nq̄e. Ämaqe, hingināwa ptqä ānapäsätqän̄uwi. Ne quami änguä pmeqä din̄q̄e, an̄i hma et̄nq̄e.

12 Ymisän̄ä isuaunq̄e, neqä hipaitāni wāunuä yän̄änäq̄nqä itunq̄ue. Ämaqe, kuknuä quvqä natqanguwänḡani, Goti Iqu änguä iwimäkät̄nqä din̄q̄e, ne Iquen̄i yat̄nqä ävātunq̄ue. Qu quvqä inetqueqanguwänḡani, ne qeiqinyä ämiwotunq̄ue.

13 Qu nenyqä kuknui, quvqä tuätqätangä, ne kiman̄i, änguä dinā ätuātunq̄ue. Qu nen̄i, nātmatqä tawä enqä-ma bi ae ānaquvasāmākuwitani, yqänā äpmaka äpānu.

14 Nyaqä kuknuä yän̄änäq̄nqänāni, tuwanuä iu i äqänänq̄e, ii he womba map̄nqä maq̄nqä eä. Oee. He nqä ymeqä, nyi kuapnā änyinät̄nqä iquenā etanguwinqä, hiqä knuä indqänq̄e, we eomākmqä din̄qä äqiyqä.

15 He ämaqä ämeyäpu, Kraisi Iqueqä kuknuä-suqenqä näq̄nqä ep̄nqä, yätamākqä eyqe, kuapänänqä-tän̄uenā qäyā etanguwä-qe, qu heqä hinunua hman̄i. Nyi-ganā kuknuä änguä we-hunqä-tän̄inqä awä ti etqangqeta, he Kraisi Jisasi Iqutä ämuän̄änḡanguwänḡa, iutan̄i nyi heqä hiniqunä ekqe.

16 Itan̄gi he nyaqä suqä dun̄i, qänaknā nyip̄nqä iin̄qä evauqumuatqä.

17 He suqä iin̄ä imäkqäpn̄qä din̄q̄e, nyi Timoti iquen̄i henyqä ae ändowatq̄e. Iqu-pqe, nqä ymeqä, nyi iquenyqä kiin̄ä änyinät̄nqä-qu eä, Naqä Iqueqä kuknuä eeqänänqä iun̄i, qänaknā iqä iquvi. Nyi Kraisi Iqutä ämuän̄nänqä iqunā, nyaqä suqä äänā-äänā imäkät̄nq̄enqä, ämaqä im-imn̄ä Naqä Iqueqä yoqenqä aquvā äqänätqätanguwä du, kuknuä awä ätuäkit̄nq̄e. Iqu-pqe he suqä iin̄qä awä inä etät̄nqä ändowatq̄e.

18 Ämaqä hesan̄i quwqä yoqenā ämaenätqän̄uwä hn̄qua, nyinyqe, “Iqu an̄gi mänemeqä yän̄qiyä” knuä ävāt̄nq̄e.

19 He knuä iinji qäyä eyangqä-qe, Naqä Iqu nyaqä hänaqe näwinyä imäueqanqutqe, nyi emamqenqe maqänäni äquvepmä. He emetmänggani, ämaqä iinjä iqua, iquauqä kuknuä tqenqe, yänänäqñqätä qäsä diyä-tmä, näqñqä ganä mamä.

20 Tiinjä eä. Goti Hanjuwä Iqunä miqä iunji, kuknuinä hinginäwa tqänqä ma, Goti Iqu yänänäqñqä vqanga, häukuä winä. Iutanji nyi, kuknuä yänänäqñqänäni, tuwanuä täu äqiyätqänä.

21 He iqi emetmänggani, nyi suqä äkisqu emäkmqä engi? Nyi he jänä inga emäkmqe, jävqä äma pmqäta, ä, hiqä hñgisa iqe ganä vquatämäuqanguwänga, henyqä naqänänä nyingetä äwqä hanuä änyanä pmetunqetä äma pmqäta?

5

Korinä iu pmeqä iquauqä awä iqinji, suqä quvqänäni äwäminqenqä

1 Ämaqä hui, tiwiqä aanä naqä-qakuänänä hñqu tiinjä iqangä, nyi qätä äwiyanqe. Suqä huiwä yanä inqä Goti Iqu äwikqe, tuwä ävätä aanä quvqänäni, heyaqä awä iqinji äwinä. Tiinjä, hikñä hñqu, kaniqueqä apäkisä, qanjä hñgi ikitqänjiyi. Suqä quvqä iinji, ämaqä quuvqä maeqiyqä itqänuwä iquauä ämāwqätäuwä.

2 Ämaqä huizi iquenä, ämaqä suqä quvqä ii ikutäuwä iqu, heyaqä awä iqi äpmeñqenqe, sunqä knuä maqiyqä itqänuwäwä? He, iqu hesä anä mämpmeqä yätñqänä, huätä mändowatqä ipu, qeqä äwutmäkpinyñqe, hiqä yoqä haqä ämamäunätqänuwä, ii quvqe! Qäyä eä!

3 Nyi hesä anä mämpmeqä imä-qe, nyaqä quuvqe, hesä anä äpme. Iinjä äpmeqetanji, ämaqä suqä aanä ququvqä iinjä imäqä iquenji, ae äwiwäsäuwe.

4-5 Naqä Iqueqä hiunji ätimäuwe, Goti Hanjuwä Iqu, ämaqä iinjä iqueqä quuvqä ique angij itmeninqä diñqe, he tiinjä imäkpñqä änyingij. He Naqä Jisasi Iqueqä yoqenqä aquvā äqänäpiyanqani, nyaqä quuvqä iqu-pqe, neqä Naqä Jisasi Iqueqä yänänäqñqetä, hesä anä äpme, ämaqä iinjä iqu hanä-iqä metñqä diñqe, Setänä iqueqä huiqä iqi wipu.

6 Itanga he iinji miqä ipu, hiqä yoqe haqeu ämamänätqänuwä, qäyu hmanji. Yisä wänqäpu bretqä du pnä ämäuepqe, naqänänä äyā änyuämäutñqe. Yisi, suqä quvqä iquenqä ktqeyi.

7 Ynaunjqä ämaqä pizqä päsqä iqu, sipsipqä iqueqä häneqe äqunätä, atqä-awäkau mapäsqä ävaukukqä-pa, Kraisi Neqä Sipsipqä Iqu äpäkonätä, ne yisi maiqñqä

inemäkkqe. Iinjä etangi, he bretqä yisä maeqä ii enqä-panä enuwi, yisä yäue bi tnämäupnqe. ⁸ Itangi Israitqä iqua quvāukuä ique-ique, hea naqä Pasopanganjqä ätätqānuwä injanji, yisi yäue bi ätnämäupu, buayä yisi maeqätänä änätqānuwä-pani, ne-pqe Kraisi Iqu äpākongqenqä knuä indqānātanitanji, suqä quvqä eeqānānji bi ätnämäutanä, neqä äwqä tämnji ikikinyānjä ānyanä, kuknui naqä-qakuinä tquatunqce.

⁹ Nyi henyqä tuwanuä hinuiqänä äqäkkqä iquenji, he ämaqä, suqä huiwä yanä injä Goti Iqu äwikqe, tuwä ävätqānuwä iquautä, anä mämpmeqä ipnqä dinqä ätätmä, äyä äqäkkqe.

¹⁰ Qua täunji, ämaqä quuvqä maeqiyqä iquautanji, suqä huiwä yanä injä Goti Iqu äwikqä iquenji, tuwä wiyqä iquatä, ämaqäyqä nātmatqe ānguä witangi äqunāpu quwä-meqä iquatä, itanga goti quanqä iquauqä yoqenqä aquvāqñqä iqua, qu hävemnäqñqä äpmenä. He eeqānānjä iquatānji, anä mämpmeqāñqä maqiyqä ikqe. He iquatä anä mämpmeqä ipnqä etangutqe, qua täunji hämänänä ävämapnqe.

¹¹ Nyi kuknuä tuwanuä ique iinjä ätätmä äqiyqe, kiqä quati tiinji. “He ämaqä Kraisi Iquesa, ‘Tasi-guaeä’ ätumitpqä hnqu, suqä huiwä yanä injä Goti Iqu äwikqä iquenji, tuwä äwiyqä, ämaqäyqä nātmatqenqä ānguä witangi äqunätä qeqä ätquä, goti quanqä iquauqä yoqenqä aquvā äqāngqä, ämaqä huiziunji quvqä imäkkqä kuknuä ätqä, wainqä-eqe änätä hiqiiyqä iqä, ä ämaqäyqä nātmatqe quwä ämeqä, iqutānji, anä mämpmeqä ipu, ymisanji anä manqä pambiyä” ätätmä äyä äqäkkqe.

¹²⁻¹³ Ämaqä quuvqä maeqiyqä du iwäsäuqe, nyaqä wāunuä hmanji. Goti Iqu Kiqä-kiuä iwäsäuanä. Inäqe he ämaqä Goti Iqueqä yoqenqä aquvā äqānätqānuwä iu iwäsäuqāñqe, ānguä eä. Inji Goti Iqueqä bukä iunji kuknuä ätāñqä-pa,* ämaqä suqä ququvqenānjä itä hiqä awä iqi yqänä äpmenqä iquenji, huätä dawatpu.

6

Quuvqä anä eqiyätqānuwä iquaunji, kuknuä mämitqenqä

¹ Suqä iwäsäuqāñqe, nyaqä kuknuä huiziqu tiinji. Ämaqä hesanä hnquenji, kiqä quuvqä anä heqiyqä hnqu quvqä iwitquetqä etangutqe, iqueqä hanä-iqä ipinji, Goti Iqueqä ämaqe jänä iwimäkipñqä, iquau mawimeqä, ämaqä Goti Iquenyqä maqñqä enuwä iquau-mānda, “Jänä

* 5:12-13 Suqä 17:7, 19:19, 22:21, 24, 24:7

nyimäkipiyä-qe" änäänqä tuäniqi? He suqä iinj, anqumä imäqñqñqe, manyinqä iqi.

² Tiinjä eä. Qanakndani, ne Goti Iqueqä qokä-apakä iqune, ämaqä qua täutanä iuqä suqä iunji, iwäsäuaniquä enqe, he maqñqäta? Ne qanaknda qu iwäsäuaninquä enqe, quvqä wänqä isua tänga itquatnäpiyi, hiqä-hiuä jänä imäkñqänäni, sunqä itqänäüä?

³ Itanga ne ynaunqä iquau-pqe, inä iwäsäuaniquä eä. Inji, quvqä qua täu itquatnätunqñe, jänä inä imäknatunquä eä.

⁴ Inä etangi he hanä-iqä iinj-tänqñenä etangutqe, quuvqä maeqiyqä iquaunqä äwäpu, qutanä hñque, hiyaqä awä iqi yoqä maeqä äpmenqä hñque, ewäseyqä pmetñqä atäunui, sunqä itqänj?

⁵ Nyaqä kukñuä i äqiyqe, he womba ipñqä dinqä äqiyqä. Quvqä itquatnäpiyänqani, ämaqä heyaqä awä iqñi, kukñuä äñguä iwäsäuqä hñqu, ämaqä quuvqä heqiyqä hñquaquiyqä hanä-iqe iwäsäutñqe, hma etangi hiwänyqe.

⁶ Inä miqä ipiyitani, quuvqä heqiyqä hñquki, huiziquenji, ämaqä quuvqä maeqiyqä hñquaunqä, jänä emäkipñqänä, ätuma uwqñenji.

⁷ Quuvqä heqiyqä iquendanä hñqua, huizi iquenä quvqä etqueqanquwinqä kukñuä iwäsäuqä iquaunqä hämä ätuma äwätqänquwinqe, tiinjä ämänätqueqi. He Jisasi Iqueqä suqä iunji, qanaknä miqä ipu, quanñä qe äpäknqä. Qu quvqä qäyä etquapñqänä äwimasipñqä äyuwä. Heqä nätmätqä qenqä-qe, "Neqeqä" etäpu qäyä ämetauqanqpi, hiñuinä qumbñqe.

⁸ Quvqä etquapñqä äwimasiyqe, äñguä qäyä etangi, hiqä-hiuäni, quwä ämanäpu, quvqä näñgi-tängi itquatunqñenji. Itanga ämaqä heqä quuvqä anä heqiyqä-pqä iquaunji, inä itqueqñenji.

⁹⁻¹⁰ Ämaqä suqä quvqä itqueqä iqua, qu Goti Iqunä migeunji, yäpä ingisa mämpeqä itpnuwi. He iñqe, maqñqäta? Ämaqä hñqu, "Qu äpepñqäüä" etqangutqe, qätä yasämä mäwiyqä pa iqäpnä. Suqä huiwä yanä inqä Goti Iqu äwikqä ique tuwä wiyqä iqua, goti quanñä iquauqä yoqe haqä mamäuqä iqua, hñquaunqä apäki quwä äma ikiqä iqua, qokä hñqu qokä hñque meqä iqua, apäkä hui apäkä huizi meqä iua, quwä-meqä iqua, "ñqeqänä" tqä iqua, eqä yänänäqñqe änäpu hiqñiyqä iqä iqua, ämaqä hñque qui imäqä kukñuä tqä iqua, itanga quanñä imäkäpu quwä-meqä iqua, qu Goti Iqunä migeunji, yäpä ingisa mämpeqä itpnuwi.

11 Hiuqänäni hesanä hñqua, suqä iinjä imäqä-quä äpmamiñuwi. Iinjä qäyā etanji, neqä Goti Iqueqä Dñä Änguä Iqueqä yänänäqñqeta, Naqä Jisasi Kraisi Iqutä ämuäñnätanguwitanji, Goti Iqu, heqä quvqe, asñä eeqäpnä eqiyämäutä, Iqueqä-quenä epu, Iqueqä hñuä iqinj, ämaqä jänänänjä pmetñqä äyā emäkkqe.

Huiwä iqutä, quuvqä iqutäni, Naqä Iqueqä yoqe, haqä mamäuqenqä

12 Ämaqä hui, “Ne nätmatqä eeqäpnäni imäkkqe, pmua ma, änguä imäkätqäñunä” ätätqänä. Nyi kimañi, “Kukñuä ii qäyunänjä-qe, hui yätamäqä neyqe, ä hui yätamäqä mäneyqeqä” ätqä. Iñinqe, nyi nqä-näuäñi, nätmatqä äkisqu naqä enqä-panä eä äminiyätñqe, hñuinä mäqunquä imä.

13 Itanğa ämaqä hui tiinjä tñnä, “Ymisanä eeqäpnäni, ii äwqä näpäsqeqä. Itanğa äwqegu, ymisanä iqueqä qaeqä.” Nyi kimañi, “Auä, qäquaqu änguä etanqä-qe, Goti Iqu iquaqñi, qui imäkäniqueqä” ätqä. Inji, neqä huiwi, suqä huiwä yanä inqä, Goti Iqu änatapqä ique, tuwä wiyqänqä matätqe, Naqä Iquenyqä ätuma uwqänqä ätä. Itanğa Naqä Iqu huiwä ique ämitqäüä.

14 Tiinjä-pqe inänji. Goti Iqu Iqueqä yänänäqñqetani, Naqä Iqu ae äpäkonqä iuta anğumä, änyä-hänjä äyā imäkäqumuatekqe. Iqu ne-pqe, asä iinjä inemäkäniqä eä.

15 Hiqä huiwi, hñqunänqä, huitanä-huitani äuqätänänqä-pa, Kraisi Iqueätäni asänänä eänqenqe, he maqñqätanä? Ga neqä huiwi, Kraisi Ique äuqätänänä. Inji Kraisi Iqueä huiwä äuqätänänqä iutani, nyi ämetmä apäkä suqä qanä ikiqänqä hui, huiwä hñqunä etñqä imäkmqe, suqä iñi änguäta? Aanqeqä.

16 Suqä iñqe, he maqñqäta? Goti Iqueqä bukä iunji, kukñuä tiinjä äyā änatätqäüä. “*Iuaqu huiwä naqä-hñqunä i qe eninyqä.*”^{*} Inji apäkä suqä iinjä imäkkqä iisäñi, ämaqä hñqu anä ikitqänjiyi, ii iqu iisä huiwä naqä-hñqunä eqinyä.

17 Itanğa ämaqä hñqu, Kraisi Iqutä ämuäñnänjiyi, ii tiñi. Ämaqä iqueqä quuvqetä, Kraisi Iqueqä quuvqetäni, naqä-hñqunä qe eqinyä.

18 Iutanji, suqä huiwä yanä vqä Goti Iqu änatapqäqu tuwä äwiyäpu quvqä imäkkqeuñi, vquatämäupu yaväki imbu pmetanğpu. Ämaqä hñqu suqä ii imäkätñqe, ii iqu iqueqä huiwä iunji, aanä quvqä imäkenji. Suqä quvqä huizi, ämaqä hñqu imäkätñqe, iqua, suqä quvqä iinjä iqu enqä-panä ma.

^{*} 6:16 Ipäqäqä 2:24

19-20 Goti Iqu Iqueqā Dņā Änguä Ique heyaqā yäpä imä äpmuateqe pmetanġi, heyaqā huiwi iqueqā hiqäva-imäqā anä tñanġā eänjuwinġe, he maqnġäta? Goti Iqu he nätmatqā änguä hñquesa mbqā eyämakqetani, hiqā huiwä ii änyänjuwi, hiqā hma, ii Goti Hanjuwä Iqueqeqā. Iinġe, nätmatqā eeqänänġi, heqā huiwä iqtüä imäkäpiyänġani, Iquenġi yoqā naqā vqäpnġänänġi.

7

Suqā qokä-apäkä ämanġenġä

¹ Kukñui, “Qokä-qäqu apäkä-qei mitmaqnġänġe,* ii äñguiqā”† ätquwinġe, he yatnġe, “Ii qäyutanä, ä hman-danä?” ätäpu, pipa iu äqiyäpu nyinyqā ävawqatquwi, täñġani kima etmqe.

² Ämaqā kuapänänġi, qanä hñġi ikitqätanġuwä iutanġi, tiinġanġe. Ämaqā qokiqua, eeqänä apäkä ique-iqueqā täñänänġe. Itanġa apäkiua, eeqänä qokä iyqä-iyqä täñänänġe.

³ Inġi qokä hñqu, apäkä kiqä-tänġu enġe, iqueqā huiwi, apäkinyqā zä ämitä, “Oeyqā” mätquä pa yätnġe. Asä iinġi, apäkä hui, qokä kiqä-tänġi enġe, iyyqā huiwi, qokiquenyqā zä ämitä, “Oeyqā” mätquä pa yätnġe.

⁴ Tiinġanġä hmanġi. Apäki, kiqä huiwi kiqä-kiuä äminyätä, nätmatqā eeqäpnänġi, kiqä äwinġä iunä imäqänġä hmanġi. Kiqä huiwi, ämaqā qokiqu ämitä, nätmatqā eeqänänġi, qäyaqu asänä imäqänġä eä. Itanġa qokiqu-pqe, asä iinġi imäqänġe. Iqueqā huiwi, iqueqä-kiuä äminyätä, nätmatqā eeqänänġi, iqueqā äwinġä iunä imäqänġä hmanġi. Iqueqā huiwi, apäki ämitä nätmatqā eeqänänġi, qäyaqu asänä imäqänġä eä.

⁵ Iyaqu ämanäsi, qokiqunäqe, ä apäkinäqe, hiaqäqä anä wiqänġe mäwinġä, miqä ma eä. Inäqe qäyaqu, Goti Hanjuwä Iquenyqā tääqä tqiynġe, kukñuä ganä imäkäsinyä, “Yeqä huiwi, hapä wänġäpu ävayä” ätnäsinyä, hiaqäqä yakuinä mäwiqnġe, ii äñgui. Iinä imäkiyqeunġi, iyaquvqä huiwä iqueqā äwinġä dunġi, qänaknä isinyä, Setänä iqueqā yamwiqe mäwimeqänġä hui imäusinyä, hiaqäqä anġumä wiqänġe.

⁶ Nyi kukñuä ii etqe, ii qanyä kukñuinä etqä. Mä nyi he qänaknä ipnġä suqä hñqu imäkätmä etmä maetqä iqä.

* **7:1** Näqnġä-tänġä iqua nänġi-mänġi ätätqänä. Hñqua, “Kukñuä tä, hiaqäqä anä mäwiqnġeqä” tqanġä, hñquququa, “Ii suqä ämanġänġeqä” ätätqänä. † **7:1** Näqnġä-tänġä iqua nänġi-mänġi ätätqänä. Hñqua, “Kukñuä tä, Korinä pmeqä iquauqä kukñuiqä” tqanġuwänġa, hñquququa, “Ii Poli iqueqä kimanġiyqä” ätätqänä.

⁷ Nyaqä änyinqe, tiinji. Qokä-apäkä eeqänä yawiqä nyi äwinqä-pañä iinjä witanä. Inäqe Goti Hanjuwä Iqu, ämaqä eeqäpnänä iunji, Iqueqä äwinqeuta hñqunä-hñqunä hinggi ävätqäuä. Itangi Goti Iquesañi, ämaqä hñqu, iqueqä-kiui ämenqe, huiziqu iqueqä-kiui metänä.

⁸ Itanga qokä-apäkä yawiqä äwinuwä iquendä, apäqñqä äwinuwä iuendäni, nyi tiinjä etmqe. He qokä muämuñqä, apäkä mämeqä, yawiqä, nyi äwinqä-pa witñqä etangutqe, ii ängui.

⁹ Inäqe he hiqä huiwiueqä äwinqä iunji, änguänä mäminqä ipñqä etangutqe, mäñgi qokä muanäpu, apäkä mapu. Mä huiwi änguä mäminqeuta, hinggi qañä ikipu, imäqä diñqä etqä.

¹⁰ Itanga qokä-apäkä ae ämanänuwä iyäquvenä, manä yänänäqñqä etmqä tä iqe, ii Naqä Iqu Kiqä-kiuä kinganä ätkqä[‡] iuta etmqe. Tiinjä ätkqe. “Apäkä huiki, ämaqä hñqueqä apäkiki ae eäni, tqä qokiqueni, mävämeqä isñqeä.”

¹¹ Kukñuä tqu qäyä ätätangi, si tqä qokique ävämatqä etangutqe, qokä änyänä hñque muämuñqä, qanyä yawiqä enqä-pa pmetñqe. Iñinqe, makinqä iqe, tqä qokä ävämatqä iquenyqä angi äwätñi, äwqä naqä-hñqunä ganä nyiñqe. Itanga ämaqä quäyuwiqu-pqe, iqueqä apäkiñi, huätä mändowatqä yätñqe.

¹² Itanga qokä-apäkä huiziquenä, nyi nqä-näuäñi, tiinjä etmqe. Kukñuä tä, Naqä Iqu matqä ikqe. Ämaqä quuvqä heqiyqä hñquki, apäkä quuvqä maeqiyqä hui ämeni, ii sitänä äpmaka wätätñqänä äwinyänqe, si huätä mändowatqä isñqe.

¹³ Itanga apäkä quuvqä heqiyqä huiki, ämaqä quuvqä maeqiyqä hñque ämuanäñi, iqu sitänä äpmaka wätätñqänä äwinyänqe, si iqueni, mävämeqä pa isñqe.

¹⁴ Nyi kukñuä iñji, tiinjñqä etqä. Ämaqä quuvqä maeqiyqä hñqu, apäkä quuvqä heqiyqä hui ämenqe, qeyaqu naqä-hñqunä etangiyitani, Goti Hanjuwä Iqu qokä iquenyqe, “Nqeäqä” ätätä, “Jänänäñueqä” kñuä vätänä. Asä iñji, apäkä quuvqä maeqiyqä hui, qokä quuvqä heqiyqä hñqutä äpmenqe, qeyaqu naqä-hñqunä etangiyitani, Goti Iqu apäkä iinyqe, “Nqeäqä” ätätä, “Jänänäñiyqä” kñuä vätänä. Kukñuä iñji, naqä-qakuä hma enqe, iuaquiyqä ymeqä iunqe, Goti Hanjuwä Iqu, “Nqeäqä” kñuä mäwqä itä, kiyä mätqä etangä qunänä. Inäqe kandä känatä, Goti Iqueqä hiätangiyitani, ymeqä-pqe Iqueqä inä hiätangä, Iqu isuañi anguänä inä ämitqäuä.

[‡] 7:10 Makä 10:5-12

15-16 Quuvqā maeqiyqā qokiqunāqe, apākināqe, äwätñqā imākñgqe, a makiqätqā ma, hinuinā qunowqati. Quuvqā heqiyqā qokiqunāqe, apākināqe, suqā iinjā imākqe, pmua ma, qäyā imākā. Apākā quuvqā heqiyqā iiki, tqā qokique yätamākqā äwiñi, iqu-pqe qui mimākñqāñqā quuvqā heqiyāniqi? Suqā asā iinjī, qokā quuvqā heqiyqā hñquki, tqā apākinī yätamākqā äwiñi, ii-pqe qui mimākñqāñqā quuvqā heqiyāniqi? Iinjā etangqā dunji, Goti Hanjuwā Iqu he ämaqā huizi iquatā, äwqā hanuā imbu pmeqāñqe, tääqā ae äyā etätmakqe.

Goti Iqu si äänā pmatññqā äwinyāñqā du, qeiqi pmatñqenqā

17 Ne ämaqā hñqunā-hñqunāñi, Goti Hanjuwā Iqu quamä äänā pmeqāñqe, nenyqā atäunüä itä tääqā änatätmakqā sätāti, iunā äpmaka uwquatunquänāñi. Nyi ämaqā Jisasi Iqueä yoqenqā aquvā äqänätqāñuwā eeqänāñjā im-imñi, suqā ique a yāñänāqñqā qätätññqā äväkitñqe.

18 Inji, ämaqā iqueqā huiwi häuä ae äktäunqā hñqu, Goti Iqu tääqā tuätumeqangi, Iqueqänā hiätñqā äpkqā etangutqe, yunguä äwiñqā iunqā tñāñqā mimākqā, ii pmetätñqe. Itanga ämaqā iqueqā huiwi häuä maktäunqā hñqu, Goti Iqu tääqā tuätumeqangi, iqueqänā hiätñqā äpkqā etangutqe, iqueqā huiwi häuä maktäunqāñqā, ii pmetätñqe.

19 Suqā huiwā häuä ktäunqā iquä, häuä maktäunqā iquäñi, Goti Iqueä hinuä iqini, ii nätmätqā hinginqe. Inäqe nätmätqā naqā-qakui, ii Goti Iqueqā suqā eeqänāñjā iunji qänaknä iqeyi.

20 Qānganāñi ne quami äänā pmetangqunga, Goti Iqu tääqā änatätmakqā iunji, mävämeqā, äpakā pmetatunque.

21-22 Hñquki si hñqueqā wäunüä-wiyqā hinginqā pmetangnā, Naqā Jisasi Iqu tääqā äktätmakqā iquki, si suqā quvqā iqueqā yäpā iqi mäpmeqā, Naqā Iqueqänā äpmeñnā. Asā iinjī, hñquki si hñqueqā yäpā iqi mäpmeqā etangnā, Naqā Iqu tääqā äktätmakqā iquki, si Kraisi Iqueqā wäunüä-wiyqā hinginqā-quki äpmeñnā. Iñinqe Goti Iqu tääqā maetätmeqāñgani, hñqueqā wäunüä-wiyqā hinginqā äpmaminuwā iquenā, e äpmaminuwinqe, knuä mequtqā ipu, äwäwa miqā pambu. Inäqe hiqā ämeyqā iqueqā yäpā iqisa vämeqāñqā huāñqā hinuä äqunäpiyi, iqueni ävämapñqe.

23 Tiinjā eä. Goti Hanjuwā Iqu Kraisi Ique zä-huätatā dunqā ändowatätäqeta, mbqā naqänāñjā enqāpanji, Iqueqänā hipñqänā ae äyā eyätmakqe. Itangi

wāuŋuā-wiyqā hinqiŋqā iqua, āmaqā hŋqueqā kukŋuā dunā qānaknā itqāŋuwā-pa, he-pqe iŋjā miqā pambu.

²⁴ Nqā nyāmaqāuā, Goti Iqu tāāqā ānatātmakqāŋga, ne āānā āpmamiŋquā iuŋi, māvāmeqā, Goti Iqutā iqi āpakā pmetatunquānānji.

Qokā-apākā māmanqā iuŋqā

²⁵ He nyi apākā hitqā tuwakŋā ae āmŋqā iuaunqā yatŋqā ānyikuwiŋqā awā hetmqŋqe, nyi Goti Naqā Iqueqā kukŋuā-suqā hŋqu āmamā, iuta ākitqāumā etmqā ma. Tiinjanānji. Goti Iqu nyiŋqā qeqā wimāŋgangqetani, kukŋuā naqā-qakuinā tqā-qunā eāmā, nyaqā kŋuā indqāŋqā iutanā etmqe.

²⁶ Haŋā-iqā aani naqānāŋā tāŋga ātimāuqā tā, āpakā witāniŋqā ātimāuqi. Iiŋiŋqe, nyaqā kŋui, he quamā heqā tāŋga āpmeŋuwā iuŋi, yāŋānāqŋqā ii pmetpŋqā ānyinŋi.

²⁷ Si apākā-tāŋkui eeni, huātā dowattŋqā kŋuā mindqāŋqā pa. Itāŋga si apākā maeqā yawiqā-quki eeni, apākāŋqā qāvqā miqā pa.

²⁸ Iŋi qāyā etāŋqā-qe, si yawiqā āwāŋita apākā āmaŋi, ii si suqā quvqā mimākqā inyā. Asā apākā hitqā tuwakŋā ae āmŋqā hui qokā āmuāŋqe, ii-pqe, suqā quvqā mimākqā iqi. Iiŋjā āmanāpiyā iutanā, quwqā quamā pmeqā iuŋi, haŋā-iqā naqānāŋā meqāpnā. Ii nyi he haŋā-iqā hemeqāŋqe, manyiŋgaŋgi etqā.

²⁹ Nyāmaqāuā, ne qua tāu āpakānā māpmeqānāŋā etāŋgi, iŋqā etqā. Hiunji iŋjā ipiŋi, he āānā āpmeŋuwiŋqe, kŋuā mindqāŋqā iqāpŋqe. Iŋi, āmaqā apākā-tāŋā ae eāŋuwā iquenā, apākā maeqā eŋqā-pa pmetpŋqe.

³⁰ Asā iŋji, āmaqā huāqā-huŋqā āmepu kŋuā āqiyātqāŋuwā iquenā, yenjā āpmeŋuwenā pmetpŋqe. Asā iŋji, āmaqā yeeqānā ipu āpmeŋuwā iquenā, iŋji miqā itqāŋuwenā pmetpŋqe. Itāŋga ii eŋqā-panā asā iŋji, āmaqā nātmatqā mbqā kuapā itqāŋuwā iquenā, iŋji maequenā pmetpŋqe.

³¹ Ii eŋqā-pani, tiŋjā-pqe inānji. Āmaqā wāuŋuā naqā-naqā qua tāutanā iu imākātqāŋuwā iquenā, iŋji nātmatqā wāŋqānāŋāpu eŋqā-panā qunŋpŋqe. Qua tqutā kiqā nātmatqā haqeqi āwiŋqetāŋi, hea quāuqā maeqāŋga qui imākātŋqā etāŋgi, iquaunqe kŋuā pkāpkā mindqāŋqā pambu.

³² Mā he āwāwa kuapānā iqāŋqe, manyiŋgqi. Āmaqā yawiqā āwiqā iqu, Naqā Iqueni aquvānā iwimākquātŋqā, kŋui iqueqā wāuŋuinqānā indqāŋqā-qu eā.

33 Inäqe ämaqä apäkä-tänjä-qu, iqueqä apäkinj yeeqä iwimäkquätñqä iinqe, nätmatqä qua täuninqä knuä kuapänä indqängonä.

34 Iqu iinjä imäkätñqe, knuä heuänqä ämenji. Tiinjä-pqä inänji. Apäkä, qokä maeqä iuatä, apäkä hitqä iuatä, “Nyi nqä-näuäñi, Goti Iqueqä huiqä iqi hämänänä äwinyätmä, nqä huiwiqutä, quuvqetäñi ikikinyänä enyqä” knuä ämepu, knui Naqä Iqueqä wäunjuinqänä indqängqä iuayi. Inäqe apäkä qokä-täñi, suqä iinj miqä itä, iyyqä qokiquenji, yeeqä iwimäkquätñqä, nätmatqä qua täuninqä knuä kuapänä indqänguänä.

35 Nyi suqä ii etqä iunji, he pmua memäqä itmä, yätamäqä heyqangundi quami änguänänä pmapnä. Tiinjñqä etqä. He knuä heuänqä mämeqä ipu, suqä jänänänä Naqä Iqu äwinyänqä iunä imäkäpu, Iqueqä wäunjuinä imäqängqeyi.

36 Ämaqä hesanjä hñqu, kiqä apäkä hitqenji, qokä mapñqä ataunjä ae epqä du, yänä ämiqänätä ämimitätqe, iqisa qoyanjä iwänganga ‘qokiqu yqä ämenä’ knuä ävätqe, iqueqä äwinqä iunä imäkätä, meqinjä ävquatäwatqangi qokiqutä ämangiyi, kaniqu suqä quvqä maeqä-quvi.

37 Inäqe ämaqä hesanjä hñqu, kiqä äwqe yänänäqñqä imäknä, kiqä äwinqä dunä imäkmätä iqangqänga, ämaqä hui, “Iinjä-iinjä imäkiyä” ätuäpu jän-jänä mäutqñqä, kiqä-kiuä, “Nyi iinj imäkmä, ä mimäqä imä” knuä indqängqä iunji, “Nyi iinj yqänä ämiqämä” knuä indqängqe, ii suqä ängui.

38 Iinjä etangji, ämaqä hñqu kiqä apäkä hitqä iinj qokä ävqäqe, ii suqä ängui äyuä. Inäqe ämaqä hñqu apäkä hitqä iinj qokä mäwqä iqe, iqu suqä änguänänjinä imäkqi.

39 Itanga apäkä huiyqä qokiqu mapäkonqä, hänjä yqänä pmetangutqe, apäki iqutä guä yqänä äqiyäunä pmetätñqe. I etangji iyyqä qokiqu pizqä etangutqe, ii iqutä yqänä mämpeqä eä, kiqäqi ätqäüä. Iinjä ätqäüqetäñi, “Qokä änyänä ämuanmä” knuä indqänätäqe, ii ämuanätñqe. Mä ämaqä hinginqä hñque muämuanqä yätñqe. Ämaqä, Naqä Jisasi Iquenyqä quuvqä heqiyätangqä hñque, muanätñqe.

40 Ämanqä iinjñqe, nyi nqä-näuäñi, knuä tiinjä änyiyqi. “Ii änguä etangqä-qe, itanga ii qokä angumä muämuanqä, qanyä yawiqi äpmenqe, ämawqätäunqiyä.”

Nyi kukñuä eeqänänä ii ätqapqä iunqe, “Goti Hanjuwä Iqueqä Quuvqä Iqu, nyitä anä pmetangji, kukñuä eeqäpnäñi, awä äyä ätqänä” knuä indqängqä.

8

Nanua, qu goti quanğa iquaunqä hiqäva imäkquwi, anatuñquäta?

¹ Ämaqe, nanui goti quanğa iquaunqä hiqäva ae äqäpqa iuta äma äpäpu änatqänuwinqä, he yatñqä äqiyäpu ävawqatquwi, iinqe nyaqä kimañi, tiinji. Ne näqnqe, “Ämaqä eeqäpnäñi näqnqä-tänänänä äpmakäwäñunä.” Kukñuä iinji, naqä-qakuä ätätqänuwä-qe, näqnqenänji, ii suqä wopqä iqä iqu, yändi-yändi äpeyätqäüä. Inäqe suqä ämaqenqä äwinqä iqu, ii Jisasi Iquenyqä quuvqä heqiyqä iquaunji, yänänäqnqä iwimäkätqäüä.

² Ämaqä hñqu, “Nyi näqnqä-tänunqä” kñuä indqänätñqä-qe, iueqä näqnqe, homä yqänänji.

³ Inäqe ämaqä, Goti Iquenyqä äwinyätñqä iqu, ämaqä iquenyqe, Goti Iqu näqnqä eä.

⁴ Nanua goti quanğa iquaunqä hiqäva ae äqäpqa iutanä ämepu änatqänuwinqe, tiinji. Goti quanğa iquaunqe, ne tiinjinqä näqnqe. Ii ämaqe quwqä hipaitä imäqä eä, naqä-qakuä maetqe. Goti hñqua-hñqua inä ma, Kiuänänä Iqu Qäqunänji.

⁵⁻⁶ Naqä-qakui, ämaqe nätmatqä huiunqe, pmua enqä-panä äqunäpu, “Ii goti-quaeqä” ätäpu, “Naqä-quaeqä” ätätqänä. Inji goti iinjä iqua, qäukuä haqä yätunä-qe, ä qua täunä-qe äpmetpi, mäpmeqä itpi? Mä neñi, neqä Goti, hñqunänji. Iqu neqä Apiqu eä, nätmatqä eeqänänji äyä imäkkqe. Itanğa Ique yeeqä iwimäkatunqe, ne hänä sä äpmeñu. Itanğa, “naqe” ii nätmatqä hui-hui maetqe, Jisasi Kraisi Iqunänji. Ique Qäquesañi, nätmatqä eeqänänä äyä ätimäuqe. Ga Iquesañi, ne hänä sä äpmeñu.

⁷ Inäqe ämaqä hui, nätmatqä naqä-qakuä iinjinqe, maqnqä yasämänä enä. Ämaqä iinji kinganänji, goti quanğa iquaunqä quuvqä eqiyäpu äpmaminuwi. Inji tängañi, nanua goti quanğa iquaunqä hiqäva imäqanquwitanji ämepu änäpiyängañi, iquauqä kñuä ängui änä maeqä etanji, “Tä ne suqä quvqä imäqunä” kñuä ävätqäüä.

⁸ Tiinji maeqä eä. Ymisanä iqu, Goti Hanjuwä Iqu nesä äpakä pmetätñqä diñqe, minetmeqä yänä. Buayä iinjä pmua imäknätqänuwä iquaunji, Goti Iqu, iinjä imäqanquwinqe, mäñdi makittqiyqä yänä. Itanğa buayä iinjä änatqänuwä iquaunji, Goti Iqu, iinjä imäqanquwinqe, haqeqä mämuämäuqä yänä.

⁹ Suqenqä iwäsäuqänqe näqnqätänä iquenä, he buayä iinjä änganquwanğani, ämaqä kñuä iqä yänänäqnqä maeqä iquaunji, qui iwimäqänqä änguänä mimbu.

¹⁰ Itanga ämaqä quwqä kñuä indqänqe yänänäqñqä mämeqä eäñuwä hñqua, he ämaqä näqñqä-tänä iquenä, goti quangä iquaunqä anä aquvāqñqeu äpaquvāpu ymisanä ängmanätqätangä hinuä eqänäñuwi, iqua-pqe ymisanä asä inä hñqä diñqä iquauqä äwiñqä iunji, he äwivauqumuatqä.

¹¹ Inji he heqä heyämaqä, Kraisi Iqu ii qäquaunqä äpākongqä iquaunji, heqä kñuä, “Ymisanä eeqänäñi, änmqänänjqä” indqänqä iutanji, iquau yuuwä wutäupnä.

¹² He hiqä heyämaqä, kñuä indqänqä yänänäqñqä maeqä iquau, suqä quvqä i iwitquequwi, ii he iquaunä miwitqueqä iqä, Kraisi Ique-pqä inäyi.

¹³ Inji nyi ymisanä gangundqetani, nqä nyämaqä iqua-pqe inä imäkāpu, suqä quvqä imäkpqä etangutqe, nyi nanui angumñi manqä imqä pmua imäknmä. Mä nyi mñä quapi äwitmä, iquau suqä quvqä mäwiyqänqä.

9

Poli iqu, iqueqä wäunüä iutanä kimanji mämeqä ikqenqä

¹ He hinuä qumbu. Nyi nqä änyinqä iunji, nätmätqä eeqänänä nyi imäkmqe, hoptäwä manyiyqä ipnä. Jisasi Iqu, nyi kukñuä awä tmqä änändowatkqä iqunji. Ga nyi neqä Naqä Jisasi Iquenji hinuä äqunänqä iqunji. He Iquenyqä quuvqä eqiyquwi, ii nyi Iqueqä wäunui ämeqä imäkätqätangqä, iutanjqä.

² He quuvqä heqiyqä ae äpmeñuwä iutanji, nyinyqe, “Naqä Iqu iquenji, kukñuä awä tuäkiqñqä ändowatkqeqä,” näqñqä mapnä. Iutanji, ämaqä hui nyinyqe, “Jisasi Iqu ique kukñuä awä tuäkiqñqä mändowatqä ieqä” kñuä qäyā indqänätqätanguwä-qe, he nyinyqe, näqñqä naqä-qakuänä enä.

³ Ämaqe nyinyqä, “Iqu kukñuä awä tuäkiqangqetani, mbqä kimanji mämeqä yänqiyä” ätäpu änyiwäsäutqätanguwä iquaunji, nqä-näuä yätamäkpä änyätmä, kimanji tiñä ätuätqänä.

⁴ Hñqueye wäunüä imäkenqe, buayitä eqetäñi mäyätapqänqätanä?

⁵ Ye apäkä quuvqä heqiyqä ämeta, qanjä anä mätuma mikiqänqätanä? Kukñuä awä tuäkiqñqä ändowatkqä huiziquatä, Naqä Iqueqä kängukuatä, itanga Pitä iqutä, iquanä iñä imäkpäpñqäta? Huiziquve hmanda?

⁶ Ä nyitä Banäpasi iqutä yenyä, yeqä quamä pmeqeunqä wäunui, yeqä-yeuänä yenqe, inji änäñänqe? Ii qäyunä hmanji. Huiziquatä, yesä, eequne asänä ikiqänqe.

⁷ Ämaqä mäkä iqetanä hñqu iqueqä quamä pmeqä iunji, kiquä-kiuä yätamäkqä nyätñqe, hma eä. Ämaqä hñqu ymisanä vowä äqutätqe, yäuä ae etanğanji, ämetä änänä. Itanga ämaqä sipsipqä-miqä hñqu, sipsipqä iquauä anui, änänä.

⁸ Nyi kukñuä iinjä etqenqe, "Iqu ämaqeua kñuä indqänqeuta ämetä änatqiyä" kñuä maiyqä ma eä. Kukñuä-sugeuni, kukñuä asiqu tätanği etqä.

⁹ Mosisi iqueqä kukñuä-suqä bukä iunji, tuwanui tii äqänä. *"Bulumäkai, kuä-witqä wäunui yätamäkqä eyqanğanji, uwqe manqä yätñqe, hñguä mäyeqä pambiyä."** Kukñuä tqi, Goti Hanjuwä Iqu bulumäka iquaunqänä kñuä indqänätä ätkqäta, ä sunqä ätkqe?

¹⁰ Kukñuä iinji, Iqu ne ämaqä-qunenyqä indqänätä ätkqe. Auä, Iqu nenyqä ätkqe, suqä tiiniqu timäutñqä iutayi. Ämaqä wäunüanqä qua ptqä iqutä, itanga ämaqä kuä-witqä pa täkqä iqutä iquaqu, ymisanji iuta mayinqä dinqe, wäunüä imäkätqänjinyä.

¹¹ Inji ye nätmatqä Dñä Änguä Iquesanji, piikä enqä-ma, heyaqä awä iqi vowä ämeäqe, ämequeä-panji, yeyaqä huiwä dunä yätamäkqenqä yätapqä-pqe, ii qäyunä hmanda?

¹² Itanga ämaqä huizi he yätamäkqä eyäpiyita, heyaqä nätmatqe metauqanğpqe, inji ye iquaunji, ämawqätäuta haqä yändi metauenyä.

Hesanji ye nätmatqä iinji ämeqä etanğqä-qe, mämeqä itqänuee. Ämaqe, Kraisi Iqueqä kukñuä änguä we-hunqä-tänjñqe quuvqä maeqiyqänqe mäyenqä iqanğqetanji, ye pmua imäknäta, hanjä-iqä kuapänä ämayäkitqänuee.

¹³ Tiinñqe, he näqnqä äyuwä. Ämaqä hiqäva-imäkqä anä yäpä ingisa wäunüä imäkätqänuwä iqua, qu ymisanji, anä iquesanji ämepu änätqänä. Asä iinji, ämaqä wäunui hiqäva-qäyqä ttawä iu itqänuwä iqua, nanui qokä-apäki äma äppqe, hui iqua ämepu änätqänä.

¹⁴ Iinñqe, Naqä Iqu kukñuä tii ae ätkqä äyuwä. "Ämaqä kukñuä änguä we-hunqä-tänji awä ätätqänuwä iqua, iquauqä huiwä yätamäkqänqe, ämaqä kukñuä ique ämetqänuwä iquauta meqänqeä."

¹⁵ Naqä Iqu suqä iinjä imäkqänqeä ätkqä-qenäqe, nyi nqä-näuänji hesanji mämeqä itñqe. Ämaqä hñqu suqä nyi yeeqä itmä, nqä yoqe haqeu ämamänätñqä iunji huätä mamäunqänqe manyinğanğqä-qe, nyi-ganä päkonqe änguä eä. Inji nyi henyqä tuwanüä tä äqiyqä iunji, "Qu tänğanji, nyi

* 9:9 Kukñuä-suqä 25:4

yātamākqā iinjā nyiyqāpnqeqā” knuā nyiyqanġi, maqiyqā iqā. Oee.

16 Nyi kuknuā ānguā we-hunqā-tānjā ique awā ātātmitanġi, nqā yoqe haqeuġi, māmamāunqā iqāmā. Nyi wāunquā ique imākqānqe, Naqā Iqu āndapkqā-qae, māvquatāmāuqā imā. Inġi nyi wāunquā iquenġi mimākqā imqe, nyi ānguā tiinjā māpmeqā itmā.

17 Nyi nqā ānyinqā duta wāunquā tā imākmqā etanġutqe, kimanġi ānġui āmamqānā. Itanġa nyi qānaknġi, wāunġuinqā manyinqā iqanġutqā-qe, Naqā Iqu Kiqā-kiuā āndapkqā enqe, nyi wāunquā iinjā ique yqānānjā-tānjunā eāmā, imākqa umqānā.

18 Itanġi nyi wāunquā ique imākātġqā diġqe, kimanġi ākitanġi mamnige? Nyi wāunquā iinjā itmā, iutanġi mbqā nātmatqā isuanā māmeqā itmā-qe, yeeqenā itmā, āmaqeunġi kuknuinā awā āyā ātuātqānjā. Yeeqā inqā ii āmetġqe, ii nqā kimanġiyi.

19 Nyi āmaqā hnqueqā wāunquā-wiyqā hinġinqā-qunā ma, āmaqā hnqu hoptāwā nyātġqe, hmanġi. Ināqe āmaqā hatġjā, Jisasi Iqu-tānjā qāqiqi ātuma pmqe, nyi nqā-nāuā imāknātmā, āmaqā eeqānānjā iuqā wāunquā-wiyqā hinġinqā-qunā emqā imākġqqe.

20-21 Kuknuā-suqā Goti Hanjuwā Iqu, Israitqā iquau āwikqā iunġi, nyi nqā-nāuānjā yāpā iqī miqā itġqe. Ii Nyi iquenġi āvquatāmāuqānqā ma. Nyi Kraisi Iqueā suqā iunā yāpā iqī āpmamā, qānaknānjā, iu itġqe. Itanġa nyi Israitqā iquatā anā āpmamānġanġi, ānaunġi suqā qu itqātanguwā iu yāpā iqī itġqā-panā-qunā eāmā, iquau itmamqā diġqe, anā āpmetġqe. Ināqe āmaqā huizi suqā iinjā maeqā etanġuwā iquatā āpmamānġanġi, nyi āmaqā sugenqā maqġnqā-quvqā matmā, iquau itmamqā diġqā imākātġqe.

22 Itanġa āmaqā quwqā quuvqā heqiyqe yānjānāqġqā maetanġqā dunġi, nyi qu enqā-pa asānānjā imāknātmā, itmamqā diġqā itġqe. Suqā iinjā, nyi āmaqā āki-ākitanġi āpmeġuwā iunġi, suqā qu imākātqātanguwā-pa imākātmā, qu qui mimākġqā ipu, hānjā pmeġġqe, yānjā āqānātġqe.

23 Nyi wāunquā eeqānānjā, e imākātġqe, ii kuknuā ānguā we-hunqā-tānjā iquesa itmā imākātqānjā. Ii qutā nyitānjā, iquesa ānguā pmetunġqueyi.

24 Hānjā qanā tnānjā iunġi, āmaqā hnqua qanā tnānjā āwāpiyā-qe, nātmatqā, āmaqā hinġiqā timāutqā iquenyqā nānjā epqe, hnqunā hinġiqā ātimāutā āmenā. He iinjā, nāqġqā-qae, he-pqe nātmatqā iinjā, inā mapġqānā yānjā qānġanġpu.

²⁵ Ämaqä hānjā huitanjā-huitanjā itqānjuwā iqua, qu kiqā suqā iunji qānaknā ipu, yānjā qāngpnā. Nātmatqā hānjā iu hīnuiqā e ātimāupiyā iuta āmapqe, ii qui imāknāniqe. Injāqe nātmatqā āngwā, ne nānji metunquenqā knuā indqānatunquā ii, qui mimāknqā yāniqe.

²⁶ I etangi nyi qanjā tnānji, hīngi uwqāmquā miqā itqānjā. Ämaqä hñqu nātmatqā hmbinyqā, ipu metnqā knuā indqānātā imākātñqā-pa, imākātqānjā. Tiinñqā hmanji. Ämaqä hñju mākā-iqā hñqu huiziquenqā hipae, squnji yunjuinā āmeqāqā-panjā iinñqā miqā itqānjā.

²⁷ Nyi nqā huiwā iqueni, iqu nyaqā ānyinqā iunji, qānaknā nyātñqā dinqā ptqā hāmānā āpāsātqānjā. Nyi iinji mimākqā itmā, kuknuā awi, āmaqä huizi dunā ātumuitmqe, mā nyi nātmatqā āngwā nānji āwinqā di mameqāñqā.

10

Israitqā iquauqā kaqā-kawāka quvqā imākminuwā-pa, mimākqāñqā

¹ Nyāmaqāuā, neqā atqā-awākiqua Mosisi iqueqā āmiqā yāpā iqi pmetanguwānga, nātmatqā āwimakqenqā knuā indqāmbñqā ānyinñi. Tiinji. Qu eeqānā qaquvqā Goti Hanjuwā Iqu huāñqā motquetñqānā haqeqā ekqā ique yāpā iqi āwāpu,* Eqā-pñā Hāñesqā ique qāyakāmā ikuwi.†

² Ga, qu eeqānā Mosisi iqueā yāpā iqi iqāpnqā dinqā, qaquvqā iquesatā, eqā iquesatā, asñā āmakuwi.

³⁻⁴ Inganji qu eeqānā ymisanā asitā,‡ eqā asitāñi,§ Dñā Ängwā Iqu vqangi ānguwī. Eqā i ānguwī, ii Dñā Ängwā Iqueqā hikā qutā qanjā anā āminuwā iquesanji. Hikā iqu, ii Kraisi Iquvi.

⁵ Qu eeqānāñā asānā i meqanguwā-qe, Goti Iqu kuapānāñā iunqe, yeeqā miqā iqangi, pizqā āpākonāpu, quwqā huiwi, qua avāqñqeu im-imā āwokāuminqe.

⁶ Nyi nātmatqā iinñqā awā etqe, ii ktqā naqā-qakuā āmānātque. Mā ne iinñqe knuā indqānātanā, qu nātmatqā quvqe, āngwāñāñā witangi āqunāpu, āwqā āwivauqangi imākminuwā-panji, ne-pqā iunji mimākqāñqē.

⁷ Itangi he goti quanñā iquaunqe, Israitqā hñqua qonā āwoktäuminuwā-panji, he-pqe iinji mimākqā iqāpnqe. Iinñā imākminuwñqe, Goti Iqueqā bukā iunji, tuwanjuā tii āqānā,

* 10:1 Anjumā Itmakqā 13:21 † 10:1 Anjumā Itmakqā 14:22 ‡ 10:3-4

Anjumā Itmakqā 16:4, 35 § 10:3-4 Anjumā Itmakqā 17:6; A Täuqā 20:11

*“Āmaqe qu ymisanjitā, eqetā, hŋqā quamā āpmakuwi. Ae āmbiyitanj, yeewā quvqe ipŋqā āvaukuwiqā.”**

8 Itanġa ne huiwā yaŋā hŋgi iŋqā, Israitqā hŋqua imākkuwā-panā iinġi, mimākkā ma iquanā. Suqā quvqā iinġa imākkanguwāŋga, hiunġi hŋquenġi, qutanġi 23,000 pizqā āpākonguwi.†

9 Itanġa ne Kraisi neqā Naqā Iquenġi, Israitqā hŋqua yamwiqā āwikuwā-panġi, māvqā iquatunġue. Qu iinġa iqanguwāŋga, qāmakiqua pizqā āyā āpākkuwi.‡

10 Anġumġi, he Israitqā hŋqua, maŋā kuapā ātuwānminjuwā-panġi, matqā iqāpnġe. Qunġi, enjātqā āmaqā qui imākkā iqu, pizqā āpākkqe.§

11 Nātmatqā qu e āwimakqe, ii āmaqā huizi di, iu hinuā quŋgpnġenqā ktqā naqā-qakuiyi. Āmaqā, Goti Iqueqā bukā iu nātmatqā iinġa āqākuwi, ii ne āmaqā qua tqū qui imāknātŋqā itqātangġeu āpmenquā iqune, suqā asā ique nemegenqā knuā indqānguatuŋquānāyi.

12 Inġi āmaqā hŋquki, “Nyi pāmā yāŋānāqŋqānāŋā tā qe ātqāuānānā” knuā indqānātqānā etangutqe, mā quanġa mapāknqā isŋqe āŋguānā mindŋqe.

13 Yamwiqā he ae emetŋqe, ii āmaqā huizi iquau-pqā āwimetŋqā-panā asānāniyi. Goti Hanjuwā Iqu Iqueqā kuknuā ātātqā iunġi, imākkā-qu eāqātānġi, yamwiqā iqā hŋqu he āmenġuatātŋenġe, hinuinā māquŋquā yānā. Inġa yamwiqā iqā iqu inā emeqā-qe, he yāŋānāqŋqā āpakānā tqāutpŋqānā, Iqu hānaqā emeyānā.

Suqā goti quanġā iquaunqā qonā woktāuqenqā

14 Iinġenġe, ŋqā nyāmaqā nyi kiinġa ānyinātŋqā iquenā, he suqā goti quanġā iquaunqā qonā woktāuqe, wimasiyqāpnqā etqā.

15 Nyi he āmaqā knuā iqā āŋguānāŋā-tāŋuenā etanġa eqānātmā etqā. Inġi hiqā-hiuā nyaqā kuknui iwāsāupŋqe.

16 Eqā-hākā Jisasi Iqu āmetā, “āŋguiqā” ātkqā iquenyqe, ne Goti Iquenġi, “āŋguiqā” ātuātqānu. Ne hākā iquesa āŋgquāŋganġi, Kraisi Iqueqā hāneqetā naqā-hŋqunāŋqā aquvā āmānaqiyqi. Itanġa bretqā ne ākutātunġue, Kraisi Iqueqā huiwitā naqā-hŋqunāŋqā aquvā āmānaqiyqi.

17 Bretqe, hŋqunā etanġi, ga ne kuapānāŋā iqune, buayā iquenyā ānātunquā etanġi, ne qokā-apākā iqune, huiwi naqā-hŋqunā āyā ānyānu.

18 He Israitqā iquaunqā knuā indqāmbu. Qu nanui hiqāva imākāpiyā iuta āmepu ānāpiyāŋganġi, quwqā-quwā

* 10:7 Anġumā Itmakqā 32:6 † 10:8 A Tāuqā 25:1-9 ‡ 10:9 A Tāuqā 21:4-9

§ 10:10 A Tāuqā 16:41-50

hiqäva-imäkcqä iquatä naqä-hñqunä epu, Goti Hanjuwä Ique qonä äwoktäutqäñuwi.

¹⁹ Nyi kukñuä ii ätcqä tquesañi, goti quanğä iquaunqätä, ä ymisanä iquaunqä hiqäva imäkcätcqäñuwinqätäñi, iqua nätmätcqä naqä-qakuiqä etqenä ätcqä? Oee.

²⁰ Nyi tiinjä ätcqä. "Nätmätcqä ämaqä quuvqä maeqiyqä iqua hiqäva äqiyquwi, ii qu Goti Iquenyqä maqiyqä ipu, dnä quvqä iquaunqä äqiyqäüä." Itanğa, nyi "He dnä quvqä iquatä anä iqäñqe, manyinqä yäñqiyä" ätätmä etqä.

²¹ He eqä-häki, Naqä Iqueqetä, dnä quvqä iquauqetäñi, du-bu manäkiqä ipnä. Tiinjä-pqe inä eä. He Naqä Iqueqä hiqäva-imäkcqä ttawä iutä, dnä quvqä iquauqä iutäñi, du-bu mäpmayäkiqä ipnä.

²² Inji ne suqä iinjä imäkatque, Naqä Iqu nenyqe, "He Nqänänqunenqä" ätätqä-qe, ne Ique äwqä quvqä nyuewiyquanä. Ii quvqe. Neyaqä yänänäqñqe, Iqueqe mämäwqätäuqä eä.

Suqä, Goti Iqueqä yoqe, haqeqä mamäupñqä imäkcqenqä

²³ Ämaqä hui, "Ne nätmätcqä eeqäpnäñi imäkcqe, pmua ma, äñguä imäkcätcqäñunä" ätätqäñä. Inäqe, hui yätamäkcqä äñguä neyqe, ä hui yätamäkcqä mäneyqe. Itanğa hui, ämaqä huiñi, yänänäqñqä tqäupñqe, yätamäkcqä mävcqä yänä.

²⁴ Ämaqä hñqu yätamäkcqe, kiqä-kiuänä minqä yätñqä itä, ämaqä hñque-pqä inä vquätñqänänji.

²⁵⁻²⁶ Apqä Bukä iunji, kukñui tiinjä äqänä. "*Qua iqtä, itanğa nätmätcqä eeqänänä iu äwinqe, ii Naqä Iqueqänänjqä.*"* Inji, nanuä mbqäñqä imäkcqanquwi, he kñuä kuapänä eyqanguti yatñqä miqä, hñgi mbqä ipu bñqe.

²⁷ Tiinjä-pqe inänji. Ämaqä quuvqä maeqiyqä hñqu, buayä anä bñqä tääqä etätmeqangi upñqä ipiwi, kñuä kuapänä indqänäpu yatñqä miqä, qanyä qeiqi äpmewäpu, buayä iqu äänä-äänä etapqe, qanyä bñqe.

²⁸ Inäqe ämaqä hñqu, "Nanüä tä, goti quanğä iquaunqä hiqäva ae äqäyquwiqä" etätqe, he ämaqä iqu iinjä etätqenqätä, suqä quvqä imäkcqenqä äwäwa iqenqätä, kñuä indqänäpu, nanui manqä ipñqe.

²⁹ Nyi kukñui, "Suqä quvqä imäkcqäñqä äwäwa iqä iinjä" etqe, ii he hiqä-hiuä äwäwa iqä dinqä kñuä ämamä matqä iqä. Ämaqä iinjä etätqä iqu, henyqä, "Iqua suqä quvqä imäkcqäüä" kñuä vqä iinjä etqä. Ii tiinji. Nyi nätmätcqä eeqäpnäñi hñgi imäkcqä etanğqetäñi,

* 10:25-26 Apqä Bukä 24:1; 50:12; 89:11

ämaqä huiziqu kñuä pkäpkä indqänätä, nyaqä kñuä indqänqeunji mangunmäkqä yänä. Inäqe nyi iquenqä kñuä indqänämitanji, nanuä iinji pmua imäknmä.

³⁰ Itanga nyi buayä nmqä itmä, Goti Ique, “änguiqä” tqanqundqe, ämaqä hñqu, buayä iquenyqe, “Iqu quvqä imäkätä ängiyä-qe” mandqä yänä.

³¹ Iinqe tiinji. He buayä eqä änäpiyänga, ä nätmatqä äki-äkitanji imäkäpiyä iunji, hesä, huiziqua-pqetä, Goti Hanjuwä Iqueqä yoqe, haqeqä mamäupñqä imäqäpnqe.

³² Nyi imäkätñqä-pa, he ämaqä Israitqä iquaunä-qe, Grikä iquaunä-qe, ä Goti Iqueqä ämaqä iquaunä-qe, hanjä-iqä ämepu äwäwa iqä dinqä miwimäqänqe.

³³ Nqä-näuäñi, Goti Hanjuwä Iqu, qu hanjä iqumu-atätñqä dinqe, nyi wäunui yätamäqke, nqä-näuä ingmqä iunqänä miqä, qu-pqä inä wimqä imäkätñqe. Iinñqe, nyi suqä änguänäñi, ämaqä eeqänä äwinyätñqä iunqänä imäkätñqe.

11

¹ Nyi suqä Kraisi Iqu imäkätñqä iunji qänaknä itmä imäkätqänä. Ga he-pqe nyi imäkätqätanqä iunji, qänaknä inä nyiyäpu imäqäpnqe.

Suqä, Goti Iqueqä yoqenqä aquvä qñqenqä (11:2-14:40)

Suqä, nyuänä huäqä huätñqenqä

² He hea ique-iqueni, nyinyqä kñuä äpakänä indqänäpu, itanga nyi kukñui ämetmä näqñqä etapätñqä iunji qänaknä iqanquwinqe, nyi heyaqä yoqe, haqeqä ämatnämäutqänä.

³ Itanga nyi he tiinñqä näqñqä mapñqä änyinji. Qokä eeqänänä iquauqä nyuänji, Kraisi Iquvi. Itanga, apäkiyqä nyuänji, qokiqu etangi, itanga Kraisi Iqueqä nyuänji, Goti Hanjuwä Iquvi.

⁴ Inji qokä hñqu, Goti Iquenyqä täaqä ätätäqänga, ä Goti Iqueqä kukñuä hinuä ätätäqänga, iqueqä nyuänji huäqä äutnäqänga ätqe, ii iqu iqueqä Nyuänä Iqueni womba ävqi.

⁵ Itanga apäkä hui, Goti Iquenyqä täaqä ätätäqänga, ä Goti Iqueqä kukñuä hinuä ätätäqänga, iyyqä nyuänji huäqä mautñqä iqänga ätqe, ii iyyqä nyuänä iqueni womba ävqi. Ii iinjä imäkqe, ii apäkä hui, iyyqä nyuänä dä eeqäpnä häuä ämatnätqä nyuänä huiwi, ätnänä iqi änyänqä-panä iinjiyi.

⁶ Inji apäkä hui, iyyqä nyuänji huäqä mautñqä itñqä etanqutqe, iyyqä nyuänä de, häuä tävämäutñqe. Inäqe de häuä tävämäunqetä, hämänä ktämäunqetä womba meqä etanqgetanji, iyyqä nyuänji huäqä hutnätñqänänji.

⁷ Suqä iinjä iquauqä quati, tiinji. Qokä iqua, Goti Hanjuwä Iqueqä ktqä enqä-panä epu, ga Iqueqä yoqä naqe ämotqueqäpnqetani, qu iquauqä nyuäni huäqä mautnqä ipnqe. Itanga apäkä iua, qu qokä iquauqä yoqä naqe ämotqueqäpnqe.

⁸ Tiinjä-pqe. Qokä iqu, apäkisa ätimäukqä ma, oee. Apäki, qokä iquesa ätimäukqä eä.

⁹ Iinjä etangqä-qe, tiinjä-pqe inänji. Goti Hanjuwä Iqu knui, apäkinyqä ganä indqänätä, qokä iqu, iinyqä imäkkqä ma, oee. Iqu knui, qokä iquenyqä ganä indqänätä, apäki, iquenyqä imäkkqä eä.

¹⁰ Iinjä eänqä-qae, apäkä iua, huiziqueqä yäpä iqi pmetpnqä motquapnqe, quwqä nyuäni huäqä hutmbnqe. Iua iinjä imäkkäpnqe, enätqä iqua hinuä äqumbu pmetangä iutayi.

¹¹ Inäqe, ne Naqä Ique ämuägnänqetani, apäkä iua, qokä iquaunqe, kiui matqäucnqä etangpi, itangqänga qokä iqua-pqe, apäkä iuaunqe, iinjä matqäucnqe.

¹² Ii tiinjä etangiyi. Hinuiqänäni Goti Hanjuwä Iqu apäkä timäutnqe, qokä iqueqä huiwi ämetä imäkkqe.* Itanga tängani qokä iqua, apäkä iuaucqä huiwä iuta äyä ätimäutqänä. Itanga nätmataqä eeqänänä ätimäutqänuwi, ii Goti Hanjuwä Iquesanji.

¹³ Inji tiinjnqe, hiqä-hiuä iwäsäupiyä. “Apäkä iua, quwqä nyuäni huäqä mautnqä ipiyänga, Goti Iquenyqä tääqä tqe, ii änguätiyä, quvqätiyä?”

¹⁴ Ämaqeucqä suqä iunji, näqnqä tiinjä äyä änätapqi. “Qokä hnqu dä quäucqä huiqnqä etangutqe, yoqä naqä mämeqä yänä.

¹⁵ Itanga apäkä hui dä quäucqä äuinqe, iinyqä detani yoqä naqä menä.” Ii tiinjä etangiyi. Goti Iqu, apäkä iua dä quäucqä huiqnqe, ii quwqä gquä enqä-panä äwikqe.

¹⁶ Ämaqä hnqu, nyi kuknuä iinjä ätqä iunjnqä yeeqä miqä itä, kuknuä-tänu etangutqe, iqu näqnqä tiinjä metnqe. Ne qänaknä yatunqe, suqä huizi aanqä etangi, itanga Goti Iqueqä yoqenqä aquväqnqä iqua-pqe qänaknä ipnqe, aanqä inänji. Ii qäqunanji.

Naqä Iqueqä ymisanji, qäyunä nqenqä

¹⁷ Nätmataqä nyi tänga kuknuä tmqä iqä iunjnqe, heyaqä yoqe hageqä ämatnämäutmä matqä imä. Tiinjä dutanji. He aquvä äqänäpiyängani, qeiqi mäminquenä, hanä-iqä kuapänä änyätqänjuwenji.

* 11:12 Ipäqäkkä 2:21-22

18 Hanä-iqä hñuiqäni, nyi qäte tii äwiyänqe. He Goti Iqueqä ämaqä epu Jisasi Iqueä yoqenqä aquvā äqänäpiyänggani, awä äqäyāpatnätqänuwi. Itanga nyi iinqe, “Ii naqä-qakuiqe” quuvqä wänqäpu, tiinjä iuta eqiyqä.

19 He kiui-kiui iinjä äpmapiyitani, “Suqä Goti Hanjuwä Iqu äwinyänqä iunji, qänaki naqä-qakuinä itqänuwi, ii tqukuatiyä” tpu, hñuä qumbnqe.

20 He aquvā äqänäpu, suqä ymisanä nqenqä Naqä Iqu ämänätquakqeu qänaki ipiyänggani, naqä-qakui miqä itqänuwi.

21 Ii tiinjä dutanji. He hñqunä-hñqunä, ymisanä mapnqä ipiyänggani, “huiziqua äänä ipnqäpiyä” tpu hñuä ganä mäqunquä, maqänä meqä-quenji. Iutani, hñqua buayä dä pmetanguwängga, itanga hñqua eqä yänänäqnqe änäpu, hiqiiyqä iqäpnä.

22 He buayätä eqätä bnqe, heqä anä yuuwiu äpmapu nqänäni, anä maequenda? Ä Goti Hanjuwä Iqueqä qokä-apäkä iquauni, quvqä itquepu, ga ämaqä nätmatqä maeqä iquauni, womba wipnqätanä? Iinqe nyi änäänyä hetmqe? Nyi heyaqä yoqe, haqeqä mamäumqätanä? Oeyä, heqä suqä iinqe, nyi iinji, mimäqä imä.

23-24 Inji nyi kukñuä awä qängganä ae etminqe, ii nyi Naqä Iquesa ämakqeyi. Ii tiinji.[†] Heatqä Naqä Jisasi Iquenji pizqä päknqä iquauqä hipa iu vqangqä iquenji, Iqu bretqä ämeqe, Goti Hanjuwä Iquenji, “änguiqä” ae ätuäqetani, äkutätä, tii ätukqe. “Tä Nqä huiwi, he yätamäqä heyätñqä etapqänä. He Nyinyqä knuä indqänäpu, iinjä imäqäpnä.”

25 Qu buayä qäpu ganguwängga, Iqu wainqä-eqä-häkiquenji, suqä asiqu imäkätä, tii ätukqe. “Wainqä-eqä-häkä tä, kukñuä änyä-hänä Goti Iqu guä ämäsäukqä iiyi. Ii naqä-qakuä imäkätñqe, Nqä häneqe, equatemqänä. He eqä-häkä tque äknğa ti änäpiyänggani, Nyinyqä knuä ämepu, iinjä imäqäpnqä.”

26 Naqä Iqu anji äpätqängganqe, bretqä tätä, wainqä-eqä-häkä tätä, he äknğa ti änäpiyänggani, Naqä Iqu äpäkonqenqä, suqä iuta ämaqeu motqueqäpnqe.

27 Iinjä dutanji, ämaqä hñqu, Naqä Iqueqä bretqetä, eqä-häkä iunjitä knuä qäyunä mämeqä eä änätqä iqu, Naqä Iqueqä huiwitä häneqetäni qui imäkätä, kukñuä menä.

28-29 Ämaqä hñqu, Naqä Iqueqä huiwinqä ganä miwäsäukqä, buayitä eqetä änätqe, iqueqä-kiuä iinjä änätä, hanä-iqä ämaenji. Iutani, Naqä Iqu kimanji ävänä. Inji,

[†] 11:23-24 Matiu 26:26-28, Makä 14:22-24, Lukä 22:17-20

āmaqā hñqu, iqueqā-kiuā ganā iwäsänäqetani, bretqetä, eqä-häkä iunitä, inğa nätñqe.

³⁰ Ganā miwäsäunqā iutani, hiyaqā awä iqisani, āmaqā kuapänä yänänäqñqā maeqā epu, täñä-yaqā wiqanğä, itanğa hñqua pizqā hämänä ae äyā äpäkonätqänuwī.

³¹ Inäqe ne bretqā iinitä, wainqā iinitä ämetunqunä, neqä-neuä ganā äñguänä iwäsäunqque, Naqā Iqu mänewäsäuqā itä, kimanji mänätapqänqe.

³² Itanği Naqā Iqu änewäsäutä, hanjä-iqā iinjsua änätapqe, ii Iqu āmaqā qua iunī yuuwä ätäutäqänğanī, ne-pqe qäsä minemäqā yäninqä, jänä inemäkätñqā änätapqi.

³³ Itanği, nyāmaqäüä, nyi tiinjä etqä. “He ymisanjä bñqä aquvā äqäyāqänäpiyänğanī, he ganā timäupqā iquenä, maqänä mämeqänqe, qänakñä iquaunqā hinuä äqumbu pmapñqe.

³⁴ Itanği hñqu buayänqā dä vqanğutqe, hiqä aquväqñqā iqisani hanjä-iqā Goti Iquesani matimäuqā itñqä diñqe, iqueqā anju äñğa timäutñqe.”

Hanjä-iqā änyä äwiñqe, hinuä maeqänmqä anği äquvepmqänğa, jänänji inğa imäkminiqe.

12

Dñä Äñguä Iqu, ne imäkaturquä inemäkqenqä

¹ Nyāmaqäüä, āmaqā quuvqā heqiyä iqua imäkpnqā iwimäkätñqenqā näqñqā mapñqā änyingī.

² He quuvqā maeqiyqā äpmapiyänğanī, goti quanğä manjä matqā iquau qonä woktäupñqe, hiqä äwqe evauqanği imäkminjuwiñqe, hiqä-hiuänji näqñqā ae äyā enä.

³ Iinñqe nyi tiinjä etmqe. Ämaqā hñqu, “Jisasi Iqenī, Goti Iqu qui iwimäkätñqā änyingiyä” ätqe, ii Goti Iqueqä Dñä Äñguä Iqu, iqtä mäpmeqä etanğqā iuta tänä. Itanğa āmaqā hñqu, “Jisasi Iqu, Naqä-queqä” ätqe, ii Dñä Äñguä Iqu iwimäkqanğqeta tänä.

⁴ I etanği, āmaqā iqune wäunüä huitanjä-huitanjä imäkquaturquä näqñqetä, yänänäqñqetä, ne hinği ämetunqque, ii dñä hñquauta ma, Dñä Äñguä Kiuänänjä Iquesanji.

⁵ Itanğa ne wäunui huitanjä-huitanjä yätamäkqenqā imäkätunqque, ii naqä huiziquaunqā ma, Naqä Kiuänänjä Iquenyqe.

⁶ Tiinjä-pqe inänji. Ne wäunui huitanjä-huitanjä imäkqanğqunğa ätimäutñqe, ii Goti Kiuänänjä Iqu

imäkgangqä iutanji. Nätmatqä eeqänänjä iinj, Goti Iqunä eeqänängune inemäkätqäuä.

7 Itanga Dnä Änguä Iqu, nesä hñqunä-hñqunä äpmeqänga, Iqueqä yänänäqñqä ämotquetñqe, ne inemäkätqätanguti, ga ne ämaqä eeqänänjä iunji, änguä iwimäkquatunquänäyi.

8 Dnä Iqu ämaqä hñquenji, iqu kukñui, änguä iwäsäuqängqä näqñqeuta tquätñqä ävätä, itanga hñquququenji, Dnä Asiqu kukñui näqñqä iuta tquätñqä ävätqäuä.

9 Itanga hñquenji, Dnä Qäqu, iqu quuvqä yänänäqñqä heqiyätñqä iwimäkätä, ä hñquququenji, ämaqä täñä-yaqä-täñä iunji, änguä iwimäkquätñqä iwimäkätqäuä.

10 Itanga hñquenji, iqu nätmatqä ämaqä mimäkqänänji imäkquätñqä iwimäkätä, itanga huiziquenji, iqu Goti Hanjuwä Iqueä kukñui hinuä-tquätñqä iwimäkätqäuä. Itanga hñquenji, iqu dnä huitañä-huitañä eeqänänjä iquau iwäsäuquätñqä iwimäkätä, itanga hñquququenji, anä-kukñuä huitañä-huitañä tquätñqä iwimäkätqäuä. Itanga hñquenji, iqu anä-kukñuä iinj iquauñi, kiqä quatinqä äkunmäkätä tquätñqä iwimäkätqäuä.

11 Dnä Änguä Kiuänänjä Iqu Qäqu, ämaqe, qu wäunüä iinj eeqänänji imäkgäpñqä iwimäkätqäuä. Iqu Iqueqä äwinqä iutanji, Kiqä-kiuä ämaqä hñquenji, huizi ävätä, itanga huiziquenji, huizi-mända ävätqäuä.

Huiwi naqä-hñqunä eäñqu-qe, kuapänä äuqätängäwäñu

12 Ämaqeüqä huiwi, naqä-hñqunä eäqä-qe, kuapänä äuqätängäwä.* Itanga iinj äuqätängäwäñqe, kuapänänji qäyä etangqä-qe, huiwi-qu naqä-hñqunä eä. Inji Kraisi Iqu-pqe, asä iinj.

13 Ii tiinjä duta etqä. Israitqä iquaunä-qe, ä Grikä iquaunä-qe, itanga wäunüä-wiyqä hinginqä iquaunä-qe, ä ämaqä hñqueqä yäpä iqñ mäpmeqä iquaunä-qe, ne eequne huiwi naqä-hñqunänqä, Dnä Asiqu asñä änaqiyätä, itanga eequne ique guatunque, Kiqä-kiuä änätapqke.

14 Ne näqñqe, huiwi-qu nätmatqä hñqunänjä-täñä maeqängqe, huitañä-huitañä äuqätängäwäqä iuta hiätänä.

15 Inji yuki-qu, "A, nyi hipa-qunä manä, nyi huiwi-quenji mauqätängqä inänä" qäyä ätätqä-qe, huiwi-quenji yqänä äuqätänä.

16 Itanga qäte-qu, "Häwe, nyi hinuä-qunä manä, nyi huiwi-quenji mauqätängqä inänä" qäyä ätätqä-qe, huiwi-quenji yqänä äuqätänä.

* 12:12 Romä 12:4

17 Inji huiwi-qu eeqäpnä hinuinänjä etangutqe, kuknuä qäte äänä wiyäniqi? Inji huiwi-qu eeqäpnä qätenänjä etangutqe, nätmatqä sisnyani äänä wuweniqi?

18 Inäqe huiwi-qu iinjänqä ma, Goti Hanjuwä Iqu naqä-hnqunä hiätätñqä, äuqätängäwänqä iquauni, Iqueqä äwiñqä iuta iwäsäutä ekqe.

19 Injä äuqätängäwänqä eeqänänjä iqua, asi-qunä etqe, huiwi-qu ätimäuniqi?

20 Inäqe huiwi-qu, iinjäqu hmanji. Huitanjä-huitani eeqäpnä äuqätängäupuiyitani, naqä-hnqunänji, ii eä.

21 Itanga hinui-qu hipae-queni, "Nyi sitani manyingqiyä. Nyi nqä-näuanä enqe, ii äñguiqe" mätquä yänä. Itanga nyuäni-qu yuki-quenä-pqe "Nyi sitani manyingqiyä. Nyi nqä-näuanä enqe, ii äñguiqe" mätquä yänä.

22 Injä etangqä-qe tiinji. Huiwiu äuqätängäwänqä iquaunqe, ne "Yänänäqñqä maeqä-quaeqä" knuä äneyätñqe, iqua wäunjuä naqätäñi.

23 Itanga äuqätänänqä hnquauni, ne iquauqä yoqe haqeqä mämamäuqänänjä iquauni, qäkämä iwimäkätanä, iquauqä yoqe haqeqä kiinjä äyä ämuämäutqäñu. Itanga äuqätängäwänqä huizi, womba änätapätqäñuwä iquauni, ne qäkämä qeqätqetä zä kittqiyquanä.

24 Itanga huiziquaunqe, ne, "Qeqätqeqä" knuä neyqanguti, qäkämä miwimäqä iquanä. Inäqe Goti Hanjuwä Iqu hnqunä-hnqunänji, naqä-hnqunänqä yauqätä ämitäqängani, äwa itqäñuwä iquauni, yoqä naqä äwikqe.

25 Injä enqe, huiwi-qu ipipiyqñqä mandumäkñqä itä, äuqätängäwänuwä hnqunä-hnqunänjä iqua, suqä asänänjinä imäkäpu, äñguänä mingpñqä imäkkqe.

26 Itangi iutanä hmbu hanä-iqä ämeqäqe, huiziqua-pqe asänä mapnä. Itanga isuautanä hmbu yoqä naqä ämeqä-qe, huizisua-pqe iputä yeeqä anä ipnä.

27 Itangi he eeqäpnänji, Kraisi Iqueqä huiwi naqä-hnqunä epu, hnqunä-hnqunänji Ique qe äuqätänänjä.

28 Itanga Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä qokä-apäkä iuqä awä imdani, wäunjuä tiinjä imäqäpñqä äwikqe. Hinuiqäñi, ämaqä kuknuä awä tquäpñqä dowatkqä iqua etangä, ita ämaqä Goti Hanjuwä Iqueä kuknui hinuä-tqäpñqä iquayi. Itanga ämaqe nāqñqä-vqäpñqä iqua etangä, ita ämaqä nätmatqä änä mimäqänänji imäqäpñqä iquayi. Ita ämaqä täñä-yaqä huitanjä-huitanjä-täñä du, äñguä imäqäpñqä iqua etangä, ita ämaqä huizi du yätamäqä vqäpñqä iquayi. Itanga ämaqä wäunjuä eeqänänji ämiqäpñqä iqua etangä, ita ämaqä kuknuä huitanjä-huitani tqäpñqä iquautä atäunjuä ikqe.

29 Ämaqä eeqänäni, kuknuä awä tqäpnqä dowatqnqe, hmanqe. Itanğa eeqänäni, Goti Iqueqä kuknui hinuä-tqnqe, hmanqe. Itanğa eeqänäni, näqnqä-vqnqe, hmanqe. Itanğa eeqänäni, nätmatqä ämaqä mimäqänäni imäqänqe, aanqänqe.

30 Itanğa eeqänäni, yaqä-tänä iquau änguä imäqänqe, aanqänqe. Itanğa eeqänäni, kuknuä huitanä-huitanä tqänqe, hmanji. Itanğa eeqänäni, kuknuä iquauni kiqä quatinqä äkunmäqänqe, hmanqe. Qu wäunui, quwqä kiui-kiui imäqänqä ekuwä eä.

31 I etanği, wäunuä iinjä imäqänqä näqnqetä, yänänäqnqetä, Goti Iqu hinqi ävätñqä iutanä änguänänä, huiziu ämawqätäunuwä iquau mapñqe, he hiqä enqetä, knuä äwqetä, yänänäqnqä vqänqe. Itanğa nyi tängani suqä huiziquau ämawqätäunqä hnquenyqä, awä tiinjä hetmqe.

13

Suqä, huiziunqä winqenqä

1 Nyi ämaqeunji, ämaqeunqä kuknuä huitanä-huitanitä, enätqä iquauqä kuknuitä, ätuätmängani, suqä ämaqeunqä nynqe, mämeqä imä, tumqä etangutqe, ii tiinji. Nyaqä kuknuä iinji, maknuä oonqä ätqa-panä iinjä ätqä.

2 Itanğa nyi Goti Iqueqä kuknuä hinuä-tqä-qunä eämä, Iqueqä nätmatqä zä wigeunqätä, nätmatqä huiziunqätä, näqnqä eämä-qe, qoqonä iquaunji, “Zä enqä-pa äyawa, näjinyqä upuiyä” tqänqä, quuvqä heqiyqä yänänäqnqä-tänunä eämä-qe, inäqe suqä ämaqeunqä nynqe, mämeqä imä etangutqe, ii nyi ämaqä aanä quvqunji.

3 Itanğa nyi nqä nätmatqä ae ämenqä eeqäpnäni, ämaqä äwa itqätanguwä iu ävätmä-qe, nqä huiwi, tä qäyä nqäyikapñqä äwinyätmä-qe, suqä ämaqeunqä nynqe, mämeqä imä etangutqe, ii Goti Iqueqä hinuä iqini, yätamäqä manyiyqä yänä.

4 Ämaqä, ämaqeunqä äwinyänqä iqu, hanä-iqä qäyä äwimeqanji äwqä hanuä änyä pmeqä-qu eä, ämaqä huiziunqä qeqä tmäqä-qu eä, ämaqä hnqueqä nätmatqä hinuä äqunätä “Nyi ämamqeäqä” matqä-qu eä, kiqä-kiuänqä awä matñqä-qu eä, itanğa iqueqä yoqe haqeqä mämamäunqä-qu eä hiätätñqe.

5 Itanğa suqä änguä iunji tuwä mäwqä-qu eä, iqueqä-kiuänqe, knuä pkäpkä mindqänqä-qu eä, äwqä tnäni maqänä mimäqä-qu eä, quvqe iwitqueqanguwinqe knuä aquwä mämaqiyqä-qu eä hiätätñqe. ⁶ Suqä quvqenqä

aquvānā miqā itā, itaŋga ānguā naqā-qakuinqā, aquvānā iqā-qu hiātātŋqe.

⁷ Itaŋga haŋā-iqā eeqānāŋi ique makittqiyqā iqanġuti, iqu hea ique-iquenī, Goti Hanjuwā Iquenyqā quuvqā eqiyātā, nātmatqā ānguā wimetŋqā diŋqā kŋuā yāŋānāqŋqā āvā āpme, itaŋga quanŋā mapākŋqā yāŋānāqŋqānāŋā tqāutānā.

⁸ Suqā āmaqeunqā āwiŋqā tqū āwa miqā, āpakānā witāniqe. Ināqe Goti Hanjuwā Iqueā kukŋui hiŋuā ātmitpqā itā, itaŋga anā-kukŋuā huitaŋā-huitaŋā ātmitpqā itā, itaŋga āmaqeunqā nāqŋqā huitaŋā-huitaŋā itāŋi, hma hiāniqe.

⁹ Ii tiinā dutayi. Tāŋgaŋi ne nāqŋqe, du-du inqā āmenā, itaŋga Goti Hanjuwā Iqueā kukŋuā-pqe, du-du inqā hiŋuā āyā ātātqāŋu.

¹⁰ Ināqe qānakŋi nātmatqā eeqānāŋi, naqā-qakuā qāyunānā ātimāuqāqe, inġaŋi nātmatqā du-du inqā iinī, hāmānānā hma heqāŋqe.

¹¹ Ii tiinā enqā-panji. Nyi ymeqā wāŋqā emāŋgaŋi, nyaqā kukŋuā tqetā, iwāsauqetā, kŋuā indqāŋqetāŋi, ymeqā wāŋqā isua imākqā du, imākminqē. Itaŋgi nyi naqā-qunā ae etmāŋgaŋi, ymeqā suqe āvquatāmāukqe.

¹² Tiinā-pqeyi. Āmaqe, hiŋuā yāqŋqetā hiŋuā iqānātqāŋuwā-pa, ne tāŋgaŋi, ātnāŋāqi māqunquā itqāŋu. Qānakŋi hea iinā timāutqāŋgaŋi, āmaqe anā āpmepu hiŋuā iqānātqāŋuwā-pa, ne naqā-qakui, ātnāŋāqi hiŋui iinā qunanique. Itaŋga nyaqā nāqŋqā tāŋgaŋi, du-du inqā enqe, ināqe inġaŋi, Goti Iqu nyinyqā nāqŋqā ānguānā eqa āpātŋqā-pa, nyi-pqe eeqānāŋiŋqā nāqŋqā iinā emniqe.

¹³ Itaŋga tāŋgaŋi, suqā naqānāŋā hŋquaqui-hŋquenā tiinā iqua āwi. Suqā quuvqā heqiyqā ique, suqā Goti Hanjuwā Iqu nātmatqā ānguānāŋi nātapātŋqenqā kŋuā iqā yāŋānāqŋqā āvanā hiŋuā āqānanā pmeqā ique, itaŋga suqā āmaqeunqā āwiŋqā ique, iquayi. Ināqe suqā iquau-taŋā āmāwqātāunqā iqu, ii suqā āmaqeunqā āwiŋqā iquvi.

14

Goti Hanjuwā Iqueqā kukŋui hiŋuā-tqe, suqā huiziquau āmāwqātāuā

¹ He suqā āmaqeunqā āwiŋqā ique āmepu imākqāpŋqenqā, yāŋā qāŋgaŋgpu. Itaŋga wāunūā huitaŋā-huitaŋā imākqāŋqā nāqŋqetā, yāŋānāqŋqetā, Dŋā Ānguā Iqu hiŋgi āvātŋqā iquau mapŋqā diŋqe, he hiqā enqetā, kŋuā āwqetā, yāŋānāqŋqā vqanġpu. Wāunūā

huizi iqua e etangqä-qe, Goti Hanjuwä Iqueqä kukñui hinuä-tqe ämāwqätäutñqe.

² Tiinjä dutanji. Ämaqä kukñuä huitañä hñque ätätqä iqu, ämaqe qätä änguä mäwiyqä iqanguwitani, iqu qu mätquä itä, Goti Hanjuwä Iquenyä tuänä. Dñä Iqu iwimäkqangqä iuta, nätmatqä zä äwinqenqä tänä.*

³ Inäqe ämaqä, Goti Iqueqä kukñui hinuä ätätqä iqu, iqu ämaqeua quuvqä heqiyqe, yänänäqñqä iwimäkätä, suqä änguina imäkqäpnqä äwivauqumuatätä, itanga äwqä hanuä imbu pmetpnqä iwimäkätä tuänä.

⁴ Angumñi, ämaqä kukñuä huitañä hñque ätätqä iqu, iqueqä-kiuä yänänäqñqä imäknätqätangqä-qe, ämaqä kukñui hinuä ätätqä iqu, iqu Goti Hanjuwä Iqueqä qokä-apäkiu yänänäqñqä iwimäkquänä.

⁵ Nyi he eeqänäñi, kukñuä huitañä-huitañä tqäpnqä nyinätangqä-qe, kukñui hinuä-tqäpnqe, aanä kuapänä änyinätqäüä. Itanga ämaqä, kukñuä huitañä-huitañä ätqäqä iqu, iqueqä kukñuinqä, “Nyi iinjä ätqänä” ätätqe, Goti Hanjuwä Iqueqä ämaqeunji yänänäqñqä iwimäkänä. Iqu iinjä mimäkqä etangutqe, ämaqä kukñui hinuä ätätqä iqu, iquenji ämāwqätäunä.

⁶ Nyämaqäüä, nyi äpätmä, kukñuä huitañä-huitañä etqangmdqe, he yätamäkqe, nyitani äänä mapni? Mä nyi he yätamäkqä hemqä diñqe, nyi äpätmä, kukñui, Goti Hanjuwä Iqu ämändqueqenqätä, ä näqñqä änyä-hänä hñquenqätä, ä Goti Iquesani hinuä-tqenqätä, ä suqä qäyunä imäkqenqätä etmqe, ii qäyunäñi äyuwä.

⁷ Asä iinjä, häawätä gitatä, hänä-pmeqä maeqä äkakinäqñqä tqua enqä-pariyi. Iqua äkakä ätnänäqi maqängangutqe, apqä tqä iqua näqñqä äñgui mämeqä ipu, hñqäqi-mända upunä.

⁸ Itanga, “Tä mäkänqä uwqängganjqä” ätätä, awi ätnänäqi matqä iqe, ämaqe mäkänqe, nawinyä imäkmbni?

⁹ Ii enqä-pani, tiinjä inänji. He kukñuä awi, kukñuä huitañä-huitañä iunä ätqäupu ätquwi, ämaqä hñqu heyaqä kukñui änguänä äänä ekitä, näqñqä änguänä äänä meniçi? Hiyaqä kukñui, eeqäpnä yunuä ämamä wänä.

¹⁰ Qua täunji, kukñuä kuapänä äwiqetani, eeqänäñi, qakuä-täñi.

¹¹ Inji ämaqä hñqu kukñuä dqangqä iunji, nyi kiqä quatinqä maqñqä iqangundqe, iqu nyinyqe, “Ämaqä hñqäqisanä-queqä” kñuä vänä. Itanga nyi-pqe, iquenyqe, asä iinjä imä.

* **14:2** Korinä äpmaminjuwä iqua, kukñuä huitañä hñque tqängqä näqñqetä yänänäqñqetäñi, huiziu ämāwqätäukqenqä ätminjuwi.

¹² Itan̄ga he kuk̄nui, huiziqua qātā ep̄nqā ātāpiyānḡan̄i, he-pqe ātnān̄ā iqi tqā-quenā asā iinjā ep̄nqe. He wāun̄uā huitan̄ā-huitan̄ā imākqān̄qā nāqn̄qetā, yān̄ānāqn̄qetā, Dn̄ā Ānguā Iqu āvāt̄nqe map̄nqā aan̄ā kuapānā enyāt̄nqetani, he nātmatqā iinjā iquatani, Goti Hanjuwā Iqueqā qokā-apākā huizi iun̄i, yān̄ānāqn̄qā iwimākqāpn̄qā iquau map̄nqe, wāun̄ui yān̄ānāqn̄qā imākqāngpu.

¹³ In̄i āmaqā, kuk̄nui huitan̄ā hn̄que ātātāqā iqu, iqueqā kuk̄nuā iinj̄i an̄gumā ākunmākāt̄nqe, Dn̄ā Ānguā Iqueqā yātāmākqen̄qā tāāqā ganā ātātā yat̄nqā vqe.

¹⁴ In̄i nyi kuk̄nuā huitani ātātmā tāāqā ātqāqe, ii nyi n̄qā quuvqā iutanā ātqā. In̄āqe n̄qā kn̄uā indqān̄qā iutanā matqā itmitani, kn̄uā iqu wāun̄uā hn̄qu mimākqā yānā.

¹⁵ Itan̄gi nyi squā imākm̄qe? Tiinj̄iyi. Nyi Goti Iquenyqā tāāqe, n̄qā quuvqā imdatā, n̄qā kn̄uā indqān̄qā imdatā qāsā imākmā. Itan̄ga nyi apqe, n̄qā quuvqā imdatā, n̄qā kn̄uā indqān̄qā imdatā qāsā tmā.

¹⁶ In̄i si tāāqā ātātnā, Goti Hanjuwā Iqueā yoqe hageu āmamāut̄nānḡan̄i, tqā quuvetānā tqan̄gtqe, āmaqā kuk̄nuā iquenyqā nāqn̄qā maeqā, hesā anā āpmeqā hn̄qu, saqā “ānḡuiqā” tqan̄gn̄in̄qe, qātā āānā ākiyātā, “Ii naqā-qakuiqā” tāniqi?

¹⁷ Si tqā-tāuān̄i, Goti Hanjuwā Iquen̄i, “ānḡuiqā” qāyunā tqan̄gn̄jā-qe, āmaqā huiziquen̄i yān̄ānāqn̄qā miwimākqā yānā.

¹⁸ Nqā-nāuānā āpmamānḡan̄i, nyi hen̄i āmaiqtāut̄mā, kuk̄nuā huitan̄ā-huitan̄ā iutā kuapānā ātātqān̄ā. Nyi iinjā imākt̄nqā iinj̄qe, n̄qā Goti Hanjuwā Iquen̄i, “ānḡuiqā” ātuātqān̄ā.

¹⁹ Iinjā qāyā etan̄gqā-qe, Goti Hanjuwā Iqueqā āmaqā, Jisasi Iqueā yoqen̄qā aquvāqn̄qā iun̄i, nyi kuk̄nuā ātātmānḡan̄i, kuk̄nuā huitan̄ā-huitan̄ā iutani quāuqānān̄ā[†] tumq̄nqe, manyinḡqi. Qu nāqn̄qā ānḡuānā map̄nqā din̄qe, nyi kuk̄nuā qu nāqn̄qā eānuwā iutani, homā imākāt̄mā tumq̄nqā ānyinj̄i.

²⁰ Nyāmaqāuā, heqā kn̄ui indqān̄qe, ymeqā wānqā isuauḡetān̄i, asānān̄ā mām̄eqān̄qe. Ymeqā nandqā isua, suqā quvqen̄qā maqn̄qā eānuwā-pa, iinjā pmetpn̄qe. In̄āqe hiqā kn̄uā indqān̄qe, āmaqā naqā kn̄ui metpn̄qe.

²¹ Kuk̄nuā huitan̄ā-huitan̄ā tqān̄qe, kuk̄nuā-suqā iun̄i, tuwan̄uā tiinjā āqānā āwi.

“Nyi n̄qā kuk̄nui, āmaqā kuk̄nuā huitani tqā hn̄quau āwimā. Itan̄ga iqua quvaqā man̄ā iutani, āmaqā tāqi āp̄men̄uwā iquau awā tqan̄guwān̄ga, qu nyaqā kuk̄nui

[†] 14:19 Poli iqu kuk̄nui, 10,000 ātātā āqākqe.

qätä wiyqänqe, enyqä ipñqäüä."† Kukñuä tä, Naqä Iqu Kiqä-kiauä ätkqe.

22 Itangi Dñä Änguä Iqu, kukñuä huitañä-huitañä tqänqä ävätñqe, ii ämaqä quuvqä heqiyqä iqua, hiñuä e äqunäpu, Goti Iquenyqä näqñqä mapñqä maetqe, ämaqä quuvqä maeqiyqä iqua, hiñuä e äqunäpu, Iquenyqä näqñqä meqänqe. Inäqe Dñä Änguä Iqu Goti Iqueqä kukñui hiñuä-tqñqä ävätñqe, ii ämaqä quuvqä maeqiyqä iquaunqä maetqe, quuvqä heqiyqä iquaunqe.

23 Inji Goti Iqueqä qokä-apäki, qu aquvä äqämbiyi, hñqunä-hñqunä kukñuä huitañä-huitañä tqanguwänga, ga ämaqä maqñqä hñquanä-qe, ä quuvqä maeqiyqä hñquanä-qe, yäpä ingisa äyapäpu qätä äwipiyi, "He hiqiyqä itqänäüä" tupnä.

24 Inäqe qu iinjä äpmapu kukñuä awi, hiñuä-tqä iqua tqä-panä tqanguwänga, ämaqä quuvqä maeqiyqä hñqunä-qe, ä ämaqä maqñqä hñqunä-qe, iquau äwimetqe, quvaqä kukñuä tnämäuqanguwi, iqu eeqänäñi qätä äwiyäqe, iqueqä suqä quvqenqä kukñuä mitqänänjä wiyänä.

25 Inganji ämaqä iinjä iqu, iqueqä kñuä indqänqä quvqä zä äwämitätñqe, näqñqä ämeqe, Goti Iqueqä yoqä haqeu mamäutñqä qonä äuktäutä, hipenji qua bu eätä, "Iyää, aanjä naqä-qakuänänji. Goti Hanjuwä Iqu hesä anä äpmenä" tänä.

Jisasi Iqueä yoqenqä aquvä äqänäpiyängani, suqä qäyunä imäqänqe

26 Nyämaqäüä, iinji änäänqe? Ii, he Jisasi Iqueä yoqenqä aquvä äqänäpiyängani, suqä tiinjä imäqänqe. Hñqua wäunui, apqä tqänqä meqangpi, hñqua qokä-apäkä iu näqñqä-vqänqä mapñqe. Itanga hñqua wäunui, Dñä Änguä Iqu motqueqangqe, awä-tqänqä meqangpi, hñqua kukñuä huitañä-huitañä tqänqä meqangpi, itanga hñqua kukñuä iinji, äkunmäqänqä mapñqe. Nätmatqä eeqänänjä he iinjä imäkpqe, ii Goti Hanjuwä Iqueqä ämaqä eeqäpnänjä iu yänänäqñqä iwimäqäpnä.

27 Kukñuä huitañä-huitañä tqä iquaunqe, ämaqä hñquaquñä-qe, ä hñquaqui-hñquenä-qe, iqueqänga-iqueqänga tqangpi, itanga hñqua äkunmäqänqe.

28 Ämaqä kukñui äkunmäqänqe hma etangutqe, ämaqä kukñuä tätñqä iqu, qokä-apäkä huiziuqä awä imñi qanyä ämenämiqä äpme, kukñui Goti Hanjuwä Iquesä iqueqä-kiauätänä tqänqe.

† 14:21 Asayä 28:11-12

29 Itanga Goti Iqueqä kukñui hiñuä-tqä iquaunqe, hñquaquñä-qe, ä hñquaqui-hñquenä-qe kukñuä tqangpi, huizi 'kukñui äänä ätqäpiyä' tpu, iwäsäuqänqe.

30 Itanga ämaqä quamä ii äpmamitätqä hñqu, Dñä Änguä Iqu motqueqangqe, awä-tqänqä ämeqangutqe, ämaqä kukñuä tmitätqä iqu, kukñuä matqä qanyä tqäutñqe.

31 Kiqä quati, tiinji. Inyänä timäuquätñqe, qokä-apäki, qu näqñqä ämepu quwqä äwqä imñi yanñänqä imäkänyuembñqe, hñqueqännga-hñqueqännga pämä ätqäuäqisäpu, kukñuä tqänqe.

32 Itanga ämaqä Goti Iqueqä kukñui hiñuä-tqä iqua, wäunüä iinjä imäqänqe, quwqä-quwänä änguänä äminyäpu, qeiqinyä pmetpñqe.

33 Ii tiinjä etangiyi. Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä ämaqä iqua kñui huitañä-huitañä quvqe mindqänqä ipu, äwqä hanjuä injä pmetpñqä iwimäkqä-quvi.

Qokä-apäkä Goti Iqu Iqueqänqä ätekqä im-imä aquväqñqä iutanjä iqua-pqe, asä tiinjä imäqänqe.

34 Jisasi Iqueqä yoenqä aquväqñqä iunji, apäkä iua, kukñuä matqä qanyä pmeqänqe. Kukñuä-suqä iu äqänänqä-pa, iua kukñuä matqä, mändi äkittqänäpu yäpä iqi pmetpñqe.

35 Iua, Jisasi Iqueqä yoenqä aquväqñqä awä iqisa kukñuä ätquwi, änä mäwqä yänä. Apäkä hui nätmatqenqä näqñqä metñqä etangutqe, anä yuuwä iunä iyyqä qokique yatñqä ävätä, näqñqä metñqe.

36 Kukñuä iinjä iqua mämeqä iquwä iquenäñi, nyi tii tmqänä. Goti Hanjuwä Iqueä kukñui, he ganä emetä, im-imä äwekqäta? Ä Iqueä kukñui, henyä ämakuwäta? Oeyä!

37 Inji ämaqä hñqu, "Nyi Goti Hanjuwä Iqueqä kukñuinqä hiñuä-tqä iqunjqä" ä "Dñä Änguä Iqu inyimäkqangi itqänänä" kñuä iinjä indqänqä-qu etangutqe, iqu nyinyqe, näqñqä tiinjä hiätñqänänji. "Poli iqu nenyqä tuwanüä tä äqiyqe, ii Naqä Iqueqä suqä iutanjqä."

38 Inäqe ämaqä hñqu, nyaqä kukñuä tuwanüä täu äqänänqe, qätä mänyiyqä iqe, qokä-apäki, iqueqä kukñui qätä mäwiyqä ipnä.

39 Itangi, nyämaqäuä, he Goti Iqueqä kukñui hiñuä-tqñqe, hiqä enqetä, kñuä äwqetä, yänänäqñqä vqäpñqe. Itanga kukñuä huitañä-huitañitä tqänqe, pmua mimäkqä pambu.

40 Inäqe he aquvä äqänäpiyänğanji, kukñuä näuä-namä mäwqä, qänaknäñi, suqä qäyunänjä iunä iqangpu.

15

Jisasi Iqu āpākonātā, anġi āvaukqenqā

¹ Nyāmaqāuā, kuknuā ānguā we-hunqā-tāni, nyi awā hetqanqā qātā ānyiyāpu, quuvqā eqiyāpiyā iuta yāñānāqñqānā tqāutanguwinqe, hiqā knuā indqānqē, anġumā evauqumuatmqe.

² He kuknuā nyi awā etkqā iinjā iqueni, a yāñānāqñqā qātātangpqe, iquesanġi Goti Hanjuwā Iqu, ānyā-hāñā epñqā emākātqāuā. Ināqe he iinjā mimākqanġpqe, heqā quuvqā heqiyqe, nātmatqā hiñġinqā enqā-panānqē.

³ Kuknuā aanā naqānāñā nyi nqā-nāuā āmaqā huiziuta qāñganā āmakqā iqueni, awā tii āyā etkqe. Goti Hanjuwā Iqueqā bukā iu āqānā āwiñqā-pa,* Kraisi Iqu neyaqā suqā quvqā eeqāpnāñi huātā mamāutñqenqā iinjā āpākonġqe.

⁴ Itanġa tiinjā-pqā āqānāñqā-pa,† qu Iqueni qua pte-qanġuwānġa, hea hñquaqu āwiqe, hñquququeni, Goti Iqu anġi āvauqumuatkqe.

⁵ Itanġi Iqu Pitā ique-ganā āwimeqe,‡ huizi, Iqueqā āmaqā 12 iquau āwimakqe.§

⁶ Itanġi Iquenyqā quuvqā heqiyqā 500 iquau, asānġa āwimakqe. Iquautanġi, hñqua ae āpākonġuwā-qe, kuapānāñi hāñā yqānā āpmenā.

⁷ Iquau āwimeqetanġi, huizi Jemisi ique āwimakqe. Itanġi āmaqā huizi, Iqueqā kuknuā awā tuākiqāpnqā āndowatkqā iquau eeqānāñā āwimakqe.

⁸ Itanġa aanā yāpaki, nyi, ymeqā kiqā kānai hea qāyunāñānġa maunqā iqā enqā-panā iinjā-qunñānġa, ānyimakqe.*

⁹ (Ii qakui tiinjā iuta ātqā. Āmaqā kuknuā awā tuākiqāpnqā āndowatkqā huizi iquauqā yāpā iqī, quvqā āpmenqā iqunqā. Nyi hiñuiqānāñānġanġi, Goti Hanjuwā Iqueqā qokā-apākā iunġi, yuuwā āpāsātāminqā etanġi, āmaqe, “Āmaqā kuknuā awā ttñqā āndowatkqā hñqukiyqā” ndqe, ii quvqe.

¹⁰ Iinjā qāyā etanġqā-qe, Goti Hanjuwā Iqu nyinyqā qeqā wimāñġqetanġi, nyi sā āpmenā. Itanġa Iqueqā qeqā imāñqā iinjā, qua aanqā iqī mapākñqā ikqe. Inġi nyi iinjā emā, qua iqī māpāwiqā itmā, wāunūā yāñānāqñqā imākātmā iutanġi, kuknuā awā tuākiqāpnqā āndowatkqā huizi iquauñi, āmāwqātāuāñā. Wāunūā iinjā, nyi nqā-nāuā mimākqā pa itqāñā, oee. Goti Iqueqā qeqā imāñqā nyitā āpmenqā iqu, inyimākqanġi imākātqāñā.)

* 15:3 Asayā 53:5-12 † 15:4 Apqā Bukā 16:10 ‡ 15:5 Lukā 24:34 § 15:5

Makā 16:14 * 15:8 Wāunūñqā 9:3-8

11 Inji Kraisi Iquenyqā kukṇuā iinṇqā nāqṇqā āmakuwi, ii nyitanā, ā huiziquatanā, qāyā enā. Nyitā, huiziquatā, asā iunṇānā ātuātunṇe. Itanṇa he iunṇānā quuvqā āyā eqiyātqānā.

Āmaqā ae āpākonguwā iqua, anṇu vaupnuwāṇqāti?

12 Ne kukṇuā awi, “Kraisi Iqu āpākongangqāṇṇa, Goti Iqu anṇi āvauqumuatkqeqā” qāyā ātuātqātāṇṇu, ga āmaqā hesanā hṇqua, “Āmaqā ae āpākombqā iqua, anṇi hāṇā māvauqā ipṇqāuā-qe” sunṇqā ātātqāṇā?

13 Quvaqā kukṇuā iinṇi, naqā-qakuā etanṇutqe, ii tiinṇi. Kraisi Iquenṇi, anṇumā hāṇā māvauqumuatqā iquānānṇi.

14 Itanṇi Kraisi Iquenṇi, qua buta anṇumā māvauqumuatqā iqā-sāpi, ne kukṇui hṇṇi tātqātāṇṇuati, ga he-pqe quuvqā hṇṇi heqiyātqātpnṇi. 15 Itanṇa āmaqā pizqā qua apteqā iuta anṇi māvauqṇqā etanṇppqe, ii tiinṇi. Goti Iqu Kraisi Iquenṇi māvauqumuatqā iquānānṇi. Iinṇā sātāti, “Goti Hanjuwā Iqu Kraisi Iquenṇi, iinṇā iwimākkqā-qe,” quanṇā tqune hiātānṇi.

16 Ii tiinṇi. Āmaqā pizqā qua butanṇi māvauqṇqā sātāti, Kraisi Iquenṇā-pqe māvauqumuatqā iquānṇi.

17 Inji Kraisi Iquenṇi qua buta anṇi māvauqumuatqā ikqā etanṇutqe, he quuvqā eqiyāṇuwi, yātamākkqā maiyqā itqātāṇṇuti, hiqā suqā quvqeunā yqānā pmetpnṇi.

18 Tiinṇā-pqe inā eqi. Āmaqā Kraisi Iquenyqā quuvqā eqāmiṇuwā pizqā ae āpākonguwā iqua-pqe, qui hāmānā imākṇṇpnṇi.

19 Itanṇa neqā kṇuā indqāṇqā yāṇānāqṇqe, Kraisi Ique āvanā hṇṇuā āqānanā pmeqe, yātamākkqe, qua tāu hāṇā āpmenāṇṇanāqā etanṇutqe, āmaqe, nenyāṇqe, huāqā kiinṇā wunānā. Ga quwqā huāqā-hunṇqā iinṇi, eeqānāṇi āmāwqātāunā.

20 Iinṇi hmanṇi. Ymisāṇā wāunṇuā du yāuā kiṇṇanā iqāqā-panṇi, āmaqā pizqā āpākombqā iqua anṇi vauqāṇqe, Kraisi Iqu āpākongqetānṇi, Goti Hanjuwā Iqu Ique ganā anṇi āyā āvauqumuatkqe.

21 Ii tiinṇi. Āpākongqā āmaekqe, āmaqā hṇṇu etanṇqeta, anṇi vauqāṇqe, ii āmaqā huiziquvi.

22 Āmaqā eeqānāṇā, Atamā iquesanā āpākonātqāṇuwā-pa, anṇumā hāṇā vauqumuatqāṇqe, Kraisi Iquesanāṇqe.

23 Itanṇa eeqānāṇi, kiqāṇṇa-kiqāṇṇayi. Āmaqā kiṇṇanāṇi, ii Kraisi Iquvi. Qānakndanṇi, Iqu qua tāunṇqā anṇu quvepāniqāṇṇa, āmaqā Iqueqānāṇā iqua, anṇi vaupnuwi.

²⁴ Itanji yoqä naqä-tänätä, yänänäqñqä-tänätä eeqänänjä äpmeñuwä iunji, Kraisi Iqu qui imäkäqetani, nätmatqä eeqänäñi miqänqe, Goti Kaniqueä hipa iu väniqe. Ii hiunji yäpakiyi.

²⁵ Ii tiinjä etanjiyi. Kraisi Iqu, Iqueqä mäkä-hunqä iquau, Iqueä yäpä iqinyä äpmuatetqänganqä, nätmatqä eeqänänjiu äpakänä ämiqa uwqäniqe.

²⁶ Mäkä iinji qäpu etanga, yäpaki äpäkonqä ique hämänä hma imäkäniqe.

²⁷ Iinqe, Goti Hanjuwä Iqueqä bukä iunji tii äqänä. *“Iqu nätmatqä eeqänänji, Iqueqä yäpä iqi ekqeqä.”*[†] Kukñuä iqu, tiinjä ätätä ätqi. Nätmatqä eeqäpnänji, Goti Iqu Kraisi Iqueqä yäpä iqi eätäqängani, Iqu Iqueqä-kiuäñi yäpä iqinji maenqä ma ikqe.

²⁸ Itanga nätmatqä eeqäpnänji Iqueqä yäpä iqi wiqangutqängani, Ymeqä Iqu Kiqä-kiuäñi, Goti Iqueqä yäpä iqi enäniqe. Goti Iqu nätmatqä eeqäpnänjä, Ymeqä Iqueqä yäpä iqi hiñuiqänä ekqe, Ymeqä Iqu, Goti Iqu eeqänänjä iunji äminiñqñqä e imäkäniqe.

Ämaqä pizqä iqua, angu mävuauñqä etangutqe, änäänqe?

²⁹ Ämaqä hñqua, pizqä iquau yätamäkqenqe, asñä ämetqänjä. Itanga ämaqä ae äpäkombqä iqua, angu mävuauñqä naqä-qakuänä etangutqe, ga ämaqä asñi, pizqä iquau yätamäkqenqä ämetqänjuwä iqua, äänä imäkpnuwänqe? Inji iqua asñi, iinjä iquaunqe, sunqä ämetqänjä?

³⁰ Tiinjä-pqä inänji. Ne kukñuä äñgui awä ätuätunquä imñi, qu qui nemäkpñqä itqänjuwitani, qae mäpmeqä, hanjä-iqä qäpisa-qäpisanji, sunqä ämetqänju?

³¹ Nyämaqäüä, nyi hea ique-iqueni, pizqewä ae äyä äpäkonäqisätqänä. Inji neqä Naqä Kraisi Jisasi Iqu, hesä anä pmetangqenqä nyi yeeqä naqä-qakuä itmä, sä etqä.

³² Itanga nyi hiveqä-yaqueqä hiqiyqä Epäsäsi du äpmeñuwä itä mäkä äungque, ii nyi nqä änyinqä dutanä imäkkqä etangutqe, yätamäkkqä iquesani squä mamniqäwä? Ii tiinji. Ämaqä hñqua kukñuä tii ätätqänjä. *“Awinga päkonatunqueqä. Inji ne tängani, buayätä eqätä gmanguatunquänänñiqä.”*[‡] Ämaqä, äpäkombqä iqua angi mävuauñqä etangutqe, kukñuä iinji qänaknä ianä.

³³ Ämaqä hiqä kñuä äñgui qui emäkätqänjuwä iquaunji, hiñuinä mäqunquä pambu. Kukñuä hñqu tiinjä äwi. “He

[†] 15:27 Apqä Bukä 8:6 [‡] 15:32 Asayä 22:13

ämaqä ququvqänänjä hñquatä näueqä imäknäpu qanä anä ikipiyitanj, iqua hiqä suqä ängui yuuwä hetäupñqäwä.”

³⁴ Hesanä hñqua, Goti Iquenyqä naqä-qakuä maqñqä etanguwinqe, he suqä qäyunänji ipu, knuä jänänänjinä indqänäpu, suqä quvqe vquatämäupu. Nyi kukñuä iñji, womba etapätmä etqä.

Huiwä anji vauqe, aanä huitaññqä

³⁵ Inäqe ämaqä hñqu yatñqä tii iänä. “Ämaqä pizqä qua äptepqä butanji angumñi häñä-pmeqänqe, Goti Iqu qunji, äänä imäkätä vauqumuatäniqäwä? Huiwi, äkitanji nyqä vauqumuatäniqäwä?”

³⁶ Si kukñuä iñji, qäyasäqi ätnä. Nätmatqä piikä hmbu qua mämä vowä ämäuesqe, piikipu pizqä ganä iqanga, baki iñga äukauänä.

³⁷ Si sñgumetqänä-qe, ä ipñqä käukuä piikänä-qe vowä ämäuesqe, si piikinä vowä ämäuenji. Inäqe kiqä baki, piikä ique asänänjä iñññqä ma, huitañä äukauänä.

³⁸ Piikä iññä iqueni, Goti Iqu Iqueqä äwinqä iuta, Kiqä-kiuä imäqñqñqetani, kiqä baki, huiwä kiqä-tänjä hiänä. Itanga piikä ique-iqueni, quwqä bakiuqä huiwi, aanä qäyunänññqä vquänä.

³⁹ Nätmatqä eeqänänji, qu huiwi naqä-hñqunä minqä iñä. Ämaqä iqua, hiveqä-yaqueqä iqua, ynñä iqua, itanga hämapäkä iqua, quwqä huiwi, huitänjä-huitañä änyänä.

⁴⁰ Itanga, nätmatqä huiwä-tänji, hui qäukuä haqä yätu witangi, hui qua iu äwi. Itangi nätmatqä qäukuä haqu yätu äwinqä iuqä qeqätqe, qua iu äwinqä iuqä qeqätqe-tänji, asänänjä ma, huitañä-huitañiyi.

⁴¹ Mäptqe, qeqätqe, kiqä-tänjä etanga, qanui, kiqä qeqätqe, huitañä-tänjiyi. Itanga qätäqueqe, huitañä-huitañä epiyitanji, qeqätqe, quwqä-quwqä-tänjiyi.

⁴² Huiwi huitañä-huitañä ii enqä-panji, ämaqe pizqä äpäkonäpu angu vauqe, asänänjä iñji. Ämaqä huiwi qua äptepqe, piyanäweqe. Inäqe huiwä qua-mända angumä vauqe, piyanä mäweqä yänä.

⁴³ Ämaqä huiwä qua äptepqe, ii womba vqetä yänänäqñqä maeqätänqe. Itanga huiwä qua-mända angu vauqe, yoqä naqä-tänjätä, yänänäqñqä-tänjätänqe.

⁴⁴ Huiwä qua äptepqe, ii qua täu pmeqänqe. Itanga huiwä angumä vauqe, ii Dñä Äñguä Iquesa eä, dñä iquvi. Huiwä qua täu pmeqänqe, naqä-qakuä eñqetani, huiwä Dñä Äñguä Iquesañä-pqe, naqä-qakuä inä eä.

⁴⁵ Goti Hanjuwä Iqueqä bukä iunji, kukñuä tiñji tuwanuä äqänä äwi. “Ämaqä hññiqänjä Atamä iqu, häñä-pmeqä-qu

ekqeqā."[§] Itanga Atamā Qānaknā Iqu, dnā eätä, āmaqā du hānjā-pmeqā-vqāṅqā āyā ekqe.

⁴⁶ Āmaqā Dnā Āṅguā Iquesanā Iqu, kinḡanā hiṅuiqā ātimāukqā-ma, āmaqā qua tāu pmeqāṅqā iqu ganā timāuqanḡa, Dnā Āṅguā Iquesanā Iqu qānaki ātimāukqe.

⁴⁷ Atamā hiṅuiqā ātimāukqā iqu, Goti Iqu qua itā imākkqā eā, qua iutanā iquvi. Itanga Atamā qānaki ekqā Iqu, qāukuā haqā yātutanā Iquvi.

⁴⁸ Āmaqā eeqānānā qua iutanā eāṅuwā ii, qu āmaqā qua iuta ātimāukqā iqu enqā-panā asānānā iinjiyi. Itanga āmaqā eeqāpnānā qāukuā haqā yātutanā eāṅuwā ii, qu Āmaqā qāukuā yāṅisanā Iqu enqā-panā asānānā iinjiyi.

⁴⁹ Inji tāṅḡanji, ne āmaqā qua iutanā ekqā iqu enqā-panā, asānānā eāṅque, inji qānakndanji ne Āmaqā qāukuā haqā yātutanā Iqu enqā-panā, asānānā iinā hianique.

⁵⁰ Nyāmaqāuā, nyi, "Ii tiinā etanḡi" etqā. Nātmatqā pizqā yātṅqā hui, nātmatqā pizqā miqā iqueuṅi, māmeqā itā, anā māpmeqāṅqe. Iutanji huiwā pizqā yātṅqā itāqetanji, Goti Hanjuwā Iqunā āmitṅqā yāṅinji, nātmatqā wāṅqā-qāpu māmeqā itā, anā māpmeqāṅqe.

⁵¹⁻⁵² Nyi kukṅuā zā āwinqā hṅqu hetmqā iqāqā-qae, qātā nyipu! Ne eeqāpnānji, pizqā hāmānā mapākonqā yāniqūā etanḡqā-qe, hāāwā yāpakiqu tii tāmāuqanḡanji, neqā hiṅui hikueā ptqā maqānā āqiyqu-panji, neqā huiwi, iinā itā kunmāknāniqe. Hāāwi iinā tqanḡanji, pizqā āwāmitpqā imdanji, pizqā anḡumṅi mapākonqāṅqā anḡi vaupnuwi. Inḡanji neqā huiwi ānyā-hāṅā kunmāknāniqe.

⁵³ Huiwā qui imāknātā āpākonātṅqā tqū, qui mimāknqā itā hāṅā hea ique-ique pmetāniqā diṅqe, ānyā-hāṅinḡā ākunmāknāṅqiyā.

⁵⁴ Huiwiqū iinā ae ākunmāknḡanḡa, Goti Hanjuwā Iqueqā bukā iu āqānāṅqā tiinji, qāyunā timāuānā.

"Goti Iqu mākā yāṅānāqṅqānānā itā, āpākonqā iquenji āmāwqātāuqiyā."^{*}

⁵⁵ *"Āpākonqā iquki, tqā yāṅānāqṅqā āmaqe āmāwqātātunḡe, āṅgiyi? Āpākonqā iquki, si āmaqā zi miqutesinḡe, āṅgiyi?"*[†]

⁵⁶ Āpākonqā iqueqā zi, ii suqā quvqe, qenyānji. Itanga suqā quvqā iqu kiqā yāṅānāqṅqā meqe, ii kukṅuā-suqā iquesanji.

⁵⁷ Inḡaqe Goti Hanjuwā Iqu, neqā Naqā Jisasi Kraisi Iquesanji, māki āmāwqātātunḡuā inemākātṅqenqā, ne "āṅguiqā" ātuanā.

58 Iiñiqe, ñqä nyämaqä nyi kiinjä änyinätñqä iquenä, nätmatqä hui ktäqä-ktäqä meqiyqäñqä yänänäñqä tqäutpñqe. He Naqä Iquenyqä wäunüä dñä huqä ii imäkätqäñuwi, hiñgi meqäñqä ma, qakuä-tänä iiyi. Mä iñiqe, hea etä zä ävätä, Naqä Iqueqä wäunuinqänä knüä neyquätñqänäñji.

16

Jerusälemä äpmeqä iquau yätamäkqenqä, mbqä aquvā qäpñqä ätukqenqä

1 Tängani nyi he Goti Hanjuwä Iqueqä qokä-apäkä Jerusälemä äpmeñuwä iunqä mbqä aquvā qäpñqä iñqä kukñuä hetmqe. Ii imäkqäñqe, nyi ämaqä Goti Iquenyqä qua naqä Galesiya iu aquvā äqänätqäñuwä iquau ämotquakqä-pa, he-pqe asänä imäkqäpñqe.

2 Nyi angumä äpmqäñgani, he iquau wipñqe aquvā maqiyäqisqä ipnuwäñqä manyingangqetani, wikä ique-iqueqä hiunji kinganänä iqueni, hñqunä-hñqunänä-quenä, mbqä ämepiyi, iwäsäupu, hiqä anju pñqä eqäpñqe.

3 Nyi iqi ae ätimäutmängani, ämaqä he atäunüä ipqä iquañji, hiqä nätmatqä iñitä, nyaqä tuwanüä äqämqetä, äma upñqe, ävätmä Jerusälemäñqä ändowatmniqe.

4 Itanga nyi-pqe, du qäyunqä äwqñqe äñguä hiqangutqe, iqua nyitä anä wanique.

Poli iqu, Korinä timäuninqä ätukqenqä

5 Itanga nyi qua naqä Masendoniya iu äpmeñuwä iunganä hiñuä äqunäkämitanji, qänaki, emamniñqe.

6 Nyi maññqä enä. Hesäñji hiunji hmbunji anä pmeniquti? Ä äsqinyqä evämamqä iqangani, he nätmatqä qañä ändma wätñqä iunji, yätamäkqä nyipnuwäñqä diñqe, yunüä naqänänä äqunätä, iiqä qäpu päwqangañqä, äpakänä hesä anä pmeniquti?

7 Nyi hñqäqinyqä äwätmängani, he kukñuinä etmä, maqänä maiqutäuqäñqe, manyingqi. Inäqe Naqä Iqu nyi hesä anä pmeqäñqe, hiñuinä ñqängangutqe, nyi hesä anäñji, hiunji kuapänä pmamniñqä änyingji.

8 Nyi Epäsäsi täunji, hiunji naqä “Pendikosiuä” ätminuwä iqu ätimäuqangañqä pmetmä.

9 Äpmeñqä täqini, ämaqä kuapänäñji, nenyqä mäkänqä qäyä itqätanguwä-qe, nyi qokä-apäkä huiñji, Goti Iqueqä ämaqänä epñqä yätamäkqä wimqä diñqe, nyinyqä hänaqä iñgi. Iñiqe, täqi pmetmä.

10 Timoti iqu henyŋqä äquvepqe,* iqu henyqä zä miqä yätŋqe, he yeeqä ävätmepu äŋguänä mipu. Nyi iŋä etqe, iqu Naqä Iqueqä wäunui, nyi itŋqä-ma asänä imäkätŋqä-qu etanŋi ätqä.

11 Iqu iqi emeqanŋani, hesanä hŋqua, ique yeeqä mävatmeqä iqä diŋqe, hiŋuinä mäquŋquä pa iqäpnä. Itanŋa iqu, nyinyqä nyämaqä huiziquatä ppŋqä diŋqä hiŋuä äqunmä pmamnige. Initanŋi iqu nyi anŋumä änyimetŋqänä evämeqanŋani, iqueqä qanä wätŋqä iunŋi, äwqä hanuä änyä wätŋqänä yätamäkqä väwqatqäpnä.

12 Täŋganŋi nyi kukŋui, neqä neyämaqä Apolosi iquenyqä hetmqe. Iqu neyämaqä huiziquatä henyqä quvepqanŋqe, nyi iquenŋi kukŋuä yänänäqŋqänänä ätuätŋqä-qe, iqu täŋganŋqe, mäwiŋqä itqäuä. He emetŋqe, hiunŋi hŋque, iqu, 'Täŋganŋi qäyunŋqä' kŋuä vqanŋa, inŋa emenige.

Poli iqu, qu äänä ipnuwänqä diŋqä, kukŋuä yäpakä ätkqenqä

13 He äŋguänä ätäuqämepu, quuvqä yänänäqŋqä eqiyäpu, itanŋa zä miqä, yänänäqŋqä tqäutŋqe.

14 He nätmatqä eeqänänä imäkäpiyä iunŋi, huiziunŋqä qeqä emänätäqä iuta imäkqäpnqe.

15 Nyämaqäuä, nyi he evauqumuatmqä änyinŋi. Stepanasi† iquenyqätä, huizi iqueqä anŋiu anä äpmeŋuwä iunŋätänŋi, he näqŋqe. Hiqä qua naqä Äkaiya iunŋi, iqua quuvqä ganä eqiyäpu, ga quwqä-quwä wäunui, Goti Iqueqä ämaqä iu yätamäkqä vqänqä, ämakuwi.

16 Itanŋa he ämaqä iquautä, itanŋa huizi, wäunüä asänä itqänuwä iquautänŋi, iquauqä yäpä iqi pmetpŋqä änyinŋi.

17 Korinä iu äpmeŋuwä iquenä, yätamäkqä nyiyqänänŋi hma etanŋuwänŋa, Stepanasi ique, Potunatusi ique, itanŋa Äkaikusi ique, hesa änyimepu, heyaqä anŋi ämequwiŋqe, nyi aquvänä iqä.

18 Iqua yänänäqŋqä he emäkkuwä-panŋi, nyi-pqe inä ny-imäkquwi. Inŋi he ämaqä iŋä iquaunŋqe, "Ämaqä qäyunänä iquayqä" kŋuä indqänäpu, äŋguä itquapŋqe.

"Ne henyqä hui mimäuqä inunä" tqenqä

19 Jisasi Iquenyqä qua naqä Eesiya täu aquvā äqänätqänuwä iqua, qu, "Ne henyqä hui mimäuqä inunä" etqä. Itanŋa Akuila iquä, Presilatä, itanŋa ämaqä Jisasi Iquenyqä iyaquiyqä anŋiu aquvā äqänäqäsätqänuwä iquatä eeqänä, "Yäa ŋquauä! Ne henyqä hui mimäuqä inunä" etqä.

* 16:10 1 Korinä 4:17 † 16:15 1 Korinä 1:16

²⁰ Neyämaqä täqinä eeqänänä iqua, “Ne henyqä hui mimäuqä inunä” etqä. He äminäpiyänganji, quuvqä heqiyqä iquneqä suqä iunji, quneqä ingpñqe.

²¹ Poli iqunä, henyqä hui mimäuqä itmä, kukñuä tä, tuwanji nyi ñqä hipaitä äqiyqä.

²² Inji ämaqä tqu-tqu, Naqä Iquenyqä mäwinqä iänqä iquenji, Goti Iqu qui iwimäkätñqä änyinji. Iyää, Naqä Iquki, si biyä!

²³ Naqä Jisasi Iqu, Iqueqä qeqä imänqeta, nätmatqä änguänänji hinji vqe, etapquä.

²⁴ Itanga nyi ñqä-näuänji, Kraisi Jisasi Iqutä ämuänñmitanji, ñqä äwqe, he eeqänänñuenä etapqä. Ii naqä-qakuä eä, qäyä äpmetänä.

Tuwanuä, Poli iqu qänakñi **2 Korinä** **pmeqä iquaunqä äqäkqe** **Yätamäkqä kukñuä hinuiqänä** **iquvi**

Ämaqä Jisasi Iqueqä yoqenqä anä-himqä Korinä iu äqänminuwä iquatanä hnqua, Poli iquenyqe kukñuä quvqä tätqätanqä, iqu äwqä quvqä winganqi äpmakqe. Iqu quwqä kukñuä quvqä jänä wimäkätñqä tuwanuä tä äqäkqe. Iqu knui, “Nyi qutä kukñuä jänä ae imäkanitani, qunqä yeeqä angumä nyinyätñqeqä” indqängqe.

Tuwanuä tä kiqä kukñuä kinganäñi, tiinji. Poli iqu kukñuä yänänäqñqä, Korinä pmeqä iquauqä suqä quvqä huiunqä hinuiqänä äqiyämäukqenqä, angumä ätuätä äqäkqe. Iqu tuwanuä hinuiqänä äqiyämäukqä ique qiyätñqä mäwinganqi, qu ique hngisanä itquepu, kukñuä quvqä ätminuwä itangqä iutani, iqu qu jänä iwimäkätñqä kukñuä yänänäqñqe äqäkqe. Qu iqueni qätä äwiyäpu, quwqä suqä quvqä jänä ae imäkqanguwitani, tänganji iqu aquvänä kiñä itä, tuwanuä tä äqäkqe.

Hea inganji, Kraisi Iqueqä yoqä-tänä, qua Jutiya iu pmetanguwä iqua, nätmätqenqä äwa itqätanqä, Poli iqu mbqä hui äma äwätä iquau väniqenqä aquvä äqäminqe. Iñä etanqi, tuwanuä awä iqinji (saptä 8-9), qu-pqe wäunüä tquenqä mbqä hui aquvä qäpnqä iinqe, Poli iqu Korinä iquauqä äwqä vauqumuätätñqä ätuätä äqäkqe.

Kukñuä yäpaki, Poli iqu tii ätuätä äqäkqe. Ämaqä hnqua, “Jisasi Iqu ne wäunüänqä änandowatkqeqä” quanqä ätuäpu, Korinä iu äpmapiyi, Poli iqueqä yoqe mändi äkittqiyäpu, ga wäunüä Jisasi Iqu ique äwikqeu, qui iwimäkpnqä iminuwä.

Poli iqu, tuwanuä tquenqä kukñuä ätkqenqä

¹ Poli iqunä, nyi Goti Hanjuwä Iqueqä äwinqä iutani, Kraisi Jisasi Iqu kukñuä awä tuäkiqämqä änandowatkqä iquñji. Ga nyitä, neqä neyämaqä Timoti iqtä, ye tuwanuä tä he Goti Iqueqä yoqenqä anä-himqä Korinä iu aquvä äqänätqänuwä iquennqätä, Iqueqä ämaqä huizi, qua naqä Äkaiya im-imä äpmenuwä iquennqätä äqiyque.

² Neqä Goti Apikutä, itanğa Naqä Jisasi Kraisi Iqutä, qeqä imänqeuta hinqi etapäsinyä, äwqä hanjuä imbu pmetpñqä emäkqinyä.

Poli iqu, Goti Iqu äwqä hanjuä iwimäkkqanğqenqä, “änğuiqä” ätkqenqä

³ Goti Hanjuwä Iqu, neqä Naqä Jisasi Kraisi Iqueqä Goti eäqäqe, Kaniqu inänji. Itanğa neqä Goti Apiqu Qäqu, ämaqeunğä huäqä äumäkätä, äwqä hanjuä imäkänyuewiyqä Iquvi. Iiñinqe ne Iqueqä yoqe haqeqä ämamäutanä, änğüä iwimäkkqanä.

⁴ Ga ne hanjä-iqä äki-äki meqanğque, Iqu äwqä hanjuä inemäkkqanği, ne iinji ae ämakquä iutanji, ämaqä hanjä-iqä äki-äki meqanğuwä iquaunji, quvaqä äwqe asä iinğä iwimäkkqatunğue. ⁵ Ii tiinji. Hanjä-iqä, täñğä-hunğä Kraisi Iqu kuapänä ämaminğqä-pa, ne-pqe inä ämetunğue. Asä iinji, Goti Iqu Kraisi Ique äwqä hanjuä iwimäkkqä-pa, Kraisi Iquesanji nenyqä äwqä hanjuä äquvepätqäuä.

⁶ Ne hanjä-iqä ämequque, ii heyaqä äwqe hanjuä emäkkqanğuti, Goti Iqu anğumä hanjä emäkkäqumuatätñqä iiyi. Ga Goti Iqu ne äwqä hanjuä inğä inemäkkqe, ii heyaqä äwqe, hanjuä emäkkätñqä iiyi. Iutanji, he hanjä-iqä, täñğä-hunğä, ne ämetunğquä-pa ämepiyänğanji, yänğänäqñqä ämapu tqäuqäpnä.

⁷ Inji ne henyqä kñjuä indqänğqä yänğänäqñqenqä tiinğä ämenju. “Hanjä-iqä ne ämetunğue, qu asä ii ämetqänğuwä-pa, äwqä hanjuä inğä-pqe, ne ämequ-pa ämepu, yänğänäqñqänänğä tqäutpñqänänyä.”

⁸ Nyämaqäuä, hanjä-iqä ne qua naqä Eesiyau pmetanğua änemäkkqä iquenyqe, he näqñqä epñqä änenği. Inji hanjä-iqä naqänänğä änemetä änakittqiyqanği, neyaqä yänğänäqñqenqä aanğä etä, “Hänğä pmenğuatiyä, ä täñğa tä qe päkonanğuatiyä?” kñjuä äneminğue.

⁹ Naqä-qakuänänji. Ne neqä qeqä-quuvqä tämdanji, hanjä-iqä ämitanä, “Ne näwinyä äpäkonanğunä” indqänminğue. Hanjä-iqä iinğä änemäkkqe, ii ne neqä yänğänäqñqenqä mindqänğqä, Goti ämaqä pizqä anği vauqumuatqä Iqueqenğqänä indqänatunğquänänji.

¹⁰ Hanjä-iqä aanğä ququvğänänğä iqu, ne pizqä ae änapäkmätä iqanğqä-qe, Goti Hanjuwä Iqu ne anğumä hanjä inemäkkqe. Ga Iqu asä iinji, anğumä inemäkänä. Auä, ne kñui, yänğänäqñqä tii indqänänä äpmenju. ‘Goti Iqu hanğä yğänä inemäkkquäniqeqä.’

¹¹ İnäqe, he ne yätamäkkqä nepñqe, Goti Hanjuwä Ique yatñqä vğäpñqänänji. Inji Iqu ämaqä kuapänänğä

iuqā yatŋqe qātā äwiyātā, kimanġi ne äŋguänāŋinā in-etquequänā. Iwā ämaqā huizi, Goti Iqu, ne iinjā in-emäkcqanŋqenqā, qu Iquenġi, “äŋguiqā” tupunā.

Poli iqu, “Nyi emamniqeqā” ätukqe, quanŋä mätquä ikqenqā

¹² Neqā suqenqā kŋuä täunda iwäsäutanāŋganġi, yeeqā kiinjġi, tiinjinqā änenyätŋqe. Neqā suqā qokā-apākā eeqänāŋä iuqā hinqüä iqi itunŋqe, ii suqā quanŋi ma, suqā jänänāŋitā, naqā-qakuitāŋġi. Ne suqā tque imäkquatunquä näqŋqe, ämaqā qua iutanġi ämetqänuwä-panġa ma, Goti Iqu Iqueqā suqā nätmatqā hinqi vqā iuta änätapkqe. I etanŋi, suqā iinjā iqua, huiziuqā hinqüä iqi imäkätanā-qe, heyaqā awä iqi äpmenāŋganġi, änäänä imäkminŋqe.

¹³⁻¹⁴ Ne henyŋqā tuwanüä äqiyämäuqisätunŋqe, ii kukŋuä hui zä mäwitāŋġi, he a ätäupu näqŋqā mapŋqā diŋqeyi. Ga he täŋganġi neqā kukŋuinŋqe, näqŋqā hui ae ämepiyä-qae, ga he iinjā näqŋqā yasämänä etpŋqā änyinŋi. Iwā hiunġi neqā Naqā Jisasi Iqu anŋu äpätqāŋganġi, he nenyqā yeeqā kiinjā iqanŋpi, ga ne henyqā-pqe asä ii yanique.

¹⁵ He Korinā pmeqā iquenā yeeqā iinjā qäyunä ipnuwänqā quuvqā eqiyätmä, heŋi hŋquaqu emamniqā iinjā kŋuä ämakqe. Itanŋa iutanġi, Goti Hanjuwä Iqu heŋi, äŋgui hŋquaqu emäkāniqe.

¹⁶ Ii tiinjġi. “Nyi Masendonġanqā äumqe, he ganā emamitanġi, ga iqisanġi, nyi anŋu emetmä, hesä iqi äpmamitmqetanġi, qua naqā Jutiya iunqā umninŋqe, nätmatqā qanġa ändma wāninŋqe yätamäkqā nyipnuwänqeqā” kŋuä änyikqe.

¹⁷ Nyi “iinjā imäkmqänä” kŋuä indqāŋgqe, ii nyi kŋuä hŋquaqu-hŋquaqu nyiyqanŋi, tuwanüä qanyä iinjā etätmä äqäkcqāta? Ä ämaqā qua iutanġa enqā-panġa eämä, kukŋui, Auqätä, Oeyqätāŋi anä equmuäkätmä, quanŋä etkqāta? Ii hmanġi.

¹⁸ Goti Iqu Iqueqā kukŋuä eeqäpnāŋä iunġi qänaknä itŋqā-pa, ga nyi naqā-qakuänāŋi tiinjā etqā. Neqā kukŋuä he etätaqā iunġi, Auqätä, Oeyqätä anä maequmuäkŋqā eä.

¹⁹ Ii tiinjā etanŋi. Jisasi Kraisi, Goti Hanjuwä Iqueqā Ymeqā Iqu, Auqätä, Oeyqätä anä equmuäkätä tqā-qu hmanġi. Iqutāŋi, “Auqā” tqā iqunä äyā äwi. Iquenyqe, nyiu, Silasi ique, Timoti ique, ne kukŋui, heyaqā awä iqi ätqäuanä, awä äyā etminŋqe.

²⁰ Inji Goti Hanjuwä Iqu, “Imäkmqänä” ätätä kuknjuä guä ämäsäukqä eeqänänjä iunqce, Jisasi Iqu, “Nnqä” ätätä, naqä-qakuä imäkqä Iquvi. Iinjqce, ne Iquesanji, “Naqä-qakuiqä” ätätanä, Goti Hanjuwä Iquenji, yoqä naqä äyä ävätunqce.

²¹ Goti Iqu Kiqä-kiuä nesä, hesä, Kraisi Iqutä ämuännatunquä dinqä yänänäqnqä inemäkätä, Iqueqänqänä atäunquä ae änatäkqce.

²² Itanga ne Iqueqä etaninquä ämänätquetä, itanga nätmätqä änguä huiži pnqä mänaiyquätqnqce, knuä änguä nätapätqnqä hiqnqä enqä-panji, Iqu Iqueqä Dnjä Änguä Iquenji, neyaqä äwqä yäpä tämä ae äpmuatänaikqce.

Poli iqu quji, maqänä mäwimeqä ikqenqä

²³ Goti Hanjuwä Iqu, nyi kuknjuä tätqätangqceunqä iwäsäutnqä tääqä ätuätmä, naqä-qakuänä tiinjä etmqce. “Nyi ‘Angumä emamnigeqä’ etkqceunji, memeqä ikqce, ii nyi he emetmä äkasuwä etqangundqänqce, äwqä hanjä heyäniqä etangiyi.”

²⁴ Ne hiyaqä quuvqä heqiyqä iu mämiqä itunquä-qae, nyi tiinji maetqä imä. “Ne ämitqänunä.” Oeyä. Hiqä-hiuäni, quuvqä eqiyäpu, yänänäqnqä ae äyä ätqäuänä. Mä ne hesä wäunquä anä itunqce, ii he yeeqä ipu pmetpnqä itqänqu.

2

¹ Inji, “Nyi angumni, quvaqä äwqce, tänjä iwimäkcqänqä mäwimeqä imä” knuä indqängqce.

² Iwä nyi emetmä, äwqä hanjä etapqangumdqce, nyi aquvänä imqä nyimäkqce, tqukä? Ämaqä nyi quvqä iinjä etquamqä iquenä, he qäquenänji.

³ Nyi äpmqce, ämaqä nyi aquvänä imqä nyimäkcqänänqä iquenä, iinji miqä ipnuwänqce manyingangi, kuknui hiqä suqä quvqenqce, tuwanuä äqiyätmä, hinuiqänänji qe ätnämäukqce. Knuä yänänäqnqä ti indqängqce. Nyi yeeqä itmä emeqangundqce, he-pqce yeeqä inä ipnuwänqä.

⁴ Nyi henyqnqä tuwanui äqiyätmängganji, äwäwa kiinjä itmä, nqä qeqce, piyänqiyqangi, knuä kiinjä äqiyätmä iminqce. Tuwanuä iinji, nyi heyaqä äwqä imnji, hanjä-iqä etapmqenqä maqiyqä ikqce. Oee. Ii nyi henyqä aanjä kiinjä änyinätqnqä dinqä, näqnqä mapnqenqä äqäkqce.

Suqä quvqä imäkqä iquenji, äwqä hanuä iwimäkqenqä

⁵ Inji ämaqä hesanjä hnqu, ämaqä hui-mända quvqä itquetä, äwqä hanjä-iqä ävätqä sätäti, iqu hanjä-iqä iinji, nyi mänapqä pa yänä. Iinqce nyi kuknui, haqä nändi ätqca mäwqä ma imä. Inäqce heyaqä awä iqi äpmenqä hnquesanji, eequenä äwqä hanjä-iqä hui äyä ämakuwi.

⁶ Hesani kuapānānjā hŋqua aquvā āqānāpu, “Āmaqā iqu, iqueqā quvqenqā kimaŋi, haŋā-iqā iinji āmetnqe” ātāpu, ii āvātqānuwā-qae, qāpu tiinqe.

⁷ Ināqe tāngani, āmaqā iqueni, haŋā-iqā naqānānji mat-tiqyā yātŋqe, he aŋgumŋi, iquenyqā qeqā etqanġuti, iqueqā suqā quvqenqā āwqā hanuā ānyāpu, iqueqā āwqā-pqe hanuā imākānyuāwipŋqe.

⁸ He ique iinā iwimākāpu, heqā iquenqā kuapānā enqā āmotquapŋqā, yāŋānāqŋqā etqā.

⁹ Nyi henyqā tuwaŋuā hiŋuiqānā āqākqā iqu, he nyaqā kukŋuā nātmatqā eeqānāŋiŋqā etqanġqe, qānaknā ipŋqāpiyā, ā hŋgisana ipŋqāpiyā-tmā, yamwiqā emqā āqākqe.

¹⁰ Āmaqā hŋqu suqā quvqā imākqanġa, he iqueqā quvqenqā āwqā hanuā hiŋganġutqe, nyi-pqe iinā imākmā. Inji nyi, quvqā hŋquenqā āwqā hanuā imāknmqā etanġutqe, he yātāmākqā emqe, Kraisi Iqueā hiŋuā iqisa imākqe.

¹¹ Nyi iinā imākātŋqā di, ii tiinŋqe. Ne Setānā iqueqā kŋuā indqāŋgetā, suqenqātāni nāqŋqā eātanitani, yamwiqā āneyātā, āmānaqutāuqenqe, mānenġqiyā.

Kukŋuā awā tuākiqāpŋqā āndowatkqā iquauqā wāuŋuiŋqā

¹²⁻¹³ Inji nyi Kraisi Iqueqā kukŋuā āŋguā we-huŋqā-tāni awā tmqŋqā, aŋā-himqā Troasi iu timāuqanġani, Naqā Iqu nyi wāuŋuā iinā imākmqŋqā qāyā āutenjikqā-qe, neqā neyāmaqā Talusi iqu iqi māpmetanġi āqunumi, āwāwa kuapānā itmā, āmaqā iqi pmeqā iu āvāmaŋi, Talusi iquenqā qāvqā, qua naqā Masendoniya-māndanqā āukqe.

¹⁴ Inji nyi tāngani, Goti Hanjuwā Iqueni, “Āŋguiqe” tiinŋqā ātquā. Kraisi Iqu ne aŋgi inetmetŋqā wāuŋuā yāŋānāqŋqā imākminqenqā awā tākiquatunqe, Goti Hanjuwā Iqu hiunji ique-ique im-imā ānātma ikitŋqenqā ātquā. Itanġa iutanġi, kuāmiqā andŋā tā ikeqanġā sisnyanā im-imā āweqā-panā iinji, āmaqā im-imā āpmenjuwā iquaunġi, Kraisi Iquenyqā nāqŋqā epŋqā ātuākitqāŋu.

¹⁵⁻¹⁶ Ne nātmatqā jinanā-weqā ii enqā-panā iinā etanġu, Kraisi Iqu inetmetā, Goti Hanjuwā Ique ānawikqe. Ga āmaqā hāŋā hea ique-ique pmeqā hānaqā iqi pmetanġuwā iquaunġi, neyaqā jinanā-weqā āŋguā enqā-pa iqu āmuānyāqe, ātumaŋi, hāŋā-pmeqeunqā yāŋqiyā. Itanġa qui imākmbŋqā hānaqā iqi pmetanġuwā iquaunġi, neyaqā jinanā-weqā āŋguā iqu, piyanā-weqā enqā-pa muānyqanġa, ātumaŋi, āpākonqeunqā wāŋqiyā. Ga wāuŋuā tnāŋā iinji qāyu imākātŋqe, tqukā? ¹⁷ Āmaqā

kuapānāni, mbqā mapnqā Goti Iqueqā kuknui awā ātuātqānuwā-pa, ne iinjā miqā itqānu. Oee. Ināqe, Goti Iqu ānandowatqangi, ne Kraisi Iqutā anā āmuānnanā, Goti Iqueqā hinuā iqini, Iqueqā kuknui āma, quanqi matqā, naqā-qakuinā ātuākitqānu.

3

Goti Iqueqā kuknuā guā ānyā-hānjā āmāsāukqā iqueqā wāunuiqā

¹ Ne neqā-neuānqā iinjā ātātunque, ii he nenyqe, “Qu quwqā yoqe haqeqā āmamānātqānjā” knuā heyāniqi? He āmaqā hnquauqā suqenqā nāqnqā mapnqā dijqe, iqua tuwanui, huizi hnqu quwqā suqenqā āqākqe, etapātqānjā. Iwā ne āmaqā iinjā iqua enqā-pa eanā, he neqā suqenqā nāqnqā mapnqā dijqe, ne tuwanuā āmaqā huiziqua nenyqā āqākuwi, etapatunquāta? Ä ne, tuwanuā he nenyqā āqākuwi, huiziquaunī āmotquetunquāta? Iiñi, aanjā eā.

² Ämaqe, neqā wāunuiqā nāqnqā mapnqe, hiqā-hiuā neyaqā tuwanuā enqā-panuenji. Itanga kuknuā tuwanuā iu āqānānqe, neyaqā āwqā yāpā tāmä āwi. Ga āmaqā eeqānāni, qu nāqnqā epu, a tāuqāpnqānānyā.

³ Iñi ne wāunuā imākātunquetani, he Kraisi Iqu tuwanuā ātnānjā iqi āqākqā iquenji. Tuwanuā iinji, Iqu tuwanuā-qiyqetā āqākqā ma, Goti Hānjā Hea Ique-ique Pmeqā Iqueqā Dñā Änguitā āqiyekqe. Mā hikā mñā āquvasātā āqiyekqā ma, āmaqeupā āwqā yāpā imā āqiyekqe.

⁴ Ne neqā wāunuiqā kuknuā iinjā ātquque, nāqnqā tiinjā eanā ātqu. “Kraisi Iquesani, Goti Iqu Iqueqā wāunui, ānguānānjā imākquānqiyā.”

⁵ Ga anqumā, “Ne wāunuā hui, neqā-neuānā imākātunjunā” ātātanā matqā iqu. “Goti Hanjuwā Iqu, ne imākquātunque inemākquānqiyā,” ātātanā ātqu.

⁶ Ga Iqu kuknuā hnqanqā witātñqā guā ānyā-hānjā āmāsāukqā iqueqā wāunuā imākqā pmetatunquā-pqe, Iqueqā-kiuā inā inemākkqe. Nātmatqā ānyā-hānjā iinjā iqu, kuknuā-suqā bukā iu āqānā āwinqā iuta ma, oee. Ii Dñā Änguā Iquesanji. Kuknuā-suqā bukā iu āqānā āwinqā iqu, āmaqā pizqā pāsқанānjā-quvi. Ināqe Dñā Änguā Iqu, āmaqeunī hānjā hea ique-ique pmeqā Vqā-qu eā.

⁷ Kuknuā Goti Hanjuwā Iqu hikā iu āqiyātā, guā āmāsāukqā iqueqā wāunui, āmaqā pizqā pāsқанqā qāyā etangqā-qe, kiqā yāñānāqnqā motquetñqe, ii we-hunqetā āpkqe. Iiñinqe, Mosisi iqueqā hipenjiuta we yāñānāqnqā

yqānā hunqā āquvepkqā iqueni, Israitqā iqua, hinuā qumbnqā māwinqā iminuwī. Ii we-hunqā iqu qāpu eqanqanqe.

⁸ Kuknuā guā Goti Hanjuwā Iqu Dnā Änguā Iquesā āmäsäuekqā iqueqā wāunui, asānānā hmanji. Iqueqā yāñānāqnqe, aañā hävemnäqnqā witānā.

⁹ Kuknuā-suqā iqueqā wāunui, ii ne kuknuā āminetātā, qui inemākqā qāyā etangqā-qe, iqu Goti Iqueqā yāñānāqnqā motquetnqā-tāñā āquvepkqe. Itangi, kuknuā ānyā-hāñā iqu, kiqā wāunui qokā-apākā iqua jānānāñā epnqā iwimākqā iqueqā yāñānāqnqā motquetnqe, aañā naqānāñi, huiziqueqe āmāwqātāuā.

¹⁰ Tānganji aañā hävemnäqnqā iinā āwiqā iutanji, we-hunqā wāunūā yāuā iqueqe, kiqā yāñānāqnqe hma etqāuā.

¹¹ Wāunūā yāuā kiqā nātmatqā iinji hma etnqā iqu, hinuiqānāñi Goti Iqueqā yāñānāqnqetā āpkqe. Ināqe wāunūā hea ique-ique witāniqā iquenyqe, Goti Iqueqā yāñānāqnqā motquetnqe, aañā hävemnäqnqā āpātqāuā.

¹² Inji ne kuknuā ānyā-hāñā tqy yāñānāqnqā eā, āpakānā witāniqnqā, neqā knuā āwqe yāñānāqnqā āvanitanji, zā miqā pemānā itanā, iquenyqā ātnāñāqi awā ātātqāñu.

¹³ Ne Mosisi iqu iminqā-pa, miqā itqāñu. Iqu āpmaminqānganji, Israitqā iqua, we-hunqā iqueā hipenui māndi hiqanqge, hinuā māqunquā ipnqānā, iqu yuā ktqā āpmuātāngqe.

¹⁴ Ingata tii tānganqe, Israitqā iquauqā knuā iqe, hikā enqā-ma yāñānāqnqā knātangi, qu kuknuā yāuā iunji a ātāupiyā-qe, kiqā qakuinqe, maqnqā etqāñuwī. Ii tiinji. Yui quwqā knuā indqāñqā iu huāqā āutmbiyā enqā-panji. Yuā huāqā iinji, huātā āvasqiyāmāuqe, Kraisi Iquesanāñi.

¹⁵ Inji tānganqā-pqe, Israitqā iqua, Mosisi iqueā suqā yāuā iunji a yqānā ātāutqāñuwī, ii yuā iinji, quwqā knuā iqā iu huāqā yqānā āutnāñuwī, kiqā qakuinqe, māmēqā ipiyā iutanji.

¹⁶ Ināqe āmaqā hnqu iqueqā hngisanā iqe āvquatāmāutā, Naqā Ique hiqumuanā vqangutqe, yuā huāqā iinji, huātā āvasqāngi.

¹⁷ Naqā Iqu, ii Dnā Änguā Ique. Inji Iqueqā Dnā Iinā Iqu ākisqi āpmenqe, iqinji nātmatqā quvqā āmaqu a kiqātqe, ānā makiqātqā yānā. ¹⁸ Inji nenji, yuā neqā hipenui, ktqā mānaqumātāuqā-pa eā. Naqā Iqueqā wenyā-hunqe nenynqā āpātāqetanji, ne hinuā yāqnqā enqā-panā eanā, we-hunqā nesani, āmaqā huiziunji āwiyanā. Ne we-hunqā iqueni aañā hävemnäqnqā āmetanita, ānakunmākātāqetanji, Naqā Iqueqā wātqā enqā-panā iinā

eanä, suqä Iqu imäkätŋqä-pa imäkätqänu. Wäunuä iini, Naqä Iqu, Dŋä Iqu eä, i imäkätqäüä.

4

Hanä-iqetani, hanä-pmeqä meqenqä

1 Wäunuä, kukŋui awä tquatunquä, Goti Iqu qeqä wimänŋangi änätapqä iqueni, ne mäwquatämäuqä itanä, yqänä imäkätqänu.

2 Ne wäunui, quangitä miqä itanä, Goti Iqueqä kukŋui qäyä itangi huiü-mända makunmäkäwqatqä pa itqänu, oee. Suqä womba meqä ämaqä zä imäkätqänuwä ii, ne tuwä äwiyätqänu. Ämaqä eeqäpnäni, qu ne kukŋuä naqä-qakui awä tquaunŋqetani, neyaqä suqenqä iwäsäupu, kŋuä tiinjä indqämbŋqänä. “Äi, iqua Goti Iqueqä hinuä iqini, wäunui naqä-qakuänänjä äyä imäkätqänäuä.”

3 Inji ämaqä hui ne kukŋuä änguä we-hunqä-tänjä awä ätätunquä iuninŋe, quatinqä maŋŋqä etanŋpŋe, ämaqä iini, qu Setänä iquesa qui näweqä imäkmbnuwänŋqä imäknätqänuwä iquae.

4 Setänä, goti quangä qua täu äpmenqä iqu, ämaqä quuvqä maeŋiyqä iquauqä kŋuä indqänŋe, qŋqanä wiyqanŋqetani, kukŋuä änguä Kraisi Iqueqä we-hunqä-täni, qunji mäpatqäyqä itangi, itanŋa Kraisi, Goti Hanjuwä Iqu hiwänyqä Iqueqä ktqä naqä-qakuä Iqueni, hinuä mäqunquä ipnä.

5 Ne kukŋuä awä ätätanänŋani, neqä-neuä haqeqä mämatnämänŋqä itanä, awä jänänä tiinjä äyä ätätunŋue. “Jisasi Kraisi Iqu, Naqä-queqä. Itangi ne Ique wivändqä eanä, heyaqä wäunuä heyqä äyä äpmenjunä.”

6 Goti, “*Hiawiqä imdani we yqä äunänä*”^{*} ätänqä Iqu, Iqueqä we-hunqä iini, ne änäpatŋiyqanŋa, ne Jisasi Kraisi Iqueni hinuä äqunätanä, Goti Hanjuwä Iqueä we-hunŋenqätä, yoqä naqenqätäni, näŋŋqä ekque.

7 Inji Goti Iqueqä nätmatqä aanjä änguänäni ne iinjä änemakŋe, ii ne aanjä ququvqä, yänänäqŋqä maeqä, mbqä pätaunuä isua qua qondä iu änyänuwä-panjä, etanŋquä iquene änemänŋŋe. Ii ämaqeunji, tiinjä motqueqänŋe. Yänänäqŋqä naqänänjä ii, ne ämaqä-qunesa manä, Goti Hanjuwä Iquesanŋqä. 8 Neŋi hanä-ique inŋi-inŋisa änemetäqä-qe, qonŋqä-aunŋqä mäneyqä itŋŋe. Itanŋa nätmatqä kuapänäni, neyaqä kŋuä indqänŋe, popo nakiqämätä iqanŋqä-qe, yuuwä hämänä mänatäqä itŋŋe.

^{*} 4:6 Ipäqäqä 1:3

9 Āmaqe quvqā inetqueqanguwā qāyuna-qe, Goti Iqu māvquatāmāuqā pa eā. Qu qua iqi māvnguataqanguwā-qe, qui minemāqā itqānjā.

10 Hinjui ique-iquenji, ne neqā huiwiu hanjā-iqā iinjā āmetanā, Jisasi Iqueqā āpākonqe āma ikitunqe, ii āmaqe, qu Iqueqā hānjā-pmeqā-pqe, ātnānjā iqi hinuā qumbnqeyi.

11 Auā, ne hānjā yqānā āpmenānganji, Jisasi Iqueqā yoqetani, hanjā-ique āpakānā āmetanā, āpākonanātanā itanā-qe, hmanji. Ii tiinjā dunqe. Āmaqe, qu hinuā ānaqānāpiyi, neyaqā huiwā āpākonātinqā qāyā hiqangi, Jisasi Iqueā hānjā-pmeqe āyā witanji qumbnqā.

12 Inji ne hanjā-iqā āmetunqe, neyaqā huiwi qui inemākātā, ā napākmātā itāqā-qe, iutani he hānjā hea ique-ique pmeqnqā, yātamāqā eyātqāuā.

13 Goti Iqueqā bukā iunji, kuknuā tiinjā ātānā. “*Nyi Goti Iquenyqā quuvqā ae eqāmitani, awā ātkqe qā.*”† Ne quuvqā asānānjā-tānjā eanitanji, quuvqā eqiyātanā awā ātātunqe.

14 Ii ne nāqnqā tiinjā enquā iutanji. Naqā Jisasi Ique qua buta angi āvauqumuatqā Iqu, ne-pqe Iqutā angi ānāvauqumuatātā, hesā, nesā, Iqueqā-kiuā tānjā iqi ānātma wānqiyā.

15 Nātmatqā eeqānānjā ne iinjā ānemetnqe, ii he yātamāqā heyātqnqeyi. Iwā he yātamāqā iinjā meqanguwitanji, Goti Iqu Iqueqā nātmatqā hingi āvātinqā ii, qokā-apākā kuapānānjā iu wimeqanga, ga qu Iquenji, “ānguiqā” aanjā kuapānā tqanguwitanji, Iqueqā yoqe haqeqā peyquātqnqe.

Goti Iqutā pmeqnqā

16 Goti Hanjuwā Iqu wāunuā ānguā iinjā imākātqātangqetani, ne Iqueqā wāunui māvquatāmāuqā itanā, yqānā imākātqānu. Neyaqā huiwi qui imāknātinqā iqangqā-qe, neqā quuvqā qunuānjā tā mā āpmenqā iqu, hea ique-iquenji ānyā-hānjā etqāuā.

17 Tiinjā etangiyi. Ne tānga tānjā-hunqā tā āmetunqe, ii wānqāpu eā, āpakā māmeqā iquanā. Tānjā-hunqā iinjā, ii ne qāukuā yānjini āpmetanā, nātmatqā ānguānānjā, hanjā-iqā ique āmāwqātāunqe, nāweqā āmeniquā dijqā yātamāqā āneyātqāuā.

18 Nātmatqā ne neqā hinuitā hinuā āqunātunqe, ii hea quāuqā māwiqe. Itanga nātmatqā neqā hinuitā hinuā māqunquā itunqe, ii āpakānā witāniqe. Iutani ne neqā hinui, nātmatqā hinuā āqunātunquā iu māqunquā pa itanā, nātmatqā hinuā māqunquā itunquā iu āqunānu.

† 4:13 Apqā Bukā 116:10

5

1 Ne nāqŋqā tiin̄i, ae äyā eŋu. “Neqā huiwi, namnā an̄ä ne qua tāu tänga äpmenquā enqā-pan̄ä iyyqā. Namnā an̄ä iqu, qui imäknätqā etangutqe, Goti Hanjuwā Iqu kiqā tñänqe, änyā-hän̄ä änguänän̄ä hñqu nātapāniqeqā. Huiwā iin̄ä iqu, āmaqā hipaitā imäkkā manā, qāukuā haqeu qui mimäkn̄qā hea ique-ique witāniqeyi.”

2 Ne an̄ä tänga ämätñänqā ique äpmenän̄gani, an̄ä änguā qāukuā yāñi ämätñänqā iqueni, gquā enqā-ma, mipnatunquā änenyätqätangi kuapānā ivqänätqāñu.

3 Ne gquā iin̄i ae ämipnatqā enqe, tpqäyāqā mānaqñqā ipnā.

4 Ne namnā an̄ä qua tāun̄ä ique yqänā äpmenän̄gani, han̄ä-iqā ämetanā kuapānā ivqänätqāñu. Ii ne äpākonātanā tpqäyāqā enqā-pa māpmeqänqā, huiwā änyā-hän̄i, gquā änyā-hän̄ä enqā-pan̄ä mipñqänqā änenyätqäuā. In̄i nātmatqā hñqu, hñque-mānda ämanyuāqāqā-pa, hän̄ä-pmeqā iqu, äpākonqā iqueni i ämanyuänā.

5 Ne änyā-hän̄ä iin̄ä hiatun̄que, Goti Iqu Kiqā-kiuā nāwinyā imäkekqā iyyi. Itanga Iqu Dñä Änguā Ique änātapkqetani, ne nāqñqā tiin̄ä eŋu. Nātmatqā ängui änātapāniqñqā diñqe, pñqā ämānaiyätqänā.

6 In̄i ne nātmatqā ii meqänqe, neyaqā äwqā di zā miqā itā, pemā kiin̄ä itqäuā. “Ne namnā an̄ä ique yqänā äpmenquän̄gani, Naqā Iqu-tän̄ä qāqiqiñi māpmeqā, kin̄änāmā äpmenunā-qe,” nāqñqā ämetun̄que.

7 Ii neqā hiñuitā hiñuā äqunātanā iuta ma, quuvqā eqiyātanā iuta äpmen̄u.

8 Nyi ätqāqā-pa, neyaqā äwqe pemā kiin̄ä itā, huiwā iqueni ävāmetanā, Naqā Iqutā näweqā pmeqänqā änen̄gi.

9 In̄i ne huiwi äkisque tii äpmen̄que, neqā knuā yän̄änāqñqän̄äñi, Naqā Iqueni yeeqā iwimäkkqenqā indqänätqāñu.

10 Ii tiin̄ä etangiyyi. Ne eeqäpnā huiwā yäuā ique yqänā äpmenā, suqā änguā, quvqā imäkmitatquā iuta, Kraisi Iqueqā änewäsäuqā iqin̄i, neqā suqeta hñqunā-hñqunā iwäsäutā, kima nātapāniqe.

Kraisi Iquesani, ne Goti Iqutā äwqā naqā-hñqunā änyanā äpmeqänqā

11 Iin̄in̄qe, ne ze, Naqā Iquenyqänā itanā, Iqueqā yäpā iq̄i äpmenā, āmaqe quuvqā eqäpn̄qā diñqe, äwivauqumuätätun̄que. In̄i ne suqā jänänā imäkätñquenqe, Goti Iqu nāqñqā eä. Itanga nyi quuvqā

tiinjā eqiyānjā. Korinā pmeqā iquenā-pqe, hiqā āwqā imņi, nāqņqā inā enjāuā.

¹² Nyi kukņuā tā ātqā iquenī, he nenyqā, “Iqua āmaqā jānānānāquaiqā” kņuā indqānātpņqā diņqe, angumņi maetqā ma itqānjā. Ii nyi tiinjņqā ānyingī. He neyaqā suqā iijqe, yeeqenā ipu, itanga āmaqā huizi, nenyqā kukņuā quvqā ātātqāņuwā iquau kima tupnuwāņqā ānyingī. Āmaqā iinjā iqua, qu yeeqe, suqā āņguā āwqā yāpā iņgisaņqā miqā, nātmatqā yāpaqāņgisaņiņqānā ipu, tqā iquayi.

¹³ Iņi neyaqā suqetā, kukņuitāņi, āmaqā qāmā-qāmāņjā iqua ātātqāņuwā-panā etaņgutqe, ii Goti Hanjuwā Ique yātamākkā vatunquā iyi. Itanga neyaqā kņui, jānānānā indqānātanā iuta sātāti, ii he yātamākkā eyatunquā iyi.

¹⁴ Ne kņuā tā indqānātpņqe, ii Kraisi Iqu nenyqā aañā kiinjā āwiņgqā iutayi. Ii ne nāqņqe, tiinjā eanitanji. Āmaqā hņqu, āmaqā eeqānānjā iunqā āpākongqetani, ga qu eeqānāņi quwqā-quwāņqā āwiņqe ae āpākongqā-panjiyi.

¹⁵ Kraisi Iqu iinjā ikqā iunqe, āmaqā hānjā āpmapiyā di, kņui quwqā-quwāņqānā indqāmbu māmpeqāņqe. Kraisi, iqua-qāuquaunqā āpākonātā, qua buta aņgi āvaukqā Iquenyqānā indqāmbu pmepņqe.

¹⁶ Iņi tāņgata-tiņi, ne āmaqā hņqueqā suqe, kņuā indqāņqā qua tāutanā iuta miwāsāuqā pa itqāņu, oee. Hiņuiqānāņi, neyaqā āwqe, āmaqā qua tāutanā iuqā āwqe yqānā ānyanā, Kraisi Iquenī qāyā iwāsāukquā-qe, tāņgaņi ne āwqā iinjī, yqānā mānyqā enju.

¹⁷ Āmaqā hņqu, Kraisi Ique guā eņqā-ma ākiuāņqiyāņqe, iqu āmaqā ānyā-hānjā-qu eqi. Iņi suqā yāuā iqu hma etā, ānyā-hānjā iqunāņqā ipāqiyqi.

¹⁸ Hiņuiqānāņi ne Goti Iqutāņi, himā-wiunqā āpmaminque. Iwā Kraisi Iquesaņi, Goti Iqu ne Iqutā, āwqā naqā-hņqunā iņqāņqā inemākātā, nātmatqā āņguā eeqānānjā nyi ae ātqā i nemequātņqe, Kiqā-kiuā inemākkqe. Iinjā inemākātā, āmaqā huizi iunji, Iqutā āwqā naqā-hņqunā iņqāņqā wāunquā tqe ānātapkqe.

¹⁹ Kukņui tii āyā āwi. Goti Hanjuwā Iqu, Kraisi Iquenī guā eņqā-ma ākiuāņqānātā, āmaqā eeqānāņi, qu himā-wiunqā āpmenjuwi, āwukunmākātā, quvaqā quvqenqā kņuā mindqāņqā, Iqueqā-kiuātāņi, āwqā naqā-hņqunā imbu pmetpņqā imākkqe. Itanga ne kukņuā awi, āmaqe, iinjā epņqā diņqā tquatunquenqā wāunui, ānātapkqe.

²⁰ Itangi ne Kraisi Iqueā maņi āmetanā, kukņui awā āsuiyātqāņu. Iņi, ii Goti Iqu Kiqā-kiuā āmaqā eeqānānjā iunqā tāāqā ātātņqā-panjiyi. Ne Kraisi, Qāuqueqā kukņui

ämaqä eeqäpnänjä iunji, awä äsuiyätanä, yänänäqñqä tiinjä ätuätqäñu. “Iyää, he suqä hiqä-hiuä himä-wiunqä äpmerñuwä iqueni ävquatämäupu, Goti Hanjuwä Iqutäñi, äwqä naqä-hñqunä imbiyä.”

²¹ Ne näqñqe. Kraisi Iqu suqä quvqä mimäkkä-qu etañgqä-qe, Goti Iqu ne yätamäkkä äneyätä, neyaqä quvqä eeqänäñi ämetä, Ique äkiqumuaseqangi, Iqu suqä quvqä imäkkä-qunji, i ekqe. Iqu iinjä imäkkqä, ii ne Kraisi Iqutä ämuäñnanä, Iqueqä yänänäqñqetani, Goti Iqueqä ämaqä jänänänjä inemäkätñqeyi.

6

Hañä-iqä huitañä-huitañi meqenqä

¹ Ne Goti Iqutä wäunjuä anä itanita, yänänäqñqä tiinjä etätqäñu. “Iyää, Goti Hanjuwä Iqueqä qeqä imäñqeta, nätmätqä hñgi vqe, ae ämepiyäñgani, yuuwä matäuqä, äñguänä miqañgpu.”

² Iñqe, Goti Hanjuwä Iqu tiinjä ätkqe.

*“Nyi angumä äkivauqumuatätmä äñguä ikimäkmniñqe, Nqä-näuä hiunji hñqu ae ekqe. Inji iñga-qäñgani, Nyi saqä yatñqe qätä huinyä äkiyätmä, kimani yätamäkkä äkiyqe.”**

Itangi qätä nyipu. Hiunji Goti Iqu angumä änevauqumuatätä, äñguä inemäkätñqä ekqe, ii täñgani.

³ Ämaqe, ne wäunjuä imäkätunquä tquenyqe, kukñuä quvqä tqäñqe, mäñenqä eä. Inji ne suqä ämaqä hñque qui wimäkkäñqe, mimäkkä itqäñu.

⁴ Nätmätqä äsqu-äsqu nemeqañgqä imñi, ne yänänäqñqä ätqäutanä, qokä-apäkä iunji, Goti Hanjuwä Iqueä wäunjuä imäkätunquä iñqe, neqä-neuä ämotquetqäñu. Inji hañä-iqä huitañä-huitañä isua, qäyä ämetanä-qe, ne yänänäqñqä ätqäutqäñu.

⁵ Hñqäqini ptqä änapäsäpiyä-qe, hñqäqini guä ämänauqumuatäpiyä-qe, ita hñqäqini, qäuiqä äñaktäupu, mañä yänänäqñqä natqañguwä-qe, imäkätqäñu. Itanga wäunui, dñä huqä aanjä naqänänjä itanä-qe, heatqäñgani hiqaqä änä mäwiqä itanä-qe, ga buayä dä äpäkonätanä-qe, imäkätqäñu.

⁶ Ne suqä tiinjä itanä imäkätqäñu. Ne suqä ikikinyäñinä imäkätanä, näqñqe äñguänänjä-täñä eanä, äkasuwä maqänä matqä itanä, ämaqeunji äñguänä ämiwiyätanä, Goti Iqueqä Dñä Äñguä Iquesa ätqäuanä, itanga suqä qokä-apäkä iunqe, kukñuinä ma, aanjä kuapänä nenyätqätangqä iuta imäkätunque.

⁷ Inji ne kuknuä awi, kuknuä naqä-qakuinä ätätanä, Goti Iqueqä wäunui, Iqueqä yänänäqñqä iuta imäkätunque. Neqä hipa ämuangisatä, qunamängisatäni, nätmatqä mäkä-iqä enqä-pani, suqä ängui a äqätanä, Goti Hanjuwä Iqueqä wäunuiñqe, mäkä yänänäqñqä itunque.

⁸ Itanga ämaqä hñqua, neyaqä yoqe hageqä mätnämäuqanguwänga, hñqua mändi änakittqiyätqäñuwi. Ita nenyqe, hñqua quvqä tqangä, hñqua, “Änguä-quayqä” ätätqäñuwi. Itanga hñqua, “Iqua kuknuä quangä tquaiqä” tqanguwä-qe, neqä-neuäñi, “Kuknuä naqä-qakuinä tquneyi.”

⁹ Suqä tiñjiqu äwi. Ämaqä hñqua, nenyqä maqñqä etanguwä-qe, hñquququa, näqñqä enä. Ne pizqä ae äpäkonanätanä itaqä-qe, häñä yqänä äpmenu. Ämaqe, pizqä napäsanä-tpu ipiyä-qe, pizqä hämänä mänapäsqa itqäñä.

¹⁰ Ne huäqä naunätangqä-qe, hiunji ique-iquenji yeeqänä itunque. Ne neqä-neuäñi, nätmatqä qua täutani maeqä quvqä äpmenä-qe, ämaqä kuapänäñi, qu nätmatqä naqä-qakuänäñi, kuapänäñä-täñä pmetpñqä iwimäkätunque. Ne nätmatqä qua täutani, maeqänäñä äpmenä-qe, nätmatqä naqä-qakuñi, eeqäpnäñä-täñä äpmenu.

¹¹ Korinä pmeqä iquenä, neqä äwqe, he hämänänä etapanä iutani, kukñui zä maeqä ätnäñäqñyä äyä etätunque.

¹² Neyaqa äwqe henynqä enqä iunji, mändi makittqiyqä etangqu-qe, he hiqe nenyqä enqä iunji, mändi äkittqänäñä.

¹³ Inji, kaniqu iqueqä ymeqä du tquä-pa, tiñjä etmqe. “Neyaqa äwqe, he hämänänä etapätunquä iunji, heyaqä-pqe nenji, inä nätapqäpnqe.”

Ne Goti Iquenyqä hiqäva-imäkkä añä ämätnäñu

¹⁴ Qätä nyipu! Ämaqä quuvqä maeqiyqä iqua, ii qu quwqä hñquanjqae, he iquatä ikämanqä miqä pambu. Inji äänä etangikä? Suqä jänänäñä iqutä, ä quvqä iqutäñi, qäquaqu wäunui naqä-huinyä inyi? Ä we-huñqä iqutä, hiawiqa iqutäñi, qäquaqu ämuäñinyinyä pmanyi?

¹⁵ Ä Kraisi Iqu, Setänä iqutäñi äwqä naqä-hñqunä änyinyä pmanyi? Ä quuvqä heqiyqä hñqutä, quuvqä maeqiyqä hñqutäñi, kñuä indqäñqe asänäñi mesinyi?

¹⁶ Ä, Goti Hanjuwä Iqueqä anitä, goti quangä iquauqä anitäñi, naqä-hñqunä mätnäsinyi? Aanä aanqänäñi! Ii tiñjä etangiyi. Ne Goti Häñä Hea Ique-ique Pmeqä Iquenyqä hiqäva-imäkkä añä ämätnäñu. Iqueqä-kiuä iñqe, tiñjä ätäqiyätä ekqe.

"Nyi quvaqä awä iqi äpakänä äpmamä, qañä uwqämqänä. Nyi quvaqä Goti etangundi, itanga qu Nqä ämaqä hiätprqänänyä."[†]

¹⁷ Iinjä etangi, Naqä Iqu tiinjä-pqä ätkqe. *"He quuvqä maeqiyqä iquau ävämepe, heqä kiui ätqäupu, nätmatqä kiyä mätqä iunji, mitmaqäyqä pa iqangpqe,"*[‡] Nyi yeeqä itmä etmamqänä."§

¹⁸ Iinjä etangi, *"Naqä Yänänäqñqä Eeqänänjä-tänjä Iqu tiinjä ätätqänä. 'Nyi heqä Heniqunä etangundi, he Nqä ymeqä etprqänänyä.'"*^{*}

7

¹ Nyämaqä, nyi kiinjä änyinätñqä iquenä, Goti Hanjuwä Iqu kukñuä iinjä, nenyqä guä ae ämäsäuekqä iqua ämetanitanji, quvqä neqä huiwä iquesä quuvqä iquesä yuuwä ätäutunqwe, bi tnämäuatunqwe. Iutanji Iquenqä zä nenqanquti, Iquenji neqä Naqä enqä-pa äqunätanä, suqä ikikinyänjinä imäkquatuñquänänji.

Korinä äpmeqä iqua kñuä äkunmäkñganquwiñqä, Poli iqu aquvänä ikqenqä

² Heyaqä nenyqä enqe, kiinjä witätñqe. Ne ämaqä hñquenji, quvqä miwitqueqä itanä, ä hñquenji, qui miwimäkqä itanä, itanga hñquenji iqueqä nätmatqä eeqänänji, mämotauqä itunqwe.

³ Nyi kukñuä tqua, henyqä mämamäuqä iqä. Oee. Mä nyi tiinjä ae äyä etqe. *"Neyaqä äwqe, eeqänänji he etapänünä. Inji, ne hesä anä päkonanquatiyä, hñjä anä pmenquatiyä? Qäyä eä, ne hesä anä pmetunquä änenqiyä."*

⁴ He suqä qäyunä imäkätqänquwiñqe, äwqä hñquaqu minqä itmä, hiqä suqä äñguñqe, nyi awä ätuätqänä. Ga hesanji, nyi nqä äwqä tämnji, aanä hanuänänjä änymitanji, hanjä-iqä qäyä änemeqanqqä-qe, yeeqä hävemnäqñqä änyinätqäuä.

⁵ Ne Masendonija iu ätimäutanänqanji, hapä äñguänänji mäpmeqänqä, hanjä-iqä huitanjä-huitanjä änemaminqwe. Itanga ämaqä-pqe qu nesä kukñuä mäkänqä iqanguwitanji, yäunüä itanä, neyaqä äwqe yänänäqñqä mäeqä itä, zä iminqe.

⁶ Inji qänakñji, Goti, ämaqä äwqä hanjä mitqätanguwä iquauqä äwqe Hanuä Iwimäkqä Iqu, Talusi iquenji nenyqä dowatqanqqetanji, neyaqä äwqe, hanuä änenqqe.

⁷ Goti Hanjuwä Iqu neyaqä äwqä hanui, Iqu nätmatqä iinjä imäkqanqqä iquesanä ma, heqä suqä äñguä, Talusi iqu

[†] 6:16 Hiqäva-imäkqä 26:11-12; Esekiyäli 37:27 [‡] 6:17 Asayä 52:11 § 6:17

Esekiyäli 20:34,41 * 6:18 2 Samueli 7:8,14

ānyā ti emeqan̄ga, he iqueqā āwqe, hanuā iwimākkuwā iutayi. Iqu awā tiin̄ā-pqe ānatkqe. “Āmaqā nān̄ini, qu Poli iquki, saqā hipeñui hinuā kqāmbn̄qā ipu, huāqā-hunqā kiin̄ā āmepu, itan̄ga qāyqā-qāuquenā āwqā naqā hunqunā inqā pmapn̄qā din̄qe, kiin̄ā āwinyātqānā.” Awā iin̄ā dqangqetani, nyaqā yeeqā inqe, aan̄ā hävemnāqn̄qā inyimākkqe.

⁸ Nyaqā tuwan̄ui,* he huāqā-hunqā mapn̄qā āqākqā qāyun̄ā-qe, nyi n̄qā-nāuāni, iin̄ā ikqenqā āwqā han̄ā-iqā mameqā iqā. Naqā-qakui, nyaqā tuwan̄ui, womba āmepu huāqā-hunqā etapqangqāngani, he iin̄i āpakānā mameqā, wānqāpu qāyā meqanguwā-qe, nyi han̄ā-ique, in̄ganā āmakqe.

⁹ In̄āqe tāngani nyi aquvānā itqānā. Nyaqā aquvānā iqā iin̄i, hiqā huāqā-hunqā āmakuwā iuta ma, iuta knuā ākunmāknāpu, suqā quyqe huātā ātnāmāukuwā iutayi. He huāqā-hunqā iin̄ā mapn̄qe, ne ma, Goti Hanjuwā Iqu emākkqe. Mā neyaqā kuknuā iqu, he qui memākkqā āyā ikqe.

¹⁰ Goti Hanjuwā Iqu, āmaqe, womba āmepu huāqā-hunqā mapn̄qā imākqe, ii, knuā ākunmāknāpu, suqā quyqe vquatāmāupu, qui mimākn̄qā angumā ānyā-hān̄ā epn̄qā iunqā imākānā. In̄āqe huāqā-hunqā āmaqā qua tāutan̄i āmetqānuwi, ii ākunmākn̄qānqā ma, āpākonqā dunqeyi.

¹¹ Huāqā-hunqā Goti Iquesa iin̄ā āmakuwā iutan̄i, suqā ānguā huitan̄ā-huitan̄ā tiin̄ā emetn̄qā iqāqā tāunqe, knuā indqāmbu. Nyi suqā quvqā heqā awā iqi witangqenqā āqākqāngani, he yāun̄uā ipu, quvqā imākqā iquenqā ākasuwā ātāpu,† hiqā-hiuā quvqā mimākkqā ikuwinqā āmotquapn̄qā yān̄ā āqānguwi. Ga ‘Ne quami āānā pmeniqutiya’ tpu ipu, suqā qāyunā imākqānqā en̄gani, suqā quvqā imākqā ique, jānā iwimākkqānqā itqānā. Suqā eeqānānā iin̄ā imākātqānuwi, ii suqā quvqā nyi āqākqā iun̄i, he quvqā maeqā epiyin̄qā āmotquen̄ā.

¹² Nyi tuwan̄uā i āqākqe, ii nyi āmaqā suqā quvqā ikutākqā iquenyqātā, han̄ā-iqā āmakqā iquenyqātā, knuā indqānātmā maqiyqā ikqe. Goti Hanjuwā Iqueqā hinuā iqin̄i, heqā nenyin̄qā en̄qe, naqānānā etangi, hiqā-hiuāni nāqn̄qā epn̄qā āqākqe.

¹³ In̄i tāngani, heyaqā suqā ānguā iutan̄i, neyaqā āwqe, hanuā ānenyātqāuā.

He iin̄ā inemākkqanguwitanā ma, Talusi iqu yeeqā itāqetani, ne-pqe yeeqā aan̄ā naqānānā yatun̄quā in-

* 7:8 2 Korinā 2:3-4 † 7:11 2 Korinā 2:5-6

emäkätqätangqä iutayi. Talusi iqu, he änyä ti emeqanga, he ique yeeqä ävätmepu, äwqä hanuä iwimäkkuwä iutani, yeeqä kiinjä itqäüä.

¹⁴ Qänganäni, nyi Talusi iqueni, heyaqä suqä änguinqä awä ätukqetani, he womba mändapqä ikuwi. Ne he kuknuä etkque, hñqu quangä ma, eeqänä naqä-qakuinänji. Itanga asä iinj, ne hiyaqä suqä iinjinqä, yoqä haqeu ämaetnämäukquä inqä-pqe, Talusi iqu, kuknuä iinjä-pqe, quangä hma etangi äqungqe.

¹⁵ Talusi iqu henyinqä quvepqanganj, he iquenyqä zä ipu, yäunuä-yäunuä ipiyä-qe, ique yeeqätä itmepu, iqueqä kuknui qätä äwikuwi. Iqu iinqä knuä indqänätä, iqueqä henyqä äwinqe, yändi-yändi äpeyätqäüä.

¹⁶ Inji nyi nqä knuä indqänqä tämni, he suqä jänänänjinä imäkqa uwqäpnqä dijqä yänänäqnqä ämetmä, aquvänä enä.

8

Ämaqä äwa iqanguwä iquau, yätamäkkä iqenqä

¹ Neyämaqäüä, Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä qokä-apäkä qua naqä Masendoniya im-imä aquvā äqänätqänuwä iu, suqä Iqueqä qeqä imänqeta hingi ävqenqe, he näqnqä epñqänä awä etatunqe.

² Ii tiinji. Hanä-iqä naqänänji iquau äwimetä, yamwiqe, qui wimäkmätä qäyā iqangqä-qe, iqua aquvänä kiinjä itqänä. Qu mbqetä, nätmätqä huizitä maeqä, aanqänänjä pmetanguwängayi. Inäqe Goti Iqu iwimäkkqangqetani, ämaqä huizi du yätamäkkä wipñqä dijqe, mbqä aquvā kuapänä äqäkuwi.

³ Qu suqä iinj, ämaqä hñqu mätquangi, quwqä äwinqä iutanä, quwqä-quwä äwa qäyā iqangä, hävemnäqnqänänjä äwikuwi.

⁴ Qu ämaqä quuvqä heqiyqä huizi iquatä wäunuä anä ipu, Goti Iqueqä ämaqä qua Jutiya iu äpmeñuwä iquau yätamäkkä vqä iinqe, kuknuä yänänäqnqä änatmñuwi.

⁵ Ne, 'Qu nätmätqä iinj mävqä ipñqäüä' knuä neyätangqä iunji, ämāwqätäpiyänga, tiinjä äwikuwi. Goti Hanjuwä Iqueä äwinqe ämapiyä iutani, quwqä-quwä Naqä Ique-ganä äwimbijitani, huizi ne änatapñguwi.

⁶ Qeqä imänqeta, hingi vqä wäunuä iinjä iqueni, Talusi iqu-ganä ipäqäkkä-qae, ne iqu yämäkandumä yätñqä yänä äwqänätanä ätätqänu.

⁷ He wäunuä eeqänänjä imäkäpiyä iunji, häukuä kuapänä wiqä-tänjä tiinjä äyā imäkätqänä. He Jisasi Iquenyqä quuvqä eqiyäpu, kuknuä awä ätäpu, näqnqä-tänjä epu,

Iqueä wäunuä imäqāṇqe enyqā miqā ipu, itanga suqā āmaqenqā äwinqā he nesa āmequwi, imäkätqāṇä. Wäunuä ii imäkätqāṇuwä-pa, ga huiziqu, qeqā imāṇqeta mbqā hinqi vqā di, häukuä wiqā-tāṇä pmetpnqā yāṇä qāṇganṅpu.

⁸ Nyi kuknuä tä etqe. "He āmaqeu nātmatqā isua wipṇqenqā qāyā maengangutqe, vanṅpiyā-qe," maetqā iqā. Mä nyi suqā Masendoniya pmeqā iuqā, āmaqā huiziunqā äwinyätä yätamäqā vqā ique, äyā imäqāṇqā äqunātmä, ga 'he-pqe, naqā-qakuä inä imäkpṇqāpiyā' tmä etqā.

⁹ Neqā Naqā Jisasi Kraisi Iqueqā suqā qeqā imāṇqeta hinqi vqenqe, he näṇqā ae äyā enä. Iqu nātmatqā kuapānāṇä-tāṇä eäqā-qe, he yätamäqā eyätä, nātmatqā kuapānāṇä-tāṇä pmetpnqā emäkātṇqe, Iqu Maeqā-qu ekqe.

¹⁰ Quväukuä ae äpäukqā iquenji, hiqā enqetani, mbqā aquvā qāyqāṇqe, he-ganä ikutäukuwi. Inji he tāṅga tiinjā imäkpṇqe, 'qāyuvqā' kṇuä änyiyqi.

¹¹ Hiqā wäunuä ipäqākuwä-pani, tāṅgani qāpu imäkpṇqe. Inji heqā äwipṇqā ipäqākuwä ii enqā-pa, qāpu imäkmäupṇqā-pqe, asä iinjā imäkpṇqe. Iinjṇqe, mbqā änä-änä āmenjuwi, äwipṇqānānji.

¹² Inji āmaqā hṇqu iqueqā nātmatqe ävqṇqā wiṅganṅutqe, Goti Iqu, āmaqā iqu āmenqā iutanṇqā aquvänä yänä. Ä nātmatqā iqu mameqā enqā iinjṇqe, Goti Iqu miwäsäuqā yänä.

¹³ He qokä-apäkä huizi du yätamäqā vqāṅguwāṅga, qu āṅguä pmeqanṅpi, he hanä-iqā meqāṇqā matqā iqā. Oee. Ne āmaqā huizitāṇi, asānāṇä pmetatunquä ätqā.

¹⁴ Hea tāṅgani, he nātmatqā kuapānāṇä-tāṇä equwā-qae, äwa itqāṇuwä iu, yätamäqā vqāṇqṇqe. Ga he äwa iqāṅguwāṅgani, qu nātmatqā-tāṇä epunjqae, yätamäqā epnä. Ga he yätamäqā iinjā änyāpunjqae, äwa miqā asānāṇä pmetpnä.

¹⁵ Suqā iinjā imäqāṇqe, Goti Hanjuwä Iqueqā kuknuä iu ätāṇqe, tiinjā ätä.

*"Ämaqā ymisaṇä aquvā kuapānä āmaqiyätqā iqu, äpakänä witātṇqā māmāqiyqā yāṇqiyä. Itanga wāṇqānāṇäpu āmaqiyätqā iqu, äwa miqā yāṇqiyä."**

Poli iqu, Talusi iquesä, huizi iquaquisä, Korinä iunqā dawatātṇqā ikqenqā

* 8:15 Anṅumä Itmakqā 16:18

16 Nyi Goti Hanjuwä Iquenj, "Anguiqä" ätquä. Nyi he yätamäqä hemqä änyinätŋqä-panj, Goti Iqu, Talusi iqueqä äwiŋqeuŋj, asänä witŋqä iwimäkkqe.

17 Inj, Ne iquenj, "Si qunqä utŋqeqä" ätuätanä yatŋqä vquauŋgquetanä ma, iqu henynqä yätamäqäŋqä kuapänä äwinyätä, iqueqä äwiŋqä iuta, äneväma pätŋqä itqäüä. Inqe, nyi Goti Hanjuwä Iquenj, "Anguiqä" ätquä.

18 Iqutä anäŋj, neqä neyämaqä hŋque dowatatunquä itqäŋu. Iquenj, qokä-apäkä Jisasi Iqueqä yoqä du aquvä im-imä äqänätqäŋuwä eeqänänqä iqua, iqu kukŋuä äŋguä we-hunqä-täŋj awä tuäkiqanŋi äqumbiyi, iqueqä yoqe haqeqä ämatnämäutqäŋuwi.

19 Tii-pqä inänji. Iqu nesä qanä anä ikitanä, mbqä ämaqe, suqä hinqi vqeta, Jutiya pmeqä iquaunqä tnämäuqanŋuwi, aquvä ämaqiyätanä ämiquatunquänä, iqua ique atäunüä ikuwi. Ne wäunüä iinji, Naqä Iqu Kiqä-kiuä yoqä naqä metŋqä iinqätä, itanŋa ämaqeu yätamäqä äŋguä vqä iunqä, neqä änenqe ämotquetunquä iinqätä, imäkätunqe.

20 Ämaqä hŋqu, mbqä kuapä iinä tnämäuqanŋuwi ämiqanŋquä iinqe, kukŋuä quvqä matqä iqä diŋqe, ne neqä neyämaqä ique anä dowatatunquä itqäŋu.

21 Ne suqä äŋguinä imäqäŋqe, Naqä Iqueqä hiŋuä iqinänŋqä ma, ämaqeuqä hiŋuä iqipqe, inä imäqäŋqä änenyätqäüä.

22 Iquaqutä anä upunqä diŋqe, ne ämaqä hŋque-pqä inä dowatatunquä itqäŋu. Ämaqä iquenj hiunji kuapänänŋanŋj, ne yamwiqä ävätanä wäunüä huitanä-huitanä vqanŋqe, yänä äqänätä qäyunä imäqä iquvi. He iqueä hiŋuä iqinji, suqä äŋguänänjinä imäqäpŋqenqe, näqŋqä ae eä, ga iutanj iquaquiyqä wäunüä yätamäqä vquätŋqä diŋqe, kiinä äwinyä.

23 Inj, Talusi iqu, nyitä anä ita, he yätamäqä heyqueanqä inqä wäunui, imäkätqäŋueä ique. Itanŋa neqä neyämaqä iquaqu, Jisasi Kraisi Iqueqä yoenqä aquväqŋqä iquauqä kukŋuä ämapqä enyä, Kraisi Iqueqä yoqe haqeqä inä ämatnämäutqäŋiyi.

24 He ämaqä iquaunji, suqä äŋguinä iwitqueqanŋuwitanj, ämaqä Jisasi Iqueqä yoenqä aquväqŋqä iunji, nätmatqä tquaquinqä näqŋqä mapŋqe. Ii, hiqä suqä naqä-qakuänänqä ämaqeuŋqä äwiŋqä iquesä, itanŋa ne henynqä aanä yeeqä kiinä itanä ätätunquä iunji, hiŋginä matqä itqäŋu.

Suqā quuvqā heqiyqā äwa itqānuwā iquau qāyunā vqenqā

¹ Goti Hanjuwā Iqueqā ämaqā, qua Jutiya iu äpmenjuwā iquau yätamäqkqā i vqānqe, heqā äwqe etikatmäkqanqgqā-qae, nyi iinqe tuwanuā hāmāusqā maqāyqā imā.

² Henyqā iinjā nāqnqā ae ämamitanj, heyaqā yoqe, Masendoniya pmeqā iuqā hinuā iqisanj, hageu ämamäutmä, tii ätuminqe. “Quvāukuā ae äpäukqā iquesa tiinj, qua naqā Äkaiya pmeqā hnqua* imäkpñqā iinqe, ipämāmbu tii äpmenjäuā.” Nyi iinjā tqanqgqenqā qātā änyipiyi, Masendoniya pmeqā kuapānānjā hnqua, iquauqā quuvqe äwivauqanji, nātmatqā hui inā vqānqā äwinqeqqā.

³ Itanji ne heyaqā yoqe hageqā ämamäutanā ätätunqe, kuknuā hinqi teqānqā manyinqanji, nyi henyqā ätuätñqā-pa, he nāwinyā ipämāmbu pmapñqe, neqā neyāmaqā iquauñi dowatmqā itqānjā.

⁴ Ga nyitā, Masendoniya pmeqā hnquatā, äquvepätanā, he nātmatqā wipñqe, nāwinyā mämpmeqā etanqā eqānatque, inganji ne, neqā kuknuā ätuätunquā iinqā womba meqanqua, he-pqe inā meqānqā ätqā.

⁵ Itanji neyāmaqā iqua, hinuiqā ppñqā knuā ämakqe. Iwā iqua emepu, nātmatqā ānguā iwimäqkqānqā, he ätnāmāupñqā ae ätukuwā-pa, qāyunānjā ipñqā yätamäqkqā epnuwāñqe. Itanji, ne inga timanā. Iutanji he kuknuā yāñānāqnqā duta māvqā, äwqā yeeqetā vqanqā hinuā eqānquanā.

⁶ Knuā indqāmbu! Ämaqā ymisanjā vowi, wāñqāpu äqutätñqā iqu, kiqā häukuā nāñqe, wāñqānāñāpu menā. Injāqe ämaqā ymisanjā vowi, hävemnäqnqānānjā äqutätñqā iqu, kiqā häukuā nāñqe, aanjā kuapānāñānjā mequānā.

⁷ Iiñinqe, he hnqunā-hnqunā nātmatqā wipñqe, heqā qeqā-quuvqā imda ānguānjā indqāmbiyānqā wipñqe. Ämaqā hnqu, kuku äunätä vqānqā, itanqā “Hñqu ‘iinjā-iinjā iyā’ dätqātangi ävqānā” tqānqe, ii quvqe. Ämaqā nātmatqā vqānqe, aquvānjā itā ävqā iquenyqe, Goti Iqu kuapānā winyānjā. ⁸ Itanqā Goti Iqu, Iqueqā qeqā imāñqeta hinqi ävātñqā iutanji, Iqu hävemnäqnqā etapquanā. Iiñinqe, hiqā äpmaka upñqā iunji, he nātmatqā aanjā qāyunānjā-tānjā äpmepu, wāunjuā ānguā eeqānānjā imäkqā uwqāpnqā iunqe, nātmatqā eeqānānjā ämeqāpnā.

⁹ Suqā iinqe, Goti Hanjuwā Iqueqā bukā iunji tii ätä. “Iqu, ämaqā nātmatqā maeqā iquauñi, iqueqā nātmatqe

* 9:2 Korinā, ii qua naqā Äkaiya iqueqā anjā-himqā naqā kinganānjā iquvi.

hinggi ävqäwätŋqe. Iqueqä suqä jänänänjä iinj, hea ique-ique äpakänä witäniqe.”†

¹⁰ Itanğa Goti Iqu, ymisanä piiki vowä mäuqänqä ävätä, ymisanä bŋqenqä Vqä-qu eä, ga he äwa miqänqä, aanä qäyunänä-tänä epu, hiqä suqä ämaqä huiziu yätamäqä vqänqe, aanä naqänänjä, piikä iqueqä häukuä enqä-pa, wiqätŋqä etapquänä.

¹¹ Iqu äwa miqänqä etapätqätanğqetani, ga he-pqe Jutiya pmeqä iquauni, kuapänä vqäpŋqe. Inji ne mbqe äma vqanğqetani, Jutiya pmeqä iqua, he nätmatqä äŋguä ii vqanğuwŋqe, Goti Iquenji, “äŋguiqä” tupunä.

¹² He suqä yätamäqä iqä ique, imäkquwä iutani, Goti Iqueqä qokä-apäkä huizi iqua, qu äwa miqä pmetpŋqä yätamäqä vqänqä inä hmanji. Ii, ämaqä iinjä iqua, Goti Hanjuwä Iquenji, “Äŋguiqe” aanä naqänänjä tquäpŋqä inänji.

¹³ Heqä wäunuä yätamäqä vqänqä iqu, ii hiqä suqä äŋguänänji ätnänjä iqi maeqanğqetani, qu henyqe, “Qu Kraisi Iqueä kuknuä äŋguŋqe, awä-tqänqä inqänä manä, qänaknä inä iqä iquaiqä” tpnä. Itanğa he qutä, ämaqä eeqänänjä huizi iutä, nätmatqä yätamäqä aanä kua-panänjä ävätqänuwä iunqe, qu näqnqä metpnä. Hiqä suqä iquaquŋqä kŋuä indqämbiyitani, Goti Iqueqä yoqe, haqeqä mamäupnä.

¹⁴ Itanğa Goti Iqu, Iqueqä qeqä imänqä iuta hinggi vqä iunji, he hävemnäqnqä etapqenqä näqnqä epiyitani, henyqä kuapänä äwinyätä, Iqu he äŋguä emäkquätŋqä diŋqe, yatŋqä vqäpnä.

¹⁵ Iqu nätmatqä äŋguä iinj, aanä hävemnäqnqä hinggi qanyä änätapätŋqä iŋqe, ne a änä matäuwä yanä. Iŋqe, Iquenji “äŋguiqä” tquatunquänänji.

10

Poli iqu, iqueqä wäunjuŋqätä, yoqä naqenqätä, ätkqenqä

¹ Korinä pmeqä iquenä, nyi Poli iqunä, suqä Kraisi Iqueqä du qänaknä itmä, nyaqä kuknuä etmqe, qätä äŋguä änyiyäpu, äŋguänä iwäsäupŋqenqä yatŋqä eyqä. Kraisi Iqu Iqueqä-kiuä äkittqänätä, ämaqeuni qe-qeiqi itquamiŋqe. Iinjä iqä qäyä etanği, ämaqä hŋqua nyinji, tiinjä änyinyuändätqänjuwi. “Poli iqu, nesä anä äpmeqänğani, pemä miqä, kuknuä qeiqinyä tqueqä. Ä kinämä äpmeqänğani, kuknui yänänäqnqänä natqueqä.”

² Itanği nyi yatŋqä eyätmä tiinjä etmqe. Nyi äquvepätmä hesä anä äpmamänğani, kuknuä täqnqänänji etmninğenqä

† 9:9 Apqä Bukä 112:9

manyinḡangi, he āṅguānā mimbu. Inḡaḡe āmaḡā nenyḡe, “Iqua Goti Iqueḡā suḡeu ḡānaknā miḡā, qua tāutanḡā iquauḡā iunā, iḡā-quaiḡā” ātātḡāṅuwā iquauṅi, nyi kukṅuā tāḡṅḡānāṅi tumniḡeḡā, kṅuā indḡānātḡāṅā.

³ Naḡā-ḡakui, ne qua tāu āpmeṅḡuā iḡuneyi. Inḡaḡe ne māki, āmaḡā qua tāutanḡā iqua itḡāṅuwā-pani, miḡā ma itḡāṅu.

⁴ Nātmatḡā ne mākāṅḡā āmeṅḡe, qua tāutanḡā hmanji. Ii Goti Iqueḡā mākā-iḡā yāṅānāḡṅḡā-tāṅā, neyaḡā mākā-huṅḡā iquauḡā aṅā wākiḡā iu āktāutanā, āḡiyāpnasḡiyḡāṅḡā iiyi. ⁵ Itanḡa āmaḡe, quwḡā kṅuā indḡāṅḡe kukṅuā ḡaṅḡi āma āpeyāpu, huizi iqua, Goti Iḡuenyḡā nāḡṅḡā mapṅḡā iuṅi, ḡṅḡāṅā āyḡāṅḡuwā iquauṅi, māndi ākittḡiyātḡāṅu. Itanḡa āmaḡeḡuḡā kṅuā indḡāṅḡā quvḡā di, ḡuā ākiḡiyetanā, iquauḡā kṅui, kiṅānāmā māwiḡā, Kraisi Iḡu-tāṅā ḡāḡiḡi āwitā Ique ḡānaki wivāndḡāpṅḡā imākātḡāṅu.

⁶ Ga hiunji he, Jisasi Iḡeṅi hāmānānā ḡānaknā vḡāṅḡpḡāṅḡāṅi, huizi ii miḡā iḡāṅḡuwā iquauṅi, haṅā-iḡā kima vatunḡe, ne tāṅḡāṅi nāwinyā imāknanā āpmeṅu.

⁷ He nātmatḡā ātimāutḡātāṅi hiṅuā āḡunāpiyā iuṅi, yāpāṅḡisa ma, haḡāṅḡisanā āṅḡuā iwāsāutunḡe. Inji hesāṅā hṅḡu, “Kraisi Iqueḡā āmaḡā naḡā-ḡakui, nyināṅḡā” kṅuā indḡānātḡe, iḡu, nenyṅḡā-pḡe tiṅḡā indḡānātṅe. “Poli iḡutā, huiziquatāṅi, nyi Kraisi Iqueḡā-ḡunā āpmeṅḡā-pani, eeḡune asānāṅā āpmeṅunā.”

⁸ Naḡā Iḡu ne yoḡā-tāṅā hiatunḡuā inemākkḡe, ii he qui emākḡāṅḡā ma, yātamākḡā heyḡṅḡā iiyi. Ietanḡi, nyi neḡā wāunḡuā itunḡuā tāunḡā aḡuvānā itmā, neḡā yoḡā haḡeḡā inā mamāmḡe, womba miḡā ymā.

⁹ Inḡaḡe he nyinyḡā kṅuā tiṅḡā indḡāmbṅḡā diṅḡe, manyinḡā yasāmānā iḡi. “Iḡu tuwaṅuā āḡāyḡe, ne zā nemākātṅḡā āḡāyḡiyā.” Oee.

¹⁰ Āmaḡā hṅḡua tii ātātḡāṅuwi. “Poli iqueḡā tuwaṅuā iuṅi, kukṅuā yāṅānāḡṅḡā, haṅā-iḡā-tāṅā ātātā ḡāyḡā-ḡeḡā. Inḡaḡe iḡu iqueḡā-kiuā, nesā anā āpmeḡāṅḡāṅi, haṅuā āwitā, kukṅuā hiṅḡinḡā eṅḡā-pa tḡuāṅḡiyā.”

¹¹ Āmaḡā iinḡā ātātḡāṅuwā iqua, nenyṅḡā nāḡṅḡā tii mapṅḡāuā. Suḡā ne hesā māpmeḡā eanāṅḡa, tuwaṅuā iutanā āmetḡuetḡuā ii, anā āpmenāṅḡāṅi, asiḡu metḡuenā.

¹² Neḡā-neuāṅi, ne āmaḡā quwḡā yoḡā haḡeu āmamānātḡāṅuwā iḡuatā, anā māḡāḡasāuḡā itanā, “Neḡā suḡā imākḡe, asānāṅiḡā” matṅḡā pa yanā. Iqua quwḡā suḡeṅḡā iwāsāupiyanḡāṅi, naḡā-ḡakuā iutanā miḡā,

quwqā kɲuā iutanā iwāsāuqā iquayi. Āmaqā suqā iinjā imākātqāɲuwā iqua, kɲuā āŋgui maeqā iquayi.

¹³ Injaqe ne neqā yoqā haqeqā āmamānātanāŋgaɲi, ne wāuɲui, yāpaqāŋgisaɲi miqā, wāuɲuā Goti Hanjuwā Iqu atāuɲuā ātāutā, ānātapkqā ique imākātunquā iunqānā iwāsāutanā, āmamānātqāɲu. Itanga Iqu ne wāuɲuā imākātqutquatunquā ānātapkqe, he Korinā pmeqā iquenā yāpā ingisayi.

¹⁴ Ne-ganā Korinā pmeqā iquenā emetanā, Kraisi Iquenyqā kukɲuā āŋgui, āma āpkquetani, ga ne he tanga āmeyātanāŋgaɲi, neqā hiqɲqā Goti Iqu ānātapkqā iunji āvausātanā, haqā nāndi māwqā itqāɲu.

¹⁵ Wāuɲuā āmaqā huiziquauqā imākmitpqā iunqe, ne neqā hiqɲqā iunji māmāwqātāuqā itanā, yoqā haqeuɲi māmamāuɲqā pa itunqe. Heyaqā quuvqā heqiyqā di yāɲānāqɲqā timāutqāŋgaɲi, Goti Iqu wāuɲuā neqā ānātapkqe, hiyaqā awā iqiɲi naqānāɲā timāuquātɲqe, kɲuā yāɲānāqɲqā āmeɲu.

¹⁶ Itanga iutani, ne kukɲuā āŋguā tā, qua naqā hiyaqā tuwā ingisa āwiɲuwā iunqā āma uwqāŋqe, kɲuā inā āmeɲu. Ga ne iinjā imākātanāŋgaɲi, neqā yoqā haqeuɲi, wāuɲui āmaqā huiziqua ae imākkuwā iunqe, māmamāuɲqā yanā.

¹⁷ Yoqā haqeqā mamāuqāŋqe, Goti Hanjuwā Iqueqā bukā iunji, tiinjā ātnā.

*“Āmaqā kiqā yoqe, haqeqā mamānātɲqā āwiŋqā iqu, yoqe, Naqā Iqueqenā mamāuquātɲqe qā.”**

¹⁸ Ii tiinjā etanɲiyi. Āmaqā hɲqu yātqā-yātqānā itā, iqueqā yoqe, haqeqā āmamāŋgqā iqu, āmaqā yoqā maeqā hiŋgiɲqā iquvi. Inji Naqā Iqunā, āmaqā hɲqueqā yoqe haqeqā āmamāuqāqe, naqā-qakuā yoqā-tāɲi, iquvi.

11

Poli iqueqā suqenqātā, quanɲā-tqā iquauqā suqenqātā

¹ Nyi kukɲuā āŋgui matqā qāmā-qāmā inqā tmqā iqā-qae, hiɲuinā ŋqāmbu. He iinjā imākpnīqā?

² Goti Hanjuwā Iqu Iqueqā āmaqe, hɲqueqā yāpā-iqui māpmeqā, Iqueqā yāpā-iqinyā pmeqāŋqā āwinyāŋqā-pani, ga nyi-pqe henyqe asā iinjā. Nyi he Kraisi Iquenyqā tuwakɲā ae enyuekqe. Inji, he apākā, qokātā hiqaqā anā māwiqā ii enqā-panjā etanɲpi, Iquenyānā muanātpɲqā etma pmqānā.

³ Nyi kukɲui iinjā etātmāŋgaɲi, ze tiinɲinqā iqā. Qāmakiqu, iqueqā nāqɲqā quanɲā huitaɲā-huitaɲā iutani, Ipā iyyqā kɲuā indqāŋqe, mɲā-mɲi āwikqā-pani,

* 10:17 Jārāmai 9:24

yamwiqä emeqaŋga, heqä kŋuä indqänqä äŋgui, gi-mända ämequatätä, itaŋga Kraisi Iquenyqänä ikikinyänä äpmeŋuwi, endumäkqänqä diŋqä ätqä.

4 Nyi zä änyingqe, tiŋji hiŋuä ae äqungqä iu-taŋji. Ne Jisasi Iquenyqä kukŋui, naqä-qakuä awä etätunqwe qäyä etaŋqä-qe, ämaqä hŋqua emeqisäpu, hui-mända etätqänä. Itaŋga Dŋä Äŋguikutä, kukŋuä äŋguä we-huŋqetäŋi, he nesa ämetqäŋuwä-qe, iqua dŋitä, kukŋuä äŋguä we-huŋqetäŋi, aaŋä hui-mändanŋqä etqanŋuwäŋga, he “Iquauqä kukŋui, naqä-qakuiqä” kŋuä heyqanŋi, iquaunŋi hiŋuinä äqunätqänä.

5 Ämaqä iquaunŋi, he haqeu muämäuqanŋuwä-qe, nyaqä iwäsäuqä duŋi, “Kraisi Iqueqä kukŋuä awä tuäkiqänqä ändowatkqä naqä-qakuä yoqä-tänä-qua hmanji. Nyi iquauqä yäpä iqi mäpmeqä enänä” kŋuä änyä.

6 Nyi kukŋuä äwi-iqä matqä itmä-qe, nyaqä näqŋqä di äwa miqä eä. Hiunji eeqänänä iunŋi, ne nätmatqä eeqänänä imäkätanä iunŋi, neyaqä näqŋqe ämetqueqänqä äyä imäkätunqwe.

7 Itaŋga, nyi kukŋuä äŋgui awä etätmäŋganŋi, “Mbqä dappiyä” maetqä iminŋe. Inŋi nyi he naqä yoqä-tänä emäkmqä diŋqä, ŋqä-näuwäŋi mändi i äkittqänminŋe. Nyi iinŋä imäkminŋenŋe, he “Ii suqä quvqeqä” kŋui, suŋqä indqänätqänä?

8 Nyi heyaqä awä iqi äpmamä, kukŋuä awä etätqätanŋa, Naqä Iqueqä yoqenqä aquväqŋqä huizi iqua, nyi yätamäqä nyätŋqe, mbqä ändnämauminuwi, inŋi nyi quwä-meqänänunä ämotauminŋe.

9 Nyi hesä anä äpmaminŋänŋanŋi, mbqänqä äwa itmä, “yätamäqä nyipiyä” ätätmä, haŋä-iqä metapqä iminŋe. Nyi yätamäqä ämakqe, ii neyämaqä Masendonŋya äväma, Korinä iu ätimäukuwä iquauta, nätmatqä äki-äkitaŋä nyi äwa iminŋä isua, qäyunä ändapkuwi. Iutaŋi, nyi he maeqäkŋqä imä, haŋä-iqä metapqänŋe, ŋqä kŋuä iqu a äqätqä äpätnŋe, yqänä äqätänä.

10 Inŋi Kraisi Iqueqä kukŋuä naqä-qakui nyitä witanŋqetani, nyi naqä-qakuänä tiŋjä ätqä. “Ŋqä suqä ämaqä du maeqäkŋqä itŋqenqä yoqä haqeu mamänŋanŋundqe, ämaqä qua naqä Äkaiya ique im-imä äpmakäwäunuwitaŋi, hŋqu manŋiminyqä yänä.”

11 Nyi he maeqäkŋqä inqä iinŋe, he kŋuä tiŋji maeyqä ma eä. “A, iqu nenyqä mäwinŋä naqä-qakuänä itäqä iutaŋqä.” Oee. Nyi henyqä aaŋä kuapänä änyinätnŋä iinŋe, Goti Hanjuwä Iqu näqŋqä eä.

12 Ga nyi he maeqäkŋqä-pa itŋqä iunŋi, yqänä iqämä. Ii

tiinjā dunqeyi. Āmaqā hñqua, nesā asānāñā epu, iquauqā yoqe hageqā mamāumbñqā diñqe, āmaqeupā hinuā iqinjī, hānaqāñqā qāvqā itqāñā. Iinjā timāuqāñqe, nyi qñqanā āyātqāñā.

13 Āmaqā iinjā iqua, naqā-qakuā kukñuā awā tuākiqāpñqā āndowatqā iqua hmanji. Quwqā-quwā imānāpu, Kraisi Iqu kukñuā awā tpñqā āndowatqā-quanā epu, kukñuā quanji āma qanāqñqā iquayi.

14 Qu iinjā iqanguwñqe, he yāunūā miqā pa iqangpu. Ii tiinjā ātimāuqi. Setānā, Goti Iqutā mākā-huñqā iqu, iqueqā huiwā di huitañā ākunmāknātā, ynaunjā tā āyānātñqā iqua enqā-parā timāutñqā imāknānā.

15 Setānā iqueā wāunūā-wiyqā iinjā iqua, quwqā huiwi ākunmāknāpu, suqā jānānāñā iqueqā wāunūā imākqā-quanā eqangpñqe, ii yāunūā inqā hmanji. Kimañi, qānakndañi, iquauqā wāunūā ānā imākmitpñqā iuta hanā-iqā mapnuwi.

Poli ique, hanā-iqā kuapānā āwimakqenqā

16 Inji nyi kukñuā āngui maetqā, qāmā-qāmā inqā kukñui hñqu, anji etmqe. He, “Iqu qāmā-qāmā itñqā iuta ātqiya” knuā eyātñqe, manyingangqā-qe, hiqā enqā dunā indqāmbu. Mā nyi, āmaqā qāmā-qāmā inqā itqāñuwā-pa, nqā yoqe haqā-iqā wāñqāpu inā mamānmqe, hinuinā nqāmbu.

17 Nyi nqā yoqe, hageqā mamāñqenqā kukñuā tā ātqe, ii Naqā Iqueqā āwinqā iuta hmanji. Qāmā-qāmā iqā iquauqā suqe āmetmā ātātqāñā.

18 Āmaqā kuapānāñi, qu suqā qua tāutanā iunqe, quwqā yoqe hageqā āmamānātqāñuwā-qae, nyi nqā yoqe, hageqā inā mamānmqe.

19 He hiqā-hiuāñqe, ‘Ne knuā iqā ānguānāñā-tāñuneyqā’ indqānātqāñuwā-qae, āmaqā hñqu qāmā-qāmā iqā kukñuā etqangqā iñqe, aquvānā ipu, hinuinā āqunātqāñā.

20 Tiinjā-pqā ināñji. Āmaqā hñqueqā wāunui hñgi wipñqā emākqangqā, ā nātmatqā heyagenā metaugangqā, ā he quwqā āwinqā dunā imākpnqā emākqangqā, ā āmaqā naqā enqā-parā imāngangqā, ā hiqā maniu piya eqāyesqangqē, iqueqā āwinqā iuta qāyā emākātñqā hinuinā āqunātqāñuwā iquenji.

21 Ne hesā āpmaminquānganji, yāñānāqñqā maequne, iquauqā suqā iinjā imākqāñqe, asānā memākqā iminquetanji, “Nyi womba itqāñānā” etmqāta? Oeyqā.

Āmaqā hñqu yāñā āqānātā, iqueqā suqenqā awā tātnqā iqāqe, nyi-pqe zā miqā, nqenqā awā tmā. Nyi kukñuā

iinji, ämaqä qämä-qämä ipiyä iqua ätätqänuwä-manjä iinjä ätätminqä, 'oänä' etqä.

²² Hiqä knuä indqänqe qui imäkätqänuwä iqua, Hipru iquatanjä-quayqae, nyi-pqä inänji. Ä Israitqä iquayqae, nyi-pqä asä inänji. Qu Aprähamä iquesanjä iutanjä hueqä-himqä iquayqae, nyi-pqä inänji.

²³ Tänganji nyi ämaqä qämä-qämänjqä hämänä epiyä iqua enqä-panjä emä tmqe. Qu, "Krais iqueqä wäunuä-wiyqä-quneyqä" etäpiyänganji, naqä-qakuä etätqänuwäta? Iqueqä wäunuä imäknqä naqä-qakui, ii nyingji. Nyi wäunuä iquenji, tnänjänänjä itmä, guä kuapänä äpmeqisätmä, itanga a ängiqätäpu, ptqä kiinjä ämbäsätqänuwä iutanji, qunji ämāwqätäunä. Itanga äpäkonmätmä itmi, kuapänä iqäsätņqe.

²⁴ Israitqä iqua ikkuwitäni, aanjä kuapänä, 39* injä täua ändowikuwi. Qu nyi ptqä iinji, hipa hnģinji eeqä iinjä ämbäsäqäsminuwi.

²⁵ Hiunji hnģuaqu-hnģuenjä inga-inganji, Romätanjä hnģua, iquauqä-iquauqängga, jävqetä ptqä ämbäkuwi.† Hiunji hnģuenji, nyi hikinä nnämbäsquänä ikqe.‡ Hiunji hnģuaqu-hnģuenji, nyi yimba ikäminqängganji, yimba iqua qui inga-inga imäknäqiskuwi. Iutanjä hnģuenji, nyi hiunji hnģue, heatqä hnģue, eqä-pnjä iu äpmakqe.

²⁶ Anjä kiinjä imnjä iunqä qanjä ikitmängganji, eqä huakä änma uwqänä itä, itanga quwä-meqä iqua, pizqä bäsquänä ikäminqe. Itanga nyämaqä Israitqä iquatä, ä huizi iquatä, pizqä bäsquänä iminuwi. Anjä-himqä naqä iutä, anjä avqņqä iutä, itanga eqä-pnjä iutäni, äpäkonmätmä iminqe. Itanga, "quuvqä eqiyätqäjunä" quangä ätätqänuwä iquauä hipa iutanji, qui imäknqänä iminqe.

²⁷ Hea kuapänänängganji, nyi wäunuä huitanjä-huitanji, dnjä huqä imitmqe, hiaqäqä mäwiqä iminqe. Hea kuapänänängganji, buayängqä dä änyätä, eqängqä quvākä yākänä änyiyätäqä-qe, nyi isua manqä iminqe. Hiunji kuapänänängganji, qäkämängqä äwa itmä, iiqä ändminqe.

²⁸ Itanga hanjä-iqä ii qäyä ämetmä-qe, hiunji ique-iquenji, nyi ämaqä Jisasi Iqueqä yogenqä aquvā äqänätqänuwä eeqänänjä iunji, äänä mimqändiyä-tmä, äwäwa itmä itņqe.

²⁹ Inji ämaqä hnģu, iqueqä yänänäqņqe hma etä hanuä äwiqe, nyi iquenqä huäqä nunģanģi, hanuä inä wämä. Itanga hnģu nātmatqä hmbu iwimäknqängqeta, suqä quvqä imäknqanganji, nyi äwqä tä hänaqä jänä.

* **11:24** Kukņuä-suqä 25:3 iunji, "ämaqe täua ätäväpiyängganji, 40 mämāwqätäuqä pambiyä" ätänä. † **11:25** Wäunuinqä 16:22. Hiunji hnģuaqu-hnģuesanjä hnģu, Poli iqu Pilipai iu äpmaminqängganji. ‡ **11:25** Wäunuinqä 14:19

30 He kuknuä qäte, ämaqä quwqä yoqe haqeqä ämatnämänäpu tqä iquaunä wiyqänqä enyätñqe, iñi nätmatqä nyi yänänäqñqä maeqä emqä ämetqueqä iunqänä, ñqä yoqe haqeqä matnämänmä.

31 Goti Hanjuwä Iqu, neqä Naqä Jisasi Iqueqä Goti Iqu eä, Kaniqu inä eä, yoqä haqeuñi, hea ique-ique momuäqñqä Iquvi. Itanga nyi nyaqä kuknuä iñi, quanqi matqä iqänqe, Iqu näqñqä eä.

32 Nyi anä-himqä Dämaskasi du pmetanqani, § anä-himqeutañä gapmanqä, ämiqä naqä Arestasi iqueä yäpä iqi äpmeqä iqu, ämaqä mäkä-iqä hñquau, nyi a äñgiqätñqänä, anä-himqä naqä iqueuä täkñä hävqä eeqänänä iu ätqäteqäukqe.

33 Nyi iqueqä hipa iuta qupäwunmqe, ämaqe, hiqokä-qa iu äkiqumuatenjiyäpu, anä huä iutani, täkñä yäpaqä mänqisa guä äñqäyämawatqanquwänqä, zä ätawunmä äwekqe.

12

Poli iqu qäukuä yätunqä ekqenqä

1 Suqä yoqä haqeqä matnämänqe, ii yätamäkkä miqä etanqqä-qe, he kuknuä iunä äwiyätqänquwitani, nyi ñqä yoqe haqeqäñi, äpakä ämatnämänqgmä. Tängani nyi kukñui, wätqä enqä-manä äqunätminqätä, nätmatqä zä äwiñqä iinqä, Goti Iquesa näqñqä ämakqä iinqätä tmqe.

2 Nyi ämaqä Jisasi Iqutä ämuänñanqä hñquenyqä näqñqä enä.* Quväukuä 14 ae äpäwqanqä, Goti Iqu ique, qua täuta qäukuä hñquaqunä iquaquvqä tuwä yängisanä iquenyqä ämäkäqiyäma ekqe. Iqu huiwä qäsä ekqätiyä, ä quuvqenä ekqätiyä-qe, nyi maqñqä enä. Näqñqe, Goti Hanjuwä Iqunä eä.

3-4 Nyi anqumä tiinä ätqä. "Iqu huiwä qäsä ekqätiyä, ä quuvqe-qunä ekqätiyä? Nyi maqñqe, Goti Iqunä näqñqä eä." Iqu yäñi äpmeqe, kukñui ämaqä änä matqä ipu, pmua äwiñqä ii, tqanqä äwikqe.

5 Nyi ämaqä iqueqä yoqe haqeqä momuämä. Inäqe ñqä yoqe, haqeqäñi mämatnämänqä ymä. Nätmatqä nyi yänänäqñqä maequnä eämä, ämotqueqä diñqänä imäkmä.

6 Ini nyi ñqä yoqenqä iinä iqä-qunä etanqundqe, nyi qämä-qämäñi miqä, kukñui naqä-qakuänä tqä-qunä emä. Ini ämaqe, ñqä yoqe haqeu hñgi mandnämäuqä diñqe manyinqä itñqe. Qu nyaqä suqä imäkätñqeutä, itanga kuknuä nyi awä ätätñqä iutäñi, kiqä quatä-tänä äyä etanqi

§ 11:32 Wäunñqä 9:23-25 * 12:2 Näqñqä-tänä iqua, Poli iqu kiqä-kiuänqä ätkqä-qe, mändi äkittqiyenqñqä ätqä.

hinuā āqumbiyi, itaŋi nyaqā yoqenqe, inī inŋa imākqā eā. Inŋe nyi ŋqā yoqe, haqeu māmamāŋqā imā.

Goti Iqueqā yāŋānāqŋqenqā

⁷ Ŋqā-nāuāŋi, Goti Hanjuwā Iqu nātmatqā aanā āŋguānāŋā zā wiqe, kuapānā āmāndqueqanŋqeta imāŋqā diŋqe, Iqu māwiŋqā itqāuā. Iqu nyi iinī miqā imŋqe, ŋqā huiwā tāuŋi, tāŋā qāyā ānunātŋqā hinuinā āŋqāŋgqe. Haŋā-iqā i āmetŋqe, ii Setānā iqueqā wāuŋuā-wiyqā hŋqu, nyi quvqā nyimākātŋqā inŋeyi.

⁸ Naqā Iqu nātmatqā nyaqā huiwā tāmə ānunāŋqe, huātā nyiyamāutŋqe, nyi yatŋqā hŋquaqui-hŋque āwikqe.

⁹ Iqueqā kimaŋi, tii āndkqe. “Nyaqā yāŋānāqŋqe, āmaqā yāŋā-maqŋqā, haŋuā iinā wiqanŋuwā iquau āwimetāqāŋgaŋi, wāuŋui ātnāŋā iqi imākānā. Iutaŋi, Nyaqā qeqā imāŋqeta hiŋgi vqe, aanā qāyunāŋā-tāŋā enā.” Inī ŋqā woyqā miqā, haŋuā ii āwitŋqā diŋqe, nyi yeeqā itmā, awā tqāmā. Ii Kraisi Iqueqā yāŋānāqŋqe, nyitā pmetātŋqā diŋqeyi.

¹⁰ Iinā etaŋgi, nyi Kraisi Iqueā wāuŋuitaŋi, nyaqā yāŋānāqŋqe aanqā etāqā-qe, āmaqā hui quvqā indqueqanŋuwā-qe, haŋā-iqā huitaŋā-huitaŋā āmetmā-qe, itaŋga āmaqā hui yuuwā gitāuqanŋuwā-qe, nyi yeeqānā itmā āpmeŋā. Ii nyi nāqŋqā tiinā emā iutaŋji. “Nyi haŋuā āwitmŋgaŋi, Goti Iquesa yāŋānāqŋqā naqānāŋā-tāŋunā pmetmqānā.”

Poli iqu quuvqā heqiyqā iquau yātamākqā vqenqā āwinymīŋqenqā

¹¹ Inī nyi qāmā-qāmā inqā kukŋuā ii ātqe, ii he inyimākqanŋuwā iuta ātqā. He nyinyqe, āmaqeu awā āŋguā tquā etaŋgqā qāyūŋā-qe, inī mimākqanŋuwā iuta ŋqā-nāuā awā ātqā. Ŋqā-nāuāŋi, nyi naqā-qakuā tiinā etqā. “Nyi āmaqā hiŋgiŋqā iqunŋqā. Ināqe āmaqe, he iquauŋqā ‘Āmaqā kukŋuā awā tuākiqāpŋqā dawatqā naqā-qakuā iquaiqā’ kŋuā indqānāŋuwā iqua, nyi māmanqutāuqā ināuā.”

¹² Inī nyi, Jisasi Iqu kukŋuā awā tuākiqāmqā ānāndowatkqenqā, he āmetquamqe, heyaqā awā iqinī, nyi nātmatqā āmaqā ānā mimākqeta, ktqā yāuŋuā iqetā, ktqā wāuŋuā yāŋānāqŋqā imākātmitaŋi, enyqā miqā āyā imākmiŋqe.

¹³ Ingaŋi nyi suqe, āmaqā Jisasi Iquenqā aquvā āqāŋgāwātqāŋuwā huizi iquau āmotquamiŋqā-pa, he asā iinā āyā āmetquamiŋqe. Ināqe, nyi haŋā-iqā metapqā imqā diŋqe, “He nyaqā huiwi āminyipyā” ātātmi, yatŋqā

maeyqā iminqe. Itangi he, “Iqu suqā iinji, quvqā in-etquaminqeā” knuā eyquti, āwqā-hanjā, nqā suqā quvqeta āmetqānjuwi, huātā manmäupu!

14 Tāngani nyi tquaqi ae emakqā iunji, tqueni emamqā nāwinyā āpmenā. Nyi āpmqāngani, angumāni, hanā-iqā metapqā imniqe. Nyaqā ānyinqe, heyaqā nātmatqā āmetaumqā ma, he Kraisi Iquenyqātā, nyinyqātā, quuvqā eqāpnqā inqeyi. Suqā tiininqe he nāqnqe. Ymeqe, kunaqā-kunujuau yātamākqā wipnqe, ymisanjā nātmatqā isuanqā qāvqā ikipu, aquvā māmaqiyyā ipnā. Suqā iinji, kunaqā-kunujuanā, ymeqā-quau yātamākqā wipnqā, imākqāpnā.

15 Nyi he ānguā āpmaka wātpnqe, yeeqānā itmā, nātmatqā eeqāpnāni etapātmā, itanga nqā-nāuāni etap-nmā. Nyi henyqe kiinā ānyinqe, yāndi pāyātqātangqetani, ga he nyinyqā enqe, māngi sunqā pāwiqi?

16 Ināqe hnquenā, nyaqā suqenqā tiinjā ātātqānjuwenji. “Ii qāyunjqā. Iqu neyaqā nātmatqā isua, ātnānāqini mameqā itnqeā. Iqu quanqā ānatātā, yamwiqā āneyātā, qāmā-qāmā inemākātā, neyaqā nātmatqe, āmānātautnqeā.”

17 Änāānqāwā? Nyi āmaqā henyqā āndowatkqā iquautani, hnque, “Si iquaunji quanqā yamwiqā āvātnā, nātmatqā āmāndauwa biyā” ātukqātanā? Oee. Nyi iinji mimākqā iqunji.

18 Ämaqā iutani, nyi kuknui Talusi iquenyā vqanqā, iqu i emakqe. Iqutā qanjā anā ikāyinqe, nyi neqā neyāmaqā hnqutā āyā āndowatkqe. Inqani Talusi iqu quanqā yamwiqā eyātā, heyaqā nātmatqā hui, quwā āmetaukqāta? Ä iqutā, nyitā, ye knuitā, suqetāni, naqā-hnqunā mindqānqā iqueātanā? Oee, ye asānā etqueque.

19 Ne hiqā-hiuā yātamākqā heyatunquā dinqe, Kraisi Iqutā naqā-qakuā āmuānjanā, nātmatqā eeqānāni, Goti Iqueā hinuā iqisa imākātqānu. Ināqe, he neyaqā kuknuā tuwanuā tāu āqānānqe, a ātäupiyyi, “Iqua quvqe qāyā imākāpu, neyaqā hinuā iqini, quwqā-quwā yātamākqā iinqā kuknuā isua ānatātqānāuā” knuā indqānātqānjuwāti? Nqā nyāmaqā kiinā ānyinātqā iquenā, iinji hmanji. Ne kuknuā eeqānānjā ii etātunqe, ii he yātamākqā eyātanā, yānānāqnqā emākatunquā iunqe.

20 Ii tiinjā etangiyi. “Nyi qunqā āumqe, qu suqā nyi manyinqā eānqā iu itqātangā qunmniqātiyā?” ä, “He, nyi suqā, he maenqā eānqā iu itqātangā nqāmbnuwātiyā?” knuā indqānātmā, āwāwa itqānjā. Heyaqā awā iqini, suqā kuknuā mākā āqāyāunāpu, hnqueqā āpmeqā iunqā āwqā quvqā ānyāpu, āwqā tnānjā maqānā imāknāpu, huiziu

mändi äkittqiyäpu, yänä-yänä ipu, ämaqä huiziunqä tuwängi kuknuä ätäpu, itanga wäunui, knuä huitanä-huitanä iuta qui imäkcqäncq, äwäwa itqänä.

²¹ Nyi henyqä angä äquvepmqänggani, nqä Goti Iqu, hiyaqä hinuä iqini womba iqänqä inyimäkcqängqä-pqä diñq, äwäwa itqänä. Ämaqä hesanä hnqua, suqä kiyä mätqä itä, suqä qokä-apäkä hiaqäqä hingi wäyäkiketä, itanga suqä ynjä-hiveqä iqua imäkcqä-pa qängganä iminuwä iunqä, knuä makunmäknqä yqänä itqätangä qunmqe, iuta womba ämetmä, knuä qämnienqä etqä.

13

Hiqä-hiuäni, qävqä inyäpu, yamwiqä ingpnqe

¹ Tänggani nyi emamqe, hnquaqu ae äquvepkqe, huiziqu emamqä iqä.

*“Hanä-ienqä, ämaqä hnquaqu, ä hnquaqui-hnquenäqua, kuknuä asänänä dinä tqangpqe, he qätä iunä äwiyäpu iwäsäuqäpnä.”**

² Nyi he angu emetmä anä äpmaminquänga, kuknuä yänänäqncqä etkqä-pa, tänggani qäqiqi mäpmeqä, kinä-nämä äpmamä etangi, ämaqä suqä quvqä qänggatqä imäkmnuwä iquautä, huizi eeqänänä iquendä, angumä tiinjä etmqe. “Nyi henyqä angumä äquvepmqänggani, ämaqä suqä quvqä imäkmnitpqä iquenä, hinuinä maeqncqä itmä, hämä-hämä emäkmniqä eä.”

³ Inji he nyinyqe, “Kraisä Iqu kuknui, Poli iquesanä ätätncqäta, ä matqä itncqätanä?” ätnäpu, näqncqä mapncqä enyätqäüä. Iutanä nyi hämä-hämä emäkmniqe. Ga he näqncqä tii mapnä. Kraisä Iqu heyaqä awä iqini, hanuä mäwiqä itä, yänänäqncqä tqäüänä.

⁴ Naqä-qakui, Iqu woyqä miqä, hanuä-qu eqanga, zä-huätati äuekuwä-qe, Goti Hanjuwä Iqueqä yänänäqncqetani, hänä yqänä äpme. Itanga ne Iqutä ämuännanä, Iqu hanuä äwäkcqä-pa, ne-pqe asänä äwinquä-qe, Goti Iqueqä yänänäqncqetani, ne hiyaqä awä iqisa, Iqutä hänä anä äpmenitani, yänänäqncqä iinjä iqueni ätimäutncqä imäkcqanguatqe, hinuä qumbnä.

⁵ Hiqä-hiuäni, “Ne quuvqä qäyu eqiyänuatiyä” tpu, hiqä knuä indqänqeutä, suqeutäni, qävqä inyäpu, yamwiqä ingpnqe. Heni, Jisasi Kraisä Iqu, heyaqä yäpä ingisa äpmenqenqe, he maqncqätanä? Iqu heyaqä yäpä ingisa mäpmeqä itangutqe, ii he quuvqä qäyunä maeqiyqä iutanä.

* 13:1 Kuknuä-suqä 19:15

⁶ Itangi nyi henyqe, knuā tiinjqā yāñānāqñqā ānyiyqi. He, ne yamwiqā iuta quannā mākñqā, Kraisi Iqu kukñui nesañi etātñqā qumbunqāuā.

⁷ Iñi tānganji, he suqā quvqā mimākqā iqāpnqe, Goti Iqu yātamākqā heyquātñqā yatñqā ävātqāñu. Ne ii imākātunqe, ii he nenyqe, “Iqua yamwiqā iunji āmāwqātāuquwiqā” knuā indqāmbñqā hmanji. Hesañā hñqua nenyqe, “Iqua Naqā Iqueqā wāñuā imākqā quanqā-quayqā” qāyā indqānganguwā-qe, he suqā jāñāñāñinā imākqāpnqā ānenyātqāuā.

⁸ Qu nenyqā kukñuā quvqā tqanguwinqā äwāwa miqe itunqe, ii ne, kukñuā naqā-qakuā iqueni, māñdi makit-tqiyqā iquatunqā iutayi. Kukñuā naqā-qakuā iqueni, yāñānāqñqenā imākquanā.

⁹ Ne woyqā māmētqueqā, hanuā witanqwa, he yāñānāqñqā tqāuqanqñqenqe, ne aquvāñā itqāñu. Itanga he Goti Iqueqā qokā-apākā aañā qāyunāñā anji timāupñqā diñqe, ne Goti Hanjuwā Iqueni, yatñqā ävātqāñu.

¹⁰ Nyi kinā-tāmā yqāñā āpmamā, henyqā tuwanuā tā āqiyqe, ii nyi henyqā anji āpmqānganji, “Heqā suqā jāñā imākmbiyā” etātmā, kukñuā tāqñqā etqñqe, manyiñganqiyi. Naqā Iqu nyi indmetā, wāñuā imākqāñqā yāñānāqñqā āndapqñqe, nyi he qui emākmqā āndapqñqā ma, yāñānāqñqā emākqāmñqā āndapqñqā eā.

Poli iqueqā kukñuā yeeqā inqā ātnāmāukqenqā

¹¹ Nyāmaqā iquenñqā kukñui, hitunui iqi tiñ etqā. He aquvāñāñā ipu, Goti Iqueqā qokā-apākā aañā qāyunāñā anji ātimāupu, nyaqā kukñuā iutani yāñānāqñqā imākñāpu, hiqā knuā indqāñqe, heuāñqā manyuāktāuqā ipu, äwqā hanuā inqā pmeqāñqe. Itanga Goti, āmaqeunqā äwinyātā äwqā hanuā inqā vqā Iqu, hesā anā āpmetātñqe.

¹² He āmināpiyānganji, quuvqā heqiyqā iquneqā suqā iunji, quneqā inqñqe.

¹³ Goti Iqueqā qokā-apākā eeqāñāñi, “Yāā nquauā! Ne henyqā hui mimāuqā inunā” etqā.

¹⁴ Naqā Jisasi Kraisi Iqu, Iqueqā qeqā imāñqeta hinqi ävātñqā iunji etapātā, Goti Hanjuwā Iqu Iqueqā henyqā winqe hesā āpmuatetā, itanga Goti Iqueqā Dñā Äñguāñāñā Iqu äwqā naqā-hñqunā imbu pmetpñqā emākquā.

Tuwanuä, Poli iqu Galesiya pmeqä iquaunqä äqäkqe Yätamäkqä kuknuä hinuiqänjä iquvi

Ämaqä Jisasi Iquenyqä quuvqä kinganä eqäminuwä iqua, ii Israitqä iquautanänji. Itangi qänakni, Jisasi Iqu Poli wäunuä imäkqä ique, kuknuä änguä we-hunqä-täni, ämaqä Israitqä ma huizi iquau awä tuätñqä ändowatkqe. Itanga huizi iinjä iquautanä hui, Jisasi Iquenyqä quuvqä eqiyäpu, Iqueqä ämaqä hipñqä ipäqäkuwi, hanä-iqe Iqueqä ämaqä iquau tii äwimakqe. Israitqä iqua kuknuä-suqä Mosisi iqu äwikqeu qänaknä iminuwä-pa, ämaqä yäpaqängisanä iqua, hinuiqänänji, qänaknä miqä iminuwä. Qutanä hñqua Kraisi Iqueqä yoqä-tänjä epiyänggani, qu-pqe kuknuä-suqä Mosisi iqu äwikqeu, qänaknä ipñqä-ti, qänaknä miqä ipñqä-ti?

Israitqä hñqua, “Yäpaqänggisanä Jisasi Iquenyqä quuvqä eqiyätqänuwä tqua, Israitqä iquneqä suqä huiwä häuä ktäunqä iñqe imäknäpu, kuknuä-suqä huizi Mosisi iqu äwikqeu qänaknä iqäpñqeqä” ätminuwä. Itangi Poli iqu ‘oeyqä’ ätuätä, tii ätmuñqe. “Ne quuvqä Jisasi Kraisi Iquenyqä eqiyätanitanji, Goti Iqueqä hinui iqi ämaqä jänänjä eätanä, hñjä-pmeqä änyä-hñji ämetqäñunä.”

Näñqä-tänjä hñqua knuä tii indqänätqänjä. Israitqä iquautanä hui, qua Galesiya iunqä äupiwi, quuvqä heqiyqä iqi pmetanguwä iquaunji, qu kuknuä-suqä Mosisi iqu äwikqeu qänaknä iqä-qua hipñqä iwimäkminuwä. Poli iqu, iqua iinjä iminuwinqä qätä äwiyäqe, iqu Galesiya iquauqä quuvqä heqiyqetä, suqä iqeutä, jänä angu iwimäkätñqä, tuwanuä tä äqiyämäukqe.

Kinganäni, Poli iqu tiinjä ätätä äqäkqe. Kuknuä änguä we-hunqä-täni awä tuäkiqätnqe, iqueqä äwinqä iuta ma, ä ämaqä hñqueqä kuknuä qänaki iutanä ma, Goti Iqu Kiqä-kia iunqä atäunuä ikqeqä. Auä, Goti Iqu ique tääqä ätuätumetä, kuknuä ängui ämaqä Israitqä iquautanä ma, Jisasi Iquenyqä änyä mañqä iquau awä tuäkiqätnqä äwikqe. Huizi, Poli iqu tii ätätä äqäkqe. Qokä-apäki Goti Iqueqä hinuä iqi jänänjä hipñqe, ii ämaqä Jisasi Iquenyqä quuvqä eqiyätqänuwä iquanänjqä. Kuknuä yäpaki ätätä äqäkqe, tiinji. Kraisi Iqu ne suqä quvqä iqueqä hanä-iqeta

huätä newequatqanqutqänga, Dnä Änguä Iqu neyaqä qanä uwqeunji, jänä inemäqqangi, ne huizi-pqä iquaunji, suqä änguina iwitquetunqeqä.

Poli iqu, tuwanuä tquenqä kuknuä ätkqenqä

¹⁻² Ämaqä tuwanuä tque äqiyqä iqu, ii, nyi Poli kuknuä awä tuäkiqämqä änändowatkqä iqunji. Itanga Jisasi Iqueqä ämaqä nyitä anä äpmenquä iquatä ne tuwanuä tä, he qokä-apäkä Jisasi Iqueqä yoqenqä, qua naqä Galesiya im-imä aquvä äqängawätqänguwä iquenqä ävawqatqu. Nyi wäunuä tque imäkkä-qunä emqe, ämaqä kiuänänjä hñqu, ä kuapänänji atäunuä änyiyäpu, änändowatkuwä hmanji. Jisasi Kraisi Iqutä, Goti Apiqu, Jisasi Ique, qua äptekuwä iuta angumä ävauqumuatqä Iqutä, ätenjiyäsinyä, änändowatkiyä iqunji.

³ Goti neqä Apiqutä, Naqä Jisasi Kraisi Iqutä, qeqä imänqeta änguä etapäsinyä, heqä äwqe hanuä imbu pmetnqä emäkkinyä.

⁴ Neyaqä suqä quvqe hma imäkätñqä dinqe, Jisasi Iqu Goti neqä Apiqueä äwinqä iu qänaknä itä, Iqueqä-kiuä äwingqe. Iqu ne suqä quvqä qua täu äwinqä iuta huätä inetmetnqenqä, i imäkkqe. ⁵ Iqu Goti eä, neqä Apiqu enqe, ne Iquenji hea ique-ique yoqä naqä vquatunquänänji. Ii naqä-qakuä eä, qäyä äpmetänä.

Galesiya iqua, kuknuä naqä-qakui mäma hinuä ämaqunquwinqä

⁶ Änäänqäwe! Kraisi Iqueqä qeqä imänqeta änguä emäkkqä iquesa, Goti Hanjuwä Iqu, he Iqueqä hiätpnuwänqä tääqä etätmakqä qäyä etangqä-qe, Iquenji mäma hinuä ämaqunäpu, kuknuä hui-mända äunjqua uwqanguwitanji, nyi yäunuä naqänänjä eyätqänjä.

⁷ He qänakñi, kuknuä änguä we-hunqä-täñi, naqä-qakuänänjä hma etangi, hñque-mända äunjqua äwqä. Ämaqä, he kuknuä ique mapnqä emäkkuwä iqua, Kraisi Iqueqä kuknui, hñgi-mända äkunmäkäwqatäpu, hiqä kñuä indqänqe, yuuwä emäkpñqä etma uwqä.

⁸ Iinjä etangqä-qe, nenä-qe, ä ynaunqä qäukuä haqä yätutanä hñqunä-qe, kuknuä awi, neqä ätätunquä iutanji matqä hui-mända ätmitätqe, Goti Iqu ique qui imäkätñqä änyingji.

⁹ Iinjñqe ne kuknuä ae etukquä iuvqae, tänganji angumä tiinjä etqä. "Ämaqä hñqu kuknuä awi, he näqnqä ae ämetqänguwä iu matqä, hui-mända etqä iqu, Goti Iqu ique qui imäkätñqä änyingiyä."

10 Nyi kuknuä tä etqe, ämaqeunä yeeqä iwimäkmqä matqä iqä. Goti Ique yeeqä iwimäkmqä iu ätqä. Inji nyi ämaqeunä yeeqä iwimäkcunä etangundqe, nyi Kraisi Iqueqä wäunjuä imäkcunä maeqä imä.

Poli iqu, kuknuä naqä-qakuinqä näqñqä ämakqenqä

11 Nyämaqäüä, nyi naqä-qakuänä tiinjä etmqe. Kuknuä äñguä we-hunqä-täñä nyi awä ae etätñqä ii, ämaqä hñqueqä kñuä indqäñqä iuta hmanji.

12 Kuknuä iquenyqä näqñqe, ämaqä hñqu dqanji mämeqä ikqe. Jisasi Kraisi Iqu Kiqä-kiuä, kuknuä äñguä iqueni, ätnäñäqinyä ämändquakqe.

13 Nyi hinuiqänäñi, Israitqä iquauqä suqe a yqänä äqätmä äpmaminqä iñqe, he qätä ae äwimiñuwi. Inğanj ämaqä Jisasi Iquenyqä quuvqä eqiyäpu, Goti Hanjuwä Iqueqä yoqenqä aquvä qäñganjuwä iquauñi, hanjä-iqä hävemnäqñqä ävätmä, hämänänä yuuwä tämqä imiñqe.

14 Iinjä itmänğanj, nyi atqä-awäkauqä suqä iu yänänäqñqä imäknätmä, Israitqä iunji, ämaqä nyitä asäñgatqä iquau ämävqätäumänğa imänminqe.

15-16 Inäqe, nyi nqä nipeuä äwqä imä yqänä mnätanğa, Goti Iqu Iqueqä qeqä imänqetani, nyi Iqueqänänqä tääqä dätmetñqä ätenjikqe. Inji hea Iqu äwiñganğqänğa, Iqu Iqueqä Ymeqä-queni ämändquakqe. Iqu iinjä imäkkqe, kuknuä Jisasi Iquenyqä ätänqe, Israitqä iqua qäyä etanji, huizi iquau awä tqumqä indmakqe. Iqu iinjä iny-imäkcänğa, nyi kuknuä äñguä we-hunqä-täññqä näqñqä hui mamqe, ämaqä hñqutä kuknuä teenqä maqänä mäwqä ikqe.

17 Ä ämaqä Jisasi Iqu kuknuä awä tuäkiqäpnqä hinuiqänä ändowatkqä iquau yatñqä wimqe, Jerusälemänqä ekqä ma, aanqe. Inäqe nyi maqänäñi, qua naqä Arepiyanqä äukqe. Iqi äpmenjaqänmi, anjä-himqä Dämaskasiñqä anğumä äpkqe.

18 Nyi Jisasi Ique hinuä ae äqunğqänğa, quväukuä tqauqi-tque äpmamitani, Pitä iqutä kuknuä teenqä Jerusälemänqä ekqe. Iqini nyi hiunji 15, iqutä anä äpmakqe.

19 Inğanj nyi ämaqä kuknuä awä tuäkiqäpnqä ändowatkqä huiziquaunji, hinuä mäqunquä itmä, Pitä iquesä, Jemisi, Naqä Iqueqä känguequtänä äqunğqe.

20 Nyi tuwanjuä tä äqiyqe, Goti Iqueqä hinuä iqini, quanji matqä iqä, naqä-qakuänänji.

21 Iqini ävämetmä, qua naqä Siliya iunqätä, Silisiya iunqätä äukqe.

²² Ingani, Kraisi Iqueqä qokä-apäkä qua naqä Jutiya iu, im-imä aquvä äqängawätqänuwä iqua, qu nyaqä hipenji hinuä manqänqä iminuwu.

²³ Iqua hinuä manqänqä ipiyä-qe, nyinyqe, “Ämaqä, ne hanä-ikä hävemnäqnqä änätapminqä iqu, tängani, quuvqä heqiyqä yuuwä tämätä iminqä iquenyqe, awä ätätqänä” tätqätangä, qätä äwiminuwu.

²⁴ Itanga ämaqä Jutiya pmeqe, Goti Hanjuwä Iqu, nyi iinjä nyimäkkqenqä, änguiqä ätuäpu, Ique yoqä naqä äwiminuwu.

2

Quuvqä heqiyqeu miqä iqua, Poli iqueqä wäunjuinqä, ‘änguiqä’ ätkuwinqä

¹ Quväukuä 14 ae äpäwqanganji, nyi Jerusälemänqä angumä umqä itmanganji, Banäpasi iqtä anä äukue. Ye äwätayanganji, nyi Talusi iquenä-pqä inä itmakqe.

² Goti Iqu nyi äumqä dinqe, ätnänäqi ämaetä, “Uvä” dqangi, Jerusälemänqä äwätmä, Iqueqä ämaqeugä hinuä iqi ämaqä yoqä-tänjä iquauji, kuknuä änguä we-hunqä-täni, Israitqä iqua qäyä etangi, huizi iquau näqnqä äwiminqenqä, awä maqnqä ätukqe. Awi, tiininqä ätukqe. Ämaqä naqä iqua, “Ämaqä huizi iinjä iqua, Israitqä iquene enqä-pa epiyä” ändpqe, ii nyaqä wäunji imäkqa äpätjqe, nätmätqä hinginqä enqä-pa uwqä dinqä ätukqe.

³⁻⁵ Ne kuknuä tätqätanguani, ämaqä quuvqä heqiyqäquanä imäknminuwä hnqua, neyaqä kuknui qätä quwä wipnqä yäpä ingisa maqnqä äyapkuwi. Ämaqä iqua, ne Kraisi Jisasi Iquesa änguä pmeqä iunji ämänäquvasäpu, ne wäunüä-wiyqä hinginqä enqä-pa, Israitqä iquauqä suqä iqueqä yäpä iqi pmeqänqä qui inemäkpñqä äwingqe. Inäqe he quuvqe, kuknuä änguä we-hunqä-tänjä naqä-qakui, he ae ämetqänuwä iunqä eqiyqäpnqä nengangi, iquauqä näqnqä quanqä iunji, wänqäqäpu, “Änguä ätqäuä-qe” mätquä ikque. Inji Talusi iqu, nyitä anä äpme, Grikä iquautanjä-qu eäqä-qe, ämaqä yoqä-tänjä iqua, iquenyqe, “He Israitqä-quneqä atqä-awäkauqä suqä dunji, iqueqä huiwi häuä ktäupiyä” mänatqä ikuwi.

⁶ Goti Hanjuwä Iqueqä qokä-apäkä iuqä hinuä iqi, ämaqä yoqä-tänjä iqua, kuknuä nyi awä tquanganji, hui-mända makunmäkäwquatqä ikuwi. (Ämaqä iquaujqe, nyi nqä-näuäni, “Iqua yoqä-tänjuatiyä, ä yoqä maiquatiyä?” knuä pkäpkä mämetqänä. Goti Hanjuwä Iqu, ämaqeugä

yoqenqätä, hipenjuinqätä, knuä miqä, asänä iwäsäuqä Iquvi.)

⁷ Ämaqä iquautani, yoqä naqä qonqä, Pitä ique, Jemisi ique, Jonä ique, iqua näqñqä tiinjä ekuwi. “Wäunuä Goti Hanjuwä Iqu, Poli ique äwikqe, Israitqä iqua qäyä etangi huizi iquau, kukñuä äñguä we-huñqä-täñinqä awä tquätñeyqä. Ii wäunuä Goti Iqu Pitä ique, iqu Israitqä iquaunä awä tquätñqä, äwikqä-panä asänäñiqä.”

⁸ Goti Iqu, Pitä iquenji, iqu iqueqä wäunui, Israitqä iquauqä awä imä, äñguä imäkätñqä yänänäqñqä iwimäkätñqenqe, iqua näqñqä qänğanä ämakuwi. Itanga hea tänganji, nyi-pqe, ämaqä huiziu imäkmqe, Goti asä Iqu nyimäkätqätangi äqunquwi.

⁹ Iqua Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä qeqä imänqeta, nyi äñguä i nyimäkqanqenqä näqñqä ämapiyi, ne eequne naqä-hñqunä eatunqenqä, nyitä Banäpasi iqtä, yeeqä äyekuwi. Nänquiqune ae eanitanji, tiinjä imäkatunqenqä ‘ññqä’ ätunqque. Banäpasi iqtä nyitä, ye wäunui, Israitqä iqua qäyä etangi huizi iquauä yäpä imä imäkakitqätanguesi, iqua Israitqä iquauä awä imä imäkäkiqäpnqe.

¹⁰ Inganji iqua ye kukñuä hñqunä tiinjä äyatkuwi. “Qe Goti Hanjuwä Iqueqä ämaqä nätmatqä äki-äkinqä äwa ipu, täqi äpmenuwä iunji, hui mimäuqä yätamäqä vqanqinyqä.” Kukñuä iinji, ii nyi wäunuä qänaki imäkmqä knuä indqänätangqä qäyunä äyatkuwi.

Poli iqu, Pitä iqu suqä quvqä imäkqangi, äkasuwä ätukqenqä

¹¹ Pitä iqu Andiyokä iu ae ätimäuwä äpme, suqä quvqä imäkqangi, nyi iquenji äkasuwi, iqueqä hinuä iqi jänänä ätukqe.

¹² Tiinjä ätimäukqe. Pitä iqu änyä tii ätimäuwä äpme, Israitqä iqua qäyä etangi huizi iquatä buayä anä änäqäsminqe. Inäqe ämaqä Jemisi ique äväma äpkuwä hñqua, iqi timäuqanquwänga, iqu ämaqä huiwä häuä ktäupñqä ätminuwä iquaunqä zä itä, quvqä imäkätä, huizi iquau äväma, buayä anä manqä, kinänänji ätqäukqe.

¹³ Pitä iqu suqä kukñuinä tqe imäkqanga, Israitqä iutanä quuvqä heqiyqä huizi iqua, inä imäkkuwi. Itanga Banäpasi iqu, iqua iinjä äyä iqangä äqunäqe, iqueqä knuä-pqe waqiyä uwqangi, inä imäkkqe.

¹⁴ Inji nyi, iqua kukñuä äñguä we-huñqä-tänä naqä-qakuä iquenji, qänaki jänänä miqangä äqunmitanji,

eeqānānuauqā hīnuā iqisaṇi, Pitā iqueni, “Si Israitqetanukui qāyā eānā-qe, iutaṇā maeqānāṇā eānā, huiziqua enqā-panā qāyunā pmetqātangnā ākqānāṇā. Inī si tānggaṇi, quvqā imākātānā, huiziqua, Israitqā iquauqā suqe imākpnqā diṇqe, suṇqā yāṇā wqānātqāṇinyā?” ātukqe.*

Jānānā eqāṇqe, Jisasi Kraisi Iquenyqā quuvqā heqiyqā iutanānji

15 Naqā-qakui, ne Israitqā iuta ānanyquwā iutaṇi, ne huizi quvqā imākqā iqua enqā-panā ma,† Israitqā qāyunāṇā iquneyi.

16 Ināqe ne tiinṇqā nāqnqe. Āmaqe, Goti Iqueqā hīnuā iqīṇi jānānāṇā epu pmeqe, Mosisi iqueqā kukṇuā-suqā iu qānaknā iqā iuta ma, Jisasi Kraisi Iquenyqā quuvqā naqā-qakuā heqiyqā iutayi. Inī ne Israitqā qāyā eanā-qe, ne-pqe Jisasi Kraisi Iquenyqā quuvqā eqiyātqāṇu. Itāṇi Goti Iqu nenyqe, “Nqā āmaqā jānānāṇuaeā-qe” kukṇuā-suqā asā ique qānaknā itqātangquā iuta ma, Jisasi Kraisi Iquenyqā quuvqā heqiyātanguatqā iuta tuānā. Ii tiinā etanggiyi. Goti Iqu āmaqā hṇqueni, “Nqā āmaqā jānānāṇuaeā-qe” kukṇuā-suqā iu qānaknā itqātangqā iuta, mātquā yānā. Aanqe.

17 Ne Goti Iqueqā hīnuā iqīṇi, āmaqā jānāṇā hiatunquānā, Jisasi Kraisi Iquenyqā quuvqā eqiyātānā, kukṇuā-suqā iqueni qānaknā miqā iquque, Israitqā hṇqua nenqe, “Suqā quvqā imākquaiqā” kṇuā indqāṅgangpqe, iinṇqe ne, “Kraisi Jisasi Iqu Kiqā-kiuā suqā quvqe, yāṇānāqnqā imākātṇqā imākqiya” tatunquāta? Oee, Iqu iinī quati squāta imākātṇqe?

18 Inī nyi suqā yāuā kiṇganā qānaki iminṇqā ae āvquatāmāukqā iuṇi, anḡi a āmaqātātmā imākqe, ii nyi anī āpnasātmā anḡi āmātqā enqā-paniyi. Iinā imākqā-sāpi, Goti Iqueqā hīnuā iqīṇi, nyi suqā quvqā imākqā-qunā etminji.

19 Ināqe kukṇuā-suqā iquesaṇi, nyi pizqā āpākonmā āwominṇqe. Inī qānakṇi, kukṇuā-suqā iqueqā yāpā iqī āpmenqetaṇi, Goti Hanjuwā Iqueqā yāpā iqī pmamqā āvāmakqe.

20 Kraisi Iqu zā-huātati āunḡqe, ii nyi-pqā anā āpākongueā enqā-paniqā. Itanga nyi hāṇā-pmeqā ānyā-hāṇi āmakqe, ii Kraisi Iqu nyaqā yāpā-tāmā hāṇā yqānā pmetanḡi, nyi hāṇi iuta āpmenā. Itanḡi tānggaṇi, nyi qua

* 2:14 Nāqnqā-tāṇā iqua, kṇuā huitaṇā-huitaṇā indqānātqāṇā. Poli iqueqā kukṇui, Pitā ique āwikqe, tāqinyāndanā, ā hiṇṇqā 21 buṇqātanā? † 2:15 Israitqā iqua kṇuā tii indqānminjuwi. “Qu Israitqā iqunesaṇā ma, huiziqua, Mosisi iqueqā kukṇuā-suqā māmeqā ipiyitaṇi, eeqānāṇi quvqā imākqā iquayi.”

täu äpmeŋqe, ii Goti Hanjuwä Iqueqä Ymeqä Iquenyqä quuvqä naqä-qakuä heqiyqä iutanji. Iqu Qäqu, nyinyqä aanä kuapänä äwinyätä, Iqueqä hänä-pmeqe nyi angi indmetŋqä, ävquatämäukqe. ²¹ Ne ämaqä jänänänä eatuŋqe, kukŋuä-suqä yäuä iquesa etanŋutqe, ii tiinji. Kraisi Iqu äpäkongqe, nätmätqä hingiŋqä enqä-manä eänä. Inäqe nätmätqä Goti Iqu, Iqueqä qeqä imänqeta nätapätŋqe, nyi manitä makitqäteqä iqämä.

3

Kukŋuä-suqeu qänaknä iqenqätä, Goti Iquenyqä quuvqä heqiyqenqätä

¹ He ämaqä Galesiya pmeqä hiŋuä piŋqä asusuainä itqänuwä iquenä, ne Jisasi Kraisi Iquenyqä ämetquakqe, ii tiinji. He Iqu zä-huätatä äunätä äpäkongangqe, hiŋuä mäqunquä ikuwä-qe, ii he Ique hiŋuä äqunänä. Inäqe he hiŋuä maŋŋqä ipŋqe, hiyaqä hiŋui, paaqä tqu äteqäwä?

² Nyi nätmätqä hŋquenyqä yatŋqä emqe, he awä dpu. He Goti Hanjuwä Iqueqä Dŋä Äŋguä Ique ämakuwi, ii kukŋuä-suqä ique qänaknä ipiyä iuta ämakuwätanä, ä kukŋuä äŋguä ique ganä qätä äwiyäpu, quuvqä eqiyäpiyä iutatanä? Ii he quuvqä eqiyäpiyä iutanji.

³ He hiŋuä piŋqä asusuainä äänä itqänä? He änyä-hänä pmeŋqe, Goti Iqueqä Dŋä Iqu emäqanŋqeta ipäqäkuwä-qae, inji täŋgaŋi, yqänä pmeŋqe, hiqä yänänäŋŋqä iutanä qäpu imäkmäupŋqätanä?

⁴ Hanä-iqä eeqänänä i ämakuwiŋqe, yätamäqä maeyŋŋqä ämakuwäta? He iinji, quatä-tänä ämakuwiqä kŋuä änyiyqi.

⁵ Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä Dŋä Äŋguä änyä-qe etapätä, nätmätqä ämaqä mimäqänänä i imäkkqe, ii he kukŋuä-suqä iu qänaknä iqanŋuwä iutandanä? Oee! Ii he kukŋuä äŋguä ique qätä äwiyäpu, ämepu, quuvqä eqäkuwä iutanji.

⁶ He Aprähamä, Israitqä iquneqä awiqu kiŋganänä iquenyqä kŋuä indqämbu. Goti Hanjuwä Iqueqä bukä iunji, kukŋui tiinjä ätä. *“Aprähamä iqu, Goti Hanjuwä Iquenyqä quuvqä heqiyqanŋi, Iqu ‘Ämaqä jänänueqä’ ätkqeqä”* äqänä.*

⁷ Iutanji, he näqŋä tiinjä heŋŋqe. Ämaqä Goti Iquenyqä quuvqä eqiyätqänuwä iqua, qu Aprähamä iqueqä ymeqä naqä-qakuä iquayqä.†

* **3:6** Ipäqäqä 15:6 † **3:7** Israitqä iqua, “Ne Aprähamä iqueqä ymeqä-quneyqä” ätminuwi. Jonä 8:33.

8 Kinganänjängani, Goti Hanjuwä Iqu, nätmatqä timäuniqä iu hiñuä äqunätä, Iqueqä bukä iuñi, tiñjä äqäkke. “Ämaqä huitanjä-huitani, Goti Iquenyqä quuvqä heqiyqanguwängani, Iqu ‘ämaqä jänänänjä-quayqä’ tuäniqeqä.” Iñä etangi, Iqu kukñuä änguä iqu änyä matimäuqänga, Aprähamä ique awä tii ätukqe. “Sitanji, Nyi ämaqä eeqäpnäñi, änguä iwimäkmniqeqä.”[‡]

9 Inji Aprähamä iqu quuvqä heqiyqangi, Goti Iqu iqueni änguä iwimäkkqä-pani, ämaqä tqu-tqu quuvqä eqiyqäqe, Iqu iquenjä-pqe, änguä inä iwimäkänä.

10 Inäqe ämaqä hñqu, “Nyi kukñuä-suqä iu qänaknä itmä iutani, ämaqä jänänjunä himqänä” kñuä indqänätñqä etangutqe, Goti Iqu ique qui imäkäniqe. Iñqe, Goti Iqueqä bukä iuñi, tuwanuä tiñjä äqänä. “Ämaqä hñqu, kukñuä-suqä eeqänänjä äqänänqä iuñi, hiunji ique-iqueni qänaknä miqä itñqe, Goti Iqu, ique qui imäkäniqeqä.”[§]

11 Bukä iuñi, tiñjä-pqä äqänä. “Ämaqä quuvqä eqiyätñqä iqu, Goti Iqu, ‘Ämaqä jänänqeqä’ tquanqgetani, hñjä äpmaka wätänä.”* Iutani, ne näqñqä tii enu. Ämaqä hñqu jänänänjä timäutñqe, kukñuä-suqä iu qänaknä itäqä iuta maeqä yänä. Aanqe.

12 Ämaqä kukñuä-suqä iu qänaknä iqä iqu, ii Goti Iquenyqä quuvqä heqiyqä iuta hmanji. Ii nätmatqä iqueqe. Iñqe, Goti Iqueä bukä iuñi, tuwanuä tiñjä äqänä. “Nqä ämaqä jänänänjä iqu, quuvqä eqiyätäqetani, hñjä pmenqiyä.”[†]

13 Goti Hanjuwä Iqueqä bukä iuñi, tuwanuä tiñjä-pqe äqänä. “Ämaqä tqu-tqu zä-huätati äunätqä iqu, Goti Iqu, ique qui imäkäniqeqä.”[‡] Inji, ämaqä-qune, kukñuä-suqä iu qänaknä miqä iqangua, Goti Iqu ne qui inemäkäniqä iuta änetmetä, angumä hñjä inequmuatätñqä iñqe, Kraisi Iqu, Goti Iqu, Ique qui imäkäniqä-qu ekqe.

14 Kraisi Jisasi Iqu wäunjuä iñjä imäkkqe, ii kukñuä Goti Hanjuwä Iqu, Aprähamä ique, “Änguä ikimäkmqänä” ätukqä iuñi, ämaqä eeqänänjä iu äwimetñqeyi. Itanga iutani, ne eeqänänji quuvqä eqiyqetani, Goti Iqu, “Nqä Dñi, äwimniqeqä” ätkqe, ne Ique ämenä.

Goti Iqu, kukñuä hñquaqi guä ämäsäuekqenqä

15 Nyämaqäüä, nyi suqä neqä äpmenä itunquä iquesa ämetmä, kukñuä ktqä tiñjä etmqe. “Ämaqä hñquaqu, nätmatqä hmbinyqä kukñuä ätäsinä, guä ämäsäuiyqe,

[‡] 3:8 Ipäqäqä 12:3; 18:18; 22:18 § 3:10 Kukñuä-suqä 27:26 * 3:11 Hapakukä 2:4 † 3:12 Hiqäva-imäqä 18:5 ‡ 3:13 Kukñuä-suqä 21:23

ämaqä hñqu qui mimäqäñqä eä, änyä-hänjä hui masusueqäñqe.” Kukñuä Goti Iqu, Aprähamä ique ätukqä itäñi, asänäñi.

16 Itanñi kinganäñi, Goti Hanjuwä Iqu, kukñuä guä Aprähamä iquesä, itanña iquesanä Hiätqä Iquesä ämäsäuekqe. Goti Iqueqä bukä iunñi, tuwanui, “Iquesanä hiätqä iquauä” ätnä, ämaqä kuapänänqä maññqä eä. Inäqe hñqunänqä, “Iquesanä Hiätqä Iqueä” äqänä. Ii Kraisi Iquvi.

17 Kukñuä nyi tä ätqä iqu, kiqä qakui tiinñi. Goti Iqu kukñuä gue, Aprähamä iquä ganä ämäsäuekqä etanñiyi. Inñi quväuukuä 430 ae äpäwqanñi, kukñuä-suqä iqu, qänaki ätimäukqe. Iqu iinñä ikqä-qae, Goti Hanjuwä Iqu, kinganänänqä kukñuä ätätä guä ämäsäuekqä iunñi, huätä mewemäüqä yänä. Oee.

18 Inñi ne, nätmätqä Goti Hanjuwä Iqu, ne ämeniqunquä näwinyä ioktäumäkekqä äwinñä iunñi, kukñuä-suqä iquenñi, a yqänä äqätanä, iuta meniqunquä etanñutqe, ii ne Goti Hanjuwä Iqu, kukñuä guä ämäsäuekqä iuta mämeqänqä qñqanä ämeyequ. Inäqe Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä qeqä imänqeuta, Aprähamä iquenñi, “Nyi nätmätqä äñgui äktapmniqeqä” ätuätä, guä ämäsäuekqeyi.

19 Inñä etanñutqe, kukñuä-suqe, sunñä äwi? Goti Hanjuwä Iqu iquenñi, ämaqe suqä quvqä imäkätqätanñuwitani, ämaekqe. Aprähamä iquesa Hiätqä, Goti Hanjuwä Iqu, äñguä wimäkätñqä kukñuä guä ämäsäuekqä Iqu, ätnänäqi timäuwqanñqe, yakuinä ämaekqe. Kukñuä-suqä iquenñi, Goti Hanjuwä Iqu, ynaunñä iquau vqanña, iqua ämepu, ämaqä awä iqi ätqäuminñä ique^s äwikuwi.

20 Ämaqä awä iqi ätqäüqä iqueqä wäunui, hñquaquiyqä kñuä indqänqe, naqä-hñqunä wimäkätñqeyi. Inäqe Goti Iqu, Aprähamä ique kukñuä guä ämäsäuetäqänñi, Iqu hñque mäwqä, Kiqä-kiuä imäkätä ekqe.

21 Kinganäñi, Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä kukñuä guä eeqänänñä ämäsäuekqä iquauñi, mäñdi äkittqiyätä, kukñuä-suqä iquenñi yänänäqñqänänñä imäkkqäta? Aanqe. Kukñuä-suqä, Iqu änätapkqe, hänjä-pmeqä nätapqä-säpi, inñi ne suqä ique qänaknä itanä iutanñi, Goti Iqueqä ämaqä jänänänñä hiätaninñi.

22 Inäqe Goti Hanjuwä Iqueqä buki, näqñqä tii äyä änätapä. “*Suqä quvqä imäqänñqe, ämaqä eeqänänñä imimñä iu guä äqiyänänä.*”^{*} Iutanñi, kukñuä guä ämäsanä

§ 3:19 Mosis iqu, Goti Hanjuwä iqueqätä Israitqä iquauqätä awä iqi ätqäuminñqe. * 3:22 Apqä Bukä 14:3; Romä 3:9-19

äwinqä iu meqänqe, ämaqe Jisasi Kraisi Iquenyqänä quuvqä naqä-qakuä eqiyätqänuwä iuta mapnä.

²³ Suqä Jisasi Iquenyqä quuvqä heqiyqänqä iqu matimäuqänqä, kuknuä-suqä iqu, ne guä enqä-ma äpakänä änaqiyäminqe. Inji kiqä hea qäyunäni ätnänäqi timäuqanqä, ne guä enqä-pa äpmaminqe.

²⁴ Ga ne Iquenyqä quuvqä heqiyqetani, Goti Hanjuwä Iqueqä qokä-apäkä jänänänä hiatunquä dinqe, kuknuä-suqä iqu, neqä ämäneyqä enqä-panä eä, Kraisi Iqutä näquatämäutnqä ämäneminqe.

²⁵ Inji tängani, hiunji ne quuvqä heqiyatunquä iqu, ae ätimäuqä-qae, neqä ämäneyqä yäüä iqueqä yäpä iqini, angi mäpmeqänqe.

²⁶ Quuvqä eqiyätqänuwitanj, he eeqänänqenä Kraisi Jisasi Iqutä ämuänmbu, Goti Hanjuwä Iqueqä ymeqä qe eqä.

²⁷ Qokä-apäkä asnjä ämepu, Kraisi Iqutä ämuänqänuwä iquenä, he Iqueni gquä quäuqä enqä-pa ae ämipnguwi.

²⁸ Tiinji miwäsäunqänqe. Tqu Israitqä-quvqä, ä tqu Grikä-quvqä. Itanga tqu wäunuä-wiyqä hinginqä-quvqä, ä tqu huiziqueqä yäpä iqi mäpmeqä kiuänä pmeqä-quvqä. Itanga tqu qokä-quvqä, ä tqu apäkä-quvqä. Ii he eeqäpnäni, Kraisi Jisasi Iqutä ämuänmbu, naqä-hnqunä epiyitanji.

²⁹ Inji he tängani Kraisi Iqueqä-quenä eänuwä, ii he Aprähamä iqueqä ymeqä-quenä ätimäupu, Goti Iqu, "Nyi äwimniqueqä" ätätä kuknuä guä ämäsäuekqä iunji, nätmätqe, heqä himänätqe, ämapnä.

4

Kaniqueqätä, ymeqä iqueqätä, suqenqä

¹ Nätmätqä meqänqä ätqä iunqe, nyi tiinjä etmqe. "Kanä hnqu ymeqä-tänä enqe, ymeqä iqu kanmä nätmätqä eeqänäni, iqueqänä wimänäniqe. Itangi iqu, ymeqä wänqä äpmeqänqä, nätmätqä-tänä-qu eäqä-qe, iqu kaniqueqä wäunuä-wiyqä iqua enqä-pa pmetäniqe.

² Iqu hiunji kaniqu ae ätekqä iqu timäuqanqänqä hinuä äqänä, ämaqä ique miqä iqueqätä, iqueqä nätmätqä miqä iqueqätä, yäpä iqinyä pmetänä.

³ Ne-pqe asänäni, ymeqä wänqä enqä-pa äpmenä, suqä qua täutanä iquauqä yäpä iqi äpmaminqe.

⁴ Inji hiunji qäyunänä iqu eqanqäni, Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä Ymeqä Iqueni ändowatämeqkqe. Iqueni, apäkä ne enqä-manä ii änyueqanqa, Iqu Israitqä iquauqä suqä iunji, yäpä iqi äpmaminqe.

⁵ Iqu iinjä ikqe, ii ne ämaqä kuknuä-suqä iqueqä ämäneyqä yäpä iqi äpmenquä iqune, mbqä neyämetnqätä, itanga Iqueqä ymeqä naqä-qakuä hiatunquätänji.

⁶ Inji tänganji, he Goti Iqueqä ymeqänä ae äpmeqanguwitanji, Iqu, Iqueqä Ymeqä Iqueqä Dni, heyaqä äwqä yäpä imä äpmuatekqe. Itanga Dnä Iqu, ii Qäqu Kanmqä tääqe, 'Apä-qä' ätätñqä Iquvi. ⁷ Iutanji he wäunuä-wiyqä hinqinqä mäpmeqä epu, Goti Hanjuwä Iqueqä ymeqä äpmenä. He iinjä äpmenjuwi, Iqu Iqueqä nätmatqä änguä eeqänänji etapänä."

Poli iqu, qunqä huäqä wungangji, qundqändqä iminqenqä

⁸ Hinuiqänänji, he Goti Hanjuwä Iquenyqä maqnqä epiyā iutanji, nätmatqä Goti Iqu-tänjä asänänjä hma etanguwä iquauqä wäunuä-wiyqä äyā äpmaminjuwi.

⁹ Inäqe tänganji, he Goti Iquenqe näqnqä etanguwä qenä-qe, Iqueqä henyqä näqnqä eänqe, heyaqä iunji ämäwqätäuä. Inji he tuwängi qanä äwäpu, suqä yänänäqnqä maeqä epu, yätamäqä meyqä iquau wimapñqe, sunqä angi äwqä? He iquauqä wäunuä-wiyqä angumä hepnqä hengangitanä? Oee, änä mäwqä iqi.

¹⁰ He suqä, hiunji naqänänjä huitanjä-huitanjä iquauñi, aquvāqnqānganji, tuwä mäwiyqä, qänaknä iqä-quenji.

¹¹ He iinjä itqätanguwitanji, nyi wäunuä yätamäqä hemqä imäkminqe, yuuwä tänätqä knuä nyiyqanji, henyqä qundqändqä kuapänä iqä.

¹² Nyämaqäüä, nyi kuknuä tä etqäqe, "Nyi nqä-näuāñi suqä yäuä iunji ävquatämäutmä he enqä-pa äpmenqe, he-pqe nyi enqä-panä pmapiyā" etqä. He nyinji quvqä mindqueqä ma ikuwi.

¹³ Nyi tänjä-yaqä huitanjä hnqu inyimäkätqätanji, hiunji kinganänjä ique emetmä, kuknuä änguä we-hunqä-tänjä ique awä etkqä iinqe, he knui yqänä ämenä?

¹⁴ Tänjä-yaqä nqä huiwä täutanji, he hanjä-iqä naqänänjä äyā etapminqe. Inäqe he nyinji, tuwä manundmäuqä pa ipu, itanga nyinyqä qäqiqi äpäpu anä pmeqāñqe, enyqä miqä äyā iminjuwi. He nyi indmepiyānganji, Goti Hanjuwä Iqueqä ynaunjä hnque itmapqä-pa, ä Kraisi Jisasi Ique itmapqä-pa äyā indmakuwi.

¹⁵ He nyi änyä ti indmepiyānganji, aquvänä ipu indmakuwä-qe, ga tänganji hiqä aquvänä iqä iqu, äknji äweqäwe? Nyi naqä-qakuä tiñ etqä. "Inganji, he nyinyqä yeeqä ipiyitanji, nätmatqä äsque-äsquenyqä nyi äwa iqangqe, yätamäqä äyā änyiminjuwi. Nyi 'He heqä hinui qäquaqu ätqopu dappiyä' etqä-säpi, he 'oeyqä' mandqä iqäpninji."

16 Inji nyi kuknuä änguä we-hunqä-tänjä iutanjä naqä-qakuä ique ämetmä awä etkqeutani, he nyini, himä-wiunqä enqä-panä-qunä ängqänguwäta?

17 Ämaqä huizi, kuknuä-suqä iunqä ämetquetqänuwä iqua, he yätamäkkä qäyunäni maiyqä ipu, he qunji yeeqä wipnqä dinqänä, kuknuä aowä dinä etätqänä. Suqä iini, ii he nyi-tänjä qäqiqinji mapqänqä, änandumäkäpu, suqä iqua imäkkqänguwä iu, qänaknä vqäpnqä emäkätqänä.

18 Ämaqä hnqua, hui-mända yätamäkkä wipnqä yänjä äqänätqänuwi, iqua yätamäkkä qäyunäni vqängpqe, ii ängui. Mä iini, nyi hesä anä pmetangndqä-qe, ä mämpmetangndqä-qe, he qäyä imäkkqäpnqe.

19 Nqä ymeqä isuenä, nyi nqä huiwi tmi-tmiqä angumä tä ämeqätä, ii apäkä hnqu ymeqä nyuätngänä tmi-tmiqä naqänänjä ämeqä-panä iinjä ämeqä. Ii quati tiinjä etangiyi. He suqä Kraisi Iqu imäkätngqä-pa imäkäpu, Iqutä asänänjä epnqä nyingangiyi.

20 Nyi henyqe, “Yätamäkkä äänä wimqä” tiyä knuä ämetmä, qundqändqä kuapänä iqä. Iutani, nyi hesä anä äpmetmä, kuknuä ängui hui angumä etätmä, yänänäqnqä emäkmqenqe, aanjä kiinjä änyinätngqe.

Aprähamä iqueqä apäkä iuaquinqä

21 Ämaqä kuknuä-suqä iu qänaknä iqänqä enyätngqä iquenä, nyi yatnqä hnqu hemqe. Kuknuä-suqä iunji, tuwanuä äänä äqänänä tqangä, qätä äwiyätqänuwi?

22 Kuknuä-suqä Goti Hanjuwä Iqu Mosisi ique äwikqä iunji, tuwanui tiinjä äqänä. Aprähamä iqu ymeqä hnquaqu-tängueqä. Hnqu apäkä wäunuä-wiyqä hinginqä, Hekaiyqä iqueqä. Itanga hnquququ, iqueqä apäkä, huiuqä yäpä iqi mämpmeqä inqä, Serayqä iqueqä.

23 Apäkä wäunuä-wiyqä hinginqä iisanjä ekqä iqu, qokä-apäkiuqä äwinqä iutani. Itanga apäkä huiuqä yäpä imä mämpmeqä enqä iisa ekqä iqu, Goti Hanjuwä Iqu hänaqä imäuetä, kuknuä guä ämäsäuekqä iutani.

24 Apäkä iuaqu, Goti Iqueqä kuknuä guä ämäsänänjiyä iuaquvi. Apäkä Hekai atäunui, kuknuä gue, Goti Iqu Mosisi iqutä, qoqonjä Säna iu ämäsäuekqä iunqä eä. Itanga kuknuä guä ämäsänänqä iu yäpä iqi äpmetqänuwä iqua, eeqäpnä wäunuä-wiyqä hinginqänänjä iquayi.

25 Inji Hekai, qoqonjä Säna, qua naqä Arepiya iu-pqenqä atäunuä enqä iiyi. Ii atäunui, Jerusälemä tänga qua täu äwinqä-pqä iinyqä eä. Itanga ämaqä Jerusälemä iu äpmenjuwi, eeqäpnä kuknuä-suqä iu qänaknä ipu, wäunuä-wiyqä hinginqenä äpmenjä.

²⁶ Inäqce añä-himqä Jerusälemä huiziqu, ii qäukuä haqä yätu äwi, Serai enqä-pa, huiziquauqä yäpä iqi mäwiqä eä. Itanga ii quuvqä eqiyätunquä iquneqä nipaïyi.

²⁷ Inqce, Goti Iqueqä bukä iunji, tuwanuä tii äqänä.

*“Apäkä ymeqä maunyqnqä qokitqä enä üki, si yeeqänä iqanginyä. Si iinji miqä itnä, tmi-tmiqe mämeqä isnqä iiki, yeeqätä ävautnä, apqä tqanginyä. Iinji sunqe? Apäkä qokä-täñi ymeqä kuapä-täñä qenä-qe, apäkä qok-iqä ävämetqä ii, huizini ämäwqätäuä, aanä kuapänänjä-täñi etänä.”**

²⁸ Nyämaqäüä, tängani he Aisakä iqutäñi asänänjä enä. Iqutä, hesä, Goti Iqu kuknuä guä ämäsäuekqä iutani, Iqueqä ymeqä iquenji.

²⁹ Ingani ymeqä qäquaqu ae eyitani, ymeqä qokä-apäkiuqä äwiñqä iuta ekqä iqu, ymeqä Dnä Änguä Iqueqä yänänäqnqä iuta ekqä iquenji, quvqä ämotquakqe. Quvqä iinji, tänganä-pqe yqänä äwi. Kuknuä-suqä yäpä iqä äpmeñuwä iqua, quuvqä eqiyätunquä iqune, quvqä ämänätquetqänjä.

³⁰ Inqce Goti Iqueä bukä iunji änäänyä äqänä? Ti äqänänä ätqä.

“Apäkä wäunuä-wiyqä hinginqä iisä, iyyqä ymeqä iqutäñi, huätä dawatiyä. Apäkä iinjiyqä ymeqä-qutä, apäkä huiuqä yäpä iqi mäpmeqä enqä iyyqä ymeqä-qutäñi, kanmqä nätmätqä eeqäpnäñi, miwäsäuqä iyingeqä.”†

³¹ Nyämaqäüä, iutani, ne apäkä wäunuä-wiyqä hinginqä iyyqä ymequne maeqä enu. Apäkä huiuqä yäpä iqi mäpmeqä enqä iyyqä ymequne enu.

5

¹ Kraisi Iqu ne kuknuä-suqä iu yäpä iqi guä enqä-ma pmetangu huätä änequtäutä, hingi Iqutänä pmetatunquä inemäkkqe. Itanga hiqä-hiuäñi, he kuknuä-suqä iuqä yäpä iqi wäunuä-wiyqä hinginqe angumä pmeqänqe, yänänäqnqä tqäupu.

Goti Iqueqä qeqä imänqe, mävämeqenqä

² Poli iqunä, nyi kuknuä tä etmqä iqäqä tqueni, qätä änguänä nyipu. He ämaqä jänänänjä timäupnqe, ämaqä hnqua heyaqä huiwi häuä qäyä ektäupnqänä hinuinä qumbnqä sätäti, ii tiinji. Kraisi Iqu wäunuä ae imäkkqä iunji, yätamäkkqä maiyqä yänä.

* 4:27 Asayä 54:1. Asayä iqu, Jerusälemänqä ätkqe. Poli iqu täqini, Aprähamä iqu Serai ävämetä, Hekainyqä äukqänganqä ätätä äqiyätqäuä. † 4:30 Ipäqäqä 21:10

³ Nyi angumä tii etqä. “Ämaqä hñqua, heyaqä huiwi häuä qäyä ektäupñqänä hiñuinä äqunñguwi, ii tiinji. He kukñuä-suqä eeqänänä iunji, qänaknä iqa uwqäpñqä iunqeyi.”

⁴ Ämaqä hñquki, si kukñuä-suqä iunji qänaknä itnitanji, Goti Iqu, “Ämaqä jänänueä” ktqñqä äkinyätñqe, ii tiinji. Kraisi Iqutäñi qñqanä enätnä, Goti Iqueqä qeqä imänqeta nätmatqä hiñgi ävätñqä iunji, qe ävämenyä.

⁵ Nyi ii ätqe, tiinjä etanjiyi. Goti Iqueqä Dñä Iqueqä yänänäqñqetanji, Iquenyqä quuvqä jänänä eqiyätanä, neqä kñuä indqänqä imñji, Iqu jänänänä nemäkätñqä iunqä hiñuä äqänänä äpmenä etanji, ätqä.

⁶ Inji ämaqä hñqu, Kraisi Jisasi Iqutä ämuänñanqe, suqä huiwä häuä ktäunqä iqutä, häuä maktäunqä iqutäñi, nätmatqä hiñginqä enqä-panä wänä. Inäqe hñqu, quuvqä eqiyätäqä iutanji, suqä ämaqä huiziunqä äwinqä iquenji, a yänänäqñqä ämaqätqe, ii nätmatqä naqä-qakuänänji äyuwä.

⁷ He äñguänä iqa äpätqänjuwi, täñganji heyaqä himä heqanñguwä iqinji, kukñuä naqä-qakui hii eyäwqatätñqä hiñuinä mäqunñquä ipñqe, hoptäwi tqñ heyqanñgikä?

⁸ He nätmatqä kñuä indqänqä quvqä iuta timäunqanñqanqä qänaknä i iquwi, ii Goti He tääqä etätmetñqä Iquesa hmanji.

⁹ Bretqä imäkqenqä kñuä indqämbu. Si buayä iinji naqänänä timäutñqä kinganñgutqe, nätmatqä naqänänä imäkqe, wänqäpu pññä ämäuesqe, qo aanä naqänänä äväunä. Ii enqä-panji, kukñuä quvqä wänqänänä ipu, naqänänä imänätä, ämaqeunqä quamä pmeqä, qui imäkänä.

¹⁰ Nyi kñuä tiinji yänänäqñqä indqänqä. “Naqä Iqu qu yätamakqä vqanñguti, kñuä indqänqä, hui-mändä mindqänqä ipñqäüä.” Inäqe, ämaqä heqä kñuä äñguä iu qui emäkqä iquenyqe, nyi maqñqä eämä-qe, “Iqu iqueqä quvqä ii imäkqänqä kimanji, hanä-iqä menñqiyä” ätqä.

¹¹ Nyämaqäüä, nyi suqä huiwä häuä ktäunqänqä iqu äñguänänä äqunätmä, kukñuä awi iinñqä tqä-säpi, inji qu hanä-iqä äpakä tiinji, sunqä ändapqa pätnänä? Inji nyi kukñuä awi, suqä iquenyqä tätqäqä-qunä-säpi, qu kukñui zä-huätati iquenqe, äkasuwä matqä ipu, hanä-iqä mändapqä itqäpninji.

¹² Ämaqä huiwä häuä ktäunqänqä etäpu, hiqä kñui qui emäkätqänjuwä iquauñqe, quwqä huiwinä häuä maktäunqä pa ipu, kiqä häukuä-pqe, qäsä yimäpñqä änyinñgi.

Suqe, huiwä iqueqätä, Dñä Äñguä Iqueqätä imäkqenqä

13 Nyämaqäüä, he kuknuä-suqä iqueqä yäpä iqi mäpmeqä hiätpnqä dinqe, Goti Iqu tääqä ae etätmakqe. Inji he suqä iqueqä yäpä-imä mäpmeqä ipiyä-qae, hiqä enqä dunä hinqi mimäkäkiqnqe. Inäqe, Goti Iqueqä ämaqä iquaunqä kiinä enyätä, quwqä wäunüä-wiyqä pmetpnqe.

14 Goti Hanjuwä Iqueqä kuknuä-suqä hnqu, “Si tqä-täunqä äkinyänqä-parji, sitä qäqiqi äpmejuwä iquaunqä-pqe, inä kinyätñqänänji.”* Si ique qänaknä itqäni, kuknuä-suqä huiziquaunqä-pqe, qänaki inä itqänä.

15 Inäqe hiqä-hiuä qui mimäknqä ipnqä dinqe, äkasuwä mäpätngeyqä ipu, kuknuä mäkä maqäyonqä iqäpnqe.

16 Nyi ii tiininqä etqä. Hiqä huiwi quvqä imäknqänqä äwinyätñqä iu, qänaknä miqä ipnqe, Dnä Änguä Iqueqä äwinqä iunä qänaknä ipu, pmetanngpiyä.

17 Ne näqnqä äyä etqänu. Huiwä iqueqä äwinqequ, Dnä Änguä Ique päsättqämätä iqanga, ga Dnä Änguä Iqu, huiwä ique päsättqämätä itqäüä. Iutanji, iquaqu mäkä-hunqä pmetanngiyitani, hiqä hnjuä-hnjuä imäkanä-tpu ipiyä iunji, mimäknqä itqänä.

18 Inäqe he Dnä Änguä Iqu emäknqanqä iunä qänaknä iquwi, ii tiinji. He kuknuä-suqä iqueqä yäpä iqi mäpmeqä iqä.

19 Suqä, huiwä iqueqä äwinqeuta ätimäutñqenqä näqnqä äyä etqänu. Iqua tiinji. Suqä qanä hinqi ikiqä, suqä kiyä mätqä huizi imäknqä, suqä quvqä imäknqänqä äwqä maqänä ävaueyi.

20 Ita, goti quanqä iquau qonä woktäuqä, paaqä häsuäwä huitanä-huitanä imäknqä, mäkä-hunqä imäknqänqä, kuknuä mäkä-hunqä, himä qui maqänä imäknqä, wiunqä äpakä ikiqä, huiwä nätmätqenqä qeqä tquä, quwqä-quwänqänä äwinqä, äkasuwä ätnäpiyitani iväqnqänqä.

21 Itanga ämaqä änguä pmetannguwä iquaunqä äwqä quvqä hinqi imäknqänqä, wainqä-eqä yänänäqnqe nqänqä, yeewä iqä iu suqä quvqenä imäknqänqä, itanga suqä huitanä-huitanä huizi isua-pqe inä imäknqänqä ätqä. Inji nyi qänqanä ae etqä imni, angumä tiinä etqä. “Ämaqe, suqä eeqänänä nyi tä etqä tquau imäknmitpqe, Goti Hanjuwä Iqunä miqä iunji, Iqutä anä mapmeqä ipnuwiqä.”

22 Inäqe Goti Iqueqä Dnä Änguä Iqu, ne inemäknqanngqetani, suqä tiinji imäknqatunqe. Ämaqä huizi iunqe aanä kuapänä winqänqä, yeeqänä iqänqä, äwqä hanuinä inqä pmeqänqä, äwqä tnäni maqänä

mimäkkä iqänqä, ämaqeu yätamäkkä vqänqä, suqä änguinqä ämotqueqänqä, itanğa kuknuä ätätanä qäyunä imäkkänqä.

²³ Itanğa quami qeiqinyä pmeqänqä, neqä-neuä änguanä minqänqe. Inji kuknuä-suqä iutanä hnqu, suqä änguä tqaunji, pmua imäkkänqä, aanqe.

²⁴ Qokä-apäkä Kraisi Jisasi Iqueqänä ae enuwi, qu suqä huiwä iqueqä äwinqeuta ätimäutnqe, zä-huätati äuepiyitanji, qäpu ae ekuwi.

²⁵ Ne hänä äpmenque, Dnä Änguä Iquesa äpmenqu-qae, qanji, Iqueqä äwinqä iunä uwquatuñquänänji.

²⁶ Inji ne quikuä ptqä äqänätanä, yoqä haqä mämamäunqä yatunqe. Neqä-neuäni, quvqä itquatnätanä, mäkänqä minqä pa iquatuñque. Itanğa hnquauqä änguä äpmenuwä iunqä, äwqä quvqä hinji mimäkkä pa iquatuñque.

6

Suqä yätamäkkä inqenqä

¹ Nyämaqäüä, heyämaqä hesanä hnqu suqä quvqä äyä imäkkänji äqunänuwi, Dnä Änguä Iqu he naqä yäuä ae emäkkä iquenä, ämaqä quvqä iinä imäkkä iquenji, yätamäkkä qeiqinyä äväpu, jänä iwimäknqe. Itanği yamwiqe, he-pqe inä emeqä dinqe, änguanä mimbu.

² Heyämaqä hnqua hanä-iqä äki-äki ämequwi, he heqäänä imäkmбу, yätamäkkä imbnqe. Inji he iinä imäkkuwi, ii Kraisi Iqueä suqeunji, qänaknä qäyunä iqä.

³ Ämaqä yoqä maeqä hnqu, “Nyi yoqä naqä-täñunqä” knuä indqänätnqä iqu, ämaqä naqä-qakuä-qu ma, iqueqä-kiuä quanğä imäknği.

⁴ Ämaqä hnqunä-hnqunäni, iqu iqueqä wäunüä imäkätäqä iunji, ‘Änguä imäkkändiyä, ä quvqä imäkkändiyä’ täqe, kiuä ganä iwäsänätnqe. Inji änguä enqe, iuta aquvänä ipnqe. Hnquququauqä di, ‘Äänä imäkätqätpiyä’ tpu, hinuä ämäqunäpu, miwäsäuqä ipnqe.

⁵ Ii tiinä etanğiyi. Ämaqä hnqunä-hnqunä, iqueqä wäunüä-täni. Wäunüä ique qäyunä imäkätnqe, ii kiqe.

⁶ Ämaqä hnqu, Jisasi Iqueä kuknuinqä näqnqä etapqanğutqe, heqä nätmatqä änguä äänä ämenuwitanji, hui yätamäkkä wipnqänänji.

Ymisänä vowä äqutäupu äptqenqä

⁷ He hiqä-hiuä hinji-hinji imäknäpu, ‘Ne iinji Goti Ique itquequnä’ knuä heyäti. Hmanji, he iinji änä mimäkkä ipnä. Tiinä eä. Hnqu kiqä wäunüä iunji, ymisänä uwqä

vowi äkitanä äki äqutätqä enqe, kiqu häukui, qäyutaninä wiqanquti ämetä guänä.

⁸ Ämaqä hñqu, huiwä iqueqä äwiñqä iunä qänaknä imitätqe, zä-häukuä quvqä äwiqä-panä iinjä etä, qui hämänä imäknäniqe. Inäqe iqu, Dñä Änguä Iqueqä äwiñqä iunä qänaknä imitätqe, inji zä-häukuä änguä äwiqä-manji, ique-sani, iqueqä häñä hea ique-ique pmeqe ämeniqe.

⁹ Itanji ne suqä äñgui imäqñanqe, enyqä miqä iquatuñquänänji. Inji Goti Iqu, Iqueqä hea qäyunä ätimäutqanqanqe, ne enyqä miqä imitatqe, ymisanä äñgui ämequä-pani, ämeniqe.

¹⁰ Itanji ne ämaqä hui, ique yätamäqä vqenqä wiñganji äqunqque, yipäqñqenä miqä, hämänä vquatuñque. Itanga neqä Jisasi Iquenyqä quuvqä anä eqiyätunquä iquaunji, ne yänä äqänanä yätamäqä vquatuñque.

Huiwä häuä ktäunqätä, maktäunqätäni, hinginqä enqä-paniqä

¹¹ Nyi henyqä tuwanuä ätnämäuqä iquenji, yäpakä mänjini tuwanuä naqänänjä-quanji,* nqä hipaitä äqiyqe.

¹² He qätä änguänä nyipiyä. Ämaqä hiqä huiwi häuä ktäunqänqä kikutätmä eyätqänuwä iqua, “Ne Kraisi Iqueqä zä-huätatinqä awä ätuätunquä iutanji, hanjä-iqä metunque mänenqanqiyqä” knuä vqanji, ämaqä huizindi, qunqä yeeqä wipñqä diñqä, i eyätqänäuä.

¹³ Ämaqä iinjä iqua, huiwä yuunguä-tänjä qäyä epu, kukñuä-suceunji qänaknäni miqä itqänäuä. Iqua heyaqä huiwi häuä hinginä ektäupiyä iuta, ämaqueuqä hinuä iqinji, yoqä naqä mapñqä äwinyätqänä.

¹⁴ Nqä-näuänji, nyi nqä yoqetä, ä ämaqä hñqueqetä, haqä mämaeqä itmä, neqä Naqä Jisasi Kraisi Iqueqä zä-huätatinqänä aquvänä itmä, Iqueqä yogenä hageqä mamäuqämqe. Kraisi Iqu, zä-huätati äunätä äpäkonätäqetani, nyi nätmätqä qua täutanji, hinginqä enqä-panä äqunqque. Itanga, qua täutanä iquauqä hinuä iqinji, nyi ämaqä hinginqunqä.

¹⁵ Itanga suqä huiwä häuä ktäunqä iqutä, ä häuä maktäunqä iqutanji, ii nätmätqä hinginqä enqä-paniqä. Ne Goti Iquesa häñä-pmeqä änyä-häñi ämetunque, ii nätmätqä naqänänji äyuwä.

* **6:11** Kukñuä tqe, Poli iqu kiquä-kiuä äqäkqe. Hitunuita tqinyqe, iqueqä yätamäqä vqä hñqu Poli iqueqä kukñuä äqäkqe. Näqñqä-tänjä hñqua knui, Poli iqueqä hinui quvqä etanji, tuwanuä naqänänjä-quau äqäkqeqä, indqänätqänä.

¹⁶ Ämaqä äkisqu-äkisqu, nätmätqä naqänänjä ii a äqätpu, qänaknä itqänuwä iqua, Naqä Iqu, quwqä äwqä hanuä imbñqä iwimäkätä, Iqueqä qeqä-imänqeta, qeqinyä iwitquequätñqä änyingiyä. Iqua Goti Iqueqä ämaqä Israitqä naqä-qakuä iquayi.

¹⁷ Nyaqä kuknuä yäpaki tiinjqä. Ämaqä nyi ñqä huiwä täu yuunguä ae ändapätqänuwi, ii Jisasi Iqueqä wäunuä-wiyqä-qunä etangqenqä ämotquenjä. I etangi, ämaqä hñqu nyi hanjä-iqä angumä dapqänqe, manyingqiyä.

¹⁸ Ñqä nyämaqäüä, neqä Naqä Jisasi Kraisi Iqu, Iqueqä qeqä imänqeta, hiqä quuvqe, änguä hinggi emäkquätñqä änyingiyä. Ii naqä-qakuä eä, qäyä äpmetänä.

Tuwanuä, Poli iqu Epäsäsi pmeqä iquaunqä äqäkqe Yätamäkqä kuknuä hinuiqänä iquvi

Tuwanuä Poli iqu äqäkqä tqueqä quati, tiinji. Goti Iqueqä äwinqe, Iqu nätmatqä qäukuä yätutanitä, qua iutanitä eeqänäni, Kraisi Iquesa aquvā äqiyätä, Kraisi Iqu nätmatqä eeqänänä iuqä Nyuänä Naqä-qakuä-qu hetnqä iwimäkätñqä iinqe. (1:10 hinuä qundñqä.) Itanji, Iqu Iqueqä qokä-apäkä iu ävauqumuatätä, qu Kraisi Iqutä anä muänmbñqä iwimäkätñqä äwingiyä.

Kinganäni, Poli iqu tuwanuä iunji, Goti Iqu ämaqeunqä qeqä ätumuäkätä, qu Kraisi Iquenyqä quuvqä heqiyätqätanqpqä iqua naqä-hñqunä epu, hueqä-himqä hñquesanä enqä-panä iwimäkätñqenqe, kuapanä ätätä äqäkqe. Kraisi Jisasi Iqueqä wäunuä iutanji, Goti Iqu qokä-apäkä iu angumä itmenä. Itanga, Iqu kuknuä guä ämäsauekqä-pa, qunji änguänänä itqueniqenqä näqnqä mapñqe, Iqueqä Dñä Änguä Ique ävänä. (1:14 hinuä qundñqä.) Itanji huizi, Poli iqu tiinjä ätätä äqäkqe. Ämaqä Jisasi Iqueqä yoqe amepu, Iqutä anä ämuänñajuwä iqua, äwqä naqä-hñqunä imbu, Goti Iqueqä suqä iunä qänaki iqäpnqe.

Tuwanuä täunji, qokä-apäkä iqua, Kraisi Iqutä anä ämuänñäpu, naqä-hñqunä enuwinqä ätnänä iqi mot-quetñqe, Poli iqu kuknuä ktqä hñquaqui-hñque ätukqe. Ktqä kinganäni, Goti Iqueqä qokä-apäki, anä kiuänänä hñqu enqä-panä etanji, Kraisi Iqu anä-siyandqä enqä-ma ätqäüä (2:19-22). Ktqä huizi, Goti Iqueqä qokä-apäki, ämaqä kiuänänä hñqueqä huiwä enqä-panä etanji, Kraisi Iqu huiwä iqueqä nyuänä-queqä (4:1-16). Ktqä yäpaki, Goti Iqueqä qokä-apäki, qu apäkä hui enqä-panä etanji, Kraisi Iqu, apäkä iyyqä qokiqu enqä-paniqä (5:22-32).

Iñi tuwanuä täunji, nätmatqä ängui, Goti Iqu Iqueqä ämaqe iwmäkäninqä winganqñqe, ne hinuä änguänä äyā äqunägunä.

Poli iqu, tuwanuä tquenqä kuknuä ätkqenqä

¹ Nyi Poli, Goti Hanjuwä Iqueqä äwinqä iuta, Kraisi Jisasi Iqu Iqueqä kuknuä awä tuäkiqäm qä äänändowatkqä

iqunji. Nyi tuwanuä tä, he Goti Hanjuwä Iqueqä ämaqä epu, anä-himqä Epäsäsi iu äpmapu, Kraisi Jisasi Iqutä ämuänmbu, Iquenyqä quuvqä äpakänä eqiyätqänuwä iquenñqä äqiyqä.

² Goti Hanjuwä Apikutä, itanga neqä Naqä Jisasi Kraisi Iqutä, qeqä imänqeta änguä etapäsinyä, heqä äwqe hanuä imbu pmetpnqä emäkcinyä.

Goti Iqu, nätmatqä eeqäpnä qäukuä haqä yätu äwinuwi, änätapqenqä

³ Ne neqä Goti Hanjuwä Iqueqä yoqe, hageqä ämamäutanä, änguä iwimäkquanä. Iqu neqä Naqä Jisasi Kraisi Iqueqä Goti eäqäqe, Kaniqu inänji. Iqu Kraisi Iqutä ämuänñanqetani, nätmatqä eeqäpnä qäukuä haqä yätu äwinuwi, neyaqä quuvqä du änguä inemäkquätñqä, änätapätqäüä.

⁴ Iqu qäukuä qua mimäkcänga, ne Kraisi Iqutä ämuänñaninquä diñqe, atäunuä ae inaikqe. Iqu iinjä imäkkqe, ii ne Iqueqä ämaqänä eanä, Iqueqä hinuä iqinj, suqä quvqä-tänjä maeqä, jänänänjä pmetaninquä diñqeyi.

⁵ Iqu nenyqä aanjä kiinjä äwinyätäqä duta, kinganä atäunuä ae ätänaikqe. Quati tiinji. Jisasi Kraisi Iqu wäunuä imäkäniqä iuta, Iqueqä ymeqänä naqä-qakuä eanä pmeqänqe. Goti Iqu iinjä imäkkqe, ii Iqueqä yeeqä inqeutatä, Iqueqä äwinqeutatänji.

⁶ Iqueqä Ymeqä, Iqu aanjä kiinjä äwinyänqä Iquesani, Iqu Iqueqä qeqä imänqeta hinqi vqe, ne ae änätapkqe. Ii naqänänjä hitanqgenqä, ne knui, änguänä indqänätanä, Iqueqä yoqe, hageqä mamäquatuñquänänji.

⁷ Iqueqä Ymeqä Iqu äpäkonätä, Iqueqä häneqä iuäkcä iutani, ne angumä hänjä inequmuatätä, neqä suqä quvqä eeqänäñi, huätä ae ämänatnämäukqe. Goti Hanjuwä Iqu iinjä itä, Iqueqä qeqä imänqeta hinqi vqe, hävemnäqnqä etanji ämänätquakqe.

⁸ Iqu änguä aanjä kuapänä inemäkätä, näqnqä änguitä, knuä indqänqä huitanjä-huitanjitä, änätapkqe.

⁹ Nätmatqä Goti Iqu, Kraisi Iqu wäunuä imäkcängqä iunji, Iqueqä yeeqä inqetä, Iqueqä äwinqetä, imäkäninqä zä äwinqä di, tänganji Iqu ätnänäqi ämänätquakqe.

¹⁰ Nätmatqä eeqänäñi, hii ganä iwqatqanganji, nätmatqä eeqänänjä qäukuä yänjinitä, qua täunjitäñi, Ämiqä Kiuänänjä Hñqueqä yäpä iqi pmetpnuwi. Ii Kraisi Iquvi.

¹¹ Inji ne Qäqutä ämuänñanä, Iqueqä ämaqänä eqänqe, hinuiqänänji Goti Hanjuwä Iqu Iqueqä-kiuä ätänaikqe. Iqu Iqueqä äwinqä iutatä, Iqueqä knuä indqänqä iutatäñi, nätmatqä eeqänäñi timäutñqe, imäkänä.

12 Iqu iinjä ätānaikqe, tiinjä imäqāñqē. Ne Kraisi Iquenyqā quuvqā eqiyātanā, kñuā iqā yāñānāqñqā ganā ävātunquā iqunesañi, Iqueqā yoqe haqeqā aanjä hävemnäqñqā muāmuāqñqē.

13 Ga he-pqā, nesāñi asä iinjä epnā. He kukñuā, naqā-qakuā we-hunqā-tāñä eä, angumä hāñä equmuatqā iqueni, qātā ae äwiyāpiyitanj, Kraisi Iquenyqā quuvqā eqiyāpu, iutanj Iqutā āmuāñānguwi. Iinjä eqanguwāñga, Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqā āmaqā iquau vāññqā kukñuā guā āmäsäuekqā-pa, henj, Iqueqā Dñä Äñguā Jāñānāñä Ique inä etapkqe. Dñä Äñguā Iinjä Ique vqe, ii he Goti Hanjuwä Iqueqāññqā näqñqā hipñqeyi.

14 Dñä Äñguā Iqueni, ne ae āmakquā-qae, inji qānakndanj, nātmatqā huizi, Goti Hanjuwä Iqu Iqueqā qokā-apākā iquau vāññqā kukñuā guā āmäsäuekqā-pqā ii, inä meniquā-pqenqe, näqñqā enju. Goti Hanjuwä Iqu, Kiqā-kiuā anji inetmetä hapā māñāqumuatqāñga, inga meniquā eä. Iqu iinjä inemäkātā, Iqueqā yāñānāqñqā āmāñātquakqā diñqe, Iqueqā yoqe, haqeqā aanjä hävemnäqñqā muāmuāquatunqē.

Poli iqu, qu näqñqā äñguāññä mapñqā, tääqā ätukqenqā

15-16 Goti Iqu äñguā e inemäkātñqā iññqe, he Naqā Jisasi Iquenyqā quuvqā naqā-qakuā eqiyāpiyā iutanj, Goti Hanjuwä Iqueā āmaqā iquaunqā enyātñqā iunqe, nyi qātā ānyā ti äwiyātmitanj, henyqā kñuā indqāññä, Goti Hanjuwä Iqueni, 'äñguiqā' ätuātñä, tääqā ätātñāñganj, maqāñāuqā āpakāñä ätqua äwātqāñä.

17 Nyi tääqe, neqā Naqā Jisasi Kraisi Iqueqā Goti Hanjuwä, Apiqu yoqā naqā-tāñä kingāññä āpmenqā Ique, ätuātñqe. Iqueqā-kiuā ätnāññäqi itkimäkñātñqā emäkātñqā diñqe, Iqu henj, kñuā indqāññä jāñānāñä-tāñä, itañga Iqueqā kukñuā naqā-qakuā iunji, qakuññqā näqñqā-tāñä epñqā iññqā, ätuātqāñä.

18 Itañga Iqu hiqā kñuā indqāññqe we eumäkqāñguti, ga he tiñññqā näqñqā äñguāññä metpñqā ätuātqāñä. Ämaqā Goti Hanjuwä Iqu atāunquā ae ekqā iquenä, nātmatqā äñgui mapnuwāññqā kñuā yāñāñāqñqā äwipu, hiñuā äqāmbu āpmenjuwi, nātmatqā iññqe, näqñqā hipñqā ätuātqāñä. Nātmatqā, Iqu Iqueqā āmaqā iqua mapnuwāññqā ätātä ekqe, ii nātmatqā aanjä äñguāññä isua etāñqñqā, näqñqā mapñqā ätuātqāñä.

19 Itañga Goti Iqueqā yāñāñāqñqe, Iquenyqā quuvqā eqiyātunquā iqueneqā huiwä yāpā tāmñi wāunquā

itnqe, ii aanjä hävemnäqñqä etanqqenqä näqñqä hipñqä ätuätqänjä.

²⁰ Iqueqä yänänäqñqä kätanänjä qäquesa, Goti Hanjuwä Iqu, Kraisi Ique qua buta angi ävauqumuätätä, qäukuä haqä yätunqä ätuma äyätä, Iqueqä hipa ämuangisa äpmuatekqä Iquvi.

²¹ Kraisi Iqu qäukuä yäni e äpmenqe, Iqu dnjä yänänäqñqä-tänjä iquautä, ämaqä ämiqä iquautä, itanga huizi yänänäqñqä-tänjä qäquaunä-qe, Iqu eeqäpnä ämawqätäuqänğa äpme. Yoqä naqä-tänjä tänğa äpmenuwä iquautä, qänaknda pmapnuwä iquautä, Ämiqä-qu äpme.

²² Goti Hanjuwä Iqu nätmatqä eeqäpnäni, Kraisi Iqueä yäpä iqinyä witñqä eätä, itanga, qokä-apäkä Iqueqä yoqenqä aquväqñqä iquau yätamakqä väniñqe, nätmatqä eeqäpnäni ämiquätñqä ätekqe.

²³ Nyuänjä iqu, huiwi ämitñqä-pa, Iqu iquau ämitqäuä. Iqu nätmatqä eeqäpnänjä iunji, ämiqä pmetanqqetanji, qu qäyunänä enjä. Ga huiwiq, Kraisi Iqueqä yäpä imä pmetanqqetanji, Iqu, huiwiq äwa miqä, eeqäpnäni aanjä qäyunänjä-tänjäñqä iwimäkuänä.*

2

Goti Hanjuwä Iqu, Kraisi Iqutä guä ämänaqiyätä, angi hänjä inemäkkqenqä

¹ Hinuiqänänji, heqä qätä mäwiyqä hñgisanä iqetatä, hiqä suqä quvqetatäni, he pizqä ae äpäkonjuwänänjä äpmaminuwi.

² He suqä quvqä ii imäkminuwi, ii ämaqä qua täutanjä iuqä suqä du qänaknä ipu, itanga dnjä quvqä im-imä hñginäwa äpmenuwä iquau miqä naqä iqueqä suqä quvqeu, qänaknä inä iminuwä iquenji. Dnjä iquau miqä tq, tänğanji ämaqä Goti Iquenji hñgisanä itqueqanguwä iuqä qeqä-quuvqä imñi, wäunuä yänänäqñqä yqänä itqäuä.

³ Hinuiqänänji ne eeqänänjune, iqua enqä-ma, asänänjä äpmenä, suqä quvqe, neqä kñuä indqänqä iutatä, huiwä iqueqä äwiñqä iutatäni, äyä imäkminque. Inğanji neqä suqä quvqenqe, kimanji qutä anänji, Goti Iqu äwqä tnänjä wiñganqqä iutanji, hanjä-iqä nätapätqätäninji.

⁴⁻⁵ Ne pizqä iinjä äpäkonanä qäyä äwitanqquä-qe, Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä huäqä-huñqetä, nenyqä äwiñqetä, äwa miqä, hävemnäqñqä eäqä iutanji, Kraisi Iqutä guä

* **1:23** Näqñqä-tänjä hñqua, kukñuä tqe, ti äkunmäkätkäuä. "Ga huiwiq, Kraisi Iqueqä yäpä imä äpmeqetanji, Iqu äwa miqä, eeqäpnäni aanjä qäyunänjä-tänjäñqä iwimäkuänä."

ämänaqiyätä, angi hänä inemäkkqe. Inji Iqu he hänä iinjä emäkäqumuatkqe, ii Iqueqä suqä nätmatqä hingi vqä iquesanji.

⁶ Goti Iqu, ne Kraisi Jisasi Iqutä naqä-hjqunä guä ämänaqäkqe, ii ne Iqutäni, angumä hänä nevauqumu-atätä, itanga Iqutä qäukuä yänji, ämiqänqä zä-hawä ikikinyänä iu, anä äpmuatänaikqe.

⁷ Iinjä inetquakqe, ii tiinjänqe. Ämaqä qänaki epqä iqua, Goti Iqu, Kraisi Jisasi Iqutä guä ämänaqiyätä, qeqä in-etmäkkqeunji hinuä äqumbiyitani, Iqueqä qeqä imänqeuta hingi vqenqe, näqnqä mapnuwi. Ii äwa miqänqä, aanä hävemnäqnqä iinqeyi.

⁸ He Iquenyqä quuvqä heqiyqanguwitanj, Iqu angi hänä emäkäqumuatkqe, ii Iqueqä qeqä imänqeuta hingi vqä iquesayi. Nätmatqä iinj, hiqä-hiuä imäknganguwita emakqä ma, Goti Iqu hinginäwa etapkqe.

⁹ Ii he wäunuä yänänäqnqä ipiyä iuta ämepunjqa, heqä quikui ptqä äqänäpu, hiqä yoqe haqeqä ämamänguwä ma, oee.

¹⁰ Wäunuä änguänänä nenyqä näwinyä ekqä iu imäkquatuñquä iunqe, Goti Hanjuwä Iqu, ne Kraisi Jisasi Iqutä guä ämänaqiyätä, hänä inemäkkqe. Inji ne tanga hänä tä äpmenque, ii Goti Iquesanänji.

Jisasi Kraisi Iqunä, ne naqä-hjqunä pmetatuñquä in-emäkqä Iquvi

¹¹ Iinjqe, he hinuiqänä äpmaminuwinqä knuä indqambu. Heqä hinaqä qanyä eunyäpu ämeekuwa etangi, Israitqä iqua henyqe, "Iquauqä huiwi häuä maktänqä-quayqä" ätäpu, itanga quwqä-quwänqe, "Ne huiwä häuä ktänquneyqä" ätätqänuwä iquayi. Huiwä iu iinjä imäkñqä suqe, ii ämaqeuqä hipaitä imäkkqeyi.

¹² He inga äänä äpmaminuwinqe, knuä indqambu. He Kraisi Iqueni, mämeqä hingi äpmaminuwi. He ämaqä Goti Iqu Iqueqänqä atäunuä ikqä, Israitqä iquautänänäuenä maeqä, ämaqä kinä hñqäqisanuenä etangä, Goti Hanjuwä Iqu, iquau nätmatqä väninqä kuknuä guä ämäsäuekqä iunqe, he evquatämäukqe. He qua iunji, iinjä äpmapiyänganji, Goti Hanjuwä Iquenyqä maqnqä epu, heqä knuä indqänqä yänänäqnqe, nätmatqä mapnuwänqenqä mämeqä, hingi äpmaminuwi.

¹³ Inäqe he ämaqä kinänäni iinjä ätqäuminuwä iquenä, tänganji he Kraisi Jisasi Iqutä i ämuänänänuwi, Iqueqä häneqetanji, Goti Hanjuwä Iqu, etma äpätä qäqiqi equmu-atekqe.

14-15 Jisasi Kraisi Iqunä, ne äwqä hanuä inqä pmetatunquä Inemäkkä Iquvi. Hinqiänäni, Israitqä iquatä, huizi iquatäni, mäkä-hunqä äpmaminiyi. Mäkä-hunqä iinji, täknä naqä hnqu awä iqi äqiyenyä pmetangiyänga, Jisasi Iqu äpäkonätä angi ävauqe, huätä ävāpnemäutä, itanga Mosisi iqueä kuknuä-suqä yäüä* eeqāpnāni hma imäkätä, naqä-hnqunä eenyā, äwqä hanuä inqä pmaynqä imäkkqe. Iqueqä äwinqe, tiinjä etangiyi.

16 Iqu zä-huätatä äunätä äpäkongqetani, mäkä-hunqe eeqänä hma imäkätä, mäkä-hunqä iquaqu, hueqä-himqä änyä-hänä hnqu hiätñqä imäkätä, itanga Goti Hanjuwä Iqutä, näueqä imäknyniyä pmesinyñqä dinqä äwingqce.

17 Inji Iqu äquvepätä, he kinä nāni äpmamijuwä iquendä, ne qāqiqinjä iqunesä, suqä äwqä hanuä änyanä, naqä-hnqunä pmeqāñqä iinjä awä ätkqe.†

18 Iqu ne äwqä hanuä iinjä inemäkkqetani, Dñä asänāñjätāñä eanä, Goti Hanjuwä Iqueni, iuta wimenä.

19 Tāngani he ämaqä huiü ämuāñqāñjā hmanji. He ämaqä qua iu qāyutanä, Goti Hanjuwä Iqueqä qokä-apäkä qāqiqinjä iqua enjuwä-panä epu, Iqueqä anju äpmenjuwä iquenji.

20 He anä, Goti Iqu imäkkqä-panä iinuenji. Ämaqä kuknuä awä tuäkiqāpnqä ändowatkqä iquatä, Goti Iqueqä kuknui hinuä-tqä iquatäni, qu anä-siyandqä enqä-panä iquayi. Kraisi Jisasi Iqu, anä vänyqä miqä yāñāñqñqä ämātnāñqä-panä iinjä Iqueyi.

21 Iquenyqä quuvqä eqiyätqāñuwä eeqänāni, Ique ekunätangä anä ii ämātnä. Goti Naqä Iqu, anä iqueni, hiqäva-imäkkqä anä enqä-pa, Iqueqāñqä mätquātñqä itqäüä.

22 He-pqe, Kraisi Iqutāni, naqä-hnqunä etanguwinqä, ga Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä ämaqä huizitä guä ämaiñiyätä, Iqueqä anji, Dñä Änguä Iqu yäpä ingisa pmetātñqä iinjä ämātātqäüä.

3

Poli iqu, kuknuä änguä we-hunqä-tāñä tqueqä wāñuä-wiyqä-queqä

1 Goti Hanjuwä Iqu iinjä emäkkqāñqetani, nyi Poli iqunä, Iquenyqä tääqä ätātqāñä. Israitqä iqua qāyā etangi huizi iquenä, yātamäkkqä eyqāmñqä dinqä, Kraisi Jisasi Iqueä wāñuä imäkātqātāñqetani, guä äpmuatenjiyquwi.

* **2:14-15** Israitqä iqua knuä tii indqänminjuwi. “Ne Goti Iqueqä suqä-tāñunä etangi, ne Iqueqä ämaqä-qunä eanä, huiziquau ämāwqātāñu.” † **2:17** Asayä 57:19

² Goti Hanjuwä Iqu henyqä qeqä imänqeuta änguä hinggi etquetnqä, nyi wäunui ändapqä iinqe, he qätä ae äwiyquwi.

³ Iqu Iqueqä knuä indqänqä zä wiqe, nyi näqnqä hiätmqänä ändapqke. Iinqe nyi henyqä tuwanuä wänqä ipu äqiyätmä, awä ae äyä etqe.

⁴ He pipa ipi a ätäupiyängani, näqnqä tiinjä mapnä. “Ae! Iqu Kraisi Iquenyqä kuknuä zä witanqqä iquenyqe, näqnqä ae äyä eänä.”

⁵ Ämaqä kinganä äpmaminuwä iquauni, nätmatqä tänge, awä mätquä iminuwi. Inäqe, tängani, ämaqä kuknuä awä tuäkiqäpnqä ändowatkqä iquatä, Iqueqä kuknui hinuä-tqä iquatäni, Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqänqä atäunuä ikqä iquauni, Dnä Änguä Iqu iwimäkgangi, iinqe iqua näqnqä ae ämenäüä.

⁶ Iqueqä knuä indqänqä zä wiqe, tiinji. Ämaqä Israitqä qäyä etangi huizi iqua, kuknuä we-hunqä-täni ämepiyita, Kraisi Jisasi Iqutä ämuänänjuwitanj, nätmatqä Israitqä iqua mapnuwä iunji, qu-pqä inä ämepu, qäyqä-qäqua naqä-hnqunä eqangpi, kuknuä Goti Iqu, ‘Iinjä imäkmniqeqä’ ätätä, guä ämäsäuekqe, qu-pqe inä patqiyäniqe.

⁷ Nyi kuknuä änguä we-hunqä-tänj tquenqä wäunuä-wiyqä-qunä emqe, ii Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä yänänäqnqä iuta inyimäkätä, Iqueqä qeqä imänqeuta hinggi ändapqä iiyi.

⁸ Nyi Goti Iqueqä qokä-apäkä iuqä yäpä iqini mänäqä mämä qäyä pmetangqä-qe, Iqu suqä hinggi vqä iuta wäunuä tiinji ändapqke. Nyi Israitqä iqua qäyä etangi huizi iquau, Kraisi Iqueqä nätmatqä eeqänänj, ne änä miwäsäuqä itä, a matäuqä itunquä iunji, qu-pqä inä mapnuwä iinqä kuknui, awä ätuätqänj.

⁹ Goti Eeqänänj Imäkkqä Iqu, nätmatqä imäkäninqä zä äkittqiye äpmaminqä iunqe, nyi ämaqä eeqänänj iu awä ätnänäqi tquämqe, Iqu wäunui iinqe inä ändapqke.

¹⁰ Goti Hanjuwä Iqu iinji, tiininqä imäkkqe. Dnä nätmatqä qäukuä yäninjä miqä iqua, Goti Iqu Israitqä iquautä, huizi iquautä, Iqueqä ämaqänqä naqä-hnqunä epnqä maqiyqangqeu äqumbiyitanj, “Iqueqä knuä indqänqe, huitanjä-huitanijä” knuä indqämbnqä imäkkqe.

¹¹ Goti Hanjuwä Iqu, suqä tä imäkäninqe, knui aanj hiniqänä iwäsäuekqeu qänaknä itä, Jisasi Kraisi neqä Naqä Iqu wäunuä imäkgangqä iutanj, naqä-qakui ae qe imäkkqe.

¹² Iinjä etangi ne Kraisi Iquenyqä quuvqä eqiyätunquetanji, zä miqä pemänä itanä, Goti Hanjuwä

Ique wimenä.

¹³ Iiñiqä, “Nyi he yätamakqä hemqänä, wäunuä imäkätmä hanjä-iqä meqangqenqä knuä kuapänä indqänäpu, heqä quuvqä heqiyqe mändi päwiñqä, yänänäqñqä tqäpiyä” etqä. Nyi hanjä-iqä ii ämetñqe, ii he änguä äpmepu, yoqä naqä mapñqeyi.

Poli iqu, qu yänänäqñqä iwimäkätñqä, tääqä ätukqenqä

¹⁴ Iqu nätmätqä eeqänänä iinjä imäkätñqenqe, nyi neqä Apiquenji qonjä äwoktäutqänä.

¹⁵ Iqu ämaqä qäukuä haqä yätu äpmeñuwä iquauqätä, qua iu äpmeñuwä iquauqätä Kaniqu eä, itanga Iqueqä hiveymeqä inä etanguwiñqä yoqe iuta ävätqäüä.

¹⁶ Nyi iinjä itmänganji, henyqä tääqä tiinjä ätuätñqe. “Iyää, neqä Apä, Si nätmätqä aanjä kuapänänjä-tänjä eänä, yänänäqñqä aanjä naqänänjä-tänjä enjä Iqukiyä. Si iquauñi, nätmätqä ii ävätnä, iquauqä äwqä yäpä imñi, Tqä Dñä Änguä Iquesa yänänäqñqä iwimäkiyä.

¹⁷ Nqä Apä, qu Kraisi Iquenyqä quuvqä eqiyätqätanguwitanji, Iqu iquauqä äwqä yäpä imñi anjä näweqä imäkäqämetñqänä yätamakqä wiyä. Ga suqä ämaqenqä äwiñqä iqu, zä enqä-pa hukä-tapiñä yänänäqñqä äüä ätqäunqä-pa, iinjä tqäutpñqänä iwimäkiyä.

¹⁸ Iyää Apä, iquatä, Tqä ämaqä eeqänänä itäñi, qu Kraisi Iqueqä suqä ämaqenqä äwiñqe, aanjä naqänänjä eä, quapitä hiqotitä, itanga haqä yätqätä mänäqä mämädä, im-imqä iquvanjä iptänänqä iquenyqe, näqñqä ämepu, a yänänäqñqä kiqätätpñqä, inä iwimäkiyä.

¹⁹ Iyää Goti Apiqukiyä, Iqueqä suqä äwiñqä iinjqe, ämaqe qu änyä maqñqä etangppqä-qe, Si ämaqä tqauuñi, näqñqä hiätpñqänä iwimäkiyä. Iyää Apä, Si quñi iinjä iwimäkätqänji, ii tiinji. ‘Nätmatqä aanjä hävemnäqñqä äwiñqe, qutä inä wiqänqä diñqeyqä’ äktätqänänä” ätuätñqe.

²⁰ Tiinjä eä. Goti Hanjuwä Iqueqä yänänäqñqä, neyaqä qeqä-quuvqä yäpä imä, iinjä itñqä iquesanji, ne, ‘Iinjä-iinjä inemäkiyä’ ätuätanä, yatñqä ävquque, Iqu ämāwqätäutä, nänäqänänji inemäkänä. Itanga ne qanyä knuinä indqängquä-pqe, asä iinjä imäkänä.

²¹ Inji Goti Iqu, Iqueqä qokä-apäkä iquautä, Kraisi Jisasi Iquesä, wäunuä naqänänjä iwimäkätñqetanji, ämaqe Iqueqä yänänäqñqenqä näqñqä ämepu, Iqueqä yoqä naqe, hea ique-ique haqeqä ämuämuäqäpñqe. Ii naqä-qakuä eä, qäyä äpmetänä.

Ne Jisasi Iqueqä huiwä eänquä iquene, Goti Iqueqä suqä dunä imäkquatunque (4:1-6:24)

4

Ne Jisasi Iqueqä huiwi enquetani, naqä-hnqunä pmetatunquenqä

¹ Poli iqunä, nyi Naqä Iqueä wäunüä iunä imäkätmä, guä äpmenqä iqunä, manä tiinjä etmqe. “Goti Iqu suqä ängui näwinyä etä, tääqä etätmakqä enqe, iunä imäkäpu, suqä Naqä Iqu mäwinqä iinqä iquauñi, mimäkqä pambiyä” etqä.

² He hnqunä-hnqunä hiqä-hiuä mändi äkittqänäpu, huiz-iunji, quvqä miwitqueqä, qeiqinyä mingpñqe. Heyaqä awä iqiñi, hanä-iqä timäuqanqani, äwqä tnänä maqänä mimäkqä, suqä ämaqenqä äwinqä iquenji, a yänänäqñqä äqätpu, hanä-iqä eeqäpnäñi ämeqäpnqe.

³ Dñä Änguä Iqu he äwqä hanüä imbu, naqä-hnqunä hiätpñqä emäkkqe. He äpakänä e pmetpñqe, yänä qanqanqpu.

⁴ He näqnqe, ne Jisasi Iquesani, huiwä naqä-hnqunä enu. Dñä nesä äpmenqe, Iqu Hnqunänji. Itanga nätmätqä änguänänä Goti Hanjuwä Iqu nätapäniqä diñqe, tääqä änatätmakqä-qae, ga ne asä iquenqä knüä yänänäqñqä indqänätanä, hinüä äqänanä, äyä äpmenju.

⁵ Itanga neqä Naqä Iqu-pqe, Hnqunänjqä. Neqä quuvqä eqiyätunquä-pqe, hnqunänjqä. Itanga asñä ämetunquä-pqe, hnqunä inänjqä.

⁶ Itanga eeqänänjuneqä Goti, Kiuänänä-qu eä, Iqu neqä Apiquvi. Iqu eeqänänjuneqä haqä yäñi äpme, eeqänänjuneqä awä iqi äpme, itanga eeqänänjuneqä yäpä imä äpme.

⁷ Inäqe Iqueqä qeqä imänqgeuta nätmätqä änguä hingnä vqä iunji, Kraisi Iqu iwäsäutä, ne hnqunä-hnqunä änatapqäukqe.

⁸ Kukñuä iinjñqe, Goti Hanjuwä Iqueqä bukä iunji, tiinjä ätä äqänä.

*“Iqu, aanä haqä yäninyqä äyätäqanqani, ämaqä guä äpmamiñuwä kuapänänä iquau ätuma ekqeqä. Ätuma äyätä, ämaqeunji, nätmätqä änguänänä äwikqeqä.”**

⁹ Kukñuä, “Iqu aanä haqä yäninyqä ekqeqä” ätäänqä iqu, ii Iqu yäninyqänä ekqänqä matqä iqi, oee. Kinqanänji, Iqu qua hnqne yäpä mänji äwinqä iquenqä ganä äwäkkä eä.

¹⁰ Ämaqä qua iunqä äquveqäqä Iqu, Asiqu, qäukuä aanä haqä yätunqä ekqe. Ii nätmätqä eeqänänä äsquä-äsqueni, qäyunänä witätqä imäkätqänä.

¹¹ Ämaqä Iqu Qäqu, Iqueqä ämaqä iqune, nätmätqä änguänäni tii änätapqäukqe. Hnqua, Iqueqä kuknuä awä tuäkiqä epnqä, hnqua kuknuä hinuä-tqänqä epnqä, hnqua kuknuä ängui awä-tqänqä epnqä, itanga hnqua, quuvqä heqiyqä iquau ämipu, näqnqä-vqänqä epnqä, äwikqe.

¹² Iqu iinjä imäkkqe, ämaqä Goti Iqu Iqueqänqä atäunuä ikqä iquau, Iqueqä wäunui, qäyasäqi miqä, qäyunä iqänqä iwimäqänqä eä. Wäunui qäyunä ämipiyitani, Kraisi Iqueqä huiwi naqä-hnqunänqä yändi-yändi imäqqa peyqänqe.

¹³ Iqua wäunuä ique imäqқанguwitani, ne quuvqä anä eqiyätanä, naqä-hnqunä äpmenä. Ga, Goti Hanjuwä Iqueqä Ymeqä Iquenyqe, näqnqä ämenä. Itanga, ymeqä nandqä naqä hiätqnänä imänga-imänga äpeyqäma, ne asä ii iqa-iqa äwätanä, Kraisi Iqu suqä jänänänjinä imäkätqnä-pa, qäyunänä hianä.

¹⁴ Ne iinjä ae ätimäuququängani, ymeqä wänqä isua iqä-ma mäpmeqä yatunqe. Ämaqä kuknuä quangä ätuäpu, huiziquau qui imäkpqnä näqnqä huitanä-huitanätänä iqua, neqä quuvqä heqiyqe yuuwä natäpnqä dinqe, yunui inji-ingisa äqunätä, nätmätqä näni-mäni ätpekiqäpani, ne iinjä minemäqänqe.

¹⁵ Iinjä maeqä itanä, ämaqeunqä änenqä iutani, kuknuä naqä-qakuinä tquatunqe. Ne iinjä imäqқанguatqe, neqä quuvqä heqiyqe yänänäqnqä eätä, neqä Nyuänä Kraisi Iqutäni, naqä-hnqunä hianä.

¹⁶ Wiikä qäpaiqä isua, yäni änguä äuqätänänqä imäkätqnä-pa, Iqu Iqueqä huiwä iqune iinjä inemäkänä. Ne gokä-apäkä iqune, suqä ämaqeunqä äwinqä iqueni, qänaknä itanä, neqä wäunuä hnqunä-hnqunä imäkätunquä iunji, ne huiwi naqä-hnqunä änyanitani, naqä-naqä imänga peyänä.

Suqä yäüä huätä vquatämäupu, suqä änyä-häni a maqätqnqänqä

¹⁷ Iinjinqe, nyi Naqä Iqueqä yoqetani, kuknuä yänänäqnqänäni tiinjä etmqe. "Ämaqä quuvqä maeqiyqä iqua imäkätqänuwä-pa, imäqqa mäwqä pambiyä" etqä. Iquauqä knuä iqe, quwqä äpmeqä iunji, häukuä änguä uwqiyqe, aanqä eä.

¹⁸ Quwqä äwqe, ppinqä yqänä imbu, knuä indqänqä ängui maeqä epiyitani, quwqä näqnqä meqänqe, we

maunqä etanqgetani, Goti Hanjuwä Iqueqä hänä-pmeqe, mämeqä itqänä.

¹⁹ Iqua suqä quvqä imäkäpiyanqani, “Tä aanä quvqä di imäkätqänunä” kjuä iini mindqänqä ipu, womba miqä ipnä. Iquauqä manä iuni, nätmätqä äwi iqä hnua änäpnä, äwi ae ävqäqä-qae mäwquatämäuqä yqänä imäqäpnä. Iinjqe, “He iqua imäkätqänuwä-pa, imäqä mäwqä pambiyā” etqä.

²⁰ Ämaqä Kraisi Iquenqä näqnqä etapäpiyā iqua, he suqä quvqä iinjā iquau imäqäpnqänä mämetqueqä ikuwi.

²¹ He Iquenyqä kuknui qätä äwikuwänga, Iqueqä kuknuä naqä-qakuä, Iqueqä-kiuänqä ätäänqä iinqe, qu näqnqä ae etapkuwinjqe, nyi näqnqä eänänä.

²²⁻²³ Iqueqä kuknui tiinji. “Suqä yäuä, huiwä iqueqä äwinqä iuta, hikänänä iu ämequatätä, yätamäqä mämeqänqä qui emäqä iqueni, he huätä vquatämäupu, kjuä iqä änyä-hänä iqu imä mnätjqe, heqä äwqe, anä qnqanä enqä-pa hutepiyā.

²⁴ Itanga he suqä änyä-hänä, Goti Hanjuwä Iqu Kiqä-kiuä enqä-panä imäkätä ekqä iqueni, a maqätpiyā. Suqä tqe, Goti Iqueqä kuknuä naqä-qakuä iutanä eä, jänänänä ikikinyänä enqä iiyi.”

²⁵ Inji, he naqä-hnqunä ae eänuwä, hiqä heyämaqä iquani kuknuä quanqi mätquä, naqä-qakuinā tquänjqe.

²⁶ Itanga he äwqä-tnänä engqe, suqä quvqä imäqä dijqä wimasipu. Äwqä-tnäni, äpakänä, mäptqe känäwä äwqä mämä mnganqgänqanqä mimäqä pambu. Inga-qänqanä qäpu hiätjqe.

²⁷ Äwqä-tnäni yqänä äwinjqe, Setänä Goti Hanjuwä Iqutä mäkä-hunqä iqu, ekittqiyätä ämaequtäqnqä.

²⁸ Si quwä mequki sätäti, angumni mämeqä, tqä-täuä wäunuä imäkätnä, tqänqätä, ämaqä äwa iqanguwä du yätamäqä vqänqätä, iqätjqe.

²⁹ Hiqä manä iutani, kuknuä quvqä matqänqä. Kuknuä änguä, ämaqä hanä-iqä metqätanguwä iu yätamäqä äväpu, yeeqä iwimäqäpnqä dinä tquanqpu.

³⁰ Itanga Goti Iqueqä Dnä Änguä Iqu, wiunqä yätjqä miwimäqä pambiyä. Goti Iqu Dnä Iqueni, he Iqueqä ämaqä-quenä hiätanqpi, itanga hiunji qänaknänga hanä-iqä mämeqänqä näweqä etmeninqä hiqnqä enqä-pa etapqe.

³¹ Itanga huizi, tiinji. Äwqä tptawä esqanguti, äkasuwä ätäpu, manä täqnqä ätäpu, kuknuä quvqä ämaqä mändi kittqiyeqetä, suqä quvqä huizi iquatäni, ävquatämäupnqä etqä.

³² Ga hiqä-hiuänqä huäqä äumäknäpu, qeiqi itquatnäpu, itanga hñqu quvqä etqueqe, änguä iwimäkäpu, hiqä äwqä tnäñi, iqueqä quvqetäñi, iñqä itmäkmbñqe. Goti Hanjuwä Iqu, he Kraisi Iqutä ämuänänganguwänga, Iqueqä äwqä tnäñi iñqä itmäkñätä, hiqä quvqe huätä ämaemäukqä-panä iñji.

5

He nätmatqä eeqäpnänjä imäkäpiyä iunji, we-hunqä iqi itkimäkmbñqe

¹ Iiññqe he Iqueqä ymeqä naqä-qakuä pmetangä, Iqu henyqä äwinyänqe, suqä eeqänänjä imäkäpiyä iunji, Iqueqä-kiuä imäkätñqä-pa, asänä imäqäpnqe.

² Kraisi Iqu nenynqä aanä kiñä äwinyätä, yätamäqä neyätñqä Iqueqä-kiuä äwiñgqä-ma, he nätmatqä eeqäpnänjä imäkäpiyä iunji, suqä ämaqeunqä kiñä äwiñqä iqu, hiñuiqä maeqäpnqe. Iqu iñä äwiñgqe, ii Goti Hanjuwä Ique yeeqä iwimäkätñqä diñqä, nätmatqä tä ikeqangä jinanä äweqä-pani, hiqäva äwqängqe.

³ Iñi, suqä huiwä yanä-iñqä Goti Iqu änätapkqe, tuwä äväpu, huitanä-huitanä imäkäkiqetä, suqä kiyä mätqä eeqänänjä imäkqetä, suqä hiñuä aowä qñqetäñi, he iñji mimäqä ipu, iññqä kukñui wänqä qäpu tqä-pqe, qäyä eänä. He Goti Hanjuwä Iqueqä ämaqä ae enuwä iquenä, iñä imäqäñqe, pmua imäkñänä.

⁴ Ä kukñuä womba iñqe matqä ipu, kukñuä anä miqänqä tqe matqä ipu, itanga qokä-apäkä iuqä suqenqe hññä tamqä matqä ipñqänänjä. Suqä ii he imäkqe, änguänänjä hmanji, quvqe. Hiqä kukñui, Goti Hanjuwä Iquenji, “änguiqä” tquanqpu.

⁵ “He iñä mimäqä pambiyä” etqe, ii tiñññqe. Ämaqä, suqä huiwä yanä-iñqä Goti Iqu änätapkqe, tuwä äväpu, huitanä-huitanä imäkäkiqetä, suqä kiyä mätqä eeqänänjä imäkqetä, suqä hiñuä aowä qñqetä itqäñuwä iqua, anä Goti Hanjuwä Iqutä, Kraisi Iqutä, ämisinyä äpmeniyä yänñi, mäpmeqä ipu, nätmatqä anä mämiqñqä iññqe, näqñqä änguänänjä mapu. Suqä hiñuä aowä qñqe, ii goti quanqä iu qonä woktäuqä enqä-panä asänäñi.

⁶ Ämaqä huizi, kukñuä quata maeqä hiñññqä isua etäpu, suqä iñä imäkpñqä etätma upñqä iquwi, wimasipu! Ämaqä hñgisanä ipu, iñä imäqanquwä iquaunji, Goti Iqueqä äwqä tnänjä iñqe, äwimenä.

⁷ Iiñä etangi, iquatä näueqä imäkñäpu, ikämanqä miqä pambu!

⁸ Hiñuiqänäñi he hiawiqä imä äpmaminuwä-qe, täñgañi, he Naqä Iqutä ämuäñnājuwi, ii he we-huñqä iqi qe äpmeqä. Itañi, he nätmatqä eeqäpnänä imäkäpiyā iuñi, we-huñqä iqi itkimäkmbñqe.

⁹ We-huñqä iqi äpmenuwä iquañi, we-huñqä iqu, qu ämaqe qeiqi iwimäkäpu, quvqä maeqä jänänänä epu, kukñuä naqä-qakuinä tqäpnqä wimäkänä.

¹⁰ Itanga suqä äñguä, Naqä Ique yeeqä iwimäkpnqä iuñqä näqnqä mapñqänä, yamwiqä iqangpu.

¹¹ He ämaqä hiawiqä imä äpmapu, suqä quvqä imäkätqājuwä iquatä äktuwuñqä mikiqä, hiqäpi yayuäki imbu pmetangpu. Quwqä suqä iquesañi, ymisanä enqä-pa, häukuä äñguä wiqanguti ämepu, manqä ipnä, oee. Iiñä imäkqe, qäyā etanguti, qanyä äpmapu, quwqä suqä quvqe, ätnänä iqi maepñqe.

¹² (Suqä quvqä, hiawiqä imä zä äpmapu imäkätqājuwinqe, womba meqä etanggi, nyi awä matqä imä.)

¹³ We-huñqä iqu, nätmatqä zä äwämitätqä iundañi, ätnänä iqi maeqanguti, hiñuä-qunqä eä.

¹⁴ Itanga we-huñqä iqu iinä imäkqangañi, nätmatqä iinä-pqä iqu, we asänä hunänä. Iiñä etanggi, iinqe kukñuä tiinä ätnä äwi.

*“Ämaqä hiaqäqä äwiñä iquki, pämä pmayä. Ae äpäkongñä iutanñi, anggi vayä. Anggi vauqangti, Kräisi Iqu, Iqueqä we-huñqetä, tä enqä-ma äyäkqätänä.”**

¹⁵ Iiñinqe heqä qañä ikipiyä imñi, äñguänä mimbu. Kñui qäyasäqä mindqänqä, äñguinä indqämbu iqiäpnqe.

¹⁶ Täñgañi ämaqe, suqä quvqenä imäkqäwätqājuwä-qae, hea, suqä äñguänänä imäkqänänä iqua, he ämaequtäuqänqä, äñguänä mimbu.

¹⁷ Ga he ämaqä kñuä iqä äñguinqä qämä-qämä miqä, suqä Goti Hanjuwä Iqu äwinyänqä iuñqänä näqnqä meqangpu.

¹⁸ He wainqä-eqä yänänäqnqä änäpiyi, hiqä kñuä indqänqä äñgui qui emäkätñqä duñqe, manqä iqäpnqe. Suqä iinñi, hiqä quamä pmeqä eeqänänä äwiñqä iuñi, qui emäkänä. Iiñqä tnänqe, Dñä Äñguä Iqu, hesä manguä enyätätñqä, hiñuinä qumbñqe.

¹⁹ Dñä Äñguä Iqu manguä e emnätangqetanñi, he tiinä imäkqäpnqe. Hiqä-hiuä kukñuä ätnäpiyängañi, kukñui apqä bukä iutanitā, apqä huizi iutanitā, itanga apqä Dñä Äñguä Iqu etapqangqä iutanitā, ämepu, hiqä äwqä imñi, Goti Hanjuwä Iquenyqä yeeqä ipu tqäpnqe.

* 5:14 Asayä 26:19; 60:1

20 Ga nätmatqä eeqänänjnge, Goti Hanjuwä neqä Apiquenji, he neqä Naqä Jisasi Kraisi Iqueqä yoqetani, “änguiqä” tquäpnqe.

21 Itanga, Kraisi Iquenyqe, “Iqu neqä Naqä-qu etangi, ne Iquenji, yäpä iqi vquanä” knuä indqänäpu, hiqä-hiuänä-pqe, yäpä iqinyä ingpnqe.

Qokä-apäkä ämanğawänuwä iquauñqä

22 Hiqä-hiuä yäpä iqi ingpnqä ätqäqe, ii tiinji. Apäkä iuenä, neqä Naqä Kraisi Iquenji, yäpä iqi ävätqänuwä-pani, heqä qokä iquauñä-pqe asänä e vqäpnqänänji.

23 Tiinjä etangi ätqä. Kraisi Iqu Goti Hanjuwä Iqueqä qokä-apäkä iuqä Nyuänjä-qu eä, iqua Iqutä huiwi naqä-hnqunä etangi, Iqu, huiwä iqu hänjä-pmetätñqänä, anji Vauqumuatqä-qu eä. Ii enqä-pani, qokiqu, apäkiyqä nyuänjä-qu eä.

24 Goti Hanjuwä Iqueqä qokä-apäki, eeqänänjä iunji, Kraisi Ique yäpä iqi äpmeñuwä-pani, inji apäkä-pqä iuenä, heqä qokä iquauqä yäpä iqi e pmetpnqänänji.

25 Qokä iquenä, Kraisi Iqu Goti Iqueqä qokä-apäkä iunqä kiinjä äwinyätä, yätamäkqä vätñqänä Iqueqä-kiuä äwingqä-pani, hiqä apäkä iuaunqe, kiinjä iinjä enğuätñqänänji.

26 Iqu qunqä iinjä äwinyätä imäkkqe, ii iquauñi, quvqä maiqnqä, eqetä, Iqueqä kukñuitä, asñä äwqiyätä, ikikinyänjä iwimäkätä, Iqueqä qokä-apäkänä hiätpnqä pmuatetñqä diñqeyi.

27 Iqu iinjä iwimäkätñqä äwingqe, ii tiinjänqe. Qu Iqueqä hinuä iqinji, nätmatqä qeqä bimbiqä tqä isua enqä-panä epu, kiyä maeqä epu, huiwi yätäaqä, ä ppkä äki-akitani, maeqä epu, ämaqe, “Quvqä iinjä-iinjä iqä-quaiqä” mäutqnqä äwinyä.

28 Kraisi Iqu, Iqueqä ämaqänqä aanjä kiinjä e äwinyätñqä-pani, qokiquenä, heqä huiwinqä kuapanä enyätñqä-pani, heqä apäkiuaunqä-pqe, asänä iinjä enğuätñqe. Ämaqä iqueqä apäkiyqä aanjä kiinjä äwinyätä, änguä iwimäkätñqä iqu, iqueqä-kiuänqä äwinyänqä iquvi.

29-30 Ämaqä hnqu, iqueqä huiwinqä wi äuämäkätä, ymisanjä miunqä ma miqä yäniqi? Oee, iqu änguä äminyätä, ymisanjä inguänä. Suqä iinji, ii tiinjä enqä-pani. Ne naqä-hnqunä äuqätänanä, Iqueqä huiwä hnqunä etangqetani, Kraisi Iqu, Goti Hanjuwä Iqueqä qokä-apäkä iqune, änguänä ämäneyätñqä-panä asänänjä iinji.

31 Suqä ii, Goti Iqueqä bukä iu tiinjä ätnänqä-pani.

“Qokä hñqu, iqueqä kandä känatä ävämetä, iqueqä apäkisä guä ämaqänäsinyä, huiwä naqä-hñqunä änyinyä pmeqänqeqä.”†

³² Kukñuä iqu, qakuä aanä naqänänjä-tänjä etanji, zä äwinqä ique. Nyi nqä-näuanji, “Kukñuä tqqu, ii Kraisi Iquenyqätä, Goti Hanjuwä Iqueqä ämaqä iquaunqätä, ätqiya” ätqä.

³³ Inji kiquä quati, tiinjä-pqä inänji. Ämaqä hñqunä-hñqunänjä iquenä, hiqä-hiuänqä enyätñqä-pani, heqä apäkä iuaunqä-pqe, inä hinguätñqe. Itanga apäkä hñqunä-hñqunänjä iuenä, hiqä qokiquaunqe, “Iqu nqä naqä-qu etanji, nyi iqueni yäpä iqi vqämqeqä” knuä indqänqñqe.

6

Ymeqä iquaunqätä, kunaqä-kunuñuaunqätä

¹ Ymeqä iisuenä, he Naqä Iqutä ämuänñjuwä-qae, hiqä hinaqä-hinuñuau hñgisa mitqueqä, qänaknä vqäpnqe. Suqä tqneni, he imäqä di, Goti Iqueqä hinuä iqini, änguänänji.

² Suqä iquenyqe, Goti Hanjuwä Iqueqä kukñuä-suqä iunji, tiinjä ätnä. *“Si tqä tnäutä tñiquesäni, yäpä iqi ävätnä, iyaquiuä kukñui qänaknä vqanqinyä.”** Goti Iqu suqä iqua ätuätäqänqanji, Iqu suqä tque-ganä, kukñuä nätmätqä timäuniqä diñqä qäsä guä ämäsäuekqe.

³ Kukñuä gue, tiinjä äyä ämäsanä. *“Si iinjä itnä änguänä äpmeñi, nätmätqä eeqäpnänjä si imäkätñä iunji, änguänä timäutqätanquti, itanga qua iunji, hea quäuqä äpmaka utunqinyä.”†*

⁴ Kunuñuenä, hiqä ymeqä isuaunji, quvqä itquepu, äwqä tnänjä miwimäqä iqäpnqe. He isuaunji, suqä Naqä Iqu äwinyänqä iunqä näqñqä äväpu, “Iini imäkäpu, iinjä mimäqä pambiyä” ämotquepu, änguänänjä miqäpnqe.

Wäunjuä-wiyqä iquaunqätä, wäunjuä miqä iquaunqätä

⁵ Wäunjuä-wiyqä iquenä, hiqä ämeyqä, qua täutanjä iquaunqe, “Iqu nqä naqä-qu etanji, nyi iqueni yäpä iqi vqämqänä” knuä indqänäpu, hñgisa miqä, qänaknä vqäpnqe. He wäunji, quanqä miqä, äwqä naqä-qakuänä äwipu, Kraisi Ique yäpä iqi ävätqänjuwä-pa, iinjä äwipu imäqäpnqe.

⁶ Iquau yeeqä iwimäkpñqä wäunjuä ängui, iqua hinuä eqänätanquwänqanä, miqä pambu. He Kraisi Iqueqä

† 5:31 Ipäqäqä 2:24 * 6:2 Ängumä Itmakqä 20:12; Kukñuä-suqe 5:16 † 6:3 Kukñuä-suqe 5:16

wäunuä-wiyqä eänuwi, Goti Hanjuwä Iqu äwinyänqä iunä imäkäpu, iquau qänaknä vqäpnqe.

⁷ Ii ipiyängani, “Nyi wäunui, ämaqeu wiyqunä manä, Naqä Ique wiyqunjqä” knuä indqänäpu, aquvänä ipu imäqäpnqe.

⁸ Ga he knui, tiinjä-pqe indqängpnqe. “Ämaqä, hnquququeqä yäpä iqi äpme, iqueqä wäunuä-wiyqä iqunä-qe, ä ämaqä qanyä äpme, kiqä-kiuänqänä indqänqä iqunä-qe, iqu änguänänjä imäkmitätqe, Naqä Iqu kimanji, nätmatqä änguänänji äväniqeqä.”

⁹ Ämiqä iquenä, ämaqä heqä yäpä iqi äpmapu, wäunuä heyqä iquauji, zä epnqä kuknuä zä iwimäqä iqua mätquä ipu, änguä iwimäqäpnqe. He knui tiinji indqängpnqe. “Wäunuä-neyqä iquautä, ämiqä-qunesä, ämäneyätñqä Iqu, qäukuä haqä yätu äpme, qokä-apäkä eeqänänjä iunji, yänä-mänä miwäsäuqä, asänä iwäsäuniqeqä.”

Quuvqä heqiyqä iqua, mäkä-iqä iquau enqä-paniqä

¹⁰ Nyaqä kuknuä yäpaki, tiinji. He Naqä Iqutä ämuänmbu, Iqueqä yänänäqnqä aanjä naqänänjä iutani, yänänäqnqe, yändi-yändi imäkmbnqe.

¹¹ Setänä, Goti Hanjuwä Iqutä mäkä-hunqä iqueqä kuknuä quanqitä, yamwiqä iqetä, emeqangutqängani, he yänänäqnqä tqäpnuwä dñqe, ämaqä mäkä-iqä iqua imäknänuwä-panji, Goti Hanjuwä Iqu heqä etapätñqe, imäkngpnä. ¹² Nyi ii etqe, tiinjqä etqä. Ne mäkä äunätunqe, ämaqä nesä asänänjä iquautä hmanji. Ne mäki, dnä quvqä, yänänäqnqä huitanä-huitanä-tänjä, awä yeqä äpmeñuwä, ä qua tqe hiawiqä imä äpmeñuwä iquatä, äuanätqänu.

¹³ Iinjqä nyi tiinjä etqä. Goti Hanjuwä Iqu, nätmatqä mäkänqä imäkñqä etapätñqe, eeqänä änguänä imäkmbu, näwinyä pmetangpiyä. Inji mäkä ätimäuqäqe, pämä ätqäupu, mäkä yänänäqnqä ipnqä. Itanga mäki qäpu päwqanganqe, yänänäqnqä äpakänä e tqäutpnqe.

¹⁴ Yänänäqnqä iinjä tqäutpnqe, suqä kuknuä naqä-qakuä iquenji, qätä änguänänjä äwiya, qänaknä iqe, aquvä enqä-pa, heqä quanuä iqi yänänäqnqä ämäsänäpu, itanga suqä jänänänjä iu imäkqe, nätmatqä ktqä pmuätänqe, quikuä iqi äpmuätänänuwä-pa, iinjä pmuätänätangpu.†

¹⁵ Itanga Goti Iqueqä kuknuä, äwqä-qeiqi imbu pmeqänqä imäkqä iquenji, yukä ämuasmänqe ämuasmänuwä-panji, a yänänäqnqä äqätpu, näwi imäkmbu pmetangpu.§

16 He iinjä imäkmbu, ga tiinjä-pqä iqueni, inä imäkngpñqe. Suqä quuvqä heqiyqä iqueni, nikñqä enqä-ma ktqä ämaqumuätänäpu, Setänä, Goti Iqutä mäkä-hunqä iqueqä zi tä hänaqä sqe,* heyaqä huiwiunqä äumepqanqutqe, huätä epmäkpñqä.

17 Goti Hanjuwä Iqu, he häñä ae emäkäqumuatekqä iñqe, hiqä kñuä indqänqä imñi, nyuänjā ktqä pmuätänqä ii enqä-pa ämimuasmäupu,† Goti Hanjuwä Iqueqä kukñui, Dñä Änguä Iqu etapätñqe, ii ipäqäyunuä enqä-panä-qae, a yänänäqñqä qätätñqe.

18 Suqä iquau imäkpñqä ipiyängañi, Dñä Änguä Iqu emäkpqanquti, suqä Goti Hanjuwä Iqueqä yätamäkpñqä tääqä tqä iqueni, mälvquatämäuqä pa ipu, a yänänäqñqä qätätanqpu. Tääqä ätäpiyängañi, enyqä enganquti, älvquatämäupu matqä, Goti Hanjuwä Iqueqä ämaqä eeqänänjā iunqä-pqe, inä äpakänä tqanqpu.

19 He yatñqä iñi, nyinqä-pqä inä iqäpñqä änyinji. Nyi kukñuä tmñqe, kukñui kiqä-kiuä nyaqä quvākä tämä dqäunqanquti, iñi nyi Goti Hanjuwä Iqueqä kukñuä änguä we-hunqä-täñi, kiqä quata zä äwinqä dñqe, zä miqä itmä, awä hämä-hämä tqämqänä.

20 Nyi kukñuä ique-qäquenqä, Jisasi Kraisi Iqu, Kiqä-kiuä ätenjikqä iuta, awä tuätqätanqñqä guä äpmuatenjiyquwi. Iñi nyi wäunüä Iqu ändapñqe, mälvquatämäuqä itmä, zä miqä pemä itmä, kukñuä awi yqänä tqämqänä, Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä tqanqpu.

Goti Iqu qunji, änguä wimäkätñqenqä tääqä ätukqenqä

21 Tikikusi iqu, Kraisi Iquenyqä quuvqe, ne eqiyätunquä-pa eqiyätä, Naqä Iqueqä wäunui mälvquatämäuqä, nesä anä imäkätunquä iquvi. Ne iquenyqe, kuapänä änenyätqäuä. Iqu nyi täqi äänä äpmamä, eeqänänjā imäkätñqä iñqe, awä etänä.

22 Nyi ique henyqä ändowatqe, quati tiñi. Iqu emetä, ne täqi äänä-äänä äpmenqñqä awä etätä, heqä qeqä-quuvqä yäpä imñi, yänänäqñqä emäkätñqenqä ändowatqä.

23 Iyää ñqä-quauä, neqä Goti Hanjuwä Apikutä, itanga Jisasi Kraisi neqä Naqä Iqutäñi, Iquaqu quuvqä heqiyqä iqueneuä äwqe, hanuä imbu quuvqä yänänäqñqä eqiyäpu, ämaqä huiziunqä enguätñqänä emäkinyä.

24 Iyää, ämaqä, neqä Naqä Jisasi Kraisi Iquenyqä äpakänä äwinyätñqä iquauñi, Goti Hanjuwä Iqu, qeqä imänqeuta hiñgi vqe, ävquä.

Tuwanuä, Poli iqu Pilipai pmeqä iquaunqä äqäkqe Yätamäkqä kuknuä hinuiqänä iquvi

Poli iqu eqä-huänä iu äkitä, qua aanä naqänänä Yulopqä tänjä inginyqä kinganä äwätäqänga, iqu anä-himqä Pili-pai, qua naqä Masendoniya iu ätimäutä, kuknuä ängui awä ätuminqe. (Wäunuinqä 16:8-15 hinuä qundnqä.) Qänakndanä, iqu anä-himqä huiunqä uwqanga, iqueni guä qe äkikiyäuukuwi. Iqu guä e äpmeqängani, kuknui, ämaqä hnqua, Pilipai pmeqä iquauqä quuvqä heqiyqä, qui iwimäkpñqä itqätanguwinqä, qätä äwiyäqe, tuwanuä tä, i äqäkqe. Inäqe tuwanuä, iqu Pilipai pmeqä iquaunqä äväwqatkqä tqe, a ätäutaqängani, ne hinuä tii äqunänu. Hanä-iqä Poli iquesä, qutä, qäyä äwimakqä-qe, Poli iqu äwqä hanä mäwiyqä itä, Jisasi Iquenyqä quuvqä kiinä eqiyätäqetani, aquvänä itä äpmaminqe.

Hinuiqänäni, Poli iqu nätmätqä huiunqä äwa itqätanga, Pilipai pmeqä iqua mbqä hui, ique yätamäkqä wipñqä ätnämäukuwi. Itangi tuwanuä täñqe, Poli iqu, quwqä yätamäkqenqä, 'änguiqä' ätuätä äqäkqe. Inä huizi, iqu guä pmetangqenqe, qu knuä kuapänä indqänäpu, äwqä hanä mäwinqä yätñqe, iqu iquauqä quuvqä heqiyqe, yänänäqñqä iwimäkätñqä äqäkqe.

Itanga Poli iqu iquauni, Goti Iqu nätmätqä naqänänä äwikqenqä ätuätä äqäkqe. Nätmätqä ii, hänä-pmeqä hänä, qu Kraisi Jisasi Iquesa ämakuwä iiyi. Nñ, qu nätmätqä ii ämakuwi, qu Mosisi Iqueqä kuknuä-suqä iu qänaknä iminuwita ma, Jisasi Iquenyqänä quuvqä eqiyäpiyä iutayi. Itanga Poli iqueqä äwinqe, Pilipai pmeqä iqua, Kraisi Iqueqä suqe mapñqä iinqeyi. Kraisi Iqu, "Nyi ämaqä naqä-qunjqä" knuä indqänätä, Iqueqä äwinqä iunqänä qänaknä miqä iminqe. Oeyä. Iqu Iqueqä-kiuä mändi äkittqänätä, wäunuä Goti Iqu Ique äwikqenä imäkkqe. Ga Poli iqu tiinjä-pqe ätuätä äqäkqe. Qokä-apäkä Kraisi Iqutä naqä-qakuänä ämuännäpiyä iqua, qu äwqä hanui, Goti Iquesa ämepu, yeeqä kuapänä iqäpnqäuä.

Ne tuwanuä tä a ätäutaqängani, ne näqñqe, tiinjä hiatunqe. Qokä-apäkä Jisasi Iqueqä yogenqä anä-himqä Pilipai iu äqänätqätanguwä iquaunqe, Poli iqu kiinä äyä äwinyminqe.

Poli iqu, tuwanuä tquenqä kuknuä ätkqenqä

¹ Nyi Poli iqundä, itanga Timoti iquä, Kraisi Jisasi Iqueqä wäunui anä imäkätqäñueä iquve, ye tuwanuä tä, he Kraisi Jisasi Iquä ämuänmbiyitani, Goti Hanjuwä Iqueqä qokä-apäkänä epu, anä-himqä naqä Pilipai iu äpmenuwä iquenqä äväwqatque. Tuwanui, ye henqänä maqiyqä ique, ämaqä he ämeyätqäñuwä iquaunqätä, itanga ämaqä hiyaqä awä iqi wäunua huitanä-huitanä imäkätqäñuwä iquaunqätä, äväwqatque.

² Goti Hanjuwä Apikutä, itanga neqä Naqä Jisasi Kraisi Iquä, qeqä imänqeta änguä etapäsinyä, heqä äwqe hanuä imbu pmetpnqä emäqinyä.

Poli iqu, Pilipai pmeqä iquaunqe, 'änguiqä' ätukqenqä

³ Nyi henyqä knuä indqänätmängani, Goti Hanjuwä Iqueni, "änguiqä" ätuätñqe.

⁴ Nyi Iqueni henyqä itmä, yatñqä ävätmä iunji, qanyä mäwqä, yeeqä aanä kuapänä itmä ävätnqe.

⁵ Nyi iinji, hingi miqä itqänä. Hiunji kinganänä iuta ti iqa tänganqe, he enyqä miqä, Goti Iqueä kuknuä änguä we-hunqä-täñi, nyi awä tumqenqä yätamäqä änyiyätqäñuwä iutayi.*

⁶ He suqä iinjä imäkätqätanguwitani, Goti Hanjuwä Iqu, heyaqä quuvqä yäpä imä wäunua ae emäkätqätangqä iunqe, nyi näqnqä tiinjä ämeqä. "Iqu wäunua ii imäkqe, mäwquatämäuqä, yqänä imäkqa äwätñqe, qäpñi Kraisi Jisasi Iqu, angumä äquvepätqänga, hiäniqueä."

⁷ Nyi nqä äwqä tämdani, henyqä aanä kuapänä änyinätñqetani, henyqä knuä iinjä indqänätmä, Goti Hanjuwä Iqueni, 'änguiqä' ätquäqe, ii jänänänji. Quati tiinjä dutayi. Nyi wäunua ängüanänä Goti Iqu ändapkqe, imäqämqenqä yätamäqä änyiyätqäñuwä iutayi. Yätamäqä, nyi täqi guä pmetangatä, itanga kuknuä änguä we-hunqä-täñä iunqä himä-wiunqä iquau, mäñdi äkittqiyätmä, "Ii kuknuä naqä-qakuiqä" motqueqangatä, änyiyätqäñuwä iutayi.

⁸ Kraisi Jisasi Iqu, henyqä aanä kuapänä äwinyätñqä-pani, nyi-pqe inä änyinätä, itanga he hinuä maeqänmqä dñqe, aanä kuapänä änyinätqäñuä. Nyi nqä änyinqä dunqä ii etqäqenqe, Goti Iqu näqnqä eä, "Ii naqä-qakuiqä."

⁹ Nyi, Goti Hanjuwä Iqu henji, tii emäkätñqä yatñqä ävätnqe. Hiqä suqä ämaqeunqätä, Goti Iquenqätä äwinqä iqu, naqänänä imängga wätñqätä, he näqnqä ängüanä mapñqätä, itanga he suqä änguinqätä, quvqenqätä iwäsäuqäpnqe.

10 Inji he suqä änguinqä engangi, a ätäupu, nätmätqä eeqänänjä imäkäpiyā iunji, änguinā imäkqäpñqe. Ti-injäñqäuā. Hea Kraisi Iqu angī äquvepätqānganqe, he suqä quvqä hui maeqä, ämaqä aanjä änguänänjuenā pmetangpiyā.

11 He Jisasi Kraisi Iqueä yätamäkqetani, suqä jänänänjinā imäkquenā hiätangpiyā. Nyi Goti Ique yatñqä iinji, tiinjqä ävqä. Ämaqe, he iinjā äyā pmetangä eqämbiyi, Goti Iquenyqä yeeqä ipu, Iqueqä yoqe haqeqä muämäuqäpñqänänjä.

Poli iqu guä pmetangqä-qe, kukñuä änguä we-hunqä-tänjä iqu, naqänänjä äwqenqä

12 Nqä nyämaqäuā, he näqñqä yasämä mapñqänā, nyi awä etmqe. Nyi guä pmetangqä-qe, kukñuä änguä we-hunqä-tänjä iqu, qua iqi mähäwiqä, yesäwä vqeta yänänäñqä ätqäuā, im-imä naqänänjä tiinjā qe äwqi.

13 Nyi hanjä-iqä ii ämakqenqe, ämaqä mähä-iqä, qu ämiqä naqä iqueqä anjä ämiminjuwä iquatä, itanga ämaqä huizi iquatäni, nyi Kraisi Iquenyqä quuvqä heqiyäqanqeta guä engangqenqe, qu näqñqä ekuwi.

14 Itanga nyi guä pmetangqetani, ämaqä, Naqä Iquenyqä quuvqä heqiyqä kuapänänjä hñqua, Iquenyqä quuvqä yänänäñqä eqiyäpu, ämaqä huizi dunqä zä miqä pemä ipu, Goti Iqueqä kukñui awä ätätqänjuwi.

15 Naqä-qakui, ämaqä iutanjä hñqua, Kraisi Iquenyqä awä ätätqänjuwi, tiinjā dutayi. Ämaqe iquau wivändpñqä winyätangqä-qe, qu nyivändqanqä äqumbiyitani, nyinjqä kñuä quvqä ämepu, wiunqä ipu, Kraisi Iquenyqä awä ätätqänjä. Huiziqua, iinjā hmanji. Iqua kñuä iqä änguä ämepu, Kraisi Iquenyqä awä ätätqänjä.

16 Goti Iqu wäunui, nyi kukñuä änguä we-hunqä-tänjä iqueqä mähä-hunqä iquau mändi kittqämqä atäunjuä ätenjikqenqä näqñqä ämepu, nyinyqä aanjä kuapänä äwinyätä, Kraisi Iquenyqä awä ätätqänjä.

17 Ämaqä nyinjqä wiunqä itqänjuwä iqua, qämä-qämä ipu, nyi ämanqutäpñqenqä Kraisi Iquenyqä kukñui awä ätätqänjä. Ii itqänjuwi, nyi hanjä-iqä ämetmä guä ae qäyā pmetangä, quvqä iinjā imäkäpiyi iutani, hanjä-iqä naqänänjä ändapqa upunqä itqänjä.

18 Ämaqä iinji, quwqä kñuä iqä imñi, hñqua kñuä ängui metangä, ä hñqua iinji mähäqä eänjuwi, nyi kukñuä matqä imä. Qu eeqäpnä Kraisi Iquenyqä awä ätätqänjuwinqe, nyi nqä äwqä tämdani aquvänänä itqänjä.

Poli iqu, äpakonqenqätä, hänjä-pmenqätä, knuä indqängqenqä

¹⁹ Auä nyi aquvänä äpakänäni, tiinjinqä iqa uwqämä. He nyi yätamäqkä nyipnqenqä, tääqä tätqätanguwä iutatä, itanga Jisasi Kraisi Iqueqä Dnä Änguä Iqu-pqä, yätamäqkä inä nyiyätqätangqä iutatäni, Goti Iqu yätamäqkä änyiyätä, hanjä-iqä eeqäpnänjä ämetnqe, huätä manmäuniqenqä, näqñqä enänä.

²⁰ Iinjinqä, nyi nqä qeqä-quuvqä tämñi, knuä iqä aanjä yänänäqnqe, tiinjä indqänätqänjä. Nyi nqä wäunui qui mimäqkä imqä diñqe, suqä quvqä imäkätmä, womba mämaenqä pa imä. Nyi kukñuä awä huizi zä miqä yänänäqnqä ätqäumä ätqa äquvepätñqä-pani, guä äpmamä-pqängani, awä yqänä ätmitmqä-qae, Kraisi Iqueqä yoqe hageqä yqänä mamäuqämniqe. Inji nyi hänjä yqänä äpmamitmqä, ä ae äpäkonmqänga, nyi Kraisi Iqueä yoqe, hageqä yqänä matnämäuqämniqe.

²¹ Nyi knui, tiinjä ämetqänjä. Nyi mapäkonqä hänjä äpakä äpmenqe, nyi Kraisi Iqueqä yoqe hageqä ämamäuqämä. Itanga nyi äpäkonmqängani, qua täu quvqä tä äpmenqä-pa mämpeqä, aanjä änguänänjä pmetmniqeqä.

²² Inji nyi qua iunji, hänjä yqänä äpmamitmqä sätäti, nyi Kraisi Iqueqä wäunui, häukuä-tänänqä imäqkämqä. Inji nyi maqnqe, äsquenqä nyinyänquti?

²³⁻²⁴ Nyi nätmätqä tquaguñi, änä miwäsäuqä imä. Nyi quami tanga tä äpmenqä täuni ävämetmä, Kraisi Iqutä qäukuä yäñi anä pmenqä iqäqe, qua täu äpmenqä iunji ämawqätäuä. Nyi iinjänqä nyingangqä-qe, hänjä äpakä äpmamä, he yätamäqkä heyqe, ii änguä eä.

²⁵ Iinjñqe, nyi knuä ae ämetmä, näqnqä tiinjä enä. Nyi maqänä mapäkonqä, hänjä yqänä pmamqänä. Nyi hesä äpakä äpmetmitani, he Goti Iquenyqä quuvqä yänänäqnqä eqiyäpu, yeeqä ipu pmetpnqä, yätamäqkä heyqämä.

²⁶ Tiinjä-pqä inä eä. Kraisi Jisasi Iqu nyinji, henyqä angumä indmeqangutqängani, he nyinyqä yeeqä ipu, Iqueqä yoqe, huizi ämamäutqänguwä-pa mämamäuqä, aanjä haqä yätu mamäupnuwi.

Goti Iqu ne hinuinäni, Kraisi Iqueqä yoqä ämetanitanji, hanjä-iqä metunquä-pqe naqänänä

²⁷⁻²⁸ Hanjä-iqä äki-äkitanji emeqangqenqä, maqänä ävaqusqäyämepu, Kraisi Iqueqä kukñui mäwquatämäuqä, qänaknä ipu pmetpnqe. He iinjä imäkäpu pmetanguwä iqñi, nyi hinuä maeqänmqä, ä kinä nämäda qanyä kukñuinä qätä wimqä etangutqe, nyi henyqä näqnqä tiinjä emä. He, hiqä qeqä-quuvqä naqä-hñqunä imbu,

ämaqä quvqenä etqueqanguwinqä zä miqä, huiwi naqä-hnqunä imbu, kuknuä änguä we-hunqä-tänä iquenyqänä quuvqä heqiyqäpnqänä yänä äqänätqänäuä. He iinjä imäqanguwitanj, ämaqä quvqenä emäkqä iqua, näqnqä tiinjä hipnä. Quwqä-quwänqe, quvqä iinjä emäkquwä-qae, yuuwä tämbnqäuä. Inäqe, henj, Goti Hanjuwä Iqu yätamäkqä eyätä, hänä emäkäqumuatänqiyä.

²⁹ Nyi ii etqäqe, tiinjinqä etqä. “Goti Iqu henj änguä emäkätä, hinuinäni, he Kraisi Iquenyqä quuvqä eqäpnqänä maeqänqä yänä, oee, Iqu he Iqueqä yoqä ämepiyitanj, hanä-iqä mapnqä-pqe, hinuinä inä eqänänä.”

³⁰ Iinjinqe, ämaqe he quvqä etquetqätangä hanä-iqä ii ämetqänuwi, ii nyi hesä Pilipai iu anä äpmenängga meqangä ängqanguwä-ma, ämetqänä. Guä äpmam-pqä täunji, nyi hanä-iqe inä meqangqe, he qätä äyä äwiyänä.

2

Hiqä ämaqä huizi dunqe, “Qu ämanqutäunäuä” knuä metangpu

¹ He Kraisi Iqutä ämuänmbiyä iutanj, yänänäqnqä imäknätqänuwäta? Iqu henyqä winyätangqä iutanj, hiqä äwqe, hanuä enyätqnqäta? Hiqä quamä pmeqä iunji, Dnjä Änguä Iqutä anä äpmetqänuwäta? He hiqä-hiuänqe, huäqä äumäknäpu quvqä mitquatnqä itqänuwäta?

² He yatnqä iinjä iquaunji “Njnqä” tqangppqe, nyi yeeqänänä nyimäkpñqä dinqe, tiinjä iqangpu. Heqä knuä indqänqä imñi, knui naqä-hnqunä meqä epu, suqä ämaqenqä äwinqä iquenj, yänä-mänä mämeqä asänä ämapu, itanga hiqä qeqä-quuvqä imñi, naqä-hnqunä metangpu.

³ He hnqunä-hnqunä naqä imänäpu, hiqä ämaqä huizi dunji mändi äkittqiyäpu, heqä yoqe haqä mämaenqä pambu. He hnqunä-hnqunä mändi äkittqiyenäpu, hiqä ämaqä huizi dunqe, “Qu ämanqutäunäuä” knuä iinjä metangpu.

⁴ He knui, quamä pmeqä änguä hiqä dinqänä, mindqänqä pambu. He hnqunä-hnqunä, ämaqä huizi iuqä-pqenqä inä indqängangpu.

Suqä Kraisi Iqu ämänätquakqenqä

⁵ Hiqä knuä indqänqe, hui-hui mindqänqä, Jisasi Kraisi Iqu indqänminqä-pa indqängangpu.

⁶⁻⁷ Iqu Goti Naqä-qakuä-qu eäqä-qe, Iqu Goti Iqutä asänä pmeqänqe, knuä iinjä yänänäqnqä mämeqä itä, yoqä naqetä yänänäqnqetä ävquatämäutä, wäunuä-wiyqä hinjinqä etä, ämaqä qua täunä iquene enqä-panä ekqe.

⁸ Iqu ämaqä-qu eätä, Iqueqä-kiuä mändi äkittqänätä, Goti Iqueqä kuknuä eeqäpnäni, qänaknä iqa äpqänjaqänäqe, äpäkonätŋqä iunä ätimäuqe, zä-huätatä äunätä äyä äpäkonŋqe.

⁹ Iqu iinjä imäkminŋetani, Goti Iqu Iqueni, ämaqä huiziuqä haqä yäni äpmuatetä, ga Iqueqä yoqä Jisasi, yoqä huizi-huiziuni ämawqätäuqänga äqonä pmetätŋqä äpmuatekqe.

¹⁰ Iqu Iqueni tiinjŋqä äpmuatekqe. Qu qäukuä yäni äpmeŋuwä iquatä, qua täunä iquatä, qua yäpä mäŋgisaŋä iquatäni, qu eeqäpnä Iqueqä yoqe haqeqä ämatnämäupu, qonä woktäuqäpnŋqänänyä. ¹¹ Qu Ique qonä äwoktäupu, tiinjä tqäpnŋqe. "Jisasi Kraisi Iqu, eeqänäŋuneqä Naqä-queqä." Qu iinjä imäkäpu, Goti Iqueqä yoqe, haqä mamäuqäpnŋqänänyä.

He ämaqä qua täutanä iuqä awä iqini, we-hunqä-tänä pmetpnqä

¹² He nyi kuapänä änyinätŋqäuä, Kraisi Iqu suqä iinjä ämänätquakŋetani, nyi manä tiinjä etqä. Nyi hesä anä pmetanŋani, he kuknuä eeqäpnä qänaknä imiŋuwä-pa, nyi hma etanŋqä-pqänŋanä-qe, quanŋä päkŋqänqä zä ipu, Goti Ique yäpä iqi vqanŋpi, Iqu heŋi anŋumä änyä-hänä emäkqanŋuti, häukuä wiqä-tänä hipŋqänä yänä qänŋanŋpu.

¹³ Goti Iqu heyaqä yäpä imä äpme, he Ique yeeqä iwimäkpnŋqe, suqä Iqu äwinyänŋeu imäkqäpnqä, evauqumuatätqäuä.

¹⁴ Inji nätmatqä eeqänänä imäkäpiyā iunji, hmbinyqä manä ätnäpu kuknuä mākā maqäyāunqä, qeiqinyā äpmapu imäkqanŋpu.

¹⁵⁻¹⁶ He iinjä äpmeŋuwi, ii he Goti Iqueqä ymeqä jänänuenä epu, suqä quvqä hui maeqä, äŋguänänä hiätpnä. Itanŋa he kuknuä hänä hea ique-ique pmeqä-tänä iqueni, mälvquatämäuqä a yänänäqŋqä äqätänuwi, ii he ämaqä qua täunji, suqä äŋgui ävquatämäupu, quvqä du-mānda äwätqänuwä iuqä awä iqini, he we-hunqä-tänä pmetpnä. Inji hiunji Kraisi Iqu qua täunqä anŋumä äquvepätqänŋani, nyi heyaqä suqä iinjŋqe, yeeqä aanä kiinjä itmä, näqŋqä tiinjä emniqe. "Nyi qutä äpmamä wäunuä dnä huqä iqa äpätŋqe, hiŋgi yeemqä itŋqä manä."

¹⁷ He quuvqä eqäpiyita hanä-iqä ämetqänuwi, ii he Goti Iquenyqä hiqäva enqä-ma äqänätqänä. Inji, qu nyi pizqä bäsqanŋuwitani, nyaqä häneqe, wainqä tñänqä* eä,

* 2:17 A Täuqä 15:7

hiqäva he äqänätqänuwä itä qäsäñi, hiqäva qänänquti? Iiñä sätäti, nyi yeeqä itmä, hesä yeeqä anä yanique.

¹⁸ He nyi iqangqä-ma, iinä ipqe, nyitä yeeqä anä yanique.

Timoti iquenyqätä, Epaplotitusi iquenyqätä

¹⁹ Nyi Naqä Jisasi Iqu hiñuinä ñqängangutqe, tiinä imäkmqä änyinñi. He äñä-äñä ipu äpmeñuwinqe, Timoti iqu kukñuä äma äpätä, awä ändätä, yeeqä inä iny-imäkäninñqä diñqe, nyi iqueni henyqä maqänä dowatmqä itqänä.

²⁰ Ämaqä nyitä anä äpmeñuee, henyqä qeqä bimbiqä tqanñi yätamäqä heyäñiqe, hñqu-hñqu ma, Timoti iquñänñi.

²¹ Ämaqä nyitä anä äpmeñquä tqua, Jisasi Kraisi Iqueqä wäunuinñqä tuwä äwiyäpu, quwqä-quwä minñqä iunñqänä äwinñqä iquayi.

²² Itanñi Timoti iquenyqe, “Iqu ämaqä suqä äñguänänñä imäqä-que-qe,” he näqñqä ae äyä enä. Ymeqä-qu kanmä yätamäqä ävätä anä imäkätqänñiyä-panñi, iqu nyi yätamäqä änyiyätä, kukñuä äñguä we-hunñqä-tänñi awä inä ätätñqe.

²³ Iinñqe, nyi tiinä imäkmqä änyinñi. “Nyi äänä ny-imenqutiñä” tmä, hiñuä ganä äqunmitanñi, iqueni qänakñi, henyqä maqänä dowatmä.

²⁴ Nyi ñqä Naqä Iquenyqä quuvqä eqiyätñqä-qae, Iqu hiñuinä ñqänganguti, hea kuapänä maiqännga, nyi-pqe emamä.

²⁵ Nyi iinä imäqänñqä änyinñqä-qe, täñganñi, Epaplotitusi iqu henyqä dowatmqä kñuä ämeqä. Iqu heqä heyämaqä, nyi yätamäqä nyiyätñqä ändowatkuwä iquvi. Iqu ñqä nyämaqä eä, Kraisi Iqueqä kukñuinñqä mäkä ita, wäunñuä anä itqänñueä iquvi.

²⁶ Iqu, “Nyi qunñi hiñuä äkñga qunmninñqätiñä” tä itä, ä he iquenyqe, “Iqu täñä-yaqä äwinä” tqanñä qätä äwikiwinñqätänñi, qundqändqä kuapänä iqangqenñqä anñumä dowatmqä änyinñi.

²⁷ Naqä-qakui, iqu yaqä äwitä, ae äpäkonmätä iqangqä-qe, Goti Hanjuwä Iqu, iquenyqä huäqä äumäkätä, yätamäqä vqanñi, anñi mätänñä enñqä-ma iuäqämakqe. Auä, Goti Iqu iquenyqä huäqä e äumäkkqe, nyinñqä-pqe inä itä, “Iqu iquenyqä-pqe huäqä-hunñqä naqänänñä mequänñqiyä” kñuä indqänätä, yätamäqä iinñi, nyi-pqe inä änyikqe.

²⁸ Iinñqe, nyi iqueni henyqä dowatmqä kiinä änyinñi. Inñi he ique hiñuä anñumä äqunätmepu, yeeqä iqangpi, nyi henyqä qundqändqä miqä imä.

29-30 He nyitā tāqi anā āpmenjqae, yātamākqā nyipnā miqāqā, ināqe iqu hiqā anī āmetā, Kraisi Iqueqā wāunui imākātāqetāni, yaqā āmetā, ae āpākonmātā ikqe. Iiññqe, he iquenī, Naqā Iqueqā yoqeta, yeeqā aanā naqānāñā vātmapu. Itānga āmaqā iqu enqā-panā iquaunī, yoqā naqā inā wipu.

3

Kraisi Iquenyqā quuvqā heqiyqā iquanā, jānānāñuaiqā

¹ Itānga nyāmaqāuā, nyi kukñuā huizi tiinjā etqā. “He Naqā Iquenqā yeeqā iqangpiyā!” Nyi henynqā pipa anguanqu āqiyāqāsqñqe, enyqā miqā iqāqe. Ii, nikñqā enqāma, ktqā equmuātāunqe.

² Āmaqā huiwā hāuā āktāupu, qui imākqāñqā itqāñuwā iquaunī, wimasipu! Āmaqā iqua, hiveqā suqā, aanā ququvqenāñā imākātqāñuwā iquayi.

³ Goti Hanjuwā Iqueqā āmaqā naqā-qakui, hāuā ktāunqā iqua ma, ne tiinjā imākqā iquneyi. Ne huiwiñqātā, wāunūā eeqāpnāñā imākātunquā iunqātā, yātamākqā neyqñqā quuvqā maeqiyqā inu. Goti Iqueqā Dñā Äñguā Iqu inemākqāñgi, Goti Iqueā yoqenqā aquvā āqānātānā, Kraisi Jisasi Iqueā yoqe, haqā āmamāutunquā iquneyi.

⁴ Nātmatqā huiwiñqātā, wāunūā ānguinqātāñi, nyi eeqāpnāñā-tājunji. Inī āmaqā nātmatqā iinjā iquaquinyqā quuvqā eqiyātqāñuwā iquaunī, nyi āmāwqātāunā.

⁵ Ii tiinji. Nqā nipai ānmikqāñganī, hiunji 8 ae āpāwqānga, qu nyaqā huiwi hāuā āngtāukuwi. Nyi āmaqā Israitqā iutañā, Benjāmenā iquesañā ekuwiuqā hueqā-himqā iutañā iqunji. Nqā nipeu, apique, nyitāñi, nāmbqune Israitqā iquauqā kukñuitā, suqetā, a āqātāñu. Nyi kukñuā-suqā Mosisi iqu āqākqeu qānaknāñi, Parisitanā iqua* iqā-ma iinjā itñqā iqunji.

⁶ Nyi Goti Hanjuwā Ique aquvānā iwimākmqā indqānātmā, āmaqā Jisasi Iquenyqā quuvqā heqiyātāñuwā iquaunī, qui imākminqē. Inī āmaqe, qu kukñuā-suqā Mosisi iqu āqākqā iuta ānyiwāsāuquwi, qu nyi kukñuā-suqā iunī, hñque māvasquā-qunā māñqumuapnā. Āmaqā iqua, nyi enqā-panā-qua ma, nyi āmāwqātāunā.

⁷ Nyi kinğanāñi, “Suqā huiwiñqānāñi iqua yātamākqā nyipñqāuā” indqānminqā-qe, tāñganī nyi qānaknāñi Kraisi Ique āvātmā, nātmatqā iinjī, qua tāutañā hinginqā etāñgi āqunātqāñā.

* 3:5 Parisi iquaunqe, āmaqe tii ātminuwi. “Qu kukñuā-suqā Mosisi iqu āqākqeu, qānaknā āñguānāñā iqā-quaeqā.”

⁸ Iinḡānā ma, Kraisi Jisasi ḡqā Naḡā Iquenyḡā nāḡḡe, ii nātmatḡā aanḡā naḡā-qakuā etanḡi āḡunātmā, nātmatḡā eeqāpnāḡā qua tāutanḡi, quvḡānāḡā etanḡi āḡunātḡāḡā. Nyi Ique ḡānaki wivāndmḡā diḡḡe, nātmatḡā eeqānāḡi tuwā āwiyḡe. Nyi iinḡā imākḡe, Iqueḡā-qunā eāmā, Ique ḡuā enḡā-ma kiuāḡḡānātātḡā imākḡe.

⁹ Nyi āmaḡā jānānāḡi, wāunḡuā itmā, suḡā Mosisi iqu āḡākḡā iu ḡānaknā itmā, iuta maeqā imā. Nyi āmaḡā iinḡā-qunḡi, ḡqā Kraisi Iquenḡā quuvḡā heḡiyḡā iuta emā. Inḡi Goti Hanjuwā Iqu, ne Iquenyḡā quuvḡā e heḡiyātanḡḡuā iutanḡi, nenyḡe, “āmaḡā jānānāḡuaiḡā” ātānā.

¹⁰ Nyi Kraisi Iquenyḡā nāḡḡe, tiinḡā himḡe. Iqu āpākonātā, Iqueḡā yāḡānāḡḡeta anḡi āvaukḡe, Iqu yāḡānāḡḡā iitā, yāḡānāḡḡā inyimākātḡḡātā, ga Iqu tāḡā-hunḡā āmakḡe, ḡāḡuye anā menḡātā, itanḡa Iqu āpākonḡḡā-pa pākonmniḡḡātā, iinḡe nāḡḡā mamḡe.

¹¹ Inḡi, nyi-pḡe āpākonātmā anḡi inā vamniḡḡānā.

“Nyi hiḡḡā du timāumḡā diḡḡe, yāḡā āḡāḡa āwātḡāḡā”

¹² “Nyi iinḡā ae imākātmā, Goti Iqueḡā hiḡḡā iunḡi, ae ātimāukḡā-qunā,” matḡā iqā, oee. Nyi iu ḡāyu timāumḡḡe, Kraisi Jisasi Iqu indmetā, a yāḡānāḡḡā āḡḡḡātātḡāuā. Iutanḡi, nyi iinḡā timāumḡe, yāḡā āḡāḡa āwātḡāḡā.

¹³ Nḡā nyāmaḡāuā, nyi iunḡi matimāuḡā iqāḡā etanḡḡenḡā nāḡḡā emā-qe, tiinḡinā iqāmā. Nyi nātmatḡā hiḡuiḡāndḡāḡḡe, kḡui anḡumā māmewḡā itmā, hiḡuiḡāḡā nāḡi āwiḡḡā iunḡā, yāḡā āḡāḡa umḡe.

¹⁴ Āmaḡe ḡanḡā tnāḡā āwātḡāḡuwā-ma, nyi hiḡḡā du ātimāutmā, nātmatḡā Goti Iquesa mamḡā diḡḡe, yāḡā āḡāḡa āwātḡāḡā. Goti Hanjuwā Iqu, nyi hāḡā-pmeḡā ḡāukuā yāḡi mamḡā diḡḡe, Kraisi Jisasi Iqueḡā wāunḡuā iuta, tāāḡā āndātmakḡe.

¹⁵ Ne neḡā ḡeḡā-quuvḡā imḡi, naḡā ae imānātunḡuā iqune, ne eeqāpnā nātmatḡā iunḡe, kḡuā indḡāḡḡe asānā meḡāḡḡe. Hesāḡā hḡqua, iinḡe ḡāmā-qāmā iquwi, Goti Hanjuwā Iqu, ‘Ḡāyunāḡi tiinḡā’ ātuātā, āmotḡenā.

¹⁶ Itanḡi tāḡanḡi, ne hḡḡunā-hḡḡunā nāḡḡā āmetanā, naḡā āsqisa ti imāḡḡquḡuā etanḡutḡe, nāḡḡā ii māvḡuatāmāuḡā, ḡānaknā iqā uwḡuatunḡḡe.

¹⁷ Nyāmaḡāuā, nātmatḡā nyi imākātḡā iunḡi, asānā imākḡanḡḡu. Itanḡa āmaḡā, suḡā ne imākātunḡuā-ma asānā imākātḡāḡuwā iquauḡi, hiḡuā āḡunāpu, iquautanḡi nāḡḡā āmepu, he-pḡā inā imākḡanḡḡu.

18 Hinuiqänä etminqä-ma, tänganji, huäqä nunqangi knuä äqiyätmä iinä etätqänä. Ämaqä kuapänäni, Kraisi Iqueqä zä-huätati hunqenqä mäwinqä itä, mändi äkittqiyäpu äpmeñä.

19 Ämaqä iinji, qu quwqä huiwiqeqä äwinqä dunä imäkäpu, knui nätmätqä qua täutanä iunqä indqänäpu, suqä quvqä imäkpñqānganji, womba miqä, yoqä haqä ämatnämäunäpiyitanji, tä du qui imäkmbñqä upnuwi.

20 “Nyi imäkätñqä iunji, asänä imäqqañgpiyä” etqäqe, ne qutäni, asänänä ma, neqä quae, qäukuä haqä yātu etanjiyi. Iñi Naqä Jisasi Kraisi, ne hññä inemäkäqumuatqä qäukuä yänjisa quvepäniqä Iquenyqe, hinuä äqänänä äpmeñu.

21 Iqu neqä huiwä quvqä tä änyänque, änakunmäkätä, Iqueqä huiwä äñguänänä, qua buta ävautä, ämaqä enqäpanä iinä inemäkäniqe. Iqu nätmätqä eeqäpnäni, Iqueqä ämiqä yäpä iqñ hiäniqä diñqä yänänäqñqä-tänä eä, itanga yänänäqñqä asä iutanji, iinä inemäkäniqe.

4

Suqä äñguä iquanä imäqqañgpi

1 Iinñqe, ñqä nyämaqä, nyi henyqä aanä kuapänä änyinätä, hinuä maeqänmqä änyinätñqäuä, nyi kukñuä tiinä etqä. “He Naqä Iqueni mäwquatämäuqä, Iqutä ämuänmbu, yänänäqñqä tqäutangpiyä.” Nyi aquvänä inyimäkqetä, wäunüä dnä huqä itñqe äñguä meqetäni, ii heyi.

2 Yuliyaktä, Sindikektäni, nyi manä tiinä äqesqä. “Qe qävanqñi, Naqä Iqueqä iuanqñi eäñjiyi, äkasuwä matñqä, quami qeiqinyä pmanyqä.”

3 Wäunüä nyitä anä imäkätqäñueä iquki, si apäkä iuaqñi, quami iinä pmayñqä yätamäqñqä wisñqä änyinñi. Nyi kukñuä äñguä we-hunqä-täni, awä tätqätanganji, iuaqutä, Kelemenä iqutä, itanga ñqä ämaqä nyitä wäunüä anä iqä iquatä yätamäqñqä änyiminuwi. Bukä, ämaqä yoqä hññä hea ique-ique pmeqä meqänqä äqänä äwinqä yänñi, quvaqä-pqe inä äqänä äwi.

4 He Naqä Iqueqä eäñuwi, hea ique-ique yeeqänä iqanqpu! Nyi anqumä etqä, “Yeeqänä iqanqpiyä!”

5 Ämaqä eeqänänä iuqä hinuä iqñi, ämaqä hanuenä epu, iunqä qeiqñ iwitqeqä-quenä hiätanqpu. Naqä anqñ quvepäñqä Iqu qäqñi.

6 He nätmätqä hmbinyqä äwäwa miqä pambu. Nätmätqä äki-äkitanji he emetqätanqñqä iunqñ, Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä ätuäpu, ‘äñguiqä’ ätuäpu, hiqä enqenqä awä ätuäpu, yatñqä vqäñqñe. 7 Iinä imäkquwi, Goti

Hanjuwä Iqu, heqä äwqe hanuä imbnqä emäkänä. Äwqä hanuä Goti Iqu ävätņqe, he Kraisi Jisasi Iqutä ämuänätanguwinqe, hiqä qeqä-quuvqetä, hiqä knuä indqänqetä, änguä nyätņqä emäkänä. Ne ämaqä-qune, äwqä hanuä iquenqe, näqņqä änguänäņi, änä mämeqä yanä. Ii aanä änguänäņiqä.

⁸ Nqä nyämaqäüä, kuknuä yäpaki, tiinjä etqä. Hiqä knuä indqänqä imņi, knui suqä änguänäņä Goti Iqu äwinyänqä iquauņqä indqängņqe. Suqä iinjä iqua, naqä-qakui, jänänäņi, ikikinyäņi, itanğa yoqä naqä-tänjä eäpu, suqä huiziquauņi ämäwqätäunqä, iquayi.

⁹ Wäunüä nyi imäkätqätanğä he hinuä äņqänäpu, kuknuä nyi awä etätqätanğä qätä änyiyäpu, näqņqä nyita ae ämetqäņuwi, he-pqe yamwiqä inä imäkqäņqe. He iinjä imäkätqäņuwi, Goti äwqä hanuä änyanä pmeqä nätapqä Iqu, hesä anä pmetänä.

“Nyi eeqä-tänjä, ä maeqä-tänjä äpmeņqä, iinjä qundqändqä miqunji”

¹⁰ Täņğanji he nyinğä knuä heyqanği, yätamäqä angumä nyiyqanguwinqe, nyi Naqä Iquenji yeeqä aanä naqänäņä ävqä. Awä iqäņi, he nyi yätamäqä ae änyipqä etanğqä-qe, hänaqä hma etanğqä iuta häpäqutäqutä ikuwi.

¹¹ Nyi nätmatqänğä ii etqe, aanğunä eämä maetqä iqä. Ii tiinji. Nyi eäqä-tänjä, ä maeqä-tänjä äpmeņqe, iinjä qundqändqä miqunji.

¹² Äwa iqänğatä, kuapänä-tänänğatä, nyi änguä pmamqä dinqe, näqņqä enjä. Nyi äwqä mbäsätanği äpmeņqä ä, dä äpmeņqä, nyi ‘squäüä-qe’ matqä imä, äwqä-qeiqinyä änymä pmetmä. Nyi kuapä-tänjä äpmeņqä ä, äwa itmä äpmeņqä, nyi asä iinjä pmetmä.

¹³ Nyi yänänäqņqä inyimäkätņqä Iqueqä yänänäqņqetäņi, nätmatqä eeqänäņi imäkmä.

¹⁴ “Nyi äwäwa miqä iqänä” qäyä etqanğqä-qe, hanjä iqä nyimeqanğqe, ne anä metunquä iunqe, he yätamäqä ätnämäuquwi, ii änguänäņi.

Poli iqu, iquauqä yätamäqä vqenqä, “änguiqä” ätukqenqä

¹⁵ Ämaqä Pilipai pmeqä iquenä, he näqņqä tiinji ae äyä enjä. Nyi wäunüä kuknuä änguä we-hunğä-täņi, heyaqä awä iqi änyä qe ipäqiyätmä, qua naqä Masendoniya iu ävämetmänğanji, ämaqä quuvqä heqiyqä huizi, suqä ävqä iquenji, qu mimäqä iqanğä, ne yätamäqä inğuatunquä dinqe, henyä änyikuwi.

16 Nyi anä-himqä Tesälonaike iu yqänä äpmamä, nätmatqänqä äwa iqämanätqätanjan, he yätamakqä hnğanä-hnğanä änyiminuwi.

17 Nyi ii etqe, he nyi nätmatqä hui anqumä dappnqä matqä iqä. "Heqä suqä ävqä iquen, mävuqatämäuqä äpakänä imäkätqänjuwi, Goti Hanjuwä Iqu, änguä emäquänqiyä" etqä.

18 Nyi qäyunä ae ämetmä, nätmatqä kuapä-tänä eäqä. He ävawqatquwi, nyi Epaplotitusi iquesa ae ämeqäqe. Inj tänjan nyi nätmatqä aanä kuapänänä-tänunji. Hiqä yanä iqe, Goti Iquenyqä hiqäva sisnyanä-weqä änguä äqiyätqänjuwä-panä iinj. Hiqäva iunqe, Iqu kuapänä äwinyätä, henyqä aquvänä iqi.

19 Nqä Goti Iqu, nätmatqä änguänänä kuapänänä ämenqe, eeqänänä he äwa itqänjuwä iun, Kraisi Jisasi Iquesanj, äwa miqänqä qäyunänä etapänä.

20 Goti Hanjuwä Iqu, neqä Goti Iqu eä, Apiku enqe, Iqueqä yoge hea ique-iquen, haqeqä witätqänänji. Ii naqä-qakuä eä, qäyä äpmetänä.

"Henyqä hui mimäuqä iqunä" ätkuwinqä

21 He Kraisi Jisasi Iqueqä qokä-apäkä eeqänänä iquaun, "Henyqä hui mimäuqä iqunä" tquäpnqe. Ämaqä quuvqä heqiyqä nyitä anä äpmenquä iqua-pqe, "Henyqä hui mimäuqä iqunä" etqä.

22 Goti Hanjuwä Iqueqä ämaqä täqi äpmenjuwä iqua, Romätanjä ämiqä naqä Sisa iqueqä wäunuä-wiyqä iquautanjä hnquata, huiziquatän, "Henyqä hui mimäuqä iqunä" inä etqä.

23 Neqä Naqä Jisasi Kraisi Iqu, Iqueqä qeqä imänqeuta hinji etapquä.

Tuwanuä, Poli iqu Kolosi pmeqä iquaunqä äqäkqe Yätamäkkqä kuknuä hinuiqänjä iquvi

Anä-himqä Kolosi, ii qua Eesiya iu, anä-himqä Epäsäsi iunji, kinämä hmanji. Poli iqu, qokä-apäkä Jisasi Iqueqä yoqenqä iqi aquvä qänätanguwä iquau, mävaucumuatqä ikqe. Näqnqä-tänjä iqua knuä tiinjä indqänätqänjä. Poli iqu Epäsäsi iu äpmeqänganji (Wäunuinqä 19:1-41 hinuä qundnqä), iqu ämaqä hnqua, anä-himqä im-imä, Goti Iqueqä wäunui, imäkpñqä ändowatkqe. Inji qutanjä hnqua, Kolosi iunqä äuminjuwi.

Poli iqu, ämaqä hnqua, Kolosi pmeqä iquaunqä quuvqä heqiyqeu qui iwimäkätqätanguwinqä, qätä äwiyäqe, quwqä quuvqä heqiyqä, yänänäqnqä iwimäkätñqä, tuwanuä tä äqiyätä ävawqatkqe. “Kraisi Iqu eeqänänjä iunqä nyuänjä-qu etangi, ne angumä inetmeniqe, Iqunänjqä” ätätä äqäkqe. “Hänaqä huiziqua, Kraisi Ique wimetunquä yätamäkkqä mäneyqä ipu, kinä nämä inetma upnä. Ga Kraisi Iquesanji, Goti Iqu nätmätqä eeqänänji imäkkqe. Itanga Kraisi Iqueqä wäunüä iutanji, Goti Iqu nätmätqä eeqänänji, angumä itmeniqenqä äwinyätqä. Kraisi Iqu näyaqä yäpä-ingisa pmetangqetanji, ne qokä-apäkä änyä-hänji äpmetanä, Iqueqä suqä eeqänänjä iu qänaknä iqä-qune hiatunqeqä” ätätä äqäkqe.

Poli iqu tuwanuä tä äqiyätä, ämaqä hnquaqui vqannga, iquaqu tuwanui Kolosi pmeqä iquaunqä äma äukiyi. Ämaqä kinganänjä iqu, Tikikusi iquvi. Huiziqu, Onesimusi iquvi. Ämaqä iquenyqe, Poli iqu kuknuä kuapänä äqiyitä, Pilimänä iquenyqä ävawqatkqe.

Poli iqu, tuwanuä tquenqä kuknuä ätkqenqä

¹⁻² Nyi Poli, Goti Hanjuwä Iqueqä äwinqä iuta, Kraisi Jisasi Iqu kuknuä awä tuäkiqämqä änändowatqä iqunji. Nyitä, Tìmoti neyämaqä iqtä, ye tuwanuä tä, yeqä yeyämaqä anä-himqä Kolosi iu äpmenjuwä iquennqä ävawqatque. He Goti Iqueqä ämaqä epu, Iquenyqä quuvqä hämänänä äwiyätqänjuwä iquennqä. Goti Hanjuwä neqä Apiqu, qeqä imänqeta änguä etapätä, heqä äwqe hanuä imbu pmetpnqä emäkkqä.

Poli iqu, iqua quuvqä eqäkuwinqä, “änguiqä” ätukqe

³ Ye qäquye henyqä kñuä indqänäta, tääqä ätätayängani, Goti neqä Naqä Jisasi Kraisi Iqueqä Kaniqueni, “Änguä iwimäkinyä” ätuätqäñue.

⁴⁻⁵ Li tiinjä etangiyi. He kukñuä naqä-qakuä we-hunqä-tänjä iquesa, nätmatqä änguä hingi meqä qäukuä yäñi äwinqenqä qätä äwikuwinqä, kñuä iqä yänänäqñqä ämepu, Kraisi Jisasi Iquenyqä quuvqä eqiyäpu, itanga Goti Hanjuwä Iqueqä ämaqä eeqänänä iunqä kiinjä enyäminqenqe, ye qätä äwikueetani, “Änguä iwimäkinyä-qe,” iuta ätuätqäñue.

⁶ Zä-piikä naqä etä, häukuä äwiqä-pani, kukñuä änguä we-hunqä-tänjä iqu, qua manä eqiyänqä-pa, im-imä äwätä, ämaqe suqä änguä imäqäpnqä iwimäkätqäüä. He kukñuä iqu änyä qe ämepu, Goti Hanjuwä Iqueqä qeqä imänqeuta hingi vqenqe, näqñqä änguänänä ämakuwitani, tänganqe, kukñuä iqu heyaqä awä iqi, wäunüä yqänä imäkätqäüä.

⁷ Goti Iqueä nätmatqä änguänänä iinqe, he Eaplasia iquesa näqñqä ae ämakuwi. Iqu wäunui, ne imäkätunquä iutani inä imäqä-qu etangi, iquenyqe, kiinjä änenyätqäüä. Iqu yeyaqä anj ämetä, heyaqä awä iqiñi, Kraisi Iqueä wäunuinqe, enyqä miqä itä, änguänänä imäkätqäüä.

⁸ Tiinjä-pqä inänji. Dñä Änguä Iqu emäqñangi, he suqä ämaqeunqä hiqä qeqä-quuvqä yäpä imda enguätñqä ämakuwä iquenyqe, Eaplasia iqu qäqu, awä äyatqke.

Poli iqu, Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä ätkqenqä

⁹ Itangi ye heyaqä suqä iunqä, näqñqä änyä qe etayängani, ye Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä tii ätqa äpätqäñue. “Si yätamäqä vqangti, ga qu Saqä äkinqä iunqe, Dñä Änguä Iqu kñuä indqänqä näqñqä huitanjä-huitanjä vqanguti, näqñqä aanä kuapä-tänjä epiyä.”

¹⁰ Ye tääqä iinj, he Naqä Iqueqä ämaqä aanä naqä-qakuä iqua eäñuwä-panä iinj eäpu, heyaqä suqä eeqäpnänä iutani, he Iqueni, yeeqä iwimäkpñqenqä ätätqäñue. Li tiinj. Wäunüä änguänänä huitanjä-huitanjä isua, kuapänä imäkäpu, hiqä Goti Iquenyqä näqñqä kuapänä ämepiyä iunji, häukuä witñqä imäqäpnqe.

¹¹ Goti Hanjuwä Iqueqä yänänäqñqä naqänänji, he inä ämepu, hanä-iqä eeqänänji qäyä emeqanguti, yänänäqñqä ätqäupu yeeqänä iqäpnqe.

¹² Heqä heniqu, nätmatqä änguänänji, Iqueqä ämaqe mapnuwänqä, we-hunqä iqi näwi äwinqe, he-pqe inä

meqäpnqenqä aanä qäyunänä emäkkqenqe, he Iqueni, “Änguä inemäkkniqä” tquäpnqe.

¹³ Hiawiqä iu miqä iqueqä yänänäqnnqä iu pmetaungua, Goti Iqu angi inetmetä, Iqueqä Ymeqä Iquenyqä aanä kuapänä äwinyätñqä Iqueqä ämiqä iu äpmuatänaikqe.

¹⁴ Wäunuä, Ymeqä Iqu imäkkqetani, Goti Hanjuwä Iqu, ne angi inetmetä, neyaqä suqä quvqä eeqänäni, huätä ämamäukqe.

Jisasi Kraisi Iqueqä suqenqätä, wäunuinqätänji

¹⁵ Ne Goti Iqueni hinuä mäqunquä itunquä-qe, Iqueqä Ymeqä Jisasi Kraisi Iqu, Goti enqä-panä-qu eä, Iquenyqä näqñqä änätapätqäuä. Iqu Goti Iqueqä Ymeqä Hitmqä eä, nätmatqä eeqänänä Goti Iqu imäkekqä iuqä Ämiqä Naqä Iquvi.

¹⁶ Ymeqä Iqueqä hipa iutani, Goti Hanjuwä Iqu nätmatqä eeqänäni imäkkqe. Nätmatqä qäukuä haqä yätu äwinqetä, qua täu äwinqetä imäkätä, nätmatqä ne hinuä äqunätunquä itä, hinuä mäqunquä itunquä itä imäkätä, itanğa yoqä naqä-tänä itä, yänänäqnnqä-tänä itä, eeqänäni imäkkqä iunji, Ymeqä Iqueqä hipaitä imäkätä, Ymeqä Iquenyqänä imäkekqe. ¹⁷ Nätmatqä eeqänäni matimäuqänğa, Iqu äpmaminqe. Iqu nätmatqä eeqänäni, änguänä ämitä, qäyunä witpnqä iwimäkätqäuä.

¹⁸ Nyuänä iqu huiwi ämitñqä-panä iinji, Kraisi Iqu, ämaqä Iquenyqä quuvqä heqiyätanguwä iquau Miqä-qu eä. Quuvqä heqiyqä iqua, Iqueqä huiwä enqä-panä-quai. Itanğa hänä-pmeqe qu Iquesa ämepu äpmenä. Inji, äpäkonäpu anğumä vauqeunji, Iqu ganä ävaukqä-qae, Iqueqä-kiuäni nätmatqä eeqänänä iuqä Ämiqä-qu äpme.

¹⁹ Iinji, tiinñqä ätimäukqe. Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä suqetä, Iqueqä hänä-pmeqetä eeqäpnäni, Iqueqä Ymeqä Iqutä qäpu maeqä, äpakä witätñqä äwingqe.

²⁰ Itanğa Kraisi Iqu zä-huätati äunätä, Iqueqä häneqä iokqetani, Goti Iqu mäki qäpu imäkätä, nätmatqä qua iunjitä, qäukuä haqä yäninjitä, eeqäpnäni, Iqueqä-kiuä-tänä qäqiqi inä maitñqä-pqenqä äwingqe.

²¹⁻²² He-pqe, heqä suqä quvqä dutani, Goti Hanjuwä Iqu-tänä qäqiqi mäpmeqä, Iquenyqä himä-wiunqä imäqanğuwä-qe, Kraisi Iqu huiwi ävätä äpäkonğqetani, Iqu-tänä qäqiqi pmetpnqänä ae etmakqe. Itani, he tänğanji, Goti Iqutä äwqä naqä-hnqunä imbu, Iqueä hinuä iqinji suqä quvqä hui mimäqänqä, qanyä jänänänä pmeqänqä emäkkqe.

23 He kukɲuä äŋguä we-huŋqä-täŋi, qätä äwiyäpu, nätmätqä timäuninqenqä näqŋqä ae ämakuwinqä, kɲui äpakänä indqänäpu, quuvqä äpakä eqiyäpu, yänänäqŋqä tqäupqe, he Iqueqä hiŋuä iqini, äŋguä epnuwi. Kukɲuä he qätä ae äwikuwä iqu, ämaqä qua täu äpmeɲuwi, qu qätä inä äwikuwi. Kukɲuä ique awä tqämqenqə, nyi wäunuä iqu ämakqe.

Poli iqu, quuvqä heqiyqä iquau, yätamäqä äwikqenqä

24 Täŋgaŋi nyi he yätamäqä hemqä, haŋä-iqä ämetŋqenqä aquvänä iqä. Haŋä-iqä Kraisi Iqu, ämaqä quuvqä heqiyqä Iqueqä huiwä änyänuwä iu, yätamäqä vätnqä ämakqä-paŋi, nyi ŋqä-näuwä, ŋqä huiwä täuŋi, inä ämetqänä.

25 Nyi ämaqä iinjä iuqä wäunuä-wiyqä-qunä eämä, Goti Iqueqä kukɲuä eeqäpnäŋi, quvaqä hiŋuä iqisa awä tqumqenqə, Goti Hanjuwä Iqu, kiqä-kiuä yätamäqä heyätŋqä ätenjikqe.

26-27 Kukɲuä nyi awä ätätŋqä tqu, ämaqä kinganä äpmamiɲuwä iutaŋä hueqä-himqä äpmaka äpätqänuwä iuŋqä zä witaŋgi, qu maqŋqä emiɲuwi. Inäqe täŋgaŋi, Goti Hanjuwä Iqu, ämaqä, Iqu Iqueqänqänä ätekqä iuqä hiŋuä iqini, ätnänäqi timäutŋqä imäqqaŋgi, qu näqŋqä ämetqänä. Kukɲuä iqu, aaŋä äŋguänänä eä, ne Israitqä iqunenyä qäyä etaŋgi, huizi iquauŋä-pqe, yätamäqä inä ävätqäuä. Kukɲuä zä äwämiŋqä iqu, ii Kraisi, heyaqä yäpä imä äpmeɲqä Iquvi. Iquesaŋi, he nätmätqä äŋguänänä qeqätqä, henyqä qäukuä yäŋi näwinyä äwiŋqä mapŋqe, hiŋuä äqambu pmetŋqe.

28 Kraisi Iquenyqe, ne ämaqä eeqänänä iuŋi, awä ätuätuŋque. Ii imäkätuŋque, ne neqä kɲuä indqänqä äŋguänänä itä, näqŋqetäŋi, qu ämotquetanä, kukɲuä yänänäqŋqä ätuätuŋque. Tiinŋqä nengangiŋi. Qu Kraisi Iquenyqä quuvqä heqiyqetä, Ique qänaki wivändqetäŋi, naqä-qakuä heqangpi, ne Goti Iqueqä hiŋuä iqi ätuma uwquatuŋque.

29 Inä timäuquätŋqä diŋqe, nyi yänänäqŋqä Kraisi Iqu inyimäkqetäŋi, nyi enyqä miqä itmä, wäunuä tnänä itŋqe.

2

1 Nyi iinjä itŋqenqä etqäqe, he nyinyqä näqŋqä tiinjä mapŋqä änyinŋi. “Poli iqu nenyqätä, ä ämaqä aŋä-himqä Latiŋiya iu äpmeɲuwä iquauŋqätä, itaŋga ämaqä huizi, ique hiŋuä mäquŋquä itqänuwä iquauŋqätä, ne yätamäqä neyätŋqenqə enyqä miqä itä, wäunuä tnänä äyä itqänä.”

² Nyi iinjä imäkätņqe, ii he Goti Iqueqä qokä-apäki, eeqäpnä yänänäqņqä emäkqanğmdi, hiqä-hiuänqä kiinjä enyätä, äwqä naqä-hņqunä imbu pmetpņqenqä, imäkätņqe. Itanğa ämaqä iinjä iquenä, he Goti Iqueqä kukņuä zä äwinqä iquenyqä, näqņqä yasämä ämepu, äwqä hanjuä inqä pmetpņqä, imäkätņqe. Kukņuä zä äwinqä iqu, ii Kraisi Iquvi.

³ Näqņqetä, suqä kņuä änguä iwäsäuqetä, eeqänäņi, qa enqä-pa Iquenji manguä ämnä zä witanği, Iqunä vquänä.

⁴ Nyi kukņuä tä etqäqe, ii tiinņqe. Ämaqä hņqu, kukņuä quanğä iunji, naqä-qakuänä imäkätä etätä, hānaqä hui-mānda etma uwqä dinqä, awä etqä.

⁵ Nyi hesä anä māpmeqä imä-qe, nyi henyqe kņui hui mimäuqä, yqänä nyätanği äpmeņqe, ii tiinji. Nyi hesä anä äpmeņä. Itanğa he wāunjuä qāyunä imäkāpu, Kraisi Iquenyqä quuvqä yänänäqņqä eqiyätanğuwä dinqe, nyi äwqä yeeqä änyinği.

Goti Hanjuwä Iqu, he Kraisi Iqutä hāņä anä pmeņqä, emäkkqenqä

⁶ Inji he Kraisi Jisasi Iquenji, hiqä Naqä enqä-panä ae itmakuwä enqe, Iqutä ämuänğmbu, tii äpmaka uwqäpņqe.

⁷ Zä-hukä yänänäqņqä äunqä-ma iinjä äpu, anji zä quea iuta yänänäqņqä ämätņänqä-pa yänänäqņqä iinjä ätqäupu, kukņuä awä tqanğä näqņqä ämetqāņuwä iunji, quuvqä yänänäqņqä eqiyāpu, itanğa eqä-hāki manguä änyätä, äqutumāwa äpāwiqä-panä iinji, Goti Ique, “äņguiqä” kuapänä tqüäpņqe.

⁸ Suqä quvqä tiinjä timäuqä dinqä wimasipu! Ämaqä hņqua näqņqä eäpnä, iquauqä kukņui quati maeqä etanği, quanğä tqanğuwä iquauņi, qätä äwiyāpu qānaki äwivändquwi, guä enqä-pa pmetpnuwi. Ämaqä iinjä iqua, iquauqä kņuä imņi, Kraisi Iquesa māmeqä ipu, suqä kaqä-kawāka iminjuwä iutä, nātmatqä qua tāutanä iunqätä, näqņqe inä āmapu awä ätätqāņä.

⁹ He näqņqä äyuwä. Kraisi Iqu huiwi ne änyänqu-panä änyäqäqe, Goti Iqueqä suqetä, Iqueqä hāņä-pmeqetāņi, eeqäpnä Iqutāņi, eqä-hākä manguä änyänqä-pa, Iquenji manguä iinjä änyä.

¹⁰ Iqu iinjä eä, nātmatqä huitanä-huitanä eeqänāņä yänänäqņqä-tāņä iquau Miqä-que. Inji he Iqutä ämuänğmbiyitanji, he-pqe manguä iinjä enyätanğuti, nātmatqä naqä-qakuä hņquenyqä äwa miqä ipņqe.

¹¹ He Iqutä ämuänğanğanğuwitanji, tiinjä-pqe inä emäkkqe. Suqä yāuä iqu, hiqä äwqä imņi, āpakä māwiqä

yätñqänä, huätä ätäwikqe. Iqu iinjä emäkätä, suqä qokä iquauqä huiwä häuä ktänqä enqä-pani, naqä-qakuä emäkkqe. Israitqä iquauqä suqä qokä iquauqä huiwä häuä ktäuqe, ktqenä etanqi, Kraisi Iqu häue, neyaqä äwqä yäpä imñi, ktäunä.

¹² He asñä änyä ti ämepu, Kraisi Iqutä anä equmäkñganjuwängani, Goti Hanjuwä Iqu henji, Iqutä qua anä eptekqe. Itanga Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä yänänäqñqeta, Kraisi Ique anqi ävauqumuatkqenqä, he quuvqä eqiyäpu, asñä ämeqanguwänga, he Kraisi Iqutä, qua buta anqi anä evauqumuatkqe.

¹³ Suqä yäüä iqu, heyaqä äwqä yäpä imñi, huätä matuwängqä etanqä iutani, he suqä quvqä huitanä-huitanä imäkäpu, pizqä enqä-panä witanjuwängani, Goti Hanjuwä Iqu, neyaqä suqä quvqä eeqäpnäni, huätä ämamäukqetani, Kraisi Iqutä hñä anä pmepñqä emäkkqe.

¹⁴ Pipa, neqä suqä quvqenqä äqänänqä, ne kukñuä mänetätñqä iqu, qäpu hiätñqänä, huätä ämamäutä, Kraisi Iqueqä zä-huätatä iu ae äuekqe.

¹⁵ Iqu dnä iquauqä yänänäqñqeta, huizi iquauqä yänänäqñqetani, hma imäkkqe. Zä-huätatä iunji, ämaqä eeqänäni, Iqu yänänäqñqä eeqänäni, ae ämäwqätäukqä qumbñqä diñqä, ämotquakqe.

He qua täutanä knuitä, suqetä, qänaknä miqä pambu!

¹⁶ Iiñiqe, suqä buayätä eqätä nqenqätä, hiunji naqänga Goti Iqueä yoenqä aquvä qänäqäsqenqätä, qanjuä manä pmeqanga aquvä qänäqäsqenqätä, Sämbatqä hiunji hapä pmeqä timäuqanganqätäni, ämaqä hñqu, “He kukñuä-suqä dunji, qäyunä miqä iqäüä. Iinjä-iinjä imäqqañpiyä” etqäqe, hiñuinä äqunäpu, qänaknä miqä pa iqäpnä.

¹⁷ Suqä iinjä iqua, ii nätmätqä qänaknda timäuniqä diñqä ktqä enqä-paniyi. Inäqe nätmätqä aanä naqä-qakuänäni, Kraisi Iquesa meqä eä.

¹⁸ Ämaqä, “He mändi äkittqänäpu, ynaunjqä iquauqä yoqe hageqä mamäuqäpnqä” etquwä iquaunji, hiñuinä äqunäpu, qänaknä miqä pa iqäpnä. Ii he Goti Iquesani, nätmätqä äñguänäni mämeqä ipnuwängqä emäkpñä. Ämaqä ii ätätqänjuwä iqua, qu wätqä enqä-pa äqunäpiyinqä, kukñuä kuapänä ätäpu, knui suqä qua täunñqänä indqämbu, “Ne näqñqä-täñuneyqä” knuä indqänäpu imäkätqänä.

¹⁹ Itanga qu Kraisi neyaqä Nyuänä Iqutäni, naqä-hñqunä mamuänänqä itqänä. Nyuänä Iqu, ne quuvqä eqiyäunquä Ique. Nyuänä iqu, huiwiu ämitñqä-pa, Kraisi neqä

Nyuänjä Iqu, Goti Hanjuwä Iqueqä äwinqä duta, ne naqä-hnqunä hiätatunquä hatnä änaquqotäuä, itanga naqä imänatunquä ämäneyätä, yänänäqñqä inemäkätñqä Iquvi.

²⁰ He Kraisi Iqutä anä äpakonäpu, qua täutanjä knjita, sugetä, mändi ae äkittqäkuwi. Iinjä etangi, he ämaqä qua täutanjä iqua enqä-pañuenä maeqä epiyi, suqä tiinjä iquaunji, qänaknä miqä pambu!

²¹ “He nätmatqä iunji, a mämiqä pambu! Nätmatqä näññji, manqä pambu! Nätmatqä täqñji, mitmaqñqä pambu!”

²² Suqä iqua ätquwi, nätmatqä iinjä iqua äpakä mäwiqä, qui maqänä imäkmbnä. Suqä iqua, ämaqä iquauqä knjüä indqänqä iutanä imäkäpu, “Iu qänaknä ipiyä” tñnä.

²³ Ämaqä suqä iinjä imäkätqäñuwä iqua, Goti Hanjuwä Iquenyqä yäpä iqi ipu, quwqä-quwä äkittqänäpu, quwqä huiwä iunji, hanjä-iqä ämetqäñuwiñqä motquapñqä, i imäkätqäñuwi. Iñqe, ämaqä hnqua knjüä tiinjä indqänätqäñuwi, “Suqä iinjä iqua, aanjä jänänäñiqä.” Iñäqe ne suqä iinjä iqua qänaknä iqä-säpi, suqä yäuä neqä äwqä yäpä imä äwinqä iunji, huätä mämamäuqä, yqänä witäniyi.

3

Kraisi Iqu, hiqä hñjä-pmeqä naqä-qakuä iutanjä Qakuä-quvi

¹ Iñäqe, Goti Hanjuwä Iqu Kraisi Ique angumä ävauqumuatätäqänqanji, he änyä-hñjä ae äyä emäkkqe. Iñññqe, he knjui, nätmatqä äki, Iqu ämitä qäukuä yänji äpmenqä iunqänä, witätñqä äyuwä. Iqu yänññji, Kaniqueqä hipa ämuangisa äpme.

² He knjui, nätmatqä qua täutanjä äki-äkiñqä maiyqä pa iquä. Qäukuä haqä yätutanñqänä eyquätñqänänji.

³ He Kraisi Iqutä anä äpäkonjuwä-qae, heqä hñjä-pmeqe, Kraisi Iqutä zä witangi, ga he Goti Iqutä ämuäññjä.

⁴ Kraisi Iqu, hiqä hñjä-pmeqä naqä-qakuä iutanjä Qakuä-quvi. Iqu angji äquvepätä, yoqä naqä motqueqetä, ätnänäqi timäuqanqanji, he-pqe asänä iinjä timäupnuwi.

Ämaqä, Goti Hanjuwä Iqu änyä-hñjä ae iwimäkkqä iquauqä suqenqä

⁵ Iñññqe, heqä qeqä-quuvqä imñji, nätmatqä qua täutanjä iunqä indqänäñuwi, angumä aquvā mämaqiñqänqä huätä hāmānānā vquatāmāupu. Nyi ii etqe, suqä quvqä tiinjä iquaunqä etqä. Suqä huiwä yanjä-iñqä Goti Iqu änätapqke, tuwä äväpu, huitanjä-huitanjä imäkäkiqenqätä, suqä kiyä

mätqä eeqänänjä imäkqenqätä, suqä quvqä iqu, huiwä iqueqä äwinqä du imäkqenqätä, suqä hinuä aowä qnqä iqenqätä, etqä. Suqä hinuä aowä qnqe, ii goti quanqä iu qonjä woktäuqä enqä-panjä asänänji.

⁶ Ämaqä, suqä iquau äpakänä imäkqä äumitpqä iquauñi, Goti Iqu äkasuwä ätuätä, kimanji, hanjä-iqä vänqiyä.

⁷ Kinğanäñi, suqä quvqä iqua imäkätqänjuwä iquauñi, he-pqe inä äyä imäkminjuwi.

⁸ İnäqe tänganji, he suqä tiinjä tqua-pqe, gquä yäuä enqä-pa, hämänänä bi äquvätämäupu, anñi mimipnqänqä änyinñi. Suqä himä qui maqänä mimäkqänqä, manjä yänänäqnqä ätäpu mäkänqä miqänqä, ämaqä hnque mändi kittqiyqnqä, manjutani kuknuä quvqä tqänqä.

⁹⁻¹⁰ Heqä quuvqä anä eqiyätqänjuwä iquauñi, kuknuä quanñi mätquä pambu. I tiinjä etanñi etqä. He gquä yäue bi äquvätämäupu, änyä-hänjä ämipnquwä-panji, qua täutanjä suqä quvqä eeqänänji, hämänänä ävquatämäupu, änyä-hänjä ae äyä ekuwi. Iinjä eqanguwitanji, Goti Hanjuwä Iqu henñi, Iqueqä-kiuä enqä-pa emäkätä, hea ique-iquenñi, näqnqä kuapanä etapätqäuä.

¹¹ Ne ämaqä iinjä ae eanä, asänänjä äyä äpmenju. Iinjä etanñi, ne knuä tiinji, mindqänqä pa yatunque. “Ämaqä Grikä iquatä, Israitqä iquatänji, huitanjä-huitanjiqä. Ämaqä qokä iquauqä huiwä häuä ktänqä iquatä, häuä maktänqä iquatänji, huitanjä-huitanjiqä. Kuknuä huitanjä-huitanjä tqä iqua, huitanjä-huitanjiqä. Ämaqä qäuqä imdanjä iquatä, anjä änguä iqisanjä iquatänji, huitanjä-huitanjiqä. Wäunjuä-wiyqä hinñinqä iquatä, ämaqä wäunui quwqenä ämipu pmeqä iquatänji, huitanjä-huitanjiqä.” Ne kui-kui e etanqqä-qe, Kraisi Iqu eequneqä yäpä tängisa äpmenqe, ne knui Iquenyqänä indqänquatuñque.

Suqä ämaqeunqä winqe, suqä huiziunji ämawqätäunä

¹² Goti Hanjuwä Iqu, he Iqueqänä pmetpnqä atäunjuä ae etetä, henyqä aanjä kuapanä äwinyätqäuä. Iinñqe, he änyä hänjä iinjä ae imänguwitanji, tiinjä imäkqäpnqe. Suqä ämaqeunqä huäqä eunqä iquä, änguä iwimäkqä iquä, mändi äkittqänäpu qeiqi pmeqä iquä, hanjä-iqä ämepu äwqä hanjuä inqä pmeqä iquä, iquau imäkqäpnqe.

¹³ Hesanjä hnqu, “Nyi ämaqä äti iquesa äwqä hanjä-iqä ämenänä” ätqäqe, qäyä etanñi, kätä-kängua iinjä iqueä suqä quvqenqä hui imäutä, äwqä hanjuä imäknätñqe. Naqä Iqu-pqe heyäqä suqä quvqenqä hui imäutä, äwqä hanjuä ae äyä imäkñgqe. Itanğa he-pqe, suqä asä iinjä imäkqäpnqänänji.

14 Suqä iinjä iqua e etanqqä-qe, suqä ämaqeunqä äwinqä iqu ämāwqätāuä. Suqä äwinqä iqu, suqä ängüä huiziquatä guä äqänä, ämaqä quuvqä heqiyqä iquaunji naqä-hnqunä pmetpnqä iwimäkquänä.

15 Hinuiqänäni Goti Iqu, he naqä-hnqunä epu, äwqä hanuä imbu pmetpnqänä ae äyā etekqe. Kraisi Iqueqä äwqä hanuä inqe, heyaqä qeqä-quuvqä imä qäyā pmetätngänä, hinuinä qunqanqpu. Itanga Goti Iqueni, nätmatqä eeqänäninqe, “änguiqä” tquäpnqe.

16 Kraisi Iqueä kuknui, hiqä qeqä-quuvqä imnji, meanqä manguä emnätätngqe, tiinjä imäkpäpnqe. He näqnqä ängüänäni, Kraisi Iqueqä kuknuä iuta ämepu, quuvqä heqiyqä iquau näqnqä mapnqänä yasämä ämotquepu, suqä ängüänäninä imäkpäpnqä ämotquepu, apqä huitanä-huitanä ätäpu, näqnqä-vqäpnqe. He apqe, Goti Hanjuwä Iqueqä bukä iu äqänänqetä, apqä Goti Iqueqä yoqä hageqä ämamäupu ätätqänjuwitä, itanga apqä huizi iquatä ätäpiyänqani, hiqä äwqä imnji, Goti Hanjuwä Iquenyqä yeeqä ipu tqäpnqe. 17 He kuknuä ätäpiyä iu, wäunuä ipiyä iu, nätmatqä äki-äkitanä imäkpäpnqe, Naqä Jisasi Iqueqä yoqä ämenuwä iutani, qäyunä imäkpäpnqe. Iinjä imäkäpiyänqani, Goti Hanjuwä Apiqueni, Jisasi Iquesa, “änguiqä” ätuäpu, imäkpäpnqe.

Poli iqu imbquaunji, äänä pmeqenqä näqnqä äwikqenqä

18 Apäkä iuenä, hiqä qokä iquaunji, yäpä iqi vqanqpu. Suqä iinjä, Naqä Iqueqä hinuä iqinjä, jänänänjiyi.

19 Qokä iquenä, he heqä apäkä iuaunji, quuvqä mitqueqä pa ipu, iuaunqe kiinä enqätnqänänji.

20 Ymeqä isuenä, hiqä hinaqä-hinunua nätmatqä äki-äkitanä, “imäkpäpnqe” etquwi, hnqisa miqä, qänaknä ipu imäkpäpnqe. Iinjä imäkpäpnqe, Naqä Iqu yeeqä naqänänjä iquänä.

21 Kanunuenä, hiqä ymeqä isuauqä quuvqä heqiyqe, qui iwimäkpäpnqä, nätmatqä hmbinyqä jänjänä ätuäpu, enyqä miwimäkpä pambu.

Poli iqu, wäunuä-wiyqä iquautä, wäunuä kanunuaütä, ätukqenqä

22 Wäunuä-wiyqä iquenä, hiqä ämeyqä iqua nätmatqä äki-äkitanä, “imäkpäpnqe” etquwi, hnqisa miqä, qänaknä ipu imäkpäpnqe. Iqua iqi enjuwi, yeeqä iwimäkpäpnqänä wäunuä ängui inqanä imäkäpu, ä iqi hma enjuwi, wäunui iqi äquvatemä, enyqä mäwqä pambu. He Naqä Iquenyqä zä ipu, hea ique-iqueni, knui naqä-hnqunä ämepu, wäunui ängüänänjä imäkpäpnqe.

23 He wäunuä eeqäpnänä imäkäpiyā iunji, knui, “Nyi wäunui ämaqeu wiyqunā manā, Naqā Ique wiyqunjqā” indqänäpu, enyqā miqā änguänänä imäqäpnqce.

24 He Naqā Iquesa nātmatqā änguänänä, hiqā ätnā äwinqce, ämapnuwā dijqce, näqnqā ae ämakuwi. Nātmatqā ii, Iqueqā qokā-apākā iquaunjā, näwi iwäsäumäkekqce. Kraisi Iqu, hiqā Ämeyqā naqā-qakuā-qu etangi, he Iqueqā wäunuä-wiyqā enä.

25 Ämaqā hñqu, suqā quvqā imäkqā äumitātqce, iqu kimanji, hanä-iqā menä. Goti Iqu ämaqeuqā suqā iunji, asänä Iwäsäuqā Iquvi.

4

1 Ämaqā ämiqā iquenā, heqā Ämeyqā Iqu qäukuä yäñi äpmenqenqā knuä indqänäpu, heqā wäunuä heyqā iquaunji, suqā änguitā, jänänjitā, motqueqäpnqce.

Suqā tääqā tqā iqueni, a yänänäqnqā qätätangpu

2 He suqā tääqā tqā iqueni, a yänänäqnqā qätätangpu. Inä imäkäpiyängganji, knui änguänä indqänäpu, hea ique-iqueni, Goti Hanjuwā Ique, “änguiqā” tquanppu.

3 He tääqā ätäpiyängganji, nenyqā-pqā inä, tii timäutñqā tqäpnqce. Inji Goti Iqu hänaqā imäuanayqanguti, ne Kraisi Iqueqā kukñui, ämaqā du awä tquatuñqce. Kukñuä iqu, hiñuiqänä zä äwäminqce, ätnänäqäi ae ätimäuqce. Nyi kukñuä ique awä tqangqenqā, guä äkiqiyenjikuwä äpmenä.

4 Tääqce, tiinjā-pqenqā inä tqangpu. Nyi kukñuä awi, qu näqnqā ätnänäqinyä mapñqenqā, qäyunänä tqumqā dijqäuä.

5 He ämaqā, Kraisi Iquenyqā quuvqā maeqiyqā itqänuwä iquatā, anä äpmapiyängganji, hiunji qäyunänä iqu hiñginä päwqenqce, he knuä qeiqinyä indqänäpu, suqā jänänänä inganä motqueqangpu.

6 He ämaqeu kukñuä ätuäpiyängganji, qeiqinyä ätuäpu, knui änguänä indqänäpiyā iuta, kukñuä äwinyä iqä tquäpnqce. Inji qu yatñqā eyqangppängganji, he kima qäyunä tquäpnqce.

Poli iqu, ämaqā hñquau, “Henyqā hui mimäuqā iqänä” ätukqenqā

7 Tikikusi iqu, neqā neyämaqā-qu eä, Naqā Iqueqā wäunui mäwquatämäuqā, nesä anä imäkätunquä ique. Ne iquenyqce, kuapänä änenyätqäuä. Nyi täqi änä-änä pmetangqenqce, iqu awä hetänä.

⁸ Iqu ne eequne täqi, änä-änä äpmenquenqe awä etätä, itanga heqä qeqä-quuvqä yäpä imni yänänäqnqä emäkätñenqe, nyi iquenji henyqä ändowatqä.

⁹ Iqutäñi, ämaqä hesañä Onesimusi, ne mänävquatämäuqä itñqä iqu, anä quvepinä. Iqu-pqe neqä neyämaqä-qu eä, iquenyqe kuapänä änenyätñqä ique. Iquaqu nätmätqä eeqänänjä täqi ätimäutñenqe, awä hesinyä.

¹⁰ Aritakusi guä anä äpmenueä iqu, “Henyqä hui mimäuqä iqänä” etqi. Itanga Makä, Banäpasi iqueqä kätänguequ-pqe, inä etqi. Makä iquenyqe, nyi he awä ae etkqe. Iqu iqi ätimäuqäqe, he iquenyñqä yeeqä ipu itmeqäpnqä.

¹¹ Itanga Jisasi, iqueqä yoqä huizi, “Jastusiüä” ätätqäñuwä iqu-pqe, inä etqi. Ämaqä Israitqä iutäñi, ämaqä tquanä, Goti Iqunä miqeunqä awä-tqä iunji, yätamäkkä änyiyäpu, äwqä-qeiqi nyätätmqä inyimäkätqäñuwä iquayi.

¹² Ämaqä hesañä Eapласи, Jisasi Kraisi Iqueqä wäunüä imäkkä iqu-pqe, “Henyqä hui mimäuqä iqänä” inä etqi. Iqu hea ique-iquenji, henyqä tääqe, iqueqä qeqä-quuvqä imda ätätä, Goti Iqu yätamäkkä eyätñqä, yatñqä ävätqäuä. Inji he Kraisi Iquenyqä quuvqe, mäwquatämäuqä danä, a yänänäqnqä äqätpu, Goti Iqueqä sugenqätä, äwinñenqätä, näqnqä änguänänjä ämepu, yänänäqnqä tqäutpnqä ätätqäuä.

¹³ Iqu yätamäkkä eyätä, quuvqä heqiyqä anä-himqä Latisiya pmeqä iquautä, itanga Helapolisi pmeqä iquautä vätnqe, wäunui dnä huqä itqätangi äqunmä awä etqä.

¹⁴ Lukä, duuta ne iquenyñqä kuapä änenyätñqä iquätä, Demasi iquätä iquaqu, “Henyqä hui mimäuqä iqueä” inä etqinyä.

¹⁵ Neqä neyämaqä anä-himqä Latisiya iu äpmenuwä iquautä, apäkä Nimbaisä, itanga quuvqä heqiyqä iyyqä anä iu aquvä äqänäqisätqäñuwä iquaunji, he “Poli iqu henyqä hui mimäuqä iqiä” jipñqä änyinji.

¹⁶ He tuwanüä tqu a qäpu ätäupiä, quuvqä heqiyqä Latisiya iu äpmenuwä iquau vqangpi, iqua-pqe a inä täupñqe. Itanga tuwanüä huizi, nyi Latisiya pmeqä iquaunqä äqiyqäqä iqu, iqua henyqä tnämäuqangpi, he-pqe a inä täupnä.

¹⁷ He Akipusi iquenji, “Si Naqä Iqu wäunüä äktapkqe, änguänä ämitnä imäkätnä, qäpnä imäkmävä” tupu.

¹⁸ Nyi Poli iqunä, “Henyqä hui mimäuqä iqänä” etätmä, nqä hipaitä tuwanüä hiqnqä imäkkä. Tängañi nyi

guä yqänä äqiyänmä pmenqä täŋqe, he nyinyqä knuä indqängangpu. Inj Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä qeqä imänqeuta hiŋgi etapquä.

Tuwanuä, Poli iqu kinganä **1 Tesälonaika** **pmeqä iquaunqä äqäkqe** **Yätamäkqä kuknuä hinuiqänjä** **iquvi**

Tesälonaika ii anä-himqä naqänänjä, qua Masendoniya iuvi. Poli iqu anä-himqä Pilipai ävämanj, Tesälonaika iunqä äwätä, qokä-apäkä Jisasi Iqueqä yoqenqä iqi aquvā qāmbnqä, ävauqumuatkqe. (Wäunuinqä 17:1-9, hinuä qundnqä.) Inäqe, Israitqä iqi äpmaminuwä iqua, qokä-apäkä kuapänänjä Poli iqueqä kuknuu qänaknä ipu, Jisasi Iquenyqä quuvqä eqiyätangä äqumbiyi, qu äwqä quvqä imäkkui. Iutani, Poli iqu Tesälonaika ävämakqe. Qänakni, iqu anä-himqä Korinä iu pmetangi, iqueqä wäunuä anä iminiyā Timoti iqu äwimetä, nätmatqä, ämaqä Kraisi Iqueqä yoqä-tänjä iquau, Tesälonaika iu äwimakqenqä awä ätukqe.

Poli iqu, Timoti iqueqä kuknuä qätä äwiyäqängani, iqutä, Silasi iqutä, Timoti iqutäni, qu tuwanuä tä, ämaqä Kraisi Iqueqä yoqä-tänjä, Tesälonaika iu pmetanguwä iquauqä quuvqä heqiyqe, yänänäqñqä iwimäkpñqä äqäkuwi. Ämaqä näqñqä-tänjä kuapänänjä iqua, kuknuä tiinjä ätminuwi. Poli iqueqä tuwanuä, Goti Iqueqä bukä iu äqänänqä iutani, tuwanuä tä, iqu kinganä äqäkqä iiyi. Poli iqu, ämaqä Kraisi Iqueqä yoqä-tänjä Tesälonaika iu pmetanguwä iquauqä quuvqä heqiyqenqätä, suqä änguinqätä, aquvänä itä, tuwanuä tä äqäkqe.

Ämaqä näqñqä-tänjä iqua, knui tiinjä indqänätqänjä. Ämaqä Kraisi Iqueqä yoqä-tänjä iinjä iqua, Iqu angunji äänä pñqutiyä-qe, knuä kuapänä indqänminuwi. Qu näqñqä ipñqä iinjä winqangi, Poli ique yatñqä äwikuwi. Ämaqe, Jisasi Iqu angu mapqänga äpäkombqä iqua, qu hñjä hea ique-ique mapnuwänqätanä? Ga Kraisi Iqu äkñga pñniqäwä? Poli iqu kimanj, tiinjä ätukqe. Qu suqä ängüä iu qänaknä iqäpnuwänqe. Inj, iqua Naqä Iqueqä pñniqenqä näwe imäkmbu pmeñqe.

Poli iqu, tuwanuä tquenqä kuknuä ätkqenqä

¹ Nyi Poli iqundä, Silasi iqutä, itanga Timoti iqutä, ne tuwanuä tä henyqä äväwqatqu. He Goti neqä

Apiqueqätä, itanga Naqä Jisasi Kraisi Iqueqätä, epu, anä-himqä Tesälonaika* iu aquvä äqänätqänuwä iquenyqä. Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä qeqä imänqeuta hingi etapätä, äwqä hanuä imbu pmetpnqä emäkquä.

Poli iqu, Tesälonaika iqua quuvqä eqäkuwinqä, yeeqä ikqenqä

² Ne hea ique-iqueni, Goti Iquenyqä tääqä ätuätanängani, henyqä knuä yqänä ipisanä, “änguiqä” ätuätunqe.

³ He heqä quuvqä eqäpiyita, wäunuä itqänuwinqätä, heqä suqä ämaqenqä äwinqeta, wäunuä yänänäqnqä imäkätqänuwinqätä, itanga heqä knui, neqä Naqä Jisasi Kraisi Iquenyqä indqambu, hinuä äqumbu äpmapiyita, wäunui mäwquatämäuqä a yänänäqnqä äqätänjuwinqätäni, ne knuä ämetanä, Goti Apique, “änguiqä” ätuätunqe.

⁴ Neyämaqä, Goti Iqu henyngä äwinyänqä iquenä, Goti Iqu he atäunuä ae etekqenqe, ne näqnqä eanitäni, “änguiqä” ätuätunqe.

⁵ Iqu iinjä etekqenqe, ne näqnqä hingi mämeqä iquque. Kuknuä änguä we-hunqä-tänä iqu, ne hingi mäma mäyapqä ikque. Ne yänänäqnqetä, Dnä Änguä Iqu yätamäqä neyqanqgetä, itanga ne quuvqä yänänäqnqä eqiyanä, “Kuknuä iqu naqä-qakuiqä” ätätanä, awä etkque. Ne heyaqä awä imä äpmenä, yätamäqä heyatunquä suqä imäkminquä iunqe, hiqä-hiuäni, näqnqä ae äyä enä.

⁶ He kuknuä naqä-qakui ämakuwitäni, hanä-iqä ämepiyänga, Dnä Änguä Iqu yätamäqä eyqangi, nesä, neqä Naqä Iqutä, hanä-iqä ämetanä yeeqä iminqua-pa, he-pqe asä inä iminwi.

⁷ He iinjä imäkäpiyitäni, ämaqä quuvqä heqiyqä, qua naqä Masendoniya iu pmeqä iquautä, qua naqä Äkaiya iu pmeqä iquautä, ämotqueqä enqä-panä äpmenä.

⁸ Ämaqä im-imä äpmenjuwi, Naqä Iquenyqä kuknui, hesa qätä ae äwikuwi. Qua Masendoniya iutä, Äkaiya iutänä ma, qua eeqänänä iunji, he Goti Hanjuwä Iquenyqä quuvqä eqäkuwinqe, qu qätä ae äwikuwi. Ne iinqe, awä inä matqä pa yanä.

⁹⁻¹⁰ Ne he emeqangua, he yeeqä änä-änä ipu äneyätmeqangä qätä äwikuwinqe, qu kuknuä tii ätätqänä. “Ämaqä Tesälonaika pmeqä iqua, goti quangä iquaunji ävquatämäupu, Goti Naqä-qakuä Hänä-pmeqä Iqueqä yäpä iqinyä äväpu, itanga Iqueqä Ymeqä qäukuä yäninjä Iquenyqä hinuä äqumbu äpmenäuä” ätätqänä. Ymeqä

* 1:1 Wäunjuinqä 17:1-9

Iqu, ii Jisasi Iquvi. Iqu äpäkonganga, Goti Iqu, Ique анги ävauqumuatkqe. Itanga Iqu, Goti Iqueä äwqä tnäni, suqä quvqä imäkqä iquaunqä äpäñqä ii, ne mänemeqä yätñqä, Yätamäkqä Neyqä Ique.

2

Poli iqu, Tesälonaika iu wäunüä iminqenqä

¹ Neyämaqäüä, ne iqi emakque, hinqi memeqä danä ikquenqe, he näqñqä äyä enä.

² Ne henyqä äpatunquänä anä-himqä Pilipai iu pmetangquängangi, ämaqe quvqä inetquepu, neyaqä huiwiunji täñä-hunqä naqänänä änatapminuwinqe, he näqñqä ae enä. Ne hanä-iqä ii qäyä ämetanä-qe, neqä Goti Iqueqä yätamäkqä iutani, ne zä miqä danä, pemänä itanä, kukñuä änguä we-hunqä-täñi, awä äyä etminque.

³ Ne ämaqe, "He Jisasi Iquenyqä quuvqä heqäpiyä" ätuäkitunque, suqä tiiniqua qäsä imäkätanä, hmanji. Kukñuä quvqe matqä, quvqä imäqñqä kñuä mindqñqä, kukñuä quangi mäutqe. Oee.

⁴ Ne kukñuä iinji, hinqinä mätquä itqäñu. Goti Hanjuwä Iqu, neqä suqä yamwiqä ae äneyätä, Iqueqä kukñuä we-hunqä-täñi, awä tuäkiquatunquänä, quuvqä ae änaiqäqä iuta, awi ii ätuäkitqäñu. Ne wäunüä ii imäkätunquenqe, yeeqe ämaqe miqä ipnä. Goti, neyaqä qeqä-quuvqä imñi, Yamwiqä Neyqä Iquenyä, yeeqä iwimäkatunquä äyä imäkätqäñu.

⁵ Ne emayäkitanä iunji, heyaqä nätmatqä tämeqä kukñuä huitanä-huitani maetqä itanä, hinuä yqänä äqunanä, qeqä bimbiqä natqangi kukñuä quangä isua maetqä iminquenqe, Goti Hanjuwä Iqu näqñqä hiqangi, hiqä-hiuä-pqä näqñqä ae äyä enä.

⁶ Itanga neyaqä yoqe, he-pqä, ämaqä huizi-pqä, haqeu mänamäuqñqe, mänenqä eä.

⁷ Ne Kraisi Iqueqä kukñuä awä tuäkiqñqä änandowatkqä eanä-qe, "He qätä äneyäpu, iinä imäkäpiyä-qe" yänänäqñqä maetqä, ymeqä nandqä känai, anuä ävätä änguänänä ämitñqä-panä iinä eanä, qeiqinyä äyä äpmaminque. ⁸ Ne henyqä kiinä nenyätangi, qeqä etmäkätanitani, Goti Iqueä kukñuä änguä we-hunqä-täñi awä etatunquenqä, yeeqä änenyätäqä-qe, tiinä-pqä inänji. Ne "Qunqä yänä inä weniunqueqä" kñuä indqänänä äpmaminque.

⁹ Neyämaqäüä, ne wäunüä dnä huqä imäkminquä iunji, he hinuä ae äqunquwi. Ingani he nesa hanä-iqä mämeqä ipñqä diñqe, ne hiunji-heatqä mbqä wäunüä yänänäqñqä

itanä, kuknuä we-hunqä-täñi awä etätanä, hesä anä äpmaminque.

¹⁰ He ämaqä Kraisi Iquenyqä quuvqä eqiyätqäñuwä iquendä, anä äpmenänqanji, ne Goti Iqueä yäpä iqi äpmenä, suqä quvqä hui mimäqkä jänänänjinä imäkätqätaunqenqä näqñqe, henyä mämeqä, Goti Hanjuwä Iqu-pqe inä ämaminque.

¹¹ Kaniqu, iqueqä ymeqä du äñguänänjä ämitñqä-ma, ne, he hñqunä-hñqunä, tiñjä ämeyätunquä iñqe, hiqä-hiuäñji näqñqä enjä.

¹² Ne hiqä knuä äwqe evauqumuatätanä, heqä qeqä-quuvqä imñi yänänäqñqä emäkätanä, mañä yänänäqñqä tiñjä äyä etminque. "Goti Iqu, 'He Nyaqä miqueunqätä, Nyaqä yoqä naqä äqonänqä iu ämotqueqänqä timäupnuwänqä' tääqä etätñqe. Inji he Iqueqä äwinyänqä iunä pmetanqpiyä."

¹³ Goti Iqueqä kuknuä we-hunqä-täñi, ne äma äpätanä awä etqanqgua, qätä änekuwä iunqe, he knui, "Ti ämaqeqä kuknuä ma, Goti Hanjuwä Iqueqä kukñuiqä" eyqanji ämakuwi. Iiññqe, ne hea ique-ique, Goti Hanjuwä Iquenji, "äñguiqä" inä ätuätqäñu. Goti Iqueqä kuknuä ii qäqu, he ämaqä quuvqä heqiyqä iquenä, yätamäqkä heyätñqeyi.

¹⁴ Neyämaqäüä, he Goti Iqueqä ämaqä, Jisasi Iquenyqä quuvqä eqiyäpu, qua Jutiya iu aquvü äqänäqisätqäñuwä-panjä-quenä etanguwinqe, ne näqñqä enju. Ämaqä iñjä iqua, quyämaqä Israitqä iquauta hanjä-iqä ämakuwä-panji, he-pqe, ämaqä heqä qua qäyutanä iquauta, hanjä-iqä kiñjä äyä ämaka äpäätqänjä.

¹⁵ Ämaqä Israitqä iquautanä hñqua, Naqä Jisasi Ique pizqä äpäkkui. Qänqanji iquautanä huiziqua, Goti Iqueqä kuknuä hinuä-tqä iquau pizqä äpäkkui. Itanqa nenji hñquququa, "He neyaqä qua täunji, mäpmeqä pambiyä" änatäpu, huätä änandowatkuwi. Täñqanji Israitqä iqua, Goti Iqu äwinyänqä dunji, qänaknä miqä da, ämaqä eegänänjä iunqä mäkänqä ipu, tiñjä itqäñuwi.

¹⁶ Ne, Israitqä qäyä etanji, huizi iquaunji, quwqä suqä quvqä iuta, hänjä imäkäqumuatqñqä kuknuä tuqñqe, mäutqñqä inemäkpñqä itqänjä. Hea ique-ique iñjä imäkäpu, quwqä suqä quvqe yändi-yändi imäkqa peyätqätanquwitanji, Goti Iqueqä äwqä tnäñji, kima qäqinyä wimetñqä itqäüä.

Poli iqu, Tesälonaika pmeqä iquau wimetñqä äwiñqenqä

¹⁷ Neyämaqäüä, quvqä inetquepiyä iqua, he evämetunquä inemäqanquwitanji, ne hesä anä mäpmeqä

eanä-qe, henyqä knui, maqänä indqänggqe. Ne hinuä eqänatunquä kiinjä nengangqä-qe, henyqä angumä quvepqe, ämävqänätunque.

¹⁸ Ne henyqe, mapqänqä ma quvepqänqä etangqä-qe, Setänä iqu hoptäwä äneyätñqe. Poli iqunä, nyi aanä kuapänä emeqisqñqä änyinätñqe.

¹⁹ Neqä Naqä Jisasi Iqu angi äquvepätqänggani, ne äsque meniqunquä hinuä äqänanä äpmenä, yeeqä äkiuta yanniunquä äpmenä, yoqä naqä äkisquea meniquä äpmenju? Nätmatqä hui-huita maetqe, hesanängqe.

²⁰ Ne yoqä naqä motqueqetä, yeeqä iqetäñi, he qäuquenji. Iinjñqe, ne he emeqisqñqä änenyätñqe.

3

Poli iqu, Timoti ique iquaunqä ändowatkqenqä

¹ Ne henyqä äwäwa itanitanji, äpakänä mäpmeqä yatunquä, ti ätnggquque. “Timoti iqu äyevämeqanga, Poli iqundä, Silasi iqundä, ye Atenisi du pmenqeqä.”

² Iinjä ätnanitanji, ye Timoti ique henyqä angi ändowatkuee. Iqu neqä neyämaqä, Goti Iqutä wäunquä anä imäkäsinyä, kukñui Kraisi Iquenyqä awä ätuäkitñqä iquvi. Iqu heqä quuvqä heqiyqä iu yänänäqñqä emäqanguti, he pämä yänänäqñqä tqäpñqä ändowatkuee.

³⁻⁴ He tiinjä iqänqä, hanjä-iqä emeqangqenqä, äwäwa iqä diñqä, äpkqe. Ne hesä anä äpmenänggani, “Eequne hanjä-ique änemequäniqeqä” etminquetani, he iinjä näqñqä ae epu äpmenjuwitanji, ii tänga sä änemetqäuä tä. He hinuä ae äyä äqunänä.

⁵ “Nyi qunqä äwäwa äpakänä miqä imä” knuä indqänätmä, Timoti ique ändowatkqe, heyaqä quuvqä heqiyqenqä näqñqä mamqä diñqe. “Ämaqä yamwiqä vqä iqu, hiqä quuvqä heqiyqe yamwiqä eyqanga, he qua iqi päknqänqätä, neyaqä wäunquä eeqänänä imäkätunque, hinginäwa yeqñqätiyä, ä änäänqätiyä?” tmä, knuä kuapänä indqänätmä iutani.

Timoti iqu, Tesälonaika iqua änguä äpmaminjuwinqä awä ätukqenqä

⁶ Timoti iqu hesä äpmenqe, yenji tänga-qängga qe äyemetä, kuknuä yeeqä inqä, heyaqä quuvqä heqiyqenqätä, itanga heqä suqä ämaqä huizi dunqä äwinqä ämerjuwinqätä, äma äpätä awä äyatqi. Iqu kuknuä tiinjä-pqe, inä äyatqi. “Ämaqä di, qu quwqä äwqä yeeqä inqetä, nenyqä knuä indqänäpu, ne hinuä

naqämbnqe, ne qunqä änenyätñqä-pa, iinjä äwinyätqänä” äyatqi.

⁷ Neyämaqäüä, ämaqä quuvqä inemäkätqätangä hanä-iqä ämetanä pmetangua, heyaqä quuvqä heqiyqenqä qätä iinjä äwiyätanitanj, neqä äwqä tämnj yänänäqnqä inemäkqi.

⁸ He Naqä Iqutä, yänänäqnqe, qänganä ae ätqäukuwä du tqäutangä, inji tänganji ne-pqe, quami änguänänjä äpmenju.

⁹ Ne neqä Goti Hanjuwä Iqueqä hinuä iqinj, henyñqä knuä indqänätanä, yeeqä aanä kuapänä itqänju. Iqu yeeqä naqänänjä iinjä änätaapkqenqe, “Änguiqe” qäyunänji, äänä tätunquäwä?

¹⁰ Ne, he hinuä angumä ämaeqänätanä, heqä quuvqä heqiyqä imñi, äwa äkinqä enjuwi, yänänäqnqä emäkatunquenqe, qanyä mäpmeqä, Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä hiunji-heatqä ätqa äwätqänju.

Poli iqu, Goti Ique tääqä ätukqenqä

¹¹ Ne tiinjñqä nenngangi. Goti Apiqu Kiqä-kiuätä, itanga Jisasi neqä Naqä Iqutänji, ne pe-hunqäqi quvepatunquenqe, hänaqä qanjä watunquä iunji, huätä änduqiyäsinyä änguä imäkiynqe.

¹² Tiinjä-pqe inänqe. Naqä Iqu suqä ämaqeunqä äwinqä iqueni, hesä, manguä iinjä emnätätñqä emäkquänä. Iinjä dutanji, ne henyqä änenyätñqä-pa, hiqä-hiuänqätä, qokä-apäkä eeqäpnänjä iunqätä, enguätñqe.

¹³ Iinjä iutanji, tiinjä timäutñqänä. Goti Iqu, heqä qeqä-quuvqä yäpä imñi, yänänäqnqä emäkquätñqe. Itanga hea neqä Naqä Jisasi Iqu, qokä-apäkä Iqueqänä atäunjuä ätekqä eeqänänjä iquatä, angj anä quveppqänganji, he Goti Apiqueä hinuä iqinj, suqä quuvqä hui maeqä, jänänänjä imäkquenä pmetanguwänga, quvepäññqä.

4

Suqä, Goti Ique yeeqä iwimäkqä dunä imäkqäpnqe

¹ Neyämaqäüä, ne henji, suqä eeqäpnänji, he Goti Hanjuwä Ique yeeqä iwimäkqäpnqenqe ae qe ämetquakque. Inji tänganji, he iunji qänaknä ipu, quamä änguänänjä äyä äpmenjä. Itanga tänganji, ne Naqä Jisasi Iqueä yoqeta manjä etquque, suqä iinj, heqä äwqä yäpä imñi, aanä yänänäqnqä witanguti, äpakänä imäkqäpnqä nenngangi, manji i etqu.

² He näqnqä ae äyä enjä. He suqä äänä imäkqäpnuwängqä diñqe, ne Naqä Jisasi Iqueä yänänäqnqä iuta, kuknuä ae äyä etminque.

³ Goti Hanjuwä Iqueqä äwinqä imñä di, tiinjñqä äwi. He heqä hänä-pmeqä eeqäpnä ique äwipu, suqä quuvqä

maeqä, ikikinyänjä tii hiätpnqe. Suqä huiwä yanä-inqä Goti Iqu änätapqä iunä imäkäpu, suqä huiwä yanä-inqä huizi, mimäqä pambu.

4 Qokä qäquenä ä apäkä qäquenä, suqä quvqä imäkpñqänä hiqä äwqe mevauñqä, yänänäñqä imäkmbu äpmapu, suqä jänänänjä Goti Iqu äwinyänqä iunä imäqñgñpu.

5 Ämaqä Goti Hanjuwä Iquenqä mañqä iqua, quwqä äwiñqä knuä indqñqä imñi, knui hiqäqä huisä-hñqutä hiñgi wiqä, iñqänä ämapu, imäkätqñjuwä-pañuenä mäpmeqä itañgñpu.

6 Itañga hiqä heyämaqä hñqueqä apäkä iñi yuiñqä itquepu, qui miwimäkqä pambu. Ämaqä hñqu suqä iñä iqua imäkätñqe, ne kukñuä yänänäñqä tiñä ae äyä etmiñque. Goti Hanjuwä Iqu ämaqä iñä iqueni, kima ävätä hanä-iqä väniqeqä.

7 Goti Iqu ne suqä quvqä imäqñqä tääqä iñqä mänatätmeqä ikqe. Oee. Iqu ne, Iqueqä ämaqä jänänänjä pmeqñqä tääqä änatätmakqe.

8 Iñi ämaqä hñqu, kukñuä täñi tuwä äwiqäqä, ämaqä du mitqueqä pa iqi. Iqu Goti, Iqueqä Dñä Äñguä Ique etapätñqä Ique, itqueqi.

9 Goti Hanjuwä Iqu, suqä hiqä-hiuänqä enqä iquenyqe, ae äyä ämetquakqä-qae, ga he ämaqä quuvqä eqiyätqñjuwä huizi iquañqä enyätñqä diñqe, tuwanuä maqiyqä yanä.

10 He näqñqä ae ämepu, ämaqä quuvqä heqiyqä eeqänänjä, añä qua naqä Masendoniya iu im-imä äpmakäwñjuwä iunqä enyätqäuä. Neyämaqäuä, he suqä iñi äpakänä imäqñqñqä nengañgi, manä yänänäñqä, i etqu.

11 He knuä yänänäñqe, quamä qeiqi pmetpñqä iunqä ämapu, he hñqunä-hñqunä wäñui hiqe imäkäpu, itañga hiqä quamä pmeqä du yätamäkqä hiyquätñqä diñqe, hiqä hipaitä wäñuä iqäpñqe. Ne he iñä imäqñqñqä ae etmiñquä-qe, manä yänänäñqä añgi etqu.

12 He quami iñä pmapqe, qokä-apäkä Goti Hanjuwä Iquenyqä quuvqä maeqiyqä itqñjuwä iqua henyqe, "Ämaqä äñguänänjä-quaiqä" tqangua, he nätmatqä hm-binyqä äwa miqä pmetpnä.

Naqä Iqu añgi äquvepätqñgñqä

13 Ämaqä Goti Hanjuwä Iquenyqä quuvqä maeqiyqä iqua, ämaqä ae äwekuwä iqua añgi vauqñqe, knui mindqñqä ipu, hiñuä äqämbu mäpmeqä, huäqä-huñqä ämepu knuä äqiyätqñjuwä iquayi. Neyämaqäuä, he iñä

enqä-pa pmeqänqe, “Ämaqä quuvqä eqiyäpu, quwqä anä näweqämqä äwätqänuwä iquaunji, squä wimeniqätiyā” tpiyā dinqe, he näqnqä metpnqä änenji.

¹⁴ Iinjä iqänqe, ne eeqäpnä quuvqä tiinjä äyā eqiyätqänu. “Jisasi Iqu äpäkonätä anjumä ävaukqeqä. Iinjä dutanji, Iqueä yänänäqnqeutani, ämaqä quuvqä eqiyäpu äpäkonätqänuwä iquaunji, Goti Hanjuwä Iqu anji ävauqumuatätä, Jisasi Iqutä ätuma quvepäniqeqä.”

¹⁵ Iinjäqä, ne Naqä Iqueä kuknui ämetanä, awi tiinjä etätqänu. “Ne hänji, Naqä Iqu anji äquvepätqänqanqä yqänä äpmamitatqä iqune, ämaqä ae äpäkonätqänuwä iquaunji, hiñuiqä mäwimeqä yaniqueqä.”

¹⁶ Ii tiinjä timäunike. Naqä Jisasi Iqu, Kiqä-kiuä manä yänänäqnqä tqanqa, Iqueqä ynaunjäqä huizi iquautanä naqä iqu-pqe, manä inä tqanqa, Goti Hanjuwä Iqueä hääwi äkakä inä tqanqa, Naqä Iqu qäukuä yänisa quvepäniqe. Inganji ämaqä Iquenyqä quuvqä eqiyäpu äpäkonätqänuwä iqua, qu-ganä anji vaupnuwi.

¹⁷ Inganji iquatä, ämaqä hänä yqänä äpmamitatqä iqunesä, Jisasi Iqutä qaquvqä yätqä minatunquänä yanique. Itanqa ne Naqä Iqutä, hänä hea ique-ique anä pmetanike.

¹⁸ Iinjä etanji, hiqä-hiuä kuknuä tqe ätnäpiyitani, yänänäqnqä imäkñganqpu.

5

Naqä Jisasi Iqu anjumä quvepqenqä, näwe pmetatunqe

¹ Neyämaqäüä, hiunji nätmatqä iñi timäuqänqe, ne tuwanuä maqiyqä yanä.

² Iinqe, hiqä-hiuänji näqnqä äñguänä tiñi ae ämakuwi. Hiunji Naqä Iqu äquvepqänqe, “Ämaqä quwä-meqä hñqu maquvepqä yänqiyä” knuä ämenä pmetanqua, maqnqä äquvepqä-panji, maqänä ii timäunike.

³ Ämaqe, “Ne tänganji hanä-iqä mänemeqä äñguä äpmerñunä” tätqätanquwänga, apäkiqua ymeqä mipñqänä täñä-hunqä naqänänä maqänä äwimeqä-panji, qui iwimäkätñqä-pqe maqänä ii wimeniqe. Inganji qu hanä-iqä naqä iquenqe, zä mäpmeqä ipnuwi.

⁴ Ämaqe, quwä-meqä hñqu quvepqanji äqumbiyänga, iquenyqä yäunüä ipnä. Inäqe, neyämaqäüä, he suqä hiawiqä qua täutanä iu mäpmeqä ipinjgae, hiunji iqu quwä-meqä enqä-pa, quvepqanqa, he yäunüä ipnuwä ma, oee.

⁵ Ne hea witangi pisqä imä asusua itanä imäkätunquä iqune maetqe, oee. Ne hiunji imänätanji, nätmatqä

eeqäpnä we-hunqä iqi hinuä äqunanä, imäkätunquä iquneyi.

⁶ Inji, ne hiaqäqe, ämaqä huizi äwinuwä-pani mäwiqä itanä, neqä Naqä Jisasi Iqu angumä quvepgeŋqä hinuä äqānānā, kñuä yasāmā ämetanā pmetatunque.

⁷ Ii tiinji. Ämaqä hiaqäqenqānā äwinyätŋqä iqua, qu heatqāŋgani hiaqäqä witpnä. Itanga ämaqä wainqä-eqä yāñānāqŋqeta, kñuä iqe qāmā-qāmā iwimäkätŋqä iqua, qu heatqāŋgani i imäkpñä.

⁸ Inäqe ne iinjā ma, we-hunqä iutanä eanitanji, ne kñuä yasāmā ämetanā tiinjā pmetatunque. Ämaqä mākā-iqä hñqu, nātmatqä quikuä iqi ktqä äqumuätānāŋqä-pani, ne suqä quuvqä heqiyqä iqtä, ämaqä huizi iunqä neqä qeqä-quuvqä imda änenyätŋqä iqtä, iquaqu māvquatāmāuqä, a yāñānāqŋqä äqātanä. Itanga ämaqä mākā-iqä hñqu, nyuāñä ämuasmāŋqe nyuāñä qui imäkŋqāŋqä ämāunqä-pani, ne Jisasi Iqu angumä änyā-hāñä imäkäqumuatānaiyāniŋqä diŋqe, kñuä iqä yāñānāqŋqä ämenä, hinuä äqānānā äpmenä.

⁹ Ii tiinji. Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä äwqä tnäñiŋqä zä iquatunquä mänätānaiyqä ikqe. Iqu ne, neqä Naqä Jisasi Kraisi Iquesa, hāñä inemäkäqumuatāniqä diŋqä ätānaikqe.

¹⁰ Jisasi Iqu, ne hāñä yqānā pmetanŋquāŋga, ä ae äpākonatquāŋga äpätqe, ne Iqtä hea ique-ique anā pmetaniquenqä, äpākonŋqe.

¹¹ Inji he suqä tanga tā itqāñuwä-panä tiinji, hiqä-hiuä kukñuä tqe ätnäpiyitanji, yāñānāqŋqä imäkŋganŋpu.

Suqä äñguänäñinā imäkqenqä

¹² Neyämaqäüä, he tii imäkpñqä yatŋqä iqu. Ämaqä, heyaqä awä iqi wāunüä dñä huqä ipu, Naqä Iqueä äwiŋqä dunä ämeyäpu, “suqä quvqä ii mīmākkqä pambiyä” etätqāñuwä iquaunji, heqä naqä enqä-pa quŋgpnqe.

¹³ Iqua he yätamākkqä e eyätqāñuwä iunqe, kñui äñguänä indqānāpu, heqä äwqä imda enŋanŋuti, iquau mändi makittqiyqä, iquauqä yoqe, haqä muāmuäqāpnqe. Hiqä äwqe, hanuä imbu, pmetpnqe.

¹⁴ Neyämaqäüä, ne kukñuä tiinjā-pqe, yāñānāqŋqä etqu. Ämaqä wāunüāŋqä enyqä itqāñuwä iquaunji, “Enyqä miqä wāunüä ipiyä” ätuäpu, ämaqä zä iqanŋuwä iquaunji, yāñānāqŋqä iwimākkqä kukñuä isua ätuäpu, ämaqä aquvā-aquvā miqanŋuwä iquaunji, yätamākkqä ävāpu, itanga ämaqä eeqānāñä iinjā iquaunji, qeiqi iwimākkqāpnqe.

15 Ämaqä he suqä quvqä etqueqä iqu, iinjä emäkqanqenqe, kima miqä pambu. Inäqe, hea ique-iqenji, hiqä-hiuätä, qokä-apäkä huizitä, änguänä äminyäpu pmetpnqänä, suqä änguä dinä imäkqanqpu.

16-18 He hea ique-iqenji, yeeqänä ipu, Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä tqe mälvquatämäuqä ipu, nätmätqä äki-äkitanä emeqe, Goti Hanjuwä Iqenji, “änguiqä” tquanqpu. Goti Hanjuwä Iqu, he Jisasi Kraisi Iqutä ämuäñnäñuwä iqenä, suqä iinjä imäkqäpnqenqä äwinyätqäuä.

19 Hiqä häñä-pmeqä iunji, Dñä Änguä Iqueqä tä äsänqe, mequmuäkqä pambu.

20 Dñä Iinjä Iqu, ämaqe, Goti Iqueqä kukñui hinuä tññqä iwimäkqanji ätquwi, he iinjqe, knuä quvqä ämepu, mäñdi makittqiyqä pambu.

21-22 Inäqe he nätmätqä eeqäpnäñi iwäsäupu, äñgui, hiqä knuä iqä imä ämaipu, quvqä eeqäpnäñi, wimasipu.

Kukñuä yäpakiyi

23 Goti äwqä hanuä änyanä pmeqä nätapqä Iqu, tiinjä emäkätñqä tääqä ätqu. Iqu he Iqueqänä epu, aanä ikikinyänä emäkätñqä ätuätqäñu. Inji neqä Naqä Jisasi Kraisi Iqu anji äquvepätqänqa, heqä dñitä, quuvqetä, huiwitä, quvqä maeqä, aanä qäyunä imäkmbu pmetpnqä, yätamäkqä eyätñqä, tääqä i ätuätqäñu.

24 Goti He tääqä etätmakqä Iqu, hinqi-mända mimäkqä, Iqueqä kukñuä ätätqä du qäyunä Imäkqä Iquvi. Inji Iqu he iinjä pmetpnqe, emäkquänä.

25 Neyämaqäuä, Goti Hanjuwä Iqu, ne yätamäkqä neyquätñqenqä tääqä tquanqpu.

26 He äminäpiyänqanji, quuvqä heqiyqä iquneqä suqä iunji, quneqä inqpnqe.

27 Nyi neqä Naqä Iqueqä yänänäqñqä iuta, tiinjä etqä. “He tuwanuä tä, ämaqä quuvqä heqiyqä eeqänänä iu a tuepiyä” etqä.

28 Neqä Naqä Jisasi Kraisi Iqu, Iqueqä qeqä imänqeuta hinqi etapquä.

Tuwanuä, Poli iqu qänakni 2 Tesälonaika pmeqä iquaunqä äqäkqe Yätamäkqä kuknuä hinuiqänjä iquvi

Näqñqä-tänjä iqua, knui tiññqä indqänätqänjä. Ämaqä, Jisasi Iqueqä yogenqä anä-himqä Tesälonaika iu äqänminuwä iqua, “Jisasi Iqu angumä pätnqä itqätanga, nätmätqä äkitani timäunqutiyä” tpu, knuä kuapänä indqänminuwi. Hñqua tiñä ätukuwi. “Naqä Iqueqä hiunji ae ätimäueqä.” Itangi Poli iqtä, Silasi iqtä, Timoti iqu-pqe, iqua quwqä knuä indqänqä iunji, jänä iwimäkpnqä tuwanuä tä äqäkuwi.

Poli iqu, “Hiunji iqu, matimäuqä, yqänänjqä” ätätä äqäkqe. “Hiunji iquesa kinganäñi, ämaqe, hñgisanäñi, kuapänä itqätangä, suqä quvqä huitañä-huitañi, kuapänä timäunqiyä. Inğani ämaqä kuknuä-suqeunji hñgisanä iqä hñqu ätimäutä, Jisasi Iquenyqä mäkänjqä yäniqeqä.”

Poli iqu, qokä-apäki quuvqä yänänäqñqä eqiyäpu, hanjä iqä mapñqä iñqä, ätukqe. Iqueqä äwiñqe, qu wäunuä yänänäqñqä ipu, quwqä-quwä mimbñqe. Ii, iqueqä-kuiätä, iqtä wäunuä anä iqä iquatä, imäkminuwä-panjiyi. Ga qu wäunuä imäkpnqetä, hñquau yätamäkqä wipñqä iñqetäñi, enyqä mäwimäkqä ipñqä äwiñqeqe.

Poli iqu, tuwanuä tqenqä kuknuä ätkqenqä

¹ Tuwanuä tä, nyi Poli iqundä, Silasi iqtä, itanga Timoti iqtä, ne henyqä äväwqatqu. He Goti neqä Apiqueqätä, itanga neqä Naqä Jisasi Kraisi Iqueqätä, epu, anä-himqä Tesälonaika iu aquvā äqänätqänuwä iquennqä.

² Goti Hanjuwä neqä Apikutä, itanga Naqä Jisasi Kraisi Iqtä, qeqä imänqeuta hñgi etapäsinyä, äwqä hanuä imbu pmeñqä emäkqinyä.

Poli iqu, Tesälonaika iqua quuvqä eqäkuwiñqä, yeeqä ikqenqä

³ Neyämaqäüä, heyaqä quuvqä heqiyqe, haqä yändi äpeyqenqätä, itanga suqä ämaqenqä äwiñqä iquesañi, hiqä-hiuänqä kiñä enyätñqä iqu-pqe, yänä-yänä päyätqätangqenqe, ne Goti Hanjuwä Iqueni, “änguiqä” ätuätqänju. Suqä ne ii imäkätunquä iqu, aanä qäyunäñi.

4 He iinjä itqänuwinqe, ne ämaqä Goti Iqueqä yoqä du aquvâ äqänätanguwä iu äwimayäkitanänggani, ne henyqä yeeqä itanä, heyaqä yoqe haqeu ämaetanä, tii ätätunqe. “Ämaqä ii, quvqä itqueqangä hanjä-iqä huitanjä-huitanjä qäyâ ämepu, quuvqä heqiyqe mälvquatämäuqä, a yänänäqñqä äqätänäüä.”

Goti Iqu, suqeu qäyunä iwäsäuniqenqä

5 He iinjä imäkätqänuwinqe, ämaqe näqñqä tiinjä ämetqänä. Goti Iqu ämaqä eeqäpnä iwäsäutäqänggani, suqä jänänänjä iuta iwäsäuniquéä. He hanjä-iqe, hingi mämeqä, Goti Iqu henyqe, “He Nyaqä ämaqä naqä-qakuä epu, Nyaqä miqeu pmetpñqe, qäyunänqenjqä” etätänqä ämetqänä. He Iqueqä miqeu pmetanguwitanj, hanjä-iqe i emetqäüä.

6 Goti Hanjuwä Iqu, suqä jänänänjä, tiinjä imäkänique. Iqu ämaqä, he hanjä-iqä etapätqänuwä iquaunji, kimanji inä vänique.

7 Itanga Goti Iqu he hanjä-iqä e ämetqänuwä iquendä, nesä, hanjä-iqe huätä ämamäutä, hapä pmeqä nätapänique. Nätmätqä iinj, Naqä Jisasi Iqutä, Iqueqä ynaunjqä yänänäqñqä iquatä, qäukuä yätutanj tä hänäqä sqä iu ätnänäqñqä äquvepqanquwängga, imäkänique.

8 Iqu, ämaqä Goti Hanjuwä Iquenyqä maqñqä epu, itanga neqä Naqä Jisasi Iquenyqä kukñuä ängui qätä mäwiyqä itqänuwä iunji, kima ävätä, hanjä-iqä tiinjä vänique.

9 Iqua, Jisasi Iqu-tänjä qäqiqi mäpmeqä, Iqueqä yänänäqñqä aanjä naqänänjä iquenji mämeqä, kiinjä näñji qui imäkmbu, hea ique-ique pmetpnuwi.

10 Hanjä-iqä ii, Naqä Jisasi Iqu anji quvepqanganä wimenique. Iqu ämaqä, Iquenyqä quuvqä eqiyäpu, Iqueqänä ekuwä iqua, Iquenyqä yeeqä ipu, yäunjuä naqänänjä ipu, Iqueqä yoqe haqeqä mamäupnuwängqä quvepänique. Inganji, he kukñuä ne awä etminque ämepu, quuvqä naqä-qakuä eqiyätqänuwitanj, he-pqä qutä anä i ipnuwi.

11 Iinjä timäutñqenqe, ne Goti Ique tääqä tii ätuätqänu. Iqu hiqä suqeu iwäsäuniqänggani, “Nyi suqä ängüä imäkpnqä tääqä etätmakqe, suqä iunji he qäyunä ae imäkätqänuwiqä” etäninqä tääqä ätuätqänu. Itanga he wäunui, Iquenyqä quuvqä eqiyätqänuwita imäkpnqenqä äwinyätñqä iqu, Iqueqä-kiuä yänänäqñqä emäqqangi, wäunui äñgüänänjä imäkpnuwängqä tääqä ätuätqänu.

12 Ga, he wäunjuä iinjä imäqanquwitanj, neqä Naqä Jisasi Kraisi Iqu, yoqä naqä metñqätä, he Iquesa inä mapñqätä tääqä ätätqänu. Goti Iqutä, Naqä Jisasi Kraisi Iqutä,

henyqä qeqä ätmäkäsinyä, neyaqä tääqä tqetani, änguä iinjä emäkinyä.

2

Ämaqä yänänäqñqä hñgisanä iqä iquenqä

¹ Neyämaqäüä, neqä Naqä Jisasi Kraisi Iqu angi äquvepätqänga, Iqutä yätqä minaninqüä iunqe, ne kukñuä hui inä etqu.

² Ämaqä hñqu quangä, “Hea qäyu timäuqangi, neqä Naqä Iqu angi ae äquveppeqä” etqangqä iunqä, yäunüä ipu, kñuä kuapänä mindqängqä iqäpnä. Ämaqä iinjä etätqä iqu nenyqe, “Dñä Änguä Iqu kukñuä iinjä iquau äwikqeqä” qäyä etqangqä-qe, ä “Iqua kukñuä iinji, awä ätkuwiqä” qäyä etqangqä-qe, ä “Iqua tuwanüä e äqäkuwiqä” qäyä etqangqä-qe, qätä mäwiyqä pa iqäpnä.*

³ Ämaqä hñqu, he hñgi-mända etma wätñqä iqäqe, wimasiyqäpnä. Naqä Iqu angi mapqänga, tii ganä timäuniqe. Ämaqä aanä kuapänäñi, Goti Hanjuwä Ique tuwä äwiyäpu, hñgisanä itquetqätangua, ämaqä, suqä eeqänänä iu mändi äkittqiyätä, tä du qui imäknäninqä äwätñqä iqu,† ätnänäqi timäuniqe.

⁴ Iqu ätnänäqi ae ätimäutäqängani, Goti Hanjuwä Iquesä, goti quangä, ämaqe qonä äwoktäumipqä iutä, itanga nätmätqä huizi iutäñi, eeqäpnä mändi äkittqiyätä, ämaqeunji, “Nyi nätmätqä eeqänänä ämäwqätäunänä” tuäniqe. Aanä ququvqängi inä timäutñqänä, Goti Iqueqä hiqäva-imäkkä anä iunji inä äpeyätä, zä-hawä iu äpme, “Goti hñqunqu maetqänä, nyi tä qäqunjqä” tuäniqe.

⁵ Nyi hesä anä äpmamängani, “Nätmätqä iinjä-iinjä timäuniqeqä” etminqenqe, he iinqe kñuä yqänä ämenä?

⁶ Ämaqä quvqä iinjä iqu ätnänäqi timäunqenqe, änä maeqä, qñqanä yätätñqä Iquenqe, hiqä-hiuäñi näqñqä ae äyä enä. Iqueqä äwinqeunqä ma, Goti Hanjuwä Iqu hea iqueqä ätimäunqenqä imäkkangä, inganä timäuniqe.

⁷ He näqñqe, tängani, yänänäqñqä hñgisanä iqä iqu, qua täunji wäunüä zä itqäüä. Goti Hanjuwä Iqu, qñqanä äymitätqä Ique nändi qutesiteqangutqänganqe, yänänäqñqä hñgisanä iqä iqu, wäunüä zä yqänä iquänä.

⁸ Itanga Goti Iqu, qñqanä äymitätqä Ique, nändi qutesiteqangani, ämaqä, suqä eeqänänä iunji mändi kittqiyätñqä

* 2:2 Näqñqä-tänä hñqua, kukñuä täu tii äkunmäkätqänä. Ämaqä iinjä etätqä iqu, “Dñä Änguä Iqu kukñuä iinjä ändapqeqä” qäyä etqangqä-qe, ä iqu kukñuä awä etätä i qäyä etqangqä-qe, ä iqu nenyqe, “Iqua tuwanüä e äqäkuwiqä” qäyä etqangqä-qe, qätä mäwiyqä pa iqäpnä. † 2:3 Jonä 17:12

iqu, ätnänäqi timäunice. (Qänakni, Naqä Jisasi Iqu angi äquvepätqanganj, ämaqä iqueni, Iqueqä mandnitä äpäsätä, Iqueqä we-hunqetä iqueni qui imäkänice.)

⁹ Ämaqä quvqä iinjä iqu ätnänäqi timäuqanganj, Setänä iqu yänänäqñqä vqangi, iqu wäunui nätmatqä ämaqä mimäqқанәñjitä, itanga ämaqe yäunüä ipu, “naqä-qakuä Goti Iquesa imäkqiyä” knüä mapñqä diñqe, quangä imäkänice.

¹⁰ Iqu iinjä imäkätä, suqä quangä eeqäpnäñi, qokä-apäkä häñä-pmeqä mämeqä, äpäkonqe mapnuwänqä äpmeñuwä iqua, iquenyqä quuvqä wipñqä imäkänice. Iqua kukñuä naqä-qakuä, Jisasi Iquenyqä ätänqä iunji, yeeqä ipu mämeqä itqänuwä iutani, äpäkonqe mapnuwänqä äpmeñä. Qu kukñuä iinqe, yeeqä ipu ämeqä-säpi, Goti Iqu qunji, häñä iqumuatquäninji.

¹¹ Iinjä dutani, qu kukñuä quangä iunä quuvqä heqiyqäpnqenqä, Goti Hanjuwä Iqu, qunqä nätmatqä qämä-qämä iwimäkätñqä, naqänänä dowatänice.

¹² Iqu iinji, tiinñqä imäkänice. Qu kukñuä naqä-qakui mämeqä danä, suqä quvqenäñi, äñguä-äñguä imäkäpiyñqä imäkmitpqe, hiunji Goti Iqu ämaqe u iwäsäutäqanganj, qu kimanj hanj-iqä mapnuwi.

Yänänäqñqä tqäutpñqenqä

¹³ Neyämaqä Naqä Iqu äwinyätñqä iquenä, he häñä emäkäqumuatäninñqä diñqe, Goti Hanjuwä Iqu, nätmatqä mimäqқанәñga, Iqueqä ämaqä epnuwänqä atäunüä ae etekqe. Inji he ämaqä jänänänä epñqe, Dñä Äñguä Iquesatä, naqä-qakuñqä quuvqä heqiyqä iutatänji. Iinñqe, ne Goti Hanjuwä Iqueqä äwinñqä du, hiunji ique-iqueni, Iqueni, “äñguiqä” ätuätqäñu.

¹⁴ Iinjä emäkätñqenqe, Goti Hanjuwä Iqu, ne kukñuä äñguä awä ätätunquä iquesani, tääqä etätmakqe. Inji he, neqä Naqä Jisasi Kraisi Iqueqä nätmatqä eeqäpnäñi, Iqueqä yoqä naqä qonätangqä iutani, he-pqe Iqutä anä meqänqe.

¹⁵ Neyämaqäüä, Jisasi Iqueqä kukñui, neyaqä manjitatä, ä tuwanüä iutatä, etminquä iunji, mäwquatämäuqä, a yqänä äqätpu, aañä yänänäqñqä tqäutpñqe.

¹⁶⁻¹⁷ Neqä Naqä Jisasi Kraisi Iqutä, Goti Apikutä, nenyqe äwqä imdani kiinjä äwinyätä, itanga qeqä ätmäkäsinyä hingi vqetani, neqä äwqä imñi, yänänäqñqä imäkñätanä, nätmatqä äñguänänji nätapätñqä diñqä, knüä iqä yänänäqñqä ämenä, hinuä äqänanä pmetatunquä inemäkätqäuä. Inji Iqu heqä äwqä imñi, yänänäqñqä emäkätä, suqä äñguä eeqäpnä ämepu, kukñuä äñgui tqäpnñqä emäkquä.

3

Goti Iqueqä yätamäkqenqä tääqä tquenqä

¹ Neyämaqäüä, Goti Hanjuwä Iqu, ne yätamäkqä neyquätñqenqä, tääqä tiinjä tquanḡpu. Ne neqä Naqä Jisasi Kraisi Iqueqä kukñui, ämaqä huizi dunqä äma äwätanä, awä tquanḡuati, qu he imäkminjuwä-pa, “Ti naqä-qakuiqä” quuvqä eqiyäpu, kukñuä iqueqä yäpä iqi pmetpñqänä.

² Itanḡa ämaqä quvqä iqanḡuwä iquauqä hipa iuta, huätä inetmetñqä-pqe, Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä tquanḡpu. He Iquenyqä tääqä iinjä tquäpñqe, ii ämaqä kuapänä hñqua, Jisasi Iquenyqä quuvqä maeqiyqä itqänjuwä iutayi.

³ Inäqe Naqä Iqu ätätqä-pa imäkätqätanḡi, ne Iquenyqä quuvqä wiyquanä. Inji Iqu yänänäqñqä emäkätä, Setänä quvqä imäkqä iqu, quvqä memäkqä yätñqä, ämeyänä.

⁴ Naqä Iqu inemäkqanḡi, ne henyqe, näqñqä tiinjä etqänju. “Ne iquau nätmatqä imäkpnqä manḡ yänänäqñqä ätuätunquä imñi, täḡga-pqe, qänakndanḡa-pqe, äpakänä imäkqäpnuiqä.”

⁵ Goti Hanjuwä Iqueqä suqä ämaqenqä äwinqä iquenqätä, Kraisi Iqueqä suqä hanḡa-iqä qäyä ämetä yänänäqñqä tqäuwä iquenqätänji, Naqä Iqu he näqñqä äḡḡuänänḡa metpñqä emäkquä.

Ämaqä wäunjuä miqä, enyqä itqänjuwä iquauñqä

⁶ Neyämaqäüä, ne neqä Naqä Jisasi Kraisi Iqueä yänänäqñqe ämenä, kukñuä yänänäqñqä tiinjä etqu. “Ämaqä hiqä quuvqä anä heqiyqetanḡa hui, wäunjuä miqä, enyqä ipu, itanḡa kukñuä awä etminquä iunji, qänaknä miqä, hñgisa iqä-qua eänjuwi, iquatä ikämanqä ipu, anä mäpmeqä pambu.”

⁷ Ne ii etquque, tiinjä iutayi. Ne suqä imäkminquä iunji, he qänaknä iqa uwqäpnqenqe, hiqä-hiuänji näqñqä ae äyä enḡ. Ne heyaqä awä iqi äpmenänḡanji, enyqä miqä iminque.

⁸ He nesa hanḡa-iqä mämeqä ipñqä diñqe, ne heyaqä ymisanji mbqä miqä, qanyä ämetanä manqä, hiunji heatqe, mbqä wäunjuä yänänäqñqä itanä, änminque.

⁹ Ne yoqä naqä ämenä, “He yätamäkqä nepiyä” etatqä etanḡqä-qe, mänenqä iminque. He nesa näqñqä ämepu, imäkqäpnqä diñqe, ne wäunjuä yänänäqñqä ii iminque.

¹⁰ Ne hesä äpmenänḡanji, suqä enyqä iqä iquenyqe, tiinjä äyä etminque. “Ämaqä wäunjuä miqä, enyqä itñqä iqu, ymisanḡa hñḡi mämeqänqeqä.” ¹¹ Inäqe, ämaqä

hiyaqä awä iqini hñqua, wäunuä miqä, enyqä naqä-qakuänä ipu, huiziquaunqe, “Iinjä-iinjä imäkätqäñäüä” tuäkitqätannguwinqä, qätä äwiyätqäñu.

¹² Ämaqä e itqäñuwä iquaunqe, ne neqä Naqä Jisasi Kraisi Iqueä yänänäqñqe ämenä, kukñuä yänänäqñqä tiinjä etqu. “Ämaqä iqua, quamä qeiqinyä äpmepu, ymisanä quwqäñqä wäunuä iqanñpiyä” ätqu.

¹³ Inäqe, neyämaqäüä, he wäunuä äñguä imäkätqäñuwä iunji, enyqä ipu mäwquatämäüqä pambu.

¹⁴ Ämaqä hesañä hñqua, ne tuwanuä äqiyquque, qänaknä miqä, tuwä äwimä upqä iquaunji, he suqä hñjua miwimäkkä, atäunjuinä väqumuatepñqe. Inji qu, quwqä quvqenqä womba mapñqä diñqe, he iquatänä qäqi mäwqä, hiqäqi pmetpñqe.

¹⁵ Inäqe iquañi, hiqä mäkä-huñqä enqä-pa miwitqueqä, “Neqä neyämaqä iqua, qui imäkmbñqä itqäñäüä” kñuä indqänäpu, “Iinjä mimäkkä pambiyä” tquanñpu.

Poli iqu, “Henyqä hui mimäüqä iqänä” ätukqenqä

¹⁶ Neqä Naqä äwqä hanuä inemäkkä Iqu, nätmätqä eeqäpnänjä imäkäpiyä iunji, äwqä hanuä imbu pmetpñqä, emäkküä. Iqu eequendä anä pmetänä.

¹⁷ Nyi Poli iqunä, “Henyqä hui mimäüqä iqänä” etätmä, ñqä hipaitä tuwanuä hiqñqä imäkkä. Tuwanuä eeqänänjä iunji, ämaqe, qu nyinqe, “Tuwanuä tä, iqu äqiyqeqä” kñuä vätnqä diñqe, nyi ñqä hipaitä tiinjä äqiyätñqe.

¹⁸ Eeqänänjä iquenä, neqä Naqä Jisasi Kraisi Iqu, Iqueqä qeqä imänqeuta hñgi etapquä.

Tuwanuä, Poli iqu kinganäni **1 Timoti** **iquenqä äqäkqe** **Yätamakqä kuknuä hinuiqänä** **iquvi**

Hiknä Timoti iqu, anä-himqä Listiya, qua naqä Galesiya iutanä-qu eä, Kraisi Iqueqä yoqä-tänä ique. Kiqä kânai, Israitqä iutanä iyyi. Kiqä kaniqu, Grikä iutanä ique. Poli iqu iquenj, qanä anä ikisinyä, Goti Iqueqä wäunuä imäkiyänqä itmakqe. (Wäunuiqä 16:1-3 hinuä qundnqä.) Näqnqä-tänä iqua knuä tiinjä indqänätqänä. Qänakni, Timoti iqu, quuvqä heqiyqä anä-himqä Epesisi iu pmetanguwä iquau mitnqä pmetangi, Poli iqu, tuwanuä tä iquenyqä wätñqä äqäkqe.

Nätmatqä kinganäni, Poli iqu tuwanuä ätuätä äqäkqe, ii tiinj. Ämaqä hnqua, qokä-apäkä iuqä quuvqä heqiyqe, qui imäqä iunqe, Timoti iqu änguä wimasiyätñqe. Ämaqä iinjä iqua, nätmaqä qua täutanä eeqänäni, ii ängui maeqä etangi, ämaqä hñjä-pmeqä naqä-qakuänänä ämetñqä äwinyätñqä iqu, ymisänä hui pmua imäknätä, apäkä mämeqä yätñqä, knuä quvqe indqänätqänä.

Nätmatqä huizi, Poli iqu tuwanuä ätuätä äqäkqe, ii tiinj. Ämaqä Jisasi Iqueqä yogenqä aquvä äqänätqänuwä iqua, Goti Iqueqä yoqe haqeqä ämamäupu, Iqueqä wäunuä imäkätqätanguwiu mitñqä, suqä änguänänä iunqeyi. Itanga quuvqä heqiyqä iquau mitñqä wäunui, ämaqä äki-äkitanä iqu meniqe. Ga quuvqä heqiyqä iuqä awä imä, wäunuä imäkätñqä wäunui-pqe, ämaqä äki-äkitanä iqu meniqe.

Nätmatqä yäpaki, Poli iqu tuwanuä ätuätä äqäkqe, ii tiinj. Timoti iqu Jisasi Kraisi Iqueqä wäunuä imäqä-qu äpme, änguänä pmetätñqe. Ga qokä-apäkä Jisasi Iqueqä yogenqä aquvä qänätqätanguwä iquauñi, suqä huitanjä-huitanjä äkiutanj motquetñqä, ätuätä äqäkqe.

Poli iqu, tuwanuä tquenqä kuknuä ätkqenqä

¹ Nyi Poli Jisasi Kraisi Iqu kuknuä awä tuäkiqämqä änändowatkqä iquñi. Goti Hñjä Inequmuatqä Iqutä, itanga Jisasi Kraisi neqä knui yänänäqnqä ävanä äpmenquä Iqutä, Iquaqu änändowatkñi.

² Timoti, si quuvqe, nyi eqiyänqä-pa eqiyänä-qae, si nqä ymeqä naqä-qakuä-qukiyi. Nyi tuwanuä tä sinyqä ävawqatqä. Goti Hanjuwä Apikutä, itanga Jisasi Kraisi neqä Naqä Iqutä, Iquaqu nätmätqä änguänäni hingi vqetä, qeqä-tmäketä, äwqä hanjuä inqä pmeqetä ktapinyä.

Kuknuä qäyasäqinä tqä iqua, mändi kittqiyqenqä

³ Nyi Masendoniya-tänä ingisanqä äwätmängga äkktqä-pa, ämaqä, Goti Hanjuwä Iquenyqä näqnqä ävätqänuwä hnqua, kuknuä qäyasäqi matqä ipnqä dinqä tutnqe, anä-hinqä Epäsäsi iu qae pma. Ämaqä iqua, kuknuä naqä-qakuä Goti Hanjuwä Iquenyqä tnätangqae ämepu matqä, qämä-qämä ipu, ämaqeunji näqnqä qäyasäqi ävätqänuwä iquayi.

⁴ Qu quwqä kaqä-kawäkauqä yoqenqätä, aeqä kuknuinqätä, kuapänä ätätqänuwi, Goti Hanjuwä Iqu wänuwä imäkqeunji yätamäkkä miqä, kuknuä hinginä timäuqänqe, si kuknuä yänänäqnqä tu. Goti Iqueqä wänuui, quuvqä heqiyqä dutanä timäunä.

⁵ “Manä tuvä” äktqe, suqä ämaqenqä äwinqä iqu witnqä äktqä. Ämaqe, qeqä-quuvqä yäpä imni ikikinyänä imbu, “Goti Iqueqä hinuä iqi quvqä maequnjqä” knuä indqämbu, ga quuvqä naqä-qakuänänä eqiyätangpgetäni, suqä ämaqenqä äwinqä iqu witänä.

⁶ I etangqä-qe, ämaqä hnqua, suqä iunji tuwä äwiyäpu, hänaqä hui-mända äwäpu, kuknuä hinginqä dinä ätätqänuwi.

⁷ Qu Goti Hanjuwä Iqueä kuknuä-suqenqä näqnqä wipnqä wingangqä-qe, quwqä kuknuä ätätqänuwinqe, quwqä-quwäni näqnqä maeqä ipu, näqnqä eäpnä, hingi ätätqänuwi.

⁸ Ne näqnqe, ämaqe, Goti Hanjuwä Iqueä kuknuä-suqeta, wänuui wängima mämiqä, qäyunä ämiquwi, kuknuä-suqe, änguänäniyi.

⁹⁻¹⁰ Tiinjä-pqe ne näqnqe. Kuknuä-suqä iqu, ämaqä Goti Hanjuwä Iqueä hinuä iqi, jänänänä äpmenuwä iunqä maetqe. Oee. Goti Iqu kuknuä-suqe, ämaqä suqä quvqä imäkätqänuwä iqua, quwqä suqä iinjinqä näqnqä mapnqä dinqä, imäkätä ekqe. Ämaqä qänaki miqä danä hngisanä iqä iquaunqätä, Goti Hanjuwä Ique tuwä äwiyäpu, suqä quvqä imäkkä iquaunqätä, Goti Hanjuwä Iqueä yoqe, haqä mämamäuqä ipu, Iquenyqä wiunqä iqä iquaunqätä, qunaqä-qunuquau pizqä päsqä iquaunqätä, ämaqä huii hinginä pizqä päsqä iquaunqätä, suqä qokä apäkänqä iqä iquaunqätä, suqä qokä hnqu, qokä hnqutä wiqä

iquaunqätä, ämaqä huizi du quwä äkipu, hingi wäunüä-wiyqäpnqä imäqkä iquaunqätä, quanqä-tqä iquaunqätä, kuknüä iwäsäuqä iquauä hinüä iqisanj zä epu, quanqä-tqä iquaunqätä, itanqä ämaqä kuknüä naqä-qakuä Goti Hanjuwä Iquenyqä tnätanqgeunji, tuwä äwiyäpu suqä huizi imäqkä iquaunqätänji.

¹¹ Kuknüä naqä-qakuänänjä iinj, ii kuknüä ängüä we-hunqä-tänjä Goti Hanjuwä Iqu nyinyqä quuvqä eqiyätä, awä tqämqä ändapqä-panjä asä iinj. Kuknüä ängüä we-hunqä-tänjä iqu, “Goti Hanjuwä Iqu, yänänäqnqä naqänänjä-tänjä eä, ängüänänjä pmeqänqä Iquvqä” änatätqäüä.

Krais iqu, suqä quvqä imäqkä iquau, hänjä iqumu-atätqä, äpkqenqä

¹² Neqä Naqä Krais Jisasi Iqu nyinqe, “Nyaqä wäunui, iqu imäkänqiyä” knüä äme, nyi yänänäqnqä ändapätä, ändenjkqenqä nyi yeeqä itmä, “änguiqä” ätquä.

¹³ Kinganänji, nyi Iquenyqä kuknüä quvqä ätätmä, ämaqä Iquenyqä quuvqä heqiyqanqguwä iunj, quvqä itquetmä, ptqä äqäyäpäsätmä iminqe. Nyi suqä iinj, Iquenyqä quuvqä maeqiyqä imä, qämä-qämä itmä, ii imäkätqätanqä-qae, Iqu qeqä naqänänjä änuämäkkqe. ¹⁴ Iqu qeqä e änuämäkätä, nätmätqä ängüänänji aanjä kuapänä qäpu maeqä yätqä hinginä ändapätä inyimäqqanqgi, nyi Iquenyqä quuvqä eqiyätmä, ämaqenqä nqä qeqä-quuvqä yäpä tämda änyinätqäüä.

¹⁵ Kuknüä, “Krais Jisasi Iqu, ämaqä suqä quvqä imäqkä iquau, hänjä iqumu-atätqä, qua täunqä äpqäqeqä” ätnänqä iqu, aanjä naqä-qakuänänjä ätnä. Ämaqä eeqänänji, qu kuknüä ique ämepu, quuvqä eqiyqäpnqge. Ämaqä suqä quvqä imäqkä huizi iunj, nyaqä suqä quvqe ämäwqätäutä, hinuiqä ätimäüä.

¹⁶ Nyi iinjünä qäyä etanqä-qe, Iqu nyinyqä qeqä änuämäkkqe, tiinjänqeyi. Ämaqe, qu Jisasi Krais Iquenyqe, “Iqu ämaqä suqä quvqä imäqqanqguwä iunj, qeqä imänqeuta kima maqänä mäwqeqä” näqnqä nyita mapnqenqeyi. Ämaqä qänaknda epqä iqua, qu nyita Ique äqunäpu, Iquenyqä quuvqä eqiyäpu, hänjä hea ique-ique pmeqä mapnuwänqenqä.

¹⁷ Iqu Ämiqä Naqä hea ique-ique Pmeqä-qu eä, Mäpäkonqä-qu eä, ämaqä-pqe Iquenji, hinüä mäqunqge, Iqu Goti Hanjuwä Iqunä etanqgi, yoqä naqe, hea ique-ique Iqueqänä äwi. Iinj aanjä naqä-qakuänänji.

18-19 Nqä ymeqä Timoti iquki, nyi kuknuä tä äktapqä tä, ämaqä hinuä-tqe* si hinuä äktkuwinqä knuä ämetmä, äktqä. Si iquauä kuknui, jävqä enqä-pa a yänänäqngä äqätnä, Jisasi Iquenyqä quuvqä eqiyätnä, suqenqä iwäsäutnä, “Nyi Goti Hanjuwä Iqueä hinuä iqinj, suqä quvqä hui maeqä äyitanä” knuä ämetnä, änguinqä mäkä yänänäqngä iqätngqe. Ämaqä hui quwqä suqä quvqenqä näqngä ämapiyä-qe, äwinqä quwqä dunä imäkäpu, quuvqä heqiyqe, qui imäkmbu äpmenjä.

20 I äpmenjuwä iutanä hnquaquvi, Himeneasi iquä, Aleksandä iquäy. Iquaqu, Goti Hanjuwä Iquenyqä kuknuä quvqä hui inä matqä danä iniyänqä näqngä mayngqe, nyi iquaquinj, Setänä Goti Hanjuwä Iquä mäkä-hunqä iqueä hipa iqi äwikqe.

2

Goti Iqu, eeqänänquau yätamäqä vätnqä, tääqä tqenqä

1 Iinjä etangi, nyi manjä yänänäqngqe, huizi-huizi i etangqä-qe, “Ämaqä quuvqä heqiyqe, ämaqä eeqänänä iunqä knuä indqänäpu, Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä ätuäpu, Iqu iquau yätamäqä vätnqänä yatnqä äväpu, ‘änguiqä’ ätuäpu ipnqä” ätqä.

2 Qu tääqä e ätäpiyänganji, ämaqä anä-himqä ämiqä iquaunqätä, ämaqä naqä yoqä-tänä iquaunqätä, tñngqe. Tiinjinqä, ne suqä jänänänä Goti Hanjuwä Iqu äwinyänqä dinä imäkätanä, hanä-iqä hui maeqä hingi pmetatunqwe.

3 Suqä tääqä tqä iinj, Goti Hänä inequmuatqä Iqueä hinuä iqinj, ängüänänä etangi, Iqu iingqe yeeqä eä.

4 Iqu ämaqä eeqänänä hänä iqumuatquätngqenqätä, qu kuknuä naqä-qakuinqä näqngä meqäpnqenqätä, äwinyä.

5 Goti Hanjuwä Iqunä äyuwä. Ga Iquenyqätä, nenyqätä, awä iqi ätqäuä yätamäqä itngqe, Hnqunänji. Iqu, Kraisi Jisasi Iquvi. 6 Iqu, ne ämaqä eeqänänä angumä mbqä änäyämetä guä mänaqäyquätngqe, zä miqä danä, Iqueqä-kiuä äwimäkkqe. I etangi, Goti Hanjuwä Iqu, ämaqä eeqänänä angumä mbqä imetngä äwinyänqwe, suqä iqu ätnänäqi ätñji, “hea inganqeqä” ätkqä du, qängga ämaekqe.

7 Iinjä Iqu, nyi Iqueä kuknuä awä ätätmä, Iqueqä wäunjuä imäkqunä himqä, ätenjikqe. (Quangä matqä, naqä-qakuänänä ätqä.) Itanga nyi, ämaqä Israitqä qäyä

* 1:18-19 1 Timoti 4:14 iu-pqenji, Poli iqu Timoti iquenyqä hinuä-tqenqä äqäqke. Iqu kuknuä hinuä-tqe asä iquenyqä täqi äqäqkäti, huitanji äqäqkäti?

etangi huizi iquauni, quuvqä heqiyqenqätä, kuknuä naqä-qakuänäninqätä, näqñqä-vqänqä ätenjikqe.

⁸ Iinjä etangi, nyi Poli iqunä, ämaqä quuvqä heqiyqe, anä äpmakäwänjuwä-pa, Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä tññqä aquvā äqänäpiyänggani, qokä iqua, Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqe, Iqueä hinuä iqinjä jänänänä epu, hipa kiyä mamätqe hage epu, itanga äwqä quvqä imbu, manä qäyätñqä maeqä epu tññqä, änyingj.

⁹ Itanga nyi apäkä iuaunqä-pqe, quwqä qäkä meenqä, kñuä yasämä ämepu, qäkämä imäkñqä-pa imäkmbñqä änyingj. Dä huitanä imäknäpu, gquä yatqä golqä, qeqätqä isua ämepu, qäkämä mbqä naqä iqe ämepu, qeqätqe, itä mimäkñqä danä ipñqe.

¹⁰ Inäqe, “Ne apäkä, Goti Hanjuwä Iquenyqä qänaknä iqäneyqä” tññqe, qu qeqätqe, quwqä wänuä huitanä-huitanä änguänänä imäkäpiyä duta imäkmbñqe.

¹¹ Goti Hanjuwä Iqueä kukñuinqä näqñqä meqänngani, apäkä iua, quwqä-quwä äkittqänäpu, manä matqä danä, qätenä äwiyäpu, näqñqenä meqänqe.

¹² Nyi apäkä hui, qokiquau äkittqiyetä, Goti Hanjuwä Iqueä kukñui ätätä motqueqänqe, qñqanä äyqä. Ii kiqä qanyä pmeqänqe.

¹³ Tiinjä äyuwä. Goti Hanjuwä Iqu, Ipä ganä imäkkqä maetqe, Atamä ique ganä imäkkqä eä.

¹⁴ Ga kuknuä quanqä dunji, quuvqe, Atamä iqu maeqiyqä danä, Ipä ii eqiyätä, suqä quvqä ii äyä imäkkqe.

¹⁵ Inäqe, iua kñuä yasämä ämepu, Jisasi Iquenyqä quuvqä eqiyäpu, ämaqänqä quwqä qeqä-quuvqä yäpä imda winyätä, suqä Goti Hanjuwä Iqu äwinyänqä dinä imitpqä sätäti, Goti Hanjuwä Iqu, ymeqä nyquä duta häñä iqumuatäniqe.

3

Quuvqä heqiyqä iquau, miqä iqueqä suqenqä

¹ Kuknuä tiinjä tä aanä naqä-qakuänäni. Ämaqä tqu-tqu, ämaqä Goti Hanjuwä Iquenyqä quuvqä eqiyätqänjuwä iquau mitñqä itñqä iqu, iqu wänuä änguänäni metñqä winngangi itqäüä.

²⁻³ Iinjä etangi, quuvqä eqiyätqänjuwä iquau miqä iqu, ämaqä iinjuaqä hinuä iqinjä, suqä quvqä mimäkqä-qu eä, apäkä hñqunänijyqä qokä-qu eä, suqä quvqä huitanä-huitanä mitqäqä kñuä yasämä ämetä, quamä änguänä pmeqä-qu eä, ämaqä iqueqä anju timäudqanquwä iunji, änguänä miqä-qu eä, Goti Hanjuwä Iqueä kukñuinqä näqñqä änguänänä vqä-qu eä, wainqä-eqä yänänäqñqe

kuapänä manqä-qu eä, himä qui maqänä imäkätä manjä yänänäqñqä ätätä mäkänqä maqänä miqä danä, qae hanuä pmeqä-qu eä, knui mbqä dunqänä mämeqä-qu eä, hiätätñqe.

⁴ Iqueqä ymeqä-apäki änguänänjä ämitä, iqueqä ymeqe, iqu kukñuä tquanqgqä dunji qätä äwiyäpu, qänaknä iqäpnqä imäqä-qu hiätätñqe.

⁵ Iqueqä ymeqä-apäkä dunji, änä mämiqä-qu enqe, iqu ämaqä quuvqä heqiyqä dunji, änguä äänä miniqi?

⁶ Ämaqä quuvqä heqiyqä dunji, ämaqä quuvqe tänga änyä qe eqiyätqä iqu, mämiqä yätñqe. Ii, iqu yänji-yänjinyä itä qunji äkittqiyätä, hanä-iqä Setänä, Goti Hanjuwä Iqutä mäkä-hunqä iqu, ämakqe, meqänqeyi.

⁷ Iinjäqu eä, ämaqä quuvqä maeqiyqä iquauä hinuä iqñji, suqä änguänänjä iqä-qunä hiätänä. Iqu injä miqä iqäqe, “Quvqä-queqä” tqangpi, iqu Setänä iqueä guä du äuenä.

Quuvqä heqiyqeuä awä iqi, wäunuä miqä iqueqä suqenqä

⁸ Suqä asä inji, ämaqä huizi, ämaqä quuvqä heqiyqä iquauä awä iqi, wäunuä huitanä-huitanä ämipiyä iqua, knui wäunuä ipiyä iunqänä yasämä ämepu, kukñuä quanji matqä-qua epu, wainqä-eqä yänänäqñqe kuapänä manqä-qua epu, womba miqä knui mbqä dunqänä mämeqä-qua hiätñqe.

⁹ E ipiyä iqua, “Ne Goti Hanjuwä Iqueä hinuä iqñji, womba maeqä änguänänjä äpmerjunä-qe” näqñqä epu, Iqueqä kukñuä naqä-qakuänänji, Kiqä-kiuä ne quuvqä heqiyatunquä ämänätquakqä iunji, a yänänäqñqä äqätpu pmeqä-qua hiätñqe.

¹⁰ I pmapñqänä, wäunuä hnque ganä yamwiqä wipñqe. Iqua qäyunä imäqquwi, wäunuä miqänqä inga pmutepñqe.

¹¹ Suqä asä inji, iquauqä apäkä iua-pqe, wäunuä imäkäpiyä iunji, knui yasämä ämepu imäqäpnqe. Qu ämaqä huizi dunqä, kukñuä quvqä matqä ipu, suqä huitanä-huitanä mimäqä danä, quamä änguänä pmetpñqe. Ämaqe, iquauqä kukñuitä, wäunuitä, eeqänänji jänänänjä äyä etangi äqumbiyi, quuvqä wipänä.

¹² Injä etangi, ämaqä quuvqä heqiyqeuä awä iqi, wäunuä miqä-qu enqe, iqu apäkä kiqä-kiuänänjiyqä qokä-qu eä, iqueqä ymeqä-apäki, änguänä miqä-qu hiätätñqe.

¹³ Wäunuä iunji änguänänjä ipiyä iqua, haqä nändi-nändi iqa äwäpu, yoqä-tänjä equwi, ämaqe, iqua Jisasi Kraisi Iquenyqä quuvqä naqä-qakuänänjä äyä eqiyäpu pmetanqä qumbunä.

Goti Iqueqä kukñuä qakui, aanjä naqänänji

¹⁴ Nyi sinyqä, “Ique hiñuä mäqunmqä maqänä umqeqä” kñuä indqänätmä-qe, kukñui tuwanuä iu inä äqiyqä.

¹⁵ Nätmatqä hui ingisäqumuatqangi, nyi mapqä iqäqe, si tuwanuä täunä a ätäutnä, suqä ne Iqueqä ymeqä iquene, qänaknä iquatunquenqä näqnqä hiqätnä. Ne iñi, Goti Hea ique-ique Pmeqä Iqu, aquvä ämänaqiyätñqä iquene äyä äpmeñu. Zä-hawätä, queatä, añä yänänäqnqä mätnätätñqä imäkquwä-panjä iñjä eñu. Ne Goti Hanjuwä Iqu aquvä ämänaqiyqä-panjä eanä, kukñuä naqä-qakuänänjä iuñi, yänänäqnqä imäkätqäñu.

¹⁶ Ne eeqänänji, näqnqä tiñjä äyä etqäñu. Kukñuä qakuä, Goti Hanjuwä Iqueqä sugenqä ätäñqe, ii nätmatqä aanjä naqänänjä eä, iuñi Goti Hanjuwä Iqu, Kiqä-kiuä ae ämänätquakqe, tiñji.

Iqu ämaqe qä hiñuä iqinji, Ämaqä-qu eätä ätnänäqi ae ätimäukqe. Dñä Änguä Iqu imäkkqangi, Iqueä suqä jänänänji eeqäpnä ätnänäqi ätimäukqe. Ynaunjqä iquapqe, Ique hiñuä inä äqunquwi. Iquenyqe, kukñui imä ämä äwäpu, ämaqä Israitqä qäyä etangi huiziu, awä tqanguwänga, qu qätä äwiyäpu, Iquenyqä quuvqä ae eqäkuwi. Goti Hanjuwä Iqu, Iqueni, yoqä naqä ävätä, qäukuä yäninyqä ätuma ekqe.

4

Qokä-apäkä mämanqenqätä, ymisanjä hui manqenqätä

¹ Dñä Änguä Iqu ätnänäqinji tiñjä ätätqäuä. “Qänakndanji ämaqä hui, dñä quvqä, kukñuä quanqä-tqä iquauä manji qänaknä ipu, suqä quuvqä heqiyqä iqueni, ävquatämäpnuwiqä.”

² Ämaqä iñjä iqua, quwqä suqä quvqä imäkmipqenqä kñuä indqänäpu, womba mämeqä danä, dñä quvqä iquauqä kukñuä ämepu, qokä-apäkä huizi dunji, kukñuä quanqä tquäpnä.

³ Iqua ämaqeñi, “He qokä apäkä mämanqä pambiyä” ätäpu, itanga, “Ymisanjä hnjuauñi, he manqä pambiyä” tupnä. Inäqe ymisanjä iñi, Goti Hanjuwä Iqu imäkkqe, ämaqä quuvqä eqiyäpu, kukñuä naqä-qakuñqä näqnqä epiyä iqua, “änguiqä” ätäpu, ämepu gpñqenqä imäkkqe.

⁴ Nätmatqä eeqänänjä Goti Hanjuwä Iqu imäkkqe, quvqä maetqe, änguänänjä äyuwä. Inäqe ne ‘tä quvqeqä’ ätätanä, sunqä bi tnämatunque? Ne ‘änguiqä’ ätätanä, ämetanä, quätunqe.

⁵ Ii tiñji. Goti Hanjuwä Iqu kukñuä ätqetatä, ne Iquenyqä tääqä ätquetatä, Iqueä hiñuä iqinji änguänänjä heätñqe.

Kraisi Iqueqä wäunüä qäyunä imäkqenqä

⁶ Si nyi suqä tä ätqä äpqäqä tä, tqä tta-tungukuau, tnanyi-tnapqau ämotquetnä, itanga kuknüä änguänänjä ne quuvqä eqiyätunquä itä, näqñqä änguänänjä tqä-täuä ämetnä, qänaknä äwätqänjä itä, iquaquisani, si yänänäqñqä meqangnä. Si iinjä imäkätqäñi, Kraisi Jisasi Iqueä wäunui änguänänjä imäkqä-quki hisnä.

⁷ Inäqe ämaqä huizi, aeqä kuknüä iunji, yätamäqä miqä, hea iqäñqä tätqätanguwä-pa, si iinji mimäkqä pa itnä, Goti Hanjuwä Iqueqä suqä änguänänjä iunji, näqñqä yasämä meqätñqe.

⁸ Ämaqä hñqu, iqueqä huiwä yänänäqñqä metñqenqä hea ique-ique wäunüä huitanjä-huitanjä imitätqe, iqueqä quamä pmeqeunji, yätamäqä wäñqäpu vänä. Inäqe iqu Goti Hanjuwä Iqueqä suqä iunä imäkqangutqe, Goti Hanjuwä Iqu yätamäqä aanjä kuapänä vänä. Iutanji iqu täñgatä, qänakndatä-pqe, äwa miqä hea ique-ique mequäniqe.

⁹ Kuknüä iinji aanjä naqä-qakuänänji. Inji ämaqä eeqänänji, qu kuknüä iquenji ämepu quuvqä heqiyqäñqe.

¹⁰ Goti Hänjä hea ique-ique Pmeqä Iqu, Iqu ämaqä eeqänänjä Hänjä Iqumuatqä-que, itangi ämaqä, Iquenynqä quuvqä naqä-qakuä eqiyäpu äpmeñuwä iunji, Iqu angumä änyä-hänjä iwimäkätqäuä. Iinjqä ne neqä kñuä iqä yänänäqñqe, Ique ävanä hinuä äqänänä äpmenä dunji, ne nätmatqä änguänänjä ii meniquenqe, wäunüä dnjä huqä äyä itqänju.

¹¹ Manjä ätuätnä, kuknüä tä ätqäqä täunji, motqueqangnä.

¹² Ämaqä hui, si ymeqänänjä-quki äkqänäpu, mändi makikittqiyqä pa ipñqe. Qu iinjä mimäkqä ipñqä dinqe, si ämaqä-quki eänä, ämaqä quuvqä eqiyätqäñuwä iquaunji, tqä kuknüä tqä, quamä pmeqä, suqä ämaqenqä äwinqä, quuvqä heqiyqä, itanga suqä jänänjinä imäkqä-quki eäñi, qu saqä suqä iunji, hinuä äqunäpu, saqä manji qänaknä ipu, näqñqä meqäñqe.

¹³ Nyi äpmqänqanqä, si Goti Hanjuwä Iqueä kukñui a ätäutnä, ämaqeunji näqñqä ävätnä, kuknüä naqä-qakuä iunji, kiqä qakuinqä motqueqangnä. ¹⁴ Iinjä-qae ämaqä quuvqä eqiyätqäñuwiu miqä iqua, si hipa haqä iqä kiyqanguwänga, Dñä Äñguä Iqu nätmatqä änguänänjä iunqä si hinuä ktqanga* äktapkqä iunji, mäwquatämäuqä pa, a yänänäqñqä qätätangnä.

15 Tqä kñuä indqänqä imñi, nätmatqä hui-huiunqä mindqänqä, kñui wäunüä eeqänänä nyi ätqäqä iunqänä ämetnä, änguänänä miqätñqe. Itanga ämaqe, qu saqä suqä qäsä, wäunüä qäsä, änguänänä äyä itqätangnä kqängpñqe.

16 Tqä suqetä, ä kukñuä änguänänä ne quuvqä eqiyätunquiu qänaknä iqetä, iquagu, qui imäkñqänqä wa äunänga, änguänänä miqangnä. Si suqä iinjä imäkätqäñi, tqä-täuätä, ämaqä saqä kukñuä qätä äkimipqetä, qui mimäkñqä danä, quama änguänänä pmapnuwi.

5

Quuvqä heqiyqä iquau, tqä sämaqä enqä-pa iwitqueqenqä

1 Ämaqä naqä iqua, suqä qämä-qämä iqe imäkquwi, manä yänänäqñqe, jävqä enqä-pa mäpuäsqä pa, kukñuä qeiqi, tqä tñique ätuätqänä-pa, tquätñqe. Suqä asä iinjä, hikñä iquaunä-pqe, tqä tta-tungukuau ätuätqänä-pa tquätñqe.

2 Suqä asä iinjä, apäkä naqä iuaunä-pqe, tqä tnäu ätuätqänä-pa tquätñqe. Itanga apäkä hitqä iuaunä-pqe, Goti Hanjuwä Iqueqä hiñuä iqinjä, suqä quvqä hui miwitqueqä, jänänänuki eänä, tqä tnanyi-tnapqau ätuätqänä-pa tquätñqe.

Apäkä yawiqä iuaunji, äänä mipñqä?

3 Apäkä yawiqä hui, yänä aanä kiqä-kiuänä äpmenqe, si suqä änguänänä dinä motqueqätñqe.

4 Inäqe apäkä iinjä hui, ymeqä kiqä-tänä eä, itanga kaqä-kawäka-tänä inä enqe, qu Goti Hanjuwä Iqueqä hiñuä iqinjä, änguänänä heätñqä etangutqe, quwqä keisä, känäutä, änguänänä ämipu pmetñqe. Qu suqä iqueni a äqätänuwi, ga kunaqä-kunuñua qu naqä imämbñqä, wäunüä dnä huqä ipu, yätamäkqä äwimitpñqenqä kimañi, iuau yätamäkqä äväpu, änguänä miqänqe. Suqä iinjñqe, Goti Hanjuwä Iqu aanä kuapänä äwinyä.

5 Apäkä yawiqä hui, yänä aanä kiqä-kiuänä äpmenqe, iyyqä kñuä iqä yänänäqñqe, Goti Hanjuwä Ique ävä äpme, Iqueqä yätamäkqenqä tääqä hiunji heatqeu tquätñqänänji.

6 Inäqe apäkä yawiqä hui, kñui iyyqä huiwä dunqänä indqänä äpmenqe, ii tiinjä. Ii hänä äpmeqä-qe, pizqä ae äpäkombqä enqä-parä iinjä äpme.

7 Itangi ämaqä quuvqä heqiyqä iunji, kukñuä nyi tä ätqa äpqäqä ii vqätñqe. Ämaqä huizi, "Ämaqä ii, suqä quvqä imäkqä äpmenäüä-qe" matqä pa ipñqä dññqä.

⁸ Itanga ämaqä hñqu, iqueqä hiveymeqä itä, iqueqä kuvämaqä huizi itä, iuñi mämiqä itñqä iqu, iqueqä quuvqä heqiyqe, qui imäknätä, ämaqä aanä ququvqä-qu eänä. Inäqe ämaqä quuvqä maeqiyqä ipiyä iqua, qu suqä iñi, mimäqä danä ipnä.

⁹⁻¹⁰ Apäkä yawiqä iuaugä yoqä äqänänqä iuñi, si apäkä huiyqä yoqe, hingnä maqiyeqä pa isñqe. Iiyqä quvaukui 60 eä, qokä kiuänänqe muanqi eä, ämaeqä hiunüä iqñi suqä quvqä mimäqä, quamä änguänänä tiñiu pmeqi hiätñqe. Iiyqä ymeqeunji, suqä ävätä ymisanä tä äqiyätä, änguänänä miqi eä, ämaqä kinäqätanji änguänä itqueqi eä, mändi äkittqänätä ämaqä quuvqä heqiyqä iugä yuki asñä wuqiyqi eä, ämaqä hanä-iqä ämepu pmetanquwä iuñi yätamäqä vqi eä, itanga wäunüä huitanä-huitanä eeqänänä iuñi, änguänänä ämitä imäkqi enqe, si iyyqä yoqe, pipa du qiyesñqe.

¹¹⁻¹² Inä etangi, si apäkä apähueqä yawiqä huiyqä yoqe, maqiyeqä pa isñqe. Ii tiñji. Ii, “Nyi qokä angumä muanmä” knüä vqanqanji, Kraisi Iquenji tuwä äwiyätä, itanga, “Nyi qokä angumä mämuanqä ymniqueqä” ätätä, kuknüä guä amäsekkä iuñi, qui imäkätqe, kuknüä meniqe.

¹³ Suqä ii ipiyä dutanji, tiñä iqäpnui. Anä huii wäka huii wäka ipu, enyqä imäkñgpnuwi. Qu suqä tiñä-pqä inä imäqäpnä. Suqä ämaqä huizi di imäqanquwä iuñi, qu-pqe eeqänä näqñqä mapñqä äwinyätä, kuknüä ätqä di matqä ipu, kuknüä quvqä iqunä ätäkipu, ämaqä huiunqä tuwängi kuknüä täkiqäpnui.

¹⁴ Iiññqe, nyi tiñä ätqä. “Apäkä apähueqä yawiqä iua, qu qokä angumä amuanäpu, ymeqä-tänä epu, itanga anä yuuiwä amipu pmetpñqä” ätqä. Inä itqänuiwä, ämaqä wiunqä iqä hñqu, “Qu suqä quvqä imäkätqänäuä” ätätä, kuknüä quvqe matqä yänä.

¹⁵ Apäkä iuautanji, hiua suqä änguä dunji tuwä äwiyäpu, Setänä, Goti Hanjuwä Iqutä mäkä-hunqä ique, qänaknä ävätqätanquwä duta, ätqä.

¹⁶ Itangi apäkä Jisasi Iquenyqä quuvqä heqiyqä hui, apäkä yawiqä hiua iyyqä käyämaqä eänuiwä, ii iuaunji änguänä miqätñqe. Ii iñä imäkqe, ämaqä quuvqä heqiyqä iqua-pqe, qu apäkä yawiqä eeqänänä iuautanji, hanä-iqä mämeqä ipu, apäkä yawiqä yänä aanä kiqä-küänä äwijnuwä iuaunä änguä miqäpnä.

Kuknüä quuvqä heqiyqe miqä iquaunqä

¹⁷ Ämaqä quuvqä heqiyqe miqä iqua, quwqä wäunüä änguänä imäqanqupqe, he iquaugä yoqe haqä ämaipu, yätamäqä vqäpnqe. Iquautanji, Goti Hanjuwä Iqueä

kukñui awä ätäpu, näqñqä ävätqäñuwä iquaunji, he mbqe, iquau ganä vqäpñqe.

¹⁸ Inji Goti Hanjuwä Iqueä tuwanuä iunji, tiinjä ätnä.

*“Bulumäka hñqu, kuä-witqä häukui, pa haqeqäñi huätä päwätñqänä qonjqä-aunjqä itñqe, si hinguä maeqä pa, uwqä hui qäyä manätñqänä hinguinä qunyä.”**

Itanga “Ämaqä wäunuä itñqä iqu, iqu iqueqä mbqe ämenä.”†

¹⁹ Injä etangi ämaqä hñqu, “Ämaqä quuvqä heqiyqeu miqä tqü, suqä quvqä imäkqiyä” ätqäqe, he iqueä kukñui qätä mäwiyqä pambiyä. Ämaqä hñquaqu, ä hñquaqu-hñquenäqua, kukñui asiqunä ätquwi, he qätä iunä wiyqäpnä.

²⁰ Inäqe hñqua, suqä quvqä yqänä imäkqa äwätqäñuwi, ämaqä eeqänänjä iuqä hinguä iqi, ätuma äwätnä, “He suqä quvqänänjä tä sunqä imäkqa äwätqäñauä?” ätuätnä, äkasuwä tquätnä. Ii, ämaqä miqä huizi iqua-pqe, qu suqä quvqä asä iquenyqä uwqenqä, zä winyätñqä diñqeyi.

²¹ Nyi si manjä äktqäqe, Goti Hanjuwä Iqueä, Kraisi Jisasi Iqueä, itanga ynaunjqä atäunuä ae ätekqä iquauä hinguä iqiñi, “Suqä ämaqä huiunqänä äwinqä, ä huiunqä mäwinqä iqu, huätä ävquatämäutnä, suqä nyi tä ätqa äpqä iunji, a yänänäqñqä qätätanginyä” äktqä.

²² Si ämaqeu miqä änyä-hänä hñquenyqä qävqä itnängañi, ämaqä hñquenji, “Ämaqä tqü, iqu Goti Hanjuwä Iqueqä ämaqä quuvqä eqiyätqäñuwä iquau mitñqeqä” ätätinä, hipa haqeqä maqänä mäwiyqä pa, mä iqueä suqä quvqe, si-mända meqänqä. Si suqä quvqä eeqänänjä iunqe, wa äunänga pmetangnä.

²³ Täñä-yaqä huitañä-huitañä, tqä äwqä yäpä imä äkimetñqenqe, eqenä manqä iqangnä. Aanä eqä dunji, wainqä-eqä yänänäqñqe, wänqäpu qäsä naqä-huinyä imäkätnä, ängtñqe.

²⁴ Ämaqä hñquauqä suqä quvqe, ämaqä jänä imäkqä iqueqä hinguä iqi matimäuqängga, he näqñqä maqänä hipnä. Inäqe hñquau, zä imäkmipqe, qänakñi ätnänäqi timäunqiyä.

²⁵ Ii enqä-panjä iinji, suqä änguänänjä iquenji, hui ätnänäqi inä äwi. Inäqe, zä äwämitätqe, qänakñi ätnänäqi timäunqiyä.

6

Kukñuä wäunuä-wiyqä hinginqä iquaunqä

* 5:18 Kukñuä-suqä 25:4 † 5:18 Kukñuä-suqä 24:15; Lukä 10:7

¹ Ämaqä quuvqä heqiyqä, ämiqä hñquauä wäunüä-wiyqä hñgingqä äpmenüwä eeqänänä iqua, qu knüä änguänä ämepu, ämiqä iinjä iquauä yoqe haqä ämamäupu, iquauä yäpä iqi iqäpnqe. Iqua iinjä imäkqanguwänga, ämaqä huizi iqua, Goti Hanjuwä Iqueä yoqetä, kuknüä ne awä ätätunquä itäñi, qu qui mimäqä-pa ipu, mäñdi makittqiyqä danä ipñqe.

² Inäqe wäunüä-wiyqä hñgingqä hñqueqä ämiqä iqu-pqe, quuvqä heqiyqä-qu enqe, wäunüä-wiyqä iqu, “Ämaqä tqu, ñqä tasi-guequvqae, nyi iquenji hñgisana itqueqämqueqä” knüä iinjä mämeqä pa iquätñqe. Oee. Iqu, “Ämaqä nyi wäunüä äwiyätñqä tqu, quuvqä heqiyqä-qu äyä mäñdanä, nyi iquenyqä kiinjä änyinänä” knüä iinjä indqänñqe, iqueqä wäunui, huizi iquauä wäunüä-pqe ämawqätäunä.

Nätmatqä Goti Iqu nätapqangqenqä, yeeqä iqenqä

Nyi si kuknüä eeqänänä tä äktqäqä iunji, qu iu qänaknä iqäpnqänä awä ätuätñä, mañä tquanñä.

³⁻⁵ Kuknüä nyi tä etqäqe, ii neqä Naqä Jisasi Kraisi Iqueä kuknüä naqä-qakuänänä ii enqä-panä eä, quami, suqä Goti Hanjuwä Iqu äwinyänqä iunä pmepñqä etqä. Ämaqä hñqua kuknüä iinjä mäwñgani, hui-mäñda ävätqänuwä iqua, “Ne ämaqä naqä eänunä” tñä. Inäqe, qu maññqä yasämä epiyä-qe, hñgi tñä. Ämaqä iinjä, qu nätmatqä wänqä isuañqe, nätmatqä naqänänänä imäkäpu, yoqä hñgänqä isuañqe, kuknüä mäkä äqäyäuñgnä. Ii tqanguwä iunji, qätä äwiyäpiyä iqua, qu hinüä aowä äqunäpu, mäkänqä ipu, ämaqä huiñqä kuknüä quvqä ätäpu, knüä quvqenä indqänäpu, äkasuwinä tñgmangpnä. Ämaqä iinjä, qu kuknüä naqä-qakuñqä maññqä epu, qämä-qämä ipiyä dutani, “Goti Hanjuwä Iqueä suqä quamä änguänänä pmeqä iutani, ne nätmatqä kuapä-tänä eanqunä” knüä indqänätqänä.

⁶ Inäqe ne quami, suqä Goti Hanjuwä Iqu äwinyänqä iunä äpmenä, nätmatqä Iqu nätapqangqenqä, yeeqä iinjä itanä äpmenqe, ii ne nätmatqä-tänä äpmenju.

⁷ Ne näññqä äyuä. Nipaqä änanyuäpiyängani, nätmatqä qäsä equmuäkñqä mänanyquä pa ikuwi, oee. Aanqä huiwinännyqä änamikuwi. I etangi äpäkonätaqä-pqängani, nätmatqä maeqä, aanqä wanique.

⁸ Inäqe ne ymisanä qäkämä-tänä eänque, ii qeyi.

⁹ Ämaqä mbqä kuapänänä-tänä epñqänä äwinyätñqä iqua, yamwiqä äwimeqäqe, qu knui, suqä quvqä imäkäpnqä duñqänä indqämbu äpmenüwi, qui

imäkmbnä. Tiinjä eä. Tānjānqā guä äquvepqe äueqäqā-pa, ii äuenä.

¹⁰ Suqā quvqā eeqānānjā iuqā qakui, ii mbqenqānā äwiñqā iquvi. Ämaqā knuä mbqā dunqānā ämenjuwä hnqua, quwqā quuvqā heqiyqe ävquatämäupu, huäqā-hunqā iqu iquauqā äwqā yäpä imñi, zi enqā-pa äuqanji knuä äqäyätqānjā.

Anä hänjä hea ique-ique pmeqeu matñqenqā, yānjä qñganñä

¹¹ Inäqe si Goti Hanjuwä Iqueqā ämaqā-quki eäñi, suqā qu imäkätqānjuwä iunji, tuwä äwiyätinä, äwimasitñqe. Äwimasiyätinä, ämaqā aanjä jänänānjā-quki äpmanä, suqā Goti Hanjuwä Iqu äwinyānqā dunä imäkätinä, quuvqā naqā-qakuä eqiyätinä, suqā ämaqeunqā äwiñqā iqu a äqätinä, yānjänāqñqā ätqäunä, hanjä-iqā eeqānāñi ämetnä, itanğa suqā ämaqeu qeiqinyä wimäkqā iqu ämanānğa iqätñqe.

¹² Si Kraisi Iquenyqā quuvqā naqā-qakuänānjā eqiyāñi, ii ävquatämäutñqānā yamwiqā huitañä-huitañä isua kimenä. I kimeqā dinqe äwimasiyätinä, quuvqā yānjänāqñqā eqiyätinä, anä hänjä hea ique-ique pmeqeu matñqenqā yānjä qñganñä. Si tqā quuvqā heqiyqenqā, ämaqā kuapānānjā iuqā hinuä iqi awä tquanğñānğa, Goti Hanjuwä Iqu, si anä hänjä hea ique-ique pmeqā iu matñānqenqe, atāunjuä ae ätekqe.

¹³⁻¹⁴ Goti nätmatqā eeqānānjā iu Hänä-pmeqā-vqā Iqueätä, itanğa Jisasi Kraisi, Pondisi Pailoti iqueä hinuä iqi yānjänāqñqā ätqäuä, kukñuä zä maeqā, awä qäyunä ätkqā Iqueätä, hinuä iqiñi, nyi si tiinjä ätätinä isñqā äktqā. “Nyi kukñuä eeqānānjā ämetñqā iunji, ‘suqā quvqā hui miqā-qunä iunä qānakñāñi, hea neqā naqā Jisasi Kraisi Iqu anğumä äpätqānğanqā iqāmñänä,’ ätätinä, kukñuä guä mäsaueyā” äktqā.

¹⁵ Jisasi Iqu anğumāñi, Goti Hanjuwä Iqu ätätä ekqā du ätnāñäqñi inğa timäunike. Goti Hanjuwä Iqu Yānjänāqñqā Naqānānjā-tānjā-qu eä, itanğa nätmatqā eeqānānjā iunji ānğuanānjā inä Miqā-qu eä. Iqu anä-himqā miqā eeqānānjā iquauqā Ämiqā-qu eä, ämaqā naqā äpmenjuwä iquauqā Naqā-qu eä.

¹⁶ Iqu Iqueqā-kiuāñi mapäkonqā eä, Iqu we-hunqā aanjä naqānānjā iqi äpme, itanğa ne Iqu-tānjā qäqiqiñi mäwqā pa enju. Iquenji, ämaqe hinuä mäqunquä pa ipnä. Iqueqā yānjänāqñqā naqānāñi, qäpu maeqā yätqe. Inji ne hea ique-iquenji, Iqueä yogenä haqā maeqe. Ii naqā-qakuä eä, qäyā äpmetänä.

Kukɲuä ämaqä mbqä kuapä-tänjä iquaunqä

¹⁷ Ämaqä mbqä kuapä-tänjä iqua, qu suqä tiinjä du iqäpnqä manä tutnqä äktqä. Qu, “Ne naqä äpmeɲunä” kɲuä ämepu, yoqä haqä ämamänäpu, nätmätqä qui imäknäniqä dunqä, “Iutaɲi ne quami, änguänänjä pmeniqueqä” kɲuä iinjä, mämeqä pa ipnqe. Oee! Inäqe qu iinjä pmapnuwänqä etanɲutqe, kɲui Goti Hanjuwä Iquenyqänä indqängpnqe. Ne quamä änguänänjä pmeniqunqe, Iqu nätmätqä eeqänänjä änatapänä.

¹⁸ Qu suqä änguä dunj qänaknä ipu, ämaqä nätmätqängqä äwa itqätanɲuwä iunji, yätamäkkä vqäpnqe. Qu kɲuä tii indqämbnqe. “Nätmätqä änguänänjä, nqä mbqä manä. Nyi suqä ämaqenqä änyinyätä, yätamäkkä vqä iquvi.”

¹⁹ Qu iinjä ipu äpmeɲuwi, nätmätqä änguänänjä qänaknda yätamäkkä väniqe, ämapnä. Iinjä dutaɲi, qu quami, aañä änguänänjä du pmepnuwi.

Kukɲuä yäpaki

²⁰ Timoti iquki, nätmätqä eeqänänjä Goti Hanjuwä Iqu äktapqäqe, qui imäkɲqängqä, änguänänjä mi. Ämaqe, qu maqnqä epu, kukɲui, Goti Hanjuwä Iqueä naqä-qakui hma etanɲi, hinqi qämä-qämä ipu ätätqänjuwinqe, “Tä qeyqä” ätäpu, tqanɲuwä dunji, qätä mäwiyqä pa iqätnä.

²¹ Ämaqä hnqua näqnqä iinjä epu, suqä quuvqä naqä-qakuänänjä heqiyqä dunji ävquatämäutqänjä.

Inji Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä qeqä imänɲeuta hinqi etapquä.

Tuwanuä, Poli iqu qänakni **2 Timoti** **iquenqä äqäkqe** **Yätamäkqä kuknuä hinuiqänä** **iquvi**

Timoti iqu, Poli iquä wäunuä anä iminiyä iinqe. Iinjä etangä Poli iqu, suqä änguä iu qänaknä iquätñqä motquetñqä, tuwanuä tä äqiyätä, Timoti iquenyqä ävawqatkqe. Timoti iqu iqueqä-kiuänqe, “Nyi wäunuä tä imäkmqe, qäyunänunä manä” knuä indqänätä, hanuä mäwiqä itä, ga Jisasi Iquenyqä kuknuä ängui awä tuätñqä wäunui, mäwquatämäuqä yätñqä, ätuätä äqäkqe. Iqu Goti Iqueqä kuknuä eeqänäñi qänaknä itä, ämaqe hanä-iqetä, täñä-hunqetä, ique vqangpqa qäyä etanguti, wäunuä Goti Iqu ique äwikqe, yänä äqänätä, imäkuätñqänänyä.

Timoti iqu, ämaqä knuä änguä maeqä iquauqä kuknui, qätä mäwiyqä iquätñqä, ätuätä äqäkqe. Ämaqä injä iquauqä kuknuä iu qätä äwiyätqänuwä iqua, quwqä hängä-pmeqe, qui imäknänqiyä. Inji, iquauqä kuknui qätä mäwiyqä itä, Poli iqueqä suqenqä knuä änguä indqänätä, qänaknä iquätñqe. Poli iqueqä suqe, quuvqä yänänäqñqä heqiyqetä, äwqä-qeiqi inqetä, huiziunqä kiinjä winqetä, itanga hanä-iqä äki-äkitanjitä meqä iyi.

Poli iqu, tuwanuä tquenqä kuknuä ätkqenqä

¹ Nyi Poli, Goti Hanjuwä Iqueqä äwinqä iuta, Kraisi Jisasi Iqu, Iqueqä kuknuä awä tuäkiqämqä änändowatkqä iquñji. Iqu, “Ämaqe, Kraisi Jisasi Iquesañi, hängä hea ique-ique pmeqe ämepu pmetpnuwiqä” ätätä kuknuä guä ae ämäsäuekqenqä, nyi iinqä awä tqämqä änändowatkqe.

² Timoti, nqä ymeqä enqä-panä etangnä, sinyqä kiinjä änyinätñqä iquki, nyi tuwanuä tä sinyqä ävawqatqä. Goti Hanjuwä Apikutä, itanga Jisasi Kraisi neqä Naqä Iqutä, Iquaqu nätmätqä änguänäñi hingi vqetä, qeqä-tmäkqetä, äwqä hanuä inqä pmeqetä ktapinyä.

Kuknuä änguä we-hunqä-täñi a qätätñqe

³ Nyi nqä awäka hinuiqänä iminuwä-pa, Goti Hanjuwä Iqueä hinuä iqinjä, suqä quvqä hui maeqä änguä eämä, Iqueä wäunuä imäkätnqe. Nyi Iquenyqä tääqä hiunji heatqä ätätmängañi, Timoti iqukinqä knuä ämetmä, Goti Hanjuwä Iqueni, sinyñqä ‘änguiqä’ ätuätñqe.

4 Si nyi knuä äŋqäkñinqä knuä ämetmängani, “Nyi iquesa yeeqä nyinätñqe, aŋgumñi, hiñui äkñga qunm-niqätiyä?” knuä indqänätñqe.

5 Si quuvqä naqä-qakuänä eqiyätqäñinqä nyi knuä yqänä indqänätqänä. Quuvqä naqä-qakuä iñi, tqä tai Loisisä, itaŋga tqä tñai Yunisisä, imbaqi eqäminiya-pani, täŋgani si-pqe asä ii inä etaŋgi, näqñqä ämenä.

6 Si quuvqä iñä eqiyätqänä iuñi, mävquatämäuqä pa itnä, tiñä imäktñqä diñqä änyinñi. Nätmätqä äŋguänänä, nyi nyaqä hipa haqeqi kiyqanğa, Goti Hanjuwä Iqu äktapkqä ii, tä enqä-pa ekukua mähäwiqä pa itä, hänaqä naqä sätnqänä aŋgumä ikinjäu.

7 Si maqñqäta? Goti Hanjuwä Iqu dñä änätapkqä ii, ne nätmätqä hñquenyqä zä iqäñqä mänätapkqä ikqe. Iqu yänänäqñqä inemäkätñqenqätä, suqä ämaqenqä ki-iñä äwiñqä iqu ämetuñqenqätä, itaŋga neqä-neuä suqä quvqä mändi äkittqiyätanä pmetatuñqenqä, dñä ii änätapkqe.

8 Iñä-qae si womba itnä, ämaqä duñi, neqä Naqä Jisasi Iquenyqä awä motquä miqä pa, awä ätuätnä, itaŋga nyi Iqueqä wäunuä iuta guä pmetanğqenqä womba isi, oee. Si Goti Hanjuwä Iqueqä yänänäqñqä iuta ätqäunä, kukñuä äŋguä we-huñqä-täñi, awä ätätñä, hañä-iqe nyitä anä ämequa.

9 Iqu ne aŋgi häñä inequmuatätä, Iqueqä ämaqä etatuñqenqä tääqä änatkqe. Iñä di, Iqu ne suqä äŋguänänä di imäkätqätanğquä iuta minemäkkqä ikqe. Oee. Iqueqä äwiñqä dutaŋi, Iqu nenyqä äwinyätä äŋgui hiñginä inemäkkqe. Iqu nätmätqä eeqänäñi mimäkkänğa, Kraisi Jisasi Iqu äquvepätä, aŋgi änyä-häñä inemäkäninğenqä, knuä ganä iwäsäuekqe.

10 Täŋgani Kraisi Jisasi Häñä Inequmuatqä Iqu ätimäukqetaŋi, Goti Hanjuwä Iqueä äwiñqä-pqe ätnänä iqi inä ätimäuqi. Äpäkoñqä iqueä yänänäqñqe, Kraisi Jisasi Iqu mändi äkittqiyätä, ämaqe, qu häñä hea ique-ique pmeqä mapnuwänğenqä, kukñuä äŋguä we-huñqä iquesaŋi, näqñqä ae äwikqe.

11 Itaŋga kukñuä äŋguä we-huñqä-tänä iquenqe, Goti Hanjuwä Iqu nyi, Iqueqä wäunuä-wiyqä-qunä eämä, Iqueqä kukñuä awä ätätmä, näqñqä-vqä-qunä emqä ätenjikqe.

12 Itaŋgi hañä-iqä eeqänäñi, nyi ämetqänä. I ämetminqä, nyi womba miqä pa itqänä. Nyi womba miqä pemä itñqe, ii Ämaqä nyi näqñqä emä, Iquenyqä quuvqä eqiyätmä iutayi. Iquenyqe, nyi näqñqä naqä-qakuänä tiñä enä. Iqu nyinqe,

'Nyaqä wäunui, iqu änguä minqiyä' knuä äme, nyaqä hipa iqi ekqä iunji, Iqu Kiqä-kiuä hea yäpakänganqä änguänä inä ämitnqe, qui mimäknqä yänä.

¹³ Timoti iquki, nyi kuknuä eeqänänä äktättnqä iunji, ävquatämäutnä, hänaqä huiu-mända mäwqä pa, a yänänäqnqä qätättnqe. Kuknui, hänä tamqänänä hmanji. Naqä-qakuä, Goti Hanjuwä Iquenyqä ätnä. Inji, quuvqä heqiyqetä, itanga suqä ämaqeunqä äwinqetä, Kraisi Jisasi Iqu änatapkqä iunji, ii-pqe si a yänänäqnqä qätättnqe.

¹⁴ Goti Hanjuwä Iqu, kuknuä änguä iqueni, "Iqu äminqiyä" knuä vqangi, saqä hipa iqi ekqe, si änguänä miqättnqe. Si änguä ämitqäni, Dnä Änguänänä, neyaqä yäpä imä äpmeqnqä Iqu, yätamäknqä kiyquänä.

¹⁵ Si näqnqe, ämaqä, qua Eesiya iu pmeqä iutanä hnqua, eeqäpnä tuwä änmäuqanga, Pikelusi iqtä, Hemokenesi iqtä, iquaqu inä änmäukiya.

¹⁶ Onesipolusi imbquatä, ämaqä imbquauä anä iu anä äpmejuwä iquauji, Naqä Iqu qeqä imänqeuta änguä iwimäkättnqenqä, nyi täaqä ätuätqänä. Nyi guä pmetangqenqe, iqu womba miqä itä, nyini, yeeqä aanä kuapänä inyimäkätqätangqenqä, nyi täaqe iuta ätuätqänä.

¹⁷ Iqu Romä ätimäuqe, nyinqä qävqä ikiqänjaqänäqe, hnqa ämänqumuakqe.

¹⁸ Naqä Iqu, hea yäpakängani, iqueni, Iqueqä qeqä imänqeuta änguä iwimäkäniqä dinqä täaqä i ätuätqänä. Iquenyqe, si näqnqä änguänänä äyä eägnä. Iqu anä-himqä Epäsäsi du äpmeqängani, huiqnä-huiqnä yätamäknqä nyiyqä-qu äpmaminqe.

2

Hañä-iqä qäyä ämetnä, wäunui yänänäqnqä imäkqenqä

¹ Timoti nqä ymeqä iquki, si Kraisi Jisasi Iqtä ämuänätnä, Goti Iqueqä qeqä imänqeuta hinqi ämakqueu, aanä yänänäqnqänänä tqäutangnä.

² Itanga si nyi ämaqä kuapänänä iuqä hinuä iqisani kuknuä awä tuätqätangä qätä änyiyätqäni, ii si ämaqä quuvqä äwiyänä iquau-mända awä tquättnqe. Iwä iqua ämepu, ämaqä huizi du-mända, awä inä tquäpnqä.

³ Si Kraisi Jisasi Iqueqä mäkä yänänäqnqä iqä enqä-panä-quki eäni, si-pqe hañä-ique, qäyä kimeqanguti, wäunuä yänänäqnqä iqättnqe.

⁴ Ämaqä wäunui, mäkä-iqä iu imitätqä hnqu, iqueqä wäunuä iu äväma, huizi iqua imäkätqätanguwä iu, anä miqä yänä. Iqu iqueqä ämiqä ique, yeeqä iwimäkättnqe, wäunui iqueqä itäqä iunä iquänä.

⁵ Itaji, ämaqä hñqu, häñä qañä tnäñä uwqä iunji, häñä iqueqä suqä iu qänaknä miqä iqäqe, qu nätmätqä ämaqä hiñuiqä timäuqangqä iquenyqä epqe, iqu mämeqä yänä.

⁶ Ämaqä hñqu, enyqä miqä wäunüä itä, ymisanjä äqutätä ämimitätqe, ämaqä huizi duqe änyä qäyä etangi, iquee ganä yäüä iqanga ämetä änguänä.

⁷ Iiñiqä, nyi si kukñuä tä äktqäqä iquauñi, mävuqatämäuqä kñuä yqänä metangnä. Inji Naqä Iqu, kñuä iqä änguä huisä, kiqä quatitā, inä ktapquänä.

⁸ Si kñuä maeqänä hiñgi mitqäqä pa, kñui Jisasi Kraisi Iquenyqä äpakänä metangnä. Iqu Dewiti iquesanjä Ique, Iqu äpakonätä angi änyä-häñä äyä ekqe. Nyi kukñuä änguä we-huñqä-täñi awä ätätmäñgani, "Iqu iinjä-iñueqä" ae äyä ätätñqe.

⁹ I qeñqe, qu ämaqä quvqä iqanguwä iquau itqueqänäñi, nyi hanjä-iqä ändapäpu, guä äpmuatenjiyätqänä. Inäqe qu Goti Hanjuwä Iqueä kukñui, guä makiqiyäueqä ipnä.

¹⁰ Nyi kukñuä iquesa yänänäqñqä ätqäümä, hanjä-iqä eeqäpnäñi ämetäñqe, qokä-apäkä Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä hitpnuwäñqänä, Kiqä-käuä atäunüä ae ätekqä iquau yätamäqñqä ämetqänä. Qu angumä änyä-häñä eepu, häñä hea ique-ique pmeqe, Kraisi Jisasi Iquesa inä ämepu, änguänänä pmeqäpnqä kñuä nyiyqangi iutayi.

¹¹⁻¹³ Kukñuä tiinjä tä, aanjä naqä-qakuänäñi.

Äyä, ne Iqutä anä äpakonatque, ne Iqutä häñä äpakä inä pmetaniqeqä.

Äyä, ne yänänäqñqä ätqäuanä, hanjä-iqä eeqänäñi ämamitatque, ne Iqutä ämiqä anä inä pmeniqeqä.

Äyä, ne, "Ne Jisasi Iqueqä-qune hmanjqä" tqanguatque, Iqu-pqe nenyqä, "Iqua Nyaqä hmanjqä" täniqeqä.

Äyä, ne ätatqu-pa mimäqä qäyä itangqä-qe, Iqu Iqueqä ätätqä-pa imäkuäniqeqä. Iqu ätkqä iunji mävuqatämäuqä, kñui yqänä metäniqeqä.

Goti Hanjuwä Iqu tqä wäunuiñqä yeeqä yätñqe, yänä qäñgtñqe

¹⁴ Qu nyi kukñuä tätqätangqä iunji, mävuqatämäuqä danä, kñuä yqänä indqänätñqänä tuätäqisqä iqätñqe. Qu kukñuiñqä mäkä maqäyäuñqä-pa iqäpnqänä, si Goti Hanjuwä Iqueä hiñuä iqñi, manjä tqangnä. Qu iinjä mäkä äqiyäunätqäñuwi, squä mapñqe? Nätmätqä hñqu mämeqä ipnä, ämaqä qätä äwipqä iunä qui imäqä eä.

¹⁵ Goti Hanjuwä Iqu hiñuä äkqänätä, tqä wäunuiñqä yeeqä yätñqe, si wäunui yänänäqñqä iqätñqe. Iiñiqe, si

wäunuä imäktqänä iunqe, womba miqä itnä, kuknuä naqä-qakuinqä zä maeqä, awä jänänä tquätñqe.

¹⁶ Ämaqe kuknuä quvqe nätmatqä hñqu tämapñqänä ätäpu, Goti Hanjuwä Iqu mäwinyätangqeu ätquwi, si wa äunä, tqäqi tqäutangnä. Kuknuä iinji, ämaqä qui imäktqangi, qu Goti Hanjuwä Iqu-tänä qäqiqi mämpmeqä, Iquenji äväma, kinä näñi upnä.

¹⁷ Kuknuä quvqä iinji, mätääqä ämaqä hñquesañi, hñque-mända maqnä ätkamäuqä-panä asä iinji. Ämaqä kuknuä quvqä i mñqe, Himeneasi iquä, Piletusi iquä, iquaquvi.

¹⁸ Ämaqä iquaqu, "Goti Hanjuwä Iqu ne ae änevaqumuatkqä-qae, angumñi iinji mimäktqä yäniqeqä" ätäsiyänganä qänganä, kuknuä naqä-qakuä iunji ävquatämäusinyä, ämaqä quuvqä heqiyqä huizi dunji, qui imäkkiyi.

¹⁹ Inäqe Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä ämaqe, äpakä pmetñqenqä anä-siyandqä enqä-pa, yänänäqñqä ae äqutekqä yqänä ätqäuä. Siyandqä iunji, Iqu tuwanui tiinjä äqäkqe.

"Naqä Iqu, Iqueqä qokä-apäkä iunqe, Iqu Iqueqä-kiuä näqñqä eänä" itanga,

"Ämaqe, 'Ne Naqä Iqueqä ämaqä eänunä' ätätqäñuwi, qu suqä ququvqä dunji, tuwä wiyqäpñqäuä" ätätä äqäkqe.

²⁰ Anä naqänänä iunji, hevqä häkä huitañä-huitañi witänä. Itanga hui hikä golqätä, silpatä, imäktñqe witänä. Itanga zä-mñä qñqetä, quaetä imäktñqä-pqe witänä. Nätmatqä iinji, hui äñguänänä eä, hiunji naqä-ganä meqänqä witänä. Itanga hui äñguänänä ma, hiunji hiñginqänğa meqänqä witänä. ²¹ Inqe, kuknuä quati tiinji. Ämaqä hñqu suqä quvqä dunji, tuwä äwiyätä, ikikinyänä äpmeñqä iqu, nätmatqä hiunji naqä-ganqä ii äwiñqä-panä iinji. Iqu Naqä Iqueä wäunuä iunä itä, wäunuä iunji äñguä iqä-qu eä, itanga wäunuä huizi, Naqä Iqu Iqueqä hipa iu hiqangutqe, inä iquätñqänä, näwi imäknä pmetänä.

²² Timoti iquki, hikñä-hitqä iqua suqä quvqä imäktqäpñqänänä itqätangä äqunäñi, si-mända tä enqä-pa kmänyämäqñqä, wa äunänğa pmetangnä. Ämaqä aanä jänänänuki, quuvqä naqä-qakuä heqiyquki, suqä ämaqenqä kinqä iqu meqä-quki, itanga suqä äwqä hanuä inqe meqä-quki hisñqe, yänä qängangnä.* Sitä anäñi, ämaqä quwqä qeqä-quuvqä yäpä imñi, äñguänänä imbu, Naqä Iquenyqä tääqä ätätqäñuwä iquatä iqäpñqe.

* 2:22 1 Timoti 6:11

23 Ämaqä, nätmätqä hnjuä-hnjuangqä näqñqä maeqä, qämä-qämä ipu, kukñuä quvqä tqanguwä iquauni, qätä mäwiyqä eänänä, päkäpäkä iqätñqe. Si näqñqe, ii ätäpiyä dutañi, äkasuwä tmbnä.

24 Naqä Iqueqä wäunüä-wiyqä hnqu, ämaqä eeqänänä iquatä, äkasuwä matñqä iquänä. Oee. Iqu qunqä äwqä tnänä maqänä mimäkqä itä, änguä iwimäkätä, näqñqä vquänä.

25 Ämaqä kukñuä dunj qätä mäwiyqä ipu, wäunui mändi kittqiyqangpqa iquauni, iqu qutä wäunüä qeiqinyä itä, quwqä suqä jänänäni hma etangqenqä näqñqä vquänä. Iqu iinjä imäkqangutqe, Goti Hanjuwä Iqu yätamäkqä vqanguti, qu quwqä suqä quvqenqä womba ipu, knuä äkunmäknäpu, kukñuä naqä-qakuiuqä qakuinqä näqñqä mapñqäpi, ä mämeqä ipñqäpiyä?

26 Ämaqä tqua, qu Setänä, Goti Hanjuwä Iqutä mäkä-hunqä iqueä guä du äpu, iqueä äwiñqä dunä imäkätqäñuwä-qae, qu kukñui meqangpqe, knuä jänänäni äwimetä, angumñi iqueä guä dunj mauqä yänä.

3

Suqä quvqä, hea yäpakänga timäuniqenqä

1 Iinjä-qae, si näqñqä tiinjä esñqe. Hea yäpakä hiätñqängani, hanä-iqä aanä quvqä huitañä-huitañä di timäunige.

2 Ii suqä tiinji iutayi. Ämaqe, quwqä-quwängänä äwinyätä, mbqä kuapä mapñqä äwinyätä, quwqä yogenä haqeu ämaenäpu, ämaqä mäjqe, 'quvqä-quaeqä' ätäpu, quwqä kunaqä-kunuñuauä kukñui, qätä mäwiyqä hñgisanä ipu, änguä iwimäkqä dunj, 'änguiqä' mätquä ipu, itanga Goti Hanjuwä Iquenji tuwä wiyqäpnä.

3 Qu ämaqä huizi dunqä huäqä maumäkqä ipu, iwäsäumämbiyängani 'oänä' ätnäpu guä mämaqñqä ipu, ämaqä huiunqä kukñuä quvqä ätäpu, knuä ganä mämeqä äwqä äwivauqangqä iqinyä hämänänä imäkäpu, qui näwenyā iwimäkäpu, itanga nätmätqä eeqänänä änguä isuaunqe, mäwiñqä iquänä.

4 Itanga qu quwqä näueqä iquaunqe, täkqä ämaepu, suqeu miwäsäuqä quvqä maqänä imäkäpu, 'Huiziü ämāwqätäunünä' knuä indqänäpu, nätmätqä qua iutanji yeeqä iwimäkqangqenqä knui inqänä ämapu, Goti Hanjuwä Iquenyqe mäwiñqä iquänä.

5 Iqua quvqä iqinjaqämbiyi, änguä-quanä imäkmbu äwäpu, Goti Iqueä yoqe haqä maeqäpnqä ipiyä-qe, Iqueqä

yänänäqñqe, wänqä qäpu maeqä-quai. Iñä-qae, si iquatäñi, anä mäpmeqä, tqäqi pmetanğnä.

⁶ Ämaqä iutañä hñqua, apäkä kñuä iqä äñgui maeqä iuaüä anju äpeyäpu, kukñuä quangi, äñguä enqä-pa ätäpu, iuaqä kñui qui imäkätqänä. Apäkä iua, iuaqä kñuä imñi, kñui suqä quvqä huitañä-huitañä imäqäpnqenqänä ämapu imäqänjaqämbiyi, buayä hikä enqä-pa ättqämbu äpmapu, hanjä-iqä naqänänä ämetqänä.

⁷ Iua hea ique-iqueni, näqñqä mapñqänä, kukñuä huitañä-huitañä qätä äwiyäpiyä-qe, Goti Hanjuwä Iqueä kukñuä naqä-qakuñqe, näqñqä äñguänäñi mämeqä itqänä.

⁸ Ämaqä suqä e imäkätqänuwä iqua, Janesi iqutä, Jambresi iqutä,* Mosisi iqueä wäunjuñqä enyqä imäkäsinyä, mändi äkittqäuminjiyä-pani, Goti Hanjuwä Iqueä kukñuä naqä-qakuñqe, asä ii imäkätqänuwä. Itanga quwqä kñuä indqänqä imñi, kñui suqä quvqä dinä imäqäpnqänä äwinyä. Quwqä quuvqä heqiyqe, jänänänä maeqä enqe, qu äñguänäñi matimäuqä ipnä.

⁹ Qu kukñuä naqä-qakui kittqiyanä-tpu itqätanğuwä-qe, quwqä wäunjuä quvqä iñi, naqänänä matimäuqä yänä. Ämaqe, iquauqä suqe aanjä qämä-qämä inqä naqänänä etanği qumbnuwi. Ii ämaqä hiñuiqänä iqua, Janesi iqueqätä, Jambresi iqueqätä, suqe, aanjä qämä-qämä inqä äqunminjuwä-payi.

Goti Iquenyqä näqñqä ämakñi, a yänänäqñqä qätqenqä

¹⁰ Iñä etanğqä-qe, si hiñuä äñqänminñqe, näqñqä tiñi ae äyä eänä. Nyi qokä-apäkä du näqñqä ävätñqenqätä, suqä äñguä nyi imäkätñqenqätä, qanä äänä ävätñqenqätä, quuvqä äänä eqiyätñqenqätä, hanjä-iqä qäyä ämetmä, äwqä hanjuä änymä äpmenqenqätä, ämaqenqä kiñä änyinätñqenqätä, hanjä-iqä ämetmä-qe, wäunui mäwquatämäuqä itñqenqätäñi näqñqä eänä.

¹¹ Itanga nyi Andiyokä, Aikoniyamä itanga Listiya du pmetanğa, ämaqe, suqä quvqä inyimäkäpu, täñä-hunqä ändapminjuwñqe, eeqänäñi si näqñqä ae äyä eänä. Nyi hanjä-iqä iuta hma emqä etanğqä-qe, Naqä Iqu yätamäkqä änyiyätä, hñä inyimäkäqumuatekqe.

¹² Aanjä naqä-qakuänänji. Ämaqä, Kraisi Jisasi Iqueä epu, suqä Goti Hanjuwä Iqu äwinyänqä dunä imäqäpnqänä winyätanğqä eeqänänä iquaunji, qu quvqä itqueqäpnuwä.

¹³ Itanği ämaqä quvqä iqä iquatä, itanga ämaqä "Nyi iñä-iñjunjqä" quanğä-tqä iqua-pqe, iquauqä suqä quvqe

wänqäpu äwämitätqe, aanä quvqä di winiqe. Iqua ämaeqä knuä indqänqe, hinqi-mända guä enqä-pa eyqiyäma äumipqe, iquauä-pqe asä e inä wäniqe.

¹⁴ Inäqe si kuknuä tä qeqqä näqnqä ämetnä, quuvqä yänänäqnqä ae eqiyätqänä iunji, enyqä itnä mäwquatämäuqä pa. Ne ämaqä näqnqä äktapqa äpätunquä iqunenqä näqnqä änguänänä eänji, kuknuä iunji mäwquatämäuqä pa.

¹⁵ Itanga, Goti Hanjuwä Iqueä bukä du äqänänqä iunqe, si ymeqä wänqänga näqnqä ämakñinqä-pqe, näqnqä inä eänjä. Inji kuknuä e ätnänqä iunji, si näqnqä änguänänji ämetnä, Kraisi Jisasi Iquenyqä quuvqä naqä-qakuä eqämittqe, Goti Hanjuwä Iqu angumä ikitmetä hängä ikigumuatäniqe.

¹⁶ Kuknuä eeqänänä Goti Hanjuwä Iqueqä bukä du äqänänqe, Goti Iqu knuä äme, Iqueqä yunui tuwanuä ii äqäkuwä iquau äwquatke. Itanga Iqueqä kuknuä iinji, ne qokä-apäkä iqunenji, Iqueqä naqä-qakuinqä näqnqä nätapquänä. Neqä knuitä, suqetä, jänä mäwiqä enqä dunji, ätnänäqi ämaitä, jänä inemäkquänä. Itanga Goti Hanjuwä Iqueä hinuä iqinji, suqä jänänänjinä imäkquatuñquenyqä näqnqä inä nätapquänä.

¹⁷ Inji ne Goti Iqueqä wäunuä imäkkä iqune, Iqu iinjä inemäkätñqe, ne wäunuä änguä äki-äkitanji eeqänänä imäkatunquä, näwenyä inemäkänä.

4

Kuknuä änguä we-hunqä-täñi awä tqätñqe

¹ Goti Hanjuwä Iqueä hinuä iqisä, itanga Kraisi Jisasi Iqueä hinuä iqisänji, nyi manä yänänäqnqä äktqä. Itanga Jisasi, ämaqä ae äpäkonätqänuwä iquautä, hängä äpmenjuwä iquautä, iwäsäuniqä Iqu angji äpätä, nätmätqä eeqänänji hea ique-ique miniqä etangji, nyi manä yänänäqnqä ii, tiinjinqä äktqä.

² Kuknuä änguä we-hunqä-täñi awä tqätñqe. Ämaqä iqua qätä äkiyäpu ämapñqäpiyä, ä mämeqä ipñqäpiyä-qe qäyä etangji, si awä tqätñqe, näwi imäknä pmetangnä. Quwqä knuitä, suqetä, jänä mäwiqä inqä dunji, jänä iwimäkñqe, ätnänäqi ämaitnä, äkasuwä tquanğnä. Suqä Goti Iqu äwinyänqä dunä imäqapñqänä yänänäqnqä iwimäqanğnä. Si e imäkätñangjanji, qunqä äwqä tnänä maqänä mimäkkä pa itnä, qeiqinyä tquanğnä.

³ Ii imäqätñqä äktqe, nyi tiinjä timäwäniqä duta äktqä. Qänakndanji ämaqe, qu kuknuä naqä-qakuinqä näqnqä wätqätanğuwä iquauñji, qätä mäwiyqä danä iqäpnuiwi, oee.

Qu, “Ne kukñuä huitañä-huitañä tqanguwä di qätä äpakä äwiyquanä” knuä ämepu, ämaqä kuapänä itmepu, iquauä kukñui qätä wiyqäpnqänä äwqäqämetpnuwi.

⁴ Qu kukñuä naqä-qakuä ätnänqä iunji, qätä mäwiyqä danä, tuwä äwiyäpu, qäte, aeqä kukñuä huitañä-huitañä iu-mända wiyqäpnuwi.

⁵ Inäqe si hea ique-iquenjä di, knuä änguänänänänjä indqännä pmetangnä. Tängä-hunqä hanä-iqä ämetqäni, meqangnä. Wäunuä kukñuä änguä we-hunqä-täni, awä-tqä eänä imäkätqänä iunji, imäqangnä. Itanga wäunuä huizi, Goti Hanjuwä Iqu äktapätñqä ii-pqe, ii si mäwquatämäuqä, eeqäpnä imäqätñqe.

⁶ Nyinyqe si näqnqe, nyi hänä mäpmeqänänä imänä, wainqä-eqä Goti Hanjuwä Iquenyqä hiqäva yäpakä imäkpñqänä equatimäutqänuwä-panji, nyaqä häneqe, iinjä päwinä. Itanga nyi nqä anä näweqämqa umqenqä, kinä näni mäwiqä iqi, qäqiqi etangi ätqä.

⁷ Nyi Goti Iqueä wäunuinqä mäkä yänänäqñqä iqa äquvepätñqä-qae, tängani nyi wäunuä iunji äpakä mimäqänänä, nyi kiqä hiqñqä iunji ae ätimäuqä. Hiqñqä iu timäumqe, Goti Hanjuwä Iquenyqä quuvqä yänänäqñqä eqäka äquvepätñqe.

⁸ Tängani nätmatqä, ämaqä hinuiqä timäuqangqä iquenyqä äwinqä iunji, nyi ämamqänä näwinyä äwi. Naqä Iqu, ämaqeä suqenqä jänänänä Iwäsäuqä-qu etangi, hea iwäsäuqängani, Iqu nätmatqä iinjä nyi ändapätä, “Ämaqä jänänängukiyqä” dänique. Nätmatqä iinjä, Iqu nyinä mändapqä yänique, oee. Ämaqä, Iqu ätnänäqi timäuniquenqä äwinyätä, hinuä äqämbu pmamit-pqä iquauñi, Iqu inä vänique.

Poli iqu, Timoti iqueni, “Maqänä nyimayä” ätukqenqä

⁹ Si nyi hinuä maqänä manqändñqä yamwiqä i.

¹⁰ “Maqänä biyä” ätqe, tiinjä etangi ätqä. Ämaqä hui nyitä anä mäpmeqä enju. Demasi iqu nätmatqä qua täutaninqä kuapänä winyätqätangi, anä-himqä naqä Tesälonaikanqä änyivämakqe. Itanga Klesensi iqu qua Galesiya iunqä änyivämeqanga, Talusi iqu qua Dalme-siyanqä änyivämakqe.

¹¹ Nyitä täqi anäñi, Lukä iquä, yeqä yeuänä äpmenue. Si Makä ique itmetnä, qäquaungui anä quvepinyä. Iqu wäunuänqä enyqä miqä itä, nyi yätamakqä nyiyquänä.

¹² Tikikusi iqueni, nyi Epäsäsi iunqä ae ändowatkqe.

¹³ Si äquvepätñängani, nyaqä gquä quäuqä, anä-himqä Troasi du, Kapusi iqueqä anä iu äquväteqa äpkqe ämetnä,

itanga tuwanuä, yaqueqä huiwä du qnqä iquatä, bukä huizi iqua-pqe qäsä änma quvepu.

¹⁴ Ämaqä ainqä imäkätñqä iqu, iqueqä yoqe Aleksandä ique, iqu nyini, aanä ququvqä indquaminqe. E indquaminqenqe, qänakndanä Naqä Iqu kima vāniqe.

¹⁵ Iqu neyaqä kukñuä dunj, äkittqāmātä iminjqä-qae, si-pqe ämaqä iquenj wimasi.

¹⁶ Änyä haqānga nyi kukñuä jänä imäkcqä iqueä hinuä iqi ätqäumä kukñuä tqanğani, ämaqä hñqu nyi yätamäkcqä änyiyätä, kukñuä hui kima tuätñqe, nyaqä tuwä iqi matqäuwä ikqe. Oee, qu eeqäpnä zä änyivāmakuwī. Qu e indquakuwinqe, Goti Hanjuwä Iqu kima māvqä yätñqe, nyi Iquenyqä tääqä ätätqānā.

¹⁷ İnäqe Naqä Iqu Kiqä-kiuä nyitā anä ätqäua, nyi yāñänäqnqä inyimäkkqe. Iqu e inyimäkcqanğa, nyi kukñuä āñguä we-huñqä-tāñi, awä qāyunä tquanğa, itanğa ämaqä Israitqä qāyā etanği huizi iqi ätqäuminuawä iqua, qu eeqäpnä qātā äwikuwi. İni Goti Hanjuwä Iqu nyini, lai-yonqä iqueqä mañä iuta ānuwetäutä hāñä inqumuatkcqe.

¹⁸ Itanğa Naqä Iqu ämaqe, qu quvqä huitanä-huitanä indquenätpu iqanğuwānğani, Iqu mändi äkittqiyätä anğumä hāñä inqumuatātä, Iqueqä anä Kiqä-kiuänä miqä yätunqä, āñguänä ändma yāniqe. İninqe, ne Naqä Iqueä yoqe hea ique-iquenj, haqä mamāuquatunquānāñji. İi naqä-qakuä eä, qāyā äpmetänä.

¹⁹ Timoti iquki, nyi “Henyqä hui mimāuwä inänä” tä ätqäqe, ämetnä, Presilai, Akuila iyaquisä, ga Onesipolusi imbquauä anä iu anä äpmeñuwä iquautä wi.

²⁰ Erastusi iqu, anä-himqä Korinä iu māvāmeqä, yqänä äpme. Itanğa Tropimusi iqu, tñğä-yaqä meqanği, nyi iquenj, anä-himqä Miletusi iu ävāmakqe.

²¹ Si täqinyqe, yunuä yāñänäqnqänä äqunätä, iiqä tqāñqä, maqänä quveptñqänä yamwiqä i. Yupulusi ique, Pundensi ique, Linusi ique, Klotiyae, itanğa quuvqä heqiyqä huizi iqua-pqe, “Ne sinyqä hui mimāuwä inunä” äktqä.

²² Naqä Iqu, tqä quuvqä imä äpmetänä. Iqu Iqueqä qeqä imāñqeuta hinqi etapquä.

Tuwanuä, Poli iqu Talusi iquenqä äqäkqe Yätamäkkä kuknuä hinqiänjä iquvi

Talusi iqu, ämaqä Israitqä iutanä-qu hmanji. Itanji iqu Kraisi Iqueqä yoqä-tänjä ae eäqetanji, wäunui Jisasi Iqu Poli ique äwikqeunji, yätamäkkä äwiminqe. Näqnqä-tänjä iqua, knui tii indqänätqänjä. Poli iqu Talusi iquenji, qokä-apäkä Jisasi Iqueqä yoqenqä aquvä äqänminuwä iquau mitnqä, qua eqä-pnjä awä iqi äwinqä Kritä iu äwquatämäukqe.

Kinganäni Poli iqu, tuwanui tii ätätä äqäkqe. Qua Kritä iu äpmenuwä iquauqä suqe, änguä manä. Iutanji ämaqä hnqu, qokä-apäkä Jisasi Iquenyqä quuvqä eqiyätqänuwä iquau mitnqä wäunuinqä wingangutqe, iqu suqä änguanänjä iunji qänaknä iquätnqeä. Huizi Poli iqu Talusi iquenji, qoyanjä iquautä, äpäyanjä iuautä, hknjä iquautä, ä ämaqä wäunuä imäkkä hingänqä iquautäni, quwqä suqä qäyunäni motquetnqä, ätätä äqäkqe.

Kuknuä yäpaki Poli iqu ätätä äqäkqe, Talusi iqu qokä-apäkiu suqä änguä pmepnqä motquetnqä iinqe. Qu äwqä naqä-hnqunä imbu, ämaqä huiziquau suqä änguä iwimäkäpu, äkasuwä matnqä ipu, itanğa kuknuä mäkä maunqä iqäpnqe.

Poli iqu, tuwanuä tquenqä kuknuä ätkqenqä

¹ Tuwanuä tä, nyi Poli Goti Hanjuwä Iqueqä wäunuä-wiyqä iqunä, sinyqä äväwqatqä. Itanğa nyi Jisasi Kraisi Iqu, kuknuä awä tuäkiqämqä änändowatkqä Iqunji. Goti Iqu Iqueqä ämaqä ae ätekqä iquauji, nyi quwqä quuvqä heqiyqä imnji yänänäqnqä iwimäqämqä wäunui ämamä, itanğa nyi iquauji, kuknuä naqä-qakuä iunji kiqä quatinqä näqnqä vqangmdi, iqua näqnqä ämapiyä-qae, suqä quvqä mimäkkä, änguinä imäkäpu, Goti Iquenji yeeqä iwimäqäpnqenqätä, inä ämenjä.

² Iqua hänä hea ique-ique pmeqe, mapnuwänqenqä knuä indqänäpu, äwqä-qeiqi imbu pmetpnqänä, yätamäkkä i ävätqänjä. Iinqe Goti Quangä Matqä Iqu, nätmatqä eegänäni mimäqänğa, “Nyi äwimniqeqä” ätätä, kuknuä guä ae ämäsäuekqe.

³ Goti Iqu, “Tänganji tä qäyunjqä” knuä indqänätä, ämaqe qu Iqueqä kuknuinjqä näqnqä mapnqä winyätanji, Iqu nyi

kuknuä änguä we-hunqä-täni awä tmqä änändowatkqe. Wäunuä tä, Goti Hänä Inequmuatqä Iqu nyinge, “Iqu wäunui qäyunä imäkquänqiyä” knuä äme ändapkke.

4 Talusi si quuvqe, nyi eqiyänqä-pa eqiyänä-qae, si nqä ymeqä naqä-qakuä-qukiyi. Goti Hanjuwä Apikutä, itanga Kraisi Jisasi Hänä Inequmuatqä Iqutä, Iquaqu qeqä imänqeuta hingi vqetä, äwqä hanuä inqä pmeqetä, ktapinyä.

Quuvqä heqiyqä iquau miqä iquauqä suqenqä

5 Qua Kritä iunji, si wäunuä tiinji yqänä imäkätinä pmettnqenqä äkivämakqe. “Wäunuä wänqä mimäknqä yqänä äwinqä iunji, jänä imäkätinä, itanga anä-himqä wänqä iquauji, ämaqä quuvqä heqiyqä iu miqäpnuwänqce, ämaqä hnquau atäunuä eqävä” äktätmä, äyä äkivämakqe. “Iinjä imäktqä” ätkqe, ii tiinänqe.

6 Si hinuä änguänä äqunätinä, ämaqä suqä tiinjä imäkätqänuwä iquau tesnqe. Ämaqeugä hinuä iqinji suqä quvqä mimäqä-qu eäpu, apäkä hnqunänä-qeqä qokä-qu eäpu, iquauqä ymeqe Jisasi Iquenyqä quuvqä heqiyqä eäpu, itanga ämaqe, “Ymeqä iqua suqä ququvqenä imäkqä-quaiqä” matqä, ämaqä kuknuä tqanguwä iunji hnqisanä miqä qänaknä iqä-qu eäpu, hiätqnqe.

7 Ämaqä Goti Hanjuwä Iqueä wäunui a äqätätä, Iqueqä ämaqä iunä miqä iqu, ämaqä iinjuqä hinuä iqinji, suqä quvqä hui mimäqä-qu hiätätqnqe. Tiininqä hmanji. Iqu, “Nyi yoqä naqä tänjä-qunä, nqä änyinqä dunä imäkqämqeqä” knuä mindqänqä-qu eä, äwqä tnänä maqänä mimäqä-qu eä, wainqä-eqä yänänäqnqe kuapänä manqä-qu eä, mäkänqä miqä-qu eä, womba miqä knui mbqä dunqänä mämeqä-qu eä hiätätqnqe.

8 Iqu ämaqä, iqueqä anju timäunqanguwä iunji, änguänä miqä-qu eä, suqä änguä eeqänänä iunqe äwinqä-qu eä, knuä ganä indqänätä imäkqä-qu eä, suqä jänänänä iutä, Goti Hanjuwä Iqueqä suqä änguä eeqänänä iutä, qänaknä iqä-qu eä, knuä quvqä äki-äkitanji wimeqangqe, mändi äkittqiyätä qeiqinyä pmeqä-qu eä hiätätqnqe.

9 Iqu kuknuä Jisasi Iquenyqä ätnänqä iunji näqnqä ae ämamitätqä iunji, mävuqatämäuqä danä, quuvqä yänänäqnqä heqiyätätqnqe. Kuknuä iinji, naqä-qakuä eä, ämaqeä knuä indqänqä imnji, qui mimäqä yänä. Inji iqu näqnqä änguä ämeqä-qae, ämaqeunji näqnqä wängima mäwqä, qäyunä ävätä, yänänäqnqä iwimäkänä. Ga qu kuknuinqä qänaknä iqäpnqänä. Hnqua, kuknuä iinji mändi kittqiyänätpu tqanguwä iquauji, iquauqä knuä quvqe, iqu

mändi äkittqiyätä, jänänä iwimäkänä. Ämaqä suqä änguä iinjä iqä iquau, atäunuä eqävä.

Näqñqä quañgä vqä iquauqä kukñuinqätä, suqenqätä

¹⁰ Ii nyi tiinjä etangi ätqä. Qua si äpmenä iunji, Goti Hanjuwä Iqueqä qokä-apäkä iutani, kuapänäni qätä mäwiyqä ipu, hñgisanä itquetqänä. Iqua kukñuä hñginqä iqua ätäpu, quañgä ämaqä di quuvqä wipñqä ätätqäñuwä iquayi. Ämaqä ii itqäñuwä iutanä kuapänäni, qu Israitqä iquautanä-qua epu, “Qokä eeqänäni, huiwi häuä ktänqänqeqä” ätätqänä.

¹¹ Quañgä e imäkäpiyä iutani, mbqä kuapä-tänjä epñqänä, iqua ämaqä hmbquauqä quuvqä heqiyqä imñi qui iwimäkätqäñuwä-qae, hñjuinä mäqunquä pa.

¹² Hñjuiqänäni hñjuä-tqä qua iu qäyutanä hñqu,* iqueqä ämaqä iunqe tiinjä ätänqe.

“Ämaqä Kritä pmeqe, kukñuä quañginä tqä-qua epu, hiveqä-yaqueqä hñqiyqä iqua itqäñuwä-pa iqä-qua epu, wäunuä miqä enyqä äqämbu näñqenä ñquaiqä” ätänqe.

¹³⁻¹⁴ Iqu kukñuä ii ätänqe, aanä naqä-qakuänäni. Iinjä-qae si ämaqä suqä iinjä imäkätqäñuwä iquauñi, “He suqä ii imäkätqäñuwi, quvqä imäkätqänäñuä” ätuätnä, manä yänänäñqä tu. Inji iqua Israitqä iquauqä aeqä kukñuä iutä, ä ämaqä kukñuä naqä-qakui tuwä äwiyätqäñuwä iquauä kukñuä iutanä, qätä äpakä mäwiyqä ipu, kukñuä Jisasi Iquenyqä ätnänqä iunji, qätä äwiyäpu, quuvqä yänänäñqä heqiyqäñqänä, iwimäki.

¹⁵ Ämaqä, Goti Hanjuwä Iqueä hñjuä iqinji ikikinyänjä eäñuwi, inji nätmätqä eeqänäni, qunqe ikikinyänjä äwiqä-qae, nätmätqä hui iquauñi, piyanä-weqä miwimäqä yänqiyä. Injäqe qokä-apäkä, Goti Hanjuwä Iqueä hñjuä iqinji qui imäkñqänänjä eäpu, quuvqä maeqiyqä eäñuwi, qunqe nätmätqä hñqu ikikinyänji mäwiqä eä etangi, qu ikikinyänjä maeqä ipu, ga quwqä knuitä, ä quwqä suqä äñguinqätä quvqenqätä iwäsäuqetäni, qui eeqänä imäknänä.

¹⁶ Iqua manjä, “Ne Goti Hanjuwä Iquenyqä näqñqä eäñunä” ätätqäñuwä-qe, iqua suqä imäkätqätanquwi, ne hñjuä äqunätanä, näqñqä tii eäñunä. Iqua, Iquenyqe mañqä yasämä epu, hñgi ätätqänä. Itanga iqua ämaqä ququvqänä eäpu, kukñuä qätä mäwiyqä ipu, suqä äñgui mimäqä quvqenä imäkätqäñuwä iquayi.

* **1:12** Hñjuä-tqä tqä, Goti Hanjuwä Iquenyqä mañqä eä, kukñui hñqäqisa ämakqe.

2

Kukñuä qäyunä ätnänqä iutanä suqenqä, näqnqä vqanğnă

¹ Qu iinjă imăkătqātanguwă-qe, Talusi iquki, si kukñuä wăngima matqă, qäyună ätnänqä iunji âmetnă, âmaqeunji suqă iutană näqnqă vqanğnă.

² Qokă naqă iquaută, qoyanjă iquautăñi, suqă quvqă huitanjă-huitanji mimăkqă, kñuă yasămă âmepu, kñuă quvqă âki-ăkitanji emeqanğqe, mândi âkittqiyăpu, quami qeiqinyă pmetpnqe. Quuvqă yăñănăqnqă eqiyăpu, suqă âmaqenqă âwinqă iquenji, a yăñănăqnqă âqâtpu, itanğa hanjă-iqe qäyă emeqanğuti, yăñănăqnqă tqăutpnqă tquanğnă.

³ Suqă asă iinjî, si apăkă naqă iuaută, âpăyană ipeutăñi, näqnqă tiinjă vqanğnă. Iua Goti Hanjuwă Iqueqă yăpă iqi âmepu, suqă ânguină imăkqăpnqă tquanğnă. Ga iua iinjă epu, âmaqă huiunqă tuwăngi kukñuă matqă ipu, wainqă-eqă yăñănăqnqe manqă, kñuă ânguă-tăñă epu, itanğa âmaqă huizi dunji, suqă ânguinqă motqueqăpnqănä näqnqă vqanğnă.

⁴⁻⁵ Itanji apăkă iinjă iua, apăhueqă iuaunji, näqnqă tiinjă vqăpnqe. Suqă ânguă, iuaugă qokiquaunqătă, ymeqeunqătă, winqănqe âmepu, kñuă quvqă âki-ăkitanji wimeqanğqe, mândi âkittqiyăpu, ikikinyănă pmeqănqă âmepu, imbquauqă anji ânguănă âmipu pmeqănqă âmepu, âmaqeunji ânguă itquepu, iuaugă qokiquaunji iuaugă naqă enqă-pa âqumbu pmeqănqă âmepu hiătpnqă. Iinjă eăñuwi, âmaqă huizi, qu Goti Hanjuwă Iqueqă kukñuinqe, kukñuă quvqă hui matqă iqăpnqănä.

⁶ Suqă asă iinjî, si hiknjă iquaunji, kñuă quvqă huitanjă-huitanji emeqanğutqe, mândi âkittqiyăpu, qeiqinyă pmetpnqenqă tquanğnă.

⁷ Inji si tqă-tăuăñi, âmaqă huizi dunji, suqă ânguină äyă iwimăkătqātanğnă hinuă âkqănăpu, iqua-pqe si imăkqanğnă asă du, ină imăkqăpnqe. Si âmaqeu näqnqă ävătñanğanji, kñuă ânguănă âmană, naqă-qakuă imăkătñă, näqnqe qäyună vqătñqe.

⁸ Qu “Kukñuă tă quvqeğă” matqă ipnqenqe, si kukñuă jănănăñă iună âmetnă, vqanğnă. Si näqnqă iinjă vqanğnă-qae, âmaqă kukñuinqă mākă-iqă iqua, qu nenyqă kukñuă quvqă tutqă qăpu hui matqă ipu, quwqă suqă quvqă imăkmipqenqă wombaină iqăpnă.

⁹⁻¹⁰ Wăunjuă-wiyqă hinginqă iquaunji, si näqnqă tiinjă vqanğnă. “He hea ique-iquenji, heqă âmeyqă iquaunji, yăpă iqinyă ävăpu, iquauă âwinqă dună imăkăpu, iquaunji

äkasuwä mäunyewiyqä, yeeqänä iwimäqäñqä epu, iquauñi mañä quvqä kima mätquañqä epu, iquauqä nätmatqä hui quwä mämeqäñqä epu hiätpñqeqä” tquañgnä. Iqua iinjä eäñuwi, iquauqä ämiqä iqua, ‘Ämaqä tqeñi, nyi quuvqä naqä-qakuä äwiyqänä’ kñuä mapnä. Inji nätmatqä eeqänänjä iqua imäkäpiyä iuñi, suqä iutanjqä-qae, ga ämaqe, qu ne kukñuä, Goti suqä quvqä iuta huätä Inetmeqä Iquenyqä, ätnänqä näqñqä ävätunquä iuñi, qu ‘Naqä-qakuiqä’ kñuä meqäpñqänä.

¹¹ Si näqñqe, iinjä wisñqe, ii Goti Hanjuwä Iqu, ämaqä eeqänänjunenqä qeqä imänqeuta, äñguä hinqi inemäkätä, suqä quvqä iuta huätä inetmeqe, ätnänäqi ae ätimäukqetanji.

¹² Iqu ii inetmeqä diñqä näqñqä ämenitanji, ne suqä tiinjä imäkquatuñqenqä näqñqä mequanä. Suqä Goti Hanjuwä Iquenyqä tuwä wiyqä iuñi, mämeqä eanä, nätmatqä eeqänänjä qua täutanä iuñqä kñui mämeqä eanä, kñuä quvqä äki-äkitanji nemeqangqce, mändi äkittqiyätanä, ämaqä jänänänjune eanä, Goti Hanjuwä Iqu ne imäkquatuñquä äwinyänqä dunä imäkqäñqä eanä, qua täuñi täñga pmetuñqenqä, näqñqä mequanä.

¹³ Ne äñguä iinjä äpmerñque, nätmatqä äñguänänjinqä kñui yänänäqñqä ämenännga, hinqä äqänanä pmetuñque. Ne hinqi Jisasi Kraisi Iqu, Iqueqä yoqä naqä mänätquetñqä nätmatqä äme, angumä quvepäniqä iinjä, äqänanä pmetatuñque. Iqu neqä Goti Naqä Inänä-qu eä, ne suqä quvqä iuta Huätä Inetmeqä Iquvi.

¹⁴ Iqu ne suqä quvqä eeqänänjä iuta angi inetmetä, ikikinyänä inemäkätñqenqä, Iqueqä-kiuä äwingqce. Iqu ii imäkkqe, ne Iqueqä gokä-apäkä-qune eanä, suqä äñguinä imäkquatuñquänä, yänä qänguatuñquä diñqeyi.

¹⁵ Inji si ämaqä iuñi, suqä nyi tä ätqä täuñinqä näqñqä ävätinä, qu iuñi qänaknä iqäpñqänä, yänänäqñqä iwimäqangñä. Itannga qu iuñi, kñuä mämeqä, hñgisänä iqangpce, mañä tquätñqe. Si Goti Hanjuwä Iqueqä yänänäqñqe ae ämenä-qae, iinjä imäkqangñä. Ämaqe, saqä kukñuinqä enyqä ipu quvqä imäkqangpce, hinquinä mäqunquä pa isñqe.

3

Goti Iqu äñguä inemäkqetanji, suqä äñguinä imäkquatuñque

¹⁻² Si ämaqä quuvqä heqiyqä iuñi, mañä yänänäqñqä angu-angunji, tiinjä tquañgnä. Iqua anä-himqä ämiqä iquauätä, yoqä naqä-tänä iquauätä, yäpä iqä äpmapu,

kukñuä qätä äwiyäpu, nätmatqä eeqänäñi imäkcäpñqänä näwi imäkmbu äpmapu, ämaqä hñquenyqä kukñuä quvqä matqä ipu, ämaqä eeqänänä iunqä kñuä yqänä ipkäpu, mäkänqä mävqä, hanjuä pmetpñqe.

³ Quamä iinjä pmeqänqe, kiqä quati tiinji. Hinuiqänäñi, ne-pqe kñuä quvqä indqänänä dutañi, Goti Hanjuwä Iqueni hñgisana äwiminque. Neqä kñuä iqä äñgui, Setänä iqu hñgi-mända guä enqä-pa, äneyqiyäma äuminqe. Suqä quvqä imäkcäñqä, neqä änenqä imda nemeqanqge, mändi makittqiyqä itanä, iinjä imäkminque. Ämaqenqä wiunqä itanä, qu nätmatqä äñguä hui meqanquwinqe, “Ii nyi ämeqänä” kñuä indqänätanä äpmaminque. Ämaqe, qu nenji, quwqä mäkä-hunqä enqä-panä inemäkcänqä, ga ne quñqä-pqe, qutä mäkä-hunqä enqä-panä inä eminque.

⁴ Suqä iunä pmetanqä, Goti Hänä Inequmuatqä Iqu, ämaqä äñguä iwimäkcäñqetä, ämaqenqä qeqä imänqeuta winquätñqetä, ätnänäqi ämitimäutäqänqani, Iqu anqumä hänä inequmuatqä.

⁵ Iqu hänä inequmuatqä, ne suqä jänänänä dinä imäkcätqätanqquä duta ma, oee. Iqu nenyqä qeqä ätmäkä, neyaqä suqä quvqe huätä ämamäutä, hänä-pmeqetä suqä äñguänänjitä änyä-hänä inemäkkqe. Iqu iinjä, Iqueqä Dñä Äñguä Ique änatapätäqä iuta inemäkkqe.

⁶ Jisasi Kraisi Hänä Inequmuatqä Iqu wäunjuä imäkcänqä, Goti Hanjuwä Iqu Iqueqä Dñä Äñguä Iqueni, aanä hävemnäñqä änatapqä.

⁷ Iqu iinjä, tiinjä timäutñqenqä imäkkqe. Iqu qeqä imänqä iuta hñgi nätapqanqä, ne Iqueqä hinuä iqinjä jänänänä äpmenä, kñuä yänänäñqä hänä hea ique-ique pmeqä meninjuä iunqä, hinuä äqänänä pmetatunqe.

⁸ Kukñuä ii ätqä äpqä tä, aanä naqä-qakuänäñi.

Kukñuä nyi i ätqä äpqä iinqe, si ämaqeunji manä yänänäñqä tquätñqä änyinji. Itanga iinqä näqñqä ämepu, Goti Hanjuwä Iquenyqä quuvqä eqiyäpiyä iqua, quwqä-quwä kñui yasämä ämepu, suqä äñguinä imäkcäpñqänä. Nätmatqä iinjä, äñguänänä eä, ämaqä iunji, yätamäkcä vquätñqe.

⁹ Nätmatqä iinqä ätuätñanqani, suqä ämaqä väqiyqä kukñuä tqä, kaqä-kawäkauqä yogenqä tqä, kukñuä mäkä humbñqä tqä, itanga suqä Mosisi iqu ekqä iqueqä quatinqätä tqä iunji, wimasinyqätä. Kukñuä iinjä iqua, häukui maeqe, yätamäkcä mäneyqä yänä.

¹⁰ Ämaqä quuvqä heqiyqä iquau äväqiyätñqä iqueni, “Suqä iinjä miqä panä” hñqu ae ätutqä imñi, huizi hñqu inä ätunji, qätä makiyqä iqäqe, tuwä dumäqätä.

¹¹ Ämaqä iinjä itnqä iquenyqe, si näqnqä tiinjä esnqe. “Iqu kuknuä naqä-qakuä iunji, tuwä äwiyätä, hänaqä hui-mända äwätä, suqä quvqä imäkquätñqä äyä äwqiyä.” Iqueqä suqe, ‘nyi tiinjünä eänjänä’ ätnätä, ätnänäqi mänätquenä.

Kuknuä yäpakiyi

¹² Nyi Atemasi iquenä-qe, ä Tikikusi iquenä-qe, sinyqä dowatmqänä. Iquaquisanjä hnqu äkimeqanğani, si Kritä iu ävämetnä, ye anä-himqä Nikapolisi du minenqenqä yamwiqä iqätnä. Nyi knuä tii ae ämenä. “Yunüä naqänänjä äqunätä, iiqä tätqätanğa, iqi pmamäniñqeqä.”

¹³ Senasi, kuknuä-suqenqä näqnqä iqutä, Apolosi iqutä, iquaqu äkivämesiyänğani, äwa miqä inyiynqe, si yätamäkkä änguänä vqätnä.

¹⁴ Neqä ämaqä quuvqä heqiyqä iqi äpmaminuwä iqua, qu suqä täñqe näqnqä meqanğpu! Suqä änguänänjinä imäkäpu, ämaqä äwa itqätanğuwä iquau yätamäkkä vqäpnqe. Qu iinjä imäkäpiyänğani, quwqä quamä pmeqä iunji häukuä winä.

¹⁵ Qokä-apäkä nyitä, täqi anä äpmenquä iqua, qu eeqänäñi sinji, “Ne sinyqe, hui mimäuqä injünä” äktqä. Itanğa si ämaqä Jisasi Iquenyqä quuvqä eqiyäpu, nenyqä kiinjä äwinyätñqä iquaunji, “Nyi henyqe, hui mimäuqä injänä” tu. Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä qeqä imänqeuta hinqi etapquä.

Tuwaṇuä, Poli iqu Pilimänä iquenqä äqäkqe Yätamäkqä kukṇuä hiṇuiqänä iquvi

Pilimänä iqu, ämaqä huiziu miqä-qu äpmamiṇqe. Näqṇqä-tänä iqua, iqu Kraisi Iqueqä yoqä-tänä-qu, anä-himqä Kolosi iutaṇä etanḡi kṇuä indqänätqänä. Iqueqä wäunuä-wiyqä hiṇḡiṇqä hṇqu, Pilimänä iquenḡi äväma, anä-himqä huiziunqä zä äukqe. Iqueqä yoqe, Onesimusi iquvi. Anä-himqä iunḡi, iqu Poli ique äwimeqetanḡi, Kraisi Iqueqä yoqä-tänä-qu ekqe.

Hea iṇḡanḡi, Poli iqu guä äpmeqetanḡi, Pilimänä ique hiṇuä qunätṇqä mäwqä imiṇqe. Itanḡi iqu tuwaṇuä tä äqiyätä, Onesimusi ique ävätä, iqueqä miqä iquenyqä anḡumä ändowatkqe. Poli iqu Pilimänä ique tiṇḡä ätukqe. “Tqä wäunuä-kiyqä hiṇḡiṇqä tqü äkivämakqä-qe, iquenyqä äkasuwä matqä panä. Täṇḡanḡi iqu, Kraisi Iqueqä yoqä-tänä äpmeqiyä. Iṇḡä etanḡi si iquenḡi, tqä tunḡua naqä-qakuä eṇqä-pa, itmayä” ätukqe.

Poli iqu, tuwaṇuä tquenqä kukṇuä ätkqenqä

¹ Tuwaṇuä tä nyi Poli, Kraisi Jisasi Iqueä wäunuä imäkätqätanḡä, guä äkiqiyenḡikuwä iqundä, neqä neyämaqä Timoti iquṭä, ye Pilimänä iqukiṇqä äväwqatque. Si yeyämaqä kiṇḡä äyenyätṇqä eänä, wäunuä ye imäkätqäṇuee anä imäkqä iqukiyi.

² Tuwaṇuä tä, sinyqätä, neqä neyämaqä Apiya iinyqätä, nesä wäunuṇḡä mäkä anä iqä äpmeṇqä Akipusi iquenyqätä, itanḡa qokä-apäkä quuvqä heqiyqä saqä anḡu aquvü äqänätqänuwä iquaunqätä, henyqä äväwqatque.

³ Goti Hanjuwä neqä Apiquṭä, itanḡa Naqä Jisasi Kraisi Iquṭä, qeqä imänqeuta hiṇḡi etapäsinyä, äwqä hanuä imbu pmeṇḡqä emäkqinyä.

Poli iqu, Pilimänä iqueqä suqenqä yeeqä ikqenqä

⁴ Hea ique-iquenḡi, nyi ṇqä Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä ätätmāṇḡanḡi, nyi Pilimänä iqukiṇqä-pqe kṇuä indqänätmä, Iquenḡi, “änḡuiqä” ätuätṇqe.

⁵ Nyi iinjä itnqe, ämaqe qu sinyqe, tiinjä ändätqänuwä iutayi. “Iqu Naqä Jisasi Iquenyqä quuvqä naqä-qakuänänjä eqiyätä, Goti Hanjuwä Iqueqä ämaqä iunqe kiinjä äwinyänä.”

⁶ Nyi tääqä tiinjä-pqe inä ätätnqe. “Iqutä, nesä, Jisasi Kraisi Iquenyqä quuvqe anä eqiyätanä, ikämanqä itanä äpmejunä. Iinjä dutanji, ne nätmatqä huitanjä-huitanjä änguänänjä eeqänänjä, Kraisi Iquesa hinginä ämetunquä iunqe, näqnqä änguänänji aanjä kuapänä mequaniqueqä.”

⁷ Si Goti Hanjuwä Iqueqä qokä-apäkä iunqä aanjä kuapänä äkinyätäqä dutanji, quwqä äwqä yänänäqnqä imäkanyuewiyätqägnä. Suqä iinjä, nyi yeeqä inyimäkätä, nqä quuvqä heqiyqe yänänäqnqä inyimäkätqäuä.

Si nqä ymeqä Onesimusi iqueni, änguänä misnqä änyingji

⁸⁻⁹ Pilimänä, si ämaqä iinjä-quki etangnä-qe, nyi tii imäkmä. Nyi si Kraisi Iqueä yoqeta “Nätmatqä hnqu imäkiyä” äktätmä, yänänänqä ktmqä etangqä-qe, qäyä eä. Suqä ämaqenqä äwinqä iqu, ye a äqätänueä-qae, nyi qeiqinyä tiinjä äktmä. Nyi Poli iqunä qoyanä eämä, itanga guä äkiqiyenjiyätqänuwä iqunä inä eämä, yatnqä äkiyqä.

¹⁰ Si nqä ymeqä Onesimusi* iqueni, änguänä misnqä änyingji. (Iqu tqä wäunuä-kiyqä hinginqä-qu qäyä etangi, hngisanä äkiyätä, zä täqinyqä äpkqe.) Nyi guä äpmamä imnji, iqu Kraisi Iquenyqä quuvqä heqiyätqnänä yätamäqä vqangä, iqu nqä ymeqä naqä-qakuä-qu ekqe.

¹¹ Hinuiqänänji iqu wäunuä yätamäqä änguänänji makiyqä iminqe. Inäqe iqu tänganji, wäunuä saqä iutä, nyaqä täutänji, yätamäqä änguänänjä yeyquänä.

¹² Nyi iquenyqä qeqä nyimängangqä-qe, tänganji nyi iqueni sinyqä ändowatqä.

¹³⁻¹⁴ Nyi kuknuä änguä we-hunqä-täninqä guä äpmamänga, iqu saqä anji ämetä, yätamäqä nyiyätinqä täqi täqumuatmqä itangqä-qe, si “Nnqä” änä mandqä iqangninqä, nyi ique, “Täqi pmayä” mätquä itmä, sinyqä angji ändowatqä. Nyi si manjä yänänäqnqä äktqenqä, “Nnqä” dtngqenqä manyinqä iqi. Si nyi yätamäqä nyisngqenqe, tqä äkinqä iunä imäktinqä änyingji.

¹⁵ Iqu hea wänqäpu pmetnqä äkivämakqe, kiqä quati, si ique angji itmeqangnä, ga iqu sitä anänji, äpakä pmetäniqä dinqäti, ä änäändi?

¹⁶ Tänganji iqu tqä wäunuä-kiyqä hinginqä qu eäqä-qe, iqu Jisasi Iquenyqä quuvqe ne eqiyätunquä-pa

* **1:10** Yoqä Onesimusi, kiqä quati tiinji, ‘Wäunuä yätamäqä iqä’.

eqiyätäqetani, tatqä-guäka enqä-panä-qu inä eäqi. Iinjä iutani nyi iquenyqä kuapänä nyinätqätanga, si-pqe iquenyqä aanä kuapänä kinguäniqe. Iqu tqä wäunuä-kiyqä-qu eä, itanga Naqä Iqueqä hueqä-himqä iutana tqä-täüä enqä-panä injä-que äqunätnä, iquenyqe äkinyänä.

¹⁷ Iinjä etangi, si nyinqe, "Iqu Kraisi Iqueä wäunuä iuni, nqä-näueqä naqä-qakuä-quvqä" knuä indqänäni, si nyinyqä yeeqä itnä indmanä-pani, Onesimusi iqueni injä itmatqä inyä.

¹⁸ Iqu suqä quvqä hui ikitquetä, ä saqä nätmatqä hui mbqä miqä qanyä ämetqeta, iqueä yoqä qiyesqä sätäti, si iqueä yoqe, huätä äkutetnä, nyaqe-mända qiyeqätinä.

¹⁹ Tuwanuä tä, nyi Poli iqunä nqä hipaitä äqiyqä. Nätmatqä injqe, mbqe nyi ktapmniqe. Nyi saqä hängä-pmeqängqä yätamakqä äkikqenqä, 'si kima nyisqenqä' ktmqä etangqä-qe, änä maktqä imä.

²⁰ Nqä nyämaqä iquki, nyi sinyqä knuä tiinjä indqänätqänä. "Ye quuvqe, Kraisi Naqä Iquenyqä eqiyätqäñueä-qae, iqu nyini änguä inyimäkätä, nyaqä äwqe yängänäqñqä imäkänyuenjiyängqiyä."

²¹ Nyi sinyqe, "Iqu nyaqä kukñuiuni, hngisanä miqä, qänaknä itä, 'Si injä imäkiyä' ätquäqä iuni ämawqätäunqiyä" näqñqe injä ämetmä, sinyqä quuvqä eqiyätmä, tuwanuä tä i äqiyqä.

²² Nyaqä kukñuä hñquququ tiinji. He Goti Iqueni tääqä ätquwi, Iqu qätä eyqanga, nyi angä emamqñqänä-qe quuvqä heqmä, "Saqä anä iuni, nyinyqä hiqñqä hñqu, näwi imäkenjiyä" äktqä.

Kukñuä yäpakiyi

²³ Eapplasi iqu, qäquye Kraisi Jisasi Iqueä wäunuä imäkätqätangue, guä äkiqiyäüäyaikuwä, nyitä täqi anä äpmeñueä iqu, "Nyi sinyqe, hui mimäuwqä injänä" äktqi.

²⁴ Itanga ämaqä nyitä täqi wäunuä anä itunquä iqua, Makä ique, Alistakusi ique, Demasi ique, itanga Lukä ique, iqua-pqe asä e inä äktqä.

²⁵ Neqä Naqä Jisasi Kraisi Iqueqä qeqä imänqeuta hñgi vqe, hesä inä witätñqe.

Tuwanuä ämaqä hñqu Hipru iquaunqä äqäkqe Yätamäkqä kukñuä hinuiqänä iquvi

Tuwanuä tquenj, tqu äqäkqätiyā? Ne maqnqe. Näqnqä-tänä iqua knuä huitanä-huitanä indqänätqänä. Tuwanuä tä, ämaqä Kraisi Iqueqä yoqä-tänä, iquauqä quuvqä heqiyqe ävquatämäupñqä itqätanguwä iquau, yätamäkqä vätñqä äqäkqe. Qu ävquatämäuanä-tpu iminuw, ii ämaqä huizi iqua iquau mändi äkittqiyäpu, hanä-iqä äwiminuwä iutanji. Qu quuvqä yänänäqnqä heqäpnqä iwimäkätñqe, tuwanuä äqäkqä iqu wäunüä naqänäñi, Goti Iqu Jisasi Kraisi Iquesa imäkkqenqä, ätätä äqäkqe. Goti Iqueqä suqä naqä-qakuñqä ne ämänätquetñqe, ii Kraisi Iqunänjqä.

Tuwanuä tä, knuä indqänqä naqänäñi, hñquaqi-hñque nätapänä. 1) Jisasi Iqu Goti Iqueqä Ymeqä naqä-qakuä-qu ekqe. Iqu qua täu äpmeqänggani, Iqu hanä-iqetä, tänä-hunqetä, kuapänä äyā ämaminqeqä. Goti Iqu iwimäkqangi, Jisasi Iqu hanä-iqä inä ämeqetani, ämaqueu yätamäkqä vqä kñganänä-qu ekqe (2:10). I etangqetani, Jisasi Iqu, Goti Iqueqä kukñui hinuä-tqä hinuiqänä äpmaminuwä iquautä, enätqä iquautä, itanga Mosisi ique-pqe, ämāwqätäuqä-qu ekqe. 2) Goti Iqu-kiuä Jisasi Iquenj, Hiqäva hea ique-ique Imäkqä-qu hiätñqä atäunüä ikqe. I etangqetani, Jisasi Iqu Israitqä iquauqä hiqäva-imäkqä iquau, Ämāwqätäuqä-qu ekqe. 3) Jisasi Iqu, Hiqäva-imäkqä-qu qäukuä yātu äpme, qäyunä eä, qokä-apäkä Iquenyqä quuvqä heqiyqangpñqä iunji, angumä itumenä. Ga suqä Goti Ique hageqä mamäupñqä Mosisi iqu ätätä äqäkqe, ii wäunüä naqänäñi Jisasi Iqu imäkätñqä ktqeyi.

Tuwanuä tä, qokä-apäkä iquneqä quuvqä heqiyqä yänänäqnqä inemäkätñqä inqe, Israitqä hinuiqändqä iquautanä kuapänäñi, quuvqä yänänäqnqä eqäminuwñqä änatänä (11:1-40). Inj hanä-iqe äkitanä-äki nemeñqutiya-qe qäyā etangi, ne neqä quuvqä heqiyqe, ne äpäkonatunquänggñqä a yänänäqnqä kiqätatunqeqä. Ne hinui, Jisasi Iquenyä äqunanä, qänaknäñi Iquenyqänä itanä, hanä-iqetä, tänä-hunqetä, nemeqangutqe, qanyä mequanä.

Goti Iqu kukñui, Iqueqä Ymeqä Iquesa änatkqenqä

¹ Aingani Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä kukñuä hui-hui hiñuä-tqä iquau, neqä atqä-awäkau awä tquäpnqe, hänaqä huita-huita ätqua äpminqe.

² Mä hea yäpakä ne äpmenquä täunji, Iqu nenji, kukñui Iqueqä Ymeqä Iquesa änatkqe. Ymeqä Iquenji, nätmatqä eeqänä Iqueqä meninqe, Goti Iqu atäunjuä ätekqe. Ga nätmatqä eeqänä äwäkawängqä-pqe, Ymeqä Iquesanä imäkkqe.

³ Goti Iqueqä Ymeqä Tqu, we naqänänjä äunätä, Goti Iqu yoqä naqänänjä meqangi i ämänätquetqäuä. Ga Iqu Goti Iqutäñi hiweeqä maetqe, kiqä Goti Iqu qeyi. Iqueqä kukñuä aanjä yänänäqñqä dutani, nätmatqä eeqänänjä yqänä wäkawätätñqä imäkätqäuä. Iqu neqä suqä quvqä du huätä ämamäutä, jänänänjä inemäqä wäunui qäpu imäkäqetani, Iqu Goti Haqä-yätu Äpmenqä Iqueqä hipa ämuangisa äpmakqe.

⁴ Iinjä äpmetä, enätqä eeqäpnänjä iquau ämawqätäutä e äpmakqe. Asä iinji, yoqä Kaniqu äwikqä iqu, yoqä enätqä iquauqä di ämawqätäuqä änyuatkqe.

Jisasi Iqu, enätqä iquau ämawqätäunqenqä

⁵ Hiñuiqänänji Goti Hanjuwä Iqu Iqueqä Ymeqä-quenji, “Nqä Ymeqä Iqukiyqä, Nyi tängani Tqä Tniqunä eqänä”^{*} ätukqe. Ga Iqu angumä, “Nyi Iqueqä Kaniquänä heqangundi, Iqu Nqä Ymeqä-qu enqiyä”[†] ätkqe. Mä enätqä iquauñqe, Iqu kukñuä iinji, äkñga ätkqäwä? Näwi aanjä aanqe.

⁶ Itanga angumñi, Iqu Iqueqä Ymeqä Hitmqä Iquenji, qua täunqä dowatäniñqänganqe, “Goti Iqueqä enätqä eeqänänjä iqua, Iqueqä yoqe haqeu mamäupnuwängqä”[‡] ätkqe.

⁷ Iwä Iqueqä enätqä iquauñqä kukñui, tii ätkqe. “Iqu Iqueqä enätqä iquau yunjuä enqä-pa imäkätä, Iqueqä wäunjuä-wiyqä iquauñi, tä hänaqä enqä-pa imäkänä.”[§]

⁸ Mä Iqueqä Ymeqä Iquenyqe, tiyi. “Si Goti Iquki, ämaqeu miqä iqueqä zä-hawiu hea ique-ique pmettñi. Ämaqe, Si qokä-apäkiu suqä jänänänjitä mitqätangnä hiñuä äkqänäpiyitani, Tqä yoqä naqenqä näqñqä mapnä.

⁹ Si suqä jänänänñqä kiinjä äkinyätä, quvqenqä makinqä yasämä itñqä iqukiyqä. Iinjä etangqenqä, Tqä Goti Iqunä, Si yoqä naqä-tänjä hisñqä atäunjuä ekikqe. Qu ämaqä hñqueqä nyuänjiu, olipqä eqä aowä equatepu, yoqä naqä-tänjä hetñqä imäkätqäñuwä-pa, Tqä yeeqä iinqe, huizi iquauqä duni ämawqätäuä aanjä naqänänjä hetñqä ikimäkkqe.”^{*}

^{*} 1:5 Apqä Bukä 2:7 [†] 1:5 2 Samueli 7:14 [‡] 1:6 Kukñuä-suqä 32:43 [§] 1:7

Apqä Bukä 104:4 ^{*} 1:9 Apqä Bukä 45:6-7

10 Ga tiinjä-pqe inä ätukqe. “Naqä Iquki, nätmatqä eeqänä änyä etangani, Si qua tqutä, qäukuitäni, Tqä hipaitä imäkekni.

11 Ä nätmatqä iinjä iquaqu, qäkämä yäüä itä äpkngqä-pa, näwinyä aanqä heqangisi, mä Si yqänä pmettji.

12 Si iquaquini, ämuasmängqä huakmä iquwä-pa, ii itnä, qäkämä yäue huätä ätäquvepu, änyä-hängä imäknguwä-pa ii iwimäktjqe. Inäqe Si huitanänängä mikutängqä itnä, ga Tqä hänjä-pmeqe, qäpuji maeqä yäniqe.”†

13 Itanga hinuiqänängi Goti Hanjuwä Iqu Iqueqä Ymeqä-queni, “Nyi Tqä mäkä-huñqä iquauni, Tqä yukä yäpä iqi imäkäqumuatemqängangqä, Si quamängä di, Nyaqä hipa ämuangisa pmayä”‡ ätukqe. Mä enätqä iquaunqe, Iqu kuknuä iinjä, äknga ätkqäwä? Näwi aanä aanqe.

14 Enätqä iqua squäquayi? Qu dnä-qua epu, Goti Ique wäunuä-wiyqä-quayi. Iqu quñi, ämaqä qui mimäknqä, hänjä-pmeqä änyä-hängä Iquesa mapnuwängqä iquau, yätamäkkä wipñqä ändowatätqäüä.

2

Kuknuä Goti Iqu anggi inetmeniqä iinjqe, mävquatämäuqängqe

1 Goti Iqueqä Ymeqä Iqu e pmetangqenqä, ne kuknuä naqä-qakuänängä qätä ae äwiyätunqe, neqä knuä indqängqä imñi, yänänäqñqä witanquti iunä qänaknä iquatunquänängi. Mä ne kuknuinqä miqä itanä iutani, hämänä vquatämäuqängqä.

2 Kuknuä hinuiqänä Goti Iqu neqä atqä-awäkauni, enätqä iquauqä manita ätuminqä ii, yänänäqñqä witanqi, ämaqä kuknuä iunji ämäwqätäupu hngisanä iminuwä iqua, hanjä-ique quwqä suqä quvqä imäkäpiyä duta qäyunä äyä ämaminuwi.

3 Inji kuknuä naqänängä tänga ämetunqe, Goti Hanjuwä Iqu ne qui mimäknqä yatunquä angumä inetmetñqä iu tuwä äwimitatque, ga neqä quvqenqä hanjä-iqä kima meqä iunji, zä äwätanä, iuta mämäwqätäuqä yanique. Goti Iqu iinjä inetmeninqenqä kuknui, neqä Naqä Jisasi Iqu ganä tqangi, ga ämaqä Iqu ii tqangi äwikuwä iqua, “Kuknuä iinjä naqä-qakuiqä” änatäpu, neyaqä quuvqä heqiyqe, yänänäqñqä nemäkkui.

4 Ga Goti Iqu-pqe, nätmatqä ämaqä mimäknqänängä di huitanä-huitanä kuapänängi, ämaqu yäunuä wimäkätä, yänänäqñqä imäkätä, ga Dñä Änguä Ique, Iqueqä äwinqä

† 1:12 Apqä Bukä 102:25-27 ‡ 1:13 Apqä Bukä 110:1

duta ävqäwätä, neqä quuvqä heqiyqe, yänänäqñqä nemäkkqe.

Jisasi Iqu angu inätmetñqä wäunüä imäkkqenqä

⁵ Ne qua änyä-häñi, Goti Iqu imäqñangi timäutñqenqä ätätqäñu. Iqu qua iu mipnuwäñqe, enätqä iquau mäqumuuteqä ikqe.

⁶ Goti Iqueqä bukiunñi, ämaqä hñqu kukñuä tii ätkqä äqänä.

“Si nenyqä kñuä indqänätqänä diñqe, ne ämaqä-qunenñi, squä-qune etanñikä? Ne nätmatqä hiñginqä qäyä etanñquä-qe, Si neñä di äñguänanñi, sunqä mäneyätqäninyä?”

⁷ Si ne inemäkätñännga, enätqä iquauqä yäpä iqi, wänqäpu pmetunñuä äyä inemäkkñi. Si ne yänä pmeqänqä naqä inemäkätñä, yoqä naqä äyä änätapñi.

⁸ Itannga ne iu miqatunñuä diñqe, Si nätmatqä eeqänänñi, neyaqä yäpä iqi wiqänqä imäkekñi.”*

Kukñuä, nätmatqä eeqänänñä ämaqä-quneqä yäpä iqi wiqänqä imäkekqenqä ätqe, ii Goti Iqu huiunñi ävquatämäutä, yäpä iqi mäwiqñqä matqä iqi, oee. Inäqe täñganñi, nätmatqä eeqänänñi, ämaqeueqä yäpä iqi witanñqe, ne hiñuä mäqunñuä yqänä iqa äpätqänñu.

⁹ Inäqe ne täñganñi, tii äqunänñu. Jisasi Iqu, enätqä iquauqä yäpä iqi wänqä hmbu tii äpmeqetanñi, Iqu Goti Hanjuwä Iqueqä qeqä imänqeta, ne eeqänänñä iquneqä anñi ämetä, yätamäqä neyätñqe, tmi-tmiqä-tqä naqänänñä ämetä, äpäkongqe. Iutanñi, Goti Iqu Iquenñi, Naqä imäkätä yoqä naqä äwikqe. Ga ne täñganñi, Jisasi Iqu Yoqä Naqä Meqä-qu pmetanñi äyä äqunänñu.

¹⁰ Goti Iqu nätmatqä eeqänänñä iuqä Quatä-qu eä, eeqänänñä imäkkqe. Ga Iqu, Iqueqä ymeqä kuapänänñä qäukuä yätunqä ätuma äyätä, äñguänänñä imäkäqumuattetñqä äwiñgqe. Qu qui mimäkñqä ipñqä angu itmetñqä wäunui, Jisasi Iqu imäkätñqä äwiñgqe. Ga Goti Iqu, Jisasi Ique iunqä qäyu iwimäkätñqe, Iqu Ique tmi-tmiqä-tqä qäyä metñqä hiñuinä äqunñqe. Goti Iqu suqä iinñi, qämä-qämä miqä, qäyunänä imäkkqe.

¹¹ Ga ämaqä, qokä-apäki Goti Iqueqänä hepnqä iwimäkqä Jisasi Iqutä, itannga qokä-apäkä, Iqu Goti Iqueqänä hepnqä iwimäkätñqä iquatä, quwqä Kaniqu naqä-hñqunäyi. Iutanñi, Jisasi Iqu qunqä womba miqä, ‘Nqä nyämaqäüä’ ätuätqäüä.

¹² Iqu tii ätkqe.

* 2:8 Appä Bukä 8:4-6

“Nyi Saqä Yoqe, nyämaqä iquauä awä iqisa awä tmqänä. Quwqä aquväqñqetani, nyi haqeu ämakmäutmä apqä tmqänä.”†

¹³ Iqu tiinjä-pqe inä ätkqe.

“Nyi Goti Hanjuwä Iquenyqä quuvqä eqämänga pmetmqänänjqä.”‡

Itanga angumñi, *“Goti Hanjuwä Iqu, ymeqä ändapkqä tätä sä pmenänä”§* ätkqe.

¹⁴ Ymeqä iinjä iqua, ämaqä huiwitä, häñegetä asänänjä änyqä iquayi. Iwä Jisasi Iqu äpäkonätä, Setänä, dnä quvqä äpäkonqeuñqä yänänäqñqä ämenqä iqueni, qui imäkätñqä diñqe, Iqu Ämaqä-qu eätä, huiwitä, häñegetä asänänjä Inqä-qu ekqe.

¹⁵ Iqu iinjä-qu äpäkonätä, ique qui iwimäkkqe, ii ämaqä quwqä äpäkonqängañqä qua iu äpmapu, äpäkonqenqä zä ipu, guä enqä-pa äkiqäyambu äpmenjuwä iu-pqä huätä iquäumakqä eä.

¹⁶ Jisasi Iqu iinjä ikqe, ii Iqu yätamäkkqe, enätqä iquau vätnqä ma, Aprähamä iquesanjä hueqä-himqä iu vätnqä ikqä äyuwä.

¹⁷ Iutani, Iqu nätmätqä eeqänänjä iunji, yänä-mänä maeqä, iquatä asänänjä ekqe. Iinjä eäqetani, Iqu quwqä hiqäva-imäkkqä iquauqä Naqä-qu äpme, Goti Iquenyqä wäunui qäyu imäkquätñqänänji. Wäunuä iinji, Iqu qokä-apäkä dunqä qeqä äwutätä, enyqä miqä kukñuä iunji qänaknä itä, ga Kiqä-kiuä hiqäva enqä-pa äwinätäqetani, Goti Iqu, ämaqueuqä suqä quvqenqä äwqä tnängä äwiñqe, huätä eeqäpnä mamäquätñqänänji.

¹⁸ Iqu, Iqueqä-kiuäñi suqä quvqä iqänqä yamwiqä iqe, äwimeqangi tmi-tmiqä-tqe ae ämakqä-qae, qokä-apäki, suqä quvqä imäkpñqä yamwiqä iqä äwimeqäqä iquauñi, Iqu yätamäkkqä vänä.

3

Jisasi Iqu, Mosisi ique ämāwqätāuqenqä

¹ Nqä nyämaqäüä, Goti qäukuä yātu äpmenqä Iqu, hepqä nyi-pqä Iqueqä heatunquä tääqä änatkqä eänque, Jisasi Iquenqä kñuä änguänä meqangpu. Jisasi Iqueni, Goti Iqu kukñuä awä tätñqä ändowatkqä-qu eä, Goti Iquenyqä hiqäva-imäkkqä iquauqä Naqä-quvi. Ga ne Iquenyqä quuvqä eqiyqä-qune, Iqueqä yoqe awä ätuätunquä Iquvi.

² Mosisi iqu, Goti Iqueqä ämaqueuqä awä iqi äpme, wäunuanqä enyqä miqä, kukñuä iunji qäyu imäkmñqä-pa,

Jisasi Iqu-pqe, Goti Iqu wäunuä imäkätŋqä atäunuä ätetä, kuknuä ätukqä duŋi, enyqä miqä, Qänaknä Iqä Iquvi.

³ Ne näqŋqä äyā enu. Anä qeqätqä iqueqä yoqä naqä qäyā etanŋqä-qe, ämaqä anä ique ämätqä iqueqä yoqe, naqänänä eä, anä iqueqe, ämāwqätäunä. Asä ii enqä-pani, Goti Iqu Jisasi Iqueä yoqe, Mosisi iqueä iuŋi ämāwqätäutätŋqä, naqänänä äwikqe.

⁴ Anä ämätŋgāwāŋqä iquau mätqe, ii ämaqeyi. Mä Goti Iqu nätmatqä eeqänänä Imäkqä Iquvi.

⁵ Mosisi iqu, Goti Hanjuwä Iqueqä aniutanä wäunuä-wiyqä-qu eä, Goti Iqueqä ämaqeunŋi, wäunui enyqä miqä itä, nätmatqä Goti Iqu qänaknda täniqä diŋqä ätuminqe.

⁶ Mä Kraisi Iqu, Goti Iqueqä Ymeqä-qu eä, Iqu qokä-apäkä igune, Goti Iqueqä anä ämätŋnānuä duŋi, Iqu enyqä miqä, Ämiqŋqä Naqä-qu eä. Itanŋa ne pemänä itanä, Naqä Iqu äŋguä inemäkätŋqä diŋqä neqä kŋui yänänäqŋqä ävanä, hiŋuä äqunanä äpmeunqe, ne Goti Iqueqä anä äyā ämätŋnānu.

Goti Iqueqä ämaqe, hapä pmepnuwāŋqenqä

⁷ Iiŋä dutani, Dŋä Äŋguä Iqu tiŋä ätqä-paniyi.

“Tāŋgani he Goti Hanjuwä Iqueqä quväki, qätä wipŋqenqä änyinŋi.

⁸ *Heqä taqä-tawäkiqua anä avqŋqä nāmā äpmapu, yamwiqä änyiyäpiyāŋga, qu Nyi hŋgisana indquepu, quwqä äwqe ppinjqä inguwä-pani, he-pqe iŋä miŋqä pambiyä.*

⁹ *Iqinŋi qu, Nyaqä suqä änäändiyä-tpu yamwiqä änyiyäpu, quväukuä 40 iuŋi, Nyi wäunuä yänänäqŋqä imäkqanŋqä di hiŋuä äŋqänmiŋuwi.*

¹⁰ *Iwä qu äwqä tnäŋä nyimäkqanŋä, Nyi tii ätkqe. ‘Qu hea ique-iqueŋi, Nyinjqä miqä ipu, huāŋqä qunqä imäueqä iuŋi mäwqä itqänä.’*

¹¹ *Iiŋä iutani Nyi Nqä äwqä tnänitanŋi, kuknuä yänänäqŋqä tii ätkqe. ‘Iqua Nyaqä anä hapä pmeqä iuŋi matimäuqä ipnuwiqä.’”**

¹² Nqä nyämaqäüä, hesanä hŋqu iqueqä äwqä iunda kŋuä quvqä ämetä, quuvqä maeqiyqä iqetanŋi, Goti Hänä-pmeqä-tänä Ique ävquatämäuqänqe, yasämä mimbu.

¹³ Mä hesanä hŋqu, suqä quvqeuta kŋuä äŋguä mämeqä itä, äwqä-ppinjqä inqänqe, Goti Iqueqä quväki qätä wip-nuwāŋqä hea iqu yqänä äwätänqä-qae, he hiunji ique-ique yänänäqŋqä tqäpŋqä kuknuä äŋguinä tmbiyä.

* 3:11 Apqä Bukä 95:7-11

14 Ne Kraisi Iquenyqä quuvqä hinuiqä yänänäqñqä eqäkquä-pa, neqä äpäkonqä dunqä yqänä eqiyqa äwätunqwe, ii ne Iqueqä näueqä iquneyi.

15 Goti Iqueä kukñuiunji tii äyä ätnä.

“Tängaŋi he Goti Hanjuwä Iqueqä quväki qätä wipñqenqä änyinŋi. Qu Nyi hñgisa indquepu, quwqä äwqe ppinqä inguwä-pani, he-pqe iinjä minqä pambiyä.”†

16 Ämaqä, Goti Iqueä quväki qätä äwiyäpiyä-qe, Ique hñgisa itquaminuwi, tqukuayi? Ii qokä-apäkä, Mosisi iqu Isipäta ätuma äpkqä eeqänäñyi.

17 Ga Goti Hanjuwä Iqu äwqä tnäñi, quväukuä 40 iunji, tqukuaunqä imäkminqe? Ii qokä-apäkä suqä quvqä imäkäpu, anjä avqñqä iu äpäkonquwä iquayi.

18 Itanŋa Goti Iqu, “Iqua Nyaqä anjä hapä pmeqä iunji matimäuqä ipnuwiqä” ätätä kukñuä yänänäqñqwe, tqukuaunqä ätkqe? Iqu kukñuä iinji, ämaqä huii-huiunqä matqä, Iqueä kukñui qänaknä miqä, hñgisa iqä iunqä äyä ätkqe.

19 Inji ne hinuä tiinjä äyä äqunäñu. Qu anjä hapä pmeqä iunji mäpaquvqe, quwqä quuvqä maeqiyqä iutanji.

4

1 Goti Iqu, qokä-apäkä Iqueqä anjä hapä pmeqä iu timäupnuwänqä kukñuä-guä ämäsäuekqe, yqänä äutänä. Iinjä enqä-qae, hesanjä hñqu ingisa mäpaquvqä iqänqwe, neqä-neuä zä imäknätanä, yasämä minguatunqwe.

2 Atqä-awäka, Goti Iqueqä yätamäkqenqä kukñuä äñgui qätä äwikuwä-pa, ne-pqe kukñuä äñgui qätä inä äwikque. Ga qu quuvqä qäyunä maeqiyqä ipu, qätenä äwiminuwa iuta, yätamäkqä mäwqä ikqä eä.

3 Mä ne ämaqä Goti Iquenyqä quuvqä eqiyätunquä iqune, Iqueqä anjä hapä pmeqä iu paquvanique. Ämaqä quuvqä maeqiyqä itqätanquwä iquaunqwe, Goti Iqu tii ätkqe.

*“Iinjä iutanji, Nyi äwqä tnäñi nyinŋanŋi, kukñuä yänänäqñqä tii ätkqe. ‘Iqua Nyaqä anjä hapä pmeqä iunji, matimäuqä ipnuwiqä.’”**

Iqu qua imäkätäqänŋanji, wäunui qäpunä äyä imäkmäuqe, hapä pmeqenqä kukñui inŋa ätkqe.

4 Goti Iqueqä bukä iunji, hiunji 7 iquenyqe, “Goti Iqu Iqueqä wäunüä eeqänäñi qäpu imäkäqetanji, hiunji 7 iquenji hapä äpmakqeä”† ätnä.

5 Ga kukñuä tqunenji, haqä yätqänji tii tqanŋi äyä äqunäñu. “Iqua Nyaqä anjä hapä pmeqä iunji, matimäuqä ipnuwiqä.”‡

† 3:15 Apqä Bukä 95:7-8

*

4:3 Apqä Bukä 95:11

† 4:4 Ipäqäqä 2:2

‡ 4:5

Apqä Bukä 95:11

⁶ Iwä naqä-qakui tiinji. Ämaqä hui anä injiunji äpaquvñqä yqänä äutänä. Mä ämaqä, Goti Hanjuwä Iqueä kukñuä äñgui, hinuiqänä qätä äwikuwä iqua, qänaknä miqä hñgisanä ikuwä iutanji, anä hapä pmeqä iunji, mäpaquvqä ikuwi.

⁷ Iinjä dutanji, quväuukuä hatñä ae äpäwqanğa, Goti Iqu, Dewiti iquesa anji tii ätkqe.

“Tänganji he Goti Hanjuwä Iqueqä quväki qätä wipñqenqä änyinji. Hiqä äwqe, ppinjä minqä pambiyä.”§

Goti Iqu, ‘tänganjqä’ ätkqe, Iqueqä quväki qätä wip-nuwänqä hea iqu, yqänä witanji iinjä ätkqe.

⁸ Hinuiqänänji Josuwa iqu, ämaqueu hapä pmeqäpnuwänqä ätuma uwqä-säpi, Goti Iqu qänakñi hiunji hapä pmeqä hñquenqä, matqä iquänänji.

⁹ Inji Goti Hanjuwä Iqueqä ämaque, quwqä Sämbatqä hapä pmeqä mapñqä iqu, änä matimäuqä yqänä äpätqäuä. Ii, Goti Iqu hiunji 7 ique hapä pmakqä enqä-paniyi.

¹⁰ Ne näqnqe, Goti Iqu Iqueqä wäunui qäpu itä, hapä äpmakqä-pa, ämaqä Goti Iqueä anä hapä pmeqä yängisa äpeyqäqä iqu, iqueqä wäunui qäpu itä, hapä pmetäniqe.

¹¹ Nesanä hñqu ämaqä hinuiqänä hñgisanä ikuwä-pa itä, anä injiunji mäpaquvqä iqänqe, ne anä hapä pmeqä yäpä yängisa peyaninqua wäunui, yänänäqnqä yatunque.

¹² Goti Iqueqä kukñui häñä eä, wäunuä yänänäqnqä imäkänä. Iqu näpqä-hionaqä ingi-ingisa yanäqnquä enqä-panjä itä, ämaqueuä qeqä-quuvqä hiqnqä dunqätä, yänju ämisätäumämä yänä-gawä dunqätä huänä. Iinjä enqä-qae, iqu ämaqueuä knuä indqänqetä, äwinqetä näqnqä eä, iwäsäuänä.

¹³ Nätmatqä Goti Hanjuwä Iqu imäkkqä eeqänänjä ii, Iqueä hinuä iqinji zä mäwiqä a ätängäwäqanğa, ätnänäqi äwi. Neqä suqä imäkmitatquenqä kukñui, Iqueqä hinuä iqi tanique.

Jisasi Iqu, neqä Hiqäva-imäkkqä Naqä-queqä

¹⁴ Nenyänqe, hiqäva-imäkkqä iquau Miqä Hñqu, qäukuä iu äpaquvätä, Goti Hanjuwä Iqueä hinuä iqi äpme. Iqu Jisasi, Goti Iqueqä Ymeqä Iquvi. Iwä, “Ne quuvqä Iquenyqä eqiyäununa” ätätanä awä ätätunquä iunji, a yänänäqnqä qätätatunque. ¹⁵ Suqä quvqeunqä yamwiqä änemetñqä eeqänänjä ii, Ique qäyä ae äwimakqä-qe, Iqu suqä quvqä du miqä ikqe. Iutanji, hiqäva-imäkkqä iquauqä Naqä Tqu, ne neqä-neuäñi yänä maqnqä iqanğquenqä, huäqä änaumäkätñqä Iquvi.

16 Iqu iinjä pmetanqgetani, ne zä miqä, Goti hinqi nätapqä Iqu-tänjä qäqiqinyqä pemä itanä, uwquatuñquänänji. Inji ne hanjä-iqä ämetanä, yätamäqkä meqä diñqä äwa etanqu änaqänänqe, Iqu Iqueqä qeqä-imänqgetani, yätamäqkä neyänä.

5

1 Hiqäva-imäqkä naqä ique-iqueni, Goti Iqu ämaqueuqä awä iqisanji atäunüä itä, iquau yätamäqkä vqänqä pmutequänä. Ga nätmatqä qu Goti Hanjuwä Ique 'änguiqä' ätuäpu hinqi vqetä, itanqa quwqä suqä quvqä huätä motnämäuqänqä hiqäva-qäyqetä, äma äwätä vqä iquvi.

2 Iqu, iqueqä-kiuäni, nätmatqä imäqkäñqe, yänjä-maqñqä-qu eäqä-qae, iqu, ämaqä änyä maqñqä epu, Goti Hanjuwä Ique ävämetqänjuwä iquauñi, tnänjä miwitqueqä, qeiqinyä itquequänä.

3 Ga iqu yänjä-maqñqä-qu eäqetani, suqä quvqä huätä mamäuqänqä hiqäva-qäyqe, qokä-apäkiunqätä, iqueqä-kiuänqätä qäsä qäyquänä. 4 Inji ämaqä hiqäva-imäqkä naqä äpmeqä iqu, yoqä naqä-tänqe. Iqu wäunuitä, yoqä naqetäñi, iqueqä äwinqä iuta mämeqä yänä, oee. Goti Hanjuwä Iqu, ique ganä tääqä tuätumeqanquti, iqu inganä menä. Ii Goti Iqu, Aronä ique ätuätumetä äwikqä-panji.

5 Ga Kraisi Iqu-pqe inänji. Iqu, Iqueqä yoqe haqeu ämaenätä, hiqäva-imäqkä naqä pmetñqe, Iqueqä-kiuä imäkñgqä maetqe. Aanqe. Goti Iqu, Iqueqä-kiuä Jisasi Iqu wäunüä ii imäkqänqä ätekqe. Iqu Ique ätetä, tii ätukqe. *"Si Nqä Ymeqä Iqukiyqä. Nyi tängani, Tqä Tniqunä eqänä."**

6 Ga hñqäqini, Goti Iqu, *"Si hiqäva-imäqkä hea ique-ique, Mekisetekä† iqu enqä-pa, pmetñjiqä"‡* ätukqe.

7 Jisasi Iqu, täkä ämaqä-qu qua täu äpmeqänqani, Iqu Goti Iqueqä yätamäqkenqä tääqä ätätä, yatñqä äwikqe. Goti Iqu yänänäqñqä-tänjä itanqñqä, näqñqä eä etanqi, Iqu mähäpakoñqä hänjä pmetäniqä diñqe, Goti Iquenyqä yäaqä tnänjä ätätä, knüä kuapänä äqäkqe. Iqu mäñdi äkittqänätä, Goti Iqueä äwinqä iunä ikqetani, Goti Iqu, Iqueä tääqe qätä äwikqe.

8 Jisasi Iqu Goti Hanjuwä Iqueqä Ymeqä-qu eäqä-qe, Iqu tmi-tmiqä-tqä ämakqetani, suqä, Goti Iqueqä kukñuä iu qänaknä iqänqe, näqñqä ämakqe.

9-10 Injä ikqetani, Iqueqä wäunui qäyunä imäkätñqä ekqe. Iwä Goti Iqu Ique atäunüä itä, *"Si hiqäva-imäqkä iquauqä nage, Mekisetekä Iqu äpmeñqä-panä hisñqinyä"* ätukqe. Ga Iqu qokä-apäkä, Iqueä kukñuä dunji qänaki iqä iquauñi,

* 5:5 Apqä Bukä 2:7 † 5:6 Ipäqäqkä 14:18-24; Hipru 7:1-28 ‡ 5:6 Apqä Bukä 110:4

quwqä suqä quvqeuta anġumä itmetä, häñjä hea ique-ique iquimateqänqä ekqe.

Ymeqä dänjä mimänqä, naqä heqenqä

¹¹ Jisasi Iqu hiqäva-imäkkä naqä, Mekisetekä iqu enqä-panänqä kukñui, awä kuapänä hetatquä etanġqä-qe, heqä kñuä indqänqe, ätnänäqi maeqä etanġqä iutani, kukñuä iqueqä quati metquetunquenqe, ämävqänġu.

¹² He Goti Hanjuwä Iqueqä kukñui qänġanä ämakuwä-qe, ämaqä huizi duñi, iinqä näqñqä ävāpu, ämotqueqä qäyā etanġi, aanqä äyuwä. Ii tiinji. Goti Iqueqä kukñuä he änyänänġa ämakuwä duñi, ämaqä huizi, qu heñi anġumä näqñqä etapqa uwqäpnä. He ymisanä woyqä di mapñqe, änä maeqä ipu, anui yqänä änätqänjuwä ii, enqä-panuenji.

¹³ Ämaqä, ymeqä dänjä enqä-pa, anuä yqänä änätqänjuwä iqua, suqä äñġuä jänänänjinqä änyä maqñqä enä.

¹⁴ Mä ymisanä woyqe, ii ämaqä naqä ae equwä iquauqe. Ämaqä iinjä iqua, qu suqä äñġuinqätä, quvqenqätä iwäsäüwa äupiyitani, näqñqä qäyu ae ämakuwä iquayi.

6

Kukñuä anuä enqä-panä iunqä

¹ Iinjä dutani, Kraisi Iquenqä kukñui, he anuä enqä-pa änyänänġa ämakuwä duñqänä matqä, ne ämaqä naqä hiatunquä nemäkkä iunqä ätätanä, qänaki iunä iquatunque. Ne kukñuä qätä ae äwikquenqänä ätqa uwqe, ii ne anä siyaundqä anġi-anġi äqutätanä, anġi maqä mimäkkä iququä enqä-paniyi. Kukñuä anuä enqä-pa he änyänänġa ämakuwi, tiñyi. Suqä äpäkonqä iunqä änätma wqeunġi, ävquatämäupu, Goti Iquenqä quuvqä heqiyqänqä, kukñuiyi.

² Ga huizi, suqä asñä-qñqä huitanä-huitanä iquaunqätä, ämaqueu hipa haqeqi wiyqä iunqätä, ämaqä pizqe, qua buta anġi vauqenqätä, ä neqä suqä äñġuinqätä, quvqenqätä kimanġi, näweqä meqänqätä kukñuiyi. Iinjä iquaunqä kukñui, yqänä ätqa mäwqä itanä, ämaqä naqä hiatunquä nemäkkä kukñuä iunqä ätätanä, qänaki iunä iquatunque.

³ Goti Iqu ne iinji, imäkatunquä winġanġutqe, ne imäkanä.

Tuwä mäwqä, yänänänqñqä tqäuqenqä

⁴⁻⁶ Ämaqä hñqua, quwqä kñui Goti Iqueqä we-hunġeu ätimäupu, qäukuä yätutanä hñġi vqä di ae yamwiqä ipu, Dñä Äñġuä Ique ae ämepu, Goti Iqueqä kukñuä äñġuänänä etanġqenqätä, Goti Iqueqä yänänänqñqä qänaknda ätnänäqi äti timäutñqä iinqätä, näqñqä ae eätqänjuwä

iquayi. Ämaqä iquautanä hñqua, ävquatämäupu, Goti Ique tuwä ae äwipqä eäñqe, kñuä aṅgumä kunmäkmbñqe, huäñqe miñqä da eä. Suqä iinä iqu, ü qu Goti Iqueqä Ymeqä Iquenji, aṅgumä zä-huätati äuepu, ämaqeupä hiñuä iqi womba metñqä imasequwä-panji.

⁷ Ämaqä iinä iqua, qua quvqä enqä-panä iquayi. Qua äṅguä etanji, ämaqä iu itqätanquwä iquau yätamäqä vqäñqe, piyä äqiyätäqeta eqä ämetä, ymisänä äṅguä etñqä imäkätñqä iquenji, Goti Iqu äṅguänänä imäkänique.

⁸ Mä quae quvqä etanji, guä yänä-täñjitä, qätaqä quvqetanä äukatñqe, Goti Iqu 'qui imäknänä' tqanğuti, tä nänique.

⁹ Neqä neyämaqä kiinä änenyätñqäuä, hanä-iqä iinä etquque, he memeqä, Goti Iqu yätamäqä eyätä, aṅgumä etmeniqenqä kñuä yänänäqñqä ämenju.

¹⁰ Goti Iqu Iwäsäupä Jänänänä-qu eä, hiqä wäunjuä äṅguä imäkätqäñuwä iunqätä, hiqä Iquenyqä enyätñqenqätäñi, hui mimäupä Iquvi. He Iquenyqä henğanğqetanji, qokä-apäkä Iqueqä dunji, yätamäqä ävqa äpätqäñuwä.

¹¹ Ne he hñqunä-hñqunäñi, suqä iinji yänä äqänäpu imäkätqäñuwä-pa, heqä quuvqä heqiyqä di, a yänänäqñqä äqätpu, he Goti Iqu äṅguänä emäkäninqä kñuä yänänäqñqä indqambu, hiunji Iqu äteqäqä iquenqä, hiñuä äqumbu pmetpñqenqä änenji.

¹² Inji, he yänä äqänäpiyä iutanji, enyqä miqä iqäpñqe. Ga suqe, ämaqä quuvqä naqä-qakuänänä eqiyäpu, enyqä miqä ipu, nätmatqä äṅguä, Goti Iqu iquau väninqä kukñuä guä ämäsäuekqä iunji, ämapñqä imäkätqäñuwä-pa, iinä imäqäpñqe.

Goti Iqueqä kukñuä guä ämäsäuekqe, a yänänäqñqä kiqätqenqä

¹³ Hiñuiqänänäñi Goti Iqu Aprähamä iquenji, kukñuä hñqu ätuätä, guä ämäsäuekqe. Ga ämaqä naqä Goti Ique ämawqätäuä äpmenqe, hñqu maeqä etanji, Iqu Iqueqä-kiauñqä, "*Nyi, Nqä yoqeta kukñuä tii ätätmä eqänä*"* ätätä, guä ämäsäuekqe.

¹⁴ "*Nyi si äṅguä ikimäkätmä, saqä taqä-tawäka, aañä kuapänä eqiyämambnuwänqä, ikimämqänä*"† ätukqe.

¹⁵ Inğata-tiñi, Aprähamä iqu, Goti Hanjuwä Iqu iinä ätukqenqä, enyqä miqä itä hiñuä äqänä äpmaminğetanji, nätmatqä eeqänänä qäyunänä qe ämakqe.

* 6:13 Ipäqäqä 22:16 † 6:14 Ipäqäqä 22:17

16 Sugä kuknuä naqä-qakuä imäkqe, tiiyi. Ämaqä, iqueqä kuknui, ii naqä-qakuänänä etangi, ämotquetnqä iqu, ämaqä naqä ämāwqätäunqä hnqueqä yoqe ätätä, “Nyi kuknui, ämaqä iqueqä yoqeta naqä-qakuä ätqänä” tänä. Huiziqua, iinjä ätätñqä iqueqä kuknui, makittqiyeqä ipu, kuknuä hui matqä ipnä.

17 Goti Iqu Iqueqä kuknuä guä ämäsäutä enqä dunqe, Iqueqä knuä indqāñqä imñi makunmäknqä danä yänä. Inji, ämaqä Iqu guä ämäsäutä enqä di mapnuwāñqä iqua, sugä iinjä iquenqä näqnqä āñguänä mapñqenqä winganji, Iqu Iqueqä-kiuāñqä, “Nyi, Nqä yoqeta kuknuä tii ätätmä eqänä”[†] ätätä, guä ämäsäuekqe.

18 Ga Goti Hanjuwä Iqu, Kuknuä Quangä Änä Matqä-qu etangi, tänganji Iqueqä kuknuä hnquaqu makunmäknqä iniyiāñqä äwi. Tiinjä, kuknuä guä ämäsäuekqä iquä, kuknuä “Nyi, Nqä yoqeta kuknuä tii ätätmä eqänä” ätkqä iquä, iquaquvi. Iutanji, ne ämaqä zä äwätanä, Iqu-tāñjä qāqiqi āpmenquä iquene, nātmatqä meninquenqä knuä indqānätanä, hinuä āqunanä pmetatunquenqä, yāñänāqnqä nemäkänä.

19 Ne iinjä itanä āpmenque, ii nātmatqä qätanjä-tāñji, hmbi-mānda a yāñänāqnqä ākiqätätä, āmenjä-miqä āpmenqä-pa, ga neqä hāñjä-pmeqä-pqe asä iinjä āmenjä-miqä yātqä enqä-panjä iquvi. Ga Qätanjä-tāñjä Iqu, yuä naqänänä hiqäva-imäkqä anä yāpā ingisa imaknminqä ique āpaquvätä, hiqnqä anä pmua ique yāpā yāngisa ätimāunqä-panjä iinjiyi.

20 Anä hiqnqä pmua iqueä yāpā yāngisanji, Jisasi Iqu ne yātamäkqä neyätñqenqä, hinuiqä āpaqukqe. Iqu iinjä ikqe, hiqäva-imäkqä Mekisetekä iqu enqä-pa, hiqäva-imäkqä naqä hea ique-ique pmetāññqä ätimāukqä iutayi.

7

Mekisetekä iqu, hiqäva-imäkqä iquautanjä naqä āpmenqenqä

1 Mekisetekä iqu, anä-himqä Salemätanjä ämiqä naqä-qu eä, ga iqu Goti Haqä Yätutanjä Iqueqä hiqäva-imäkqä iquvi.* Aprāhamä iqu mākāñqä äwätä, anä-himqä huiü ämiqä naqä iquau pizqä āpāseqanji, anāmqu āngumä pātqätanğa, Mekisetekä iqu, iquä hānaqä awā-iqi āminiyi, Goti Iqu Aprāhamä ique āñguä pmetñqä wimäkātñqä, täāqä ätkqe.

2 Ga Mekisetekä iquenji, Aprāhamä iqu nātmatqä āpāsätakqä eeqänäñji, 10 iwäsäueqāwāqe, hnqu äwikqe.

[†] 6:17 Ipāqākqä 22:16 * 7:1 Ipāqākqä 14:17-20

Yoqä Mekiseteki, kiqä quati tiinji. “Suqä jänänänä iu ämiqä naqä-quvqä” ätä äqonä. Nj “Salemätanä ämiqä naqä-quvqä” äqonänqe, kiqä quati tiyi. “Äwqä hanuä imbu pmeqä iu ämiqä naqä-quvqä” ätä äqonä.

³ Itanga iqu, kanä-käna, kaqä-kawu maeqä-quvi. Iqueqä hängä-pmeqe, äänä ipäqäqäti, ä qäpu äänä henigäti? Ne maqnqe. Iqu Goti Iqueqä Ymeqä-qu enqä-panä eä, hiqäva-imäqä naqä hea ique-ique pmetäniqe.

⁴ Täukue! Neqä awä hiñuiqändqä Aprähamä iqu, nätmätqä äpäsämakqä änguänäñi, 10 iwäsäueqäwäqe, ämaqä tque hñqu äwikqenqä knuä indqänänä? Iqu ämaqä yoqä naqä-tänä-qu äyuwä.

⁵ Lipai iqueqä hueqä-himqä iutanä hiqäva-imäqä wäunui ämetqänuwä iquaunqe, kukñuä-suqe tiinjä ätnä äwi. “*Israitqä iutanä hueqä-himqä huizi, qu quwqä nätmätqe, 10 iwäsäueqäupiyi, hñqu Lipai iquau vqänqe.*”[†] Iwä Israitqä iqua, Lipai iquauqä kuta-kunguka epu, ga iqua Aprähamä iqueqä ymeqä-qua etangqä-qae, Lipai iqua, iquauta ämotautqänä.

⁶ Inäqe Mekisetekä iqu, Lipai iquau-tanä-qu maetqe, iqu Aprähamä iqueqä nätmätqä iwäsäueqäukqä iutanä hñqu ämetä, Goti Iqu ique änguä pmetñqä wimäkätñqä, tääqä ätkqe. Goti Iqu Aprähamä iquenji, “Nyi änguä kimäkmniqueqä” ätuätä guä ämäsäuekqä iunji, qäyä etangi, Mekisetekä iqu ii itquakqe.

⁷ Ämaqä hñqu hñquenqä, Goti Iqu ique änguä pmetñqä wimäkätñqä tääqä ätqäqe, iqu ämaqä naqä, huizique ämawqätäunqä iquvi.

⁸ Ämaqä eeqänäñi, äpäkonqä iquanänji. Inji Israitqä iqua, quwqä nätmätqä iwäsäueqäupqä iutanä hñqu ämotautqänuwä iqua, asä e äpäkonqä iquanänji. Mä Mekisetekä, Aprähamä iqueä nätmätqä iwäsäueqäukqä iutanä hñqu ämakqä iqu, iinjä ma, Goti Iqueä bukiunji, iqu hängä yqänä äpmenä ätänä.

⁹ Mä Lipai, Israitqä iquauta ämotautqänuwä iquaunqe, ne tiinjä-pqe inä tanä. “Iqua quwqä-quwä Aprähamä iquesa, 10 iutanä hñqu, Mekisetekä ique äwikuwiqä.”

¹⁰ Ii tiinjä etangiyi. Mekisetekä iqu, Aprähamä iqutä ämingiyänğanji, Aprähamä iquesanä hueqä-himqä Lipai iqua, iqueqä huiwä iu yqänä witanguwänğanji.

Hiqäva-qäyqä Hängä Iqu, yäuä iquau ämawqätäunqenqä

¹¹ Hiñuiqänänğanji, hiqäva-imäqä wäunui, Lipai iquanä a äqätpu imäkätqätanguwä iutanji, Israitqä

[†] 7:5 A Täuqä 18:21

iqua kukṇuä-suqe Mosisi iquesa ämakuwi. Inji Lipai iquauä hiqäva-imäqkä wäunui, qokä-apäki mävaputäuqä jänänänä hipṇqä yätamäqkä mäwqä yänä. Qu iuta jänänänä qäyunä hipṇqä-säpi, Goti Iqu, 'Hiqäva-imäqkä änyä-hänjä, Aronä iqu enqä-panjä maeqä, Mekisetekä iqu enqä-panjä hṇqu, qänaknda timäunikeqe', matqä iquäninjä.

12 Hiqäva-imäqkä suqä hänji, huiziqueqä anji meqanğa, kukṇuä-suqä-pqe huätä päwqanğuti, hänjä hṇqu-mända meniçe.

13 Ämaqä, Goti Iqu, "hiqäva-imäqkä Mekisetekä iqu enqä-panjä timäunikeqä" ätkqä iqu, hueqä-himqä Lipai iutanjä-qu maetqe, huiziutanjä-quvi. Ga hueqä-himqä iinjä iquesanjä hṇqu, hiqäva-qäyqä ttawiu ätqäukqä maetqe, oee.

14 Ne näqnqä änguänänä tii äyä eänju. Neqä Naqä Iqu, Jutä iquautanjä imängqä-qu äyuwä. Ga Mosisi iqu, ämaqä iquautanjä hṇqu hiqäva-qäyqä-qu pmenikeqe, matqä ikqe.

15 Inji 'hiqäva-imäqkä änyä-hänjä hṇqu, Mekisetekä iqu enqä-panjä-qu timäunikeqä' tqanğı äwiyäunquetani, ne näqnqä änguänänä tiinjä hiatunquänänji. "Iqu hiqäva-qäyqä Lipai iquauñi, ämawqätäunqä iquvqä."

16 Lipai iquesanjä hiqäva-qäyqä äpmeñuwi, ii hueqä-himqä iutanjä iquanä hipnuwänqä ätnä witangqä iutayi. Mä Jisasi Iqu, hiqäva-qäyqä äpmeqäqe, ii hänjä hea ique-ique pmeqä iqueqä yänänäqnqä iutani, Iqu ii äpmeqi.

17 Goti Iqueqä bukä iunji, Iquenyqe, "*Si hiqäva-imäqkä hea ique-ique, Mekisetekä iqu enqä-pa, pmettniqä*"* ätä äqänä.

18-19 Kukṇuä iquesanji, ne näqnqä tiinjä äyä equ. Kukṇuä-suqä Goti Iqu Mosisi ique äwikqe, yänänäqnqä maeqä eä, ne mävaputäuqä jänänänä hiatunquä yätamäqkä mäneyqä iquätṇqä etanğı, Goti Iqu manjitä ämaitä, hänaqä aanjä änguänänä, kukṇuä-suqä ique ämawqätäunqä hṇqu imäueqäqe. Huänqä iquesanji, ne Goti Iquenyqä qäqiqi wanä.

20 Ga Jisasi Iqu hiqäva-qäyqä ätimäukqe, Iqu hinqi qanyänä matimäuqä ikqe. Hiqäva-qäyqä huizi iqua, iinjä hepṇqä dunqe, ämaqä hṇqu, ämaqä naqä hṇqueqä yoqe ätätäqeta, atäunquä miqä iminqe.

21 Mä Goti Iqu, Jisasi Ique hiqäva-qäyqänqä atäunquä itäqänğanji, Iqueqä yoqä dutanä atäunquä yänänäqnqä ikqe. Iqueqä bukä iunji, tii ätänä.

"*Naqä Iqu Iqueqä yoqä duta ätätä ätkqe. 'Si hiqäva-qäyqä hea ique-ique pmettniqä.'* Iqueqä kukṇuä iinjä ätätqä dunji, tñänqä miqä yänqiyä."§

22 Goti Iqu, Iqueqä yoqä dutanä atäunüä yänänäqnqä ikqetani, ne näqnqä ti eänu. Jisasi Iqu hea ique-ique pmetäniqetani, kuknuä Goti Iqu änyä-hängä ämäsauekqe, änguänänä eä, kuknuä yäüä iunji ämäwqätäüänä.

23 Ämaqä kuapänänä hiqäva-qäyqä äpmeqisäpiyä iqua, äpakonäpiyä iutani, äpakänä mäpmeqä iminjuwi.

24 Inäqe Jisasi Iqu, hea ique-ique pmetäniqetani, hiqäva-qäyqä wäunui, mäwqautämäuqä, a äpakänä äqätqa wätäniqe.

25 Inji Iqu hea ique-ique iinjä äpmetä, Goti Iqu qokä-apäkä angumä itmetnqä tääqä ätuätñqä-qae, qu Iqueä yoqeta, Goti Iquenyqä qäqiqi pätqätanquwä iunji, hänjä näweqä imäkäqumuatquänä.

26 Ga neñi yätamäqä neyätñä diñqe, hiqäva-imäqä iquauqä nage, Iqu Qäqunänji. Iqu Goti Iqueqänä äpme, suqä quvqä hui mimäqä-qu eä, suqä quvqä hui Iqutä täka mamäqä eä, ga suqä quvqä imäqä iunqä qäqiqi mäpmeqä, Goti Iqu Ique qäukuä haqä yätunqä ätuma äpmuatekqe.

27 Hiqäva-imäqä iquauqä naqä huizi iqua, hiqäva hiunji ique-iqueni, suqä quvqä quwqe-ganä äqämbiyi, qänakñi qokä-apäkiuqe, inga äqäka äwätqänjuwi. Inäqe Jisasi Iqu suqä iinjä maeqä-que. Iqu hiqävae, hñqunä äqiyätä, Iqueqä-kiuä Goti Ique äwingqe.

28 Auä, tiinjiyi. Kuknuä-suqä Goti Iqu Mosisi ique äwikqe, ämaqä yänänäqnqä maeqä iquauni, hñgi hiqäva-imäqä iquauqä naqä pmapñqä atäunüä itñqe. Mä kuknuä-suqä iquesa qänakñi, Goti Iqu kukñui, Iqueqä yoqä dutanä guä yänänäqnä ämäsaueetä, Iqueqä Ymeqä Ique atäunüä ikqe. Ymeqä Iqu, huiñqä äwa miqä, ne Yätamäqä Neyqä-qu qäyunänä eä, hea ique-ique pmetäniqe.

8

Jisasi Iqu, Hiqäva-imäqä Naqä, qäukuä haqä yätu äpmenqä Iquvi

1 Kuknuä tä ätätunquä iqueqä yäñi, tiinjä eä. Hiqäva-imäqä iquauqä naqä ne ämenquä Iqu, änguä, yänänäqnqä-tänä Iquvi. Iqu, Ämiqä Naqä, qäukuä yätu äpmenqä Iqueä zä-hawä hipa ämuangisanä ique ae äpmakqe.

2 Iqu hiqäva-qäyqä wäunui, hiqnqä pmua yäpä ingisa, namnä anjä naqä-qakuä iu itqäuä. Anjä iqu, ämaqe mätkä maetqe, Goti Naqä Iqu ämätkqe.

3 Hiqäva-imäqä iquauqä naqä iqua, qu eeqänäñi nätkmatqä Goti Iquenyqä tä ikapñqä isua äma ppnä. Iutani

neqä Hiqäva-imäkqä Naqä Jisasi Iqu-pqe, nätmatqä hiqäva qäyätņqe, äma pänä.

⁴ Qua täunji, hiqäva-qäyqä hņqua ae äpmapu, suqä ätnä äwiņqä-pa, qu Goti Ique hņjua-hņjua ae ävätqāņuwi. Iiņä iutaņi, Iqu qua täu pmeqä-säpi, Jisasi Iqu hiqäva-qäyqä mämpmeqä iquäninji.

⁵ Qua täu hiqäva äqiyätqāņuwä iqua, quwqä wäunui, aņä naqä-qakuä iu miqä, aņä qäukuä yātu ämätinäņqä iqueqä wätqä eņqä-paņä iu itqāņuwi. Mosisi iqu namnä aņä mätätņqä itqätangani, Goti Iqu iquenji, “*Si qoqoņä yātu äpmeņāņgani, Nyi aņi qäukuä yātu mätnätangji mäktquakqä-pa, hui mävquatämäuwä, eeqänäņi ii eņqä-pa mätiyä*”^{*} ätukqe.

⁶ Jisasi Iqu, Goti Iqutä, nesä, awä iqi ätqäutä, kukņuä änyä-häņä Goti Iqu ämäsäuekqe, qäyunä timäutņqä itqäuä. Goti Iqueqä yätamäkqä, kukņuä änyä-häņä iquesa timäutņqä ämäsäuekqe, yätamäkqä kukņuä yäuä iquesa ätimäutņqä duņi ämāwqätäunä. Asä iņi, hiqäva-qäyqä wäunüä Jisasi Iqu tänga ämeqäqe, hiqäva-qäyqä huizi iquau, ämāwqätäuä.

⁷ Kukņuä Goti Iqu hiņuiqä ämäsäuekqä iqu, äwa miqä āņguänäņä heqä-säpi, kukņuä änyä-häņä hņqu mimäkqä iquäninji.

⁸ Mä Goti Iqu ämaqe, äwa itqätangä äqunäqe, Iqu tii ätkqe.

“Naqä Iqu, ‘Qätä nyipiyä’ ätqi. ‘Hiunji hņquenji, Nyi tiijä imäkmninqe. Nyi qokä-apäkä Israitqä iquatä, Jutä iquatäņi, kukņuä änyä-häņä hņqu, mäsämniqe.

⁹ *Hiņuiqänä Nyi hiqä hewäkiquau Isipäta itmetmä, a ämäsquāņga äpätmäņga, qutä kukņuä guä ämäsäuekqe. Qu Nyaqä kukņuä iijä ävausäpu qänaknä miqanņuwāņga, Nyi qunqä huäqä manunņgani, tuwä äwikqetani, kukņuä guä änyä-häņä ämäsämqä tq, huiziqutäņi asänäņä manä’ ätqi.*

¹⁰ *‘Mä iņgani, kukņuä Nyi qokä-apäkä Israitqä itä guä mäsämninqe, tiijiyi. Nyi Nqä suqä eeqänäņä pņqe, quvaqä kņuä indqāņqeu eätmä, ga Nqä kukņui, Nyi tuwanui, quvaqä qeqä-quuvqä iu äqiyetmä, ga Nyi quwqä Goti-qunä pmetanņgundi, qu Nqä qokä-apäkä hipņqānäyi.*

¹¹ *Iwä iņgani, ämaqä naqä iquatä, ämaqä hiņginqä iquatäņi, qu eeqänäņä Nyiņqä ae näņņqä epiyä-qae, ämaqä hņqu, käyämaqä kätä-kāņgua hņque, “Si Naqä Iquenqä näņņqä pmayä” ätuätä, mätkuä da yänä.*

^{*} 8:5 Anğumä Itmakqä 25:40

12 *Quvaqä suqä quvqä imäkätqänuwä diŋqe, qeqä ätmäkätmä, knui anŋi manyiyqä yänqiyä' ätqi.*"†

13 Goti Iqu kuknuä iinji ätätä, kuknuä guä änyä-hänä ämäsauekqe, ii Iqu kuknuä guä hinuiqänä ämäsauekqä iqu yäüä heqanŋi, ii imäkkqe. Nätmatqä yäüä etä, wäunuä maeqä ii, aanqä hiätŋqä itqäüä.

9

Kuknuä guä ämäsauekqä yäüä iueqä aninŋätä, suqenŋätäyi

1 Kuknuä guä änyänänŋa ämäsauekqä iqu, suqä Goti Iueqä yoqe haqeu mamäupŋqenŋätä, anä Iueqänŋqä qua täu mätpŋqenŋätä ätnä.

2 Inji namnä anä, hiqŋqä hŋquaqu-tänä hŋqu ämätkuwi. Hiqŋqä hinuiqä iqueni, hiqi-tä-tqäuetä, hevqetä, bretqä Goti Iueqä hinuä iqi äwäminŋetäni, iqi äwinä. Hiqŋqä iqu, 'Goti Iueqänänjiqä' ätminjuwi.

3 Yuä naqänänä, hiqŋqä hŋquaqu imäkätŋqä imasekuwä iueuä tuwä inŋisanä hiqŋqä iqueni, 'Aanä näwinyä, Goti Iueqänänjiqä' ätminjuwi.

4 Hiqŋqä iqueni, suakä sisnyanä wetŋqä iwamäkkqä ttawä itä, kuknuä guä-mäsänŋqä ipnä itä, iqi äwininyä. Iquaquini, golqetä eä ikuwi. Ipnä iueqä yäpä imni, golqä häkä, buayä mana hui häkä inŋqä itä, Aronä iueqä yäkkqä zä-hutäknä äunŋqä itä, itanŋa hikä tepquva Goti Iueqä kuknuä guä-mäsänŋqä äqŋqä itä, imä imänänä.

5 Itanŋa ipnä iueqä pmäukuinŋe, qu "Goti Iqu ämaqeuqä suqä quvqe huätä mamäutŋqä pmeqeyqä" ätminjuwi. Pmäukuä haqeqini, nätmatqä (qerupqä*) hŋquaquvqä ktqe, 'Goti Iqu naqänänä eä, ga iqi äpmenä' knuä mapqänŋqä ämotquanyä, qeeqä huqe ävayeyänŋa, pmäukuä haqä yäni äpatqäyäninyä. Täŋganji nätmatqä iinŋa iquauŋqe, "Ii iinji-iinjiqä" ätätmä ätqa mäwqä ymä.

6 Nätmatqä iinŋa iqua ae äwitanguwänŋanji, hiqäva-qäyqä iqua, namnä anä iueuä hiqŋqä hinuiqänä iqueni, qu Goti Iuenŋqä wäunuä imäkäqäsätqänjuwi.

7 Mä hiqŋqä huizi iqueni, hiqäva-imäkkqä iquauqä naqä iqu, quväukuä ique-iqueni, kiqä-kiuänä, naqä-hŋganä äpaquvätŋqe. Iqu hinŋi qanyinä mäpaquvqä, nanuitanä häneqä hui äma äpaquvätä, suqä quvqä iueqenŋqätä, qokä-apäkä näqŋqä yasämä maeqä ipu imäkätqänjuwinŋqätä, Goti Iue ävätŋqe.

† 8:12 Järämai 31:31-34

* 9:5 Qerupqä ii, Israitqä iquauqä anä-kuknuiyi. Iqua ynaunŋqä huqä-tänä eä, Goti Iqutä äpmenä iquai.

⁸ Iwä suqä iinjä iquautanjä di, Dnjä Änguä Iqu äyä ämänätquetq̄e. Namnä anjā hinuiqānjā iqtä, kiqā suqetä, yqānä mätnätangqānga, hänaqā Goti Iqueä anjā naqā-qakuänänjā iunq̄e, ätnänjā iqi äti minqā eä.

⁹ Namnä anjā iqueqā suqä iqua, ii wätqā enqā-panjā eä, ne tänğa äpmenqueunji, näqnqā nätapänä. Ämaqe, suqä iinjä iquau qānaknä imitpqā iqua, qu Goti Ique nätmätqā hnjuä äväpu, hiqäva äqäyāpu, nanuätä, tä iketqānuwä-qe, quwqā suqä-iwäsäuqā dunji, “Ne Goti Iqueä hinuä iqinji ikikinyänjā äyä äpmenjunä” knjuä indqāmbnqā mimäqā danä yänä, aanq̄e.

¹⁰ Suqä iqua, ymisanjā ängqānganqā, eqä ängqānganqā, nätmätqā huitanjä-huitanjä isuau asnjä-qäyqānjā iuvi. Iqua nätmätqā huiwä iqueqā dunqānä ätätqānjä. Goti Iqu suqä ii, nätmätqā eeqänänji jänä imäkāniqānganqā yakuä äwikq̄e.

Kraisi Iqu, Iqueqä häneqetä, kuknuä guä ämäsäuekqä änyä-häni, yänänäqnqā imäkkqenqä

¹¹ Mä Kraisi Iqu, hiqäva-imäqā iquauqā Naqā-qu eä, nätmätqā änguänänjā ätimäutnqā iu Miqā-qu pmetnqā ae ätimäukq̄e. Iqu Goti Iqueqānjā namnä anjā änguänänji, hinuiqānä ämätnäminqā ique ämäwqätäunqā ique äpaqukq̄e. Anjā iinjä iqu, ämaqe quwqā hipaitä mätq̄e, qua täunji mamätnqā eä.

¹² Anjā ique äpaquväqe, Iqu meme häneqetä, bulumäka hipkä häneqetä, qäsä ämipaquvqā maetq̄e, Iqueqä häneqenä, aanjā näwinyä Goti Iqueqänänjā anjā ique, naqā-hnğanä ämipaquvätä, iqi näweqä äpme. Iutanji Iqu neji, suqä quvqā duta, hea ique-ique pmeninquä angumä mbqā äneyämakq̄e.

¹³ Qokä-apäkä Goti Iqueä hinuä iqinji, kiyä tmäkmbqā eänuwi, hiqäva-qäyqā iqua, meme häneqe, ä bulumäka qokä häneqe, ä bulumäka apäkä tä ikapiyi, näwinyä tä wätakä niqiyqānga, wätaki† äuaqupuiyi, ga qokä-apäkä du hmbunä-hmbunä pnqā-pnqā iqanguwitanji, qokä-apäki Goti Iqueä hinuä iqinji ikikinyänjā epu, Iqueqänänjā hepnqā iiyi.

¹⁴ Mä Kraisi Iqueä häneqä di, iunji ämäwqätäuä. Iqu suqä quvqā hui miqā näwinyä aanqā eä, Dnjä Änguä Hea Ique-ique Pmeqā Iqueä yänänäqnqetani, Iqu äpäkonätä, Iqueqä-kiuä Goti Ique äwingq̄e. Ga Iqueä häneqe, ikikinyänjā inemäq̄e, neyaqā huiwä dunä ma, neyaqā suqä-iwäsäuqā dunji, “Ne Goti Iqueä hinuä iqinji, ikikinyänjā äyä äpmenjunä” näqnqā metunquä inemäkänä. Iinjä dutanji

† 9:13 A Täuqä 19:1-22

ne wäunui, äpäkonqä dunji ävämetanä, Goti hea ique-ique pmeqä Iqueqenä imäkqa uwquatuñque.

¹⁵ Jisasi Iqu ae äpäkonäqetani, Goti Iqutä, ämaqetä, awä iqi ätqäutä, kukñuä änyä-hänjä Goti Iqu ämäsäuekqe, qäyunä timäutñqä Imäkqä Iquvi. Auä, qokä-apäkä Goti Iqu atäunjuä ikqä iqua, nätmatqä änguänänjä Iqueqä ymegeu, “He näweqä mapnuwänqeqä” ätukqä ii mapnuwä diñqe, quwqä suqä quvqä, qu kukñuä Goti Iqu hinuiqänä guä ämäsäuekqe ävasäpu ikuwiuta, Jisasi Iqu anjumä itmetñqä äpäkonqge.

¹⁶ Kukñuä guä ämäsäuekqä iinjä iqua, tiinji. Ämaqä hñqu äpäkonätñqä itäqänga, iqueqä nätmatqe, tqu-tqu meniñqenqä tuwanjuu ätätä äqäyekqä-payi. Tuwanjuä ii qäyu timäutñqenqe, ämaqe, qu iqu ae äyä äpäkonqangi qumbunä.

¹⁷ Tuwanjuä ii äqäyekqä iqu äpäkonqge, iqueqä kukñuä i ätätä äqäyekqe, inga timäunä. Iqu hänjä yqänä äpmeniñqe, iqueqä kukñui, iqi hinji äwi.

¹⁸ Iwä suqä asä iinji, kukñuä guä hinuiqä ämäsäuekqä yänänäñqä imäkätñqä diñqe, häñqetänä ätimäukqe.

¹⁹ Ii tii timäutñqeyi. Mosisi iqu kukñuä eeqänäñi, kukñuä-suqä iuta qokä-apäkiu ae ätuäqetani, iqu bulumäka hipkä häñqetä, meme häñqetä ämeqe, ga eqä ditä imäkäqe, hisopqä äpaitä sipsipqä a häñesqetä ämetä, äyämeqe, bukä, kukñuä-suqä tuwanjuä qänätanqgeutä, ämaqeutä hmbunä-hmbunä pñqä-pñqä ikqe.

²⁰ Iqu e imäkätä, “Kukñuä Goti Iqu he qänaknä ipñqä guä ämäsäuekqe, häñqä tä, yänänäñqä vätñqeqä”[†] ätukqe.

²¹ Suqä asä iinji, iqu häñqe ämetä, namnä anjä Goti Iqueqänqä ämätnänqä iutä, nätmatqä anjä iu äwinjuwä eeqänänä-pqe, pñqä-pñqä iqäukqe.

²² Itanqa kukñuä-suqä dunji, tii ätnä äqänä. Nätmatqä aanjä kuapänäñi, Goti Iqueqä hinuä iqinji ikikinyänjä timäutñqe, ii häñqä dinäñi qenyänji. Ga qu nanjuä hui mapäsqa ipu, kiqä häñqä mähawiqä iqäqe, Goti Iqu ämaqeutä suqä quvqe, huätä mämamäuqä yänä.

Kraisi Iqu Iqueqä-kiuä äwinyätä, ämaqeutä suqä quvqe, huätä ämamäukqenqä

²³ Nätmatqä namnä anjä iu imäknänqe, ii naqä-qakuu qäukuä yätu imäknänqetänä kiqä ktqe imäknä. Iwä nätmatqä iinjä iqua, Goti Iqueä hinuä iqinji ikikinyänjä hiätñqä diñqe, qu nanjuä häñqenä äpñqäyämäminuwi. Mä nätmatqä naqä-qakuä qäukuä yätu äwinqeunji,

[†] 9:20 Anjumä Itmakqä 24:8

ikikinyänä hiätñqä diñqe, nätmatqä äñguänäñi, huiziu ämāwqätäunqä dutanänñi. Ii Kraisi Iqueqä häñeqeyi.

²⁴ Kraisi Iqu añi, ämaqe Goti Iqueqänqä ämätkuwä yäpä ingisa mäpaquvqä ikqe. Añä iqu, naqä-qakuä iquesañä ktqä iquvi. Kraisi Iqu, Goti Iqueqä añä qäukuä yätu äpaquvätä, ga täñganñi, yätamäqä neyätñqä Goti Iqutä qäqiqi äpme.

²⁵ Ga tiñjä-pqä inänñi. Hiqäva-imäqä naqä huizi iqua, iquauqä häñeqä ma, nanuä iquautañä ämepu, hiqñqä aanä näwinyä Goti Iqueqänänñä iu, quväukuä ique-ique äma äpeminuwä-pa, Kraisi Iqu Iqueqä-kiuä, Goti Ique äwinyäqäsquätñqä, quväukuä ique-ique mäpaquvqä ikqe.

²⁶ Iqu änäänä äwinyäqäsqä-säpi, tmi-tmiqä-tqe, tätä kuapänä mequäni. Goti Iqu qua tqe änyä imäkänqä duta, täñganñeyi. Mä hea yäpakä hiätñqä täñganñi, Iqu Goti Iquenñi, Iqueqä-kiuä äwinyätä, suqä quvqä huätä mamäutñqä diñqe, naqä-hñganä äpkqe.

²⁷ Ämaqä eeqänänñi, hñqunä äpäkonqänqe. Iwä qänakndañi, Goti Iqu kukñuä mitätñqä iu tqäunqñe.

²⁸ Ii enqä-pa, Kraisi Iqu, qokä-apäkä kuapänänñä iuqä suqä quvqä huätä matnämäutñqe, Goti Ique naqä-hñganä äwiñgqetanñi, angumñi, suqä quvqenqä huätä matnämäutñqä ma, ämaqe qu Iquenqä hinuä äqumbu pmetanquwä iu hänä iqumuätätñqä iunqä timäuniqe.

10

¹ Suqä Mosisi iquesa ätimäukqä iunñi, nätmatqä äñguä qänaknda timäuniqä diñqe, yasämä mämänätqueqä da, hiñgi qanyinä ktqä inänñi. Iutanñi, suqeu qänaknä ipu, hiqäva quväukuä ique-ique qäyä imäkäqäsäpiyä-qe, ämaqä Goti Iquenqä pätkätanquwä iquauñi, kiyä mamätqä ikikinyänä miwimäqä danä yänä.

² Ämaqeu ikikinyänä hepñqä wimäqä-säpi, Goti Iqueqä yoqe haqeu ämamäutqänuwä iqua, kiyä mamätqä epu, “Suqä quvqä yqänä ämenunä” knuä mindqänqä ipu, hiqäva angñi mimäqä itqäpninñi.

³⁻⁴ I etanñi bulumäka qokiugätä, meme iquauqätä häñeqe, suqä quvqä huätänñi, änä mämamäuqä etanñgqetanñi, quväukuä ique-ique häñeqe ämepu, hiqäva äqäyäqäsätqänuwä, ii qokä-apäkiuqä suqä quvqenqä knuä-iqä ävätñqä diñqeyi.

⁵ Iutanñi, Kraisi Iqu qua täunqä äquvepätäqänñanñi, Goti Iquenñi, tii ätukqe.

“Si qu hiqäva äqiyäpu ktappñqe, makinganñi, Nyinyqä huiwi näwinyä äyä imäkeniqä.

⁶ *Ga suqä, nanui wätakä niqiyätñqä tä hämänä ikeqenqätä, suqä quvqä huätä mamäutñqä hiqäva-qäyqenqätäñi, yeeqä miqä isnä.*

⁷ *Iwä tänganji, Goti Iquki, Nyi tii äktqä. Qu hinuiqänäñi bukä iu, Nyinñqä tuwanuä äqäyäpu ekuwä-pa, Nyi äkinñqä Sageunä qänaknä imñqä, ae sä äpqäqeqä.”**

⁸ Iqu i ätukqe, hinuiqä iqisanji, hiqäva-qäyqeunñqä kukñuä-suqä iuta tii ätkqe. “Qu hiqäva äqiyäpu ktapqänqetä, nanui wätakä niqiyätñqä tä hämänä ikeqenqätä, ä suqä quvqä huätä mamäutñqä hiqäva-qäyqenqätänä-pqenqe, makinganji, yeeqä miqä yqänä isñqinyä.”

⁹ Iinñä ätuäqetanji, “Nyi äkinñqä Sageunä qänaknä imñqä, ae sä äpqäqeqä” ätukqe. Iqu iinñä itä, suqä hinuiqändqä iquenji, huätä ämamäutä, änyä-hänñä imäkätä ekqe.

¹⁰ Ga Jisasi Kraisi Iqu, Goti Iqueqä äwinñqä dunä itä, Iqueqä huiwi hiqäva enqä-pa naqä-hñganä äwingqetanji, ne qokä-apäkä Goti Iqueqänänñä heatunñuä inemäkkqe.

¹¹ Itanña hiqäva-imäkkqä eeqänänñä iqua, qu hiunji iqueiquenji, Goti Iquenyqä wäunñuä imäkäpu, hiqäva asiqua äqiyäpu ätqäuwä wätqätanguwä-qe, hiqäva iinñä iqua, suqä quvqe huätä mämamäuwqä ipnä.

¹² Mä Kraisi Iqu, qutä asänänñä ma, suqä quvqä huätä mamäutñqä hiqäva naqä-hñganä äqäqqetanji, Iqu Goti Iqueqä hipa ämuangisa äpmakqe.

¹³ Inji hipa ämuangisa äpme, ämaqä, qu Iquenyqä mäkä-hunñqä iquauñi, Iqueqä yukä yäpä iqi pmeqanguwänñanñqä hinñuä äqänä äpme.

¹⁴ Quami, Iqu tiinñä etanji äpmakqe. Iqu hiqäva kiuänänñä hñqu imäkätä, qokä-apäki Goti Iqueqänänñä hipñqä iwimäkätñqä iquauñi, kiyä mamätqä ikikinyänñä näweqä pmetpñqä, qäpu iwimäkkqä iutanji.

¹⁵ Kukñuä ii yänñänäqñqä imäkätñqe, Dñä Änguä Iqu-pqe, awä änatqi. Ganäñi, tiinñi.

¹⁶ *“Naqä Iqu tii ätqi. Inñanji, kukñuä Nyi qutä guä mäsämniñqe, tiinñi. Nyi Nqä suqä eeqänänñi, quvaqä qeqä-quuvqä iu pñqä eätmä, ga Nqä kukñui, nyi tuwanui, quvaqä kñuä indqänñqeu äqiyemqänä.”†*

¹⁷ Itanña angumñi,

“Qu kukñuä-suqä ävasäpu quvqä imäkätqänñuwä diñqe, kñui anji manyiyqä yänñiyä.”‡

* 10:7 Apqä Bukä 40:6-8 † 10:16 Järämai 31:33 ‡ 10:17 Järämai 31:34

¹⁸ Goti Iqu, suqä quvqenqä äwqä hanuä imäknätä, huätä ae ämamäutqe, suqä quvqä huätä mamäutnqä, hiqäva angu imäkqe, hma hetnqe.

Goti Iquenqä zä miqä, qäqiqi watunquenqä

¹⁹⁻²⁰ Nyämaqäüä, yuä naqänänjä hiqnqä, ‘Aanä näwinyä Goti Iqueqänänjiqä’ ätminuwä dunqä qnqanjä enänqä iqu, Jisasi Iqueqä huiwiyi. Ga huänqä hänä-pmeqä-tänjä hnqu, ne yäpä yängisa timatunque, Iqu yuä ique äpisqiyätä, änyä-hänä imäuekqe. Iqu Iqueqä hängeqetä iinjä imäkqetanji, ne anjä hiqnqä ique yäpä yängisa peyatunque, zä miqä pemä ianä.

²¹ Itanga ne Ämaqä Hiqäva-imäkqä Aanä Naqänänjä, Goti Iqueqä ämaqä-qune Mäneyqä-que ämenju.

²² Iwä Goti Iqueqä hinuä iqinj, Kraisi Iqueqä hängeqe, neyaqä qeqä-quuvqeu pnqä-pnqä neyqangqetanji, “Ne kiyä mamätquneyqä” näqnqä ämenä, ga neqä huiwi, eqä hino-qukuä maeqä itä, asnjä äqänanitanji, ikikinyänjä imäknggu. Inji huänqä änguitä, Hiqäva-imäkqä Änguä Iqutä, iinjä ae ämenqetanji, ne qeqä-quuvqä imnji quangä maeqä, aanjä naqä-qakuinä änyanä, Iquenyqä quuvqä eqiyätanä, yängänäqnqä imäknanita, zä miqä itanä, Goti Iquenqä qäqiqi wanä.

²³ Ga Goti Iqu, kuknuä guä ämäsäuekqä iunä Imäkqä-quvqae, ne “Iquenyqä quuvqä eqiyätanä, änguä in-emäkäninqä hinuä äqänanä äpmenjunä” ätätanä awä ätätunquenqe, knuä hnquaqu mindqänqä, a yängänäqnqä äqätqa wanä.

²⁴ Ne quuvqä anä eqiyätunquä hnqunä-hnqunänjä iqune, huizi iquaunqä kiinj nenganguti, suqä änguänänjä iunä itqueninqüä dinqe, ävauqumuatnatunquä hänaqenqä qävqä yanä.

²⁵ Iinjä itaqängangi, ämaqä hui Goti Iqueqä yoqenqä aquväqnqeu ävquatämäutqänuwä-pa, ne iinj miqä, aquvä äqänätanä, yängänäqnqä imäkngquatunque. Hiunji Kraisi Iqueqä äpqe, qäqi pätqätangi hinuä äqumbiyitanji, suqä iinj änäänä imäkquatunque.

Neqä änenqä iunä, suqä quvqä imäkqa äwätunquä iutanjä kimaninqe

²⁶ Ämaqä-qunesanjä tqü-tqü, huänqä Jisasi Iqu imäuekqenqä kuknuä naqä-qakuinqä näqnqä ae ämakuwitanji, quwqä äwinqä iunä suqä quvqä imäkqa äwätqänuwi, quwqä suqä quvqe huätä mamäutnqe, hiqäva-imäkqe, näwi aanqä eä.

²⁷ Qunqe, tiinjä-pqe inänji. Qu zä kiinjä ipu, kuknuä mitqänga, tä aanjä tnänänänjä, ämaqä Goti Iqutä mäkä-hunqä iquau tä näniqnqeu pmeprnuwängqä, hinuä äqambu pmeprnqänäyi.

²⁸ Ämaqä tqu-tqu, Mosisi iqueä sugeunji ävakupqä iqua, ämaqä hnquaqunä-qe, hnquaqu-hnquenä-qe, “Qu iinjä-iinjä imäkquwiqä” tqanguwänga, kuknuä mitqä iqua, qunqä huäqä mäwungangqetani, qu äpäkombnqänäyi.

²⁹ Inji he knui, äänä eyqi? Ämaqä, Goti Iqueqä Ymeqä Ique tuwä ävätqä iqu, kimanji hanjä-iqä äkisque meniäti? Ii itqä iqu, häneqä Goti Iqueqä kuknuä guä ämäsäuekqe, yänänäqnqä äwikqetani, Goti Iqueqänänjä hetnqä qäyä iwimäkkqä-qe, iqu häneqä iinjä iquenqe, nätmatqä quvqä enqä-pa imäkätä, ga Dnjä Änguä, huäqä naumäkätä, Änguä Inetqueqä Iqueni, suqä aanjä quvqänänji, qäsä itquetqäuwä. Iinjä itqä iutani, hanjä-iqä aanjä naqänänjä meniqe.

³⁰ Ne näqnqä äyä ämenju. “*Quvqenqä kimanji, ii wäunuä Nqä enqä-qae, quvqä iqangpqä iquauji, Nyi kima wimniqeqä*”^S ätkqä iqu, ii Goti Iquvi. Ga tii-pqenqä näqnqä ämenju. “*Qokä-apäkä Iqueqänänjä iquauji, Naqä Iqu iwäsäunqiyä*”^{*} ätä äqänä.

³¹ Goti Hänjä Hea Ique-ique Pmeqä Iqu, ämaqä hnque hanjä-iqä naqänänjä vätnqä a äkiqätqe, ämaqä iinjä iqu, zä aanjä kiinjä winyänä.

Enyqä miqä, yänjä äqänga uwqäpnqenqä

³² Hinuiqänänji, he Goti Iqueqä we-hunqenqä näqnqä ämepiyänganji, qu hanjä-iqä kuapänänjä hetapqanguwä iuta tmi-tmiqä-tqe ämepiyä-qe, yänänäqnqä ätqäuminjuwinqä knuä meqangpu.

³³ Hnganji, ämaquqä hinuä iqi ämaetqätäpu, kuknuä quvqä etäpu, äyä etquetqänuwi. Hnganji, ämaqä hanjä-iqä ii metqätanguwä iquauji, he qutä anä äyä itqänuwi.

³⁴ Ga guä pmeqä anju pmetanguwä iquaujqe, he huäqä eungangi, änguä äyä itquetqänuwi. Itanga qu heyaqä yquayä nätmatqä qua täu metauqanguwänganji, heqä nätmatqä änguanänji qäukuä yätu hea ique-ique yqänä witangqenqä, näqnqä epiyä-qae, he iinjä qundqändqä miqä, yeeqänä äyä itqänuwi.

³⁵ Heqä suqä iinjä itqänuwä iquaujqä knuä ämapiyi, zä miqä pemä ipu, quuvqä yänänäqnqä yqänä heqiyqäpnqe. Iinjä itqänuwitanjä kimanji, Goti Iqu kuapänä etapäninqe.

³⁶ Ii tiinji. He Goti Iqueqä äwinqä dunä ipu, nätmatqä änguänänjä Iqu ätkqe mapnuwänqenqe, enyqä miqä, yänjä äqännga uwqäpnqe.

³⁷ Ii tii äqänänqä-payi.

“Äpakänä ma!† Ämaqä äpätñqä iqu, äpakä miqä äpäñqiyä.

³⁸ Nyä ämaqä jänänänjä iqu, quuvqä eqiyätäqetani, hänjä pmenqiyä. Ga iqu pemä miqä itä, iqueqä quuvqä heqiyqä mändi imännga-imännga päwiqanqutqe, Nyi iquenyqe yeeqä miqä danä ymä.”‡

³⁹ Ne ämaqä pemä miqä itanä, quuvqä heqiyqä mändi imännga äpäwitä, qui imäknatunquä-qune ma, aanqe. Ne quuvqe, hänjä-pmeqä meninquä, eqiyqä uwquatunquä iquneyi.

11

Ämaqä hinuiqändqä iuqä Goti Iquenqä quuvqä heqiyqenqä

¹ Quuvqä heqiyqe, ii tiinji. Ne nätmatqä änguänänjä Goti Iquesa meninquä hinuä äqänänä äpmeñu. Nätmatqä iinjä iqu, naqä-qakuä witanqgenqä näqnqä ämenque, ii ne Goti Iquenyqä quuvqä eqiyätunqetayi. Auä, nätmatqä ne hinuä mäqunquä enquä dinqe, quuvqä eqiyätanä iuta näqnqä ämequ.

² Ämaqä hinuiqändqä iqua, Goti Iquenyqä quuvqä iinjä eqäminuwä iutani, Iqu qunqe, “Ämaqä jänänänjä-quayqä” ätkqe.

³ Qäukuitä, quaetä, Goti Iqu Iqueqä kukñuä tqanqqä duta ekiyinqä näqnqe, ne quuvqä eqiyätanä iuta ämetqänju. Iwä Iqu nätmatqä ne hinuä äqunänque ämetä, qäukuitä, quaetä, iuta imäkkqe, hmanji.

⁴ Epo* iqu, Goti Iquenyqä hiqäva äqäkqe, änguänänjä eä, Kenä iqueä ämäwqätäukqe, ii iqu quuvqä eqäkqä iutayi. Ga iutani, Goti Iqu, nätmatqä Epo iqu hiqäva äqiyätä äwikqe, yeeqä imetä, “Iqu ämaqä jänänänjä-queyqä” ätätä ämänätqueqi. Itannga Epo iqu ae äpäkonqqä-qe, ne iqueqä quuvqä eqäminqenqä tqanqi äwiätunque, ii iqu, iqueqä manitä kukñuä yqänä änatätñqä-payi.

⁵ Goti Iqu, Inokä† iqueqä huiwä qäsä mapäkonqä yätñqä dinqe, qäukuä yätunqä ätuma ekqäqe, ii iqu Goti Iquenyqä quuvqä eqäkqä iutayi. Goti Iqu itmakqetani, Inokä iqueqä huiwinqä qäwqä ikipiyä-qe, mämäqumueqä da ikuwi. Goti

† 10:37 Asayä 26:20 ‡ 10:38 Hapakukä 2:3-4 * 11:4 Ipäqäkkä 4:1-5 † 11:5 Ipäqäkkä 5:21-24

Iqueqä bukä iunji, “Goti Iqu ique änyä mitmeqängani, Inokä iqu, Goti Ique yeeqä iwimäkminqeqä” ätä äqänä.

⁶ Mä ämaqä Goti Iquenqä quuvqä maeqiyqä ipiyä ii, qu Goti Ique yeeqä mäwimäkqä ipnä. Ämaqä Goti Iquenqä qäqi ppnqä äwinyätñqä ii, qu Goti Iqu äpmenqenqä knuä yänänäqñqä indqänäpu, ga “Ämaqä qu Iquenyqä näqñqä mapñqä itqätanguwä iquauñi, Iqu kimanji, ängwä väniqeqä” knuä yänänäqñqä ämepu, ga Iquenyqä quuvqä heqäpnqe.

⁷ Goti Iqu Noa[‡] iqueni, “Hanä-iqä naqänänä qängganä hinuä mäqunquä iminä di kimenqiyä” tquanğa, Noa iqu Goti Ique yäpä iqi ävätä, imbqua qui mimäkñqä hñä pmapñqä dinqe, yimba hñqu imäkkqe. Iqu iinjä imäkkqe, ii iqu Goti Iquenqä quuvqä eqäkqä iutayi. Iqueqä quuvqä heqiyqä iutani, qokä-apäkä qua täutanjuqä suqä quvqe, ätnänä iqi äti ämaekqäqe. Ga tiinjä-pqeyi. Goti Iqu, qokä-apäkä Iquenyqä quuvqä eqiyätqänjuwä eeqänänä iquau itqueqä-pa, Noa iquenyqe, “ämaqä jänänänä-queqä” ätminqe.

⁸ Goti Iqu Aprähamä[§] iqueni, “Si qua, ‘tqeqä’ äktätmä äktapmqä iqä dunqä, uvä” ätuätä tääqä tuätumeqanğani, Aprähamä iqu Goti Ique qätä äwiyätä, äkiu ti wätñqe, änyä maqñqä eäqä-qe, quuvqenä eqiyätä äuminqe.

⁹ Ga iqu äwäqe, qua Goti Iqu, ‘Tqä ktapmniqueqä’ ätuätä, kuknuä guä ämäsäuekqeu, anä-himqä huitanänänä-qu imänä äpmaminqe. Iqu iinjä äpmaminqe, ii iqu Goti Iquenqä quuvqä eqäkqä iutayi. Itanğa iqini, iqunä ma, Aisakä, Jekopä iquaqu-pqe, qu ämaqä, Goti Iqu kuknuä asä ii guä ämäsäuekqä iqua, namnä anä ämätepu, iu yakuinä äpmaminjuwi.

¹⁰ Ii tiinjä etanğiyi. Aprähamä iqu, anä-himqä yänänäqñqä hñganqä, Goti Iqunä imäkätñqä knuä ämetä, ämätqä iu äpakänä pmeninqä quuvqä eqiyätä, hinuä äqänä äpmaminqe.

¹¹ Sera^{*} ii qokitqä ae ekqä-qe, ii Goti Iquenqe, “Iqueqä kuknuä guä ämäsäuekqeu Imäkqä-queqä” knuä indqänätä, quuvqä eqäkqe. Iinjä ikqetani, Goti Iqu iwimäkqanğani, ii äwqä ekqe.

¹² Iinjä etanği, qoyanä äpäkonätñqä iminqä hñquesani, kaqä-kawäka kuapänä eqiyämanguwi. Qu hiinjä-qätäqueqä qäukuä yätunätä, hikä weä eqä manju äwinqä-pa, a matäuqänänä, aanä kuapänänä hepnuwi.

[‡] 11:7 Ipäqäqä 6:13-22
18:11-14

[§] 11:8 Ipäqäqä 12:1-4

^{*} 11:11 Ipäqäqä 17:9;

¹³ Āmaqā iinjā ii, Goti Iquenqā quuvqā yqānā eqiyāpiyā-qe, eeqānā āpākonguwi. Goti Iqu qunji, nātmatqā ānguānānjā dinā vqānqā kuknuā guā āmāsāuekqe, qu qua tāu yqānā āpmapiyāngani, māmeqā danā ikuwi. Qu kinā tāmā ātqāupu, nātmatqā iinji kinā yāmā witangi hinuā āqunguwā iutanā, yeeqā ikuwi. Ga qu womba miqā ipu, “Ne qua tāunji, āmaqā anā-himqā huitanā-qune eanā, yakuinā pmetunquā iquneyqā” ātukuwi.

¹⁴ Ne āmaqā kuknuā iinjā tqāngā āwiyaqetani, nāqnqā tiinjā metunqwe. Qu anā nāweqā pmetpnuwā iunqā knuā indqānga āwātqānjāuā.

¹⁵ Qu quwqā qua yāuā āvāma āpkuwā iunqā knuā yqānā āmeqā-sāpi, qu iunqā angumā uwqāpninqā.

¹⁶ Ga iinjā ma, qu anā ānguānānjā, yāuā ique āmāwqātāutāngqā hnqwe meqānqā, knuā yānjānāqnqā indqānātqānjāuā. Ii qāukuā yātunā iqueyi. Ga Goti Iqu, qunqā anā-himqā nāwinyānjā ae āmātāwiyqā etāngqetani, tiinji. Qu Iquenqwe, ‘Neqā Goti Iqukiyqā’ tquā dinqe, Iqu womba miqā danā yānqiyā-qe, nāqnqā āmetqānju.

¹⁷⁻¹⁸ Goti Iqu Aprāhamā† iqueni, “Tqā taqā-tawāka kuapānāni, Aisakā iquesanā heqiyāmambnuwiqā” ātuātā, kuknuā guā āmāsāuekqe. Iinjā etāngi Goti Iqu Aprāhamā ique yamwiqā vqānga, Aprāhamā iqu Iquenqā quuvqā eqiyātā, iqueqā ymeqā Aisakā ique hiqāva imākmātā āwikqe. Auā, āmaqā, Goti Iqu kuknuā guā āmuāsāuekqā iqu, iqueqā ymeqā kiqā-kiuānānjā ique hiqāva imākmātā itā, knuā yānjānāqnqā tii āmaminqwe.

¹⁹ “Goti Iqu, āmaqā ae āpākonguwā ii, angumā āvauqumuatātinqā Yānjānāqnqā-tānjā Iquvqā.” Iwā kuknuā ktqā iutanā, “Aprāhamā iqu Aisakā iqueni, āpākongqā duta angumā itmakqeqā” tatunqwe.

²⁰ Aisakā‡ iqu Goti Iquenyqā quuvqā eqiyātāqetani, iqu Jekopā iquenqātā, Iso iquenqātāni, Goti Iqu ingueqi ānguā pmanyiyānqā iwimākātinqā tāāqā ātukqe.

²¹ Jekopā§ iqu-pqe, Goti Iquenyqā quuvqā eqiyātāqetani, tiinjā ikqe. Iqu āpākonātinqā, Josepā iqueqā ymeqā iquaquini, Goti Iqu ānguānānjā pmayānqā iwimākātinqā tāāqā ātkqe. Ga iqueqā yākqe, yqānā esānā, qonā āwoktāuqe, Goti Iqueqā yoqe, haqeqā āmamāukqe.*

²² Josepā† iqu Goti Iquenyqā quuvqā eqiyātāqetani, Israitqā iquesanā kaqā-kawāka Isipā āvāma ppnuwānqā ātuātā, “Nqā yānjā-yawi, inga qāsā āma uwqāpnqā” ātuātāqetani, āpākongqwe.

† 11:17-18 Ipāqākqā 22:1-10 ‡ 11:20 Ipāqākqā 27:27-29 § 11:21 Ipāqākqā 48:1-20 * 11:21 Ipāqākqā 47:31 † 11:22 Ipāqākqā 50:24-25

23 Mosisi† iqueqä kânai ique änyuäqe, iyaqu ymeqä iquenî qeqätqä äqunäsinyä, qua Isipä iu miqä naqä iqu ätkqenqä zä miqä, qanüä hñquaqu-hñque zä maqnqä ämiminîyi. Iyaqu iinjä ämiminîyi, Goti Iquenyqä quuvqä eqiyäsinyä iutayi.

24 Itanga Mosisi§ iqu naqä-qu ae eäqe, iqu Goti Iquenyqä quuvqä eqiyätä, “Ämaqä naqä qua iu miqä iqueqä meqiyqä ymeqä-queqä” tqüä dinqe, “Oeyqä” ätkqe.

25 Iqu yeeqä inqe, suqä quvqeuta hñganqä iqa mäwqä, wänqäpu iqä iunqe, “qäyä hiätñqeä” ätätä, qu Goti Iqueqä ämaqä qui imäkminuwä-pa, iquenä-pqe qui imäkpnuwänqä dinqä atäunuä ingqe.

26 Iqu, Goti Iqu kima änguänäni vñiqenqä hinuä äqänä äpmeqetani, “Ämaqä Goti Iqu atäunuä ikqä iqueä yoqä dunqä womba ämeqe, ii Isipätanä mbqä yquayä aanä hävemnäqnqä dunî ämäwqätäunä” knüä ämakqe.

27 Iqu Goti Iquenyqä quuvqä eqiyätäqetani, ämaqä naqä Isipä iu miqä iqueä äwqä tnänñqä zä miqä, qua iquenî ävämakqe. Ne Goti Iquenî hinuä mäqunquä itunquä-qe, Mosisi iqu Ique hinuä äqunätä iminqä enqä-panä-qu yänä äqänätä iinjä iminqe.

28 Enätqä ymeqä hitmqä iquau päsqa iqu, Israitqä iquau qui miwimäqä yätñqä dinqe, Mosisi* iqu, Goti Iquenyqä quuvqä eqiyätä, “Sipsipqä äpäsäpu häneqe, anä huä äyqä iu eeä ipiyä” ätuätä, hiunji naqä ‘Pasopauä’ äqonänqe, inga ipäqäkqe.

29 Israitqä† iqua Goti Iquenyqä quuvqä eqiyäpiyä iutani, eqä-pñä ‘hänesqäuä’ äqonänqä iquenî, qua-ye enqä-panä iu äkäkuwi. Itanga Isipä iqua asä iu äkenä-tpu iqanguwänqa, eqä änyuäpätäkqe.

30 Israitqä‡ iqua anä-himqä Jerikonî, hiunji 7 qanä ko-quvqanguwänqa, kiqä täkñi qua iqî äpäknqge, ii Goti Iquenyqä quuvqä heqiyqä iutayi.

31 Leopä§ mbqä metñqä huiwä yanä vqä ii, ämaqä hinuä tämaqä iqä iquaqi, yeeqä itmetä yätamakä äwikqetani, qokä-apäkä Goti Iqueä kukñui hngisanä iqetäni, qui anä mimäkñqä danä ikqe, ii Goti Iquenyqä quuvqä eqäminqä iutanänji.

32 Nyi ‘iinjqä’ ätätmä tuwanî yqänä äqäka uwqämñqäta? Nyi kukñui Giriyonä* iquenqä, Barakä†

‡ 11:23 Angumä Itmakqä 2:2-3 § 11:24 Angumä Itmakqä 2:11-15 * 11:28 Angumä Itmakqä 12:21-30 † 11:29 Angumä Itmakqä 14:21-30 ‡ 11:30 Josuwa 6:15-20 § 11:31 Josuwa 2:8-13; 6:25 * 11:32 Naqä-quä 6:11-8:35 † 11:32 Naqä-quä 4:6-5:31

iquenqä, Samsonä† iquenqä, ä Jepta§ iquenqä, ηη Dewiti iquenqä, Samueli iquenqä, itanga hinuä-tqä iquaunqä, tmqä diŋqe, hea homä iqanŋi, änä maeqä iqi.

33 Goti Iquenqä quuvqä heqiyqä iutanŋi, ämaqä iquau-tanä hŋqua, qu ämaqä miqä kuapänänä iuqä mäkä-iqä iquaunŋi, ämāwqätäuminuwi. Hŋqua, suqä quvqe jänä imäkminuwi. Hŋqua, nātmatqä Goti Iqu, “Etapmqänä” ätukqeunä ämaminuwi. Hŋqua, laiyoŋqä iqua maŋä mayauqä ipnqä imäkminuwi.

34 Itanga hŋqua, tä hänaqä naqänänŋi egumuäkminuwi. Hŋqua, mäkä-huŋqä iquauqä hionaqeunŋi äwimasiyäpiyā iuta mapäkoŋqä iminuwi. Hŋqua, yänänäqŋqä maeqä epiyā-qe, qänakŋi yänänäqŋqä ämaminuwi. Hŋqua, mäkä iqänqe, näqŋqä ämaminuwi. Ä hŋqua, mäkä-iqä qua huiziutanä iquaunŋi, anŋi upnqä ändowäkatminuwi.

35 Ga apäkä hŋqua, käyāmaqä ae äpäkonäpu, anŋumä hənä vauqanŋuwä iquau, anŋi itmaminuwi.

Inäqe ämaqä hŋquaunŋi, quwqä himä-wiunqä iqua, guä äkiqiyäuepu, “He Goti Iquenqä tuwä äwiyqäpi, ne heŋi evqatäwatatuŋqueqä” tquanŋuwänŋa, qu, “Ne äpäkonätanä, qua butanŋi anŋumä hənä ävautanä, hənä pmeqä meniŋque, ii anŋuänänŋiqä” kŋuä ämepu, himä-wiunqä iquau, “Oeyqä” ätuminuwi. Iutanŋi, himä-wiunqä iqua, iquaunŋi änänä äpäsqä äwäpu, pizqä äpäkminuwi.

36 Huizi iquaunŋi, himä-wiunqä iqua ewiigä ätuäpu, ikukuwä äpäsäpu, ga guä woyqä ämäsäupu, guä äpmuateminuwi.

37 Huiunŋi, qu hikä äpäsäpu, hŋquaunŋi, huiwi awä äqäqatäupu, ä hŋquaunŋi, hionaqetä pizqä äpäkminuwi. Hŋqua, qäkämä maeqä, sipsipqä huiwitä, meme hui-witänä, imäkmbu ikäminuwi. Qu huiwä du yätamäkqenqe äwa kiinä ipu, hanä-iqä hävemnäqŋqä metqätanŋuwänŋa, suqä aanä quvqä di itquaminuwi.

38 Quwqä suqe, anŋuänänä eäqetanŋi, qu qua täutanŋi huiziquauqä ämāwqätäupiyä-qe, qu qoqonä, qua yenuä, anä ämaqä maeqä imä äqäyänäkipu, hikä himanä iutä, qua hovqä iutä äwäyäkäminuwi.

39 Ämaqä eeqänänä iinä iqua, Goti Iquenyqä quuvqä eqäminuwitanŋi, Iqu quŋqe, “Ämaqä jänänänä-quayqä” ätkqä-qe, qu qua täu yqänä äpmapiyänŋanŋi, nātmatqä Goti Iqu, “Nyi qu äwimniqeqä” ätätä guä ämäsäuekqe, mämeqä iminuwi.

40 Ii tiinä etanŋiyi. Goti Iqu ne qänaki äpmenquä iqunenyqe, nātmatqä aanä anŋuänänŋi, näwinyä imäkekqä

iutani, Iqu qokä-apäkä hinuiqändqe, qu-ganä qäyu timäuqä diŋqä mäwiŋgaŋgi, ne eeqänäŋi ikikinyäŋä anä timäuqäŋqä äwiŋgqe.

12

Suqä enyqä miqä, yqänä imäkqa uwqenqä, ämänätqueqä iquauŋqä

¹ Ämaqä hinuiqändqä kuapänäŋä iinjä iqua, änakuaqupu, quuvqä hegiyqenqä ämänätquetqänä. Iinjä eänqe, suqä quvqä eeqänä, ne täka änamäkänqe, huätä equvämäutanä, haŋä maeqä eanä, qanä tnäŋä äwätuŋquä-pa, suqä jänänäŋä Goti Iqu ne imäkquatunquä äwiŋgqä iunqä enyqä miqä, yqänä imäkqa uwquatunque.

² Ne ii imäkquatunquä diŋqe, hinui Jisasi Iquenyä äqunqua uwquatunque. Iqu neqä quuvqä eqiyätunquä iu ävauqumuatätä, ikikinyäŋä timäutŋqä Imäkqä Iquvi. Iqu yeeqä inqe qänakŋi wimeniqä etanngqenqä knuä yänänäqŋqä indqänätä, womba inqä zä-huätatä iu wimeqänqe äwäwa miqä, yänä äqänätä tmi-tmiqä ämetä, zä-huätati äunngqe. Inji, täŋgaŋi Iqu quami, Goti Iqueqä zä-hawiu hipa ämuangisa äpme.

Goti Apiqu, ne suqä änguä imäkatunquä, inetqueqenqä

³ Iwä he hiqä-hiuä enyqä ipu mävwatämäuqä ipŋqä diŋqe, Ämaqä, suqä quvqä imäkqä iqua, quvqä kiinjä qäyä itquaminuä-qe, Iqu yänä äqänätä äpmakqä, Jisasi Iquenyqe, knuä heyqutŋqänänji.

⁴ He suqä quvqä ique ämäwqätäuanä-tpu mäkä ipiyä-qe, heyaqä häneqä kuapänäŋi mäpäkäwiqä iqäqä änyänji.

⁵ Goti Iqu henyqe, “Nqä ymeqeqä” knuä indqänätä, kuknuä yänänäqŋqä emäkätä etkqenqe, hui imäukuwä mandi? Iqu heŋi,

“Nqä ymeqä iquki, Naqä Iqu si änguä imäkŋqä, nätmatqä hmbu ikitqueqäqe, ‘Tä nätmatqä hiŋgiŋqe’ knuä makiyqä yätŋqe. Itannga Iqu tqä qämä-qämä iqe, jänä ikimäkŋqä ikitqueqäqe, enyqä itnä mävwatämäuqä panä.

⁶ *Ii tiinjä etanngiyi. Naqä Iqu, ämaqä iquenyqä äwinyätqä iqueni, änguä imäkätŋqä ämotqenqiyä. Ga Iqu ämaqä hŋque, Iqueqä ymeqä enqä-pa itmetqä iqueni, hiqokä päsäŋqiyä.”**

⁷ Haŋä-iqä äänä emeqe, he, “Goti Iqu ne jänä nemäkätŋqä inetquetqänä” knuä indqänäpu, yänänäqŋqä tqäpŋqe. Kaniqukua, quwqä ymeqä du itquetqänuwä-pa, Goti Iqu

* 12:6 Quamä-pmeqä 3:11-12

asä ii etquetqäuä. Ymeqä, kaniqu jänä miwimäqkä hinjuinä äqunätñqe, äsqukä? Ymeqä iinj, aanqe.

⁸ Goti Iqu Iqueqä ymeqä eeqänäñi, Jänä Iwimäqkä-qu etanqqetani, henj jänä memäqkä-säpi, he Iqueqä ymeqä naqä-qakuä maeqä, ä heniqu maeqä-quenä hetpninji.

⁹ He tiinjäñqä-pqe knuä inä mapñqe. Apka äneemetqäñuwä iqua, ne jänänä inemäqanguwinqä yoqä naqänäñä äyä ämaetqäñu. Itanqqetani, Apiqu quuvqä änatapkqä Iqueuä yäpä iqinyä itanä, iuta ne häñä-pmeqä metunqe.

¹⁰ Neqä apka, qu ne suqä jänänäñiu inemäkpñqe, quwqä iwäsäuqä iuta imäkäpu, hñganqä mänetqueqä ipnä. Mä Goti Iqueqä jänänä inemäkqe, yätamäqkä äneyätä, Iqu suqä ikikinyäñinä itñqä-pa, ne-pqe asä iinjä nemäkätñqä inetquenä.

¹¹ Suqe, ne jänä inemäqkä iutani, hanjä-iqä ämetanä, aquvänä miqä yanä. Ga qänakñi, ne suqä iquesa jänänä ae ätimäuanitani, ne suqä aanjä jänänäñi ämetanä, äwqä hanuä-inqä pmenä.

¹² Iinj iutani, hanjä-iqä ämetqäñuwita, hiqä hipa eqiyämäunqetä, yukä yäunjuä-yäunjuä inqä änyäunjuwitäñi, qäyä eänä, enyqä miqä, yänänäqñqä imäkmbu.†

¹³ Hänäqe, jänä imäupu upiyä.‡ Iwä yukä quvqä änyäunjuwä iqua, quanjä mapäknqä ipu, äñguä imämbñqänänyä.

Ne Jerusälemä änyä-hänä iu timatunqenqe, yänä qänquatuñqe

¹⁴ He yänänäqñqe, ämaqä huizitä äwqä quvqä minqä, hanuä imbu, suqä ikikinyänä iunä iqäpñqe. Ämaqä ikikinyänä matimäuqä enqä iqu, Naqä Iquenji hinjuä mäquñquä yänä.

¹⁵ Hesanä hñqu, Goti Iqueqä qeqä imänqeuta hñgi vqe mämeqä iqänqä, äñguänä mimbu. Ga hesanä hñqu, äwqä quvqä änyätä, huizi du yätquakä vqänqe, äñguänä mimbu.

¹⁶ Itanğa hesanä hñqu, suqä huiwä yanä inqe, Goti Iqu änatapkqä iu miqä, quvqä iqänqe, äñguänä mimbu. Ängumä, hesanä hñqu, Iso iqu Goti Ique tuwä äwiyätä, qua täu-taninqänä indqängqä-pa, indqänqänqä äñguänä mimbu. Iqu ymeqä hitmqä-qu eä, kaniqueä nätmätqä iqu meqä iunji, ymisanä naqä-hñganä äñqä di, mbqä ikqe.

¹⁷ He näqñqä äyä enä. Qänakndanji iqu nätmätqä ii ängumä mamätä ikqe, änä mämeqä ikqe. Itani iqu nätmätqä äñguänäñi angi metñqenqe, knuä kuapanä

† 12:12 Asayä 35:3 ‡ 12:13 Quamä-pmeqä 4:26

äqäminqä-qe, iqueqä suqä quvqenqä knuä kunmäknqä ikqetani, huänqä minqä ikqe.

18 He Jisasi, Iquenqä quuvqä eqiyätqänuwä Ique ätimäuwuwi, qoqonä naqä-qakuä itmaqänäpu a mipnqä hmanji. Israitqä iqua qoqonä Sänai iu ätimäukuwänganji, tä naqänänä äsätä, hea mäma naqänänä äwitä, yunuä yänänäqnqä äqunätä, iqangi äqunguwi.

19 Itanga häawä tätqätangi äwipiwi, mä manä tqangi äwiyäpiyä iquenqe, qu zä kiinjä ipu, Mosisi iquenji, "Ne Iqueä kuknui qätä wiyqänqe mänenqä iqiyä-qe," änäänä ätqua äuminuwi.

20 Qu kuknui, ämaqä-qe, hiveqä-yaqueqä-qe, qoqonä-eptängqä täu qo äuiqäqä iquenqe, hikä pizqä päsqänqä tqanga, zä ipu mämeqä ipiyitani, "Ne Iqueä kuknui qätä wiyqänqe mänenqä iqiyä-qe," ätqua äuminuwi. S

21 Qu nätmätqä iinjä äwiyäpu, ga hinuä äqunäpiyinqä zä kiinjä ipiyä iutani, Mosisi iqu-pqe, "Nyí aanä zä kiinjä itmä, yäunuä-yäunuä iqänä" ätkqe.*

22-24 He iinju matimäugä, tiinju ätimäuwuwi. He qoqonä Sayonä iutä, Goti Hänä Hea Ique-ique Pmeqä Iqueä anä-himqä Jerusälemä qäukuä yätunä ämätnänqä iutä, ätimäuwuwi. Iqini, tiinjä iquau äwimequwi. Enätqä a änä matäugänänä aquvä äqänäpu, yeeqä itqätanguwä iquautä, Goti Iqueqä ymeqä hitmqä, quwqä yoqe, qäukuä yätu äqänänqä iuqä aquväqnqä iutä, ä Goti ämaqeu kuknuä mitqä Iquesä, nq ämaqä Goti "Jänänänä-quaiqä" ätätä, ikikinyänä ae iwimäkkqä iquauqä quuvqä iquautä, ga Jisasi, Goti Iqutä, ämaqetä, awä iqi ätqäutä, kuknuä änyä-hänä Goti Iqu ämäsäuekqe, qäyunä timäutnqä imäkkqä Iquesä, ga Jisasi Iqueqä häneqä ne pnqä-pnqä änekqä iquesänji. Häneqä iinjä iqueqä kuknui, änguänänä eä, hinuiqänä Epo iqueqä häneqä ätminqä† iuji, ämäwqätäunä.

25 Naqä Iqu kuknuä tätqätangqe, hnqisa ipu, qätä mäwiyqä danä iqänqe, hinuä äqunäpu, änguänä mimbu. Hinuiqänänji, Iqu Israitqä iquau qoqonä Sänai iu ätuminqe, qu Iqueä kuknuä iuji, hnqisa ipu, qätä mäwiyqä ikuwitanä hanä-ique, zä äwäpu, mämäwqätäuwä ikuwi. Inji Iqu qäukuä yätuta kuknuä natätqätangqe, ne tuwä äwiyquque, iquesänä hanä-ique, zä äwätanä mämäwqätäuwä yanqunä.

26 Goti Iqu, qoqonä Sänai iu kuknuä tqanga, quae ämenä ikqe. Mä Iqu tänganqe, kuknuä guä ämäsäutä, "Angiji

§ 12:20 Anqumä Itmakqä 19:16
Ipaqäqä 4:10

* 12:21 Kuknuä-suqä 9:19 † 12:22-24

Nyi ämenjä naqä-hŋganä mimniŋqe. Ingaŋi qua iquenyä mimniqä ma, qäukuä iqueni qäsä mimniqeqä” ätkqe.‡

27 Iqu “Naqä-hŋganäyā” ätkqe, tiinŋqeyi. Goti Iqu iinjä imäkätäqanŋaŋi, nätmatqä Iqu imäkätä ekqe, ämenjä ämitä huätä mamäuniqe. Mä nätmatqä ämenjä-miqä yätqe, iinjä yqänä witŋqä imäkäniqe.

28 Goti Iqueqänä ämiqe, ne ämenque, ii ämenjä-miqä yänä. Iqu qeqä wutqanŋi ii änätapŋqetanŋi, ne Iqueni, “Si Änguä Iqä Iqukiyqä” tquatuŋque. Iutaŋi, ne Iqu ämänaqutäutaŋgi äqunätanä, Iqueqä yäpä iqinyä itanä, itanŋa, Ique yeeqä iwimäkatuŋquä diŋqe, Iqueqä yoqe haqeqä ämaequatuŋque.

29 Ii tiinjä etaŋgiyi. Neqä Goti Iqu, tä tnänänänä äsätä, nätmatqä eeqänänä tä änätŋqä-panä Iqueyi.§

13

Suqä Goti Ique yeeqä wimäkqenqä

1 He hŋqunä-hŋqunäŋi, quuvqä anä eqiyätqanŋuwä iquaunqe, kiinjä henganŋuti, qutä iqa uwqäpŋqe.

2 Ga ämaqä hŋqäqisaŋä emequwä duŋi, yeeqä ävätmepe, suqä, iquau heqä anä iu miqe, mäwquatämäuqä pambu. Ii tiinjä dutayi. Ämaqä hŋqua iinjä ipiyänŋaŋi, qu “Ämaqä du ävätmequnä” kŋuä ämakuwä-qe, enätqä iquau ävätmakuwi.

3 Goti Iqueqä ämaqä guä äpmeŋuwä iquaunqe, he qutä anä äpmapiyä enqä-pa ipiyä diŋqe, kŋuä meqäpŋqe. Ämaqe, huiziqua quvqä iwitqueqanŋuwä iquaunqä-pqe, kŋuä meqäpŋqe. Ii he huiwi asitaŋinä imbu, täŋä-huŋqä meqenqe, näqŋqä yasämä etaŋgpiyä.

4 He eeqänänänä, suqä, qokä-apäkä ämanqä ätnänqä iqueni, haqeqä ämamäupŋqe. Iwä qokä-apäkä ämanqä iqu, Goti Iqueuä hinuä iqinjä, kiyä mamätqä, änguänänä witätŋqä imäkqanŋpu. He näqŋqä äyuwä. Huiwä yaŋä hinqi-hinqi inqä iquautä, apäkä huiuqä, qokä huiuqä ditä ikiqä iquautäŋi, Goti Iqu quwqä suqenqä kukŋuä ämitätä, kima väniqe.

5 Goti Iqu nenŋi, “Nyi heŋi, nätmatqä maeqä pmapŋqä emäkmänqe, maevquatämäuqä ymqänä”* natqanŋqetanŋi, he mbqänqänä enqä iquenyä iqa mäwqä ipu, “Nätmatqä ne ae a äqätänqe, ii neqä qäyunäŋi ämenjunä” kŋuä ämepu, äwqä hanuä imbu pmeŋqe.

6 Ga Goti Iqueqä kukŋui yänänäqŋqä nemäkqanŋi,

‡ 12:26 Hakai 2:6 § 12:29 Kukŋuä-suqä 4:24 * 13:5 Kukŋuä-suqä 31:6

"Naqä Iqu yätamäkkä nyiyqä-qu etangi, nyi zä miqä danä imqänä. Ämaqe, qu nyiñi, äki-äki indqueqanqä-qe, Goti Iqu nyitä yqänä äpmenä"† tatumque.

7 Ämaqä naqä he emeyäpu, Goti Iqueqä kuknuä etminuwä iquaunqä knuä heyquätñqe. He nätmatqä eeqänänä, quvaqä qanä äwätqätanguwä iuta ätimäukqenqe, knuä ämepu, qu quuvqä eqäminuwä-pa, asä inä eqiyqäpnqe.

8 Jisasi Kraisi Iqu, huäqinyqä, tänganqä, inga-inganqä huitañä makunmäknqä, asänänä Iquvi.

9 Iinjä enqä-qae, kuknuä huitañä-huitañä yäpaqänggisani ämeyätä, hänaqä Goti Iqueuä dunj ävquatämäuqä dinqe, änguänä mimbnqe. Neqä qeqä-quuvqä imñi yänänäqnqä hiätñqe, ymisani iutanä ma, Goti Iqu qeqä imänqeuta yätamäkkä hinqi äneyätñqä iutanänji. Ämaqä, ymisani äñqä kuknuä-suqä iu qänaknä itqänuwä iquaunji, suqä ii yätamäkkä mäwqä itñqe.

10 Ne hiqäva-imäkkä ttawä ämenqe, mä hiqäva-imäkkä namnä anä iu itqänuwä iqua, ymisani ttawä iquesani ämepu, manqä ipnä.

11 Hiqäva-imäkkä naqä iqua, nanuä iutanä häneqe, suqä quvqä huätä mamäutñqe, anä aanä näwinyä Goti Iqueqänäñiunqä äma äpeminuwi. Inäqe, nanuä huiwä-guwä-yänä-manji, ämaqä hnqua-mända anä-himqä iunji yäpaqä mängisa äma äwäpu, tä ikaminuwi.‡

12 Iinjä etangi Jisasi Iqu, Iqueqä häneqeta, qokä-apäki Goti Iqueqänänä hipñqä iwimäkätñqe, tmi-tmiqä-tqe, anä-himqä iunji yäpaqä mängisa ämakqe.

13 Mä tängani, ne womba inqä Iqu ämakqe, ne-pqä inä metñqe, anä-himqä yäuä iqueni,§ äväma yäpaqä mängisa äwätanä, Ique wimetunqe.

14 Qua täunji, ne anä-himqä äpakänä wiqe, maeqä-quneyi. Ne anä-himqä qänaki pätnqä iquenyqä, hinuä äqunanä äpmenju.

15 Mä Jisasi Iquesani, ne hea ique-iqueni, Goti Iqueqä yoqä haqeu ämaetanä, Iquenyqä hiqäva qäyquatumque.

16 He qokä-apäkiunji, suqä änguänänä dinä itquepu, qu nätmatqä hnjuanqä äwa iqanqä, yätamäkkä wipñqe. Suqä iinjä imäkkä, Goti Iqu hiqäva-imäkketäñi asänänä äqunätä, yeeqä kiinjä äwinyätñqe.

17 Heqä quuvqä heqiyqe qui imäkkänqe, heqä ämeyqä iqua wäunji, hapä mäpmeqä itqänäuä. Ga qänakñi,

† 13:6 Apqä Bukä 118:6 ‡ 13:11 Hiqäva-imäkkä 16:27 § 13:13 Täqini, anä-himqä yäuä iqueni, kuknuä-suqä yäuä iquenyqä atäunäuä eä.

quwqä wäunüä iinjä iminuwä iquauqä quatinqe, Goti Iqueni awä tupnuwängqe. Iutani he iquau qätä äwiyäpu, yäpä iqinyä iqäpnqe. Iqua hesa äwqä hanä-iqä mämeqä, quwqä wäunui äwqä yeeqä-tänä iqäpnqä dinqe, he iinjä imäkpäpnqe. Qu wäunui äwqä hanä-iqä-tänä ipqe, henj yätamakqä meyqä yänä.

¹⁸ Ne hea ique-ique suqä jänänänjinä imäkatunquä änenyätñqä-qae, neqä suqä iwäsäuqä dunj, “Goti Iqueuä hinuä iqinj, jänänäjuneyqe” knuä yänänäqnqä ämenju. Inj, he Goti Iqu yätamakqä neyätñqä tääqä tqangpu.

¹⁹ Mä Iqu nyinj, henyqä angumä maqänä änändowatätñqä, tääqä tpñqä kiinjä änyingiyä.

Goti Iqu qunji änguä wimäkätñqä, tääqä tqenqä

²⁰ Tängani, Goti äwqä hanuä änyanä pmeqä nätapqä Iqu, yätamakqä eyätñqä tääqä ätuätqänä. Iqu neqä Naqä Jisasi Ique qua buta angumä hanä ävauqumuatkqe. Jisasi Iqu, Iqueqä häneqe, kuknuä guä ämäsäuekqä qäpu maeqä ique, yänänäqnqä iwimäkätñqä äwikqetani, sip-sipqä iquau Miqä Naqä-quvi. ²¹ Goti Iqu he Iqueqä äwinqeunä qänaknä ipñqä dinqe, näwinyä änguänänä emäkätñqä tääqä ätuätqänä. Ga Iqu Jisasi Iqueqä wäunüä dutani, ne suqä Iqu äwinyätñqe, eeqänänä metunquä inemäkätñqä-pqe, inä änyingj. Ga Jisasi Kraisi Iqueni, ne yoqä naqänäni hea ique-ique vquatunqe. Ii naqä-qakuä eä, qäyä äpmetänä.

Kuknuä yäpaki

²² Nqä nyämaqäüä, nyi tuwanuä wängqäpu äqiyqä-qae, kuknuä, heqä qeqä-quuvqä imnj, yänänäqnqä emäkätñqä ätqäqä täunj, qätä änguänä wipñqä kiinjä änyingj.

²³ “Neqä neyämaqä Timoti iqu, guä pmaminqä iuta ae iqtäwatukuwiqä” etqä. Iqu nyi maqänä nyimeqangutqe, qäquye henyñqä hinuänqä penyue.

²⁴ Heqä naqä ämeyätqänuwä eeqänänä iquautä, qokä-apäkä Goti Iqueqä eeqänänä iquautäni, “Nyi qunqä hui mimäuqä iqänä” ätqenqe, iquau tupiyä. Ämaqä qua Italisänä äpkuwä iqua henyänqe, “Ne qunqe hui mimäuqä iqunä” ätqä.

²⁵ Goti Iqu, Iqueqä qeqä imänqeta, he änguä hingj emäquätñqä änyingj.

Jemisi

iqu tuwanuä äqäkqe

Yätamäkqä kuknuä hinqiqänjä

iquvi

Jemisi iqueqä tuwanuä täñji, iqu Goti Iqueqä qokä-apäkä iqua suqä äñguä iunqä qänaknä iqäpñqä motquetñqä, kuknuä kuapänä ätuätä iunqä äqäkqe. Qu näqñqä äñguänäñi ämepu, iqueqä kuknuñqä kñuä äñguänä indqämbñqä iunqe, iqu kuknuä ktqä kuapänäñi äqäkqe.

Jemisi Iqu kuknui yänänäqñqä tiñjä äyä ätkqe. Ämaqä, Jisasi Iquenyqä quuvqä eqiyätäqä iqu, hingänäwa mäpmeqä itä, ämaqä huizi-pqä iquaunji, suqä äñguä iwimäkquätñqe. Ii tiññqä ämotqueqiyä. Iqu quuvqä yänänäqñqä hiäqiyätñqä inqe.

Jemisi iqu, tuwanuä tqenqä kuknuä ätkqenqä

¹ Nyi Jemisi Goti Hanjuwä Iqueqätä neqä Naqä Jisasi Kraisi Iqueqätä wäunuä-wiyqä iqunji. Nyi tuwanuä tä, he, Israitqä iquauqä awäkiqua 12 iquauta eqiyämanngquä iqunesanjä, ga anji, qua neqä du mäpmeqä danä, qua imimä äpmakäwänjuwä iquennqä äqiyqä. Yää ñqä-quauä.

Quuvqä heqiyqä dunqä yamwiqä iqenqä

² Ñqä nyämaqäüä, suqä quvqä hanä-iqä imäkqä dunqä yamwiqä iqä huitanjä-huitanjä emetqätangutqe, he iñqe yeeqä dinä ipu pmepñqe.

³ He näqñqe, hanä-iqä hnjuä ätimäutä, hiqä quuvqä heqiyqä dunqä yamwiqä eyqäqe, hanä-iqä iñji qäyä ämepu, yänänäqñqä tqäutñqä emäqñi. He iñqe, yeeqä iqäpñqe.

⁴ Heqä quuvqä heqiyqä yänänäqñqä hetñqä dñqe, he hea ique-ique hanä-iqä qäyä ämepu, yänänäqñqä tqäutñqe. Inganji he Goti Iqueä suqä äñguänänjä dñqe äwa miqä ipu, hiqä suqä äñguä ikikinyänjä dunä ipñqänä.

⁵ Yänänäqñqä iñjä heqenqe, ämaqä hesanjä hnqu, suqä, kñuä äñguä iwäsäugänqä äwa iqe, iqu Goti Iquenyqä tääqä ätätä yatñqä vätnqe. Iwä ämaqä, Goti Ique yatñqä vqanjuwä iquaunqe, Goti Iqu, äkasuwä mätquä itä, nätmätqä äñguänänjä di, kuapänänjä Vqä-qu eä, Iqu iquenji näqñqä vänä.

⁶ Ga ämaqä Goti Iquenyqä tääqä ätätä yatñqä ävätäqä iqu, "Goti Iqu ändapänqutiyä, ä mändapqä yänqutiyä?"

knüä mämeqä danä yätñqä. Iqu quuvqä yänänäqñqe, “Goti Iqu dapänqiyä” heqiyätñqe. Ämaqä knui, “Goti Iqu ändapänqutiyä?” indqänätñqä iqu, yunui eqä-huänä näñi-täqi äqiyäuaquvämäuqä-paniqä. ⁷⁻⁸ Ämaqä iinjä iqu, knüä hnquaqu-tänjä-qu eä, suqä itqä iunä miqä-qu, “Naqä Iquesani, nätmatqä hmbu mamqänä” knüä di miqä yänä.

Nätmatqä maeqä iqtä, nätmatqä kuapänänjä-tänjä iqtänqe

⁹ Ämaqä Goti Hanjuwä Iquenyqä quuvqä heqiyqä, nätmatqä maeqä iqu, Goti Iqueä hinuä iqinj, yoqä naqä-tänjä-qu etangi, yeeqä itä, ‘änguiqä’ tätñqe.

¹⁰ Mä ämaqä nätmatqä kuapänänjä-tänjä-qu eä, yoqä naqä qunqä-qu, iqueä yoqä iinj mändi päwiqanğani, iqu iinj qe yeeqänä yätñqe. Tiinjä äyuwä. Ämaqä mbqä yquayä kuapä-tänjä iqu, qätaqä hutqä äteyqiyätñqä-pa, aanqänqä hiänä.

¹¹ Mäptqä haqä yändi äpeyätä, tnänänänjä tquanğani, qätaqä hutqe yäuä ätäpäsenä. Ga hutqä qeqätqe, ändasnänä. Asä iinj, ämaqä nätmatqä kuapänänjä-tänjä di, quwqä nätmatqä kuapänänjä iu wäunuä yqänä itqätangpi, qätaqä hutqä i ändasnänqä-pa, i dasmbnä.

Goti Iqu, suqä quvqä imäkqä dunqe, yamwiqä mäneyqä danä yänä

¹² Ämaqä, suqä quvqä imäkqä dunqä yamwiqä iqä iutanjä hanjä-iqä ämetä, yänänäqñqä ätqäunqä iqu, änguänänjä äpme. Yamwiqä iqä wimeqanğqä du, iqu ämāwqätāuqä dunqe, iqueqä kimae, Goti Iqu iqueni, hñä hea ique-ique pmeqä vqänğisanqe, iqu änguä äpme. Ämaqä Goti Iquenyqä kiinj äwinyätñqä iquauñi, Goti Iqu quwqä kimae, niqauqä hñä hea ique-ique pmeqä-tänjä ätenqä ii, vqänqe.

¹³ Hñqu suqä quvqä imäkätñqä yamwiqä iqä äwimeqe, ga iqu, “Goti Iqu nyi suqä quvqä imäkmqänqä yamwiqä änyiyqiyä-qe,” matqä danä iquätñqe. Suqä quvqä iqu, Goti Ique yamwiqä māvqä danä yänä. Ga Iqu, ämaqä hnqu suqä quvqä imäkätñqänä yamwiqä māvqä danä iquänä.

¹⁴ Neqä suqä quvqä imäkqä dunqä nenqä iqu, ne quanğä ämāneqāpima, suqä quvqä imäkatunquä yamwiqä neyquänä.

¹⁵ Suqä quvqä imäkmqänqä änenqä iqu, ii apäkä äwqä enqä-pa eä, ga suqä quvqä änyuequänä. Iwä suqä quvqä iqu, naqä yäuä eätä, äpäkonqe änyuequänä.

¹⁶ Iyää nqä nyāmaqä nyi kiinj änyinätñqäuä, he kukñui, “Goti Iqu yamwiqä änyiyqiyä” tqä iqu, iqu quanğä etätä, waqiyä etma uwqä dunqe, māvmasiyqä iqāpnä.

17 Nätmatqä änguänänjä qanyinä ämetunque, ii Goti, tä we qäukuä haqä yätu äunätñqä iquau imäkkqä Iquesa pätqätanngiyi. Ktqä tä we-hunqä ingisanji, naqätä, wänqätä, äyä mäuänä. Mä Goti Iqu iinjä ma, Iqu hea ique-ique suqä naqä-hnqunänji.

18 Äwinqä Iqueqä dutanji, Iqu nenji, Iqueqä kukñuä naqä-qakuänänjä itänä änanyquäqe, iwä nätmatqä eeqänänjä dunji, ne ganä änaunyätä, ne Iqueqänänjä enju.

Goti Iqueä kukñui qätä äwiyäpu, qänaknä iqenqä

19-20 Nqä nyämaqä nyi kiinjä änyinätñqäüä, nätmatqä äti täñqe, näqñqä änguänänjä hipñqe. Ämaqeüä äwqä tnäñji, Goti Iqueä suqä änguä jänänänji, maeqä äyä etanji, he maqänänji qätä wiyqä dunqä ipu, ga kukñuä tqä dunqe, maqänä mävaugä danä ipu, äkasuwä maqänä matqä danä iqäpñqe.

21 Iinjä eänqä-qae, suqä kiyä mätqetä, suqä quvqä huizitä, huätä ätnämäupu, hiqä-hiuä mänä äkittqiyenäpu, kukñuä Goti Iqu hiqä qeqä-quuvqä yäpä imä vowä ikeqe, metpñqe. Kukñuä iqu, he häñji, qäqu emäkäqumuatquänä.

22 Kukñuä ii ämequwä iunji, qänaknä miqä, qätenä äwiyquenä equwi, hiyaqä kñui qui imäknäpu, näñä-täqinji hiqä-hiuä äwätqänjä. Kukñuiunji, qätä äwiyäpu, qänaknä iqä-quenä hipñqe.

23-24 Goti Iqueä kukñuä dunji, qätenä äwiyätä, iunji qänaknä miqä iqä iqu, ii ämaqä hinuä yäqñqä du hinuä iqänätñqä-pa iiyi. Iwä iqu hinuä iqänga äwäqe, iqueqä himä-manji iinjä äyitanä iqänäqe, maqänä hui äwinyätñqä-panjä iinjäqä.

25 Mä ämaqä, Goti Iqueqä kukñuä-suge hinuä yasämä äqunätä, naqä-qakuänänjä du qänaknä iqä iqu, iinjä ma. Goti Iqueqä kukñuä-suqä iqu, ikikinyänjä eä, suqä quvqä iquesa inequtawatquänä. Inji ämaqä iinjä hui mimäugä danä, a yänänäqñqä äqätä, qänaknä itñqä iquenji, Goti Iqu, ämaqä iqueqä wäunju, änguä imäkquänä.

26 Ämaqä hnqu, “Nyi Goti Iqueä äwinqä du qänaknä iqunjqä” kñuä äme, iqu iqueqä manji änguä mäminjqä iinjqe, iqueä-kiuä quangä ätnätä, Goti Iqueä äwinqä du qänaknä itñqe, ii hinqi itqäüä.

27 Goti neqä Apiqueä hinuä iqinji, Iqueä äwinqä dunä qänaknä jänänänjä iqe, ii tiñji. Apäkä qokä äpäkonqä, ymeqä kánaqä-känunua äpäkonqä äpmeñuwi, qunqä kñuä ämetanä, hanjä-iqä metqätanguwä iunji, yätamäkkqä vquatuñque. Itanga huizi, suqä quvqä qua täutanä iqu

ne kiyä inatmäkqänqe, Goti Iqueä hinguä iqini kiyä mätqä tqäuqñqe, neqä qanjä uwqe, änguänänjä minguatunqeqä.

2

Ämaqä huiunji himäqi ämipu, huizi dunji tuwä ämäupu, miqä iqenqä

¹ Nqä nyämaqäüä, he neqä Jisasi Kraisi, yoqä naqä-tänjä Iquenyqä quuvqä eqiyänjuwi, he ämaqä huiunji änguä ämipu, huizi dunji tuwä mäwiyqä pambu.

² Ämaqä qäkämä änguänänjä imäknä, anguä hipae hinqä hnqu, heyaqä anjä aquväqñqeu hemeqanğa, ga ämaqä nätmatqä maeqä, qäkämä äqäyäpknqä imäknqä hnqu, iqu-pqe heyaqä anjä aquväqñqeu inä hemenä. Ga inğanji he äänä ipñqe?

³ Iwä iinji, he ämaqä qäkämä änguä imäknqä iqueni, änguä itquepu, “Yquvanjä änguä täu pmayä” tupñqäta? Itanğa ämaqä nätmatqä maeqä iqueni, “Nänqäqä pämä ätqäüqäti, pämä tqävä. Ä nyaqä yukä yäpä täqi quamä äpmeqäti, quamä pmayä” tupñqäta?

⁴ He suqä iinjä itqäpi, ii he hiqä knuä iuta, hiqä-hiuä iwäsäupu, suqä asä iquenyä mitquatñqä itqänjä. He, ämaqä iwäsäugä-qu eä, ämaqä dunji, iqueqä knuä indqänqä quvqä duta iwäsäutñqä-panuenji.

⁵ Nqä nyämaqä nyi kiinjä änyinätñqäüä, qätä nyipu. Ämaqä qua täunji nätmatqä maeqä eänjuwä ii, Goti Iqu qu ae quuvqä heqiyqä naqänänjä-tänjä eäpu, änguä pmeqänqä ätekqe. Ämaqä, Iquenyqä kiinjä äwinyätñqä iquaunqe, “Qu nyaqä miqä iu pmeqänqeqä” ätenqe, ämaqä qua täu nätmatqä maeqä eänjuwä ii-pqe “Inä pmeqänqeqä” ätekqe.

⁶ Iqu iquau qäyä ätekqänqä, he qunji womba ipñqä itquetqänjä. Knuä mapu! Henji ekittqiyäpu, hanjä-iqä etapäpu, kuknuä metpnqä dunqe, tqukua ämeqepäma äwätqänjä? Suqä iinji, ämaqä mbqä yquayä-tänjä iqua, qäqua etquetqänjuwi.

⁷ Goti Iqu henji, Kraisi Iqueqä yoqä änguänänji enyuätqä-qe, ga yoqä iunqe, kuknuä quvqä ätäpu, qini tqukua imäkätqänjuwi? Ii ämaqä mbqä yquayä-tänjä iqua, qäquayäi.

⁸ Neqä Ämineyqä Iqueä kuknuä-suqä naqä hnquenyqe, bukiunji tuwanuä tii ätätä äqäkqe. “*Tqä-täunqä äkinyätñqä-pa, ämaqä huizi dunqä-pqe inä kinguätñqeqä.*”^{*} He kuknuä-suqä iqueni, aanjä naqä-qakuänänjä itqäpi, he jänänänjä dunä itqänjä.

^{*} 2:8 Hiqäva-imäqä 19:18

⁹ Iinjä qäyā etangi, he ämaqā huiunji, änguā ämipu, huiziuñi, tuwā mäuqā eäñuwi, he suqā quvqā imäkqā. Iwā kukñuā-suqā iqu, “He suqā qui imäkqā-quenjqā” ätätä ämetquenä.

¹⁰ Ii tiinjä etangi. Ämaqā hñqu kukñuā-suqā eeqänänjä dunji qänaknä itä, hñquenä ävausqe, iqu ämaqā kukñuā-suqā eeqänänjä iunji, ävausqā enqā-panjä iquvi.

¹¹ Goti Iqu tii ätkqe. “*Qokä-apäkä ämanqe, huizitä huiwi yanjä mikiqä ipñeqe.*”[†] Itanga iqu tiinjä-pqā inä ätkqe. “*Ämaqā pizqä mapäsqä pambiyä.*”[‡] Iwā ämaqā hñqu, apäkä huisä, huiwä yanjä mikiqä itqä-qe, iqu ämaqā pizqä äpäsqe, iqu ämaqā kukñuā-suqā eeqänänjä iunji, ävausqä-quvi. Ii enqā-panji, he ämaqā huiunji, änguā ämipu, huiziunji, tuwā ämäuqā eäñuwi, he kukñuā-suqā ävausqä-quenji.

¹² Goti Iqu kukñuā-suqā, ne suqā quvqā iquesa inequtawatqā ditäñi, neqä suqe iwäsäuniqe. Inji he kukñuā ätäpiyā iu, wäunüä ipiyā iu, nätmatqā äki-akitänjä imäkpñqe, he kukñuā-suqā iinjä iuqā yäpä iqä pmetanguwinqā knüä yasämä indqängpñqe.

¹³ Ii tiinjä itangiyi. Ämaqā hñqu, hñquenyqā qeqä matmäkqā imitätqe, Goti Iqu iwäsäutäqängani, Iqu ämaqā iquenyqe, qeqä matmäkqā yäniqe. Mä ämaqā, huizi dunqā qeqä ätmäkmitätqā iqu, iwäsäuqängani, iqu ämäwqätäuniqe.

Quuvqä heqiyqä dunqä wäunüä mimäkqä danä iqäqe, quuvqä heqiyqä ii pizqe

¹⁴ Nqä nyämaqäüä, ämaqā hñqu, “Nyi Kraisi Iquenyqä quuvqä eqiyätqänänä” ätätä, iqu suqā qäyunä miqä itñqe, iqueqä Kraisi Iquenyqä quuvqä heqiyqe, qäyuta? Quuvqä heqiyqä iinjä iqueni, angumä hñjä iqumuatäniqäta?

¹⁵⁻¹⁶ Tasi-gua, nanyi-napqa hui qäkämä aanqä eä, ymisanjä dänqä itqätanguti, ga hesanjä hñqu kukñuinä, “Goti Iqu änguā ikimäkqanguti, si äwqä-qeiqä inqä äpmanä, dnä emäknnä, ymisanjä dänqä miqä pmetätñqä änyingiyä” ätuätqä-qe, nätmatqä äwa itangqenqe, mäwqä iqäqe, iinjä qäyuta? Oeyä.

¹⁷ Quuvqä heqiyqä-pqe, iinjä. Quuvqä heqiyqä dunqä wäunüä mimäkqä danä iqäqe, quuvqä heqiyqä ii pizqe.

¹⁸ Itanga ämaqā hñqu, tii tuänqiyä. “Ämaqā hui quuvqä eqiyäpiyitani, hñjä pmapñqe. Hui suqā änguā du imäkäpiyitani, hñjä pmapñqe.” Iqueni, nyi kima tii tumä. “Si, suqā änguā du mimäkquki enqe, si

[†] 2:11 Angumä Itmakqä 20:14 [‡] 2:11 Angumä Itmakqä 20:13

quuvqä eqiyätqäñiqe, nyi näqñqe äänä hemqe? Mä quuvqä heqiyqä nyaqe, suqä äñguä iqu qäsä enqe, ii ämäkätquenqiyä.”

¹⁹ Si quuvqe tii äyä eqiyätqäñnä. “Goti Kiqä-kiuänänjä Iquvqä.” Ii äñguä etanqqä-qe, dñä quvqä iqua-pqe, quuvqä asä ii eqiyäpiyä-qe, iqua zä kiñä ipu, yäunjuä-yäunjuä itqänä.

²⁰ Ämaqä hñqu quuvqä eqiyätä, wäunjuä mimäqkä etanqutqe, iqueqä quuvqenä heqiyqä iqu häukui maeqe. Ämaqä mnauä guä maeqä iquki, kukñuä iqueqä qakuñqä näqñqä hisñqä kinganqutqe, qätä wi.

²¹ Añganji, neqä awiqu AprähamäŠ iqu, Goti Iquenyqä hiqäva imäkätñqe, iqueqä ymeqä Aisakä iqueni, hiqäva-imäqkä ttawä hageqi äwäteqanqqenqä, Goti Iqu iqueni, “Ämaqä jänänänjukuiyqä” ätukqe.

²² Iunji hiñuä äqunänñä? Iqueqä quuvqä heqiyqä dutä, ga iqueqä wäunjuä iqä ditäñi, qäquaqu naqä-huinyä äwiqetani, iqueqä quuvqä heqiyqe, naqä yäüä ekqe.

²³ Goti Iqueä bukä iunji, “Aprähamä iqu Goti Iquenyqä quuvqä heqiyätqätanji, Goti Iqu iquenyqe, ‘jänänänñueqä’ ätkqeä” ätä äqänänñqe,* Aprähamä iqu Aisakä iqueni i imäqanğa, häukui äqäkqe. Ga “Aprähamä iqu Goti Iqueqä käyämaqä-queqä” ätnä.

²⁴ He qätä ae äyä äwiyqä. Quuvqä heqiyqä iinänñqe, Goti Iqu ämaqä hñquenyqe, “Iqu ämaqä jänänänñueqä” matqä danä yänä. Iqu suqä äñguä itqätanquti, ga Goti Iqu iquenyqe, “Ämaqä jänänänñaqueqe,” qakuä iuta tänä.

²⁵ Ga apäkä Leopä, mbqä metñqä huiwä yanjä vqä ii, ikqä-panä iinji. Ämaqä Josua iqu hiñuä tämaqä iynqä ändowatkqä iquaquñi, ii yeeqä ävätmetä, hänaqä huiu-mända ändowatätä ikqenqe, Goti Iqu apäkä iinyqe, “Jänänänñiyqä” ätkqe.

²⁶ Huiwiqqu quuvqä maeqe, ii pizqä ae eä. Ii enqä-pa, ämaqä hñqu, suqä äñgui mimäqkä, quuvqä dinä eqiyätñqe, iqueqä quuvqä heqiyqe, ii pizqe.

3

Suqä waqiyä miqä danä, tewi äñguänänñä miñqenqä

¹ Nqä nyämaqäüä, Goti Iqu suqä du iwäsäutqänğanji, näqñqä-vqä iqunenji, iqu hññä-hññä mämäneyqä yäñiqe. Ga hesanji kuapänänñä hñquenä, “Nyi näqñqä-vqänqä emqänä” kñuä mämeqä pambu.

² Hea kuapānānāngani, āmaqā eeqānānjune qāmā-qāmā itanā, nātmatqā kuapānānānqā waqiyā, suqā quvqā du āqutāumautunq̄ue. Mā āmaqā hñqu iñi miqā, iqueqā tewi ānguanānjā āminyātñqā iqu, iqu iqueqā yukā-hipa-pqe ānguā iñjā eā, ikikinyānjā-q̄ueyi.

³ Tewi, tiñjā enqā-payi. Hosi, qu qani ne ānenyātangqā du upñqenq̄e, quvaqā manā dunj iñqā wāñqā hmbu āyā āktāvetunq̄ue. Quvaqā manā dunj ne āmitaqā dutani, hosi naqā-quenji ingi-inginqā māvqatātunquānā. ⁴ Yimba-pqenqā knuā mapu. Naqānānjā eā, yunūā naqānānjā iqu miqangi āwātñqā-qe, ingi-inginqā māvqatqā ipu, aañ quvqā wāñqānānjāpiyi. Iwā yimba miqā iqu, ingi wātñqā wiñgani, nātmatqā wāñqā ipini ingi āmaiqāq̄e, ga ingi wānā.

⁵ Ga tewā ii-pqā, asā iñi. Huiwitanā nātmatqā wāñqānānjāpu eāqā-qe, ipu hñgisa itā, kiqā yoq̄e haqā yātu āmaenātqā. Tā tmñjā wāñqānānjā hmbisani, qoā-qamqā* naqānānjā huii tā āmānyātā, nātmatqā eeqānānji tā nātñqā diñq̄e, knuā mapu.

⁶ Ga tewā ipu, tā piyi. Ipu neyaqā yukā-hipa iutanā hmbu eāqā-qe, suqā quvqā huitanā-huitanā imākātā, huiwā dunj, eeqānānjā quvqā kiyā imātmākātā, ga quuvqā hāñjā-pmeqā iunji, tā enqā-pa evātāutqāuā. Tā ii, kiqā penqā iqueqā tā māeusqā sqā dutanā te.

⁷ Āmaqe, qu hiveqā-yaqueqā, yññjā-tāñjā, qāmakā, huāñgā-hāmapākā, guākiqā imākquwi, qu qānaknā ipnā.

⁸ Mā tewi guākiqā imākqā-pqe, aañq̄e. Tewā ipu, kuknuā quvqā dunq̄e a makiqātñqā danā yānā. Nātmatqā quvqā, āmaqā pizqā imākqā di manguā āmnā.

⁹ Tewā asitāñi, neqā Goti Apā Āmāneyqā Iquenyqā 'ānguiqā' ātātānā, ga āngumā tewā asitāñi, āmaqā Goti Iqu Iqueqā-kiuā enqā-panā imākqqā dunq̄e, kuknuā qui imākqā ātātunq̄ue.

¹⁰ Tewā asā iquesani, ānguinqātā, qui imākqenqātā, qāquaqu ātimāutqā. Nqā nyāmaqāuā, iñi quvqeqā.

¹¹ Eqā esquā asiquesani, eqā ānguitā, zā iqetā qāquaqu mapqā yānā.

¹² Nqā nyāmaqāuā, zā-eaqi, zā-olipqā hāukui qiyāniqi? Itanga guā-wainqā-pqe zā-eaqā hāukuā qiyāniqi? Itanga eqā esquā, zā iqā āpātñqā di, āngumā eqā āngui mapqā yānā.

Suqā, knuā ānguā iwāsāuqāñq̄e, haqā yātuta mapiyā

* 3:5 Jemisi iqu 'qoā-qamqā' maqiyqā ikq̄e. Iqu 'qāuqā' āqākq̄e.

13 Ämaqä hesanjä hnqu, suqä, knuä änguä iwäsäuqetä, näqñqä änguänänitä ämeqä-qu sätäti, ga iinjä iqu, iu qänaknä itä, iqueqä yoqe haqä mämaenqä danä, iqueqä qarñi änguänä ikiquätñqe. Iwä ämaqä-pqe, ique äqumbiyi, iqu iinjäqu äyä etanguti qumbñqenqä.

14 Mä he ämaqä dunqä äwqä quvqä enyätä, himä quvqä imäkäpu, yoqä naqä haqä yätunñ hiqä dinä witñqä itqäñuwä iquenä, hiqä näqñqenqä naqä-naqä ipu, naqä-qakuä dunñ makittqiyeqä iqäpnqe.

15 Näqñqä iinjä ii, qäukuä yätutanä maetqe, kiquä qua täutanä eä, ga Goti Iqueqä Dñä Iqu mäwqä danä, ämaqeunqä yäpä imda, dñä quvqä iquauqä näqñqä enqä-panä eä.

16 Ämaqä, ämaqeunqä äwqä quvqä äwinyätä, yoqä naqä haqä yätunñ quwqä di, maembñqä ipiyä-tänä ii, quamä yasämä mäpmeqä danä, suqä quvqä äki-äkitanñ, imäkqäpnä.

17 Mä ämaqä, suqä, knuä änguä iwäsäuqäñqe, haqä yätuta ämepiyä-täñi, kiyä mätqä hnjuä mamäqä eä. Iwä ämaqä huizi ditä äwqä naqä-hñqunä inqäñqä imäkäpu, qeiqi itquepu, qätä ipu, ämaqä dunqä qeqä tquanguti änguä du iwimäkäpu, ämaqä eeqänänä dunñ suqä asä inä itquepu, suqä änguä dunqä manñnä matqä ipu, iqäpnä.

18 Äwqä naqä-hñqunä inqäñqä imäkätqäñuwä ii, äwqä naqä-hñqunä imbu, suqä änguä jänänänñ quuvqä tämñi imäkqäpnä. Ymisanä häukuä änguä äqäyqä enqä-pa, änguänänä dinä mitimäunä.

4

Qua täunñunqä näueqä mimäqä, Goti Iqueä yäpä imä pmeqenqä

1 Heyaqä awä iqinñ, kukñuä näñi-täqi ätäpu, äkasuwä mäkä äunätqäñuwä, qakuñ squäpisa timäutqäuwä? Suqä iinjä henqä di, heyaqä äwqä imñi, mäkä qiyänganguwä iuta, maeqä inä?

2 He hnjuanqä kiinjä enyätangqä-qe, mämeqä danä itqäñuwä. Iwä iinjä, pizqä päsqä dunqänä ipu, kukñuä näñi-täqi ätäpu, äkasuwä mäkä äunätqäñuwä. Nätmaqä he enyätangqä isua, mämeqä danä ipu aanqä eäñuwä, he Goti Iquenñ yatñqä mäwqä itqäñuwäutayä.

3 He yatñqä vqanguwängañi, mämeqä danä itqäñuwä, knui qäyasäqi ämapiyänga vqanguwä dutayä. Knui, äwqä yeeqä inqä hiqä iunqänä hiyätangñ iyi.

4 Apäkä qokiquau äväma ikitqäñuwä-pa, he Goti Iquenñ ii itquetqänä! He änyä maññqäta? Qeqä etqe, nätmätqä qua täunñinqä etqäqe, ii Goti Iquenyqä äwqä wiunqä-täñi.

Iwä ämaqä hñqu näueqä qua täunjuñqä imäkqe, ii iqu Goti Iquenyqä äwqä wiunqä täñä-qu imäkñgi.

⁵ Goti Iqueä bukä iunji, kukñuä tii ätnä. “Goti Iqu quuvqe neyaqä yäpä tämä äpmuateänqä dunji, hñgi ikiqänqä mäwqatämäuqä, ne Iqueqänä hiatunquä kiñä äwinyä.” He iñqe, hñgi ätnänä kñuä eyä?

⁶ I iäqäqe, Goti Iqu qeqä imänqeuta, hñgi nätapqä di, aanjä naqänäñi. Iwä Goti Iqueä bukä iunji, kukñui tii äyä ätnä.

*“Goti Iqu, ämaqä yoqä naqä maenganguwä dunqe miqä itä, mä ämaqä yoqä naqä mämaenqä iqanguwä iunji, Iqu iquaunqe, qeqä imänqeuta hñgi vänä.”**

⁷ Iiññqe he Goti Iquenyqä ipu, Iqueuä yäpä iqi iqäpnqe. Setänä iquenyqe yänänäqñqä tqäpnqe. Iwä iqu iqi mikiqä, zä wänä.

⁸ He Goti Iquenyqä qäqiqi ppñqe. Ga Iqu henynqä qäqiqi pätnqänä. Kñuä hñquaqu-hñquaqu ämapu, suqä quvqä iqä iquenä, hiqä hipainji, asñä huätä äqiyämäupu, hiqä qeqä-quuvqä imñi, ikikinyänä imäkmbu.

⁹ Hiqä suqä quvqenqä änä maemänqä iqäqe, huäqä-hunqä ipu, ka ipu, kñuä qäpnqe. Tä säwqä itqänjuwä ii, huätä ätnämäupu, ka ipu, kñuä qäpnqe. Yeeqänä itqänjuwä ii, huätä ätnämäupu, äsmanquenä pmetpnqe.

¹⁰ Goti Hanjuwä Iqueuä hñjuä iqinji, yänji-yänji miqä-quenä, hanjuä pmetpnqe. He ii iquwi, Goti Iqu he yänji-yänjinyä ipñqä emäkänä.

Hesanjä hñquaunqe, kukñuä quvqä hui matqä iqäpnqe

¹¹ Nqä nyämaqäüä, hesanjä hñquaunqe, kukñuä quvqä matqä iqäpnqe. Ämaqä, hesä quuvqä anä eqiyätñqä hñquenyqä kukñuä quvqä ätätä iquenji iwäsäuqe, ii iqu tii iqi. Iqu Goti Iqueqä kukñuä-suqenqä kukñuä quvqä ätätä, ga kukñuä-suqä iquenji iwäsäuqi. Iñä iqe, iqu kukñuä-suqä iqueuä yäpä iqi mäpmeqä, ique iwäsäuqä äpme.

¹² Kukñuä-suqä-pqä imäkätä, eätä, iwäsäuqä-pqe, Kiqä Hñgunäyi. Goti ämaqä dunji, hñjä iqumuatqä-qu, ä qui imäkqä-qu, Qäquvi. Iñä enqe, ga ämaqä huizi dunqä kukñuä ätätnä iwäsäuqe, tqukiyi?

Hiqä yoqe haqä ämaenguwi, ii aanjä suqä quvqe

¹³ “Tänganjä-qe, awinganjä-qe, anjä-himqä naqänänä hñquenyqä äwätmä, quväukuä äpmamä wäunjuä itmä, mbqä kuapänänä-tänjä himqänä” ätäqtänjuwä iquenä, tänganji nyi qätä nyipu.

* 4:6 Quamä-pmeqä 3:34

¹⁴ Inji, he hiqä awiŋga pmeqä dunqe, änyä maqŋqä enä. Hiqä quuvqä häŋä-pmeqä ipu, qaquvqä ziŋuitä äwitä, maqänä hma eqä-pa iŋi.

¹⁵ He tiŋä tŋŋqe. “Naqä Iqu äwinyätanŋutqe, ne häŋä yqänä äpmenä, nätmatqä ne knuä ämenquä ii, imäqäwqä-quneyqä” tŋŋqe.

¹⁶ Mä he, “Ne nätmatqä naqä ii imäkanŋunä” ätäpu, hiqä yoge haqä ämaenätqäŋuwi. Suqä hŋgisa iŋä iqe, ii aanä quvqe.

¹⁷ Iŋiŋqe, ämaqä hŋqu äŋguä imäqä dunqe, näqŋqä yasämä eäqä-qe, iqu ii miqä iqäqe, Goti Iqueä täŋängisaŋi, ämaqä iqu, suqä quvqä-täŋue.

5

Ämaqä nätmatqä aanä kuapä-täŋä iqua, hanä-iqä naqänäŋä mapŋqäuä

¹ Ämaqä nätmatqä aanä kuapä-täŋä iquenä, täŋgaŋi qätä nyipu. Suqä hanä-iqä naqänäŋä hemetŋqä iqäqe, knuä zä-zääqä ivqänäpu qäyqäpŋqe.

² Heyaqä nätmatqä kuapänäŋi ae pizqä itä, kukuiŋuä iqäqe. Heyaqä mŋä guäqä qäkämä äŋguänäŋi, imätanŋuä ae äqukqe.

³ Heyaqä golqä-sua, silpa-sua, ikukua iwiqe. Iwä ikukua iwiqä di, ii heyaqä suqä quvqe ätnäŋäqi ämaetä, ga heyaqä huiwä iquenä, tä enqä-pa henäniqe. Yquayä pŋqä kuapänäŋi, hea yäpaki ae qäqi hetqätanŋa ämaqumuätätqäŋä. ⁴ Hiŋuä qumbu. Ämaqä heyaqä wäunŋuä du ymisaŋä emiyätqäŋuwä iuqä mbqe, qäyunä mimäqä iquwä mbqä iqu, Goti Iqu kima etquetŋqä tääqä ätätqäuä. Ga wäunŋuä heyqä iquauä zä-zääqä tqe, Naqä Yänänäqŋqä Eeqänäŋä-täŋä Iqueuä qätä huä dŋŋi, ae äpaquvqe.

⁵ He hea ique-ique qua täuŋi, nätmatqä kuapä-täŋä eäpu, yeeqänä iqämanätqäŋä. Ymisaŋä änäpu, kätä nänŋuämäütqätanŋuwäŋga, hea he pizqä emäkqä iqu, ae qeyi.

⁶ He ämaqä suqä quvqä miqä, jänänäŋä iqä dŋŋi, kukŋuä ämitäpu, pizqä äqäyäpäsäpu itqäŋuwä-qe, qu henyqe hoptäwä miqä itqäŋuwi.

He hanä-iqä ämepiyä-qe, qundqändqä miqä pmeŋqe

⁷ Nqä nyämaqäuä, he hanä-iqä qäyä ämepiyä-qe, Naqä Iqu äpqänŋanŋqä qundqändqä miqä hiŋuä äqumbu pmeŋqe. He näqŋqä äyuä. Ämaqä wäunŋuä-täŋä iqu, ymisaŋä naqä yäuä äunŋqŋqä hiŋuä äqunä äpmeqänŋgaŋi,

“Piyä qiyänqutiyä, äänä yänqutiyä” tä, qundqändqä miqä, iqu qeiqi hinuätänä äqunä pmetänä.

⁸ Iwä Naqä Iqueqä äpätñqe, ae äpätä qäqi äwiqäqe, hepqe hanä-iqä qäyä ämepiyä-qe, pemä ipu, qundqändqä miqä, hinuä äqumbu pmeñqe.

⁹ Nqä nyämaqäüä, hesanä hnquaunqe tuwänqi kuknuä matuwänqä pambu. Kuknuä ämetätä iwäsäuqänqä-tänqä Iqu, ae qäqi näwi imäknä ätqäüä!

¹⁰ Nqä nyämaqäüä, ämaqä, kuknuä awä-tqä hinuiqändqä iqua, iminjuwinqä knuä mapu. Qu Goti Iqueuä yoenqä awä ätpiyänqanji, hanä-iqä quvqä ämepiyä-qe, qu qundqändqä miqä iminjuwi. He qu iminjuwä iu äqunäpu, ii iqäpnqe.

¹¹ Hinuä qumbu. “Qu suqä hanä-iqä iinji qäyä ämepu, yänänäqñqä ätqäüwa äwätqänjuwi, qu äñguänä pmeqä-quayqä” äyä ätätunqe. He Jopä iqu hanä-iqä ämetäqä-qe, yänänäqñqä ätqäüwa wätqätanqi, hitunuändqänji Naqä Iqu nätmatqä äñguä äwikqenqe, näqñqä äyä enä. Naqä Iqu nenyqä huäqä äwunätä, qeqä äwimänätqäüä.

¹² Nqä nyämaqäüä, kuknuä, huiziu ämawqätäunqä iqu, he tii miqä ipñqe. He “Nyi naqä-qakuä äktqänä” ätäpiyänqanji, he hnqueä yoenqä matqä iqäpnqe. Qäukuä iqueqänqä, qua iqueqänqä, ä hnjuahnjuañqä matqä iqäpnqe. Naqä Iqu kuknuä ämetätä mewäsäuqänqe, he “ññqä” ätquwi, “ññqä” dunä tqäpnqe, ä “Oeyqä” ätquwi, “Oeyqä” dunä tqäpnqe.

Ämaqä jänänänjä iuä tääqä tqä di, aanjä yänänäqñqä eä

¹³ Hesani tqu-tqu hanä-iqä ämetñqä sätäti, iqu Goti Iquenyqä tääqä tätnqe. Hesani tqu-tqu aquvänä itä äpmetäti, iqu Goti Iquenyqä apqä ätätä, Iqueuä yoqe haqä mamäquätnqe.

¹⁴ Hesani tqu-tqu täñä-yaqä-tänjä äpmetäti, iqu quuvqä heqiyqeu miqä iquaunji, tääqä tuätumetñqe. Iwä qu iqueni, olipqä eqä aowi äwiqatäpu, Goti Iqu äñguä iwimäkätñqä tääqä tññqe.

¹⁵ Qu yatñqe, iquenyqä naqä-qakuä quuvqä eqäpu iquwi, Naqä Iqu iqueni äñguä iwimäkätä ävauqumuatänä. Ga iqu suqä quvqä imäkmitätqe etanqutqe, Naqä Iqu iqueqä suqä quvqä iinji, huätä ämuämäutä, äwqä hanuä inyänä.

¹⁶ Iinjä enqä-qae, suqä quvqä diñqe, “Nyi iinjä itñqe” awä ätnäpu, Goti Iqu äñguä emäkätñqä diñqe, he Iquenyqä tääqä tqäpnqe. Ämaqä jänänänjä iquauä tääqä tqä di, hanuä maetqe, aanjä yänänäqñqä eä, wäunuä itä häukuä qäyänä. ¹⁷ Laisa iqu ne enqä-pa iinjäqu eäqä-qe, qua iunji

piyi maqiyqä yätŋqe, iqu tääqe enyqä itä, matqä iäŋqe. Ga piyä maqiyqe, quvükui 3, qanui 6 äpawäŋqe.

¹⁸ Ga iqu aŋgumä tääqä tqanŋi, qäukuä iqu piyä mequatawatqanŋi, qua iunŋi ymisaŋä ekqe.

¹⁹⁻²⁰ Nqä nyämaqäüä, hesanä hŋqu, naqä-qakuänänä dunŋi, qäyunä mäpmetanŋi, ga hŋqu iquenŋi, aŋgumä naqä-qakuinŋä ätuma äpqäqe, ii iqu suqä äŋguänänä iqi. Kukŋuä tquenyqe, kŋuä äŋguänä eyä. Ämaqä hŋqu, suqä quvqä imäkqä hŋquenyqä äwätä, iqueqä suqä di ävquatämäutŋqä yätamäkqä ävqäqe, ga suqä quvqä imäkqä iqueqä quuvqä ipu, äpäkonŋä dutanŋi hänä iqumu-atquänä. Iwä suqä iinŋä dutanŋi, iqu suqä quvqä kuapänänŋi, Goti Iqueuä hinuä iqi mäwiqä yätŋqä imäkquänä.

1 Pitä

iqu tuwanuä äqäkqe

Yätamäqä kuknuä hinuiqänä

iquvi

Pitä iqu tuwanuä tä, ämaqä Kraisi Iqueqä yoqä-tänä hanä-iquä naqänänä metqätanquwä iquauqä äqäkqe. Ii iquauqä quuvqä heqiyqä yänänäqñqä iwimäkätñqä iinqä. Iqu qu kuknuä äñguä Jisasi Kraisi Iquenqä kñuä anqumä indqämbñqä ätukqe. Jisasi Iqu äpäkonätä anqumä ävauqetanä, Iqu anqumä päniqä iinqä kuknuä guä ämäsauekqe. Inä iqu kuknuä guä ii ämäsauekqenqä kñuä indqänäpu, Iqu äpqä iinqä hinuä äqämbu pmeñqe.

Ämaqä Kraisi Iqueqä yoqä-tänä iqua, hanä-iquä mapnä. Ii naqä-qakuä etanqqä-qe, ii iquauqä quuvqä heqiyqä iunä, yamwiqä vätnqä iunqä wimenä. Inä etanqi, Kraisi Iqu anqumä äpätqänqanqe, qu quuvqä yänänäqñqä hiqäpñqe. Itanä hea inqanä, qu kima äñgui mapnuwänqe.

Pitä iqu, tuwanuä tquenqä kuknuä ätkqenqä

¹ Nyi Pitä ämaqä Jisasi Kraisi Iqu kuknuä awä tuäkiqämqä änändowatkqä iquä, he qokä-apäkä Goti Hanjuwä Iqu atäunüä ekqä iquenñqä nyi tuwanuä tiinjä äqiyqä. He anä-himqä naqä-qakuä hiqä maitanqi, qua Pondisi iu, Galesiya iu, Kapatosiya iu, Eesiya iu itanqä Bitiniya iu äpmakäwänquwä iquenänqe.

² Goti eeqänänquqä Kaniqu, nätmätqä änä timäutñqä iinqä näqñqä eä, atäunüä heyqanqi, Dñä Äñguä Iqu, he Goti Hanjuwä Iqueqä ämaqä hipñqä emäkkqe. Inä etanqi, he qätä äwiyäpu qänaknä ipu, itanqä he äñguänänä hipñqä, Iqu Jisasi Kraisi Iqueä häñqetä emñqäyqänqä atäunüä ekqe. Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä qeqä imänqeuta hinä vqetä, äwqä hanuä inqä pmeqetä, aanä kuapänä etapquä.

Hänä-pmeqä äñguänänä, qäukuä yänä äwinqenqä

³ Ne Goti Hanjuwä Iqueä yoqe, haqä matnämäuatunque. Iqu neqä Naqä Jisasi Kraisi Iqueqä Goti Iqu eä, Iqu Iqueqä Kaniquvi. Iqu nenyqä qeqä kiinjä natmäkätñqä-qae, nenä änyä-hänä änanyquäqe. Iqu Jisasi Iqueni, qua buta hänä ävauqumuatqeta, ne änyä-hänä iinjä, nätmätqä äñguänänä Goti Hanjuwä Iqu nätapäniqnqä, kñuä

iqä yänänäqñqä ämenä, hinuä äqānanä pmetatunquä, ānanyquäqe.

⁴ Nätmatqä ānguānāñä iinji, Goti Hanjuwä Iqu hiyaqñqä qäukuä haqä yātu āmitqāuä. Qäukuä yāñinji, nätmatqä iinji, qui mimäkñqä itä, pizqä miqä itä, qäpu maeqä yāniqe.

⁵ Heñi, Goti Hanjuwä Iqueqä yänänäqñqä iqu, hiqä quuvqä heqiyqä dunji, qui mimäkñqä danä ipñqä, hāñä iqumuatqä dunqä āmeyānā. Hāñä iqumuatqe, ae nāwi, ātnāñäqi yāpakānga timāunā.

⁶ He iinqe aanjä yeeqä naqānāñä äyā itqāñä. He tängani hanjä-iqä huitañä-huitañä etapätqātanguwi, qäyā āmepu, hanjä-iqä iinji hñganqä mameqä danä, yeeqä yqānā itqāñä.

⁷ Hanjä-iqä iinji, qu mbqä golqä yamwiqä tä du häkiyā äyāqiyätqāñuwä-pa, heyaqä quuvqä heqiyqä yamwiqä eyätä, ii emetqāuä. “Naqä-qakuä mbqä golqä tiyā, hui tiyā” tpu, yamwiqä tä du häkiyā qäyā yāqāpñqäqe, qui imāknāniqe. Heyaqä quuvqä heqiyqe, mbqä golqä qui mimäkñqä ānguānāñä āmitqāñuwä dunji, āmāwqātāuä. Ga heyaqä quuvqä heqiyqä yamwiqä iinji, tiinjä mänätquequānā. Jisasi Kraisi Iqu, hiunji yāpakä ātnāñäqi āti ātimāutāqāngani, henyqä yeeqä naqānāñä itä, yoqä naqä etapätä, yāniqä iinqe.

⁸ Hinuiqāndä, tängatāñi, he Iqueni hinuä māqunquä ipiyä-qe, hiqä āwqä imñi, he Iquenyqä henyātangi, quuvqä eqiyāpu, yeeqä naqānāñä äyā itqāñä. Yeeqä iqä iinji, aanjä naqānāñi, āmaqāpñqä hñqu, “linjqä-iinjqe” ānā mätqä yānā. Ii yeeqä inqä qua tāunji, nāwinyä eeqānāñi āmāwqātāuä.

⁹ He hiqä Iquenyqä quuvqä eqiyätqātanguwinqe, ga Goti Iqu heñi, āngumā hāñä emākāqumuatätqātangqenqä, he yeeqä iuta itqāñä.

¹⁰⁻¹¹ Hāñä iqumuatqä tquenyqe, Kraisi Iqueqä Dñä Iqu, hinuä-tqä iquau ānyä, “Kraisi Iqu hanjä-iqä huitañä-huitañä āmetä, itānga qānakndani, Iqu yoqä naqä meni qeqä” awä nāwi ātuminqe. I tuätqātānga, iqua, “Goti Iqu heñi, Iqueqä āwinqä duta suqä ānguānāñi emākāniqe-qe” hinuä ātminuwi. Ii ātäpiyā-qe, qu nāqñqä ānguā mapñqe, “Iqu ākñga āpätä, squāsua timāunqutiyä” tpu, qāvqä yasāmānā iminjuwi.

¹² Qāvqä i iqanguwānga, Goti Hanjuwä Iqu iquauñi, kukñuä iinjä ātäpu, yātamākqä quwqä-quwä imbnqä maetqe, he heyätñqä iinjqä āmotquakqe. Tängani Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä Dñä Änguä Ique qäukuä yātuta dowatāmepqāñgi, ga Iqueqä yänänäqñqetani, āmaqä kukñuä ānguä we-hunqä-tāñi, awä-tqä iqua, Goti Iqu

angumä hänjä equmuatqäqenqä, ae awä äyä etätqänuwi. Inqce, enätqä iqua-pqe, näqñqä mapñqä äwinyä.

Goti Iqu Ikikinyänä-qu enqä-qae, ne-pqä e pmeqänqä

¹³ Iinjä etanqä-qae, he hiqä knuä indqänqce, wänuä iqäpñqä indqänäpu, hui äpipu hingi päkäpäkä miqä danä ipñqce. Nätmätqä änguänänä, Jisasi Kraisi Iqu ätnänäqi äti timäuqanğa Goti Hanjuwä Iqu etapäniqä iunqä, knuä yänänäqñqä iqä ämepu, hinuä äqämbu pmeñqce.

¹⁴ He ymeqä qätä ipu, qänaknä iquenjä-qae, he änyä maqñqä qämä-qämä ipiyänğa, qänaknäni enqä hiqä du iminuwä-pa, miqä danä ipñqce.

¹⁵ Ga he tääqä etätmeqä Iqu, suqä ikikinyänä imäkätñqä-pa, he-pqe iunä imäqäpñqce.

¹⁶ Nyi iinjä, Goti Hanjuwä Iqueqä bukä iunji, “Nyi suqä ikikinyänä imäkqunä enqce, he-pqe asä iinjä imäkqäpñqceqä,”* tnätanği i etqä.

Goti Iqu, mbqä naqänänä itä, neyämakqenqä

¹⁷ Goti Hanjuwä Iqu, neqä yoqä nage, himä-huiwä iuta minewäsäuqä yänä. Iqu ne hnqunä-hnqunä, neqä suqä imäkätunqueta, asänä newäsäunä. He Iquenyqä tääqä ätäpiyänğanji, “Apiqukiyā” äyä ätätqänuwi. Iinjä etanği, he qua täu yakuä äpmapiyänğanji, Iqueqä yoqä naqenqä knuä indqämbu, suqä änguä du pmeñqce.

¹⁸⁻¹⁹ Suqä änguä memäqä, qui emäqä, hiqä taqä-tawiqukua etapkuwä du pmetanğuwänğa, Iqu angumä etmetñqä mbqä iqäqenqce, he näqñqä äyä ämenä. Silpa, golqä, nätmätqä quvqä qui imäkñqä iinjä itä, maetqce, Kraisi Iqueqä hänqeqä itä, ne angumä mbqä äneyämakqce. Iqueqä hänqeqä mbqä iqänqce, mbqä dinä homä iqä eä. Kraisi Iqu, sipsipqä meqä, wätanqä yunguä squä hnjuä maeqä, kiqä ikikinyänä enqä-panä iinjä-quvi.†

²⁰ Qua tqu änyä etanğa, Goti Hanjuwä Iqu, Kraisi Iquenyqä näqñqä eätä, atäunuä ikqä-qe, hiunji yäpakä tänganji, henynqä ätnänäqi äti imäkqi.

²¹ Iqu yätamäqä heyqanği, Goti Hanjuwä Iquenyqä quuvqä eqiyätqänä. Goti Hanjuwä Iqu Iqueni, qua buta ävauqumuatätä, yoqä naqä vqanğa, he Iquenyqä quuvqä eqiyäpu, Iqu änguä emäkäniqenqä, knuä iqä yänänäqñqä ämapu, hinuä äqämbu äpmenä.

Hiqä-hiuänqä enqä di, dñä huqä ii yqänä iqa uwqäpñqce

²²⁻²³ Tänganji, he hiqä quuvqä anä eqiyätqänuwä iquaunqce, naqä-qakuä hiqä äwqä imda enqä dunqce, he

* 1:16 Hiqäva-imäqä 11:45; 19:2; 20:7 † 1:18-19 A Täuqä 6:14; Hipru 9:14

naqä-qakuänänjä du qänaknä ipu, akiyä äyä änyämänguwi. Ga, Goti Hanjuwä Iqueqä kuknuä hängä hea ique-ique wiqä iqu, henji änyä-hängä enyquäqe. Inji he hiqä-hiuänqä enqä di, qeqä-quuvqä yäpä imda enganguti, dnä huqä ii yqänä iqa uwqäpnqe. Goti Hanjuwä Iqueqä kuknuä enyquäqä iqu, piikä vowä mäuqä iqtäni, asänänjä ma. Piikä iqu, qui imäkñqä-quvi. Inäqe, Goti Iqueqä kuknuä iqu, qui mimäkñqä iquvi.

²⁴ Inqe,

“Ämaqä eeqänäni, qätaqä enqä-pa yäüä päpnä. Itanga quwqä yoqä naqe, qätaqä hutqä enqä-pa äteyqiyäüänä.

²⁵ Inäqe, Goti Hanjuwä Iqueä kuknui, qäpu maeqä hea ique-ique wiqueqä” ätnä.†

Kuknuä iqu, kuknuä änguä we-hunqä-tänä, he ae etätqänuwä iquvi.

2

Suqä quvqä huätä vquatämäupu, Goti Iqueqä kuknuinqä kiinjä enguätñqe

¹ Injä eänqä-qae, he suqä huiziunqä wiunqä iqä, suqä quanqi iqä, wopqä ipu kuknuinä tqä, hinuä quwä qñqä, ämaqä hui äkittqiyeqänqä, e imäkätqänuwi, huätä vquatämäupñqe.

² Huätä e vquatämäupiyi, ymeqä änyä nandqä isua knui, anuinqänä ämenuwä-pa, he-pqe änyä imänguwi, knui, quvqä maeqä anuä änguänänjä iquenyqänä mapñqe. Goti Hanjuwä Iqu hängä imäkäqumuatqä iunji, naqä yänänäqñqä änimänga uwqäpnqe, he anuä Iqu änätapqä iunqänä knuä indqäñgpnqe.

³ He hiqä-hiuä, Naqä Iqueqä kuknui yamwiqä ipu, Iqu suqä änguä Iqä-qu etanqñenqä näqñqä eänuwi, ii iqäpnqe.

Jisasi Iqu, hikä hängä-pmeqä Iquvi

⁴⁻⁵ Naqä Jisasi Iqu, Hikä hängä-pmeqä Iquvi. Iquenyqe, ämaqe, “Hikä quvqeä” tpu, hinuinä qunätangä, Goti Hanjuwä Iqu Iqueni, qui mimäqä, aanjä änguänänjä Miqä-qe äqunä, Iqueni i ätekqe. He Naqä Jisasi Iquenyqä päqtätanguwänga, Goti Iqueqä Dnä Iqu, he-pqe hikä hängä-pmeqä enqä-pa, Iqueqä anänqä emäkätqäüä. Inji he hiqäva, Goti Iquenyqänä imäkqä iquenä, Jisasi Kraisi Iquesani, hiqäva Goti Hanjuwä Iqu, “Oeyä” matqä itñqä dunä imäkqäñqe.

⁶ Goti Iqueqä bukä iunji, tuwanuä tii ätnä.

"Häe! Hinuä qumbu! Nyi hikä, qui mimäqä änguänänjä miqänqä hñque ätemi, Sayonä iunji, anji hiqäva-imäqä anä-zä enqä-panä, iquesa ämätqa peyqämqä äseqä. Iquenyqä quuvqä eqiyäpiyitanji, äwqä hanä-iqä mämeqä ipñqeqä" ätnä.†*

⁷ Inji quuvqä eqiyätqäñuwä iquenäüä hinuä iqinji, Hikä Iquenji, qui mimäqä änguänä miqänqä-queqä. Inäqce, quuvqä maeqiyqä itqäñuwä iquauñqce, tiinji.

"Anä mätqä iqua, hikä quvqä etangi hinuinä äqunätqäñuwä-qe, hikä iqu, anä a yänänäqñqä äqäyäqätäuqämenä."‡

⁸ Itanga, *"Iqu hikä äqutäümäupu, qua iqi päkñqä iqueyi."*§

Qu Goti Iqueä kukñui hñgisa itqäñuwitanji, hikä äqutäümäupu äqäyäpäknätqänä. Inqce, Goti Iqu, qu inä ipnuwänqä ätekqce.

⁹ Inäqce, he, ämaqä Goti Iqu ätekqä iutanä himqce. He ämaqeu Miqä Naqä Iqueuätanä hiqäva-imäqä yänä iquenji. He ämaqä huizi hñquenä maetqce, Goti Iqueqä ämaqä yänä-quenji. Goti Iqu heawiqä imda, Iqueqä we-hunqä naqänänjä iunqä, etma äpätä, he Iqueqä suqä änguänänjä iunqä awä tqäpñqä i emäkqce.

¹⁰ He naqä-hñqunä maeqä danä enjuwi, tänggani he naqä-hñqunä eäpu, Goti Hanjuwä Iqueqä ämaqä enä. Goti Iqueqä qeqä imänqceuta yätamäkqce, mämeqä danä eäñuwi, he tänggani ii ämenä.

Quuvqä maeqiyqä iquauä hinuä iqinji, suqä änguänänjä iqäpñqce (2:11-3:7)

¹¹ Nyi kiinä änyinätñqä iquenä, he anä-himqä naqä-gakuä hiqä ma etangi, yakuä anä täu äpmapu, qanäqñqä iquenä, nyi he evaugumuatätmä, tii etqä. Suqä quvqä dunqä evautä, heyaqä äwqä imñi mäkä äqiyäunjuwi, qu mämaequtäuqä ipñqä, pmua imäkäqumuatpñqce.

¹² Quuvqä maeqiyqä iquauä hinuä iqinji, suqä änguänänjä iqäpñqce. Inji qu henyqce, "Suqä quvqä ii iquenñqä" etmitpñqä-qce, änguänänjä itqätanqñqä du eqämbqetanji, Goti Iqu äpñqanji, qu Iqueqä yoqe haqä maepnuwänqä.

Ämiqä naqä äki-äkitanä äpmenjuwä iquauä yäpä iqi iqäpñqce

¹³⁻¹⁴ He Goti Naqä Iqueqä ämaqä eäñuwitanji, ämiqä naqä äki-äkitanä äpmenjuwä iquauä yäpä iqi iqäpñqce.

* 2:6 Qoqonä Sayonä, anä-himqä Jerusälemä iqueqä yoqä huizi. † 2:6 Asayä

28:16 ‡ 2:7 Apqä Bukä 118:22 § 2:8 Asayä 8:14

Ämiqä iquauqä naqä iquesä, iqueqä yäpä iqiñä, iqu ätetä ändowatkqä iquau-pqe, qätä äwiyäpu, yäpä iqi vqäpnqe. Iqu iquauñi, suqä quvqä imäkqanquwä dunji, hanjä-iqä äväpu, änguä iqanquwä duä yoqe, haqä ämaepu imäkpñqä, ätetä ändowatkqe.

¹⁵ Goti Iqu, he suqä änguä ipiyä iquesañi, ämaqä kñuä änguä mämeqä iquauä qui kukñui äminyeqänqä äwinyätqäüä.

¹⁶ Goti Iqu he huiziquauqä yäpä iqä mämpeqä, qanyinä pmeqänqä emäqä-qe, "Ne qanyinä äpmeqetanji, suqä quvqä huitañä-huitañä imäkquatuñqueqä" kñuä mämeqä danä ipu, Goti Iqueqä wäunüä-wiyqänä pmetpnqe.

¹⁷ Iñinqe, ämaqä eeqänäñi änguä asänä itquepu, ämaqä quuvqä hesä anä heqiyqä dunqä qeqä-quuvqä imda enqanquti itquepu, Goti Iquenyqä zä ipu, Iqueä yäpä iqi ipu, ämiqä iquauqä naqä iquenji, suqä änguänänä du itquepu, iqäpnqe.

Hanjä-iqä Kraisi Iqi ämaqä-pa ämepu, hiqä naqä iquauqä yäpä iqä pmetanqpu

¹⁸ Wäunüä-wiyqä iquenä, wäunüä äwiyäpiyä iquauñqä zä imäkäpu, yäpä iqi iqäpnqe. Huäqä äumäkäpu, änguä etqueqä iquanä maetqe, huäqä mäumäkqä, quvqä etqueqä iquau inänqe.

¹⁹ Ämaqä hñqu, tmi-tmiqä-tqe hñgi ämetäqänqä, iqu Goti Hanjuwä Iquenyqä kñuä ämetä, äwqä-qeiqi inyä ämeqanqutqe, Goti Iqu iquenyqe, yeeqä yänä.

²⁰ He quvqä iqanqä ämaqe ptqä epäsqanquwänqä, he äwqä-qeiqi imbu meqanqppqe, he nätmätqä ängui, äsque mapniqä? Inäqe he suqä ängui qäyä imäkqanqä, qu tmi-tmiqä-tqä etapqanqä, he äwqä-qeiqi imbu meqanqppqe, suqä iñqe, Goti Iqu yeeqä yänä.

²¹ Hñuä qumbu! Kraisi Iqu he yätamäkqä heyätñqä, huiwä täñä-hunqä ämaqä-pañi, he-pqe inä meqänqe, Goti Hanjuwä Iqu tääqä ae äyä etätmakqe. Inji he Iqu iñä ikqä iuta äqunäpu, asä iñä imäkqäpnqe.

²² Iqu suqä quvqe mimäkqä itä, itanqä kukñuä quanqä-pqe matque.

²³ Ämaqe qu Ique kukñuä quvqä ätukuwä-qe, Iqu qunji, kimanji iñji mätquä ikqe. Qu Ique tmi-tmiqä-tqä vqanquwä-qe, Iqu qu qui iwimäkqänqe matqä itä, Iqueqä-kiuä, Goti Jänänä Iwäsäuqä Iqueqä hipa iu äwiñgqe. ²⁴⁻²⁵ Ne hñji, suqä quvqä iqueqä yänänäqñqä yäpä imä mämpeqä danä, suqä jänänänä imäkaniqunquä iunä pmeqänqe, Kraisi Iqu Iqueqä-kiuä neyaqä suqä quvqe ämiwäutä, zä-huätati äyä äunqqe. He sipsipqä enqä-ma, im-imä qanqä

hingi dumetanguwängäni, Iqu ämaqeuqä hipa iuta tmi-tmiqä ämetä, he anguänä pmetpnqä emäkkqe. Inji he Sipsipqeu Miqä, itanga heqä quuvqeu ämitnqä Ique, анги äyä äwimequwi.

3

Kuknuä, qokä-apäkä ämanqä iunqä

¹ Asä ii enqä-pa, apäkä qokätänj äuenä, he hiqä qokiquau qätä äwiyäpu, iquauä yäpä iqinyä iqäpnqe. Iwä hiqä qokä iqua, Goti Hanjuwä Iqueä kuknui hngisanä imipqe, quuvqe heqäpnqenqe, he iquauqä apäkiuenä kuknuä tquanguwä duta maeqiyqä danä, iqua quuvqe, he suqä änguänänj änganguwä duta, i heqäpnä.

² He apäkiuenä, suqä quvqä kiyä mätqä du mäwqä ipu, suqä jänänänj dunä ipu, Goti Iqueä yäpä iqinyä itqätangä eqämbiyä-qae, quuvqä heqäpnqe.

³ He qeqätqe, huiwä haqä tängisa imäknqetä, dä qeqätqä imäknäpu, gquä yatqä qeqätqä imäknäpu, qäkämä qeqätqä imäknäpiyi, huiwä haqä tängisa mimäknqä ipnqe.

⁴ He qeqätqe, suqä qae hanuä pmeqä iqtä, itanga äwqä quvqä maqänä minqä iqtä, qeqä-quuvqä yäpä imda qeqätqe, imäknqpnqe. Suqä ii qui mimäknqä itä, Goti Iqueä hinuä iqini ämäwqätäuä.

⁵ Apäkä hinuiqänä, Goti Iqueqä hinuä iqini jänänänj eäpu, Goti Iqu kuknuä ätätä ekqenqä hinuä äqumbu äpmaminuwä iua, qu qeqätqe, suqä iitä imäkmbu, ga iua iuaqä qokiquauä yäpä iqinyä ipu äpmaminuwi.

⁶ Serai, apäkä iinji eä, ii Aprähamä iquenji, "Nqä naqä iqukiyqä" ätuminqe. He nätmatqä hnjuahnjuanqä zä miqä danä, suqä jänänänj du itquetqänjuwi, he Serayqä meqäenä enj.

⁷ Asä ii enqä-pa, he qokiquenä, hiqä apäkiyqa, qu yänänänqne heyaqetäni asänänj maetqe, hänj hea ique-ique pmeqe, hesäni iua-pqe inä mapnuwä etangi, he iuaunqä knuä änguänänj ämepu, suqä jänänänj du itquepu, iuatä quamä qeqiqinyä pmetpnqe. Iinj iquwi, hiqä Goti Iqtä kuknuä tqä dunji, nätmatqä huii maeqänqä yänä.

Suqä jänänänj dunä imäkäpiyinqä, tmi-tmiqä-tqä meqenqä

⁸ Kuknuä eeqänänj ii ätqa äpätnqe, qäpunji tiinj ätätmä himqe. He qäyqä-qäquenä, äwqä naqä-hnqunä änyäpu äpmapu, hita-hinguäkatä minqä-pa, i äminyäpu äpmapu, Goti Iqueqä ämaqä dunqe qeqä hetqanguti, hngisa ipu yäni-yäni miquenä, qae hanuä pmeqnqe.

⁹ Suqä quvqä etquepu, kuknuä quvqä isua hetqanppe, he kima miqä danä, Goti Iqu quñi änguä iwimäkätñqä, Ique tquäpnqe. Goti Iqu heñi tääqe, iinqä etätmeqe, iwä he Iquesañi, nätmatqä änguänäñi mapnuwänqä.

¹⁰ Goti Iqueqä bukä iunji, kuknuä tiñjä ätnä.

“Ämaqä hñqu, iqueqä häñä-pmeqe, änguä yeeqä iñqä pmeqänqä äwinyänqä iqu, kuknuä quvqä itä, kuknuä quanqä itä matqnqe.”

¹¹ Iqu suqä quvqä dunji, hinuinä äqunätä, qänaknähñi suqä jänänähñä du iquätñqe. Suqä hanjä-iqä maeqä, änguänähñä pmeqä dunqä itä, ga iqu suqä iu ändämiqa uwquätñqe.

¹² Tiñjä äyuwä. Naqä Iqu qokä-apäkä jänänähñä eäñuwä iunji, Iqu ämitä itanqa quvaqä Iqutä kuknuä anä tqä iunji, Iqu Iqueqä qäte ävä, mä ämaqä suqä quvqä imäkqä iunqe, Iqu mäwiñqä danä eä, qätä äyä.”*

¹³ He hiqä enqä du, he suqä jänänähñä dinä imäkpñqä enyänqe, ga heñi suqä quvqä etquetä, quñi, tqu emäkätñqe? Aanqe.

¹⁴ Inäqe he suqä jänänähñä dunä imäkäpiyinqä tmi-tmiqä-tqä ämeqäpi, he, “Neñi, Goti Hanjuwä Iqu änguä inemäkätqänä” kñuä heyätñqe.

“Zä iñqä emäkanä-tpu iquwi, he iñqä zä ipu, qundqändqä miqä pambu.”†

¹⁵ Mä he hiqä qeqä-quuvqä imñi, Kraisi Ique itmepu, Nage, Iquenyä imäkpñqe. Nätmatqä kñuä yänänäqñqä ämapu äpmeñuwiñqä yatñqä heyqanpñqä, tupñqä diñqe, näwinyä imäkmbu pmetpñqe.

¹⁶ He kimanji, qae hanuä ätuäpu, hñgisa mitqueqä ipñqe. He ämaqä jänänähñä pmepñqe, hiqä yäpä imñi, hanjä-iqä hui maeqä, änguänähñä hetñqä. Inji ämaqe, he Kraisi Ique qänaknä äväpu, suqä jänänähñä imäkpñqä, kuknuä quvqä etapqä-qua, iñqä womba winyätñqänähñi.

¹⁷ Inäqe Goti Iqu neqä suqä dunqä tmi-tmiqä-tqe, qäyä metunquä wiñganqutqe, tmi-tmiqä iñji, suqä änguä dunqä meqe, quvqä iunji ämäwqätäunä.

¹⁸ Kraisi Iqu, Ämaqä Jänänähñä-qu eäqä-qe, Iqu ämaqä jänänähñä maeqä quvqä iuqä anji ämetä, ga suqä quvqe huätä ämamäutä, i äpäkongqe. Iqu iñji, hui mapäkonqä yäniqe, Kiqä Iqunähñi i qe äpäkongqäqe. Iqueni pizqe, Iqueä huiwi äpäsquwä-qe, Iqu dnä-qu angumä häñä eätä, heñi, Goti Hanjuwä Iquenyqä etma wätñqä eqäqe.

¹⁹ Iqu dnä-qu äpme, ga dnä guä pmetanquwä iunqä äwätä, Goti Iqueä kukñui awä ätukqe.

²⁰ Dñä ii, quwqä suqä quvqe Noa iqueängani, naqänänjä timäutqätangqä-qe, Goti Iqu kimañi maqänä mitqueqä danä, hiñuinä qunätangi, Iqueä kukñui hñgisanänji, hea Noa iqu iqueqä yimbae qäpu imäkqanğanqä imiñuwä iyi. Yimba yänğisañi, ämaqe atänqäpu, 8 iqua äpekuwi. Iwä, Goti Iqu qunji häñi, eqeta iqumuatkqe.

²¹ Eqä iinji, Goti Iqu henji häñä di, tängani asñä meqanğuwä duta emäkäqumuätätñqenqä ekqe. Asñä ämequwi, hiqä huiwä kiyi huätä päwätñqä mämeqä iqä. He asñä ämequwi, ii Goti Iqueni, “Ne saqä hiñuä iqinji, ämaqä jänänänjä heatunqueqä” ätäpu, ämeqä. Henji häñä di, Goti Iqu, Kraisi Jisasi Iqueni, qua buta anğumä häñä ävauqumuatkqä duta emäkäqumuätqi.

²² Iqu qäukuä yätunqä äyäqetani, tängani Goti Hanjuwä Iqueä hipa ämuangisa äpme. Enätqä, dñä yänänäqñqä äki-äkitañä, yoqä naqä äki-äkitañä qonqä, qu eeqänänji, Iqueä yäpä iqi etanğä äpme.

4

Äwqä yäuwä iqueqä suqe, ävquatämäupu, suqä huiziunqä henqe a qätñqe

¹ Kraisi Iqu, Iqueqä huiwi tmi-tmiqä-tqä ämakqä-qae, kñuä iqä yänänäqñqä Iqu ämenqä iqueni, he-pqe kñuä yänänäqñqä asä iquenyä i mapñqe. Ämaqä, iqueqä huiwiunji tmi-tmiqä-tqä ämetqä iqu, iinjä ämetqä-qae, suqä quvqä imäkqä duñqe tuwä qe äwikqe.

² Iinjä etanği, he tängata tiñi, qua täu äpmapiyänğanji, qänaknänji suqä quvqä huiwi iqueqä äwiñqä du miqä danä, äwiñqä Goti Iqueqä iunä ipñqä diñqe, kñuä iqä asä iqueni, yänänäqñqä mapñqe.

³ He suqä, ämaqä Goti Iquenyqä quuvqä maeqiyä ipiyä i imäkätqänuwä ii, ae imäkqa äpminuwi. Suqä tiinjä isua äyä imiñuwi. Huiwä yanjä hiñgi änyäpu, suqä quvqä huiwä iqueqä äwiñqä du ipu, eqä hiqiiyqä iqe änäpu hiqiiyqä ipu, ymisañä-eqä yänänäqñqä naqänänjä imäkäpu, ga suqä quvqä huitañä-huitañä ipu, iwä iutani, suqä Goti Iqu pmua imäkkqe imäkäpu, goti quanğä iquauä yoqe, haqeqä ämamäupu äyä imiñuwi.

⁴ Iwä he tängani, suqä quvqä iinji, qutä anä mimäkqä itqätanğuwänğanji, henye qu “Tä änä-änäänqä itqäpiyä” tpu ipu, qu henynqä qui emäkpnqä kukñuä quvqe i ätätqänä.

⁵ Inäqe, Goti, ämaqä häñä äpmeñuwitä, pizqä äwiñuwitä, iwäsäuniqñqä näwinyä imäknä äpmeñqä

Iqueä hinuä iqinji, qu ätqäupu, “Ne suqä iinji, iinqä-iinqä imäkminqueqä” ätuäpu kuknuä tpuwi.

⁶ Iinjä etangqenqä ämaqä pizqä eänuwi, Goti Iqueä kuknuä we-hunqä-täni qätä äwikuwi. Qu täkä ämaqä epiy-itäni, ämaqä eeqänänjä suqä iwäsäuqeunqä äwätqänuwä-pa, qu iu äupiwi, iwä dnä epiyängani, Goti Iqu äpmenqä-pa, i pmepnqä dinqä qätä äwikuwi.

⁷ Hea nätmatqä eeqänänjä qäpu hiätñqe, ae qäqiqiyi. Iñqe, he Goti Iqutä kuknuä tqänqe, hiqä suqenqä knuä yasämä ämepu, änguänä äminyäpu pmapñqe.

⁸ Suqä, huiziu ämäwqätäunqä iqu, tiinji. He suqä, hiqä-hiuänqä äwqä imda henqä ique, a qätñqe. *Suqä iqu, suqä quvqä dunji, huäqä kiuätenä.**

⁹ Ämaqä quuvqä heqiyqe emequwi, he qunqe wiunqä miqä, änguänänjä mipñqe.

¹⁰ Goti Iqu henji, wäunuä hnqunä-hnqunä huitanjä-huitani qanyinä etapqä enqe, he ämipu, quuvqä heqiyqä huizi dunji yätamäqä wipñqe.

¹¹ Kuknuä tqänqä ämequwi, qu Goti Iqueqä kuknui, awä tqäpñqe. Yätamäqä inqenqä ämequwi, qu yänänäqnqä Goti Iqu ävqetani, yätamäqä ingpñqe. Iwä Jisasi Kraisi Iqu he iinjä ipñqä emäkqetani, Goti Iqu yoqä naqä meniqe. Yoqä naqetä, yänänäqnqetä, hea ique-ique Iqueqänä äwi. Ii naqä-qakuä eä, qäyä äpmetänä.

Tmi-tmiqä-tqä Kraisi Iqu ämakqä ique ämetqänuwinqe, he yeeqä iqäpñqe

¹² Nqä nyämaqä nyi kiinjä änyinätñqäuä, he yamwiqä heyätñqä suqä hanjä-iqä tmi-tmiqä-tqä-pqe ämepiyinqä, ‘Nätmatqä änyä-hänjä hnqu ämequnä’ tpu, miqä yänä ikäpi, oee.

¹³ Tmi-tmiqä-tqä Kraisi Iqu ämakqä ique ämetqänuwinqe, he yeeqä iqäpñqe. Iwä Iqueä yänänäqnqetä, Iqueä yoqä naqänänjitä, ätnänäqi wiqängani, he hiqä äwqe, änguänänjä enyätä, he yeeqä kiinjä ipnuwänqe.

¹⁴ He Kraisi Ique qänaki vätqätanguwinqä kuknuä quvqä etquwi, he, “Neñi Goti Iqu änguä inemäkätqänä” knuä heyätñqe. Goti Iqueqä Dnä, yoqä naqä-tänjä yänänäqnqä Iqu hesä pmetangi iyi.

¹⁵ Hnquenä ämaqä pizqä äpäsäpu, quwä ämepu, suqä quvqä imäkäpu, ämaqeäqä wäunuänqä näqnqä ämenätpu hnqisanä ipiyita, tmi-tmiqä-tqä meqänqe, änguänä mimbu.

* 4:8 Quamä-pmeqä 10:12

16 Mä, ämaqä Kraisi Ique qänaki vätqätangqä hñque tmi-tmiqä-tqä äwimeqe, iqu i ämetäqenqä, womba miqä yätñqe. Kraisi Iqueqä yoqä-tänjä hetangqenqe, iqu yeeqä itä, Goti Iqueqä yoqe hageu maetñqe.

17 Goti Iqu, ne ämaqä, Iqueqä eänquä iqune, kukñuä mänetätñqä hea iqu, ae ätimäuqi. Kukñui, nesä ganä ämänetäqetani, ämaqä, Goti Iqueä kukñuä änguänänjä iunji, hñgisa itqänuwitäni, kukñuä mitqe, quta qäpu hiqangani, qu äänä pmepnuwäti?

18 Goti Iqueqä bukä iunji, yatñqä asä inä tiinjä ätnä.

“Ämaqä jänänäni, hñjä iqumuatqe ämepiyi, hanjä-iqä qäsä mapñqäüä. I etangi, ämaqä Goti Ique tuwä ämuäpu, suqä quvqä itqänuwä iqua, äänä pmepñqäpiyä?”†

Qu hanjä-iqä naqänänjä ämepu pmepñqäüä.

19 Iinjä etangi ämaqä, Goti Iqueqä äwiñqä duta tmi-tmiqä-tqä ämequwä ii, qu ämaqä huiziunji suqä jänänänjinä itquepu, quwqä quuvqe, Goti Hanjuwä Inemäkkqä Ique vqäpñqe. Iqu Iqueqä kukñuä ätätqä dunä imäkänä.

5

Quuvqä heqiyqeu miqä iquauñqä

1 Tängani nyi ämaqä quuvqä heqiyqeu miqä iquenänqä, kukñuä-tänjä etangi hetmqe. Nyi-pqe he enqä-pa, quuvqä heqiyqeu miqä-qunä emä, Kraisi Iqu tmi-tmiqä-tqä ämakqenqä näqñqä ämamä awä tqunä emä, ga Kraisi Iqueä yänänäqñqetä, yoqä naqetä, ätnänäqi timäuqangani, ne-pqe inä ämenique. Nyi he evauqumu-atätmä, “Wäunüä tiinjä ipiyä” etqä.

2 Goti Iqu Iqueqä ämaqä heyaqä hipa iqi etapqä dunji, he sipsipqä-miqä enqä-pa, änguänänjä mipñqe. Goti Iqu wäunüä iinjä äwqä hñquaqu imbu iqäñqe, mäwiñqä inqä-qae, äwqä yeeqätä iqäpñqe. He wäunüä iinjä, mbqänqä kñuä ämapu miqä ipu, hiqä äwqä imdani, wäunüä ii imäqñqä enqanguti imäqñqäpñqe.

3 Goti Iqu ämaqä heyaqä hipa iqi etapqä i ämipiyängani, he naqä mimäknquenä ämotquapñqe, qu he iqanguwä du eqänäpu, iu ipñqänä.

4 Iwä sipsipqä-miqä iquauqä Naqä Iqu ätnänäqi ätimäutäqängani, he yoqä naqä qombñqä motqueniqä diñqe, Iqu niqauqä qui mimäknqä hui etapäniqeqä.

5 Ii enqä-pani, hikñä iquenä, he quuvqä heqiyqeu miqä iquau qätä äwiyäpu, iquauä yäpä iqinyä iqäpñqe.

Goti Iqueä hipa yänänäqñqä yäpä iqinyä pmepñqe

† 4:18 Quamä-pmeqä 11:31

Goti Iqueä ämaqä eeqänäñuenä, he yäñi-yäñi miquenä äkittqänäpu, yäpä iqinyä ingpñqe. Goti Iqueqä bukä iunji, kukñui,

“Ämaqä yäñi-yäñi ipu, yoqä naqä ämaenmipqeunji, Goti Iqu mäñdi äkittqiyetä, ämaqä mäñdi äkittqiyenmipqeunji, nätmätqä äñguänäñi vññqiyä” äyä ätnä.*

⁶ Iinjä etanji hea Goti Iqu Iqueqä-kiauä ätätä ekqä iquenji, Iqu heñi naqä emäkäñinqä ðinqe, he yäñi-yäñi miquenä äkittqänäpu, Goti Iqueä hipa yänänäññqä yäpä iqinyä pmepñqe.

⁷ Goti Iqu henyqe huäqä äwunätä itñqä-qae, hiqä hanjä-iqä äki-äkitanjñqä quñdquandqä ipu ämenjuwi, Goti Iqueä hipa iqinyä tnämäupñqe.

⁸ Setänä henyqä himä-wiunqä iqu, laiyoñqä enqä-pa, ämaqä hiñuä äqunäqä ðunji, tä ätäutä äqiyändäutñqä, häwaqä yänänäññqä ätäkitñqä iquenqe, he wänä-wänä miqä, näwi imäkmbu, hiñuä äqumbu pmapñqe. ⁹ Inji he iquenyqe, hiqä quuvqä heqiyqä ðunji a yänänäññqä äqätpu, hiñuinä mäquñquä, qñqanä hipñqe. Ämaqä qua äwitqutänqä-pa, quuvqe he eqiyätqäñuwä-pa eqiyätqäñuwi, qu-pqe tmi-tmiqä-tqe, he ämetqäñuwä-pa, i metqätanguwinqe, he näññqä äyä etqänä.

¹⁰ Inäqe, Goti qeqä imänqeuta hññgi vqänqä Quati-qu, he Kraisi Iqutä ämuänmbiyitani, Iqueqä yänänäññqetä, yoqä naqetä inä ämepu, hea ique-ique pmepnuwänqä iunqä tääqä etätmakqe. He tmi-tmiqä-tqä hmbu ti meqanguwänñgani, Iqu Iqueqä-kiauä äñguä emäkätä, hiqä quuvqä heqiyqä imñji yänänäññqä emäkätä, he hea ique-ique yänänäññqä tqäutpñqä emäkänä.

¹¹ Yänänäññqä äki-äkitanji, ii Iqueqä eä, hea ique-ique äwi. Ii naqä-qakuä eä, qäyä äpmetänä.

Kukñuä yäpakiyi

¹² Nyi tuwanuä wänqä täpu, Silasi iqueä yätamäkqeta äwqiyäwatqä. Quuvqä heqiyqänñgisanji, iqu naqä-qakuä neqä tasi-guequ etanji äqunänä. Goti Iqueqä qeqä imänqeuta hññgi vqenqä näññqä emä, “Ii naqä-qakuänäñiqä” ätätminqä äqiyqä. Itanğa he iu yänänäññqä tqäpñqä evauqumuatätmä äqiyqä.

¹³ Ämaqä anä-himqä Bapilonä täu pmeqä, Goti Iqu he atäunjuä etekqä-pa, ätekqä ii, qu henyqä winñgani, “Ne henyqä hui mimäuqä injunä” etqä, ga nyaqä ymeqä Makä iqu-pqe asä inä etqi.

* 5:5 Quamä-pmeqä 3:34

¹⁴ He äminäpiyängani, hiqä enqä muätquapnqe, quneqä ingpnqe. Kraisi Iqutä ämuänänuwä eeqänänuenä, Goti Iqu suqä hanä-iqä maeqä änguänänä pmepnqä emäkquä.

2 Pitä iqu tuwanuä äqäkqe Yätamäqä kuknuä hinuiqänä iquvi

Pitä iqu tuwanuä tä äqäkqeutanä knuä indqänqä qakui, ämaqä Kraisi Iqueqä yoqä-tänä iqua, ämotqueqä hñquauqä kuknui, qätä mäwiyqä ipnuwä iunqeyi. Ämotqueqä iinjä iqua, huiziugä quuvqä heqiyqetä, suqä änguitä, qui iwimäkpñqä qanä ikipu ätuäkiqä iqua etanji. Ga ämaqä Jisasi Iqu kuknuä awä tuäkiqäpñqä ändowatkqä iqua, kuknuä iquau ätumiñuwä ii, qu a yänänäqñqä kiqätñqä ätukqe. Ii ipiyitanji, qu Goti Iquenyqätä, Naqä Jisasi Kraisi Iquenyqätäñi, näqñqä ängüanä hipñqäuä. Ämaqä Jisasi Iqu kuknuä awä tuäkiqäpñqä ändowatkqä iqua, iquauqä hinuitä, Jisasi Ique hinuä äqunäpu, Iqu näqñqä motquetqätanji qätä äwimiñuwi.

Ämaqä hñqua tiinjä ätmiñuwi. “Jisasi Iqu angumä mapqä yänqiyä.” Pitä iqu tuwanui, tiinjä ätätä äqäkqe. “Naqä-qakuiqä, äpäñqiyä.” Iqu maqänä mapqä yänqiyä-qe, kiqä qakui tiinjä. Ämaqä hñqu qui imäknätñqä iinjqe, Goti Iqu mäwiñqä itä, ämaqä eeqänäñi knuä äkunmäkmbñqä iinjqe hinuä yqänä äqunä äpmenä.

Pitä iqu, tuwanuä tqenqä kuknuä ätkqenqä

¹ Nyi Saimonä Pitä, Jisasi Kraisi Iqu Iqueqä kuknui awä tuäkiqmñqä änändowatqanji, ga nyi Iqueqä wäunuä-wiyqä-qunä emä, nyi tuwanuä tä äqiyqä. Ämaqä, Jisasi Kraisi neqä Goti ne Hänä Inequmuatqä Iqu suqä jänänänä imäkkqetanji, quuvqä heqiyqe, neyaqetanji asänänä ämenjuwä iunqä äqiyqä.

² Goti Iquenyqätä, neqä Naqä Jisasi Iquenyqätä, näqñqä ämequwitanji, Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä qeqä imänqeuta hinji vqetä, äwqä hanuä inqä pmeqetä, aanä kuapänä etapquä.

Goti Iqueqä äwiñqä iu pmepñqenqä, yänä qängpñqe

³ Iqueqä yoqä naqänänita, Iqueqä yänänäqñqeta, itanğa Iqueqä suqä ängüanänä suqä huizi du ämawqätäunqä ita, neñi, tääqä natätmeqanji, ne Iquenyqä näqñqä i enju. Itanji Goti Iqu, Goti eä, ga Iqueqä yänänäqñqä iquesanji, ne hänä ängüä äpmetanä, suqä Iqu äwinyätñqä di imäkatunquä diñqe, Iqu eeqänäñi qäyunä änätpakqe.

4 Ga Iqu, “Nyaqä yänänäqñqeta, itanga Nyaqä suqä änguänänjita, imäqñqñgmdi, he suqä qui emäqñqä qua täutanä hiqä engangqä dunä imäqñqä iqueni ätuakñga, suqä, Nyaqä dunä imäqñqäpñqeqä” ätkqe. Kukñuä tä, nätmätqä aanä naqänänjä, qui mimäqñqä änguänänjä miqä hui enqä-pa etangi, ique a yänänäqñqä qätätñqe.

5 Goti Iqu iinjä inemäqñqä-qae, he Iquenyqä quuvqä eqiyquwiñji, wäñuä tnänjä ipu, suqä änguänänjä suqä huiziquau ämäwqätäñqä iqu itmapñqe. Inji, suqä ique wimetñqe, Goti Iquenyqä näqñqä eqä iinjqe, yänä qäñgñqe.

6 Suqä ique wimetñqe, äwqä evauqangqä iunä mimäqñqä, yänä qäñgñqe. Iuta suqä ique wimetñqe, hanjä-iqä ämepiyä-qe yänänäqñqä tqäñqä iinjä yänä qäñgñqe. Iuta suqä ique wimetñqe, he Goti Iqueqä pmeqä-pa pmeqäñqä yänä qäñgñqe.

7 Iuta suqä ique wimetñqe, he Goti Iqueqä ämaqetä näueqä imäknäpu pmeqä iinjä yänä qäñgñqe. Iuta suqä ique wimetñqe, ämaqeuñqä kiinjä enqä iinjä yänä qäñgñqe.

8 Suqä tqauu ämepu, hiqä äwqä yäpä imñji, naqänänjä emäqñqä uwqangutqe, neqä Naqä Ämäneyqä Jisasi Kraisi Iquenyqä näqñqä eäñuwi, hñgi qanyinä maeqä, häukuä kuapänänjä-tänñqe.

9 Mä ämaqä suqä tqauu mämeqä ipiyä iqua, qu hññuä heawiqä enqä-pa, kinänänñji hññuä mäqññquä danä, Goti Iqu quwqä suqä quvqä qäñganä imäkmññuwi, huätä ämuämäutä, asñä äwqiyäümäukqenqe, hui ae imäukuwi.

10 Iinjä etangi, ñqä nyämaqäñuä, Goti Iqu henji ae tääqä etätmetä, he Iqueqäñqä atäññuä eteqä iunqä näqñqä yasämä heñqe, wäñuä tnänjä iqäpñqe. He suqä iqua iqäpi, qua iqi mapäñqä danä ipnä.

11 Iwä i imipqenqe, neqä Naqä Jisasi Kraisi, ne Hänjä Inequmuatqä Iqu, ämaqe hea ique-ique miqä iu paquvqenqä, huäñqä qñqani naqänänjä euteyänñqe.

12 Nätmätqä eeqänänjä iinjqe, “Ii naqä-qakuänänñiqä” hetqanguwitani, he ae näqñqä eäpu, iu yänänäqñqä tqäutanguwä-qe, nyi kñuä etesätmä, angu-angu hetqämqe.

13-14 Neqä Naqä Ämäneyqä Jisasi Kraisi Iqu, nyi täqi änyä-hänjä ti hñganqä mäpmeqä itätmqänä ändkqe. Iwä nyi täqi änyä ti äpmamänñani, nyi anqumä kñuä etesätmä, hetqämqä di, ‘ii äñguiqä’ kñuä nyqanñyi.

15 Iinjä etangi nyi hanuä mäwiqä itmä, i imäkmitmqe, iwä nyi qui imäknmqä-qe, nätmätqä nyi etmitmqä iunqe, he

hea ique-ique knuä meqäpnuwänqe.

Kraisi Iqu yoqä naqä ämakqenqätä, hinuä-tqä iquauqä kukñuinqätä

¹⁶ Neqä Naqä Ämäneyqä Jisasi Kraisi Iqueqä yänänäqñqä naqänäninqätä, Iqu anqumä päniqñqätä etkque, ne queai hinginä, ämaqä huiuta ämetanä maetqe, Iqu Goti Iqueä yänänäqñqä naqänäni metangi äqungqenqä, ii etkque.

¹⁷ Goti Apiqu, Iquenj yoqä naqä ävätä, we-hunqä naqänänä hñqu, Iquesa we naqänänä hunätñqä imäkkqä ingañi, Goti Yoqä Naqänänä-tänä Iqu, Jisasi Iquenyqe, tii ätkqe. “Tä Nqä Ymeqä Iquvi. Nyi Iquenyqä kiinjä nyinğangi, yeeqä iqänä” ätkqe.

¹⁸ Iwä qogonä Goti Hanjuwä Iqu ii imäkätñqä ätekqä iunji, qäukuä yätuta kukñuä ii Jisasi Iquenyqä tqangqe, ne Iqutä anä eanä äwikque.

¹⁹ Ne iinjä äqungque, ii Goti Iqueqä kukñuä hinuä-tqä iquauä kukñuä dunji, yänänäqñqä imäkkqangi, ne quuvqä yänänäqñqä eqiyätqänu. Heawiqä imñi, we äumäkätñqä tä a yänänäqñqä äqätqänuwä-pa, he iquauä kukñui äqätqänuwi, ii aanä änguänänä eä. Zä hapqä äwuwätä, we hunätñqä qätäqueqä iqu, heyaqä qeqä-quuvqä imä we äumäkkqanganqeqä. ²⁰ Iinjä etangi, nätmätqä naqänänä, he näqñqä tiinjä dunqä hepnqe. Goti Iqueqä kukñuä hinuä ätkuwä bukä du äwiñqe, knuä indqänqetanä, “Kukñuä ii, iinjä-iinjänqä ätnänä-qe” hingi matqñqe.

²¹ Ämaqä Goti Iqueqä kukñuä hinuä-tqe, qu hinui, äwiñqä knuä iqä, quwqä duta matqä iminuwä. Dñä Änguä Iqu qunji ämitqätangi, ga qu kukñui, Goti Iquesa ämepu, awi i ätminuwä.

2

Ämaqä hinuä quangä ätäpu, ämotqueqä iquauñqä

¹ Hinuiqänänängañi, ämaqeuä awä imdani, ämaqä hinuä quangä tqe hñqua inä ätimäuminuwä. Ga ii enqä-pa, heyaqä awiqisani, Goti Iqueqä kukñuä dunqe, quangä ätäpu ämotqueqä hñqua timäupnä. Qu imä zä imäkäpu, kukñuä quangä heyaqä quuvqä heqiyqä du qui imäkkqänqä tpnä. Quwqä Naqä Anqumä Mbqä Imeqä Iquenä-pqe, tuwä äwiyäpu, iwä iinjä dutani, qui imäknqä maqänänänji quwqä-quwä maembnä.

² Iwä, ämaqä quuvqä heqiyqä kuapänänä, ämotqueqä iinjä iquauqä suqä quvqä huiwä iqueqä äwiñqä du itqätanguwä iu äqumbiyi, qu-pqe suqä inä imäkpñä. Iwä,

iinjä imäkganguwitanj, ämaqä huizi di qu hänaqä naqä-qakuänänjä iquenyqe, kuknuä quvqä tpuwi.

³ Itanga quangä ätäpu ämotqueqä iqua, quwqänä hiätjqä wiŋgangi, nätmätqä naqänänj hesa quangä mapnä. Inäqe, Goti Iqu, qu Iqueä hinuä iqi ätqäupu kuknuä ätäpu, qu mämawqätäuqä ipnuwänqe, qängganä imäkenqe. Ga quŋi qui imäkäniqä iqu, hiqaqä mäwitqe, hinuä äqänä äpme.

⁴ Tiinjä äyuwä. Aanjä hinuiqänänjänganji, Goti Iqueqä enätqä hŋqua, suqä quvqä iqanguwännga, Iqu qäyä ipnqä hinuinä mäqunquä itä, huätä ändowatkqe. Injä ikqe, Iqu quŋi, kuknuä mitqängganqä, qua hovqä hea naqänänjä wiqä iu guä äpmuatekqe.

⁵ Tii-pqä inäyi. Ämaqä hinuiqänänjänga, Goti Iquenyqä hma imäkätqätanguwä iunji, Iqu hinuinä mäqunquä itä, quŋi eqä metjqä eqä huakä naqänänjä ätnämäutä, 'Goti Iqueqä hinuä iqiŋi jänänänjä pmapiyä' ätuätä, awä ätuminqä Noa iqutä, ämaqä 7 itä, quŋi Iqu hänjä iqumu-atkqe.

⁶ Tii-pqä inä äyuwä. Goti Iqu, "Anä-himqä Sotomätä, Gomoratänji, hanjä-iqä mayinqeqä" ätätä, anä-himqä iquaqu wätaŋinä witäniŋqä äniqäkqe. Injä imäkkqe, ämaqä Goti Iquenyqä hma imäkätqänuwä ii, qu-pqe qui imäkmnbnuwä diŋqä ämaqe näqŋqä meqäpnqä imäkkqe.

⁷⁻⁸ Inäqe, ämaqä jänänänjä Loti iqueni, Iqu huätä itmetä, hänjä imäkäqumuatkqe. Sotomä pmeqä iuä awä imä äpmeqe, ämaqä iu pmegeuqä sugeu qänaknä miqä, qokä-apäkiŋqänä ii itqätanguwä iunji, iqu hea ique-ique hinuä äqunätä, qätä äwiyätäqetanji, ämaqä jänänänjä-qu eäqä-qae, qundqändqä itä, äwqä tmi-tmiqä ämamiŋqe.

⁹ Neqä Naqä Ämäneyqä Iqu i imiŋqenqä, knuä tii metunqe. Ämaqä Ique qänaknä vqä di, qu ämaqä huiziugä suqä duta hanjä-iqä yäpä imä pmetanguwä iunji, huätä yätumeqänqä hänaqe, Iqu näqŋqä eä. Itanga ämaqä suqä quvqä iqä duŋi, Iqu quŋi, kuknuä mitqängganqä hanjä-iqä du mäqumuateqänqä hänaqä-pqe, Iqu näqŋqä eä.

¹⁰ Ämaqä suqä kiyä mätqä ipu, Goti Iqueqä ämitjqä du yäpä iqi mäpmeqä imipqä ii, Iqu quŋi, hanjä-iqä quvqänänjä du mäqumuatequänä.

Ämaqä Goti Iqueä kuknuä iunqä quangä ätäpu, ämotqueqä iqua, qu zä miqä danä hŋgisanä ipu, haqä yātu äpmeŋuwä iquaunqe, kuknuä quvqä ätäpu äkittqiyätqänjä.

¹¹ Mä enätqä yänänäqŋqä naqänänjä-tänjä, quŋi ämawqätäunuwä iqua, Naqä Iqueä hinuä iqisanji, quŋqe kuknuä quvqä ätäpu, makittqiyqä itqänjä.

12 Ämaqä ii, qu suqä, hiveqä-yaueqä yñä-tänä enqä-pa, knuä maeqä, huiwiqueqä äwinqä dunä itqänä. Nanuä iuqä känai, ämaqe qu änduämpu päkpñqä änyuekqä-panä iquayi. Nätmatqä qu änyä maqnqä epiyä dunqe, hingi kuknuä quvqä dinä ätätqänä. Iwä Goti Iqu qunji, nanuä äpäsatqänuwä-pa, ii päسانیqe.

13 Ämaqä du hanä-iqä ävätqänuwi, ga qu-pqe kimani hanä-iqä meqänqe. Yeeqä naqänänä iqänqe, 'ymisani, hiunji mäptqä naqänga-pqe inä imäqäpnqeä' knuä indqänäpu, ii imäkätqänä. Qu ymisani hesä anä änäpu, ga quanqä etquepiyinqä yeeqä kiñä ipu, heñi kiyä mätqä emäkäpu, heyaqä yoqe, quvqä imäkätqänä.

14 Quwqä hinui, huiziuqä apäkä dunä äqumbu, iuatänä iqänqä äqänänä. Suqä quvqä iu imäqänqe, dä yqänä ävä. Ämaqä Jisasi Iquenyqä quuvqe, yänä maqnqä heqiyätqätanguwä iunji, qäyasäqi ätuma äwätqänä. Qu nätmatqä ämaqeüä dunqä winqanguti, iinqä iqänqe, qu ae näqnqä ämenä. Inqe, Goti Iqu qunji, qui aanä naqänänä imäkäniqnqä ätkqe.

15 Hänaqä naqä-qakuänänä iunji tuwä äwiyäpu, Beo iueqä hiknä Balamä iqu* äukqä-pa, qämä-qämä ipu iu äwätqänä. Mbqänqä winqangi, ga iqu suqä quvqä imäkätäqetani mbqä metñqä, suqä quvqe i imäkkqe.

16 Iqu i iqangqenqe, Goti Iqu iquenyqe hoptäwä itä, dongi kuknuä matqä-qe, Balamä iueqä iqu, ämaqä-kuknuä ätätä, äkäsuwä tqangi, hinuä-tqä iqu, iueqä suqä quvqä qämä-qämä inqä imäkmätä ikqä iqueni, mimäqä ikqe.

17 Ämaqä äti ii, qu aanä näwinyä quvqä, eqä esquä ye inqä-pa inji. Itanga tiwä itäqänga, qaquvqä yunuä ämamäutñqä-panä iinji. Goti Iqu quwqä anji hea mämanä wiqä imä iqiyäwiyqe.

18 Ämaqä ii, quwqä qui kuknuä tqä iquenyqe, vänyqä ipu ätätqänä. Ämaqä yäpaqängisa äpmenuwä Jisasi Iquenyqä quuvqä heqäpnqä änyä äyapquwä iunji, qokä apäkänqä ipu, qanä hingi ikiqä iunqä kuknui, qeqä äwuttäkatäupu, iunqä äwqä vqanguwänga, waqiyä ätuma äwätqänä.

19 Nätmatqä hnqu ämaqä hnque äminyasäüä ämiwiyätñqä iqu, ämaqä iqu nätmatqä iueqä-quvi. Iwä, ämaqä äti ii, "He qänaknäñi ne äneyquwi, nätmatqä eeqänänä enqä hiqä dutanä imäqäpnqeä" ätuätqänuwä-qe, qu quwqä-quwänji, suqä quvqä qui imäkñqä iueqä äwinqä iunä äpmapu, suqä quvqä iueqä-quayi.

20 Ämaqä Jisasi Kraisi neqä Naqä Ämineyqä-qu eä, ne

angumä Hänä Inequmuatqä Iquenyqä näqñqä epiyitanj, qu qua täutanä suqä, qui iwimäkätä kiyä iwitmäukqä iunj ämāwqätäupqä-qe, qu angumä suqä asä iunqä äwquwi, suqä iqu quñj äminyasäuä ämiwiyätqe, qu hanjä-iqä naqänänj meqänqe.

²¹ Qu hänaqä jänänänjñqä näqñqä mämeqä hiqe, qu hanjä-iqä wänqäpu meqänqe. Qu hänaqä jänänänjñqä näqñqä ae ämepu, Goti Iqueqä suqä näqñqä ae ämapiyä-qe, iunj tuwä äwiyquwi, hanjä-iqä naqänänj meqänqe.

²² Qu i iquwi, ii kukñuä ktqä tii ätnänqe. *“Hiveqä kiqu qutai ae ändetqä du, angumä ämanänqiyä,”*[†] itanga “Yaqueqä eqä du ae asñä äqänätqe, angumä ttakä du ingi-ingisa hea qänguäqiyä” ätnänqe, ii naqä-qakuänänj ätnä.

3

Naqä Iqu angi äpäñqiyä

¹ Nqä näueqä nyi kiñj änyinätñqäüä, tuwanuä hñqu ae äqäqä, ga tä huizi iqu äqäyqä. Tuwanuä äqäyätmini, kukñui, nätmätqä tiñj duñqä kñuä iqä äñguänänj mapñqä, evauqumuatätmä äqiyqä.

² Goti Iqueqä kukñuä hinuä-tqä iqua, hinuä ätäñuwä iunjñqätä, neqä Naqä Ämäneyqä, neñj angumä Hänä Inequmuatqäqä Iqueä kukñuinjñqätä, hiqä kñuä iqä imñj, kñuä mapñqä nyingangi iyi. Iqueqä kukñui, ämaqä, Iqu kukñuä awä tuäkiqäpñqä ändowatkqä iquauä manj iuta qätä äwikuwi.

³ Nätmätqä naqänänj tiñj iquenyqä, näqñqä yasämä mapñqe. Hiunji yäpakänğanj, ämaqä, ämaqeunqä hñjätamqä tqä-qua ätimäupiñj, qänaknänj huiwä iqueqä äwinjñqä du ipu, henynqä hñjätamqä ätäpu, tä säwqä ipu, tii tpnuwi.

⁴ “Iqu, ‘Nyi angumä pmniqeqä’ ätkqe, kiqu häukui äñgi qäyqiyä? Iqu mapqä danä yänqiyä” tpnuwi. “Nätmätqä eeqänänj atqä-awäka äpmetanguwänga äwäminqe, ga iñj qäukuä qua imäkätäqänga enqe, ii yqänä äwinä” tpnuwi.

⁵⁻⁶ Ainga-ainğanj, Goti Hanjuwä Iqu kukñuinä, ‘Qäukuä eänä’ tqangi, qäukuä eätä, itanga Iqu eqä ämetä, qua imäkätä, itanga quae eqä awä iqi äwätetä, itanga angumä qänakndanj, “Eqä ätimäunä” tqangi, eqä huakä naqänänj hñqu, qua täu ätimäutä, qua tqenñj qui imäkkqenqe, näqñqä epiyä-qe, qu täwäsi e tpnuwi.

⁷ Itanga Goti Iqu, “Tä nänjñqeqä” ätekqenqä, qäukuitä, quaetä, tänga tä äwinjñqä tä, iñjñqä pñqä äwi. Ämaqä

[†] 2:22 Quamä-pmeqä 26:11

Goti Iquenyqä hma imäkätqänuwä ii, qu Iqueä hinuä iqi ätqäupu, kuknuä naqänänä ätäpu, näwinyä qui imäkmbnuwänganqä äwi.

⁸ Nqä näueqä nyi kiinä änyinätñqäuä, qu täwäsi itqätangpqa-qe, nätmätqä tiinjä iquenyqe, hui imäupi. Naqä Iqueqä hinuä iqiñi, hiunji kiuänänä hñqutä, quväukuä 1,000täñi, hñqu huitanä maetqe, qäquaqu asänäñi.

⁹ Iinjä etanji, Iqu, “Iinjä timäunqiyä” ätätä guä ämäsäuetñqä-pa, timäutñqenqe, ämaqä hui, “Iqu hñganqä itqänä” ätätqänuwä-qe, Iqu hñganqä miqä itqäuä. Iqu ämaqä hui qui imäkñqänqe mäwinyätanji, Iqu ämaqä eeqänäñi kñuä äkunmäknäpu, suqä quvqe vquatämäupñqä wiñganji, maqänäñi mimäkqe, ii itqäuä.

¹⁰ Inäqe, Naqä Iqueqä hiunji iqu, ämaqä quwä-meqä enqä-pa timäunqe. Hiunji iquenji, qäukuä iqu häänqä hoaqä naqänänä ätätä, tä änätä, qäpu hiänqe. Itanğa nätmätqä qäukuä haqä yätu äwäkäwänqe, te eeqänäñi qui imäkänqe. Nätmätqä qua täu äwiñqetä, qua iqtäñi, aanqä henqe.

¹¹ Nätmätqä eeqänäñi, quinjä di, ii itä imäknäniqä enqe, he ämaqe, suqä änääqe iqäpñqe? He hiqä hñäpmeqe, Goti Hanjuwä Ique äväpu, itanğa he ämaqä huizi pmetanquwä-pa mäpmeqä, Goti Iqueqä suqä eeqänäñi qänaknä iqäpñqe.

¹² Suqä iinjä imäkäpu, Goti Iqueqä hiunji iquenyqä hinuä äqämbu äpmapu, hiunji iqu maqänänä timäutñqänä, wäunuä tnänä iqäpñqe. Hiunji, qäukui te qäpu änätä, itanğa nätmätqä qäukuä haqä yätu äwäkäwänuwi, tä dñi, qänğanğa, eqä nyenqe.

¹³ Inäqe, ne Goti Hanjuwä Iqu, “Nyi qäukuitä, quaetä, änyä-hänä imäkmqänä” ätätä guä ämäsäuekqä iunqä hinuä äqänänä äpmeñu. Anä iu pmapqä ii, suqä jänänänä dunä ipu pmapnuwi.

Naqä Iquenqä hinuä äqämbu äpmapu, quuvqä heqiyqe äñguä mimñqe

¹⁴ Iwä nqä-näueqäuä, he nätmätqä ii timäunqänqä hinuä äqämbu äpmapiyänğanji, he suqä kiyä mätqä hui maeqä, äñguänänä eäpu, Iqtäñi äwqe naqä-hñqunä inqä äyä etanjpqi mequmueniqä dunqä yänä qänğpñqe.

¹⁵ Naqä Iqu maqänä mimäkqä, hinuä äqänä äpmeñqänqe, kñuä tiinjä mapñqä. Iqu iinjä, ne anğumä hñä inequmuatätñqä dunqä itqäuä. Goti Iqu, neqä tasi-gua kiinä änenyätñqä Poli iquenji näqnqä vqanji, ga iqu henynqä tuwanuä asä ii inä äqäyätñqe.

¹⁶ Iqueqä tuwanuä eeqänänjä iquauni, iqu tuwanui nätmatqä iinqä ätätä, äyä äqäyätņqe. Tuwanuiuni, kuknuä hņqua yänänäqņqä etanğä, iquauqä quatinqä näqņqä änä yasämänä di, maqänä mämeqä äyä itunque. Inä-qae, ämaqä näqņqä maeqä eäpu, quwqä quuvqä heqiyqäpqe, yänänäqņqä maeqiyqä ipiyä ii, kuknui wänğima näņi-täqi ätätqänä. Inä maetqe, kuknuä, Goti Iqueä kuknuä tuwanuä äqänänqe, äkunmäkätqänuwä-pa iiyi. Inä-qae qu näwinyä qui imäkmbnuwi.

¹⁷ Näueqäüä, he iinqä ae näqņqä äyä ämenuwä-qae, ämaqä, Goti Iqueä kuknuä-suqä dunj hņğisa iqä iqua, näņi-täqi etuma uwqanğpqe, hiqä quuvqä heqiyqä yänänäqņqe, mändi päwiqņqä änguänä mimbņqe.

¹⁸ Jisasi Kraisi neqä Naqä-qu eä, ne anğumä Hänä Inequmuatqä Iqueyi. He Iquenyqä näqņqä änäänä ämaka äwätqänuwitä, Iqueqä qeqä imänqeuta hįņgi etapätņqetä, ga iquaquisani he yänänäqņqä ämaka uwqäpņqe. Tänga-pqä hea ique-iquenä-pqe, Iqueä yoqe naqänänä äwi. Itanğa ne Iqueä yoqe, haqä yätu matnämäuquatunque. Ii naqä-qakuä eä, qäyä äpmetänä.

1 Jonä

iqu tuwanuä kinganä äqäkqe

Yätamäkqä kuknuä hinuiqänä

iquvi

Tuwanuä tä, kiqä knuä indqänqä quati, hnquaquvi. Kinganänä iqu, ämaqä Kraisi Iqueqä yoqä-tänä iqua, Goti Iqutä, Kiqä Ymeqä Jisasi Iqutä-pqe, äwqä naqä-hnqunä imbu, anä pmapnqä yätamäkqä vqä iiyi. Huiziqu, qu ämaqä hiawiqä imdanä iqua, qunı quanğı itqueqanğıpi, Goti Iquenı mävämeqä ipnqä iinqä, hinuinä maqunquä ipnqä iiyi.

Ämaqä hiawiqä imdanä iqua, tii ätminuwi. Nätmatqä qua täu äwinqe, ii änguä hma etanğqetanı, Jisasi Iqu, Goti Iqueqä Ymeqä-qu eä, ämaqä naqä-qakui änä matimäuqä itä, ne qua täutanıtä ämuänñanqu-pa, mamuänñanqä yänqiyä. Tiinjä-pqe inä ätminuwi. Ämaqe, Goti Iqutä anä änguänä pmapnqä winganğppqä iqua, nätmatqä qua täutanınqä knuä mindqänqä ipnqäuä. Suqä jänänıtä, hnquaunqä äwinqä itä, ii nätmatqä qua iutanıqä. İnä etanğı suqä täunı, qäyä enä. Ii, ämaqä hiawiqä imdanä iquauqä kuknuä quanğä iiyi.

Jonä iqu, ämaqä Kraisi Iqueqä yoqä-tänı, kuknuä tä qätä mäwıyqä ipnqä dınqä äwinğqe. Iqu tii ätukqe. Jisasi Iqu ämaqä naqä-qakuänänä-qu ätimäukqe. Ga qokä-apäkä Iquenyqä quuvqä eqıyätqänuwä iqua, Goti Iquenyqätä, ämaqä huizi iunğqetä kiinjä winğuatnğeqä.

Kuknuä Hänä-pmeqä-tänä Iquenyqä

1-2 Ne ätnänäqi ätinä di, Kuknuä Hänä-pmeqä-tänä Iquenyqä ätätunque. Kuknuä Hänä-pmeqä-tänä Iqu, aınğa-aınğa äpmaminqe. Ne Iquenı, neqä qätetä qätä äwıyätanä, hinuitä hinuä äqunğque. Quanğä maetqe, ne Iquenı qävqä yasämä ävätanä, neqä hipaitänı Iquenı itmaqıyätanä imınque. Hänä-pmeqä Iqu, ätnänäqi äti timäuqanğa, ne hinuä äqunänğquä etanğı, ga ne 'İin-jqä' ätätanä, Iqu Hänä hea ıque-ıque Pmeqä Iquenyqe, ii etätqänu. Aınğa-aınğanı, Iqu Kaniqutä äpmaminqe, iwä ätnänäqi äti timäuqanğanı, ne neqä hinuitä hinuä äqunänğque.

³ Ne hiñuä ae äqunätanä, qätä ae äwiyänquä etanji, ga he nesä iquatuñquä ii etätqäñu. Ga ne Apiqutä, Iqueqä Ymeqä Jisasi Kraisi Iqutä, Imätaqisä iqäñqe.

⁴ Ga ne henyñqä tuwañuä e ätätanä äqiyququä tä, neqä yeeqä inqä du aanä naqänänä hiätñqä iunqä äqiyqu.

Goti Iqu, we-hunqä-qu etanji, ne we-hunqä iu uwquatuñque

⁵ Kukñuä, Ymeqä Jisasi Kraisi Iqu tqanji äwiyänquä di, ne heñi awi, ii etqu. Iqueqä kukñui tiyi. Goti Iqu, we-hunqä-qu eä, Iqutäñi, hea-pqä hmbu mäwitqe.

⁶ “Ne Iqutä itqäñunä” ätätanä, neqä qanä di, heawiqä imä äwätuñque, ne kukñuä iinji, quanqä ätätanä, ga suqä naqä-qakuänänä iunji, miqä itqäñu.

⁷ Mä Goti Iqu itñqä-pa, ne we-hunqä iu äwquque, naqä-huinyä etanguati, Goti Iqueqä Ymeqä Jisasi Iqueä häñeque, neyaqä suqä quvqä dunji, eeqänänä asñä änaqäyämäutä hmbu-pqä iqä mamäqä inemäqäñqe.

⁸ “Ne suqä quvqä maequneyqä” ätquque, quanqä kukñuä iinji, neqä-neuä ätnätanä, ga kukñuä naqä-qakuänänä, nesä mäwiqä danä iqi.

⁹ Mä, “Ne suqä quvqä iquneyqä” ätätanä, awä ätquque, Iqu ätkqä-pa itä, suqä äñguänänä dunä Iqä-qu eä, tii yänä. Neyaqä suqä quvqä di qäpu huätä ämänamäutä, äwqä hanuä änyä, neyaqä suqä quvqä eeqänänä, asñä änaqäyämäutä, hmbu-pqä iqä mamäqä inemäkänä.

¹⁰ “Ne suqä quvqä miqä-quneyqä” ätquque, kukñuä iinji iqu, Goti Iquenji, “Si kukñuä quanqä tqukiyqä” ätuätanä, ga Iqueä kukñuä di, nesänji mäwiqä danä eä.

2

Kraisi Iqu, nenyqä manä Mäkä-iqä Iquvi

¹ Ymeqä, ñqä enqä-panäüä, nyi tuwañuä tä he suqä quvqä miqä danä ipñqä diñqä äqäyqä. Inäqe ämaqä hñqua suqä quvqä imäqanquwi, ne yätamäqä äneyätä, nenyqä manä Mäkä-iqä Iqu, Apiqutä äpme. Iqu, Jisasi Kraisi, suqä Jänänänä Iqä Iquvi.

² Goti Iqu, neyaqä suqä quvqä huätä ämamäutä, äwqä hanuä nyätñqe, Jisasi Iqu hänaqä äpäkonätñqä dunqe, Iqueqä-kiuä äukqe. Neyaqä dunqänä hmanji. Ämaqä eeqänänä, qua äwitqutänqä-pa äpmeñuwä iuä-pqenqe.

Ämaqä äänä äpmeñuwinqe, quwqä suqä iuta näqñqä menä

³ Ne Goti Iqueä mañi qätä äwiyätanä, qänaknä iquque, ii ne näqñqä tiñjä heanä. Ne Iquenyqe, näqñqä änguänänjä äyä eäjünä.

⁴ Ämaqä hñqu, “Nyi Goti Iquenyqe, näqñqä änguänänjä eäjänä” ätätä, Iqueä mañi qätä mäwiqä iqäqe, ii ämaqä iqu, quangä-tqä-quvi. Itanga kukñuä naqä-qakuänänji, iquä mäwiqä danä eä.

⁵ Mä ämaqä, Goti Iqueqä mañä dunj qätä äwiyqäqä iqu, ii iqu Goti Iquenyqä äwqä ävä, iwä naqä-qakuä Iquenyqä wiñguänä. Iwä suqä iñjä dutaņi, ne näqñqe tiñjä heanä. “Ne Goti Iquä ämuänänjunä.”

⁶ Ämaqä, “Nyi Goti Iquä, guä ämänänänä” ätätqä iqu, iqu qañi, Jisasi Kraisi Iqu äumiñqä-pa i uwqätñqe.

⁷ Nyämaqä nyi kiñjä änyinätñqäuä, nyi tuwañuä äqäyqä tä, kukñuä-suqä änyä-hänjä hñqu ätätmä maqäyqä iqä, oee. He änyänänga ae ämamiñuwä yäüä iqu äqäyqä. Kukñuä-suqä yäue, ii Goti Iqueqä kukñuä, he ae qätä äwimiñuwä iquvi.

⁸ Inäqe, nyi henyñqä tuwañuä tä suqä yäüä iquesañä-qe, änyä-hänjä-qunä äqäyqä. Itanga suqä naqä-qakuänänjä iqueqä quati, Kraisi Iqu itä, ämänätqueqäqe. Itanga he-pqä i ipu, ämotquetqänjä. Heawiqä iqu huätä wätqätangi, we-huñqä naqä-qakuänänjä iqu ae we hunätangqä-qae, suqä iqueqä quati ae ätnänäqi ätimäutqäuä.

⁹ Ga ämaqä hñqu, “Nyi we-huñqä du äpmenänä” ätätä, iqu ämaqä quuvqä heqiyqä dunqä wiñqä itñqe, heawiqä imä yqänä sä äpme.

¹⁰ Mä ämaqä quuvqä heqiyqä dunqä itä, qeqä ätmäkänqä iqu, iqu we-huñqeu äpme. Itanga ämaqä we-huñqä iqi äpmenqä iqu, qua iqi päknätñqä imäknätñqe, suqä hnjuahnjua miqä yänä.

¹¹ Mä ämaqä quuvqä heqiyqä dunqä wiñqä iqä iqu, heawiqä imä äpme. Hea iqu iqueni, hiñuä hea iwimäkqä-qae, iqu hänaqä äkiu wätqänändiyä-qe änyä maqänqä eä, iqu qañi, heawiqä imä äwätqäuä.

¹² Nqä ymeqäuä, Jisasi Iquesañi, Goti Iqu heyaqä suqä quvqä di qäpu huätä ämaemäutä, äwqä hanuä änyätangqenqä, nyi henyñqä tuwañuä tä ii äqäyqä.

¹³ Kanä iquenä, he Ämaqä ipäqäkqänggata tänga-pqä yqänä äpmenqä Iquenyqe, näqñqä änguänänjä etanguwiñqä, nyi henyñqä tuwañui ii äqäyqä.

Hikñä iquenä, he quvqä iqä iqueni, ae ämäwqätäuquwiñqä, nyi henyñqä tuwañuä ii äqäyqä.

¹⁴ Ymeqä iquenä, he Goti Apiquenyqe näqñqä änguänänjä etanguwiñqä, nyi henyñqä tuwañui ii

äqäyqä.

Kanä iquenä, he Ämaqä ipäqäqängata tänga-pqä yqänä äpmenqä Iquenyqe näqñqä änguänänjä etanguwinqä, nyi henyñqä tuwanuä tä ii äqäyqä.

Itanga hikñä iquenä, he yänänäqñqä ätqäupu, Goti Iqueä kukñuä di hesä yänänäqñqä witangi, ga he quvqä iqä iqueni, ae ämäwqätäquwinqä, nyi henyñqä tuwanui ii äqäyqä.

¹⁵ Qua täunqätä, nätmätqä qua täunä iunqätä ipu, qeqä matmäkqä iqäpñqe. Ämaqä qua täunqä itä, qeqä ätmäkänqä iqu, Goti Apiquenyqä di näwinyä qeqä matmäkqä eä.

¹⁶ Ämaqä qua täutanjuqä suqä dunqe ne näqñqe. Qu huiwi iqueqä äwinqeunä ipu, hinuä aowä äqänäpu, nätmätqä-tänjä epiyinqä yoqä haqä ämaenäpu itqänjä. Suqä iinj, Goti Apiquesa mapätqe. Ii kiqä suqä qua täutani.

¹⁷ Ga qua tqu qäpu hiqñqe. Suqä quvqä qua täutanjä eeqänäñi, qäpu qäsänqe. Mä ämaqä Goti Iqueä äwinqä dunä itñqä iqu, qäpu maeqä, yqänä pmetäniqe.

Kraisi Iquenyqä wiunqä iqä iquaunqä

¹⁸ Hikñä ymeqä ñqä enqä-panäüä, hea yäpaki, tänga ae ätimäuqi. Hinuiqänänjäñgani, “Kraisi Goti Iqu ätekqä Iquenyqä wiunqä iqä hñqu timäunikeqä” tqangä äyä äwikiwi. Ga tängani, Kraisi Iquenyqä wiunqä iqä ii, kuapänänjä qe ätimäuquwi. Ga iinjä dutani, hea yäpakä ae ätimäuqä iinqe, ne näqñqä äyä enu.

¹⁹ Ämaqä iinjä iqua, nesä äpmaminuwä-qe, änävämequwitanj, qu naqä-qakuä, neyaqä mäetqänjä. Qu nesä naqä-qakuä neyaqä dutanjä hiqä-säpi, yqänä pmeqäpningä. Mä qu nenj, ae änävämequwä-qae, ne näqñqä änguänänjä heatunqe, qu nesä naqä-qakuä maeqä enä.

²⁰ Inäqe henj, Kraisi Iqu Dñä Änguä Iqutä emñqäyätä äyä etekqe. Iwä iinjä dutani, he naqä-qakuinqe näqñqe enä.

²¹ Nyi henyñqä tuwanuä tä äqäyqä tä, he naqä-qakuä iquenyqe, änyä maqñqä etangä ma, he iquenyqe näqñqä etanguwinqä ii äqäyqä. Iwä he näqñqä äyuwä. Naqä-qakuänänjä iquesani, quangä hui mapqä eä.

²² Quangä-tqä iqu tqe? Iqu tiinjä ätätñqä iquvi. “Jisasi Iqu, Kraisi ne mäneyätñqä Goti Iqu ätekqä Iqu, maetqänä.” Ämaqä kukñuä iinjä ätätñqä iqu, Apiquenyqätä, Ymeqä Iquenyqätä, tuwä äwiyätä, ga Kraisi Iquenyqä wiunqä iqä iquvi.

23 Ämaqä Ymeqä-quenyqä tuwä äwiyqä iqu, ii Kaniquenyqä tuwä inä äwiyqi. Ämaqä Ymeqä-que yeeqä itmeqä iqu, Kaniquenjä-pqä inäyi.

Dnä Änguä Iquenqä

24 Kuknuä änyänänga ae qätä äyä äwiyänuwu, hiqä knuä dunji, a yänänäqñqä qätñqe. He iinjä itqäpi, hea ique-ique Ymeqä-quesä, Kaniquesä, ämuänmbu, naqä-huinyä pmeñqe.

25 Ga Kraisi Iqu häñä hea ique-ique pmeqä du nätapqänqe, kuknuä guä ae ämäsäueänqe.

26 Nyi henyñqä tuwanuä tä, ämaqä he quanğä etqueqä iuqä suqä dunqä ätätmä äqäyqä.

27 Mä heñi, Kraisi Iqu Dnä Änguä Iqutä emñqäyätä äyä etekqe. Ga Dnä Iqu enyätangqetani, ämaqä hñqu, "Iinjä-iinjä" etätñqä diñqe, äwa miqä enä. Dnä Iqu, nätmätqä eeqänänqä ämetquetñqä äyuä. Ga Dnä Iqueqä kuknui, quanğä ma, aañä naqä-qakuänäñi. Dnä Iqu etätä ämetqueqä-pa, he Kraisi Ique ämuänmbu, naqä-huinyä pmeñqe.

Goti Iqueqä ymeqenqä

28 Nqä ymeqäuä, he Kraisi Iqutä, yqänä ii pmetangpu. Iwä Iqu ätnänäqi äti timäuqanğani, ne Iqueqä hiñuä iqi tqäuqñqe, womba itanä, zä miqä danä, pemä itanä tqäuqñqe.

29 Kraisi Iqu Jänänänğ-qu etangi, he näqñqä äyä enä. Iwä he-pqe, näqñqä tii hipñqe. Ämaqä suqä jänänänğ imäkätqänuwä ii, qu Goti Iqueqä ymeqeqä.

3

1 Häe, hiñuä äqunänğ? Apiqu nenyqä winganği, Iqu nenyñqä kiñä itä, "He Nqä ymeqeqä" änatätqäuä. Ga iñji, aañä naqä-qakuänänğ eä, ne Iqueqä ymeqä enu. Ämaqä qua täu pmeqe, qu Goti Iquenyqe änyä maqñqä epiyä-qae, nenyqä-pqä di, änyä maqñqä enä. ² Nyämaqä nyi kiñä änyinätñqäuä, tängani ne Goti Iqueqä ymeqä enu. Qänakñi ne änääqä pmeniquti? Iñqä di ätnänäqi ätiñi, matimäutqe. Mä ne tiññqe, näqñqä enu. Kraisi Iqu ätnänäqi äti timäuqanğani, ne Iqueni hiñuä äqunätanä, ga Iqu enqä-panğ heanique.

³ Ämaqä iñjä timäuniquñqä hiñuä äqambu äpmapiyä di, qu quwqä-quwä, Goti Iqueä hiñuä iqinji, kiyä mitmäknqä pmeñqä itqänğ. Ga iñji, qu Kraisi Iqu kiyä mamätqä äpmeñqä-pa, ii äpmeñğ.

4 Ämaqä suqä quvqä itnqä iqu, Goti Iqueä kuknuä-suqä iunji, hngisa itquetqäuä. Suqä quvqä iqä di, ii Goti Iqueä kuknuä-suqä dunji, hngisa itqueqä äyuwä.

5 Kraisi Iqu, ämaqueuqä suqä quvqe huätä mamäutnqä, ätnänäqi äti ätimäukqä iinqe, he näqnqä äyuwä. Mä suqä quvqä hui, Iqueuä huiwiunji mamäkätqe, näwinyä aanqe.

6 Ämaqä Kraisi Ique ämuägnänqä iqu, suqä quvqä iunji, mandämiqä danä iquänä. Suqä quvqe ändämitnqä iqu, Kraisi Iquenji hinji mäqunquä danä eä, Iquenyqe änyä maqnqe.

7 Nqä ymeqäuä, ämaqä quanqä dunqä etma uwqänqe, änguä mimbñqe. Ämaqä suqä jänänänä du ändämitä imäkätñqä iqu, ii Kraisi Iqu enqä-pa, ämaqä jänänänqe.

8 Setänä, Goti Iqutä mäkä-hunqä iqu, suqä quvqe ainqa-ainqa inqä-qae, ämaqä suqä quvqä dunä imäkätñqä iqu, Setänä iqueqä-qu eä. Goti Iqueqä Ymeqä Iqu ätnänäqi ätiñji, ii Setänä iqueä wäunji, qui imäkätñqä ätimäukqe.

9 Ämaqä, Goti Iqu Iqueqä ymeqä hiätñqä iwimäkätqä iqu, Goti Iqueqä quuvqe, ique änyätanqutqä-qae, iqu suqä quvqe mimäkqä iquänä. Iqu Goti Iqueqä ymeqä etqä-qae, suqä quvqä imäkqä iqueqä suqä dunji, ändämitä mimäkqä danä yänä.

10 Goti Iqueqä ymeqenqätä, Setänä iqueqä ymeqenqätä, näqnqä heatunquä, suwä. Ämaqä, suqä jänänänä iu ändämitä iu miqä itnqä iqu, ii Goti Iqueqä ymeqä-qu maetqe. Itanqä ämaqä, quuvqä eqiyätqänuwä iunqä itä, qeqä matmäkqä itnqä iqu, ii Goti Iqueqä ymeqä-qu hmayi.

Ne neqä-neuänqä itanä, qeqä tmäkñguatunqe

11 He qänqanäñji kukñui qätä tiinä äyä äwikuwi. “Ne quuvqä eqiyätunquä iqune, neqä-neuänqä itanä, qeqä tmäkñguatunqueqä” äyä äwikuwi.

12 Ne Kenä* iqu ikqä-pa miqä yatunqe. Iqu Setänä quvqä iqä iqueqä-qu eä, iqueqä kängueque pizqä äyä äpäkkqe. Iqu känguequenji, pizqä di sunqä äpäkkqe? Suqä iqueqä imäkminqe, quvqä witangi, ga känguequeqä di änguä etanqenqä, ii äpäkkqe.

13 Nqä nyämaqäuä, ämaqä qua täu äpmenjuwi, henyñqä wiunqä eyqanqpe, “Tä änäänqä inetqueqäpiyä” tpu ipu, miiqä yänä mikiqä pambu.

14 Ne suqä äpäkonqä ingisanji ävämetanä, suqä hänä-pmeqä ingisanqä ämäwqätäukquä iunqä näqnqe, ämaqä quuvqä eqiyätqänuwä iunqä itanä, qeqä ätmäkätunquä

* 3:12 Ipäqäqä 4:1-8

iuta enu. Ämaqä, quuvqä eqiyätqänuwä iunqä itä qeqä matmäkqä itnqä iqu, ii äpäkonqä ingisa yqänä äpme.

¹⁵ Ämaqä, quuvqä eqiyätqänuwä iunqä wiunqä itnqä iqu, ämaqä pizqä päsqä-quvi. Ga he näqnqä tiinjä äyä enä. Ämaqä du pizqä päsqä iqua, hänä hea ique-ique pmeqe maeqä-quayi.

¹⁶ Ga suqä Kraisi Iqu nenyqä huiwä äwingqä iquesani, ne suqä ämaqä dunqä itanä, qeqä tmäkqenqä näqnqä äyä ämenju. Iinjinqe, ne Goti Iqueqä ämaqä dunqä itanä, qunqe huiwi äwinguatunque.

¹⁷ Ämaqä nätmatqä qua täutanä kuapä-tänä hnqu, quuvqä heqiyqä hnqu äwa itqätangi äqunäqä-qe, iqu iquenyqä qeqä matmäkqä iinqe, ii ne näqnqä tiinjä heatunque. Goti Iqueqä suqä ämaqä dunqä itä, qeqä tmäkqe, ämaqä iqtäni mäwiqä eänä. ¹⁸ Nqä ymeqäüä, ämaqenqä itanä, qeqä tmäkqä iunqe, kuknuinä ätätanä, manä dinä matqä iquatunque. Ne qunqä naqä-qakuänänä nenganguti qutä itanä, suqä änguä du motquequatunque.

¹⁹⁻²⁰ Ne naqä-qakuä Iqueqä ämaqä-qune äyitanä-qe näqnqe, ne tiinjä itaqeta heanä. Neqä knuä suqä-iwäsäuqä dunji, "Ne suqä quvqä imäkcuneyqä" knuä indqänätunquä-qe, Goti Iqueqä hinuä iqinj, hanä-iqä maeqä, äwqä hanuä injä pmeqänqe. Goti Iqu neyaqä knuä suqä-iwäsäuqä iqueni ämawqätäuä, ga Iqu nätmatqä eeqänänjinqä näqnqä änguänänä eä.

²¹ Ämaqä nyi henyqä itmä, qeqä ätmäkätinqä iquenä, neqä knuä suqä-iwäsäuqä iqu kuknuä mämänetqä iqäqe, ne Goti Iqueä hinuä iqinj, womba miqä danä, yänänäqnqä tqäunqe.

²² Iqueä manjunä qänaknä itanä, ga ne suqä Iqu äwinyätangqä di imäkätaqä-qae, nätmatqä ne Ique yatnqä ävatquä iunji, ii ämequanä.

²³ Iqueqä kuknuä-suqe tiinj. Ne Iqueqä Ymeqä Jisasi Kraisi Iqueä yoenqä quuvqä heqiyquatunque. Ga Kraisi Iqu änatkqä-pa, ne neqä-neuänqä itanä, qeqä tmäknguatunque.

²⁴ Ämaqä Goti Iqueä manjunä qänaknä itä, qätä itnqä iqu, ii Goti Ique ämuänjä etangi, ga Goti Iqu ique änyä. Iqu neji, änenyänqä dunqä näqnqe, Iqu Iqueqä Dnä Änguä Ique änatapqä duta enu.

4

Dnä huitanjä-huitanjä iquaunji äwiwäsäupnqä

¹ Nyämaqä nyi kiinjä änyinätŋqäüä, ämaqä hinuä quanğä tqe, kuapänäni ae im-imä äwquwi. Iiñŋqe, ämaqä, “Goti Iqueqä Dñä Iqu, nyi kukŋuä ändapqiyä” ätätŋqä eeqänänjä iuñqe, quuvqä maeqiyqä pambu. He dñä iquauñi, “Goti Iquesa äpqäpiyä, ä änäändiyä” tpu, äwiwäsäupŋqe.

² Goti Iqueqä Dñä Iquenyqe, “Jisasi Kraisi Iqu, täkä ämaqä-qu äpqäqeqä” tqangutqä iquesa näqŋqä hipnä.

³ Mä ämaqä, Jisasi Iquenyqä kukŋuä iñi matqä danä iqäqä iqu, Goti Iqueä Dñä-tänjä-qu maetqe, dñä huitanjä-tänjä-quvi. Dñä iñi, Kraisi Iquenyqä wiuñqä iqä iqueqä dñä-quvi. “Kraisi Iquenyqä wiuñqä iqä-qu äpäniqeqä” tqangä äwimiñuwä iqu, ae ätimäutä, tänganji qua täunji.

⁴ Nqä ymeqäüä, he Goti Iqueqänä eäpu, hinuä quanğä-tqä iquauñi, qe ämāwqätäutqänä. Dñä he enyänqä Iqu, Dñä Yänänäqŋqä-qu eä, dñä ämaqä qua täutanjä iu änyänuwä iuñi, ämāwqätäutangqä-qae, he iñä ii, ii itqänä.

⁵ Qu qua täutanjä-qua eäpu, nätmatqä qua täutanjŋqä tqangä, ga ämaqä qua täutanjä huiziqua, qu tqanguwä dunji qätä äwiyätqänä.

⁶ Mä ne Goti Iqueqä enu. Iñi ämaqä Goti Iquenyqä näqŋqä epiyä ii, qu ne qätä nepnä. Mä ämaqä Goti Iqueqä maeqä danä ipiyä iqua, qu qätä mäneyqä danä ipnä. “Dñä naqä-qakuä iqu, iñä äyitanä, ga quanği iqu äyitanä-qä” di, ne näqŋqe, suqä iñä duta heanä.

Goti Iqu, ämaqä dunqä itä, qeqä tmäkkä suqä iqueqä quatä Iquvi

⁷ Nyämaqä nyi kiinjä änyinätŋqäüä, ne neqä-neuänqä itanä, qeqä tmäkŋguatunqe. Ämaqä dunqä itanä, qeqä tmäkkä suqä iqu, ii Goti Iqueqä suqä etanği, Iquesa äpä. Ga ämaqä, ämaqä dunqä itä, qeqä ätmäkätŋqä iqu, ii Goti Iqu Iqueqä ymeqä hetŋqä iwimäkkqä-qu eä, ga iqu Goti Iquenyqe, näqŋqä äñguänänjä eä.

⁸ Suqä ämaqä dunqä itä, qeqä tmäkkä iquesanjä quati, Goti Iquvi. Iñä etanğqetani, ämaqä, ämaqä dunqä miqä danä itä, qeqä matmäkkä itŋqä iqu, Goti Iquenyqe, änyä mañŋqä eä.

⁹ Goti Iqu, Iqueqä Ymeqä Kiqä-kiuänänjä Iqueni, qua täunqä ändowatkqe, ii ne häñä hea ique-ique pmeqä di, Iquesa meqänqe. Iqu iñä ikqe, Iqu nenyqä itä, qeqä tmäkkä suqä ique, ätnänäqi ämaekqe.

¹⁰ Ne Goti Iquenyqä itanä, qeqä ätmäkquque, suqä iñä iqueqä quati maetqe. Goti Iqu nenyqä itä, qeqä ätmäkätä, Iqu Iqueqä Ymeqä Ique neyaqä suqä quvqe, huätä ämänamäutä, ne Iquenyqä anği inetmetŋqä ändowatkqe.

11 Nyämaqä nyi kiinjä änyinätŋqäuwä, Goti Iqu suqä iinjä itäqeta, nenyqä qeqä tmäkcqä suqä ique ämänätquakqe. Iinjä etangi ne neqä-neuänqä itanä, qeqä tmäkcŋguatunqque.

12 Ämaqä Goti Ique hinuä qunqe, aanqä-qe, ne neqä-neuänqä itanä, qeqä ätmäknätunqque, ii Goti Iqu ne änenyä. Itanga Goti Iqu ämaqeunqä itä, qeqä tmäkcqä suqä iquenj, nesäŋj yänänäqŋqä imäkcqi.

13 Goti Iqu ne nenyätangi, ne Ique änyänquä iinjä näqŋqe, äänä heatunqque? Ne iinjä näqŋqä meqe, Iqu Iqueqä Dŋä Ique änätapkqä iuta heanä.

14 Apiqu Iqueqä Ymeqä Iquenj, ämaqä qua täunju hanjä iqumuätätŋqä dawatqangi äqunätanä, ne ämaqä iunj, awi ii ätuätqänu.

15 Ämaqä, "Jisasi Iqu, Goti Iqueqä Ymeqä-qeqä" ätätä, awä ätätŋqä iqu, ii Goti Iqu ique nyätangi, ga iqu Ique änyä.

16 Goti Iqu ämaqä-qunenqä itä, qeqä iinjä änatmäkätnqä iinjqe, ne näqŋqä ämetanä, quuvqä yänänäqŋqä eqiyänju.

Goti Iqu, ämaqä dunqä itä, qeqä tmäkcqä suqä iqueqä quatä Iquvi. Iwä ämaqä suqä iinjä iu ämuäŋnä qänaknä itŋqä iqu, ii iqu Goti Ique ämuäŋnätangi, ga Goti Iqu ique ämäunänä.

17 Ne iinjä äpmetanquati, Goti Iqu ämaqenqä itä, qeqä tmäkcqä suqä iquenj, nesäŋj yänänäqŋqä imäkcqangi, iwä hiunji, Goti Iqu kuknuä ämänetätä änewäsäuqänqangi, ne pe-hunqä tqäuaniquä dunqä inemäkcqi. Naqä-qakuä ne qua täu äpmeqä-qe, neqä äpmeqä di, Kraisi Iqueä enqä-pa äpmenqque, ne iinjä zä miqä yatunqque.

18 Ämaqä, iqueqä suqä quvqenqä hanjä-iquä meniŋenqä kŋuä indqänätŋqä iqu, zä itqäuwä. Ämaqä, ämaqä dunqä itä, qeqä ätmäkätnqä iqu, zä miqä danä yänä. Ämaqä dunqä itä, qeqä tmäkcqä suqä iqu, suqä zä inqä iquenj, huätä iwatquänä. Ämaqä zä itŋqä iqu, iquesanji suqä ämaqä dunqä itä, qeqä tmäkcqä iqu yänänäqŋqä mäwitqe.

19 Ne ämaqä dunqä itanä, qeqä tmäkcqä suqä iqu itunqque, Goti Iqu suqä iqu nenyqä ganä imäkcqäqä etangi, ii itunqque.

20 Ämaqä, "Nyi Goti Iquenyqä itmä, qeqä ätmäkänänä" ätätäqä-qe, ämaqä quuvqä heqiyqä dunqä wiunqä itŋqä iqu, quanqä ätqi. Ne iinjänqä näqŋqe, ii tiinji. Ämaqe, ne hinuä äqunänju. Goti Iquenj, iinjä ma. Inji kätäkänqgua iquenyqä miqä itä, qeqä matmäkcqä itŋqä iqu, Goti Iquenyqä itä, qeqä tmäkcqe, iqu miqä danä yänä.

21 Goti Hanjuwä Iqu, kuknuä-suqä tiinjä ätätŋqe. "Ämaqä Goti Iquenyqä itä, qeqä ätmäkätnqä iqu, ämaqä quuvqä heqiyqä dunqä-pqe inä itä, qeqä tmäkcquätŋqeqä."

5

Qua täutanjä iqueqä mäkä iquenj, tqu kittqiyätņqe?

¹ Ämaqe, Jisasi Iquenyqe, “Ämaqä du anġumä it-meniqņqä, Goti Iqu ätekqä, Kraisi Qäqueqä” kņuä ämapu, Iquenyqä quuvqä eqiyäņuwä ii, qu Goti Iqueqä ymeqä enjä. Ga ämaqä Kaniquenyqä ipu, qeqä ätmäkätqäņuwä iqua, qu Iqueqä ymeqä huizi iquaunqä-pqe, qeqä inä tmäkpnä.

² Ne Goti Iquenyqä qeqä ätmäkätanä, Iqueqä maņä du qätä äwiyquque, ne Iqueqä ymeqä huizi iquaunqä itanä, qeqä tmäkqe qäyunä itunquenqä näqņqä di, suqä ii itanita heanä.*

³⁻⁴ Ne Goti Iquenyqä itanä, Iquenyqä qeqä tmäkqe, ii tiinji. Ne Iqueqä maņä duņi, qänaknä itqäņu. Ämaqä Goti Iqueqä ymeqä enuwä iqua, ii qu qua täutanjä iqueqä suqä iunqä mäkä ipu, mändi äkittqiyätqäņuwä. Ii ipiyitanji, ga Goti Iqueä maņi, ne haņä-iqä mänätapqä danä yänä. Goti Iquenyqä quuvqä eqiyätaqä dutanji, qua täutanjä iqueä mäkä iunji äkittqiyätunqque.

⁵ Qua täutanjä iqueqä mäkä iquenj, tqu kittqiyätņqe? Ämaqä, Jisasi Kraisi Iquenyqe, Iqu Goti Iqueqä Ymeqä-qu äyä etanġi äqumbu, Iquenyqä quuvqä eqiyätqäņuwä iquanänji.

Goti Iqueqä Ymeqä Iquenqä kukņuinqce

⁶ Jisasi Kraisi Iqu, eqä iqutanä äpkqä maetqe, häņeqä iqutä, qäsänji. Iqu qua täunqä äpätä, egetä asņä ämetä, itanġa zä-huätati äunätäqäņġa, Iqueqä häņeqe äpawäkqe. Goti Iqueqä Dņä Iqu, Naqä-qakuinqä Quati etanġi, Iqu Jisasi Iquenyqä awi, naqä-qakuänänjä ätätņqe.

⁷ Inji “Jisasi Iqu, Goti Iqueqä Ymeqä-queyqä” awi, hiuaqu-hņquenjä iqua ätätqäņä.

⁸ Goti Iqueqä Dņä Ique, eqä ique, itanġa häņeqä ique, iquayi. Iqua kukņui, kiqä naqä-hņqunä asiqunä ätätqäņä.

⁹ Ämaqe, “Iinjä-iinjiqä” tqanġuwä duņi, ne quuvqä äyä eqiyätunqque. Mä Goti Iqueä ätätņqä ii, ämaqeugä iunji, ämawqätäuänä. Iqueqe, aañä naqänänjiqä. Goti Iqueqä kukņui, Iqu Iqueqä Ymeqä Iquenyqä äyä ätätņqe. (Iutanji, he Iqueqä kukņui, quuvqä heqäpņeqqä.)

¹⁰ Ämaqä, Ymeqä Iquenyqä quuvqä eqiyätņqä iqu, ii iqu Goti Iqueä kukņui ae ämeqäqä-qae, iqueqä qeqä-quuvqä imä ämnä. Mä ämaqä, Goti Iqueä kukņuinqä, “Ii naqä-qakuinqä” kņuä mämeqä iqä iqu, Goti Iqu Iqueqä

* 5:2 Näqņqätänjä hņqua tii ätätqäņuwä. “Iinjinqe, ne Goti Iquenyqä qeqä ätmäkätanä, Iqueqä maņä du qätä äwiyätaqäņġanji, ne Iqueqä ymeqä duņqä-pqä qeqä inä tmäkquatuņquä, näqņqä ämenä.”

Ymeqä Iqueqä suqä dunqä tqanqqä iunji, quuvqä maeqiyqä itqätanqqetanji, iqu Goti Iquenji, “Si quanqä tqukiyqä” ätuätqäüä.

¹¹ Goti Iqueqä Ymeqä Iquenyqä kukñui, tiinji. Goti Iqu hänä hea ique-ique pmeqe, äyä änätapkqe. Itanga hänä-pmeqä iinji, Iqueqä Ymeqä Iquesanji.

¹² Inji Goti Iqueqä Ymeqä Iqu, ämaqä hnque änyätanqutqe, ämaqä iqu hänä hea ique-ique pmeqä-tänjä-quvi. Goti Iqueqä Ymeqä Iqu mänyätanqutqe, ämaqä iqu hänä hea ique-ique pmeqe, maeqä-quvi.

Hänä hea ique-ique pmeqä täñinqä, näqñqä meqenqä

¹³ He Goti Iqueqä Ymeqä Iqueä yoqä dunqä quuvqä eqiyätqänuwä iquenä, nyi tuwanuä tä, he hänä hea ique-ique pmeqä-tänjenä etanqqenqä, näqñqä hipñqä, henyqä äqäyqä.

¹⁴ Ga ne Iquenqä hinji zä miqä, qäqiqi pemä äwätanä, tiininqä näqñqä hianä. Ne Goti Iqueqä äwinqä dunä qänaknä itanä, nätmämatqä hmbinqä yatñqä ävquque, Iqu ne qätä neyänä.

¹⁵ Ne Iquenji yatñqä vqanquatqeunqä, Iqu qätä äneyätñqä dunqe, näqñqä eänque, iwä ne näqñqä tiinjä inä heatunque. Ne nätmämatqä huiñqä yatñqä ävqäque, ne nätmämatqä iinji ämenqunä.

¹⁶⁻¹⁷ Suqä quvqä eeqänänjä ämaqä-qune imäkätunque, ii ne Goti Iquenyqä hñgisanä itqänju. Suqä quvqä hui, ämaqeä quuvqe, äpäkonqä dunqä mätuma mäwqä iqä diñqä äwi. Mä suqä quvqä hui, ämaqä iqueqä quuvqe äpäkonqä iunqä ätuma upnä. Inji, hesanä hnqu, quuvqä heqiyqä huiziqu suqä quvqä imäkqanji äqunänqe, iqu Goti Iqu iquenji, hänä-pmeqä vätñqänä, yatñqä vätñqe. Nyi suqä quvqä iqueqä quuvqe qui iwimäkätñqä iquenqä matqä iqä. Nyi suqä quvqä, iqueqä quuvqe äpäkonqä iunqä änä matimäuqä itñqä iquenyqänä, ätqä.

¹⁸ Ne näqñqä äyä enju. Ämaqä Goti Iqu änyquangutqä iqua, suqä quvqä dunä mimäqä iqäpnuwänqä. Ga qu qui imäkñqänqe, ämaqä Goti Iqu änyquäqä iquaunji, Iqu ämiqa uwquänique. Itanga dnä quvqä iqu, qunji qui miwimäqä yänä.

¹⁹ Ne näqñqä tiinjä-pqenqä äyä enju. Ne Goti Iqueqä-qune eänquä-qe, ämaqä qua täutanä huiziqua, qu dnä quvqä iqueä yänänäqñqä yäpä iqä pmetpnuwänqe.

²⁰ Itanga ne tiinjä-pqenqä näqñqä enju. Goti Iqueqä Ymeqä Iqu ae äyä äpkqe. Ga ne Goti Naqä-qakuänänjä Iquenyqä näqñqä heatunquä, knuä iqä änätapkqeä. Neqä äpmeqä di, Goti Naqä-qakuänänjä Iqutä, itanga Iqueqä

Ymeqä Jisasi Kraisi Iqutä, anä ämuänäñu. Iqu Goti Naqä-qakuänäñä-qu eä, itaŋga Hänä hea ique-ique Pmeqä-quvi.

²¹ Nqä ymeqäuä, goti quañgä iqua qui emäkqäñqä, äñguänä miñgäñqä.

2 Jonä

iqu tuwanuä äqäkqe

Yätamäkkä kuknuä hinuiqänjä

iquvi

Ämaqä anjä aquväqñqä iutanjä miqä hñqu tuwanuä tä äqäkqe. Ämaqä kuapänäñi kñuä indqänqä iunji, tiinjä ämakuwi. “Iqu apäkä huisä, iyyqä ymeqetänqä qäyä ätätä äqäkqä-qe, naqä-qakui iqu tuwanui äqäyätä, qokä-apäkä anjä aquväqñqä hñquesanjä iquaunqä ändowatkqeqä.” Iqu qu ämaqä hñquaunqä-pqe kiinjä äwinyätñqä iinjä äqäkqe. Itanji ämaqä quanğä-tqä-pqä iquaunqe äwimasipñqä. Ii ämaqä Goti Iqueqä kukñui qui imäkkä iquayi.

Jonä iqu, tuwanuä tqeñqä kuknuä ätkqenqä

¹ Ämaqä quuvqä eqiyätqänjuwui miqä iqunä, nyi tuwanuä tä, apäkä Goti Iqu atäunuä ikikqä iikinqä-tä, tqä ymeqeuñqä-tä äqäyqä. Ne kuknuä naqä-qakuii ämuänñanquetanji, henyqä kiinjä änyinätñqe. Nyinä maetqe, qokä-apäkä kuknuä naqä-qakuinqä näqñqä etqänjuwä iqua-pqe, henyñqä inä äwinyänä.

² Ii tiinjä etanji. Kuknuä naqä-qakuänänjä ii, nesä witanji, ga hea ique-ique i witäniqä dutayi.

³ Kuknuä naqä-qakuänänjä iutatä, suqä ämaqä dunqä äwinqä iutatäñi, Goti Apiqutä, Iqueqä Ymeqä Jisasi Kraisi Iqutä, nemäkkangisi, suqä qeqä-imänqetä, hinji ävatanä äñguä itqueqetä, äwqä hanuä pmeqetä, nesä äpakänä witäniñqe.

Suqä ämaqeunqä äwinqenqä

⁴ Apiqu kuknuä naqä-qakuä-nänjä änatkqä-panji, saqä ymeqä hñqua iu qänaknä itqätanguwä iuta näqñqä ämami, yeeqä kiinjä änyinätñqe.

⁵ Inäqe apäkä iiki, nyi himbquenä kuknuä hñqu tii etmqe. “Ne hñqunä-hñqunäñi, neqä-neuänqä itanä, qeqä tmäkñguatunq.” Suqä iinjä iqu, nyi änyä-hänä mäktapqä iqä. Oee, ne suqä hinuiqänä ämakquä iquvi.

⁶ Suqä ämaqä dunqä änenqä iqu, ii ne Goti Iqueä suqä iu qänaknä itanä, iuta itqänju. Hinuiqänäñi, “He ämaqeunqä enganguti, qutä anä iqäpñqeqä” tqanğä äwiminjuwitanji, iu qänaknä iqäpñqe.

Ämaqä quanğä-tqä iquau wimasiyqenqä

⁷ Ii tiinjä etanġiyi. Ämaqä quanġä-tqä kuapänänjä hñqua, huiziuqä kñuä qui iwimäkäpu huänqä hui-mända ätuma upñqä, qua äwitqutänqä-pa im-imä ikitqänjä. Ämaqä iqua, Jisasi Kraisi Iquenqe, “Täkä Ämaqä-qu äpqäqä maetqenä” tqä iquayi. Ämaqä iinjä iqua, quanġä, Kraisi Iquenyqä wiunqä ipu, mändi kittqiyqä iquayi.

⁸ Inji ne nätmatqä wäunüä dnä huqä itunquä di, qua iqi mähawiqä da, Goti Iqu etapäninqä ätkqe, eeqäpnä mapnuwänqä diñqe, hiqä-hiuä hiñuä yasämä äqunäpu, wa wiyäpu iqäñqe.

⁹ Ämaqä tqu-tqu, Kraisi Iqueqä kukñuä dunä qänaknä miqä da, kñuä iqueqä-pqä ditä qäsä ätätänqä iqu, Goti Iqu iqtänji mähmeqä eä. Tqu-tqu Kraisi Iqueqä kukñuinä a yänänäñqä äqätänuwä iquaunji, Goti Apiqutä, Ymeqä Iqutä, Qämätaqi iquatä naqä-hñqunä äpmenjä.

¹⁰ Ämaqä kukñuä iinjä matqä hñqu emeqangutqe, he iquenji, yeeqä mävqä ipu, heqä anjunqä mätuma mävqä pa iqäpnä.

¹¹ Tqu-tqu, ämaqä iinjä iquenji, yeeqä ävätumeqä iqu, ämaqä iqueä wäunüä quvqä itñqeunji, yätamäkqä ävqi.

Kukñuä yäpakiyi

¹² Nyi kukñuä kuapänä etmqä etanġqä-qe, tuwanüä bukiu qäyqänqe manyinġanġi, emetmänġanä, kukñuä anä taninquenqä kñuä yänänäñqä ämamä äpmenjä. Inġanji ne yeeqä naqänänjä itanä pmeninque.

¹³ Siqi Goti Iqu Iqueqänqä atäunüä ikqä iyyqä ymeqä täqi äpmenuwä iqua, “Ne henyqe, hui mimäuwä inünä” etqä.

3 Jonä

iqu tuwanuä äqäkqe

Yätamäkkä kuknuä hinqiqänjä

iquvi

Ämaqä Jisasi Iqueqä yoqenqä aquväqñqä iquau miqä hñqu, tuwanuä tä, ämaqä wäunuä asä ii imäkminqä huizi, kiqä yoqe Gayusi iquenyqä äqäkqe. Iqu Gayusi iqueqä yoqe haqeu ämamäukqe. Ii Gayusi iqu, ämaqä, Kraisi Iqueqä yoqä-tänjä iquau yätamäkkä vätqätanji. Itanga iqu Gayusi iquenji, “Si Diotrepesi iquenji, änguänä wimasıyä” ätukqe.

Jonä iqu tuwanuä tqenqä kuknuä ätkqenqä

¹ Ämaqä quuvqä eqiyätqäñuwiu miqä iqunä, nyi tuwanuä tä, nyämaqä kiinjä änyinätñqä Gayusi iqukinqä äqäyqä. Ye kuknuä naqä-qakuıu ämuäñnänjuetanji, sinyqä kiinjä änyinätñqe.

² Nqä nyämaqä iquki, tqä äpmeqenqä, nyi Goti Iqu äñguä kimäkätñqä tääqä ätätmä yatñqä ävätqänjä. Tqä qeqä-quuvqä imñi yänänäqñqä imäknnä ätqäuänjä-pa, tqä huiwä-pqe asä i imäknnä tqäutätñqe.

³ Neqä neyämaqä hñqua ätimäupu, sinqe, “Iqu kuknuä naqä-qakuänänjä iunji, qänaknä itñqeqä” dqanğä, nyi sinyñqä aanjä yeeqä kiinjä ikqe. Nyi näqñqe, si hea ique-ique kuknuä naqä-qakuänänjä dunä äwätñä, iunä äpmenji.

⁴ Nqä ymeqä diñqe, “Qu kuknuä naqä-qakuänänjä iu qänaknä itqänäuä” tqanğä äwimänğanji, nyi yeeqä nqä hñjua-hñjua imäkätmänğa itñqä dunji, ämawqätämänğa, kiinjä itñqe.

Kuknuä awä ätuäkitqäñuwä iquau, yätamäkkä vqenqä

⁵ Nqä nyämaqä nyi kiinjä änyinätñqä iquki, si näueqä Goti Iqueqä kuknuä awä ätuäkitqäñuwä iquauñqä änyä maññqä qäyä eänä, yätamäkkä ävätnänğanji, kuknuä ätätñä imäkqukiyqae, ii ämänätquetqänjä.

⁶ Iquautanjä hñqua, qokä-apäkä Goti Iqueqä yoqenqä täqi aquvä äqänätqäñuwä iu, suqä si qunqä kinğanji yätamäkkä äwikñijnqä awä änatkuwi. Qu evämapñqänğanji, si Goti Ique yeeqä ävätnä, nätmätqä hñjua, qu qäsä äma upñqä vqä di, ii änguänänji.

⁷ Qu Naqä Iqueqä wäunui imäkäkipiyä-qae, ämaqä quuvqä maeqiyqä dutanji, yätamäkkä hñjua mämeqä danä itqänjä.

⁸ Iutaŋi, ne Goti Iqueqä ämaqä iquene, ämaqä kuknuä awä ätuäkitqänuwä iquauni, yätamäkcä vquatunqne. Ne iinä iquque, Goti Iqueä kuknuä naqä-qakuänänjä dunqä wäunui, yänänäqŋqä anä imäkcuneŋi.

Diotrepesi iqueqä hŋgisana iquenqä

⁹ Ämaqä, Goti Iqueqä yoqenqä aquvä äqänätqänuwä iquau kuknuä ätuätmä, tuwaŋuä hui äqäkcä-qe, Diotrepesi, naqä ämiqä pmeqänqä äwinyätŋqä iqu, neyaqä kuknuä tqanŋquä dunj qätä miqä itŋqe.

¹⁰ Nyi äpätmänŋani, nätmätqä iqu itŋqä isuaunqe, eeqänänänqä awä tmniqe. Nenyqe, mändi nakittqiyätŋqä kuknuä quvqä ätätŋqä inqä-tänqne. Ga inä maetqe, tasi-guäka awä ätuäkitqänuwä iquauni, yeeqä mäwätumeqä itä, ga yeeqä wätumapŋqä itqänuwä iquauni, 'qäyä eänä' ätuätä, Goti Iqueä yoqenqä aquvä maŋŋqä ipŋqä ätuätŋqä iquvi.

Demitriyasi iqueqä suqenqä

¹¹ Nqä nyämaqä nyi kiinä änyinätŋqä iquki, suqä quvqä itqätanŋä äqunänjä iu miqä-pa, mä suqä äŋguä itqätanŋä äqunänjä iu, iqanŋnä. Suqä äŋguä itqänuwä iqua, qu Goti Iqueqe. Ämaqe, suqä quvqä itqänuwä iqua, qu Goti Iquenj, hinuä mäqunquä danä itqänuwä iquayä.

¹² Ämaqä eeqänänj, Demitriyasi iqueä suqä äŋguänänjä iqanŋqenqä awä äyä ätätqänwi. Ga Goti Iqueqä kuknuä naqä-qakuänänjiu-pqe, iqueqä suqenqe, äŋguä asä i etanŋi ämänätqueqi. Ga ne-pqe, iqueqä suqenqe, 'äŋguänänjiqä' ätätanä ätätqänu. Ga si näqŋqä äyuä, neqä kuknuä ätätani, aanä naqä-qakuänänjä dinänji.

Kuknuä yäpakiyi

¹³ Gayusi iquki, nyi kuknuä kuapänä ktmqä etanŋqä-qe, tuwaŋuä bukiu qäyqänqe, manyinqä iqi.

¹⁴ Hea quäuqä mäpäwqänŋa, äkimetmä hinuä kqänmqenqä, knuä yänänäqŋqä ämamä äpmenä. Inŋa ye anä äpmeta, kuknuä tenyuenqe.

¹⁵ Goti Iqu äwqä hanuä kimäkänä. Tqä näueqä iqua, "Ne sinyqe, hui mimäuqä inunä" äktqä. Ga ŋqä-näueqä hŋqunä-hŋqunänjä iquauni, "Iqu sinyqe, hui mimäuqä iqiya" tu.

Jutä

iqu tuwanuä äqäkqe

Yätamäkqä kuknuä hinuiqänä iquvi

Kuknui tuwanuä tquenji, 2 Pitä iqueqetäni, asänäni. Iqu Goti Iqueqä qokä-apäkä, ämaqä kuknuä änguä we-hunqä iinqä mäkä-iqu iquauqä kuknui, qätä mäwiyqä ipnqä, ätätä äqäkqe. Tuwanui tiinjä ätnänä. “Kuknuä änguä we-hunqä-täni, Goti Iqu ämaqä Iqueqänänqä atäunüä ikqä iqune, quuvqä heqiyatunquä änätapkqe. Iwä kuknuä iqu qui imäkñqänqä, heqä quuvqä heqiyqe a yänänäqñqä qätätñqe.” (Jutä 1:3)

Jutä iqu, tuwanuä tquenqä kuknuä ätkqenqä

¹ Nyi Jisasi Kraisi Iqueqä wäunüä-wiyqä, Jemisi iqueqä kängua Jutä* iquä, nyi tuwanuä tä, ämaqä Goti Iqu tääqä etätmakqä, henynqä äqäyqä. Henyqe, Goti neqä Apiqu kiinjä winğanji, ga he Jisasi Kraisi Iquesa qui mimäkñqä äpmenä.

² Goti Iqu suqä qeqä wutqetä, äwqä hanuä imbu pmeqetä, itanga huiziunqä kiinjä äwinqetäni, hesä hävemnäqñqä witätñqä emäkänä.

Ämaqä, kuknuä we-hunqä-tänä iquä, mäkä-hunqä iquauñqe

³ Nqä nyämaqä kiinjä änyinätñqä iquenä, nyi henyqe, tuwanui, Goti Iqu ne eeqänäni, qui mimäkñqä angumä hñä inaqumuätätñqenqä tmqä, aanä kiinjä änyinğanji qämätmä itñqä-qe, iwä tängani, nyi knui huiziquenqä nyiyqangi, yänänäqñqe tii ätätmä äqiyqä. Kuknuä änguä we-hunqä-täni, Goti Iqu ämaqä Iqueqänänqä atäunüä ikqä iqune quuvqä heqiyatunquä änätapkqe. Iwä kuknuä iqu qui imäkñqänqä, heqä quuvqä heqiyqe a yänänäqñqä qätätñqe.

⁴ Ämaqä hñqua, ne iquauqä quuvqä heqiyqe yoqä mäwqueqä iququä iqua, qu ae äyapquwä, ga quuvqä eqiyätunquä iquneuä awä imä äpmenä. Qu Goti Ique tuwä äwiyäpu, “Goti Iqu nenyqä qeqä wutätä, hanä-iqu mänätapqä, änguina hingi nätapänqiyä” ätäpu, quwqä äwinqä duta suqä quvqänänä imäkätqänä. Ga qu Jisasi

* **1:1** Matiu 13:55 iunji, Nasäretqätanä iqua Jisasi Iqueqä kängua hñqueqä yoqe, ‘Jutasi iqueyqä’ änyuätukuwi. Iqu kängua asä iqueyi.

Kraisi Iquenyqe, “Neqä Naqä Ämäneyqä Iquenyä qänaknä vqänqe, oeyqä” ätätqänä. Ämaqä iinjä iquauñqe, Goti Iqu qänganä, “Nyi qunji kukñuä ämitätmä, hanjä-iquä meqä-tänjä ingisanqä dowatmniqeqä” ätkqe.

⁵ He näqñqä qäyu etanguwä-qe, nyi he knuä angi etäsämänqä tii etqä. Naqä Iqu Israitqä iquau hänä iqumu-atätä, Isipäta ätuma qäyä äpkqä-qe, qänakndanji ämaqä qutanjä quuvqä maeqiyqä iqanguwä iquauñi, Iqu qui äyä äwimäkkqe.

⁶ Huizi, enätqä hnquañi, wäunüä Goti Iqu äwikqeunji mämiqä ipu, quwqä anä pmeqe ävämeqanguwänga, Goti Iqu, guä woyqä mändakmäuqä yäniqetä äkiqiyäutä, heawiqä naqänänjä imä äpmuattekqe. Iqu qunji, hi-unji naqänänjä, Iqu eeqänänjiu kukñuä mitqänganqä, iu äpmuatetä ämitqäüä.

⁷ Itanga qutä asänänjä huiziqu, ämaqä anä-himqä Sotomätä, Gomoratä, ä huizi qäqiqi ämätñgäwänuwä iu pmeqä iqua, suqä huiwä yanä-inqä Goti Iqu änätapkkqe, tuwä äväpu, huitanä-huitanä imäkkqä äuminjuwitanji, Goti Iqu qunji, Iqueqä kimanji, tä hea ique-ique sqä iu pmetpnqä ändowatkqe. Hanjä-iquä qu ämakuwi äqunätanä, suqä qu iminuwä ii, miqä yatunquä diñqä imäkkqe.

⁸ Ämaqä ii iminuwä-panä asä iinjä, ämaqä, neyaqä awä imä äpmenuwä iquauñqä etqä iqua, qu suqä huitanä-huitanä kiinjä winganji imäkäpiyitanji, quwqä huiwiunji piyanä-weqä imäknäpu, huizi iqueqä yäpä imä mäpmeqä, hnqisa itquepu, ga enätqä yoqä naqä-tänjä iquauñqe, kukñuä quvqä ätäpu itqänä.

⁹ Enätqä iquauqä naqä Maikoli iqu, Setänä Goti Iqutä mäkä-hunqä iqutä, “Mosisi iqueä huiwi, tqi metñqäwä?” ätnäsinyä, manä mäkä äunäsiyänganji, iqu kiqä-kiuä Setänä ique kukñuä mitätñqä, kukñuä quvqä hui mätquä itä, “Naqä Iqu, Iqueqä-kiuä äkasuwä ktänqiyä” ätukqe.

¹⁰ Iinjä etangi, ämaqä iinjä iqua, nätmatqä äki-äkinqä änyä maqñqä epiyä iqua, qu iunji kukñuä quvqä hinqi ätätqänä. Mä hiveqä-yaueqä hiqiyqä knuä maeqä iqua enqä-pa, qu quwqä knuinä indqänäpiyä dunä imäkäpiyitanji, qui aanä quvqä imäkmbnä.

¹¹ Oänä! Qu qanji, huänqä Kenä iqu[†] äukqeü äwätqänä. Itanga Balamä iqu[‡] knui mbqenqänä ämetä ikqä-pa, nätmatqä äki-äkitanjä mbqä meqeunqä imäqqänqe, qu näwi imäkmmbu äpmenä. Itanga Kora iqu[§] Goti Iqueni

[†] 1:11 Ipäqäkkä 4:1-16

[‡] 1:11 A Täuqä 22:5-24:25; 2 Pitä 2:15

[§] 1:11 A

Täuqä 16:1-46

hngisanä itquetäqeta qui imäkngqä-pa, qu-pqe qui asä ii imäkmbnuwi.

¹² He naqä-hnqunä ipu hiqä-hiuänqä enyätä, ymisanä bnqä aquvā qānganguwānga, āmaqä iinjā iqua, hesä anä āqānāpu, quwqä-quwānqānā indqānāpu, ymisanä womba miqä yaqāpiqä ipiyi, iutanä hiqä aquvānqä iunä, kukuwä ae itmākquwä enqä-panä iquayi. Qu qāukuä zä, piyā maeqä etangi, yunui āmamäutnqä-panä, ga āmaqe yātamākqä māvqä itqānuwä iquayi. Ga qu ze, kiqä häukuä qāyqānganä, häukuä maqiyqä etāngqenqä, āmaqe, kiqä hukä bu qāsä āyakuwitanä, ga āpākonqe, hnquaqu e āpākonquwä-panä iinjā iquayi.

¹³ Itanga eqä huakä yāyānā āmnga āpeyätä, suetä āqāyätāqānga, hinoqukuä eqä yāpā māmā āwinqe, haqāngisanqä āma āpeyātñqä-pa, suqä quvqä āmaqä iinjā iqua womba miqä imākātqānuwi, quvqe quwqä knuā-āwqeuta ātnānā iqi timāunä. Itanga āmaqä iinjā iqua, qātāqueqä heawiqä imä qanä hinqi ikitqānuwä-panä iinjā iquayi. Iwä Goti Iqu āmaqä iquaunqe, anä hea ique-ique pmetpnuwānqe, hea māmanāwīqe, nāwi imākekqe.

¹⁴ Āmaqä asä iinjā iquaunqe, Atamā iquesa ti eqanä, 7 ekqä Inokä iqu, suqä hanä-iqä wimeninqenqä hinuä ātātā tii ātāānqe. “Qātā nyipu! Naqä Iqu, enātqä Iqueqānānā aanä kuapānānā-tānā iquatā quvepānqiyä.

¹⁵ Iqu āmaqä eeqānānā kuknuä āmitātā, iwāsäutä, itanga āmaqä Ique hngisa itquepu, suqä quvqä itqānuwä iquaunqe, quwqä suqä quvqä itqānuwinqātā, kuknuä quvqä Iquenyqä ātātqānuwinqātānā, nāqnqä qāyā mapnqä, qunä hanä-iqä naqānānā meqāngisa māwqatāninqä quvepānqiyä” ātāānqe.

¹⁶ Āmaqä iinjā iqua, hea ique-ique nātmatqä hnua-hnua wimeqāngqenqe, āwqä quvqä ānyāpu, kuknuä āmaqä dunqä āmamäutqānā. Qu qānaknānā, suqä quvqä quwqä knuā-āwqeunā witaṅgqeunā itqānā. Qu kuknuä hāmā-hāmānā ātāpu, quwqä yoqe, haqeu āmaenātqānā. Ga āwinqä iquauqä iunā qānaknā wipnqenqä kuknui, miiqä-eqä-nyqä iquanā ātuātqānā.

Quuvqä heqiyqä a yānānāqnqä āqātpu, iunā imāknga peyqāpnqenqä

¹⁷ Ināqe, nqä nyāmaqä kiinjā ānyinātñqä iquenä, kuknui, āmaqä, neqä Naqä Jisasi Kraisi Iqu, kuknuä awä tuākiqāpnqä āndowatkqä iqua, nātmatqä qānaki timäutñqenqä ātāpu ekuwinqä, knuā mapiyä.

¹⁸ “Hea yāpakä iqu timäutñqä itāqānganä, āmaqä kuknuä naqä-qakuinqä tā-sāwqä ipu, Goti Iquenä hngisa itquepu,

qänaknäni äwinqä quwqä dunä iqä iqua, timäupnuwiqä” äyä etkuwi.

¹⁹ Dnä Änguä Iqu qutä mäpmeqä etangi, qänaknäni, knuä indqänqä ämaqä qua täutanä iquaugenä ipu, ämaqä huizi du awä qäyäpatmbnqä imäkqä iquayi.

²⁰ Inäqe, nqä nyämaqä kiinä änyinätñqä iquenä, he Dnä Änguä Iqutä anä äpmepu, Goti Iquenyqä tääqä ätqa äwäpiyitanj, quuvqä heqiyqä Goti Iqu etapqe, a yänänäqnqä äqätpu, iunä imäkñga peyqäpnqe.

²¹ He neqä Naqä Jisasi Kraisi Iqu, Iqueqä qeqä imänqeuta, henj häñä hea ique-ique pmeqä hetapäninñqä hinuä äqämbu äpmapu, Goti Iqu henyñqä äwinyänñqä iunä pmetpnqe.

²² Ämaqä ‘quuvqä heqämqändiyä, ä maeqiyqä imqändiyä?’ knuä ävätñqä iquauñqe, qeqä hetätñqe.

²³ Itanğa tä maisquä dunqä uwqanğpñqä iquauñj, huätä maqänä itmepu, häñä iqumuatpnqe. Ga huiziquauñqe, qeqä ätumuäkäpu yätamäkqä äväpiyänğanj, zätä qäsä ipu, ipñqe. Goti Iqueqä hinuä iqinñj, qu qänaknäni suqä kiyä mätqä iu itqänuwä-qae, quwqä qäkämä-pqä kiyä mätqä enqä-qae, he-pqe, kiyä inä emätqnqä, zätä qäsä ipñqe.

Ne Goti Iqueä yoqe, haqeu maetunquenqä

²⁴ Goti Iqu, he qua iqi mäpäknqä ipñqä änguänä ämeyätä, he suqä quvqä maeqä, aanä yeeqänänä ipu, Iqueä yoqä naqänänä etangi äqämbu tqäpnqä, etma uwqä Iquvi.

²⁵ Iqu Goti Kiqä-kionänñ-qu äpme, neqä Naqä Jisasi Kraisi Iquesanñj, nenñ anğumä Häñä Inequmuatqä Iquvi. Ne Iqueä yoqe, haqeu maetunque. Iqu yoqä aanä naqänänä-tänñ-qu eä, ämiqä naqä iuqä Naqä-qu eä, ga yänänäqnqä naqänänä äme, nätmätqä eeqänänä iuqä Ämiqä Naqä Iquvi. Iqu qänğanänñqä, ä tänğanñqä, qänakndanñqä, ii äpmäka wätäniqe. Ii naqä-qakuä eä, qäyä äpmetänä.

Kuknuä zä wiqe, Ätnänäqi itkimäkqenqä Yätamäqä kuknuä hinuiqänä iquvi

Ämaqä quuvqä maeqiyqä iqua, ämaqä Kraisi Iqueqä yoqä ämakuwä iquauni, quvqä itquaminuwängani, Jonä iqu bukä tä äqäkqe. Qu iquau quvqä itquaminuwi, ii iqua Jisasi Iqu, iquauqä Naqä Iqu etangqenqä, quuvqä heqiyätqätanguwä iutayi. Buki, Kraisi Iqueqä yoqä ämakuwä iqua, hanä-iqä naqä iqueni, mändi kittqäpnqä iinqeyi.

Bukä tä, nätmatqä qänaki timäuniqenqä ktqä kuapänänä-tänä iiyi. Ämaqä quuvqä eqiyäpiyä inga äpmaminuwä iqua, kuknuä ktqä iinqe, näqnqä eminuwi. Itangi ämaqä quuvqä maeqiyqä iqua, qu maqnqeqä. Kuknuä ktqä iunqä quati, ii tiinji. Jisasi Iqu, Naqä-qu eä, Iqueqä hipaeta, Goti Iqu mäkä eeqänänä itä, Setänä iquepqe, mändi kittqiyäniqeqä. Ga Jisasi Iqu Iqueqä wäunui qäpu imäkqangani, Goti Iqu ämaqä quuvqä heqiyqä mäwquatämäuqä ipu, yänänäqnqä pmetanguwä iquauni, nätmatqä änguä hui ti ävänqiyä. Iqu nätmatqä eeqänänä änyä-häni imäkäniqä iutani, qu Iqutä anä äpmapu, hanä-iqä maeqä pmeqnqäuä.

Jonä iqu, tuwanuä tquenqä kuknuä ätkqenqä

¹ Kuknuä Jisasi Kraisi Iquenyqä tqu, zä äwäminqetani, Jisasi Iqu ätnänäqi ämaekqenqeyi. Jisasi Kraisi Iqu, nätmatqä maqänä timäuniqnqe, Iqueqä wäunuä-wiyqä iquau ämotquetnqe, Goti Hanjuwä Iqu, Ique ganä ämotquakqe. Itani Jisasi Iqu Iqueqä enätqä hnqe, Iqueqä wäunuä-wiyqä Jonä iqunqä dawatqangi, nätmatqä äki-äkitanä timäuniqä iinqe, kuknuä wätqä enqä-panä iu ämändquakqe.

² Itanga nyi nätmatqä eeqänäni hinuä äqunmitani, tiinjä ätukqe. "Tä Goti Hanjuwä Iqueä kuknuä naqä-qakui, Jisasi Kraisi Iqu ätqeqä."

³ Ämaqä, Goti Iqueqä kuknuä tä, nätmatqä ätimäuninqenqä a ätäutä, awä ätumitätqä iqutä, ä ämaqä, iqu kuknuä awä tqangi qätä äwiyäpu, ämepu äpmamitpqä iqua-pqe, nätmatqä tä qäpi ae ätimäutnqä iqangi, qunji Goti Iqu änguä iwimäkqangi yeeqä ipnqäuä.

⁴ Nyi Jonä iqunä tuwanuä tä, qokä-apäkä anä-himqä 7, qua Eesiya iu Jisasi Iqueqä yoqenqä aquvā äqänätqānuwā iquennqä äqäyqä. Goti Hanjuwä Iqu, tänga äpmenqä, qānganä äpmaminqä, ä qānaki inä pmetāninqä-qu eä, heñi qeqä imānqeta ānguä etapätä, heqä äwqe hanuä imbu pmetpnqä emäkquä. Itanga dnä 7, Goti Iqu zä-hawä hiqumuanä eä pmetangqä iu äpmenuwä iqua,* qu-pqe asä ii emäkpñä.

⁵ Itanga Jisasi Kraisi Iqu, Goti Hanjuwä Iqueä kuknuä naqä-qakuinā awä ätminqä Iqu, ae äpākongqä iuta ganä ävaukqä Iqu, itanga qua täu miqä naqä iquauqä Naqä-qu äpme. Iqu-pqä asä ii emäkätñqānāñji.

Iqu nenyñqä kuapänä wingangi, Iqueqä häñegetä, neyaqä suqä quvqä eeqänāñä iutañi, huätä äyā änewewqatkqe.

⁶ Iqu ne Iqueqä ämaqä naqä-hñqunä eätanä, Kanä Goti Hanjuwä Iquenyqä hiqäva imäkquatunquä, inemäkkqe. Injitañi, yoqä naqetä, yāñänāqñqä nātmatqä eeqänāñä iu miniqñqetä, hea ique-ique Iqutänä witāniqe. Ii aanä naqä-qakuä eä, qäyā äpmetänä.

⁷ Hiñuä qumbiyä! Iqu qaquvqeu pmeqä quvepätñqä itqäüä.† Itañi ämaqä eeqänāñi, Iqu äquvepqangutqe, hiñuä qumbunqäüä. Ämaqä Ique zi äukuwä iqua-pqe, hiñuä anä qumbnä.‡ Ga ämaqä eeqänä, huiwä huitañä-huitañä quaetañi, Iquenyqä kñuä kuapänä qāpñuwi. Naqä-qakui. Inji ätimāuniqe!

⁸ Goti Naqä, Yāñänāqñqä Eeqänāñä-tāñä Iqu, tii ätqiyä. “Nyi hiñuiqāñqätä, yāpakiñqätāñi, Nqä-nāuāñqä. Nyi tänga äpmenqä, qānganä äpmaminqä, ä qānaki inä pmetmniqä Iqunjqä.”

Jonä iqu, Jisasi Ique hiñuä äqunqñqä

⁹ Nyi Jonä, heqä heyämaqä iqunāñji. Nyitä hesä, ne eeqä Jisasi Iqueqä eanitañi, hanä-iqä asänä ämetanä, Naqä Iqunä miqeunji anä äpmetanä, inji ne eeqä yāñänāqñqä ätqäuanä hanä-iqe äyā ämiwäutqāñu. Nyi Goti Hanjuwä Iqueqä kukñuinqätä, kuknuä Jisasi Iqu awä ätuminqñqätä, tuäkitqätanga, qu nyi qua eqä huväkiyā, kiqä yoqe Patmosi iunqä huätä änāndowatkuwi.

¹⁰ Naqä Iqueqä hiunji eqanganji, Dñä Änguä Iqu aanä yāñänāqñqä nyimeqanga, nyaqä tuwä ingisañi, ämaqä hñqu manä yāñänāqñqä, häāwä enqä-pa, tii tqangi äwikqe.

* 1:4 Itkimäqä 8:2 † 1:7 Wäunjuñqä 1:9-11 ‡ 1:7 Sakätiyasi 12:10

11 “Si nātmatqä äki hiñuä äqunäñä etanğutqe, bukä iu äqäyätñä, ämaqä anä-himqä 7 iu, Jisasi Iqueqä yoqenqä aquvä äqänätqäñuwä iunqä qäyämävä. Tuwanui, anä-himqä Epäsäsi, Samina, Pekamumä, Tayätila, Satisi, Pilen-dopiya, ä Latisiya iu äqänätqäñuwä iquaunqäuä.”

12 I tqanğı äwimi, “Tqu dqutiya” tmä äkunmäknğqe, golqä hiqi-tä-tqäuqä 7 hñqua tqäutangä äqunğqe. 13 Hiqi-tä-tqäuqä iquauä awä iqiñi, ämaqä enqä-panä Hñqu, qäkä quäuqä yukä bu eeqä ämawqätäuqä äyäuä, Iqueqä quikuä iunğı, golqä yauqä ipnätanğı äqunğqe.

14 Iqueqä de, qatäwänänä aanä yäkquänänä äui, ga Iqueqä hiñui, tä äyänätñqä-panä iinğı.

15 Iqueqä yukä iunğı, ämaqä hñqu hikä hiuisqä äyänqä, tä tnänä du imäkävetqä-panä iinğä äyänğiyä. Iqueqä kukñuä-pqä ätätäqe, eqä äkakä kuapänä äqänğqä-panä iinğı.

16 Iqu Iqueqä hipa ämuangisanı, qätäqueqä 7 a äqätä, hñ Iqueqä manitanı, näpqä-hionaqä ingi-ingisa häñeqä-heñqe ätimäuminğqe. Iqueqä himä-hiqumuanitanı, mäptqä tnänä ätä äyänğqä-panä iinğä äyänätanğı äqunğqe.

17 Ique e äqunmitanı, nyi ämaqä pizqä enqä-panünä, Iqueuä yukä täñä iqi päknğanğa, Iqu Iqueqä hipa ämuangisanı, nyaqä huiwä haqeqi änjiyätä, tii ändkqe. “Zä miqä manä. Nyi hiñuiqänğä qänakñqä äpmenqä Iqunğä.

18 Nyi Goti Hänä Äpmenqä Iqunğä. Nyi hñqunä äpäkonğqe, ga inga-inga hänä yqänä äpmaka uwqämniqä Iqunğä. Nyi ämaqä äpäkonğä iunqätä, ae äpäkombqä iquauqä anıunqätä, qnqanğ hutäuqe, § a äqätänğ.

19 Iinğitanı nātmatqä tqä hiñuitä äqunäñi, tuwanuä bukä iu qäyeyä. Nātmatqä täñga ätimäuqenqätä, qänaknda-pqä timäuninqätänğı, bukä iu qäyeyä.

20 Si qätäqueqä, Nyaqä hipa ämuangisanğ iquatä, golqä hiqi-tä-tqäuqä iquatä, hiñuä äqunäñi, qakui tiinğı. Hiqi-tä-tqäuqä iqua, ämaqä anä-himqä 7 iu aquvä äqänätqäñuwä iqua etanğa, qätäqueqä iqua, quwqä enätqä 7 iquayqä” ändkqe.

2

Quuvqä heqiyqä Epäsäsi iu aquvä äqänätqäñuwä iquaunqä tuwanui

1 Enätqä, ämaqä quuvqä heqiyqä Epäsäsi iu ämitnğä iquenqe, kukñuä tii ätätnä qäyä.

Nyi qätäqueqä 7 iquau Nqä hipa ämuangisa äqätmä, Nyi hiqi-tä-tqäucä 7 iquauä awä iqi iktñqä Iqunä, kukñuä tä siñqä ändowatqä.

² Suqä eeqänänä he itqäñuwi, Nyi näqñqä eänänä. He wäñuä tnänä ipu, hanä-ique qäyä ämepu, yänänäqñqä äyä ätqäutqäñuwi. He ämaqä quvqä iqä iquañi, hesä anä pmapñqe, hiñuinä mäqunquä itqäñuwi. Ämaqä hesä äpmepu, 'Goti Hanjuwä Iqu, ne wäñuäñqä änandowatqeqä' quanqä etätqäñuwä iquañqe, he kñuä äñguänä iwäsäupu, quanqä iquañi, ae äyä ämäqumuetqäñuwi.

³ Ämaqe, he Nyaqä yoqe a qätätanqä eqänäpu, ga he quvqä emäkätqätanquwä-qe, he yänänäqñqä ätqäupu, hanä-iqä ii ämepu, wäñuä tnänä iquenqe enyqä miqä itqäñuwi. He iñä itqätanquwinqe, Nyi näqñqä ae enä.

⁴ Iñä etanqi Nyi hesäñi, kukñuä hui täñunqä. He Nyinyqä quuvqä kiñganä eqiyäpiyänganji, kuapänä enyämñqä-qe, täñganji iñji hmanji.

⁵ Qäñganäñi, he suqä äñguä inä imäkmiñuwi, huätä vquatämäupu, qua iqi ae äyä äpäknquwi. Iñä etanqi hiqä suqä qäñganä imäkmiñuwinqe, kñuä indqänäpu, hiqä kñuä äkunmäknäpu, suqä qäñganä äänä imäkmiñuwä etanqutqe, asä iñä imäkcäpñqe. He iñä mimäkcä iqanqñqe, Nyi äpätmä hiqä hiqi-tetä kiqä ätqäucetä, huätä metaumqänä.

⁶ Ga hiqä suqä äñguä hñqu tiñji. He Nikolasi ique qänaki itqäñuwä iquauä suqenqe, yasämä maenqä eä. Nyi-pqe iquauä suqenqe, yasämä manyñqä eä.

⁷ Ämaqä, Dñä Äñguä Iqu Nyaqä yoqenqä aquvā äqänätqäñuwä iquau tquangi, qätä äwipqä iqua, qänaknä wipñqe. Ga ämaqä, mäkä äunäpiyā iu ämäwqätäumipqä iqua, Nyi iquañi, zä-häukuä hänä hea ique-ique pmeqä vqe, qäyä dupñqä hiñuinä qunmniqueqä. Zä iñä iqu, qäukuä haqä Goti Hanjuwä Iqueä wäñuä iqi ätqäunä.

Quuvqä heqiyqä Samina iu aquvā äqänätqäñuwä iquañqä tuwanji

⁸ Enätqä, ämaqä quuvqä heqiyqä Samina iu ämitñqä iquenqe, kukñuä tii ätätñä qäyä.

Nyi hiñuiqänqä qänakñqä äpmeñqä,* ga hñqunä äpäkonqñqä-qe, angumä äväutmä hänä äpmeñqä† Iqunä, kukñuä tä siñqä ändowatqä.

⁹ Nyi he hanä-iqätä, täñä-hunqätä, emetñqenqe, näqñqä ae emä, ga he nätmatqä qua täutanji, maeqä aanqä

* 2:8 Itkimäkcä 1:17 † 2:8 Itkimäkcä 1:18

äpmeñuwinqe, nyi näqñqä ae eäqä. Iinjä etanqqä-qe, he nätmäqä kuapänänjä-tänuenä yqänä äpmeñä. Ämaqä hñqua, he kukñuä tuwängisa etätqänuwinqe, nyi näqñqä ae enä. Ämaqä, 'Ne Israitqä iquneyqä' ätätqänuwä-qe, oee, qu Setänä iqueqä-quayi.

¹⁰ He hanjä-iqä emetñqä itñqe, zä miqä pambiyä. Qätä nyipu. Setänä iqu, "He Goti Iquenyqä quuvqä yqänä eqiyätqänäpiyā" tā yamwiqä hiyätñqe, hñquenä anä guä kiqiyäueqä iunqä upñqä emäkänä. I hitanji hanjä-iqä, täñä-hunqä ämepu, hiunji 10 enqä-pa pmapnuwi. Iinjä etanji qu he pizqä qäyā hepäkpñqä-qe, quuvqä heqiyqe, a yänänäqñqä kiqätpiyā. He iinjä ämāwqätäuwangpqe, Nyi hñä hea ique-ique pmeqe etapmniqueqä.

¹¹ Ämaqä, Dñä Änguä Iqu, Nyaqä yoqenqä aquvā äqänätqänuwä iquau tquanji, qätä äwipqä iqua, qänaknä wipñqe. Ga ämaqä, mäkä äunäpiyā iu ämāwqätäumipqä iqua, äpäkonqä huiziqu[‡] qui miwimäqä danä yäñiqeqä. Aanjä hma naqä-qakui.

Quuvqä heqiyqä Pekamumä iu aquvā äqänätqänuwä iquauñqä tuwanji

¹² Enätqä ämaqä quuvqä heqiyqä Pekamumä iu ämitñqä iquenqe, kukñuä tii ätätnä qí.

Nyi näpñqä-hionaqä inggi-ingisa häñeqä-heñqä ämenqäš Iqunä, kukñuä tā siñqä ändowatämepqä.

¹³ He anä äpmeñuwinqe, Nyi näqñqä ae enä. Iqñji, Setänä iqueqä anä äquatäuwämenqä iuyi. Iinjä etanji he Nyaqä yoqe a yänänäqñqä äkiqätäpu, hiqä Nyinyqä quuvqä heqiyqe, zä maeqä itqänuwí. Qänganäñi, Andipasi iqu Nyaqä kukñui qänaknä itä, Nyinyqä awä-tqä-qu eä, anä äyā äpmaminuwi. Qu iqueni, anä Setänä iqu äpmeñqä iqi päsqanguwänganä-pqe, he Nyi tuwä manjiyqä ikuwi.

¹⁴ Iinjä etanji Nyi hesäñi, kukñuä hui täñunji. Hesänä hui, Balamä* iqueuä suqe, a yqänä äqätpu äpmeñä. Qänganäñi Balamä iqu, suqä Israitqä iquau quanqä tquenqe, Balakä ique ämotqueqanji, qu suqä quvqeu äpäknäpu, nanuä goti quanqä iunqä hiqäva imäkpqe änäpu, huiwä yanä hñgi inqä imäkminuwi.

¹⁵ Asä iinjä, ämaqä hesä äpmeñuwä hui, Nikolasi iqueqä ämaqä iquauä kukñuä dunä qänaknä itqänä.

¹⁶ Ii itqätanguwitanji, he täñganji hiqä kñui äkunmäkmbiyā. Iinjä hma etanqutqe, maqänäñi, Nyi heñqä äquvepätmä, ga Nyi, ämaqä iinjä itqänuwä iquatä,

[‡] 2:11 Itkimäqä 20:14 § 2:12 Itkimäqä 1:16 * 2:14 A Täuqä 22:5-24:25

näpqa-hionaqa yanäqñquä Nyaqa manä täu äwinqetä, mäkä hunanä.

¹⁷ Ämaqä, Dñä Änguä Iqu, Nyaqa yoqenqä aquvā äqänätqäñuwä iquau tquanqi, qätä äwipqä iqua, qänaki wipñqänäyi. Ga ämaqä, mäkä äunäpiyā iu ämāwqätäumipqä iqua, Nyi buayä Mana† zä äwinqe ämuayätmä, hikä qäpaiqä yoqä änyä-hänjä äqänänqä hñqu-pqe äwimniqe. Yoqä iinjä iquenqe, ämaqä hñqu änyä maqñqä heniqe. Ämaqä, hikä qäpaiqä ämetqä iqunä, näqñqä heniqe.

Quuvqä heqiyqä Tayätila iu aquvā äqänätqäñuwä iquaunqä tuwanji

¹⁸ Enätqä ämaqä quuvqä heqiyqä Tayätila iu ämitñqä iquenqe, kukñuä tii ätätñä qäyā.

Nyi Goti Hanjuwä Iqueqä Ymeqä Iqunä eämä, hinuä tä äyänätñqä-panitä, yukä hikä hiuisqä äyänqä-panitä täñä Iqunä, kukñuä tä sinqä ändowatämepqä.

¹⁹ Nyi suqä eeqänänjä he imäkätqäñuwinqe, näqñqä ae ämenä. He huiziunqä henganqi, Nyinyqä quuvqä eqiyäpu, ämaqä huizi iquau yätamäqä äväpu, itanğa hanä-iqä qäyā ämepu yänänäqñqä ätqäñuwinqe, Nyi näqñqä ae enä. Hiqä suqä qänğanä-pqä imiñuwä eeqänäñi, aañä äñguänänjä ätimäüä.

²⁰ Iinjä etanqi Nyi hesäñi, kukñuä hui-pqä inä Täñunji. Apäkä Jesepetqi 'Hinuä-tqinjqä' ätätñqä ii, hesä qäyā pmetñqä hinuinä äqunätqäñuwiqä. Apäkä ii, Nyaqa ämaqä wäñuä imäqäpñqä iquañi, quanğa ätuätä, suqä huiwä yanä hinqi inqä ämotquetä, nanuä goti quanğa iquaunqä hiqäva-pqä imäkpqe, ämbñqä ätuätñqä iiyi.

²¹ Nyi, 'Iiyqä suqä quvqä hui äkunmäknänqutiyä' tmä, hinuinä äqunmä pmetanğa, iiyqä knui makunmäknqä itä, suqä huiwä yanä hinqi änäänä äväkitqänä.

²² E äväkitñqä-qae, he qätä nyipiyä! Nyi apäkä iinjä, täñä-hunqä naqänänjitä, ä täñä-yaqä naqänänjitä, metñqä wimäkmä. Itanğa ämaqä iisä hiqaqä anä äwäyakitqäñuwä iqua, quwqä knui makunmäknqä ipu, iiyqä suqeu qänaki yqänä itqätanqpqe, Nyi iquañi täñä-hunqätä, hanä-iqä naqänänjä wimä.

²³ Qokä-apäkä, ymeqä enqä-pa ii qänaknä ävätqäñuwä iquañi, eeqänä pizqä päkmniqeqä. Iinjä imäqanğqetani, ämaqä Nyaqa yoqenqä im-imä aquvā äqänätqäñuwä eeqänänjä iqua, tiinjñqe, näqñqä mapnuwi. Nyi ämaqä eeqänänjä iquenñqä knuiutä, äwqeutä iwäsäutmä, ga he

† 2:17 Anğumä Itmakqä 16:21; A Täuqä 11:8; Jonä 6:49

suqä imäkätqänuwä-pa kimani, hñqunä-hñqunä e het-apqäumniqe.

²⁴ Iinjä etangi qokä-apäkä huizi, Tayätila äpmapu, apäkä iyyqä kukñui qänaknä miqä ipu, itanga suqä qu, “Setänä iqueqä kukñuä ze eä-qä” ätätqänuwinqe, näqñqä mämeqä itqänuwä iquenä, Nyi ‘Hanjä-iqä hñqu heyaqä haqeqi maeqä ymä’ hitmñqe.

²⁵ I etangi nätmatqä eeqänänjä he a äqätänuwi, Nyi äquvepmqänganqä a yänänäqñqä qätätangpu.

²⁶⁻²⁷ Ämaqä, mäkä äunäpiyä iu ämäwqätäupu, Nyaqä suqeu hiunji yäpakänganqä qänaknä imipqä iqua, inji Nyi iquau-iquauqäni, Nqä Apiqu ändapkqä-pa, *qokä-apäkä eeqänänjä äpmakuwänuwä iuqä nyuänjä ämiqä pmeniqä injqe, Nyi yoqä wimniqe. Itanga ämaqä hñqu qua qondä ämisqiyätä, zinañuä imäkqä-panjä inji, iqu yäqä woyqä a äqätä iquau äminqiyä.**

²⁸ Iinjä imitätqä iqueni, Nyi qätäqueqä zinuitä ätimäutä äyänätñqä iqu^s wimniqe.

²⁹ Ämaqä, Dñä Änguä Iqu Nyaqä yoqenqä aquvä äqänätqänuwä iquau tquangi, qätä äwipqä iqua, qänaki inä wipñqe.

3

Quuvqä heqiyqä Satisi iu aquvä äqänätqänuwä iquaunqä tuwanui

¹ Enätqä ämaqä quuvqä heqiyqä Satisi iu ämitñqä iquenqe, kukñuä tii ätätinä qäyä.

Nyi Goti Hanjuwä Iqueqä dñä 7 itä,* itanga qätäqueqä 7 itänjä Täjünä eämä, kukñuä tä sinqä ändowatämepqä.

Suqä eeqänänjä he itqänuwinqe, Nyi näqñqä ae enä. Qu henyqe, “Hänjä äpmeñäüä” ätätqänuwä-qe, he ae äpäkonquwä-panjä iquenqä.

² Hiqä suqä eeqänänjä imäkätqänuwi, Nyi Nqä Goti Iqueqä hinuä iqisani, hñqu aanjä jänänänjä mäqunquä injä-qae, he hiqaqä äwinuwi ivatuwänäpu, hiqä suqä mapäkonqä yqänä äwinqe, yänänäqñqä angi imäqanqpu.

³ Qänganäni, he kukñuä änguä we-hunqä-täni qätä äwiyäpu, ae ämakuwi, he injqä knuä indqänäpu, änguänä ämipu, hiqä suqä quvqenqe, knuä kunmäkmbiyä. He mävaugä ipu, hiqaqä yqänä äwämitpqe, quwä-meqä hñqu emeqänqe änyä maqñqä eänuwä-pa, Nyi asä injä emamä.

⁴ Inäqe, he Satisi iu äpmeñuwitanjä hui, quwqä ämuasmänqe, kiyä mätqä mimäkqä iquwi. Iqua qäyunä

† 2:26-27 Apqä Bukä 2:8-9

§ 2:28 Itkimäqä 22:16

* 3:1 Itkimäqä 1:4

epiyitanji, ämuasmänqä qäpaiqä ämipnäpu, Nyitä qanjä anä ikiquatunqce.

⁵ Ämaqä, mäkä äunäpiyā iu ämāwqätäumipqä iqua, Nyi ämuasmänqä qäpaiqä iinji äwiptätmä, iquauqä yoqä bukä hñjä-pmeqä iunji, huätä makutqä imniqe. Oeyqä. Nyi iquauñqe, Nqä Apiqueqä hinuä iqisa, ä Iqueqä enätqä iquauä hinuä iqisa-pqe, 'Iqua Nqeäqä' tmniqä iunänji.

⁶ Ämaqä, Dñä Änguä Iqu Nyaqä yoqenqä aquvā äqänätqäñuwä iquau tquanji, qätä äwipqä iqua, qänaki wipñqänänji.

Quuvqä heqiyqä Pilendopiya iu aquvā äqänätqäñuwä iquauñqä tuwanji

⁷ Enätqä, ämaqä quuvqä heqiyqä Pilendopiya iu ämitñqä iquenqe, kukñuä tii ätätñä qäyämävä.

Nyi suqä änguä jänänänjä imäkätmä, aanjä Naqä-qakuä-qunä eämä, itanga Nyi Dewiti iqueqä qñqanjä hutäuge† a äqätänqä Iqunji. Nyi anjä qñqanjä hutemqe, ämaqä hñqu anji mämäyeqä yänqiyä. Itanga Nyi anjä qñqanjä ämāyemqeunji, ämaqä hñqu anji mautäuqä yänqiyä. Nyi iinjä iqä iutanjä Iqunä, kukñuä tä sinqä ändowatqä.

⁸ Suqä eeqänänjä he itqäñuwinqe, Nyi näqñqä ae enä. Hinuä qumbiyä. Hiqä hipenüä iunji, Nyi qñqanjä ae äuteqä-qae, ämaqä hñqu anji änä mämäyeqä yänä. Hiqä yänänäqñqe naqä ma, wänqäpu witangi, itanga Nyaqä kukñui, qänaknä ipu, Nyaqä yoqe, imä zä maeqä da itqäñuwinqe, Nyi näqñqä ae ämeqe.

⁹ Ämaqä Israitqä iquautanjä iqi äpmapu, “Ne Israitqä iqune, Goti Iqueqä ämaqä iquneyqä” ätätqäñuwä iquauñqe, he näqñqä ae enä. Iqua quanqä iinjä ätäpiyā-qe, naqä-qakui, Setänä iqueqä ämaqä iquayi. I hitangi qätä nyipiyä! Nyi iquau eyqiyämeqangundi, iqua Nyi henyqä kuapänä änyingangutqenqe näqñqä epu, hiqä yukä-tänjä qäqi äpäpu, qonjä qutaseppnuwi.

¹⁰ Nyi yänänäqñqä tqäupñqä kukñuä etkqe, he qänaknä itqäñuwitanji, Nyi ämeyqangundi, ga qokä-apäkä eeqänänjä qua täu äpmenuwä iu yamwiqä väniqñqä timäutñqä itñqä iqu, he memeqä da yänqiyä.

¹¹ Nyi henqä maqänä quvepmä. Mä heqä ämāwqutäuquwä yñjai‡ ämaqä hñqu huätä equvqñqe, nätmätqä he ämenuwä ii, a yänänäqñqä qätätangpu.

¹² Ämaqä, mäkä äunäpiyā iu ämāwqätäumitpñqä iqua, Goti Iqueqä anjä iunji äväma näweqä uwqänqe, Nyi iquauñji,

† 3:7 Asayä 22:22; Itkimäkäqä 1:18 ‡ 3:11 Qänganäñi, ämaqä mäkiutä, hñjä tnänjä wqeutä, ämāwqätäukqe iqu, mbqä mämeqä, yñja ämetä ämäuminqe.

anjä anizä äqutnäñqä enqä-pa, yänänäqñqä qutemniqe. Inji Nyi yoqä hnquaqu-hnquenä iqua, iquau pmutemniqe. Nqä Goti Iqueqä yoqetä, Iqueqä anä-himqä naqetanä yoqetä, itanga Nqä yoqä änyä-hänä iqu-pqä qäsä. Nqä Goti Iqueqä anä-himqä iqu, ii Jerusälemä Änyä Hänä, Iquesa qäukuä yätu äväma päniqä iquvi.

¹³ Ämaqä, Dñä Änguä Iqu Nyaqä yoqenqä aquvā äqänätqäñuwä iquau tquanqi, qätä äwipqä iqua, qänaki inä wipñqe.

Quuvqä heqiyqä Latisiya iu aquvā äqänätqäñuwä iquaunqä tuwanji

¹⁴ Enätqä, ämaqä quuvqä heqiyqä Latisiya iu ämitñqä iquenqe, kukñuä tii ätätñä qäyämävä.

Nyi "Ii naqä-qakuiqä" Tqä Iqunä, Goti Hanjuwä Iqueqä kukñuä awä ätätmäñgani, Iqueqä kukñuä eeqänänä aanjä jänänä dinä ätätñqä Iqunqä. Nätmatqä eeqänänä Goti Iqu imäkkqetanä Qakuä Iqunä, kukñuä tä sinyqä ändowatqä.

¹⁵ Suqä eeqänänä he itqäñuwinqe, Nyi näqñqä ae enä. He tnänä-qe, isqä-qe mäpmeqä inuwinqe, Nyi näqñqe ae ämeqe. Nyi he tnänä-qe, isqä-qe pmapñqä änyingiyä.

¹⁶ Inji he tnänänqä, isqänqä, mäpmeqä, awänä pmetanqä eqänätmä, Nqä manita quta enjuiyqä.

¹⁷ "Ne mbqä kuapä-täñuneyqae, nätmatqä hävemnäqñqä ämetanä, hnjua-hnjuanqä äwa miqä injunä" ätätqäñuwä-qe, oeyä. Nyaqä hinuiqini, he aanjä ququvqä yqänä pmetanguwinqä, ämaqe, henyqä huäqä kiinjä wunänqiyä. He nätmatqä hesä näweqä winiqä iqu maeqä, hinuä pisqä äpmapu, itanga he huiwinä imbu äpmenjä. Iwä hiqä-hiuäni, iinqe änyä maqñqä yqänä enä.

¹⁸ I etanqi Nyi knuä iqä tii hetapmqe. Golqä, quvqä qäsä maeqä yätñqä tä äñqä hui, Nyita mbqä ipu, mbqä kuapänänä-täñuenä hipñqänänä. Itanga ämuasmänqä qäpaiqä, hiqä huiwiu ktqä hiqumuätäutñqe, Nyita mbqä ipu, ämaqe he huiwinänqä äpmapu, wombatänä pmetangpi, hinuä maiqñqä ipñqänänä. Nñ marasinqä aowä hui, hiqä hinuiu mäuepñqe, Nyita mbqä ipu, iwä hiqä hinui, änguä qämbñqänänä.

¹⁹ Itangani Nyi ämaqä huiunqä änyingqe, Nyi iquaunji, quwqä suqä quvqenqä näqñqä ävätmä, jänä iwimäkätñqe. I etanqi he hiqä suqenqe knuä äkunmäknäpu, jänä pmapñqä tnänä imäknangpu.

²⁰ He hinuä nqämbiyä! Nyi anä qänqanä-tänä iqi ätqäümä, qñqanä iu ptqä päsqanga, ämaqä hnqu Nyaqä mani qätä änyiyätä, qñqanä noteyätqe, ga Nyi yäpä yängisa äpaquvätmä, ye buayä anä nenqueä.

21 Ämaqä, mäkä äunäpiyā iu ämāwqätäumipqā iqua, Nyitā ämiquatunquā Nyaqā zā-hawā iunī, anā pmenique. Ii, qānganā Nyi mäkä äunätayā iu ämāwqätäutmā, Nqā Apiqutā miquenqe, Iqueqā zā-hawā iu anā äpmakueä-panā iyyqā.

22 Ämaqä, Dñä Änguä Iqu Nyaqā yoqenqā aquvā äqänätqānuwā iquau tquangi, qätā äwipqā iqua, qänaki inā wipnuwāngqe.

4

Jonā iqu, nātmatqā qäukuä yātu witangi äqunqenqā

1 Nātmatqā tā qäpu ae äpāwqanga, qäukuä haqā yānjini qnqanā hnqu hutänätangi äqunqge. Itanga manä* nyi qānganā häawā enqā-panā tqangi äwikqā iqu, tii ändkqe. “Si täqinyqā yapiyā. Ga Nyi nātmatqā eeqänānjā qänaki timäuninqe, ämäktquamqänānyā.”

2 Itanga Dñä Änguä Iqu yänänäqnqā maqänā nyimeqanga, qäukuä haqā yätunī, ämiqā iqueqā zā-hawā hnqu tqäutangī, ga iqi äpmenqā Iqu, tiinjā etangi äqunqge.†

3 Zā-hawā iu äpmenqā Iquesanī, qoqiyqā hioätqätā, hänesqätā, yänätangi, ga wäpinyiqukuä hnqu zā-hawā ique awā iqi ämamāuäqe, kiqā we-hunqe aanā naqänānjā hunätangi äqunqge.

4 Ämiqā Iqueqā zā-hawā iinjā iqu, hawā 24 huizi iquauä awā iqi ätqäuminqe. Itanga zā-hawā iquauñi, ämaqā naqā iqua hnqunā-hnqunā äpmakäuminuwi. Iqua ämuasmānqā qāpaiqā-tānjā-qua, itanga quwqā nyuānjā iunī, golqā ynña māuqā-quayī.

5 Zā-hawā iinjā iquesanī, we-hunqe nyuauä iqanga, mmqā ätätā kākāqā tqangi äwikqe. Zā-hawā iqueqā hipenüāngisanī, tā hänaqā 7 äsminuwi. Tā hänaqā iqua, ii Goti Hanjuwā Iqueqā dñiyi.‡

6 Zā-hawā iinjā iqueqā hipenüä iqisanī, nātmatqā hnqu äwäminqe. Ii eqā-huānjā naqänānjā enqā-panā iqueyi. Nātmatqā iinjā iqu, aanā quvanyäqnqā kiinī.

Itanga nātmatqā hänjā-pmeqā-tānjā hnquaqui-hnquaquinā, zā-hawā hitunüä hnquaqui-hnquaquinā iu pämä ätqäuminuwi. Iqua quwqā hiqumuanāngisatā, tuwāngisatāñi, hinuä kuapänā äqāngäuminuwi.

7 Iquautanjā hinuiqānjā iqu, ii laiyonqā enqā-panā iquvi. Ga huiziqu, bulumäka gokā enqā-panā iqueyqā. Itanga huiziqu, iqueqā hiqumuani, ämaqeuqā enqā-pa änyänā.

* 4:1 Itkimäqä 1:10 † 4:2 Esekiyāli 1:26-28. Itkimäqä 7:10 iunī, Jonā iqu ‘Zā-hawā iu äpmenqā iqu, Goti Hanjuwā Iqueqā’ ätkqe. ‡ 4:5 Itkimäqä 1:4

Iwä aanä yäpakä äpmenqä iqu, ymäuäkä aanä naqänänjä haqeu äväwa ikitnqä iinjä enqä-panjä iqueyi.

⁸ Nätmatqä hnquaqui-hnquaquinjä hñä-pmeqä-tänjä iqua, huqä 6-tänjä iquayi. Itanga hinuä kuapänäni, quwqä huiwiu, ä quwqä huqeuñi-pqe inä ämuäpamuäminqe. Iinjä iqua heatqängatä, hiunjingatä, tii tqäpnqäüä.

“Naqä Iqu, ii Goti Yänänäqnqä Eeqänänä-tänjä Iqu, hnqutä enqä-panjä manä, Kiqä-kiuänä, Kiqä-kiuänä, Kiqä-kiuänänjqä. Iqu qänganä äpmaminqä, tänga äpmenqä, itanga qänaki pmetäniqeä.”

Qu kuknuä iinjä di, mamäwänqä danä iqäpnä.

⁹ Nätmatqä iinjä iqua, zä-hawä ique äpmenqä, ga hea ique-ique pmetäniqä Iquenyqä yeeqä ipu, Iqueqä yoqe haqeu ämamäupu, ‘änguiqä’ tqäpnqäüä.

¹⁰ Iinjä itqätangpqnqä, ämaqä naqä 24 iqua, zä-hawä iu äpmenqä ga hea ique-ique pmetäniqä Iqueuä hipenüä iqi qonä äqutasepäpu, Iqueqä yoqe haqeu ämamäupu, quwqä ynñai equväpu, zä-hawä iqueä hipenüä näni eäpu, tii tqäpnqäüä.

¹¹ “Naqä Iquki, Si neqä Goti Iqukiyqä. Eeqänä ämawqätäuni, Tqä-täuänänjqä. Itanga ämaqä eeqänäni, Sinyqä yeeqä ipu, Tqä yoqe haqeu ämamäupu, ‘Si Yänänäqnqä-kuiyqä’ tqäpnqäüä. Ii tiinjä etangiyi. Nätmatqä eeqänäni, Si imäkätinä, itanga äkinqä Tqä dutanä imäqanqänä, ätimäutä, tängani äyä äwinä.”

5

Bukinqätä, Sipsipqä Meqä Iquenqätä

¹ Zä-hawä iu äpmenqä iqueqä hipa ämuangisani, bukä hnqu witangi äqungqe. Bukä iinjä iqu quäuqänänjä-qu eä, qu tuwanuä ingi-ingisa äqäyäpu, itanga äkuäpipu ekuwi. Itanga ique a yänänäqnqä kiqätätñqe, qu nyunuä taki ändäupu, itanga kiqä taki bukä iu 7 ändäupu, ämanyäpu, ekuwinä äqungqe. ² Asä qängani, enätqä yänänäqnqä hnqu, manä yänänäqnqä tii tqangi äqungqe. “Ämaqä huiziquau ämawqätäutä, nyunuä takä bukä iu ämanyäpu equwi, angi equvätä ävatätñqe, äsqukä?”

³ I etangi bukä ävatätä, yäpä ingisa hinuä qunätñqe, ämaqä hnqu qäukuä yätunä, qua täunä, ä qua yäpä mängisanä-qe, mäpmeqä danä eänä.

⁴ Ämaqä hnqu bukä iqueni, ävatätä yäpä ingisa hinuä qunätñqä hma etangi, nyi knuä kuapänä äqäminqe.

⁵ Itanga ämaqä naqä iquautanä hnqu tii ändqiyä. “Si knuä maqiyqä panä. Hinuä qunyä. Laiyonqä

Tqu, Jutä iqueqä hueqä-himqeta,* ämiqä naqä Dewiti iquesanjä-queqä.† Iqu Iqueqä mäkä-hunqä iquauñi mäñdi ämaunquatätä, itanga Iqu nyuñuä takä bukä iu ämännänqe, equvätä, buki ävatänqiyä.”

6 I dqanga, Sipsipqä Meqä Hñqu pämä tqäutangi äqungqe. Iinjä Iqu tiinjä-nänjä-queqä. Qu ae pizqä äpäkkuwä-nänjä-quvi. Iqu zä-hawä iqueuätä, nätmatqä hñjä-pmeqä-tänjä hñquaqui-hñquaquinä iquauätä, ämaqä naqä iquauätä awä iqi ätqäuminqe. Iqueqä nyuñjä hänyenätä, ä Iqueqä hñuätäñi, 7 iquayi. Hñuä iñji, ii Goti Hanjuwä Iqueqä dñä, qua eeqänänjä iunqä im-imä ändowatkqä iquayi.

7 Itañi, Sipsipqä Meqä Iqu, zä-hawä iu äpmenqä Iqu-tänjä qäqiqi äpäqe, bukä iqueuä hipa ämuangisa äwinqe ämakqe.

8 Iqu bukä ae meqanga, ingañi nätmatqä hñjä-pmeqä-tänjä iquatä, ämaqä naqä 24 iquatä, qu Sipsipqä Meqä Iqu-tänjä iqi äpäpu, qonjä äwoktäukuwi. Iqua gitatä, golqä hevqä suakä jinanjä-weqä-tänjä itä, a äqätminjuwi. Jinanjä-weqe, ii Goti Iqueqä qokä-apäkä iuqä tääqä tqeyqä.

9 Itangañi qu apqä änyä-hänjä hñqu tii ätukuwi.

“Si bukä ämetnä, nyuñuä takä iu ämännänqe angiequvätinä ävattñqe, änguänänjä Iqukiyqä. Qu pizqä ae kpäsqanguwänga, itanga Tqä häneqeta qokä-apäkä iu itmetnä, Goti Hanjuwä Ique äwikñä-qae, Si änguä Iqukiyqä. Qokä-apäkä Si mbqä imakñi, qu hueqä-himqä eeqänänjä iutatä, anjä-kukñuä eeqänänjä iutatä, huiwä huitanjä-huitanjä änyänjuwä iutatä, itanga qua eeqänänjä iutatä imakñä iquayi.

10 Si iquauñi, neqä Goti Iquenqä hiqäva-imäqä imäqangnä, itanga Iqu iquauñqä ämiqä-qu pmetñqänänjä. Itanga qu qua täu miqäpnuwänqänänjä.”

11 Itanga nyi hñuä angie äqungqe, enätqä iqua, zä-hawä ique, nätmatqä hñjä-pmeqä-tänjä iquau, itanga ämaqä naqä iquau awä iqi ämamäupu ätqäupu, manjä tnänjä tqangä qätä äwikqe. Ynaunqä manjä e ätminjuwä iqua, aanjä qäqi hmanji. Qu aanjä, aanjä kuapänänjä, a änä matäuqänäñi.

12 Qu e ätqäpiyängañi, manjä tnänjä tiinjä ätminjuwi.

“Sipsipqä Meqä qängganä pizqä äpäkkuwä Iqu, yoqä naqetä, nätmatqä änguänänjitä, ä näqñqä-pqetä, itanga yänjänäqñqä naqänänjä-pqetä meqänqe, änguänänji, ii Qäqueqä. Ga Iqu ämaqä eeqänänji, Iqueqä yoqe

* 5:5 Ipäqäqä 49:9 † 5:5 Asayä 11:1,10; Itkimäqä 22:16

haqeu ämamäupu, yeeqä ipu, Iquenqä 'änguiqä' ätäpu, ävätqänuwä-pqenqe, änguänäni, ii Qäqueqä."

¹³ Itäni nyi nätmätqä huitañä-huitañä Goti Iqu imäkkqe, kuknuä tqangä qätä äwikqe. Ii nätmätqä qäukuä haqä yätu äwiñqä, ä qua täu äwiñqä, ññ qua yäpä mäñgisa äwiñqä, itanga eqä-pñä iu äwäkäwänqä-pqä iuä. Nñqä, nätmätqä eeqänänä, eeqänänä iu äwäkäwänqe, qu tiñä tqangä äwikqe.

"Zä-hawä iu äpmenqä Iqutä, Sipsipqä Meqä Iqutäni, Iquaqu 'änguiqä' eeqänäni ämesinyä, itanga yoqä naqeu, yeeqä inqeu, yänänäqnqeu, kiqä hea ique-iquenqä manyiyänqä."

¹⁴ Itanga nätmätqä häñä-pmeqä-tänä hñquaqui-hñquaquinä iqua, "Ii naqä-qakuä eä, qäyä pmetänä" tätqätanguwänqä, ämaqä naqä iqua qonä äuktäupu, yoqä naqä äwimiñwi.

6

Sipsipqä Meqä Iqu, nyunuä takä iquau equkqänqanqä

¹ Nyi Sipsipqä Meqä Iqu, nyunuä takä bukä iu ämäñnänqä iquautañä hñuiqänä ique, huätä equvqangi äqunqge. Itanga nätmätqä häñä-pmeqä-tänä iquautañä hñqu, "Si biyä" ätätäqänqani, iqueqä quväkitäni qäukuä mmqä ätqä-pa tqangi äwikqe.

² Iñä äwimitäni, nyi hñuä angi äqunqque, hosi qäpaiqä hñque äqunqge. Ämaqä, hosiu äpmeqä iqu, yquakä a qätätanga, qu mäkitänä ämäwqätäuwä yññai vqanguwänqä, iqu mäkä iuni ämäwqätäutñqä knuä äme, iqäukqe.

³ Inqani Sipsipqä Meqä Iqu, nyunuä takä huizi huätä equvqanga, nätmätqä häñä-pmeqä-tänä iutanä huiziqu, tii tqangi äwikqe, "Si biyä."

⁴ Itäni, hosi häñesqä hñqu ätimäukqe. Ga ämaqä hosiu äpmeqä iqueni, yänänäqnqä äwikiwi. Yänänäqnqä ii, ämaqueuqä äwqä hanuä pmeqe huätä motaumäuwanga, iwä ämaqe, quwqä-quwä pizqä päkmbnuwä diñqeuä. Itanga wäunuä ii imäkätñqe, näpqä-hionaqä naqänänä hñqu, ique äwikiwi.

⁵ Iñä äqunmitäni angñi, Sipsipqä Meqä Iqu, nyunuä takä 3 ique equvqanga, nätmätqä häñä-pmeqä-tänä iutanä huiziqu, tii tqangi äwikqe, "Si biyä." Itanga angñi, nyi hosi hiawiqä hñqu timäuwanga, ique äpmeqä iqu, nätmätqä kuä-sñgumetqä iwäsäuwä hñqu, iqueqä hipa iu a qätätangi äqunqque. ⁶ Itäni, ämaqä hñqueqä manänäni, nätmätqä häñä-pmeqä 4 iquauä awä iqisanj, tii tqangi äwikqe.

“Ämaqe, ymisañiqä äwa ipñqe, si äwätnä, tqä wäunüä imäkiyä. I hitaŋgi ämaqä hiunji hñque wäunüä ipu, mbqä ämepiyi, mbqä ii, kuä-witqä qondä wäñqä hmbiñä-qe, ä kuä-bali qondä hnjuagu-hmbiñä-qeyä. Itañi si olipqä eqä aowitä, wainqetäñi, qui mimäqä panä.”

7 Itañi, Sipsipqä Meqä Iqu, nyunüä takä 4 ique equvqanga, nätmataqä häñä-pmeqä-täñä iutañä yäpaka iqu, tii tqaŋgi äwikqe, “Si biyä.”

8 Ii äqunmitañi, aŋgi hiñuä äqunqge, hosi kukuatqä hñque äqunqge. Ga ämaqä hosi ique äpmamiñqä iqu, iqueqä yoqe Äpäkoñque. Itanga Äpäkoñquenyqe, Hikuapqä aña iqu qänaki äpkqe. Ga iquaqu qokä-apäkä hiqñqä hñquaqi-hñquaqi iwäsäusinyä, hiqñqä hñqueni, pizqä päkiyänqe, yänänäqñqä äwikuwi. Iquaqu qokä-apäkä iunji näpqa-hionaqä itä pizqä äpäśäsinyä, itanga iquaqu buayä dä naqänänä ävqumäkäsinyä pizqä äpäśäsinyä, itanga täñä-yaqä naqänänä äväsinyä, äpäkombñqä imäkäsinyä, ga nanüä hiqiyqä quaetani, pizqä päkpñqä dowasiyänqinyqä.

9 Iiñä äqunmitañi aŋiñi, Sipsipqä Meqä Iqu, nyunüä takä 5 ique equvqanga, nyi qokä-apäkä, Goti Iqueqä kukñui a yänänäqñqä äqätpu awä tqanguwinqe qu pizqä äpäkkuwä iquauqä quuvqe, hiqäva-qäyqä ttawä yäpä iqi pmetanğä äqunqge.

10 Quuvqä iñä iqua, zäaqä tnänä tiñä ätminuwi. “Nätmatqä eeqänänä iquauqä Naqä Iquki, Si hñqutä enqä-panä manä, Tqä-täuanänä Iquki, itanga Tqä suqe, aanä naqä-qakuiqä. Si ämaqä qua täu äpmeñuwä iquau, kukñuä ämitätnä, neyaqä häñeqänqä kima wiñä diñqe, ne Sinyqä hiñui, squaŋganqä äqänänä pmetatunquäwä?”

11 Iiñä tätqätanguwäñga, qokä-apäkä iunji ämuasmänqä qäpaiqe, hñqunä-hñqunä äväpu, tii ätukuwi. “He hapä wäñqä hmbu-ganä pmapiyä. Ämaqä hesä, mäkä-hunqä iqua epäkkuwä-pa, iqua heqä wäunüä anä itqänuwä iquautä, heqä tta-tñguäkautä pizqä päkpñqäuä. Iquañi, Goti Hanjuwä Iqu atäunüä ae ekqeğä. Itanga qu iquañi, pizqä ae äpäsqanguwäñgani, Goti Hanjuwä Iqu heqä häñeqänqä kima väñiqe.”

12 Itañi Sipsipqä Meqä Iqu nyunüä takä 6 ique equvqanga, nyi nätmataqä tiñä timäuqanği äqunqge. Quaetani, eekä naqänänä itä, mäptqe we maunqä, heawiqä ätimäutä, itanga qañui aanä häñesqä, häñeqä enqä-panä imäkñqge.

13 Qätäqueqe, yunüä zä-eaqe hiaqusqä ämitä, kiqä häukui qua mäñi äpäknğqä-pa, qäukuä yätutani e äpäknğui.

¹⁴ Qäukui, yquvanä äkuäpiquwä-panä iinj, kuäpiqanga, qoqonitä, qua eqä huväkiyitä, quwqä anj äväma, nändi-nändi tqäwäwqangä äqungqe.

¹⁵ Itanga qua iutanä ämiqä naqä, ämaqä yoqä naqä-tänjä, ä mäkänqä ämiqeutanjä naqä iquau, ämaqä mbqä-tänjä, nj ämaqä yänänäqngä-tänjä iquau, wäunüä-wiyqä hinginqä, ä ämaqä huiziquauqä yäpä iqj mämpeqä injwä iquau, qu eeqänäni, hikä hovqä imä äpmepu, qoqonä naqä hikä qäyätangqä iu zä äpmakäukuwi.

¹⁶ Iu äpmakäupiyita, qoqonä iquaunqätä, hikä iquaunqätä, tääqä tii ätminuwi. "Ne zä-hawä iu äpmenqä Iqueuä hipenunqätä, Sipsipqä Meqä Iqueqä äwqä tnäninqätä, zä änenqgä-qae, he ne zä näpatqäpiyä.

¹⁷ Ii tiinjä etangi. Hiunji Iquaquiyqä äwqä tnänjä imäkäsinyä, qokä-apäkä iu kimanä quvqä ävqe, ij tänga ae täsä äpqiya. Ga Iquaquiua yänänäqngqe, huätä ätasämäutä änguä pmetnqe, tqukä?"

7

Israitqä iquautanjä 144,000, Goti Iqueqä hiqngä ämakuwinqä

¹ Iinj ae äqunmitanj, nyi ynaunqä hñquaqui-hñquaqui qua hitunüä hñquaqui-hñquaquinä iu tqäutangä äqungqe. Yunüä tutqä qäpu mäqunquä yätngqenqe, iqua yunjui hitunüä hñquaqui-hñquaquisä timäuminqenji, a äqätpu ätqäuminuwi.

² Ynaunqä iqua quaetä, eqä-pnjutä, qui imäkpñqe, Goti Iqu yänänäqngqe ae äwikqe. Iinjä äqunmi huizi, ynaunqä hñqu mäptqä timäuqä bu ävämeqe, nätmätqä Goti Hänä Äpmenqä Iqueqä hiqngä imäkqe a äqätqa äyapkqe. Itanga iqu ynaunqä hñquaqui-hñquaquinä iquaunji, tääqä yänänäqngqä tii ätukqe.

³ "He qua iu, eqä-pnjä iu, itanga zä iu, qui maqänä mimäkcä pambiyä. Ne neqä Goti Iqueqä hiqngqe, Iqueqä wäunüä-wiyqä iquauä hipenüä iu ganä qiyeqangua, ga qänakñi, he nätmätqä qui inga imäkcäpnqä."

⁴ Iinjä äwimitanj, qänakñi nyi Goti Iqueqä qokä-apäkä hiqngä ämakuwiu atäunüä ikuwinqä qätä äwikqe. Qokä-apäkä, hueqä-himqä Israitqä iquesanjä eeqäpnänjä iquauä awä iqisanji, hävemnäqngqä, 144,000 atäunüä ikuwi.

⁵⁻⁸ Iinjä etangi hueqä-himqä Jutä iquesanj 12,000, Lupenä iquesanj 12,000, Geli iqueui 12,000, asi Aseli iquesanj 12,000, ä Näptali iqueui 12,000, Mänasa iquesanj 12,000, nj Simiyonä iquesanj 12,000, Lipai iqueui 12,000, Isäka iquesanj 12,000, Seplonä iqueui 12,000 inä iqäpiyi, Josepä

iquesañi 12,000, itanga Benjämenä iquesañi 12,000, iqua Goti Iqueä hiqñqe ämakuwi.

Ämaqä kuapänänjä iqua, Goti Iqueqä yoqe haqeu ämamäumiñuwiñqä

⁹ Ii äqunmi qänakñi, hiñuä angi äqunñqe, ämaqä kuapänänjä hñqua, zä-hawä iqueuä hipenüä iqisä, ä Sip-sipqä Meqä Iqueä hipenüä iqisä, tqäutangä äqunñqe. Ämaqä iinjä iunji, ämaqä hñqu a änä matäuqänänjä hävemnäqñqe. Iqua qua eeqänänjä iutatä, hueqä-himqä eeqänänjä iutatä, ä huiwä huitañä-huitañä änyäñuwä iutatä, ññ añä-kukñuä eeqänänjä iutanjä iquayä. Ga ämuasmänñqe, quäuqä qäpaiqä ämuasmämbu, quwqä yeeqä motquapñqe, zäwqä tuwä hiiki a qätätangä äqunñqe.

¹⁰ Qu iinjä ätqäupiyängañi, manjä yänänäqñqä tii ätmiñuwi. “Neqä Goti, zä-hawä iu äpmenqä Iqutä, Sip-sipqä Meqä Iqutä, angi inetmesinyä, äñguä pmetunquä inemäkiyi, Iquaqunänjñqä.”

¹¹ Itañi ynaunjñqä eeqänänjä iqua, zä-hawä ique, nätmatqä hänjä-pmeqä-tänjä iquau, ämaqä naqä iquau, awä iqi ämamäupu ätqäpiyi, itanga qu zä-hawä ique hiñuä äqumbu, qonjä oesäpu, hipenüä qua bu eäpu, Goti Iqueqä yoqe haqeu ämamäumiñuwi.

¹² Qu ii ipiyängañi, tiinjä ätmiñuwi.

“Ii naqä-qakuiqä. Ne neqä Goti Iquenqä yeeqä aanjä hävemnäqñqä itanä, Iqueqä yoqä naqe, awä tatunquänänjñqä. Iqu kñuä äñguä iwäsäuqä-täñueqä, ga ne Iquenji, ‘äñguiqä’ ätuätanä, itangañi Iqueqä yoqe, haqeu ämamäuquatuñquänänjñqä. Auqä, Iqu Aanjä Yänänäqñqä-qu eä, eeqänänjä iu Miqä-queyqä. Hea ique-iquenji, nätmatqä eeqänänjä tä, ii Goti Iqueqänänjñqä. Aanjä naqä-qakuiqä.”

¹³ Iinjä tqänguwänga, ämaqä naqä iquautañä hñqu, yatñqä tii änyikqe. “Qokä-apäkä ämuasmänñqä qäpaiqä ipnäñuwä tä, ii tqukuakä? Qu äñgisa äpquwäwä?”

¹⁴ Iinjä dqangä, nyi tii ätukqe. “Naqä iqukiyä, si tqä-täuä näqñqä eäñinyä.”

Ga iqu tii ändkqe. “Ämaqä tä, qu hanjä-iqä, täñä-hunqä naqänänjä* ämepu äpmamiñuwä iuta äpquwä iquaeqä. Ga quwqä ämuasmänñqe, Sipsipqä Meqä Iqueqä häñeñeu, qäpaiqä imäknätñqä asñä äqäyätqäñuwä iquaeqä.

¹⁵ Iinjä dutañi, qu Goti Iqueqä zä-hawä hipenüä iqi ätqäuänäuä. Qu hiunjinñgatä, heatqängatä, Iqueqä añä iu

* 7:14 Matiu 24:21

äpmapu, Iqueqä yäpä iqi pmetangä, Iqu Iqueqä zä-hawiu äpme, quñi ämitqänä.

¹⁶⁻¹⁷ Sipsipqä Meqä zä-hawiuñi awä iqi äpmenqä Iqu, quwqä Ämiqä äpme, iquaunji eqä esquä hea ique-ique äñqä dunqä ätuma wänqiyä. Itanga Goti Iqu, knuä äpakä maqiyqä ipñqä, quwqä hinuä eqä ye esänqiyä. Iutanji buayä dä miqä ipu, quwqä quväki yäkänä mäwiyqä itä, mäptqetä, nätmätqä tnänitä, tnänä miwimäqä yänqiyä."

8

Sipsipqä Meqä Iqu, nyuñuä takä yäpakä ique equkqänqanqä

¹ Itanganji Sipsipqä Meqä Iqu nyuñuä takä 7 ique equvqanga, qäukuä yätunji imängnngenqä hmbu tii imänminqe.

² Itanji qänakñi ynaunjqä 7, Goti Hanjuwä Iqueä hipenüä iqi ätqäuminuwä iqua, hääwä 7 hnqua meqangä äqungqe.

³ Iinä qunätanga, ynaunjqä hnqu äpäqe, suakä änguä sisnyanä weninqä golqä häkä a äqätä, hiqäva-imäqä ttawätänä qäqiqi ätqepkqe. Qu ynaunjqä iquenji, sisnyanä-weqä aanä kuapänä äwikuwi. Iqu nätmätqä iitä, Goti Iqueqä qokä-apäkä eeqänänä iuqä tääqä tqetä qäsä, golqä hiqäva-imäqä ttawä, Goti Iqueqä zä-hawä iqueä hipenüä iqi ätqäunqeu, hiqäva imäkätñqä äwikuwi.

⁴ Ga jinanä-weqä änguä iinjitä, Goti Iqueqä qokä-apäkä iuqä tääqä tqetä, ynaunjqä iqueqä hipa iutanji, Goti Iqueä hipenüä iqinyqä äminmä äyminiyi.

⁵ Itanji ynaunjqä iqu, tä hiqäva-imäqä ttawä iunji ioätä, jinänäweqä hevqeu eoquteqe, qua bu ätnämäueqäkqe. Iqu ae ätnämäueqanganji, qäukui mmqä ätätä, kakaqä naqänänä äpneqetani, qaquvqetanä we-hunqe, im-imä äqiyändakqa uwqanga, quae eekä ikqe.

Ynaunjqä 4 iqua, quwqä hääwi, hääwä ätkuwinqä

⁶ Ga ynaunjqä 7 hääwä a äqätminuwä iqua, hääwä tpñqä näwinyä imäknminjuwi.

⁷ E imäkmbiyitani, ynaunjqä kinganänä iqu, iqueqä hääwi, hääwä tqanga, hiwiyä häukuitä, tetä, häñeqä ique yuqui-yauqi imäkmbiyi, qua bu äpäknquwi. Qu quaetä, zä eeqänänjitä, hnquaqu-hnque iwäsekuwä iutanji, te qua iunji hnñinänä änätä, zä eeqänänä-pqä iunji hnñinänä änggqe. Ga qätaqä hioätqä-pqe, te eeqäpnä änggqe.

⁸ Itanji ynaunjqä huiziqu, iqueqä hääwi, hääwä tqangqänga, nätmätqä qoqonä, naqänänä tä-tänä enqäpanä iinä hnqu ätimäutä, iqu eqä-pñä bu äpäknqgqe. Qu

eqä-pnjä hñquaqu-hñque iwäsekuwä iquautanjä hñquenj, hñeqä ätuekqe.

⁹ Ga qu nätmätcä eeqänänjä eqä-pñju hänjä äpmeñuwä ii-pqe, hñquaqui-hñque iwäsekuwä iutani, hñgini eeqä äpäkonjuwi. Asä yimba ii-pqe, hñquaqui-hñque iwäsekuwä iutanjä hñquesani, qui imäkñguwi.

¹⁰ Iñi ae äqunmi huizi, ynaunjqä 3 iqu, iqueqä hääwi, hääwä tqanga, qätäqueqä naqänänjä, hiqi-tä äyänätñqä-panjä hñqu, qäukuä haqä yätuta äpäknñgqe. Ingani qu eqä eeqänänjä hñquaqui-hñque iwäsekuwä iutanjä hñginitä, eqä esquä iquautäñi, qätäqueqä iqu haqeqi äpäknñgqe.

¹¹ Qätäqueqä ii äpäknñgqä iqueqä yoqe, “Marasiñqä Zä-iaqä Iqueqä.” Itanga eqä, qätäqueqä e äpäknñgqä iqua, marasiñqä aanjä zä kuapänä iqä ii ätimäukqe. Ämaqä kuapänänjä, eqä iquau änganñguwänga, eqe, quwqä äwqe häkiyä yäqiyqanji, qu äpäkonjuwi.

¹² Iñi ae äqunmi, enätqä 4 iqu, iqueqä hääwi, hääwä tqanga, tiñjä ätimäukqe. Qu mäptqeu, qanuii, itanga qätäqueqä eeqänänjä iutani, hñquaqui-hñque iwäsäupu, hñgini qui imäkkuwi. Itani mäptqä iqutä, qanua iqutä, iquaquiyqä äyänqänñgani, hñgani mäyänqä imiñiyi. Itanga qätäqueqä iqua-pqe, hñgini mäyänqä imiñuwi.

¹³ Ique äqunmi huizi, ymäuäkä naqänänjä hñqu qäukuä awä iqä äväwa päwqanji äqunñgqe. Iqä äväwa äpäwätäqänñgani, manjä yänänäqñqä tiñ tqanji äwikqe. “Qokä-apäkä qua bu äpmeñuwä iquenä, oänä, oänä, oänä!” Ynaunjqä huizi hñquaqu-hñquenjä iqua, quwqä hääwi hääwä tqanñguwänga, hanjä-iqä naqänänjä qokä-apäkä iu äwimenñqiyä.”

9

Ynaunjqä 5 iqu, iqueqä hääwi, hääwä ätkqenqä

¹ Itani enätqä 5 iqu, iqueqä hääwi, hääwä tqanga, nyi qätäqueqä hñqu qäukuä haqä yätuta äväma, qua täu päknñgani äqunñgqe. Itanga qu iquenj, qua hovqä täpäunjuä maeqä iquesanjä qñqanjä hutäuqe äwikuwi.

² Qñqanjä hutäuqe ävqanñguwänga, iqu hovqä iñjä ique hutäuqanña, suakä, tä naqänänjä ikeqanñgä ätimäuqä-pa ätimäukqe. Itanñqanña suakä hovqä iñjä iquesa ätimäukqä iqu, mäptqä ique qaquvqä enqä-pa äkiptaqiyätä, hea iwimäkkqe.

³ Itani, penjuä kuapänänjä, suakä ique äväma, yänänäqñqä qänjuekäta iquauqä enqä-panj ämapiyi, qua iunqä äwekuwi.

* 8:13 Itkimäkcä 9:12; 11:14

4 Itäni penüä iquauni, tii ätukuwi. "He qoä-qamqä, zä-yäunquä hioätqe, yuuwä matäuqä pambiyä. Oeyä. He yuuwä täupnqe, ämaqä, Goti Hanjuwä Iqueä atäunüä iinqe, quwqä hipenüu maqnqä iinqä iquaunä imäkpüyä.

5 He ämaqä iinjä iquauni, qanüä 5 tänjä-hunqä äväpiyä-qe, pizqe mapäsqä pambiyä." Itanga penüä iqua, im-imä äwäpu, tänjä-hunqä äwiminuwi, ii qänjuekäta ämaqeu tänjä-hunqä ävquwä enqä-pani.

6 Ämaqeu iinjä wimeqanqani, qu äpäkonqänqä qävqä ipiyä-qe, mapäkonqä ipnuwi. Qu äpäkonqä iinqe, aanä kuapänä äwinqanqä-qe, äpäkonqä iqu qunqe, zä wäniqe.

7 Nyi penüä iquauni, hinüä tiinjä-nänjä äqunqge. Qu hosi iqua enqä-panä, mäkänqä näwi imäknganqä, ga quwqä nyuänjuni, golqä ynna enqä-panä ämäupu, itanga quwqä himä-hiqumuani, ämaqä änyänuwä-panä iinjä änyminuwi.

8 Itäni quwqä de, apäkä iuaugä dä enqä-panä iinjä äupu, quwqä hiquani, laiyonqä iqua äuinuwä-panä iinjqä.

9 Itanga quwqä quikui, nätmätqä ipnjqä woyqä enqä-panä iinjä eä, quwqä huqe, ptäptäukuä äqäyäpiyi, kalisi kuapänänä, hosi iqua mäkänqä qanä tnänjä eyqiyämeqanga, äkakä äqänqä-panä iinjqä.

10 Itangqänqä iquaugä häwqetä, yänä marasingä tänjä-hunqä quvqä vqetäni, qänjuekäta iquauä enqä-panä iinjqä. I etangi, quwqä yänänäqnqä, qokä-apäkä iu tänjä-hunqä quvqe, qanüä 5 wipnqe, ii quwqä häwqeu äwinä.

11 Iquaugä naqä ämiwiyqä äpmenqä iqu, ii enätqä qua hovqä täpäunüä maeqä iquesanä iqueyqä. Ga Israitqä iquaugä anä-kuknuä iuni, enätqä iquenyqe, 'Abätonäüä' änyuätkuwi. Itanga Grikä iquaugä anä-kuknuä iuni, 'Apoliyonä' änyuätkuwi. Yoqä iquaquiyqä qakui, 'Qui Imäkcä Iqueyqä'.

12 Itanga hanä-iqä naqä hinuiqänä iqu qäpu eqäqe, qätä nyipiyä. Hanä-iqä naqä hnquaqu qänaki yqänä äquvepänqiyä.*

Ynaunjqä 6 iqu, iqueqä hääwi, hääwä ätkqenqä

13 Itäni ynaunjqä 6 iqu iqueqä hääwi, hääwä tqanga, nyi manä hnqu qätä äwikqe. Manä tqu, golqä hiqäva-imäkcä ttawä, Goti Iqueä hinüä iqi äwinqä iqueqä komqä-hänyenä hnquaqui-hnquaquinä iquautanä yäpä iqisa tqangi äwikqe.

14 Manä iqu enätqä 6 hääwä qätätanqä iqueni, tii ätukqe. "Enätqä hnquaqui-hnquaquinä, eqä naqä

* 9:12 Itkimäkcä 8:13; 11:14

Yupretisiu guä äqäyambu äpmeñuwä iquauni, huätä iwasqiyäwatiyä.”

¹⁵ Enätqä iinjä iqua, “Hiunjinqä, qanuinqä, quväukuinqä äknğanqätiyä” tpu, näwinyä imäkmbu, äpmamiñuwi. Mañä iqu iinjä tquanğa, iqu enätqä hñquaqui-hñquaquinä iquauni, qokä-apäkä iunji, hñquaqu-hñque iwäsäupu, iquautanä hñquenji, pizqä päkpñqä diñqe, iwasqäyawatqä.

¹⁶ Itanğa quwqä mäkä-iqä hosiü äpmamiñuwä iqua, aanä kuapänä, 200 miliyänqä äpmamiñuwinqä qätä äwikqe.

¹⁷ Itanji wätqä enqä-panji, hosi iquatä, ä hosiü äpmamiñuwä iquatäñi, quwqä suqe, nyi hinuä tiñä äqunqge. Iqua niqnqä woyqä quwqä quikuü ämänänminqge, hui häñesqä, hui heawiqä, ä hui hiuisqe. Hosi iquauqä nyuänji, laiyoñqä iquauqä nyuänjä-nänjiqä. Itanğa, teu, suakiu, hikä piyanä-weqä tä änätñgeu, eegänänä iqua, quwqä manita ätimäwa äumiñuwi.

¹⁸ Itanğa nätmatqä ququvqänänä hñquaqui-hñquenä iqua, ämaqä kuapänänä, hñquaqui-hñque iwäsekuwä iquautanä hñquenji, pizqä äpäkkuwi. Ii teu, suakiu, hikä piyanä-weqä tä änätñqe, hosi iquauqä manjuta ätimäwa äukuwä iquayi.

¹⁹ Itanğa hosi iquauqä häwqe, nyuänjätänä qämakä-nänjä eä, ämaqeunji iitä yuuwä ätämiñuwi. Quwqä yänänäqnqge, manjütä, häwqeutä, äwäminqge.

²⁰ Ämaqä huizi, nätmatqä ququvqä hñquaqu-hñquenä iquautanji, mähäkonqä imiñuwä iqua, qu nätmatqä quwqä hipaitä imäkmiñuwä iunji, tuwä mäwiyqä, äwqä yqänä äwimiñuwi. Auqä, qu dnä ququvqä iquauqä yoqetä, goti quanğa iquauqä yoqetäñi, haqeu ämamäupu, qonä wotäüqe, mäwquatämäuwä imiñuwi. Goti quanğa golqeu, silpaiu, brasiu, hikiu, zeu, ga nätmatqä iinjä iqua, qu hinuä-tänjä, qätä-tänjä, qanä uwqä-tänjä-qua hmanji. ²¹ Ämaqä häñä yqänä äpmamiñuwä iinjä iqua, ämaqä huizi iu pizqä äpäsäpu, paaqä imäkäpu, ä huiwä yanä hinqi änyäkipu, itanğa nätmatqä quwä hinqi ämayäkämiñuwä-qe, anji knuä äkunmäknäpu, suqä iinjä iquauni tuwä mäwiyqä imiñuwi.

10

Enätqä hñqu, bukä wänqä hmbu, Jonä iqu änätñqä äwikqenqä

¹ Nätmatqä iinjä iqua ae äpäwqanğa, nyi enätqä yänänäqnqä hñqu, qäukuä haqä yätuta quvepqanji äqunqge. Iqueqä huiwä iunji, qaquvqä patqnqä, itanğa

wäpinyiqukuä iqueqä nyuänjä iu okäkasänminqe. Iqueqä himä-hiqumuanj, we-hunqä mäptqä enqä-panj ätä, ga iqueqä yukä iquaqu tä sqä enqä-panj iinj.

² Ga iqueqä hipa iunj, bukä wänqä ävatnqä hmbu, a äqätqa quvepqangi äqunqge. Äquvepäqetanj, iqueqä yukä ämuangisanj, eqä-pnjä haqeu äui, qunamäuqängisanj, quaeu äuminqe.

³ Itanj iqu aanjä manjä yänänäqñqä, laiynqä zääqä ätqä-pa, e ätkqe. Iqu manjä yänänäqñqä tqanga, injanj qaquvqä 7 iqua äuesäupu, kukñuä ätkuwi.

⁴ Qaquvqä 7 iqua äpnapiyi, kukñuä qäpu tqanguwänga, nyi kukñuä iinj, tuwanjä qämätmä iminqe, qäukuä haqä yätutanj, manjä hnqu tii tqangi äwikqe. "Qaquvqä 7 iqua kukñuä ätquwinqe, tuwanjui maqiyqä panä. Tqä kñuä iunä äkiyänä."

⁵⁻⁶ Iwä enätqä qonjqä eqä-pñjutä, quaeutä äuitangi äqunqgä iqu, kukñuä hnqu guä mäsaueñqe, iqueqä hipa ämuangisanj qäukuä haqä yätu eätä, Goti Aanjä Hänjä Hea Ique-ique Pmeqä Iqueä yoqe ätkqe. Ii Goti qäukuä iu, qua iu, eqä-pnjä iu, nätmätqä eeqänänjä iu äwinuwä ii imäkkqenqe, Iqueqä yoqe, i ätkqe. I ätätäqänganj, tii ätkqe. "Tänganj Goti Iqu hinjä äqänä mämpmeqä injiyä. Hea qäpu eqiyä."

⁷ Nätmätqä Goti Iqu imäkäniqä iinqä zä eminqe, Iqueqä wäunjä äwiyäpu, kukñuä hinjä-tqä iquau ätuminqä-pa, qänakñi ynaunjqä 7 iqu hääwä tätñqä iqangutqänganj, nätmätqä iinj, naqä-qakuä timäutñqä, imäkäniqe."

⁸ Ga nyi manjä qäukuä haqä yätuta tqangi äwikqä iqu, anginj tii ändkqe. "Si äwätinä, bukä enätqä eqä-pñjutä, qua iutä ätqäunqä iqueä hipaeu ävatnä äwinqe, motayä."

⁹ Iinjä dqanga, nyi enätqä iquenqä äumi, iquenj, "Bukä wänqä ipu nyi dapiyä" ätukqe.

Ga iqueuä kima nyi-mändanj, tii ändkqe. "Si bukä wänqä täpu, ämändautnä äänyä. Ga si ämändauñj, tptawä äsätnä ändqe, kñuä enqä-pa äwi iqangqä-qe, änguneqäsqa äwqä bu ämnäqetanj, anginj kanqä enqä-pa zä-yänqiyä."

¹⁰ Iqu iinjä ae ändqanga, nyi bukä iñipu, iqueä hipaeuta ämotaumi, qe ängqe. Ga nyi änganga, nyaqä manijinj, kñuä enqä-pa äwi ikqe. Iwä ae änguneqäqanga, äwqä mändanj zä ikqe.

¹¹ Inganj qu tii ändkuwi. "Si Goti Hanjuwä Iqueuä kukñui, nätmätqä qokä-apäkä kuapänänjä huiwä huitanjä-huitanjä iuta, anjä huitanjä-huitanjä iu pmeqä iuta, anjä-kukñuä huitanjä-huitanjä tqä iuta, itanga ämiqä naqä kuapänänjä iuta timäuninqenqä awä suiyä."

11

Goti Iqueqä kukñuä awä suiyyqä iquaquinyqä

¹ Iwä hñqu nyñi, “Si ävauätnä, Goti Hanjuwä Iqueä hiqäva-imäqkä anitā, hiqäva-imäqkä ttawitāñi, kiqä nagenqä iwäsävā” ändätä, iwäsäuqāñqä yäqkä hñqu ändapätä, tiñjä-pqe inä ändkqe. “Ae iwäsäunji, qokä-apäkä iqi, Goti Iqueqä yoqe haqeu ämamäupñqä qonjä äwoktäutqāñuwä iquaunji, a tävä.

² Iñjä itnānganji, si Goti Iqueqä hiqäva-imäqkä anjä ämätñāñqä ququawä yäpaqä māngisanji, miwäsäuqä pa, hiñuinä qunyä. Ii tiñjä etangi. Ququawä iqu ämaqä Goti Iquenqä änyä maqñqä eāñuwä iquauqä eä, ga qu Goti Iqueqä anjä-himqä iquenji, quwqä äwiñqä dutanä qui imäkäpu mitqätangpi, qañuä 42 päwāniqeqä.

³ Itanji ämaqä nyaqä kukñui awä jiyñqä hñquaqui yāñänāqñqä vqāñgä, iquaqu huäqä-huñqä ämuasmāñqe äyāunyä, kukñuä hiñuä tätqätangisi, hiunji 1,260 iqua* päwāniqeqä.”

⁴ Ämaqä iñjä iquaqu zä-olipqä iquaqutä,[†] itānga hiqi-tä-tqäuqä iquaqutä, qua eeqāñänjä iuqä Aanjä Naqä Iqueqä hipenüä iqi ätqäñuwä enqä-panji.

⁵ Ga ämaqä hui iquaqui ququvqä itquenätpu iqāñgpqe, te iquaquiyqä manjita ätimāwanji, mäkä-huñqä iquaunji tä ganguti, qu äpäkombnuwi.

⁶ Iquaqu kukñuä awä jiyñqānganji, qäukuä yätutanji piyā maqiyqä yätñqä imäkiyñqe, yāñänāqñqä-tāñjä-quaquiyi. Itānga eqä häñeqä-tāñjä imäkinyiyāñqätä, nātmatqä quvqä qua täu qui imäkinyiyñqätāñji, yāñänāqñqä-tāñjä-quaquiyi. Iquaqu nātmatqä iñjä di, iquaquiyqä äwiñqetanä imäkinyiyi.

⁷ Iwä iquaqu Goti Hanjuwä Iqueä kukñui qäpu tqāñgiyānganji, nañuä hiqiyqä hñqu qua hovqä täpäñuä maeqä iuta äyapäqe, iquaqutä mäkä humbnuwi. Iquaqu iquenji yāñjä māvqñqä iqāñgisi, pizqä päسانیqe.

⁸ Iquaqui pizqä päsqānga, iquaquiuä huiwä pizqe, anjä-himqä naqä[‡] iutanjä huāñqä iqi witāniqe. Anjä-himqä iquenyqe, kukñuä ktqä “Sotomätä Isipätä enqä-panjiqä” ätkuwi. Iqñji, qāñganä iquaquiuä Naqä Ique, qu äpäsäpu, zä-huätati äuekuwä iqiyqä.

* **11:3** Qañuä 42 iquatä, hiunji 1,260 iquatāñji, asāñāñji. † **11:4** Sakätiyasi 4:2-14 ‡ **11:8** Näqñqätāñjä hñqua tii ätätqāñjä. Jonä iqu anjä-himqä hñquenqä naqä-qakuä matqä ikqe. Iqu ämaqe quuvqä maeqiyqä ipu, suqä quvqä imäkäpu, Goti Iquenji hñgisāñä itquetqätāñguwiñqä kukñuä ktqä e ätätä äqäqke.

⁹ Hiunji hñquaqu-hñque, itanga huizi iqueä, hiunji quemisqä iunji, ämaqä huiwä huitañä-huitañä nyqä eeqänänjä iutañä, hueqä-himqä eeqänänjä iutañä, añä-kukñuä eeqänänjä tqä iutañä, itanga qua eeqänänjä iutañä iqua, qu iquaquiyqä huiwi, ämaqä hñqua ämepu qua qäyä ptepnqe, 'hñqä' mätquä, hinuinä äqumbu pmapnuwi.

¹⁰ Kukñuä awä suiyqä iquaqu qokä-apäkä qua iu äpmenjuwi, täñä-hunqä quvqe ävätqäñiyä iutañi, iqua, iquaqu e päkonqangiynqe, ewiqä ätäpu, nätmätqä yeeqä vqe, yanä imbnuwi.

¹¹ Nyi tiñä-pqe wätqä äqunqge. Hiunji hñquaqui-hñque ae äpäwqanqani, hiunji huizi iqueä hiunji quemisqanqani, Goti Iqu iquaquinyqä yunuä hñä angu ävauqumuatqe, ändowatqanga, iquaqu ävauäsinyä pämä ätqäukiwi. Ämaqe, hinuä ii äqumbiyi, zä aanä naqänänjä ikuwi.

¹² Iquaqu ae ävauvi, manä hñqu qäukuä haqä yätutani, tii tqanqi äwikiwi. "Qe täqinqä yapinyqä." Inqani iquaqu qaquvqeu, qäukuä haqä yätunqä yqanqiyänqa, iquaquiyqä mäkä-hunqä iqua hinuä äqunäwatkuwi.

¹³ Asänqani, eekä naqänänjä hñqu iiqe, añä-himqä 9 iquau hinuinä äqunätä, hiqñqä huiziquenji qui imäkkqe. Inga qänqani, eekä naqänänjä ikqä iqu, qokä-apäkä 7,000 ättqäkkqe. Qokä-apäkä huizi iqi äpmaminjuwä ii, zä kuapänä winqanga, Goti qäukuä haqä yätu äpmenqä Iqueqä yoqe, haqeu ämamäukuwi.

¹⁴ Qätä nyipiyä! Hanä-iqä tquaqu qäpu eqanga, itani huizi iqu timäutñqe, qäqi-iqiyqä.Š

Ynaunjqä 7 iqu, iqueqä hääwi, hääwä ätkqenqä

¹⁵ Itani enätqä 7 iqu, iqueqä hääwi, hääwä tqanga, inqani qäukuä haqä yätutani manä hui yänänäqñqä tiñä ätkuwi.

"Qua eeqänänjä iu miqe, neqä Naqä Iqueqätä, Iqueqä atäunuä ätekqä Kraisi Iqueqätänyä, näweqä ätimäuqiyä! Itanga Naqä Iqu hea ique-ique miqunäiqeqä."

¹⁶ Itani ämaqä naqä 24, Goti Iqueä hinuä iqi zä-hawiu äpmenjuwä iqua, qonä äqutasepäpu, Iqueä yoqe haqeu ämamäupu, tii ätukuwi.

¹⁷ "Aanä Naqä Iquki, Si Goti Yänänäqñqä Eeqänänjä-tänä Iqukiyqä. Si tänga äpmenä, qänqanä äpmaminä Iqukiyqä. Si Tqä yänänäqñqä naqe ae ämetnä, ämitqänqñqe, ne 'änguiqä' äktqunä.

¹⁸ Ämaqä Sinyqä änyä maqñqä eänuwä iqua, äwqä tnänä imäqanquwä-qe, Tqä äwqä tnänitä, hea qäyunänjitäñi, ae ätimäuqeqä. Tängani ämaqä ae

äpäkonguwä iquauni, kuknuä mittnqānganjqā. Itanga-pqe, Tqā wāunuä äkiyāpu, kuknuä hinuä-tqā iquaunitä, qokä-apäkä Tqāngqā atāunuä ae iknä iquaunitä, āmaqā zā ipu Tqā yāpā iqinyä äpmejuwä yoqā-tānjä, ä yoqā maeqā iquaunitä, quwqā kima ävätnä yeeqā iwimäktnqānganjqā. Iwä, āmaqā qua qui imäkätqānuwä iquauni, qui imäktnqe, tāngä täsuwänä.”

¹⁹ Ämaqā naqā iqua, kuknuä iini ae ätqanguwānga, Goti Hanjuwä Iqueä anä qäukuä haqā yātu ämätnānge, qnqanä hutānganga, itanganj qu Goti Iqueuä kuknuä guä-mäsāngqā ipnä iqu hinuä qumbnqā, ätnānjä iqi ätqäuminqe. Itanga qaquvqetanä we-hunqe, im-imä ändakka weqanguwānga, häāngqā naqānānjä ätimäutä, qaquvqe osqanğa, quae eekä itä, piyā hiwiyä häukuätäni, kuapänä äpākngqe.

12

Apäkä iinyqätä, qāmakä naqānānjä iquenqätä

¹ Itanganj nyi ktqā nātmatqā yāunuä iqā hnqu, qäukuä haqā yātuta tii timāuqangi äqungqe. Ii apäkä enqā-panjiyi. Iiyqā ämuasmāngqā enqā-panj, mäptqe ktqā pmuätäutanga, qanuä-pqā iqu, iiyqā yukä yāpā iqi pmetanga, qätäqueqā 12 iqua, iiyqā nyuānjä iunji, ynğa enqā-panj ämäuä äpmaminqe.

² Apäkä äwqā-tānjä ii, ymeqā nyuätnqā itäqānganji, tānjä kinä wunqangi, zāāqā naqānānjä ätminqe.

³ Itanj ktqā nātmatqā yāunuä iqā huiziqu, qäukuä yātuta tii timāuqangi äqungqe. Qāmakä hänesqā naqānānjä hnqu äwāminqe. Iqu nyuānjä 7 inqā-qu eä, ga kiqā nyuānjä iquautanji, nyuānjä komqā-hānyenä 10-tānu eminqe. Itanj nyuānjä eeqānānjä iquauni, ämiqā iquauqā ynğa enqā-panj äpmakāuminqe. ⁴ Kiqā häwqe, qäukuitanjä qätäqueqā kuapänānjä, qua täunqā äqutäsitäumepkqe. Qätäqueqā hnquaqu-hnquenä iquautanjä hnquaquini, hinuinä äqunätä, hnquesanji qua täu äpākngwi. Itanga qāmakä iqu, apäkä ymeqā nyuätnqā iqangqā iiyqā hipenuä iqi ätqäuä, iqu, ii ymeqā ae äyā nyquanga, änätnqā äqunä ätqäuminqe.

⁵ Ga apäkä ii ymeqā e änyuekqā iqu, ii ymeqā yäqā woyqā a äqätä, qokä-apäkä eeqānānjä äpmakāwānuwä iu mitnqe, Goti Hanjuwä Iqu atāunuä ikqā iquvi.* Apäkä ii ymeqā ae äyā nyquanga, qu iquenji haqā yätunqā maqänä äma epiyi, Goti Hanjuwä Iquenqätä, Iqueqā zā-hawä iunqätä ätuma äukuwi.

* 12:5 Apqä Bukä 2:9

⁶ Iu ätuma uwqannguwanğa, apäkä ii anä avqngqä imnqä zä äukqe. Ga iqiñi, qu iñi ämipu, ymisanä äväpu, itqätanğpi, hiunji 1,260 päwätñqä iinqe, Goti Hanjuwä Iqu anä ae imäkekqe.

Qu qäukuä yätu mäkä äunğuwiñqä

⁷ Itanğa qäukuä haqä yätutanı, mäkä naqänänjä ti- inä ätimäukqe. Maikoli† iqtä, iqueqä enätqä iquatäni, qu qämakä naqänänjä ique päsqañguwanğa, ga qämakä naqänänjä iqtä, iqueqä enätqä iquatäni, mäkä kima ikuwi.

⁸ Ga qu mäkä kima i ikuwi, yänänäqñqä maeqä epu, maki homä ikuwi. Iinjä iutanı, qu qäukuä haqä yätunı mäpmeqä ikuwi.

⁹ Itanı Goti Hanjuwä Iqueqä enätqä iqua, qämakä iquenı, qua täunqä ämatnämeqkuwi. Ii qämakä qanğatqä qu, “Setänä, ämaqeu kukñuñqä ätuma uwqä iqueyqä” änyuätminuwi. Iqu qokä-apäkä qua täu äpmakäwäñuwä iunı, quanğä tquä iqueyqä. Qu ique qua täu ämatnämeqäpiyänğanı, iqueqä enätqä iquaunä-pqe qäsä ämatnämeqkuwi.

¹⁰ Itanı qäukuä haqä yätutanı, nyi manä yänänäqñqä hnqu tii tqanğı äwikqe.

“Tänğanı, Goti Iqu Yänänäqñqä-tänä-qu eä, anğı ae inätmetä, Iqunä ämäneyätñqe, ii ätnänjä iqi ae ätimäuqi. Itanğa ämaqä Goti Iqu Iqueqä qokä-apäkä iu anğı itmeninğä atäunüä ikqä Kraisi Iqu, yoqä naqetä, yänänäqñqetä ämetñqe, ii-pqe ätnänjä iqi ae ätimäuqi. Ii tiñjä etanğı. Setänä, neqä tatqä-guäkau hiunji heatqä ique-ique Goti Iqueqä hinuä iqi kukñuä ämitätñqä iquenı, bi ämatnämauquwi.

¹¹ Ga neqä tasi-guäka, iqua Sipsipqä Meqä Iqueqä häneqetatä, Iquenyqä kukñuä awä ätminuwitatäni, yänänäqñqä ämepu, mäkä-hunqä iquenı ämäwqätäupu, quwqä hänä-pmeqä diñqe knuä mämeqä ipu, quwqä mäkä-hunqä iqua pizqä päsqenqe zä miqä danä ikuwi.

¹² Iinjä etanğqetanı, qäukuä iqukitä, qäukuä haqeu äpmeñuwä iquendä, he ewiqä tpiyä. İnäqe qua iqukitä, eqä-pñä iqukitä, oänä! Setänä iqu iqueqä quäuqä pmeqe, homä etanğı naqñqä eä, äwqä tnänjä imäkätä, henynqä ae äquvepqiyä,” tqanğı äwikqe.

¹³ Ga qämakä iqu, qu iquenı, qua bu ae äyä ämatnämauqanğä hinuä äqunäqetanı, iqu apäkä ymeqä qokä nyquanğqä iñi, ändämikqe.

¹⁴ İnğanı, apäkä iñi, iyyqä anä avqñqä iunqä äväwa wätñqe, qu ymäuäkä naqänänjä iqueqä huqä hnquaqu

† 12:7 Jutä 1:9; Deniyäli 10:13

ämämuasmewikuwi. Iqini quväukuä 3 äpäwätä, qanua 6 päwqanqanqe, ii qamakä iqu-tänä qäqiqi mäpmeqä, kinä nämä pmetanqa, qu iini änguänä ämipu, ymisanä äväqisminuwi.

¹⁵ Apäkä ii äväwa uwqanqa, qamakä iqu, iqueqä manita eqä quta dueqanqa, ga eqe, aanä naqänänä imäknäqetani, apäkä ii qanaki äunjqua ikäminqe. Qamakä iqu, eqä tqu apäkä iini, huakä ämetä, qui imäkätinqä äwingqe.

¹⁶ Eqä iqu e päwqanqa, qua iqu apäkä iini, yätamäqä ävätä, eqä qamakä iqu quta ändomäukqe, hea enqä-pa äqäqauäqe, eqä iqueni yäpä imä ämawqatkqe.

¹⁷⁻¹⁸ I iqanqa, qamakä iqu apäkä iinyqä äwqä tnänä winganqi, iqu äwätä, iyyqä ymeqä huizi iquau mäkä päkmätä ikqe. Qokä-apäkä i päkmätä ikqä ii, qu Goti Hanjuwä Iqueqä kuknuä-suqä iu qänaknä ipu, kuknuä Jisasi Iqu awä ätkqe, a äqätminuwä iquayi. Itani qamakä iqu, eqä-huänä-tänä hikä weä iqi, pämä ätqäukqe.

13

Nanuä hiqiyqä hñqu ätimäukqenqä

¹ Qamakä iqu iqi tqäutanga, nyi nanuä hiqiyqä hñqu, eqä-huänjuta timäuqanqi äqungqe. Iqu nyuänä 7-tänä-qu eä, itanga nyuänä komqä-hänyenä 10 hunätanqi äqungqe. Itani hänyenä eeqänänä iquauñi, ämiqä iquauqä ynña enqä-pani äpmakäuminqe. Itanga iqueqä nyuänä iquauñi, yoqä Goti Iquenyqä äkasuwä quvqä tqänqä hui äqänminqe.

² Ga nanuä hiqiyqä nyi hinuä äqungqä tqu, ii lepatqä enqä-panä iyyi. Itanga kiqä yuki, bea iquauqä enqä-pani. Itanga kiqä manj, laiyoñqä iquauqä enqä-pani. Itani qamakä iqu nanuä iqueni, iqueqä yänänäqñqe ävätä, yoqä naqänqä iwimäkätä, itanga ämiqe, iqueqä-kiuä enqä-panä pmetñqä iwimäkkqe. ³ Itanga nanuä hiqiyä iqueä nyuänä hñqueni, wätanqä-täñi. Ii pizqä äpäsanä-tpu ikuwä-qe, wätanqä ququvqä iinä iqu, ae äsätä, änguä ekqe. Itani qokä-apäkä eeqänäñi, nanuä hiqiyqä iquenyqä yänuä ipu, qänaknä äwikuwi.

⁴ Itanga iqua, qamakä naqänänä iqu iqueqä yänänäqñqe, nanuä hiqiyqä ique äwikqenqä näqñqä ae epiyitani, qamakä iqueqä yoqe haqeu ämamäupñqä qonä äwoktäukuwi. Ga iqua, “Nanuä hiqiyqä tqutä asänäñi, tqukikä? Ä mäkä anäñi, tqukitä hunyiynqäwä? Aanqeqä” ätäpu, nanuä hiqiyqä iqueqä yoqe, haqeu inä qe ämamäukuwi.

⁵ Inğanj Goti Hanjuwä Iqu nanuä hiqiyqä iquenj, hiñuinä qunätangi, iqu kiqä yoqä haqeu ämamänätä, Goti Hanjuwä Iquenyqä äkasuwä quvqä ätätä, ga ämaqeu mitqätangi, qanua 42 äpäukqe.

⁶ Qanua iinjä päwätqätanga, iqu Goti Hanjuwä Iquenyqä äkasuwä ätätäqänganj, Iqueqä yogenqätä, Iqueqä anä qäukuä haqä yätunjqätä, nñ iu äpmenuwä eeqänänj äquaunqätä, tuwängisa ätminqe.

⁷ E qäyä ätätqätangi, Goti Iqu iquenj, iqu qokä-apäkä Goti Iqu Iqueqängqä atäunuä ikqä iunji äpästät, homä qäyä iwimäkätñqä hiñuinä äqunminqe. Itanga iqu yoqä naqä ämetä, hueqä-himqä eeqänänj iutä, huiwä huitanjä-huitanjä änyänuwä iutä, kukñuä eeqänänj iutä, itanga qua eeqänänj iu pmeqä iutä ämitñqä hiñuinä äqunminqe.

⁸ Iutanj, ämaqä qua iu pmeqe, Goti Iqu qua mimäkqänganj, quwqä yoqe bukä hea ique-ique pmeqeunji maññqä iminjqä eeqänänj äqua, qu nanuä hiqiyqä iqueqä yoqe, haqeu matnämäupu qonjä woktäupnuwiqä. Bukä iqu, ii Sipsipqä Meqä qu qänganä pizqä äpäsanjuwä Iqueqeqä.

⁹ Ämaqä qätä-täñu-qu etangutqe, iqu kukñuä tä qätä äñguänä äwiyänä.

¹⁰ Ga Goti Hanjuwä Iqu ämaqä hñque, guä kiyäueqängqä atäunuä itqätangutqe, inji iqu guä kiyäueqä anju guä qiyänätñqä wängqiyä. Itanga Iqu ämaqä hñque, qu näpqä-hionaqetä pizqä päkpñqä atäunuä itqätangutqe, ga qu iquenj, näpqä-hionaqetä pizqä päkpñqäuä. Ga suqä tiinjä tqi timäuqänganj, Goti Iqueqä qokä-apäki, qu yänänäqñqä äpmapu, quwqä quuvqä heqiyqe, a yänänäqñqä kiqätqäpnqä.

Nanuä hiqiyqä hñquququ ätimäukqenqä

¹¹ Itanj nyi nanuä hiqiyqä hñquququ, qua iunda ävautä äyapqangi äqunqqe. Ga kiqä nyuänj iunji, komqä-hänyenä hñquaqu, sipsipqä meqä äquaqu äñqä-panjä iinjä äunäqänga, kiqä kukñui, qämakä naqänänj hñqueqä äñqä-panjqä.

¹² Nanuä hiqiyqä qua iuta ätimäukqä iqu, nanuä hiqiyqä kinganänj äqueqä yänänäqñqeta äkitqäuä, äqueqä wäunji imäkminqe. Nanuä hiqiyqä kinganänj iqu, wätanjä ququvqä, äque pizqä päkmätä ekqä, ga äe äskqä äquvi. Itanj qua iuta ätimäukqä iqu, qua iu äpmenuwä äqua, nanuä hiqiyqä kinganänj äqueqä yoqe, haqeqä ämamäupu qonjä woktäupñqä, wäunuä tii iminqe.

¹³ Iqu suqä naqänänj, ämaqä mimäkqänänj di huitanjä-huitanjä imäkätñqä yänänäqñqä ämakqe. Suqä hñqu tiinji.

Qokä-apäkä iuqä hinuä iqini, iqu, tä qäukuä haqä yätuta ävama, qua täu päknätngä imäkminqe.

¹⁴ Iqu nanuä hiqiyqä kinganänjä iqueqä yänänäqngqeta äkitqäuä, suqä iinjä iqua qäyä imäkätngä, Goti Iqu iqueni, hinuinä qungangqetani, iqu qokä-apäkä qua täuni quanqä ätuätä, tii ätuminqe. “Nanuä hiqiyqä, näpqä-hionaqe qäyä äpäsqangä, hänä yqänä äpmenqä iqueni, he iqueqä ktqe imäkäpu, iqueqä yoqe haqeu mamäupiyä.”

¹⁵ Itani, iqu nanuä hiqiyqä ktqä iqueni, yunuä qäyä vätnqe, Goti Hanjuwä Iqu hinuinä äqungqe. Inji ktqä iqu, kuknuä ätätä, ämaqä ktqä ique qonjä mäwoktäuqä iqangpqä iquauni, qu pizqä päkpnqä imäkkuwi.

¹⁶ Itangani, nanuä hiqiyqä hñquaqunä iqu tqangi, qu qokä-apäkä eeqänänjä iuqä huiwiu atäunuä vqängqä äqäkuwi. Hñqua quwqä hipenjuivqä. Itani hñquauni, hipa ämuangisanjqä. Ga ämaqä hinginqä, ä yoqä-tängä, nñ mbqä kuapängä-tängä, nñ mbqä-nätmatqä jua-jua maiqä-tängä, ä huizi iquauqä yäpä imä mäpmeqä inuwä, ä huiziquauqä wäunuä hinginäwa äwiyätqänguwä-pqä iunipqeuä, qu eeqänäni, atäunuä vqängqä kiqä hiqngqä iutani, äyä ämakuwi.

¹⁷ Hiqngqe, ii nanuä hiqiyqä iqueqä yoqenjä-qe, nñ iqueqä yoqä iuta a täuqängqe. Inji ämaqä, nanuä hiqiyqä iqueä hiqngqä mämeqä imipqä iqua, qu qokä-apäkä huiziuqä nätmatqe, mbqä miqä da iqangpi, ga huizi iqua-pqe, quvaqä nätmatqe, mbqä miqä danä ipnuwi.

¹⁸ Ga ämaqä hñqu knuä änguä-tängu eäqe, iqu nätmatqä tängqe, näqngqä ängüänänjä hetngänänjqä. Ämaqä hñqu näqngqä-tängä-qu eäqe, iqu nanuä hiqiyqä iqueqä yoqeta a täutngänänjqä. Ii ämaqä hñqueqä yoqeta atäunuä enqä-panjqä. Ii 666 iqeyi.

14

Ämaqä 144,000 iqua, apqä änyä-hänjä ätkuwinqä

¹ Ga nyi hinuä angumä äqungqe, Sipsipqä Meqä Iqu qoqonjä Sayonä yätu tqäutangi äqungqe. Itanga Iqutäni, qokä-apäkä 144,000 iqua, Sipsipqä Meqä Iqueqä yoqetä, Iqueqä Kaniqueqä yoqetäni, quwqä hipenjuu äqämbu anä ätqäuminuwi.

² Itani qäukuä yätutani, häängqä ängüänänjä hui qänganggi äwikqe. Ii eqä naqä hñqueqä häängqätä, qaquvqä naqä hñqueqä äkakätä, enqä-panjä iinjä ätätä, ga ämaqä hui gita ätquwä-panjä iinjä tqanggi äwikqe.

³ Ga qokä-apäkä 144,000 iqua, Goti Hanjuwä Iqueä zä-hawä iqueuätä, nätmatqä hänä-pmeqä-tänä hñquaqui-hñquaquinä iquauätä, ämaqä naqä iquauätä hinuä iqi ätqäupu, apqä änyä-hänä hñqu ätkuwi. Apqä iquenqe, ämaqä huizi iqua-pqe, maqñqä epnä. Ga ämaqä kuapänänä iinä iqua, Goti Hanjuwä Iqu qokä-apäkä qua täu äpmeñuwä iuta angi mbqä imakqä iqua, quwqä-quwänä näqñqä eqäüä.

⁴ Ämaqä iqua, apäkä iuatä hiqaqä anä äwipu, kiyä imätmäknätqäñuwä enqä-panä iinä ma, ikikinyänä äpmepu, anä eeqänänä, Sipsipqä Meqä Iqu äwqanqgeuñi, qänaki äwivändätqäñuwä iquayi. Goti Hanjuwä Iqu qokä-apäkä eeqänänä qua täuñiuqä awä iqisa ae mbqä imetä, inñ qu Iqueqänqätä, ä Sipsipqä Meqä Iqueqänqätä, qämätaqiyqä pmepñqä iinqe, qu, qu-ganänä enqä-panä itmakqe.

⁵ Qu kukñuä quanqä matqä ipu, nätmatqä hñjua mimäkkqä itqäñuwä iquaiqä. Oeyqä.

Ynaunjqä hñquaqui-hñquenä iquauqä kukñuinjqä

⁶ Nyi iinä äqunmitañi, huizi, ynaunjqä huiziqu qäukuä awä iqi äväwa päwqanqi äqunqge. Iqu kukñuä änguä hea ique-ique pmeqe, qokä-apäkä qua täu äpmeñuwä iuñi, kukñui awä tuätñqä iquvi. Qua eeqänänä iutä, hueqä-himqä eeqänänä iutä, ä anä-kukñuä eeqänänä iutä, ññ huiwä huitañä-huitañä iutänyä.

⁷ Iqu manä yänänäqñqä tii ätkqe. “Goti Hanjuwä Iqu, ämaqeüqä suqe kukñuä tgeuta iwäsäutñqe, ae ätimäüqiyä. I etanqi he Iquenqä zä yasämä ipu, Iqueqä yoqe haqeu matnämäupñqä, qonä woktäupiyä. He Goti qäukuiu, quaeu, eqä-pñiu, itanga eqä esquä eeqänänä imäkkqä Iqueqä yäpä iqi äpmepu, ‘änguiqä’ tpiyä.”

⁸ Itañi ynaunjqä huiziqu, hñuiqänä ique qänaki äwivändqä äquvepätä, tii ätukqe. “Anä-himqä naqänänä Bapilonäñi, qui ae imäkñgiyä! Anä-himqä Bapilonäñi, qokä-apäkä eeqänänä, wainqä yänänäqñqä vqanqi qu änäpu, hiqiiyqä iquwä-pa, kiqä suqä yänänäqñqä iu, huiwä yanä hinqi imbñqä iwimäkqeqä. Auä ii qui ae imäkñgiyä!”

⁹ Itañi ynaunjqä huiziqu, iquaquisanä qänaki äwivändqä äquvepätä, manä tnänä tiinä ätukqe. “Ämaqä, nanuä hiqiyqä iqueä yoqetä, iqueqä ktqetä, haqeu mamäupñqä qonä äwoktäupu, iqueä atäunüä iinqe, hipenjuinä-qe, hipaeunä-qe, ämapqä iqua, ii iqua wainqä aanä huitañä di bñqäüä.

10 Wainqä ii ämbqe, ii Goti Hanjuwä Iqueqä äwqä tnäñiyqä. Itäñi Goti Iqu wainqä-eqetä, aanä eqetä, yuqui-yaqui mimäkqä da yänqiyä. Oeyä. Iqu Iqueqä äwqä tnäñi, eqä-häkä imänqeu iquatimeqanquti, ga ämaqä iqua, iquauqä ququvqenqä ämbñqänänjqä. Ii ämbqe, Goti Hanjuwä Iqueqä enätqä iquauä hinuä iqisä, Sipsipqä Meqä Iqueä hinuä iqisäñi, ämaqä iqua täñä-hunqä ququvqe, tä iutatä, hikä piyanä-weqä tä änätñqä iutatä, mapñqäüä.

11 Iwä suakä, iquau täñä-hunqä e vqä iquesa ätimäüqäqä iqu, iqu äpakä iquäniqeqä. Ga ämaqä nanuä hiqiyqä iquenqätä, iqueqä ktqenqätä, qonä äwoktäupu, itanga iqueqä yoqeta atäunuä iinqä ämequwä iqua, qu hiunjinga, heatqänga, hapä pmeqe, mämeqä danä ipnuwä iquayqä.”

12 Itangani suqä iinjä iqua ätimäüqanqani, Goti Hanjuwä Iqueqä qokä-apäkä, Iqueä suqä eeqänäñi qänaknä ipu, quwqä quuvqä heqiyqe, Jisasi Iquenyqä a äkiqätäunuwä iqua, qu yänänäqñqä pmapñqänqanji.

13 Itäñi qäukuä haqä yätutäñi, nyi manä hñqu tii tqanqi äwikqe. “Si tuwanuä tii qäyä. ‘Ämaqä, qu Naqä Iquenqä quuvqä eqiyäpu, tängatati nänginqä äpäkombnuwä iqua, yeeqä äwinyänä.’ ” Itanga Dñä Änguä Iqu-pqe, tii ätkqe. “Ii naqä-qakuiqä. Ii tiinjä etanqiyi. Quwqä suqä änguä imäkmitpqä iqu, qutä anä wäniqetäñi, quwqä wäunuä dñä huqä itqäñuwi, huätä ävquatämäupu, hapä pmapnuwiqä.”

Ymisanä mmqä iqanga, tävqenqä

14 Iinjä äqunmitäñi, huizi, nyi qaquvqä qäpaiqä hñque, ämaqä ne qua täutanä enqä-panä asänänä hñqu pmetanqi äqunqge. Iqu iqueqä nyuäñiuni, golqä yñña enqä-pa ämäuä, itanga iqueqä hipa iuni, hionaqä kuä-tävqä aanä yanäqñque a äqätminqe.

15 Itäñi ynaunjqä huiziqu, Goti Hanjuwä Iqueä anita yäpaqängisa ätimäüäqe, ämaqä qaquvqä ique pmetanqqä ique, manä yänänäqñqä tii ätukqe. “Ymisanä qua bu enqä eeqänäñi, mmqä ae iqä-qae, ga tängani ätävqänganjqae,* tqä hionaqetä täwiyä.”

16 I tqanga, ämaqä qaquvqä iu äpmaminqä iqu, iqueqä hionaqetä, ymisanä ae mmqä itanqqä-quau ätäwikqe.

17 Itäñi enätqä huiziqu, hionaqä kuä-tävqä yanäqñquä a qätqä-qu, Goti Hanjuwä Iqueä anä qäukuä haqä yātu ämätñänqetäñi äväma, yäpaqängisa ätimäukqe.

18 Itäñi enätqä asä hñqu hiqäva-imäkqä ttawiuta äväma äpkqe. Iqu tä iu ämitñqä yänänäqñqä-täñä iqueqä. Iqu enätqä hionaqä aanä yanäqñquä-täñä qätätanqqä ique,

tiinjä ätukqe. “Wainqä qua bu enqä häukui, mmqä ae iqä-qae,[†] tqä hionaqä yanäqñquetä huätä ätävätnä, naqä-hñqäqinyä mäqumuatiyā.”

¹⁹ Iinjä tquanğa, ynaunjqä iqu iqueqä hionaqetä, wainqä häukuä mmqe ätävätä, aquvā ämaqäkqe. Itanj iqu wainqä häukuä mmqä ätäwikqä ii ämetä, qonjqä ipu, kiqä eqä mapñqä hikä hovqä naqä ique ätnämäukqe. Hikä hovqä iqu, ii Goti Hanjuwä Iqueqä äwqä tnäñinjä ätnä.

²⁰ Qu anä-himqä yäpaqängisa ätimäupiyi, wainqä häukui, hikä hovqä ique ätnämäukuwi, qonjqä iqanguwänga, häñeque, hovqä iquesa ätimäwa yäpaqängisa äpäwäkqe. Häñeqä i äpäwäkqe, ätuwa äpeyätä, ämaqä iunji ämāpmuäqänänjä iñji, ii huakä enqä-pa, kinä haqä nämä[‡] äquveqäkqe.

15

Enätqä 7 hñqua, nätmatqä ququvqä a äqätäñuwinqä

¹ Nätmatqä iñji timäuqanği hñuä äqunmitanji, huizi, hiqñqä huitanä hñqu, qäukuä yätuta timäuqanği äqunätmä, “Squä-nänjä äqunäñundiyä” tmä ikqe. Nyi tiinjä äqunğqe. Enätqä 7 hñqua, nätmatqä ququvqä 7, qokä-apäkä iu qui imäkpñqä a äqätpu äpmaminuwi. Nätmatqä quvqä iñji, Goti Hanjuwä Iqueuä äwqä tnäñiuta qäpu ätimäuqä-qae, anğinji hui matimäuqä yänqiyä.

² Itanji nyi eqä-pñä naqänänjä hñqu, huiwä hiqumuanjä hñuä iqäñqä-näñji, tetä qäsä imäkuwä-panä iñjä äqunğqe. Itanğa eqä-pñä iqueä manä iqinji, ämaqe, qu mäkä iunji ämāwqätäupu, nanuä hiqiyqä iquesä, iqueqä ktqetä, ä iqueqä atäunuä iñqetä, mändi äkittqukuwä iqua, gita Goti Hanjuwä Iqu iquau äwikqe a äqätpu ätqäuminuwi.

³ Qu iqi ätqäpiyänğanji, Goti Hanjuwä Iqueqä wäunuä-wiyqä Mosisi iqueätä, Sipsipqä Meqä Iqueätä, apqä tii ätminuwi.

“Naqä Iqukiyā, Si Goti Yänänäqñqä Eeqänänjä-tänjä Iqukiyqä. Si wäunuä yänänäqñqä, ämaqä mimäqänänjä huitanä di, Imäkqä-quki etanği, ga ne hñuä äqunätanä änevaqumuatqiyä. Ga ämaqä eeqänänjä iuqä Ämiqä Iquki, Tqä suqä eeqänänji, jänänänjä eä, ga aanä naqä-qakuänänjiqä.

⁴ Naqä Iquki, Si aanä pmuai, Tqä-täuänänjqä. Ämaqä hueqä-himqä eeqänänjä iqua äpäpu, Sinyqä qonjä äuktäupu, ‘änğuiqä’ tpnuwänqänänjqä. Tqä suqä aanä

[†] 14:18 Itkimäqä 14:7 [‡] 14:20 Jonä iqu hiqñqä 1,600 äqäkqe. Hiqñqä iñjiqua, ii 300 kilomita enqä-panjqä.

jänänäni, ätnänä iqi ae ätimäüqeqä. Tqä suqä iinjä iquautani, qokä-apäkä eeqänäni, Sinqä zä ipu, Tqä yoqe, haqeu matnämäüqäpñqänänjqä.”

⁵ Nätmatqä iinjä iqua ae ätimäüqanga, nyi анги hinuä äqungqe, Goti Hanjuwä Iqueqä namnä anä qäukuä yätu ämätänjqä yäpä imñi, hiññqä pmua ique hinuäquva enminqe, ävatñgangi äqungqe. Namnä anä iunji, Goti Iqueqä kukñuä-suqe, äwäminqe.

⁶ Itañi enätqä 7, nätmatqä ququvqä 7, qokä-apäkä iu qui imäkpñqä a äqätminjuwä iqua, hiññqä pmua iuta yäpaqängisa ätimäukuwi. Iquauqä huiwä iunji, ämuasmänjqä kiyä maeqä, aanä äyänjqä ipumbu, quwqä quikuiunji, golqä yauqä enqä-pa äyiminjuwi.

⁷ Itañi enätqä iquaunji, nätmatqä hänä-pmeqä-tänjä hñquaqui-hñquaquinä iquautanä hñqu, golqä hevqä 7, iquau äwikqe. Itanga hevqä iinjä iquaunji, Goti Hea Ique-ique Pmeqä Iqueqä äwqä tnäni, manguä änyiminqe.

⁸ Itanga Goti Yoqä Naqetä, Yänänäqñqetä, Ämenqä Iqu pmetanñiyqä knuä ävätñqe, hiññqä pmua iunji, suakä iqu, äkeikqe. Itanga enätqä iqua, quwqä nätmatqä quvqä qäpu equaseqanñuwänñanqe, ämaqe hiññqä iunji, mäpaquvqä ipnuwiqä.

16

Enätqä iqua, Goti Iqueqä äwqä tnänjä iinjä hevqe, equasekuwinjqä

¹ Itañi nyi Goti Hanjuwä Iqueä hiññqä pmua yäpä yänñgisanji, manä hñqu tqanñi äwikqe. Iqu enätqä 7 iquaunji, manä yänänäqñqä tiinjä ätukqe. “He äwäpu, Goti Hanjuwä Iqueqä äwqä tnänjä iinjä hevqä 7 iqua, qua bu eeqänä equasäpiyä.”

² E tquanga, enätqä hinuiqänjä iqu, Goti Iqueqä äwqä tnänjä iinjä hevqe, äma äwäqe, qua haqeqi equasekqe. Ga inñanji, ämaqä, nanuä hiññiyqä iqueqä atäunjuä imbu, iqueqä ktqenqä qonä äwoktäuminjuwä iquauqä huiwiunji, wätanqä ququvqänänji äwimakqe.

³ Itañi enätqä huizi iqu, Goti Hanjuwä Iqueuä äwqä tnänjä iinjä hevqe, eqä-pñä iu equasekqe. Equaseqanga, eqä-pñi, ämaqä ae äpäkombqä iquauqä häñeqä enqä-pañä iinjä ätuekqe. Ga nätmatqä eqä-pñiu äpmenjuwi, eeqäpnä äpäkonjuwi.

⁴ Itañi huizi, ynaunjqä 3 iqu, iqueqe äma, eqä qanä äpäwitñqä iquautä, eqä esquä iutä equasekqe. E equaseqanga, eqä iinjä iqua, eeqä häñeqä imänñqe.

⁵ Ga inġanġi nyi ynaunġqä egeu miqä iqu, tii tqanġi äwikqe.

“Goti Tqä-täuänä Naqä-qakuä-quki eänä, Qanġanä Äpmaminä, Tänga Äpmenä, Iqukiyqä. Si ämaqä iunġi, quwqä suqe iwäsäutnä, nätmätqä quvqe wimetnqä ätnġi, ii Tqä kuknuä ätnġi waqiyä manä, aanä jänänänġqä.

⁶ Ga ämaqä Tqä kuknuä hinuä-tqä iquautä, qokä-apäkä Tqänqä atäunüä iknġä iquautä pizqä äpäsäpu, quwqä häneqe iotnqä imäkkuwitani, Si häneqe ämaqä quvqä tqua bnqä äwinġi, ii quwqä kimanġi, qäyunänġqä.”

⁷ I tqanġa, nyi hiqäva-imäqä ttawä iutani, manä hnqu tii tqanġi äwikqe. “Goti Naqä Aanä Yänänäqñqä Eeqänänä-tänä Iquki, Tqä qokä-apäkä kuknuä mitqe, quanġä manä, aanä naqä-qakuä jänänänġqä.”

⁸ Itanġi enätqä huizi 4 iqu, Goti Iqueqä äwqä tnänä iinġä hevqe, mäptqä ique equaseqanġa, Goti Hanjuwä Iqu mäptqä iqueqä te, yänänäqñqä ätimäutä ämaqe te qäyä nätnqä, hinuinä äqunġqe.

⁹ Itanġi mäptqä iqueqä te, aanä tnänä imänätä, ämaqä iunġi häkiyä yäqiyqanġa, qu Goti Hanjuwä, nätmätqä ququvqä qu äwimeqä ii ämitnqä Yänänäqñqä-tänä Iqueqä yoqenqä kuknuä ququvqä ätminuwi. Iinä ätäpiyänġanġi, qu Iqueqä yoqe, haqeu mamäupñqe, knui makunmäknqä iminuwi.

¹⁰ Itanġi huizi, ynaunġqä 5 iqu, Goti Hanjuwä Iqueqä äwqä tnänä iinġä hevqe, nanuä hiqiyqä iqueä zä-hawä iu equasekqe. Itanġa ämaqä nanuä hiqiyqä iqueä yäpä iqi äpmaminuwa iunġi, hea iwimäkkqe. Imä e äpmapiyänġanġi, tänä aanä ququvqä wunġanġi, quwqä tewi huakmä iminuwi.

¹¹ Qu quwqä huiwiu tänä-hunqätä, wätanqetä, wimeqanġqenqä Goti Hanjuwä Qäukuä Yätu Ämitnqä Iquenyqä kuknuä ququvqä ätminuwi. Iinä ätäpiyänġanġi, qu quwqä suqä ququvqä imäkmínuwi, tuwä äwiyäpu, knui makunmäknqä iminuwi.

¹² Itanġi asä enätqä 6 iqu, iqueqä hevqe, eqä naqä Yupretisi ique haqeqi equasekqe. Ga ämiqä naqä mäptqä timäuqä inġisanä iquauñqä hänaqe näwenyä imäkätñqe, eqä naqä iinä iqu ye ikqe.

¹³ Iinä iu äqunumi huizi, mätänä enqä-panä dnä quvqä hnquaqu-hnquenä iqua, qu qämakä naqänänä iqueqä manjutatä, nanuä hiqiyqä iqueqä manjutatä, ä hinuä-tqä quanġä iqueqä manjutatä timäuanġä äqunġqe.

¹⁴ Ga dnä ququvqä iinä iqua, nätmätqä ämaqä mimäqñänä di, huitanä-huitanä imäkäpu, ämiqä qua naqä äwäkäwänqä iu äpmenuwa iquau äwimayikitqänuwa

iquayi. Ii tiinjä etanġiyi. Dnă iqua ämiqä naqä iquauqä knui ävauqumuataqanġpi, qu iquauqä mäkä-iqä iquau aquvă ämaqäyăpu, itanġa hiunġi naqănănjă, Goti Yănănăqŋqă Eeqănănjă-tănjă Iqu atăunŋă ae ikqă iquenġi, Iqută mäkä humbnuwănġqănănyă.

15 ("Ga he qătă änyipiyă. Nyi henyqă äquvepătmăŋġanġi, quwă-meqă iqua äquvepătqăŋuwă-pa, iinjă quvepmqănă. I hitanġi ämaqă hnqu, hiqaqă mäwiqă ită, ga qokă-apăki, iueqă womba iinġe, ätnăŋăqi inġa ikiqanġuti hiŋuă qunquă iinġe, iueqă ämuasmăŋġe, kiuătă qăqiqi emitătqe, itanġi ämaqă iinjă iqu, yeeqă iquănqă.")

16 Itanġi dnă quvqă iqua, ämiqă naqă iquauŋi ätuma, ană, Israitqă iquauqă kukŋuă iunġi, 'Amaketonăuă'* änyuătkuwă iunqă, äquvepkuwi.

17 Itanġi enătqă yăpakă 7 iqu, Goti Hanjuwă Iueqă äwqă tnănjă hevqe, qăukuui equatekqe. Ae equateqanġa, Goti Hanjuwă Iueă anġitanġi, mană hnqu, ză-hawă iuta yănănăqŋqă, "Qăpiyqă!" ätkqe.

18 I tqanġa, qaquvqetană we-hunġe, im-imă ändakka weqanġa, hăănqă naqănănjă ätătă, qaquvqe osquanġa, itanġi eekă aană naqănănjă ikqe. Ga eekă iinjă iqu, qăŋġană qokă-apăkă qua tău äpmaminuwăŋġanġi, naqă iinjă di miqă iminġe.

19 Iinjă iqetanġi, ană-himqă naqă Bapilonă ii, hiqŋqă 3 äkutăŋġanġa, itanġa ämaquqă ană-himqă huizi-pqe, qui eeqă imăkŋġqe. Goti Hanjuwă Iqu, ană-himqă naqă Bapilonă iyyqă suqenqă knuă indqănăqe, Iqu ană-himqă iquenġi, wainqă-eqe, Iueqă eqă-hăkă† imăŋġeu equasimetă, änătŋqă imăkkqe. Ga wainqă-eqă ii, Goti Hanjuwă Iueqă äwqă tnănjă naqănăŋiyqă.

20 Eekă iqanġa, qua eqă huvăkiyă äwăkăwănqă isua eqă ämăpmuăqanġa, qoqonă-pqe matqăuqă ikuwi.

21 Itanġi, hiwiyă hăukuă naqănăŋi, qăukuă yătuta äpăkŋġqe. Iquauqă hană-iqe, aană kuapănăŋi 50 kilo tqe. Inġi ämaqăyqă haqeqi äqăyăpăknătă, qunġi aană quvqă kuapănă iwimăkkqe. Ququvqă iwimăkqanġqenqă, qu Goti Hanjuwă Iquenqă kukŋuă ququvqă ätminuwi.

17

Apăkă huiwă yană hiŋġi ikiqă iinyqătă, nanuă hiqiyqă iquenqătă

* 16:16 Yoqă 'Amaketonă' iueqă quati, 'Qoqonă ană-himqă Megito iu ätqăunqă' iquvi. Qăŋġanăŋi, Israitqă iqua mäki, iqi äunġuwi. Tiwiqă hnqu 2 Ämiqă Naqă 23:29-30 iu äqănă. † 16:19 Matiu 20:22; 26:39; Jonă 18:11

¹ Itanji enätqä 7, hevqä a äqätänuwä iquautanä hnqu, nyi änyimeqe, “Anä äwäta, ga apäkä huiwä yanä hinqi kiñä iqiä, eqä kuapänänä iquauqä hageqi äpmenqä ii, iyyqä ququvqenqä kima metnqenqe, ämäktquamqänä” ändkqe.

² “Ga qätä nyiyä. Apäkä iñi, ämiqä naqä, qua täutanä iqua ätuma ikipu, huiwä yanä hinqi inyakitqänuwä. Ga aanä ämaqä qua täutanä-pqä iqua-pqe, asä inä inyäkipu, ga eqä yänänäqnqe änäpu, wänä-wänä iquwä-pa ipu, nätmäqä huiñqä änyä maqnqä epiyänä itqänäuä.”

³ Kukñuä iñi ae ändäqe, iqu Dñä Änguä Iqueqä yänänäqnqeta, anä avqnqä iunqä ändma äukqe. Iqñi, nyi apäkä hnqu nanuä hiqiyqä häñesqä hnqueä hageqi pmetanji äqunqqe. Ga nanuä hiqiyqä iñä iqueqä huiwä iunji, Goti Hanjuwä Iquenyqä kukñuä tuwängisa tqä yoqenä, imueqänqä iquvi. Ga iqu nyuänä 7 änyqä-qu eä, iqueqä nyuänä iñä iquauñi, komqä-hänyenä 10 äunminqqe.

⁴ Ga apäkä iyyqä ämuasmänqe, häñesqätä, ipisqätä, itanga golqä quayunuä huitanä-huitanitä, ä hikä quayunuä änguänänä huitanä-huitanitä, wimñä aanä qeqätqä imäkuwi-tänä iyyi. Iyyqä hipa iunji, golqä häkä a äqätminqqe. Suqä Goti Iqueqä hinuä iqi piyanä-weqätä, kiyä mätqätä, iyyqä huiwä yanä hinqi äväkitäqänga imäkäkäminqqe, häkä iñä ique manguä änyminqqe.

⁵ Ga iyyqä hipenüä iunji, qu iyyqä yoqä tii äqäkuwi. “Anä-himqä naqä Bapilonä, apäkä eeqänänä, hinqi qñqä iuaugätä, suqä piyanä-weqä qua iu äwinqä eeqänänä iuqä känaiyi.” Yoqä iñä iqueqä qakui, zä äwäminqqe.

⁶ Apäkä iñä ii, Goti Hanjuwä Iqueqä qokä-apäkä, qu Jisasi Iquenyqä quuvqä eqiyäpu, äpäkonguwä iuqä häñeqe änätä, ämaqä hnqu eqä yänänäqnqe, änätä wänä-wänä iqiä-pa, e iqanji äqunqqe. Nyi hinuä iñä äqunmi, yäunuä itmä, knuä kuapänä änyikqe.

⁷ Kñuä e änyätqätanga, ynaunjqä iqu tiñä ändkqe. “Si sunqä yäunuä inyä?” Iñä ändäqetanji, tiwiqe tii änyikqe. “Apäkä iisä, nanuä hiqiyqä, ii hageqi pmeqä ätuma äwqä iqu, nyuänä 7-tänä ga kiqä komqä-hänyenji, 10 iqtänji, iquaquiyqä qakui zä witanqqä-qe, nyi ämäktquamqeqä.”

⁸ Iñä ändäqetanji, tiñä ändkqe. “Nanuä hiqiyqä si hinuä äqunänä iqu, qängganä äpmaminqä-qe, tänganji yqänä mäpmeqä enä. Ga iqu qua hovqä täpäunuä maeqä iquesa äväma, yäpaqä tängisa yapätñqä näwi imäknätqä. Ga, iqu hämä qui imäknänqiyä. Qokä-apäkä qua iutanä, ga Goti Hanjuwä Iqu qua mimäqängatqä quwqä yoqe, bukä häñä-pmeqeu maqnqä inqä iqua, nanuä hiqiyqä ique hinuä äqumbiyi, yäunuä ipñqäuä. Ii tiñä dutanji. Qängganä iqu

äpmamiŋqe, ga tängaŋi mäpmeqä inqe, iwä qānakndaŋi iqu ätimäuniqeä.

⁹ Ga ämaqä kŋuä indqāŋqä āŋguä-tāŋu etāŋgutqe, iqu nātmatqä tängqe, näqŋqä āŋguä heŋqiyä. Nyuāŋä 7 iqua, qoqoŋä 7 iquaunqä atāunqä ānyānā. Itāŋga apākä ii, qoqoŋä iquauä haqeqi āpmenā.

¹⁰ Ga aŋgi tiinjqä. Nyuāŋä kuapānā iqua, āmiqä naqä 7 iquaunqä, atāunqä inā ānyānā. Iwä iquautāŋi, 5 iqua qui ae imākŋgaŋgä, kiuānāŋä hŋqu yqānā pmetāŋgi, ä huiziqumati māuqä yqānāŋjqä. Ga iqu ae ätimāuqetaŋi, kuapānā mäpmeqä, wāŋqāpu pmeŋqiyä.

¹¹ Ga naŋuä hiqiyqä qāŋganā äpmamiŋqä, tänga-pqä mäpmeqä da inqä iqu, ii iqu atāunui tiinjqä eānā. Ämiqä 8 iqueyqä. Itāŋgaŋi āmiqä iinjqä iqu, huizi iquautāŋi anāŋä-qu eŋqä-qae, ga iqu qui hāmānā imāknāniqeä.”

¹² Iinjqä ändāqetaŋi, tii ändkqe. “Komqä-hānyenā 10, si āqunāŋä iqua, ii atāunui, āmiqä naqä 10 iquaunqeä. Iinjqä iqua, āmiqä naqä ae equwä ma, naŋuä hiqiyqä iqu tā yāŋānāqŋqä anā āmapiyi, āmiqe zīŋuāŋgata ti māptqä timāuqāŋgaŋqä wāŋqāpu mīŋqāuä.

¹³ Ga āmiqä iinjqä iquauqä kŋui, naqä-hŋqunāŋjqae, quwqä yāŋānāqŋqetä, ä yoqä naqetä, naŋuä hiqiyqä ique wīŋqāuä.

¹⁴ Ga naŋuä hiqiyqä iqu tā, āmiqä iqu tā, qu Sip-sipqä Meqä Iqu tā mākä āumbiyi, ga Sipsipqä Meqä Iqu, āmaqä naqä iquauqä Naqä-qu eā, āmiqä iquauqä Ämiqä-qu etāŋgqä iutaŋi, Iqu iquaunji māndi ākittqiyātā āmāwqātāunqiyä. Itāŋga Iqu mākä iqāŋgqeu anā iquwä iqua, ii āmaqä Iqu tāāqä ātuātumetä, Iqueqāŋqä atāunqä itä, Iquenyqä quuvqä yāŋānāqŋqä eqiyāpu, kukŋuä qānaknā itqāŋuwä iquayī.”

¹⁵ Itāŋi eŋātqä iqu kukŋuä hui inā tii ändkqe. “Eqä naqä, apākä huiwä yāŋä hīŋgi iŋiqä ii āpmeŋqä iŋi pātqātāŋgi āqunāŋä iqua, ii atāunui tiinjqä eā. Qokä-apākä huiwä huitāŋä-huitāŋä iinjqä, kukŋuä huitāŋä-huitāŋä mŋqä, qua huitāŋä-huitāŋä iutaŋä iinjqä, eeqānāŋi aquvā naqānāŋä āqānāpu, āpmeŋuwä iunqä eānā.

¹⁶ Itāŋi komqä-hānyenā 10 āqunāŋä iqu tā, naŋuä hiqiyqä iqu tā, tängaŋi apākä huiwä yāŋä hīŋgi iŋiqä iinjqä, hīmā-wiunqä wīŋqāuä. Qu apākä iinji, iiyqä nātmatqä āmotaupu, qākä tpqä iwīmākāpu, iiyqä guwä huiwä du āmākāŋqe ānāpu, itāŋga iinji, tā hāmānā wātakā niŋiyātŋqä iŋapŋqāuä.

¹⁷ Suqä iinjqä imākŋŋqe, tiinjqä itāŋgiyī. Goti Hanjuwä Iqu, nātmatqä timāuniqä iinjqä qāŋganā ātātä eāŋqeu

timäutnqä dinqe, Iqu Iqueqä-kiuä ämiqä iquau knuä vqangi, ga qu knui, naqä-hnqunä indqänäpu, quwqä ämaqe miqänqä yänänäqngä eeqänäni, nanuä hiqiyqä ique wipnqäüä. Qu Goti Hanjuwä Iqu nätmätqä eeqänänä ätkqä dinqe, inyänä iqa uwqäpnuiqä.”

¹⁸ I ändäqe, tii ändkqe. “Apäkä si hinuä äqunänä ii, atäunuä tiininqä eänä. Anä-himqä naqänänä, ämiqä naqä qua iunä eeqänänä iquau ämitnqä iinyqä ätnänä.”

18

Anä-himqä Bapilonäni, apäkä hinqi ikiqä enqä-panä itangi, qui imäkngqenqä

¹ Nyi nätmätqä iinjä iquauqce, qätä ae äwimi, enätqä huiziqu qäukuä haqä yätunä äväma, quvepqangi äqungqe. Iqu aanä yänänäqngä-tänä-qu, ga iinjä motquetnqe, iqueqä huiwiutanä, qua iu we äunminqe.

² Itanä iqu manä yänänäqngä tiinjä ätkqe.

“Anä-himqä naqä Bapilonä ii, aanqeqä! Qui ae imäkngiyä! Ii dnä ququvqä iquauqä anä ätimäuqe. Dnä hnquatä, ynä hnquatä, nanuä hiqiyqä hnquatäni, qu Goti Hanjuwä Iqueä hinuä iqi, kiyä imätmäkngä äwätqänuwi, iqi äpmenäüä.

³ Ii tiinjä duta itangi. Ämaqe, wainqä-eqä yänänäqngce änatqänuwä-panä iinjä, hueqä-himqä eeqänänä, iisä huiwä yanä kuapänä änyäpu, itanga ämiqä naqä, qua iunä iqua-pqe, iisäni huiwä yanä inä änyiminuwi. Ga ämaqä quaeutanä, mbqä wäunuä iminuwä iqua, qu mbqä wäunuä ipu, iwä mbqä kuapänäni, ii suqä quvqä huitanä-huitanä womba minqä imäkminqeta, ämaminuwiqä.”

⁴⁻⁵ Inä ae ändqanga, nyi manä hnqu-mända qäukuä yätuta tii tqangi äwikqe. “Nqä qokä-apäkäuä, anä-himqä iunä, iyyqä suqä ququvqä aquvä imäkqa-imäkqani, qäukuä haqä täu etqutquiyä. Itanä Goti Hanjuwä Iqu, iyyqä suqä ququvqä eeqänänä imäkätngqenqä knuä indqängiyä. Ga, suqä quvqä ii imäkätngqetä, iyyqä mbqä quvqä metnqä-pqe, hesä anä guäyamä maiqiyqe, qäyunä ma, quvqänänäniqä. Ilinqce, he anä iqini, äväma ppiyä.

⁶ He apäkä hinqi ikiqä ii, huiziquau iwitquetngqenqä knuä heyqangutqe, ga suqä asä iinjä, he witquapnqeqä. Ii iyyqä suqä quvqe, ämamonäka äpäyätngqä-pa, iyyqä mbqä quvqä metnqe, ämamonäka äpäyäpu, kima wipiyä. Iinjä itäqängani, ii eqä yänänäqngä huitanä-huitanä, eqä-häkä inqeu, huiziquauqä guäyamä äqiyimetä ävätngqä-pa, he eqä aanä yänänäqngänänä eqä-häkä inqeu guäyamä äqiyimepu, ga ii änatngqä iwimäkpiyä.

⁷ Ii iyyqä-kiuänqe tii ätnätñqeqä. ‘Nyi eeqänänä iu ämiqä naqä äpmamä, itanğa ämiqä zä-hawä iu äpmenänä. Nyi apäkä yawiqinyä manä. Iwä hanä-iqä nyimeqanğutiyqae, kñuä qämqä manä. Nyi naqinjqä.’ Ii iinjä ätnätä, kiqä yoqe haqeu ämamänätä, iyyqä-kiuä äminyätñqe, nätmatqä kuapänäni ämäqumuakka äpäyätñqeqä. Iinjä imäkätñqenqä, he apäkä iinjä, täñä-hunqe kuapänä äväpu, kñuä kuapänä-pqä qiyätñqä inä iwimäkpüyä.

⁸ Iinjä dutanji, hanä-iqä huitanä-huitanji, hiunji hnquenyä wimenqiyä. Iwä täñä-yaqe, hävemnäqnqä ätimäutä, ämaqä kuapänäni, kñuä kuapänä äqäyäpu, itanğa ymisanä dä naqänänä timäunqiyä. Itanji anä himqä naqä Bapilonä ii, tä wätakä iqiyämäunqiyä. Hanä-iqe naqänänä iinjä wimetñqe, ii Goti Naqä, iyyqä suqe Iwäsäuqä Iqu, yänänäqnqä eeqänänä-tänä Iquvi.”

⁹ Itanğa ämiqä naqä qua iutanä, iisä huiwä yanä änyäpu, nätmatqä kuapänäni anä ämäqumuakka äpäyätqänuwä iqua, iinjä, tä änätäqeta suakä timäuqanği äqumbiyi, qu kñuä huäqä-hunqä äqäyäpu, äwqä hanä-iqä mapnuwiqä.

¹⁰ Qu ii täñä-hunqä quvqe meqanği äqumbiyi, zä winğanği, iisänä qäqi matqäuqä, kinä haqä näñi ätqäpiyänğa tpuwi.

“Oänä! Bapilonä iikinyqä, huäqä kinä änaunqiyä!

Si anä himqä, aanä naqänänä yänänäqnqä iikiyi!

Iinjä etanği, tqä suqä quvqenqä kimanji, maqänä äyä äkimeqiyä!”

¹¹ Ga ämaqä qua iutanä mbqä wäunüä naqä imäkätqänuwä iqua, ämaqä, quwqä yquayä mbqä ipnuwänqe, aanqä itanği, Bapilonä iinyqä kñuä äqäyäpu, äwqä hanä-iqä mapnuwi.

¹² Iquauqä yquayi, tiinjä iquauñqeyi. Golqä, silpa, nñ hikä äñguänänä iu, wimñä qeqätqä iu, gquä-yatqä hui mimäuqänänä äñguänänä iu, ä yuä qäpaiqä äñguänänä iquau, ä yuä ipisqä iquau, ä yuä häñesqä, nñ yuä kakä iquau, ä zä eeqänänä huitanä-huitanä jinanä-weqä iquayi. Itanğa, nätmatqä huitanä qu eläpenqä iquauqä hiquanä itä, nñ zä äñguänänä itä, ä brasi äyänqä itä, ainqä änä moquasqänänä itä, nñ hikä äñguänänä tqätqäkä-tänä itä imäkminuwä iquayi.

¹³ Itanğa yquayä hui-pqe, inänjqä. Ii nätmatqä huitanä-huitanä, buayi äwi yätñqä, anji jinanä-wetñqä imäkqeu, itanğa wainqä, olipqä eqä aowä, ä bretqä imäkätñqetä. Ga qu bulumäkatä, sipsipqätä, hosi-pqä, nñ kalisi, hosi iqua eyqiyäma äuminuwä iquau, wäunüä-wiyqä hinginğä iqua-pqe, itanğa ämaqä mäkiu mändi äkittqiyäpu, ätuma

äumiñuwä iquau, inänjä-täñuai. Nätmatqä eeqänänjä ii, mbqä ipñqe, ämaqä hma etangqenqä, äwqä hanjä-iqä mapnuwi.

14 “Nätmatqä si kuapänä äkinyätñqä ii, eeqänänji sitänjä qäqiqi mäwiqä, kinä nämä äwiqiyä. Huyä-quayunuä äñguänänjä mbqä haqä yämä enqä tä, eeqänänji hma eqäqe, si anñiñi hinuä mäqunquä da isñqinyä.”

15 Inji, ämaqä, nätmatqä iñitä mbqä wäunuä imäkäpu, Bapilonä iyyqä suqä iutañi mbqä kuapänänjä-tänjä emitpqä iqua, ii, täñä-huñqä quvqe meqangqenqä zä winganji, knuä huäqä-huñqä äqäyäpu, äwqä hanjä-iqä ämepu, iisänjä qäqi matqäuwä, kinä haqä näñi tqäpnui.

16 E ätqäpiyänğanji, tii tñnuwi.

“Oänä, anä-himqä naqä iinyqe, huäqä kinä änaunñiyä! Ii qäkä qäpaiqä äñguänänji äyautä, yuä häñesqätä, ipisqätä ämetä, itanğa iyyqä huiwä iunji, golqä, hikä hui mimäuwänänjä äñguänänjä, ä wimñä aanjä qeqätqä imäknätñqe.

17 Mbqä nätmatqä eeqänänjä iñi, hanjä-iqä ii wimeqanganä, qui ae imäkñgiyä.”

Ga yimbaeu ämitqäñuwä eeqänänjä iquau, ämaqä eeqänänjä yimba iu äqämbu, qua eeqänänjä iunqä äwätqäñuwä iquau, ññ ämaqä eeqänänjä yimba iu wäunuä itqäñuwä iquau, ññ mbqä wäunuä eqä-pñä du itqäñuwä iqua-pqe, Bapilonä ii-sänjä qäqi matqäuwä, kinä näñi ätqäukuwi.

18 Ga kinä näñi ätqäupu, anä-himqä iñi, tä gangqä suäki hinuä äqumbiyi, manjä yänänäqñqä tii ätkuwiqä. “Anä-himqe, naqänänjä tqutänjä asänänji, hñqu hmanjqä.”

19 Ga qu qua hinä ämepu, nyuänjiu äuaquvauqumuatnäpu, knuä huäqä-huñqä äqäyäpu, äwqä hanjä-iqä-tänjä äpmepu, manjä yänänäqñqä tii tñnuwiqä.

“Oänä, anä-himqä naqä iinyqe, huäqä kinä änaunñiyä! Iiyqä nätmatqä kuapänä ämäqumuatqa äpemiñqetani, yimba eeqänänjä iquauqä kununua, eqä-huänjiu ikipu, mbqä kuapänänjä-tänjä ekuwi. Hanjä-iqä ii wimeqanganä, qui ae imäkñgqenqä, huäqä kinä änaunñiyä!”

20 “Qäukuä Goti Hanjuwä Iqunä miqä iquki, hanjä-iqä anä-himqä ique i äwimeqenqe, äwqä yeeqä iyä! Itanğa, Goti Iqueqä qokä-apäkä iquendä, Jisasi Iqu kukñuä awä tuäkiqänqä endowatkqä iquendä, ññ kukñuä hinuä-tqä iquendä, he anä yeeqä ipiyä. Ii quvqä etquetñqenqä, Goti Hanjuwä Iqu ae iwäsäutä, kimanji, ävqiyä.”

21 Kuknuä ii ae ätqanğa, enätqä yänänäqñqä hñqu, hikä kuä-witqä quqowä qäyqä enqä-panä, hikä kätanänä hñqu ämetä, eqä-pñä bu ätnämeqäkqe. I imäkätä, tii ätkqe.

“Nyi imäkqä-panä iinji, qu anjä-himqä naqä Bapilonä ii, bi yänänäqñqä tnämeqäqanğuwänğa, iwä ämaqe, hinuä anğinji mäqunquä danä ipnuwiqä.

22 Iinjä etanği, Bapilonä iiki, gita päsqa, hääwä-tqä, ga äkakä huitanjä-huitanjä qñqä huizi iqua, tqä täknä yäpä ingisañi, äkakä maqñqä da yänqiyä. Ga ämaqä wäunuä huitanjä-huitanjä imäkqänqä näqñqä ae ämetqänjuwä iqua, qu saqä yäpänğisañi mämpeqä da ipñqäuä. Hikä kuä-witqä quqowä qäyqä iqueqä äkakä-pqe, saqä yäpänğisa mäwiqä da yänqiyä.

23 Hiqi-tä iqueqä we-hunqe, we makunqä da yänqiyä. Ga qokä apäkä ämanqä kuknuä ii-pqe, saqä yäpänğisa mäwiqä danä yänqiyä. Nätmatqä iinjä iqua, tiinjä duta kimenqiyä. Ämaqä, tqä mbqä wäunuä iqä iqua, qua täunji, ämaqä naqä, yoqä-tänjä-qua äpmamiñuwi. Ga si paaqä huitanjä-huitanjä imäkätinä, qokä-apäkä qua eeqänänjä iu qänaknä kipñqä, quanğä äyä ätumiñi.”

24 Itanğa, kuknuä hinuä-tqä iquautä, Goti Hanjuwä Iqueqä qokä-apäkä iutä, ga ämaqä eeqä, quaeu mäkä-hunqä iqua äpäkkuwitani, hanjä-iqä iqu, Bapilonänä äwiqi.

19

Qu, “Goti Hanjuwä Iqueqä yoqe, haqeu ämamäuanä” ätkuwiñqä

1 Iinjä ae ätimäuqanğa huizi, nyi manä kuapänä qäukuä yätuta tii tätqätanğä äwikqe. “Ne Goti Hanjuwä Iqueqä yoqe, haqeu ämamäuanä! Ämaqeu hñjä anği iqumu-atqetä, yoqä naqetä, yänänäqñqetäñi, neqä Goti Hanjuwä Iqueqänänjqä.

2 Ii Iqu qokä-apäkä iuqä suqä iwäsäuqänğani, hmbu kikiyanğüä miqä, aanä naqä-qakuänänjä Jänä Iwäsäuqä Iqueyqä. Ga apäkä, huiwä yanä hñgi kiinjä ikiqä ii, qokä-apäkä eeqänänjä qua iunji, iyyqä ii ikiqeta qui iwimäkminqetani, Goti Hanjuwä Iqu, iinjä iwäsäuqeqä. Ii Iqueqä wäunuä-wiyqä iquau pizqä äpäkkqenqe, Iqu iyyqä kimañi ävqiyä. Iinjä iutani, ne Iqueqä yoqe, haqeu ämamäuanä!”

3 Iinjä ätpiyi, qu anğumñi tiinjä ätkuwi. “Ne Goti Hanjuwä Iqueqä yoqe, haqeu ämamäuanä! Ii tä änätäqetanä suaki, hea inğa-inğanqä iqa uwquätñqänänjä!”

4 Inğanji ämaqä naqä 24 iquatä, nätmatqä hñjä-pmeqä-tänjä hñquaqui-hñquaquinä iquatä, qonjä äqutasepäpu,

Goti zä-hawä iu Äpmenqä Iqueä yoqe, haqeu ämamäupu, tii ätkuwi. "Ii naqä-qakuä eä, qäyä pmetänä. Ne Goti Hanjuwä Iqueqä yoqe, haqeu ämamäuanä!"

⁵ Goti Hanjuwä Iqueqä zä-hawä iutanä, manjä hnqu tii ätkqe. "Goti Hanjuwä Iqueqä wäunuä imäkäpu, Iquenyqä zä ipu, yäpä iqinyä itqänuwä iquenä, ämaqä hinginqä-qe, yoqä-tänjä-qe, eeqänänuenä, Goti Hanjuwä Iqueqä yoqe, haqeu mamäupiyä!"

Sipsipqä Meqä Iqu apäkä metnqä, ymisanjä imäkkqenqä

⁶ Itanä nyi qokä-apäkä kuapänänä hui, kuknuä ätäpu, aquvü äqämbu pmetangä-nänjä äwikqe. Wiñuä ätimäukqä iqu, ii eqä hakuä enqä-pa äqäyätä, qaquvqä osquä-pa, yänänäqñqä iinjä osquangi äwikqe. Häänqä-qua e osuäpiyänganä, tnänjä tiinjä ätkqe.

"Goti, neqä Naqä Yänänäqñqä Eeqänänä-tänjä Iqu, tänğa aanjä ämiqä yänänäqñqä äpmenqä-qae, ne Iqueqä yoqe, haqeu ämamäuanä!"

⁷ Tänganä ne äwqä änguä nenganguti, aquvänä itanä, ga Iqueqä yoqe, haqeu mamäuatunqeqä. Ii tii etangi. Sipsipqä Meqä Iqu apäkä metnqe, qäyu ätimäuciya. Ga Iqueqä apäki, näwe imäknä äpmenä. ⁸ Ga Goti Hanjuwä Iqu apäkä ii, ämuasmänqä qäpaiqä, änguä kiyä mamätqä wenyä-hunqe ipnätñqä hinuinä äqungqe." (Ämuasmänqä qäpaiqä änguänänä iinjä, ii Goti Iqueqä qokä-apäkä suqä jänänju itqänuwiyqä.)

⁹ Iinjä etangi, enätqä iqu tii ändkqe. "Si kuknuä tii qäyä. Ämaqä, Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä Sipsipqä Meqä Iqueä ämanqä ymisanjä iunqä ppñqä tääqä ätukqä iqua, yeeqä ipñqäüä." Iinjä ätätäqänganä, tii ändkqe. "Kuknuä tä, Goti Hanjuwä Iqueqä eä, aanjä naqä-qakuänänijä."

¹⁰ I dğanga, nyi enätqä iqueuä yukä-tänjä qäqiqi qonjä äuktäumi, iqueqä yoqe haqeu mamäumätmä iqanga, iqu tii ändkqe. "Si nyinyqe, iinjä miqä panä! Nyi wäunuä sitä, tqä tta-tñguäka, kuknuä Jisasi Iqu awä ätuminqeuñqä quuvqä eqiyätqänuwä iquendä, itqänuwä-pa, asä iinjä itñqä iquñqä. Si yoqä haqe, Goti Hanjuwä Iquenyänä mamävä."

Ämaqe, Goti Iqueqä kuknuä hinuä tññqä ävaucumuatätñqe, ii kuknuä Jisasi Iqu awä ätuminqeyi.

Ämaqä, hosi qäpaiqä ique Äpmenqä Iquenyä

¹¹ Nyi iinjä äqunmi, huizi, qäukuä yätuta qñqanä hutänganga, hosi qäpaiqä hnqu tqäutangi äqungqe. Ga Ämaqä, hosi ique äpmenqä Iqueqä yoqe, tiinji. "Ämaqä Naqä-qakuä Ätätä, Imäqä Iqueyqä." Iqu qokä-apäkä iuqä

suqenqä iwäsäutäqānga-pqä, ä mākä ämivauätäqānga-pqe, Iqu suqä aanjä jänänāñiu itä, imäkätñqeçä.

12 Ga Iqueqä hiñui,* tä hänaqä äsätä we-huñgqä-paniyi. Iwä Iqueqä nyuāñiuñi, ämiqä iquauqä yñña kuapänä äpmakäuminqe. Nñ Iqueqä huiwä iuñi, yoqä hñqu äqänä. Huizi iqua yoqä iquenqe, maññqä etañä, Iqueqä-kiuänä näññqä eä.

13 Ga Iqueqä ämuasmāñqä quäuqä iquenñi, häñeçe-nāñä ämuasmäuminqe. Ga qu Iqueqä yoqe, tiñ änyuätkuwi. "Goti Hanjuwä Iqueqä Kukñuiqä."

14 Ga mākä-iqä qäukuä yätutanä iqua, hosi qāpaiqä iu äpmapu, Ique qänaki äwivändminjuwi. Iqua quwqä huiwä iuñi, ämuasmāñqä kiyä mamätqä, aanjä qāpaiqänāñinä imäknminjuwi.

15 Ämaqä hiñuiqä äwimenqä Iqueqä mañitani,† näpqa-hionaqä yanäqñquä hñqu ätimäukqe. Hionaqä iqu, hueqä-himqä eeqänāñä iu mändi äkittqiyätñqä iqueyqä. Ga yäkqä woyqä a äqätä, quñi ämitñqänānyä.‡ Itani ämaqe, wainqä häukui hikä hovqä imepu qonjqä iquwä-pani, Iqu suqä iññi, qokä-apäkiu asä ii itqueniqe. Kiqä qakui tiññiqä. Goti Yänänäqñqä Eeqänāñä-tāñä Iqueqä äwqä tnāñä iññqä ätnä.

16 Itanga Iqueqä ämuasmāñqä quäuqeutä, ä haw-iutāñi, yoqä tiññä äqänminqe. "Ämiqä eeqänāñä iquauqä Ämiqätä, ämaqä naqä iquauqä Naqä-queqä."

17 Inğanñi, nyi enätqä hñqu, mäptqä iqueqä haqeqi tqäutangi äqunqçe. Iqu yññä eeqänāñä, qäukuä awä iqä ävāwa ikitqätanquwä iquaunqe, mañä yänänäqñqä tiñ ätkqe. "He, Goti Hanjuwä Iqueqä ymisanä naqänāñä imäkqanqñqä äpāpu, aquvā qāmbiyä.

18 Ga ymisanä iuñi, ämiqä iquauqätä, mākä-iqä iquau miqä iquauqätä, ämaqä aanjä yänänäqñqä iquauqätä, hosi iquauqätä, itanga ämaqä, hosi iquau haqeqi äpmenjuwä iquauätä huiwä iuñä guwi, he ämbñqänānyä. Ga he huizi iquauqä yäpä imä mäpmeqä inuwä, ä wāunuä-wiyqä hññi äpmenjuwä, nñ ämaqä hññinqä, itanga ämaqä yoqä-tāñä iquatä, eeqänāñä iquauqä huiwä iuñä guwi, ämbñqänānyä."

19 Injä äwiyätmānganñi, nyi nanuä hiqiyqä iquätä, ämiqä naqä qua iutanä iquatä, quwqä mākä-iqä iquatāñi, aquvā ae äqānganqä äqunqçe. Qu Ämaqä hosi iu äpmenqä Iquätä, Iqueqä mākä-iqä iquatä mākä humbñqänānyä.

* 19:12 Itkimäqä 1:14 † 19:15 Itkimäqä 1:16 ‡ 19:15 Apqä Bukä 2:9

²⁰ Inğanj, qu nanuä hiqiyqä iquesä, hinuä-tqä quanğä iquesäni, guä kiyäuekuwi. Hinuä-tqä quanğä iqu, nanuä hiqiyqä iqueä hinuä iqi, nätmatqä ämaqä mimäqänänjä di imäkätä, ämaqä nanuä hiqiyqä iqueä atäunuä iinqe ämepu, iqueqä ktqenqä qonjä äwoktäuminuwä iquauni, quanğä ätukqä iquvi. § Iquaquini, hänä yqänänjä-quaqui ämepu, hovqä naqänänjä, hikä piyanä-weqä tä nätqätanğqä bu ämatnämäukuwi.

²¹ Ga iquaquiyqä ämaqä mäkä-iqä iquauni, hionaqä Ämaqä hosi iu äpmaminqä Iqueqä mänita ätimäuminqetä, pizqä äpäkkuwi. Itanğa ynjä eeqänänjä iqua, mäkä-iqä pizqä e äpäkkuwä iquauqä huiwä iunjä guwi, änäpu äwqä änäpäkkuwi.

20

Jisasi Iqu, qua täuni, quyäukuä 1,000 miniqenqä

¹ Angini, nyi ynaunjqä hñqu, qäukuä haqä yätuta äväma quvepqangi äqunğq. Iwä iqueqä hipa iunji, qua hovqä täpäunuä maeqä iquesanä hutäuqetä, guä woyqä naqä hñqutä, a äqätminq.

² Iqu qämäkä hñesqä naqänänjä ique a äkiqätkq. Ii qämäkä qänğatqä, qu, "Setänä, ämaqu kuknuänqä ätuma uwqä iquvqä" änyuätminuwi. Iwä iqu quväukuä 1,000 pmetäniñqä iinqe, ynaunjqä iqu guä woyqetä äkiqiyäuekq.

³ E äkiqiyäueqetani, iqu iquenji qua hovqä täpäunuä maeqä ique ätnämeqäq, hovqä iquenji pmäukuä änä mautäuqä, hutäuqetä aanjä yänänäqñqä ämäyekq. Ga iinjä etanği, Setänä iqu qokä-apäkä hueqä-himqä iunji, angini quanğä mätquä yätñqä diñqäuä. Iqu qua hovqä iquenji, quväukuä 1,000 päwqanğanqä, hinuä äqänä pmetñqänänjä. Ga qänakñi, iqu yäpaqänğisa wänqänänjapu ikininqe, äwätepnuwi.

⁴ Nyi iinjä ae äqunmi huizi, ämaqä, Goti Hanjuwä Iqu qokä-apäkä iu mipñqä wäunuä äwikqä hñqua, ämiqä iuqä zä-hawä iu pmetanğä äqunğq. Ämaqä iu äpmaminuwä iqua, Jisasi Iquenyqä quuvqä eqiyäpu, Iqueqä yoqe awä ätäpu, Goti Hanjuwä Iqueqä kukñui, a yänänäqñqä äqätminuwitani, ämaqä mäkä-iqä iqua, iquauqä nyuäni huätä ätäväpu, pizqä äpäkkuwä iquayi. Itanğa iqua nanuä hiqiyqä iquenqätä, iqueqä ktqenqätä qonjä mäwoktäuqä ipu, nanuä hiqiyqä iqueqä atäunuä iinqe, quwqä hipenjitä, hipaitäni, maqñqä iminğä iquayi. Ga qokä-apäkä ii, qu

hänjä-pmeqä angi amepu, Kraisi, Ämaqä Goti Iqu atäunuä ätekqä Iqutä, anä äpmapu mitqätangpi, quvaukuä 1,000 päwäniqe.

⁵ Qokä-apäkä qua äpteqqä duta angi vauqe, ii aanjä kinganä änyä qe ätimäukqe. Itanga qokä-apäkä ae äpäkonguwä huizi iqua, quvaukuä 1,000 ae äpäwqanganqä, qu hänjä-pmeqe mämeqä danä ipnuwi.

⁶ Ga qokä-apäkä äpäkonguwä iuta kinganä angi ävaukuwä ii, Goti Hanjuwä Iqu Iqueqänqä atäunuä ae ekqä-qua eäpu, yeeqä ipnqäüä. Ga äpäkonqä huizi ätimäutqä iqu, iquauñi mäñdi äkittqiyqenqä yänänäqñqe, hmayqä. Aanjä oeyqä. Hiñuiqä ävaukuwä iñjä iqua, Goti Hanjuwä Iquenyqätä, Kraisi Iquenyqätä hiqäva imäkäpu wimeqä-qua hipnqäüä. Ga qu eeqä, Kraisi Iqutä quvaukuä 1,000 iunji, ämiqä pmapñqäüä.

Setänä iqueqä mäkä yäpakiyi

⁷ Iwä quvaukuä 1,000 ae äpäwqanganji, qu qua hovqä täpäunuä maeqä iqueni, qñqanä hutäuqangpi, ga Setänä iqu guä äkiqiyänä äpmamitätqä iundanji, inğa ewasqänäniqeqä.

⁸ Iwä iqu yäpaqängisa ätimäuäqe, Gokä iqueqätä, Mangokä iqueqätä, ämaqä eeqänänä, qua hitunuä äwitqutänqä-pa äpmeñuwä iunji, quangä ätuätä, mäkä ipäqäpnqä aquvä maqiyäniqeqä. Ämaqä iñjä iqua, aanjä kuapänä, a änä matäuqänänä, hikä weä enqä-parñiqä.

⁹ Qu qua eeqänänä äwiñqä iu ikipu, Goti Hanjuwä Iqueqä ämaqä, anä-himqä, Iqu kiñjä äwinyätñqä iu pmetanguwä iquau qäuiqä ktäuqanguwänga, qäukuä yätuta te äpätä mäkä-iqä iquauñi, te aanjä kuapänä gangi äqunqge.

¹⁰ Setänä ämaqe quangä ätukqä iqueni, qu hovqä naqänänä, hikä piyanä-weqä tä nätqätangqä, nanuä hiqiyqä iqutä, hiñuä-tqä quangä iqutä ae äpmetanginyä iu, ämatnämäukuwi. Ga iqua, hiunji heatqeu, täñä-hunqä naqänänä hea ique-ique inä meqäpnuwi.

Goti Iqu, ämaqä ae äpäkonguwä iquauqä suqe, iwäsäukqenqä

¹¹ Itanji nyi zä-hawä qäpaiqä naqänänä hñqu witangi, ga Zä-hawä Iu Pmetangqä Ique-pqe, äqunqge. Iwä quaetä, qäukuitäñi, Iquenyqä zä äwäsinyä, qäpu ekiyi.

¹² Itanga, qokä-apäkä ae äpäkonguwä, yoqä-tänjitä, yoqä maeqä-tänjitä, eeqänänä, qu zä-hawä iqueä hipenjuä iqi tqäutangä äqunqge. Iqi tqäutanguwänga, enätqä iqua quwqä suqä imäkmiñuwä buki ävatäpu, itanga hänjä-pmeqä bukä iqu-pqe inä ävatkuwi. Ga Zä-hawä Iu

Äpmenqä Iqu, bukiu qänätangqeuñi hiñuä äqunäqe, Iqu ämaqä ae äpäkonquwä iquauqä suqe iwäsäukqe.

13 Ämaqä eqä-pñä iu äpäkonquwä iquañi, eqä-pñä iqu a äkiqätminqe, ewasqiyäwqatkqe. Äpäkonquesä, wavä iquesäñi, iquaqu-pqe, qokä-apäkä ae äpäkonquwänga iquaquiyqä hipa iu äpmamiñuwä-pqe inä ewasqiyäwqatkiyi. Itanga qu eeqänäñi, Zä-hawä Iu Äpmenqä Iqueä hipenüä iqi tqäutanguwänga, Iqu ämaqä hñqunä-hñqunä quwqä suqä imäkmiñuwiñqä iwäsäukqe.

14 Ga äpäkonqä iqutä, ä wavä iqutä, hovqä tä naqänänjä äsätangqä ique ämatnämäukuwi. Hovqä tä naqänänjä-tängä iqu, äpäkonqä huizi iquvi.

15 Itanga ämaqä, quwqä yoqe häñä-pmeqä bukä iu maññqä inqä iqua, qu-pqe hovqä tä naqänänjä äsänqä ique inä ämatnämäukuwi.

21

Qäukuä änyä-hänñqätä, qua änyä-hänñqätä

1 Nyi ii iqangi äqunmi, huizi, qäukuä änyä-hänñ hñqutä, qua änyä-hänñ hñqutä, äqungqe. Qäukuä qua hiñuiqä äwämiñiyä iquaqu, hma ae eqangiyänga, ga eqä-pñä-pqä iqu, yqänä matuqä ikqe.

2 Itanga nyi anä-himqä Goti Hanjuwä Iqu Iqueqänqä atäñuä ikqä, Jerusälemä änyä-hänñ iñi, hiñuä äqungqe. Ii apäkä hñqu, kiqä qokique ämuanätñqä qeqätqä näwi imäkñgqä-pa, qäkämä qeqätqä iñä imäkñqä, Goti Hanjuwä Iqutä qäukuä haqä yätu äwinqeutani, äväma quvepqangi äqungqe.

3 Itangqänga, zä-hawä iutani, manä yänänäqñqä hñqu tii tqangi äwikqe. “Qätä nyipiyä! Täñgani Goti Hanjuwä Iqueqä anj, qokä-apakitä äpmeqi. Inj Iqu quwqä awä iqi pmetänqiyä. Ga qu Iqueqä qokä-apäkä heqangpi, Iqu Iqueqä-kiuä qutä anä äpme, quwqä Goti äpmenqiyä.

4 Iqu, knuä äpakä maqiyqä ipñqä, quwqä hiñuä eqä ye esänqiyä. Itanga qokä-apäki, mapäkonqä danä iqäpnuwi. Nätmatqä qängatqeta äwäka äpäñqe, täñgani, qäpu iqangqetani, äwqä hanä-iqä, knuä qäyqä, itanga täñä-hunqä mäwimeqä da iquäniqeqä.”

5 Iwä Zä-hawiu Äpmenqä Iqu tii ätkqe. “Qätä nyipiyä. Nyi nätmatqä eeqänänñi, änyä-hänñ imäqänä.” Ii ätätäqänga-pqe, tii-pqe inä ändkqe. “Si kukñuä tä tuwanuä qäyeyä. Ii, aanä naqä-qakuänänñ etangi, ga ämaqä eeqänänñi, iquenyqe quuvqä heqäpnqänänñä.”

6 Itanġani, Iqu tii ändkqe. “Nätmatqä eeqänäni ae ätimäuqiyä. Hinqiäqätä, yäpakiqätäni, Nyi Nqä-näuänjqä. Nätmatqä eeqänäniqä Qakuä-qunä emä, eeqänäni qäpu Imäqä-qunjä. Itanġa ämaqä hñqueqä quväki ye ävätnqe, Nyi iqueni, eqä esquä hea ique-ique pmeqä vqä iquesani, mbqä maeqä, hñgi guätñqä wimqänä.

7 Ga ämaqä hñqu mäkä äunäpiyä iunji ämawqätäuqanġutqe, Nyi iqueni nätmatqä ii ävätmä, ga Nyi iqueqä Goti pmetanġundi, iwä iqu Nyaqä ymeqä pmetanġiyä.

8 I etanġi, ämaqä pemä miqä itqänuwä iquatä, quuvqä maeqiyqä itqänuwä iquatä, suqä aanä quvqänänä imäkätqänuwä iquautä, ämaqä pizqä äpäsqätqänuwä iquautä, huiwä yanä hñgi äväkitqänuwä iquatä, paaqä imäkätqänuwä, ä goti quanġä iquaunqä quuvqä eqiyätqänuwä iquatä, itanġa kuknuä quanġä ätätqänuwä iutäni, qu hovqä naqänänä hikä piyanä-weqä tä nätkätanġqä iunqä upnuwiqä. Ii äpäkonqä huizi iquvqä.”

Jerusälemä änyä-hänjä iquenqä

9 Asä qanġani, enätqä hñqu nyinyqä äpkqe. Iqu enätqä 7, nätmatqä ämaqä qui imäqä yäpakä hevqä manġuä inqä, a äqätminuwä iquautanä iquvqä.* Itanġa enätqä iqu tii ändkqe. “Si biyä. Nyi apäkä Sipsipqä Meqä Iqu metñqä iqäqä iinji, ämäktquamqänänyä.”

10 Itanji iqu Dñä Änġuä Iqueqä yänänäqñqeta, qoqonä naqänänä haqä yämñä hñquenqä änma äukqe. Qoqonä yänisanji, iqu anä-himqä, Goti Hanjuwä Iqu Iqueqänqä ätkqä Jerusälemä ii, Iqutä qäukuä haqä yätu äwinqeuta äväma quvepñanġi, ämändquakqe.

11 Goti Hanjuwä Iqu anä pmetanġi, Iqueqä tä yänqä naqänäni anä-himqä iisa äyänminqe. Tä iqueqä we-hunqe, hikä jaspä anġuänänä kiqä mbqä haqä nändi ikutotqänuwä-panä, huitanänänä, aanä quvanyäqñqeqä.

12 Anä-himqä iinjä ii, täknä naqänänä haqä yämä äqänminqe. Täknä iqueni, kiqä hävqä qñqani, 12 imäknminqe. Ga qñqanä iquau-tänä qäqiqini, enätqä hñqunä-hñqunä ätqäuminuwi. Itanġqänġa Israitqä iquauqä kawäka 12 iquauqä yoqe, hävqä qñqanä iquauñi, hñqunä-hñqunä äqänminqe.

13 Itanġa täknä iinjä, mäptqä yapqä inġisa äqänminqeunji, kiqä qñqani, hñquaqui-hñqueyqä. Itanġqänġa täknä mäwqä hñgisa äqänminqeunji, asä hñquaqui-hñqueyqä. Nñ asä täknä mäwqä huizingisa

* 21:9 Itkimäqä 15:1-7

äqänminqeuni, hñquaqui-hñquenjqä. Itanga mäptqä wiqä ingisa äqänminqeuni, asä hñquaqui-hñque inänjqä.

¹⁴ Anä-himqä iinjä ique täknä äqänänqe, iwä täknä iqu yänänäqñqä qänätätñqe, hikä 12 iqua äknğäuminqe. Itangqänğa ämaqä 12, Sipsipqä Meqä Iqu kukñuä awä tuäkiqäpnqä ändowatkqä iquauqä yoqe, hikä iquauni hñqunä-hñqunä äqänminqe.

¹⁵ Enätqä nyitä kukñuä anä ätkueä iqu, anä-himqä ii, itanga kiqä täknä naqä ique, itanga qñqanjä täknä ique imäknänqä iquau, quwqä quäuqenqätä, homäninqätä iwäsäutñqä, golqä yäkqe a äqätminqe.

¹⁶ Itanga anä-himqä iutanä täknä mäwqä ingi-ingisanä hiqñqe, asänäñi. Iiyqä quäuqetä, naqetäñi, hñqu mändi ma, iquaquiyqä hiqñqe asänänjqä. Itanga enätqä iqu anä-himqä ii, iqueqä yäkqetä hiqñqenqä iwäsäukqe, kiqä hiqñqe 2,200[†] ätimäukqe. Anä-himqä iiyqä ingi-ingisanä iwäsäuqätä, kiqä haqä yänjinitä-pqä qäsä iwäsäukqe, eeqänäñi hiqñqe asänä ätimäukqe.

¹⁷ Iqu anä-himqä iutanä täknä äqänänqä-pqe iwäsäukqe, iqueqä hiqñqe 144 ätimäukqe. Hiqñqä iinjä iwäsäuqe, ii ämaqä hñqueqä äquanä iutani, hipa pätäkiqä iunqä iwäsäutqutätqäñuwä ii enqä-pani. Itanga enätqä, täknä hiqñqä ique iwäsäukqä iqu, hiqñqä ii qesä iwäsäukqe.

¹⁸ Ga anä-himqä iutanä täknä, Goti Hanjuwä Iqu hikä jaspaitä täknä äqäyätä, itanga Iqu anä-himqä iinjä, golqä itänä ämätqä. Ga kiqä äyänqä di, huiwä hiqumuanä hinuä iqänqä-panä aanä quvanyäqñqe.

¹⁹ Ga anä-himqä iutanä täknä iquvanä buñi, Goti Hanjuwä Iqu hikä huitanä-huitanä, mbqä naqänqä äwäminqe, ämetä huyä-quayunüä enqä-pa iwimäkkqe. Itanga iquvanä buñi, hikä aanä änguänänä jaspä iqu ganä äsekqe. Itangqänğa huizi, hikä säpayä ique, äsekqe. Ga hikä huizi äsekqä yoqe, aketä iquvi. Itanga hikä huiziqu iqueqä yoqe, emelatqä iquvi.

²⁰ Nñ, hikä huizi, satonikisi ique äsetä, ä huiziqu, koniliyanä ique äsekqe. Itanga hikä hñquququ, klisolaitä iqu etangi, itanga huiziqu, kiqä yoqe, belitä iquvi. Ga hikä huizi iqu, topasi iqu etangqänğa, nñ hikä 10 iqu, klisoplesi iquvi. Ä hikä huiziqu, hayäsinä iqu etangi, itanga yäpaki, amelisi ique, iquau äsekqe.

²¹ Ga hävqä qñqanjä 12 iqua, qu kamä naqänänä enqä-paniqä. Ga kamä iinjä iqua, mbqä naqänqä imäkkä eä, aanä qäpaiqänäñi. Ä hävqä qñqanjä hñqunä-hñqunänä iquauni,

[†] **21:16** Kiqä hiqñqe 2,200 kilomita. Hänaqä Menyämata Lae buñqä änyänqä iqu, kiqä hiqñqe, 240 kilomita inänjqä.

kamä hñqunä-hñqunä imäknminqe. Nñ añä-himqä yäpä yänggisänqä huänqe, golqetanä imäkänqe. Ga golqä iñi, kiyä mamätqä, aanä quvanyäqñqeä.

²² Ga añä-himqä iunji, nyi hiqäva-imäkqä añä hñqu hiñuä mäqunquä ikqe. Goti Naqä, Yänänäqñqä Eeqänänjä-tänjä Iqutä, Sipsipqä Meqä Iqutäñi, hiqäva-imäkqä añä iquenyqä tññqä Iquaquvqä.

²³ Itanga añä-himqä iunji, mäptqä, ä qañuä äyänätä we hunätñqe, hmanjqä. Goti Hanjuwä Iqueqä yoqä naqä motquetñqä tä-yänqä naqänänjä iqu, añä-himqä iu yänguäñiqe. Nñ Sipsipqä Meqä Iqu hiqi-tä enqä-pa, añä-himqä iu äyäwqätä pmetangi äqunqge.

²⁴ Iwä qokä-apäkä hueqä-himqä eeqänänjiutani, qu qañi, Tä Iqu yänätanqgeu upnuwi. Itangqänğa qua eeqänänjä iu ämiqä naqä äpmakäwänjuwä iqua, nätmatqä äñguänänjä quwqä yoqä naqä motquapñqä isua, iqinyqä äma ppnuwi.

²⁵ Ga heatqä hiawiqe, añä-himqä iunji, matimäuqä etangi, añä-himqä iutanä täknä hävqä qñqañä eeqänänjä iquauñi, mämäyeqä, hiunji ique-ique hutänätäñiqeä.

²⁶ Hueqä-himqä iquauqä nätmatqä äñguänänjä, yoqä naqä ävätñqä eeqänänji, qu añä-himqä yäpä yängisa äma mipaqupnuwi.

²⁷ Mä nätmatqä, Goti Iqueqä hiñuä iqi äñguä maeqä, kiyä mätqä itä, ä ämaqä, suqä aanä quvqänänjä imäkmipqä itä, ämaqä quanğä ätmipqä itäñi, qu eeqä, añä-himqä yäpä yängisa mäyqä ipnuwi. Hma naqä-qakuiqä. Nñ qokä-apäkä quwqä yoqe, Sipsipqä Meqä Iqueä hññä-pmeqä bukä iu äqänänqä iqua, qu quwänä añä-himqä yäpä yängisa pepnuwi.

22

Eqä hññä-pmeqä vqenqätä, zä hññä-pmeqä vqenqätä

¹⁻² Itanga enätqä iqu, eqä naqä hññä-pmeqä-vqä hñqu ämändquakqe. Ga kiqä äyänqä di, huiwä hiqumuanjä hiñuä iqänqänänjä aanä quvanyäqñqä iniqä. Eqä iññä iqu, Goti Hanjuwä Iqueqätä, ä Sipsipqä Meqä Iqueätä, zä-hawä iuta ekukua, añä-himqä iiyeqä hññaqä awä iqi quvepqangi äqunqge. Itanga eqä yätäqä ingi-ingisanji, zä hññä-pmeqä-vqä hui ätqäunäuä. Ga zä hññä-pmeqä-vqä iññä iqua, häukuä qañuä ique-ique wiqunqñiyä. Itanga kiqä quwqe, qokä-apäkä eeqänänjä iu äñguä iwimäkquänqñiyä.

³⁻⁴ Itanga nätmatqä eeqänänjä, Goti Iqu mäwiñqä iqäqä iqua, iqinji mäwiqä danä enä. Goti Hanjuwä Iqutä, Sipsipqä Meqä Iqutä, zä-hawä iu äpmanyä miqiyñqeä. Iquaqu pmetangiyanğani, Iqueqä wäunjuä imäkqä iqua, Iqueqä

yoqe haqeu ämamäupu, wäunui imäqkämanäpu, Iqueqä himä-hiqumuanju hiñuä qumbnuwi. Itanğa, iqua quwqä hipenüä iunji, Iqueqä yoqä-tänä-quayi.

⁵ Itanğa Goti Naqä Hanjuwä Iqu, qokä-apäkä iunji we-hunqe, Iqueqä-kiuä vqanğqetanji, heawiqe matimäuqä da itä, hiqi-tetä, mäptqä iqueqä we-hunqeutänji, wäunüä imäqkäñqe, maeqä danä yäniqeqä. Oeyä. Ga qu hea ique-ämiqäpnüwi.

Jisasi, si biyä!

⁶ Iqu iinjä ämändqueqetanji, tii ändkqe. “Kukñuä tä aanjä naqä-qakuänänjä etanği, ga ämaqä eeqänänji, kukñuä iquenyqe, quuvqä heqäpnğqänänyä. Goti Naqä Iqu, kukñuä hiñuä-tqä iquauqä quuvqe wivauqumuatqä Iqu, Iqueqä enätqä hñqu, Iqueqä wäunüä imäqkä iquauñi, nätmatqä eeqänänji, maqänä timäutñqä iinjä motquetñqä, ändowatkqe.*

⁷ Jisasi Iqu tii ätkqe.

‘Qätä nyipiyä. Nyi maqänä quvepmqänä.† Ämaqä, kukñuä nätmatqä timäunigenqä bukä tqe äqänänqä iu qänaknä imipqä iqua, Goti Iqu äñguä iwimäkänqiyä.’”‡

⁸⁻⁹ Nyi Jonä, nätmatqä timäunigenqä, qätä äwiyätmä, äqunğqä iquñji. Nyi qätä äwiyätmä, hiñuä ae äqunmitanji, enätqä nätmatqä e ämändquakqä iqueuä yukä-tänä qäqiqi qonjä äuktäumi, iqueqä yoqe haqeu mamäumätmä iqanğa, iqu tii ändkqe. “Si nyinyqe, iinj miqä panä! Sitä, tqä ttatñguäka kukñuä hiñuä-tqä iquatä, ämaqä eeqänänjä, bukä tqe qänaknä itqäñuwä iquatä, Goti Iqueqä wäunüä-wiyqä enuwä-pa, nyi asä iinjä iquñjqä. Si yoqä haqeu mamäutñqe, Goti Hanjuwä Iquenyä qonjä woktävä.”§

¹⁰ Ga hui-pqä inä tii ändkqe. “Kukñuä nätmatqä timäunigenqä bukä tqe äqänänqe, qäqi ae ätimäutñqä iqä-qae, si imä zä makiptqäyqä panä.

¹¹ Ae ätimäutñqä iqä-qae, ämaqä suqä quvqä äki-äkitanjä imäkätqäñuwi, quwqä iunä äwäpu, qäyä imäkqa uwqanğpu. Nñ qokä-apäkä Goti Iqu Iqueqänqä atäunüä iqanği, suqä jänänjä iunä imäkätqäñuwi, iunä qäyä imäkqa uwqäpnqeqä.”

¹² Jisasi Iqu tii ätqiyä. “Qätä nyipiyä. Nyi maqänä quvepmqänä. Ga maqänä äquvepätmänğanji, ämaqä hñqunä-hñqunänjä iunji, quwqä suqä imäkätqäñuwä-pa, kimanji wimqä iñqe, Nyi qäsä äma quvepmqänä.

* 22:6 Itkimäkqä 1:1 † 22:7 Itkimäkqä 3:11 ‡ 22:7 Itkimäkqä 1:3 § 22:8-9 Itkimäkqä 19:10

13 Hinqäñqä, qänakñqä, Nyi Nqä-näuanjqä. Nyi ganä äpmamä, yäpakäñqä äpmeñqä Iqunjqä. Nätmatqä eeqänänjqä Qakuä-qunä emä, qäpu imäqä Iqunjqä.

14 Qokä-apäki, quwqä ämuasmäñqä asñä äqäyätqäñuwä iquañi, Goti Iqu äñguä wimäqanguti, qu zä häñä-pmeqä-vqä ique änäpu, anä-himqä iutanä hävqä qñqanä äutemä yängisa paqunqäüä.

15 Itanga ämaqä, suqä aanä quvqenä imäqä iquau, paaqä imäqä iquau, huiwä yanä hinqi väkiqä iquatä, ämaqä pizqä päsqä iquau, ä goti quangä iquañqä quuvqä heqiyqä iquatä, ññ suqä quangiuñqä äwinyätä, qänaki iqa iquatäñi, qu eeqä, Goti Hanjuwä Iqueqä anä-himqä iunä, yäpaqängisa pmapnuwiqä.

16 Nyi Jisasi Iqunä, Nyi Nqä enätqe, henyqä ändowatqangä, ga iqu qokä-apäkä, Nyaqä yogenqä aquvā äqänätqäñuwä iquenä, Nyaqä kukñuä tä awä äyā etätñqeqä. Nyi ämiqä Dewiti iquesanä Zä-Hutäknä äungqä Iqunä,* ga iquesa ätimäukqeqä. Itanga Nyi Qätäqueqä zñuitä ätimäutä, äyänätñqä Iqunjqä.”†

17 Dñä Äñguä Iqutä, ä Sipsipqä Meqä Iqueqä apäkisäñi, tii ätqinyä. “Si biyä.”

Ga ämaqä eeqänänä, kukñuä tä qätä äwipqä iqua, qu-pqe tii tpnuwi. “Si biyä.”

Itanga ämaqä äkisqu-äkisqu, quväki ye vqangä, eqäñqä äwingqä iqu, äpätnqänänjqä. Ga tqu-tqu eqä häñä-pmeqä vqe, nätnqä etangutqe, iqu äpätä mbqä maeqä, qanyä ionätñqeqä.

Jonä iqueqä kukñuä yänänäñqä yäpakiyi

18 Ämaqä eeqänänä, kukñuä nätmatqä timäuniqenqä bukä tqe äqänänqe qätä wipqä iquañi, nyi Jonä iqunä yänänäñqä tii tumqe. Ämaqä hñqu kukñuä tqenä, hui wiyä iqa uwqangutqe, Goti Hanjuwä Iqu ämaqä iquenä, hanä-iqä aanä quvqä iñqä bukä tqe ätä äqänänqe, wiyä iqa peyänqe.

19 Nñ ämaqä hñqu, kukñuä nätmatqä timäuniqenqä bukä tqe äqänänqeuta hui huätä mamäuqangutqe, ga Goti Hanjuwä Iqu iqueqä nätmatqä äñguänänä iñqä bukä tqe ätä äqänänqe, huätä mätnämäunqiyä. Nätmatqä äñguä ii, zä häñä-pmeqä-vqä iqutä, Goti Hanjuwä Iqueä anä-himqä iisä, iquaquvi.

20 Ga Ämaqä nätmatqä eeqänänä iñqä awä ätätñqä Iqu, tii ätqiyä. “‘Nyi maqänä quvepmqänä-qe,’ naqä-qakuä etkqe.” Auä, yqänä! Jisasi Naqä Iquki, Si maqä quvepiyä!

* 22:16 Itkimäqä 5:5 † 22:16 Itkimäqä 2:28

²¹ Naqä Jisasi Iqu, Iqueqä qeqä imänqeta, nätmatqä änguänäni hinqi vqe, etapquä. İi naqä-qakuä eä, qäyä pmetänä.